

Urumeako Zilegimendietako Toponimia

Luis Mari Zaldua Etxabe

Doktore-tesia, Deustuko Unibertsitatea, 2011

Director : Patxi Salaberri Zaratiegi, Nafarroako Unibertsitate Publikoa

URL: <http://edtb.euskomedia.org/id/eprint/5992>

LABURPENA

1. SARRERA

Azken hiru hamarkadotan lan asko plazaratu dira toponimia arloan Euskal Herrian, alderik alde, bazterrik bazter, helburu, eremu, sakontasun eta argitaratze-modu ezberdinak dituztenak. Ikerketa toponimikoen ugaritzea eragin duten arrazoiak ere askotarikoak dira. Batetik, mendi-liburu eta mapen eskaria hazi egin da. Bestetik, udalerrietan toponimia bertako kultur ondarearen parte garrantzitsu dela konturatzen hasi dira. Horrez gainera, herri-administrazioetan abian jarritako euskararen normalizazio prozesua edota toponimiak hizkuntzalaritzatik at (historian adibidez) irabazitako entzutea aipa daitezke, besteak beste. Tamalez, gure kartografia izateko aukera dagoen honetan, Euskal Herrian, administrazio, elkarte edo norbanakoek egindako mapetan, oraindik ere, toponimia arautugabea irakurtzen da askotan.

Testuinguru horretan, aurkezten dugun tesiak lau helburu nagusi ditu. Lehenbizikoa toponimia arloan lanean ari behar dutenei baliagarri gerta dakizkiekeen argibideak ematea da, onomastikari ekarpena egitea, alegia. Bigarren xedea Urumeako zilegimendietan izandako erabilpen, adiera eta bilakaera argituz, euskal toponimian kaustitzen diren elementuen izaera finkatzen laguntzea da, bide batez, euskararen arlo fonikoa, morfologia edota lexikoa ikertzeko erabilgarriak izan litezkeen datuak plazaratuz. Hirugarrena Zilegimendietako hizkera itxuratzen duten ezaugarriak, edota haren bilakaera, toponimiaren bidez zenbateraino ezagut daitezkeen ikustea da. Laugarren eta azken jomuga Gipuzkoako toponimiaren arautze eta normalizazioan aurrera egitea da.

Gipuzkoako alderdi guztiek ez dituzte toponimia alorreko ikerketak egiteko erraztasun berak ematen, ahozko bilketak burutu eta dokumentazio hustuketak egiteko aukerak nabarmen aldatzen baitira alderdi batetik bestera, biztanleria, hizkuntzaren egoera zein bertan gordetako artxiboen arabera. Hori horrela delarik, lanerako hautatu dugun barrutia Gipuzkoako ipar-sortaldean dago, Donostia, Hernani eta Urnietako zenbait aurkintzak osatzen dute eta 38 km² ditu. Neurri handi batean euskaldun dirauen eremu horrek 12.

mendetik honako idatzizko informazioa baliatzeko aukera ematen du, eta hori, Gipuzkoan bederen, ez da ohiko gauza.

Esan beharrean gara, nolanahi ere, Urumeako zilegimendien mugaz haraindi, hau da, izenburuan jakitera ematen den esparruaz gainera, beste lurralde zabala ere kontuan hartu dugula lanerako (70 km²). Kanpo aldeko eremu horri buruzko datuak ere berariaz eta zehatz-mehatz bildu ditugu, Urumeako zilegimendiak inguratzen dituen inguru hurbilarekin halako informazio gerrikoa eratuz (ikus mapa), betiere tesiaren berezko esparrua den lurraldean dagoena hobeki ikertzeko asmoz. Inguramendu lurralde horrek kilometro batetik lau kilometro bitarteko hedadura du tokian-tokian Urumeako zilegimendietako mugatik abiatuz.

2. ITURRIAK ETA CORPUSA

2.1. Tesiaren iturri nagusiak ahozko bilketa eta dokumentazio historikoa dira, baina aitortu beharra da kartografia modernoaren ekarpena ere joria dela, zilegimendietako inguru hurbileko toponimoen aipamen kopuruaren aldetik batez ere. Xehetasunetan sartuz gero, derragun lehen toponimia-galdeketa 1989. urteko abuztuan hasi genuela; azkena, berriz, 1994ko urrian izan zen.

2.2. Dokumentazio historikoari dagokionez, esan dezagun hamahiru egoitza publiko eta partikularretan gordetako iturri inprimatugabe eta inprimatuak aztertu ditugula eta, aberatsenak ez ezik, lehorrenak eta nekagarrienak ere jorratzen saiatu garela. Dokumentazio historikoaren hustuketari esker corpuserako ia 11.000 mila aipamen lortu ditugu, maiz aski ahoz jasotako toponimoak arautzerakoan lagungarri izan direnak eta, menturaz, euskararen arlo fonikoa, morfologia edota lexikoa aztertu nahi duten beste ikertzaile batzuentzat aztergai nahiz errferentzia bihur daitezkeenak.

2.3. Idatzizko eta ahozko iturrietatik eskuraturiko toponimia arautu egin dugu. Izan ere, gauza jakina da toponimia corpora osatu, egituratu eta erabilgarri bihurtzeko nahitaezkoa dela artxiboetatik eta berriemaileengandik lortutako informazioa izenburu bakarraren azpian gorde eta ematea. Izenburu hori irizpide batzuk aintzat hartuz erabakit-

zen da eta eginkizunari arautzea izena ematen zaio usuenik. Arautzea eta normalizatzea sinonimotzat hartu dira frankotan, nahiz eta beste arlo batzuetan egiten den bereizketa hemen ere egin daitekeen: arauak ematea (arautzea) / toponimoak gizartean egoki erabiltzea (normalizatzea).

Azpiatal honekin amaitze aldera, diogun toponimia corpusean bildutako datuak antolatu eta aurkezteko erabili dugun txartel edo fitxak zortzi arlo dituela: *izenburu nagusia*, *izenburuak*, *aipamen idatziak*, *ahozko aipamenak*, *toponimoa arautzeko erabili diren formak*, *izaera geografikoa*, *kokapena kartografian eta oharra*.

3. ZENBAIT ONDORIO

3.1.1. Urumeako zilegimendietako toponimia aberatsa da. Joritasun hori erliebea menditsua izatearekin eta antzinatek gizakia han egotearekin dago lotua. Adibidea jarriko dugu, diogunaren lekuko: Nafarroako mendialdean dagoen toponimo kopuru bertsua dago, hau da, kilometro koadroko hemezortzi toponimo oinarritzko edo izenburu nagusi daude, gutxienera jota, Urumeako zilegimendietan (bakoitzeko 8,7 aipamenekin). Are gehiago: izenburu nagusien eratorriak, forma berak elementu ezberdinak izendatzen dituen kasuak eta iharturik dauden izenak aintzat hartuz gero, orotara, berrogeita bederatzi toponimo aurkitu ditugu batez beste kilometro koadroko aztergai izan dugun lurraldean (bakoitzeko 3,8 lekukotasunekin).

3.1.2. Zilegimendiak, eta ondoko lurraldea oro har, asko aldatu dira aurreko bi gizaldietan, joan deneko bost hamarkadotan bereziki. Espero izatekoa zenez, alor gehienetan (biztanlerian, ekonomian, paisaian) larria izan den aldakuntzak eragin sakona izan du toponimian, izenen erabileran eta transmisioan batez ere. Izan ere, gauza ezaguna da toponimoek errealitate bati lotuta irauten dutela eta hura birmoldatzen edo desagertzen denean toki-izenak galdu edo ihartu egiten direla usuenik.

Donostialdean oro har, eta Urumeako zilegimendietan bereziki, egondako mudantzen ondorioetako bat ahozko tradizioaren gainbehera izan da. Administrazio-izaera, biztanle-

ria, ekonomia eta paisaia alorrean duela bi gizaldi hasitako aldaketa nabarmenki areagotzen joan da azken bost hamarkadotan.

Egun Urumeako zilegimendietan ibiltzen direnek, oro har, ez dute hango toponimia ezagutzen, gailur eta jatetxe gutxi batzuen izenak izan ezik. Elkarrizketaturiko 73 berriemaileei, berriz, 3.000 aipamen baino gehiago jaso dizkiegu, hau da, bakoitzak, batez beste, 42 lekukotasun ekarri ditu. Gainera, 50 toponimo baino gehiago ahotan hartzen dituzten informatzaileak ez dira gutxi, eta badira 100 edo 200 ezagutzen dituzten lekukoak.

Ahozko tradizioa etenda dago eta toponimia gero eta gutxiago baliatzen da. Berriemaileak ere pixkanaka-pixkanaka joan zaizkigu. Zorionez, laurogeiko hamarkadan bizirik zirauen ahozko toponimia gehiena bildua dago, eta mapetan egoki kokatua. Horrez gainera, toponimo asko liburu eta mapetan argitaratuta daude. Hori guztia horrela delarik, Urumeako zilegimendietako toponimiaren iraupena bermatuta dagoela esan daiteke. Besterik da etorkizunean egingo duen ibilbidea, hau da, ondarea berreskuratuko den ala ez, gizarteratuko den ala ez.

3.2.1. Idatzizko lekukotasunak daudenetik gaur arte toponimia aldatzen joan dela agerikoa da, eta, ondorioz, informaziorik ez dagoen urte ilunetan berrikuntza gutxiago egon zirela pentsatzeko arrazoirik ez dago, hau da, 12. gizalditik gaur arte gauzak aldatu badira, Inperioaren sasotik, Oiaso-ren garaitik, 12. mendera arte bere horretan iraun zutela uste izateko argudiorik ez dugu aurkitzen. Alabaina, nabarmendu beharra dago, Erdi Aroko gizaldi ilunetan zehar pisuzko berrikuntzak egonagatik, euskara zaharraren fonetika arloko zenbait ezaugarriak Erdi Aro Berantiarren hasmentan arte iraun zutela.

3.2.2. Tesiaren helburuen artean inguru bateko hizkeraren hedadura edota bilakaera toponimiaren bidez zenbateraino ezagut daitekeen ikustea aipatu dugu. Izan ere, Urumeako zilegimendien zati bat hizkeraren aldetik Gipuzkoan nortasun berezikotzat hartu izan den lurraldearen (Errenteria-Oiartzunen) ondoan dago, eta beste zati bat Nafarroarekiko mugan (Aranorekikoan).

Hustu ditugun idatzizko iturrien ekarpena apala da hizkera-ezaugarrien arloan eta inon muga ezartzeko edo non-baitetik ezabatzeko adina ez da. Zorionez, badaude adierazgarriak diren erreferentzia batzuk, bertako hizkera banatzen baino hura sakonago ezagutzen laguntzen dutenak.

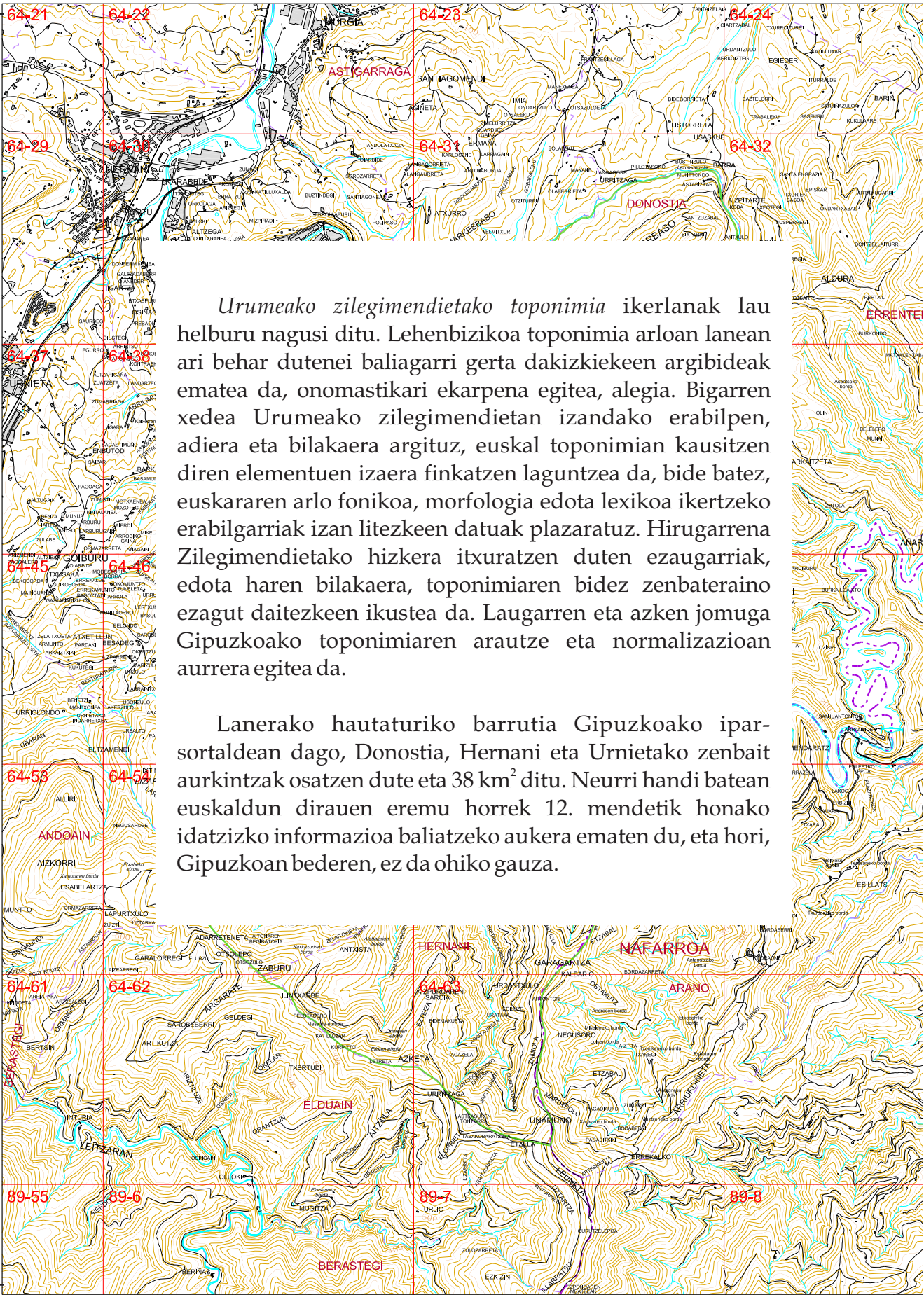
Guztiarekin, bi aldeak, Nafarroa eta Gipuzkoa, zilegimendiak eta Arano (Errenteriarekin), banatzen dituzten hizkera-ezaugarri gutxi aurkitu ditugu toponimia alorrean. Ez da harritzeko, aztertu dugun eremu osoan egun erdialdekoa deitzen den euskalkia erabiltzen delako, eta, gainera, Arano herriarrek eta gure esparruko biztanleek gero eta antz gehiago duen euskara hitz egiten dutelako. Hitz gutxitan, egun, Zilegimendien eta Aranoren artean, Gipuzkoa eta Nafarroa artean, ez dago mugarik toponimiaren arloan, eta behinola bazelako zantzurik ez dugu kaunitu hustu ditugun iturrietan.

AVISO LEGAL

Oharra: Tesi honen kontsulta burutzean, erabilerari dagokionez, beti ere honako baldintza hauek bete behar izango dira. Jabetza intelektualaren eskubideen titularrek baimena eman dute honako tesi hau eDTB zerbitzuaren bitartez zabaltzeko, baina eremu pribatuan landutako hezkuntza eta ikerkuntza-zko ekimenetan erabiltzeko bakarrik. Ezin da inolaz ere berau ezagutzero eman dirua irabazteko asmoarekin. Ezin da berau ezagutzero eman eDTB zerbitzutik kanpo dagoen inongo lekutik. Ezin da aurkeztu honen edukia eDTB-tik kanpo dagoen inongo leiho edo esparruan. Eskubideei buruzko baldintza hauek tesiaren aurkezpen laburpenari zein eduki osoari dagozkie. Tesia erabili edo honen pasarteak aipatzekoan beti ere egilearen izena derrigorrez aipatu behar da.

Advertencia: La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso. La difusión de esta tesis por medio del servicio eDTB ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio eDTB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a eDTB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

Warning: On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the eDTB service has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized neither its spreading and availability from a site foreign to the eDTB service. Introducing its content in a window or frame foreign to the eDTB service is not authorized (framing). This rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

Urumeako zilegimendietako toponimia ikerlanak lau helburu nagusi ditu. Lehenbizikoa toponimia arloan lanean ari behar dutenei baliagarri gerta dakizkiekeen argibideak ematea da, onomastikari ekarpena egitea, alegia. Bigarren xedea Urumeako zilegimendietan izandako erabilpen, adiera eta bilakaera argituz, euskal toponimian kausitzen diren elementuen izaera finkatzen laguntzea da, bide batez, euskararen arlo fonikoa, morfologia edota lexikoa ikertzeko erabilgarriak izan litezkeen datuak plazaratuz. Hirugarrena Zilegimendietako hizkera itxuratzen duten ezaugarriak, edota haren bilakaera, toponimiaren bidez zenbateraino ezagut daitezkeen ikustea da. Laugarren eta azken jomuga Gipuzkoako toponimiaren arautze eta normalizazioan aurrera egitea da.

Lanerako hautaturiko barrutia Gipuzkoako ipar-sortaldean dago, Donostia, Hernani eta Urnietako zenbait aurkintzak osatzen dute eta 38 km² ditu. Neurri handi batean euskaldun dirauen eremu horrek 12. mendetik honako idatzizko informazioa baliatzeko aukera ematen du, eta hori, Gipuzkoan bederen, ez da ohiko gauza.

URUMEAKO ZILEGIMENDIETAKO TOPONIMIA

Luis Mari Zaldia Etxabe

URUMEAKO ZILEGIMENDIETAKO TOPONIMIA

Luis Mari Zaldia Etxabe

Urnietako
Udala

Hernaniko
Udala

Deustuko Unibertsitatea
Filosofia eta Letren Fakultatea
Euskal Filologia Saila

URUMEAKO ZILEGIMENDIETAKO TOPONIMIA

Luis Mari Zaldua Etxabek
Patxi Salaberri Zaratiegi doktorearen
zuzendaritzapean egindako
doktorego tesia

URUMEAKO
ZILEGIMENDIETAKO
TOPONIMIA

Luis Mari Zaldúa Etxabe

Nire familiari

AURKIBIDEA

1. SARRERA	1
2. GURE ESPARRUA	9
2.1. Lurralde	11
2.2. Klima	16
2.3. Geologia	16
2.4. Ur-ibilguak	17
2.5. Landaretza eta fauna.....	18
2.6. Biztanleria	23
2.7. Historiaurrea.....	26
2.8. Protohistoria	28
2.9. Historia	28
2.10. Ekonomia	36
2.11. Bide-sarea	38
2.12. Mitoak	39
2.13. Ohiturak	44
3. EUSKARA GURE ESPARRUAN	49
3.1. Sarrera	49
3.2. Historiaurrea.....	49
3.3. Protohistoria	50
3.4. Historia	51
3.5. Dialektologia	54
4. ITURRIAK	63
4.1. Ahozko bilketa	63
4.1.1. Ahozko toponimia	63
4.1.2. Biltzailea	63
4.1.3. Berriemaileak	64
4.1.4. Galdeketa	65

4.1.5. Informazioaren prozesaketa	67
4.1.6. Ahozko bilketaren laburpen koadroa	68
4.2. Iturri idatziak	69
4.2.1. Dokumentazio historikoa	69
4.2.2. Kartografia	76
4.2.3. Bibliografia	77
4.2.5. Idatzizko iturrien laburpen koadroak	81
4.2.6. Iturrien laburpen koadro orokorra	82
5. ARAUTZEA	83
5.1. Berreskuratzeak	84
5.2. Tokian tokiko hizkeren ezaugarriak	87
5.3. Izenondoak	92
5.4. Izenlagunak	92
5.5. Izen errepikatuak	93
5.6. <h> grafema	93
5.7. Bokal-elkarketa	94
5.8. Hiatoak	95
5.9. Izen espezifikoa eta izen generikoa	96
5.10. Izen generikoa	102
5.11. Esaldi toponimoak	104
5.12. Hondarkiak	105
5.13. Bustidura	106
5.14. Herskariak	107
5.15. Itxuratxarturiko toponimoak	108
5.16. Forma hibridoak	108
5.17. Txistukariak	109
5.18. Antzinako eta egungo formen arteko aldea	113
5.19. Aldaera ezberdinen aukeraketa	117
5.20. Plural-marken eransketa	120
5.21. Artikulua	121
5.22. Hagiotoponimoak	122

5.23. Ezizenak eta patronimoak	123
5.24. Oikonimoak	124
5.25. Odonimoak	125
5.26. Grafia	125
5.27. Erdal jatorriko toponimoak	126
5.28. Megalitoen izenen arautzea eta normalizazioa	127
6. IZEN GENERIKOAK.....	133
6.1. Izen generikoak	133
6.2. Gure esparruko izan generikoak	137
6.2.1. Oronimia	138
6.2.2. Hidrotoponimia	150
6.2.3. Fitotoponimia	156
6.2.4. Gizakiaren arrastoa	160
6.2.5. Geografia eta administrazio alorreko banaketa.....	169
6.2.6. Megalitoen izenak	174
6.3. Gure esparruko izen generikoen aldaketak	179
6.3.1. Bokalak.....	179
6.3.2. Kontsonanteak	187
6.4. Gure esparruko toponimian generikotzat erabilitako izenak	193
7. BEREIZGARRIAK	199
7.1. Izenak	200
7.1.1. Posposizioak	200
7.1.2. Nagusi eta maizterren izenak	205
7.2. Izenondoak	206
7.3. Izenlagunak	208
7.4. Gure esparruko bereizgarrien aldaketak	212
7.5. Bereizgarritzat erabilitako izenak, izenondoak eta izenlagunak	216
8. IZEN ESPEZIFIKOAK	219
8.1. Izen espezifiko bakunak	220
8.1.1. Izen arruntetan oinarri dutenak	220

VIII

8.1.2. Izen berezietan eta izen arrunt gizakizkoetan oinarri dutenak	237
8.1.3. Izen ez konkretuetan oinarri dutenak	238
8.1.4. Izen espezifikiko bakunen aldaketak	239
8.1.5. Izen espezifikiko bakuntzat erabilitako izenak	242
8.2. Izen espezifikiko elkartuak	245
8.2.1. <i>Mugatzailea</i> + <i>mugakizuna</i> egitura duten izen elkartuak	245
8.2.2. <i>Mugakizuna</i> + <i>mugatzailea</i> egitura duten izen elkartuak	273
8.2.3. Izen espezifikiko elkartuen aldaketak	291
8.2.4. Izen espezifikiko elkartuen osagaiak	295
8.3. Izen espezifikiko eratorriak	301
8.3.1. Paratzizkiak	303
8.3.1.1. <i>-Ola</i> paratzizkia	303
8.3.1.2. <i>-(K)ue</i> paratzizkia	319
8.3.2. Bukaerak	323
8.3.2.1. <i>-Ain</i> / <i>-an</i> , <i>-arain</i> / <i>-araun</i> / <i>-aran</i> eta <i>-in</i> bukaerak	323
8.3.2.2. <i>-Ani</i> bukaera	337
8.3.2.3. <i>-No</i> eta <i>-ño</i> bukaerak	338
8.3.2.4. <i>-Ki</i> bukaera	340
8.3.2.5. <i>-Ka</i> bukaera	342
8.3.2.6. <i>-O</i> bukaera	344
8.3.3. Atzizkiak	348
8.3.3.1. <i>-Eta</i> atzizkia	348
8.3.3.2. <i>-Aga</i> atzizkia	393
8.3.3.3. <i>-Egi</i> atzizkia	407
8.3.3.4. <i>-Di</i> atzizkia	427
8.3.3.5. <i>-Do</i> atzizkia	433
8.3.3.6. <i>-Tz(a, e)</i> eta <i>-zu</i> atzizkiak	435
8.3.3.7. <i>-(R)ena</i> (<i>-[e]nea</i>) atzizkia	449
8.3.3.8. <i>-Txo</i> atzizkia	469
8.3.3.9. Satznamen-ak edo erlatibo-toponimoak	471
9. GIPUZKOAKO SORTALDEKO TOPONIMIA 12. GIZALDIAN	473

10. ONDORIOAK	493
10.1. Urumeako zilegimendiak eta hango toponimia azken hamarkadotan	493
10.2. Urumeako zilegimendietako euskara toponimiaren argitan	497
10.2.1. Toponimia eta euskara	497
10.2.2. Toponimia eta hizkera	500
10.3. Urumeako zilegimendietako toponimiaren ezaugarri nagusiak	502
10.3.1. Fonetika-fonologia	502
10.3.1.1. Bokalak	502
10.3.1.2. Diptongoak eta hiatok	504
10.3.1.3. Bokal-batze, erortze eta garatzea	509
10.3.1.4. Kontsonanteak	510
10.3.2. Morfologia eta joskera	518
10.3.2.1. Deklinabidea	518
10.3.2.2. Hitzen forma	520
10.3.2.3. Joskera	520
10.3.3. Semantika	523
11. BIBLIOGRAFIA	533
11.1. Erabilitako bibliografia	533
11.2. Erabilitako kartografia	561
12. LABURDURAK	565
13. ERANSKINA. TOPONIMIA CORPUSAREN ANTOLAKETA	571
13.1. Toponimia corpusean bildutako datuen aurkezpena	571
13.1.1. Izenburu nagusia	572
13.1.2. Izenburua	572
13.1.3. Aipamen idatziak	573
13.1.3.1. Forma	573
13.1.3.2. Urtea	574
13.1.3.3. Iturriaren laburdura	574
13.1.3.4. Izaki geografikoa	575
13.1.4. Ahozko aipamenak	576
13.1.5. Kokapena kartografian	578

13.1.7. Oharrak	579
13.2. Erabilitako iturrien aurkibidea	580
13.2.1. Berriemaileen zerrenda	580
13.2.2. Idatzizko iturrien aurkibidea	585
13.2.2.1. Nafarroako Artxibo Orokorra	585
13.2.2.2. Iruñeko Katedraleko Artxiboa	585
13.2.2.3. Hernaniko Udal Artxiboa	586
13.2.2.4. Errenteriako Udal Artxiboa.....	596
13.2.2.5. Gipuzkoako Elizbarrutiko Artxibo Historikoa	597
13.2.2.6. Gipuzkoako Protokolo Artxibo Historikoa (Gipuzkoako hipoteka kontaduriak)	597
13.2.2.7. Valladolideko Errege Kantzileria Artxiboa	601
13.2.2.8. Donostiako Udal Artxiboa	601
13.2.2.9. Donostiako Jabego Erregistroa	602
13.2.2.10. Urnietako Udal Artxiboa	603
13.2.2.11. Urnietako Parrokiako Artxiboa	607
13.2.2.12. Agirreberriko Artxiboa	607
13.2.3. Iturri moduan erabilitako bibliografia	608
13.2.4. Iturritzat erabilitako ikerketa lan argitaragabeak	611
13.2.5. Kartografia	612
13.2.5.1. Inprimatu edo argitaratu gabeko lanak	612
13.2.5.2. Inprimatu edo argitaratutako lanak	614
13.2.5.3. Kartografia modernoa	617
13.3. Geografia-kodeen aurkibidea	619
14. TOPONIMOEN AURKIBIDEA	629
15. TOPONIMIA CORPUSA	707

1. SARRERA

Azken hiru hamarkadotan lan franko egin da toponimia arloan Euskal Herrian. Ikerketa horiek helburu, eremu, sakontasun eta argitaratze-modu ezberdinak dituzte alderik alde, bazterrik bazter. Ondorioz, tankera askotako liburu, aldizkari eta mapetan, Probintzia osoa nahiz udalerri bakarrak aztergai dituzten ahozko bilketa, dokumentazio hustuketa eta arautze proposamenak aurki ditzakegu. Egile eta babesleak ere ez dira alde eta aldi oro berak; izan ere, kultura elkarte, enpresa eta herri-administrazioentzat, hainbat filologo, historialari, zale zein ikasle aritu dira lanean.

Ikerketa toponimikoen ugaritzea eragin duten arrazoiak ere askotarikoak dira. Batetik, mendi-liburu eta mapen eskaria hazi egin da. Bestetik, udalerrietan toponimia bertako kultur ondarearen parte garrantzitsu dela konturatzen hasi dira. Horrez gainera, herri-administrazioetan abian jarritako euskararen normalizazio prozesua edota toponimiak hizkuntzalaritzatik at (historian adibidez) irabazitako entzutea aipa daitezke, besteak beste.

Tamalez, toponimia arloan lanean ari garenok sarritan ez dugu izaten bestek egiten duenaren behar adinako ezagutzarik. Usuenik, batak ez du izaten besteak erabilitako metodologiaren nahiz lortutako emaitzen berri, informazioa plazaratzea jakintza ororen aitzinamenduaren oinarrietako bat bada ere.

Gipuzkoako ahozko toponimia txikia (mikrotoponimia) osoa jasotzeko lehen ahalegina Foru Aldundiarentzat Donostiako Aranzadi Elkartek 1982. urtean hasirikoa izan zen. Estreinakoz, bilketa 1:5.000 eskalako mapak baliatuz egin zen. Bide beretik, 1988. urtean OBIE elkartek¹ Oiartzunen landuriko ahozko bilketan nahiz Leibar, Núñez eta Sanzberrok buruturikoan ere eskala horretako kartografia erabili zen. Hirurak erreferentzia garrantzitsuak dira corpus toponimikoan. Bilketa egiteko eta izenak emateko erabilitako irizpideak sarritan bereziak izatean datza akatsik nabarmenena, elkarte horiek beren kabuz erabakitakoak direlako. Zenbait auzitan irizpide horiek ez

¹ Oiartzun Bailarako Izadi Elkartea.

dira batere zentzuzkoak ez eta onartuak ere; beste batzuetan, haatik, bateratuagoak eta arautuagoak daude. Edozein modutan, esan bezala, corpus toponimikoan duten itzala garrantzitsua da. 1991an, azkenik, Deustuko Unibertsitateko DEIKER Institutua, Nerea Mujikaren zuzendaritzapean, Gipuzkoako toponimia txikia (eta Arabakoa) batzen hasi zen Eusko Jaurlaritzarentzat; galdeketak berriemaile jakitunenak bide zirenei baino ez zitzaizkien egin². Gipuzkoan egin diren ikerketez ari garelarik, ezin ahantz genitzake Pasaia (Elortegi, 1992), Andoain (Usabiaga, 1993), Eibar (ZZ. AA. 1995; San Martin, 2000), Elgeta (op. cit.), Arrasate (Ormaetxea, 1996), Urretxu (Ugarte, 1998), Zumarraga (op. cit.), Hondarribia (Furundarena, 2002), Antzuola (Pavo, 2005), Tolosa (Elosegi & Goikoetxea, 2006), Oiartzun (Goikoetxea & Lekuona, 2007) nahiz Zumaiako (Azkue, 2008) toponimiari buruz argitaraturiko lanak, horietariko asko Euskaltzaindiaren “Onomasticon vasconiae” bilduman.

Neurri batean behintzat, gure kartografia izateko aukera dagoen honetan, Euskal Herrian, administrazio, elkarte edo norbanakoek egindako mapetan, oraindik ere, toponimia arautugabea irakurtzen da askotan. Sarritan borondatea gehiago ikusten da, ezagutza baino³. Hain justu, arautze-irizpide bateraturik ez izatea eta izenen kokapen kartografiko zuzena dira gaurko argitaralpen askoren ezaugarri nagusiak. Aranzadi Zientzia Elkartek 1994an plazaraturiko Imanol Goikoetxearen mapa (*Mandoegi Leitzaran. E. 1: 25.000*) eta Hernaniko Udalak 2010ean hango toponimiarekin karrikaturikoa (*Hernaniko toponimoen mapa. 1: 15.000*) dira diogunaren bi erakusgarri garbi.

Bada beste arazo bat, aski axolazkoa hau ere: toponimia arloko lanetarako kartografia ia ezinbesteko baliabidea izan arren, hura kartografiarako lagungarri soila baizik ez da. Hori dela eta, izendatzen diren elementuak eta horretarako baliaturiko moduak asko aldatzen dira karten helburuen arabera, ez baita gauza bera mapa bat apaingarritarako, gudaroste atzerritar batentzat edota jabego bat zehazteko egina izatea. Esan bezala, kartografian toponimia ez da nahitaezkoa, borondatezkoa baizik eta,

² Gaur egun berrikusten ari dira.

³ Ikus Galé (2007: 167).

ondorioz, toponimoen kokapen eta errotulazioa hautazkoak izaten dira gehienetan, hitz batean, zehaztasun gutxikoak.

Horretaz landa, euskaldunok oraintsu arte geuk eginiko kartografiarik ez dugu izan eta horrek esan nahi du Euskal Herriko mapak espainiar, frantses, ingeles edo estatubatuarrek egin dituztela usuenik. Gainera, toponimiaren borondatezko izaera dela eta, mapa bat egiterakoan aurrekoetan erabilitako izenak kopiaatzea jokabide arrunta izan denez gero, kartografian dakusagun euskal toponimia okerrekoa da sarri askotan. Honatx adibide bat: gure esparrua irudikatzen duten mapa ofizial batzuetan **Basategui* (BASOATEGI?), **Mulisco* (MUNISKUE) eta **Anchista* (ANTXISTA) jarri beharrean *Basaqueit*, *Muliseo* eta *Aucisco* idatzi dira, eta oraindik ere horrela egiten da.

Testuinguru horretan, tesiaren helburu nagusiak hauek dira:

- Toponimia arloan lanean ari behar dutenei baliagarri gerta dakizkiekeen argibideak ematea, onomastikari ekarpena egitea, alegia.
- Urumeako zilegimendietan izandako erabilpen, adiera eta bilakaera argituz, euskal toponimian kaustitzen diren elementuen izaera finkatzen laguntzea, bide batez, euskararen arlo fonikoa, morfologia edota lexikoa ikertzeko erabilgarriak izan litezkeen datuak plazaratuz.
- Zilegimendietako hizkera itxuratzen duten ezaugarriak, edota haren bilakaera, toponimiaren bidez zenbateraino ezagut daitezkeen ikustea.
- Gipuzkoako toponimiaren arautze eta normalizazioan aurrera egitea.

Helburu horiek lortze aldera, lan-eremu edo esparrua aukeratu behar izan dugu, eta hori egiterakoan honako bi iritziok hartu ditugu aintzat batez ere:

- Zenbat eta eremu handiagoa izan, orduan eta sakontasun gutxiago izango du ikerlanak. Konparazio batera, Gipuzkoa osoa esparrutzat hartuz gero toponimo bakoitzari eskain dakioken tartea asko murrizten da.

- Gipuzkoako alderdi guztiek ez dituzte toponimia alorreko ikerketak egiteko erraztasun berak ematen, ahozko bilketak burutu eta dokumentazio hustuketak egiteko aukerak nabarmen aldatzen baitira alderdi batetik bestera, biztanleria, hizkuntzaren egoera zein bertan gordetako artxiboen arabera.

Hori horrela delarik, lanerako hautatu dugun barrutia⁴ Gipuzkoako ipar-sortaldean —Nafarroako mugan— dago, Donostia, Hernani eta Urnietako zenbait aurkintzak osatzen dute eta 38 km² ditu (ikus 1 eta 2 mapak). Neurri handi batean euskaldun dirauen eremu horrek 12. mendetik honako idatzizko informazioa baliatzeko aukera ematen du, eta hori, Gipuzkoan bederen, ez da ohiko gauza.

Esan beharrean gara, nolanahi ere, Urumeako zilegimendien mugaz haraindi, hau da, izenburuan jakitera ematen den esparruaz gainera, beste lurralde zabala ere kontuan hartu dugula lanerako (70 km²). Kanpo aldeko eremu horri buruzko datuak ere berariaz eta zehatz-mehatz bildu ditugu, Urumeako zilegimendiak inguratzen dituen inguru hurbilarekin halako informazio gerrikoa eratuz (ikus 3 mapa), betiere tesiaren berezko esparrua den lurraldean dagoena hobeki ikertzeko asmoz. Inguramendu lurralde horrek kilometro batetik lau kilometro bitarteko hedadura du tokian-tokian Urumeako zilegimendietako mugatik abiatuz. Beraz, aurrerantzean, ez bedi ahantz *gure esparrua*-z ari garenean Urumeako zilegimendiez eta inguru hurbileko lurraldeaz ari gara.

Tesiaren iturri nagusiak ahozko bilketa eta dokumentazio historikoa dira, baina aitortu beharra da kartografia modernoaren ekarpena ere joria dela, zilegimendietako inguru hurbileko toponimoen aipamen kopuruaren aldetik batez ere.

⁴ Ikus 2. §.

Xehetasunetan sartuz gero, derragun lehen toponimia-galdeketa 1989. urteko abuztuan hasi genuela; azkena, berriz, 1994ko urrian izan zen⁵. Aurreneko bilketa hartan Donostiako Aranzadi Zientzia Elkarteko hiru lagun Urnietako toponimia jasotzen aritu ginen Udalaren babesean sei hilabetetan zehar⁶. Urumeako zilegimendien zati bat Urnietan zegoenez, hura izan zen egindako lehen bilketa. Hilabete batzuk geroago talde berak Hernaniko ahozko toponimia batzeari ekin genion eta —Urnietan gertatu antzera— gure esparruko Hernaniko zatiaren informazioa jasotzeko ahalbidea izan genuen⁷.

1992an, tesia egiten hastearekin batera, ordu arte eskuratutako datuak ikuskatzeari heldu genion. Hasi bezain azkar ohartu ginen 1989an lortutako hainbat toponimoren fitxan informatzailearen erreferentzia falta zela⁸. Halabeharrez, izen askoren kokapena ere ez zen behar bezain zehatza⁹. Zenbait izenen aldaerek, azkenik, zalantza sortzen ziguten.

1989. urteko galdeketetan —ez beti— egindako grabaketa magnetofonikoak berriro entzutea izan zen hurrengo urratsa. Lantegi hori burutu ahala hiru urte lehenago egindako transkripzioak batzuetan oker zeudela jabetu ginen. Arrazoi horrengatik, gure esparrua soilik jorratuko zuen bilketa berria egitea erabaki genuen¹⁰. Aldez aurretik berriemaileen emankortasuna ezagutzeak hautaketaren aukera eskaintzen zuenez, bigarren bilketa berriemaile jakitunenekin baizik ez genuen egin. Bigarren bilketa bi urtetan burutu genuen eta emaitzak onak izan ziren. Batetik, toponimo berriak jaso genituelako eta, bestetik, bigarren alorreko lan hari esker, aurretik bildutako hainbat aldaera hobeki finkatu ahal izan ditugulako.

⁵ Azken galdeketa (1994/10/13) Alkatxuraingo aitona-amonekin izan zen, Dolores Santa Kruzekin (Alkatx.) eta Juan Mari Artolarekin (Larreg.). Dolores handik gutxira hil zen.

⁶ Luis del Barrio eta Josu Tellabide ziren gure lankideak. Emaitzak 1989ko urrian eman zitzaizkion Urnietako Udalari Aranzadi Zientzia Elkartearen izenean; Barrio & Tellabide & Zaldia (1989).

⁷ Hernaniko Udalari lan osoa 1989ko abenduan aurkeztu zitzaion; Barrio & Tellabide & Zaldia (1989b).

⁸ Aranzadi Zientzia Elkartearen izenpean egindako bilketa hauetan ez da adierazten forma bakoitza zein berriemailek eman duen.

⁹ Gehienetan berriemailea mendira joateko gai ez zelako.

¹⁰ Ikus 4.1.§.

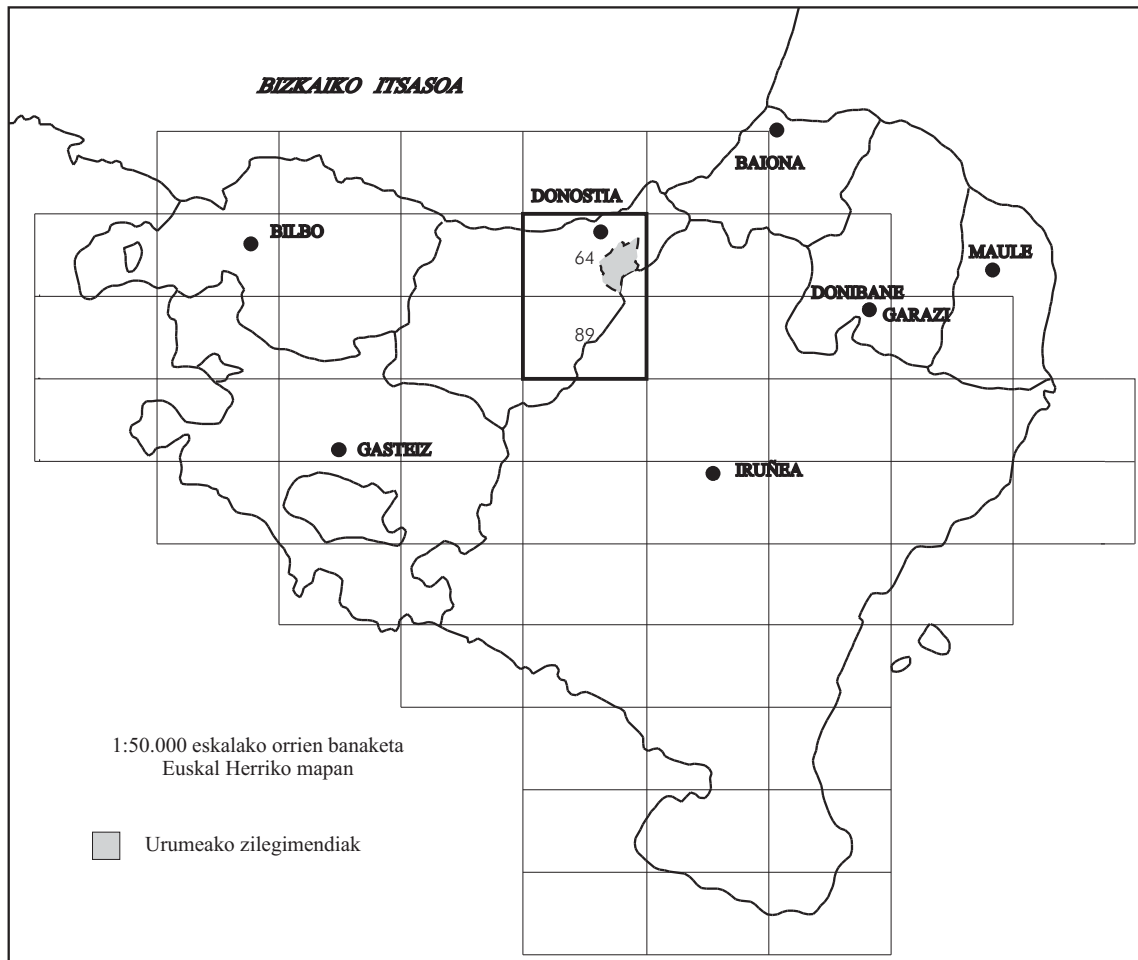
Dokumentazio historikoari dagokionez¹¹, esan dezagun egoitza publiko eta partikularretan gordetako iturri inprimatugabe eta inprimatuak aztertu ditugula eta, aberatsenak ez ezik, lehorrenak eta nekagarrienak ere jorratzen saiatu garela¹².

Donostia Urumeako zilegiko partaide nagusia izanik —bederatzi zatitatik lau zegozkion—, abian hiriburuan datu gehiago ziratekeela pentsatu arren, Hernaniko Udal Artxiboa bihurtu da bilketaren oinarritzko iturri. Donostiako artxiboan, gerra, txikizio eta suteak direla medio, gehienbatean 19. eta 20. mendeetako den dokumentazioa baizik ez da gordetzen. Hirugarren partaidearen artxiboa ere, Urnietakoa alegia, arrazoi bertsuengatik, urria da benetan. Hernanikoa joriena dela egia da, baina gainerako artxiboetako dokumentazioa ez dugu gutxietsi nahi izan, gure esparruaz mintzo diren idazki zaharrenak, esaterako, Nafarroan daudelako.

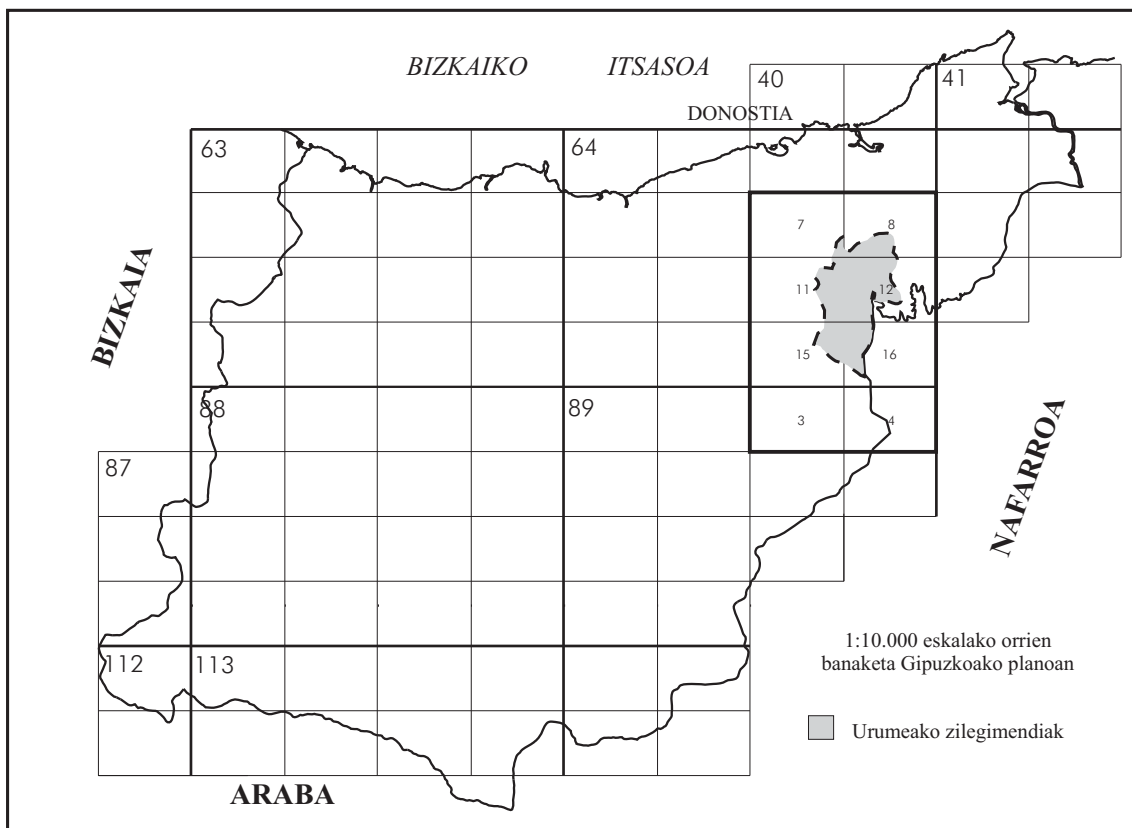
Dokumentazio historikoaren hustuketari esker corpuserako aipamen franko lortu ditugu, maiz aski ahoz jasotako toponimoak arautzerakoan lagungarri izan direnak eta, menturaz, euskararen arlo fonikoa, morfologia edota lexikoa aztertu nahi duten beste ikertzaile batzuentzat aztergai nahiz errferentzia bihur daitezkeenak. Aurrekoaz gain, idazkietan gordetako toponimiaren ikerketak badu berez bestelako erabilgarritasunik, hizkuntzaren historian sakontzeko aukera ematen baitu esaterako, eta horrek garrantzia nabarmena du, are gehiago —euskarak bezala— tradizio idatzi eskasa daukaten hizkuntzez ari garenean.

¹¹ Ikus 4.2.§.

¹² Cf. Terrado (1999: 47).

1 mapa

2 mapa

2. GURE ESPARRUA

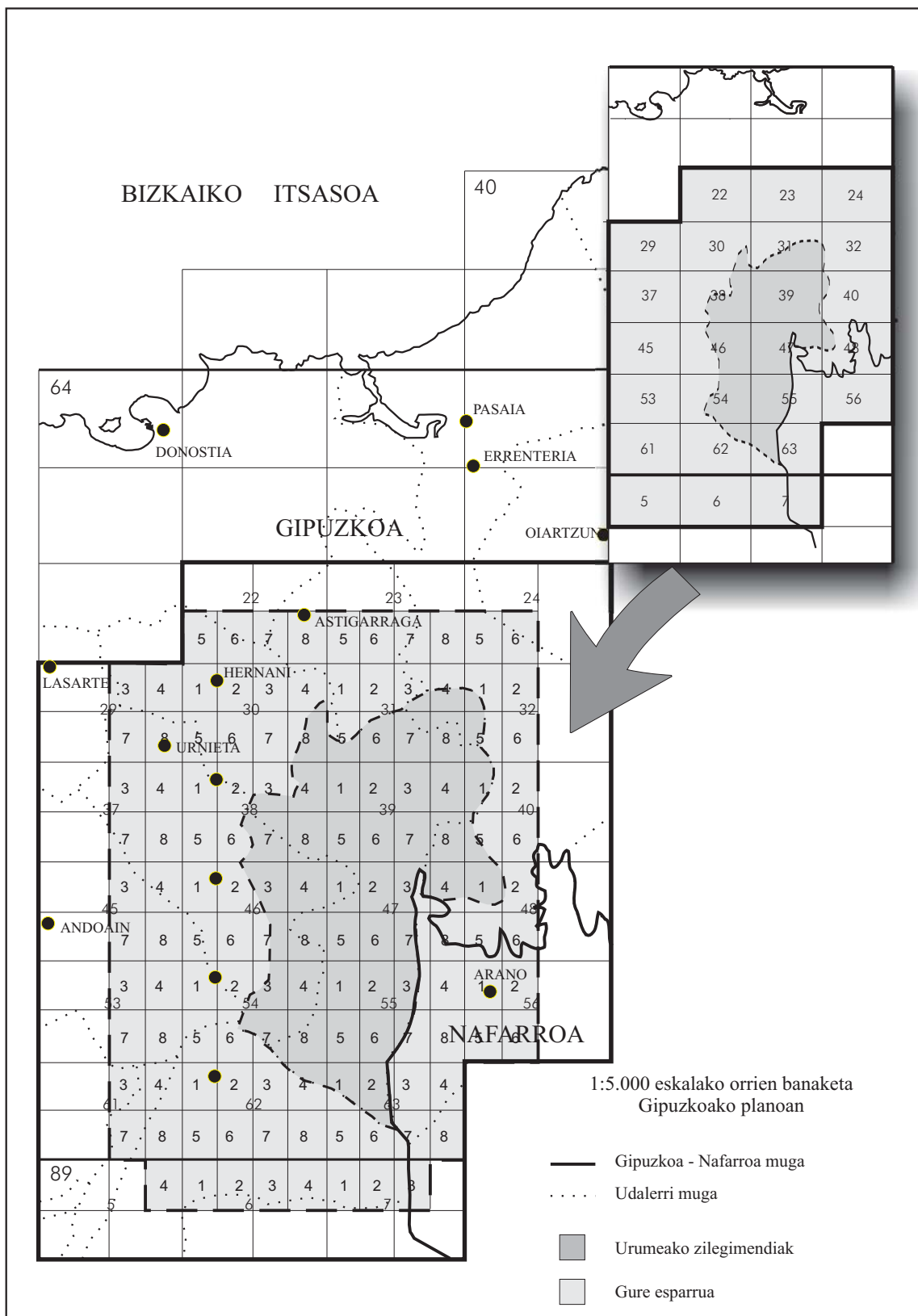
Stricto sensu gure ikerketaren esparrua diren *Urumeako zilegimendiak*¹³ Gipuzkoako Ipar-sortaldean daude, Bizkaiko itsasotik nahiko hurbil eta Nafarroako muga-mugan.

Probintzia osoaren % 1,9 harrapatzen duen lurralde horrek luzez izaera berezia izan du, baina egun ez du administrazio aldetik inongo entitaterik, bestela esan, ez da ezer, ez da gaurko kartografian adierazten¹⁴. Alabaina, mapei arretaz erreparatuz gero, Donostiak, oraindik, Kontxatik urruti samar dagoen Aranorekin muga egiten duen jabetza duela ikusiko da.

Jarraian doazen lerroen xedea ez da horrelako bitxikerien nondik norakoa argitzea, toponimia zuzenago barneratzen lagun dezaketen datu gutxi —eta agian bitxi— batzuk ematea baizik, jakina baita gertakizun linguistikoak ulertu ahal izateko beste jakintza-eremu batzuetako informazioa behar izaten dela behin baino gehiagotan, eta toponimia ez da salbuespena horretan.

¹³ Horrela esaten zitzaien gaztelaniaz *Montes Francos* deitutako mendiei. *Zilegia*, berriz, instituzioa zen, *Comunidad de Montes Francos* izena zuen erakundea alegia. Ikus, adibidez, Alkain eta Zabala (1970).

¹⁴ Bat gatoz Caminorekin (1997: 85-86) administrazio barrutien oinarrian interes eta jardun bereko gizarte edo erkidegoa irudikatzen duten ekonomia arrazoiak egoten direla esaten duenean, *Valle de la Urumea* delakoa, geografia errealitatea ez ezik, bazkalekuak eta beste zenbait ondasun kudeatzen zituen administrazioa ere bazelako.

3 mapa

2.1. Lurraldea

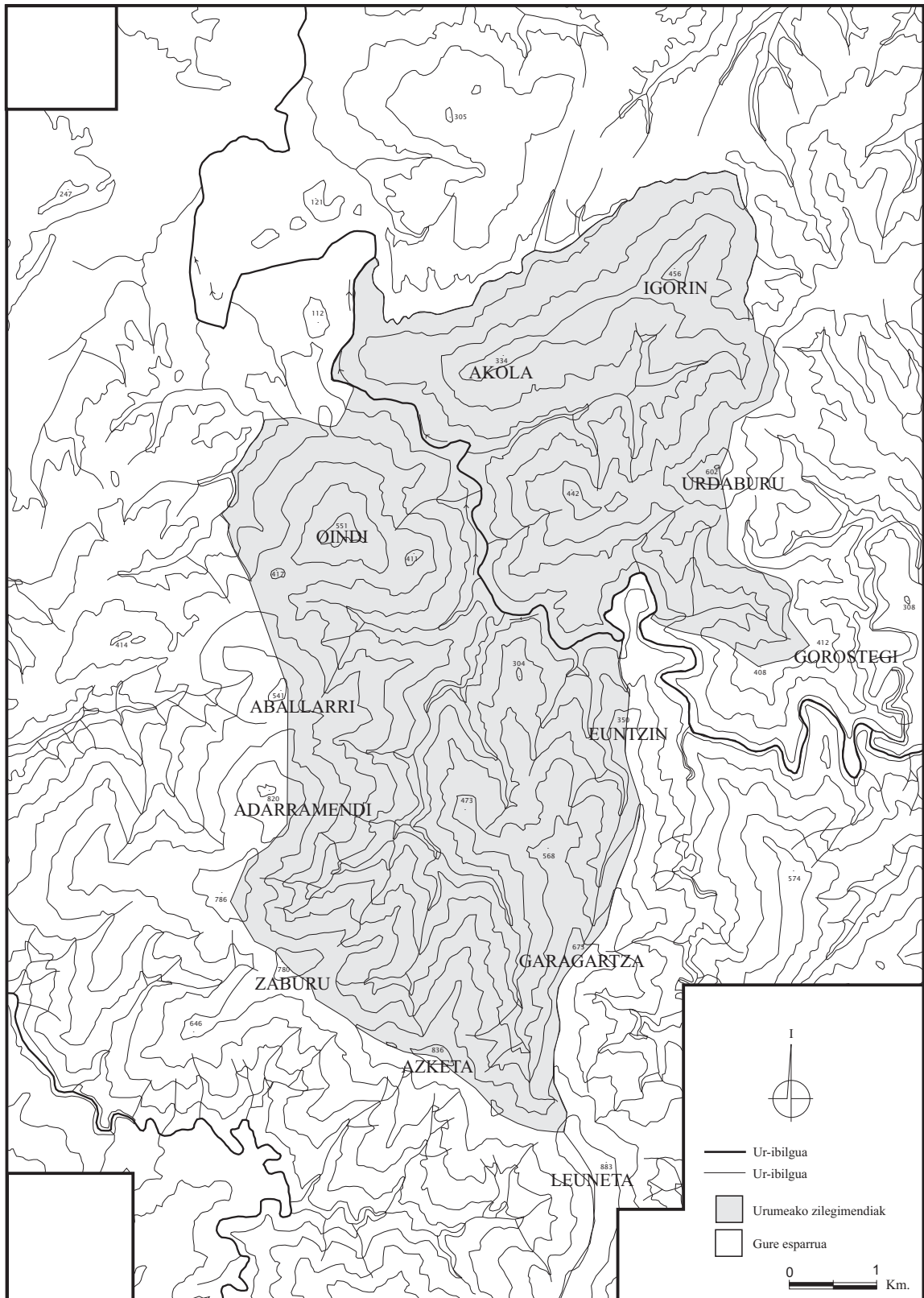
Montes Francos del Urumea (Urumeako zilegimendiak) delako lurraldea 1° 43' - 1° 49' meridioek eta 43° 17' - 43° 10' paraleloek osatzen duten laukiaren barruan dago. Urumea ibaia bizkarrezur duen hogeita hemezortzi kilometro koadroko esparrua¹⁵ OINDI-ABALLARRI-ADARRAMENDI-ZABURU-AZKETA, LEUNETAGARAGARTZA-EUNTZIN, IGORIN-AKOLA eta URDABURU-GOROSTEGI mendilerroek biltzen dute (ikus 4 mapa). Gaurko egunean, Donostia, Hernani eta Urnietako udalerrienak diren lau zatitan banatua dago eta mugakideak Andoain, Arano, Astigarraga, Berastegi, Elduain eta Errenteria dira. *Gure esparrua* esamoldearekin izendatu dugun lurraldeak, berriz, ehun eta zortzi kilometro koadroko hedadura du guztira, inguramendu eremuak hirurogeita hamar kilometro koadro baititu.

Urumeako zilegimendiez mintzo bagara, bidezkoa dirudi, barruti bihurtu zen une beretik, lurralde horrek muga jakin batzuk izatea. Nahiz eta lehen erreferentzia 1379koa izan, lurraldearen norainoko zehatza nahiko berandu arte ezin daiteke jakin, 1671. urtean Donostia, Hernani eta Urnietak zilegimendiak bederatzi zatitan zatitu zituzten arte hain justu. Barrutiaren norainokoa dela eta, deigarria da inguruan ugari diren *judumagai* (dolmen) eta jentilbaratz (cromlech) asko esparruaren muga-mugan egotea (ikus 5 mapa).

Aztergai dugun lurraldearen norainoko zehatza ezagutzeko goian aipatutako 17. mendeko zatiketaren mugarriztatze-agiria erabiliko dugu¹⁶. Orduko, EPELA izeneko barrutia (3,6 km²) Urumeako zilegimendietatik kanpo zegoen, hasiera batean esparruaren barruan zegoela ematen badu ere. Ziur dakiguna da EPELA, 1467. urtean, EPELSAIETSA eta LANDERBASO izeneko bi pusketan zatitu zutela; lehenengoa Hernaniko kontzejuarentzat eta bigarrena Donostiakoarentzat izan ziren.

¹⁵ Norainoko hori *azalera gutxitua* da, hau da, mapetan neur daitekeen hedadura. 1671. urtean egindako neurketaren arabera, Urumeako zilegimendiek 851.847 *postura de pie de manzano*-ko lurrazala zuten. HUA, zeinadura: C atala, 5 negoziatua, I saila, 3 liburua, 8 espedienteak.

¹⁶ HUA, C ata., 5 neg., I sai., 3 lib., 8 esp.

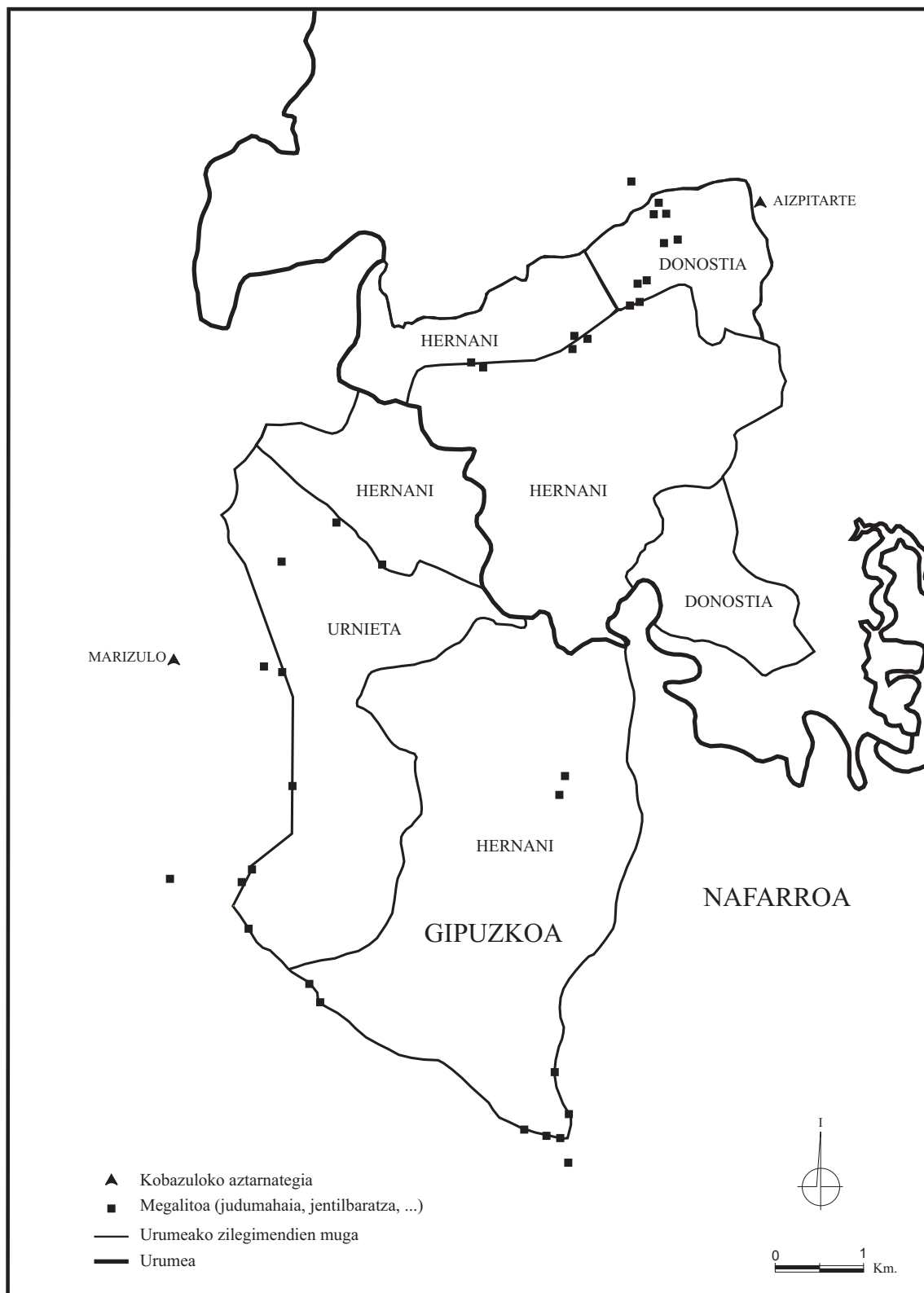
4 mapa

1671. urtean, epaiketara deituriko hiru adituek haranaren bi aldeak hegoaldeko alderdia eta iparraldeko alderdia izeneko bi zatitan banatu zituzten:

“... los términos, y confines del dicho valle de la **Urumea** empiezan a la parte de medio día, desde el Rio **Urumea**, y el arroyo llamado **Muga**, que es termino de la jurisdiccion del lugar de **Arano**, del Reyno de **Navarra**, hasta el cerro de **Euncin**, y desde alli, por la loma, y aguas vertientes a lo alto de **Garagarza**, y desde alli â otro alto llamado **Carramichola**, y desde alli a lo alto de **Zaimola**, y desde alli â **Unamuño**, y desde alli a lo alto de **Ezela**, donde se define el termino que corresponde a la jurisdiccion del dicho lugar de **Arano**, (...) desde este mojon de lo alto de **Ezela** siguiendo por la loma de la montaña, y vertientes de agua acia el occidente, sigue el termino de la **Hurumea** a la loma de **Urzeguil**, y desde alli a la cima de **Acazola**, y desde alli a **Guilicharmeaca**, y de alli a la cima, y alto de **Anchista**, y de alli â dar **Erreteneta**, y de alli â encima de **Oindi**¹⁷ donde esta un mojon de cal, y canto, y de alli a dar â **Ypenarrieta**, y de alli a dar **Lecaio**, y de alli a dar **Lecaiopera**, y de alli al cerro de **Mantele**, y de alli al sel de **Arrondo**, y de alli a la fuente de **Larrazar**, donde, y en el sitio antecedente estan dos mojones de cal, y canto, y de alli a la cima de **Usategui** donde tambien se halla otro mojon de cal y canto, y de alli a la cima de **Zulueta**, donde tambien se halla otro mojon de cal, y canto, y de alli por el arroyo abajo ha **Uaran**, y de alli â **Uncela**, y de alli a la encrucijada de **Urteaga** donde se hallo una piedra que sirve de mojon con señal de la Cruz y desde alli baja en derechura al dicho rio de la **Urumea** por los confines de la jurisdiccion de **Hernani**, y desde alli siguiendo por el dicho rio **Urumea** hasta el dicho arroyo de **Muga** de donde empezo esta delineacion, (...)”

“Asi bien los terminos, y limites del dicho valle, que caen a la parte septentrional, desde el dicho Rio **Urumea**, empiezan azial oriente por los terminos, y confines de la villa de **Renteria**, empezando desde la punta de **Illarrasuain**, desde donde se corre azia **Oberaun**, hasta lo alto, ô, cima del termino de **Oberaun**, y desde alli a lo alto de **Gorostegui**, y de alli al sel de **Unzue**, y de alli al cerro de **Urdaburumayor**, y de alli â **Urdaburumenor**, y de alli â **Zuelquezu** que llaman, donde esta un mojon, y de alli al sitio de **Ygoringo gaña**, donde esta otro mojon, y de alli a **Alcazuricogaña**, y de alli al mojon de **Ygorin**, y de alli por un arroyo abajo hasta **Barracocoba**, y de alli a lo alto de **Acola** y de alli abajo de **Alcola**, al sitio que vulgarmente llaman **Arretiaq**, y de alli hasta el Rio **Urumea** por los confines, y terminos de la dicha villa de **Hernani**, cerca del qual dicho rio, se puso un mojon de piedra arenisca labrada mas abajo en alguna distancia de la casa, y herreria de **Hereñozu** entre unos roble jobenes, y mas abajo del camino que ba desde la dicha herreria a la de **Fagollaga** en un sitio que mira a un arroiuelo casi seco, y desde el dicho Rio **Urumea** corriendo por el hasta los dichos terminos de la dicha villa de **Renteria** y, punta de **Illarrasuain** se cierra todo el dicho termino del dicho valle de la **Hurumea** (...)”

¹⁷ Ez da ADARRAMENDiren iparraldean dagoen OINDI mendiaz ari, hegoaldean —Andoain aldean— dagoen OINDO mendiaz baizik. Ikus 6 mapa.

5 mapa

2.2. Klima

Gipuzkoako klima epela eta hezea da¹⁸. Neguak hotz-epelak eta udarak fresko samarrak izaten dira, haize heze eta hodei ugarirekin. Euria sarritan egiten du lau urtaroetan¹⁹. Ildo horretan, *Sortaldeko Erliebeetan* sumatzen da klima atlantiarraren eraginik garbiena Probintzia osoan, urteko batez besteko prezipitazioak 2.000 mm-koak baino handiagoak izaten direlako, eta hain zuzen ere, inguru hartantxe kokatzen dira Urumeako zilegimendiak. Ingurune morfodinamiko horretako mendiak, itsasoaren eragin klimatikotik babesten dituen erlieberik ez dutenez, egiazko prezipitazio-hartzaile bihurtzen dira eta, hodei-pilaketaren ondorioz, euriteak noiznahi izaten dira.

2.3. Geologia

Sortaldeko Erliebeak multzo bateratu eta berezia dira Gipuzkoan. Mendi hauen geologia berezia da: Gipuzkoa osoa Aro Sekundario edo Mesozoikoko materialez osatuta badago, *Sortaldeko Erliebeek* duten hondoa Primario edo Paleozoikokoa da gehienbatean. Probintziako harri zaharrenak dira, nolabait esan, eta *Bortzirietako Mendigunea* izenaz ezagutzen dira geologian.

Urumea inguruko mendiak Orogenia Hertziniarrean (duela 290 milioi urte inguru) eraldaturako Paleozoikoko arbel eta harearriz osatuta daude, harri igneoak (granitoak edo granodioritak) dituztenak. Esan bezala, material horiek *Bortzirietako Mendigune Paleozoikoa* osatzen dute. Honen inguruan material detritikozko gerrikoa edo orla dago, Triasiko eta Behekretazikoko konglomeratu eta harearrizkoa.

URUMEA inguruko mendiak mendigune zaharraren (paleozoikoaren) eta bere sedimentu-estalduraren (mesozoikoaren) arteko ukipenaren erakusgarri dira²⁰. Konglomeratu eta harearriek egitura-erliebe garrantzitsuak sortu dituzte, OINDI, ADARRAMENDI eta ABALLARRI mendiak lekuko. Egitura-erliebe horien higaduragatik

¹⁸ Urteko batez besteko tenperatura 13° Ckoa da, eta batez besteko prezipitazioak, berriz, 1.500 mm.-koak.

¹⁹ Gipuzkoako Foru Aldundia (1991: 31).

²⁰ *Op. cit.*, 55 or.

eraispinak askotariko zabalerak dituzten hegal-deposituak (kolubioiak) sortarazi ditu. Arbel paleozoikoen gaineko haran estuen garapena da beste ezaugarri morfologikoa, bihurritasun handiko makur edo meandro txertatuak eratu dituen.

Mendien garaiera ez da handia, baina erliebeak malkartsuak dira, ur-ibilgu sarea oso txertatuta dagoelako eta itsasaldea nahiko hurbil. Mendi handien gailurrak itsas mailatik gora 500 eta 850 metro bitartean daude eta, horren erakusgarri, gure esparruko toki garaiena AZKETA mendiaren gailurra da (836 m itsasoaren maila gainetik); erreferentzia baxuena, berriz, URUMEA da (EPELA parean 15 m itsasoaren maila gainetik).

2.4. Ur-ibilguak

URUMEA da gure esparrua zeharkatzen duen ur-ibilgu nagusia. Nolanahi ere, Gipuzkoako gainerako errekek bezala, nahiko txikia da. Ezkurra inguruan jaiotzen den erreka Paleozoikoko material iragazkaitzetako isurketez sortzen da eta bere ibilguaren zati handia material horietan txertatuta egiten du (ikus 7 mapa). Hernani ingurutik hasita, alubioi metaketa garrantzitsua duen haran zabala eratzen du URUMEAK Donostian itsasoratu arte.

Ibaiaren emaria aldakorra da. Neguan ur asko ekarri ohi du, baina udaran eta udazkenaren hasieran agorraldiak izaten ditu. Urte-sasoi horietan, lantegi eta indarretxeek egindako ur-bilketak direla medio, lehortea areagotu egiten da eta erreken zati askotan ez da urik egoten. Halere, Oiartzun errekearekin batera, Probintziako erreka urtsuena da.

Hauek dira URUMEAREN ezaugarriak²¹: guztira berrehun eta hirurogeita bederatzi kilometro koadroko azalera du (279 km²), luzera berrogeita hamabost kilometrokoa da (55 km), ehuneko hamaseiko malda jaisten du (% 16) eta urtean, batez beste, segundoko hamaika metro kubikoko isurketa egiten du orotara (11m³/s).

²¹ *Op. cit.*, 42 or.

2.5. Landaretza eta fauna

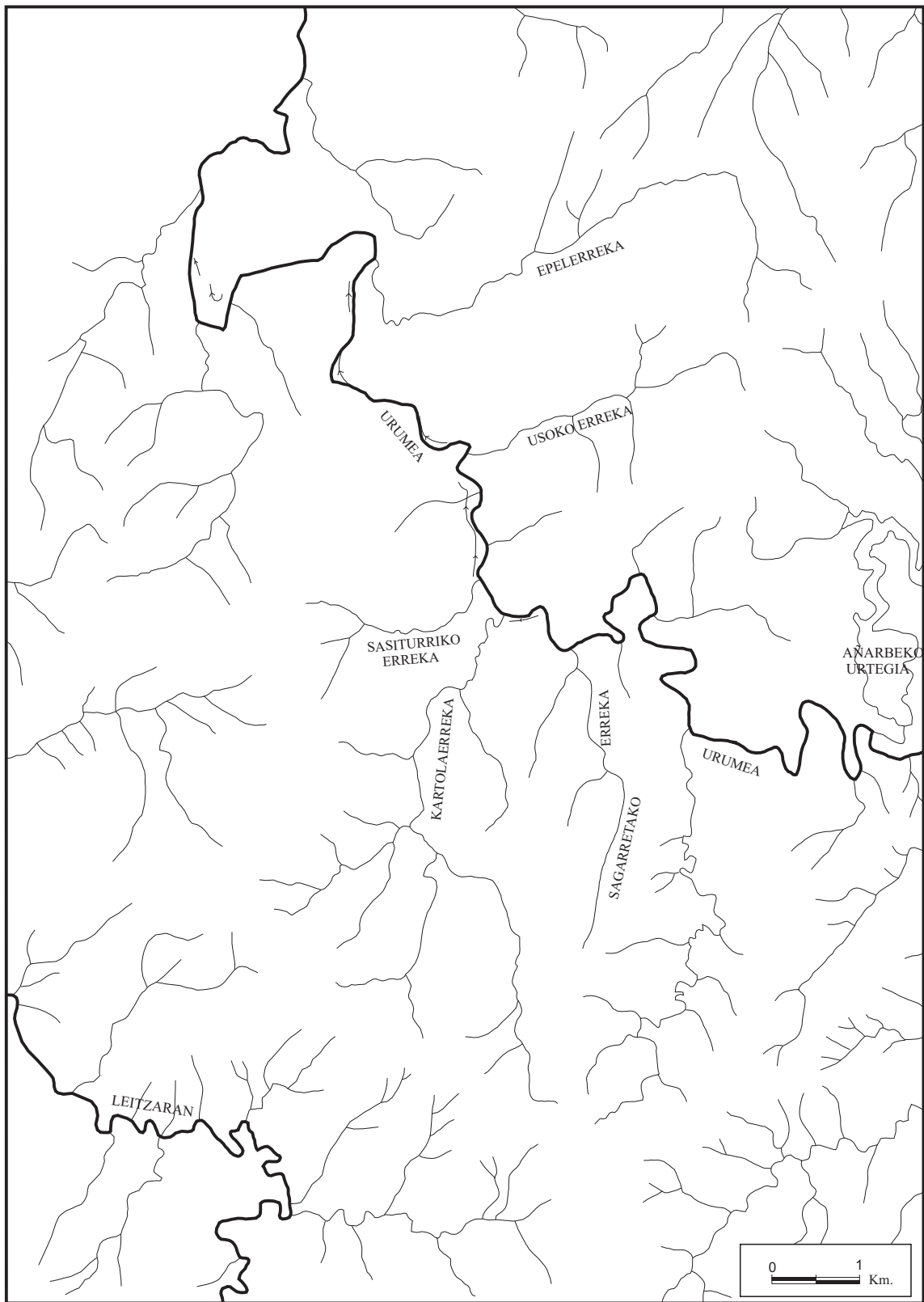
URUMEA inguruko mendietan dauden landaretza eta fauna aspaldidanik gizakiak eragindako aldaketen emaitza dira. Azken glaziazioaren ostean, duela 10.000 urte gutxi gorabehera, izotza atzeratzearekin eta klima gozatzearekin batera, baso hostogalkorra eremu handiagoa irabazten joan zen. Denboraren buruan, espezie hostozabalak hedatu ziren eta baso hostogalkorra (haritza, haltza, etab.) paisaiatz jabetu zen pixkanaka-pixkanaka. Neolitikoa, zenbaiten ustez, lehen baso-soiltzeak hasi ziren, orduko artzainek, suaz baliatuta, baso hostotsuak suntsitzeari ekin baitzioten, aziendarentzat larre bila.

Aurrerago, beste zenbait jarduera eta gertakari bilakatu ziren paisaiaren eraldaketan erabakigarri. Hiru aipatuko ditugu diogunaren lekuko: 15. menderako jadanik hasia zen burdinolak elikatzeiko ikazkintza, 16. mendetik aurrera bereziki garrantzitsua izandako ontzigintza eta 19. mendearen bukaeran azaldutako gaztainondoaren tinta eta haritzaren oidioa gaixotasunak.

Espainiako Gerra Zibilaren ostean, paper-fabriken ugalketaren ondorioz, Urumeako zilegimendien zati handia hazkunde azkarreko zuhaitzez birlandatu zuten eta Euskal Herriko isurialde atlantiko osoan paisaiaren elementu adierazgarrienetakoa bihurtu den *Insignis* edo *Monterrey* pinuak erdietsi zituen mendi gehienak.

Azken hamarkadetan, aldiz, ustiapena ibitzen ari da. Hernani eta Urnietako mendi askoren kudeaketa Gipuzkoako Foru Aldundiak hartu du bere gain eta, horren ondorioz, Urumeako zilegimendiak izan zirenetan birlandaketa eta baso-hobekuntza ugari egin dira azkenaldian.

Eraldaketa horiek guztiak eragin zuzena izan dute bertako faunarengan eta, ondorioz, ingurune jakin batzuetan bizitzera hertsiki egokitutako espezie batzuk ia erabat galdu dira, ingurune horiek jasandako aldaketen aurrean ahulak baitira.

7 mapa

Askotariko inguruneetara moldatzeko gai diren animaliek, berriz, jasankortasun maila hobea erakutsi dute. Giza-jarduerak otsoa, katamotz iberiarra eta hartz arrea bezalako haragijaleen desagerpena ekarri dute URUMEA inguruetan²², baina beste harrapari batzuk, azeriak adibidez, asko ugaltu dira azken urteetan.

Esan moduan, gure esparruko gaur egungo paisaia osatzen duten landareak eta animaliak eragin askoren ondorio dira. Oro har, honako ezaugarriak dituzte²³:

- Baso landatuak, bestela esan, pinudiak, landaredi eremu nagusia dira ezbairik gabe, lautatik hiru bai gutxienez.
- Harizti azidofilo eta harizti-baso misto atlantikoak, beren hazkunde-garai gazte edo “anderatuekin”, URUMEA eta gainerako ur-ibilguen alboetan daude²⁴.
- URUMEAren uhertz gehienetan haltzadia ikus daiteke, eta pagadi azidofiloa AÑARBEO URTEGITik gertu dagoen ALTZABASOAn hazten da batez ere.

²² Badirudi otsoek 19. mendearen amaiera arte iraun zutela gurean. Hara garai hartako egunkari batean argitaratutako berria:

"Aquellos primeros días de 1882 se vieron manadas de lobos por los montes de Goizueta, Urnieta, Arano y Berástegui. Estaban hambrientos y atacaron a las ovejas llegando su voracidad a atacar animales mayores. Y así el 3 de Enero le comieron a una mula uno de los cuartos traseros. Varios cazadores de San Sebastián, Hernani y Urnieta dieron batidas para cazarlos, sin mayores resultados".

El Urumea egunkaria, 1882ko urtarrila. 1992-I-5eko *El Diario Vasco*-n berrargitaratua.

Bidenabar, diogun KATAMOTZARRI izeneko harkaitza dagoela Urumeako zilegimendietan, OINDI mendiaren sortaldean; cf. *Katamotzuloeta* izeneko ur-gurutzea Abaltzisketan (1997, ABM). Ildo beretik, 16. mendean bazen hartzik oraindik han, 1591ko dokumentu batean honakoa irakur baitaiteke "... se reparen los puercos que andan en la montaña de hosos y lobos, ...". HUA, C ata., 5 neg., I sai., 1 lib., 9 esp.

²³ Eusko Jaurlaritza (1990: 64-II eta 64-IV). Ikus, baita ere, Aranzadi Zientzi Elkarte (1989: 26-27) eta (1990: 35-52).

²⁴ Esanguratsuen haritza den arren, ez du gainerako espezieen gaineko presentzia nabarmenik, badaudelako gaztainondoak, lizarrak, eta zumar hostozabalak. Beste zenbait zuhaitz ere arruntak dira, urkia eta ametza esaterako. Gizakiak sartutako zenbait espezie aurreko horiekin nahasten dira, sasiarkazia, haritz amerikarra eta platano arrunta kasu. Zuhaitzen artean, berriz, elorri zuria, erratzak eta apo-mahatsa ditugu. Azkenik, gutxiago izan arren, badaude gorostiak eta oilakarak ere. Ikus Aranzadi Zientzi Elkarte (1990: 40-41).

- Belaze eta soroak, berriz, EREÑOTZU inguruan kausitzen dira.
- Txillardi-otadi-iratzedia IGORIN-AKOLA mendilerroaren eta OINDI mendiaren iparraldeko isurialdean ikus daiteke.
- Harkaiztegi silizeoetako landaredi gunek bakarra ZABURU mendian dago.
- Bertako espezieen birlanaketak, azkenik, OINDI mendiaren hegoaldeko isurialdean egin dira batez ere.

Zilegimendietako egungo fauna, jatorriz, atlantikoa eta Europa-erdikoa da²⁵. Baso ugari daudenez gero, espezie menditar eta basotarrak nagusitzen dira. Bestalde, URUMEA erreken kalitate ekologikoa ona da, ubide, ibai-hertz eta uraren garbitasunagatik batez ere. Ondorioz, ornodunen taldea ongi garatua dago eta aberatsa da. Anfibioen ugalketarako oso garrantzitsuak diren mendi-erreak ugari ere badago.

Hosto erorkorreko berezko basoetan bertako espezieak daude, hau da, basokoak. Pinudiek, aldiz, fauna urriagoa dute, nahiz eta eremu handieneko espeziea izan. Ugaztun handientzat duten babesleku eginkizuna da onura aipagarriena. Landaketa horiek, ustiapen ziklo motzak eta ingurunearen homogeneotasunak faunaren izaera eta egoera erabat baldintzatzen dute eta, honenbestez, espezie lur orotakoak eta basokoak bizi dira ia erabat.

Baserri inguruetako belaze eta soroetan talde berezia eratzen da, gizakiaren ekimena jasateko gaitasuna duena. Txilardi-otadi-iratzedietan bizi diren ornodunek, amaitzeko, leku irekiak hobesten dituzte. Guztiarekin, Urumeako zilegimendietan honako espezieak ditugu egun:

²⁵ Maria Jesus Arraiago biologoari atal hau osatzeko emandako laguntza eskertzen diogu.

- Anfibio ohikoenak apo arrunta, arrabioa, baso-igel gorria, txantxiku arrunta, uhandre palmatua eta ur-igela dira.

- Narrastiak: eskulapio-sugea, horma-sugandila, iparraldeko suge leuna, musker berdea, seoanei-sugegorria, sugandila bizi-errulea, suge berde-horia, suge gorbatauna eta zirauna.

- Hegaztiak: amilotx urdina, antzandobi kaskagorria, antzandobi arrunta, arrano sugezalea, belatz gorria, birigarro arrunta, buztanikara, buztanikara zuria, errekatxindorra, eskinosoa, garrapoa, garraztarroa, gerri-txori arrunta, hontza zuria, karnaba, kukua, lepitxuria, martin arrantzalea, mirotz zuria, mokolodia, okil berdea, okil handia, okil txikia, txantxangorria, txepetxa, txinbo kaskabeltza, txonta, urubia, ur-zozoa, txirriskila, zapelatza eta zozoa.

- Ugaztunak: arratoia, azeria²⁶, azkonarra, basakatua, basasagua, basurdea, bisoia, erbinudea, etxe-sagua, ipurtatsa, katagorria, kata-jineta, lepahoria, lepa zuria, lursagua, lursagu gorria, millet-satitsua, muxar grisa, orkatza, saguzarra, sataina, satitsu arrunta, sator arrunta, triku arrunta, ur-arratoia eta ur-satitsu hankazuria.

URUMEA errekarri doakionez, kolektorea martxan jarri zenez geroztik ur-ibilgu horrek erdi eta beheko aldeetan zuen egoera txarra nabarmen hobetu da. Horri, ur-emari gutxieneko batzuk etengabe gordetzeari eta arraintzako arrapalak egiteari esker, desagertzeaz zegoen izokina errekan barrena dabil berriz²⁷. Arrain horrez gainera, aingira, amuarraina, ezkailua, mazkarra eta txabolaia arruntak dira. Gainerako erreketan ere badira aingira, amuarrain eta ezkailuak.

²⁶ Ugaria da egun, gizakiak eraldatutako ekosistemara moldatzea lortu baitu. Urnietan, konparazio batera, ehunetik gora azeri harrapatu ziren 1975-1991 bitartean.

²⁷ Dakigula, izokinak arrantzatu dira URUMEAN 16. mendetik gaurdaino. 20. mendearen berrogeigarren hamarkadan arrain ugaria zegoen artean, 19. mendearen bukaera arte arrantzarako nasak erabili arren. Gizaldi horren amaieran indarretxeekin batera ibaian uharkak eraiki ziren (LASTAOLAKOA 1896. urtean eta ARRANBIDE zein SANTIAGOKOAK 1898an), baina, hala eta guztiz ere, 20. mendearen hasieran, onak ziren urteetan (1930-1936 bitartean esaterako), urteko berrehun izokin baino gehiago arrantzatzen ziren. Dionisio Usarragak emandako informazioa. Cf. Aranzadi Zientzi Elkarte (1986).

2.6. Biztanleria

Urumeako zilegimendietako egungo biztanleria ez da mila lagunera iristen. Hernaniko partean daude gehienak, Urnietako zatian dozena bat eta LANDERBASO beste dozena bat biztanle egongo baitira²⁸. Batez besteko dentsitatea, hortaz, ez da kilometro koadroko hogeitaz pertsonara iristen²⁹. Biztanleria hori, LANDERBASO alde batera utziz gero, URUMEA errekatik nahiko hurbil dauden hirurogei bat bizilekutan banatzen da³⁰, gainerako lurraldean ez baita ia inor bizi. Esan gabe doa eroritako baserri eta borda asko dagoela (ikus 8 mapa).

Azken hamarkadotan mendialdean dauden baserriak husten (AKOLA, LANDERBASO, LEGARRALDE, LIZARREGI, MUGATZ, SARATSAIN, ZULOETA) eta kasu batzuetan galtzen (AMUNOLA, AUZOKALTE, BENTATXURI eta IZENEDERGOIKOA) joan dira. Etxolekin ere antzeko zerbait gertatu da, egon, abeltzainak badauden arren, ez baita artzain bakar bat ere gelditzen. Duela lau zapabost hamarkada, oster, hogeita hamarretik gora izaten omen ziren udaberritik udazkenara beren aziendekin mendian ibiltzen ziren artzainak³¹.

Errekaren inguru hurbilarekin alderantziz gertatu da, batez ere EREÑOTZU aldean, hirurogeiko hamarkadan lau alturako etxe multzoa eraikitzearekin batera auzune hori gehienbat Goizueta eta Aranotik etorritako jendez bete baitzen. Gainera, txalet tankerako etxeak eta baserrien zaharberritzeak gero eta gehiago dira.

Gaurko egoera argiturik, Urumeako zilegimendietako biztanleriaren bilakaera zein izan den azaltzen saia gaitezten. Hernaniko biztanleriari buruzko lehen datua 1490. urtekoa da. Hain justu, Valladolideko Errege-Kantzilerian Hernaniko Kontzejuak aurkeztutako idazkian "*... el pueblo hera tan grande que abía trezientos vezinos casados, a lo menos ochoçientos e aun mill confesantes...*" aditzera ematen da, hau da

²⁸ Hernaniko biztanleriaren %4, Urnietakoaren %0,2 eta Donostiakoaren %0,005.

²⁹ Donostiakoa hiru mila ingurukoa da, Hernanikoa laurehun eta berrogeita hamarrekia eta Urnietakoa berrehunekoa. Gipuzkoan, bestalde, hirurehun eta berrogeita hamar bat biztanle daude kilometro koadroko.

³⁰ Horietatik hiru dozena inguru baserriak dira.

³¹ Bartolome Urangak (Amu.) emandako informazioa.

1.500 bat biztanle zeudela³². Alabaina, (izkribu berean) beste berriemaile batek 150 auzo (*vezino*) jotzen zituen, hau da, gehienez ere 750 bat bizilagun.

Isastik (1972: 525), 1.625 aldera, 200 auzo zerga-ordaintzaile (*vezinos pecheros*) ematen zituen Hernanirako, alegia, 1.000 biztanle inguru. Gorabeherak gorabehera, 16.-17. mendeetan 800-1.000 biztanle zeudekeen Hernanin³³, baina oso zaila da haietatik Urumeako zilegimendietan zenbat bizi ziren jakitea. 1.610. urteko harresiz-landako etxeen zerrendan³⁴, Hernanin, hirigunetik kanpo, dorretxe bat, jauregi bat, errota bat, hamaika burdinola eta hirurogeita hamazazpi etxe edo etxetxo zeudela esaten da eta, gainera, zerrenda horri esker badakigu hamar burdinola Urumeako zilegimendien barruan zeudela, hots, ERROTARANGOAZ gainerako guztiak. Burdinola bakoitzean lau edo sei olagizonek lan egiten bazuten, lantegi bakoitzarentzat, meatzari, basomutil, ikazkin, itzain, edota mandazain lanetan, beste hogeita bost bat langile aritzen ziren gutxienez³⁵. Kopuru horri artzain eta baserritarrak gehitu behar zaizkio. Bestetik, Murugarreni (1974: 158) esker badakigu Urnietak 700 biztanle inguru zituela 1.698. urtean³⁶.

Ez da aise, hortaz, 16-17. mendeetan Urumeako zilegimendietako Hernaniko zatian zegoen biztanle kopurua zehatz asmatzea, baina litekeena da 400 biztanletik gora izatea, hau da, arauka, gaurko egunean bizi diren biztanleak baino zortzi-hamar aldiz gehiago.

Hernanin 1.773an 1.685 biztanle zeuden eta bost hamarkada geroago (1.826an) 2.555 ziren orduko³⁷. Zorionez, 19. mendearen erdialdera Urumeako zilegimendietako

³² H. U. A., E ata., 4 neg., II sai., 1 lib., 1 esp., 13 fol. au.

³³ Soria (1982: 119-120).

³⁴ HUA, E ata., 4 neg., II sai., 4 lib.

³⁵ "Por nuestra parte creemos como más aproximativo a la realidad el índice medio de 40/50 personas por ferrería, lo que daría trabajo directa o indirectamente a un porcentaje de población que oscilaría entre el 30 y el 38%"; Díez (1983b: 122). "... *se ocupan hasta 30 personas en cada ferrería* [...]"; Isasti (1972 [1625]: 159).

³⁶ "Con lo que tendríamos para aquella zona urnietarra presente en las juntas [de Azpeitia], no dependiente de Hernani ni de San Sebastián, unos 698 habitantes en 1683".

Berak egindako kalkulua da, egiazko zenbakia 25 fuegos delako.

³⁷ "En 1.773 Hernani tenía 167 casas y 94 caseríos ocupados por 337 familias que hacían un total de 1.685 habitantes. En 1826 había 482 familias con 2.555 habitantes. En 1.886 tenía 3.325 habitantes ..."; Zuleta (1985: 88).

biztanleriari buruzko datu zehatzak ditugu lehenengoz. 1.855. urtean Urnietako alderdian zeuden hiru baserrietan (AMUNOLA, LEGARRALDE eta ZULOETA) 39 lagun bizi ziren³⁸ eta 1857 inguruan, Gipuzkoako Foru Aldundiaren Izendegiaren arabera, aldian behin erabilitako hamaika artzain etxola zeuden Hernanin; Urnietan, berriz, hemeretzi³⁹. Handik gutxira, 1.863. urtean hain zuzen, URUMEA haranean 20 baserri, 36 familia eta 247 arima zeudela jasotzen da EREÑOTZUKO ERMITA eraikitzearen Hernaniko erretoreak egin zuen txostenean⁴⁰.

Datu horiek kontuan hartuz, eta LANDERBASOrri 50 bat biztanle (bost-sei baserri) egotziz, ez dugu behar baino gehiago esan uste 19. mendearen erdialdera Urumeako zilegimendietan gutxienez 350 biztanle finko zeudela esatearekin. Sasoi hartan, aipatu dugun Izendegiaren arabera, Hernanin (Lasarteko partea eta LANDERBASO barne) 3.558 biztanle zeuden eta Urnietan (Lasarteko partea barne) 2.037.

20. mendean biztanleen beherakada nabarmena izan zen. Konparazio batera, 1910. urtean zilegimendien Urnieta aldeko hiru baserrietan 24 lagun bizi ziren⁴¹ (egun hutsik daude). 1970. urtean LANDERBASOn hogeita hamar biztanle (euskaldun) gelditzen ziren Irizarren (1984: 19) arabera, baina gaur ez dira erdia izango. Beraz bada, garai batean jendetsuak ziren Urumeako zilegimendiak husten joan dira pixkanaka-pixkanaka 19. mendeko bigarren erditik honantz⁴², EREÑOTZU izan ezik.

³⁸ UEA, zeinadura: *Documentos Históricos*, 1 leg., *Informe del Arreglo parroquial*. 1.879an Urnietako AMUNOLA baserrian hiru etxebizitza zeuden. Bidenabar, diogun bertakoak zenbait elizkizunetara EREÑOTZUKO ERMITARA joaten zirela, Urnietako eliza urruti zegoelako. HUA, E ata., 4 neg., III sai., 1 lib., 8 esp.

³⁹ Gipuzkoako baserri izendegia (*Nomenclator de la Provincia de Guipúzcoa*), 1857 urtea (45-47 eta 70-72 orr).

⁴⁰ Murugarren (1970: 57).

⁴¹ Herri osoan 2.192 biztanle zeuden, Lasarteko zatia barne; *Censo de la Población del año 1910, Urnieta*, Dirección General del Instituto Geográfico y Estadístico, (UUA).

⁴² 1857. urtean, FAGOLLAGAKO burdinola (Hernaniko azkenekoa) ixtearekin batera, hainbat lagunen ogibide izandako langintza garrantzitsua galdu zen. Gertaera horrek, noski, eragin zuzena izan zuen zilegimendietako populazioan. Hernaniko 20. mendeko biztanleriari buruzko datu gehiago eskuratzeko ikus Gómez Muñoz (1993: 85-89).

2.7. Historiaurrea

Errenteriako AIZPITARTE III kobazuloan aurkitutako giza hondakinen azterketek diote duela 24.000 urte bazeudela gizakiak gure esparruan⁴³. Goi Paleolitikoan —*Würm* azken glaziazioak eraginda— klima hotza eta lehorra zen *V Perigordiarra* izenaz ezagutzen den aroan. Paisaia, oro har, estepa antzekoa zen, haranetan basoak ere egon zitezkeen arren. Gizakia *Homo Sapiens* taldeko *Cro-Magnon* azpitaldekoa zen eta kobazuloetan bizi zen arrunki. Bisontea eta uroa bezalako bobido handiak, oreinak, leize-artzak eta hegaztiak ehizatuz ateratzen zuen aurrera bizimodua⁴⁴.

Une epelak izan zituen denboraldiaren ondoren, Solutriarrarekin (duela 18.000 bat urte), *Würm glaziazioaren* garai hotzena hasi zen. Gure esparruko AIZPITARTE III eta AIZPITARTE IV kobazuloetan aro horretako aztarnak idoro dira. Sasoi hartan itsasoa handik hamazazpi kilometro ingurura zegoen eta gizakiek, oreinak, sarrioak, bisontek, zaldiak eta ahuntz piriniarrak ehizatzeaz landa, oskoldunak ere biltzen zituzten⁴⁵. Azken hotzaldi horren une larriena duela 15.000-10.000 urte gertatu zen; ez da harritzeko, beraz, temperatura baxuetatik babes bila, Magdaleniarrean gizakiak kobazuloetan bizitzen jarraitzea (AIZPITARTE IV [*AITZPITARTE IV*]). Giza talde horiek orein eta sarrioak ehizatzen trebatzen joan ziren denboraren buruan, baina oskoldunak biltzen ere jarraitu zuten⁴⁶.

Paleolito osteko Mesolitikoan, Holozenoarekin batera, Ipar hemisferioko izotz-tapakia urtzen hasi zenean, gizakiak oraindik AIZPITARTE bizitzen segitzen zuen, hotzak eraginda edo⁴⁷. Klima hobetzen joan ahala, paisaia ere aldatzen joan zen eta baso hosto erorkorra pixkanaka-pixkanaka nagusitu zen. Ondorioz, klima epeletara egokitutako fauna ugaltzen joan zen eta aro hotzeko espeziak galdu ziren. Aldaketa horiek direla medio, Aziliarrean, gizakiak AIZPITARTEtik alde egin zuela ematen du⁴⁸.

⁴³ Altuna (1992: 31).

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ Guy Straus (1990: 36).

⁴⁶ Utrilla (1990: 51-52).

⁴⁷ Aranzadi Zientzi Elkarte (1990: 56-57).

⁴⁸ Arribas (1990: 60).

Neolitikoarekin Urnietako MARIZULO kobazuloan aurkitutako aztarna zaharrenak datoz. Orain dela 5.200 bat urte hil zen mediterranear arrazako gizaki baten hezurrez ari gara. Artean, gizakiek kobazuloetan bizitzen jarraitzen zuten toki askotan⁴⁹. Zakurra alde batera utzita, abere otzantzea nahiko ahula zen artean (ahuntza eta ardia batez ere) bizimodu nagusia ehiza baitzen, oskoldunak biltzen ere jarduten ziren arren.

Eneolitikoan zehar —kobazuloetan ehorzteko ohitura uzten joatearekin batera— gizakiak ingurunearen aldaketari ekin zion. Brontze Aroaren amaierarako (duela 3.000 bat urte) mendialdeen okupazioa, abeltzaintza eta megalitismoa hedatuta zeuden. Horren guztiaren lekuko, garai hartako hamazazpi *judumahai* edo trikuharri daude URUMEA biltzen duten IGORIN-AKOLA eta OINDI-MANDOEGI megalitotegietan⁵⁰.

Aurrekoa baino hezeagoa eta hotzagoa zenez, Metalen Aroan zehar klima azpiborealak harizti mixtoaren (haritza, zumarra, ezkia eta lizarraren) atzerakada eragin zuen. Aitzitik, pagoa eta hurritza ugaritu egin ziren. Otzantzeak eta nekazaritzaren garapenak aldaketa garrantzitsuak eragin zituzten garai hartako biztanlerian. Populazioak gora egin zuen eta, gizakiak, abereentzat larreak eta belarkariak ereiteko lurak behar zituenez, basoak egokitzen jarraitu zuen.

Burdin Aroan, Kristo jaio aurreko lehen milurtean, *indoeuropartzea* iritsi zen. Europa erdialdeko giza-taldeen etorrerarekin, biztanleriaren berrikuntza, teknologia berriak, mendi gainen okupazioa, kastroen eraikuntza, errausketa erritua eta jentilbaratz (cromlech) eta mugarriluzeen (menhiren) ugaritzea ezaugarritzat dituen aldia hasi zen. Gure esparruan, IGORIN-AKOLA megalitotegian ale bakar bat egon ez arren, erreka sortaldera dagoen OINDI-MANDOEGI estazioan berrogeita hamar jentilbaratz (cromlech) baino gehiago idoro dira gaurdaino⁵¹. Garai berekoak diren MUNISKUEGAÑA (*MULISKO GAINA*) gune megalitikoan eta Andoaingo Buruntza mendian dagoen kastroan agertu diren materialen azterketak iradokitzen du Europa erdialdeko giza-taldeen etorrera haiek

⁴⁹ Cava (1990: 99).

⁵⁰ Cf. Altuna et al. (1990). Gure esparruan *dolmen* euskaraz esateko *judumahaia* ([júrumáyà], [júrumayà]) erabili da (Bartolome Uranga, Urnieta). *Jentilarriak* (Juan Maria Artola, Hernani), *jentilen kanposantuak* (Pedro Maria Txapartegi, Urnieta) eta *soldaduak gordetzeko harriak* (Nikolas Susperregi, Erreterria) ere esan zaie trikuharriei. Ikus 6.3.6.§.

⁵¹ Cf. *Op. cit.*

inguruan zebilen jendearengan eragina izan zutela. MUNISKUEGAÑA aztarnategiaren kokapenak eta hango materialen analisi polinikoeak erakusten dute megalitoen eraikitzaileen jarduera nagusia abeltzaintza zela, baina, aldiz, haraneko gotorlekuan (Buruntzako kastroan) nekazaritza, metalurgia eta zeramika bezalako aurrerapen garrantzitsuen aztarnak aurkitu dira.

2.8. Protohistoria

Kristo jaio eta aro berriarekin batera, Pomponio Mela eta Caio Plinio II.rekin, zalantzazko kokapena duten *Magrada* eta *Menosca* toponimoen aipamenak hasten dira⁵². Geroago, 2. gizaldian, *Menosca* lurraldea eta *Menlasci* ibaia ahotan hartzen ditu Ptolomeok barduloez jardukitzean. Zenbait autorek, oinarri sendorik gabe, *Magrada* eta *Menlasci* hidronimoak URUMEA ibaiarekin lotu dituzte eta, halaber, *Menosca* Donostia nahiz Hernanin kokatu dute⁵³.

Gipuzkoako ipar-sortaldeko gunen erromatar garrantzitsuena *Oiasso* hiri-portua zen gure aroko lehen gizaldi haietan⁵⁴. Irun inguruan zegoen eta Estrabon, Plinio eta Ptolomeok behin baino gehiagotan hartzen dute ahotan. Alabaina, Agudek dioen moduan (1962 [1973]: 52), Errenteria-Donostia ingurua eta Urumea harana Erromaren eraginpean egonagatik, eta Donostiako kontxa nahiz URUMEA bera antzinatek itsasontzientzat babesleku egokiak izanagatik, erromatar garaiko aztarna gutxi batzuk baizik ez dira idoro oraindano⁵⁵.

2.9. Historia

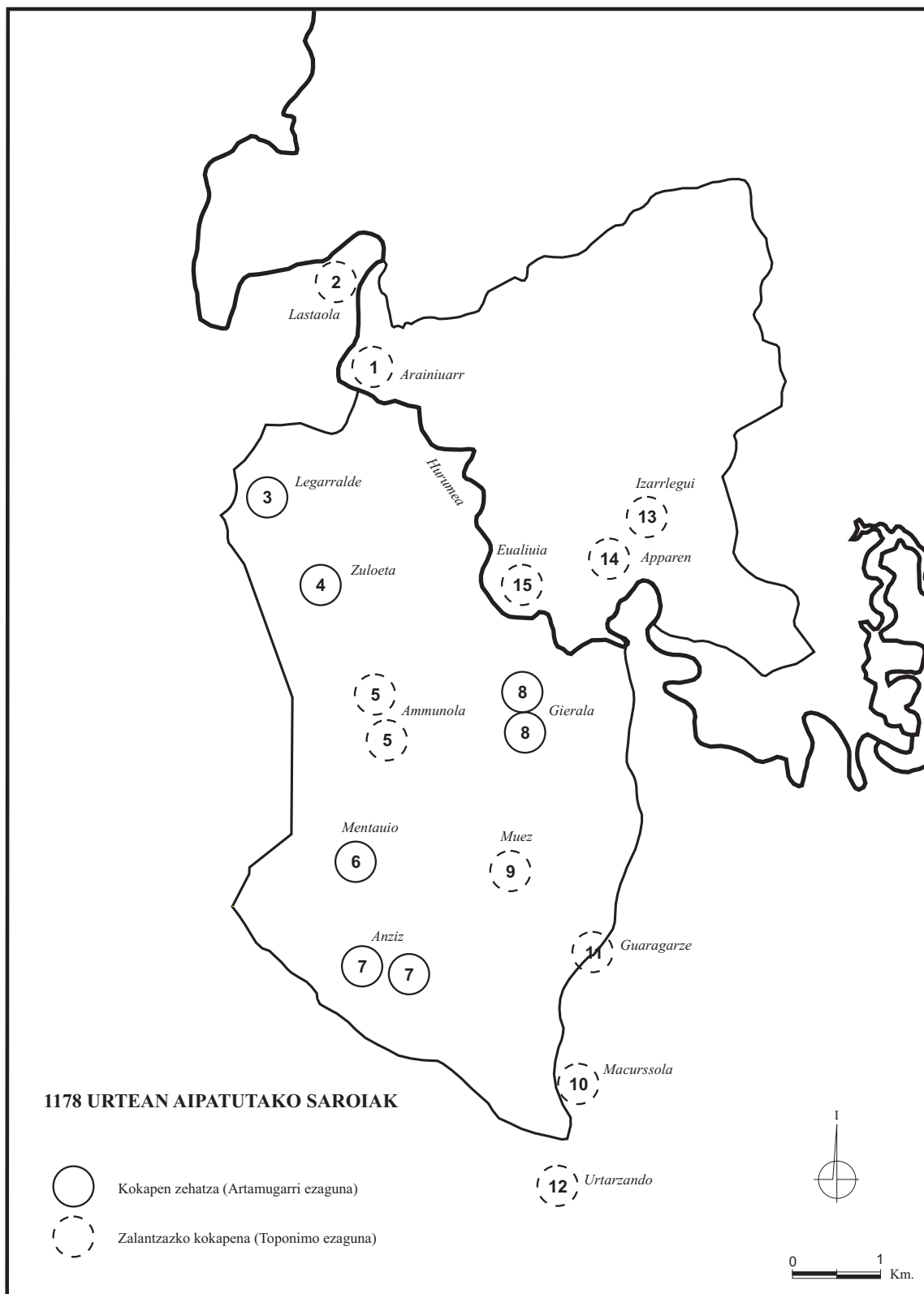
Urumeako zilegimendien historiaren arrastoa idazkirik gabeko garaietan galtzen da. Lehen berria 14. mendekoa bada ere, Hernani eta Donostia mintzagai dituzten agiriak aintzat hartuz gero, pentsa daiteke 12. menderako bazirela zilegimendiak.

⁵² Lehenengoa ibaia zatekeen eta bigarrena *oppidum*-a.

⁵³ Esteban (1990: 31-40).

⁵⁴ Cf. Schulten (1927: 232).

⁵⁵ Urteagak (1989: 153-160) deritzo OLABERRIAGAN (Hernani-Urnieta mugan) dauden *Etxola-errekako* (sic.) zubi eta meategia ordukoak direla.

9 mapa

Hernaniren hastapena ez dago argi, aurreneko aipamenak Donostiari buruzko berriekin nahasten baitira. Ezin da jakin, hortaz, bietatik zaharrena zein den, hasiera batean, antzinakoena lehenengoa (Hernani) dela badirudi ere⁵⁶. *Ernani* toponimoa Aragoi eta Iruñeko Pedro I. erregeak Leireri emandako ondasunak berresten dituen idatzian irakur daiteke estreinakoz, 1101. urtean⁵⁷; izen horren atzean herri-barrutia ala lurraldea zegoen ere ez dakigu⁵⁸, ordea. Idazkian —*Oroztegui* izeneko *pardina*-ren barruan— *Urhumea* hidronimoa irakur liteke lehenengoz.

Urte batzuk geroago, 1141ean, Nafarroako Gartzia Errestauratzaileak *Hurumea*-n zeuzkan jabetza guztiak Iruñeko elizari eman zizkion⁵⁹ eta handik gutxira, 1178 inguruan, Gartzia Ramiretzek Iruñeko elizari emandakoa berretsi zuen Antso Jakitunak⁶⁰. Sasioriginal horretan jabetzak banan-banan izendatzen dira eta, horri esker, Urumeako zilegimendietako hamabost saroiaren berri dugu: *Arainiuar*, *Lastaola*, *Legarralde*, *Zuloeta*, *Ammunola*, *Mentauio*, *Anziz*, *Gierala*, *Muez*, *Macurssola*, *Guaragarze*, *Urtarzando*, *Izarrlegui*, *Apparren* eta *Eualibia* (ikus 9 mapa).

12. mendeko izkribu sortarekin amaitzeko, diogun 1186-1193 artean Iruñeko gotzainak Baionakoari eginiko *enkomienda*-n⁶¹ *Hernani* irakur daitekeela, eta, 1197 aldera, Antso Nagusiak Leireri eginiko emaitzaren faltsifikazioan, ostera, *Ernani*⁶². Aldi hartan, 1180 urte aldera, Nafarroako erregeak Donostiari forua eman zion, eta horrekin batera eskualdeko eta zilegimendietako bizimoduan aparteko garrantzia izan duen hiriaren etorkizuna bermatu zuten oinarriak ezarri zituen⁶³.

⁵⁶ Cf. Soria (1982: 72).

⁵⁷ Ikus Zierbide (1976: 238).

⁵⁸ "... *illam ecclesiam Sancti Sebastiani que est in litore maris in finibus Ernani*, ..."; Martínez Díez (1975: 89-92).

⁵⁹ Lakarra de Migel (1949: 423).

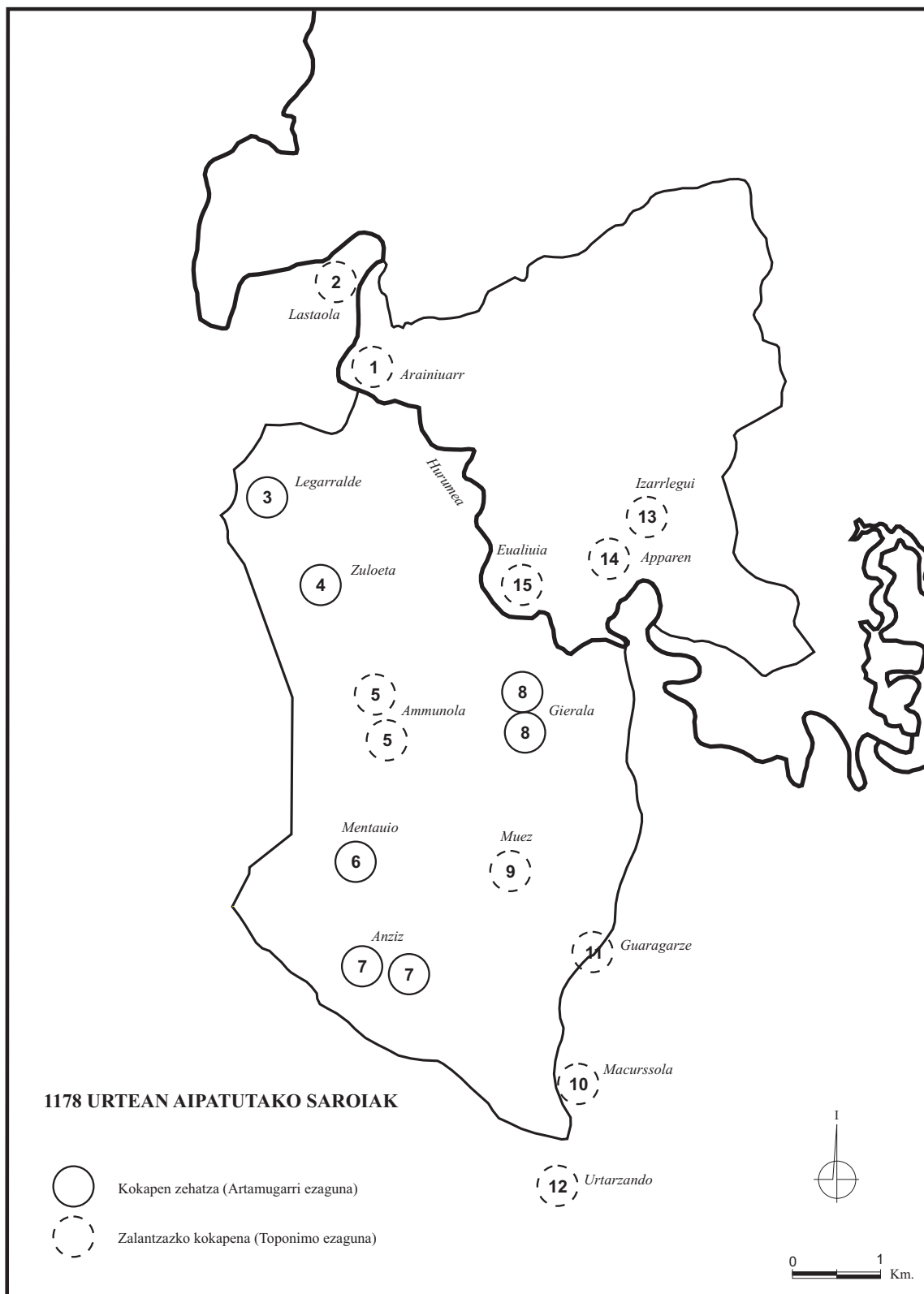
⁶⁰ *Op. cit.*, 424-425 orr. Dohaintza hori dela eta Izagirrek (1951: 353) hau dio:

"... estoy persuadido de que los términos que integran esta segunda zona son, por lo menos en su mayoría, seles, como hasta ahora hemos visto. En general los seles adoptaban, naturalmente, para su designación la toponimia del lugar en que se hallaban emplazados, y como muchos de ellos se convirtieron posteriormente en caseríos, al desaparecer aquellos ante la expansión agrícola, conviene buscar su radicación en los nombres de los caseríos próximos o en topónimos de la zona".

⁶¹ Lakarra de Migel (1949: 425).

⁶² Martínez Díez (1975: 28-32).

⁶³ Ikus Eusko Ikaskuntza (1982).

9 mapa

Laburbilduz, 12. menderako bitariko abeltzaintza-eremuak (sarioiak eta zilegimendiak) garatuta zeudekeen Urumeako mendietan, egon, sarioiak zilegimendietan egoten zirelako arrunki⁶⁴. Halere, aipamen zuzenik ez dagoenez, ezin da ziurtatu saroi ez ziren lurak zilegimendi zirela. Ildo beretik, hipotesi hori frogatzen duen testurik ez badago ere, Hernaniko hiribilduaren sorrera 13. mendearen erdialde-amaieran gertatu zela irudi du.

14. mendean Urumeako zilegimendien jabeak Donostia eta Hernani hiribilduak zirela badakigu⁶⁵ eta, horren lekuko, mendi horien erabilpena arautzeko adostasunera iritsi ziren 1379. urtean. Harrezkero bi partaideon arteko liskarrak ugariak dira, zilegimendiak diru iturri garrantzitsu baitziren. Ez dezagun ahaztu burdinoleta energia iturrietako bat, egur-ikatz, handik ateratzen zela. Geroago, gainera, Urnieta ere tartean sartu zen.

15. mendean bigarren hitzarmena sinatu zuten Hernanik eta Donostiak⁶⁶ (1467). Burdinolak nabarmenki ugaritu zirenez, egur-ikatz gehiagoren beharra sortu zen eta, hori zela medio, olajaunen eta kontzejuen nahiak berezi zebiltzan. Hiribilduenak baizik izango ez ziren bost *exido* edo itxitu finkatu zituzten, baina gainerako mendietatik egur-ikatz ateratzea zilegi zen, burdinolek lanean jarraitu behar zuten eta. Urte berean EPELA barrutia bitan zatitu zuten: *Landerbasoa* (LANDERBASO) Donostiarentzat eta *Epelsayesa* (EPELSAIETSA) Hernanirentzat⁶⁷.

1538 eta 1547an emandako epai biri esker urnietarrak ere zilegimendiez baliatzen hasi ziren, nahiz eta jabegoak Donostia eta Hernanirena izaten jarraitzen zuen⁶⁸. Hitzak hizpidea ekarrita, esan dezagun Urumean zituen hogeita bi sarioiak Donostia eta Hernaniri saldu zizkiela Iruñeko katedralak 1411-1565 bitartean⁶⁹.

⁶⁴ Hara nola definitu zituen sarioiak Izuetak: "... terreno de un particular rodeado de monte comunal..."; Azkue (1984 [1905]: 210). Saroei buruz ikus Zaldia (1996 eta 2006).

⁶⁵ HUA, C ata., 5 neg., I sai., 1 lib., 1 esp.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ HUA, C ata., 5 neg., I sai., 1 lib., 2 esp.

⁶⁸ HUA, C ata., 5 neg., I sai., 1 lib., 4 esp. Urnieta *unibertsitatea* izan zen 1614. urte arte, administrazio aldetik nortasun berezirik ez zuen herria alegia.

⁶⁹ HUA, C ata., 5 neg., I sai., 1 lib., 3 esp.

1541eko txosten batek Urumeako zilegimendien barruan 16. gizaldian zeuden aurkintza mota ezberdinen berri ematen digu⁷⁰:

- Batetik, berez zilegimendiak zirenak daude, idazkietan *Montes Francos* eta *Montes del Hurumea y Esteiça* deituak. Lurralde gehiena harrapatzen zuen mendi mota horretan herritarrentzat egurra moztu eta ikatza egitea zilegi zen.

- Bestetik, hiribilduen *exido* edo itxituak zeuden. Bost ziren (AMUNOLA, SARATSAIN, IGORIN, AKOLA eta APARRAIN [ERKATZA]) eta bertan herritarrek ez zuten inolako eskubiderik. Hiribilduek, hala komeni izanez gero, alokatu egiten zituzten.

- Hirugarren jabetza mota dagoeneko behin baino gehiagotan aipatutako saroiak dira. Bitarikoak ziren:

- Donostia eta Hernani hiribilduenak, hau da, garai batean Iruñeko katedralarenak izandako hogeita biak. Alokatu egiten ziren, *exido* edo itxituekin gertatzen zen bezala.

- Norbanakoenak, bestela esan, ALTZEGA, EPELA eta AIERDI familienak. Bertan hiribildu eta herritarrek ez zeukaten inolako eskubiderik.

- Azkenik, *aguas yervas* edo larretokiak zeuden. Herritar guztiek beren aziendak bazka zitzaketen han eta kanpotarrei ere aloka ziezazkieketen bi udalek.

Halaber, 1591ko gutun batek itxitu edo *exido*, *aguas yervas* eta saroieta zeuden eraikuntzen nolakotasuna jakitera ematen digu⁷¹:

⁷⁰ HUA, C ata., 5 neg., I sai., 1 lib., 7 esp. Cf. Aierbe (1986-87: 311-320).

⁷¹ HUA, C ata., 5 neg., I sai., 1 lib., 9 esp.

- *Chabola* edo *chozas* direlakoak, etxolak alegia abeltzainek eraikitzen zituzten eta ezin zuten izan teilarik estalkian.

- Ikazkinek eraikitako etxolei ere *choza* esaten zitzaaien gaztelaniaz. Alokatzan ez ziren mendietan ere egin zitezkeen, hori bai, garai jakin batzuetan.

- Beste aterpe mota *hurdandeguiak* (urdandegiak) ziren. Adarrekin egiten ziren, txerriak hartz eta otsoetatik babesteko.

- Azkenik *ferrería* edo burdinolak zeuden. *Casas de vivienda* izeneko eraikuntzak zituzten ondoan, olajaun zein olagizonen bizileku zirenak.

Zilegimendietan burdinolek garrantzi aparta izan zuten, 15.-16. mendeetan batez ere. Bi gizaldi horietan zehar hamasei burdinola aritu ziren lanean gutxienean, ez denak batera, noski. Hona hemen estreinako aipamenak: *Abillas de Abajo* (1450), *Abillas de Arriba* (1475), *Aparrain* (1536), *Bazterrola* (1534), *Epela de Suso* (1467), *Epela de Yuso* (1467), *Ereñozu la del medio* (1578), *Fagollaga* (1478), *Hereñozu* (1465), *Mezquite* (1540), *Olaberriaga* (1583), *Pagoaga* (1475), *Picoaga* (1597), *Uerratua* (1548), *Urruzuno de Suso* (1467) eta *Urruzuno de Yuso* (1465)⁷².

16. mendearen bukaeran zilegimendietan hamahiru burdinola lanean ari ziren⁷³, baina 17. mendean beherakada nabarmena izan zen, 1624. urtean bostek baizik ez zutelako jarraitzen burdingintzan. Handik gutxira, 1671. urtean, Urumeako zilegimendiak bederatzitan zatitu zituzten⁷⁴. Urumeako zilegimendietan bost itxitu edo *exido* eta berrogei bat saroi zeuden⁷⁵.

⁷² Díez (1983: 366-391).

⁷³ *Op. cit.*, 382 or. Hamalau burdinola zeuden guztira. Haietako bat besterik ez zegoen zilegimendietatik kanpo, Hernaniko zaharrena datekeen ERROTARAN hain zuzen.

⁷⁴ Donostiak lau zati bereganatu zituen, Hernanik hiru eta Urnietak bi. HUA, C ata., 5 neg., I sai., 3 lib., 8 esp.

⁷⁵ Hauek dira 1671. urtean Donostia eta Hernani hiribilduenak ziren saroiak: ALTZUSTA, AMUNOLA(AZPIKOA), AMUNOLA(GARAIKOA), ANTXISTA(AZPIKOA), ANTXISTA(GARAIKOA), APARRAIN, EGURROLA, GOROSTARBE, ILLARRASUAIN, LEGARRALDE, LIZARREGI, MENDABIO, MUGATZ, OLABERRIAGA, SAGARMINAGA, SARATSAIN, UNTZUE(AZPIKOA), UNTZUE(GARAIKOA), URRUZUNO(GARAIKOA), UZKALKUE,

1750. urtean FAGOLLAGA, PIKOAGA eta EREÑOTZUKO burdinolek bat egin zuten eta *Hernaniko Errege Aingura Fabrika* sortu zen. Lorpen horretan Manuel Larramendi jesulagunak hiriaren alde egindako lanak zerikusi handia izan zuen⁷⁶. 18. gizaldiarekin jarraituz, 1780an Donostiak eta Hernanik Urumean zeuzkaten bost itxitu edo *exido* eta hogeita bi sarioiak banatu zituzten⁷⁷. Zilegimendien barruan hogeita hemezortzi saroiz zeuden guztira⁷⁸ eta Donostia eta Hernanirenak ez zirenak ere jabez aldatzen joan ziren: EPELA etxearenak ziren lau saroiz nagusi edo bikoitzak *Rocaverde*-ko markesak erosi zituen, ALTZEGARrenak ziren bederatziak *Granada*-ko dukearen eskuetara pasatu ziren, Atorrasagastirenak ziren biak *Estrada*-ko dukeak bereganatu zituen eta, azkenik, URRUZUNOAZPIKOA etxeko saroia zuaznabartarrek erosi zuten.

Indenpendentzia-gerran egindako zorren eraginez, Donostiak zilegimendiak saltzeko errege baimena eskatu zuen 1814. urtean, baina, dena dela, hiribildua lantegi horretan hasia zen orduko⁷⁹. Baimena lortu eta, 1822 urtetik aurrera, zilegimendi guztien salmentari ekin zion Donostiak, artean gelditzen ziren baserri eskubidedunei OARAIN mendia zein UNTZUE eta ILLARRASUAINGO sarioiak eman ondoren⁸⁰. Era berean, 1868. urtean Urnietako zilegimendiak Jabego Erregistroan inskribatu zituzten urnietar eskumendun edo *derechohabiente* batzuek. Gainerakoek, *frantsesak* izena dutenak, inongo eskubiderik ez dute izan ordutik⁸¹. Azkenik, 1888an —zilegia desegin eta gero— Hernaniko zilegimendiak berrehun eta berrogei puskatan zatitu zituzten, salmentari begira, noski⁸².

ZAMIOLA eta ZULOETA. Gainerako hemezortziak norbanakoenak ziren: AGINAGA, AKOLA, AKOLAGARAIKOA, AKOLAITURRIETA, ALKATXURAIN, AMILIBIA (URRUZUNOAZPIKOA), ARLOTEGI, ASOLAMAKIO, AKURRIKA, ERKATZA, IEROLABEKOA, IEROLAGOIKOA, IZENEDER, LARRATS, LARRAGAIN, LISTORRETA, MUNISKUE eta PAGOETA.

⁷⁶ Murugarren (1970: 77).

⁷⁷ Hamarretik sei zati izan ziren lehenarentzat eta bigarrenarentzat hamarretik lau.

⁷⁸ HUA, C ata., 5 neg., I sai., 1 lib., 9 esp.

⁷⁹ LANDERBASOKO zatia eta SARATSAINGO *exido* edo itxitua salduta zeuden, adibidez.

⁸⁰ DUA, C ata., 5 neg., II sai., 1715 kutxa, 11 esp. 1831. urtea.

⁸¹ Cf. Otaegi (1981).

⁸² HUA, C ata., 5 neg., II sai., 10 lib. Jesús Mari Gómez Muñoz artxibozainaren irudiko, herritarren artean banatu zituzten (ahozko adierazpena).

19. mendeari doakionez, gizaldi hasieran FAGOLLAGA eta PIKOAGAKO burdinolek artean lanean jarraitzen zuten, baina mende bukaerarako Hernanin bat bera ez zen ari burdingintzan.

1959. urtean Urnietako *eskubidedunek* zilegia desegin eta zilegimendiak saldu zituzten. Gehientsuenak paper-fabrika batek erosi zituen. Urumeako zilegimendien azken lekukoak Donostiako bi zati dira, udalbarrutiaren gainerako lurraldetik berezirik dauden LANDERBASO eta GOROSTEGI (OARAIN) hain zuzen.

2.10. Ekonomia

Urumeako zilegimendietan bizi direnak lanean zertan aritzen diren jakitea zaila da. Halere, askotariko datuak erabiliz, egungo ekonomiaren iruzkina ematen ahaleginduko gara.

Lehen sektorean, oro har, beherakada nabarmena izan da azken hamarkadetan. Abeltzaintzatik soilik ez da inor bizi eta mendietan dabilen aziendak ematen dituen mozkinak familien ekonomietan lagungarri apala besterik ez dira. Baserriko jarduera gehienek jasan duten gainbehera nabarmena izan da eta, ondorioz, baserri franko bizileku huts bihurtu dira. Basolanarekin antzeko zerbait gertatzen da, erauzketen kostua, kanpoko konpetentzia eta paper-fabriken krisia direla medio, pinudien ustiapena ez baita oso errentagarria.

Gure esparruan fabrikarik ez dago ia. Lantegi nagusia EPELAN (zilegimendien muga-mugan) dagoen enpresa kimikoa da, baina hango langileria gure esparrutik kanpo bizi da gehienbat. Horrez gainera, zerratoki bat eta martxan segitzen duten lau indarretxe daude; haietatik datorren enplegua oso eskasa da, ordea. Horrela bada, industrian jarduten diren urumear gehienak kanpoko lantokietara joaten dira lanera.

Hobekien dabilen sektorea hirugarrena da, zerbitzuena alegia. Gehiago da: URUMEA inguruak Hernaniko eskualdeko aisia-leku bihurtu dira eta, ondorioz, jatetxe eta taberna ugari daude. Badira lau landetxe ere.

Iraganari erreparatuz gero, 19. mendearen hirurogeita hamarreko hamarkadan (lehen industrializazioan) *Hijos de Jaime Puig - Destileria de Leñas y Fábrica de Productos Químicos* lantegia martxan jarri zen LATXA parean, gizaldi hartan izan zen fabrika garrantzitsuenen. Nolanahi ere den, autokontsumorako ekoizten zenaz gain, bi dira Urumeako zilegimendietan izan diren jardura ekonomiko nagusiak: abeltzaintza eta burdingintza⁸³. Lehenengoa historiaurretik dator eta duela hamarkada gutxi batzuk arte bizirik iraun du. Bigarrenak, aurretik ere garrantzia zuen arren, 15.-16. mendeetan erdietsi zuen bere arorik oparoena, 17. eta 18. gizaldietan gainbehera nabarmena izan eta 19. mendean erabat galdu zen arte.

Abeltzaintzari bagagozkio, Marizuloko kobazuloan aurkitutako materialei esker badakigu Neolitikoan, duela 5.000 bat urte, artzaintzan hasiak zirela gure esparruan, artean jardura nagusia ehiza bazen ere⁸⁴. Aurrerago, megalitoen kokapenak erakusten du gure esparruan Brontze Aroko eta Burdin Aroko ogibide nagusia abeltzaintza zela⁸⁵.

Erdi Aroan, idatzizko berriak hasten diren garaian, URUMEako mendietako ekonomian aziendak zuen garrantzia begi-bistakoa da, saroiak eta larreak direlako Donostiako monasterioari ematen zaizkion aurkintzak⁸⁶.

16. mendean abeltzaintza hernaniarren ogibide garrantzitsuenetakoa zen⁸⁷, Karlos I.ak berretsitako Hiriko ordenantzetan ikusten den bezala. Zerrendarik ez dago, baina badakigu 18. mendean ere Urumeako zilegimendietan Donostia, Hernani eta Urnietako jabeak zituzten behi, ardi, ahuntz eta zerri ugari elikatzen zirela⁸⁸.

19. mendean datu gehiago daude. Lehen aipatu moduan, 1857. urteko izendegiaren arabera, Hernanin (LANDERBASO barne) aldiari behin erabilitako hamaika etxola

⁸³ Burdingintza esatean, lanbide horrekin lotutako jardura guztiak hartzen ditugu kontuan (meatzaritza, ikazkintza, etab.).

⁸⁴ Cava (1990: 104).

⁸⁵ Peñalver (1987: 119).

⁸⁶ Abeltzaintza ibilbide motzekoa zatekeen. Aierbe (1986-87: 319).

⁸⁷ Aierbe (1982: 275).

⁸⁸ Cf. VEK, Auzi zibilak, *Varela*, bukatuak (*fenecidos*), 3.846, 1 zenb. eta 3.847, 1 zenb. kutzak. *Probanzas*, 1773. urtea.

zeuden; Urnietan, berriz, hemeretzi. Datu hori osatuz, 1843an abeltzainek Hernaniko elizari ordaindu zioten zerga-zerrendan, urte hartan, Urumeako zilegimendien Hernaniko partean 1.480 ardi baino gehiago zeudela jakinarazten da, normalean berrogei-hirurogei burukoak ziren artaldetan banatuta⁸⁹. Hala berean, Urnieta partean, 1879. urtean, AMUNOLA eta ZULOETA baserrien artean 150 bat ardi zeuzkaten⁹⁰. Ardi, artalde eta etxolei dagozkien datuak bat datoz: 19. mendearen bigarren erdian hogeita hamar bat artzain zeuden gutxi gorabehera Urumeako zilegimendietan, berrogeita hamar bat buruko artaldeak zituztenak⁹¹.

20. mendearen erdialde arte gauzek berdintsu iraun zuten eta, esaterako, ilea mozten zitzairen 957 ardi zeuden artean 1945. urtean Urnieta aldean⁹². Hortik aurrera, haatik, saldoak eta artzainak galtzen joan dira pixkanaka-pixkanaka. 1979. urtean Urnietan 450 ardi besterik ez zeuden⁹³ eta gaurko egunean nekez ikusten da artalderik mendian.

2.11. Bide-sarea

Gure esparrua zeharkatzen duen komunikabide garrantzitsuena Hernanitik Nafarroako Goizuetara doan errepidea da. Gipuzkoako zatian Gi-515 (lehen SS-415) izena duen errepide estua errekaaren pare-paretik igarotzen da eta berrogeita hirugarren kilometroan Aranora igotzen den adarra du. Esan dezagun Urumea ibaiari jarraituz Hernani Nafarroarekin lotzen zuen bidea 16. menderako bazela. Egungo bidea 1882. urtean egin zen EREÑOTZUraino eta hortik Nafarroarainoko zatia 1888an bukatu zuten⁹⁴.

Aurreko horrez landa, erreka ondotik abiatuz, barreiatuta dauden baserrietara iristen diren bide asko daude, gehienak asfaltoz estaliak. Dena dela, bide eta errepide guztiak ez dira errekaaren paretik doan adar nagusitik sortzen, konparazio batera, Donostiako

⁸⁹ HUA, C ata., 7 neg., III sai., 1 lib. Urnietako OLAZAR eta OLABERRI baserriak kontuan hartzen ditu.

⁹⁰ H.U.A, E ata., 4 neg., III sai., 1 lib., 8 esp.

⁹¹ 1843. urteko zerrendan laurogei buruko hiru artalde eta ehun ardiko artalde bat zenbatzen dira.

⁹² UUA, *Riqueza pecuaria 1945* izeneko idazkia.

⁹³ UUA, *Riqueza pecuaria 1979* delako izkribua.

⁹⁴ Zuleta (1936: 4).

LANDERBASOra iristeko SS-419 errepidea hartu behar delako Hernanin. Asfaltozko estalkirik ez duten bideak, mendiko bide eta pistak alegia, ugariak dira (ikus 8 mapa).

Egun ez da erabiltzen, baina garai batean bazen berebiziko garrantzia zuen beste komunikabide bat⁹⁵, erreka hain zuzen. Joan den mendearen amaiera arte, indarretxeen uharkak eraikitzen hasi ziren arte, erreka EREÑOTZUraino nabigatzeko modukoa zen, eta URUMEAko industrialdea Hernani eta Donostiarekin lotzen zuen. Hona Isastik 1625. urtean (1972 [1625]: 526) idatzitakoa:

“Hay en jurisdicción de esta villa (*Hernani*) á cuarto de legua una casa llamada Portua, que está cerca del río Urumea, á donde viene á parar todo el maderamen que vá á la villa de San Sebastián y sus astilleros para fábricas de naos, fierro, remos de galeras, botas abatidas, sillares de piedra marmol y otras muchas cosas, que van por el río abajo en tres alas, que tiene el arrendador de aquella casa, y paga cierta renta á la villa de dos á dos años”.

Larramendik (1985 [1754]: 32-33), berriz, honela dio:

“El *Urumea* es río que nace en las montañas de Navarra, y entrando en Guipúzcoa, es un río de las aguas más claras, cristalinas y delicadas del mundo; que aun por eso le darían el nombre hermoso de *Ur mea*, agua delicada, delgada y sutil. (...) Es río navegable más de dos leguas, desde el puerto de Santa Catalina hasta algo mas arriba de Ereñozu, y en alas o gabarras chatas y anchas suben la vena para las herrerías del Urumea y bajan el hierro labrado a San Sebastián. (...) Baja también de tierra adentro el maderamen necesario para los bajeles al puerto de Hernani, y de aquí por el río hasta más abajo de Astigarraga, y de allí por tierra hasta la Herrería del Pasaje”.

2.12. Mitoak

Labur bada ere, garai bateko urumearren munduaren ikuspegiari lotuko gatzaizkio atal honetan, mitologia, Hartsuagak (1987) dioen bezala, errealitatea esplikatzen duten argibideen multzotzat ulertuz, eta ez kontu edo ipuin fantastiko sortatzat. Bizimodua

⁹⁵ Komunikabide gehiago baziren, noski. Abeltzaintzarekin lotutako bideek, konparaziora, garrantzi handia izan zuten jarduera horrek iraun zuen artean.

arautzeko balio ez duenean baizik ez da bilakatzen mitologia kontu edo ipuin fantastiko bilduma, baina, orduan ere, ematen duen informazioa aintzat hartzeko modukoa da.

Kontakizunak ez dira *ex professo* bilduak; ahozko toponimia biltzerakoan topatu ditugu eta, zalantzarik gabe, gehiago ere izango ziren. Gainera, ez ditugu mito, kondaira eta ipuinak sailkatu, gure esparruko zerbait men egitea izan delako hemen sartzeko kontuan hartu dugun irizpidea. Bestetik, ez dira erabat originalak, noski; ez dira gure esparruan bakarrik bildu, esan nahi baita beste toki askotan ere jaso direla. Alde horretatik, euskal mitologiaren lagin xumea baino ez dira⁹⁶. Jatorrizkoak ala ez, gertatzen diren inguruari buruzko informazioa dakarten heinean dira interesgarri guretzat, hau da, gure esparruko toponimia ulertzeko balio duten neurrian. Ukaezina da, ildo horretan, URUMEA inguruko lurrek bertakoentzat izan duten sakoneko antolaketaren berri ematen dutela. ABALLARRI harritzarraren jatorriari buruzko kontakizunak, esaterako, toponimoaren etimoa azaltzeaz gainera, orain geologiak argituriko gertakari orografiko bitxiaren jatorria jakitera ematen du, bidenabar sartalde-sortalde oposaketaren berri emanez, eta hori, gure ustez, kontuan hartzeko moduko zerbait da aztertzen ari garen esparruan.

Munduaren sorrerari buruz ezer gutxi bildu dugu, goroldioari hitz egiten erakusten saiatzean, —abere nahiz landare— bizidun guztiek hizketan zekiten garaia joan zela baizik ez⁹⁷. Hobeto ezagutu ahal izan duguna gure esparruan barreiatuta dauden hainbat harritzarren jatorria izan da⁹⁸. Bost dira guztira jentilek, basajaunek edo Santsonek jaurtikitako harritzarrak: ABALLARRI⁹⁹ eta ARRIZABAL¹⁰⁰ Urnietan eta ARRIUZZTUNA¹⁰¹,

⁹⁶ Barandiaranen (1972) ikerlan oparoan kontakizun horien beste aldaera batzuk aurki daitezke.

⁹⁷ Bartolome Uranga (Amu.).

⁹⁸ "Las tendencias animistas del pueblo, excitadas quizá por algún fenómeno extraño, crean con el tiempo fantásticas leyendas alrededor de ciertas rocas y peñascos. De esta ley no se ha eximido el vasco. Numerosas peñas de nuestro país son objeto de creencias y leyendas de antigüedad remota, reliquias de su pasado, ruinas de arcaica religión, desfiguradas tal vez por influencias de culturas posteriores". Barandiaran (1973: 85).

⁹⁹ Cf. Irungo *Aballarrietaerreka* (1998, IRM).

¹⁰⁰ Bartolome Urangari (Amu.) aditua.

¹⁰¹ Barandiaran (1973: 265). Berriemaileek ez dute harritzarrarekin loturiko kontakizunen berririk. Nikolas Agirre (Id.) errenteriarren eta Juan Lasa (Larra.) donostiarraren irudiko, ARRIUZZTUNA izena huntza edukitzegatik datorkioke harritzarrari.

TXERRITOKI¹⁰² eta MANDARRI¹⁰³ Hernanin (ikus 10 mapa). Egun sinkretismoz bostak Santsonen harritzat jotzen dira, baina badaude zaharragoak diren jentilak eta basajaunak aitzindari dituzten aldaerak¹⁰⁴. Bost kontakizunetatik lautan jaurtiketaren helburua Nafarroako Arano herrixka da, ekialdea alegia. Erabilitako tresna sahats azalez egindako habaila da, eta jaurtiketan kale egitearen arrazoia jaurtitzaila abere gorotzetan irristatzea. ARRIUZZUNARI doakionez, ez dakigu harria nora zihoan, baina, hori bai, “habaila” bi zuhaitz okertuta egina omen zen.

Ezagunena ABALLARRIren jatorria argitzen duen kontakizuna da, batez ere gure esparruaren sartaldean. Hona hemen hiru aldaera, lehenengo biak Barandiaranek (1973: 93; 1972: 211) bilduak eta hirugarrena Bartolome Urangari (Amu.) entzuna (1989-X-1).

“Existe en Urnieta una peña llamada *Aballarri* (piedra de honda). Cuéntase que en cierta ocasión en que una muchedumbre de hombres y mujeres se divertían bailando en la plaza de Arano, Sansón se propuso matarlos arrojándoles una peña desde el monte *Buruntza* (sic.). Para lo cual hizo una honda con corteza de sauce. En el momento de despedir la peña, resbaló en boñiga de vaca y no pudo imprimirle fuerza bastante para su intento, así la tiró solo hasta el sitio en que actualmente se halla: es la peña de *Aballarri*. (Contado en 1923 por un colaborador de Urnieta)”.

...

“**Aballarri** es el nombre de una peña situada en el monte **Mantale**, de Urnieta. Su nombre significa "piedra de honda" y es creencia que la peña fue lanzada a honda por Sansón desde el monte *Burutza* pretendiendo matar con ella a la gente que bailaba en la plaza de Arano. En el momento de lanzarla resbaló en una boñiga de vaca y por eso no llegó la piedra hasta la mitad del camino”.

...

[ésanà, ésanà, sánsonèk bótaementzùn oì áanò púskatù bíartzulatà, ázkortetik saátsazalakìn/ saátsazalà étèn da, bi áldetakò ésaerà a/ bátzùk, ankáj estú, bej goótzian írristatù zálakò/ bésteatzùk berriz saátsazalà eténzitzayolakó bírian geátù, ésaerà].

¹⁰² Kontakizun hau gure esparruko sartaldean bizi direnen artean nahiko ezaguna da.

¹⁰³ Nikolas Agirrerri (Id.) aditua.

¹⁰⁴ Ikus Induban (1973: 33) eta Amuategi (1976: 155).

Kontakizun horren haritik, jentilen munduan murgiltzen gara¹⁰⁵. Urumearren ustez jentilak gaurko euskaldunon aurrekoak dira¹⁰⁶ eta bi motakoak omen ziren, jentil petoak eta juduak. Jentilak hiltzera kobazuloetara joaten ziren eta hildakoak *jentilen kanposantuetan* (cromlech edo jentilbaratzetan) ehorzten zituzten¹⁰⁷; juduek, berriz, hildakoak sartzeko *judumahaiak* (trikuharriak) eraikitzen zituzten¹⁰⁸. Sekulako indarra zuten biek¹⁰⁹, eraiki zituzten megalito eta babeslekuetan ikus daitekeenez¹¹⁰. Eguzkitara ateratzen ziren¹¹¹, eta *Filistiarra* [pílistriyà] (Kristo) jaio zenean desagertu omen ziren¹¹².

Gizaki itxurako izakiei buruzko kontakizunekin amaitzeko, *Tartalo* edo Polifemo begibakarraren berri ere izan dugu¹¹³. Mari jainkosaren lekukotasunik ez dugu jaso, ordea¹¹⁴.

Animaliak aitzindari dituzten kontakizun eredu-emaileak ugariak dira, gehientsuenetan gizakion jokaera koldarra edo harroa salatzen duen halako *mezu* antzekoa dutenak¹¹⁵. Tigre eta basurde ardi-jaleen berri ematen dute informatzaileek¹¹⁶, baina ezagunenak otsoekin lotutakoak dira ezbairik gabe.

¹⁰⁵ "Jentilak 'erraldoiak' dira, germaniarren 'huehnen' eta 'riesen'-en eta eskandinabiarren 'joeturn'-en baliokideak, alegia, zenbait mendi, hibai (sic), harpe eta haitzen formak eta egoerak esplikatzeko herriak aipatzen dituen indar itzelezko erraldoiak"; Hartsuaga (1987b: 50). 'Aitoren semea, erregezkoa' adiera ere izan du. Ikus Fénié & Fénié (1992: 87).

¹⁰⁶ Bartolome Uranga (Amu.) eta Pedro Santa Kruzek kontatua (Ak.).

¹⁰⁷ Aranon *jentilbaratza* esaten zaie. Jose Maria Legarreta (Maer.) eta Manuel Huizi (En.).

¹⁰⁸ ILINTXARBEKO jentilbaratzaren harriak otsoak ehizatzeke erabiltzen omen ziren, piztiak —hango harriak hazka egiteko gustukoak zituztenez— maiz joaten baitziren hara. Bartolome Uranga (Amu.).

¹⁰⁹ ABALLARRI mendiaren ondoan *jentilen babesa* eraiki zuten, agidanez.

¹¹⁰ Bartolome Uranga (Amu.).

¹¹¹ AKOLAN jaio eta ALKATXURAINEN bizi zen Dolores Santa Kruz zenak esandakoa (Alkatx.).

¹¹² Juan Maria Artola eta Nikolas Agirrerri aditua. ARGURUTZ izeneko aurkintzan dauden harriekin lotutako kontakizunetan ere Jentilak agertzen dira; beste bertsio batzuetan Jakue apostoluaren zaldia da protagonista. Ikus Zaldia (1996b: 20-28). AIERDI dorretxearen eraikuntza ere Jentilekin dago lotua. Aingeru Lertxundi (Po.).

¹¹³ Bartolome Uranga (Amu.).

¹¹⁴ Cf. Barandiaran (1972: 287). Jose Maria Legarreta (Maer.) eta Manuel Huiziren (En.) ahotik ekaitzen sorrerari buruzko kontaerak entzun ditugu Aranon. Ildo beretik, Urnietan bada MARIZULO izeneko kobazuloa, baina inork ez du euskal jainkosarekin zuzenean lotzen duen kontakizunik bildu. Azkenik, HAURRA GALDU ZAN HARRIA izenekoan *Arrano gorria* Mari dateke, guztiok baitakigu jainkosak abere itxura eta kolore gorria maiz hartzen zuela.

¹¹⁵ Bartolome Uranga (Amu.) eta Juan Arregi (Ek.).

¹¹⁶ Bartolome Uranga (Amu.).

Sorginen berririk ez da falta. Gauekoak ziren, esaera jakin batzuen bitartez itxura alda zezaketen eta bolbora edo eskopetak asmatu zirenean desagertu ziren. Nolanahi ere, ez omen zuten kalterik egiten¹¹⁷.

Mitologiari eskainitako atal hau bukatzeko gizakiak protagonista dituzten bi kontakizun dakartzagu. Lehenengoa Urumeako zilegimendien mugen zergatiaz mintzo da, eta, bide batez, bi oronimoren etorkia azaltzen du. Bigarrenak toki-izen baten jatorria argitzen du zuzenean.

Aurreneko kontaerak dioenez, *Elduainerreka* eta URUMEA bitartean dauden mendiak berezi samar banatuak daude¹¹⁸. Mendiak zatitu behar zirenean zera erabaki omen zuten: gauerdian amona bat Berastegitik eta beste bat Aranotik irten eta topo egiten zuten lekuan mugarria jartzea. Unea iritsi zenean Berastegikoa irten zen, bai, baina Aranokoa, erabat ahaztuta, lotan gelditu zen. Berastegiko amona ibili eta ibili, baina Aranokoarekin ez topo egiten. Berastegiko amona harrituta zegoen eta, ETZELARA iritsi zenean, amonarik *ez zela* esan zuen. Aurrera jarraitu eta UNAMUNON, Aranoko amona ikusi zuenean, *hona amona* bota zuen. Hain zuzen, horregatik omen dituzte izen horiek bi tokiek. Aranoko amona, Berastegikoa aurkitzeko itxaropenik gabe, estu eta larri zetorren, gosaltzeko denbora hartu ezinik, eskuan gaztaina batzuk zekartzala. Bi amonek elkar topo egin zutenean, Berastegik mendi askotxo izango zituela eta, ETZELARaino itzuli ziren, Aranokoaren gaztainen truke; horregatik omen dago gaur muga toki hartan¹¹⁹.

Bigarren kontakizunak HAURRA GALDU ZAN HARRIA *Satzname*-aren etorkia jakitera ematen du bertsotan¹²⁰. Esaten denez, bertsoak Txirritak jarriak dira. Hona bi berriemailek abestutako aldaerak:

¹¹⁷ Pedro Maria Txapartegi (Mari.2).

¹¹⁸ Hiriguneak urruti egon arren, Elduain eta Berastegiko mendiak ia Aranoraino iristen dira.

¹¹⁹ Barandiaran (1972: 174).

¹²⁰ Esan dugunez, *Mari* jainkosa hegazti gorri moduan ere azal zitekeen. Ikus Barandiaran (1972: 159) eta Induban (1973: 11).

<i>Andre gazte bat auntzkontun zaallen¹²¹</i>	<i>Andre gazte bat mixerabilia¹²²</i>
<i>landrabasotik aurrera,</i>	<i>auntzkontura etorriya</i>
<i>aurra txikiya xestuan zeukan</i>	<i>bere semia sestuan zeukan</i>
<i>xarpa tartian jarriya.</i>	<i>zarpa tartian jarriya.</i>
<i>Arrano gorri gaizto aundi bat</i>	<i>Urdaburutik sartu zitzayon</i>
<i>sartu zitzayon aurrera,</i>	<i>tranpan arrano gorriya,</i>
<i>aurra txikiya artu ziyon da</i>	<i>arrapatuta eraman diyo</i>
<i>ua andre gaxuan larriya,</i>	<i>ura uaren larriya,</i>
<i>uañ orregatik deitzen diyote</i>	<i>oraiñ argatik deitzen diyogu</i>
<i>aurra galdu zan arriya.</i>	<i>aurra galdu zan arriya¹²³.</i>

2.13. Ohiturak¹²⁴

Lanerako aukeratutako esparruaren aurkezpena amaitzeko, bizitzaren une jakin batzuetan urumearek izandako jokabideari helduko diogu; hori bai, asko desagertuta edo desagertzeaz dauden ohiturak dira. Esate baterako, Urumeako zilegimendietako artzaintzat artaldean zaindaria garrantzitsuenak San Roke izan da, haren ermita Nafarroako Aranon badago ere. Sainduaren babesa lortu ahal izateko nahitaezkoa da San Roke egunean Aranoko ermitara joan, meza entzun eta meza-dirua ematea. Nahiz ardirik ez eduki, artzain batzuek oraindik ohitura horri eusten diote, fede handia izan baitzaio sainduari. *Sandroke*-k garitxak sendatzeko ahalmena ere ba omen du gainera. Horretarako txanpon batekin garitxa igurtzi eta beste norbaiti eman behar zaio, ermitan bota dezan.

¹²¹ Frantzisko Pagola (Txab2).

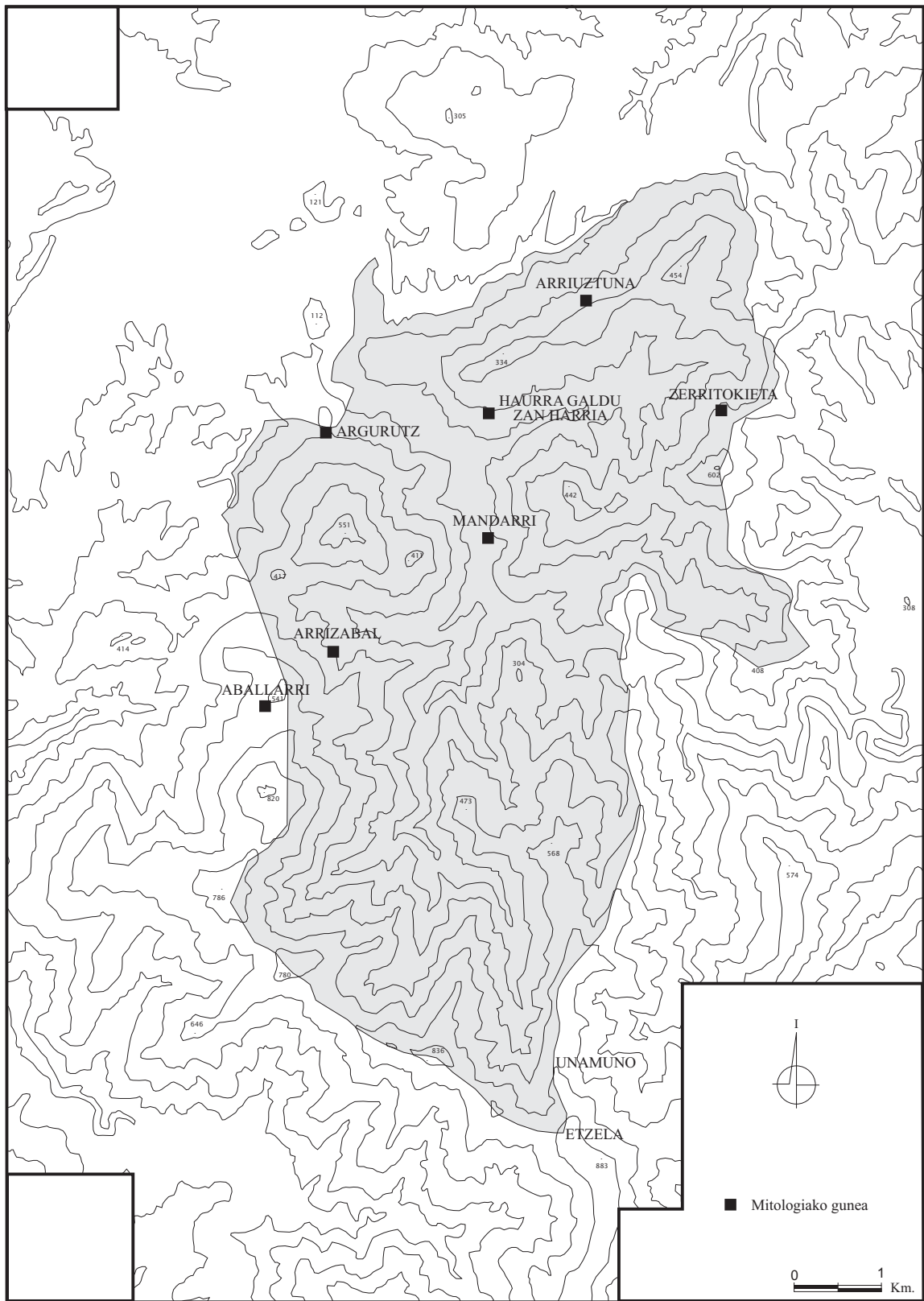
¹²² Juan Marko (Etxol.).

¹²³ Cf. Zabala (1992: 168-169). Hona hark biltzen duen bertsoia:

"Ezkonberri bat mixerabilia
auntzkontura etorriya,
aur txikitxo bat xexto batian
xatar tartian jarriya;
Urdaburu'tik tranpiyan sartu

zaio arrano gorriya,
oartu gabe eraman dio,
ura amaren larriya!,
orain argatik deitzen diogu
aurra galdu zan arriya".

¹²⁴ Ikus Barandiaran (1982: 169-226).

10 mapa

Etxe, zelai, soro eta sagastietan erramuz eta elorri zuriz egindako gurutzetxoak jarri ohi dira tximistatik eta harritik babesteko¹²⁵. Horretarako, erramu-egunean erramua bedeinkatzen da eta Gurutze Santu egunean, oster, elorri zuria, gero Aszentsio egunean behar diren tokian ipintzeko¹²⁶. San Joan goizean lizar-adarrak ateetan jartzeko ohiturak bizirik dirau. Lehen, urte sasoi horretan, apaizak baserriak eta jabetzak bedeinkatzen zituen banan-banan, eta lantegi horren ordaina oilasko bat izaten zen.

Joan den mendearen amaiera arte artzainen etsai porrokatua otsoa zen. Artaldeak piztia hartatik babesteko *artzanorak* [artzáronàk] erabiltzen zituzten. Horrez gainera, artzainak, txandaka, sua eginda otso-guardian ere egoten ziren gauez¹²⁷. Piztiekin jarraituz, Urumeako mendietan aspaldidanik azeriak izan badira, azken hamarkadotan asko ugaltu dira, pinuaren nagusitzea dela medio. Ohar bedi, gure esparruan azeria ehizatzea saritu egiten zela duela gutxi arte. Bi sari izaten ziren gainera, Urnietan behinik behin. Alde batetik *azeri-junta* [ázajuntà] ospatzen zen udazken oro, eta bileran ehiztariei diru kopuru bat ordaintzen zieten artzainek harrapatutako azeri bakoitzeko. Udalak ere diru saria ematen zien azeriak hiltzeagatik¹²⁸.

Denbora-pasa edo jolasei bagagozkie, bi ziren artzainek gustukoen zituzten kirolak: pilota eta *palenka* [pálenkà]. Esaten dutenez, garai batean pilotan aritzen omen ziren toki jakin batzuetan, *luzean* [lúxiàn]. Gipuzkoarrak nafarren kontra lehiatzen ziren sarritan eta pilotan aritzeko tokiei *pelotasoroak* [pélotasoruàk] esaten zitzaien¹²⁹. Bigarren jokoan palanka batekin edo harri-txikitzeako mailu batekin ari zitekeen eta, ahal zen urrutien iristeaz gain, *palenkak* tente erori behar zuen, bestela *talo* baitzen. Zorionez, *palankaleku*-en arrastoa ez da betiko galdu¹³⁰.

¹²⁵ Garai batean etxola eta borden ateetan ere jartzen ziren. Bartolome Uranga (Amu.).

¹²⁶ Lehen berrogei kredo errezatzen ziren gurutzea ezarri aurretik. Pedro Santa Kruz (Ak.).

¹²⁷ Jose Maria Legarreta (Maer.) eta Bartolome Uranga (Amu.).

¹²⁸ Behinola haurrak eskean ibiltzen ziren etxez etxe azeria harrapatutakoan.

¹²⁹ Manuel Huizi (En.).

¹³⁰ Pedro Maria Txapartegi (Mari. 1). Cf. *Balengkaleku*; Ravier (1991: 284).

Gure esparruko dantzaleku nagusiak Urnietako TXUSAKA eta Hernaniko EREÑOTZU ziren. Eskusoinuz alaitutako dantzaz beste¹³¹, bola jokoa eta zinta-lasterketak ospatzen ziren (cf. BOLALEKU).

Heriotzaren esparruari dagokionez, doluari Urnietan *probu* eta Aranon *progu* esaten zitzaion¹³². Zilegimendien Urnietako partean badira elizatik erabat aparte —sei-zortzi kilometrotara— dauden baserri batzuk (AMUNOLA, BEZKITA, OLAZAR eta ZULOETA). URUMEATik gertu zeudenek (OLAZAR eta BEZKITA) hildakoak Hernanira garraiatzen zituzten, bidea luzeagoa izan arren (9 km), erosoagoa zelako. AMUNOLA eta ZULOETAKoek, berriz, hildakoak Urnietaraino eramaten zituzten mendiz-mendi, bizkarraren gainean¹³³.

Araldiarekin lotua zegoen *harrapazka* [árrapazkà] oroitarazi nahi dugu bukatzeko. Irailaren hamarrean izaten zen Hernanin eta Urnietan doan nahi hainbat iraztor ebaki zitekeen eguna. Familia osoak garo hoberenak zeuden tokietara hurbiltzen ziren gauez, egunsentian —zilegimendietako basozainak suziri edo tiro bat botatzen zuen une beretik— ganaduaren azpitako erabiltzen zen iraztorraren harrapaketari ekiteko. Arratsaldean, jadanik *jornadak* [jornak] eginda, erromeria izaten zen BESADEGIN¹³⁴.

¹³¹ Urnietako AÑAGAINen bazen *bilerak* [billeràk] ospatzeko tokia.

¹³² *DVEF*, II, 181 or. Cf. hego-nafarrerako *progu* ‘prueba’; Camino (2003: 457).

¹³³ AMUNOLA baserriak Urnietako elizan bere *sepulturak* zituen. UEA, Doc. Hist., Leg. I.

¹³⁴ Aingeru Lertxundi (Po.) eta Santiago Lasarte (Ai.). Hitz hauekin erantzun zion (1989ko irailaren 14an) Aingeruk AIERDI baserriko sukaldean behinolako egun berezi hartaz egindako galderari: [ákabò/ zillejyarè sáldu zan dà, béstiojrè búkatu zàn / órdùn pósontarriáko ta / zúlotako tà / méndiyójn étxietakò zán údazkenà].

3. EUSKARA GURE ESPARRUAN

3.1. Sarrera

Urumeako zilegimendietako biztanleriaren ehuneko laurogeita hamar euskalduna da. Donostiako LANDERBASOn gelditzen diren guztiak euskaldunak bide dira, eta Urnieta partean bizi direnak ere bai. Hernaniri dagokionez, auzo populatuena den EREÑOTZUn dozena bat familia izango dira kanpotarrak, eta EPELA inguruan, berriz, dozena-erdi familia erdaldun daudeke. Azkenik, PAGOAGAn beste familia ez euskaldun pareta biziko da. Guztiarekin, gehienez jota ere, ehun bat *kastillano* [kastillanuàk] egongo dira Urumeako zilegimendietan.

Hurbileko ingurua ere euskalduna da neurri handi batean. Zahar eta helduen artean euskaraz egin ohi da; gazteak, ordea, maizago egiten du espainieraz. Aipatzekoa da EREÑOTZUn hamar bat familia nafar egotea, gehienak goizuetarrak, eta gainerakoak Arano, Arantza eta Ezkurratik etorritakoak. Hitz bitan, gure esparrua euskalduna da. Partea duten hiru udalerrietan, oster, euskaldun kopurua ez da erdira iristen orotara¹³⁵.

3.2. Historiaurrea

Arkeologiari esker badakigu duela 5.300 bat urte hainbat jatorritako gizakiak zebiltzala gure esparruan, alegia, bertan nagusi zen gizataldearen arraza berekoak ez ziren gizasemeak bazirela aldi hartan (ikus 2.7. atala). Orduko euskal arraza eta euskal hizkuntza bazirela aldarrikatu dute askok, mintzagai dugun gizakiaren hezurak industu zituen Barandiaranen oinatzetan. Hipotesi hori egiaztatuko balitz, duela 5.300 urte gure esparruko biztanleek beste hizkuntza batzuek zekizkiten gizakiekin harremana zutela uste izateko arrazoiak leudeke. Zernahi gisaz, ohar bedi sasoi hartan euskara hitz egiten zelako frogarik ez dagoela.

¹³⁵ Urnietan eta Hernanin erdia dira, baina Donostian ez, hiriburuan euskaldunak herena izango direlako (Euskararen Udal Patronatua, 2007). Besterik da, noski, erabilpenaren auzia. Urnietan, adibidez, euskararen erabilpena %23koa zen 2007an (Soziolinguistika Klusterrak udalarentzat egindako ikerketa).

Erromatarren aurretik URUMEA aldeko biztanleek hizkuntza ezberdinekin izan zituzketen harremanez dihardugula, Kristo jaio aitzineko milurtean Buruntza mendian *kastro* edo gotorlekua zegoen, aurrez aurre, oso kilometro gutxira. Aztarnategia industu duen Karlos Olaetxearen (1991: 180) irudiko, sasoi hartan Pirinioen sartaldea kontinentetik zetozen eraginen igarobide izan zela iradokitzen dute Oria inguruan idoro diren hondakinek. Tolosako historialaria baino ausartago, baina ez fidagarriago, zelten etorreraz hitz egiten duenik ere bada, hori bai, ezer frogatu gabe. Horren guztiaren atzetik Europatik etorritako gizataldeen egiazko presentzia balego, aldi hartan ere gure esparruan hizkuntza ezberdinak zerabiltzaten hitzunen arteko hartu-emanak egon zirelako hipotesiak indarra hartuko luke. Zentzu horretan, ez bedi ahanzt Buruntzakoak teknologiaren aldetik URUMEA aldekoak baino aurreratuagoak zeudela¹³⁶.

3.3. Protohistoria

Gure esparrua Gipuzkoako gunee erromatarrik garrantzitsuena zen *Oiasso*-tik gertu zegoen, are eta hurbilago toponimoa gizaldi haietan zuen zabaltasunean hartuz gero. Hiri erromatarra Irunen zegoen eta Estrabon, Plinio eta Ptolomeok behin baino gehiagotan hartzen dute ahotan¹³⁷; azkenarentzat gunee baskoia zen. Gainera, aztarna gutxi batzuk besterik aurkitu ez badira ere, URUMEA nabigatzeko egokia zen orduan. Laburzki mintzatzeko, URUMEA inguruaren erromatartzearen hastapenak lehen milakoaren hasieraraino aurrera litezke.

Gorrotxategi Txurruka (2002: 92-93), kultura materialean oinarri harturik, Pirinioen eremu sartaldekoenean euskara hango hizkuntza izan delakoan dago, baina, Gipuzkoan eta Bizkaian ez dago bertako onomastikarik Imperioaren garaiko epigrafian. Egile batzuek diote Bisigodoen Aroan euskaldundu zirela lurralde horiek, eremu baskoietatik (Akitania eta Erdiko Pirinioetatik) etorritako jendearekin, baina, nolanahi ere den, Gorrotxagi Txurrukaren ustez Araba, Bizkai eta Gipuzkoan antzinatean euskaraz hitz egiten zelako aukera ezin da baztertu, nahiz eta hegoaldean eta sartaldean indoeuropartze bortzitza izan zuten bigarren Burdin Aroan. Gurera etorritik, Gorrotxategi Txurrukak (2006: 117) onartzen du iturri klasikoek ahotan hartzen dutena eta egungo

¹³⁶ Cf. Gorrotxategi Txurruka (2006: 127).

¹³⁷ Hiru idazleek aldaera bana darabilte (*Oiasso*, *Oidasun*, *Olarso*...)

Oiartzun (*Oihan*, *Oihar-* + *-tsu*, *-zu* + *-un* lokatiboa) izen bera direla¹³⁸. *Oiasso* toponimoa dateke, hain zuzen, euskararen lehen lekukotasuna Gipuzkoako ipar-sortaldean.

Inperioaren azken urteak, Bisigodoen Aroa eta Erdi Aro Goiztiarra euskararen biziraupenerako eta beste hizkuntza batzuen galerarako garai garrantzitsuak izan ziren¹³⁹. Garbi dago, gurean, euskarak Erdi Aro Berantiarrean lehen aipamen idatziak hasten diren arte iraun zuela.

3.4. Historia

Urumeako zilegimendietako lehen euskal lekukotasunak toponimoak dira. Antso Jakitunak Gartzia Erramirezek Iruñeko elizari emandako guztia berresten duen 1178ko sasioriginala da lekukotasunik oparoena¹⁴⁰, inguru guztiari izen ematen dion hidronimoaz gainera, ezagunak diren hamabost saroiaren berri ematen dituelako.

Hernaniko Udal Artxiboan gordetzen den idazkun zaharrena 15. mendekoa da, 1427. urtekoa hain zuzen. 1388ko erreferentziak ematen ditu, baina euskal aipamenei bagazozkie ez da batere aberatsa, *Errotaran* oikonimoaz beste ezer gutxi baitakar. Hortik aurrera leku-izenen agerraldiak ugariak dira, baina ez gatzazkie oraingoz horiei lotuko, toponimoak ez diren euskal aipamenei baizik. Horrelakoak, Luis Murugarrenek (1972: 378) eta Serapio Mujikak dioten bezala, aski arraroak dira Hernaniko Artxiboan.

Herri horretako 1545. urteko Ordenantzetan euskarazko hitz gutxi batzuk erabiltzen dira mendien babes eta nekazaritzaz dihardutenean. Itzulpen zehaztapenak dira eta, adibidez, hirurogeita hamazazpigarren ordenantzak esaten du itxiturak egiteko *espino* eta *sangino*-ek *çumaliçarr*-ak izan behar zutela¹⁴¹. Hala berean, laurogeita batgarrenak dio *mijo* euskaraz *cartaberarra* izenaz ezagutzen zen landarea zela¹⁴². Testamentu bati

¹³⁸ Gorrotxategi Txurrukak *Oihar-* (< *Oihan*) eta *-zu* ugaritasunezkoa dakuski, baina ez dakigu honen arabera *-n* nola azaldu behar den. Cf. Salaberri (2005: 112).

¹³⁹ Cf. Mitxelena (1977: 30) eta Gorrotxategi Txurruka (2006: 128).

¹⁴⁰ Lakarra de Migel (1949: 421-425).

¹⁴¹ Aierbe (1982: 272).

¹⁴² Op. cit., 275 or.

esker ere badakigu, 1548. urtean, *Inbutodi*-ko (ENBUTODIko) *Juan* urnietarraren izengoitia *Urdin zela*¹⁴³. 1607. urtean egindako saroi-mugarritzatze batean, azkenik, gaztelaniazko *mojón central* eta *mojón periferico* terminoak *arta mugarria* eta *vazter muga arria* euskal izenekin itzultzen dira¹⁴⁴.

Toki-izenetan sartu-atera eginez, eskribauen zehaztapen ugari daude izkribuetan, erabiltzen duten toponimiaren sorburu, ibilbide eta esanahiari buruz egindakoak. Zenbait aipatuko ditugu, adibidetako. *Frias* saroiari *Mugaz* esaten zioten 1671. urtean. Orobat 1773. urtean, orduko, saroi baten antzinako izena *Camiola* baitzen, eta ez *Samiola*. *Errekandia* toponimoak *arroyo grande* esan nahi zuela da beste zehaztapena¹⁴⁵. Leku-izenak argitzeko joera hau idatzizko aipamenak hasten diren une beretik dator, latinez idatzitako testuetan erabilitako *que uocatur* eta *que dicitur* esamoldeetatik hain zuzen.

Toponimiaz landako euskal lekukotasunen aldetik epe oparoena 18. mendea da, hala kalitatez nola kopuruz. Burdinolen alokatze kontratuetan, esaterako, euskal hitz mordoa dago. Bat aipatzearren, 1722. urtean, FAGOLLAGAko burdinolan lan egiten zuten *Pedro* eta *Juan Baptista Olloquiegui* olagizon eta anaia hernaniarrek hitz hauek zerabiltzaten: *vetarria*, *aldarrias*, *ziguillo*, *aguerrias*, *cavillas*, *chinelas*, *aguapalencia*, *urzaipalencas*, *palencia*, *berogorricas*, *aguagorricas*, *borra*, *coruas*, *corueta*, *zuzenarria*, *zumargorricas*, *comportas*, *aldabarras*, *catanarte* eta *gorricas*¹⁴⁶. Idazki berean, Hernaniko *Franzisko Bereterechea* eta Andoaingo *Franzisko Belaunzaran* arotzek *pisondegui*, *aldavardegui*, *ondasca*, *guesur asca* eta *tormentateguia* izenak ahotan hartzen dituzte konpondu beharreko gauzez jardukitzean.

Gracian de Fagalde arotzak 1726. urtean euskaraz eginiko balioztatzea Carriónnek (1985: 372-374) argitaratuta egon arren¹⁴⁷, 18. mendeko —eta ziur aski artxibo

¹⁴³ HUA, E ata., 7 neg., V sai., 2 lib. Cf. *Urdina*, ‘el cano’, Artaxoako izengoitia 15. mendean. Jimeno Jurio & Salaberri (1998: 26).

¹⁴⁴ HUA, C ata., 5 neg., I sai., 1 lib., 3 lib.

¹⁴⁵ VEK, Auzi zibilak, *Varela*, Amaiturikoak, 3.846, 1 zenb. eta 3.847, 1 zenb. kutzak. *Visita ocular del Escribano Antonio Fraguas*, 1773. urtea.

¹⁴⁶ HUA, C ata., 5 neg., III sai., 2 lib., 1 esp.

¹⁴⁷ HUA, C ata., 5 neg., III sai., 2 lib., 1 esp., (1469-1806).

guztiko— testu aipagarriena *Josepha Antonia Belloqui* andereak 1777. urtean utzitako hogeitaz bat lerroko lekukotasuna da, Murugarrenek (1972: 378-380) ezagutzera eman zuena hain zuzen¹⁴⁸. Badirudi aurrenekoan berriemailea nafarra edo iparraldekoa zela, erabiltzen dituen hitz eta esamoldeengatik, baita izenarengatik ere. Esaldi oso eta biribilak baino gehiago, hitz solteak daude idazkian. Bigarrenean (1777koan), berriz, testuak hizketaldi kutsua du, eskribauak, esandakoa, *por identicas palabras* jaso baitzuen. Lekukoa Hernani bertakoa zen. Gainerako etsenpluak hitz solteak dira gehienak: *suegurra*¹⁴⁹, *curpidea*¹⁵⁰, *epaipide*¹⁵¹, *yrumugarria*¹⁵² eta *Oindiarrria*¹⁵³.

Valladolideko Errege-Kantzilerian gordetzen den auzi batean esaten da¹⁵⁴, Donostiak eta Hernanik URUMEAn zeuzkaten saroi eta mintegien zatiketa zela eta, 1770-1772 bitartean bi hiriotan egindako frogaketa eta galdeketetan parte hartu zuten lekuko gehienek espainieraz ez zekitelako: "... *por ser como son bascongados y no entender romanze [...]*". Jakina, itzultzaileak erabili behar izan zituzten. Auzi horrek 18. gizaldiaren bukaerako hizkuntza-egoeraren ezagutzan sakontzen lagunduko digu. Bostehun eta laurogeita hamalau orri betetzen dituzten lekukotasunetan Donostia (16), Altza (14), Hernani (6), Urnieta (6), Oiartzun (3), Errenteria (3), Pasaia (2), Astigarraga (2), Igeldo (1) eta Arrasateko (1) berrogeita hamalau testiguk parte hartu zuten guztira.

Lekukoen % 83k itzultzaileak behar izan zituen eta % 72k gaztelaniaz deus ere ez zuen ulertzen; hizkuntza horretan egin zuten aitorpena bederatzik. *Joseph Armendariz* bikario hernaniarraren, *Agustin de Carril* eta *Joseph Zaloña* eskribau donostiarren nahiz *Pedro Vicuña* eskribau urnietarraren zerbitzuak behar izan zituztenen artean, bostek espainieraz pixka bat ulertzen zuten eta batek hitz batzuk bazekizken. Ogibideen arabera¹⁵⁵, gaztelaniaz gutxien zekitenak ikazkin, artzain, arotz eta mandazainak ziren

¹⁴⁸ Zeinadura, artikulua horren arabera, (HUA) E ata., 7 neg., III sai., 13 lib., 1 esp. da, baina argibide hori gaizki dago, *Autos contra los culpables de las heridas causadas a Francisco de Oyarzábal* (1751) dokumentuarena delako.

¹⁴⁹ "... *leña para propias cocinas [...]*", HUA, C ata., 5 neg., III sai., 2 lib., 1708.

¹⁵⁰ "... *camino nombrado [...]*", HUA, D ata., 5 neg., 1 lib., 1 esp., 1715.

¹⁵¹ "... *Epaipides de Olloquiegui [...]*". VEK, auzi zibilak, *Masas*, ahantziriko auziak, C. 2058-2, 1739. urtea.

¹⁵² "... *trimojon llamado vulgarmente [...]*", HUA, C ata., 1 neg., II sai., 7 esp., 1797.

¹⁵³ "... *pieza del propio monte llamada [...]*" Ibidem.

¹⁵⁴ VEK, auzi zibilak, Varela, bukatuak (*Fenecidos*), 3.846 eta 3.847 kutzak. *Probanzas*, 1773.

¹⁵⁵ Ez da hiru lekukoren ogibidearen berri ematen.

(% 100). Nekazari gehienak ere euskaldunak ziren (% 87) eta horietatik, erdaraz zekiten hirurak Donostiakoak edo Altzakoak ziren. Gainerakoak, alegia, kargu publiko, itsasontzigile, nagusi eta eskribauak elebidunak edo erdaldunak ziren (%17). Ondorioa hauxe da: hirietan lan egiten zutenak, edo haietatik gertu bizi zirenak, erdara gehiago zekitela, bestela esan, zenbat eta hiritik urrutiago orduan eta gutxiago zekitela gaztelaniaz.

19. mendea ez da aurrekoa bezain naroa euskal materialetan. Honatx adibide bat: SAROBE baserriko bideari *estrata* esaten zitzaiola aditzera ematen da 1833. urtean gaztelaniaz idatziriko testu batean¹⁵⁶. Gizaldi horretan idazki interesgarrienak udal-agintza edo bando pare bat dira, ur-hornitze eta garbitasun arazoez euskaraz hitz egiten dutenak¹⁵⁷ (kolera izurritea zegoen).

Orobat gertatzen da 20. mendean, lehenengo bost hamarkadetan Hernaniko Udal Artxiboan dauden euskal aipamenak urriak baitira¹⁵⁸, eta Urnietako Udal Artxiboan bandoen itzulpenak direlako lekukotasun aipagarrienak. Guztira bi dozena udal-agintza gordetzen dira; zaharrena 1924. urtekoa da.

3.5. Hizkera

Urumeako zilegimendiek gizaldi frankotan batasuna izan dute, hau da, administrazio izaki bakarra osatu dute, baina, haatik, ez da erkidegorik egon han, bertakoak donostiarrak, hernaniarrak eta geroago urnietarrak izan baitira hasieratik eta ez, nolabait esan, “zilegimendiarrak”. Noizbait hizkera berezia egon dela pentsatzeko arrazoirik ez dago alde horretatik. Gainera, Caminok (1997: 13-14) dioen moduan, ibar edo erkidego batek aparteko nortasuna izateak ez dakar nahitaez berekin hango hizkera berezia edo bestetatik oso desberdina izatea. Ildo horretan, aspaldi esan zuen Mitxelena (1964b: 124) hizkuntza, herria eta kulturaren arteko loturek uste den baino egonkortasun gutxiago izaten dutela.

¹⁵⁶ HUA, D ata., 5 neg., 1 sai., 1 lib., 1883.

¹⁵⁷ HUA, A sai., 6 neg., 1 sai., 6 lib.

¹⁵⁸ Aurrerantzean horrelako idazkiek gero eta bertako kutsu gutxiago dute.

Gurera etorritz, Zuazok (1998: 8) dio ez dela biltzen isoglosa askorik Gipuzkoa eta Nafarroa artean. Hain zuzen, geroaldiko *-go / -en* morfemena da administrazioaren muga horrekin nolabait bat datorren banaketa bakarretakoa. Egon, Aranoko hizkeran *-go* ere badago, baina berri samarra da.

Gure esparruko hizkeraren ezaugarriez arduratu zen aurrenetakoa Larramendi da¹⁵⁹. Jesulagunak dioenez (1985 [1754]: 314), gutxi eta ezagunak izan arren, euskalkien barnean aldeak zeuden. Konparazio batera, Beterrikoak *barrena*, *barrenen* erabiltzeagatik ezagunak zirela esaten du, Goierri baliaturiko *barrua*, *barrura*, *barruna*-ren orde¹⁶⁰. Gipuzkeraren barruan ikusten zituen zenbait berezitasun aipatuko ditugu. Beterrin (Irundik Erreteriaraino, azkena barne) *dut*, *duzu* amaiera nagusi zen¹⁶¹, baina Donostiatik Tolosara, berriz, *det*, *dezu*, *du*. Oiartzungoak, *esain*, *emain* nahiz *esanen*, *emanen*, *eguien* eta *n-z* bukaturiko beste forma batzuk erabiltzeagatik ziren ezagunak, *esango*, *emango* nahiz *eguingo*-ren orde. Orobat gertatzen omen zen auzoko herrietan, hala Gipuzkoan nola Nafarroan¹⁶².

Jakina da duela gutxi arte euskalkien eta hizkeren arloan egindako sailkapenen oinarria Bonaparteren 1863. urteko mapa izan dela. Caminoren (1998: 7) irudiko euskalaritza atzeratua zegoen aldi hartan eta, euskararen ezagutzaren aldetik, Bonaparte izan zen ordu arteko euskalaririk jakintsuena. Printzearen sailkapenak gure esparruaz dio bi euskalki ditugula, nafarrera eta gipuzkera. Xehetasunetan sartuz gero, Aranon iparraldeko goi-nafarreraren Gipuzkoako azpieuskalkia eta gainerakoan iparraldeko gipuzkera genituzke.

Bonaparteri jarraikiz, hainbat ikertzaile Gipuzkoako iparraldeko eta hegoaldeko azpieuskalkien ezaugarriak finkatzen saiatu dira ordutik. Bat aipatuko dugu, adibidetako, Plazido Muxikak (1907: 56-58) bokalen antzekotasun legearen inguruan egindako ikerketa hain zuzen. Hauek dira, urnietarraren iritziz, Gipuzkeraren

¹⁵⁹ Cf. Zuazo (2003: 15).

¹⁶⁰ Larramendi (1985 [1754]: 321).

¹⁶¹ Probintziaren ipar-sortaldeko hizkera gipuzkoartzat jotzen zuen Larramendik; Zuazo (2003: 121).

¹⁶² Larramendi (1985 [1754]: 321).

Iparraldeko azpieuskalkiaren —eta, beraz, zilegimendietako euskararen— berezitasun batzuk:

- *-a* bukaera dago beti, eta ez *-a* / *-e* hegoaldekoan bezala.
- *i* eta *-a* bokalen artean *y* kontsonantea jartzen da. Jatorrizkoa denean, gauza bera gertatzen da *-u* bukaerarekin, *b* tartekatzen baita artikulua eranstea.
- *e* bokala *a* ondoan *i* bihurtzen da.

Guztiok dakigu euskal dialektologiaren aro modernoko ikertzaile garrantzitsuena Mitxelena dela. Zenbait ingurutako hizkerak aztertzeaz landa, Errenteriakoa lekuko¹⁶³, euskalkien erro zatekeen jatorrizko euskarari arreta opa zion. Maisuaren iritziz, euskara batua (euskalkien iturburua) eta egungo euskalkiak ez ziratekeen oso desberdinak¹⁶⁴.

Dialektalizazioaren harira, Mitxelena (1981: 309-313) 5. eta 6. mendeetan gertatu bide zen batasun joera batez mintzo da, eta arrazoi historikoak darabiltza hori oinarritzeko. Gizaldi haietan zehar kanpoko aginteezko askatasuna areagotzeak eragina izan zukeen hizkuntzan: truke eta hartu-emanen hazkundeak, baita batasunaren eta zentralizazioaren indartzeak ere, dialektoen zatiketaren eta isolamenduaren aurkako ondorioak ekarri bide zituzten. Hizkuntza-arau orokorrak ezarri ziratekeen, eskualde eta herrialdeen arteko mugak gainditzeko gai izan zirenak. Errenteriako hizkuntzalariaren aburuz (1977: 30) azken muturreraino gutxitua zegoen hizkuntzak, neurri batean, bisigodoei aurre egiteari zor lioke irautea eta gero, Erdi Aroko gizaldi ilunetan, alderik alde zabaltzea.

Caminok (1998: 114) dioen moduan, usu gertatzen da informazio historiografikoa eta linguistikoa bat ez etortzea, eta ematen du Mitxelenak 5. eta 6. mendeetako euskararen batasunerako eman zituen azalpen historikoak ez daudela erabat garbi oraindik; gaia ez da behin betiko argitu behintzat¹⁶⁵. Zernahi ere den, garai hartako

¹⁶³ Mitxelena (1950).

¹⁶⁴ *FHV*, 19.

¹⁶⁵ Ikus, adibidez, Lopez-Mugartzak (2007: 225-226) egindako iruzkina.

euskaratik egungora bitarteko mendeetan dialektalizazio prozesu nabarmena gertatu dela azpiamarratzen du.

Baina, gatozen mamira. Gauza ezaguna da azentua dela hizkeren arteko bereizgarriarik adierazgarrienetakoa, esanguratsuak diren gertakari fonetiko zenbait harekin lotuta daudelako¹⁶⁶. Mitxelenak *Fonética Histórica Vascan*-n egiten duen euskal azentuaren sailkapenaren argitan, gure esparrua *I motaren* sailekoa litzateke, hau da, erdialdekoa-sartaldekoa¹⁶⁷. *IV motakoa* da Urumeako zilegimendietatik gertu legokeen beste azentua, Bidasoa itsasoratzen den eremukoa alegia (Irun, Hondarribia eta Nafarroako Bortziriak); *I motarekin* antzik handiena duena litzateke Mitxelenaren ustez¹⁶⁸. Erreterian berak entzundako azentu-eredua eta Oiartzungoa ezberdinak lirateke, bigarrenak *IV motako* (Bidasoako) ezaugarri asko baitzituen¹⁶⁹. Erretereriako eta Lezoko hizkeren artean ez legoke ezberdintasunik¹⁷⁰, baina alde handia ikusten zuen, ordea, Oiartzun eta Irun-Hondarribien artean azentuaren aldetik.

Gure esparruko sortaldeari doakionez, Gipuzkoako herrietatik aski bereiz azaltzen da Arano eta Goizuetako euskara gaur egun Zuazoren (1997: 420-421 eta 2003: 102-103) ustez. Haietatik ez ezik, bata bestetik ere bereiz ditugu Arano eta Goizueta; Hernanitik dago gertuago Arano. Jakina, hizkeran ere nabari da gertutasun hori eta, horrenbestez, Bonaparteren hizkuntza eremuen zatiketa zorrotza eta erabatekoa desegokia gertatu da hemen. Izan ere, continuum dialektalaren adibide ona dukegu bi hizkera horietan; ‘zubi-hizkerak’ deitzen die Zuazok. Gaurko egoera kontuan izanda, Goizueta nafarreraren eremuan sartuko luke, baina ez, erabat behintzat, Arano. Bi herri horietan datuak biltzen aritu diren aditu guztiek ere (Intza, Irizar, Bozas-Urrutia, Perurena, Zubiri) antzeko iritzia jaso izan dute, alegia, Aranoko hizkerak gehiago jotzen duela Gipuzkoako hizkeren tankerara, eta Goizuetakoak Nafarroakoetara¹⁷¹.

¹⁶⁶ Cf. Camino, 1998: 9-10 eta 2003: 110-111.

¹⁶⁷ *FHV*, 382, 566.

¹⁶⁸ *Op. Cit.*, 587.

¹⁶⁹ Esaterako, Erreterian ez bezala, Oiartzunen azentua izenaren oinarritzko formaren barnean gorde bide zen, atzizkira pasa gabe.

¹⁷⁰ *FHV*, 576. Muga Pasai Donibanen legoke. Bestalde, Donostia, azentuari dagokionez, Erretereria eta Lezoren sailekoa litzateke.

¹⁷¹ Cf. Zubiri (1998: 165).

Horrenbestez, Zuazok (1998: 22) proposatutako mapa berrian gauzak aldatu egiten dira nabarmen. Sailkapen horren argitan, erdialdeko euskara besterik ez guke gure esparruan, Aranoko hizkera ere erdialdekotzat ematen baitu (1998b: 228; 2003: 103). Errenteria-Irun bitarteko hizkerak direla eta, Gasteizko irakasleak (1997: 418) esaten du Gipuzkoarekin batzen dituzten ezaugarriak eta oraintsuagoko hartu-emanen lekuko direnak egin dutela aurrera. Larramendik 18. mendearen erdialdera Oiartzunen jaso zuen geroaldiko *-anen* (> *-ain*) morfemaren ordeztu, mende bat beranduago, Bonapartek *-go* jaso izatea horren adibide litzateke¹⁷².

Bortziriak eta Goizueta bera ‘nafarrera’ deitzen duen eremuan sartzen ditu, baina, esan bezala, ez Errenteria-Irun bitartekoak eta Arano. Zuazok (1997: 421) horretarako ematen dituen arrazoiaren artean aferesiaren (Bortziriak, Goizueta, Arano) eta sinkoparen (Bortziriak, Goizueta) maiztasuna daude. Haren ustez, euskara nafarrean ohikoak eta oso bertakoak diren aferesiak eta sinkopak azentuarekin dute zerikusia. Aranoko hizkera (eta Errenteria-Irun bitartekoa) ‘nafarrera’ deitzen duen eremuan ez sartzeko fonetika-fonologia mailako arrazoi gehiago dakartza Zuazok (1998: 11):

- Erdal *-on* amaieraren ordezkari *-oi* zein Nafarroako *-on* ditugu Bortzirietan; *-oi* baizik ez beste haietan (Bizkai-Gipuzkoetako).

- *-rtz-* kontsonante multzoa dago Bortzirietan. Mendebalean eta erdialdean *-st-* kontsonante multzoa nagusitu da eta *-r(t)z-* atxiki da, berriz, euskara nafarrean; adibideak ez dira asko, nolani ere.

- Bizkaiko ekialdean, Gipuzkoa osoan eta Nafarroako mendebalean hedatu da hasierako **j-*ren [x] ebakera (Arano barne¹⁷³). Euskara nafar gehienez, aldiz, [j] ebakera dago.

Perurena eta Zubiri (1998: 165-166) ere nafarreraren eta erdialdeko euskararen muga Arano eta Goizueta artean ezartzearen alde daude, eta ez Hernani eta Arano

¹⁷² Dena dela, *-go* agertzen da 18. menderako Hondarribian.

¹⁷³ Areson ere [x] biltzen du (*jan*) Olanok (1998: 26), baina Leitzan, aldiz, [j] soinu ahostuna (*yan*); Ibidem, 97.

artean. Hauen aburuz Aranoko hizkerak gehiago jotzen du Gipuzkoako hizkeren tankerara, eta Goizuetakoak Nafarroakoetara¹⁷⁴. Gainera, eremu batetik besterako urratsa ez da aldi oro bat-batekoa izaten, ez da beti berehala ematen; mailakatua izaten da eta bataren eta bestearen zubi-papera betetzen duten hizkerak ohi daude¹⁷⁵. Hitzez hitz azalduko ditugu horretarako oinarri hartzen dituzten zenbait arrazoi:

- Bokal-hersketen alorrean, Aranon *e*-z eta *o*-z amaitzen diren hitzak itxi egiten dira artikulua hartzen dutenean, *i* eta *u* bihurtuz, azken batean, hiatoa gehiago markatzeko¹⁷⁶ (*bidea* > *bidia*, *artoa* > *artua*). Goizuetan, aldiz, artikulua inolako aldaketarik gabe eransten zaio hitzari (*bidea*, *artoa*).

- Sinkopa, ostera, askozaz ere modu nabarmenagoan eta indartsuagoan gertazen da Goizuetan Aranon baino¹⁷⁷. Hizkera nafarraren ezaugarrien artean sinkopa bereizgarritzat jotzen du Zubirik (1998: 164) ere; maiztasun handiagoa du Goizuetan eta Bortzerrietan, baina ez hainbestekoa Aranon.

- Aferesiak indar handia du Goizuetan nahiz Bortzirietan, eta ezaugarri horretan Arano bat dator nafarrerarekin, hizkera nafarraren bereizgarria baita hau ere¹⁷⁸.

- Goizuetako eta Aranoko hizkerek jokabide desberdina dute hiatoei eusteko¹⁷⁹: lehenengoan bere hartan irauten duten bitartean, Aranon hiatoa hobeki ziurtatzeko kontsonante bat ('y' sabaikaria) sartzen zaie tartean *-i*-z bukatzen diren hitzei *-a* mugatzailea eransterakoan (*mendi* + *a* > *mendiya*).

¹⁷⁴ Besteak beste, Bozas-Urrutiak (1963-64) —aditz jokoa aztertzean— taxututako hiztegitxoaren sarrera hartzen du aintzat, baita Damaso Intzak (1922) eta Irizarrek (1992) herriotako euskarari buruz egindako ikerlanak ere. Cf. Zuazo (2003: 104, 132).

¹⁷⁵ Caminorentzat (2005: 267) polimorfismoa izan ohi da trantsizioko mintzoen ezaugarri nagusietariko bat.

¹⁷⁶ Zubiri (1998: 30).

¹⁷⁷ *Op. cit.*, 33 or.

¹⁷⁸ *Op. cit.*, 164 or. Cf. Olano (1998: 19).

¹⁷⁹ *Op. cit.*, 40 eta 160 or.

○ Kontsonanteei bagagozkie, batik-bat herskari ahoskabeak ebakitzen dira hitz hasieran Goizuetan eta Aranon, ahostunarekin batera batzuetan¹⁸⁰: *korbata* / *gorbata*, *gutizi* / *kutizi*.

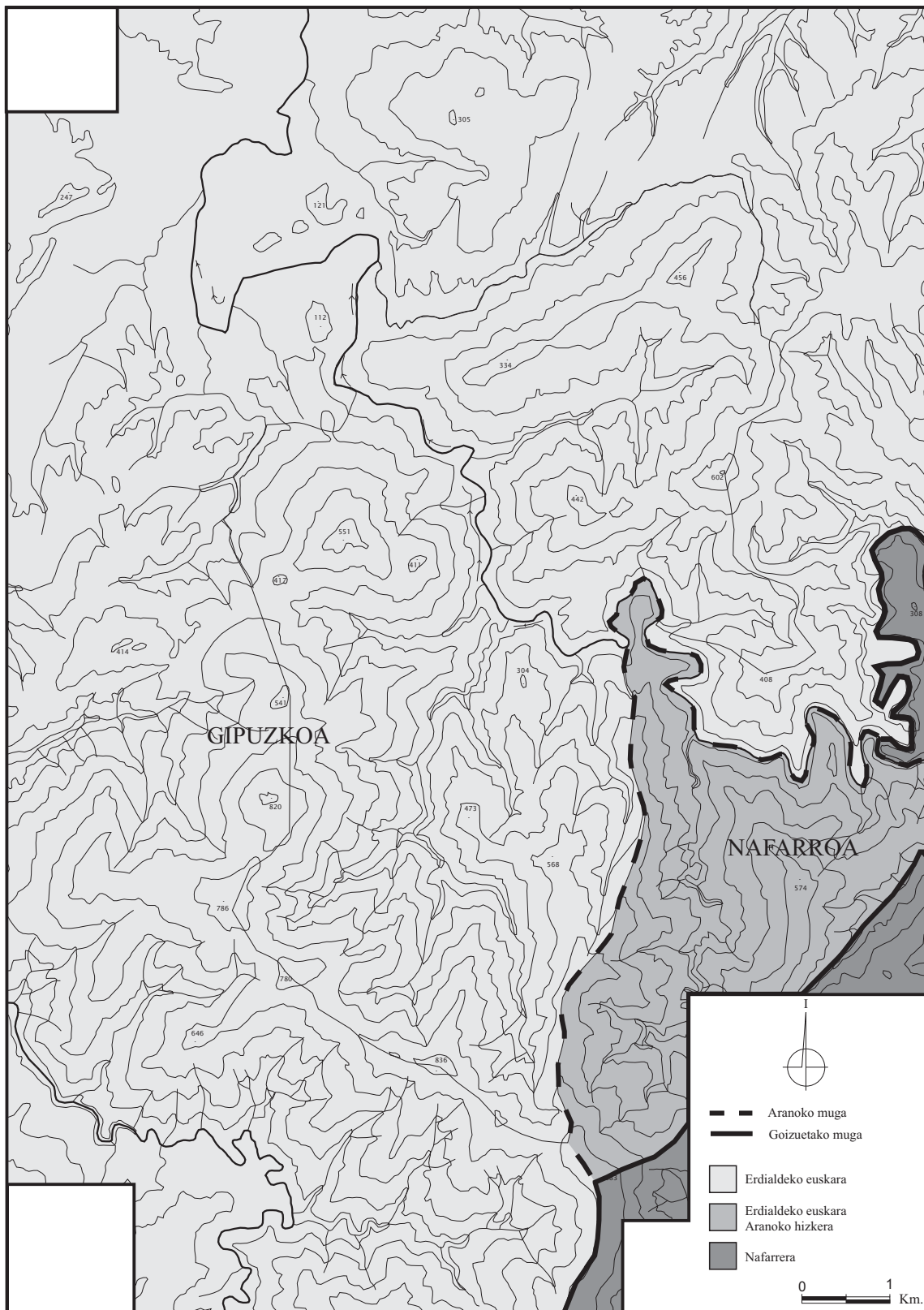
○ Aditz morfologia mailan, geroaldia osatzeko *-in* bukaera erabiltzen da gaur egun Goizuetan (*yain*, *emain*, *esain*), baita Aranon ere (*jain*, *emain*, *esain*). Nolanahi ere den, Goizuetan *-ko* duten formak entzuten dira (*yango*, *emango*, *esango*) eta Zubirirentzat (1998: 123) zaila da zein zeini gailentzen zaion esatea. Aranon, osteraz, askozaz gehiago erabiltzen dira gaur egun *-ko-z* bukatzen diren adizkiak *-in-ez* bukatzen direnak baino.

Perurenak eta Zubirik (1998: 166), azkenik, Aranoko eta Goizuetako hizkeren arteko desberdintasunak hasiera batean uste baino handiagoak eta nabarmenagoak direla onartzen dute, bai bokalismoan, bai kontsonantismoan, bai izen morfologian eta bai aditz morfologian ere. Hori dela eta, iruditzen zaie aski arrazoi badirela Aranoko eta Goizuetako hizkerak eremu banatan sailkatzeko¹⁸¹.

Guztiz ere, gure esparruko gainerako lurraldearekin batera erdialdeko euskararen eremuan sailkatuagatik, Aranokoa zubi-hizkeratzat jotzen dute hala Zuazok (1997: 421) nola Perurenak eta Zubirik (1998: 166), bi hizkuntza eremu (erdialdekoa eta nafarrerarena) bereizten dituen tarteko hizkeratzat, alegia (ikus 11 mapa).

¹⁸⁰ *Op. cit.*, 44 or. Cf. Olano (1998: 91).

¹⁸¹ Gauza bera gertatu bide da Areso eta Leitzako hizkerekin; ikus Olano (1998: 8, 11).

11 mapa

4. ITURRIAK

4.1. Ahozko bilketa

4.1.1. Ahozko toponimia

Toki edota inguru bateko ahozko toponimia, gizatalde batek erabiltzen duen izen multzo aldakorra den heinean, ezin daiteke zehatz-mehatz eta erabat zenbatu. Gizakion mugek (oroimenak) baldintzatutako zerbait denez gero, informatzaileek euren jakinduria osoaren berri ezin digute eman, bestela esan, inongo toponimia ezin da bere osotasunean bildu, zati bat besterik ezin baita jaso. Bestetik, ahozko toponimiaren bilketa gizaki arteko zuzeneko komunikazio ekintza den neurrian, hizkuntzaz landako faktoreek ere eragina dute (berriemaile eta biltzaileen egoerak, testuinguruak eta abarrek).

4.1.2. Biltzailea

Ezinbestekoa da biltzaileak belarri ona izatea, entzuten edo grabatzen dituen toponimoak diren moduan jasotzeko gai izatea, alegia. Fonetika alorreko gutxieneko ezagutza ere ezinbestekoa da, hots, aditutakoa zeinu bitartez interpretatzeko eta irudikatzeko gaitasuna izan behar du. Dena dela, egungo aurrerapen teknikoei esker (grabaketa eta sonograma bitartez) gero eta aiseago gaindi daiteke arazo hori.

Berriemaileek izendatutako elementuak mapetan kokatzeko gauza izan behar du biltzaileak. Gainera, komenigarria da galdeketaren gai den eremua aldeztatik ahalik eta hobekien ezagutzea, geografia eta hizkuntzaren ikuspegitik batez ere, ezagutza horrek izendatzen diren elementuen kokapena eta izaera finkatzerakoan asko laguntzen duelako¹⁸². Biltzaileak eremua menderatzeak erantzun zuzenak eta zehatzak ematera behartzen ditu informatzaileak, galderen maila eta erantzunen kalitatea hertsiki loturik egon ohi direlako¹⁸³.

¹⁸² Cf., esaterako, Terrado (1999: 31-32) eta Jimeno Jurio (2004: 55).

¹⁸³ Jimeno Jurio (1987: 441).

Galdeketa unean biltzaile bakarra edota bat baino gehiago egon daitezke. Biltzaile bakarra egotea hobe da askotan¹⁸⁴, bestela berriemailea erraz asalda daitekeelako. Biltzaile anitzek informazioa azkarrago atera diezaioke berriemaileari, baina galdeketa erritmo biziegia ezartzeko arriskua areagotu egiten da egoera horietan, informazio iturria den informatzailea nekatuz edo aztoratuz. Horrez beste, inkestatzaileen artean interferentziak eta kontraesanak gertatzeko aukera gehiago egoten da. Hori dela eta, berriemailearen gogo aise ahul daiteke eta, hortaz, biltzaile bat baino gehiago egotekotan komenigarria da galderak batek bakarrik egitea eta gainerakoek galdeketa laguntzailezat jokatzeko, konparazio batera, toponimoak mapan kokatzeaz arduratuz.

4.1.3. Berriemaileak

Informatzaile bakar batek gainerako guztiek baino informazio gehiago eman badezake ere, zenbat eta elkarriketa gehiago egin orduan eta hobe, alde horretatik ez baita konformaeraza izan behar. Nahi adina galdeketa ezin badira egin, irizpide geografikoaren arabera hauta daitezke berriemaileak, hots, ikerketaren esparru den lurralde osoa ukitzen saiatzea da gomendagarriena. Toponimia bilketa sakona egiteko ez dago gutxieneko informatzaile kopururik, esan bezala, ahalik eta informatzaile gehien elkarriketatzen saiatu behar delako. Galdeketa-saioan berriemaile bakarra egoteak informazioaren ugaritasuna eta aniztasuna laguntzen du; informatzaile anitzekin elipsiak, mimesiak eta interferentziak gertatzeko aukera areagotu egiten da, jokabide horrek alde onak baditu ere¹⁸⁵.

Nahiz eta adineko pertsonen normalean gazteek baino toponimia gehiago dakiten, interesgarria da helduak ez diren berriemaileak ere itauntzea, informazioa erkatze eta epaitzeko gazteen testigantza baliagarri gerta litekeelako¹⁸⁶. Era berean, lekua urrutiagotik eta azalagotik ezagutzen dutenekin solastea ere ona da, informazio iturrien aniztasuna lagungarri izaten da eta beti, lanbide jakin batzuetan (gure esparruan,

¹⁸⁴ Hudon (1986: 47-48).

¹⁸⁵“Aipatu behar da hirugarren pertsonen presentzia ez dela beti kaltegarri, batzuetan honek berriemaileak gogoan ez duten zerbait argitzen ahal baitu, edo bere iritzia erantsi”; Camino (1997: 63-64).

¹⁸⁶ Cf. Ormaetxea (2006: 540).

konparazio batera, artzaintzan, basolangintzan eta nekazaritzan) ikergai den tokian bertan lanean aritu izan diren informatzaileek arrunki gehiago jakiten duten arren.

Azkenik, andreak berriemaileen %12 dira gure bilketan. Bistan da, emakumeak kulturaren transmisioan izandako garrantzia apartekoa izan dela¹⁸⁷ (besteak beste haurrei hizkuntza erakustiaz arduratu dira), baina toponimiaren alorrean ez da horrenbestekoa izan, hainbat arrazoi direla medio, leku-izenen transmisioa gizonezkoaren esku egon delako neurri handi batean¹⁸⁸.

4.1.4. Galdeketa

Galdeketa toponimikoak egiteko baliabide eta metodologia egokiaren beharra ez da deus gutxiko arazo eta, horren lekuko, euskal toponimiaren bilketa helburu duten aurreneko ahaleginetan ikusten da dagoeneko¹⁸⁹. Izan ere, hasi orduko, galdeketa egiterakoan emandako urrats guztiek izango dute garrantzia. Adibidez, aldeztatik informatzaileari abisu emateak bere alde onak eta txarrak ditu. Kasu eginez gero berriemaileak denbora errazago hartuko du eta oroimena pixka bat esna dezake; eman ditzakeen erantzunak, ordea, ez dira hain bat-batekoak izango agian, aurretik prestatuak eta biribilduak baizik.

Galdeketa grabatzea ia nahitaezkoa da, berriemaileengandik jasotako informazioa nahi adina aldiz entzun eta datuak zehatzak izateko aukerak nabarmenki areagotuko direlako¹⁹⁰. Dena dela, grabatzeko baimena emanagatik, ez da komenigarria izaten (arrunki behintzat) berriemaileak grabagailua ikustea, —urduri jartzeaz gain— naturaltasuna erraz gal baitezake, hasieran batez ere.

Ahal izanez gero, ikergai diren izaki geografikoak banan-banan eta zuzenean, ikusiz, seinalatuz eta kokatuz egin behar da galdeketa¹⁹¹. Saio bakoitza ibilbidetzat hartu

¹⁸⁷ Camino (1997: 71).

¹⁸⁸ Jimeno Jurio (2004: 56) ez zen uste berekoa nonbait.

¹⁸⁹ Eleizalde (1916: 1).

¹⁹⁰ Terradok (1999: 40) dio, berriemailea nekatua dagoenean, galdeketa arintzeko baliabide ona dela grabaketa.

¹⁹¹ Etxe-izenetatik abiatzea gomendatzen du Terradok (1999: 41), soro, borda, baso eta beste hainbat elementuren izena jabeen etxearen izenarekin lotua egon ohi delako.

behar da, edota, gainerakoan, izendatu nahi diren gauza guztiak ikus daitezkeen talaiaren bat aukeratzea besterik ez dago¹⁹². Hori ezinezkoa balitz argazkiak edota planoak erabil daitezke, baina horrek —informatzaileak baliabaide horiek ulertzeaz gain— biltzaileak aldeztu aurretik eremua oso ongi ezagutzea eskatzen du. Ibilbiderik ezin bada egin, galdeketa egiteko lekurik egokiena berriemailearen etxea bera da.

Esan gabe doa biltzaileak errespetu osoa zor diola informatzaileari. Horrela merezi izateaz gainera, desadostasunek informazio iturria erraz asalda, asper edota zaputuz dezakete¹⁹³. Ez bedi ahanztu berak esandakoari arrotz batek ematen dion garrantziagatik harrituta dagoela berriemailea. Iñaki Caminok (1997: 59) ongi asko adierazten duen moduan, inkestatzailea eta elkarriketatua biak adin, izaera, estatus, lanbide, janzkera, jatorri edo hizkera irudikoak direnean, errazago bereganatuko dute bata bestea, errazago sortuko dira intimoak diren hizkuntza aldaerak edo hizkerak. Ahal izanez gero, informatzaileak adi egon behar du galdeketa egiterakoan, beste lanik egin gabe, eta patxadan, presarik gabe, bestela informazioa urria eta fidagarritasun gutxikoa bihurtu liteke eta.

Aurrez aurre dauden une beretik, galdeketa partaideak elkarri eragiten ari direnez, mimesi eta interferentziak berehala has daitezke. Esate baterako, informazioa zehazte aldera, berriemaileak erantzuna errepika dezan nahi izanez gero, horretarako erabili behar den erreferentziak eliptikoa edo informatzaileak lehentxeago eman duenaren ahalik eta antzekoena izan beharko du; horrela ez bada, mimesia berehalakoa izan daiteke. Hala berean, ez da komenigarria izaten berriemaile batek beste informatzaileek galdera jakin bati buruz emandako erantzunak ezagutzea, horrek ere mimesi eta interferentziak laguntzen dituelako.

Berriemaileak, eskuarki, ikergai den esparruaren alderdi bat baino ez du ezagutzen, arrazoi baten edo besterengatik ibiltzea suertatu zaiona hain justu. Ezagutza-eremu hori

¹⁹² Hitzez hitz azalduko dugu Corominesek (1972: 167) horretaz dioena: “Por experiencia sé que la encuesta en lugar cerrado da resultados menos completos y se presta más a repeticiones y malas inteligencias, no siempre fáciles de advertir; en mis viajes lo he practicado casi siempre en una cumbre que me permitiera abarcar con la mirada la mayor parte del término y, cuando ésta no existía, en un recorrido circular”.

¹⁹³ Cf. Jimeno Jurio (1987: 441).

berak aitortzen du normalki eta ez da komenigarria izaten oso ongi ezagutzen ez dituen alderdien galdeketa gehiegi saiatzea, gogoaz gal dezake eta.

Informatzaile bakoitzaren datuekin fitxa bete ahal izateko, izena, deiturak, adina, ogibidea, jaioterria, jaiotetxea eta familiaren jatorria galdetu behar zaizkio gutxienez. Bakoitzaren egoera fisiko eta intelektualak jasotzea ere ez dago soberan.

4.1.5. Informazioaren prozesaketa

Toponimoak berriemaileak zehaztu eta izendatu ahal izateko behar dira mapetan¹⁹⁴. Geografia alorreko informazioa zinta magnetofonikoetan jasotzea zaila da eta zehaztasuna galtzea erraza. Alde horretatik, bi biltzaile egoteak abantailak ditu.

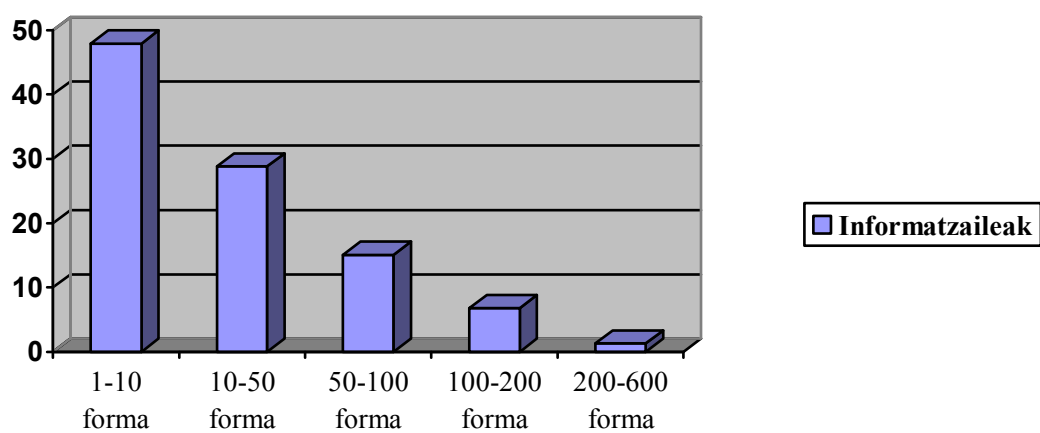
Bakoitzari dagokion hedaduraren arabera, toponimoak mapetan behin bakarrik idaztea da hoberena, nahi izanez gero letra tamaina ezberdinak, marrazki edota ikurrak erabiliz; zalantzak eta nahasketak nekezago gertatuko dira horrela. Galdeketa bakoitzaren ondoren, informatzaile bakoitzak emandako toponimoak kolore edo ikur bitartez identifikatzea ere aberasgarria da, informazioa alderatu eta baloratu ahal izateko bidea errazten du eta.

Elkarrizketatu ondoren, grabaketak entzun eta alorreko lanean jasotakoa toponimo bakoitzaren fitxan idatzi eta zehaztu beharra dago, galdeketa unean datuak, mapa eta kuadernoetan presaka ezartzen direlako. Esan bezala, berriemailearen egoera fisiko eta intelektualak erantzunetan eragin zuzena du eta, horrenbestez, informazioa prozesatzerakoan datu horiek, nahitaez, kontuan hartu behar dira. Informatzaileak emandako datu guztiek ez dute balio bera izaten. Jatorrenak bat-batean, hizketaldi informal eta arruntan jasotako toponimoak dira. Ondoren, galdera baten lehenengo erantzunak izaten dira fidagarrienak, hau da, hitzetik hortzerakoak; bigarren erantzunak ausnartuago eta (gehienetan) osatuagoak izaten dira. Biltzaileak proposaturiko eta berriemaileak errepikaturiko edota onetsiriko erantzunak daude azkenik, gauza jakina baita horien balioa zalantzazkoa izaten dela.

¹⁹⁴ Gure irudiko 1:5.000 eskalako mapak dira egokienak toponimia bilketak egiteko, baina 1:10.000 eskalakoak ere erabil litezke. Ikus Jimeno Juriok (2004: 40) horretaz dioena.

4.1.6. Ahozko bilketaren laburpen koadroa

Berriemaileak	73
Emandako formak	3.120
Berriem. bakoitz. b.b. eman. formak ¹⁹⁵	42,7

¹⁹⁵ Berriemaile bakoitzak batez beste emandako formak.

4.2. Iturri idatziak

4.2.1. Dokumentazio historikoa

Nafarroako Artxibo Orokorra

Iruñeko artxibo honetan daude *Leireko bezerroak* izeneko agiriak, gure esparruko toponimiaren aipamenik zaharrenak dakartzatenak¹⁹⁶. Idazkuna osorik Serapio Muxikak argitaratu zuen lehenengoz, eta Aragoi eta Nafarroako errege zen Petri I.ak 1101. urtean *Ernani*-ko mugapean (itsasotik hurbil) zeuden *Sancti Sebastiani*-ko hiria eta eliza, *Oroztegui* saroia (*pardina*) eta *Urhumea* izeneko erreka Leireko monasterioari eman zizkiola jakitera ematen du.

Bada artxibo honetan nahiko ezaguna den 12. mendeko beste agiria, Antso Nagusia erregeari 1014. urtean *Sancti Sebastiani* monasterioa eta *Izurun* hiria (bi eliza eta zazpi saroirekin) Leireko monasterioari eman izana egozten diona hain zuzen. 1197 inguruko faltsifikazioa da¹⁹⁷.

Iruñeko Katedraleko Artxiboa¹⁹⁸

Egoitza honetan gure esparruari buruzko 12. mendeko dokumentazio garrantzitsua dago. Inguru berean gertatu eta antzeko arrazoiek eragindako ekintza sorta biltzen dute, berreste eta errepikapenez egindako soka ehunez. Urbano II aita santuak 1105. urtean Baionako elizaren sartaldeko muga ezartzen duenean hasten da errenkada. Ondoren, 1141ean, Nafarroako errege zen Gartzia Erramirez Errestauratzaileak *Iheldo Bizchaya*, *Hurumea* eta beste toki batzuetan zeuzkan jabetza guztiak Iruñeko elizari eman zizkion.

Handik urte batzuetara, 1178 aldera hain zuzen, Antso Jakitunak Gartzia Errestauratzaileak Iruñeko elizari emandakoa berresten du. Aurreneko emaitza hartan (1141an) izendatzen diren ondasunak zehazten ditu aizuna dirudien idazkiak. Hamabost

¹⁹⁶ Zeinadura eta beste xehetasun batzuk jakiteko ikus Goñi Gaztanbide (1963: 158 zenb).

¹⁹⁷ Behin baino gehiagotan transkribatu eta aztertuak izan direnez gero, ez dugu ezinbestekotzat jo bi idazkiak zuzenean aztertzea. Ikus Muxika (1935: 393), Izagirre (1951: 343-345) eta Goñi Gaztanbide (1997: 24-26).

¹⁹⁸ Gaztelaniaz *Archivo de la Catedral de Pamplona* izena du. Honekin aurrekoarekin bezala jokatu dugu, alegia, ez dugu derrigorrezkotzat jo dokumentuak zuzenean hustea.

toponimo dakartza, saroi izenak guztiak, gehienbatean bizirik dirautenak. Baina iturria ez da hor agortzen, 1186-1189 bitartean egindako faltsifikazio batean, Antso Nagusiak Iruñeko elizari bere jabetza guztiak itzultzen baitizkio. Handik gutxira, azkenik, Iruñeko *Pedro* apezpikuak *Sancti Sebastiani*, *Hernani* zein Gipuzkoa-Nafarroetako beste aurkintza batzuen kargua Baionako *Bernardo (de Lacarra)* apezpikuari eman zion, 1186-1193 artean idatzitako izkribu batean jakinarazten denez.

Dokumentuen antzinakotasuna eta nolakoa ikusita, garbi dago gure esparruko tradizio idatziaren hastapena aski aberatsa dela. Gainera, Iruñeko katedralean gordetzen den idazkun kopurua gogoan hartuta gure esparruari buruzko aipamenak gutxi izan arren, Gipuzkoari buruz Erdi Aroan dagoen dokumentazioari erreparatuta, ordea, hainbateko horrek gora egiten du.

Hernaniko Udal Artxiboa

Esan bezala, Hernaniko Udal Artxiboa izan da iturburu nagusia dokumentazio bilketan. Egun *Viteri Kultur Etxean* gordetzen da Hernanik historian zehar jasan dituen txikizio eta sarraskietatik ia osorik atera den altxorra. Dokumentu zaharrena 1427koa da eta 1388ko erreferentziak ematen ditu gainera. Idazkiak ongi kontserbatua daude, Gipuzkoako Udal Artxibo bikainenetakoa den honetan. Serapio Muxikak egindako lan eskergaren jarraitzaile izan zen Fausto Arotzenak sailkatze lanak 1940an bukatu zituen, eta aurkibidea 1976an argitaratu zen. Izkribuak atal, negoziatu, sail, liburu eta espedienteka banatuta daude.

Hasiera 1539. urtean duen A Saitetik (Udal Administrazioa) Udalaren aktak dituen 1 Negoziatua hustu dugu. Lehen liburua ikuskatu dugu batez ere, 2, 3, 4, 5, 6. eta 7. koadernoiei bereziki erreparatuz (1545-1583 urteak). Negoziatu horren 2, 4, 5, 6, 9, 11, 14. eta 15. liburuak ere ikertu ditugu. Azterturiko azken agiria, berriena alegia, 1854. urtekoa da.

Atal honetan gure esparruko toponimiaren aipamen gutxi dago, nahiko lurralde zabalak harrapatzen dituzten itxitu edo *exido* eta *parte* edo eremuen aipamenak baitira

usuenik. Saroi eta burdinolei buruzko berriak ez dira falta, hots, ezagunena den toponimia da batez ere hemen aurki daitekeena.

Arotzenaren aurkibidean *Fomento* izenburua duen B Sailean (Fomentua), 4 negoziatuaren 2. liburuan 1863ko Gipuzkoako izendegiaren ale bat dago¹⁹⁹. Hori da aipagarriena.

Hacienda-ri eskainitako C Saila (Ogasuna) izan da Hernaniko Udal Artxiboan idoro dugun agiri-bilduma emankorrena, udal ogasunei buruzko informazioa biltzen duen V Negoziatua batez ere. Negoziatu hori bost sailetan banatzen da eta lehenak *montes* izenburua du (1379-1908 epea). Sail honetako liburuek *Montes Francos del Urumea* delako lurraldeak denboraren buruan izandako ibilbidearen berri ematen dute, eta toponimia ugari dakarte. Bat aipatuko dugu, adibidetako, gaia erabil dezagun: 1671. urtean Donostia, Hernani eta Urnieta artean egindako zilegimendien zatiketari buruzko dokumentazioa biltzen duen 5. liburuko 8 espedienteaz ari gara, garai hartako Urumeako zilegimendien deskribapen zehatza eta —zatiketa zela medio— egindako mugarriztatzea dituen. Hirurogeita hamasei toponimoren ehundik gora agerraldi daude hamar orritan, eta eskribauaren letra garbiari eta gauzak zehazteko egindako errepikapenei esker, formak arazorik gabe finka daitezke (ikus 14 or.).

Bigarren sailean, 1796-1886 bitarteko Zilegiaren kontzejuak eta akordioak mintzagai dituen 7. liburua da aberatsena. Burdinola eta errotei eskainitako hirugarren sailak 1427-1867 epeko idazkiak ditu eta. 15. mendeko agiriak egotea da aipagarriena. Gehienak burdinola eta errota multzo bati buruzkoak direnez gero, toponimia aski errepikatzen da. Badira saroi eta *exido* edo itxituei buruzko berriak ere.

Azkenik, espero izatekoa zenez, jabetzei dagokien laugarren saila ez da joria izan, 16. mendean hasi arren. Udal-jabetzei buruzko informazioa ematen du gehienbatean eta Urumeako zilegimendiek ez zuten *estatus* hori. Negoziatuaren azkena den V sailak udal-barrutiaren mugei buruzko izkribuek osatzen dute. Guztiarekin, 19. gizaldiko dokumentazioa da esanguratsuena, mendearen amaierako mugarriztatzeak bereziki.

¹⁹⁹ Ez du datarik. Arotzenak 1863. urteaz ondorengoa dela esaten du ohar batean.

Obras izenburua duen D Sailean (Obrak) toponimo berantiar gutxi batzuk besterik ez daude, joan den mendearen bukaerakoak gehienak.

Udalak eta alkatetzak gainerako agintari, erakunde eta norbanakoekin zituzten harremanei dagokien E Atalari buruz (Kanpoko harremanak), aurreko atalaz hitz egiterakoan esandakoa errepikatzea baizik ez²⁰⁰.

Artxiboaren aurkibidean *Apéndice* izenburua duen multzotik (Eranskina), azkenik, C Atalaren 7. Negoziatuko I Sailean dauden katastro edo amilaramenduak dira naroenak, 20. mende hasierako toponimo mordoa baitute.

Errenteriako Udal Artxiboa

Ezaguna da Errenteriako Udal Artxiboa Gipuzkoako udal artxibo aberatsen artean dagoela, besteak beste, idazki zaharrenak 13. mendekoak direlako. Guztien artetik, gure esparruko hainbat toponimoren aipamenak dakartzaten 15. mendeko bi mugarriztatze-agiriren transkribapenak erabili ditugu²⁰¹. Lehenengoa 1409. urtekoa da eta Murgia (Astigarraga) eta Errenteriako dermioak banatzen zituzten mugarren kokapena zehazten du²⁰². Bigarren dokumentua, berriz, 1495. urtekoa da eta Errenteria eta Oiartzungo lurren arteko banaketaz jardukitzen da²⁰³.

Gipuzkoako Elizbarrutiko Artxibo Historikoa

Donostiako apaizgaitegian dagoen egoitzan Gipuzkoako herri gehienetako bataio eta hileta liburuak daude jasota. Donostia, Hernani eta Urnietako bataio liburuak begiratu ondoren, Hernaniko (1584-1639) eta Urnietako (1681-1760) zenbait oikonimoren lekukotasunak lortu ditugu. Ez bedi ahanztz 16.-17. mendeetan deitura baserriaren izenak ematen zuela askotan, eta hortik bere garrantzia.

²⁰⁰ 1610. urtean egindako harresilandako etxeen zerrenda da salbuespena.

²⁰¹ Ez ditugu zuzenean begiratu, argitaratuak eta egoki transkribatuak daudelako.

²⁰² Crespo & Cruz & Gómez (1991: 138-145).

²⁰³ *Ibid.*, 117-135.

Gipuzkoako Protokoloen Artxibo Historikoa

Oñatiko jauregian gordetzen den dokumentazio kopurua itzela da eta bi atal nagusitan banatua dago. Lehenengo sailean, notarioen protokoloetan alegia, Urnietako idazkaritza edo eskribanietan hirurogeita hemezortzi paper sorta edo *legajo* daude esate baterako (1679-1869 bitartean), eta, jakina, sorta bakoitzak ehundaka orri ditu. Zorionez, Antxon Agirre ikertzaileak alde horretatik egindako lana eskura izan dugu eta, Urnietako kasuan bederen²⁰⁴, Urumeako zilegimendiak gai dituzten protokoloetara (artxiboaren mamira) zuzenean iritsi ahal izan gara. Hamaika legajo edo paper sortetan idoro dugu gure esparruari buruzko informazioa, Urnieta (1693-1822) eta Astigarragako (1598) idazkaritzetan.

Jabego Erregistroaren aurreko zuzena den *Contaduria de Hipotecas* saila da Oñatiko artxiboaren bigarren atal nagusia. Sail hori 1768-1862 bitartean burututako ogasun higiezin salmenta, zor, hipoteka eta zerga-agirien erregistro eta aurkibideez osatua dago eta partidu judizialean banatzen da²⁰⁵. Notarioen protokoloekin lotura estua du, *Contaduria* erregistroetako izenetatik, hau da, toponimiatik abiatuz iristen baita jatorrizko idazki edo eskrituretara. Donostiako partidu judizialari dagozkion aurkibide liburuak hustu ditugu, erregistro liburuak alde batera utziz. Hernani eta Urnietakoak 1768an hasten dira eta Donostiako liburu zaharrenak, berriz, 1814. urtekoak dira.

Valladolideko Errege-Kantzileriako Artxiboa

Bi auzi erabili ditugu, baina, halaz ere, artxibo honen ekarpena garrantzitsua da. Lanerako Valladolidera joan beharrik ez dugu izan gainera, aurrenekoa husteko Bergaran dagoen *Irargi* egoitzako (Eusko Jaurlaritzaren Dokumentazio Zerbitzuko) mikrofilma baliatu genuelako, eta bigarrena aztertzeke, oster, agiriaren kopia Valladolideko artxibora zuzenean eskatu genuelako. Bi dokumentuek eskainitako informazioaren nolakoa eta zenbatekoa bikaina da.

²⁰⁴ Agirre, A. (1999): *Documentación relativa a Urnieta*, lan argitaragabea. Hernani eta Astigarragari buruz plazaratu dituen liburuetan ez du zilegimendien aipamenik egiten.

²⁰⁵ Ikus González & Aparicio (1989: 99).

Auzi zibilen saileko *Varela* eskribanien dagoen bi mila orriko auziak Donostia eta Hernani artean 1773. urtean egin zen Urumeako saroien zatiketaren gorabeherak biltzen ditu. Toponimia asko dakarten bi mapa bikainez hornitua dago gainera²⁰⁶. *Juan Antonio Mendiburu* eta *Jose Antonio Guesalaga* adituak 1671. urtean egin zen zilegimendien zatiketa eta mugarriztatze-agirian oinarritu zirela uste dugu, toponimia ehun urte lehenagoko zatiketan erabilitako bera delako. Alde horreratik, auzia ordu arteko zilegimendien historiaren bilduma da. Aurreko auzietako kopia ugari batzeaz gain, ekarpen berriak baditu, 1773. urtean Valladolideko *Antonio Fraguas* adituak Urumeako zilegimendietan egin zuen ikuskatzea lekuko. Tesian erabili dugun idazkun garrantzitsunetarikoa da hau, Hernaniko udaleko 1683ko zatiketa-agiriarekin batera.

Valladolideko artxibotik hartu dugun bigarren izkribuak ere saroiak hartzen ditu ahotan, Leitzarangoak oraingoan (Elduain eta Andoaingoak). Saroi horiek zirela eta Inturiko burdinolaren jabe zen *Micaela Oquendoren* (San Millango markesaren) eta Elduain eta Berastegiko udalaren arteko 1739. urteko auziaz ari gara. Zenbait toponimoren etorkia argitzen edota finkatzen lagundu digu.

Donostiako Udal Artxiboa

Atal honen hasieran esan bezala, Zilegiko partaide nagusiaren artxiboan dagoen bilduma berandukoa da. *Simancaseko* artxibotik ekarritako kopia batzuez landa, gainerako informazio guztia 19. eta 20. mendeetakoa da. 1892. urtean Serapio Muxikak argitaratutako aurkibideak ez du balio egun, geroztik dokumentazioa berriro antolatu baita; beste aurkibide batek korritzen du. Bigarren aurkibide hori, eskuz idatzia egoteaz gain, ez zegoen bateratua erabili genuenean, eta artxiboan egon zitekeenaz jabetzeko bost karpeta begiratu behar ziren.

Idazki aipagarriena *Fomento*-ari eskainitako B Sailaren 1. Negoziatuan dago (aurrekari historikoak). 1628. urtean egindako Urumeako zilegimendien ikuskatzearen eta mugarriztatze baten kopia da²⁰⁷. Gainerakoan, Urumeako zilegimendiei buruzko

²⁰⁶ Mapak bi izatearen arrazoia alderdi bakoitzak —Donostiak eta Hernanik alegia— berea aurkeztu izana da.

²⁰⁷ DUA, B at., 1 neg., 2211 kutxa, 1 esp., 158 au.-160 bin.

informazioa *Hacienda*-ri eskainitako C Atalaren 5 Negoziatuan (udal jabetzak) dago gehienbatean. 19. mendearen hasierako izkribuak dira batez ere.

Donostiako Jabego Erregistroa

Donostiako egoitzan Oñatiko *Contaduría de hipotecas* sailaren segidako dokumentazioa jasotzen da. Idazki bakarra hustu dugu han, Oñatiko artxiboa itxi ondoren gertatu zen izen-emate garrantzitsua jasotzen duena, hau da, 1868. urtean egin zen Urnietako zilegimendien erregistroa. Historia eta legegintzaren ikuspegitik garrantzizkoa da baina, ez du aparteko baliorik toponimiaren aldetik.

Urnietako Udal Artxiboa

Nahiz eta gaur egun gauzak aldatu diren, artxiboa antolatu gabe zegoen han lan egin genuenean. Esan gabe doa ikerketa franko neketsua gertatu zela. Urnietako udaletxeak —eta herriak oro har— karlistadetan jasandako txikizioa dela medio, liburu zaharrena 1878. urtekoa da. Ikusteko gutxi dagoenez, goitik behera begiratu ahal izan genuen. Baliagarriak zaizkigun idatzi bakarrak baso eta abere ustiapenei buruzko txostenak dira, baita joan den mendearen erdialdean egindako amilaramenduak ere, toponimia ugari baitaukate.

Urnietako Eliz Artxiboa

Izen horrekin ezagutzen den paper sorta Urnietako apaizetxean dago. *Documentos históricos* sailean 19. mendearen erdialdetik honanzkoak diren zenbait izkribu daude, *Legajo I* eta *Legajo II* izenburua duten bi karpetan. Esanguratsuenak erretoreak 1855. urtean egindako errolda eta herriko maisuak 20. mendearen hasieran idatzitako elizako hilobien zerrendak dira²⁰⁸.

Urnietako Zilegiaren Artxiboa

1959an Zilegia desegin eta zilegimendiak saldu ziren arte, armairua eta liburuak Urnietako udaletxean zeuden. Ondoren, Belauntzaran familiak eduki zuen; izan ere, Urnietako zilegiaren batzordeko azken presidentea Azkonobietako J. M. Belauntzaran

²⁰⁸ Data zehatza ezezaguna da. Cf. Murugarren (1974: 128).

izan zen. Geroago, familia hartako azkena zen P. Belauntzaran andereak Arizmendi familiari utzi zizkion idazkiak eta egun M. Arizmendi zenaren familiak zaintzen ditu. Bost liburuetatik zaharrena 1868. urtean zilegimendiak jabego erregistroan inskribatu zireneko agiria da; zilegiaren bina erabaki-bilduma eta kontu-liburu dira besteak (1891-1959). Bada eskubidedunei buruzko txostena, eta askotariko paperak biltzen dituen karpeta ere bai. Espero genuenaz bestera, toponimia gutxi dute.

Agirreberriko Artxiboa

Hernaniko zilegiak zatitzean egin ziren sailen erostunen zerrenda daukate Urumea ibaiaren ondoan dagoen baserrian, GOIKOIEROLA baserriko Nikolas Agirrek 1937. urtean idatzitakoa²⁰⁹. Jabe edo eskubidedun ziren baserrien izenak baizik ez ditu adierazten, sailak zenbaki bitartez zerrendatzen dira eta.

4.2.2. Kartografia

Inprimatu gabeko eta inprimatutako mapak begiratu ostean, guztien artetik hogeita bost sartu ditugu corpusean, askotariko garai, eskala eta jatorritakoak²¹⁰.

Mapa zaharrena 1773. urtekoa da eta berriena, ordea, 1996koa. Eskalak 1: 2.000 eta 1: 200.000 bitartean daude, eta metroaz gainera, legoa, oin eta makilak erabiltzen dira, azken neurri horiek karta zaharrenetan. Teknikari erreparatuz gero, eskuz marraztutakoen ondoan, badaude hegaldi fotogrametrikoko bidez eginikoak. Egileek hainbat ogibide eta jatorri dituzte (soldadu, administrazio-gizon, arkitekto nahiz adituak) eta, horien artean, Europako eta Ameriketako Estatu Batuetako adituak daude.

Erabilitako mapak, oro har, bitan bana daitezke. Batetik Gipuzkoa probintzia edo Iberiar Penintsulako iparralde harrapatzen dutenak daude, hau da, gure esparrua lurralde zabalago baten barruan txertatuta dutenak. Bestetik, saroi, jabetza edo aurkintzaren bati adierazteko marrazturikoak daude, alegia, Urumeako zilegimendietako zatiren bat besterik harrapatzen ez dutenak. Salbuespen bakarra Urumeako

²⁰⁹ Hernaniri zegozkion bi zatiei ZILLEGITIKIA eta ZILLEGIAUNDIA deitzen zitzairen.

²¹⁰ Gehienetan originalak erabili ditugu lanerako, eta bestela xerokopiak.

zilegimendiak *ex professo* irudikatzeko 1773. urtean egindako bi mapak dira (ikus I.2.3.1.§).

Hitz bitan, kartografia historikoan²¹¹ buruturiko bilketaren emaitza ez da oparoa izan, kalitate aldetik batez ere. Bi arrazoi daude; lehena, toponimia-kartografia bikotearen harreman berezia da, jakina denez, kartografia egiterakoan toponimiari ez baitzaio arretarik eskaini, eta ez zaio eskaintzen oraindik ere sarritan. Bigarren arrazoia euskaldunok, hein batean, oraintsu arte geuk egindako kartografia ez izatea da.

4.2.3. Bibliografia

Urumeako zilegimendiak bere osotasunean aztertzen dituen iturri gutxi dagoenez, lan orokor nahiz zatikakoen hustuketara bideratu dugu bibliografiaren alorrean egindako bilketa, bestela esan, Gipuzkoa osoa edota, aitzitik, gure esparruaren zatiren bat eremutzat duten lanak ikuskatzea beste biderik ez dugu izan eskuarki, kartografiaren alorrean bezala.

Ikertutako lanek hainbat gai eta zabaltasun dituzte. Aurreko mendeetako historia liburu mardulak, artikulu zientifiko laburrak, doktorego tesiak, herriei buruzko monografiak, Erdi Aroko iturrien bildumak, denetatik dago. Begiraturako liburu zaharrena Garibairen *Compendio*-a da (1988 [1628]) eta berriena, berri, Goikoetxea eta Lekuonaren *Oiartzungo toponimia* (2007).

Berariaz eginak ez diren toponimia bilketen sailean, Isastik (1625 aldera) idatzirikoa *Compendio Historial de Guipúzcoa*, Larramendiren *Corografía o descripción general de la provincia de Guipúzcoa* (1754), Iztuetaren²¹² *Guipuzcoaco provinciaren condaira*

²¹¹ *Kartografía historikoa* terminoarekin 1982 arte egindako mapak biltzen ditugu. Urte hartan, kartografia lanetarako Gipuzkoako Foru Aldundiak toponimia izan zezan, leku-izenak biltzen hasi zen Aranzadi Zientzi Elkarteak. Ondorioz, neurri batean bederen, Gipuzkoako kartografian gaur dagoen toponimia sasoi hartan jaso zen. Badira bestelako iritziak, dena dela. Esaterako, Gómez Piñeiro eta beste historialari batzuek egindako bilduman 1901 arteko mapak hartzen dira “hiskorikotzat”. Ikus *Documentos Cartográficos Históricos de Gipuzkoa*. Donostia, Gipuzkoako Foru Aldundia. 1994. Hitzak hizpidea ekarrita, diogun *Kartografia*, gaurko zenbaiten ustez, 19. mendearen erdialdean hasi zela, Francisco Coellok 1/50.000 eskalan egindako mapak argitaratzearekin batera (Goikoetxea & Lekuona (2007: 47).

²¹² Ikus Elosegik (1974) paraturiko toponimo-zerrenda.

(1847) eta Muxikaren *Geografía* (1916) hustu ditugu, besteak beste. Askotariko gaiak jorratzen dituzten liburuak dira, eta, batzuetan, atal jakinen barruan biltzen dituzte izenak (mendiak, iturriak, burdinolak...). Bazterrik bazter, herririk herri, toponimo kopurua ez da bera, Isastiren lanarekin gertaturikoa lekuko²¹³. Iztuetak, nolanahi ere, gure esparruko toponimo sorta ederra biltzen du (berrogei izen), nahiz eta asko eta asko oikonimoak diren. Besterik da idazleonek berriemaileak zein ziren edota idatzizko iturrietatik zenbateraino edan zuten jakitea.

Foru Aldundiak 1857-1864. urteen artean burututakoa da Gipuzkoan egin zen berariazko lehen toponimia bilketa²¹⁴. Izendegia dela adierazi arren (*Nomenclátor de la Provincia de Guipúzcoa*), geografia alorreko datuak ere ematen ditu. Tradizio idatziko formak hautatzeko joera ikusten da eta, hori dela medio, ahozkoatasunaren ezaugarriak ezabaturik daude. Gure esparruko baserri guztien izenak zerrendatzen ditu.

1915ean Campionek "A los vascos de buena voluntad" izeneko artikulua plazaratu zuen toponimiaren bilketa sustatze aldera eta handik urte batzuetara, 1922an, Luis Eleizalde "Lista alfabética de voces toponomásticas vascas" delakoa argitaratzen hasi zen RIEVen. Bilketa 1919an egin zen, udaletxeetara gutuna igorri eta landa eremuko dermioak adierazteko eskatuz. Jakina, erantzuna askotarikoa izan zen, kalitatez eta kopuruz²¹⁵. Eleizaldek "euska" toponimoak aukeratu ondoren, ortografia-moldaketak egin zituen, hori bai, ahozkoatasunaren kalterako, jatorrizko formetara jotzen saiatu baitzen. Ez zuen maparik erabili datuak aurkezteko.

Gure esparruko ingururen bat lantzen duten ikerketen saila Barandiaranek hasi zuen 1926. urtean, Elduain-Hernanietako mugan dauden Burdin Aroko hilobiekin Aranokoek *Jentilbâta de Altxista* nahiz *Etxelako-artxurik* deitzen zieten jaso zuenean²¹⁶. Ataungo ikertzaileak krokis batean kokatu zituen toponimo horiek, beste batzuekin batera.

²¹³ Urnieta eta Andoiaini buruzko testuak galdu egin zituzten argitaratu aurretik.

²¹⁴ 1933 eta 1950an jarraipena izan zuen, antza denez. Hala berean, Linazasorok Gipuzkoako baserrien ahozko izenak biltzen dituen *Caseros de Guipúzcoa* liburua plazaratu zuen 1974an, gure esparrukoak barne.

²¹⁵ Bilketa haren gorabeherak hobe ezagutzeko ikus Jimeno Jurio (2004: 24-25).

²¹⁶ Barandiaran (1976 [1926]: 120-121).

Peña Basurtoren 1960ko *Reconstitución y catalogación de los "cromlechs" existentes en Guipúzcoa y sus zonas fronterizas con Navarra* lanean ere gure esparruko zenbait oronimo daude bilduta. Megalitoen izenak mapetan kokatzen ditu egileak, nahiz eta batzuetan okerreko formak izan.

Herriei buruzko monografiak iturri emankorrak dira, kalitatez, aniztasunez eta kopuruz. Aberatsenak, Donostiako Aurrezki Kutxak²¹⁷ karrikaturiko “Pueblos de Guipúzcoa” bilduman Hernani eta Urnietari buruz Murugarren eta Amuategik idatzitakoak dira. Lehenengoak Hernani (1970) eta Urnieta (1974) aztertuz idatzitako bi liburuetan toponimoak aurkitu bezala adierazten dira maizenik, hau da, artxibo erreferentzia eta guzti. Amuategik (1976) egindako lanean, berriz, toponimia ahoz bildutakoa da usaian, tarteka idatzizko erreferentziak ematen baditu ere. Camino Orella (1963) doktoreak Donostiari buruz idatzitako monografian ere gure esparruko zenbait toponimo kausi daitezke, baina, hori bai, aurreko bi lanetan baino gutxiago dira.

Beste ekarpen aipagarria Donostiako Aranzadi Zientziak estreinakoz 1982an plazaraturiko “Carta arqueológica de Guipúzcoa” da. Megalitoak dauden lekuen izenak eta ondoan dauden mendienak adierazten dira, horretarako mapak baliatuz.

Doktorego tesiak ere nahiko iturri oparoak dira. Soria (1982) historialariak egindakoa baliagarri gertatu zaigu esaterako, toponimia den-denean adierazten baitu, artxibo erreferentzia eta guzti. Gehiago badira sail honetan, Díaz de Salazarrek (1983b eta 1997) Gipuzkoako burdinolei buruz egindako ikerlanak kasu²¹⁸. Aintzat hartu beharreko argitalpenak dira, artxiboetan lorturiko aipamen ugariz hornituta daudelako, toponimia den-denean adierazten delako eta artxibo erreferentziak ematen dituztelako. Eragozpen bakarra kronologiaren (16. mendea) eta gaiaren aldetik mugatuak izatean datza.

José María Jimeno Jurio zenak zuzenduta, 1992az geroztik berrogeita hemeretzi liburukitan argia ikusi zuen *Nafarroako Toponimia eta Mapagintza* izan zen Euskal

²¹⁷ Orduan *Caja de Ahorros Municipal de San Sebastián* izena zuen.

²¹⁸ Azkenekoa haren alargun M. R. Aierbek karrikaratu zuen.

Herrian toponimia-alorrean eginiko lehen lan sistematiko eta osoa. Berrogeita zazpigarren alea Arano eta Goizuetari dagokie eta, jakina, toponimia ugari dakarte, ahozkoa batez ere, egoki arauturik eta jabetza-mapetan jarrita.

Zazpi urte lehenago Artaxoako ikertzaileak hasi zuen “*Onomasticon Vasconiae*” bildumaren barruan, Amaia Usabiagak *Andoaingo Toponimia* lana plazaratu zuen 1993an. Ahozko eta idatzizko iturriak hustu eta euskarri kartografikoak erabili ez ezen, Euskaltzaindiaren arautze irizpideak ere aintzat hartzen ditu aldi oro²¹⁹. Horrelako argitalpenak, zoritxarrez, gutxi dira oraindik Gipuzkoan.

1995. urtean Tellabidek argitaratutako *Donostiako Toponimi Erregistroa*²²⁰ eta Goikoetxea eta Lekuonaren 2007ko *Oiartzungo toponimia* ere ikuskatutako liburu jorienen artean daude; jakina, toponimiari eskainitako bakarretakoak dira horiek ere.

Erdi Aroko iturri idatzien bildumek ere leku berezia merezi dute, halako transkribapen-bildumak ikertzaileentzat laguntza bikaina izan ohi direlako. Crespo, Cruz eta Gómezek (1991 eta 1997) Errenteria Udal Artxiboko dokumentazioarekin nahiz Donostiako San Bartolome komentuko agiriekin Larrañaga eta Lemak (1995) osaturikoak dira bi etsenplu on.

Laburbilduz, toponimia gai duten argitalpenak alde batera utzita, bilketa bibliografikoa ez da joria izan iturri bezala, are gehiago ikuskatutako lan kopurua kontuan hartuz gero²²¹. Alabaina, lanaren osagarri gisa (gure esparrua hobeki ezagutzeko) bibliografiaren laguntza garrantzitsua izan dela aitortu beharrean gara.

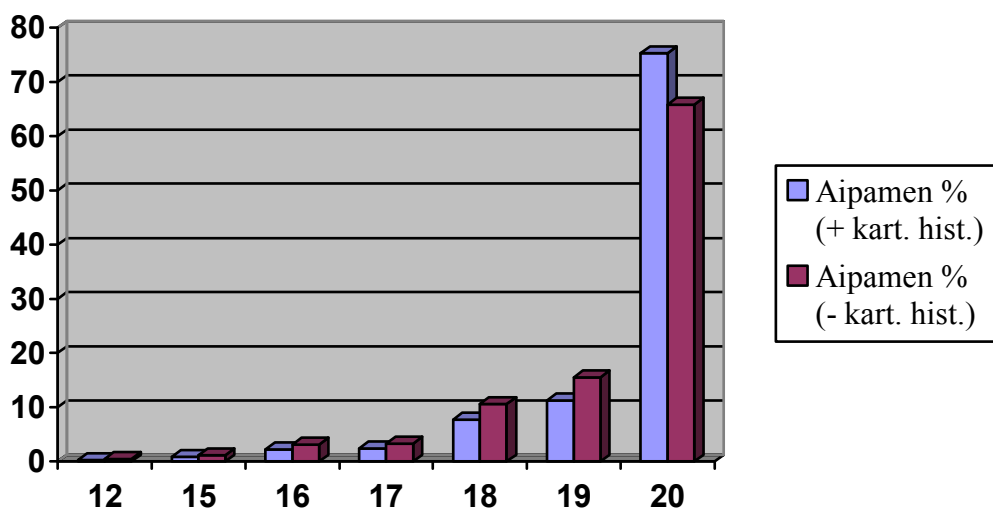
²¹⁹ *Onomasticon Vasconiae* bilduman Eibarko Udalak eta Hego Ibarra Batzordeak (1995) nahiz San Martinek (2000) Eibarko eta Elgetako leku-izenez egindako ikerketak daude, baita Ormaetxeak (1996) Arrasatekoaz, Aranberri Odriozolak (2002) Ermukoaz eta Errazti Igartuak (2005) Zaldibarko toponimiaz idatzirikoak ere.

²²⁰ 1989. urtean Aranzadi Zientzia Elkarteko Luis del Barriok berarekin egindako *Donostia Udalerriko Toponimia Bilketa* lanaren argitaraldi hobetua da.

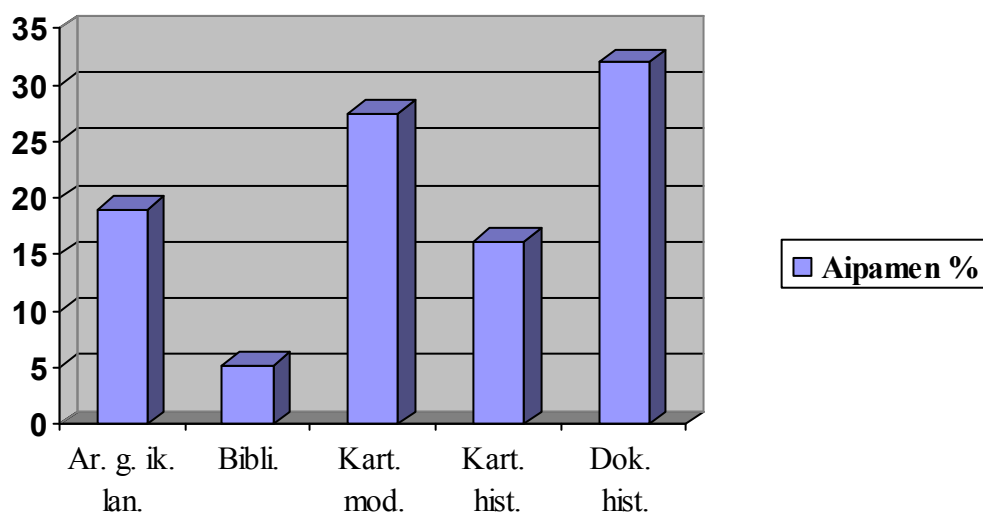
²²¹ Gainera, Salaberrik (1999c: 106) azpimarratu moduan, kontuz ibili behar dira euskarazko literatura eta testuak, euskal idazleek erdara izan baitute gehienbat kultur hizkuntza.

4.2.4. Idatzizko iturrien laburpen koadroak

Aipamenen ehunekoa gizaldika

Aipamenen ehunekoa iturriaren arabera²²²

²²² Ar. G. Ik. Lan.: argitaratu gabeko ikerketa lanak.

4.3. Iturrien laburpen koadro orokorra

Oinarrizko formak (izenburu nagusiak²²³) guztira: 1.464

Oinarrizko formak (izenburu nagusiak) guztira Urumeako zilegimendietan²²⁴: 676 (%46,2)

Oinarrizko formak kilometro koadroko Urumeako zilegimendietan: 17,8

Oinarrizko forma bakoitzeko aipamenak batez beste: 8,7

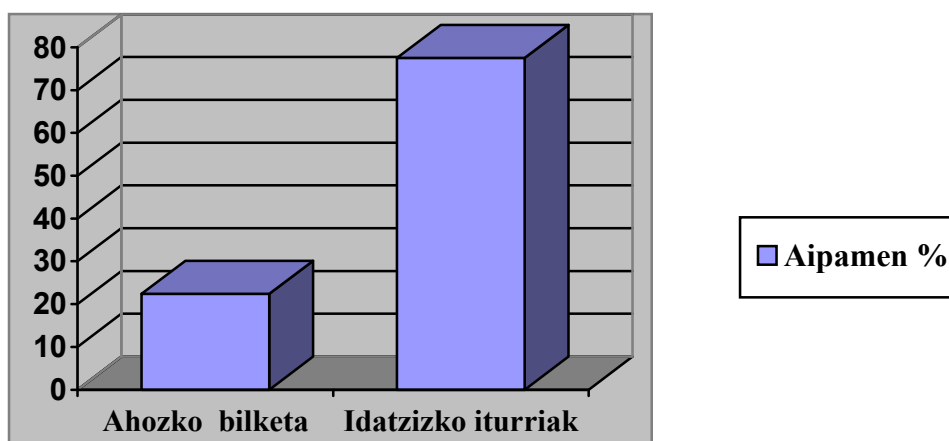
Toponimoak (izenburuak) guztira: 3.666

Toponimoak (izenburuak) guztira Urumeako zilegimendietan²²⁵: 1.855 (%50,6)

Toponimoak kilometro koadroko Urumeako zilegimendietan: 48,8

Toponimo bakoitzeko aipamenak batez beste: 3,8

Aipamenen ehunekoa iturriaren arabera

²²³ Ikus I.1. atala eranskinean.

²²⁴ *Inguru hurbila* lurraldean (ikus 2.1.) ehunekoa 53,7koa da.

²²⁵ *Inguru hurbila* eremuan ehunekoa 49,3koa da.

5. ARAUTZEA

Gauza jakina da toponimia corpora osatu, egituratu eta erabilgarri bihurtzeko nahitaezkoa dela artxiboetatik eta berriemaileengandik lortutako informazioa izenburu bakarraren azpian gorde eta ematea. Izenburu hori irizpide batzuk aintzat hartuz erabakitzen da eta eginkizunari *arautzea* izena ematen zaio usuenik²²⁶.

Irizpideak, arau orokorrak edo salbuespenak izan daitezke. Esate baterako, izen generikoak ematerakoan euskaraz orokorrak diren zenbait arau aintzat hartzen diren arren (<h> grafema bai; bustidura ez), izen espezifikoei dagokienean ez dute arau horiek balio, salbuespenak egiten direlako (ebakitzen ez denean <h> grafema ez; bustidura bai). Bitariko jokabideak egotearen arrazoietariko bat toponimoak, berez, izen arrunten eta berezien artean egotean datza, salbuespenak, azken batean, zalantzak konpontzeko bidea baizik ez direlako.

Ondoko lerroetan agerian ipiniko ditugun irizpideek sarritan arautze-arazoak ez dituzte beren zabaltasun guztian argitzen, sakonagoak eta larriagoak diren galdekizunen zati edo alderdi bati emandako erantzun zehatza besterik ez baitira. Gainera, arautzerakoan zalantzak sortu dizkiguten toki-izen guztiak ez ditugu hona ekarri, galdera jakin batzuen erakusgarri direnak baizik²²⁷. Bestalde, aitortu beharrean gara zenbait toponimo bi edo hiru aldiz hartuko ditugula ahotan. Zergatik? Arautze arazo bat baino gehiago dituztelako eta atal hau auzien arabera antolatu dugulako, eta ez izenen arabera.

²²⁶ *Arautzea* eta *normalizatzea* sinonimotzat hartu dira frankotan, nahiz eta beste arlo batzuetan egiten den bereizketa hemen ere egin daitekeen: arauak ematea (arautzea) / arautu toponimoen erabilpen gizariezko egokia (normalizatzea). Auzi horri buruz, ikus Salaberri & Gorrotxategi (1999b: 102) nahiz Gorrotxategi Nieto (2003: 627).

²²⁷ Euskal toponimia txikiaren arautzeari buruzko bi lan hauek bereziki interesgarriak dira: Nafarroako Gobernuaren Argitarapen Fondoak plazaratutako *Nafarroa: Toponimia eta Mapagintza* liburua (Jimeno Jurio [Zuzend.], 1991) eta Gorrotxategi eta Salaberri *Euskera* aldizkariaren 45. alean (273-314 orr.) karrikaratutako “Toponimia txikia arautzeko irizpideak” artikulua. Beste argitalpen batzuetan ere badatoz arautze-irizpideak, “Onomasticon vasconiae” bildumako liburuetan adibidez.

5.1. Berreskuratzeak

Berreskuratzeak, idazkietan oinarri hartuz, leku-izenaren etorkia garbi izanez gero egin dira, ez bestela. Zenbait etsenplu ekarriko ditugu hona.

Iturburu beretik eratorritako aldaerek, generikoa erantsiz sortutakoek konparaziora, sarritan aldaketa garrantzitsuak dituzte jatorrizko leku-izenaren aldean. Adibidea jar genezake: sorburua KAROBIETA izanagatik (*Carovieta*, 1794-1831, UGR3, 13 au.) eta beste eratorri zaharragoetan *-eta* azalduagatik (*Carovieta burua*, 1831-1845, UGR4, 26 au.), *erreka* generikoa erantsiz, KAROBIETA oronimotik eratorritako zenbait hidrotponimotan ez dago atzizkiaren arrastorik (*Carobi-erreka*, 1942, UUA10D; *Karobi-erreka* 1969, UUA10N). Ziurtasunik ez dagoenez, alegia, jatorrizko forma, **Karobietaerreka* izan beharrean, *Karobierreka* bera izan daitekeenez, gauzak bere horretan utzi dira eta KAROBIERREKA aukeratu da aldaera araututzat.

Etorkia zein den dokumentazioa bagiratzuz baizik ezin daiteke ziur jakin, baina, batzuetan, ahozko tradizioa aztertuz etimoari antzematea badago. Hori horrela delarik, ihartutako toponimo batek ahozko tradizioan automatikoa den aldaketaren bat erakutsiz gero, jatorrizko formara hurbiltzen saiatu gara, itxuraldaketa horiek zuzenduz. *Mushiqueiya* (1932, HUA57, 107 or.) dendronimoaren kasuan, idazkia berria dela eta gure esparruko ahozko tradizioan *-a + -di > *-ai > -ei* arrunta dela jakinik, MUXIKADIA hobetsi dugu izenburutako.

Ihartutako izenen grafiak nola irakurri izaten da beste arazoa, egokitzapenak egin behar direnean, irakurketa ezberdinen arabera, gauzak franko alda daitezkeelako. Zenbait aldiz, beste lekukotasunek garbitu digute auzia, baina horrelakorik ez dagoenean idazkunen antzinakotasuna hartu dugu aintzat. Esaterako, *Arquiturri* (1920, HUA57, 888 or.) hidrotponimoaren *-qui-* multzoa *-ki-* ala *-kui-* irakur daiteke, baina aipamena 20. mendekoa denez, *-qui-* hori egiazki **-kui-* izatea zaila dirudi. Horrela bada, ARKITURRI hautetsi dugu, argitasun gehiagoren faltan. Ildo beretik, *-gui-* multzoa *-gi-* interpretatu dugu, eta URTZEGIL arautu²²⁸ (*Urzeguil*, 1683, HUA28). Berandukoa

²²⁸ Hemen beste arazo bat dago: *Urzegil* ala *Urtzegil*? Gure esparruko euskaran egiten diren neutralizazio eta sandhiak gogoan hartu eta, oraingo honetan, URTZEGIL aukeratu dugu. 5.17.§

den *-gue-* multzoa ere *-ge-* irakurri dugu eta *Iguerdi*-ren (1863, HRU8, 48 bin.) aldaera araututzat IGERDI hobetsi.

Izen espezifikuari generikoa erantsiz sortutako ahozko formek ere, maiz, alde nabarmena izaten dute elkarren artean, esaterako, atzizkiren batekin hornituta egotea edo ez. Jakina dez bezala, horrelako gertakariak *-aga* / *-eta* / *-Ø* txandaketarekin izaten dute zerikusia batzuetan (ikus 8.3.2.2.§). Hona adibide bat: SAGARRAKO PARADA aukeratu dugu *Saarrako paraa* ([saárrakò páraà], Amu.) arautzeko, ondoko erreka izena SAGARRETAKE ERREKA dela ikusita, oinarrian *SAGARRAGAKO PARADA egotea litekeena bada ere.

Idatzizko bermerik ez badago, etimo gardena izanda ere, ez da berreraikuntzarik egin, ahozko tradizioaren ereduak horretarako bide eman arren. Esate baterako, *-saroi* > *-soro* itxuraldatzea ([négusorò], Lor. b.) herri etimologiaren ondorioa da, gure esparruan *saroi* hitzaren esanahia galdua, edo oso ahuldua dagoelako. Alabaina, *negusaroi* izena ezaguna bada ere²²⁹, gurean dokumentatu ez denez, NEGUSORO utzi da. Horrelako lehengoratzeak sortzen duten beste arazoa hitzen aldaera arautuak erabili behar diren ala ez erabakitzea da. URUMEA aldean *sarobe* esaten denez eta espezifikotik tokian tokiko aldaerak begiratu eta errespetatu behar direla uste dugunez, suertatuko balitz, *NEGUSAROBEn hobetsiko genuke.

Era berean, SOOLEXKO HARRIAK aldaera aukeratu dugu *Soolexko arrik* ([soólexkò árrik], Ezk. b.) arautzeko, aipamen bakarra dagoenez, *SOROLUZEKO HARRIAK edota *SOROLEXKO HARRIAK aldaera bera hautatzea arriskutsuegia delako. Ohar bedi bokalarteko dardarkari ahularen erorketa gure esparruan arrunta dela, eta *Soo*-> *SORO*-lehengoratzeak funtsik balukeela, azken batean toponimoaren bigarren zatian ezaguna zaigun *-luze* > *-luxe* > *-lux* / *-lex* itxuraldatzea gertatu dela pentsatzeko arrazoiak badaudela²³⁰.

²²⁹ *Udasaroi urgurutzea* (1999, IDM) eta *Negusaroi bazterra* (1999, IDM) ditugu, konparazio batera, Idiazabalen. Bidenabar, *Negusaroi* izenak Asturias aldeko *braña*-ren antonimoa dirudi (< lat. *veranea* ‘udako larrea’). Ikus Concepción (1992: 318-324).

²³⁰ Hona hemen MUGARRILUZE oronimoaren txartela: *Mugarri-luce* (1797, HUA41), *Mugarri-Luce* (1936, HUA57, 480 or.), *Muarrillure* (1942, IGC1 eta 1981, SGE2), *Muulux* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: *Muarriluxe* ([muárriluxé], Pard. g. 2 / [muárriluxè], Txil.), *Muelax* ([múeláx], Mik.), *Muelex*

Arestian esan dugunez, etimoaren berri jakiteko bide ematen duen iturri garrantzitsuena dokumentazioa da, baina, halere, antzinakotasun eta kopuruaren arabera, idatzizko lekukotasunek berreskuratze bati begira duten pisua ez da beti orobatekoa izaten²³¹. Aipamen osoenak gutxi eta berri samarrak direnean, etorkia argitzeko aski izanagatik, berreskuratzearen bidea hartu ala ez hartu erabakitzea ez da erraza. Zenbait aipatuko ditugu, adibidetako.

Idatziz (1854, LMZ, 165 or.) eta ahoz *Posentarri* / *Pozontarri* / *Posontarri* aldaerak erabili direla kontuan hartuz, gure uste apalean, *Posente-berri-azpia* (1949, UUA17) testigantza ez da aski aldaera araututzat, POSENTARRIren ordeztu **POSENTEBERRI* proposatzeko, 1949ko aldaera herri etimologiaren ondorena izan daitekeelako. Iritzi berari jarraiki gatzazkio ihartutako LIZARRATXOPEn kasuan, *Lizarrazupe* (1762, GPAH 2662, 218 au.) behin baino ez baitugu aurkitu (*Lizarra Chope-erreca*, 1848, AT, 195 or. / *Lizarrachope*, 1848-1850, UTR4, 38 au.; 1860, UINGR2, 7912 zenb.).

Inguruko eta urrutiko erreferentziei esker, batzuetan, sorburuari antzeman lekiok eta, hori gertatu denean, lehengoratzea burutu da. TXERTUDI da diogunaren adibide bat. 18. gizaldian *Chortocua* (1739, VEK2) ageri da, baina gure esparruan bokal arteko -d-erortzea (-d-> -Ø-) arrunta da, eta Hernaniko *Chertadi*-k (1797-1833, HGR2, 37 au.) ere **Txertudi*-ren aldaera dirudi²³². Bestalde, uste dugu *Txertogi* ([txértogì], En.) eta *Txerritoki* ([txérritokì], Ollok.) herri etimologiak direla, ez, ordea, *Txertui* ([txértwì], Amu.) eta *Txertudi* ([txérturì], En.). Nolanahi ere dela, urrutiko etsenpluekin tentuz ibiltzen saiatu gara eta, adibidez, Oiartzungo *Ugaldetxo* etxe eta auzoaren iturburua *Ugaldetxe* dela badirudi ere²³³, Hernaniko *Ugaldetxo* ([úgaldetxò], K.) oikonimoa UGALDET XO idatzi dugu.

[múelèx], Pard. g. 2). Itxuraldaketa hori ezaguna da gure esparrutik at ere, esaterako, Uritzen (Artzibar) *Alorlux* izeneko tokia dagoelako (1892, *Alorlucea*) eta Espotzen, berriz, *Alorlux*. Ikus NTEM-XXXII, 132 eta 67.

²³¹ Oiartzunen, Goikoetxeak eta Lekuonak (2007: 45), irizpidetako, aldaera araututzat aukeratu behar dena 19. gizaldia arte idatzizko tradizioan azaltzen den ala ez hartzen dute kontuan.

²³² Mitxelenak (AV, 185) *Chaurtudi* eta *Chertudi* formak biltzen ditu. Cf. Debako *Txertudibekoa*, *Txertudierdikoa* eta *Txertudigoikoa* baserriak (1999, DBM).

²³³ *Ugaldeche* jasotzen dute 15. eta 18. gizaldiko idatzietan Goikoetxeak eta Lekuonak (2007: 303).

5.2. Tokian tokiko hizkeren ezaugarriak

Hizkera ezaugarriak gordetzen saiatu gara, baina automatikoak diren aldaketak ez ditugu errespetatu. Zernahi gisaz, eta asko ez badira ere, ihartutako toponimoekin salbuespenak egin ditugu.

Lehenik eta behin, idatziz baizik ageri ez den toponimo batek *-o* > *-a* irekitzea lekuko diren eta ez diren aldaerak baditu, lekukotasunen antzinakotasuna eta maiztasuna hartu dira kontuan zein hautatu erabakitzerakoan²³⁴. OLLAKINDEGI toponimoarekin hasiko gara. *Ollaquindegui* (1847-1848, HTR3, 8 au.) eta *Olloquindegui*-ren (1926, HUA57, 107 or.) artean lehenengoa aukeratu dugu, hots, *-o* > *-a* irekitzea erakusten duena, 19. mendearen erdialdekoa delako, bigarrena 20. mendekoa den bitartean.

Aldez aurretik jakina daukagu izen espezifikoren lehen osagaia *-o* bokalaz amaitzean (*hosto-*, *pago-*), eratorpen eta elkarketan, *-o* > *-a* irekitzearen lekuko diren aldaerak kausitzen direla. Aipamenen antzinakotasunak eta ugaritasunak hala gomendatuz gero, bokal irekia duen aldaera hobetsi da (OSTAZURIETA, PAGALUZE), baina gure iturrietan aurkitutakoa aho batekoa ez denean, zein aldaera hautatu erabakitzea ez dago hain garbi.

Loturazko bokalari doakionez, testigantza zaharrenetan haren arrastorik egon ez arren, gerta daiteke idatzizko tradizioan bokala duten aldaerak nagusi izatea. Hori agitzen denean, izenaren historia bere osoan hartzen da kontuan. Hor dugu, estaerako, EPELA. Deklinatutako formetan (eta konposatuetan) *e* bokala nagusitzen da 19. mendetik honantz²³⁵, baina, halere, iharturiko *Epelaco Saroecayçavera* (1467, HUA5) EPELAKO SAROEKAITZABERA izenburupean eman dugu, garai hartako beste idatzizko testigantzarik ez dago eta.

Besterik da *Epele* (eta *Epelea*) bezalako aldaeraren auzia. Izenburu nagusitzat EPELA hautetsi dugun arren, deklinatutako formen kasuan egin moduan, EPELEALDE hobetsi da *Epelealde* [epélealdè] arautzeko, besteak beste, postposizioak eranstean

²³⁴ Cf. Gorrotxategi & Salaberri (2000) 1.3.9.§

²³⁵ 18. menderako azaltzen da (*Epeleco sarnecaizabera* [sic], HUA6).

loturazko bokala nagusitzen delako ahozko tradizioan. Berdin izenondoak eranstea (EPELEBERRI eta EPELETXIKI).

EPELA toponimoa utzi gabe, lehen osagaiaren azken bokala (artikulua) erori egiten da usu postposizioak erantsitakoan, baina ez beti: *Hepelsayesa* (1569, HUA18, 4 bin.) > *Epelzaies*, *Epelsaeza* / *Epelzaeza* (1773, VEK1B). Horrelakoak errespetatu egin ditugu, EPELA + SAI(H)ETS + (A): EPELSAIETSA eta antzekoak onartuz.

Azken bokala ez ezen, postposizioa hartzean, silaba osoa ere gal daiteke. Horren aurrean, sorburuaren silabak ez dira berreskuratu, baina, dena dela, ez dago oso argi auzi honetan nola jokatu behar den. Zalantzak direla eta, *Urtechabal* (1797-1833, HGR2, 47 au.) emateko URTETXABAL hobetsi dugu badaezpada, URTEAGA-rekin lotua dagoela dirudien arren. Izan ere, oso arrunta ez izanagatik, gerta liteke izenondoa edo izena eranstea *-aga* atzizkia galtzea, baita bokal arteko igurzkaria erori eta gero **Urtea*-ren *-a* hori artikulutzat hartu izatea ere.

Ildo horretatik, lehen osagaiak *-a* itsatsia duenean, elkarketan, bokal hori duten eta ez duten aldaerak entzun dizkiogu informatzaile berari. Adibidez, nahiz eta *-a* itsatsia izan, *Gaztañamunttua* / *Gaztainmunttua* ([gáztañamúnttuá] / [gáztajnmunttuà], Aparr.) bikotea arautzeko ahoz errotzat *Gaztain-* erabiltzen dela izan dugu gogoan (GAZTAINXARKO HARKAITZA). Hori ere zalantzazkoa da, ezaguna baita euskaraz bi silabaz goitiko izenek azken bokala galtzen dutela, bokal hori zein ere baita. Hortaz, *Gaztainmunttoa* hautatu badugu ere, *Gaztañamunttoa* ere ontzat har liteke²³⁶.

Bizirik dirauten zenbait toponimori begiratuz gero, berriemaileek, elkargunean, kasu markaren aurrean, bokal ezberdinak dituzten aldaerak darabiltzate. Hautua egiterakoan bakoitzaren hedadura, maiztasuna eta gure esparruko beste toki-izen batzuetan gertatutakoa kontuan izan dugu²³⁷. ATXURRO oronimoari dagokionez,

²³⁶ Bustidura ez zen automatikoa eta, ikusten den bezala, errespetatu egin dugu hemen.

²³⁷ Hauxe da Astigarraga eta Hernaniren arteko mugan dagoen ATXURROren fitxa: *Alchurru* (1797-1833, HGR2, 72 au.), *Alchurru* (1831, DUA2), *Achurre* (1920, HUA57, 633 or.); AHOZ. TRAD.: *Atxurro* ([átxurrò], K.).

erabakia ez da samurra, *Atxurro* asimilazioz sortu bide delako (**Atxurruko* > *Atxurroko*) eta *Atxurreko*, ostera, analogiaz. Hori horrela delarik, ATXURRO aukeratu da.

Achurruerreca (1780, HUA39); *Alchurru* (1847, JII, 34 or.); AHOZ. TRAD.: *Atxurro* ([átxurrò], Aparr.); *Atxurmaldà* ([átxurmaldá], Aparr.) / *Atxurrumaldà* ([átxúrromaldà], Aparr.); *Atxurroko bizkarra* ([átxúrrokò bízkarrà], Aparr.); *Atxurreko egiya* ([atxúrrekò égiyá], Aparr.).

Bokalez amaitzen den izen espezifikoiari leku genitiboa eranstea -n- sudurkaria txertatu da elkargunean gure esparruko bi toponimotan (-*bokala*- + -go > -*bokala*- + -n- + -go). Gertakizun hori, damurik, ezin izan dugu berretsi dokumentazioan; *Markesango egiya* [márkesangò égiyà] (K.) / *Markesan egiya* (1989, HUTB) eta *Larratxuingo borda* / *Larratxuín borda* (1989, HUTB) dira lekukotasun bakarrak. Gurean, sudurkari horrek jabego genitiboarekin du zerikusia, hondarkia oinarri eta kokapen bereko izenetan eransten da eta. Hori horrela delarik, MARKESANGO HEGIA, LARRATXURINGO BORDA eta antzeko aldaerak hobetsi dira eta *MARKESAKO HEGIA, *LARRATXURIKO BORDA bezalakoak baztertu.

Bestetik, albokari ondoren leku genitiboaren hondarkitzat -ko erabiltzen denean, *Paotxalko borda* ([paótxalkò bórdà], Mari. 2) lekuko aldaera hori gorde egin da. Beraz, PAGOTXABALKO BORDA eta PAGOTXABALKO ERREKA onartu dira²³⁸.

Ahozko tradizioarekin jarraituz, -*legi* aldaera bere horretan utzi dugu²³⁹. Hain zuzen, kontsonante erorketak arruntak direla aintzat hartu dugu (-*legi* > -*lei*), eta PATXIKULEGI zein ARTZEALEGI hobetsi dira, *Patxikulai* / *Patxikulai* (1989, HUTB) eta antzekoen orde.

Oinarri berezi samarrak dituzten leku-izenak ere kausitu ditugu. Gardenak direnean tokiko ezaugarriak gordetzen saiatu gara, espezifikoiaren behinik behin, baina, aldiz,

²³⁸ Cf. *Baratzailko ataka*; Gorrotxategi & Salaberri (2000: 285).

²³⁹ Ahozko tradizioan -a / -o / -u bokalen ondoren garatu dela dirudi (cf. *AV*, 194). Edonola ere, ikus PAGALEGI leku-izenaren harira egindako iruzkina.

forma asimilatu berriak ez ditugu errespetatu eta, esate baterako, *Mizpereta* ([mízperetà], Txab. 1) ahozkoa MIZPIRETA arautu da, gure esparruan *mizpira* esaten delako. Gainera, Hernanin *Mizpiracocelay* (1797-1833, HGR2, 43 au.) irakurtzen da 18. mendearen amaieran, eta gure esparruan badira *Mizpirako kaskua* (1989, UUTB), *Mizpiradi* (1989, HUTB) toponimoak ere²⁴⁰.

Lorbiregiya (1989, OM) bezalako izen espezifikotetan *-d-* > *-r-* aldaketa ez dugu errespetatu, automatikoa delako. Hortaz, inolako idazkirik ez dagoen arren, inguruko toponimian gertaturikoa ikusita²⁴¹, LORBIREGIaren ordezt, LORBIDEGIA arautu dugu.

Leku genitiboa dutenen artean *-rko* eta *-rreko* bukaerak aurkitzen ditugu, *Olazarko zubiya* [ólazarkò zúbìyà] (K.) / *Olazarreko portillua* [ólazarrekò pórtilluà] (Bezk. eta Pag.) kasu. Horrelakoetan, loturazko bokala dutenen alde egin da, eta OLAZARREKO ZUBIA, OLAZARREKO ERIBERA, OLAZARREKO PORTILUA hobetsi dira.

Bestalde, jakina da jatorriz arruntak ziren izen asko berezi bihurtu direla toponimian eta, ondorioz, haiek deklinatzeko modua ere aldatu dela. Esaterako, absolutiboan *Arana* dena gero *Aranean*, *Araneko*, *Aranetik* deklinatu izan da, nahiz geroago izen horiek zeharo bereizi eta deklinabidea aldatu ahal izan duten, *Aranan*, *Aranako* eta *Aranatik* bilakatuz. Alabaina, bada oraindik bide zaharrari jarraitzen zaizkion izen batzuk eta, aukeran, horiek hautatu dira.

Batzuetan, ordea, gauzak ez dira hain garbi egoten, *-e* loturazkoa absolutiboan ere ager daitekeelako: *Ostakutse* ([óstakutsè], Altz. eta Lor. b.), *Ostakutz* ([ostákutz], Ezk. b.) / [óstakùtz], Lor. b.), *Ostakus* ([ostákus], Lor. b.). Batetik, leku genitiboaren hondarkia hartu dutenean ez dugu *-e* loturazkoa izan daitekeenaren aztarnarik aurkitu: *Ostakusko borda* ([ostákuskò bórdà] / *Ostakuzko borda* [ostákuzkò bórdà], Ezk. b.). Bestetik, litekeena da lekukotasun batzuetan dagoen hitz amaierako bokal erdiko hori jatorrizko *-e* organiko baten aztarna izatea, alegia, iturburua *OSTAKURUTZE edo

²⁴⁰ Nafarroan ere jaso dira bi izen horiek: *Mizpirako kaskoa* dugu Beartzunen (NTEM-LIII, 236) eta *Mizpiradi* nahiz *Mizperegi* Donezteben (Iñigo, 1996: 135-136).

²⁴¹ Oiarzunen ere badago *Lorbidegi* odonimoa, ‘lorrak, enborrak garraiatzeko bidea’ alegia. Goikoetxea & Lekuona (2007: 221).

antzekoren bat izatea. Ez da aise erabakitzea. Aurren-aurrena garbi egon behar luke izenak *-tz* behar duen ala *-ts*. Lekukoei erreparatuz gero badirudi *-ts*-ren alde egin beharra dagoela, berez, gure esparruan errazagoa baita *-ts* > *-tz* gertatzea alderantzizkoa baino. Haatik, Urumeako zilegimendietan MUGATZ + *koa* > [múaskuà] (Amu.) aldaketa ezaguna da. Bukaerako *-ts* hori asimilazio aurrerakoia ere izan liteke (OSTAKU-). Etorkizkoa *-tz* balitz, *kurutze*-rekin lot liteke *gurutze*, baina hala ere ez dago garbi *-e* hori zaharra den ala ez, etimologikoki jatorrizkoa izan arren erori eta gero berreskura baitzitekeen. Guztiaz ere, deklinatzerakoan *-e* azaltzen ez denez eta nominatiboan bokal horrekin amaitutako aldaerak gutxiago direnez, OSTAKUTZ eta OSTAKUZKO BORDA hautetsi ditugu.

Saatse ([saátsè], Arg.) leku-izenaren kasuan, ordea, *-e* hori loturazko bokalaren eraginez garatu dela garbi dago, *Saatseko lepo* ([saátsekò lépó], Arg.) esaten da eta. Horregatik, *-a* duen aldaera aukeratu da, SARATSA alegia, nahiz gero SARATSEKO LEPOA arautu.

Izen espezifikoa + izenondoa + leku genitiboaren hondarkia egitura dutenetara etorritik, *Pardaqui-goikaldikoa* (1951, UUA18) oronimoak ahozko tradizioan ezaguna den aldaketa erakusten du bigarren osagaiari, eta, horregatik, ez da gorde. PARDAKIGOIKALDEKOA hobetsi da beraz, gure esparruan *Goiko aldea* > *Goikaldia* (*-ea* > *-ia*) automatikoa delako, behin eredu hori aukeratuta gero beste arazo bat dagoen arren, hain zuzen ere idazterakoan PARDAKI GOIKO ALDEKOA edo PARDAKI GOIKALDEKOA aldaera erabiltzearena²⁴².

Esan beharrean gara, azkenik, generikoetan, oro har, tokian tokiko hizkeren ezaugarriak ez direla errespetatu. Hala eta guztiz ere, batzuetan (hainbat arrazoiengatik) gorde egin ditugu (Ikus 5.10.§), Adibidez, UNAMUNOKO GALBARIOA sartu dugu, euskararen arau fonologiko zaharrei hobeki egokitzen zaielako eta *galbario* aldaera

²⁴² Cf. *Araneko xiloaldea*, Gorrotxategi & Salaberri (2000: 288).

Nafarroan oso zabaldua dagoelako²⁴³. Hitzak hizpidea ekarrita, diogun UNAMUNOKO GALBARIOA eta antzekoak aranoarrek besterik ez dituztela erabiltzen gurean²⁴⁴.

5.3. Izenondoak

Izenondoak espezifikoki lotuta eta —hizkuntza estandarrean ez bezala— *h*-rik gabe idatzi dira. Guztiak hona ekartzeak luze joko lukeenez, hauek aipa daitezke etsenplutzat: OTSOANEAUNDI / OTSOANEAZPIKOA eta ZILLEGIAUNDIA / ZILLEGITTIKIA²⁴⁵. Bi izenondo dituzten ihartutako oikonimoak ere, *Barcaiztegui-bengóa-berri* (1857, HUA48, 71 or.) eta antzekoak alegia, hiru zatiak elkartuta dituztela arautu ditugu (BARKAIZTEGIBENGOABERRI).

Izen espezifikoa + -ko + izen generikoa + izenondoa osaera duten toponimoek arazoak sortzen dituzte, eta *Bezkitako presa zarra* (1989, UUTB) da horren erakusgarri bat. Batetik, *presazarra* generikotzat har daiteke eta, orduan, *presa zaharra* idatzi beharra dagoela irudi duke. Baina, bestetik, **Bezquitaco presazarrondoa*-ren modukoak kausituz gero nola jokatu? **Bezkitako presa zaharrondoa* eman behar ote? Orduan trakets gelditzen da eta ez hori bakarrik, tartean deklinabide atzizkirik ez badago lotuta eman behar baita (BARINGARATEERMITA oikonimoa, baina SAN SEBASTIAN ERMITA hagiotoponimoa). Horregatik BEZKITAKO PRESA ZAHARRA eta URDANTXULOKO BORDA ZAHARRA arautu dira, hau ere, alabaina, zeharo arazogabea ez dela jakinik.

5.4. Izenlagunak

Guztiok dakigunez, oikonimian, izenlagunak izen espezifikoki erantsita idatzi behar dira (BEKOBARKAIZTEGI) eta horretan ez da arazorik egon, baina *izenlaguna + izen generikoa* motako toponimo frankok ere bi osagaiak elkartuta dituzte (*Becoborda*,

²⁴³ Gipuzkoan ere jaso da, Zaldibian adibidez, *Galbayo* izeneko etxea aipatzen du Elosegik (1972: 155).

²⁴⁴ Gure esparruan badira EUNTZINGO GALBARIOA, EUNTZINARRIKO GALBARIOA, GARAGARTZAKO GALBARIOA eta UNAMUNOKO GALBARIOA ere. Salbuespena Hernaniko berriemaile bat da, *Aranoko kalbayua* ([aránokò kálbayuà], Txim.) ematen baitu. Zentzu horretan, diogun Gurutzeak Aranon daudela eta, toponimoak ez duela “zentzurik” aranoarrentzat. Nolanahi ere den, azken kasu horretan ARANOKO GALBARIOA arautu dugu.

²⁴⁵ Hemen, eta egungo *Zillei tikiya* ([zilléj tikiyà], Txil.) ikusirik, ZILLEGITTIKIA aukeratu dugu. Idatziz beti *ch*- aurkitzea ulertzekoa da, erdal sistema ortografikoan *tt* emateko grafemarik ez baitago (*Cillegui chiquia*, 1743, HUA30, 568 au.).

(1898, EGZ; [békobordà], K.), hala dokumentazioan nola ahozko tradizioan. Gehiago da, bi osagaiak izen espezifikoak sortu dutela baitirudi usu.

GOIKOEGIA arautu den moduan, BEKOBORDA, ez *BEKO BORDA, hautatu dugu²⁴⁶. Gauza bera egin dugu gure esparruko beste BEKOBORDAekin, bizilekua ez dena, eta ahozko tradiziotik bi osagaiak bereiz dituela jaso duguna (*Beko borda* [békò bórdà]). Lehenengo BEKOBORDA oikonimo ezaguna da eta izen horrekin zer eraikuntza izendatzen den badakike edonork gurean. Bigarren BEKOBORDA, aitzitik, ez da ez hain zehatza, BEZKITA baserriaren *Beheko borda* da eta. Baserrikoek bakarrik erabilitako izena da²⁴⁷.

Atzizkia agertuz gero ere, izan dadin *-eta*, izan dadin *-aga* edo beste zeinahi, lotuta eman dira izenlagunak (GOIKOARKAITZETA). Bukatzeko, *izenlaguna* + *izen espezifiko* + *-ko* + *izen generikoa* + *izenondoa* osaera duten toponimoak, azken bi osagaiak bereiziz sartu direla esatea baizik ez²⁴⁸ (GOIKOURRUZUNOKO OLA ZAHARRA eta GOIKOURRUZUNOKO PRESA ZAHARRA).

5.5. Izen errepikatuak

Eskuartean balia ditzakegun datuen arabera, izen errepikatu bakarra dago gurean. **Otsozulo* izeneko tokirik ez dagoenez, eta bildurikoa *Otsozulongo zuloa* (1989, HUTB) baizik ez delako, OTSOZULOKO ZULOA utzi dugu²⁴⁹, OTSOZULO ere egokia dela jakinaren gainean egon arren.

5.6. <h> grafema

Izen espezifikoetan ez dugu <h> grafema erabili, nahiz eta hizkuntza estandarrean *h-z* idazten diren *haitz*, *haran* eta antzeko terminoez osatuak egon. Arazoa ihartutako formetan dago batik bat, zenbait toponimo, batzuetan *h-z* eta beste batzuetan *h-rik* gabe azaltzen direlako: *Oreerriaga* (1583, HUA21, 2 bin.) / *Horeherriaga* (1583, HUA21, 20

²⁴⁶ GOIKOETXEA baserrien kasu bera litzateke. Ikus Gorrotxategi & Salaberri (2000: 310).

²⁴⁷ Hango etxeakoandreari entzundako izena.

²⁴⁸ Ikus 5.3.3.§.

²⁴⁹ Cf. *Iturrizarreko iturria*, Gorrotxategi & Salaberri (2000: 306).

au.). *H*-a gure esparruko inguru hauetan aspaldian galdu zenez eta grafema hutsa baizik ez zatekeenez gero, ez dugu aldaera arautua sartu: OREERRIAGA. *H*-a ebakitzen den tokietan *h*- hori nahitaez sartu beharra dago, noski, baina ez gurean²⁵⁰. Testigantza bakarra duen toponimoa *h*-z hornituta dagoenean ere, *Urhuerrama* (1467, HUA5) kasu, *h* gabe arautu dugu (URUERRAMA), *-h*- horrekin hurrengo *u* hori [*u*] (eta ez [*b*]) irakurri behar zela adierazi nahi baitzen.

5.7. Bokal-elkarketa

Disimilazioarekin zerikusia duten aldaketak, garbi daudenean behinik behin, alde batera utzi ditugu eta, elkartearen lehenengo bokalaren hersketa gertatzean (*-e* + *-eta* > *-ieta*), ez dugu errespetatu, etorki garbia izanez gero behintzat. Zenbait aipatuko ditugu, etsenplu bezala, gaia azter dezagun.

Lekukotasun bakarra duen *Erlietaco-malda* (1951, UUA18) zootoponimoak bigarren bokalaren hersketa erakusten du, baina ERLEETAKO MALDA hautatu dugu *ERLIETAKO MALDAren ordeez, berria izateaz gainera, erroan *erle* dagoela garbia delako. Berdin jokatu da gardenen den *Irubidieta* (1942, IGC1) oikonimoarekin ere (IRUBIDEETA).

Erlietako lepua ([ér|jetakò lépuà], Larr. b.) aurrekoaren kasu bera da eta, ondorioz, idatzizko eraskusgarririk ez badago ere, ERLEETAKO LEPOA sartu dugu. Halaber, MOTZARENERLEETA hautetsi dugu²⁵¹ *Motzanerlieta* ([mótzanér|jetà]) / *Motzan erlieta* ([mótzàn erliéta], Amu.) formen aldaera araututzat. Bidenabar, informatzailearen arabera, lekuak, *Motza* deitzen zioten artzainak erlategia han zeukalako du izen hori.

Batzuetan, idatzizko iturrietan *-e*- *+-e*- bakuntzaren bilakaera datekeen *-ie*- hiatoa aurkitu arren (*Tolarieta*, 1857, HUA48, 47 or. eta 1937, AB), bokal bakarra ebakitzen da ahozko tradizioan (*Tolareta*, [tóla|retà], K.). Horrelakoetan, *TOLARIETA gaitzetsirik, auzia da TOLAREETA (*Tolarieta* ongi dokumentatutik jarrai litekeena) eta TOLARETaren (biziaren) artean zein aukeratu, biak baitira legezko. Arrunki,

²⁵⁰ HERNANI toponimo nagusia eta haren eratorriak dira salbuespena.

²⁵¹ Ikus Gorrotxategi & Salaberri (2000) 1.6.1.11.§.

—artikulua jarri edo ez jarri erabakitzeke garaian bezalatsu— aldaera biziari ematen zaio lehentasuna, baina, halere, aldaera bizi hori tradizio luze beti-bateko baten aurka badoa, gogoeta egitekoa da zein erabaki hartu. Hortaz, TOLAREETA sartzea ere zilegi da. Darabilgun etsenpluan, izenaren historia bere osotasunean errespetatzeko asmoz, TOLAREETA hobetsi da. Gainera, identifikagarritasunaren aldetik ez da eragozpen handirik sortzen.

5.8. Hiatoak

Hitz hasieran hiatoak dituzten formei erreparatzen badiegu garbi ikusten da bi bokalen artean igurzkari ahostuna (-g-, -b-) garatu dutenak sarritan herskaririk gabeko aldaerak baino zaharragoak direla. Gainera, lehenengo bokala *Y*- grafemaz idatzirik egoten denez, bokal arrunta ala yod dagoen ezin daiteke jakin. Ez bedi ahanztz, ahozko tradizioan arrunki yod kausitzen dela hiatoan dauden bi bokalen artean.

Hori horrela delarik, adibidez, 1569rako aurkitu dugun IARTZA hautetsi da. Etimologiari begia eduki behar zaio, baina bestelako faktoreak ere badira, aldaera bakoitzaren antzinatasuna eta maiztasuna, besteak beste:

Yarçasasi (1569, HUA18, 30 au.), *Igarza* (1740, HUA30, 541 au.), *Yarzagaña* (1860-1862, HTR10, 33 au.), *Igarza* (1932, HUA57, 1 or.), *Iyarza* (1933, HUA57, 11 or.); AHOZ. TRAD.: [íyartzagaña] (K.).

Ez dugu berdín jokatu UBARRATU leku-izenarekin, *Uerratua* jatorrizkoa sobera urruti dagoelako (1550, HUA14) eta -b-duen aldaera 1610erako erabiltzen delako (HUA25)²⁵².

Yerdi gaztainadi (1794-1831, UGR3, 17 au.) dendronimoari dagokionez, testigantza bakarra dagoenez gero, gauzak bere horretan utzi dira (IERDIGAZTAINADI).

Jakina, erabaki zuzena hartzeko garrantzizkoa da bertako euskara ezagutzea. IEROLA arautzeko, konparazione, honako gertakariak gogoan izan ditugu:

²⁵² Etorki iluna du; hitz hasiera *U-* (*Ur*) dela bistan dago, baina ez ondoan duena.

○ Gure esparruan *ikatz* > *iketza* moduko asimilazio zenbait gertatzen dira, automatikoak ez badira ere.

○ Era berean, *Igo* > *iy*-ren moduko bustitzeak ezagunak dira.

Eihera, *eihara*, *igera*-ren eratorria ote den jakiteko izenaren kokapena ikusi ondoren²⁵³, uste dugu egungo aldaera 1797az geroztik irakurtzen den *Iguerola*-ren ondorengoa dela. *Iguerola*, *Ierola* zaharragoaren kume da (1683) eta, egun tarteko -g- ebakitzen ez denez gero, jatorrizko irudi duen bigarren hori hautatu dugu. Alabaina, IGORIN toponimoaren fitxa aztertu ondoren, idatzizko eta ahozko tradizioak (oro har) horretan bat datozenez, bokal arteko igurzkari ahostuna duen aldaera hobetsi dugu, zaharrena (1467) eta ugariena izateaz gain, bizirik dirauelako (*Igoain* [igoájn] / *Iguain* [iguájn], Larra.).

MUGATZ-ren egungo ebakerek, ordea, ez dute igurzkaririk bokal artean: *Muas* ([múaskuà], Amu., *l.g.*), *Muatz* ([múàtz], Ek.), ([múatzà], Pag., *adl.s.*). *Mugatz* formatik atera dirateke (*Mugaz*, 1516, 1683, 1773, 1780), eta hau, apika, *Muatz* edo *Muetz* zaharrago batetik (*Muez*, 1178, IKA3). Aldiz, —IEROLA-ren kasuan ikusi dugunaz bestera— igurzkaririk gabeko lekukotasunak salbuespena dira. Guztiarekin, MUGATZ sartu dugu²⁵⁴.

5.9. Izen espezifikokoak eta izen generikoak ²⁵⁵

5.9.1. Izen espezifikokoak deklinabide marka hartu badu toponimoaren osagaiak bereiz idatzi dira.

Izen espezifikoa + *ko* + *izen generikoa* saileko leku-izenei bagagozkie, osagaiak elkartuta dituztela idatzirik daudenean (*Barracocoba*, 1683, HUA28), lehen osagaia espezifikoa dela segurua izanez gero (1554, *cueva de Barra*, EUA2, 122 or.) bereiz eman ditugu, baina bestela lotuta idatzi beharko genituzke.

²⁵³ IEROLA mendi-mendian dago.

²⁵⁴ Cf. Nafarroako *Muetz* eta *Mues* herri izenak, bigarren hori alderdi erdaldunduan (Berrotzan).

²⁵⁵ Ikus 6.1.§ eta Gorrotxategi & Salaberri (2000) 1.3.§

Zenbait aldiz, lekuzko genitiboaren hondarkiaz gain, marratxoa (eta artikulua bera ere) ikus litezke elkargunean. Horrenbestez, *Portualdecoa-erribera* (1927, HUA57, 156 or.) hidrotoponimoaren *Portualdekoa* eta *erribera* toponimo bana izan daitezke, edo ez. Oraingo honetan, beste lekukotasunik ez dagoenez gero, bere horretan utzi dugu, hau da, PORTUALDEKOA-ERRIBERA sartu dugu, gidoiaren erabileran arazoak izan daitezkeela jakinaren gainean egon arren.

Suelcazucomuga-ri (1773, VEK1A) dagokionez, espezifikoa eta generikoa bereizi egin ditugu, ZUELKEZU oronimoa gure esparruan ezaguna baita (ZUELKEZUKO MUGA). Berdin egin dugu *Oerangopagoac* (1833-1853, DUA2), *Tolarietacoburu* (1924, HUA57, 116 or.) eta *Aguerrico-iturri* (1951, UUA18) izenekin (OARAINGO PAGOAK, TOLAREETAKO BURU eta ADARREKO ITURRI), oinarri diren OARAIN, TOLAREETA eta ADARRA oraindik ere erabiltzen direlako.

Oikonimoen kasuan, ordea, lotuta idazten dira osagaiak, BEKOBORDA eta antzeko besteetan bezala. Dena dela, bada aski berezia den forma bat, *Zumistico-echea* hain zuzen. Lur batzuen izena besterik ez da (1951, *maizal, manzanal...*, UUA18), baina jatorria oikonimoan du. Agidanean, GOIKOBARKAIZTEGI baserriari *Zumistiko etxia* deitu izan zaio (1989, UUTB), baina, idazkiei erreparatuz gero, ahotan hartu duguna, baserria edo eraikuntza ez ezik, aurkintza-izena ere bada. Gehiago da: 1951ko lekukotasun guztien artetik batek baizik ez du baserria izendatzen eta gainera, ondotik ZUMIZTIKO ERREKA igarotzen da. Erabakia hartzerakoan oikonimiaren alorrean egindakoa izan dugu gogoan eta, hortaz, balizko ZUMIZTIKOETXEA²⁵⁶ (baserria) eta ZUMIZTIKO ETXEA (oronimoa) bereizi ditugu, betiere biak ZUMIZTI izeneko eremuaren barruan daudela ahamtzi gabe.

Hala idatziz nola ahoz bi osagaiak elkartuta aurkitzen ditugunean, oinarria identifika daitekeenean baizik ez dira bereizi. Ondorioz, *Añoko* zer den ziur ez dakigun arren²⁵⁷, *Añoco-pagadi* (1925, UUA3 eta 1951, UUA18) bereiz arautu da, hots, AÑOKO

²⁵⁶ Cf. *Errekakoetxea*, Gorrotxategi & Salaberri (2000: 310).

²⁵⁷ Berriemaileari (Oiarbi.) *Añoko pai* ([áñokò pái]) *Añango pai* ([áñaɲgò pái]) eta *Añeiko pai* ([áñejkò pái]) formak jaso genizkion.

PAGADI sartu da, *AÑO / AÑAGAIN toponimoa + *ko* izan daitekeelako zantzua badago eta.

Orobat edutezko genitiboz hornituta azaltzen direnekin, etimoa, hemen bezala, gardena izanez gero, *Txoriyenbasoa* (1989, OM) bezalako leku-izenak bi osagaiak banaturik dituztela eman ditugulako (TXORIEN BASOA), elkartuta idatzirik aurkitu arren.

Bestetik, *izen espezifikoa + -ko + izen generikoa + postposizioa* sailekoak daude, hau da, *Ormazarretaco-borda-aldea* (1925, *helechal*, UUA3) eta antzekoak. Hondarkiaren ondorengo osagaiak espezifikotik aparte eta biak batera idatzirik eman ditugu (ORMAZARRETA KO BORDAALDEA).

Leku genitiboaren bi hondarki dituztenak ere, *Aranoco-Etzelaco-gaña* (1889, HUA53) kasu, hiru osagaiak bereiz dituela izkiriatu dira (ARANOKO ETZELAKO GAINA), nahiz eta letra arruntez —ez letra larriz— idazterakoan arazoren bat egon. Hala berean, *Urdauko goiko tontorra* [úrdaukò góikò tóntorrà], Larra.) eta kidekoak, hiru osagaiak bereiz dituztela arautu ditugu (URDABURUKO GOIKO TONTORRA).

Hiru osagai dituztenekin jarraituz, *izen espezifikoa + izenlaguna + izen generikoa* egitura duen toponimo bakarra azaldu zaigu, *Besadegi beco-soraa* (1951, UUA18) hain zuzen. BESADEGI baserriaren *beheko partean dagoen soraa* ulertu dugu eta hirugarren osagaia (hondarkiaren ondoren doana) bereiz idatzi dugu, hau da, BESADEGIBEKO SOROA.

Bestetik, ahozko tradizioan oinarritutako bilketetan (Aranzadi, OBIE, etab.) *Malda azpiko erreka* (1989, UUTB) bezalako hainbat forma daude. Bi *-a*-k gordetzeaz landa, jokabidea bakarra bada edo nagusitasuna badu, leku genitiboaren hondarkiaren ezkerretara dauden osagaiak elkartuta eman ditugu (MALDAAZPIKO ERREKA).

Jainkuan egiko erreka (1989 HUTB) toponimoen taldekoak, hots, *izen berezia + -ren + izen generikoa + -ko + izen generikoa* egitura dutenak, hiru osagai nagusiak bereiz dituztela sartu dira (JAINKOAREN HEGIKO ERREKA). Hidrotoponimo horren

harian, ohar bedi ezizenak ere egokitu egin ditugula (forma estandarra aukeratu da). Orobat *izen espezifikoa* + *-ko* + *izen generikoa* + *-ko* + *izen generikoa* sailekoekin (ADARREKO ZABALEKO MINTEGIA eta IGORINGO LEPOKO BIDEA) nahiz bi genitibo motak dituztenekin, hots, lekuarena eta jabegoarena (AGINAGAKO ETXOLAREN HARKAITZAK).

Lehen esan dugun bezala, kasu markaren bat egonagatik, ez da beti garbi izaten toponimo baten osagaiak lotuta ala bereiz idatzi behar diren. Bat ekarriko dugu adibidetako, lehen ahotan harturiko *Motzan erlieta* / *Motzanerlieta* ([mótzàn erliéta] / [mótzanérlijetà], Amu.) hain zuzen. Horrelakoetan, generikoak *-eta* atzizkia badu, osagai nagusiak lotuta idazten ditugu²⁵⁸: MOTZARENERLEETA.

5.9.2. Tartean deklinabide atzizkirik ez dagoenean toponimoaren osagaiak lotuta eman dira.

Jakina den bezala, idazkietan oikonimoei bigarren izen bat eransten zaie maiz aski. *Alcibar Bordaberri* (1900, UEA3) formari doakionez, ALTZIBAR da sorburua eta *Bordaberri* gehikuntza, baina berriemaileek nekez ematen dute erantsitako izen horien berri, administrazioaren beharrek eragindako izendapen erdua dela baitirudi, nahiz eta ahozko tradizioan aleren bat baden. Tartean deklinabide atzizkirik ez badago lotuta eman dira, alegia, ALTZIBARBORDABERRI eta antzekoak hobetsi dira. Horrelakoen aurrean, tokiaren garrantzia eta historia kontuan hartu beharra dago, neurri batean hizkuntzatik kanpo atereaz. Easate baterako, egun BARINGARATEERMITA baserria da (*Baringarateermita*, 1989, OM), baina ermita balitz *BARINGARATE ERMITA aukeratu beharko genuke.

Deitura izan beharrean, oinarrizko sorburuaren ondoren eransten dena beste oikonimo bat izan daiteke: *Egurrola lacha* (1664, L.M., 163 or.); *Egurrola-lacha* (1863, URU, 144 bin.); *Egurola lache* (1900, UEA3). Oraingo honetan, LATXA ez dago EGURROLA aurkintzan, Urumea inguruan dagoen beste etxe (jauregi) bat delako. Gidoia (marra) erabiltzea besterik ez dago: EGURROLA-LATXA, EGURROLA-ESTRADA eta

²⁵⁸ Cf. *Apezarensoroburueta*, Gorrotxategi & Salaberri (2000: 281).

EGURROLA-LAZKANO. Ildo beretik, EPELA eta AIERDI gure esparruko bi dorretxe ezagun direnez (*Epela ayerdi*, 1863, HRU, 46 bin.), EPELA-AIERDI hobetsi dugu²⁵⁹.

Bi izen espezifikoz osatutako forma gehiago badaude idazkietan, marratxoaz elkartuta (*Polibaso-Pardiola*, 1863, HRU, 47 bin.) nahiz elkartu gabe. Biak oikonimoak badira, marratxoaren alde egin da (POLIBASO-PARDIOLA), baina, *Zubiario Ercaiztegui*-ren (1833-1845, HGR3, 75 au.) kasuan gertatzen den bezala, bi oronimo badira lotuta eman ditugu beti, marra erabiltzeko aparteko arrazoirik ez dago eta (ZUBIAROERKAIZTEGI²⁶⁰).

Jakina, bigarren izena ere generikoa izan daiteke, *Fagollaga fabrica* (1864, *caserio*, HUA47) adibidez. Lantegia zela argi balitz —*erreka*, *zoko* eta bestelako izen erantsiekin egin den bezala— **Fagollaga lantegia* edo sartu beharko litzateke. Baina ez dirudi lantegia zenik, baserri izendegian datorrelako. Besteak beste, bi aukera daude: baserria **Fagollaga lantegia*-ren jabetza izatea edota, bestela, **Fagollaga lantegia* bera baserri bihurtu izatea. Hori guztia batere argi ez dagoenez gero (BARINGARATEERMITA eta antzekoekin egin bezala) lotutako aldaera hautetsi dugu eta, ondorioz, generiko itxura duen bigarren osagaia bere horretan eman dugu (FAGOLLAGAFABRIKA), hots, euskara estandarrera itzuli gabe utzi dugu.

Postposizioak ez ditugu izen generikoak balira bezala arautu, hizkuntza estandarreko hitz arruntzat badauzkagu ere. Ia beti lotuta joaten dira (badira salbuespen batzuk, guztiz ere sortalde-iparraldean) eta horregatik ezin dira jarri generikoen maila berean. Gainera, horien tankera eta mailakotzat hartuz gero hamaika arazo eskuataratuko litzaizkiguke, <h> grafemak eta bustidurak sortzen dituztenak batik bat. Hurrengo kasuak bereizi ditugu.

Batetik, izen espezifikoko bati (EGURROLABORDA, ERROTARAN, IARTZA, IDOIA, TARTATZU, OTSARRAMENDI, URTEAGA) postposizio bat (ALDE, AZPI, ONDO) erantsiz sortzen diren toponimoak daude. Egokitzen gabeko aldaera (*-ondoa*, *-azpia*)

²⁵⁹ Cf. Salaberri (1999b: 118).

²⁶⁰ Irunen *Erkastegi* baserria dago (1998, IRM).

zaharragoa bada, *-ondua*, *-azpiya* eta abar arautzeko arrazoirik ez dago, are gehiago aldatugabeak antzinakoenak direnean. Adibide bat jar genezake: **Zubaltzeta-azpiya* (1951, UUA18) forma balego, aldaera araututzat ZUATZETA AZPIA beharko genuke hartu eta ez **ZUATZETA AZPIYA*, *Zuaceta-azpia* eta antzekoak zaharragoak direlako (1794-1831, 1846-1847). Halaber, *Zubaltzeta-aldia* (1951, UUA18) formaren aldaera arautua ZUATZETA ALDEA izatea da egokiena, etorkia garbia delako, nahiz eta hori bermatzen duen izkriburik ez egon.

Behea postposizioari doakionez, itxuraldatuta dagoenean (*-bea*, *-pea*, *-pia*), ez da jatorrizko *-behea* berreskuratu. <H> garfemaren arazoa saihesteaz gain, hori egiteko bide ematen duen oinarririk ez dago idatzizko tradizioan. Ondorioz, goiko etsenpluan ez bezala, egokitzen gabeko aldaeraren alde jokatu dugu (*-pea*, *-bea*) eta ARTAMUGARRIBEA sartu.

Izen espezifiko bati GAINA erantsiz sortutakoekin ere antzeko zerbait gertatzen da, *-gaña* erabiltzen baita tradizio idatzian, *Egurrola gaña* (1951, UUA18), *Yarzagaña* (1860-1862, HTR10, 33 au.) eta *Urteagagaña* (1730, HUA35) esaterako. Horrelakoetan *-gaña* errespetatu da (EGURROLAGAÑA, IARTZAGAÑA eta URTEAGAGAÑA), baita *Basagaña* (1776-1794, UGR2, 4 au.) bezalakoetan ere (*izen generikoa + gain + artikulua*), bustidura bere horretan gordez eta bigarren elementua bere horretan utziz (BASAGAÑA).

-Atze, *-aurre* eta antzeko postposizioak hartu dituzten toponimoen sailean, izen espezifikoaren azken bokala eta postposizioaren aurrenekoa bera direnean, *Aguinagaaspia* (1797-1833, HGR2, 69 au.) edota *Akurrika azpiya* ([ákurrikà ázpiyà], Larr.) konparaziorako, biak idatzi dira (AGINAGAAZPIA eta AKURRIKAAZPIA).

Ildo beretik, sorburua ORMAZARRETA dela ziur dakigunez, eta idatzizko nahiz ahozko tradizioan *Ormazar* azaltzen denez gero, *Ormazar-azpia* eta antzekoak arautzeko bi bide daude, *-eta* atzizkia berreskuratzea eta gauzak bere horretan uztea. Ondoren postposizioa dagoenean (*Ormazar-azpia*, 1951, UUA18), beste galdera sortzen da gainera, bokalak mantendu ala *a* bakarra idatzi, alegia, **ORMAZARRETA AZPIA* eta

*ORAMAZARRETAZPIA artean zein hautatu. Guztiaz ere, *-eta* atzizkia ez berreskuratzea erabaki dugu, eta ORAMAZARRAZPIA hobetsi, horretarako bide ematen duen idatzizko testigantzarik ez baitago.

Loturazko bokalaren eraginez, espezifikoaren azken bokala eta generikoaren lehenengoa bera izan litezke, hau da, bi lekuneetan *e* egon liteke, adibidez. Ahozko tradizioan biek bat egiten dutenean horren alde egin dugu, tradizio idatzian joera bi bokalak gordetzea dela jakinda. Aitortu beharrean gara, dena dela, eskuarki ahozkoaren alde jokatuagatik tradizioak baduela pisua, eta horrelakoak kasuz kasu aztertu ditugula. Zernahi gisaz, eta esan bezala, ahozkoak nagusi izan behar du, nahiz salbuespenak izan daitezkeen. Hona beste lekukorik ez aipatzeko, *Epelerreka* hidrotponimoaren kasua; dokumentazioa aski berria da, eta ez erabat argia: *Epelerreca* (1797-1833, HGR2, 50 au.), *Epele-erreca* (1842, HUA45) eta *Epele-erreka* (1928, HUA45). Hortaz, ahozko tradizioan bezala, uste dugu EPELERREKA behar duela²⁶¹ ([epélerrekà], K.). Bide batez, azal dezagun izen espezifikoa dardarkariz amaitu eta izen generikoa bokalez hasten denean, aldaera arautuak dardarkari azkarrarekin eman ditugula, esan, horrela esaten baitira (EGIEDERRERREKA. Cf. ORMAZARRAZPIA).

5.10. Izen generikoak

Generikoak izen arruntzat hartu dira eta ortografia estandarrez idatzi. Zenbaitetan, halere, tokian tokiko aldaerak errespetatu ditugu²⁶². Lehenago jarritako adibidea ipiniko dugu berriz hemen: *galbario* generikoan, hasierako igurzkaria ez da fonetismo huts eta berria, latinetiko maileguetan ikusten den arau fonologiko zaharra baizik, hitz hasierako herskariak ahostuntzeko agintzen duena²⁶³. Hortaz, EUNTZINARRIKO GALBARIOA aukeratu dugu *Euntzin arriko galbayua* (1989, HUTB) / *Euntzingo arriko galbayua* ([éntzingò árrikò gálbayuà], Ezk. b.) idazteko.

²⁶¹ Cf. Arrasateko *Epele* eta *Epelerreka* (1998, ASM) nahiz Irungo *Epeleko erreka* (1998, IRM).

²⁶² Gai honetaz ikus Gorrotxategi & Salaberri (2000) 1.3.2. §.

²⁶³ Bada oraindik ere bizi zerbait baduelako seinale izan litekeen forma bat gurean, nahiz eta araua hilik dagoela esaten den: *Entzingo galbarioa* ([éntzingò gálbayuà], Ezk. b.); *Unamunoko galbarioa* ([únamunekò gálbayuà] (Ezk. b.) / [únamenekò gálbayuà], Lor. b.).

Gaztelaniatik hartu berriak diren hainbat mailegu baztertu egin ditugu ordea, hizkuntza estandarreko aldaeren mesedetan²⁶⁴ eta, esaterako, argindarra sortzeko eraikuntzak izendatzeko ahozko tradizioan *zentrala* erabiliagatik²⁶⁵, *Agoñoko zentrala* ([agóñokò zéntralà], Aparr.) / *Abañoko zentrala* ([abáñokò zéntralà], Aska.) lekuko, *indarretxea* sartu da corpusean (ABANOKO INDARRETXE).

Mañuelen jirabuelta ([máñuelèn jirabueltà], Aparr.) odonimoari bagagozkio gauzak ez dira hain garbiak. Lehenik eta behin, *bihurgune* sar liteke, baina *jirabuelta* ere egokia da, bi osagaiak maileguak badira ere, elkarketa euskarazkoa delako, eta gaztelaniaz ibiltzen ez delako²⁶⁶. Azkenean, *jirabuelta* generikoa duen aldaera hobetsi dugu (MAÑUELEN JIRABUELTA), egun jaso duguna hori delako.

Beste arazoa *txabola* ala *etxola* erabiltzearena da. Gure esparruan informatzaile zaharrenek *etxola* ezagutu eta —neurri batean— erabili ere badarabilte, baina *txabola* gailentzen da. Jakina da azalpen etimologiko ugari eman direla *txabola*-ren inguruan eta *etxola* zahar eta euskaldunagoa ordezkatu duela hainbat tokitan, euskara pobretze prozesu batean barrena abiatua baita, aspalditik. Hortaz, *etxola* bizirik dagoenez, nahiz atzenekoetan egon, biziberritu egin dugu, eta *txabola* sasi-euskaldunaren ordainetan *etxola* sartu²⁶⁷.

Martindeiko iñostorlurra ([mártindej̥kò iñóstolurrá], Arg.) eta antzekoak, ahozko tradizioan arruntak ez diren generikoak alegia, hizkuntza estandarrean eman ditugu. Hemen, hasteko, gure esparruko izena hautatu beharra dago, *garamena*, *garalekua* eta antzekoak alde batera utzirik²⁶⁸, baina kontua da *iñostorlekua* bere horretan ezin dela arautu. Azkuek (1984 [1905]: 567) *iñestor* ematen du Urnietarako, baina gure esparruan

²⁶⁴ Ikus Gorrotxategi & Salaberri (2000) 1.3.7.§.

²⁶⁵ Gure esparrutik landa ere *zentral* franko daude. *Zentrala* biltzen du Iñigok (1996: 155, 330 eta 421) Doneztebe, Ituren nahiz Zubietan (Malerreka) eta Elosegik (1972: 211, 194) ere jasotzen du Arribe eta Betelun (Araiz). Barandiaranek (1928: 11) *Turbiñia* izeneko indarretxea aipatzen du Sasiola eta Astigarribia auzoetako (Mendaro) ikerketa etnografikoan.

²⁶⁶ Cf. Gure esparruko *Altzutako buelta*, *Irakurriko buelta* eta *Lizarrako buelta* (1989, HUTB) nahiz Orioko *Erreruen buelta*, azken hori Usurbilgo mugan (1998, ORM).

²⁶⁷ Ikus Gorrotxategi & Salaberri (2000): 1.3.7.§. Batzuetan, berriemaile berak bi terminoak darabiltza: *Onyoko txabola* ([ónyokò txábolá]) / *Onyoko etxola* ([ónyokò étxolà], Amu.).

²⁶⁸ Badira Nafarroan *iralekua* eta *iralare* ere.

iñostor erabiltzen da egun²⁶⁹ eta ez **iñestor*. Hori ikusita, *iñostor* forma asimilatutzat jo beharko da. Zernahi gisaz, argi dago iturburua *Ira* dela, *-a* -dun aldaera, beraz. Izan ere, *iñestor*-en hastapeneko *i*-k ondoko alegiazko *-a* itxi zezakeen, eta *e* bihurtu. Hori guztiori kontuan edukirik, MARTINDEGIKO INESTORLEKUA hobetsi da.

Minetako portillua (1989, HUTB) odonimoaren aldaera arautuak zein izan behar duen erabakitzea ere ez da aise. *Portillu*-ren aipamen zaharrik ez dago eta zer gertatu den ezin daiteke esan. Nafarroako alderdi zabal batean *portillu* mailegu zahar samarra da (16. menderako ibiltzen zen), generikotzat azaldu ohi dena, nahiz espezifikoetan *atea*, *ataka* eta beste ere agertzen diren. Esan nahi da, *atea*, *ataka* ere ibil daitezkeela, baita Sakana aldean azaltzen den *harratea* ere, baina Nafarroan oro har gertatutakoari begiratuta bederen, estandartzat *portilua* (ez **portilloa* edo **portiloa*) onargarria da. Hortaz MINETAKO PORTILUA hautatu da.

Azkenik, ihartutako toponimo batek erdarakada den generikoa duenean, *Larranchuri-aldaco-garagia* (1951, *helechal*, UUA18) esaterako, eta horren zentzua zein den ziur ez badakigu, ez dugu hizkuntza estandarreko beste batengatik ordezkatu. Ahal izanez gero, hori bai, bokalismo automatikoak ezabatu eta grafia egokitzapenak burutu ditugu, LARRAINTXURIALDEKO GARAJEA sartuz.

5.11. Esaldi toponimoak

Esaldietan iturri duten *Satznamen*-ekin²⁷⁰ hizkuntza estandarreko beste edozein multzorekin bezala jokatu da, alegia, bereiz eta ortografia arauak errespetatuz eman ditugu. Alabaina, tokiko hizkeraren ezaugarriak gordetzen ere saiatu gara²⁷¹ eta, konparazio batera, *Aurra galduzan arriya* ([áurrà galdúzan áriyà] K.) esaldia HAURRA GALDU ZAN HARRIA arautu dugu. Kartografian erabiltzeko aldaera bakarra eman beharra dagoenez, hautua egitea nahitaezkoa da, baina sarrera bana eman zaie corpusean, garbi utziz betiere biek eremu bera izendatzen dutela. Ohar bedi toki bera adierazten duten beste bi testigantzak morfologikoki diferenteak direla (*Aurra*

²⁶⁹ *Iñostorlekua* ematen duen berriemailea Erreterriakoa da; Nafarroako mugakoa, beraz.

²⁷⁰ Ikus Salaberri (2007b) gai horretaz idatziriko artikulua.

²⁷¹ Cf. Gorrotxategi & Salaberri (2000: 304-306).

galdutako arriya [áurrà gáldutakò árriyà] Txab. 1; *Aurra jandako arriya* [áurrà jándakò árriyà] Amu.), jakina, guztiak erlatibozko perpausak badira ere.

5.12. Hondarkiak

Instrumentalez eta adlatiboz deklinatutako osagaia dutenak bereiz arautu dira (ITXITUZ KANPOA eta LUBAKIZ KANPO²⁷²), hau da, leku genitiboaren hondarkia hartu dutenak bezala. Era berean, ITXITUZ BARRENA eta LUBAKIZ BARRENA hautetsi dira, gure esparruan *barru* adlatiboan deklinatzerakoan *barrena* erabiltzen dela kontuan hartu baitugu.

Toponimoa inesiboan edota leku genitiboan dokumentatzen denean, hondarkirik gabeko aldaera hobetsi da. Beraz, hondarkia duen leku-izena azaltzean marka hori gabe idatzi da eta bi osagai nagusiak bereiz eman dira (TOLAREETAKO BURU). Inesiboan dagoenean (*Tolaritacoburun*, 1920, HUA57, 219 or.) egokiena marka kentzea da, baina leku genitiboaren kasuan kontuz ibili behar. Hain zuzen, **Mendikoa* edo **Iturtakoa* tankerakoa denean leku genitiboaren hondarkia ezin da kendu, edutezko zentzua izan baitezake. Gureari doakionez, uste dugu *Tolaritacoburun* bezalakoen hondarkia itzulpenik ezaren edo itzulpen kaskarraren ondorio dela (cf. *Tolarietacoburu*, 1924, HUA57, 116 or.).

Izen espezifikoa leku genitiboaren hondarkiarekin deklinaturik baina segidan generikorik gabe idatzirik ageri denean, *Gorosteguicoa* (1847, JII, 66 or.) konparaziorako, kasu marka gorde egin da (batzuetan aurrerago azaltzen da). Horrela bada, *leku genitiboa* + *mugatzailea* egitura gorde egin da (GOROSTEGIKOA), horren azpian izen ezabatua baitago. Haatik, *Lecaiopera* (1683, HUA28) leku-izena LEKAIIOPE idatzi dugu, aurretik "... y de alli a ..." duelako ondoan eta, bestetik, hondarkia adlatiboarena delako.

²⁷² Mailegu berria da. Ikus *FHV*, 360.

5.13. Bustidura

Ezaguna da euskaraz asimilaziozko bustidura eta bustidura adierazkorra ditugula, betiere hots mota berei ezartzen zaizkienak, bata edo bestea gertatzeko baldintzak baitira aldatzen direnak. Ondorioz, bustidura automatikoa denean adierazgarria ezin da izan, eta alderantziz. Datu zehatzik ez dago, baina Mitxelenaren iritziz (1985 [1961]: 200-201) euskarazko asimilazio bustidura bilakabide zaharra dateke.

Asimilazio bustidura agitzen denean osagai bokolikoaren palataltasunak ondorengo kontsonantean irauten du. Hotsa ingurunearen eraginagatik aldatzen da, hau da, katea fonikoaren aurretik edo ondoren daukanagatik. Horrek ez du esan nahi, halere, asimilazioa azaltzeko baldintza fonetikoak aski direnik, beharrezkoak badira ere²⁷³.

Oñederraren (1990: 18) hitzetan, aldakuntza sintagmatikoak automatikotasuna galtzea semantiko bihurtzeko lehen urratsa izan daiteke. Adibidez, *IsC* hots bilkuran bustidura ez da beti gertatzen, hain zuzen ere, nahitaezkoa ez den neurri horretantxe izan daitekeelako adierazkorra. Garbi dago palataltasunaren eta txikitasunaren artean zerikusia badagoela, baina inork ez du lotura egiazkorik aurkitu esanahia eta hori jakitera emateko erabiltzen diren ezaugarri fonetikoaren artean.

Hori horrela delarik, testuinguruak eragindako sabaiko afrikatua ez dugu gorde eta, esate baterako, *Purgatoyoko erreka* / *Burgatoyoko erreka* ([púrgátoyokò erreká], Amu. / [burgátoyokò érekà], Bezk.) nahiz *Tantaizelaya* (1989, OM) emateko PURGATORIOKO ERREKA eta TANTAIZELAIA hobetsi ditugu. Alabaina, idatzizko eta ahozko tradizioetan sabaikaria duen aldaera nagusitu denean (*Ereñoçu*, 1595, HUA10 eta 1833-1845, HGR3, 78 bin.), bustidura errespetatu egin da (EREÑOTZU), estreinako agerraldian busti gabeko forma kausitu arren (*Ereyñoçu* / *Ereñoçu* 1467, HUA5). *Marichulo*-ren (1951, *helechal*, UUA18) harira, idatzizko eta ahozko tradizioetan toponimoa betiere busti gabe ageri denean aldaketa hori ez da gorde²⁷⁴ (MARIZULO).

²⁷³ Mitxelena (1985 [1961]: 195-201).

²⁷⁴ Cf. Gorrotxategi & Salaberri 1.6.2.2.5. §

Bustidura adierazkorra, esanahi edo ñabardura berezia aditzera ematen duena, errespetatu egin da: GOIKO TXABALA, IDOIXABALA edota LAZUETAKO TXABAL²⁷⁵ idatziz. Hitzak hizpidea ekarrita, badirudi gure esparruan *zabala* / *txabala* / *xabala* mailaketa badela, neurri batean bederik. Zoritxarrez, ez dira zuzenean jasotako testigantzak, ahozko tradizioan oinarritutako kartografia modernotik hartutakoak baizik (*Goiko txabala*, 1989, HUTB; *Idoixabala*, 1989, OM; *Lazuetako txabal*, 1989, HUTB).

Munttegi-ren kasuan, berriz, ez diogu bustidurari eutsi. Bide batez, zilegi bekigu esatea beste behin zaila dela *-u-* hori gorde behar den erabakitzea. Gurean generiko horren erakusgarriok daude: *Aerreko zabaleko muntteiya* [áerrekò zábalekò múnntteiyà] (Mari. 2), *Untzoko munttei* [úntzokomúnttèi] / [úntzokò múnntéi] (Arg.) eta *Arloteiko munttei* / *Arlotegiko muntteiya* (1989, HUTB). Nafarroan ere badira horrelakoak, baina ez da garbi ikusten *mintegi*-ra ekarri behar diren. Horretan oinarri harturik, eta *munttegi* aldaera gurean idatziz aurkitu ez dugunez, *mintegi* bere horretan uztea erabaki dugu, ADARREKO ZABALEKO MINTEGIA, ARLOTEGIKO MINTEGIA eta UNTZUEKO MINTEGI hobetsiz.

Azkenik, *Lexo* (1989, HUTB) oikonimoaren bustidura bere horretan utzi dugu (LEXO), zentzu adierazkorra duelako eta, bestetik, lekuko gehiago ez dagoelako.

5.14. Herskariak

Espezifikoetan, tokian tokiko herskariak hobetsi ditugu. Hona hemen adibide bat: ahozko tradizioan ahoskabe jaso bada (*Aizpitarte*, [áj̥pitartè], K.; 1989, UUTB), irizpide moduan, lehentasuna bizirik dagoen aldaerari eman zaio, nahiz eta inoiz txistukari ondoko herskaria grafemarekin adierazia egon (*Aitzbitarte*, 1847, JII, 35 or.). Zernahi gisa, tradizioa ere (aspaldikotasuna, maiztasuna...) aintzat hartu beharrekoa da eta aurrekoan herskari ahoskabearen alde egin badugu ere, *Larrazburu* (1870, HUA49; 1898, EGZ) oikonimoa arautzeko ahoskabea duen LARRASBURU²⁷⁶ hobetsi dugu, *Larrazpuru* (1995, DTE, 133 or.) ahozkoaren kalterako.

²⁷⁵ Gurean *zabala* generikoa duen leku-izen franko dago; ADARREKO ZABALA da horietako bat.

²⁷⁶ Ikus LARRATS.

Generikoetan, berriz, hizkuntza estandarreko herskariak dituzten aldaerak aukeratu ditugu, baina, oro har hizkuntza batuko arauak lotu arren, tarteka salbuespena egin da, azpimarratzea merezi duen euskal fonologiaren edo halako hizkeraren ezaugarri interesgarriren bat dagoenean batez ere. Ikus *galbario* generikoaz esandakoa (5.2., 5.10. eta 6.3.4.§)

5.15. Itxuratxarturiko toponimoak

Kartografian itxurarik gabeko izen mordoa topatu dugu, lan modernoetan bereziki. Forma horiek iturri bereko argitalpen guztietan errepikatu egiten dira gainera, militarren mapetan kasu.

Batzuetan, toki-izenon etorkiari antzeman dakioke, baina beste batzuetan ez da ikusten izena nondik sortua den. Bestelako euskarririk ez badago, bere horretantxe utzi dira horrelakoak corpusean; argibideren bat egonez gero, ordea, grafia interpretazioak eta egokitzapenak egin dira. Etsenplu bat jar genezake diogunaren lekuko. Ziurrenik *Mugarilacogaña* (1942, IGC1 eta 1953, IGC2) desitxuratua **Mugarri(e)takogaña* jatorrizkoaren transkripzio okerra baizik ez da izango, gisa horretakoak Estatuko kartografian maiz aski ikusten baitira, baina, beste daturik aurkitu ez denez gero, dagoen-dagoenean utzi dugu (MUGARRILAKOGAÑA).

Geografiari esker ere, aldian behin, forma desitxuratuak zein toponimoren oinordekoak diren asma daiteke. Horrelakoetan zuzenketa egin da, kasuak banaka-banaka aztertuz. Aintzat hartu diren hipotesiek beti kartografian dute oinarria, alegia, okerra kausituriko tokian (*Mugaritaco-Chavola*, 1942, IGC1 eta 1953, IGC2), edo inguruan, zein toponimo dauden ikusi eta, horren arabera, bien arteko antzekotasuna aztertzean (MUGARRIETAKO ETXOLA).

5.16. Forma hibridoak

Zenbait oikonimo izen espezifiko euskaldun batez eta segidan doan gaztelaniazko izenondo batez daude osatuta, *Otzoanea-mayor* (1863, HRU, 40 bin.) adibidez. Batzuetan idazkietan bertan edo, bestela, ahozko tradizioan, pareko euskal aldaerak idoro badaitezke ere, ihartutako izenak direnean gauzak ez dira hain argiak,

gaztelaniazko izenondoek euskaraz kideko bat baino gehiago dituztelako (*garaiko* / *goiko*; *beheko* / *azpiko*). Sarrera bana eman zaie, batetik bestera bidaliz, nahiz eta izaki edo eraikuntza bera izendatu. Hortaz, *Otsoanea-mayor* eta **Otsoaneandia* topatuz gero, bakoitzari sarrera bana emango litzaieke, etxe bera izendatzen dutela adieraziz.

Badago beste toponimo hibrido mota bat, gaztelaniazko preposizio batek lotutako bi euskal izen dituen hain zuzen: *Zilegi en Egui-aundi* (1936, HUA57, 98 or.). Oraingo honetan *EGIAUNDIKO ZILEGIA ez da zuzena, berez, EGIAUNDI baitago ZILLEGIAN eta ez alderantziz. ZILLEGI-EGIAUNDI izan da irtenbidea kasu honetan.

Gaztelaniazko generikoez eta euskal espezifikoez osatutako forma hibridoak daude azkenik, *Cantina Mugatz* (1989, HUTB; [kantína múatz] / [kantína muáz], Etxol.) eta antzekoak, alegia. Hona ekarri dugun testigantza taberna baten izena zenez horrela utz daiteke (CANTINA MUGATZ), edo gehienez ere, bigarren osagaia (izen espezifikoa euskalduna) araututako formaz onartu. Esan bezala, MUGATZ, CANTINA ere sar daiteke, *Mugatz* leku-izena baita.

5.17. Txistukariak

Hitz bukaeran

Oro har, egungo aldaera hautatu da. Hori horrela delarik, ihartutako toponimo batek hitz amaieran -z duenean eta grafia horrek afrikari bizkar-hobietako adieraz dezakeela pentsatzeko arrazoia badagoenean (-aitz, -motz) -tz-rekin arautu dugu. BURRUNDALAITZ (*Burrundalaiz*, 1794-1831, UGR3, 19 au.), EZTEIZAKAITZ (*Esteizacaiz* / *Ezteizacaiz*, 1683, HUA28; *Estizacaiz*, 1797, HUA41 eta 1848, HINGR2, 1213 zenb.), eta PAGADIMOTZ (*Pagadimoz*, 1794-1831, UGR3, 10 au.) dira horren adibide. Izena bizirik badago, afrikariz amaitzen diren izenak leku genitiboaren hondarkiaz deklinatzean, baldintza beretan, igurzkariaren alde egin da, hori delako hizkuntza estandarreko arau nagusia.

Ahozko tradizioan igurzkari bihurtzeko joera nagusitzen da argi eta garbi (*Abillasko zentrala* [abillaskò zéntralà], K.), baina bada afrikariak ebakitzen duen berriemaile bat

gurean²⁷⁷ (*Abillatxko zentrala* [abillatxkò zéntralà], Txil.). Guztiok dakigunez, leku genitiboa hartzean txistukaria afrikaria ala igurzkaria den jakitea aski zaila da batzuetan, neutralizazioa gertatu delako zantzua dagoenean batez ere. Bi aldaera daudenez gero, igurzkaridunaren alde egin dugu eta, esan bezala, hori baita arau nagusia, ABILLASKO INDARRETXEIA sartu dugu²⁷⁸.

Hitza barruan

Izenak gardenak ez badira, edo behar adinako idazkirik ez badago, gaurko ahoskera gorde da. Arazoa, ordea, ihartutakoetan dago, hitz barruko txistukari bizkar-hobietakoek -z-, -tz- -ç- eta -c- grafiak izaten dituztelako tradizio idatzian. Afrikariak igurzkarietatik bereiztea ezinezkoa denez, ihartutako leku-izenak afrikariz nahiz igurzkari bizkar-hobietakoz arautu dira kasuan kasuan, eta hori erabakitzerako gure esparruan eta oro har euskaraz gertatutakoa izan dugu gogoan.

Yraçurdi (1427, HUA1 eta 1551, HUA15) / *Iracurdi* (1611, HUA24, 113 au.) fitotoponimoarekin has gaitezke. *Iratze* edo *ira* + -tz(e) daudela pentsa daiteke, baina IRAZURDI hautetsi dugu, gure esparruan eta euskaraz oro har antzeko kasuetan gertatzen denari erreparatuta, ez dugulako afrikariaren alde egiteko arrazoi berezirik ikusi. Izan ere, bistan da igurzkaria duen aldaera seguruagoa dela²⁷⁹.

Grafia arazoez dihardugula, ihartutako toponimoen sailean -s- grafema kausitzean, *Guisasuri* (1739, HUA36) edota *Illarrain-soco* (1920, HUA57, 651 or.) / *Illarrainsocoa* (1935, HUA57, 138 or.) esaterako, kasuan kasuan, s (GISASURI) nahiz z irakurri dugu grafema hori (ILLARRAINZOKO). Aurretik jakina daukagu: ez da aise txistukari hori mihi-punta hobietakoa ala bizkar-hobietakoa den asmatzea. Hori bai, informazio gehiago ez dagoenean (*Uncela*, 1683, HUA28) / *Uncola*, 1773, VEK1A) bere horretan eman dugu, bizkar-hobietakoarekin alegia (UNTZELA).

²⁷⁷ Afrikaridun hauek Nafarroan ere ez dira ezezagunak. Cf. *Okarraitzko kaskoa*, Gorrotxategi & Salaberri (2000: 285).

²⁷⁸ Bizirik afrikaria bakarrik balego (eta gure esparruan ez da horrelakorik gertatzen) haren alde egin beharko genuke, forma arautua -ts grafiaz emanez. Ikus ZELTZURRIZKO eta ZELTZURRIZKO ERREKA.

²⁷⁹ Cf. OTZAMENDILARRE (*Otzamendilarre*, 1857-1860, HTR9, 26 au.).

Bokal ondoren *-zu* grafia badago (*Errazu*, 1831-1845, U.L.4., 23 au.), arrunki *-tzu* sartu dugu (ERRATZU²⁸⁰), baina badira salbuespenak, halere (ILLARRAZU²⁸¹). Sudurkari ondoren bizkar-hobietakoa ikusitakoan ere (*Anzola*, 1797, HUA41) afrikariz arautu dugu (ANTZOLA), gure esparruko euskara kontuan hartu baitugu, hots, normalki neutralizazioa egiten dela. *L-* eta *r-* aldamenean ere hori egitea erabaki dugu, eta dokumentazioko *Urzeguil* (1683, HUA28) afrikariz eman dugu (URTZEGIL), sandhietan gure esparruan afrikariaren aldeko joera dagoelako (*bear zian* > *biartzin* [biártzin]; *ar ezak* > *artzak* [artzák]).

Hortz-hobietako apikariarekin ere hitz barruan gauza bera gertatzen da ihartutakoetan. Eskuarki, *-s-*, *-ss-*, *-ts-* eta *-c-* grafemak izaten dituzte eta, ondorioz, afrikariak igurzkarietatik bereiztea nekeza izaten da, *Osarrain* (1561, HUA17, 11 au.) bera lekuko (OSARRAIN). Gauzak horrela, sudurkari ondoren *s* dagoenean (*Ynsustizaval*, 1732, HUA30, 420 bin.) *ts-z* arautu dugu (INTSUSTIZABAL).

Informatzaileek toponimoa mihi-punta hobietakoaz besterik ebakitzen ez dutenean (*Saratsetako lepua*, 1989, HUTB), ahozko tradizioa hobetsi dugu, SARATSETA alegia, toponimoa txistukari bizkar-hobietakoaz idatzita etorriagatik edo, behintzat, grafia dela eta hori irudituagatik (*Saraceta*, 1769, HUA37). Ildo beretik, ahozko tradizioan *-ts-* eta *-tz-* arteko txandaketa dagoenean, beste behin, gure esparruan —eta oro har euskaraz— gertatutakoa hartu da kontuan. Konparaziora, *Saratze / Saratze lepo* (1995, DTE, 173 or.) eta *Saatse / Saatseko lepo* ([saátsè] / [saátsekò lépó], Arg.) aldaeren artean, *ts-*ren alde egin dugu, oinarria *sarats-* (sahatsa) delako eta gurean SARATSETAKO LEPOA izeneko lekua badagoelako.

Iturri idatzietan *-s-* zein *-z-* ageri direnean, eta berriemaileek bizkar-hobietakoarekin baizik ebakitzen ez dutenean, bestela esan, idatzizko eta ahozko tradizioak bat ez datozenean, ez erabat behintzat, ahozkoa hartu da aintzakotzat. Horrelakoetan, gainera,

²⁸⁰ Urnietan ere *Erratzu* izeneko ibarra dago.

²⁸¹ Hemen, aurrekoan ez bezala, *-tz-* segurua den ez dago argi, *Yllarrazu* (1797-1833, HGR2, 43 au.) baita aztarna bakarra. Horren harira, Ihabarren (Arakilen) *Illarrazu* (1702) eta *Ilarrazuko* borda leku-izenak daude; *NTEM-XIII*, 88. Cf. Gorrotxategi & Salaberri (2000) 1.6.2.2.6. §.

grafia ezberdinen azpian igurzkariak ala afrikariak dauden jakitearen zailtasuna dago. Honatx etsenplu bat:

ALTZUETA

Alsueta (1668, HUA27, 125 au. eta 1728, HUA34), *Alzueta* (1797-1833, HGR2, 39 au. eta 44 au.), *Alsueta* (1843, HUA44), *Alzueta* (1852-1854, H.L.P.6, 16 au. eta 1920, HUA57, 432 or.), *Altzueta* (1962, UTC), *Altzueta* / *Altzuta* (1989, HUTB). AHOZ. TRAD.: [áltzwetà] (K.).

Beste honetan, berriz, *ts* duen aldaera hobetsi dugu, hots, OTSARRAMENDI, zaharrena —ez maizkoena— izateaz gainera, informatzaileek hori baino ematen ez dutelako.

OTSARRAMENDI

Ossarramendi (1611, HUA24, 113 au.), *Ozalamendi* (1739, HUA36), *Ozarramendi* (1797-1833, HGR2, 63 au.), *Otsarramendi* (1845-1846, HTR1, 1 au.), *Otzarramendi* (1797-1833, HGR2, 57 au.; 1848-1850, HTR4, 9 au. ; 1936, HUA57, 805 or.). AHOZ. TRAD.: [otsárramendi] (Ek.), [otxárramendi] (Txab. 2).

Hurrengoan, eta bere eratorrietan ere bai, *ts*-dunen alde egin dugu, ahozko tradizioan erabat nagusitzen delako eta tradizio idatzian topatu dugulako.

OTSOANEA / OTSOANEEAUNDI

Ozoanea (1702, HUA29), *Otzuanea* (1797-1833, HGR2, 44 au.; 1911, IM), *Otsoania* (1863, HRU, 42 bin.), *Ochuanea* (1942, IGC1), *Otzuenea* (1983, GFA2); AHOZ. TRAD.: [otsúanià] (K.).
Otsuania-aundi (1843, HUA44), *Otzuania-aundia* (1857, HUA48, 46 or.), *Otzuanea-aundi* (1920, HUA57, 472 or.).

Tradizio idatzian herskari aurrean -s- eta -z- grafiak daudenean eta berriemaileek, demagun, z-rekin ebaki dutenean, orduan ere ahozko tradizioa hartu dugu aintzakotzat.

EZTEIZA

Esteiça (1538, HUA9), *Ezteyça* (1546, HUA11, 35 au.), *Ezteiza* (1797-1833, HGR2, 72 au.), *Estiza* (1797, HUA41; 1920, HUA57, 887 or.), *Esteiza* (1831, DUA2 eta 1911, IM), *Eztiza* (1920, HUA57, 392 or.), *Eztiza* / *Ezteiza* / *Esteiza* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [éztizà] (Amu.), [éztizà] (Ek.), [éztejzà] (En.), [éztejzà] (Larr.).

Zernahi gisa, tradizio idatzian *tz* eta *ts* ikustean (*Otsazulueta*, 1928, JMB3, 268 or. / *Otzazulueta* 1944, GHO1; 1980, IGN1) eta informatzaileei bietara jasotzean (*Otsozulota* [otsózulotà], Berr. z. / *Otzazuluta* [otzázulutà], Id.) etimoa ere kontuan hartu dugu, gardena badu behintzat (OTSAZULOETA).

Tradizio idatzian herskari aurrekoa -s- denean eta ahozko tradizioan -z- edo -s-rekin jaso dugunean, kasuz-kasuz hartu da erabakia. Garbia bada, errestituzioaren alde egin dugu. Hurrengoak erakusgarri batzuk baizik ez dira, sail luzeagoa ere ekar bailiteke. Aurreneko adibidean, bi aldaerak erabiltzen dira ahozko tradizioan, baina -s- duenaren alde egin dugu, nahiko idazki zaharretan erabiltzen delako. Bigarrenean, berriz, -z- duen aldaera hobetsi dugu, idazkietan azaldu ez arren etimoa argia delako (*zumi(t)z-* + *-ti*). Ikus 5.9.1.§.

OZISPE

Ozispe (1574, LMM, 182 or.; 1989, OM), *Ozizpe* (1995, DTE, 219 or.); *Ozispe erreka* (1989, OM).

ZUMIZTI

Zumisti (1794-1831, UGR3, 17 au. eta 1863, URU, 152 au.).

AHOZ. TRAD.: [zúmistikò érréká] (Ai.); [zúmiztikò érréká] (Ai., Larr. eta Mik.).

5.18. Antzinako eta egungo formen arteko aldea

Zalantzak egonez gero, aspaldikotasuna eta maiztasuna izan dira irizpide nagusiak tradizio idatziko eta oraingo aldaeren artean aukeratzeko orduan. Horrela bada, behin bakarrik kausitu forma batek maiz dokumentatzen denak adinako pisurik ez du izan

erabakiak hartzerakoan: 16. mendean *Barcardaztegui* birritan aurkituagatik, hortik aurrerako izkribuetan *Barcaiztegui* aldaera besterik azaltzen ez denez eta ahozko tradizioan *Barkixtei* ([bárkixtèi], K.) eta *Barkaztei* ([bárkaztèi], Ai. eta Po.) aldaerak jaso ditugunez, BARKAIZTEGI hobetsi da. Gainera, ziurrenik jatorrizkoa BARKARDAZTEGI bada ere, forma honek, egungo erabiltzaileei begira, leku-izenaren identifikagarritasuna oztopatuko luke.

Idazkietan bertan aldaketa garrantzitsuak ikusten dira testigantza zaharrenen eta berriagoen artean, *Oceriagoca* (1797, HUA41) eta *Orzaica* (1920, HUA57,104 or.) lekuko. Jakina, berrienak dira, gehienetan, egungo ahozko tradizioetik hurbilen daudenak: *Ortzabika* ([ortzabíka], Amu.), *Ortzeika* ([órtzeikà], Iz., Txab. 1 eta Txim.), *Ortzaika* [órtzajkà] Txim.). Erabakia hartzea ez da erraza, baina hemen identifikagarritasunari eman diogu lehentasuna, eta ORTZAİKA idatzi.

Estreinako agerraldietan hitz hasieran bokal itxia dagoenean, baina gainerako idatzizko aipamenetan (eta ahozko tradizioan) toponimoa betiere bokal erdikoz edo irekiz ageri denean bokal itxia ez da gorde. Hori erabakita, hurrengo galdera da txistukari ondoren bokal etimologikoari eutsi behar zaion ala forma berriari toki egin, hau da, bokal erdikoa mantendu behar den edo bokal irekia duen aldaera erabili²⁸². Aurrenekoa hobetsi da, zaharrena izateaz gainera, bizirik dagoelako.

ETZELA

Yçela / *Hiçela* (1597, LMZ, 43 or.), *Ezela* (1683, HUA28), *Ecela* (1773, VEK1A), *Etzala* (1889, HUA54).; AHOZ. TRAD.: [étzalà] (Amu., Ek. eta En.), [étzelà] (En. eta Ezk. b.).

Oraingo honetan, ordea, hitz barruko *e* baten bilakaeraren ondorio datekeen *i* bokala gorde egin dugu, idatzizko eta ahozko tradizioetan ia erabat nagusitzen da eta. Berria dirudi, halere.

²⁸² Bokal erdikoa dutenak berriemaile nafarrek baizik ez darabiltzate.

ETZIAGO

Eceago (1797, HUA41), *Etzio* (1942, IGC1; 1983, IGN2), *Ezio* / *Etzio* (1989, HUTB). AHOZ. TRAD.: [étziò] (Amu.).

Kontsonanteen arloan, lekukotasun zaharrenetan hitz hasieran ezpain-horzkaria ikusten denean eta gainerako idatzizko agerraldietan eta ahozko tradizioan kontsonante horren ordezkari ahoskabea dagoenean (*F*- > *P*-), bigarrenaren alde egin dugu.

PAGOAGA

Fagoaga (1550, HUA14; 1584, EHA1; 1773, VEK1).

Bagoaga (1773, VEK1B), *Pagoaga* (1773, VEK1; 1843, HUA44; 1911, IM; 1942, IGC1; 1983, IGN2); *Pagua* / *Pabua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [páguà] (K.).

Goikoaren harian, gure esparruko FAGOLLAGA nabarmendu nahi genuke, *Paolla* [páóllà] (K.) usu erabili arren, *Fagollaga* [fagóllagà] aldaerak bizirik dirauelako.

Hainbat lekukotasun ikusita, idatzizko aipamen batzuk (egungo forma bera barne) desitxuratuta daudela pentsatzeko arrazoiak egoten dira sarritan, baina, zoritxarrez, arrunki ez da garbi ikusten jatorrizkoa zein izan daitekeen. Horrelakoetan, idatzizko aldaera horien artean maizenik topaturikoa onartu dugu, edo horrelakorik ez balego, lehenik dokumentatzen dena.

Atzizki eta bukaera ezberdinekin behin baino gehiagotan agitzen dira horrelako arazoak. Adibidez, OLLOKI aukeratu dugu, estreinako idatzizko agerraldian (*Olloqui*, 1625, *herreria*, LMI, 234 or.) eta ahozko tradizioan *-(t)egi* atzizkia gabe azaltzen delako (*Olloki* [óllokiá], Amu., *adl.*; [óllokì], En.; [óllokitxiki], Ollok.), 19. mendeko bibliografian atzizkiarekin etorri arren (*Olloquiegui*, 1847, JII, 67 or.)

Lekuko zaharrenak desitxuratuta daudela pentsatzeko arrazoiak dagoenean ere (*Unsacue*, 1554, EUA2, 122 or.), gainerako idatzizko aldaeren artean (*Usascua*, 1898, EGZ; *Usascue*, 1944, GH02; 1962, UTC) gehien erabiltzen dena hartu dugu

izenburutako (USASKUE²⁸³) edo, horrelakorik balego, ahozko tradizioko forma (*Usaskue* [usáskwe], Asta.).

Hitz amaierari berriro helduz, gerta liteke leku-izen berak bi aldaera izatea. Idazkien antzinakotasuna, ugaritasuna eta ahozko tradizioan bildurikoa hartu dira aintzat horrelakoetan.

ERROTARAN

Errotaran (1427, HUA1), *Herrotarayn* (1467, HUA5), *Errotaran*²⁸⁴ (1740, HUA30, 541 au.). AHOZ. TRAD.: [érrotàn békuà] / [érrotàn góikuà] (K.).

Idatzizko aztarnak gutxi direnean zailtasunak areagotu egiten dira, haien eta ahozko lekukotasunen artean alde handia dagoenean bereziki.

MAKUTSOLO

Macurssolaavia (1141-1142, GG, 209 or.), *Macurssola* (1178, IKA3).

AHOZ. TRAD.: [makútsulò] (Ezk. b. eta Lor. b.), [makútsolò] (Lor. b.).

Idatzizko iturriekin izandako gorabeherekin jarraituz, iharturiko izen batean egun erabiltzen ez den osagaia aurkitzen dugunean, *Aischipiondo* (1628, DUA1) oronimoaren *txipi* konparazio batera, mantendu egiten dugu arautzerakoan, alegia, AIZTXIPIONDO sartzen dugu (ez AIZTXIKIONDO). Haatik, idatzizko testigantza batean ahozko tradizioan (eta idazkietan) ezohiko zerbait bat topatuz gero egungoaren alde jokatu dugu, zaharragoa izan daitekeela pentsatzeko arrazoiak egonagatik. Esaterako, EGIAUNDI aukeratu da *Eguiandia* (1797, HUA41) eta antzekoen izenburutako, hori delako testu gehienetan (*Eguiiaundi*, 1920, HUA57, 392 or., *Egui-aundi*, 1936, HUA57, 98 or.) eta ahozko tradizioan erabilitakoa (*Egiaundi* [égiáũndi], Amu. / [égiáũndin], Amu., *in.* / [égiáũndi], Txim.), nahiz eta (*h*)*andi* > (*h*)*aundi* urratsa ezaguna izan eta hizkera arruntean lehena hobetsi dugun.

²⁸³ Segur aski *isats*, *itsas*, *itsats* fitonimo arruntaren aldaera ezpainkaritua izango da hau, gehi *-kue* (ikus MUNISKUE, MERKUE, ...). Cf., esaterako, Zareko *Utsaskieta* eta *Utsaskietarana* (EAEATB, 88).

²⁸⁴ Hona ekarri ez diren arren, 1467. urtekoaz beste guztietan *Errotaran* kausitu dugu.

5.19. Aldaera ezberdinen aukeraketa

Tradizio idatzian izen beraren bi aldaera aurkitu ditugu batzuetan, *Arambegui-azpicoa* (1951, UU5) eta *Aramberri* (1951, *arbolado*; *erial*, *jaral*, UUA18) adibidez, aurrenekoa egun ibiltzen dena edo haren oso antzekoa (*Aranbei* [áranbèi], Amu. eta Mari. 2). Dardarkari azkarrak bokal artean, eskuarki, ez direla erortzen aintzakotzat hartu dugu eta, horregatik, bidezkoena ARANBEGI hautatzea iruditzen zaigu. Idatziz gehienik erabili den aldaera hobestea da beste aukera.

Batzuetan, damurik, euskal tradizioari begiratzea ez da aski izaten bi aldagaietatik zein aukeratu behar den erabakitzeko, batez ere ihartutako leku-izenak direnean, *Urdanzulocoeta* (1855-1857, UTR8, 46 au.) / *Urdanzalecueta* (1863, *tierra*, URU, 152 au.) kasu. Gerta liteke, toponimo beraren bi aldaera izan beharrean bi izen ezberdin izatea ere, baina zein idazki motatan azaltzen diren kontuan hartuz gero, oraingoan behintzat, ez dirudi hori gertatzen denik. Hala, beste toki batzuetan URDANTZULO bezalako toponimoak badiren arren²⁸⁵, gure esparruko toponimiaren logika normalari jarraituz, badirudi URDANTZALEKUETA forma URDANTZULOKOETA baino itxurazkoagoa dela. Edonola ere, bigarren hori ematea ere zilegi litzateke (cf. URRUNTZALEKUETA).

Bestalde, 1615, 1763 eta 1857-64 urteetan *Urriolondo* erabiltzen da idazkietan, 1818, 1897 eta 1937an *Urrillondo* eta, azkenik, 1848, 1960 eta 1983an *Urbillondo*; ahozko tradizioan *Urbillondo* [úrbillondò] jaso dugu. Zaharrena lehena dateke (*Urriolondo*) eta hemendik (bustidura eta guzti) hirugarrena atera izango da, hots, *Urbillondo*. Beraz, berandu arte bizirik iraun duela, ongi dokumentatuta dagoela eta *Urrillondo* biziaren antzekoena dela gogoan harturik, URRIOLONDO da hobestekoa.

Beste honetan, tradizio idatzian OLABERRIAGA (1516, 1538, 1550, 1607, 1683) eta OLABERRI (1632, 1683, 1773, 1780, 1831) nagusitzen dira, baina 19 eta 20. mendeetako idazkietan *Olaberrieta* aldaera azaltzen da (1899, UUA2 eta 1920, HUA57, 520 or.), baita, aldian behin, ahozkoan ere ([ólaberritakò érrèkà], Ek.). Aldaera hori berria eta

²⁸⁵ Asiainen (Oltza zendea) *Urdanzulo* (1598) biltzen du Jimeno Juriok (1989b: 112) eta Elosegik (1972: 152), berriz, *Urdanzulo* izeneko saroia aipatzen du Aralarren. Halaber, *Urdantzuloeta* jasotzen du Zubietan (Malerrekan) Iñigok (1996: 416).

indar gutxikoa dela dirudi, ahozko tradizioan *Olaberri* [ólaberri] gailentzen delako. Morfologikoki ezberdinak direnez gero, sarrera bana eman diegu, bakoitzean garbi utziz beste biek toki bera izendatzen dutela.

Aipatu bezala, toponimo beraren idatzizko eta ahozko erakusgarrien artean alde handia egoten da askotan, etimoa gardena izanda ere. Hori horrela delarik, jatorrizko forma izan daitekeena nabarmen itxuraldatu denean hura aukeratzen bada leku-izenaren identifikagarritasuna zalantzan jar daiteke. Gainera, ondare kulturala zaindu eta gordetzea garrantzizkoa da. Zenbait adibide jar genezake.

Hainbat idazkitan (1920, HUA57, 52 or. eta 1936, HUA57, 713 or.) eta ahozko tradizioan *Irubide* forma ageri da, baina noizbait *Irubidieta* erabili dela pentsatzeko arrazoia badago (1942, IGC1; 1953, IGC2; 1981, SGE2); gehiago da: azken hori izango da segur asko sorburua. Azkenean, sarrera bana eman diegu, corpusean batetik bestera igorritz (IRUBIDE / IRUBIDEETA).

Batzuetan, damurik, idatzizko eta ahozko tradizioetako lekukotasunen antzinakotasun eta maiztasunak ez dute izaten bi aldaeren artean bat aukeratzeko adinako indarrik. Ondoko hau arautzeko, tradizio idatziari erreparatuta ere (*Trinchalecu*, 1951, UUA18; *Trintxalekuta*, 1976, TA, 14 or.), ez da aise erabakia hartzea. *Trintxaleku* ([trintxalekù], Larr.) nahiz *Trintxalekueta* ([trintxalekutà], Amu. eta Mari. 2; [trintxalekúta], Amu.; [trintxálekutá], Mik.) bizirik daudela kontuan hartuta, TRINTXALEKU eta TRINTXALEKUETA aldaerak aukeratu ditugu, *Trenchalecueta* 1794rako azaltzen den arren. Hain zuzen ere, hirurek toki bera izendatuko balute —ez dirudi— komenigarria litzateke -Ø / -eta aldizkatzea dagoela jakitera ematea hizkuntza ezaugarriak nabarmentzeko tenorean.

Gure esparruko izen ezagunena datekeen *Adarra* / *Adarramendi* aztertzeari lotuko gaitzaizkio orain. Lehenik eta behin, diogun berriemaile guztiek *Adarramendi* darabilte, -mendi generikoa erantsita alegia²⁸⁶, nahiz eta tradizio idatzian *Adarra* kausitzen den (1625, LMI, 230 or.; 1628, DUA1 eta 1833-1835, DUA3). Mendia

²⁸⁶ *Adarra* ematen dutenek ere *Adarramendi* darabilte.

izanda, ez da harritzeko agirietan usu aurretik gaztelaniazko *monte* duela ikustea (*Monte Adarra* 1881, JOA eta 1898, EGZ). Ildo horretatik, egun, erdaldunek *Adarra* esan ohi dute. Badu beste oinordekoa, *Agerre* hain zuzen ere, aurreneko aldiz 20. mendean aurkitu duguna. Ahozko tradizioan, bestalde, *Aerreko zabala* eta antzeko formak nagusitzen dira.

Corpusean ADARRA sartu dugu, *Aerreko zabala* eratorriak garbi adierazten baitu jatorriz ADARRA eta ADARRAMENDI ezberdinak ziratekeela, hots, dermioa ADARRA zela, eta ADARRAMENDI eta ADARREKO ZABALA izenek aurkintza zabal hori zatitzeko balio zutela, gehiago zehazte aldera. Hala berean, *Aerreko zabala* ADARREKO ZABALA arautu dugu eta *Agerre* berria ez dugu sartu, *Aerreko zabala* interpretazio ustelaren fruitu dela argi dagoelako.

Idatzizko erakuskari bakarra egonda ahozko tradizioan aldaera bat baino gehiago bildu ditugunean, hau da, toponimoak egun forma finkorik ez duenean, kasuz kasu hartu dira erabakiak. Hurrengo honetan, esate batera, sorburua **Sasiko iturri(a)* izan daiteke ([sásikoʝturri], Bez.), baina forma horren idatzizko lekukotasunik ez dugu topatu (*Zazi'ko-erreka*, 1976, TA, 17 or.). **Sasiko iturri*-k, leku genitiboa galduz, *Sasiturri* emango luke eta, ondoren —iturria dagoen ingurua izendatzeko agian— litekeena da *-eta* atzizkia hartu izatea ([sásitturrità] / [sasítturritakò érrəkà], Mari. 2) eta, nolabait esan, hidrotponimo izatetik oronimo izatera igarotzea. *Sasi*-ren eratorri horiei sarrera bana eman diegu (SASIKO ERREKA, SASIKO ITURRI / SASITURRIETA, SASITURRIETAKO ERREKA), beharra denean alderdi ezberdinak izendatzen dituztela adieraziz.

Aldez aurretik jakina daukagu ahozko tradizioaren erreferentzia baizik ez badago aldaera arautua hautatzerakoan erabakiak kasuan-kasuan hartu behar direla. Esaterako, *Apaizarri* ([ápaiʝarri], Txab. 1) oronimoaren *Apaizetako erreka* [ápaiʝetako erreka], Txab. 1) aldaera **Apaizarrietako erreka* batetik atera dateke beharbada, disimilazioz, baina sarrera bana eman zaie (APAIZARRI eta APAIZETAKO ERREKA), balekibale. Besterik da eremu bera izendatuko balute kartografian zein sartu behar den ikustea, baina ez da hori agitzen oraingoan.

Hondarkia eta izen generikoa aldakorrak direnean ere, nolabait esan, forma finkorik ez dagoenean (*Asteasuko Kaskoa* / *Asteasuko Lepoa*, 1983, GFA2; / *Astiasun txabala* ([ástiasùn txábalà], Ek., Ezk. b. eta Txim.), bakoitzari sarrera bana eman zaie corpusean (ASTEASUKO KASKOA / ASTEASUKO LEPOA / ASTEASUREN ZABALA). *Asteasu* (gurean) bizirik balego, edo dokumentatua, sartu egingo genuke corpusean, bestela ez (cf. AIAREN BORDA). Nolanahi ere, *Asteasu* hori da guztien oinarria.

Iturria hori bakarrik izanda, ahozko tradizioan toponimo batek aski antzekoak diren bi aldaera dituenetan etorki zaharrekoa aukeratu dugu izenburutako. Hori bai, badaezpada ere, aldaera ezberdinei sarrera bana eman zaie. *Gazteluko tontorra* ([gáztelukò tóntorrà], Bentatx.) eta *Gazteleku tontorra* [gáztelekù tóntorrà], Larra.) aldaerek adibidez, gure esparruko toponimiaren logika “arrunta” ez dute urratzen, badirelako DANTZALEKU eta GAZTELULURRA izeneko aurkintzak, baina, toki berari dagozkionez, eta aipamen zaharrik aurkitu ez denez, GAZTELUKO TONTORRA hobetsi dugu izenburutako, bakoitzari sarrera bana emanaz.

Hurrengo honetan, informatzaile berak bi forma ezberdin eman zituen toki bera izendatzeko. Lehenengoa, —nahiz eta tartean leku genitiboa egon— bi osagaiak elkartuta zituela ahoskatu zuen, hots, *Pellakotxoko* ([péllakotxokó], Aparr.), baina bigarrena ez, bi osagaiak bereiz zituela ebaki baitzuen: *Pellango txokua* ([péllangò txókuà], Aparr.). Argitu beharrean gara, berriemailearen aburuz, *pella* gaztelaniaz *perilla* izenarekin ezagutzen den zuhaixka dela. Bestetik, azpimarra dezagun *bokala-* + *-n-* + *-go* batura gure esparruan gehiagotan ere jaso dugula (ikus 5.2.§). Hemen, beste kasuak ere azterturik, jatorrizkoa zein den erabaki behar izan dugu eta aldaera araututzat bakarria eman, PELLAKO TXOKOA alegia.

5.20. Plural-marken eransketa

Euskarazko pluralaren morfema duten formak —marka hori egoki erabilia izanez gero— beren horretan arautu ditugu, bizirik iraun ala ez. Bi adibide: MURRUETAKO ZULOAK ([múrrutakò zúluàk], Arg.) nahiz OARAINGO PAGOAK (*Oerangopagoac*, 1833-1835, DUA3) hobetsi ditugu.

Ildo beretik, tradizio idatzian, gaztelaniazko plural morfema duten aldaerak kausitu ditugu sorburu bereko bi leku-izen edo gehiago adierazteko, *Ozoaneas* (1740, HUA30, 541 au.) eta *Ubarratuas* (1780, HUA39 konparazione. Mapetan, jatorrizko toponimo euskalduna (inolako numero markarik gabe) berreskuratu dugu (OTSOANEAK, UBARRATUAK).

Badira gaztelaniazko pluralaren morfema hartu duten toponimo gehiago. Izan ere, euskal izen askok -s hartzen dute idazkietan, euskara galdu eta erdara hedatzearekin batera, berez pluralak ez izanagatik. Plurala dela pentsatzeko arrazoirik ez badago, erdarazko pluralgilea ezabatu egin da. Honatx adibide bat:

ZILLEGI²⁸⁷

Cilleguis (1889, HUA56), *Cillegui* (1927, HUA57, 14 or.), *Cilleguis* (1933, HUA57, 34 or.); *Zileguis* (1935, HUA57, 34 or.), *Zillegis* (1936, HUA57, 190 or.), *Zilegis* (1936, HUA57, 811 or.), *Silleris* (1983, IGN2).

5.21. Artikulua²⁸⁸

Ahozko tradizioan mugatzailez hornitutako eta mugatzailerik gabeko aldaeren arteko txandaketa dagoenean aurrenekoa hobetsi dugu, baina ahozkoa artikulurik gabe bildu bada azken horren alde egin dugu, nahiz eta idatzizko aldaerek behin bahino gehiagotan artikulua izan.

PARDAKI

Pardaquia (1794-1831, UGR3, 15 au. eta 1831-1845, UGR4, 24 au.), *Pardaqui* (1855, UEA1; 1857, HUA48, 72 or. eta 1944, UUA14), *Pardaki* (1979, UUA20)
 AHOZ. TRAD.: [párdaki] (Ai., Mik., Oiarbi.), [pardáki] / [párdakí] (Amu.).

²⁸⁷ Cf. Lezoko *Zillegi* eta *Zillegigoena* (1995, LRM).

²⁸⁸ Artikuluaren auziaz, ikus Gorrotxategi & Salaberri (2000) 1.3.4. eta 1.5.§.

ELORRIBI

Elorrvia (1740, HUA30, 541 bin.), *Elorribia* (1797-1833, HGR2, 37 au. eta 1843, HUA44), *Elorràbia* (1857, HUA48, 45 or.), *Elorrabi* (1911, IM eta 1937, AB), *Elorrabia* (1920, HUA57, 198 or.). AHOZ. TRAD.: [elórrrabi] (K.).

Idazkietan marka hori inoiz aurkitu ez eta ahozko tradizioan artikulua duten eta ez duten aldaerak badaude artikulurik gabekoa hobetsi dugu. Oraingo etsenplu honetan, artikulua erabilpena herri etimologia baten ondorioa izan daiteke, informatzaileek azken zatia (-*suain*) *osin* terminoarekin nahasi dutela irudi baitu.

ILLARRASUAIN

Yllarrasuayn (1516, HUA7), *Yllarsoyn* (1554, EUA2, 122 or.), *Yllarrasuain* (1607, HUA23; 1683, HUA28; 1773, VEK1), *Yllarrazuain* (1769, HUA37), *Yllarrosain* (1773, VEK1; 1838, DUA5), *Yllarrasen* (1773, VEK1A), *Illarrazuain* (1833-1835, DUA3). AHOZ. TRAD.: [íllaʊsɪn] / [íllaʊsɪñ] / [íllaàn úsiñà] (Aparr.), [ílláʊsɪn] / [íllaʊsiñà] (Arg.); [ílláʊsingò záalá] / [ílláʊsingò zábalà] (Arg.).

Ihartutako izenen kasuan, joera nagusia edo bakarra denean, artikulua bere horretan mantendu dugu, argibidez GAZTAÑADIA sartuz (*Gastañadia*, 1932, HUA57, 818 or.). Era berean, bakuna dela segurua ez denez, hots, konposatua izatea litekeena denez, *Portualdecoa-erribera* (1927, HUA57, 156 or.) hidrotponimoan gauzak bere horretan utzi dira eta artikulua gorde da (PORTUALDEKOA-ERRIBERA²⁸⁹). *Pardaqui-azpia-ondoa* (1951, *herbal*, *helechal*, *argomal*, UUA18) oronimoari dagokionez, hiru osagai nagusiak elkartuta dituela arautzeaz landa, artikulua mantendu egin dugu, hala hitz barruan nola amaieran (PARDAKIAZPIAONDOA). Badirudi *Pardakiazpia* dela oinarria.

5.22. Hagiotoponimoak²⁹⁰

Eranskinik ez dutenean (*Santodomingo* [sántodomingò], Amu.), oro har, euskal grafiaz eta osagaiak bereiz dituztela idatzi dira hagiotoponimoak (SANTO DOMINGO). Erabilerak horretarako bide emanez gero (*Santaengrazi* [santáengrazi] / *Santa Engracia*

²⁸⁹ Ikus 5.9. § eta 5.27. §

²⁹⁰ Gai honetaz ikus Salaberri (1999).

[sánta éngracià], Id.), aldian behin, salbuespenak egin dira, eta ez dugu euskarazko aldaera estandarra eman (SANTA ENGRAZIA), gaztelaniazkoa oinarritzat hartu baita²⁹¹ (*Santa Engrácia*, 1857, HUA48, 62 or. / *Santa Gracia*, 1898, EGZ; 1928, JMB3, 268 or.; 1942, IGC1; 1944, GH01).

Halaber, ondoan *ermita* generikoa dutenean, izena eta izana bat datozenean, hagiotoponimoak euskal grafiaz eta osagaiak bereiz idatzi dira (SAN SEBASTIAN ERMITA²⁹²); ez, ordea, izen geografiko batez lagunduta daudenean (SANTODOMINGOKO ERREKA / SANTODOMINGOKO PAGADIA).

5.23. Ezizenak eta patronimoak

Jakina den bezala, leku-izen franko pertsona izen eta ezizenetan oinarritzen dira, *Joxinixion txabola* ([joxínixiòn txábolà], Amu. eta Mari. 2) eta *Jainkuan egiya* ([jáinkuàn égiyà], Amu. eta Txim.) lekuko. Sorburu den izena euskarazko beste edozein pertsona izen bezala arautu da, baina, hori bai, hipokoristikoak eta ezizenak errespetatu egin dira (JOSE INAXIOREN ETXOLA eta JAINKOAREN HEGIA²⁹³). *Jentillen babesa* [jéntillèn bábesà] (Amu.) toponimoari bagagozkio, *jentil* izen arrunta da eta horregatik ez dugu bustidura gorde (JENTILEN BABESA).

Azkenik, idazkietan *izen berezia* + *izen generikoa* dituzten formak aurkitzean, *Maria Lopez erreka* (1776-1794, UGR2, 3 au.) kasu, aurrekoetan aipatutako irizpide berak ezarri ditugu (MARIALOPEZERREKA²⁹⁴). *Monte de Tomas* (1573, HUA19, 7 bin.) bezalakoak, ordea, gaztelaniaren arauz eman ditugu²⁹⁵ (MONTE DE TOMÁS).

²⁹¹ Cf. Altsasuko *Santaengrazizulo*, NTEM-IX, 56.

²⁹² JAUN DONOSTI izenaz ere ezagutzen da. Cf. BARINGARATEERMITA.

²⁹³ Cf. Iruritako (Baztango) *Jinko erreka*; NTEM-LII2, 160.

²⁹⁴ Cf. Abaltzisketako *Joxemariarizti* (1997, ABM) edota Hondarribiko *Juanrramoniturria* (Furundarena, 2002: 450). Sánchez González de Herrero (1985:298), bide batez, *Marilópez* izena biltzen du Trebiñun.

²⁹⁵ Cf. *Etxarriren partzela*, Gorrotxategi & Salaberri (2000: 281).

5.24. Oikonimoak

Zalantzazko etorkia duten oinarriak bokalez amaitzen direnean, nahi baino gehiagotan *-enea* ala *-nea* dugun ezin daiteke ziur jakin. Horren aurrean, garrantzitsuena oinarria osorik ematea da, hots, gure kultura ondarea gordetzea. Horrez gain, bukaera egokiro emateko, gure esparruko oikonimia bere osotasunean ikusi eta kontuan hartzen saiatu gara²⁹⁶, kasu askotan, *-enea* bukaeraren ordeztu, *-nea* nahikoa izan bailiteke.

OTSOANEA

Ozoanea (1702, HUA29), *Otzuanea* (1797-1833, HGR2, 44 au.; 1911, IM), *Otzoanea* (1797-1833, HGR2, 54 au.), *Otsuania* (1843, HUA44), *Otsoania* (1863, HRU, 42 bin.), *Otsuanea* (1864, HUA57). AHOZ. TRAD.: [otsúanià] (K.).

KANPANDUJANEA

Campandugania (1831-1845, UGR4, 26 au.), *Campandojanea* (1941, UUA10C), *Campandojania* (1951, UUA18).

Ondoko oikonimo honetan arazorik handiena *-oa* / *-ua*-n dago. Tradizio idatzian azaltzen den *-uania* bukaera *-oanea* arautu behar dela irudi duen arren, *-a*- dun aldaerarik ez da azaltzen, baina bai *Bortolu*. Izan ere, *Bertol(o)*, *Bartolo*-rekin zerikusia ba ote duen ez dakigu ziur eta, ondorioz, zuhurrena BORTTOLUANE²⁹⁷ sartzea da segur aski (Cf. TXONKOANEA).

BORTTOLUANE

Bortoluania (1843, HUA44), *Bortolunia* (1863, HRU, 40 au.), *Bortoluea* (1937, AB), *Bartolonea* (1960, GS). AHOZ. TRAD.: [borttólunià] (K.), [borttúlunià] (Larr.).

Ahozko tradizioan *-enea* duten etxe-izenek bukaerako *-a* hori, artikulua alegia, galdu egiten dute sarritan (*Txokolatene* [txókolatenè], K.). Desagertutakoa berreskuratu egin da horrelakoetan (TXOKOLATENEA); hori bai, kasuak bakarka ikusi dira eta

²⁹⁶ Euskal Herriko beste alderdi batzuetan gertaturikoa ere kontuan izan dugu. Ikus, esaterako, Salaberrik (2006) Nafarroako euskal oikonimiaz idatziriko artikulua.

²⁹⁷ Ikusten den bezala, bizirik dagoen sabaikaria errespetatu da, *-tt-* sartuz.

bakoitzaren historia kontuan hartu da (*Chocolatenia*, 1931, HUA57, 215 or.; *Txokolatenea*, 1983, GFA2). Esan gabe doa, oikonimoak leku edota jabego genitiboan deklinatzerakoan, ahozko tradizioan gertatu bezala (*Txokolateneko malda* [txókolatenekò máldà], Etxol.), bukaerako *-a* hori ezabatu egin dela (TXOKOLATENEKO MALDA).

Hala berean, ezizen eitea duten izen berezietan oinarritutako oikonimoei genitiboa eranstea ([bízkaɲnekò bórdà], En.), zenbait aldiz, osagai hori desagertu egiten da (*Bizkain borda* [bízkaɲn bórdà], En.) eta, ondorioz, oinarritzko formak *-enea* zukeen ala ez jakitea zaila bihurtzen da. Gauzak dauden-daudenean utzi dira, alegia, ez da horietan *-(e)nea* berreskuratu. Jakina, bakoitzari sarrera bana eman zaio (BIZKAINEKO BORDA eta BIZKAIREN BORDA).

Duela gutxi asmatutako oikonimoei dagokienez, azkenik, gainerakoekin ez bezala jokatu dugu. Izendatzaileek hautatutako forma bere horretan uzten saiatu gara, askatasuna errespetatzeko asmoz²⁹⁸.

5.25. Odonimoak

Odonimoak izen generikoa eta espezifikoa bereiz dituztela idatzi dira. Oinarria izen arrunta balitz (*Goenkale*, *Barrenkalea* ...) bi osagarriak lotuta idatz litezke, baina KARDABERAZ KALEA Hernanikoaren kasuan, esan bezala, ez.

5.26. Grafia

Generikoaren hasiera letra xehez zein larriz eman liteke, hau da, *Tximistako Elurzuloa* edo *Tximistako elurzuloa* idaz liteke. Gure ustez, hobe da generikoaren hasiera letra xehez idaztea, hau da, izen arruntak bezala²⁹⁹, mapetan eta nahasketak egotea zailagoa baita horrela.

²⁹⁸ Cf. Goizargi, Gorrotxategi & Salaberri (2000: 310). Gaur egungo etxe eraiki berrien izendabideaz ikus Salaberri (2006: 887-888).

²⁹⁹ Horrelakotzat hartzen dira, *h*-ak eta sartzeko orduan.

5.27. Erdal jatorriko toponimoak³⁰⁰

Erdal jatorriko toponimoen sorburuak exonimoak edo izen mitologikoak izan litezke zenbaitetan, beste herrialde batzuetako lekuen eta izakien izenak, alegia. Sail honetan, izen espezifikoko batez (*Jibraltar* 1989 HUTB; *Ercules*, 1797, *cima*, HUA41) edota espezifikoz eta generikoz osatutakoak daude (*Mesadeuropa* [mésadeuropà], Ek.). Aurrenekoak euskal grafiara egokitu dira (GIBALTAR³⁰¹, HERKULES), baina espezifikoa eta generikoa dutenak, berriz, gaztelaniazko ortografiaz idatzi dira (MESA DE EUROPA), jatorrizko hizkuntzaren arauak jarraituz alegia.

Oronimo moduan erabiliz gero (*Buenosaires* [bwenósajrès], Larr. eta Mik.), exonimoak elkartuta arautu dira (BUENOSAIREs). Ohar bedi, honelakorik balego, postposiziodun edota izenondodun formak arautzea errazten duela estetikoki lotuta idazteak, baina hagiotoponimoetan bezalako prozedura ere onar liteke (*San Pedro* baina *Sanpedrondoa*). Besterik litzateke Argentinako hiriburuaz aritzea, orduan *Buenos Aires* idatzi beharko bailitzateke segur aski. Urnieta, Hernani eta Donostia aldean exonimoak baserri izenetan ikusten dira gehien-gehienetan, baina gure esparruko *Buenos Aires* ez da oikonimoa, oronimoa baizik.

Azkenik, erdaraz eta euskaraz erabilitako leku-izenak daude, erdal jatorria izanda, euskal hiztunek beren hizkuntzara egokitu dituztenak alegia. Ondorioa da aldaera bikoiztasuna dagoela, bata gaztelaniaz eta bestea euskaraz erabili direla. Izen generiko batean oinarrituak egoten dira maiz horrelakoak. Hemen, euskal aldaeraren alde egin dugu, bi erakusgarri dituztenak (*Puerto*, 1920, HUA57, 54 or. / *Portu*, 1920, HUA57, 812 or.) euskal formaz bakarrik emanez (PORTU), baldin eta jokabide horrek izenaren identifikagarritasuna kinkan jartzen ez badu. Hain zuzen, gaztelaniaz izen arruntak balira ere itzuli egin beharko lirateke, *Puerto*-ren tokian, *Portua* emanez.

³⁰⁰ Ikus 9.4. §

³⁰¹ Iglesias (2000: 237-244).

5.28. Megalitoen izenen arautzea eta normalizazioa³⁰²

Toponimia eta arkeologia harreman estuak dituzten jakiteak dira. Elkarren arteko eragina, gainera, ez da gaurkoa, ez eta azalekoa ere³⁰³. Hasieran, arkeologoen toponimiarekiko jakin-mina mitologiarekin lotutako izenen alorrean gauzatu zen batez ere, ezaguna baita leku-izen batzuek aztarnategi arkeologikoak izendatzen dituztela³⁰⁴. Geroago, aurkitutako megalitoei “izen zientifikoak” emateko, toponimoak erabiltzea arkeologoen artean hedatzen joan den jokabidea izan da³⁰⁵. Zoritxarrez, maiz aski —lan hori beharrezkoak diren irizpideak erabiliz egin ez denez— tokiz kanpokoak diren izenak zabaldu dira arkeologiaren eskutik. Horrelakoetan, damurik, beharrezkoak diren neurriak lehenbailehen hartzen ez badira, arkeologian sorburua duten oker horiek nekez zuzendu ahal izango dira etorkizunean³⁰⁶.

Gure esparruko etsenplua berrituko dugu ondoren. 1951an ADARREKO ZABALEAN Burdin Aroko hiru hilobi idoro ziren eta, beste askotan bezala, zeuden tokiari ez zegokion toponimo batekin izendatu zituzten, hain zuzen ere *Eteneta* oronimoarekin. Arautzea alde batera utziz, *Eteneta* izeneko leposka megalitoak dauden zabaletik urruti samar dago, baina, ordutik, arkeologia-aldizkari eta mendi-liburuetan *Eteneta* izena erabili da. Arazoa ez da hor bukatzen, okerreko izendapen horren ondorioz, laurogeiko hamarkadaren hasieran burututako megalitoen seinaleztapenean *Eteneta* idatzirik duen mugarri antzekoa ezarri baitzen Burdin Aroko hilobiak dauden tokian bertan. Harrezkero izen bera mantendu da, 1991. eta 2001. urteetan egindako mugarri berriztapenak lekuko. ERRETENETA (*Eteneta*) bere izenaz ezagutzen duen jende gutxi dagoenez eta ADARREKO ZABALEKO JENTILEN KANPOSANTUA izeneko megalitoa dagoen tokia oso entzutetsua denez, orain *Eteneta* gailendu da lepoa izendatzeko eta, hori dela medio, izen jatorra dakitenek okerreko izena erabiltzen dute askotan. Hortaz,

³⁰² Monumentu megalitikoez eta toponimiaz gehiago nahi duenak ikus beza, esate baterako, Ugartek (2004) argitaraturiko artikulua.

³⁰³ Cf. Trapero (1995:11).

³⁰⁴ Cf. Barandiaran (1975 [1921]: 35) eta (1975b [1924]: 391), baita Terrado (1999: 26) ere.

³⁰⁵ "La mayor parte de los dólmenes carecen de nombre propio. Por eso al realizar en ellos las exploraciones, los hemos designado con nombres de los lugares que ocupan. Hay, sin embargo, algunos conocidos de antiguo con apelativos particulares, los cuales unas veces aluden a creencias y leyendas que andan repartidas por los pueblos, y otras al verdadero destino de estos monumentos", Barandiaran (1973: 145).

³⁰⁶ Seinaleztapenetan oker idatziriko edo ordezkaturiko izenen lasterreko betikotasunaz ikus Galé (2007: 161).

adibide honetan, garbi ikusten da arkeologiaren inguruko ekimenek gure esparruko toponimian izan duten eragina.

Besterik da arkeologiaren laguntzaz onartu eta hedatutako izen generikoen erabilpena, *trikuharri* eta antzekoena hain zuzen³⁰⁷. Megalitoak izendatzeko bertako izen generikoak gorde dituen alderdi batean beste inguru edo eskualde batekoak diren izenak erabiltzeak aurrenekoen iraupenean izan dezakeen eraginaz ari gara. Gure iritziz zilegimendietako megalitoen izendapenerako, bertakoa den eta desagertzear dagoen *judumahai* generikoa erabili beharrean, *trikuharri* arrotza hautatzeak aurrenekoaren iraupen eta ezagupenari eragin diezazkiokeen oztopo eta eragozpenak ez dira deus gutxiko arazoa, bistan baita ADARREKO ZABALAREN kasuan bezala, arkeologiak jarraitutako bideak eragin zuzena eta kaltegarria izan dezakeela toponimian, azken buruan Kultur Ondarean.

Barandiaranek 20. mendearen bigarren hamarkadaren hasieran Aralarko Neolitiko-Brontze Aroko hilobien euskarazko izen generiko zaharra *trikuharri* izan zitekeela plazaratu zuenetik, termino horren erabilpena jatorrizko esparrutik kanpo hedatzen joan da. *Jentil-harri*³⁰⁸ eta *jentiletxe* zergatik ez diren hainbeste erabiltzen ez dugu aztertuko hemen. Garbi dagoena da, mendian, megalitoen alboan idatzitakoa *trikuharri* dela³⁰⁹ eta, haren izatea ziur ezagutu ez arren, Neolitiko-Brontze Aroko hilobiak izendatzeko euskaraz *trikuharri* generikoa erabat nagusitu dela, gardenagoak diren beste izen batzuen kaltetan.

Burdin Aroko hilobiak izendatzeko proposatu diren generikoen erabilera nahasiagoa da oraindik. Bost izen daude gutxienez sail honetan, guztiak esanahi aldetik ezagunak: *baratz*³¹⁰, *espi*³¹¹, *jentil baratze*³¹², *mairu baratze*³¹³ eta *harrespil*³¹⁴.

³⁰⁷ Ikus 5.28.§.

³⁰⁸ Sarasola (2005).

³⁰⁹ Donostiako Aranzadi Zientzi elkarteak megalito bakoitzaren alboan jarritako seinaleetan honakoa irakur daiteke:

(Izen zientifikoa)

Trikuharria-Dolmen

Historiaurreko Hilobia-Sepultura Prehistórica

(2000-900 a. C.)

³¹⁰ Barandiaran (1978 [1949]: 212) eta (1978b [1952]: 92). *Baratz*-en esanahi eta erabilpenaz ikus autore beraren 1972 lana (55-56) eta *Ortu-santua* terminoarekin duen antzekotasunaz, berriz, 1976 (122) nahiz Etxebarria (1995: 338).

Entzutetsuenak *mairubartz* eta *harrespil* dira, baina ez dira *trikuharri*-ren hedadurara iritsi. Polimorfismoaz gain, bada aipatzeko besterik *harrespil*-i buruz, *(h)espil* izenaren eratorri hori oso tradizio laburrekoa baita.

Hain ezagunak ez izanagatik, badaude euskaraz megalitoak izendatzeko erabiliriko beste bi termino, *tumulu*³¹⁵ eta *zista*³¹⁶ hain zuzen. Biak izen teknikoak dira, ahozko tradizioan ezezagunak.

Azkenik, lurlean sartutako harri luzeak izendatzeko *iruinarri*³¹⁷, *monolito*³¹⁸ eta *zutarri*³¹⁹ gailentzen dira. Deigarria da *iruinarri* estandartzat hartu izatea, argitu gabeko esanahia eta, Ezkurra aldean baizik jaso ez denez, hedadura murrizta duelako. Zernahi gisaz, ez da gehiegi zabaldu, oraindik *monolito* eta *zutarri* ezagunagoak dira eta. *Jentilarri*, aurrekoak baino zentzu orokorragoa duena, *santsonarri* eta *erroldanarri*-ak izendatzeko ere aukeratu izan da³²⁰.

Hori guztia horrela delarik, gure esparruko megalitoak izendatzeko hautatu beharreko hiztegiaren zuzentasun, jatorriasun eta aberastasuna laguntze aldera bi irizpideok jarraitu ditugu:

- “Izen zientifikoak” arautu egin ditugu, sortu eta zabaldu dituztenek hori ez egiteko aldarrikatzen duten arren. Euren esanetan, egokituko balira sekulako nahastea sortuko litzateke, aldizkari eta argitalpen zientifikoetan horrela ezagutzen direlako, hots, arautu gabe. Leizeak, megalitoak eta megalitotegiak izendatzeko idazten dira eta marratxoarekin elkartutako bi osagai izaten dituzte batzuetan (*Igoi-Akola*, 1982,

³¹¹ "ESPIL (coto redondo) o CROMLECHS". Barandiaran (1978c [1953]).

³¹² Sarasola (2005). Cf. *Euskal Hiztegi Modernoa*, (v. *Mairu*) Elhuyar (1994: 753).

³¹³ *Op. cit.* Aranzadi eta Gorosti elkarteek jarritako txartelan “Mairubartzak-Cromlechs” irakurtzen da.

³¹⁴ *Op. cit.* Cf. *Gipuzkoako Karta Arkeologikoa*, Altuna et al. (1990: 2).

³¹⁵ 1990ko *Gipuzkoako Karta Arkeologikoa*, Altuna et al. (1990: 2). *Euskal Hiztegi Modernoa*-n ere biltzen da; Elhuyar (1994: 1046). Sarasolak (2005) *hil-muino* ere jasotzen du.

³¹⁶ *Gipuzkoako Karta Arkeologikoa*, Altuna et al. (1990: 2).

³¹⁷ *Euskal Hiztegi Modernoa*, Elhuyar (1994: 574).

³¹⁸ *Gipuzkoako Karta Arkeologikoa*, Altuna et al. (1990: 2). Baita ere Elhuyar (1994: 802).

³¹⁹ *Ibidem*. Orobat *Euskal Hiztegi Modernoa*-n ere, *iruinarri* terminoarekin batera hemen (*Zutarri*). Elhuyar (1994: 1142). Cf. Goikoetxea eta Leibar (1989).

³²⁰ Elhuyar (1994: 604).

estación, CAG191 or.). Horren harira, diogun izena bi toponimoren (bi espezifikoren) batuketaren ondorena denean marra jar dakiokela, baina ez bestela.

○ Hiztegieta azaltzen direnez gain, ahozko tradizioetan erabilitako izen generikoak ere aintzat hartu behar dira, aurrekoak bezain egokiak izan litezkeelako³²¹. Gehiago da: megalitoei izenak jartzerakoan tokian tokiko eta inguruan inguruko generikoak erabiltzea komeni da, gal ez daitezten. Bertako generikorik ez balego, eraikina dagoen lekuaren izena (eranskinik gabe) erabiltzea litzateke garbiena. Horrelakoetan, megalito mota ezberdinen izaera eta ezaugarriak, izen bakarraren ordeztu, termino konplexuago eta zehatzagoen bitartez jakitera ematea da egokiena (*Burdin Aroko hilobia*). Irizpide horiek gogoan, honako txartela iradokitzen dugu, gure esparrurako bederik:

Toponimoa +(bertako izen generikoa)	Antxista ³²² (ko jentilbaratzak)
Megalito mota	Burdin Aroko hilobiak
(Kronologia)	800-300 K.a.

Azken buruan, izen hauek hobetsi ditugu gure esparruko megalitoentzat³²³:

OINDI-MANDOEGI (*Onyi-Mandoegi*) estazio megalitikoa edo megalitotegia:

ABALLARRIKO JUDUMAHAIA (*Aballari*), ADARREKO ZABALEKO JENTILEN KANPOSANTUA (*Eteneta I*), ADARREKO ZABALA II (*Eteneta II*), AMUNOLA, ARLEGORKO ZABALA (*Arleorko Zabala*), BISASABEKO JUDUMAHAIA (*Pozontarriko Lepua*), ERRETENETA (*Eteneta II*), ETZELAKO HARTXURIAK (*Etselako Arritxuriak*), ETZELA (*Etzela Oeste*), ETZELAKO TXOKOA (*Etselako Txokoa*), ETZIAGOKO SOROA (*Eziko Soroa*), ETZIAGOKO TONTORRA (*Ezioko Tontorra*), ILINTXARBEKO JENTILBARATZA (*Altxista*), ILINTXARBEKO JUDUMAHAIA (*Altxista*), MANTELEKO JENTILEN KANPOSANTUA (*Elurzulo*), MUNISKUEKO JENTILEN KANPOSANTUA (*Mulisko Gaina*), OINDI (*Onyi*), OTSOLEPOKO JUDUMAHAIA (*Otsolepo*), TXIMISTAKO JENTILEN

³²¹ Ikus 6.3.6.§.

³²² Honatx beste bi etsenplu: Aballarriko judumahaia
Neolitiko-Brontze Aroko hilobia
2000-900 K.a.

Usabelartza
Megalitoa
800-300 K.a.

³²³ Letrakera etzanez idatzita dagoena orain arte erabilitako izen zientifikoa da.

KANPOSANTUA (*Tximistako Egia*), UNAMUNOKO JENTILBARATZA (*Unamene*), USABELARTZA (*Usobelartza*), ZAMIOLA (*San Miguel Soro*).

IGORIN-AKOLA (*Igoi-Akola*) estazio megalitikoa edo megalitotegia: AKOLAKO LEPOA I (*Akolako lepua I*), AKOLAKO LEPOA II (*Akolako lepua II*), AKOLAKO LEPOA III (*Akolako lepua III*), ARRITXIETA (*Arritxieta*), IGORINGO JENTILZULOA I (*Igoingo lepua I*), IGORINGO JENTILZULOA II (*Igoingo lepua II*), LANDERBASO I (*Landarbaso I*), LANDERBASO II (*Landarbaso II*), LANDERBASO III (*Landarbaso III*), LANDERBASO IV (*Landarbaso IV*), LANDERBASO V (*Landarbaso V*), LANDERBASO VI (*Landarbaso VI*), LANDERBASO VII (*Landarbaso VII*), LANGAGORRI (*Langagorri*), SARATSETAKO LEPOA II (*Sagastietako lepua II*), SOLDADUAK GORDETZEKO HARRIA (*Sagastietako lepua I*).

6. IZEN GENERIKOAK

6.1.1. Gauza jakina da toponimiak gizakiaren eta inguruaren arteko harremanaren berri ematen duela³²⁴. Esate baterako, izen generikoek, hau da, lurralde bateko entitate geografikoak izendatzeko erabilitako izenek (*mendi, saroi, lats...*), ezaugarri berak dituzten izaki geografikoek osaturiko taldeak definitzen eta finkatzen dituzte. Izen generiko bakoitzak, horrenbestez, kokapen ezberdineko elementuak edo izakiak biltzen eta ordezkatzeko ditu.

Izen generikoak, nolanahi ere, ez dira toponimoak bere horretan, besterik gabe, toki edo elementu ezberdinak identifikatu eta bereizteko ez dutelako balio. Batzuetan, haatik, espezifikotzat erabiltzen dira. Izen espezifikoei alderantzizkoa gertatzen da, ezaugarri berak dituzten toki eta elementuei izen ezberdinak —gehienetan inguruan bakarrak direnak— ematen dizkietelako (*Akola, Amunola, Antxista...*). Hortaz, izen espezifikoak toponimoak dira beren horretan, toki edo elementu ezberdinak identifikatu eta bereizteko gai direnak, beste ezer erantsi gabe. Hori horrela delarik, bi osagaiak dituzten toponimoetan, espezifikoa den zatiak izaki geografikoa zehazten du eta zati generikoak, berriz, izaki geografikoaren izatea orokortasunez janzten du.

Banaketa horren argitan izen espezifikoak eta generikoak oso desberdinak lirateke, baina, gero, banaketa ez da beti erabatekoa. Konparaziora, Traperok (1995: 50-51) dio bereizketa ez dagokiola bi izen mota izateari, bien artean finkatzen den erlazio semantikoari baizik. Gorrotxategi eta Salaberriren irudiko (2000: 280), ordea, Traperok esaten duenak ez du erabat balio euskararentzat, besteak beste, bakarrik dauden izenak ez dituelako espezifikotzat jotzen eta, era berean, hark ez bezala, *Beheko basoa* eta antzekoen bigarren osagaia, *basoa* alegia, generikotzat har dezakegula uste dutelako.

Zernahi gisaz, Traperok (1995: 51) esaten du generiko eta espezifikoen arteko bereizketak ez dituela izen berezi eta arruntak banatzen, ezta substantiboak eta

³²⁴ Auzi horretan sakontzeko ikus, adibidez, Álvarezek (2005: 320) idatzitakoa.

adjektiboak ere. Kanariarraren ustez, generikoak ezaugarri substantiboa adierazten du aldi oro, espezifikoaren tasuna beti adjektiboa den bitartean³²⁵. Guztiarekin, Gorrotxategi eta Salaberriren (2000: 279) aburuz, *espezifiko / generiko* banaketa funtzionala da eta, funtsa baduela sumatzen baldin bada ere, zaila da zertan oinarritzen den xeheki azaltzea.

6.1.2. Gure esparruko toponimia idatzia erdarazko testuetan dago gordea, latinez edo gaztelaniaz izkiriaturiko agirietan. Izen geografikoek hizkuntza horietako joskera-arauak gordez gero, alegia, erdarazko izen generikoak euskal izen espezifikoen aurrean kausituz gero, ez da arazo handirik izaten izen espezifikoak generikoak diren termino geografikoetatik bereizteko. Zailtasuna, bi osagaiak gorpuzten duten formaren estratifikazio maila edo “toponimotasuna” antzematean datza, hau da, *erdarazko izen geografikoa + de + euskal izen espezifikoa* egitura duten izenetan, lehenbiziko osagaia bigarrenarekin zenbateraino lotua dagoen jakitean, azken batean, bi hizkuntzetako osagaiak dituzten toponimo horiek izen bakar eta bateratu gisa zein neurritan finkatuta dauden ikustean. Adibidez, “... *jaral de Acola* ...” (1852, HUA46, 166 au. eta 166 bin.) aztertzerakoan, toki hori izendatzeko gure esparruan AKOLATXARA fitotoponimoa erabili dela ikusten badugu, orduan, *jaral* osagaiaren generiko kutsua garbi dago, baina ez bestela. Damurik, horrelako informazioa gutxitan aurkitu dugu, eta, arrunki, ezin da jakin segurantzia osoz euskal espezifikoen aurretik dauden gaztelaniazko izenak toponimoen berezko osagaiak ala izen geografiko hutsak diren. Behin baino gehiagotan, gainera, *erdarazko izen geografikoa + de + euskal izen espezifikoa* izan beharrean, *gaztelaniazko izen geografikoa + que llaman / que dicen + de + euskal izen espezifikoa* motako egiturak opatu ditugu idazkietan, “... *cerro que dicen que se llama de Culoeta* [...]”, adibidez (1538, HUA9). Hain zuzen, aurreneko tokian dagoen gaztelaniazko izena

³²⁵ Haren iritziz (1995: 17, 34-35), eginkizunaren arabera, termino ‘jatorrizkoak’ eta ‘bigarrenkariak’ bereiz litezke toponimian erabilitako lexikoan (Cf. Bright, 2003: 675). ‘Jatorrizkoak’ toponimian baizik erabiltzen ez diren izenak lirateke, izaki geografikoei men egitea bide baita euren lehenbiziko eginkizuna. ‘Bereziak’ (*Urumea*) edota ‘arruntak’ (*saroi*) izan daitezke. Termino ‘bigarrenkariak’, berriz, apelatiboak dira, hizkuntza arrunteko (toponimiatik landako) izenak direlako, toponimian erabiltzen diren arren. Hortaz, hizkuntza arruntekoak izan eta beren aurreneko egitekoa hor betetzeaz gainera, toponimian erabil daitezkeen hitzak dira termino ‘bigarrenkariak’. Xehetasunetan sartuz, ‘bakunak’ (*lats*) edo ‘eratorriak’ —beti toponimoak direnak— (*harkadi*, ...) izan litezke. Hala berean, Traperok (1995: 38) gogoratzen digu izen geografiko askoren jatorria metafora dela (*buru*, *bizkar*, ...) eta, haren irudiko, erlazio metaforikotik datorren hiztegiak aparteko garrantiza duela, besteak beste, tokiko hizkeren esamoldeek toponimia asko aberats dezaketelako. Cf. Concepción (1992: 163-328).

aldi oro toponimoaren berezko zatia ez denez gero (*Loma de Aparrayn*, 1467, HUA5), bi elementu nagusien artean (*de* preposizioaren ordezt) *que llaman de, que dicen de* edo antzeko esamoldeak daudenean, lehenbizikoaren toponimo zantzua ilunagoa da oraindik. Ildo beretik, ez dago batere garbi administrazioak egindako banaketa geografikoarekin zerikusia duten agirietan euskal espezifikoen ondoan irakurtzen diren termino geografiko franko toponimiarekin zenbateraino lotuak dauden, *partido de Larraz* (1889, HUA55) eta haren sailekoak lekuko.

Euskarazko osagaiak baizik ez daudenean ere bi izenen arteko banaketa egitea ez da aise izaten askotan. Toponimo batzuk zati espezifikoa besterik ez dute (**ANTXISTA**), hau da, izaki geografikoaren izena inguruko beste inon agertzen ez den forma berezia da, baina, arestian esan bezala, toponimoek bi zati dituzte askotan, eta beste izaki batzuen izenetan ere ikusten diren osagaiak (izen generikoak) hartzen dituzte (**ANTXISTAKO ERREKA**). Bien artean hondarkirik ez dagoenean, hots, zati espezifikoa eta zati generikoa zuzenean itsasten direnean, bien arteko bereizketa ez da hondarkia dagoenean bezain gardena, besteak beste, batzuetan forma berri eta desberdina sortzen delako, hots, izen espezifikoa berria gauzatzen delako (**ANTXISTAERREKA**). Sarritan, nahikoa izaten da bigarren osagaia ezabatzea (**EGURROLAÑA**) bestela ere (generikoa gabe) erabilitako izen espezifikoa finkatzeko (**EGURROLA**), baina jatorriz espezifikoa zen izena ahuldu edo galdu eta, behin baino gehiagotan gertatu moduan, harengandik eratorritako espezifikoa berrian gorde bada, zailtasunak izaten dira bi osagaiak bereizteko (**LANDARTEGAÑA** / ***LANDARTE**).

Atal honetan zehar corpus toponimikoa osatzeko hustu ditugun iturrietan (ahozko tradizioan, tradizio idatzian, kartografian...) generikotzat erabilitako izen geografikoen berri emango dugu³²⁶. Banaketa egiterakoan zati espezifikokoaren eta generikoaren artean deklinabide hondarkia dagoen kontuan hartu dugu (**ANTXISTAKO ERREKA**), beti erabakigarria izan ez bada ere. Beste bidea, baina hau ere erabatekoa ez dena, gardenak diren espezifikokoak murriztea izan da (**ANTXISTAERREKA**), hau da, aurrena doan osagaia toponimo ezaguna bada (**ANTXISTA**), bigarren tokian dagoena bereizi eta izen generikotzat hartzea (**ERREKA**). Jokabide horrek espezifikoa bakar eta berezi moduan

³²⁶ Izen espezifikotzat baliaturiko izen geografikoak 8.1. azpiatalean aztertzen dira.

finkaturiko toponimoak bidegabe zatitzera eraman gaitzake, ez delako bistakoa toponimoa espezifikoz soilik (EPELERREKA, EPELETORRE) ala espezifikoz eta generikoz (EPELA + ERREKA, EPELA + TORRE) osatua dagoen. Forma eratorria hondarkiz horniturik erabili den ikustea esanguratsua gertatzen da horrelakoetan (*EPELERREKAKO / EPELETORREKO ZUBIA), baita bereizgarriren bat hartzen duen begiratzea ere (EPELETORRETXXIKI), postposizio edota izenondoren bat adibidez. Espezifikoei antzemateko dagoen hirugarren modua toponimoak atzizkiren bat duen ikustea da, hala izanez gero, atzetik aurrera, izen espezifikoa non hasten den garbi ikusten delako gehienetan (AZKETA / GAÑA).

Goikoaren harira, izen geografikoa (bera bakarrik) espezifikotzat azaltzen den jakiteak izen geografikoaren ibilbidea ezagutzen laguntzen du (URSALTOETAKO ERREKA), baina, dena dela, izen geografikoa bere horretan espezifiko bihurtzea ez da tasun erabakigarria toponimia arloko erabilpenaren antzinakotasunari begira.

6.1.3. Generikotasunaren ikuspegitik zalantzakoak direnez gero, alegia, izen generikoak izan beharrean, izen espezifiko zatiezinen osagai direnez gero³²⁷, izenlagun baten ondoren edota jabego genitiboaren hondarkiarene segidan dauden izen geografikoak (BEKOETXEA, AITONAREN **BEGIRALEKUA**...) ez ditugu, hemen, besteekin batera aztertuko, zortzigarren atalean baizik. Hori argiturik, honatx izen espezifikoari jabego genitiboaren hondarkiaz lotuta baizik kausitu ez ditugun terminoak, guztiak ahozko tradizioetik bilduak: *begiralekua* (AITONAREN BEGIRALEKUA³²⁸), *begiratokia* (EUGENIOREN BEGIRATOKIA), *babesa* (JENTILEN BABESA), *zuhaitza* (KARRETEROAREN ZUHAITZA), *bidegurutzea* (EGILUZETARREN BIDEGURUTZEA), *jirabuelta* (MAÑUELEN JIRABUELTA) eta *plaza* (SORGINEN PLAZA).

Iharturik dagoen bakarra *monja* da (*Aranoagen-monja* [sic], 1920, *montazgos*, HUA57, 887 or.) eta ez da harritzeko, hortaz, termino horren etorkia iluna izatea.

³²⁷ Cf. Gorrotxategi eta Salaberri (2000: 279).

³²⁸ Iñigok (1996:361) *Begiraleku* toponimoa biltzen du Zubietan (Malerrekan) eta, Iturenen, *Aitonalurra* (1996: 210). Goizuetan, Etxeberriak (1988: 103) *Bixtalekuko bixkarra*, *Bixtalekuko egia* eta *Bixtalekuko iturria* jasotzen ditu.

Gipuzkoako beste herri batzuetako toponimian ere jaso dute³²⁹, baina gurean ez da toponimoaren lehen osagaia, bigarrena baizik. Pentsa liteke gaztelaniazko apelatiboarekin duela zerikusia toponimiako *mo(n)ja*-k, baina besterik da hemen duen esanahi zehatza. Aukera bat metonimia prozesua agitu izatea da, behinola lekaimeek ezkonsaria eman behar baitzioten komentuari, *moja-saria* esaten zitzaiona. Horrela bada, ez da ezinezkoa ARANOARREN MONJA toponimoaren bigarren osagaia “ondorioa” izendatzeko erabili izatea eta, horrela, jatorriz ‘sari’ zentzua izatea³³⁰. Metaforikoa izatea da beste hipotesia, hots, *Izurdiaga* (< *Gizairudiaga*) edota *Gizaburuaga* herri-izen ezagunen sailekoa izatea.

6.2. Gure esparruko izen generikoak

Generikotzat erabilitako euskarazko eta erdarazko izenak atal nagusi eta azpiataletan sailkatu ditugu. Bost dira atal nagusiak (*oronimia*, *hidrotoponimia*, *fitotoponimia*, *paisaia gizakitua* eta *geografia zein administrazio alorreko banaketa*³³¹) eta horien azpian aintzat hartu ditugun kategoriak egungo geografian usaian erabilitakoak dira (*lurraren gorapenak*, *ur-ibilguak*...). Lehenbiziko atalean —idatzizko eta ahozko tradizioan— erliebea deskribatzeko erabilitako terminoak ikusiko ditugu eta, ondoren, bigarrenean, ur-korronteen eta haiekin lotutako elementu eta gertaera geografikoen izenak. Hirugarrenean, landaretzaz aritzerakoan baliaturiko terminoei erreparatuko diegu eta, laugarrenean, giza-ekimenak paisaian eragindako aldaketen izendapena ikusiko dugu. Azkenik, bosgarrenean, geografia eta administrazio arloko antolaketan topaturiko izendegia hartuko dugu ahotan.

Izenen sailkapen edo banaketa hautazkoa denez gero, argi dago guk hemen egin duguna beste modu batzuetara ere burutu zitekeela³³². Gure aldetik, lanean ahalik eta erosotasun handienaz aritzea izan da azken erabakia hartzerakoan kontuan eduki dugun

³²⁹ Ibarran *Monja tontor* (IM, 1993) dugu, Zegaman *Mojabaso bizkarra* (1995, ZM), Seguran *Mojaarizti* (1997, SM) eta Olaberrian, *Mojabaso* (1997, OM). Halaber, *Mojategi* oikonimoa zein *Mojategiko iturria* hidrotoponimoa daude Arrasaten (1998, ASM). Azkeneko herri horretan *Monjategui* / *Mojategui* deitura 1475. urtean dokumentatzen da; Ormaetxea (1996: 280).

³³⁰ Cf. Terrado (1999: 75).

³³¹ Geografia eta administrazio alorreko banaketekin zerikusia duten izenen multzoa. Cf. Gendron (2006: 169).

³³² Ikus, esaterako, Terradok proposatzen duen eredua (1999: 80-81), termino geografikoak, dituzten tasunen arabera sailkatzen dituen, eta ez ohiko definizioen arabera.

irizpide nagusia. Izan ere, garbi dago, esate baterako, *uharka*-k giza-ekimenak sortutako izaki hidrografikoa dela eta, ondorioz, hidrotponimian ez ezik, hirugarren atalaren barruan (*paisaia gizakitu*-n) sailkatzeko arrazoiak badaudela. Hala berean, toki jakin batean basoa egoteak —orografiarekin duen loturaz gainera— giza-ekimenarekin zerikusia du askotan (ez beti). Horrela bada, *presa* eta *baso* generikoen iruzkinak hidrografiari eta fitotponimiari eskainitako ataletan sartu ditugu, arestian aitortu bezala, sailkapena hautazkoa dela jakinik eta gizakiaren urratsari eskainiriko arloan egon zitezkeela onarturik.

Gure esparruan aurkitutako izen generikoen bilakabidearen ikuspegia ematen duten diagrama edo *kantilei* doakienez, lanean hustutako iturriek ekarritako baldintzapenak aintzat hartu behar dira³³³. Adibidez, zenbat eta atzerago joan orduan eta toponimia gutxiago dago tradizio idatzian, eta generikoak ez dira salbuespena. Zenbat eta lehenago orduan eta bakanago ikusten dira generikoak, baina, horrek, noski, gutxiago erabiltzen zirenik edota berriagoak direnik ez du esan nahi ezinbestean.

6.2.1. Oronimia³³⁴

Lurraren gorapenak

Lehenik eta behin, diogun gaztelaniazko *monte* terminoak 15. mendean hasten den idatzizko tradizio naroa duela gurean³³⁵. Neurri batean ez da harritzeko, hemengo orografiari begiratuta batez ere. Aurreneko aipamenak 1427. urtekoak dira³³⁶: "... *montes de Yraçurdi e de Bidaberriaga e de Fago çurrieta [...]*" eta "... *tierra e monte de Urnieta [...]*", (HUA1). Estreinako agerraldiez ari garenez, jabetza zentzua duten 16. mendeko bi toponimotan azaltzen da ("... *monte de Alçega [...]*", 1569, HUA18, 4 bin.;

³³³ Arkeologia arloko hitza da *kantila*, indusketaren unitate estratigrafikoak erakusten dituen lubakia izendatzeko erabiltzen dena. Hain zuzen, bat gatoz Terradorekin (1999: 42, 46) inguru bateko corpus toponimikoak egoera linguistiko ezberdinak adierazten dituzten *estrato* edo geruza kronologikoak biltzen dituela dioenean, eta zilegi dela geruza toponimikoen multzoan hiruzpalau ebaketa sinkroniko egitea. Grosclaudek (1991: 28) ere, konparaziora, diagramak darabiltza. Hemen baliatu ditugunetan maila bakoitzaren hasiera aldaketa bakoitzaren estreinako agerraldiari dagokio. Cf., adibidez, Muxika (1996: 235).

³³⁴ "Es frecuente utilizar el término oronimia para referirse al conjunto de topónimos referidos a accidentes del terreno. Nosotros preferimos utilizar el término geonimia", Terrado (1999: 79). Traperok, ordea, (1995: 76) "morfotponimia" darabil.

³³⁵ *Monte bajo*, *monte franco* nahiz *zilegimendi* bezalakoak ez ditugu kontuan hartu hemen.

³³⁶ *Monte*-ren bigarren lekukotasuna 1467. urtekoa da: "... *terminos e montes de Urumea [...]*", (HUA5).

"... *el monte de Tomas comoba el camino [...]*", 1573, HUA19, 7 bin.). *Monte* eta *montaña* generikoen pareko euskarazkoa, *mendi* alegia, Iztuetak darabil aurrenekoz gure esparruko izaki geografiko bati erreferentzia egiteko, bere 1847. urteko *Condaira*-n. Bigarren testigantza, eta azkena, berandukoa da, 20. gizaldikoa hain zuzen, eta agerraldi horretan, literatur testu batean txertatutako izen geografikoa izan beharrean, zati espezifikoren segidan dagoen osagaia da (*Añaingo mendia*, 1969, *monte alto*, UUA10N). Esan gabe doa ahozko tradizioan ere kausitu dugula³³⁷.

Aski erabilia den beste generikoa metaforan jatorri duen *bizkar* da (gazt. *loma*, *espalda*), zazpi toponimoren osagaitzat opatu duguna³³⁸. Bigarren elementutzat duten toponimoen artean ez dago bustitako formarik (*bixkar*-ik), espezifiko baten barnean dagoenean ez bezala³³⁹. *Espalda* maileguari doakionez, ez dugu idatzizko erakusgarririk kausitu, eta ahozko tradizioari erreparatzen badiogu, informatzaile batek baizik ez du ebakitzen (*Aerreko espalda* [áerrekò éspaldá] / *Arleorko espalda* [árleorkò éspaldà], Mari. 2). Azken hau, zalantzakoa da, horrenbestez.

Lurraren gorapenekin amaitzeko, garbi dezagun *munto* generikoa³⁴⁰ (gazt. *cerro*) hiru berriemailek ebakitako bost toponimotan jaso dugula³⁴¹, eta guztietan bustiriko forma baliatzen dutela, *muntto* / *munttua* alegia.

³³⁷ Hauek dira mugatzailerik ez duten formak: *Atxurromendi* ([átxurromendi], Goi.), *Agiñamendi* ([ágiñamendi], Txab. 1) eta *Santiyomendi* ([sántiyomendi], Berr. z. / [sántiyomendi], Po., in.). Badira, nolanahi ere, forma artikuludunak: *Borrotolamendiya* ([borrótolamendiyà], Txab. 2 / [borrótolaméndiyà], Txil.) eta *Sanmielmendiya* ([sánmielméndiyà], Ezk. b.). Beste bilketa batzuetan ere azaltzen da (*Jibaltar mendiya* / *Jibaltar mendiya*, 1989, HUTB).

³³⁸ Honako toponimo hauetan hain justu: *Atxurroko bizkarra* ([atxúrrokò bízkarrà], Aparr.), *Antzusabeko bizkarra* ([ántzusabekò bízkarrà], Mari. 2), *Argorriko bizkarra* ([árgorrikò bízkarrà], Aska.), *Dantzalekuko goiko bizkarra* ([dántzalekukò gójkò bízkarrà], Txim.), *Etzubiko bizkarra* ([étzubikò bízkarrà], Mari. 2) eta *Martingorriko bizkarra* ([mártingorrikò bízkarrà], En.).

³³⁹ Besteak beste *Astabixkar* / *Astobixkar* ([ástabixkar] / [ástabixkár] / [ástabixkàr] / [ástobixkàr], Amu.; [astabíxkar], Larra.) espezifikoa.

³⁴⁰ Goizuetan, esaterako, *Monttoa* eta *Munttu* toponimoak daude; ikus Etxeberria (1988).

³⁴¹ Hauexek dira lekukotasunak: *Aixtitako munttua* ([áixtitakò múnttuà], Ezk. b. eta Lor. b.), *Alkitzeneko munttua* ([álkitzenekò múnttuà], Txim.), *Errepilleneko munttua* ([errépíllenekò múnttuà], Txim.), *Errotako munttua* ([érrotakò múnttuà], Ezk. b. / [errótakò múnttuà], Lor. b.) eta *Loentxon bordako munttua* ([lóentxònbórdakò múnttuà], Ezk. b.).

Mendi baten goialdeak

Gaztelaniazko *cima*, *cumbre*, *alto*, *cabeza* nahiz *altura*-ren sinonimoa den *tontor*-ekin has dezakegu azpialal hau. Bederatzi informatzailek emandako beste hainbeste oronimotan topatu dugu³⁴², eta sabaikarituriko formaren etsenplu bakarra dago, testuinguruak baldintzatu ez duen bustidurarena alegia³⁴³ (*Karapitako ttontorra* [kárapitakò ttóntorrà], Ezk. b.). Aurrekoaren kidekoa den *punta* mailegua (ikus 6.2.2.1.§) zazpi berriemailek jakinarazitako sei toponimotan azaltzen da³⁴⁴ eta, esan bezala, *tontor*-ekin duen gertutasuna nabarmena da, izaki geografiko berei erreferentzia egiten dieten bina biko daudelako multzo horretan³⁴⁵. Esan beharrean aurkitzen gara ez dugula bustitako aldaerarik jaso (*puntta*) eta ez bata ez besteak idatzizko erakuskaririk ez dutela. Hala berean, argi dezagun mendi baten goieneko tokia izendatzeko hitz berezia darabilela informatzaile batek, hots, *altuena* superlatiboa, hori bai, behin bakarrik (*Arbittarteko altuna* [árbittartekò áltuná], Arg.). Hortaz, azken horren generikotasuna ere zalantzazkoa da.

Casco gaztelaniazkoaren lekukotasunak 20. mendeko kartografian baizik ez ditugu topatu, eta guztiek hiru toki izendatzen dituzte. Xehetasunetan sartuz gero, honatx estreinako agerraldiak (mapa berean daudenak): *Casco de Amuela*, *Casco de Anchista* eta *Casco de Añua* (1942, IGC1). Ondorioz, tradizio idatzi eskasa du metaforan iturburu duen generiko honek. *Kasko* maileguari doakionez, zazpi berriemailek aipatzen dute³⁴⁶,

³⁴² Hona hemen guztiak, banan-banan: *Ezioko tontorra* (1982, CAG, 188-190 or.), *Aitzolako tontorra* / *Aitzolako tontorra* (1989, HUTB), *Muarriko ttontorra* (1989, UUTB), *Agiñako goiko tontorra* ([ágiñakò gójkò tóntorrà], Txab. 1), *Arrigurutzeko tontorra* ([árrigurutzekò tóntorrà], En.), *Etzubiko tontorra* ([etzúbikò tóntorrà], Amu.) / *Etzuiko tontorra* ([étxwikò tóntorrà], Txim.), *Gazteleku tontorra* ([gáztelekù tóntorrà], Larra.) / *Gazteluko tontorra* ([gáztelukò tóntorrà], Bentatx.), *Goosteiko tontorra* ([góostejkò tóntorrà], Arg.), *Intziarriko tontorra* ([íntziarrikò tóntorrà], Txim.), *Larreiko tontorra* ([lárrrejkò tóntorrà], Txim.), *Oraingo tontorra* ([óraíngò tóntorrà], Arg.), *Paaleiko tontorra* ([páalejkò tóntorrà], Txim.) eta *Urdauko goiko tontorra* ([úrdaukò gójkò tóntorrà], Larra.).

³⁴³ Horren etsenplutzat jartzen du, hain zuzen, Mitxelenak (*FHV*, 185).

³⁴⁴ Ondoko oronimo hauek dira: *Aitzolako punta* ([áitzolakò púntà], Ek. eta En.), *Antsokotxolako punta* ([antsókotxolakò púntàn], Ai., in.) / ([ántsokotxolakò púntà], Po.), *Arnabaletako punta* ([arnábaletakò púntà], Larr.), *Arrigurutzeko punta* ([árrigurutzekò púntà], En.), *Asketako punta* ([ásketakò púntà], Amu.) / ([ásketakò púntà], Ek. eta En.), *Eztizako punta* ([éztizakò púntà], Larr. eta Ek.) / *Esteizako punta* ([ésteizakò púntà], Larr.).

³⁴⁵ Gainera, berriemailea pertsona bera da bietako batean: *Aitzolako tontorra* ([áitzolakò tóntorrà], Ezk. b.) / *Aitzolako punta* ([áitzolakò púntà], Ek. eta En.); *Arrigurutzeko tontorra* ([árrigurutzekò tóntorrà], En.) / *Arrigurutzeko punta* ([árrigurutzekò púntà], En.).

³⁴⁶ Hauek dira informatzaileei zuzenean bildutako formak: *Bordaldeko kaskua* ([bórdaldekò káskuà], Larr.), *Itturiaundietako kaskua* ([íturriaundjetakò káskuà], Etxol.), *Joxeanetxolako kaskua* ([joxeánetxolakò káskuà], Amu.), *Muarriko kaskua* ([múarrikò káskuà], Larra.), *Pertxilko kaskua*

zortzi oronimotan aipatu ere. Bustidura (*kaxko*) ez da araua³⁴⁷, hainbatekoa, gutxi-gehiago, hirutik batekoa delako.

Peña / Peñasco / Peñon hirukoari bagagozkio, aurrenekoaren idatzizko lehen agerraldiak 1467. urtekoak dira eta, artean, hala *peyña* nola *peña* erabiltzen zituzten eskribauek: "... *fasta en una peyña grande qesta [...] la qual Peña debe [...]*" (HUA5). Izen espezifikoren aurretik doan aurreneko erreferentzia, berriz, 1538. urtekoa da³⁴⁸: "... *desde el dicho sel ala Peña nombrada Mantele [...]*", (HUA9). 20. mendetik aurrera pluraleko morfemarekin agertzen da maizenik (*peñas*), hain zuzen hamalautik hamar adibidetan³⁴⁹. Eratorriei erreparatuz gero, *peñasco* behin baizik ez dugu aurkitu (1797, HUA41) eta *peñón* 1889. urteko izkribu batean erabiltzen da (HUA55), bi aldiz. Azken horren harira, 1683. urteko agirian *peña* eta *cerro* terminoak batera idatzi zituzten (*cerro y Peña de Mercue*, HUA28) eta ematen du parekotasun hori ez dela halabeharrekkoa, aurrerago berriz irakur baitaitezke biak³⁵⁰: "... *a otro mojon que se puso debajo de un cerro ó Peñasco el mas bajo de Anchista [...]*".

Azter dezagun astiroago auzi hori. Gure esparruko zenbait izaki geografikoren izenek bi hizkuntzetan dituzten generikoei erreparatzen badiegu, gaztelaniazko *peña* eta haren eratorriek euskaraz hiru pareko dituztela ikusiko dugu, *haitz*, *harkaitz* eta *harri*. *Haitz*-en erreferentzia zaharrena 1833-1835eko hau da³⁵¹: "... *hasta la llanura que se llama Ioringoaiza [...]*", (DUA3)³⁵². *Harkaitz*-en estreinakoa, berriz, 1898. urteko mapa

([pertxílkò káskuà], Id.) eta *Telleiko kaskua* ([téllejkò káskuà], Aska.). Hara beste ikertzaile batzuek jasotako hiru erakusgarri: *Etzalako kaskua* (1989, HUTB), *Ezkerraneko kaskua* (1989, HUTB) eta *Mizpirako kaskua* (1989, UUTB).

³⁴⁷ Hara sabaiko txistukariarekin aurkitu ditugunak: *Akolitturritako kaxkua* ([ákolitturritakò káxkuà], Id.), *Muuluxko kaxkua* ([muúluxkò káxkuà], Larr.), *Posontarriko kaxkua* ([pósontarrikò káxkuà], Ai.), *Larraingo kaxkua* eta *Paaluxeko kaxkua* (1989, UUTB).

³⁴⁸ Aurrerago, hauxe dago izkiriaturik agiri berean: "... *e llegados a unos montes mas abaxo unas Peñas que dezian que se llamaban Manteles [...]*".

³⁴⁹ Hona singularrean azaltzen direnak: "... *Peña llamada Aballarri [...]*", (1923, JMB1, 93 or.); "... *Peña llamada Arriuztuna [...]*", (1928, JMB3, 263 or.); *Peña de Aya* (1936, HUA58, 17 or.); *Aballarri* (1972, *peña*, JMB4, 211 or.). Pluralez agertutakoak, berriz, hemengo hauek dira: *Peñas de Aballarri* (1983, GFA2), *Peñas Aguerre* (1944, GHO1), *Peñas de Argarate* (1958, PPG, 77 zenb.; 1960, L.P.B., 60 or.; 1982, CAG, 185 or.; 1983, GFA2; 1989, HUTB) eta *Peñas Benetzi* (1944, GHO1).

³⁵⁰ Idazki bereko hirugarren aipamenean *peña* bakarrik azaltzen da: "... *Peña de Oindi [...]*", (HUA28).

³⁵¹ Cf. *Pardaquico-aitz-ondoa* (1794-1831, UGR3, 19 au.).

³⁵² Halere, izen espezifikoren baten osagaitzat *haitz* lehenagotik ageri da (*Burrundalaiz*, 1794-1831, UGR3, 19 au.).

batean ageri da (*Cueva de Goico-arraitza*, EGZ), eta gainerako hirurak 20. mendeko izkribuetan daude³⁵³; *harri*-ren idatzizko lehen erakusgarriak ere 19. gizaldikoak dira³⁵⁴ (*Zabuco-arriya*, 1889, HUA56; *Monte Etziogarriya*, 1898, EGZ; *Monte Eusquigarriya*, 1898, EGZ). Hitzak hizpidea ekarrita, gaztelaniazko *piedra* hitzaren 1797. urteko erreferentzia besterik ez dugu topatu, eta ez dirudi toponimo zentzua duenik: "*Esta partida se divide desde el dicho arroyo de Purgatorio, y piedra de Esteguichar a la cima de Ercules [...]*", (HUA41). Izan ere, pixka bat atzerago "..., en derechura hasta dâr en Esteguichar, donde pusimos una piedra [...]" ipintzen duelako da zalantzazkoa.

Haitz, *harri* eta *harkaitz* generikoei *peña* eta haren eratorriei dute antzekotasunenekin jarraituz, *peña* eta *harri*-ren artekoa garbi ikusten da, 19. mendeko dokumentuan horrela idatzia baitago: "... *peña denominada Zabuco-arriya [...]*", (1889, HUA56). Gure ustez, aurretik gaztelaniazko *peña* dute izen espezifikoak ahoko tradizioan zein generiko jasotzen dituzten ikustea esanguratsua da batzuetan, nahiz eta, jakin, generikoen parekatzea bide arriskutsua dela badakigun. Hona zenbait adibide:

Adarra (1833-1835, DUA3): *Aerreko arkaitz faltsua* ([áerrekò árkájt̚ fáltsuà], Mari. 2). Cf. *Lekayoko arkaitzbarrena* ([lékayokò arkàjt̚barrenà], Mari. 2).

Eusquigarriya (1898, EGZ), **Euncin** (1889, HUA52): *Euntzingo arriya* ([éuntzingò árriyà], Txim.), *Entzingo arriko galbayua* ([éntzingò árrikò gálbayuà], Ezk. b.) / *Euntzingo arkaitza* (1989, HUTB)³⁵⁵.

Eceago (1797, HUA41), **Etziogarriya** (1898, EGZ): *Etzioko arriya* ([etziokò árriyà], Amu.) eta *Eziokoarri* ([eziokoárri], Txim.).

Mantele (1538, HUA9): *Mantaleko arkaitza* ([mántalekò árkàjt̚zà], Amu. eta Mari. 2).

Mercue (1683, HUA28): *Merkuko arriya* ([mérkukò árriyà], Txim.) / *Merkuko aitza* ([mérkukò ájt̚zà], Amu.) / *Merkuko arkaitza* ([mérkukò árkàjt̚zetik], Etxol., abl.)

³⁵³ Hauek dira: *Aballarri'ko-Arkaitzak* (1976, TA, 14 or.), *Pardaki'ko-arkaitzak* (1976, TA, 14 or.) eta *Euntzingo Narkaitza* (sic.) (1983, GFA2).

³⁵⁴ Izen espezifikoaren osagaitzat *harri* lehenagotik ere kausitzen da tradizio idatzian, honako lekukotasun hauetan esaterako: *Oarainarribitarte* (1575, L.M.M., 181 or.), *Ypenarrieta* (1683, HUA28), *Ybalarietta* (1773, VEK1A), *Vezquitarrieta* (1857-1860, UTR9, 48 au.), *Posentarri* (1855, UEA1) eta *Catamozarri* (1889, HUA56).

³⁵⁵ *Intziarri* ([intziarri], Ezk. b. / [intzjarri], Lor. b.) izenaz ere ezagutzen da.

Urdauburu (1833-1835, DUA3): *Urdaburuko arkaitza* ([úrdaburukò árkaitzà], Iz. eta Txab. 1).

Urdaburu maior (1833-1835, DUA3): *Urdaburu aundiko arkaitza* ([úrdaburù áundikò árkaitzà], Iz.)³⁵⁶.

Garbi dago, beraz, *haitz*, *harkaitz* eta *harri*, hirurak, gaztelaniazko *peña* izen geografikoaren adierakideak direla, goiko toponimo multzoaren argitan bederen. *Harkaitz* eta *harri* dira erabilienak ahozko tradizioan, eta bi horien etsenplu ugari daude, baina, aitzitik, *haitz*-en testigantza bakarra dago, eta galtzear dagoela irudi du. Badira *harri* gaztelaniazko *piedra*-ren parekoa dela erakusten duten lekukotasunak ere, *Antxista atzeko arrizabala* (1989, HUTB) kasu. *Harripe* dateke *harri*-rekin lotutako beste generikoa, baina behin baizik ez dugu aurkitu, estreinakoz 1799. urtean³⁵⁷: *Ercatzarripea* (HUA42, 171 bin.). Egun ez da baliatzen.

Mendien goialdeekin bukatzeko, bi hitz *balkoi* maileguari buruz. Bigarren osagaitzat duen geonimo bakarra ezagutzen dugu Zilegimendietan³⁵⁸ eta, horrenbestez, ez da zeharo garbi egiazko generikoa ote den: *Azketako balkoya* / *Asketako balkoya* (1989, HUTB). Bide batez, ez dirudi halabeharrekkoa *Kurpitto* eta *Azketako balkoia* izenek izaki geografiko berari erreferentzia egitea³⁵⁹. Damurik, ez dago metaforan jatorria duen izen horren idatzizko testigantzarik ere.

Lurraren sakonak

Ataka-ri lotuko gatzazkio lehen-lehenik. Tradizio idatzian behin baizik ez da azaltzen, 19. mendearen erdi aldeko *Esteguietaco atacaco chabala* (1831-1845, UGR4, 23 au.) oronimoan azaldu ere. Ahozko tradizioan toki handiagoa du, lau informatzailek baitarabilte, bost toponimotan³⁶⁰.

³⁵⁶ Cf. *Urdaburuxikiko arriya* ([úrdaburuxíkikò áriyà], Iz.).

³⁵⁷ Hara beste aldaera batzuk: *Ercatz-arripia* (1840, HUA43, 117 bin.), *Ercaitz-arripia* (1857, HINGR2, 5097 zenb.) eta *Ercaiz-arripi* (1863, HRU, 50 bin.). Beraz, ez dugu **Erkaitzarri* kausitu eta badirudi etimoa *Erkaitz* + *harripe(a)* dela, eta ez **Erkaitzarri* + *pe(a)*.

³⁵⁸ Hernanin bada *Balkoi* (1989, HUTB) izengoitia duen baserria (jatorrizko izena IPARAGIRRE da).

³⁵⁹ Biek AZKETA mendiaren goieneko aldea izendatzen dute.

³⁶⁰ Hauek dira: *Egiluxeko ataka* ([égiluxekò átakà], Etxol.), *Exteixarko ataka* ([éteixarkò átakà], Ig. g., Txim.), *Etzalako ataka* ([étzalakò átakà], Txim.) eta *Unamuneko ataka* ([únamunekò átakà], Ezk. b.). Bada gure esparruan *Merkuko ataka* (1989, HUTB) izeneko tokia ere.

Gaztelaniazko *portillo*-ren lekukotasun bakarra kausitu dugu³⁶¹ eta, gainera, ez dago izen espezifiko baten aurretik ("*... en quanto ala presa y lo aderente del portillo para la navegacion [...]*", 1722, HUA32). Alabaina, *portilu* maileguaren ahozko bi adibide daude³⁶², *Minetako portillua* (1989, HUTB) eta *Olazarreko portillua* ([ólazarrekò pórtilluà], Bezk. eta Pag.). Aurrenekoan, berriemailearen esanetan, *konporta* bati (erreten edo ubide baten ateari) ematen zitzaion izena da eta, hortaz, 1722. urtean bezalatsu, ez da naturak sortutako izaki geografiko baten izena. Orobat bigarrenean, erabiltzaileen arabera, URUMEERREKAREN ondo-ondoan (Hernanik eta Urnietak muga egiten duten tokian) dagoen puntu baten izena baita *Portilu*, garai bateko zubia hasten zen gunearena³⁶³.

Collado, *collar*, *colladura* eta *puesto* gaztelaniazkoen adierakidea den *lepo*-ren estreinako testigantza 1780. urtekoa da, generikoen sailean zaharrenetakoa: "*... paraje llamado Arteguieta Colepoa [...]*", (HUA39). Corominesek (1973: 255) fisiotoponimotzat joko lukeen izen honen gainerako erakuskariak 20. mendekoak dira³⁶⁴ eta, izan, asko dira. Ahozko tradizioan ere usu erabili den hitza da, informatzaile frankok hainbat aldiz aipatzen baitute, *Antxutako lepua* ([ántxutakò lépuà], Etxol.) edota *Irungo lepo* ([irúngo lépò], Id.) kasu. Gainerako lekukotasunei buruz, ohar bedi hiru oronimotan *lepo* eta *ataka* sinonimoak direla, hots, biek izaki geografiko berak izendatzen dituztela. Hauek dira: *Itxeixarko lepua* ([ítxeixarkò lépuà], Etxol.) / *Etxexarko lepua* ([étxexarkò lépuà], Txim.), *Etzalako lepua* ([étzalako lépuà], Amu.) eta *Merkuko lepua* ([mérkukò lépuà], Txim.). Hitz bitan, gurean usu erabili den generikoa da metaforan jatorri duen *lepo*.

Lurraren sakonen sailean, beste multzoa *mehaka*, *har(ri)bitarte* eta, agian, *sarde-k* osaturikoa da. *Mehaka*-ren lehenbiziko erakusgarria 1683. urtekoa da, hau ere generikoen artean zaharrenetakoa, beraz (*Guilicharmeaca*, HUA28) eta, hurrengo

³⁶¹ *Arzaiportilloa* (*Arzaiportilloa*, 1740) oronimoa biltzen dute Artaxoan Jimeno Jurio eta Salaberri (1998: 216). Nafarroako beste alderdi batzuetan, Eslaba aldean esaterako, portilu dago jasota (Salaberri, 1994: 699).

³⁶² Ikus 8.1.1.§

³⁶³ Errepidearen ondotik ubide edo *kanala* igarotzen da. Berriemaileek diotenez, behinola han zegoen haitza txikitu zuten, aldaparoa eta errepidea sar zitezen.

³⁶⁴ Hona hemen lehenbiziko hirurak: *Iruingo-lepo* (1928, JMB3, 263 or.), *Igoingo-lepua* (1942, IGC1) eta *Lizarrategui-lepua* (1942, IGC1).

agerraldian (*Guillicharue*, 1739, VEK2) *-ue* forma aurkituagatik, hirugarren agerraldian berriro *-meaca* irakurtzen da argi eta garbi³⁶⁵ (*Guillincharmeaca*, 1773, VEK1A). Hortik aurrera ez da forma hori gehiago azaltzen, gaur egun ILINTXARBE nagusitzen baita, hala idatziz nola ahoz; bestela esateko, amaieran (*-meaka*-ren tokian) *-be* duen aldaera gailentzen da: *Guilicharve* (1833-1835, DUA3), *Ylincharbe* (1889, HUA53), *Ylincharbe* (1889, HUA54), *Ilintxarbe* ([ilintxarbèn], Amu., *in.*; [ilintxárbetik], Amu., *abl.*; [ilintxarbè] Ek.; [ilintxarbè], Mari. 1; [ilíntxarbé], Mari. 2).

Modu berean, bada *har(ri)bitarte*-ren lekukotasuna. Estreinakoz 1575. urtean dokumentatzen da (*Oarainarribitarte*, LMM, 181 or.) eta aipamen hori da, hain zuzen ere, generiko zentzua garbien erakusten duena, bestela gaurko moduan baliatzen baita, espezifiko gisa alegia (*Arbitarte*, 1833-1835, DUA3; *Arbitarte* [árbitartè], Arg. / *Arbittarte* [árbittartè], Aska.). Ahozko tradizioan badago *sarde* toponimian erabili delako testigantza³⁶⁶ (*Aerreko sardia*, 1989, UUTB), aurreko bi terminoen adierakidetzat erabili ere, baina generiko moduan duen balioa ez dugu garbi ikusten.

Zulo-rekin jarraituko dugu orain. Lehenbiziko aipamenak 20. mendeko *Egurrolaco-chulua* (1931, HUA57, 563 or.) eta *Castañal-zulua* (1951, UUA18) dira eta ahozko tradizioan, bestalde, behin baino gehiagotan bildu dugu, besteak beste, *Besabiko zulua* ([bésabikò zúluà], Ai.), *Saabeko zulua* ([sáabekò zúluá]) / *Saobeko zulua* ([sáobekò zúluà], Ai.) toponimoetan. Errepikatuta edo bikoiztuta ere agertzen da (*Otzozulongo zulua*, 1989, HUTB).

Zoko maileguari dagokionez, aurreko agerraldien artean bi aldeetakoak daude, bustiak eta bustigabeak, guztiak espezifikoari *-ko* kasu markaz lotuak: *Losetaco zocoa* (1794-1831, UGR3, 12 au.), *Pagalucocho* (1794-1831, UGR3, 19 au.), *Errolla buruco-chocoa* (1797-1833, HGR2, 73 au.). Berriemaileek, tradizio idatzian ez bezala, bietara erabiltzen dute, mugatzaileaz horniturik eta gabe³⁶⁷; aski izan bitez horren lekuko bi etsenpluok: *Tronkotako txokua* ([trónkotakò txókuà], Txim.) eta *Pellakotxoko* ([péllakotxokó], Aparr.). Azken bi testigantzen harira, busti gabeko bi salbuespenak

³⁶⁵ Jimeno Juriorentzat (2004: 60) ‘desfiladero’ adiera du.

³⁶⁶ Bada, agian, *sarde* duen beste toponimoa gure esparruan (ikus PAGOSARDE).

³⁶⁷ Informatzaile berak *Pellango txokua* ([péllangò txókuà], Aparr.) aldaera ere badarabil.

gure esparruko hego-sortaldean azaltzen dira (*Uztartzako zokua* [uztártzakò zókuà], Ezk. b.; *Mozpelango zokua* [mózpelangò zókuà], Etxol.)³⁶⁸.

Lurraren sakonekin bukatze aldera, diogun galzorian dagoen *eluts* hitza generikotzat erabili izan dela gurean³⁶⁹ (*Alduraelutsa*, 1989, OM), ‘zoko iluna’ esanahiarekin³⁷⁰.

Lur laua

Zabal izenaren³⁷¹ lehenbiziko erakuskariak 18. mendekoak dira (gazt. ‘llanura’, ‘explanada’), generikoen arloan nahiko zaharrak, beraz. Aurrenekoa 1732. urtekoa da (*Ynsustizaval*, HUA30, 420 bin.) eta hurrengoa 1797-1833koa³⁷² (*Buztindeguzabala*, HGR2, 48 au.), baina badaude idatzizko aipamen gehiago³⁷³. Hortaz, aintzat hartzeko moduko idatzizko ibilbidea du. Ahozko tradizioari doakionez, hiru aldaera ditu *zabal* generikoak: *Aerreko zabala* ([áerrekò zábalá], Mari. 2), *Idoiaxabala* (1989, OM) eta *Urtokitxabal* ([úrtokitxábàl], Aran.). Esku artean ditugun datuen arabera, bustiak edo bustigabeak nagusitzen diren ezin dugu esan, bi aldaeren hainbatekoen artean alde nabarmenik ez delako ikusten, ez kopuruari erreparatuz gero, ez eta izen espezifikoari erantsita dagoen ala ez begiratuz gero. Orobat igurzkari eta afrikarien zenbatekoari buruz aldea ez delako nabarmena, afrikarien aldekoa izan arren. Bide batez, informatzaile batek **zabaledi / zabalegi* (<*zabaldegi*?) ematen du behin³⁷⁴ (*Akolako zabaleya* [ákolakò zábaleyà], Txab. 1), baina egiazki generikoa den ez dago garbi.

³⁶⁸ Dena dela isoglosa, edo nahiago bada topoglosa, ez da gardena, eta Aranon jaiotako berriemaile batek, esaterako, *Tabako baratzetako txokua* ([tábakò barátzetakò txókuà], Ezk. b.) forma ematen du.

³⁶⁹ Gure esparrutik kanpo (Urnietan) bada *Elutseta* izeneko baserria, besteak beste, 1857. urteko izendegian aipatzen dena. Halaber, Elduainen *Elutsaeneako borda* izeneko eraikina dago (*Elutsango borda* ere esaten zaio).

³⁷⁰ Caminok (1997: 603) dio, Aezkoan, *zelaia* ‘leku ordeka’ zentzua duen izenondoa dela. Hemengo *elutsa*-ri *oihezkie* esaten zaio han.

³⁷¹ Azkue (1928: 215): “... así como *zabal* en toponimia más bien que adjetivo «ancho» es sustantivo «planicie»...”.

³⁷² Beste erakuskaria *Urtechabal* (1797-1833, HGR2, 47 au.) da.

³⁷³ Hara beste batzuk: *Esteguietaco atacaco chabala* (1831-1845, UGR4, 23 au.), *Adarraco Zabala* (1831-1845, UGR4, 26 au.) eta *Acola zabal* (1855-1857, HTR8, 22 au.).

³⁷⁴ Idazkietan ez da ageri.

Lur lauari eskainitako lerro hauekin bukatzeko, *rekta* mailegua ere jasota dago gure esparruan (*Errollaburuko rekta* / *Illarraburuko rekta* / *Illorraburuko rekta*, 1989, HUTB), baina leku bakarrari dagokio eta berria ematen du.

Eremu aldapatsuak

Kayondoco-eguiya (1898, EGZ) da *hegi* generikoaren lehen testigantza³⁷⁵ eta, gutxi ez izan arren, idatzizko gainerako lekukotasunak ere berandukoak dira, guztiak izen espezifikoiari leku genitiboaren hondarkiaz lotuak eta artikuluz markatuak: *Celay zaretaco eguiya* (1920, HUA57, 633 or.), *Unzueco-eguiya* (1942, IGC1), *Ezurrico-Eguia* (1960, GS) eta *Tximistako eguia* (1982, CAG, 183-184 or.). Berriemaileek frakotan baliatzen dute, baina hau ere galtzen ari da pixkanaka.

Malda, *malkar*, *aldapa* hirukoari lotuko gatzazkio orain. Idazkietan lehenbizi irakurtzen dena *malda* da eta haren estreinako lekukotasunak 19. mendekoak dira (*Ezquerria malda*, 1860-1862, HTR10, 33 au.; *Anso-sarobeco-malda* (1868, DJE). 20. mendean aipamen ugari daude, gehien dokumentatzen diren generikoen multzoan baitago hau. Hona zenbait adibide: *Ezquerria-malda* (1920, HUA57, 812 or.), *Lizarraga-malda* (1935, HUA57, 838 or.), *Ereñozu-malda*³⁷⁶ (1936, HUA57, 796 or.), *Larregain malda* (1936, HUA57, 796 or.), *Eliztaco-malda* (1951, UUA18), *Erlietaco-malda* (1951, UUA18) eta *Allegui-malda* (1964, UUA10J, 8 au.). Ahozko tradizioan ere generiko honen berri ematen duen etsenplu mordoa dago³⁷⁷: *Añuamalda* ([añúamaldá], Atx.), *Atxurmalda* ([átxurmaldá], Aparr.) / *Atxurru-malda* [atxúrrumaldà], Aparr.), *Justoneko malda* ([jústonekò máldà], Last. b.), *Lozetako malda* ([lósetakò máldà], Txab. 2 eta Txil.), *Osiñaundiko malda* ([ósiñaundikò máldà], Amu.), *Plazakobordako malda* ([plázakobórdakò máldà], Larr. b.), *Soñeiko malda* ([sóñeikò máldà], Aparr.), *Txokolateneko malda* ([txókolatenekò máldà], Etxol.) eta *Urkitako malda* ([úrkitakò máldà], En.).

³⁷⁵ Osagai hori duen toponimo baten lehenbiziko aipamena 1683. urtekoa (*Larregui*, HUA28), baina kasu horretan *-egi* atzizkiarekin duke zerikusia. Beranduago ere jaso dugu (1833-1835, DUA3 eta 1911, IM).

³⁷⁶ *Ereñozumalda* (1936, HUA57, 800 or.) formaz ere aipatua.

³⁷⁷ Badira zuzenean bildu ez ditugun formak: *Elurzuloko malda* (1988, OBIE), *Erbizingo malda* (OBIE) eta *Paaleiko malda* (1989, HUTB).

Badaude gurean *malkar*-en testigantza idatziak³⁷⁸ (*Guerataco malcarra*, 1920, HUA57, 392 or.), nahiz eta aurrekoarenak bezain ugariak ez izan. Informatzaileei bagagozkie bi oronimoren bost aipamenetan darabilte (*Bordaldeko malkarra* [bórdaldekò málkarrà], Larr.); *Geeziyan malkorra* [géeziyàn málkorrà], Amu. / *Geeziyako malkorra* [géeziyakò málkorrà], Amu. / *Geeziyan malkorra* [géeziyàn málkorrà] Ek. / *Geezitako malkorra* [géezitakò málkorrà], Etxol.) eta bistakoa da hala *malkar* nola *malkor* formak ditugula Zilegimendietan. Horren harira, Oiartzungo *Malkorra*-z jardukitzean, bereizkutzat hau biltzen dute esanahiaren aldetik Goikoetxea eta Lekuonak (2007: 227): *malkar* ‘aldapa latza’ vs. *malkor* ‘harrizko mendia, amildegia’. Ildo beretik, Pirinio-eremuan *malh* ugari azaltzen dela azpimarratzen dute Féniek eta Féniek (1992: 50) ‘aldapa harritsua’ adiera duena, baina Mitxelenak (*FHV*, 272) dio Gipuzkoako *malkor*-en esanahia ‘tierra esteril’ dela, eta ez besterik (ikus *OEH*).

Hirugarrenik, garbi dezagun *aldapa*-ren idatzizko agerraldi bakarra berandukoa dela, 1933. urtekoa hain zuzen (*Guardico-aldapa*, HUA57, 314 or.), eta ahozko tradizioan ere erakusgarri bat dagoela (*Ezioko aldapa* [eziókò áldapà], Altz.). Hortaz, ez du pisu handirik generikotako gure esparruko toponimian.

Murru maileguaren aipamen guztiak ahozko tradiziotik jasotakoak dira, eta ikusiko den bezala, mugatzailea hartzean sorturiko hiatoan ezpainbikoa txertatzen da usuenik: *Akurrikako murrua* ([ákurrikakò múrruà], Mari. 2), *Antsokotxolako murruba* (1989, UUTB), *Besabiko murruba* ([bésabikò múrrubá] / [bésabikò múrrubà] Ai.) eta *Intxustiko murruba* ([íntxustiko múrrubà], Amu.).

Eremu aldapatsuekin amaitze aldera, *zehar* terminoaren adibide bakarra dago³⁷⁹, berriemaileak espezifikari hondarkirik gabe erantsitakoa (*Elurzuloziarra* [elúrzulozíarrà], Mari. 2).

³⁷⁸ Salaberriren (1990: 68) irudiko *malkorra* (‘amildegia’) Baztango *erroitza*-ren sail berekoa da.

³⁷⁹ Astigarragan bada *Santiagoozearra* izeneko bidea, SANTIAGOMENDI aldean, hain zuzen.

Hutsarteak

Gaztelaniazko *sima* ez dugu idatzizko iturrietan opatu eta, halaber, *leize* generikoaren lekuko guztiak ahozko tradizioetik bilduak dira. Aski bitez diogunaren lagintzat ondoko bost ale hauek: *Añaingo leizia* ([áñaingò léjzià], Larr.), *Armuntoko leizia* (1989, UUTB), *Arrobiko leizia* ([árróbikò léjzià], Ai.), *Onyiko leizia* ([ónyikò léjzià], Pard. g. 2) eta *Pardakiko leizia* ([párdakikò léjziá], Amu.). Behinola bazen, halere, hutsarteak izendatzeko erabilitako beste hitza; *koba* maileguaz ari gara. Aurreneko erakuskaria 1683. urtekoa da, "...y de alli por un arroio abajo hasta Barracocoba [...]", (HUA28) eta gizaldi bat geroago, 1773ko mapa batean, *Coba* (VEK1A) soilik dugu toki bera izendatzeko³⁸⁰. Hortik aurrera ez daude aipamen askoz gehiago (*Koba*, 1826, LMM, 174 or.; *Landarbasoko Koba*, 1986, GFA3) eta ahozko tradizioan *koba* duen toponimorik ez dugu bildu, egun normalki erabilitako generikoak *kobazulo* eta *zulo* direlako. Honenbestez, ibilbide aski luzea egin ondoren ahozko toponimian galduta dagoen generikoa da *koba*.

Beste batzuk

Gurean bildu dugun beste izen geografikoa *harkadi* da³⁸¹, nahiz eta toponimian ez aurkitu eta eman zigun informatzaile bakarra duela urte batzuk zendu. Hitz barruan, horzkariaren ordeztasun, dardarkariaren ahozkatzen zuen hark (-d- > -r-) eta, bukaeran, berriz, sabaiko afrikatuaz³⁸² (*Arkiriya* [arkíriyà], Amu.).

Ospel-Egutera bikoa dela eta, lehenik eta behin, azpimarra dezagun gutxi samar ageri dela gure esparruko toponimian. *Ospel*-en idatzizko lehen aipamena 1942. urteko mapa batean dago³⁸³ (*Argateospel*, 1942, IGC1), baina ARGARATE(KO) OSPELA oronimoa artikuluduna da, ahozko tradizioan bederik (*Argarateko ospela* ([árgaratekò óspelá]; *Argaatekoospela* [árgaatekoóspelá] / *Argaateospel* [árgaateospelá], Amu.).

³⁸⁰ Cf. Urbasako *Kobako haizak*; NTEM-XVIII, 127.

³⁸¹ Doneztebeko *Arquidia* (1566) toponimoaren harira, Iñigok (1996: 97) dio etorki iluna duela, *Urkidi*-ren bikia edo izan bailiteke, hots, berak Zubietan bilduriko *Aurquidi*-rekin izan bailezake zerikusia. Cf. Nafarroan erabilitako *harridi* (Irigoin, 1988: 652; Jimeno Jurio, 2004: 61) eta *harduia* (Salaberri, 1990: 67).

³⁸² 1989-IX-1ean emandako datua.

³⁸³ *Argateospel* (1944, GHO1 eta 1953, IGC2) da berandukoa den beste erreferentzia.

Bigarrena, *egutera* alegia, bi toponimoren osagai generikoa da, *Onyiko eutera* ([ónyikò éuterá] Amu.) eta *Osiñaundiko eutera*-rena (1993, AT, 229-230 or.).

Silleguico Loya (1773, VEK1A) da *lohi* generikoaren idatzizko aurreneko lekukotasuna eta badira beste bi aipamen³⁸⁴, 1833-1835. urtekoak biak: "... *por el paraje llamado Cilleguicoloia* [...]", eta "... *en el paraje que se á dicho y nominado Cilleguicoloia* [...]" (DUA3). Ondorioz, ez da idatzizko ibilbide laburra duen generikoa. Berriemaile batek ere ematen zigun toponimo horren berri (*Zillegiko loya* [zíllegikò lóyà] / *Zirikoloi* [zírikolòj], Larra.) eta Zilegimendietan *lohi* duen bigarren oronimoa dago, bitara jaso duguna: *Barrako*³⁸⁵ *loya* ([bárrakò lóyà], Larra.) / *Barrengo loya* ([bárrengò lóyà], Asta.). Damurik, informatzaileek ez dute toponimia alorreko *lohi*-ren esanahia ezagutzen, eta ihartutzat daukagu. **Lohidi* terminoarekin loturik egotea da aukera sinesgarriena, *lokazti*-ren sailekoa izatea³⁸⁶, alegia. (Ikus LOIDI, 8.1.1.§). Oronimian eskainiriko sailarekin bukatze aldera, gurean *santsonarri* zati generikotzat duen geotoponimoa dagoela esatea besterik ez³⁸⁷ (*Zerritokitako sansonarriya*, 1989, HUTB; ikus 2.12 §).

6.2.2. Hidrotoponimia

Ur-ibilguak

Ur-korrante nagusiak gaztelaniaz izendatzeko gure esparruan gailentzen den terminoa *río* da³⁸⁸. Estreinakoz 1467. urtean agertzen da eta esan beharrean aurkitzen

³⁸⁴ Badaude 20. mendeko bi testigantza: *Sigericoloya* (1942, IGC1) eta *Sigerico-Loya* (1983, IGN1).

³⁸⁵ Hitzak hizpidea ekarrita, González de Viñasprek eta Uribarrenak (2005: 168) uste dute Trebiñuko *Barrarana* toponimoa esanahi nahasia duen *barr*-tik etor litekeela.

³⁸⁶ 'Paraje embarrado' adiera du Jimeno Jurioren (2004: 61) aburuz. Cf. Salaberri (1994: 689).

³⁸⁷ Cf. *Sansonarri* [sánsónarri] (K.) eta *Sansonen arriya* [sánsónèn árriyà] (Mari. 2). Ikus 2.12.§ eta 8.1.1. §

³⁸⁸ *Río*-rekin ur-korrante nagusia izendatzen dela azpimarratu nahi denean *mayor* izenlaguna eransten da (ikus URUERRAMA). Ildo beretik, Jimeno Juriok (2004: 114) biltzen duenez, Arga ibaiari *Río Mayor* deitzen zioten (1364an) eta, aitzitik, Aratzuri eta Ororbian dagoen haren adarrari *Urtxikia*. Gurera itzuliz, ohar bedi (zentzu berarekin) *madre* terminoa ere eransten dela aposizioan: "...*Y siguiendo desde dho pozo, ria madre, para arriva por el propio rio ... de donde se sigue por la misma ria madre, se termina con la ria Madre de Picoaga a Fagoaga con el rio mayor ...*", (1797, HUA42). Alderantziz gertatzen denean, ezkerretara dagoenean alegia, *madre*-k *ubide* edo *cauce* zentzua du: "... *haviendosenos echo relación que en la madre que tenía el rio para el puerto publico ...*", (1707, HUA30, 24 au.); "... *Sobre enderezar la madre del rio Urumea* [...]", (1729, HUA30, 362 bin.). Oiartzun ibaiari men egiteko ere *Río Madre* jasotzen dute 19. mendera arte Goikoetxeak eta Lekuonak (2007: 275).

gara espresuki *erreka* euskaldunarekin uztartzen duen idazkirik ez dugula kaustu. Alabaina, URUMEA potamonimoari dagokionez behinik behin, *rio*-k eta *erreka*-k izaki geografiko bera izendatzen dute³⁸⁹: *Urumerreka* ([úrumerrekà], Ek.) eta *Urmiaerreka* ([úrmiaérrekà], Txil.). Gertaera hori ez da gaurkoa, 19. mendeko erreferentziak baitaude (*Urume-erreca*, 1870, HUA6) eta, gainera, hemendik kanpo ere orobat agitu dela ematen du³⁹⁰.

Ibai-ren berririk ez dugu jaso berriemaileen ahotik, eta ez da harritzeko, besteak beste, *errio* ere erabiltzen delako euskaraz *río* adierazteko, *erreka*-ren hedadurara ez iritsi arren. Hala berean, ur-korronte txikiak izendatzeko baliatu da *errio*, itxura denez³⁹¹ (*Otraizko irriyua*, 1988, OBIE). Izan ere, *ibai*, duela ez hainbeste denbora, euskara estandarraren eskutik iritsi da gurera. Idatziz, Iztuetak (JII, 117-118 or.) 1847. urteko *Condaira*-n darabil estreinakoz, Urumeari buruz ihardukitzean. Hitz bitan, azken urteotan argitaratutako mapa eta liburuen eskutik Zilegmendietan zabaldu den terminoa da *ibai*.

Arestian aurreratu moduan, *erreka* mailegua da Urumeako zilegimendietan ur-ibilgu nagusi eta txikiak izendatzeko. Idatzizko tradizio luzea du, askotariko agirietan eta begiratutako ia artxibo guztietan opatu baitugu. Aurrenekoz 15. mendean azaltzen da eta gaztelaniazko *arroyo* generikoaren ondoren paratzen du eskribauak³⁹²: "... *arroyo erreca llamado Ynçaederra* [...]" (1467, HUA5). Agiri berean "... *e dende siguiendo por la ribera reca e agoa fasta dar* [...]", (1467, HUA5) irakur liteke, hots, bokal protetikoa gabe. Noski, hainbat hidrotponimoren osagaia da gurean eta horren lehen adibideak 17. mendekoak dira ("... *arroio de Cartolaerreca* [...]" 1683, HUA28). Badira leku genitiboaren segidan doalako idatzizko testigantzak, 20. mendekoak guztiak

³⁸⁹ Goizuetakoek berdin egin dute, *Errekandia*-z gainera, *Urumearreka* deitzen baitiote herria zeharkatzen duen ur-ibilguari: "*Gai honen harian, Goizuetako Santispiritu auzoa datorkit gogora, Urumea erreka harantz, bere Santakruz ermitarekin*,". Perurena (1995: 165).

³⁹⁰ Cf. Salaberri (1994: 88).

³⁹¹ Hernanin bada *Errioguardanea* izeneko etxea, eta gure esparrutik nahiko hurbil bazen *urbitarteko erriyua* izeneko tokia ere, Lasarte-Usurbil mugan; Barrio, Tellabide, eta Zaldia (1989c). Hondarribian, bestalde, *Santa Engraziko errioa* biltzen du Furundarenak (2002: 766). Cf. Gorrotxategi eta Salaberri (2000: 287).

³⁹² Idazkeraren arabera 18. mendekoa dirudien kopia arruntan "... *arroio erreca llamado Ynçaederra* [...]" dago idatzirik (HUA6). Ondoan izen espezifikorik ez dagoenean ere biak batera ageri dira: "... *a un arroyo erreca questa devaxo de la dicha tierra* [...]"

(*Zuluetaco-erreca*, 1942, UUA10D), baina dokumentazioan hondarkirik gabeko lotura nagusitzen da, *Achurruerreca* (1780, HUA39) lekuko. Ahozko tradizioan ere maiz baliatu den generikoa da gurean.

Erreka-rekin bukatzeko, aldiari behin hidrografiarekin zerikusirik ez duten izaki geografikoak (aurkintzak, inguruak) izendatzeko erabili bada ere (*Ubanaco erreca*, 1956, UUA10G), beste toki batzuetako *ubide* zentzua duen idatzizko edo ahozko erreferentziarik ez dugu jaso. Horrenbestez *erreka*-k ‘ur-ibilgu’ adiera besterik ez du Zilegimendietan³⁹³.

Iturri-ri lotuko gatazka orain. Toponimo askotan azaltzen da, baina bigarren osagaitzat duen forma baten lehenbiziko aipamen idatzia berandukoa da, 20. mendekoa hain zuzen³⁹⁴ (*Aguerrico-iturri*, 1951, UUA18). Ahozko toponimo guztietan, eta ez dira gutxi, hasierako bokalaren segidako horzkaria busti egiten dute informatzaileek.

Osin-en aurreneko agerraldia, idatzizko bakarra dena, 20. mendekoa da (*Laspegui-osiña*, 1933, HUA57, 315 or.) eta, galzorian egonagatik, badira ahozko tradizioan *osin* zati generikotzat duten zenbait hidrotponimo, FRAILEAREN OSINA, ZERRENDako OSINA eta SANTIAGOKO OSINA konparaziora³⁹⁵. Badago egitura berezia duen toponimoa ere: HONDORIK GABEKO OSINA³⁹⁶. Argi dezagun, azkenik, jatorrizko zentzuaren ahultzearen ondorioz, ahozko tradizioan, sarritan, *zulo* terminoa eransten zaiola aposizioan³⁹⁷ (PORTILLUKO OSINZULOA).

Putzu toponimian egun erabiltzen delako lekukotasunik ez dugu jaso, baina bizirik egon zela badakigu, ihartutako bi hidrotponimoren osagaia delako: *Erreñazu Puzuba*

³⁹³ Cf. *DVEF*, 419 eta *EAEATB*, 88.

³⁹⁴ Agiri berean *Aguerre-iturri* (1951, UUA18) aldaera darabil idazkariak.

³⁹⁵ Ahoz *Praillian osiña* ([práílliàn ósiñà]) / *Prallian osiña* ([prállìàn ósiñà], Pag.), *Xerrendako osiña* ([xérrendakò ósiñà], Bezk.) / *Txerrendako osiña* ([txérrendakò ósiñà], Ol.) eta *Santiyoko osiña* (1989, HUTB) ebakitzen dira. Azken hori 1797. urtean aipatzen da lehen aldiz (HUA42): "... *pozo de Santiago, sobre la presa de Picoaga, [...]*".

³⁹⁶ Ahozko aldaerak *Ondorik gabeko osiña* eta *Ondoigabeko osiña* (1989, HUTB) dira. Cf. Mitxelenak (1985 [1961]) biltzen duen *Buçu Ondagauea* (1399) edota Altsasuko *Ura hondatzen denekoa* (*NTEM-IX*, 60).

³⁹⁷ *Portilloko osinzulua* ([pórtillukò osínzuluà]) eta *Portilluko osinzulua* ([pórtillukò osínzuluà], Bezk.) dira ahozko formak.

(1773, VEK1A) eta *Ezelacopuzua* (1833-1835, DUA3). Aurrenekoan, erreka batean zegoenez, *osin*-en parekoa dirudi, ez, ordea, bigarrenean, idoia edo iturri-putzua bide baitzen, hots, ur-tokia, mendi-mendian egoteaz gainera, ez baita errekarik bertan. Guztiaz ere, generikoa izateko, idatzizko aipamen zahar samarrak ditu *putzu* hidronimoak.

Euskarazko *pasadizo*³⁹⁸, gaztelaniazko *vado*-ren sinonimoa alegia, ezaguna da berriemaileen artean (*Txerrendako pasaizua* [txérrendakò pásajzuà], Ol.), hori bai, esanahi zabalagoarekin, ez 'ibia' zentzuan soilik. *Ursalto* hibridoa behin baino ez dugu bildu dugu gure esparruan³⁹⁹ (ANTXISTAKO URSALTOA⁴⁰⁰) eta, bide batez, diogun ez dugula beste leku batzuetako *urzulo* aurkitu⁴⁰¹.

Makur, *buelta* eta *kurba* hidronimoek osaturiko multzoa hartuko dugu ahotan ondoren. Generikoa izateko, *makur* goiz samar dokumentatzen da gurean, 1730. urtean hain zuzen⁴⁰² ("... *rio de Gorrotola Macurra* [...]", HUA35), baina egun ihartua dago⁴⁰³. Badaude, bigarrenik, *buelta* maileguaren lekuko diren hiru hidrotponimo⁴⁰⁴ (*Altzutako buelta* [áltzutakò bwéltà], Andol. eta Elor.; *Irakurriko buelta*, 1989, HUTB; *Lizarrako buelta*, 1989, HUTB). *Kurba* ere baliatzen da bihurguneak izendatzeko, baina azken bien esanahien arteko lotura ez da *makur* eta *buelta* terminoen artekoa bezain garbia, *kurba* maileguak bertatik igarotzen den errepidearen bihurgunearekin zerikusia baituke;

³⁹⁸ Ikus 8.1.1.§. Cf. *Pausua*, Nafarroan 'erreka bat zeharkatzeko toki aproposa, sakontasun gutxikoa' adiera duena; Salaberri (1990: 69).

³⁹⁹ Ikus URSALTO 8.1.1.§. *Ursalto* izeneko tokiak daude, besteak beste, Seguran (1997, SM), Idiazabalen (*Ursaltoa*, *Ursalto erreka*; 1999, IDM), Irunen (*Ursaltoko erreka*; 1998, IRM), Urretxun, (Ugarte, 1998: 179-441), Arrasaten (Ormaetxea, 1996: 291), Pasai San Pedron (Elortegi, 1992: 179) eta Aralarren (Elosegi, 1972: 164). Irungo *Ursaltoko erreka*-ren harira, *Urjauzi* izeneko aurkintza dago Behobian (1998, IRM). Nafarroan ere azaltzen da *ursalto*, izen hori duen tokia aipatzen baitu Iturmendin (Burundan) Arbizu Gabirondok (1990: 272). Arruazun ere (Aranatzen) badago *Ursalto* bat (NTEM-XII, 117). Cf. Elizondoko (Baztango) *Urjauziak*, NTEM-LIII, 222.

⁴⁰⁰ Informatzaileei *Antxistako ursaltua* ([ántxistakò úrsaltuà], Amu. eta Ek.) jaso diegu.

⁴⁰¹ Cf. Zegamako *Urzulo* bizkarra (1997, ZGM) edota Ataungo *Urzuloa* iturria (1999, ATM). Azken hidrotponimo horri buruz gehiago nahi duenak ikus beza Arin Dorronsoro (1928: 70).

⁴⁰² "... *én la cercania de las dichas herrerías de Fagollaga*, [...]". Cf. ARIZMAKURRETA.

⁴⁰³ Berastegin (LEITZARANen) *makur* terminoarekin lotua dagokeen *mako* formatik eratorritako *Makoandi* (89-15-5 orria), *Makoluze* (89-6-7 orria) eta *Makoeta* (64-62-8 orria) daude. Goizuetan ere bada *Makoa* izeneko tokia; Etxeberria (1988: 88).

⁴⁰⁴ Gure esparrutik kanpo, baina nahiko hurbil, *buelta* zati generikotzat duen toponimoa dago, Hernaniko *Martindegi* auzoan hain justu: *Martindeiko buelta* ([mártindejkò bwéltà] (64-30-2 orria. 1901. urtean, han jaiotako Jose Tolosak emana.). Cf. *Martindegierreka*.

aipamen bakarra dago, gainera (*Latxeko kurba*, 1989, HUTB). Ondorioz, honen toponimia arloko generikotasuna zalantzazkoa da; *buelta*, ordea, errepiderik ez den tokietan ere azaltzen da, ALTZUETA eta IRAKURRI parean, esate baterako.

Ribera gaztelaniazkoa nahiko goiz agertzen da, baina *erribera*-ren lekukotasun berriak eta urriak baizik ez daude tradizio idatzian; aurrenekoaren lehen aipamena 15. mendekoa den bitartean⁴⁰⁵, euskarazkoaren idatzizko lekukotasun bakarra 20. mendearen hirugarren hamarkadakoa delako (*Portualdecoa-erribera*, 1927, HUA57, 156 or.). Egun aski termino erabilia da, osagaitzat duten hidrotponimo bat baino gehiago daude eta gure esparruan⁴⁰⁶.

Urbitarate generikoa ahozko bi toponimotan azaltzen da⁴⁰⁷ (*Otxakillen urbittartia* eta *Patxikuleiko urbitartia*, 1989, HUTB). Halaz ere, duen hedadura jakitea zaila da, zuzenean elkarriketaturiko informatzaileek ez baitzuten ezagutzen. Ur gezaz inguratutako lur-zatiei (erreketo uharteei) men egiteko erabili bide den izena galzorian dagoela irudi du, hortaz. Bidenabar, *isla*-ren lekukotasunik ez dugu jaso⁴⁰⁸.

Ur-tokiak

Behin besterik ez bada ere, *idoi* nahiko goiz dokumentatzen da gurean, 1467. urtean dokumentatu ere⁴⁰⁹: "... lugar do dizen Las ydoias dentre Acola e Ygorin [...]", (HUA5.). Aspaldi samar ihartu zela irudi du, ordea.

⁴⁰⁵ "... dende siguiendo por la ribera, reca e agoa fasta dar ... ", (1467, HUA5). Badago 16. mendeko erreferentzia: "... termino e ribera de la Urumea [...]", (1536, HUA8).

⁴⁰⁶ ALTZUETAKO ERIBERA, BEZKITAKO ERIBERA, ELORRIBIKO ERIBERA, EPELEKO ERIBERA, EZIAGOKO ERIBERA, IBARLUZEKO ERIBERA, INTSUSADIKO ERIBERA, IPARRAGIRREKO ERIBERA, LIZARRAGAKO ERIBERA, OLAZARREKO ERIBERA eta PAGOAGAKO ERIBERA.

⁴⁰⁷ Cf. OTSAKILLEN ETXEA. Gure esparrutik kanpo, Lasarte-Usurbil mugan, bazen *Urbitarateko erriyua* izeneko tokia (*LOUTB*); haren hegoaldeko muturraren izena *Utumiako punta* zen. Jimeno Juriok (1987: 435) *Urbitarate* izenari buruz hauxe dio: "... significado de espacio interfluvial, como el "Entrambasaguas" de Sangüesa y otras partes". Cf. Ameskoako *Urbitarate* (1590); Lapuente (1975: 400-401).

⁴⁰⁸ Lasarten bazen *Zumauko isla* izeneko urbitarte edo lur-zatia (*LOUTB*). Desagertua.

⁴⁰⁹ 18. mendeko kopia arruntean "... lugar do dicen Las idoias de entre Acola e, Ygorin [...]", (HUA6) ipintzen du (ikus IDOIA).

Lintzura-ren testigantza bat jaso dugu berriemaile batengandik⁴¹⁰ (*Antxista atzeko lintzura* [ántxistà átzekò líntzurà], Ek.) eta *zingira*-rekin ere gauza bera agintzen da, behin baizik ez baitugu jaso⁴¹¹ (*Usaelartzako zingira* [úsaelartzakò zíngirá], Amu.). Ondorioz, ikusteke dago toponimia alorreko generikotzat biek izandako hedadura.

Obra hidraulikoak

Kanal mailegua da gizakiak eraikitako ubide txikiak euskaraz izendatzeko kausitu dugun hitza eta sail berean sar daitezke gaztelaniazko *azequia*, *encañada*, *canal* eta *conducción*. Behin baino gehiagotan ematen informatzaileek dute eta aski bedi horren lekuko *Minetako kanala* [mínetakò kánalà] (Etxol.) honera ekartzea⁴¹². *Andapa*-ren testigantzarik ez dugu bildu gurean⁴¹³, tradizio idatzian gaztelaniazko *antepara* kausitu arren ("... y se sennalo el lugar donde abia de azer la presa calçes y azequias y anteparas [...]", 1536, HUA8).

Gaztelaniazko *presa* askotan azaltzen da tradizio idatzian 15. gizalditik egun arte. Aipamen zaharrena 1467. urtekoa da⁴¹⁴ ("... en la presa de la ferreria de Ereinoçu [...]", 1467, HUA5) eta ildo horretan ez bedi ahantz URUMEA aldean horrelako eraikin ugari egon dela Erdi Arotik. Euskarazko mailegua ere jaso dugu⁴¹⁵. Azkenik, *uharka*-ren

⁴¹⁰ Caminok (1997: 609) *lintsa* izena aipatzen du Aezkoan, 'zingira' esanahia duena.

⁴¹¹ *Usolartzako zingirak* (AT, 233 or.). Irigoienek (1988: 654) *aintzira* eta *zingira* ('laguna') sinonimotzat jotzen ditu.

⁴¹² Honatx *kanal* generikoa duten bi hidrotponimo: *Paollako kanala* ([paóllakò kánalà], K.) eta *Ezioko kanala* (1989, HUTB).

⁴¹³ *Presa*, *Andapara*, 'cauce del molino, saetín'; Irigoien (1988: 654). Lasarten bazen *Zumauko andapa* izeneko ubidea (LOUTB) eta Usurbilen ere *andapa* terminoa erabili izan da (Aginagako J. J. Furundarenak ahoz emandako datua).

⁴¹⁴ Bigarren aipamena *presa de Olaberriaga* (1538, HUA9) da. Bide batez, diogun *uharka* mota ezberdinak egon direla gure esparruan, harrizkoez gain, egurrezko presa mugikorrek ere bazeudelako: "... en la presa movable de las de Fagollaga [...]"; "...y que en suma la Villa de Hernani y ferron de Fagollaga han de hacer poner y conservar la presa movable sobre la firme con langas y segun lo literal de la transacion [...]"; "... La villa amo y dueño de Fagollaga responde y alega que despues del otorgamiento de la transacción en conocimiento de mejor forma y plata se havia formado con tablas la presa movable con tablas sobre la firme [...]"; "...En cuanto a haver quitado el ferron de las Herrerias de Hereñozu el dia lunes diez de este presente mes de septiembre algunas de las tablas que tenia la presa de las Herrerias de Fagollaga [...]", (1708, HUA30, 24 bin.). Irudi du badagoela *uharka* eta osinen arteko lotura: "... hasta dar con el citado rio sobre la presa de las Herrerias de Picoaga que tambien se llama Santiago, o pozo de Santiago, divide los mencionados terrenos de Arano, y los de la Comunidad de Hernani.", (1797, HUA42).

⁴¹⁵ Hona guk bildutako testigantzak: *Goiko presa* ([góikò présà], Etxol.), *Kartolako presa* ([kártolakò présatik], Amu., abl.), *Askatsuko presa* ([askátsukò présà], K.), *Elorrabiko presa* ([elórrrabikò présà], K.), *Epeleko presa* ([epélekò présà], K.), *Paollako presa* ([paóllakò présà], K.), *Pikuako presa* ([pikuakò présà], K.). Honakoek ere gure esparruko uharkak izendatzen dituzte: *Bezkitako presa zarra*

agerraldi bakarra dago, baina aski eta sobera da bere laburrean hemen adierazi nahi genukeena adierazteko, hau da, euskara estandarren eskutik iritsi dela honera (*Añarbeko Uharka*, 1986, GFA3).

6.2.3. Fitotoponimia

Basoak

Tradizio idatzian nahiko goiz aurkitu dugun izena da *baso*⁴¹⁶ (gazt. *bosque*, *monte*, *monte alto*, *plantado* eta *arbolado*), toponimo baten bigarren zatia dela aintzat hartuz gero batez ere. HERNANIBASO fitotoponimoaren estreinako aipamenak, esate baterako, 1712. urtekoak dira eta artean artikuluz idazten zuten (*Hernanibasoa*, *monte concejil*, HUA30, 87 au. eta bin.), baina 19. eta 20. mendeetako lekukotasun gehienak mugatzailerik gabe izkiriatuta daude⁴¹⁷. Xehetasunetan sartuz gero, ahozko tradizioan honako bikote hauek daude: *Altzabasua* ([áltzabasuà], Arg.) / *Altzabaso* ([áltzabáso], Larra.); *Donostibasua* ([dónostibásuá], Arg.) / *Donosti-baso* (1920, HUA57, 529 or.); *Ernanibasua* ([érnanibásuà], Atx.) / *Ernanibaso* ([érnanibasò], Txab. 1). Espezifikari leku genitiboaren hondarkiaz lotuta ere jaso dugu, *Ormaxarko basua* ([órmaxarkò básuà], Ai.). Oraingo honetan leku genitiboak jabetza adierazten du, basoa ORMAZARRETA baserritik urrun samar baitago.

Badira bigarren zatian *mintegi* osagaia duten hiru fitotoponimo, eta hara haien zenbait lekukotasun: *Aerreko zabaleko muntteiya* ([áerrekò zábalekò múntteiyà], Mari. 2), *Untzoko munttei* ([úntzokomúnttèi] / [úntzokò múnttèi], Arg.) eta *Arloteiko munttei* / *Arlotegiko muntteiya* (1989, HUTB). Badira gure esparruan *txara* zati generikotzat duten toki-izenak ere eta zaharrena den lekukotasunari erreparatuz gero atentzioa

(1989, UUTB), *Goiko Urruzunako Presazarra* (1989, HUTB), *Iturriotzeko presa* (1989, HUTB), *Mendarazko presa* (1995, DTE) eta *Minako presa* (1989, HUTB).

⁴¹⁶ Erakusgarri zaharrena (zati espezifikoa dena) 1583. urtekoa da eta artikuluz hornituta dago: "... y pegante a Landerbasoa [...]", (HUA21, 2 bin.). 19. mende arte forma markatuak nagusitzen dira, *Landerbasoa* (1730, HUA35) kasu, baina orduetik joera aldatu egiten da pixkanaka, eta forma mugatzailedunen presentzia nabarmen gutxitzen da aurrerantzean tradizio idatzian. Izan ere, etsenplutzat darabilgun LANDERBASO toponimoaren kasuan artikulugabeak 18. mendearen bukaeran azaltzen dira eta, horrela, 1773. urtean *Landerbasoa* (VEK1) irakurtzen bada, 1780an *Landerbaso* (HUA39) dugu dagoeneko. Ildo beretik, berriemaileek deklinatu gabe ematen dute beti. Cf. MARKESBASO edota Abaltzisketako *Kondebasoak* (1997, ABM).

⁴¹⁷ *Lizarrei basua* (1920, HUA57, 531 or. eta 532 or.) eta antzekoak ikusirik, bibliografiatik hartu

ematen du bokal artean (dardarkari ahularen tokian) 19. menderako igurzkari belarra agertzeak⁴¹⁸ (*Andolachaga*, 1857, HUA48, 39 or.). Horren harira, lau aldaera darabiltzate berriemaileek: *Akolatxaa* ([ákolatxaà], Id.), *Barkixteiko txaga* ([bárkixte□kò txágà] Bent.), *Akolatxara* ([ákolatxarà], Etxol.) eta *Akolatxarra*⁴¹⁹ ([ákolatxarrá], Sants.).

Arbola maileguaren testigantza bakarra dago ahozko tradizioan⁴²⁰ (*Gernikako arbola* [gérnikakò árbolà], Beltza. eta Sants.), nahiz eta egun nagusitzen den hitza horixe izan. Toponimian duen generikotasuna zalantzazkoa da, beraz. Nolanahi ere, dendronimoen saila luzea dela gurean eta, hasteko, diogun *haltzadi*-ren mostra bat badela Zilegimendietan (*Agoñoko altzudiya* [agóñokò áltzudiyà], Aparr.). Badaude *gaztainadi*-ren lekukoak, baina laburzki mintzatuko gara hemen ere: antzinakoena 18. mendearen bukaera aldekoa da eta sudurkari bustigabea du (*Yerdi gaztainadi*, 1794-1831, UGR3, 17 au.).

Sagasti-ren aipu bakarra Urnietako informatzaile batek egin du (*Presako sagastiya* [présakò ságastiyà], Bezk.) eta urritasun horrek gure esparrua sagar-langintzarako aski toki eskasa izatearekin eta 20. mendean zehar sagarrondo gehienak galdu izanarekin duke zerikusia, besteak beste.

Pagoac pluralekoaren etsenplu bakarra 19. mendeko agiri batean aurkitu dugu (*Oerangopagoac*, 1833-1835, DUA3); alabaina, ez dirudi oso erabilia izan denik, ahozko tradizioan lekukoak badaude ere. Singularrean *pago* AITZOLA aldean dagoen dendronimoan opatu dugu: *Aitzolako pago aundiya* [áitzolakò pago áundiya] (Amu.) / [áitzolakò págo áundiya] (Ek.), *Aitzolako pagua* [áitzolakò páguà] (En.). Hona pluralean deklinaturik dagoen ahozko testigantza bakarra: *Martinbeltzeneko pauk* ([mártinbéltsenekò páuk] (Aparr.)). *Pagadi* multzokariaren lehenbiziko agerraldia ere 19. mendearen erdialdekoa da (*Arismonte o Añoco Pagadi*, 1831-1845, UGR4, 425 au.) eta,

dugun *Landarbasoa* (1893, C.E., 93 or.) salbuespenak arkaismoa dirudi.

⁴¹⁸ ANDOLA oikonimo ezaguna da.

⁴¹⁹ Cf. *Martintxarra* ([martintxarrà], Aska.) eta *Txaraborda* ([txarábordà], Lor. b.).

⁴²⁰ Ikus *arbola* eta *zuhaitz*-en arteko aldeaz Perurenak (2007: 101-103) idatzirikoa.

azkenekoa, berriz, 1951. urtekoa⁴²¹ (*Añoco-pagadi*, 1951, UUA23). Ahozko tradizioan ugari azaltzen da, eta aski izan bitez horren adibidetzat *Añoko pai* ([añokò pái]) / *Añaingo pai* ([ánaingò pái]) / *Añeiko pai* ([añeikò pái], Oiarbi.)⁴²² eta *Sauxarko paariya* (1989, HUTB)⁴²³ fitotoponimoak. Nahiko generiko ezaguna da oraindik, gurean horrelako basoak gutxi samar diren arren⁴²⁴.

Harizti terminoa, azkenik, behin baizik ez da jaso ahozko tradizioan (*Angeluitturriko aiztiya* / *Angilitturriko aiztia* (1989, HUTB) eta, hala berean, *urki* singularraren lekukotasun bakarra dago (*Antxistako mugako urkiya*, 1989, HUTB).

Sasiak

Sasi-ren aipamen zaharrenak 16. mendekoak dira⁴²⁵ (gazt. *monte bajo*, *matorral*) eta ezaguna den espezifikoki bati (IARTZARI) erantsirik daude ("... *parte llamada Yarçasasi* [...]", 1569, HUA18, 30 au. eta "... *montes de Yarçasasia* [...]", 1594, HUA17, 194 bin.). Ez dago idatzizko etsenplu gehiago eta, ahozko tradizioari so eginez gero, berriemaileek bi fitotoponimotan aipatzen dute (*Iruisasi* [írwisàsì], Txab. 1 eta *Ipiñarsasi* [ipíñarsàsì], Ezk. b. eta Txim.)⁴²⁶. Ihartzear dagoen generiko zahar samarra da, hortaz.

Beste batzuk

Gaztelaniako *helechal*-en bi sinonimo jaso ditugu ahozko tradizioan, *inostorleku* / *inestorlur* (*Martindeiko inostorlekua* [mártindeikò inóstorlekuà] / *Martindeiko inostorlurra* [mártindeikò inóstolurrá], Arg.) eta *inostordia*⁴²⁷, hedadura aski txikia

⁴²¹ Tartean bada bestea: *Añoco-pagadi* (1925, UUA3).

⁴²² Hona leku genitiboaren hondarkiz hornitutako zenbait etsenplu: *Aitzolako pagariya* ([áitzolakò págariyá], Amu.), *Errekalkoko pagadiya* ([érrekalkokò págadiyá], Amu.), *Santodomingoko pagariya* ([sántodomingokò págadiyá], Ezk. b.); *Exteixarko pagadiya* (1989, HUTB) eta *Ixeixarko pagadiya* (1989, HUTB). Hortaz, *Santodomingon pagadiya* ([sántodomingòn págadiyá], En.) salbuespentzat jo daiteke.

⁴²³ Informatzaileek *paari* ahoskatzen dute normalki: [óì páariya zan dána] (Amu.) 1992-II-17.

⁴²⁴ Gure esparruko pago gehienak OARAIN-AÑARBE inguruan (ipar-sortaldean) daude.

⁴²⁵ Aragonek dio 16. gizaldian *dehesa* eta *ejido*-ei "ysasis" esaten zitzaizela Hernanin, baina guk ez dugu horren testigantzarik jaso aztertutako dokumentazio guztian.

⁴²⁶ Beste aldaera *Epiñar-sasi* (1989, HUTB) da.

⁴²⁷ Honatx, hitzez hitz, berriemaileak esandakoa: [zúk inostordiyá balimakazù] (Ai.), 89-IX-14.

dutenak biak. Informatzaileek *iradi*⁴²⁸, *iraleku*⁴²⁹, *garamen*⁴³⁰ (< *garo* + *eban*) eta antzeko izenik ez darabilte, beraz, baina begira diezaiogun astiroago auzi horri. Azkuek (1984 [1905]: 566) Urnietan eta Hernanin *iñestor* bildu zuen eta Bozas-Urrutiak (1964: 217) esaten du Aranon *Iextor* terminoa ezagutzen zutela, *iratze* erabili arren; Zubirik eta Perurenak (1988: 30) Aranon *iraleku* biltzen dute⁴³¹, ordea. Leitzan *iñestorra* esaten zela ere jasotzen du Bozas-Urrutiak (Cf. Olano, 1998: 16). Aranzadik (1905: 24), azkenik, *iñaztorra* biltzen du, eta Mitxelenak (1957: 140) ere Gipuzkoa-Nafarroetako *iñastor* aipatzen du⁴³². Nafarroan *iralarre* ere badago.

Larreak

Badira *larre* generikoa duten toponimoak gurean (gazt. *hierba*, *herbal*, *pasto*). Aipamen zaharrenak 19. mendearen erdialdekoak dira, *Vaso-aundi-larrea* (1850-1852, HTR5, 14 au.) eta *Otzamendilarre* (1857-1860, HTR9, 26 au.) konparaziora. Ahozko tradizioan ere jaso dugu (*Iñatzularre*, 1989, HUTB; ikus EREÑOTZULARRE).

Zelai-ri lotuko gatzazkio jarraian. Aurreneko testigantzetan (18. mendean) bitara kausitu dugu, espezifikoki leku genitiboaren hondarkiaz loturik eta zuzenean erantsita⁴³³ (*Acelacelaia*, 1739, HUA36; *Miquelacelaia*, 1739, HUA36; *Mizpiracocelay*, 1797-1833, HGR2, 43 au.). Ahozko tradizioan sarritan darabilte berriemaileek, *Olaberriko zelaya* [ólaberrikò zélayà] (Amu.) lekuko, eta *zelaipia* formaren adibidea ere azaldu zaigu (*Amuelako zelaipia* [ámuelakò zélaipíá], Amu.), azken honek generiko moduan duen balioa argi ez badago ere.

⁴²⁸ Orexan izen hori duen tokia dago (1998, OXM).

⁴²⁹ **Ira* + *leku* da iturburua. Besteak beste, Goizuetan (Etxeberria, 1988: 101) eta Malerrekako Zubietan (Iñigo, 1996: 385) jaso dute eta Mitxelenak ere aitatzen du (*FHV*, 351).

⁴³⁰ J. J. Furundarenari zor diogun informazioa. Hala berean, Abaltzisketan *Aerretxogaradi* dago *Ataburu* ondoan (1997, ABM), Gaztelun *Garalekuaundi* (1998, GZM) dugu eta Ikaztegieta, azkenik, *Garolekua* (1999, IKM).

⁴³¹ Olano (1998: 16) eta Zuazo (2003: 122, 124).

⁴³² Barandiaranek (1961: 115) honakoa dio Sarako etxez jardukitzean: “Y la [casa] de labranza tiene, además, delante de la fachada principal un espacio llamado *Iastorra*, al lado generalmente, [...], donde es costumbre esparcir durante el otoño gran cantidad de paja, helecho, árgoma, hojarasca y otras materias [...]”.

⁴³³ Hor daude *Celaiondo* (1739, HUA36) eta *Zelai-azpia* (1794-1831, UGR3, 8 au.) aipamenak ere, baina ez dira zati generikoak. Orobat *Pagocelay*-ri (1932, HUA57, 875 or.) dagokionez.

Lur landuak

Lanberri-rekin has gaitezke lur landuez hitz egiten. Erakuskari gutxi daude (*Sarrecholamberri*, 1797-1833, HGR2, 51 au.; *Sarecho lanberri*, 1863, HRU10, 54 bin.) eta esan beharrean aurkitzen gara, era berean, *soro* mailegua ere, idatziz, berandukoa den aipamen batean baizik ez dugula aurkitu (*Ezioko soroa*, 1982, CAG, 190 or.). Ahozko tradizioan, aldiz, behin baino gehiagotan jaso diegu informatzaileei eta honatx bi erakusgarri: *Argorriko sorua* ([árgorrikò sóruà] eta *Errenteisorua* [érrentejsoruà], Txab. 1 eta Asta.). Ezaguna eta erabilia da egun, generiko moduan fitotoponimo askotan idoro ez arren.

Azpiatal honekin amaitzeko, badago *tabako-baratza*-ren oinordekoa⁴³⁴ (*Tabako baratzetako txokua* [tábakò barátzetakò txókuà], Ezk. b.) eta ez da harritzeko, behinola, erregai gutxi zegoenean (ezkutuan) *tabako-baratzak* ereiten zirelako mendian. Ohar bedi, hizketa arruntean usu erabiltzen den arren, *baratza* ez dela gehiago azaltzen gure esparruko toponimian.

6.2.4. Gizakiaren arrastoa

Bizilekuak

Gure esparruko bizilekuak gaztelaniaz izendatzeko generiko mordoa topatu ditugu eta buru horretan sar daitezke, besteak beste, *casa*, *casa armera*, *casa de labor*, *casa de parientes mayores*, *casa de habitación*, *casería*, *caserío*, *casilla*, *chalet*, *casa nueva*, *solar* eta *vivienda*. *Casería* terminoarekin hasiko gara. Aipamen zaharrenak 18. mendekoak dira ("... termino de su caseria de Alzega, 1716, HUA30, 153 bin.; "... caseria de Latza [...]", 1780, HUA39), nahiz eta gainerako gehienak 19. eta 20. mendeetakoak izan⁴³⁵. *Caserío* izenaren lehen erakuskariak ere 18. mendekoak dira, *caserio Sarobe* (1797-1833, HGR2, 47 au.) konparaziora; hurrengoak 1843. urtekoak dira (HUA44) eta hortik aurrera sarritan aurkitu dugu tradizio idatzian. Euskarazko parekoari dagokionez, ez dugu *baserri* bigarren osagaitzat duen oikonimorik bildu⁴³⁶.

⁴³⁴ Goikoetxeak eta Lekuonak (2007: 291) *Tabakoerreka* eta *Tabakolurra* biltzen dituzte Oartzunen.

⁴³⁵ Cf. Perurena (1996).

⁴³⁶ Bazen Urnietan (gure esparrutik kanpo) *Basarri* oikonimoa, lehen aldiz 1907. urtean

Esan gabe doa badaudela *etxe* generikoaren idatzizko erreferentziak, baina berandukoak dira, 1951. urtekoak hain justu⁴³⁷ (*Zumistico-echea* eta *Zumistico-echia*, UUA18). Ahozko tradizioan genitiboaren hondarkiarene ondoren baizik ez dugu kausitu (*Akolako etxia* [ákolakò étxiàn], Ak., in.), eta izenondoarekin hornituta ere ageri da (*Montefrioko etxezarra* [móntefriokò étxezárrà], Mari. 2). Guztiarekin, *borda* edo *etxola* baino bakanago azaltzen da *etxe*.

Etxeberri-ren aurreneko lekukotasunak 18. mendearen amaierakoak dira (*Alchurru-echeverri*, 1797-1833, HGR2, 72 au.), baita *casa nueva* terminoaren aipamen bakarra ere⁴³⁸ (1730, "... en frente de la casa nueva de Epela [...]", HUA35). 19. mendean agerraldi gehiago daude, eta hona haietariko batzuk: *Elorribia-echeverri* (1843, HUA44), *Beloqui Echeberri* (1863, HRU8, bin.), *Pardaqui echeverria* (1831-1845, UGR4, 26 au.) eta *Portuco Echeverriya* (1848-1850, HTR4. 10 au.). 20. mendeko testigantzak ez dira falta, *Epeleco Echeverri* (1937, AB) eta *Picoaga-echeverria* (1937, domicilio, AB) kasu, idatzizko lekukotasun ugari dituen generikoa delako. Berriemaileek hala espezifikoki hondarkiz loturik (*Zilleiko etxeberri* [zillejkò étxeberri], Ai. eta Bezk.) nola hondarkia gabe erantsita ebakitzen dute (*Pikuetxeberri* [píkwetxebéri], Aparr.).

Bukatzeko, *chalet* terminoaren etsenplu bakarra 1983. urteko jabetza-mapa batean topatu dugu (*Chalet Latxe*, IGN2). Ohar bedi ez dela ahozko toponimian gehiago azaltzen, euskaraz [txáletà] eta gaztelaniaz erabilia izan arren.

dokumentatzen dena; Murugarren (1974: 162). Hain zuzen, toponimo horrekin ezagutzen da oraindik hondakinak dauden tokia. Egiazki *Urruzenea* izena zuela pentsatzeko arrazoiak baditugu, 1857. urteko izendegiari begiratuz gero batez ere.

⁴³⁷ Ez bedi ahantz 1595. urtean *Ereñoçu echabi* eta *Ereñoçuchavi* (HUA10) azaltzen direla eta, Hernanin (gure esparrutik kanpo), 19. mendearen erdialdean, bazela *Cantoyacoechea* (1848-1850, HTR4, 9 au.) izeneko eraikuntza.

⁴³⁸ EPELEKO ETXEBERRI izenaz ezagutzen den eraikuntzaz ari da seguruenera, lehen aldiz 1843. urtean kausitu duguna: "... caserio Epele-echeverri [...]", (HUA43).

Abeltzaintza eta nekazaritza

Borda maileguaren estreinako aipamena 18. mendearen amaierako izkribu batean dago⁴³⁹ (*Borda de Arizola*, 1797-1833, HGR2, 67 au.) eta espezifikoa segidan ageri den lehena ere garai berekoa da (*Epeleborda* (1797-1833, HGR2, 48 au.). Idatzizko adibide gehien dituen generikoetarikoa da, eta beste izen baten aurretik nahiz ondoren dokumentatzen da; hona horren zenbait adibide: *borda de Arizola* (1863, HRU, 53 au.), *Arizola e su Borda* (1863, URU, 145 au.), *Arizolaborda* (1855, *caserío*, UEA1) eta *Arizola-borda* (1857, *casa de labor*, HUA48, 71 or.). Hortaz, hasieran generikoa zena, zenbait kasutan zati espezifikoa osagai bihurtu da denboraren buruan. Loturez ari garenez, leku genitiboaren hondarkiarene ondoren ere jaso dugu (*Urruzuna garaico borda*, 1857, HUA47; *Bezkitako Borda*, 1983, GFA2). Ahozko tradizioan, idatzizkoan bezala, bietarikoak daude (*Mulixkoko borda* [múlixkokò bordá], Amu.; *Larratxuriborda* [lárratxuribórdà], Ek.).

Badira gurean *etxola* bigarren osagaitzat duten toponimo franko, baina, haatik, idatzizko aipamen bakarra 1951. urtekoa da⁴⁴⁰ (*Anchoco-echola*, 1951, UUA18). Areago dena, nahiz eta ahozko tradizioan ugari azaldu⁴⁴¹, informatzaile gutxi erabiltzen dute, eta ezagutzen dutenek, gainera, *txabola* berriarekin nahasten dute (*Aritzako etxola* [áritzakò étxolà] / *Aitzako borda* [áitzakò txábolá], Amu.; *Munttoko etxola* [múnttokò étxolà], Amu.). Hori argiturik, diogun, generiko moduan, *txabola*-ren aurreneko idatzizko agerraldia 1951. urtekoa dela⁴⁴² (*Anchoco-chabola*, 1951, UUA23). Hona hemen beste ale bat: *Malsazar-chavola* (1962, UTC). Berriemaileek espezifikoki leku genitiboaren hondarkiarekin lotuta darabilte beti⁴⁴³ (*Akurrikako txabola* [ákurrikakò txábolà], Mari. 2).

⁴³⁹ Azken buruan frankoen hizkuntzarekin du zerikusia. Ikus, adibidez, Coromines (1976 [1954] I: 489).

⁴⁴⁰ Mitxelenak dio *etxola*-k izen konposatua dirudiela (< *etxe* + *xola*) eta, hortaz, *etxe* eta *txa(b)ola*-ren arteko gurutzaketa albora utz daitekeela iturburutako (FHV, 476).

⁴⁴¹ Jabego genitiboaren hondarkiz lotuta ere ematen dute informatzaileek (*Postan etxola* [póstàn étxolá], Amu.). Kasu horretan *Posta* izengoitia dateke, Urnietan bazirelako, konparaziora, *Mielpoxta* eta *Poxta* ezizena zuten herritarrak.

⁴⁴² *Anchoco-chabolo* (1951, UUA23) formaz ere azaltzen da, baina erratua irudi du, ANTOKO ETXOLA deitu baitzaio usuenik. Ikus 8.1.1. §. Bide batez, diogun Tolosan *Txaboleta* (1753) oikonimoa biltzen dutela Elozegi Aldasoro eta Goikoetxea Gazpiok (2006: 179).

⁴⁴³ Badaude jabego genitiboaren hondarkiarekin lotutakoak, ELIOREN ETXOLA esaterako. Cf. Etxarri Aranazko (1821) *Elionbasoa* (NTEM-XII, 41). Hitzak hizpidea ekarrita, argi dezagun kasu marka hori, toponimian, 1870. urtean aurkitu dugula aurrenekoz (*Atabalarien-chabola*, 1870, HUA49).

Abeltzaintza eta nekazaritzarako eraikinen multzoarekin amaitze aldera, *garaje* osagaia duen toponimoa dago 1951. urteko Urnietako amilaramenduan (*Larranchuri-aldaco-garagia*, 1951, UUA18). Ageri denez gero, mailegu berria da, baserriko lanabesak gordetzeko lekua izendatzen duena.

Industria

Meatze-ren hiru aipamenak 1847. urtekoak dira eta Iztuetak egiten ditu hirurak, bere liburuan egin ere: *Arbitarte* (*meatzeac*, JII, 66 or.), *Gorosteguicoa* (*meatzeac*, JII, 66 or.) eta *Oberan* (*meatzeac*, JII, 66 or.). Laburzki mintzatuko gara: gainerakoan ezezaguna da gure esparruan. Gaztelaniazko *mina*-ren bi testigantza idatziak, berriz, 20. mendekoak dira (*Minas*, 1911, IM; *Mugas-erreka*, 1970, *mina*, L.M., 74 or.). Ahozko tradizioan ere badago *mina* mailegua duen toponimoa, zati generikoa izen espezifikuari leku genitiboaren hondarkiaren bidez lotuta duena (*Txolaberriko minak* [txólaberrikò mínàk], Amu.). Badira *harrobi*-ren ahozko adibideak ere (*Ayardiko arrobiya* [áyardikò árrobiyà], Larr.; *Zuluetako arrobiya* [zúluetakò árrobiyà], Mari. 2).

Arragua terminoaren estreinako agerraldia 1467. urteko idazki batean dago, baina espezifikorik ez da zehazten ondoren: "... *devia cortar leyña de los dichos terminados de Epela pa las rraguas e quemar de venas de las ferrerías [...]*", (1467, HUA5). Hortik aurrera badira adibide gehiago 18. mende erdi alde arte, betiere espezifikorik zehaztu gabe. Hona hemen azkenetako bat, 1722. urtekoa: "... *hauerse echo á costa de los dichos Caminos y su mujer, un nuevo oio de quemar arraguas [...]*", (HUA32). Informatzaileek ez dute *arragua* hitza ezagutzen, eta ez da harritzeko, horrelako eraikinak aspaldi samar galdu zirelako⁴⁴⁴.

Badago *labe* generikoa duen toponimoa ahozko tradizioan⁴⁴⁵ (*Telleiko labia* (1989, HUTB), horrelako azpiegiturak egun ez erabiliagatik. Badira *karobi* erabili delako aditzera ematen dutenak ere⁴⁴⁶ (*Maizuloko karobiya* [májzulokò károbiyà], K.).

⁴⁴⁴ APARRAIN burdinolarenak baizik ez dirau zutik.

⁴⁴⁵ 1983. urteko jabetza-mapa batean *Caserio Labezar* (IGN2) irakurtzen da.

⁴⁴⁶ Bazen Urnietan *Karobieta* izeneko tokia, idatziz aurreneko aldiz 18. mendearen amaieran ageri dena (*Carovieta*, 1794-1831, UGR3, 13 au.). Egun, ordea, ez dago haren aztarnarik Urnietan.

Ola-ren idatzizko aipamen bakarra Iztuetaren 1847ko *Condaira*-n irakur daiteke (*Plazaola, ola*, III, 67 or.) eta ahozko tradizioan *zahar* izenondoa hartu duten bi erakusgarri besterik ez daude, *Goiko Urruzunako Olazarra* (1989, HUTB) eta *Ereñotzuko olazarra* (1989, HUTB). Olak aspaldi samar desagertu ziren gurean.

Errota maileguari doakionez, osagaitzat duen toponimo bat baino gehiago daude gure esparruan. Aurreneko erakuskaria 1843. urtekoa da⁴⁴⁷ (*Epele-errota*, HUA44) eta hurrengoa, berriz, 1857. urteko baserri-izendegikoa. Generikoa izateko, nahiko tradizio idatzi aberatsa du, beraz. Ahozko tradizioan leku genitiboaren hondarkiaren ondoren erantsitakoak (*Ezioko errota* [eziókò érrotà], Altz.) eta zuzenenean itsatsitakoak (*Epeleerrota* [epélerrotà], K.) daude. Espezifiko ere bihurtu da, *Errota* ([érrotà], Ezk. b., Lor. b.) Aranoko oikonimoa lekuko.

Elurzulo espezifikoaren jarraian dagoen idatzizko aipamen bakarra 1960. urtekoa da ("... nevero conocido por '*Leiako elurzuloa*' [...]"), (LPB, 53 or.). Bestalde, badira ahozko adibideak, *Altzibarko elurzulua* ([áltzibarkò elúrzuluà], Mari. 2) kasu. Elkarguneko txistukariaren ahoskerari erreparatzen bazaio, igurzkariak edo afrikariak gailentzen diren jakitea zaila da, berriemaile batengandik bestearengana gauzak aldatu egiten baitira, eta zenbait kasutan, gainera, informatzaile berak bietakoak ematen baititu; aski izan bedi horren estenplutzat *Mantaleko elurzulua* ([mántalekò elúrzuluà], Mari. 2) / *Onyoko elurtzulua* ([ónyokò elúrtzuluà], Mari. 2) pareak.

Fábrica terminoaren estreinako aipamena 18. mendearen amaierakoa da⁴⁴⁸ (*Fabrica de anclas*, 1794-1831, UGR3, 16 au.), baina izen espezifiko baten ondoren 1864. urteko agirian aurkitu dugu aurreneko aldiz⁴⁴⁹ (*Fagollaga fabrica*, 1864, HUA47). Badago *fabrika* mailegua bigarren osagaitzat duen beste toponimoa⁴⁵⁰.

⁴⁴⁷ Eleizalde (1927: 629) bere zerrenda alfabetikoetan aipatzen du *Epele-errota*.

⁴⁴⁸ Adibide gehiago jar genitzake: *Fábrica de Fagollaga* (1870, HUA49), *Fabrica de Cementos* (1911, IM), *Fabrica de Latze* (1911, IM), *Fábrica de Productos Químicos* (1942, IGC1) eta *Fábrica Latxe* (1983, IGN2). Batzuetan *fábrica* eta *ferrería* hitzak uztartzen dituzte eskribauek, konparaziora, 1857. urteko izendegian *fábrica de ferrería Fagollaga-barrena* (HUA54, 46 or.) irakurtzen delako.

⁴⁴⁹ 1843. urtean *Fabrica* (HUA43) formaz agertzen da, hots, *Fagollaga* osagaia gabe.

⁴⁵⁰ Hizkera arruntan, hasierako *F*- igurzkaria *P*- bihurtzen da (*pabrika*) batzuetan, baina ez beti.

Nolanahi ere, ahozko tradiziotik bildua eta berria denez gero (*Leongo fabrika*, 1989, HUTB), toponimia arloko generikotzat duen garrantzia ikusteke dago.

19. mendearen amaieran argindarra ekoizteko azpiegiturak garatzen hasi zirenetik, toki askotan indarretxeak, ubideak eta presak eraiki dira gure esparruan. Gertakari horrek izan du eragina hemengo toponimian eta, esate baterako, *zentral* maileguaren (*casa de máquinas, central hidroeléctrica, central eléctrica, electra eta central*) berri ematen duten toponimo franko daude⁴⁵¹. Aurretik dauden izen espezifikoek eraikuntza dagoen tokia adierazten dute (*Agoñoko zentrala* [agóñokò zéntralà], *Aparr.*; *Abañoko zentrala* [abáñokò zéntralà], *Aska.*) edo, bestela, jabea (*Errenteiko zentrala* / *Errenteriko zentrala*, 1989, HUTB).

Industrialde-ri lotuko gatzazkio azkenik. Erreferentzia guztiak 1989. urtean Aranzadi Zientzi Elkartek egindako bilketetan irakurtzen dira, *Ibarluzeko industrialdea* (1989, HUTB) konparaziorako, eta aski izan bedi bere laburrean agertu nahi genukeena agertzeko: berria da gure esparruan, hona euskara estandarrarekin iritsia.

Ostalaritza

Behinola *cantina* erabiltzen zela erakusten duen toponimoa dago ahozko tradizioan (*Kantina Muatz* [kantína múatz] / *Kantina Muaz* [kantína muáz], *Etxol.*) eta *taberna* mailegua bigarren osagaitzat duen bat ere bada (*Besabiko taberna*, 1989, UUTB). Hedadura murriztekoak dira biak ere.

Kirolak

Frontón gaztelaniazkoaren testigantza bakarra 1983. urteko mapa batean aurkitu dugu (*Fronton*, 1983, GFA2), baina badaude *frontoi* mailegua gurean hedatu dela erakusten duten toponimoak, *Pikuako frontoya* ([píkuakò fróntoyà], *K.*) adibidez⁴⁵². Askia toki ezaguna izendatzen du.

⁴⁵¹ Cf. Orexako errotaren ondoan dagoen Lizartzako *Zentrala* (1999, LIM), edota Irungo *Zentraleko erreka* (1998, IRM).

⁴⁵² Pilotaleku berari dagozkio.

Toki publikoak

Gaztelaniazko *Escuelas públicas* terminoarekin has gaitezke. Lehen testigantza 1911. urteko mapa batean kausitu dugu (IM) eta, izenondorik gabe, *escuela*-ren aurreneko lekukotasuna 1983. urtekoa da (*Escuela*, GFA2). Bietan segidan espezifikorik ez agertzea azpimarratu beharra dago, toponimia alorrekoak izan beharrean kartografia alorrekoak direlako. Euskarari dagokionean, *eskola* maileguaren erakusgarri bat besterik ez dago (*Paollako eskola* [paóllakò éskolà], Txil.).

Ereñozu-lonja (1937, HUA57, 460 or.) oikonimoa da gurean *lonja* erabili delako aztarna bakarra⁴⁵³. Bestalde, *katea* generikoari dagokionez, osagai hori duten bi toponimo daude ahozko tradizioan (*Aranoko katea* / *Aanoko katia*, 1989, HUTB; *Paguako katia*, 1989, HUTB). Argi dezagun *kateak* 18.-19. mendeetan —alderdi honetako bideen mantentzea ordaintzeko— Gipuzkoa eta Nafarroako Aldundiek bideetan jarritako postu edo aduanak zirela⁴⁵⁴. Galduxe dagoen generikoa da, hortaz.

Administrazio-elementuak

Espero izatekoa denez, *mugarri* bigarren osagaitzat duen ahozko toponimo bat baino gehiago daude Zilegimendietan⁴⁵⁵ eta aski izan bedi adibidetzat *Unamunoko mugarriya* [únamunokò múgarriyà] (Ezk. b.). *Hirumugarri* eratorriaren estreinako aipamenak (gast. *mojón triangular* eta *trimojón*), 19. mendekoak dira ("... *mojon triangular que vulgarmente llaman Irumaria* [...]" (sic.), 1833-1835, DUA3; "... *trimojon, llamado vulgarmente Yrumugarria* [...]", 1797, HUA41), baina, ahozko tradizioan, ez da azaltzen generikotako⁴⁵⁶. Ildo horretan, argi dezagun gure esparruan hirukoei *mugarri* deitzen zaiela egun, gainerakoei bezala alegia.

⁴⁵³ Bada Hernaniko *Portu* auzoan (gure esparrutik kanpo) *Lonja* izeneko antigualeko etxea. Isastik (1972 [1625]: 526) aipatzen duen *Portua* oikonimoa dateke.

⁴⁵⁴ *Kateak* direla eta, honela mintzatzen da Letona (1979: 13) Garagartzako (Mendaroko) azterketa etnogafikoan: "La posición fronteriza está señalada por los toponímicos de "Cataia" (donde se cerraba la carretera con una cadena para el control de entradas y salidas), [...]". Cf., konparaziora, Lekunberriko *Kate-ko borda*; Eloise (1972: 213).

⁴⁵⁵ Oinarritzat *mugarri* duen toponimo baten lehen aipamena 1628. urtekoa da (*calzada de Mugarrieta*, DUA1) eta hurrengoa 1797koa ("*Otro muy visible, llamado Mugarriluce, que es de piedra del propio Monte llamada Oindiarria*", HUA42).

⁴⁵⁶ Badaude (*H*)*irumugarri* errotzat duten zenbait izen espezifiko, "... *montazgo denominado Yrumugarrieta* [...]", (1868, DJE1) eta "... *punto de Yrumugarrieta* [...]", (1899, HUA52), esate baterako.

Artamugarri-ren lehen tetsigantzak 1607. urtekoak dira⁴⁵⁷ ("... *mojón del medio que llaman artamugarria* [...] ", HUA23) eta ohar bedi hitz hori gure esparruan baizik ez dela kausitu orain artean, *haustarri*, *hausterratza* / *hausterritza* delako saroiaren erdiko harriak izendatzeko Gipuzkoan gailentzen den terminoa. Toponimia alorreko generikotzat ez dugu kausitu, ordea (cf. ARTAMUGARRI). Aurrekoaren antonimoa den *baztermugarri* hitzaren agerraldi bakarra dago begiratu dugun dokumentazioan, hau ere 1607. urtekoa: "... *un mojon viejo que llaman Vazter muga arria* [...] ", (HUA23). Ez dugu toponimian idoro eta egun *baztermugarri* ez da erabiltzen gurean, saroiaren kanpoko muga adierazten duten harriei *mugarri* esaten baitzaie.

Erljioa

Ahozko tradizioan badira *galbario* / *kalbario* mailegua zati generikotzat duten zenbait toponimo, guztiak gurutze-bide berari dagozkionak: *Aranoko kalbayua* [aránokò kálbayuà] (Txim.), *Entzingo galbayua* [éntzingò gálbayuà] (Ezk. b.), *Entzingo arriko galbayua* [éntzingò árrikò gálbayuà] (Ezk. b.), *Gaartzako galbayua* [gaártzakò gálbayuà] (Ezk. b.), *Unamuneko galbayua* [únamunekò gálbayuà] (Ezk. b.) / *Unameneko galbayua* [únamenekò gálbayuà] (Lor. b.). Bost etsenplutan hitz hasierako herskaria ahostuna izatea da aipagarriena⁴⁵⁸.

Gaztelaniazko *ermita*-ren lehen aipamenak 16. mendekoak dira, 1529. urtekoak hain zuen⁴⁵⁹, baina lekukotasunak ez dira hor ahitzen. Bi adibide ekarriko ditugu honera diogunaren lekuko: "*Nuestra Señora de Zucuñaga* [...]", (1625, *ermita*, LMI, 216 or.) eta "... *ermitas llamadas Sta. Bárbara y Ciuñaga* [...]", (1850, *ermita*, PM, 107 or.). Badago, gainera, ERMITA izeneko baserria⁴⁶⁰ (BARINGARATEERMITA eta ERMITAETXE ere esaten zaio) eta hori ez da adibide bakarra, ezta gaurkoa, badiarelako bizileku bihurtu diren ermita gehiago Zilegimendietan; URRUZUNOkoaz ari gara⁴⁶¹: *Casa Hermita de Urruzuno* (1764, GPAH 2664, 41 au.), "*Hermita de Urruzuno, oy casa donde hay*

⁴⁵⁷ 18. mendeko aipamen hau ere badago: "... *conformes dixerón era el mojon llamado artamugarria, ó central* [...]", (1773, VEK1).

⁴⁵⁸ Ikus 8.1.1. §.

⁴⁵⁹ Agirre (1992: 14).

⁴⁶⁰ Ikus 8.1.1. §.

⁴⁶¹ Gauza bera agitu da Goizuetako *Berdabioko* ermita hagiotoponimoarekin.

habitación”, (1774, GPAH 2669, 122 au.). Espero izatekoa zenez, ahozko tradizioan jaso dugu *ermita* mailegua eta, xehetasunetan sartuz, honatx hiru lekukotasun: *Eeñazuko ermita* ([eéñazukò érmítàn], Larra., *in.*), *Santiyoko ermita* [sántiyokò érmità] (K.) eta *Zikuñako ermita* [zíkuñakò érmità] (K.).

Erligioari eskainitako lerrokin bukatzeko, bi hitz *seroretxe*-ri buruz. Lekukotasun bakarra ahozko tradiziotik bildua da⁴⁶² (*Zikuñako seroretzia*, 1989, HUTB) eta esan gabe doa ermitako sakristau andrea bizi zela han (Cf. APAIZETXE).

Gotorlekuak

(*Casa*) *Torre*-ren lehen aipamena 1610. urteko idazki batean aurkitu dugu, baina espezifikoarean aurrean baizik ez da azaltzen ("*La torre de Epela que es [...]*", HUA25). Hortik aurrera *torre* mailegutzat azaltzen da, beti eskuinean: *Epele-torre* (1843, HUA44) eta *Epele-torreá* (1857, HUA48, 45 or.). Azkenik, diogun *Epeletorre* ([epéletorrè], K.) formak bizirik dirauela ahozko tradizioan.

Komunikabideak

Bide-ren aipamen guztiak ahozko tradiziotik bilduak dira (*Ernanibasoko biria*, 1989, HUTB; *Borrotola biria*, 1989, HUTB) eta bada eratorri berezia, **karlistabide* hain justu⁴⁶³, gurean hiru erakuskari dituen. Forma bana dute: *Karlixtabiria* ([kárlixtà bírià] / [karlíxtabirià], Ol.), *Karlixtabidia* ([kárlixtabidià], Aran.) eta *Karlixtabide* [karlíxtabidè], Goi.). Dakigula ez du Donejakue bidearekin zerikusirik⁴⁶⁴ eta, bestalde, esan beharrean aurkitzen gara ez dugula **Hernanibidea* bezalakorik kausitu⁴⁶⁵.

⁴⁶² Jakina, gure esparrutik kanpo ere ezaguna da. Ataunen, esaterako, *Segore Etxe* ('casa seroral') jasotzen du Arin Dorronsorok (1929: 28).

⁴⁶³ C. Whyne-Hammondek (1992: 39-41) *kontrabandorako bideak* eta *armadentzako bideak* azpimarratzen ditu Ingalaterrako toponimia aztertzean. Euskal Herrian ere badaude *Lapurbide* eta antzekoak, Ataungoa kasu. Ikus (1999, ATM) eta Arin Dorronsoro (1928: 148).

⁴⁶⁴ Cf. Arnegiko *Napoleon bidea*; Gorrotxategi Nieto (2007: 145).

⁴⁶⁵ Ikus *op. cit.*, 147.

Estrata mailegua bakan azaltzen den izena da. Ezagutzen dugun mostra bakarra espezifikoari leku genitiboaren hondarkiaren bidez dago lotuta⁴⁶⁶ (*Pardiolako estrata*, 1989, HUTB). Ohar bat, bidenabar: ez dugu *kamio* (*kamiyua*) terminoaren berririk jaso toponimia alorrean bide eta errepide nagusiak izendatzeko⁴⁶⁷. Azkenik, *zubi* osagaia duten toponimoak daude ahozko tradizioan (*Alimoiko zubiya* [álimoĩkò zúbìyà], Bent. Eta Larr. / *Alumeiko zubik* [álumeĩkò zúbik], Eg. 1); *Antxuntxarreko zubiya* [antxúntxarreko zúbìyà], Amu.), asko ez badira ere.

Elementu bakartuak

Gizakiaren arrastoarekin lotura duten generikoekin bukatzeko, ahozko tradizioan *parada* ('ehizan zelatan egoteko tokia') mailegua bigarren osagaitzat duten hiru toponimo daudela esatea besterik ez zaigu gelditzen (*Erlían para*, 1989, HUTB; *Gorrín para*, 1989, HUTB; *Mandillen paa* [mándillèn paá], Arg.).

6.2.5. Geografia eta administrazio alorreko banaketa

Banaketa orokorrak

Paraje-ren berri ematen duen toponimorik ez dugu opatu, berriemaileek erabilitako hitza izan arren, toki-izenez ihardukitzean bereziki. Ildo horretan, bokalarteko dardarkari ahularen erorketa burutzen da normalki eta, artikulua erabiliz gero, amaierako bokalaren ixtea ere bai (*páajìà*).

Cuarto maileguaren lekukotasunak jabegoarekin lotutako idazkietan daude batez ere eta toponimo berari dagozkio beti. Lehenbizikoa 18. mendearen bukaera aldekoa da (*Usoco cuarto*, 1797-1833, HGR2, 72 au.) eta azkena, berriz, 1836. urtekoa (*Usoco cuarto*, 1936, HUA57, 154 or.). Azpimarratzekoa da izen espezifikorekin (USOKoren) ondoren azaltzea (eta ez aurretik), euskal generikoaren eitea baitu horrela⁴⁶⁸.

⁴⁶⁶ Salaberrik (1990: 66) aditzera ematen duenez, bi pareta arteko bideari *estarta* esaten zaio Goizuetan (Uxueko irakasleari J. J. Zubirik ahoz esana). Sarasolaren (1996) aburuz, badu 'errekarriz lauzatutako bide edo kalea, bereziki meharra edo aldapan dagoena' adiera ere.

⁴⁶⁷ Cf. Salaberri (1990: 66) eta Jimeno Jurio (1987: 220).

⁴⁶⁸ Ikus *EAEATB*, 796-797.

*Lote*⁴⁶⁹ gaztelaniazkoari lotuko gatzazkio orain. Erakuskari guztiak 20. mendeko idazkietan kausitu ditugu, "... *lote llamado Azqueta* [...]", (1920, HUA57, 392 or.) konparaziora eta, irudi du 19. mendearen bukaeran burututako Hernaniko zilegimendien zatiketarekin duela zerikusia, erreferentzia guztiak hango jabetzenak direlako. Hori horrela delarik ez da ulergaitza "*1/4 lote del Zillegui n° 147* ", (1934, HUA57, 22 or.) eta antzeko esamoldeak egotea. *Lote* maileguari dagokionez, badaude ahozko tradiziotik bildutako testigantzak (*Antonetxolan lotia* [ántonetxolàn lótiá], Amu.; *Etixerreako lotia* [etxérreakò lótià], Txab. 1), eta toponimian, nahiz toponimiaz kanpo, informatzaileek ezagutu eta baliaturiko hitza da (ikus MUTILZARRAREN LOTEA). Bada, agian, *puska* generikoaren erbilpena adierazten duen toponimoa ere, *Zamielapusko* ([zámielapuskò], Ezk. b.) hain zuzen, eta *puska*-rekin zerikusia balu, orduan, hitz amaierako bokala erdikoa izatea azpimarratu beharko litzateke, eta (balizko) gertaera hori leku genitiboaren hondarkiaren erabilpenarekin lotua legokeela ere bai.

Muga (gazt. *confín*) terminoaz bi hitz baizik ez. Aurreneko adibidea 1773. urteko *Suelcazucomuga* (VEK1) da⁴⁷⁰, generikotzat tradizio idatzi luze samarra duela erakusten duena, Ahoz ere espezifikoki genitiboaren hondarkiarekin lotuta jaso dugu beti (*Antxistako mugako urkiya*, 1989, HUTB; *Zilleiko muga*, 1989, HUTB).

Gaztelaniazko *parte*-ren lehen aipamena 1536. urteko idazki batean dago ("*...en la parte que llaman e dizen Aparraynondoa* [...]", 1536, HUA8). Orduz geroztik hainbat testigantza daude 20. mende arte, baina, halere, gehienak 16. mendeko dokumentazioan kausitu ditugu, aurrenekoa bezala. Bada *parte* maileguaren erakuskari den ihartutako toponimoa, 19. mendearen erdialdeko idazki batean opatu duguna (*Ibarluce parte*a, 1854-1855, HTR7, 18 au.). Berriemaileek, ordea, *parte* bigarren osagaitzat duen izenik ez dute ematen, gure esparruan toponimiatik landa ezaguna eta erabilia izan arren.

⁴⁶⁹ "En la explotación y aprovechamiento del comunal jugó un papel importante la distribución o reparto periódico de lotes (de tierra o leña) ente los vecinos, hecho generalmente mediante "sorteo" (de donde *sors*, *sorte(m)*, *suerte*). Las "suertes" de tierra recibieron distintos nombres: [...] 'lote'."; Jimeno Jurio (1987: 435). Nafarroan *zorte* ere bada, honen adierazteko.

⁴⁷⁰ Ikus 8.1.1. §.

Termino zehatzak

Concejo-ren aztarna bakarra 1467. urteko izkribu baten 18. mendeko kopian kausitu dugu ("... *concejos de San Seuastian y Hernani* [...] ", HUA6) eta 16. mendean ere dokumentatzen da⁴⁷¹. Egun gaztelaniazkoa ihartuta dago, eta euskarazko *kontzeju* (Gipuzkoan 'udaletxea' adiera duena) ere seguruenera bai, Urnietan, esaterako, udaletxe azpiko pilotalekuari oraindik *kontsejupe* esaten zaion arren. Xehetasunetan sartuz gero, bokalarterko txistukaria —igurzkari nahiz afrikari— mihi-punta hobietako ahoskatzeaz gain⁴⁷², mugatzailea eranstea herskari ezpainbikoaren epentesia dugu hiatuan (*kontseju* + *b* + *a*).

Ahozko tradizioan *bailara* mailegua bigarren osagaitzat duen toponimorik ez dugu topatu eta ezagutzen dugun erreferentzia bakarra 1976. urte aldera Urnietako udalak herriko baserrien atalburuetan ezarritako txartela da⁴⁷³. Baserria dagoen auzoa jakitera ematen da bertan, esate baterako:

Goiburu baillera

Ayerdi baserria

Barrio gaztelaniazkoaren estreinako agerraldia, berriz, 1870. urtekoa da ("*Comprenderá Ereñozu, el barrio de este nombre y los de Fagollaga y Aparrain que componen el territorio denominado Urume-erreca* [...] ", 1870, HUA49). Gainerakoan, 20. mendean azaltzen da batez ere eta honatx bi testigantza: *Barrio Picoaga* (1920, HUA57, 89 or.) eta "... *barrio Urumea* [...] ", (1993, D.V.). Euskaraz ere *barrio* (*bárriyo* / *-yua*) erabiltzen da gure esparruan eta ematen du mailegu hori ez dela gaurkoa, LATXAN jaiotako *Txirrita* bertsolariak 1930. urteko bertso batzuetan honela baitzioen⁴⁷⁴:

Ernanin bertan bataiatuak,

barriyu ortan aziyak:

⁴⁷¹ "... *los uienes del dicho concejo para hazer la dicha obra* [...] ", (1519, HUA, D-4-1-1).

⁴⁷² Urnietako plazan dagoen *Kontsejuzar* etxea *Conseju zarra* formaz dokumentatzen da 1925. urtean (Murugarren, 1974: 162); *Consejo viejo* itzulpena ere ageri da (UEA1), 1855ean.

⁴⁷³ Ikus Salaberri (1999b: 118).

⁴⁷⁴ Zabala (1992: 442).

Etxabi noizbait erabili delako lekuko datekeen ihartutako toponimoa dago 1595. urteko idazki batean. Bi aldiz irakurtzen da eta bigarren aipamenean, lehenbizikoan ez bezala ("... *dos herrerias llamadas Ereñoçu echabi* [...]") espezifikoki elkartuta idatzituz ("... *herrerias de Ereñoçuchavi* [...]", 1595, HUA10). Ohar bedi bigarren horretan hitz hasierako bokala erori egin dela. *Etxondo* (gazt. antepuertas) generikoaz ere laburzki mintzatuko gara: erakuskari bakarra dago (*Anso echaondo*, 1951, UUA18) eta, informatzaileek ez digute aipatu.

Horrelako eremu mugatuek garrantzi handia zuten behinola, baina esan beharrean aurkitzen gara gaztelaniazko *ejido*-ren euskal ahaide garbirik ez dugula aurkitu gure esparruko toponimian⁴⁷⁵ (cf. ITXITUZ BARRENA). *Ejido*-ren aurreneko erreferentziak 1467. urtekoak dira ("... *dieron por apartado e senalado por exido de la ferreria de Epela de suso* [...]", HUA5) eta azkenekoak, berriz, 18. mendekoak. *J*-z idatzirik ere topatu dugu ("... *ejido de Sarasain* [...]", 1784, HUA40), gehienetan *x* grafema erabiltzen bada ere. *Zilegi* zentzua egotzi izan zaio, baina, gure esparruan behintzat, *exido*-ak erabilpen mugatuko esparruak ziren, zilegimendiak ez bezala⁴⁷⁶, Donostia eta Hernaniko kontzejuek baizik ustia ez zitzaketenak, eta ez herritar orok (ikus 2.9. §). Ildo horretan, Aierbek (1995: 120) Legazpin *exido* eta *goiburu* adierakideak zirelako lekukotasuna argitaratu zuen ("... terminos e exidos comunes llamados goyburus [...]").

Geografia eta administrazio alorreko banaketa zehatzerako baliatutako generikoekin bukatzeko, *saroi* (gazt. *pardina*, *cubilar*, *sel*) toponimoari lotuko gatzazkio. Adibide bat baino gehiago daude gurean eta aurrenekoak, zati generikoak izateko, nahiko zaharrak dira, 1683. urtekoak hain zuzen ("... *arroyo de Anzisarobe* [...]", / "... *arroyo de Anzuserobe* [...]", HUA28). Ahozko tradizioari dagokionez, genitiboaren hondarki bidez

⁴⁷⁵ Goikoetxeak eta Lekuonak (2007: 103 eta 154) *Beorrisidua* (*Bigor-ichua*, 1901) eta *Idiso* (18.) (*Isirubitarte*, 1818) izenak zerrendatzen dituzte Oiartzunen eta Satrustegik (1996: 299) *dixidu* jasotzen du Goizueta udal ordenantzez jardukitzean. Guk ere, Artikutzan (Goizuetatik atera gabe), *Urdallucodisidua* (499 au.) / *Urdalluecodisidua* (517 au.) kausitu dugu Nafarroako Artxibo Orokorreko 1780ko agiri batean. "*Traslado del amojonamiento de los seles sitios en el término general de Anizlarrea, pribatibo* (sic) *de la Real Casa de Roncesvalles, hecho precedente nombramiento de Maestro de Obras y personas versadas en sus montes y noticia de la villa de Goizueta*", errege-Auzitegiak, 156970 (I) zenb. Hala berean, *Ijuru* dugu Araman, *Agerre* baserritik gertu (1999, AAM), eta Eleizalde (1930: 185), bestetik, Barrundiako *Igidua* (*Iguidua*) deitura aipatzen du. Azkenik, hara zer dioen Sánchez González de Herrero (1985: 264) Trebiñuko toponimiaz diharduelarik: "En escrituras del siglo XIX en Albaina, Arrieta y Pangua es frecuentísima la forma *Ijidos*". Ikus *sasi* generikoaz egindako iruzkina.

⁴⁷⁶ Cf. Moliner (1994: 1061).

lotutako formak eta hondarkirik gabe itsatsitakoak daude (*Agerreko sarobia* [ágerrekò sárobià], Txab. 1; *Mendaiyosarobia* [méndaiyosárobià] / *Mendabiyoko sarobia* [méndabiyokò sárobià], Amu.). Berriemaile batzuen ahotan *o* bokal erdikoa ireki egiten da, hau da, asimilazioa agitzen da (*Saabia* [sáabià], Bez.). Ildo beretik, Azkuek (1984 [1905]: 939) *sarabe* bildu zuen Andoainen (cf. Aralarko *Tonto-saabe*, Elozegi, 1972: 177). Metatesia burutu duen aldaera ere jaso dugu (*Zuluetako saboya* [zúlwetakò sáboyà], Ek.). Zernahi gisaz, azken hori iformatzaile batek baino ez darabil (cf. Urbasako *Manosaboia* [Manusaroia], *NTEM-XVIII*: 41).

Sarobe forma *saroe* zaharraren erdi aldeko oinordea da, Gipuzkoako lurralde zabala eta Nafarroako ipar-sartaldeko zatia harrapatzen dituen. Hain zuzen, Gipuzkoan, Debatik Itsasondoraino eta Abaltzisketatik Oiartzuneraino doan eremua erdietsi du, baina isoglosa ez da erabat garbia, sartaldean batez ere eta, konparaziora, Zestoan eta Deban *korta* ere azaltzen da. Nafarroari dagokionez, Aranon, Goizuetan, Leitzan, Areson eta Malerrekan kausitu dugu, baita Lesakan ere, baina Bortzirietan *saroi* nagusitzen da. Arbizun ere badaude *sarobe* formaren testigantzak⁴⁷⁷. Etimoari erreparatuz gero, Mitxelenak (*FHV*, 413) dio *sara-* ('red') eta *ohe* 'cama, lecho' daudela *saroi*-ren oinarrian. Xehetasunetan sartuz, egungo forma *sare* izan arren, badira *sara* erabili delako lekukotasunak, sartaldeko euskara zuen Garibairen *Sara-ac* ('las redes') pluraleko nominatiboa adibidez⁴⁷⁸. Azkuek ere biltzen du. *Ohe*-ri bagagozkio, Errenteriako maisuak (*FHV*, 147) dio antzinako **-one* dela iturburua, ezaguna baita euskaraz sudurkari arteko bokala erori egin zela behinola. Gehiago da: antzinako *-on-* + *e* baturaren etsenplu asko daudela esaten du, **-one* sortu edo eman dutenak, eta neurri handi batean maileguetan gertatu direnak. Izan ere, *ohe* mailegua izan litekeela iradokitzen du⁴⁷⁹.

⁴⁷⁷ *Saroi*-ren hedaduraz gehiago nahi duenak, ikus beza Salaberri (1998: 72).

⁴⁷⁸ *FHV*, 112.

⁴⁷⁹ *Op. cit.*, 148.

6.2.6. Megalitoen izenak⁴⁸⁰

Gure esparruko megalito baten idatzizko lehen erreferentzia Oiartzungo Udal Artxiboan dago, Barandiaranek biltzen duenez⁴⁸¹, 1495. urteko agiri batean hauxe irakur baitatiteke hitzez hitz: "... *un señalamiento de sepultura antigua e un grande morcuero de piedras [...]*", eta "... *otro mojón grande e ancho de manera de sepultura que llaman mojón de piedra de Santa Bárbara [...]*".

Urumeako zilegimendietako megalitoak izendatzeko bertakoek erabilitako generiko baten testigantza ere Barandiaranek karrikaratu zuen estreinakoz, 1926. urtean, ILINTXARBEN (Elduain eta Hernaniko mugan) dagoen Burdin Aroko hilobi bati Aranokoek *Jentilbâtza* (*Jentilbâtza de Altxista*) deitzen ziotela eta ETZELAN zeuden mota bereko beste lau egiturei *Etzelako-artxurik* esaten zitzaizela jakitera eman zuenean⁴⁸². Handik urte batzuetara, 1951an, Hernaniko *Igoi-Akola* (IGORIN-AKOLA) megalitotegian egindako indusketen txostenean, TXOKOLATENeko Jose Maria Urdanpilletari EREÑOTZUKO andre batzuk MALMAZARKO LEPOan zeuden *sepulturen* berri eman ziotela bildu zuten Atauri, Elozegi eta Labordek⁴⁸³. 1979. urtean, Del Barriok, Urnieta-Hernani bitartean dagoen MUNISKUEGAÑEKO nekropoli edo megalito multzoa *Kampu Santu Zarra* (sic) izenaz ezagutzen zela argitaratu zuen⁴⁸⁴ eta, 1989. urtean, Del Barriok berak eta Tellabidek *Jentil-zulua* jaso zuten Neolitiko-Brontze Aroko hilobientzat, Donostian egindako ahozko toponimia bilketan⁴⁸⁵. Azkenik, Del Barrio, Tellabide eta Zalduak Neolitiko-Brontze Aroko hilobientzat *jurumaya* eta Burdin Arokoentzat *jentillen kanposantuba* generikoak zerrendatu zituzten urte berean Urnietan egindako ahozko toponimiaren azterketan⁴⁸⁶.

⁴⁸⁰ *Harrespil, monolito, trikuharri, tumulu* eta *zista* izenaz sailkatzen diren megalitoetara bideratu dugu azterketa, batez ere lehenengo hiruren nondik norakoan sakonduz. Cf. Altuna et al. (1990: 2). Aurrerantzean, nahasketarik gerta ez dadin, *Neolitiko-Brontze aroko hilobi*, *Burdin Aroko hilobi* eta *harri luze tente* terminoak erabiliko ditugu lehen hirurak izendatzeko, arkeologiaren aldetik terminologia hori oso zehatza ez dela jakinaren gainean.

⁴⁸¹ "... probablemente se trata de túmulos dolménicos que debieron estar situados en el punto llamado *Zarkumindegi* y *Urreizaga* respectivamente", Barandiaran (1975c [1920]: 395-396).

⁴⁸² Barandiaran (1976 [1926]: 120-121).

⁴⁸³ Atauri et al. (1951: 28).

⁴⁸⁴ Barrio del (1979: 260).

⁴⁸⁵ "Zientifikoki" *Igoingo lepua I* (IGORINGO LEPOA I) izena duen Neolitiko-Brontze Aroko hilobiari dagokio. Ikus Tellabide (1995: 206).

⁴⁸⁶ UUTB.

Bestetik, OINDI-MANDOEGI mendikatean (Urumeako Zilegimendien hegoaldean) *jurumaya*⁴⁸⁷, *maya*⁴⁸⁸ eta *mesa de europa*⁴⁸⁹ jaso ditugu guk Neolitiko-Brontze Aroko hilobientzat eta IGORIN-AKOLAN (Iparraldean), berriz, *patxikuarrik*⁴⁹⁰, *pikuarriyak*⁴⁹¹ eta *soldau(k) gordetzeko arriya*⁴⁹². Halaber, Aranon *jentillan baatzak*⁴⁹³ kaustu dugu Brontze Aroko hilobientzat eta Urnietan *jentillen kanposantuk*⁴⁹⁴. Tente dauden harri luzeentzat *mojona* eta *muarri*⁴⁹⁵ eman dizkigute berriemaileek eta *kanposantu* generikoa ere bildu dugu⁴⁹⁶, megalito guztientzat erabiltzen dena. Azkenik, *Mugarriluze*⁴⁹⁷ eta, agian, *Zorroztarri*⁴⁹⁸ dituzkegu, baina gurean ez dira zati generikoak, espezifikoak baizik.

Aitortu beharrean gara, bidenabar, bibliografia alorreko bilketa egitean, ezpezifikoak eta generikoak bereiztea neke izan dela, gauza jakina baita megalito batek baino gehiagok dagoen tokiaren izena hartu duela, eta alderantziz ere bai. Nahasketa

⁴⁸⁷ [mayák / júrumáyak / júrukíñak zian / júrubà / jéntillà / júrubà ... áleorrèn béstià / arriléor / júrumayà], Bartolome Uranga (Amu.), 1989-IX-1. [júrumayá / árek néj / itzájk gráziyà íntzianá / emántzianá. len dénboatekò júrunà], Bartolome Uranga (Amu.), 1992-II-17.

⁴⁸⁸ Bartolome Uranga (Amu.), 1989-IX-1.

⁴⁸⁹ ANTISTAKO Neolitiko-Bronze Aroko hilobia da *Mesadeuropa* [mesádeuropá]. Juan Arregi (Ek.), 1994-IX-23.

⁴⁹⁰ Nikolas Agirre (Id.), 94-IX-10. Informazioa ez da erabat fidagarria.

⁴⁹¹ Juan Lasa, (Larra.), 1994-X-12. Dena dela, datua ustela izan liteke, berriemaileak, bakarra izan zen aipamena egiterakoan adierazitako zalantzaz gain, gertuan dauden AIZPITARTEKO KOBAK induskatzean ezagutu zuen J. M. Barandiaran behin eta berriro gogoratzen baitzuen.

⁴⁹² [oĵ gwi éstate zjutekèn órdun sóldaŷk górdetzekò zèà / sóldaŷk górdetzekò áriyà / éstageíñun guk órri], Pedro Santa Cruz (Ak.), 1993-IX-1. Nikolas Agirrek ere aipatzen du (Id.): [sóldaŷgórdetzekò áriyà nik ua áttuizandunùn bétí], 1994-IX-10.

⁴⁹³ [guk jéntillàn báatzàk áttu izándu diŷ / ála esáten géníyón], Jose Maria Legarreta (Maer.), 90-IV-16. Manuel Huizik ere erabiltzen du [jéntillèn báatzàk] (En.) 1992-II-6.

⁴⁹⁴ [lejtzá bírtartiórtàn núnaj diá / kánposantúk], Bartolome Uranga (Amu.), 1989-IX-1.

⁴⁹⁵ [ínterratù ojtán / da ola áundizki o ójtakúk dianàk / áundikiyàn dianàk érdierdí mojónakín / dípentíak / múarri áundiatekín érdi erdiñ zían], Bartolome Uranga (Amu.), 89-IX-1.

⁴⁹⁶ Judumahaiak? [kánposantúk oĵk]. Aurerrago honakoa jakitera eman zigun: [o□k dénbutekò jántillèn kánposantúk], Bartolome Uranga (Amu.), 1989-IX-1. Aingeru Lertxundik ere ahotan hartzen du *kanposantu* terminoa: [ántxistàn baj kánposantù áundiyà] (Po.), 1989-IX-4.

⁴⁹⁷ MUGARRILUZE Hernani-Urnieta mugan dagoen mugarri baten izena da, harria dagoen hegia izendatzeko ere erabiltzen da. Hala berean, badago MUNISKUEGAÑEKO aztarnategi arkeologikoari *Mugarriluxe* deitzen dion informatzaile bat ere, Pio Arrieta (Txim.) hain zuzen (89-II-9). *Mugarriluze* ez da, noski, gurean bakarrik azaltzen, Iruñean, esaterako, izen hori duen parajea aipatzen baitute Jimeno Jurio eta Salaberrik (1992: 324-325). Cf. Barbaringo (Iguzkitza-Donztebe ibarreko) *Mojonlargo* (1815); *NTEM-XXV*, 130. Ildo beretik, Legazpi-Antzuola mugan oraingoan, *Arriluçe* toponimoa megalito izentzat jotzen du Bähr-ek (1931: 143).

⁴⁹⁸ Euskal Herriko beste megalito batzuetan ere errepikatzen da, baina ez da batere ziurra horien izendapenarekin zerikusia duela, guztiok dakigunez, *zorroztarria* harri mota ere badelako. Gehiago da: gure esparruko megalitoa kokatzen den tokian harri mota hori dago. Cf. Urdiaingo *Deztera* parajea; *NTEM-X*, 91.

susmoren bat izanez gero artikulua edo liburuaren egileak jakitera emandako adierazpenak hartu ditugu aintzakotzat eta informazioa aurkezterakoan toponimiatik zuzenean hartutakoa espresuki adierazi. Informazioa antolatu eta emateko, berriz, Barandiaranek 1951. urtean "Rapports entre la toponymie et l'archéologie au Pays Basque" komunikazioan erabilitako eskeman hartu dugu oinarri, megalitoen izenenetan gauzakiak (-baratz, -etxe, -arri) eta haiekin lotutako pertsonaiak (*jentil*-, *mairu*-, *judu*-) bereiziz⁴⁹⁹.

Barandiaranen azterketa-ereduaren argitan *-baratz*, *harri(-)*, *kanposantu*, *-mahai*, *mesa*, *mojon*, *mugarri*-, **piku*-, *sepultura* eta *-zulo* elementu edo gauzakiak eta haiekin lotutako *jentil*-⁵⁰⁰, *judu*-⁵⁰¹, *Patxiku*- eta *soldadu* pertsonaia edo izakiak daude gure esparruko megalitoen izenenetan. *De europa* gaztelaniazkoa alde batera utziz gero, bi izenondo ikusten dira, *-luze* eta *-txuri*, baita aditz bat ere, *gorde*. Osagai horiekin Neolitiko-Brontze Aroko hilobientzat, *jentilzulo*, (*judu*)*mahai*, *mesa de europa*, *patxikuarri*, *pikuarri* eta *soldaduak gordetzeko harri* izenak sortzen dira, eta Burdin Arokoentzat, berriz, *harritxuri*, *jentilbaratz* eta (*jentilen*) *kanposantu*. Tente sartutako harri luzeentzat *mojón*, *mugarri* eta *mugarriluze* ditugu, eta azkenik, hor daude megalito guztientzat erabilitako *kanposantu* eta *sepultura* ere.

Gaztelaniaz idazten duten ikertzaileek askotariko terminoak darabiltzate gure esparruko egitura megalitikoei men egiteko, besteak beste, *cercos de piedra*⁵⁰², *dolmen*⁵⁰³, *cromlech(s) pirenaico(s)*⁵⁰⁴, *menhir*⁵⁰⁵, *monolito*⁵⁰⁶ *monumento*⁵⁰⁷ eta *monumento megalítico*⁵⁰⁸. Megalito bat baino gehiago dauden guneko edo tokientzat

⁴⁹⁹ Barandiaran (1978d [1951]: 139-143). Geuk ekarririko *adjektibo* (-*aundi*, *-luze*, ...) eta *aditz* (*gorde*[*tzeko*]) kategoriak ere hartu ditugu kontuan.

⁵⁰⁰ *Jentil* ('gentil, no cristiano') apelatiboaren harira, ez bedi ahanztu herskari ahostunaren eta ahoskabearen arteko oposizioa sudurkari ondoren indargabetu egiten dela eta, espero izatekoa zenez, mailegu berrienetan ez dagoela ahostuntzerik (*FHV*, 230). Bide batez, Fénié eta Féniék (1992: 87) diote *gentile* gaskoiak 'aitoren semea, erregezkoa' adiera duela.

⁵⁰¹ Ohar bedi *judu* hitzean *-eu* diptongoa *-u*-ra murriztu bide dela (*FHV*, 100).

⁵⁰² Barandiaran (1976 [1926]: 120-121).

⁵⁰³ *Op. cit.*, 120 or.

⁵⁰⁴ *Op. cit.*, 121 or. Barandiaran (1978 [1949]: 345-360).

⁵⁰⁵ Del Barrio (1979: 259).

⁵⁰⁶ *Ibidem*.

⁵⁰⁷ Peña Basurto (1960: 71-74).

⁵⁰⁸ Del Barrio (1979: 257).

conjunto hitza jaso dugu⁵⁰⁹ eta megalito taldeak izendatzeko, azkenik, *estación prehistórica*⁵¹⁰, *estación dolménica*⁵¹¹ eta *estación megalítica*⁵¹².

Euskal generiko jakin bati lotuko gatzazkio atal honekin amaitze aldera, aurreko gizalditik hona eremu arras zabala erdietsi duena, baina gurean, ahozko tradizioan bederen, ezezaguna dena. *Trikuharri* hitzaz ari gara. Barandiaranek *Triku-arri* formaz jardukitzean, *Trego-arri*-ren aldaera izan zitekeela iradoki zuen, eta alderantziz ere bai (*tregoarri* < *trikuarri*), baina, damurik, ez zuen argibide gehiago eman⁵¹³. Mitxelenak, bestalde, 'higidura eza, gelditasuna' jo zuen *treku* oinarriaren esanahitzat *Apellidos Vascos* liburuan⁵¹⁴. Gure uste apalean, aurreko bi ikertzaile horiek ekarritakoa gutxietsi gabe, ezinbestekoa da honako informazioa gogoan hartzea:

○ *Triku* animalia-izenaz jardukitzean, Jimeno Juriok eta Salaberrik (1992: 400) Iruñeko *Trikueta* toponimoa aipatzen dute, 16. gizaldian *Trigueta* (1571) eta *Triqueta* (1589) aldaerak zituen. Itxuraz, *triku* animalia-izenaren eratorria dirudi, baina ikertzaile nafarrok uste dute etorki hori zaila dela, Elkanoko Leizarragak, esaterako, *sagarroi* baitarabil, eta ez *triku*.

○ Beizaman dagoen *Trikumutegi* toponimoan, *Triku*- osagaia *mintegi* (-*mutegi*) terminoaren ondoan dago eta bigarrena landareekin lotua dagoen izena da. Halaber,

⁵⁰⁹ Op. cit., 259 or.

⁵¹⁰ Barandiaran (1976b [1928]: 263).

⁵¹¹ Aauri et al. (1951: 1).

⁵¹² Barandiaran (1976b [1928]: 263). *Megalitotegia* ere erabili da. Ikus Altuna et al. (1990: 2).

⁵¹³ Hitzaren jatorri eta esanahiaz ez behinik behin. Xehetasunetan sartuz gero, argibideak 1972an eman zituen, hiztegi mitologikoan eman ere, iradokizun edo proposamena 1924. urtean egin arren. Lehenik eta behin, aitortzen du *treguarri*, Neolitiko-Brontze Aroko hilobiak izendatzeko Aralarren erabilitako hitza, Iturralde Suit jaunaren "aurkikuntza" dela eta, aurrerago, trikuharriekin loturik egon litezkeen toponimo batzuek dakartza: "Hay un **Trikuarrieta** (hoy *Txikurrieta*) 'lugar de **trikuarri**' en San Gregorio de Atáun, **Trikuegi** (Atáun), **Trikalepo** 'collado de trikuarri?' en el confin de Banca y Valcarlos, al S. del pico de **Laminaga**, donde existe un montículo artificial de piedras semejante a un túmulo dolménico. **Trikamuñoota** es un altozano de Cegama donde existe un dolmen". Barandiaran (1972: 226-227). Horiez landa, bada, konparaziorako, *Trekua* izeneko lekua Goñin (hilobia dago bertan); *NTEM-XII*, 166 eta Salaberri (2007b: 12).

⁵¹⁴ Hona, hitzez hitz, auzi horri buruz dioena: "*Treku*, cf. para el sentido *triku-arri*, *trego-arri* 'dolmen', *trikatu* 'detenido', como *tregoatu*, y top. *Pausua* (lit. 'estación, parada') nombre popular de *Béhibie*: *Trecu*, *Aldabaldetrecu*. Cf. *piedra clamada Tricuarria*, en 1733 *Tricu (a)rrieta*, en Ataun (J. de Arin, *BRSVAP* 26 (1970) 164)". *AV*, 560b.

Urnietan partean *Trikulantegi*⁵¹⁵ fitotoponimoa dugu, eta bistakoa da *-lantegi* terminoa lur-langintzarekin lotua dagoela hor⁵¹⁶. Gainera, adierei erreparatuz gero, Mitxelenak proposatutako *higidura eza* eta *gelditasuna* kontzeptuak erabiliz gero, *Trikalepo*, *Trikamuñoota*, *Trikulantegi* eta *Trikumutegi* bezalako toponimoen esanahiek itxura gabekoak dirudite⁵¹⁷: ‘lepo geldia / geldien lepoa / gelditasunaren lepoa’, ‘muino geldia / geldien muino / gelditasunaren muino’, ‘lantegi geldia / geldien lantegia / gelditasunaren lantegia’ eta ‘mintegi geldia / geldien mintegia / gelditasunaren mintegia’.

○ Ahozko tradizioan gariaren jatorria eta hura ereiteko teknika —beste hainbat aurrerapen bezala— jentil, basajaun eta antzeko pertsonaia mitologikoekin lotzen da. Haiei jakintza sekretua ostu ziena *Samartin txiki* izan zen⁵¹⁸, baina, esan bezala, garrantzizkoena da megalitoekin lotutako kontakizunetan aipatzen diren pertsonaiak (jentil, basajaun eta antzekoak) izan zirela gariaren iturburua, hemengo mitologiaren arabera.

○ *Muta cum liquida* kontsonante multzoak gehienetan maileguetan azaltzen dira euskaraz eta, bestalde, latinezko *Triticum*, *-i* izenak (‘garia’) gaztelanian *trigo* oinordekoa utzi du.

Hori guztia horrela delarik, uste dugu *trikuharri*-ren sailekoak, Uharte Arakilgo *Urdenats deneko triguarrie* (1991, *NTEM- XII*: 166) adibidez, erromantzeko *trigo*-ren moldaketa edo euskalduntzeak izan litezkeela (< **trigu*) eta, azken buruan, hitz barruan herskari ahoskabea duen *Triku*- ere, zuzenean edo zeharka, latinezko *triticum*-en ahaidea izan litekeela (cf. AKURRIAGA).

⁵¹⁵ *Trikulantei* ([trikulantè□], Amu.).

⁵¹⁶ Gure esparruan badago BASOLANTEGI izeneko tokia ere (*Basolantegui*, 1951, UUA18). Cf. Muxika (1981: 1267).

⁵¹⁷ Cf. Idiazabalgo *Triku erreka* (1999, IDM) eta *Trikuarriaga* (1999, IDM).

⁵¹⁸ Barandiaran (1972: 93), s. v. *Gari* eta *Samartin*.

6.3. Gure esparruko izen generikoen aldaketak

6.3.1. Bokalak

Bokalak hitz amaieran

Astiroago aztertzen hasi baino lehen, bihoa aurretik datu bat: mugatzailea eranstearen ondorioz agitzen den herskari ezpainbikoaren epentesia ($-u + -a > -uba$) eta bokalerdiaren sabaikaritzea ($-i + -a > -ya$), bokalen hersketak ($-e + -a > -ia$; $-o + -a > -ua$) edota sabaiko afrikatuaren epentesia ($-i + -a > -iya$; $-i + -o > -iyo$) baino lehentxeago azaltzen dira idatzizko iturrietan. Hain zuzen, bokalen hersketa 19. mende arte ez da ageri idazkietan; ezpainbikoaren epentesia, berriz, 17. mendean dokumentatzen da eta bokal itxiaren sabaikaritzea 18. mendean. Hala berean, sabaiko afrikatuaren epentesiaren aurreneko lekukotasuna 19. mendekoa da. Izan ere, oro har, hersketak edo epentesiak erakusten dituzten aldaerak 19. mendearen erditik aurrera gailentzen dira, $-u + -a > -uba$ izan ezik⁵¹⁹, ahozko tradizioan aldaketa guztiak automatikoak izatera iritsi arte. Zilegi bekigu gure esparruko tradizio idatzian irakurtzen den aldaketa zaharrena herskariaren epentesia dela azpimarratzea, automatikoa ez den bakarra ere badelako, eta gero eta indar gutxiago duelako.

Hersketei doakienez, $-o- + -a > -ua$ gertatu delako⁵²⁰ idatzizko aztarnak berandukoak eta urriak dira, eta 20. mendearen lehen hamarkadetako idazkietan kausitu ditugu betiere: *Lizarrei basua* (1920, HUA57, 531, 532 eta 633 orr.), *Egurrolaco-chulua* (1931, HUA57, 563 or.), *Igoingo-lepua* (1942, IGC1) eta *Lizarrategui-lepua* (1942, IGC1). Atzera so eginez gero, ordea, $-oa$ hiatoa duten toponimoetan ez dago hersketaren zantzurik: *Hernanibasoa* (1712, HUA30, 87 au. eta bin.), *Ursaltoa* (1768, AT, 196 or.), *Arteguieta Colepoa* (1780, HUA39), *Losetaco zocoa* (1794-1831, UGR3, 12 au.), *Pagaluceco-chocoa* (1794-1831, UGR3, 19 au.), *Errolla buruco-chocoa* (1797-1833, HGR2, 73 au.), *Chocoa* (1794-1831, UGR3, 9 au.) eta *Oerangopagoac* (1833-1835, DUA3). Antzeko zerbait agitzen da aurrera begiratzen bada, $-ua$ bukaera duen formarik ez baitugu aurkitu iturri idatzietan (*Castañal-zuloa*, 1951, UUA18; *Ezioko soroa*, 1982, CAG, 190 or. eta *Leiako elurzulua*, 1960, LPB, 53 or.). Haatik, ahozko

⁵¹⁹ Herskariaren epentesia erakusten duten formak nagusitzen dira, halere.

⁵²⁰ Mitxelenak ederki asko nabarmentzen duen moduan, erdi aldeko euskalkian $-o-z$ eta $-u-z$ amaitzen diren oinarrien deklinazio mugatua nahasi egiten da: *basua*, *lepua* (< baso, lepo) / *putzua*, *lekua* (< putzu, leku) (FHV, 130).

tradizioan *-o + -a > -ua* automatikoa da, eta, esate baterako, *kasko, munto, lepo, zulo, zoko, ursalto, baso, pago(ak), soro, elurzulo* eta *kalbario* generikoei mugatzailea gehitzean beti gertatzen da.

Hiatoko *-e* bokalaren hersketa 1840. urtean dokumentatzen da lehenbizikoz (*Ercatz-arripia*, 1840, HUA43, 117 bin.), baina hortik aurrera, hersketa erakusten duen forma ugari egonagatik (*Ercaitz-arripia* (1857, HINGR2, 5097 zenb.; *Ercaiz-arripi* (1863, HRU, 50 bin.; *Larranchuri-aldaco-garagia*, 1951, UUA18), aldaketa automatikoa dela ezin liteke esan, hor ditugulako, esate baterako, *Vaso-aundi-larrea* (1850-1852, HTR5, 14 au.) eta *Ibarluce partea* (1854-1855, HTR7, 18 au.). Esan gabe doa *-ea* bukaera daukatenak *-ia* amaiera dutenak baino zaharragoak direla (*Ercatzarripena*, 1799, HUA42, 171 bin.). Ahozko tradizioan aldaketa automatikoa da, besteak beste, *leize, urgurutze, urbitarte, etxe, labe, seroretxe, bide* eta *sarobe* generikoen deklinaturiko lekuko guztietan gertatzen baita hersketa, egon salbuespenen bat badagoen arren⁵²¹. Halaber, badaude hitz barruko *-e- + -a- > -ia-* inflexioaren lekukotasunak (*Elurzuloziarra* [elúrzulozíarrà], Mari. 2).

Kontsonanteen eransketei erreparatzen badiegu, gure esparruan, herskari ezpainbiko ahostuna garatzen da *-u* bokalaz amaitzen diren generikoei artikulua eranstearen ondorioz sortutako hiatoan, baina gero eta gutxiago. Epentesi horren estreinako erakusgarria 18. mendeko mapa batean dago (*Erreñazu Puzuba*⁵²², 1773, VEK1A); hurrengo mendean, ordea, toponimo horixe bera kontsonante epentetikoa gabe idatzi zuten, kasu horretan generikoaren eta espezifikoaren arteko lotura leku genitiboaren hondarkiaren bidez burutuz (*Ezelacopuzua*, 1833-1835, DUA3).

Ahozko tradizioan epentesiak badu indarra oraindik eta zenbait adibide ekarriko ditugu hona diogunaren lekuko: *Besabiko murruba* [bésabikò múrrubá] / [bésabikò múrrubà] (Ai.), *Intxustiko murruba* [íntxustiko múrrubà] (Amu.) eta *Antsokotxolako murruba* (1989, UUTB). Alabaina, araua ez da erabatekoa, aurrekoekin batera

⁵²¹ Kate generikoa dateke horietako bat (*Aranoko katea / Aanoko katia*, 1989, HUTB).

⁵²² Hasierako batzuren ahostunen ahoskabetzea bigarrenkaria datekeela deritzo Mitxelenak; *putzu* hidronimoarena sail horretako adibidetzat jotzen du (FHV, 217).

Akurrikako murrua [ákurrikakò múrruà] (Mari. 2) eta *Martindeiko iñostorlekua* [mártindeikò iñóstorlekuà] (Arg.) formak ahoskatzen baitituzte berriemaileek.

-*Obe* segidaren aurreneko erakuskariak 1683. urtekoak dira (*Anzisarobe* eta *Anzuserobe*, HUA28) eta, bi gizaldi geroago, toponimo beraren beste agerraldi batzuetan ere opatu dugu (*Anchisarobe* / *Anchistasarove*, 1833-1835, DUA3; *Aparrain-sarobe*, 1840, HUA43, 117 bin.). Atzerago begiratuz ez da azaltzen, *saroe* forma duten 1467. urteko izenak lekuko (*Epelaco Saroecayçavera* eta *Saroecayz*, HUA5). Ildo horretan, *sarobe* terminoan baizik aurkitu ez dugun -*obe* segidaren benetako etorkia zein den ziur ez dakigu, bilakabidea -*o-* + -*e-* > -*obe* edota -*ohe* > *-*oge* > -*obe* izan baliteke⁵²³; alabaina, idatzizko lekukotasunik ez dagoenez gero, bigarren aukera horrek zailagoa dirudi. Ahozko tradizioan, *Agerreko sarobia* ([ágerrekò sárobià] (Txab. 1) bezala, espezifikoki leku genitiboaren hondarkiaz lotutakoetan beti egiten da epentesia, baita, *Antsusarobe* ([ántsusaròbe] / [ántsusarobè], Amu.) / *Antsosarobe* ([ántsosarobè], Amu.) / *Antzuserobe* ([ántzuseròbe], Mari. 2) eta *Mendaiyosarobia* ([méndaiyosárobià] (Amu.) toponimoen moduan, hondarkirik gabe zuzenean itsatsitakoetan ere. Mugatzailez hornituta erabiltzen denean -*e* + -*a-* > -*ia* hersketa automatikoa da. Azkenik, saroi izateari utzi ondoren *sarobe* osagaia gorde duten toponimoen formak saroi gisa iraun dutenek baino aldaketa handiagoak erakusten dituzte. Hona iritzi horren sostengutzat dakartzagun zenbait etsenplu: *Aparrainsoro* ([apárrainsorò], K.), *Ansusabe* ([ánsusabè], Amu.), *Antsuzabal* ([ántsuzabàl], Amu. eta Mari. 2), *Antsosaabe* ([ántsosaabè], Ek.), *Antsusabe* ([ántsusabè], Mari. 1), *Antzuserabe* ([ántzuserabè], Amu. / [ántzuserabé], Mari. 2), *Antzuzabal* ([ántzuzabàl], Mari. 2).

Bestalde, -*i* bokalaz amaitutako generikoei dagozkienetan, mugatu singularrean deklinatzen direnean sabaiko afrikatua garatzen da (-*i* + -*a* > -*iya*). Epentesi horren lehen erakusgarriak 19. mendearen erdialdekoak dira gure esparruan (*Portuco Echeverriya*, 1848-1850, HTR4. 10 au.) eta hortik aurrera ezin da esan tradizio idatzian amaieran -*i* + -*a* segida duten generikoen artean aldaketa automatikoa denik (*Picoagaacheverria*, 1937, A.B.; *Ezurrico-Eguia*, 1960, GS; *Añaingo mendia*, 1969,

⁵²³ Cf. UBARAN. Ohar bedi, hitz amaieran, -*o(h)e*-k -*oi* eman duela erdiko eremuko euskalkiaren alderdi batean eta Nafarroako hizkera batzuetan, baina ez, ordea, gure esparruan. (ikus *FHV*, 120-121). Cf., adibidez, Leitzako *arratobe* ('arratoia'); Olano, 2005.

UUA10N; *Tximistako eguia*, 1982, CAG, 183-184 or.), sarritan azaltzen bada ere (*Zabuco-arriya*, 1889, HUA56; *Monte Etziogarriya*, 1898, EGZ; *Monte Eusquigarriya*, 1898, EGZ; *Kayondoco-eguiya*, 1898, EGZ; *Celay zaretaco eguiya*, 1920, HUA57, 633 or.; *Mushiqueiya*, 1932, HUA57, 107 or.; *Unzueco-eguiya*, 1942, IGC1). Argitu beharrean gara, bestalde, 16. gizaldira joanez gero, *-ia* hiatoarekin bukatzen diren formen artean ez dagoela sabaiko afrikatuaren garapenaren zantzurik ikusten (*Yarçasasia*, 1594, HUA17, 194 bin.). Toponimiaz kanpo ere berdin gertatzen da: "... *mojón del medio que llaman artamugarria [...]*", (1607, HUA23); "... *un mojon viejo que llaman Vazter muga arria [...]*", (1607, HUA23); "... *trimojon, llamado vulgamente Yrumugarria [...]*", (1797, HUA41).

Ahozko tradizioetik jasotako formetan *-i + -a > -iya* eransketa automatikoa da⁵²⁴. Honatx jaso ditugun testigantzak, hori agertzeko aski eta sobera direnak: *Alimoiko zubiya* ([álimoikò zúbìyà], Bent. eta Larr.), *Aerreko zabaleko muntteiya* ([áerrekò zábalekò múntteiyà], Mari. 2), *Agoñoko altzudiya* ([agóñokò áltzudiyà], Aparr.), *Ayardiko arrobiya* ([áyardikò árrobiyà], Larr.), *Borrotolamendiya* ([borrótolamendiyà], Txab. 2 / [borrótolaméndiyà], Txil.), *Entzingo arriya* ([éuntzingò árriyà], Txim.), *Etzioko arriya* ([etziokò árriyà], Amu.), *Kontraskaitturriya* ([kóntraskaittúrriyà], Latxe.), *Merkuko arriya* ([mérkukò árriyà], Txim.), *Presako sagastiya* ([présakò ságastiyà], Bez. b.), *Unamunoko mugarriya* ([únamunokò múgarriyà], Ezk. b.), *Sanmielmendiya* ([sánmielméndiyà], Ezk. b.), *Zuluetako arrobiya* ([zúluetakò árrobiyà], Mari. 2), *Maizuloko karobiya* ([májzulokò károbiyà], K.), *Zilleiya* ([zilleiyà], Ai. eta Po.), *Altamugarriegiya* (1989, OM), *Angeluitirriko aiztiya* (1989, HUTB), *Antxistako mugako urkiya* (1989, HUTB), *Antxuntxarreko zubiya* ([antxúntxarrekò zúbìyà], Amu.), *Arloteiko munttei / Arlotegiko muntteiya* (1989, HUTB), *Ayerdiko etxe berriya* (1989, UUTB), *Paaleiko mugarriya* (1989, HUTB), *Sauxarko paariya* (1989, HUTB) eta *Zerritokitako sansonarriya* (1989, HUTB). Salbuespentzat transkripzio erratua datekeen *Angilitturriko aiztia* (1989, HUTB) erakuts daiteke.

⁵²⁴ Toponimiatik landa ere erabateko araua da gurean. Bartolome Urangak, esate baterako, *Arkiriya* ([arkíriyà], (Amu.) eta *Artamuarriya* ([artámuarriyà], Amu.) ebakitzen ditu.

Ildo beretik, $-i- + o > -iyo$ epentesiaren lekukotasuna kausitu dugu. *Txirrita* bertsolariak 1930. urtean argitaratutako bertso batzuetan idatzirik dago: “*barriyu ortan*⁵²⁵ *aziyak*”. Ohar bedi $-iyo + a > -iyua$ hersketa, ahozko tradizioan automatikoa dena (*Otraizko irriyua*, 1988, OBIE).

Hitz bi murriztapenez. Gure esparruko toponimian $-u + -ak > -uk$ murriztapenaren erakuskari bakarra dago, *pago* generikoaren harira jaso duguna eta ahozko tradizioan baizik gertatzen ez dena (*Martinbeltzeneko pauk*, [mártinbéltszenekò páuk], Aparr.). Zernahi gisaz, generiko beraren aipamena dago 19. mendeko dokumentazioan eta ez da bokal erdikoaren hersketarik ikusten, ezta hiatoaren murriztapena ere (*Oerangopagoac*, 1833-1835, DUA3).

$-a\dot{t}, -o\dot{t} + -a > -aya$, $-oya$ sabaikaritzeei lotuko gatzazkie jarraian. $-Oya$ segidaren lehenbiziko erakusgarria 18. mendekoa da gure eremuan⁵²⁶ (*Silleguico Loya*, 1773, VEK1A) eta hainbat aldiz agertzen da dokumentazioan 20. gizaldia arte (*Sigericoloya*, 1942, IGC1; *Sigerico-Loya*, 1983, IGN1). $-Oia$ segidaren aurreneko lekukotasuna, berriz, 1833-1835ekoa da (*Cilleguicoloia*, DUA3). Nolanahi ere, $-oya$ idazkera erdarak berea duenez, *loya* eta *loia*-ren artean egiazko alderik baden ezin da jakin. Ahozko tradizioan sabaikaritzea automatikoa da eta, adibidez, *balkoi* zein *frontoi* maileguetan beti gertatzen da.

$-Aya$ bukaeraren estreinako testigantza 20. mendekoa da (*Epeleko-celaya*, 1936, HUA57, 523 or.) eta, ohar bedi, sabaikaritzea ez dela idazki zaharretan lehenago azaltzen (*Acelacelaia*, 1739, HUA36; *Miquelacelaia*, 1739, HUA36). Ahozkoan, ordea, beti egiten da sabaikaritzea⁵²⁷. Modu berean, badaude $ai- + -o > -ayo$ eta $-ayo + -a > -ayua$ urratsen lekukoak gurean, hala nola, *Aranoko kalbayua* ([aránokò kálbayuà], (Txim.), *Entzingo galbayua* ([éntzingò gálbayuà], Ezk. b.), *Entzingo arriko galbayua* ([éntzingò árrikò gálbayuà], Ezk. b.), *Gaartzako galbayua* ([gaártzakò gálbayuà], Ezk.

⁵²⁵ Hemen erakuslea da, ez mugatzailea.

⁵²⁶ Mitxelenak dio gaurko diptongo asko bigarrenkariak diratekeela, baita *h* duten euskalkietan ere (*FHV*, 371). Ez du espresuki pasarte horretan argitzen, baina ez dugu behar baino gehiago esan uste *loi* / *loya* ere multzo horretan sar daitekeela esatean.

⁵²⁷ Salbuespena den *Antxistako zelaia* (1989, HUTB) transkripzio-errata da, gure esparruan *zelaya* esaten baita ($ai- + -a > -aya$), eta ez *zelaia*.

b.), *Unamuneko galbayua* ([únamunekò gálbayuà], Ezk. b.) / *Unameneko galbayua*⁵²⁸ ([únamenekò gálbayuà], Lor. b.) eta *Zuluetako saboya* ([zúlwetakò sáboyà], Ek.).

Hitz amaierako aldaketekin bukatzeko, *e* paragogikoaren bi erakuskari garbi besterik ez daude, *Santa Grazia arkaitze* (1988, OBIE) eta *Urteko txabale* ([úrtekò txábalè], Ek.) oronimoak.

Bokalak hitz barruan

Hitz amaieran gertatzen direnez gainera, gure esparruko generikoetan dauden bokalek aldaketa gehiago erakusten dituzte, baina hauek ez dute orain arte ikusitakoek bezainbat indar, eta ez dira tradizio idatzian haiek adina azaltzen.

Zenbait adibide ekar genitzake diogunaren lekuko. *-E > -a* irekitzearen aurreneko erakusgarria, adibidez, 16. mendearen amaierako idazki batean dago, ihartutako forma batean hain zuzen. Generikoaren oinarria (*etxe*) bokal irekiaz azaltzen da (*etxa-*) eta bi aipamen daude 1595. urteko agirian (*Ereñoçu echabi* eta *herrerias de Ereñoçuchavi*, 1595, HUA10). Ohar bedi bigarrenean (elkartuta idatzitakoan) bigarren osagaiaren hasierako bokal erdikoa erori egin dela. Irekitzearen hurrengo testigantza 20. mendekoa da (*Anso echaondo*, 1951, UUA18).

Hersketen alorrean, bada bokal irekiaren hersketa erakusten duen ahozko toponimoa. Espezifikoki leku genitiboaren hondarkiarene bidez lotuta dagoen *haltzadi* generikoz ari gara, txistukariaren ondoren, bokal irekiaren tokian, *-u-* duena (*Agoñoko altzudiya* [agóñokò áltzudiyà], Aparr.). Bestalde, *mintegi* generikoaren hiru lekukoetan sudurkari arteko bokal itxia atzeratu egin da⁵²⁹, baina ez dago argi aurreneko sudurkariagatik edo arrazoi etimologikoengatik den (*muin* + *-tegi*)⁵³⁰. Xehetasunetan sartuz, generiko hau espezifikoki leku genitiboaren hondarkiarekin lotuta ageri da aldi oro: *Aerreko zabaleko muntteiya* ([áerreko zábalekò múntteiyà], Mari. 2), *Untzoko*

⁵²⁸ Nafarroako bi berriemaileek hasierako herskari belarra ahostun ebakitzen dute.

⁵²⁹ Tolosan bada *Mutteitxikiko iturrie* (*Muintegitxikiko iturria*) hidrotponimoa; Elozegi Aldasoro & Goikoetxea Gazpio (2006: 111)

⁵³⁰ Ikus *FHV*, 142.

muntei ([úntzokomúnttèi] / [úntzokò múnttéi], Arg.) eta *Arloteiko muntei* / *Arlotegiko munteiya* (1989, HUTB).

Bokalak hitz hasieran

Hitz hasierako bokala itxi dela jakitera ematen duten bi etsenplu daude gurean. Aurrenekoan, hurrengoaren irekiduraren alderako asimilazioagatik, *r*- aurreko bokal protetikoa itxi egin da⁵³¹ (*Otraizko irriyua*, 1988, OBIE). Bigarren adibidean hersketa eragin duena ondoko kontsonante sabaikaria da⁵³²; baina begira diezaiogun astiroago kasu horri. Zilegimendietan badira *etxola* bigarren osagaitzat duten zenbait toponimo, eta haietarik bat idatziz kausitu dugu gainera (*Anchoco-echola*, 1951, UUA18). Gehien-gehienetan espezifikuari leku genitiboaren hondarkiaren bitartez lotuta daude horrelakoak, *Munttoko etxola* ([múnttokò étxolà], Amu.) lekuko, baina, haatik, *etxola* generikoa duten guztien artean txistukariaren aurreko bokalaren hersketa erakusten duen ale bakarra dago, Aranoko bi informatzailek ahoskaturikoa⁵³³: *Beltsoko itxola* ([béłtsokò ítxolà], En. eta Lor. b.). Nolanahi ere, ez dirudi erabateko araua denik han, beste aranoar batek itxi gabe ebakitzen baitu, (*Beltxoko etxola* [béłtxokò étxólà], Ezk. b.).

Generikoetan dauden bokalen aldaketei eskainiriko iruzkinekin amaitzeko, berriemaile batek *etxola*-ren hitz hasierako bokalaren aferesia erakusten duten formak darabiltzala esatea besterik ez zaigu gelditzen⁵³⁴, *Aarreko txola* ([áarrekò txolá], Amu.) konparaziorako (< *Adarreko etxola*).

⁵³¹ *Op. cit.*, 66.

⁵³² *Op. cit.*, 67.

⁵³³ Iñigok (1996: 521) *itxola* aldaera biltzen du Iturenen (Malerrekan). Cf. Olano (1998: 63).

⁵³⁴ Cf. *Txolaberrikua* ([txólaberrikúá], Amu.) *l.g.*.

Bokalen aldaketen lehen agerraldien diagramak

Hitz hasierako eta hitz barruko aldaketak⁵³⁵

21.

1960	E- + -tx > Itx-	-tz- + -a- > -tzu-	m- -(u)i- + -n- > mun-
		-e + V- > -a- + -V-	
1900		-e + V- > -e- + -V-	
1800			
1700			
1600			
16.		-e + C- > -a- + -C-	

Hitz amaierako aldaketak⁵³⁶

21

	-E- + -A > -IA	-I- + -A- > -IYA	-AI- + -A > -AYA
	-O- + -A > -UA	-u- + -a > -uba/-ua	-AI- + -O > -AYO
	-o- + -ak > -uk	-O- + -E- > -OBE	-OI- + -A > -OYA
	-e- + -a > -ia	-i- + -a- > -ia	-oi- + -a > -oya
1950	-o- + -a > -oa		
	-e- + -a > -ia/-ea	-i- + -a- > -iya/-ia	-oi- + -a > -oya
1900	-o- + -a > -ua		-ai- + -a > -aya
1850	-e- + -a > -ia/-ea	-i- + -a- > -iya	-ai- + -a > -aya
	-e- + -a > -ia	-i- + -a- > -iya	-oi- + -a > -oia
	-o- + -a > -oa	-u- + -a > -ua	
	-o- + -ak > -oak		
18.-19.	-o- + -a > -oa	-i- + -a- > -ia	
	-e- + -a > -ea		-oi- + -a > -oya
1750	-o- + -a > -oa	-u- + -a > -uba	
1700	-o- + -a > -oa		-ai- + -a > -aia
1600			
15		-i- + -a- > -ia	

⁵³⁵ V: bokala; C: kontsonantea.

⁵³⁶ Hizki larriz adierazitako aldaketak automatikoak dira.

6.3.2. Kontsonanteak

Aurrera jarraitu baino lehen, haxe azpimarratu nahi dugu: kontsonanteen arloan, horzkari ahostuna dardarkari bilakatzea eta dardarkari ahula igurzkari belar bihurtzea idazkietan ikus daitezkeen aldaketak dira, ez, ordea, bokal arteko dardarkariaren erorketa (berriki azaltzen da). Ildo beretik, igurzkari belarraren galera ahozko tradizioetik bildutako toponimoetan baizik ez dugu kausitu.

Herskariak

Arestian aurreratu legez, hitz hasierako herskarien aldaketaren testigantzarik ez dago tradizio idatzian, eta ahozkoan lekukotasun gehien dituen herskari belarraren ahostuntzea da. Erakusgarri gutxi daudenez gero, ezer gutxi dakigu aldaketa horien hedaduraz. Argi dagoen gauza bakarretakoa da *kalbario* generikoa hitz hasieran herskari ahostunez (*Entzingo galbayua* [éntzingò gálbayuà], Ezk. b.) ebakitzen duten informatzaileak nafarrak direla.

Igurzkariak

Has gaitezen belarrekin. Bokalarteko igurzkarien erorketa behin bakarrik eta berandu azaltzen da tradizio idatzian, 20. mendean hain zuzen (*Etziagomua*⁵³⁷, 1944, GHO1), baina galeraren berri eman lezaketen generikoaren aurreneko aipamenak 17. mendekoak dira, toponimian zein toponimiaz kanpo nahiko ugari dokumentatzen den *mugarri* terminoari dagozkionak. Aurreneko testigantza *artamugarri* eratorriarena da eta, esan moduan, ez dago bokal arteko igurzkari belarra erori delako arrastorik (“... *mojón del medio que llaman artamugarria* [...]”, 1607, HUA23). Badago 18. mendeko aipamena eta, aurrekoan bezala, ez dago bokalarteko kontsonantearen galeraren lekukotasunik (“... *conformes dixerón era el mojon llamado arttamugarria, ó central* [...]”, 1773, VEK1). Osagarria den *baztermugarri* terminoaren agerraldia ere aurkitu dugu, 1607. urtekoa dena, baina igurzkari belarrarekin dago idatzita (“... *un mojon viejo que llaman Vazter muga arria* [...]”, , HUA23) eta 19. mendekoa den *hirumugarri* generikoaren aurreneko agerraldian, aitzineko beste horretan bezala, forma osoa erabiltzen da (“... *trimojon, llamado vulgarmente Yrumugarria* [...]”, 1797, HUA41).

⁵³⁷ **Etziagomuga*.

Bigarren lekukoa garai berekoa da, eta oraingoan, aldiz, aurreko bokal itxia eta herskaria falta dira ("... *mojon triangular que vulgarmente llaman Irumaria* [...] ", 1833-1835, DUA3); alabaina, arreta pixka bat opa diona jabetuko da erratua dela, erdararen eraginez seguruenera.

Begira diezaiogun astiroago bokal arteko erorketen auziari. Aurreko hiruren iturburua den *muga* generikoaren testigantza bat baino gehiago daude tradizio idatzian. Aurrenekoa 1773. urteko mapa batean irakur daiteke eta espezifikoki leku genitiboaren hondarkiarenean laguntzaz dago lotuta; betiere bokal arteko belarrari eutsi dio (*Suelcazucomuga*, VEK1). Hizkera arruntean usaian bokalarteko igurzkari belarra erori arren (*muarriya* [múarriyà]), gurean jaso diren toponimoen artean gertaera horren etsenplu bakarra dago, *Jibaltarko muarriya* (1989 HUTB) / *Jibraltarko muarriya* (1989 HUTB) hain justu, gainerakoan, *Paaleiko mugarriya* (1989, HUTB) eta *Unamunoko mugarriya* [únamunokò múgarriyà] (Ezk. b.) lekuko, forma oso ahoskatzen dutelako berriemaileek. *Muga* bera ere jatorrizko formarekin agertzen da ahozko tradizioan (*Antxistako mugako urkiya* eta *Zilleiko muga*, 1989, HUTB), baina, konparazio batera, *egutera* terminoari erreparatzen badiogu, bi testigantzetan igurzkari belarra erori egin da (*Onyiko eutera*, [ónyikò éuterá], Amu.; *Osiñaundiko eutera*, 1993, AT, 229-230 or.).

Horzkariei dagokienez, *pagadi* multzokariaren berri ematen duten aurreneko aipamen idatziak aski berandukoak dira eta ez da bokal arteko kontsonantea erori. Bi adibide jar genitzake, lehenbizikoa 1831-1845 urteetako (*Arismonte o Añoco Pagadi*, UGR4, 425 au.) eta bigarrena, berriaz, 1951koa⁵³⁸ (*Añoco-pagadi*, UUA23). Egungo aipamenetan, aitzitik, bi igurzkari ahostunak galdu dira: *Añoko pai* ([áñokò pái], Oiarbi.), *Añaingo pai* ([ánaingò pái], Oiarbi.), *Añeiko pai* ([áñeikò pái], Oiarbi.). Gainerakoan, maizenik g-z hornituriko forma darabilte informatzaileek, *Aitzolako pagariya* ([áitzolakò págariyá], Amu.), *Errekalkoko pagadiya* ([érekalkokò págadiyá], Amu.), *Santodomingoko pagadiya* ([sántodomingokò págadiyà], Ezk. b.), *Exteixarko pagadiya* (1989, HUTB) eta *Ixeixarko pagadiya* (1989, HUTB) lekuko, noizean behin bokalarteko igurzkari belarra erortzen bada ere (*Sauxarko paariya*, 1989, HUTB). Era

⁵³⁸ Bada tartean beste bat: *Añoco-pagadi* (1925, UUA3).

berean, tarteka galduagatik⁵³⁹, bokal arteko igurzkari horzkaria mantendu egiten da gehienetan.

Euskarazko *parada* osagai generikotzat duten bi toponimo daude ahozko tradizioan eta, bokalarteko hozkariaren erorketaz gainera, elkarren ondoan gelditutako bi bokal irekien bateratzea ikusten da bietan (*Erlian para*, 1989, HUTB; *Gorrin para*, 1989, HUTB). Bokal arteko igurzkari belarrez ari garenez, *bide* osagaia duten toponimo bat baino gehiago daude. Aipamen guztiak ahozko tradiziotik bilduak dira eta bietarikoak daude: *Ernanibasoko biria* (1989, HUTB) kasu, leku genitiboaren hondarkia hartu dutenak eta *Borrotola biria* (1989, HUTB) toponimoaren moduan kasu markarik ez dutenak. Hori bai, guztiek dardarkari ahula dute herskariaren tokian⁵⁴⁰ eta, ildo beretik, *Karlistabidea* ere dardarkariaz ahoskatzen dute berriemaileek (*Karlistabiria* [kárlistà birìa] / [karlìstabirìa], Ol.).

Igurzkariekin amaitzeko, bokalarteko ezpainbikoaren erorketaren bi lekukotasun daudela esango dugu, *zabal* generikoari dagozkionak biak: *Pardakiko zaala* ([párdakikò záalá], Amu.); *Zulotako zaala* ([zúlotakò záalá], Ai.).

Dardarkariak

Bokalarteko dardarkarien erorketak eta *-d-* > *-r-* aldaketak ez dute tradizio idatzian aztarnarik utzi eta, bestalde, ahozko tradizioan ez dira automatikoak, biak agertu arren. *Soro* generikoa aztertuko dugu, adibidetako. Idatziz, oso berandukoa den aipamen batean baizik ez dugu opatu eta bertan forma osoa dago idatzita (*Ezioko soroa*, 1982, GKA, 190 or.). Ahozko tradizioan, bestetik, *soro* generikoa duten bi toponimo daude, *Argorriko sorua* ([árgorrikò sóruà], Txab. 1 eta Asta.) eta *Errenteisorua* ([érrentejsoruà], Txab. 1 eta Asta.) hain zuzen, eta, ikusten den bezala, dardarkaria mantendu egiten da, zenbait espezifikorekin gertatu ez bezala (ikus SOROTXOETA). *Harizti* generikoaren ahozko bi lekukotasunak, ordea, dardarkaria gabe ageri dira (*Angeluitturriko aiztiya* / *Angilitturriko aiztia*, 1989, HUTB).

⁵³⁹ *Xauxarko pagaya* ([xáuxarkò págayà], Mari. 2) eta *Xauxarko pagaiya* (1989, HUTB).

⁵⁴⁰ Ikus IDOIA (cf. *FHV*, 228).

Bokal arteko dardarkari ahularekin jarraituz, badira *txara* terminoaren zenbait mostra, idatzizkoak batzuk. Estreinakoan, orduko, belarra dago bokal artean dardarkariaren orde (Andolachaga, 1857, HUA48, 39 or.). Ahozko tradizioan *txara* generikoa duten hiru toponimoetan lau forma ezberdin ikusten dira, igurzkari belarririk gabe (*Akolatxaa*, [ákolatxaà], Id.), igurzkari belarrarekin, (*Barkixteiko txaga*, [bárkixte□kò txágà], Bent.), dardarkari ahularekin (*Akolatxara* [ákolatxarà], Etxol.) eta dardarkari anizkunarekin ebakitzen baitute informatzaileek (*Akolatxarra* [ákolatxarrà], Sants.), azken hori herri-etimologiaz seguruenera. Hitz barruko dardarkarien auziekin bukatzeko, *Artamugarri* terminoa (generikotzat) darabilten berriemaileek emandako formetan ez dago *-r-* > *-l-* aldaketaren zantzurik⁵⁴¹: *Artamugarriya* ([artámugarriyà], Ak.) / *Artamuarriya* ([artámuarriyà], Amu.).

Hitz hasierako dardarkarien alorrean, *erribera* generikoaren idatzizko erreferentzia bakarrak protesia erakusten du (*Portualdecoa-erribera*, 1927, HUA57, 156 or.), eta informatzaileek emandako guztiek ere bai. Atzerago joanez gero, eta *erreka* generikoari begiratu, 15. mendean aurrenekoz aipatzen denean *reca* protesigabea eta *erreca* protesiduna erabiltzen dira: "... e dende siguiendo por la ribera reca e agoa fasta dar [...]" eta "... arroyo erreca llamado Ynçaederra [...]" (1467, HUA5). Ohar bedi *erreka* mailegua dela (cf. *FHV*, 155), *regar* aditzarekin eta haren oinorde diren *riega* zein *riego*-rekin lotuta dagoena. Ildo horretan, Corominesek (1976 [1954] III: 1059-1060) dio erro hori latinaren aurrekoa dela⁵⁴². Dena dela, gure alderdiko *reca* hori *erreka*-tik atera dela ezin da zalantzan jarri.

Ur-ibilguak utzi gabe, eta generikoen kontsonanteek izandako aldaketekin amaitzeko, diogun *errio* ezaguna dela gurean, eta badaudela honen hasierako bokala hertsiki delako lekukotasunak (*Otraizko irriyua*, 1988, OBIE). *Errio* baino berriagoak direnetan, ordea, ez da epentesia egiteko joera garbirik ikusten eta, konparaziora, *rekta* protesirik gabe ahoskatzen da (*Errollaburuko rekta* / *Illarraburuko rekta* / *Illorraburuko rekta* (1989, HUTB).

⁵⁴¹ Ikus ARTAMUGARRI.

⁵⁴² Cf. Grosclaude (1991: 397) eta Fénié & Fénié (1992: 15)

Herskarien eta dardarkarien diagramak

Herskariak hitz barruan

21.

	-V-+-d-+-V-> -V-+-r-+-V-	
	-V-+-d-+-V-> -V-+-Ø-+-V-	-V-+-g-+-V-> -V-+-Ø-+-V-
	-V-+-d-+-V-> -V-+-d-+-V-	-V-+-g-+-V-> -V-+-g-+-V-
1989		
1950	-V-+-d-+-V-> -V-+-d-+-V-	
	-V-+-d-+-V-> -V-+-r-+-V-	-V-+-g-+-V-> -V-+-Ø-+-V-
1900		-V-+-g-+-V-> -V-+-g-+-V-
1850	-V-+-d-+-V-> -V-+-d-+-V-	-V-+-g-+-V-> -V-+-g-+-V-
	-V-+-d-+-V-> -V-+-r-+-V-	-V-+-g-+-V-> -V-+-g-+-V-
18.-19.	-V-+-d-+-V-> -V-+-d-+-V-	
1750		-V-+-g-+-V-> -V-+-g-+-V-
1700		
1650		-V-+-g-+-V-> -V-+-g-+-V-
1600		
1550	-V-+-d-+-V-> -V-+-d-+-V-	

Dardarkariak

21.

	-V-+-r-+-V-> -V-+-g-+-V-	Err-/R-
	-V-+-r-+-V-> -V-+-Ø-+-V-	
	-V-+-r-+-V-> -V-+-rr-+-V-	
	-V-+-r-+-V-> -V-+-r-+-V-	
1950	-V-+-r-+-V-> -V-+-r-+-V-	
1900		Err-
1850	-V-+-r-+-V-> -V-+-g-+-V-	Err-
1800		Err-
1700		Err-?
1600		
1500		
		R- / Err-

Bustidura

Lehen-lehenik, esan dezagun *-i-* bokalaren ondoan dagoen *n*-ren bustidura adierazten duten lehenbiziko aipamen idatziak 20. mendekoak direla eta *osin* generikoari dagozkiola (*Laspegui-osiña*, 1933, HUA57, 315 or.). Ahozko tradizioan ere badira *osin* bigarren osagaitzat duten zenbait hidrotponimo (FRAILEAREN OSINA, ZERREDAKO OSINA eta SANTIAGOKO OSINA), baita egitura berezi samarra duen forma bat ere (HONDORIK GABEKO OSINA): kasu guztietan sudurkariaren bustidura automatikoa da. Bukatzeko, *gaztainadi*-ren aurreneneko aipamenean ez dago bustiduraren arrastorik (*Yerdi gaztainadi*, 1794-1831, UGR3, 17 au.), baina ahoz araua erabatekoa da (*gaztañadi*).

Hitz hasierako frikari ezpain-horzkaria

Hitz hasierako frikari ezpain-horzkariaren aldaketa ez da gauzatu atal honetan aztertu ditugun toponimoen artean eta, adibidez, *fabrika* generikoaren aurreneneko lekukotasunean (baserri izena da), ez da *F- > P-* urratsa eman (*Fagollaga fabrica*, 1864, HUA47). Ahozko tradizioan ere badago *fabrika* generikoa duen toponimoa eta —idatzizko erreferentzian bezala— ez dago aldaketarik (*Leongo fabrika*, 1989, HUTB). Hortaz, *F- > P-* aldaketaren (**pabrika*) inolako lekukotasunik ez dago Zilegimendietan.

Beste batzuk

Badira pluralean deklinaturik dauden generiko gutxi batzuk gurean. Idatzizko lehen lekukotasuna 19. mendekoa da (*Oerangopagoac*, 1833-1835, DUA3) eta berriemaile batek ere *pago* generikoa pluralean deklinatzen du⁵⁴³, oraingo honetan hiatoan *-u-* + *-ak* > *-uk* murriztapena gauzatzen delarik (*Martinbeltzeneko pauk* ([mártinbéltsenekò páùk], Aparr.). Aldaketa hori, halere, ez da erabateko legea (*Murrutako zuluak* [múrrutakò zuluàk], Arg.).

⁵⁴³ Era berean, pluraleko bi forma daude *harkaitz* zati generikotzat duten toponimoen artean (*Bastolako arkaitzak*, [bástolakò árkaitzàk], Mari. 2; *Lanberriko arkaitzak* (1989, HUTB). *Malda* ere pluralez eman digute informatzaileek (*Eztizamaldak* [éztizamaldàk], Pag.) eta badago, azkenik, *Tabako-baratzak* pluralaren lekukoa (*Tabako baratzetako txokua* [tábakò barátszetakò txókuà], Ezk. b.).

6.4. Gure esparruko toponimian generikotzat erabilitako izenak

Corpus toponimikoa osatze aldera hustutako iturrietan generikotzat erabilitako hirurehun eta hirurogeita hamar izen geografiko bildu ditugu. Bi heren gaztelaniazkoak dira, eta gainerako ia guztiak euskarazkoak; latinezko testuetan azaldutakoak dozena erdia besterik ez dira. Asko eta asko gutxitan baliatzen dira eta gehienak behin edo bi aldiz ezin dira irakurri idazkietan; ale batzuek baino ez dituzte hamar agerraldi edo gehiago.

Idazkietan usuenik azaltzen diren gaztelaniazko generikoen artean *monte*, *alto*, *collado*, *valle*, *río*, *arroyo*, *casa*, *casería*, *ferrería*, *molino*, *nevera*, *mojón*, *tierra*, *valle*, *villa*, *montes francos*, *ejido* eta *sel* daude. *Erreka* da, bestalde, agerraldi gehien dituen euskal generikoa, gutxienera jota ehun eta berrogeita hamar bat aldiz ematen baitute informatzaileek. *Lepo*, *hegi*, *iturri* eta *borda* dira —aurrekoaren ondoren— ugarien jaso ditugunak, ahozko tradizioan bereziki, eta horietatik gehien dokumentatzen dena *borda* da.

Guztira, gaztelaniazko generikoen ia zortziehun lekukotasun eta euskarazkoen idatzizko berrehun baino gehiago opatu ditugu iturri idatzietan. Berriemaileengandik, bestalde, euskarazko generikoen zazpiehun bat testigantza bildu ditugu. Zernahi gisaz, zenbateko horietatik ondorioren bat atera baino lehen zenbait gauza hartu behar dira kontuan. Hasteko, euskal generikoak dituzten toponimoak haien iturburu diren forma edo *izenburu nagusi* (ikus I.1.1.§) generikogabeak baino bakanago dokumentatzen dira erdarazko testuetan. Gainera, ez da ahortzi behar izen berarekin (AMUNOLA izenburu nagusipean esate baterako) askotariko izaki edo elementu geografikoak (*sel*, *caserío*, *terreno*, *casco*, *ejido*) izendatzen dituztela eskribau eta notarioek agirietan⁵⁴⁴. Ildo beretik, informatzaileek forma generikodun gutxi darabiltzate, horrelakoak lautatik bat izatera ez dira iristen eta (% 22).

Idazkietan idoro ditugun euskal generikoen multzoan *idoi*, *makur*, *mehaka*, *baztermugarri* eta *sasi* ihartuta daude, baita, bete-beteko generikoak balira, *etxabi*,

⁵⁴⁴ Testu guztiak erdaraz (latinez, erromantzez, ...) izkiriatuak dira eta agerikoa da horri zor zaiola hainbeste generiko erdaraz (erdarara itzulirik) egotea.

harripe, eta *lohi* ere. Ildo beretik, *artamugarri*, *eluts*, *haitz*, *kate*, *koba*, *osin* eta *urbiarte* galzorian daude. Gure esparruan erabilitako generiko multzoaren murrizketa bistakoa da, hortaz.

Goian esan bezala, izen askok lekukotasun bat edo bi besterik ez dituzte eta, gainera, batzuen ibildeak ez dirudi oso luzea; ahozko tradizioan baizik erabiltzen ez diren mailegu berriez ari gara. Horrelakoen generikotasuna zalantzakoa da sarritan eta multzo horretan sar daitezke *altuena*, *arbola*, *balkoi*, *espalda*, *fabrika*, *frontoi*, *garaje*, *kurba*, *labe*, *puska*, *sarde* eta *taberna*. *Rekta*-rekin antzeko zerbait gertatzen da, aurrekoek baino lekukotasun gehiago baditu ere. Jatorragoak diruditen zenbait generiko ere gutxi azaltzen dira, *egutera* edota *estrata* konparaziorako.

Generikoa izen espezifikoarekin uztartzeko leku genitiboaren hondarkia nagusitzen da argi eta garbi, zuzeneko edo hondarkirik gabeko eransketaren gainetik: kasu marka hori dutenak morfemarik ez dutenen halako bi dira. Leku genitiboaren hondarkiaren ondoren doazen izen generiko gehienak artikuluz hornituta daude: gutxi dira markatu gabeak. Izen espezifikuari zuzenean erantsitako generikoen artean, azkenik, artikuludunen eta artikulugabeen hainbestekoa berdintsua da. Sail horretan, *etxeberri* eta *borda* azpimarratu nahi ditugu, testigantza gehienak eurei baitagozkie.

Idatziz lehenik opatu ditugunak *erreka* eta *idoi* dira, hamabosgarren mendean aurkitu ere, eta deigarri gertatzen da lehen agerraldi horietan biak gaztelaniazko generikotzat erabiltzea. Euskal joskera duten toponimoen multzoan zaharrenak 16.-18. mendeetako dokumentazioan aurkitutako *harribitarte*, *sasi*, *mehaka*, *koba*, *lohi*, *erreka*, *saroi*, *zabal*, *makur*, *baso*, *lepo*, *putzu* eta *muga* dira, baita, bete-beteko generikoa balitz, *etxabi* ere. Idatzizko iturrietan lehenbizi kaunitu ditugun generikoen sailean egun ihartuta dauden (edo bide hori daramaten) kopurua garrantzizkoa da, hainbatekoa erdiaren bueltan baitabil. Beste muturrean, ahozko tradizioan besterik idoro ez ditugun generikoen zenbatekoa ere aipagarria da, dokumentatzen ez den generiko asko baitago. Bi multzoen gutxi gorabeherako hainbatekoa erdia eta erdia da. Ihartuta dauden *hirumugarri*, *baztermugarri* eta *harkadi* zein bide bera daraman *artamugarri* ere

nabarmendu nahi ditugu, hirugarrenaz beste guztiak 17.-18. mendeetarako ageri direlako idazkietan.

Atentzioa ematen du maileguen kopuruak, guztira, generikotzat erabilitako ehun eta hogeita bat izen bildu baditugu, beste hizkuntza batzuek utzirikoak erdia direlako ia. Mailegu horiek garai batean baino gehiagotan hartu ditu euskarak. Batzuk Antzinatean iritsi bide ziren, eta beste batzuk Erdi Aroan, *erreka* hidronimoa kasu. Aro Modernokoak diruditenen sailean *borda* dago esate baterako, eta gaur egungoen multzotik bi aukeratzearren, *zentral* eta *kurba* aipatuko ditugu.

Azken bi paragrafoetan esandakoa zuhurtzia handiz ulertu beharra dago zernahi gisaz, hitz bat aldi jakin bateko idazkietan erabiltzeak ez baitu esan nahi, inolaz ere, aipamenaren garai berekoa dela⁵⁴⁵. Toponimo bat testu batean aipatzeak ez du ezinbestean adierazten data jakin hartan bazela. Izan ere, usaian, toponimo baten lehen agerraldia nekez etortzen da bat haren sorrerarekin. Hortaz, gehienera jota, azterketa linguistikoak toponimoak sorrera-aro jakinetan sailkatzea alhalbidetzen du. Bestalde, gauza jakina da tokien izenak aldatu egiten direla, zati generikoak barne. Ildo beretik, aztarna arkeologikoek ezin dute izen baten adina zehaztu, ezta haren sorrera-garaia ere. Adibide bat jarriko dugu, horren guztiaren lekuko. Saroiak elementu garrantzitsuak izan dira Zilegimendietan eta ematen du, gainera, antzinaterako bazirela⁵⁴⁶. Guztiaz ere ziur dakiguna da 12. gizaldirako saroi mordoa zegoela alderdi honetan. Alabaina, gure esparruko toponimian generikotzat gutxi azaltzen den terminoa da, idatziz batez ere. Etsenplu gehiago ekar genitzake, *mendi*, *iturri* edota *etxola* konparaziorako.

Atal honen hasieran esaten genuen toponimiak gizakiaren eta inguruaren arteko harremanaren berri ematen duela. Gure esparruan generikotzat erabilitako izen-sailei erreparatuz gero, orografia menditsua duen paisaia gizakitua irudikatzen dute. Landaretzari eta ubideei men egiteko generikoek duten pisua ezin da gutxietsi, baina orografiarekin eta gizakiaren jardunarekin zerikusia dutenak gehiago dira. Irudi hori, ordea, ez da erabat egiazkoa bere horretan, izen bakoitzak dituen aipamenak ere kontuan

⁵⁴⁵ Gendronek (2006: 12-13) txukun biltzen ditu toponimia alorreko datuak erabiltzerakoan gogoan hartu beharreko baldintzapen zenbait, antzinako bideetako izenez idatziriko liburuan.

⁵⁴⁶ Ikus Zaldúa (2006).

izan behar direlako. Alde horretatik, hidrotponimiaren arloko izen mordoa dago, hau da, errekek eta iturriek ere garrantzia dute Urumeako Zilegimendietako paisaia latz eta gizakitu horretan, generikoak asko ez izan arren. Orobat metaforan jatorri duten izenei dagokienez, *lepo*, *bizkar* eta *kasko* zati generikotzat dituzten toponimoek zenbateko polita erdiesten dutelako oronimoen sailean. Amaitzeko, honatx gure esparruan generikotzat erabiliriko izenen zerrenda:

A. aldapa (1933), *altuena*⁵⁴⁷, *arbola*, artamugarri (1607), ataka (1831-1845). **B.** bailara (1976), balkoi (1989), *barrio* (1930), baso (1712), *baztermugarri* (1607), *begiraleku* (1989), bide, bizkar (1989), borda (1797-1833), buelta. **E.** egutera (1993), elurzulo (1960), eluts (1989), ermita, erreka (1467), erribera (1927), *errio* (1988), errota (1843), eskola, *espalda*, estrata (1989), *etxabi* (1595), etxondo (1951), etxe (1951), etxeberri (1797-1833), etxola (1951). **F.** *fabrika* (1989), frontoi. **G.** *garaje* (1951), gatzainadi (1794-1831). **H.** haitz (1833-1835), haltzadi, *harribitarte* (1575), harizti (1989), harkadi, harkaitz (1898), harri (1889), harripe (1799), harrobi, hegi (1898), hirimugarri (1833-1835). **I.** idoi (1467), *inestorlekua* / *inestorlurra*, iturri (1951). **J.** jentilbaratz (1926), jentilen kanposantu (1989), jentilzulo (1989), *judumahai* (1989). **K.** kalbario, kanal, kanposantu (1979), *karlistabide*, karobi, kasko, kate (1989), koba (1683), kurba (1989). **L.** labe (1989), lanberri (1797-1833), larre (1850-1852), leize (1989), lepo (1780), lintzura, lohi (1773), *lonja* (1937), *lote*, luberri (1848-1850). **M.** makur (1730), malda (1860-1862), malkar (1920), mehaka (1683), mendi (1969), *mina*, mintegi, *mo(n)ja* (1920), muga (1773), mugarri, *munto*, murru. **O.** ola, osin (1933), ospel (1942). **P.** pagadi (1831-1845), pago (1833-1835), parada (1989), parte (1854-1855), pasadizo, portilu, presa, punta, puska?, putzu (1773). **R.** *rekta* (1989). **S.** sagasti, santsonarri (1989), sarde (1989), saroi (1683), sasi (1594), seroretxe (1989), soro (1951). **T.** *tabako-baratza*, taberna (1989), tontor, torre (1843). **Tx.** txabola (1951), txara (1857). **U.** *urbitarte* (1989), urki (1989), *ursalto*. **Z.** zabal (1732), zabaldegi?, zehar, zelai (1739), *zentral*, zingira, zoko (1794-1831), zubi, zulo (1931).

⁵⁴⁷ Hiztegi batutik kanpo dauden hitzak etzanez idatzi ditugu.

Generikotzat erabilitako izenen aurreneko agerraldien diagrama

21.

	bizkar	<i>espalda</i>	munto	tontor	<i>altuena</i>
	punta	kasko	portilu	zabaledi	murru
	leize	pasadizo	buelta	lintzura	zingira
	kanal	arbola	haltzadi	sagasti	mintegi
	<i>inestorleku</i>	mina	harrobi	karobi	zentral
	<i>ursalto</i>	frontoi	eskola	mugarri	kalbario
	zubi	lote	puska	presa	<i>tabako-</i>
	<i>baratza</i>				
	balkoi	sarde?	eluts	<i>rekta</i>	egutera
	santsonarri	errio	kurba	<i>urbitarte</i>	parada
	harizti	urki	labe	ola	fabrika
	begiraleku	taberna	kate	seroretxe	estrata
1989	bide	ermita	zehar	<i>jentilzulo</i>	<i>judumahai</i>
	mendi	iturri	soro	etxe	etxola
1950	<i>garaje</i>	elurzulo	bailara	kanposantu	txabola
	zulo	aldapa	malkar	ospel	osin
<i>mon(j)a</i>	1900	erribera	etxondo	barrio	jentilbaratz lonja
	harkaitz	harri	malda	txara	larre
1850	hegi				
	haitz	ataka	pago	pagadi	errota parte
	zoko	<i>hirumugarri</i>	gaztainadi	torre	lanberri
18.-19.	etxeberri	borda	errota	luberri	
	harripe	lepo	lohi	putzu	baso
1700	muga	makur	zabal	zelai	
1600	mehaka	koba	saroi	artamugarri	baztermugarri
16.	<i>harribitarte</i>	sasi	<i>etxabi</i>		
	erreka	idoi			

7. BEREIZGARRIAK

Atal honetan arrunki *postposizio* terminoarekin ezagutzen diren izenak (*-alde*, *-ondo*), deiturak (*-Lazkano*, *-Lasarte*), izenondoak (*-aundi*, *-berri*) eta izenlagunak (*Beko-*, *-azpiko*) aztertuko ditugu. Forma berriak sortzeko, toponimoei aurretik edo atzetik eransten zaizkien osagaiak dira guztiak eta, neurri batean, heraldikan baliaturiko erdibitze, laurdentze eta antzeko eraldaketak dakarzkigute gogora. Osagarriak diren bikote edota hirukoteak sortzen dituzte bereizgarri horiek (*Pardiola**aundi* / *Pardiola**txiki*; *Goikobarkaiztegi* / *Erdikobarkaiztegi* / *Bekobarkaiztegi*) eta bizilekuen kasuan asko erabili dira, eraikin berriak egindakoan, jatorrizko etxeetan oinarri harturik, oikonimo berriak sortzeko. Osagarriak diren bi toponimoek izan dezakete eranskina, baina, askotan, bati baizik ez zaio gehitzen, **Aierdizar* / *Aierdiberri*-ren ordez, *Aierdi* / *Aierdiberri* bezalako pareak sortuz. Mendi-izenen alorrean ere badira jokabide horren etsenpluak (*Ezteiza* / *Ezteiza**txiki*; *Urdaburu* / *Urdaburu**txiki*).

Bereizgarriak izena erabiltzearen arrazoi nagusia —goian esan bezala— atal berean askotariko elementuak bildu nahi izatean datza⁵⁴⁸. *Postposizio* terminoa ez dugu egokitzen jotzen sail honen izenburutako, izenentzat baizik ez baita erabiltzen gehienetan termino hori, ez ordea izenondoentzat; izenlagunentzat eta deiturentzat ere ez du balio.

Bereizgarriak hiru argibide eman litzakete, *kokapena*, *izaera* eta *jabea*. Izenek eta izenlagunek kokapena adierazten dute, espazio-erreferentziak baizik ez direlako⁵⁴⁹ (*Arlegorrazpia*, *Bekobarkaiztegi*). Izenondoek, berriz, *izaera* azaltzen dute (*Pardiola**txiki* / *Errotaran**berri*) eta, hirugarrenik, jabeen berri ematen duten bereizgarriak daude, tradizio idatzian baizik aurkitu ez ditugunak (*Egurrola-Lazkano*⁵⁵⁰).

⁵⁴⁸ ‘Zehaztaileak’ erabiltzea zilegi litzateke zertzu horretan.

⁵⁴⁹ Cf. Gorrotxategi Txurruka (1995b: 754).

⁵⁵⁰ Baserriaren izen jatorra EGURROLA da.

Argi dezagun lehenbailehen eranskinik gabe ere aurkitu ditugun toki-izenek hartutako bereizgarriak besterik ez ditugula kontuan izango jarraian. Horretarako, halere, *Legarralde*, *Larburu* edota *Bekoborda* toponimoetan dauden izen eta izenlagunei erreparatuko diegu aldian behin, erreferentziak izateko⁵⁵¹, hau da, ezin banatuzko izenen osagai direnean izandako ibilbidea kontuan hartuko dugu, bereizgarritzat baliaturikoan duten jokaera hobeki ulertze aldera, betiere.

7.1. Izenak

7.1.1. Postposizioak

-*Alde*-rekin has gaitezke. Eranskin erabilienetarikoa den hau 18. mendeko agiri batean aurkitu dugu aurrenekoz bereizgarritzat⁵⁵², artikuluz hornituta (*Benecia aldea*, 1794-1831, UGR3, 19 au.). Badira 19. mendeko erakuskariak, *Eciago-aldea* (1863, HRU8, 47 au.) eta hitz amaieran *-ea > -ia* hersketa duen *Iturregui aldia* (1855-1857, HTR8, 22 au.) adibidez. Berdin 20. mendean, idazkietan bietarikoak daudelako (*Zubaltzeta-aldea*; *Zubaltzeta-aldia*, 1951, UUA18). Leku genitiboaren hondarkiarekin ere kausitu dugu (*Larranchuri-aldaco-garagia*, 1951, UUA18), baina bakan dira horrelakoak. Berriemaileek *-ea > -ia* hersketaren lekuko diren formak ebakitzen dituzte beti (*Mulisko aldia* [múliskò áldià], Amu.), eta leku genitiboaren markaz ere baliatzen dira (*Lekayo aldeko elurtzulua* [lékayoáldekò elúrtzulokò zeártanè] (Ai., in.) eta [lékayo áldekò elúrtzulotik] (Po., abl.). Guztiaz ere, jabetza-idazkietan ahozko tradizioan baino gehiago baliatzen da *-alde*.

-*Aurre*⁵⁵³ postposizioa ez da *alde* bezain erabilia gurean. Lehen erakusgarriak 20. mendekoak dira, 1920koak hain zuzen, eta *-ea > -ia* hersketa ikusten da (*Echepuru-aurria*, HUA57, 43 or.; *Eciago-aurria* (HUA57, 43 or.). Ahozko tradizioan ez dugu bereizgarritzat jaso⁵⁵⁴ eta, antonimoari dagokionez, ez dugu *-atze* bereizgarriaren

⁵⁵¹ Izen espezifiko elkartuen osagai direneko auzia (*-alde*, *-ondo...*) 8.2.2. azpiatalean aztertzen da.

⁵⁵² Cf. 1178. urteko *Legarralde* (IKA3).

⁵⁵³ *Aurre* eta *atze* postposizioez jardukitzean, Mitxelenak (*FHV*, 133) dio amaierako *-e* hori paragokioa dela (< *aur-* + *-e-*; (*h*)*atz* + *-e-*).

⁵⁵⁴ Bai, ordea, banaezina den toponimo baten osagaitzat. Cf. *Zubiaurre* (1933, HUA57, 155 or.; [zúbjaurrè], K.).

erakuskaririk aurkitu idazkietan, baina bai ahozko tradizioan (*Antxista atzeko arrizabala*, 1989, HUTB; *Antxista atzeko lintzura*, 1989, HUTB).

-*Azpi* idatzizko ibilbide luzeenetarikoa duen bereizgarria da gurean, lehenbiziko lekukotasuna 1461. urtekoa delako (*Barinazpia*, LMM, 158 or.) eta, harrezkero, sarri azaltzen delako dokumentazioan, mugatu singularrean gehienetan (*Arlegor-azpia*, 1797, HUA41; *Besalaga azpia* (1794-1831, UGR3, 17 au.; *Barcaiztegui azpi* 1831-1845, UGR4, 25 au.); badira, halere, mugatzaile gabeko formak (*Unzue-azpi* (1838, DUA5; *Posentarri-azpi*, 1863, URU, 148 bin.). Badaude, hala berean, herskariaren aurretik, -z- ren ordezt, -s- duten forma gutxi batzuk (*Aguinagaaspia*, 1797-1833, HGR2, 69 au.; *Andolaspia*, 1797-1833, HGR2, 59 au.). Sabaiko afrikatuaren epentesiaren aurreneko aztarnak 20. mendekoak dira (*Abillats-azpiya*, 1920, HUA57, 578 or.) eta, ildo horretan, behin baino gehiagotan, bi aldaerak erabiltzen dira idazki berean: *Alcega-azpia* (1920, HUA57, 352 or.) / *Alcega-azpiya* (1920, HUA57, 257 or.). Leku genitiboaren hondarkiarene ondoren opatu dugu (*Contraco-azpiya*, 1920, HUA57, 367 orr), baita segidan beste postposizio batez horniturta (*Pardauki-azpia-ondoa*, 1951, UUA18) nahiz aurretik izenondoa duela ere (*Posente-berri-azpia*, 1949, UUA17).

Ahozko tradizioan, artikulua eransten denean, sabaiko afrikatuaren epentesia automatikoa da (*Akurrika azpiya* [ákurrikà ázpiyà], Larr.; *Antxistazpiya* [ántxistazpiyà], Larr. eta Ek.; *Onyi azpiya* [ónyì ázpiyà], Larr.). Zernahi gisaz, idazkietan bezalaxe, badaude deklinatu gabeko formak (*Posentarriazpi* [pósentarriázpi], Larr.), baita leku genitiboaren hondarkia hartu dutenak ere (*Antxista azpiko borda* [ántxistà ázpikò bórdà], Txim.). Gure esparruan Mitxelenak (1971: 247) *azpi* postposizioaz dioena ez da erabat betetzen, toponimian frankotan azaltzeaz gain, esku artean ditugun datuen argitan, ezin baita esan *be(h)e* baino berriagoa dela.

Hitzak hizpidea ekarrita, argi dezagun azken bereizgarri horren aldaera ahostunaren lekuko zaharrena 19. mendekoa dela; -*be-z* ari gara (*Icen-ederbea*, 1898, EGZ). 20. mendean *Lastolabea* (1928, JMB3, 268 or.), *Iroyabea* (1928, JMB3, 268 or.) eta *Altamo-bea* (1942, IGC1) bildu ditugu eta deigarri gertatzen da beti oikonimoei itsatsita azaltzea (ez haien jatorrizko osagaitzat). Ez dugu ahozko tradizioan lekukorik aurkitu

eta, bidenabar, diogun *-beti* (< *beheiti*) terminoaren aztarna bakarra azaldu zaigula idatzizko iturrietan, 1928. urtean hain zuzen (*Bainketabeti*, JMB2, 268 or.).

-Pe aldaeraren⁵⁵⁵ ibilbidea luzexeagoa da. Lehenbiziko lekukotasuna nahiko zaharra da eta adlatibo singularraren hondarkia du (*Lecaiopera*, 1683, HUA28), baina hori ez da kasu markaz horniturik dagoen aldi bakarra, hor daudelako, esate baterako, *Beloqui-pean* (1920, HUA57, 859 or.) eta *Beloqui-pian* (1924, HUA57, 990 or.). Deklinabide atzizkiez ari garenez, diogun tradizio idatzian mugatzailea hartzen duela maizenik (*Andarlecaiopea*, 1773, VEK1A; *Andolapea*, 1932, HUA57, 923 or.; *Beloqui-pea*, 1920, HUA57, 761 or.; *Igorinpea*, 1799, HUA42, 171 bin.; *Larrainpea*, 1920, HUA57, 103 or.; *Osiñapea*, 1920, HUA57, 581 or.); gertaera horrek bokal erdikoaren hersketa (*-pea* > *-pia*) eragiten du batzuetan (*Arguruz-pia*, 1863, HRU, 42 au.; *Lamberripia*, 1797-1833, HGR2, 48 au.). Ahozko tradizioan *txara* (*Akolako Txarapia*, 1989, HUTB; *Txarapia*, 1989, HUTB) nahiz *zelai* bezalako izen geografikoei itsatsirik erabiltzen da (*Amuelako zelaipia* [ámuelakò zélaiþiá], Amu.) eta, ikusten den bezala, disimilazio joera indartsua da.

Bereizgarritzat, *-barren* izenaren lehen testigantzak 19. mendekoak dira⁵⁵⁶ (*Fagollaga-barrena*, 1857, HUA48, 46 or.), baina ahozko tradizioan *harkaitz* generikoari erantsita baizik ez dugu aurkitu (*Lekayoko arkaitzbarrena* [lékayokò arkàit̪zbarrenà], Mari. 2). Ez dirudi gure esparruko toponimian usu erabilia izan denik, are gutxiago, 1857an bezala, ‘beheko’ adierarekin⁵⁵⁷.

Metaforan jatorri duen *-buru*, bereizgarri moduan, 18. mendean aurkitu dugu lehen aldiz⁵⁵⁸ eta artikuluaeren erabilpenaren eraginez garatutako ezpainbiko epentetiko du

⁵⁵⁵ Mitxelenak (*FHV*, 254) dio morfema batzuen aldaerek erakusten dutela zenbait herskari behinola hitz hasieran ahoskabeak zirela. Atzizki gisa erabili direla ikusten da eta horren mostra litzateke, hain justu, *be(h)e* hitzaren *-pe* aldaera.

⁵⁵⁶ Cf. *Aitz-barren* (1845-1846, UTR1, 35 au.).

⁵⁵⁷ Usaian ‘barru’ adiera izan du gure esparruan, eta inesiboaren ondoren ‘zehar’ zentzua hartzen du.

⁵⁵⁸ Izen espezifikorearen osagaitako, *-buru* 16. mendean ageri da lehenbiziko aldiz: "... a lo alto Urdaburu[...]" (1538, HUA9) eta "... que no de la casa Laarburu [...]" (1548, HUA12). Orduz gero, hainbat idazkitan aurkitu dugu, artikulurik gabe (*Goyburu*, 1681, L.M., 163) nahiz artikuluekin (*Echaburua*, 1799, HUA42, 171 bin.). Bide batez, esan dezagun gaztelaniaz *-buru*-ren parekoa den *cabeza* de terminoaren bi lekukotasun daudela 1773. urteko mapa batean (*Caueza de Caramichola* eta *Cabeza de Samiola*, VEK1A).

orduko (*Ereñozu buruba*, 1797-1833, HGR2, 72 au.). Badira horrelako gehiago, *Iturreguiburuba* (1847-1848, HTR3, 7 au.) konparaziora eta, ildo horretan, *Pagacelay-buruba* (1931, HUA57, 952 or.) / *Pagacelay-buru* (1935, HUA57, 954 or.) bezalako bikoak salbuespentzat jo daizteke. Leku genitiboaren hondarkiaren ondoren ere kausitu dugu (*Tolaretacoburu*, 1924, HUA57, 116 or.), eta inesiboaren hondarkia duela ere bai (*Tolaretacoburun*, 1920, HUA57, 219 or.). Informatzaileek ez darabilte bereizgarritzat, ahozko tradizioan izen espezifikoen osagaitzat ageri baita beti, URDABURU eta ZABURU oronimoetan esate baterako⁵⁵⁹.

-*Erdi*-ren aurreneko aipamena 19. mendekoa da (*Baringárate-erdi*, 1857, HUA48, 61 or.), eta badira 20. mendeko erakusgarriak (*Altamo-erdi*, 1942, IGC1). Alabaina ahozko tradizioan gutxi azaltzen da, *Barkixtei erdi* (1989, UUTB) eta besteren batean baizik ez.

LARBURUGAIN (LABURU + gain + [a]; ‘garaien dagoen LABURU baserria’) oikonimoa 16. gizaldian lekukotzen da aurreneko aldiz eta, ordutik, maiz azaltzen da dokumentazioan (1597, *Larburugaina*, HUA22). Bigarren aipamena 1625koa da eta aldaketa nagusia sudurkariaren bustidura da (*Larburugaña*, 1625, L.M., 164 or.). Artikulurik gabeko lehenbiziko adibidea gizaldi berekoa da, 1674. urtekoa hain zuzen (*Larburugain*, 1674, L.M., 164 or.), baina 18. eta 19. mendeetan ere mugatzailea duten formak gailentzen dira tradizio idatzian (*Larburu gaña*, 1776-1794, UGR2., 3 au., 1794-1831, UGR3, 12 au.; *Larburugaña*, 1855, UEA1; 1857, HUA48, 72 or.). Haatik, 20. mendean -*gain* dutenak dira nagusi (*Larburgaña*, 1900, UEA3; *Larburu-gaiñ*, 1931, UUA8; 1939, UUA11; *Larburu-gain*, 1945, UUA15; 1979, UUA20; *Larburugain*, 1956, UUA10G; 1983, IGN2; *Caserío Laburugain*, 1983, IGN2), eta, aldi behin, -*gain* > -*ain* erakusten duten etsenpluak topatu ditugu, *Larboain* (1925, UUA3) kasurako. Berriemaile guztiengandik *Larbuain* ([lárbuàin], K.) jaso dugu, eta ez da harritzeko, bertako hizkeran bokal arteko igurzkarri belarraren erorketa arrunta delako (cf. *Larburugain* [lárburugáin], Ai.).

⁵⁵⁹ Bokal arteko dardarkaria erori egiten da maizenik horrelakoetan eta, aldi behin, ezpainbikoa ere bai: *Urdabuu* ([úrdabuù], Arg. / [úrdabuùn], Id., in.), *Urdao* ([úrdaò], Bentatx.), *Urdabu* ([úrdabù], Larra.), (*Urdau* [úrdaù], Larra. eta Txab. 1), *Zabu* ([zábu] / [zábù], Amu.), *Zabuu* ([zábuua], Amu., adl.s.), *Zagu* ([zágu]), *Zau* ([záu]) eta *Xagu* ([xágu], Ek.).

Ihartua dagoen *-garai* bereizgarriaren lehen testigantzak 18. gizaldikoak dira (*Echaondo-garay*, 1768-1797, HGR1, 30 au.; *Lastolagarai* 1797-1833, HGR2, 39 au.) eta azkenekoa, berriz, 19. mendekoa (*Unzue-garay*, 1838, DUA5). Leku genitiboaren hondarkiarekin ere opatu dugu (*Urruzuna garaico borda* (1864, HUA47). Ohar bedi postposizio hori hartu duten toponimoek ez dutela inoiz mugatzailerik hartzen gurean.

Goi-ren estreinako erakuskaria 17. mendekoa da (*Barcaztegoia*, 1625, LMI, 102 or.), baina gainerako agerraldi bakanak berandukoak dira. Aski bitez diogunaren lekukotzat *Bainketagoya* (1928, JMB2, 268 or.) eta *Altamo-goia* (1942, IGC1) testigantzak. Ahozko tradizioan ere ale bat besterik ez dago (*Barinketa goya*, 1988, OBIE).

Ondo-k, bereizgarria izateko, idatzizko tradizioa luze samarra du gurean. Honatx horren adibide zenbait⁵⁶⁰: "... en el dicho valle de la Hurumea en la parte que llaman e dicen Aparraynondoa [...]", (1536, HUA8); "... en la parte llamada Picalondoa...", (1569, HUA18, 4 bin.); "... manteniendo al pie de Adarraondo [...]", 1628, DUA1; "... montazgo llamado Choco-ondo [...]", 1868, DJE; *Beloki-ondua* (1935, HUA57, 848 or.). Badaude zati generikoz eta espezifikoz osatutako formei lotu zaielako testigantzak ("... tierras en Cucutegui Yturriondo [...]", 1863, URU, 149 au.; *Pardaquico-aitz-ondoa*, 1794-1831, UGR3, 19 au.), eta aurretik beste bereizgarria hartu duelako adibideak ere bai (*Pardaqui-azpia-ondoa*, 1951, UUA18). Ahozko tradizioan ez dugu bereizgarritzat jaso⁵⁶¹.

Bada idazkietan *-saiets* erabili dela jakitera ematen duen iharturiko lekukoa; EPELSAIETSA-z ari gara⁵⁶². 1550. urterako kausitu dugu ("... herreria de Epelsayesa [...]", HUA13, 3 au.) eta hurrengo alea 17. gizaldikoa da ("... termino de Epelsayessa [...]", 1668, HUA27, 125 bin.) da. 18. mende arte forma artikuludunak gehiago dira eta, bestalde, hiatoan *y* / *i* duten aldaerak eta *e* dutenak garai berean azaltzen dira⁵⁶³. 16. eta

⁵⁶⁰ *-Ondo* izena oinarritzko osagaitzat duten adibide franko daude (*Belondo*, 1831-1845, UGR4, 23 au.; *Sorondo*, 1932, HUA57, 417 or.). *Erreca ondoa* formak, esaterako, artean toponimoa erabat finkatu gabe zegoela iradokitzen du (1794-1831, UGR3, 9 r.).

⁵⁶¹ Bai, ordea, izen espezifikoa oinarritzko osagai gisa (*Urbillondo* [úrbillondò], Amu.).

⁵⁶² Cf. Hondarribiko *Jaizkibelsaetsa* (*Jasquibel saessa*, 1555); Furundarena (2002: 438).

⁵⁶³ Mitxelenak (*FHV*, 175-176) oroitarazten du *y* / *i* duten aldaerak direla zaharrenak.

17. mendeetan -s- eta -ss- grafemak gailentzen dira bigarren txistukaria adierazteko, hau da, *Epelsayesa* (1573, HUA19, 29 au.) eta *Epelsaessa* formen (1595, HUA10) modukoak dira nagusi, nahiz eta *Epelsaeça* (1625, HUA26, 52 r.) eta antzekoak badiren. Zentzu horretan, ez bedi ahanzt, euskaraz, hitz batean bi txistukari daudenean artikulazio-puntu bera izaten dutela⁵⁶⁴. Z grafema 18. mendean nagusitzen da (*Epelsaeza*, 1702, HUA29; *Epelzaieza*, 1739, HUA36; *Epelzaeza*, 1773, VEK1A) eta bukaeran txistukaria soilik duen aldaera ere garai berekoa da (*Epelzaies*, 1773, VEK1B).

Gurean, *aieka*-ren testigantza bakarra dago⁵⁶⁵ (*Akolayeka* ([ákolayeká], Larra.). Jimeno Jurio eta Salaberriren (1992: 415) ustez, *aieka* terminoa *aiher*-en eratorria dateke. Aurreneko biek Goizuetan ia *alde*-ren sinonimoa dela azpimarratzen dute eta, ildo horretan, ez bedi ahanzt ‘saihetsa’, ‘alboa’ esanahia ere baduela (*OEH*).

7.1.2. Nagusi eta maizterren izenak

Gure esparruko zenbait toponimori erantsitako nagusi eta maizterren izenez jardungo dugu azpiatal honetan eta, hasteko, arreta pixka bat opa diezaiozun adierazkorra den kasu bati, ETXASPURU baserriaren izenari hain justu. Erratua den *Echapuru* (1797-1833, HGR2, 49 au.) alde batera utziz gero, 18. mendean *Echaspuru* forma irakurtzen da beti idazkietan (1739, HUA36; 1740, HUA30, 541 au.; 1797-1833, HGR2, 59 au.) eta 19. mendean ere hori da gehien aurkitu duguna (1843, HUA44; 1857, HUA48, 45 or.). 20. mendean *Echaspuru* azaltzen da estreinakoz (1920, HUA57, 43 or.; 1937, AB) eta egun *Itxaspuru* ([itxáspurù], K.) da eskuarki erabiltzen dena (*E- + txistukaria* > *I- + txistukaria*), *Itxasburu* (1989, HUTB) forma bildua badago ere. Zernahi gisaz, bada aurreko guztiaren gakoa den aipamena: *Eche aizpuru* (1864, HUA47). Bakarra denez gero, ezin da erabakigarritzat jo, baina bigarren osagaia *Aizpuru* deitura izan liteke, hurrenkeraren aldetik ez dagoelako oztopo gaindiezinik⁵⁶⁶.

⁵⁶⁴ FHV, 283.

⁵⁶⁵ Izen espezifikotzat ere erabili da. Iruñean, esate baterako, *Ayeca* (1602, 1603 eta 1625) izeneko lekua zegoen (Jimeno Jurio & Salaberri 1992: 60), baita Muskitzen (Imotzen) ere.

⁵⁶⁶ Zubietako *Aizpurua* jauretxeaz ari gara.

Hortaz, garbi dago hainbat toponimoren etimoa argitzeko jabe eta maizterren izenak kontuan hartzea lagungarri gerta litekeela.

Deituren artean, izen espezifikoki preposizio bidez lotutakoak ditugu lehenbizi, "*Verruzuno garaicoa del licenciado Echazarreta*", (1625, LMI, 234 or.), *Alchurro de Lucambio* (1857, HUA48, 39 or.) edo *Alchurro de Ormazabal* (1857, HUA54, 39 or.) esate baterako. Preposiziorik ez dutenak 17. mendean opatu ditugu lehenbiziko aldiz idazkietan eta honako lekukotasunak daude ordutik: *Egurrola Lazcano* (1691, L.M., 162 or.), *Epela ayerdi* (1863, HRU, 46 bin.), *Egurrola Estrada* (1740, HUA30, 541 au.), *Alcibar Yguerategui* (1900, UEA3), *Alcibar-lasarte* (1900, UEA2). Bada aposizioan dagoen alea ("... *cerca de Lazcano Egurrola* [...]", 1863, URU, 148 bin.), leku genitiboaren hondarkiarekin izkiriaturik dagoen bat ere bai (*Eguiluze-Mendicoa*, 1962, UTC eta 1981, SGE2). Deituraren ordeztasuna espresuki adierazten duten bi forma topatu ditugu⁵⁶⁷, *Amorola maizterra* (1900, UEA3) eta *Amorola nagusi* (1900, UEA3).

7.2. Izenondoak⁵⁶⁸

19. mendeko *Otsuania-aundi* (1843, HUA44) eta *Ubarroto aundi* (1864, HUA47) dira *-aundi* (gzt. *mayor*) izenondoaren erakusgarri zaharrenak gurean. 19. mendeko zenbait testigantzetan artikulua ikusten da, baina 20. mendean erabat desagertzen da marka hori. Ildo horretan, bada bi aldaera aldizkatzen dituen agiria, salbuespentzat jo litekeena: "... *montazgo llamado Mizpiradi-aundi* [...]", (1868, DJE) / "... *montazgo llamado Mizpiradi-aundia* [...]", (1868, DJE). Ahozko tradizioan erakuskari gutxi daude eta honatx horietako bi lagintzat: *Aitzolako pago aundiya* ([áitzolakò pago áundiyà], Amu. / [áitzolakò págo áundiyà], Ek.).

Txipi / *txiki*, gehienik erabili den zehazgarria izateaz gainera, idatzizko tradizio luze samarra duen izenondoa da. Aurreneko lekukotasuna 16. mendekoa da⁵⁶⁹ eta *chipi*

⁵⁶⁷ Cf. Satrustegik (1966: 27) Luzaiden bilduriko *Gorosgaray casero*.

⁵⁶⁸ Izenondoek toponimian duten garrantziaz ikus Trapero (1995: 38), eta Terrado (1999: 82).

⁵⁶⁹ Gaztelaniazko *menor* izenondoaren aipamen zaharrena 17. mendekoa da (1683, *cerro de Urdaburumenor*, HUA28). 18. mendean ere topatu dugu (*Urdaburo Menor*, 1773, VEK1A).

forma irakur liteke (*Urdalvinchipi*, 1554, EUA2, 122 or.). Orobat 17. gizaldian (*Urdaburu chipi*, 1628, DUA1; *Adarrachipia*, 1628, DUA1). Hurrengo testigantzak 18. mendekoak dira (*Cillegui chiquia*, 1743, HUA30, 568 au.), eta badaude 19. eta 20. mendeko erakusgarriak ere (*Otsuania-chiqui*, 1843, HUA44; *Casa Arbelaitz-enea chiqui*, 1932, HUA57, 604 or.), baina, ikusten den bezala, *chiqui* kausitu dugu beti aldi horretan. Horrenbestez, 19. eta 20. mendeetan idazkietatik erabat desagertu arte, *txipi* forma indarrean egon zen behinola gurean⁵⁷⁰. Artikuluaren erabilpenari erreparatzen bazaio, 18. mendean marka hori dutenak ikusten dira artean (*Silleguichiquia*, 1797, HUA41), baina 20. mendean ia erabat desagertzen dira mugatzailea dutenak (*Pardiola-Chiqui*, 1932, HUA57, 476 or.). Ahozko tradizioan ere sabaiko afrikaria duten forma markatu gabeak nagusitzen dira, *Eztiza txiki* ([éztizà txíki], Amu.) adibidez. Badago hasieran horzkaria eta bukaeran sabaiko afrikatuaren epentesia erakusten duen alea (*Zillei ttikiya* [zìllèj ttíkiyà], Txil.), baina berriemailea ez da nafarra⁵⁷¹.

-*Zar* izenondoa lehendik ere ezaguna den oikonimo bati erantsita dagoen aurreneko etsenplua *Idoiazarra* (1882, LMM, 170 or.) da⁵⁷². Oro har artikulugabeak nagusitzen dira naroa den tradizio idatzian, eta ez dago loturazko bokalaren eraginaren aztarnarik⁵⁷³. Beste izenondo baten ondoren ere aurkitu dugu (*Lamberrizar*, 1797-1833, HGR2, 56 au.). Ahozko tradizioan mugatzailearekin eta mugatzailerik gabe ebakitzen dute informatzaileek (*Bastolazarra* [bástolazarrà], K.; *Frantzilla zar* [frántzillà zár], K.) eta generiko baten segidan ere jaso dugu (*Beltxoko bordazarra* [béltxokò bórdazarrà], Ezk. b.).

-*Berri* ere bereizgarri erabilienean artean dago. Aurreneko testigantza 18. mendearen amaierakoa da⁵⁷⁴ (*Errotaran-berri*, 1797-1833, HGR2, 46 au.) eta, orduz gero, idatzizko lekukotasun franko daude (*Baringárate-berri*, 1857, HUA48, 61 or.; *Beloqui berri*,

⁵⁷⁰ Hernaniko Udal Artxiboan, 1739. urteko idazki batean, *Ynchaurchipieta* (HUA36) forma dago idatzirik.

⁵⁷¹ Mitxelenak (*FHV*, 186) *tipi*, *ttiki* eta *txipi* aldaeren banaketa euskalkiekin lotzen du.

⁵⁷² Hona hemen toponimo baten osagai banaezintzat azaltzen den lehen aldia: *pozo de Zubizar* (1683, HUA28). Badaude gehiago, *Presazar* (1857, HINGR2, 5097 zenb.) eta *Sagastizarra* (1936, HUA57, 664 or.) konparaziorako.

⁵⁷³ Cf. *Olazarre* (1843, HUA44) eta *Kulpizarre* (1923, JMB1, 121 or.).

⁵⁷⁴ Bidenabar, ohar bat: gaztelaniaz parekoa den *la nueva* esapidearen erakuskari bakarra 1573. urtekoa da gurean (*Bastola la nueva*, 1573, HUA19, 7 bin.).

1920, HUA57, 864 or.). 17. eta 18. mendeetan mugatzailea dutenen hainbatekoa garrantzitsua da, 19. mendetik aurrera ia erabat desagertu zen arte. Beste izenondo baten ondoren ere egon liteke (*Barcaítegui-bengóa-berri*, 1857, HUA48, 71 or.). Berriemaileek artikulurik gabe darabilte beti (*Eula berri* [éulà bérri], K.).

Izenondoekin amaitzeko, bada *faltsu* osagaitzat duen toponimoa. Bi lekukotasun daude eta batek ezpainbikoaren epentesia erakusten du (*Aerreko arkaitz faltsua*, 1989, UUTB), baina besteak ez (*Aerreko arkaitz faltsua* [áerrekò árkáitz fáltsuà], Mari. 2). Ez dugu gehiago aurkitu.

7.3. Izenlagunak

*Azpiko*⁵⁷⁵ izenlagunari lotuko gatzazkio hasteko. Lehen aipamena 1625. urtekoa da eta Isastiren liburuan irakur daitekeena (*Barcazte aspicoa*, LMI, 162 or.). Gaztelaniazko *de yuso* eta *de abajo* adina ez, baina sarritan kausitu dugu idazkietan, artikuluekin beti, 20. mendearen erdialdean galtzen den arte. Txistukariaren grafia ez da orobatekoa aldi oro, 18. mendeko dokumentazioan *s* duen aldaera nagusituagatik (*Lastola Aspicoa*, 1739, HUA36; *Unzue aspicoa*, 1773, VEK1B), 19. eta 20. gizaldietan *z* duena gailentzen delako ("... caserio Urruzuna-aspicoa [...]", 1843, HUA44; *Arambegui-aspicoa*, 1951, U.U.5). Ahozko tradizioan ez dugu kausitu.

Ahozko tradizioan *beko* izenlagunaren agerraldi ugari daude (*Beko Barkixtei* [békò bárkixtèi], An. 1; *Beko elkita* [béko élkità], Aparr. eta Bentatx.), baina tradizio idatzian ez dugu kausitu⁵⁷⁶. *-Beko*, aldiz, 19. mendeko idazkietan opatu dugu lehenbizikoz eta, orduko, bi etsenplutan *-oa* > *-ua* hersketa ikusten da hitz amaieran (*Errotaran-becua*,

⁵⁷⁵ Gaztelaniazko *de yuso*-ren lehenbiziko lekukoak 15. mendekoak dira Zilegimendietan ("... sel de Alcaycuren de yuso...", 1467, HUA5) eta 19. mende arte sarritan azaltzen da idazkietan. Zenbait adibide jar genezake diogunaren lekuko: "... casa Barcardaztegui de yuso [...]", (1548, HUA12), *Egurrola de Yuso* (1610, LMZ, 163 or.), "... sel de Unssue de yuso [...]", (1833-1835, DUA2) eta *Amon-ola de yuso* (1838, DUA5). *De (a)bajo* esamoldearen aurreneko agerraldiak 16. mendekoak dira (*Amunola de baxo* (1516, HUA7; "... seles llamados [...] Unçue de abaxo [...]", 1595, HUA10) eta badaude testigantza gehiago 19. mendea arte, *Unzue de avajo* (1780, HUA39), *Eguiluce de abajo* (1857, HUA 48, 61 or.) eta *Troya de abajo* (1898, EGZ) lekuko. Halaz ere, ez da *de yuso* adina azaltzen tradizio idatzian.

⁵⁷⁶ Hauek dira *beko*- izenlagunaren idatzizko aurreneko erakusgarriak: *Becoborda* (1898, EGZ), *Beko-borda* (1931, caseria, UUA8), *Beco-borda* (1942, IGC1). Bide batez, diogun *beko* izen

1843, HUA44; *Lastola-becua*, 1843, HUA44; eta *Yorin-becoa*, 1870, HUA49). Izan ere, forma artikuludunak nagusitzen dira idazkietan, *Larragain beco* (1911, IM) oikonimoaren moduko salbuespenak egon arren. Ildo horretan, kasu marka hori erabiltzen denean hitz amaieran gertatutakoari erreparatzen badiogu, bietakoak daude 20. mendean, hots, hersketa erakusten dutenak eta bere horretan dirautenak (*Iguerola-becua* (1920, HUA57, 166 or. / *Yguerola becoa*, 1937, A.B.).

-*Beko* gutxitan aurkitu dugu ahozko tradizioan, beti oikonimoen ondoren. Artikulua hartu dutenak nagusitzen dira horrelakoetan (*Inbuteibekua* [ínbutèibékuá], Ai.) eta joera hitz amaieran hersketa burutzea da, egon, *Larrain bekoa* (1989, HUTB) bezalakoren bat badagoen arren. Informatzaileek, izen espezifikoaren ondoren, toponimia-galdeketeri erantzuterakoan besterik ez darabilte. Gauza bera agitzen da *erdiko* eta *goiko* izenlagunekin, espezifikoaren aurretik azaltzen baitira maizenik ahozko tradizioan.

Iharturik dagoen *-bengo*-ren erakuskari zaharrenak 17. mendekoak dira⁵⁷⁷, *Barcaiztegui bengoa* (1632, LMZ, 162 or.) eta disimilazioa (-e- + -e- > -ei-) erakusten duen *Larburu beingoa* (1689, LMZ, 164 or.) hain zuzen. Gainerakoak 19. mendekoak dira eta *Barkaiztegebengoa* toponimoari dagozkio guztiak. Berezieta 1857. urteko baserri-izendegian dagoen bat da, ondoren *berri* izenondoa duelako (*Barcaiztegui-bengóa-berri*, 1857, HUA48, 71 or.).

Egon, ahozko tradizioan *erdiko* izenlagunaren erakusgarriak badaude (*Erdiko egiya* [érdikò égiyà], Amu.; *Erdiko Barkixtei* [érdikò bárkixtèi], K.), baina, dena dela, gutxitan erabiltzen dute berriemaileek. -*Erdiko*-ren lehenbiziko agerraldia, berri, 18. mendearen amaierakoa da⁵⁷⁸ eta hitz bukaeran ez dago -oa > -ua hersketaren arrastorik (*Ercatz erdicoa*, 1799, HUA42, 171 bin.). Idatzizko beste hiru adibide daude hortik aurrera (*Ercaiz erdicoa*, 1863, HRU, 50 bin.; *Acola-erdicoa*, 1926, HUA57, 123 or.; *Atamugarri-erdicoa* (1962, UTC). Informatzaileek bakan erabiltzen dute hau ere, eta

espezifikoaren eta generikoaren artean dagoela 20. mendeko idazki batean (*Besadegui beco-soróa*, 1951, maizal, UUA18).

⁵⁷⁷ Badago gaztelaniazko *baja* izenondoaren lekukotasuna (*Trinchera baja*, 1932, HUA57, 454 or.).

⁵⁷⁸ Gaztelaniazko *de en medio* terminoaren aipamen bakarra 18. mendeko mapa batean topatu dugu (*Acola de en medio*, 1773, sel, VEK1).

aski bedi *Inbutei erdikua* ([ínbutèi érdikuà], Ai.) etsenplua diogunaren lekukotzat. Artikulua du beti eta *-oa* > *-ua* hersketa burutzen da usaian (*Errotan erdikua* [érrotàn érdikuà], Hern. 1).

-Garaiko, goiko/-goiko sailari lotuko gatzazkio jarraian⁵⁷⁹. Lehenik eta behin, esan dezagun *goiko-* izenlagunaren aurreneko lekukotasuna 19. mendearen amaierakoa dela (*Cueva de Goico-arraitza*, 1898, EGZ) eta gainerako idatzizko erakuskariak ere berandukoak direla (*Goiko Telleri*, 1983, GFA2). Ahozko tradizioan oikonimoen aurretik azaltzen da eskuarki (*Goiko Añua* [góikò áñuà], Txab 2; *Goiko Iyola* [góikò íyolà], Bez. eta Pag.).

Ihartuta dagoen *-garaiko* izenlagunaren aipamen zaharrenak 17. mendekoak dira (*Verruzuno garaicoa del licenciado Echazarreta*, 1625, LMI, 234 or.; *Barcaiztegui garaicoa*, 1664, LMZ, 162 or.) eta esan beharra dago ugari azaltzen dela idazkietan (*Acola garaicoa*, 1769, HUA37; *Barcaiztegui-garaicoa*, 1855. UEA1; *Esteiza-garaicoa*, 1935, HUA57, 954 or.). Mugatzailearekin hornituta dago gehienetan, baina idatzizko iturrietan gutxitan ikusten den *-oa* > *-ua* hersketa ez da 19. mende arte agertzen (*Errotaran-garaicua*, 1843, HUA44). Badago ondoan beste izenondoa duen etsenplua (*Urruzuna-garaicó-a-berri*, 1864, HUA48, 47 or.). Ahozko tradizioari dagokionez, *Urruzunaiko* ([úrruzunáiko], Bez.) forma baizik ez dugu bildu, *garaiko* izenondoarekin zerikusia izan lezakeena, baina, era berean, *Urruzunagoiko* toponimoarekin lotua egon litekeena⁵⁸⁰.

-Goiko-ren aurreneko lekukoak 19. mendekoak dira, laurak mugatzailea dutenak (*Pardiola goicoa*, 1864, HUA47; *Baringárate-goicó-a*, 1857, HUA48, 61 or.; *Ycen-eder goicoa ó Yorin-goicoa*, 1870, HUA49). Gainerakoan ere testigantza gehienek kasu

⁵⁷⁹ Gaztelaniazko *de suso* esapidearen lehenbiziko agerraldiak 15. mendekoak dira gurean ("... en el canto del sel de Alcaçuren de suso [...]", 1467, HUA5) eta horrez gainera erakuskari franko daude 19. mende arte ("... sel de Hurruçuno de suso [...]", 1516, HUA7; "... ferreria de Urruzuno de Suso [...]", 1607, HUA23; *Anchistta de suso*, 1773, VEK1) eta *Amon-ola de suso* (1838, DUA5). Bada *de* preposizioa ez duen salbuespena (*Uncue-Suso*, 1773, VEK1A). Bestalde, *de arriba* zehaztailearen lehenbiziko erakusgarriak 16. mendekoak dira ("... seles llamados Unçue de arriba [...]", 1595, HUA10) eta badaude beste aipamen batzuk (*Unzue de arriba*, 1773, HUA38; *Eguiluce de arriba*, 1857, HUA 47, 61 or.) 19. mendean ezkutatu arte. Gutxi dira, halere.

⁵⁸⁰ Berriemaile berak *Urruzuna goiko* ([úrruzunà gó□kò], Bez.) darabil.

marka hori dute, baina gutxi dira hitz amaieran *-oa* > *-ua* hersketa erakusten dutenak (*Lastola goicua* (1864, HUA47). Ahozko tradizioan, artikulua erabilpenak eragindako *-oa* > *-ua* hersketa ikusten da erakuskari gehienetan (*Izener goikua* [izénèr góikuà], Larra. eta Txab. 1), eta, hortaz, etimologikoa dirudien *Urruzuna goikoa* ([úrruzunà góikóa], Amu.) salbuespentzat jo daiteke⁵⁸¹. *Agiñako goiko tontorra* ([ágiñakò góikò tóntorrà], Txab. 1), *Dantzalekuko goiko bizkarra* ([dántzalekukò góikò bízkarrà], Txim.) eta *Urdauko goiko tontorra* ([úrdaukò góikò tóntorrà], Larra.) oronimoak ere jaso ditugu, eta diogun, ildo beretik, *goiko aldeko* bereizgarriaren erakusgarri bakarra 1951. urtekoa dela. Horzkariaren ondoren *i* bokal itxia duena hau (*Pardaquei-goicaldicoa*, UUA18).

Azpiatal honekin bukatzeko, ahozko tradizioan *lehenbiziko* eta *bigarren* izenlagunen erakuskari bana daudela esan dezagun (*Lenbiziko erreka* [lénbizikò érekà], Iz.; *Bigarren erreka* [bígarren érekà], Iz.) eta, esan gabe doa deixiaren lekuko diren bi hidrotponimo horiek elkarren ondoan daudela, IZENEDER aldean egon ere⁵⁸².

⁵⁸¹ Informatzaileak *-ua* ahoskatzen du arrunki bukaeran.

⁵⁸² Cf. Iturengo (Malerrekako) *Lehenbiziko hegia* (Iñigo, 1996: 288), edota Aurizperriko (Erroibarko) eta Ibiltzietako (Zaraitzuko) *Lehenbiziko ziloa* (NTEM-XXXV, 75 eta NTEM-XXX, 268). Halaber, *Erdiko hegia* izeneko tokia dago, esaterako, Arrasaten (Ormaetxea, 1996: 380).

7.4. Gure esparruko bereizgarrien aldaketak

Mugatzailea eranstea izaten den herskari ezpainbikoaren epentesia ($-u + -a > -uba$), generikoekin gertatu bezala, bokalen hersketa ($-e + -a > -ia$; $-o + -a > -ua$) edota sabaiko afrikatuaren epentesia baino ($-i + -a > -iya$) zertxobait lehenago azaltzen da idatzizko iturrietan. Hain zuzen, bokalen hersketa 19.-20. mende arte ez da ageri eta, aitzitik, ezpainbikoaren epentesia 18.-19. menderako kausitu dugu idazkietan. Sabaiko afrikatua txertatu delako aurreneko lekukotasuna ere 20. mendekoa da.

Hiatoan izaten diren hersketekin jarraituz, $ea > -ia$ inflexioa 19. gizaldian dokumentatzen da lehenbizikoz (*Lamberripia*, 1797-1833, HGR2, 48 au.; *Iturregui aldia*, 1855-1857, HTR8, 22 au.), berandu samar alegia. Berriemaileek, ordea, postposizioak dituzten toponimoak ematerakoan $-ea > -ia$ hersketaren lekuko diren formak ebakitzen dituzte beti. $-O- + -a > -ua$ gertatu delako idatzizko aztarnak 20. gizaldikoak dira (*Beloki-ondua*, 1935, HUA57, 848 or.), are berriagoak, hortaz.

Kontsonanteen eransketei dagokienez, $-u$ bokalaz amaitzen diren generikoak mugatu singularrean deklinatzean sortutako hiatoan herskari ezpainbiko ahostuna txertatu delako estreinako erakusgarria 18. mendekoa da (*Ereñozu buruba*, 1797-1833, HGR2, 72 au.). Ahozko tradizioan ere epentesiak indarra du (*Aerreko arkaitz faltsuba*, 1989, UUTB), baina ez da erabateko araua (*Aerreko arkaitz faltsua* [áerrekò árkáitz fáltsuà], Mari. 2).

$-I$ bokalaz amaitutako bereizgarriari erreparatzen badiegu, mugatu singularrean deklinatzen direnean sabaiko afrikatua garatzen da egun ($-i + -a > -iya$), baina epentesi horren aurreneko aztarnak berandukoak dira, 20. mendekoak hain justu (*Abillats-azpiya*, 1920, HUA57, 578 or.) eta, gainera, batzuetan bi aldaerak erabiltzen dira idazki berean (*Alcega-azpia* (1920, HUA57, 352 or.; *Alcega-azpiya* (1920, HUA57, 257 or.). Esan bezala, ahozko tradizioan epentesia automatikoa da (*Akurrika azpiya* [ákurrikà ázpiyà], Larr.).

$-o\grave{f} + -a > -oya$ sabaikaritzearen estreinako etsenplua 20. mendekoa da gure esparruan eta aski bedi diogunaren lekukotzat *Bainketagoya* (1928, JMB2, 268 or.) oikonimoa. Ahozko tradizioan ale bat besterik ez dago (*Barinketa goya*, 1988, OBIE).

Sai(h)ets izenaren bilakaerari begiratzen badiogu, hiatoan y / i dutenak eta e dutenak garai berean azaltzen dira (*Epelsayesa*, 1550, HUA13, 3 au.; *Epelsaessa*, 1595, HUA10). Artikulua gabe 18. gizaldian aurkitu dugu lehenengoz (*Epelzaies*, 1773, VEK1B).

Kontsonanteei lotuko gatzazkie azkenik, eta herskariekin hasiko gara. 16. eta 17. mendeetan *chipi* aldaera kausitu dugu (*Urdalvinchipi*, 1554, EUA2, 122 or.; *Urdaburu chipi*, 1628, DUA1; *Adarrachipia*, 1628, DUA1), baina 18. gizaldian *Cillegui chiquia* (1743, HUA30, 568 au.) dugu esate baterako, eta hortik aurrera gaurko aldaera baizik ez dugu topatu. Horzkaria duen ale bakarra dago (*Zillei ttikiya* [zillèi ttikiyà], Txil.).

Amaitzeko, kontsonante ezpain-horzkaria duen bereizgarri bakarra dagoela eta $F- > P-$ aldaketa ez dela gauzatu esatea besterik ez zaigu gelditzen (*Aerreko arkaitz faltsuba* (1989, UUTB; *Aerreko arkaitz faltsua* [áerreko árkáitz fáltsuà], Mari. 2).

Bereizgarrien aldaketen diagramak

Postposizio edo izenak⁵⁸³

21.

	<i>-aldia</i>	<i>-azpi/-iya</i>	<i>-barrena</i>		
1989		<i>-atze-</i>	<i>-barrena ?</i>		
1950	<i>-aldeia/-ia</i>				
1900	<i>-aurria</i>	<i>-azpia/-iya</i>		<i>-be</i>	<i>-buruba</i>
1800	<i>-aldeia/-ia</i>	<i>-azpi</i>	<i>-barrena</i>	<i>-be</i>	<i>-buruba</i>
18.-19	<i>-aldeia</i>	<i>-azpia</i>			<i>-buruba</i>
1700		<i>-azpia</i>			
1600					
16.					
1400		<i>-azpia</i>			

21.

1989	<i>-goya</i>		<i>-erdi</i>
1950			<i>-erdi</i>
1900	<i>-goia/-oya</i>	<i>-ondua</i>	
1800	<i>-garai</i>	<i>-ondo</i>	<i>-erdi</i>
18.-19.	<i>-garai</i>	<i>-ondo</i>	
1700			<i>-zaies, -zaes, -saeza</i>
1600	<i>-goia</i>	<i>-ondo</i>	<i>-saeça, -sayesa</i>
16.		<i>-ondoa</i>	<i>-saessa, -sayesa</i>

⁵⁸³ Hizki argiagotz idatzitakoa gutxien agertzen den aldaera da.

Izenondoak

21.

	-aundiya?	-txiki, -ttikiya	-zar(ra)	-berri
1989				
1950				
1900	<i>-aundi</i>	<i>-txiki</i>	<i>-zarra</i>	<i>-berri</i>
1800	<i>-aundi(a)</i>	<i>-txiki</i>	<i>-zarra</i>	<i>-berri</i>
18.-19.				<i>-berri</i>
1700		<i>-txiki(a)</i>		
1600		<i>-txipi</i>		
16.		<i>-txipi</i>		

Zati espezifikoaren jarraian ageri diren izenlagunak

21.

		bekua		erdikua
1989		<i>bekoa</i>		
1950	<i>azpikoa</i>			<i>erdikoa</i>
1900		<i>beko(a)/-ua</i>		<i>erdikoa</i>
1800	<i>azpikoa</i>	<i>bekoa/-ua</i>	<i>bengoa</i>	<i>erdikoa</i>
18.-19.				
1700	<i>azpikoa</i>			<i>erdikoa</i>
1600	<i>azpikoa</i>		<i>bengoa</i>	

21.

		goikoa/-ua	
1989			
1950		<i>goikoa</i>	<i>goikaldikoa</i>
1900	<i>garaikoa</i>	<i>goikoa</i>	
1800	<i>garaikoa/-ua</i>	<i>goikoa/-ua</i>	
1700	<i>garaikoa</i>		
17.	<i>garaikoa</i>		

7.5. Bereizgarritzat erabilitako izenak, izenondoak eta izenlagunak

Bereizgarritzat erabilitako berrogeita lau hitz bildu ditugu eta bereizgarriak hartu dituzten toponimoak (izenburuak) berrehun eta hirurogeita hamasei dira guztira gure esparruan⁵⁸⁴ (% 8,0), zati generikoez hornituta dudenak baino askoz gutxiago, hortaz. Batzuk ihartuta daude, nagusi eta maizterren izen gehienak konparaziora, baita *-aurre*, *-be* / *-pe* (behe), *-buru*, *-garai*, *-ondo* eta *-saiets* (saihets) izenak. Orobat *-bengo* (behengo) eta *-garaiko* izenlagunei dagokienez. *-Goi* izena da galzorian dagoen bestea. Gure esparruan erabilitako zehaztaile multzoaren murrizketa nabarmena da beraz, postposizioen arloan bereziki. Bizirik dirautenen sailean, *txiki* da agerraldi gehien dituen zehaztailea, eta ondoren *-alde* eta *-azpi* izenak nahiz *-berri* izenondoa dira nardoak.

Idatziz aurrena opatu ditugunak *azpi*, *gain*, *ondo*, *saihets* eta *txipi* dira, aurrenekoa hamabostgarren mendean eta gainerako laurak hamaseigarrenean. *Azpiko*, *-pe*, *behengo*, *garaiko* eta *goi* 17. gizaldian azaltzen dira. Hemen ere, ordea, generikoekin bezain zuhur ibili behar da datu horietan oinarri harturik ondorioren bat atera nahi bada. Garbi dagoena da bereizgarriek izen generikoez baino idatzizko tradizio luzeagoa dutela, haiek baino gutxiago erabili badira ere. Gehiago da: idatzizko erakuskariak dituzte bereizgarri gehienek, generikoez ez bezala. Ahozko tradizioan soilik idoro ditugunak *aieka*, *bigarren* eta *lehenbiziko* dira, baita, egiazki zehaztailea balitz, *faltsu* ere.

Azpimarratzekoa da, generikoen sailean ez bezala, bereizgarrien artean mailegu gutxi egotea, bi baizik ez. Era berean, diogun gutxi direla metaforan jatorri duten zehaztaileak, *buru* eta, agian, *saihets* besterik ez. Zehaztaileekin bukatzeko, hona hemen gure esparruan kausitu ditugunen zerrenda:

A. *aieka*, Aizpuru (1739), *alde* (1794-1831), *atze* (1989), *aurre* (1920), *azpi* (1461), *azpiko* (1625). **B.** *barren* (1857), *behe* (*-be*, 1898 / *-pe* 1683), **beheiti* (1928), *beheko* (1843), *behengo* (1632), *berri* (1797), *bigarren*, *buru* (1797-1833). **E.** *erdi* (1857), *erdiko* (1799), *Etxezarreta* (1625). **F.** *faltsu*. **G.** *gain* (1597), *garai* (1768-1797), *garaiko*

⁵⁸⁴ Besterik da toponimoen osagai banaezintzat duten emankortasuna (ikus 8.2. §).

(1625), goi (1625), goialdeko (1951), goien (1932), goiko (1855-1857). **H.** haundi (1843). **I.** Igerategi (1900). **L.** Lasarte (1900), Lazkano (1691), lehenbiziko, Lukanbio (1857),. **M.** maizter (1900). **N.** nagusi (1900). **O.** ondo (1536), Ormazabal (1857). **S.** saihets (1550). **Tx.** txipi / txiki (1554 / 1797). **Z.** zahar (1882).

Bereizgarrien aurreneko agerraldien diagrama

21.

1989	<i>aieka</i>	atze	bigarren	faltsu?	lehenbiziko
1950	goialdeko				
	Maizterra	Nagusi	Igerategi	Lasarte	
1900	aurre	<i>beti</i>	goien		
	Lukanbio	Ormazabal			
1850	barren	<i>-be</i>	erdi	goiko	zahar
	beheko	haundi			
18.-19.	alde	buru			
	Aizpuru				
1700	berri	erdiko	garai	txiki	
	Lazkano	Etxezarreta			
1600	azpiko	<i>-pe</i>	<i>behengo</i>	garaiko	goi
16.	gain	ondo	saihets	txipi	
	azpi				

8. IZEN ESPEZIFIKOAK

Espezifikoak, generikoak ez bezala, ezaugarri berak dituzten toki edo izaki geografikoei izen ezberdinak emateko baliatzen dira (*Azketa* [mendia], *Urdaburu* [mendia]). Hain zuzen, izen espezifikoak horregatik dira toponimoak beren horretan, askotariko leku edo elementuak identifika eta bereiz ditzaketelako, beste osagaien beharra izan gabe. Generikoak eta espezifikoak bi multzotan banatzerakoan, seigarren atalaren hasieran esan bezala, toponimoak deklinabide hondarkia duen hartu dugu kontuan (**ANTXISTAKO ERREKA**), baita bereizlerik dagoen (**PARDIOLATXIKI**, **ALTZEGAAZPIA**). Alabaina, espezifikoei antzemateko modurik fidagarriena toponimoak atzizkirik duen begiratzea da, horrelako osagaien bat agertuz gero izen espezifikoa non hasten den garbi ikusten delako (**BARKAIZTEGIBENGOABERRI**).

Osaketaren aldetik, izen espezifikoak hiru motakoak izan daitezke⁵⁸⁵: bakunak (**AÑO**, **LARRATS**), elkartuak (**APAIZARRI**, **LANDERBASO**) eta eratorriak (**ZULOETA**, **IGORIN**). Espezifiko bakunak izen arruntak (**TALAIA**) eta bereziak (**HERKULES**, **ANTSO**) dirateke, azken mota horretakoak aski urriak badira ere. Espezifiko bihurtutako izen arruntan sailean termino geografikoak dira nagusi (**ERMITA**) eta, hori horrela delarik, ez da harritzeko bat baino gehiago dagoeneko generikoen sailean aztertu izatea (**ZIKUÑAGAKO ERMITA**).

Izen espezifiko elkartuen osagaiak bitarikoak dira. Zati garrantzitsuenari, izen sintagmaren elementu nagusiari, *mugakizuna* deituko diogu⁵⁸⁶ (**ERREKAMUNTTO**, **ERRAMUERREKA**), beste zatiak zehaztu egiten baitu hura (‘errekako **muntoa**’, ‘erramuen **erreka**’). Mugakizuna bereizten duen osagaiari, izen sintagmaren elementu nagusia mugatzen duenari (**GURUTZELEPOA**, **ARGURUTZ**), berriz, *mugatzailea* esango diogu (‘**gurutzea dagoen** lepoa’, ‘**harrizko** gurutzea [dagoen tokia]’). Mugakizunak

⁵⁸⁵ Euskal toponimoak izen sintagmak dira arrunki, eta gure esparrua ez da salbuespena, aditza duen toponimo bakarra aurkitu baitugu (**HAURRA GALDU ZAN HARRIA**). Satznamen-en auziaz, ikus Salaberri (2008), baita (1998: 77-78). Melerok eta Muxikak (1994: 445) ere aipatzen dituzte erlatibozko perpausetan jatorri duten toponimoak.

⁵⁸⁶ Cf. Euskaltzaindia (1993: 44).

izen geografikoak izaten dira maizenik eta, esan bezala, horietariko franko beste toponimo batzuen izen generikotzat ikusi ditugu jadanik (ALKITZENEKO MUNTOA, ANTISTAKO ERREKA). Mugatzaileak ere izen geografikoak izan daitezke (ARTONTOR: ‘**harrien** tontorra’, ‘**harrizko** tontorra’), edota pertsona izenak (AGUSTINSORO: ‘**Agustinen** soroa’). Gainera, itxarotekoa zenez, badaude izenondoak diren mugatzaileak (MUNAGORRI, ERREKALBELTZ) eta, hala berean, *alde*, *ondo* eta antzeko izenak ere sail horretan sar daitezke (LEGARRALDE, MUNTTONDO).

Bakunez eta elkartuez landa, hirugarrenik, atzizkia edo bukaera⁵⁸⁷ duten izen espezifikokoak daude, eratorriak alegia (GARAGARTZA, AMUNOLA).

8.1. Izen espezifikoko bakunak

Azpiatal honetan espezifikoko bakuntzat erabili diren terminoez arduratuko gara soilik, generikotzat baliaturikoak seigarren kapituluaz aztertu baititugu. Gardenak dira gehienak, asko eta asko euskal termino geografiko ezagunak; beste batzuek pertsona izenak dituzte iturburu eta badira etorki ezezagunekoak ere.

8.1.1. Izen arruntetan oinarri dutenak

Oronimia alorreko terminoetan oinarri duten espezifikoko bakunei lotuko gatzazkie hasteko. Hor dugu, esaterako, lurraren gorapena izendatzen duen *Munuba* ([múnubá], Ai.), *muino*-tik datorrena eta berriemaileak zati generikoz hornituta ere bazerabilena (*Munuko gaña*, [múnukò gáñá], Ai.). Ikusten den bezala, *-ui-* > *-u-* murriztapena eta aurrerako asimilazioa (*-u-* — *-o-* > *-u-* — *-u-*) burutu dira⁵⁸⁸. Cf. UNAMUNO.

Orografiaz dihardugularik, aipatu behar dugu TALAIA izena duen tokia eta mailegu hori iturburu duen hidrotponimoa daudela gure esparruan⁵⁸⁹. Errekaren izena 1889. urtean kausitu dugu estreinakoz ("... *regatas llamadas de Talaya y Usoco* [...]", HUA55) eta oronimoaren berri guztiak, ordea, ahozkoak dira (*Talaya* [táláyà], Bentatx., Id. eta

⁵⁸⁷ Ikus 8.3.§

⁵⁸⁸ *Muno* aldaera ere jasota dago (1989, HUTB).

⁵⁸⁹ Gipuzkoan *Talai(a)* mordo dago: *Talai* baserria zegoen Orion (1998, ORM), *Talai* kaskoa dugu Iruren (1998, IRM), *Talaia* gaina azaltzen da Getarian (1998, GM) eta *Talaimendi* aurkitu dugu, azkenik, Zarautzen (1995, ZM). Eleizalde (1922: 439) dio hasierako bokala galdu duten izenen sailean ziurtzat jo daitekeen bakarretakoa dela, eta Oiartzungo *Talaya* (baserria) jartzen du adibide moduan.

Larra.). Ildo horretan, *erreka* generikoa dutenetan *-a* itsatsia ez da erortzen (*Talayaerreka*, 1995, DTE). Metaforan jatorri duen PULPITU mailegua ere bildu dugu, mendi baten goialdea izendatzeko⁵⁹⁰. Berriemaileak bokal itxiaren ondoko herskaria busti egiten du aldi oro eta azpimarratzekoa da, hala berean, hitz hasieran, ezpainbikoaren orde, herskari belarra ebakitzea (*Kurpitto* [kúrpittó] / *Kurpittu* [kurpítu], [kúrpittú], [kúrpittù], [kúrpittúba], Amu.).

Portilu, *zoko*, *arroila* hirukoari lotuko gatzazkio jarraian. Ahozko tradizioan *portilu* mailegua hirutan aurkitu dugu espezifikotako (*Portillua* [pórtilluà], Etxol.; *Portillua*, [pórtilluà], Bezk.; *Portilloko osinzulua* [pórtillukò osínzuluà], Bezk. / *Portilluko osinzulua* [pórtillukò osínzuluà], Bezk.) eta gogora dezagun termino hori lurraren sakonen generikotzat ere erabili dela gurean. Maileguez ari garenez gero, *zoko*-ren bi lekukotasun ihartu aurkitu ditugu, aurrenekoa Urnietan eta bigarrena Hernanin, biak bustiriko txistukaria dutenak (*Chocoa*, 1794-1831, UGR3, 9 au.; *Chocoa*, 1797-1833, HGR2, 44 au.); hau ere, jakina, generikotzat erabilitako izena da. Azkenik, ERRELLADURA / ERROLLADURA toponimoaren 18. mendeko bi aipamen daude (*Errelladura*, 1739, HUA36; *Errolladura*, 1797-1833, HGR2, 45 au.) eta, gure iritziz, *Arroila* terminoarekin dute zerikusia⁵⁹¹.

Eremu aldapatsuei begiratzen badiegu, badaude *malkar*-en erakusgarriak. Generikoen sailean dagoeneko aztertua dugun termino horren aurreneko erreferentzia 18. mendekoa da (*Malcarra*, 1797-1833, HGR2, 72 au.) eta esan beharra dago idatzizko tradizioan hurbileko mugatzailearekin azaltzen dela behin (*Malcarro*, 1922, HUA57, 376 or.). Era berean, *malkar*-en eratorria den *malkarpe*-ren lau aipamen topatu ditugu (ikus 7.1.1.§), guztiak artikuluz hornituak: *Malcarpia* (1920, HUA57, 112 or.), *Iguerasoro o Malcarpea* (1932, HUA57, 212 or.), *Malcarpea* (1932, HUA57, 213 or.) eta *Malcarpia* (1935, HUA57, 490 or.). Ahozko tradizioan ere *Malkarpe* espezifikaren

⁵⁹⁰ Cf. Uharte Arakilgo *Pulpitu* (NTEM-XII, 160) edota Itzalleko (Zaraitzuko) *El Pulpito* (NTEM-XXX, 108). Buru berean sar litezke Zarauzko *Kurpitoarri* (1995, ZM) eta Luzaideko *Predikaarri* (Satrustegi, 1970b: 145) ere.

⁵⁹¹ Irudi du Gipuzkoako leku gehiagotan gertatu dela *Arroil*- > *Erroil*- aldaketa eta, adibidez, *Erroyondo* (1404) izeneko saroia aipatzen du Ataunen Arin Dorronsorok (1958: 111). Hitz hasierako bokalaren hersketa dela eta, *Erroilaundi* izeneko tokiak daude Arantzan eta Etxalarren (Bortzirietan) (NTEM-IL, 139).

lekukotasuna dago, singularreko adlatiboan deklinatuta (*Malakarpea* [málkarpeà], Al. *adl.s.*), baina apartekotzat hartu behar den ez dago argi, hots, idatziz azaltzen direnetako bat den ezin jakin.

Harriataka / *harpauso* bikoari doakionez, aurrenekoa ahozko bi toponimotan agertzen da⁵⁹². Urnietan dagoena bi berriemailek aipatzen dute (*Arrataka* ([áratakà] / *Arratakak* [áratakàk], Amu.; *Arriatakak* [árriatakàk], Amu. / *Arritakak* [árritakàk], Mari. 2) eta informatzaile nagusiak *harriataka* zer den horrela adierazten du: “*Pasaizua izatekuak*” ([pasájzuà izátekuàk], Amu.). Beste *Arriataka* Erreterian dago, AIZPITARTE eta IDOIAGAÑA bitartean (1989, OM). ARPAUSO toponimoak⁵⁹³, bestalde, Urnietako MONTEFRIO baserritik gertu dagoen igarobidea izendatzen du (*Arpausua* [arpáusuà], Mari. 2).

ZORROZTARRI izeneko muinoa ere badago gure esparruan. Idatzizko testigantzak berriak dira (*Zorrotz-arri*, 1976, TA, 14 or.; *Zorrostarri*, 1982, *cota*, CAG, 181 or.; *Zorrotzarri*, 1983, GFA2), baina ahozko lekukotasun ugari daude (*Zorroztarri*, [zórroztárrí], Amu.; [zórroztarri], Mari. 2; [zorróztarri], Mik. / *Zorrotzarri* [zórrotzarri], Bent.).

LOIDI oikonimoaren aurreneko testigutzak, ordea, 19. mendeko idazkietan aurkitu ditugu. Lehenbiziko biak 1857. eta 1864. urteetakoak dira (*Loidi*, HUA48, 46 or.; HUA47) eta aurrerantzean ere forma bera erabiltzen da aldi oro. Idatzizko testigantzez ari garenez gero, esan beharrean gara 19. mendearen erdialdean *Loidi* (1831-1845, UGR4, 22 au.) izeneko aurkintza aipatzen dela Urnietan jabetzak biltzen dituen liburuan, baina Hernanikoarekin lotua dagoen ezin jakin, ez delako kokapena zehazten. Ahozko tradizioan *Loidi* ([lóidi], K., Iz.) ahoskatzen dute berriemaileek. Gure iritzia da, baserri-izena denez gero, deitura izan litekeela.

⁵⁹² Euskal Herriko toki askotan azaltzen den izena da eta, konparaziora, *Arrataka*-k daude Longida ibarreko Olaberrin (Muxika Urdangarin, 1988: 125), Abaurregainean (*NTEM-XXXIV*, 35, 74), Erroibarko Aintzioan eta Mezkitzen (*NTEM-XXXV*, 53, 124), Orontzen (*NTEM-XXX*, 246), Zubietan (Iñigo, 1996: 351-352) zein Luzaiden (Satrustegi, 1970b: 138 eta 139). Zubietan, disimilazioaren eraginez, *Arratika* esaten da.

⁵⁹³ Cf. *Arripausu*, *DVEF*, 232.

Oronimiarekin zerikusia duten izen espezifiko bakunekin amaitzeko, orientazioarekin / temperaturarekin lotuta dauden zenbait toponimo dakartzagu⁵⁹⁴. Aurreneko lauren iturburua *ospel* da, generikotzat ere kaustu duguna (ARGARATEKO OSPELA), eta bi sail bana litezke multzo horretan lehen begiratuan, hitz hasieran sudurkaria dutenak (*Ospeleko harrataka* [óspelekò árrataká], Amu.; *Ospeleko erreka* [óspelekò érrékà], Amu.; [óspelekò érréká], Iz. eta Txab. 1) eta ez dutenak (*Mozpelango zokua* [mózpelangò zókuà], Etxol.). Kontuan har bedi hitz hasieran *M* duen ale bakarra dagoela⁵⁹⁵.

Mospel aldaeraren harira, Mitxelenak (*FHV*, 271-273) deritzo behinola *M(a)* izen-aurrizkia egon zela euskaraz, eta duela gutxi arte emankorra izan zela. Haren ustez, hori ezaugarri berezia litzateke hizkuntza elkartzaile edo “atzizkizale” batean eta *mak(h)ur* (‘inclinado, arqueado, torcido’) dakar erakuskaritzat, eta agian (*m*)*ospel* (‘umbría’) ere bai. Buru horretan sar liteke *malkor* ere (‘tierra esteril’, cf. gip. *elk(h)or*). Zernahi gisaz, *M*-k sasi-aurrizki izaera du Errenteriako irakaslearen irudiko eta oro har prozedura adierazkor nahiko berriak lirateke horrelakoak, bokalez hasten diren hasierako hutsune horiek betetzeko aukera aprobetxatu dutenak, hasierako lekunearen ahultasunaren ondorioz. Hain zuzen, *M*- / Ø txandakatzea horren etsenplu gisa jartzen du eta azpimarratzen du formazio hauek bikoiztuekin (erreduplikatuekin) dutela antza. Izan ere, azken horiek adierazkorrak dira, eta gauza jakina da bigarren osagaiak *m*-z hasten direla horrelakoetan, hasierako kontsonanatea *m*-gatik aldatu dela alegia (*handi-mandiak*).

Temperaturarekin zerikusia bide duen beste izen espezifikoa EPELA da. Urumea errekaen ondoan dago eta testigantza zaharrenak 15. mendekoak dira (*Epela*, 1467, HUA5). Xehetasunetan sartuz gero, 19. mende arte *Epela* aldaerak bizirik iraun zuen (*Epela ayerdi*, 1863, HRU, 46 bin.), baina 18. menderako *Epele* azaltzen da idatzizko iturrietan (1739, HUA36) eta, hain zuzen, hori da 19. eta 20. mendeetako agirietan nagusitzen den forma (1773, VEK1B; 1850-1852, HTR5, 12 au.; 1920, HUA57, 70 or.). Ematen du aldaera hori *Epele-erreca* (1842, HUA45) zein *Epeleco Echeverri* (1937,

⁵⁹⁴ Horrelakoei izen klimatikoak deitzen die Whyne-Hammondek (1992: 48). Cf. *Eluts* (6.3. §).

⁵⁹⁵ Goizuetan *Moxpela* aurkintza dago (Etxeberria, 1988: 92) eta Amaiurren (Baztanen) *Mospela* azaltzen da 1894. urteko idazki batean (*NTEM-LII3*, 29).

AB) bezalako formen eraginez sortu dela⁵⁹⁶ eta esan gabe doa ahozko tradizioan ere *Epele* ([épelè], K.) jaso dugula. Pentsa liteke *epel* eta (m)*ospel* terminoen bigarren osagaiak, besteak beste, *goibel* eta *ubel* hitzenarekin duela zerikusia⁵⁹⁷.

Gatozen orain hidronimia arloko espezifiko bakunen sailera. LATXA toponimoaren lehen agerraldia 15. mendekoa dela dirudi ('erreka'), 1467. urteko idazki batean *Larsa de Avillas* irakur bailiteke (HUA5). Hasteko, azpimarra dezagun euskal jatorriko bi osagaiak gaztelaniazko taxukera dutela. Bigarrenik, txistukariaren aurretik dagoen dardarkaria jatorrizkoa ote den ez da gauza ziurra, gurean lekukotasun hori bakarrik ezagutzen da eta⁵⁹⁸ (*Lassa / Laza*, 1595, HUA10). Amaieran, loturazko bokalaren erabilpenaren ondorioz, -a ordeztu, -e duten formak 19. gizaldian lekukotzen dira aurreneko aldiz⁵⁹⁹ (*Latze*, 1843, HUA44; *Latse*, 1864, HUA47), eta sabaiko txistukaria dutenak 20.ean (*Lache*, 1920, HUA57, 686 or.). Ahozko tradizioan *Latxe* baizik ez dugu jaso ([látxè], K.) eta, bide batez, diogun gure esparruan badagoela *Latxe erreka* (1986, GFA3) erredundantzia ere, Arano aldean oraingo honetan⁶⁰⁰, 'erreka' esanahia galdu duen seinale. Esan bezala, lehengo forma **larts-a* (< **lartz-a*) zatekeen ala aldaera hori eskribauaren erratua den ez dago argi, baina aurreneko aukera aintzat hartu beharra dago zalantzarik gabe⁶⁰¹. Ildo horretan, kontsonante multzoez ari delarik, Mitxelenak (*FHV*, 362-264) dio, nahasteko joera egon arren, antzinako bi talde bereiz litezkeela: **rz* eta **rtz*. Oro har, **rtz* gorde egin da edota *st* bihurtu eta **rz*, aldiz, ekialdeko euskalkietan iraun arren, gainerakoetan *s*-ra murriztu da, **rs*-tik igarota segur aski. Gure aldetik, *Larsa de Avillas* formaren argitan, **rtz* > *rts* > *ts* aldakia erantsiko genioke goikoari, baldin eta proposatu dugun etimologia onartzekoa balitz.

⁵⁹⁶ Cf. *Epelaco Sarocayçavera* (1467, HUA5). *Epela* toponimoa Euskal Herriko hainbat tokitan azaltzen da. Arrasateko Musakola auzoan, esaterako, *Epela* (1339) erreka izeneko dago, egun *Epele* formaz ezagutzen dena eta, espero izatekoa zenez, bertatik *Epelerreka* (1792) igarotzen da (Ormaetxea, 1996: 267-269). Halaber, *Epela* (1882) izeneko tokia dago Etxarri Aranatzeko eta amaieran bokal erdikoa duen aldaera idatzizko erakuskariak dauden une beretik azaltzen da (*Epele*, 1882); ahoz ere *Epele* erabiltzen da (*NTEM-XII*, 42). Cf. Bakaikuko *Epel* (*Epéle*) eta *Epeltxiki* (*NTEM-X*, 39).

⁵⁹⁷ Ikus Lakarra Andrinua (2006: 569, 578, 597).

⁵⁹⁸ Cf. 13. mendeko *Domingo latça* (Ibiriku); Lakarra de Migel (1930: 248).

⁵⁹⁹ Ikus Irigoien (1992: 188-192).

⁶⁰⁰ Cf. Trebiñuko *Latsa*, *Latseko zubia*; González de Viñaspre & Uribarrena (2005b: 375-376). Bidenabar, *Latsaga* eremua dago (*Lassaga*, 1709) Dorraon (Ergoienan; *NTEM-VIII*, 38) eta Iturenen izen bereko auzoa dugu (Iñigo, 1996: 77-78). Cf. Izizeko (Zaraitzuko) *Latsea*, (*Lassea*, 1677; *Lachea* 1898), *NTEM-XXX*, 95.

⁶⁰¹ Cf. Corominesek (1972: 315-319), balizko *Larr*- ('arroyo') erroaren kariatara, irudiz *Lar*-s segida dena gorde duten izenei buruz esandakoarekin.

Halaber, *urataka* aurkitu dugu ur-ibilguen izenen artean. Bi erreka elkartzen diren gunea izendatzen du⁶⁰² eta ahozko bi toponimotan azaltzen da, betiere Urumeako zilegimendietako hego-sortaldean (*Urataka* ([úratakà], Etxol.; *Uataka* [úatakà], Ezk. b., Lor. b., Pag.). Argi dezagun generikotzat ez dugula aurkitu, baina, bai, ordea, genitiboan deklinaturik eta ondoren *erreka* duela (*Uatakako erreka* ([úatakakò érrøkà], Ezk. b.). Bestetik, *Ursalto* terminoa behin ageri da gure esparruan izen espezifikotako⁶⁰³; aipamen zaharrena 1768. urtekoa da (*Ursaltoa*) eta oroit bedi generikotzat ere jaso dugula.

Gaztelaniazko *vado*-ren parekoa ematen duen ZERREDAKO PASADIZOA ([txérrendakò pásajzuà] (Ol.) hidrotoponimoaz haxe esango dugu: *zerrenda* izen ezaguna dela berriemaileen artean, baina ez ‘ibi’ edo ‘igarobide’ adierarekin soilik⁶⁰⁴, zentzu zabalagoarekin baizik (‘lur zati txiki eta estua’). Hitzak hizpidea ekarrita, nabarmendu nahi dugu *pasaia* terminoa iturburu duen ihartutako toponimoa dagoela gure esparruan (*Herbal de Pasaya*, 1920, HUA57, 7 or. eta 1927, HUA57, 14 or.).

Ikus dezagun orain ur-tokien azpisaila. IDOIA espezifikotzat baliatu den adibide bakarra dago⁶⁰⁵ eta 19. mendearen bigarren hamarkada arte ez da idatziz agertzen⁶⁰⁶. Ahozko tradizioari dagokionez, informatzaile batek *Iroya* ([íroyà], Id.) forma eman zigun⁶⁰⁷, nahiz eta, bestalde, *Idoiako borda* (1988, OBIE), *Idoiagaña* (1989, OM), *Idoiaxabala* (1989, OM) bilduta egon. Aintzat hartzekoa da amaieran beti *-a*-rekin jaso

⁶⁰² Goizuetan *Uatakako zubia* dago (Etxeberria, 1988: 116) eta Orotz Betelun (Artzibarren) *Urataka* tokia aipatzen du Urtasunek (1971: 347). Bide batez, argi dezagun bi errekaen urek bat egiten duten tokia izendatzen duen *urgurutze* terminoa ez dugula bildu gure esparruan, besteak beste, Larraulen (1995, LRM) edota Goizuetan (*Urgurutza*; Etxeberria, 1988: 85, 90) azaltzen dena. Lesakan eta Iratxetan ere *Urgurutzeak* daude eta, xehetasunetan sartuz gero, Orbaibarran *Urgurutz* esaten da egun, baina aurreneko aipamenean (1555. urtean) *Urrguruçea* dago idatzirik; “«Encrucijada de aguas», según la documentación antigua”, (NTEM-XXXIX, 98). Cf. Peillenen (1991: 99) Andozen (Zuberoan) biltzen duen *Hurjüntá*-rekin eta Salaberrik (2007) aztertutako *Urkullu*, *Urkulu* eta abarrekin.

⁶⁰³ Ikus ANTISTAKO URSALTOA 6.3.§. *Urxalto* aldaera ere ezaguna da gurean (Usabiaga, 1993: 196).

⁶⁰⁴ Ikus 6.3.§.

⁶⁰⁵ Mitxelenak (*FHV*, 227-228) dio Gipuzkoa eta Nafarroako eremuetan bokal artean (ia erregulariki) agituriko $d > r$ aldaketa aparteko gertakaria dela, eta etsenpluen artean Errenteriako *Iroya* baserri-izenak dakartza ($< Idoya$).

⁶⁰⁶ *Idoia* (1826, LMM, 152 or.; 1826, LMM, 151 or.; 1826, LMM, 170 or.); *Idoya-becóa* (1864, HUA48, 62 or.); *Idoya-goicóa* (1864, HUA48, 62 or.).

⁶⁰⁷ Barandiaranek 1928. urtean *Iroyabea* (JMB3, 268 or.) jasotzen du.

dugula (< -aga?), baita leku genitiboaren hondarkia edota zuzenean generikoa hartu duenean ere. Egun toponimia alorreko generikotzat ez da erabiltzen, baina behinola bai (ikus 6.3.§). Lintzura eiteko ur-tokia izendatzen duen IXTINGA (1989, UUTB; Mari. 2) ere topatu dugu⁶⁰⁸, segur aski mailegua dena (< lat. *stagnum*), baita, azkenik, generikotzat dagoeneko ikusi dugun *zingira* ere (*Zingira* [zingirà], Goi.).

Fitotoponimia alorreko izen espezifiko bakunak hartuko ditugu ahotan jarraian, lurra eta ura, oraingoz, alde batera utziz. Hasteko, hainbat zuhaitz eta landareren multzokariak daude gure esparruko toponimian eta *Zuaizti* hiperonimoa da horietako bat. 1906. urtean lekukotzen da estreinako ("... punto llamado Zuaizti o Astabibizcar...", AT, 230 or.) eta bazen ezagutzen zuen informatzaile bat⁶⁰⁹ (*Zuaizti* [zúaiztí] / *Zuazti* [zúaztí], Amu.).

Gaztainadi-ri doakionez, aurreneko testigantza 1932. urtekoa da eta *s* grafemarekin idatzia dago (*Gastañadia*, *castañar*, HUA57, 818 or.). Bada *intsausti*-ren⁶¹⁰ erakuskari bat ere; 1951. urtean dokumentatzen da aurreneko aldiz (*Insausti*, UUA18) eta berriemaileek sudurkari ondoko txistukaria bustiz ebakitzen dute⁶¹¹ (*Intxusti* [íntxustí], Txim.).

Intsusadi multzokariaren testigutza bakarra dago espezifiko bakunen sailean. Aurreneko aipamena 1588. urtekoa da ("*terminado de Ynsusadi*", HUA17, 141 bin.), mintzagai dugun multzoan zaharrenetarikoa bat, hortaz. Sudurkari ondoan txistukari bustia duten formak 20. mendean hasten dira azaltzen eta badaude *tz* grafemarekin idatzitako adibide bat (*Intzusadi*, 1857, HUA48, 46 or.) eta *ch* duen beste bat (*Inchuzadi*, 1797-1833, HGR2, 47 au.), baina sabuespenak dira. Ahozko tradizioari

⁶⁰⁸ Cf. Urretxuko *Istinga* (Ugarte, 1998: 326) edota Arantzako (Bortzirietako) *Istringa* (NTEM-IL, 48).

⁶⁰⁹ Toponimiaz landa ere bildu dugu: "*or zuaizti ikearriya ementzan / da aizpat oaiñe or do galanta / ortzan izuarritzko aiztiya*" [ór zúaiztí ikearriyà eméntzàn / da aizpàt óañe or dó galantá / ortzán izuarritzko áiztiyà] (Ai.), 1989-IX-14.

⁶¹⁰ Mitxelenak (FHV, 285-286) azpimarratzen du antzinako testuetan (*t*)*s* dokumentatzen dela (*ynsaur* 'nuez') eta *ts* duen aldaera asimilazioz sortu dela eransten du. Hain zuzen, aldaki hori *In(t)sausti* ('nogueral') eratorriaren eskutik garatu dela uste du. Etorkia honakoa litzateke: *in(t)zaur-tze- + di > *in(t)zaur-s-ti > in(t)sausti*. Cf. *Sagasti* (< *sagar*).

⁶¹¹ Cf. Adoainen (Urraulgoitin) *Intxusta* izeneko leku bat baino gehiago daude; NTEM-XXXI, 66, 89.

erreparatuz gero bietara dago jaso, mihi-punta hobietako afrikariarekin (*Intsusadi*, *Intsusai*, *Intsusabi*, 1989, HUTB) eta sabaikoarekin (*Intxusai* [íntxusà], Atx.; *Intxusabi* [íntxusabí], Atx.). Deigarria da bi lekukotasunetan frikaria ezpainbikoa izatea, eta ez horzkaria.

Mizpiradi-ren lehen etsenpluak berriagoak dira, 19. mendekoak hain justu (*Mizpiradi*, 1833-1845, HGR3, 75 au.), eta badago ahozko lekukotasuna ere (*Mizpiradi*, 1989, HUTB). Ildo beretik, *Muxikadi*-ren iharturiko erakuskaria dago (*Mushiqueiya*, 1932, HUA57, 107 or.) eta *Urkidi*-rena ere bai⁶¹², 18. mendeko idazki batean aurkitu baitugu aurrenekoz (*Urquidi*, 1799, HUA42, 171 bin.); hurrengo eta azken aipamena 1852koa da (*Urquidi*, HUA46, 166 bin.).

Badago ZUMARDI espezifikoa gure esparruan. Ahozko tradiziotik jaso dugu (*Zumardi* [zumárdi], Lor. b. eta Maer.; [zúmardi], Maer.); leku genitiboaren hondarkiz hornituta eta ondoren zati generikoa duela ere aurkitu dugu (*Zumardiko borda* [zumárdikò bórdà] (Lor. b.). Hala berean, ZUMADI toponimoaren testigantzak kausitu ditugu (< zume); baserri-izena da hemen eta 18. mendearen bukaeran dokumentatzen da aurreneko aldiz (*Zumadi*, 1797-1833, HGR2, 43 au., 51 au., 53 au. eta 58 au.). Ahozko tradizioan bietara ahoskatzen da⁶¹³, dardarkari ahularekin eta gabe (*Zumari*, 1989, HUTB / *Zumai*, 1989, HUTB) eta argi dago, horrenbestez, -d- > -r- aldaketa burutzen dela batzuetan. Hasieran *Zum-* duten izen espezifiko bakunez ari garenez⁶¹⁴, esan dezagun ZUMIZTiren aurreneko aipamena ere 18. gizaldikoa dela (*Zumisti*, 1794-1831, UGR3, 17 au.). Idatzizko gainerako testigantzak 19. mendekoak (*Zumisti* 1831-1845, UGR4. 23 au.; 1863, URU, 152 au.) dira eta egun ZUMISTIKO ETXEA eta ZUMISTIKO ERREKA oinordeetan dirau, izenburu nagusia ihartua baitago. Ahozko tradizioan informatzaile batek baino gehiagok hortz-hobietako bizkarkariaz ebakitzen dute⁶¹⁵

⁶¹² *Urquidegui* (1728, *paraje*, HUA34) ere jaso dugu, dagoeneko 8.3. azpiatalean aztertu duguna.

⁶¹³ Iberon (Oltza zendean) *Zumadia* izeneko aurkintza dago eta badakigu 19. mendeaz geroztik *Zumedia* esaten zaiola (Jimeno Jurio, 1989b: 149). *Zumadicoa* (1672) toponimoa biltzen du ikertzaile berak (1987b: 68) Arlegin (Galar zendean) eta Burlatan ere aipatzen du (1991: 98).

⁶¹⁴ Sudurkarien nondik noranzkoaz ari delarik, Mitxelenak (*FHV*, 317) *zu(g)ar*, *zumar*, *zun(h)ar* ('olmo') formen iturburua < **zunar* izan litekeela jakitera ematen du, *zur*-('madera') osagaitzat lukeen **zur-ar*-tik letorkeena.

⁶¹⁵ Informatzaileak hortz-hobietako bizkarkariaz ere ebakitzen du (*Zumistiko erreka* [zúmistikò éreká], Ai.).

(*Zumiztiko erreka* [zúmiztikò érréká], Ai. / [zúmiztikò érrékà], Larr. eta Mik.), idazkietan ez bezala.

Txara maileguaren etsenplu bakarra dago⁶¹⁶ (*Txara*, 1988, OBIE) bokal arteko dardarkari ahulari eutsi diona (cf. ANDOLATXAGA). Ildo beretik, *txertadi* terminoaren ihartutako lekukoa aurkitu dugu, azkenik, 18. mendearen bukaera aldean (*Chertadi*, 1797-1833, HGR2, 37 au.). Ahozko tradizioari erreparatuz gero badago aurrekoarekin lotura izan dezakeen toponimo bat (TXERTUDI), hiru informatzailek lau modutara ahoskatzen dutena (*Txertui* [txértwi], Amu.; *Txertogi* [txértogi] / *Txerturi* [txérturi], En.; *Txerritoki* [txérritoki], Ollok.), baina, nolanahi den, idatzizko aipamen zehatzagorik ezean, lotura hori ezin ziurtatu⁶¹⁷, *Chortocua* (1739, VEK2) erreferentziak ezer gutxi argitzen duelako afera. Azken bi toponimoon harira, sabaikarituriko kontsonanteez jardukitzean, Mitxelenak (*FHV*, 194) esaten du hainbat etorkitako antzinako *[x]-sarritan *tx*-ek ordezkatzeko duela egun, eta *txara* ('jaral') zein *txertatu* ('injertado') dakartza horren adibidetzat.

Bestalde, *txilardi* landare-izena espezifiko bakunen sailean baliatu dela adierazten duen adibidea ere badago; 18. mendearen bukaerakoa da⁶¹⁸ eta mugatuko kasu marka du (*Chillardia*, 1794-1831, UGR3, 14 au.). Hala berean, *Aino* fitonimoa oinarri duten bi toponimo daude gure esparruan⁶¹⁹; bata Hernanin dago, oikonimoa da eta 1773. urtean aurkitu dugu aurreneko aldiz (*Añoa*, VEK1A). 1928. urte arte (JMB3, 268 or.) forma hori azaltzen da aldi oro idazkietan, baina hemendik aurrera *-oa* > *-ua* hersketaren adibide den *Añua* nagusitzen da⁶²⁰ (1936, HUA57, 305 or.; 1937, AB; 1942, IGC1; 1953, IGC2); ahozko tradizioan ere *Añua* ([áñúa], K.) aurkitu dugu. *Aino*-ren bigarren

⁶¹⁶ Ikus 6.3.§

⁶¹⁷ Arantzan (Bortzirietan) *Txertadi* (*Chertari*, 1795; *Chertadi*, 1947) toponimoa dugu (*NTEM-IL*, 61), baita Osteritzen ere ("lugar de injertos", *NTEM-XXXVI*, 153). Badira beste bi lekukotasun, (*Chertadia* forma dutenak), Zizur zendeakoak biak (Gazolatz eta Sagueskoak) eta haien egungo formak *Chartadi(a)* eta *Chartari* dira; Jimeno Jurio (1986b: 278).

⁶¹⁸ Barandiaranek (1962: 96) *Xilardia* (*Cilhardia*, 1803) izeneko etxea zerrendatzen du Saran (Lapurdin).

⁶¹⁹ Ikus Lakoizketa (1994 [1888]: 183) eta Belasko (1996: 60).

⁶²⁰ Orendainen *Añoa* izeneko erreka-zokoa dago (1998, ODM) eta Berroetan (Baztanen) *Añoa* aurkintza (*Añoa* / *Añua* egun; *NTEM-LIII*, 190). Hitzak hizpidea ekarrita, oroit dezagun Arabako *Añua* herri-izena *Aynua* / *Ainu(a)* formaz ageri dela 1066. urtean, eta *Annua* bezala 1135. urtean; Libano (1995: 289).

oinordekoa Urnietan dago eta honek ere bitariko erakuskariak ditu (*Añoco-pagadi*, 1925, UUA3; 1951, UUA18; *Añoko pai* [añokò pái], Oiarbi.); alabaina, bokal erdikoa ez da itxi oraingoan (Cf. *Añuako txabola* [añuakò txábolà], K.; *Añuaerreka* [añúaérrekà], Atx.).

Badago gurean IPIÑABAR toponimoa (*Ipiñar* [ipíñar], Ezk. b. eta Txim.; [ipíñar], Lor. b. / *Ipiñabar* [ipíñábar], Lor. b.), ondoan *sasi* generikoa duela ere bildu duguna (*Ipiñarsasi*, [ipíñarsasi], Ezk. b. eta Txim.). Mitxelenak *Apellidos Vascos* liburuan (AV, 3, 311) *Ipiñabar* ('goiko aldea kimatu zaion haritz gaztea') terminoaren aurreneko osagaia **iben* / **ipen* dela deritzo, eta **ibeni*-tik etorri delako aukera ez du baztertzen. Bigarren osagia *abar* (gazt. 'rama', 'ramaje') dela ere argitzen du. *Fonética Histórica Vasca*-n (FHV, 64) adierazten duenez, ordea, *i*-k eta *u*-k aurreko bokalean eragitea gertakari aski orokorra eta zaharra da. Izan ere, bi silaba baino gehiago dituzten hitzetan aurreneko silabako *e* eta *o* itxi egin dira hurrengo silabako bokala itxia denean (*i* eta *u* emanaz). Areago: Errenteriako irakasleak erdialdeko euskalkiko *imia*, *ipiña* ('cuartal de fanega' < lat. *hemina*) dakar aldaketa horren etsenplutzat. Gure aldetik, esan beharrean gara Oiartzunen *Epentza* baserria dagoela eta, Goikoetxeak eta Lekuonak (2007: 125) biltzen dutenez, horixe dela aldaki arruntena idazkietan, nahiz eta, egon, 18. gizaldian *Ypenza* / *Ipenza*-ren hiru agerraldi badauden.

Mitxelenak aipatu *imia* terminoaren harira, bada gurean IMIA izeneko lekua ere⁶²¹. Belarriz bildu dugu (*Imiya* [ímiyà], Berr. z.; *Ibiyako gaña* [ibiyakò gáñà], Berr. z.) eta, ikusten den bezala, *-m-* / *-b-* aldizkatzea dugu berriemaile beraren ahotan.

Lur landuen sailean badira *luberri* espezifikoaren erakuskariak. Aurreneko aipamena 19. mende erdialdekoa da (*Lurberriya*, 1848-1850, HTR4, 9 au.) eta 20. mendeko agerraldi bat ere badago (*Luberri*, 1920, HUA57, 52 or.). Ahozko tradizioan *Luberri* (1989, UUTB) baten testigutza bildu dugu, baina aurrekoekin zerikusia duen ez dakigu. Hain zuzen, *luberri* termino ezaguna da oraindik gurean⁶²², generikotako jaso ez dugun arren.

⁶²¹ *Imigain* (1900) biltzen du Jimeno Juriok (1989b: 244) Oltza zendean.

⁶²² Artikuluaren erabilpenak igurzkarri sabaikoaren garapena eragiten du egun ere, hiatoari hobeki eusteko.

Lur landugabeei dagokienetan, LARRATS toponimoaren aipamen zaharrenak 17. mendekoak dira⁶²³ ("... y el [mojón] de Larras [...]", 1628, DUA1; "... el sel maior de Larras [...]", 1683, HUA28). Xehetasunetan sartuz gero, tradizio idatzian aztertu ditugunen artean zaharrenetarikoa den izen espezifiko bakun hau sarritan azaltzen da eta ahozko tradizioan denetarik dago: batetik, hitz amaieran hortz hobietakoa dutenak kausitu ditugu (*Larratz*, [lárràtz], Larra. eta Txab 2) eta bestetik, igurzkari nahiz afrikari, hortz-hobietako bizkarkariarekin ebakitakoak daude (*Larras* [larrás], Id.) / [lárràs], Larr.; *Larrats* [lárráts], Larra. / [lárratsà], Id., *adl.s.*). Aintzat har bedi informatzaile berak saroi-izena bi modutara ahoskatzen duela eta, horrenbestez, dokumentazioa eta ahozko tradizioa gogoan hartuz gero, ahoskera zaharra igurzkariaz ala afrikariaz, edota hortz-hobietako ala hortz-hobietako bizkarkariarekin zen ezin dela jakin, jatorrizko forma *larrats* zela pentsa daitekeen arren⁶²⁴.

Paisaia gizakituaren arloko izen espezifiko bakunez jardungo dugu orain. TXABOLAREN erakusgarri zaharrena 19. mendearen erdialdeko agiri batean dago⁶²⁵ (*Chabola*, 1833-1845, HGR3, 79 au.), baina esan beharra dago 18. mendearen amaierako dokumentu batean *Charola* (1797-1833, HGR2, 54 au.) forma irakurtzen dela⁶²⁶ eta, gainera, 19. mendearen erdialde arte aldaera horren lekuko gehiago daudela, *Charola o Elurzulo* (1833-1845, HGR3, 80 au.) konparaziora. Bata eta bestearen kronologia kontuan hartuz gero elkarrekin zerikusia izatea ez da ezinezkoa, hots, egungo *Txabola* toponimoaren iturburua *Charola* izan liteke (aurrena ageri dena). Gogora bedi *txabola* usu baliaturiko izen generikoa dela gurean, baina, haatik, *txara* + *ola* ere egon liteke.

⁶²³ Muxika Urdangarinen (1987) "Errenteriako toponimoak" artikuluan *Larrax* / *Larraix* (1573, *lurtsaila*, 175 or.) toponimoaren berri ematen da, baina azterketan ez dugu aintzat hartu, *x* horren tokian dokumentuan zer dagoen ziur ezin delako jakin. Garbi dagoena da Nafarroako hainbat tokitan ere azaltzen dela, besteak beste, Aritzen (Itzan) *Larraçea* baitugu (1596. urtea; Jimeno Jurio, 1990: 93), Ororbian (Oltza zendean) *Larras basterra* (1592), Asiainen *Larraça* (1596. urtea; Jimeno Jurio, 1989b: 295, 103) eta Urritzolan (Arakilen) *Larratz* (*Larrazea*, 1714. urtean; *NTEM-XIII*, 118). Galarren ere ageri da, herriaren erdian dagoen plaza txikiak *Larraz* izena du eta (Jimeno Jurio, 1987b: 294). Artaxoan, azkenik, *Larratz* (*El Larraz* 1891) aurkintza biltzen dute Jimeno Juriok eta Salaberrik (1998: 222).

⁶²⁴ Mitxelenaren (*AV*, 395) arabera *larratz*-ek 'terreno baldío' adiera du eta, hain justu, ahota hartzen ari garen etsenplua buru horretan sartzen du. **Larratze*-tik etor litekeela ere iradokitzen du Errenteriako ikertzaileak.

⁶²⁵ Honekin zerikusia izan lezakeen *Chabola* (HUA44) oikonomoaren aurreneko aipamena 1843. urtekoa da. Ikus 6.3.§.

⁶²⁶ Dokumentuan *Chabolazar* (1797-1833, HGR2, 44 au.) forma ere erabiltzen da.

Abeltzaintza eta nekazaritzarekin lotutako hiru espezifikoko bakun daude gure esparruan. TXERRITEGI da lehenbizikoa⁶²⁷ (*Cherritegui*, 1860-1862, HTR10, 31 au.) eta bigarrena ahozko testigantza duen ITXITURA⁶²⁸ (1989, HUTB). Azkenik, bada *langa* mailegua⁶²⁹ espezifikoko bihurtu den lekukotasuna bat⁶³⁰ (*Langa*, 1989, HUTB); ezizena izan litekeelakoan gaude, jatorriz oikonimoa delako.

Aurrekoekin batean, LUBAKI izeneko leku bat dago gurean⁶³¹ (*Luakiya*, 1989, HUTB) eta LUBAKIZ KANPO / LUBAKIZ BARRENA izeneko beste bi ere bai. Aurreneko kasuan bezala, *Luakizkanpo* (1989, HUTB) eta *Luakiz barrena* (1989, HUTB) ahoskatzen dituzte berriemaileek, bokal arteko ezpainkaria gabe alegia. Toponimo bereziak dira, bi osagaien artean instrumentalaren hondarkia dutelako (cf ITXITUZ KANPOA eta ITXITUZ BARRENA); hain justu, oso gutxi dira horrelakoak gurean.

Industria alorrean, lehenik eta behin, IGARA⁶³² oronimoaren kasua salbuespentzat jotzen dugula esan beharrean gara (<eihera?), gainerakoan beti *errot*a terminoa aurkitu baitugu. Bada iturburutzat *telleria* mailegua duen toponimoa ere, aurreneko aldiz 1628. urtean kausitu duguna ("... *reca de Tellería* [...]", 1628, DUA1). Beraz bada, zaharrenetarikoa da izen espezifikoko bakunen sailean. Gainera, 18. mendeko bi lekukotasun daude (*Telleria*, 1773, VEK1B eta "*Casa inmediata llamada Telleria de Arano* [...]", 1797, HUA41), baita 19. gizaldiko bat (*Telleria*, 1898, EGZ). -A itsatsia gabeko formak, egungo ahoskeraren eite bera dutenak, 20. mendean azaltzen dira lehen aldiz (*Casería Telleri*, 1953, IGC2 eta *Teleri* 1983, GFA2). Izan ere, ahozko tradizioan -a itsatsiaren erabateko galera eta bokal arteko dardarkari ahularen erorketa azpimarratu beharra daude; azken hori segidan beste generiko bat dagoenean gertatzen da batik bat⁶³³ (*Telleiko borda* ([télleikò bórdà], Txim.; *Telleiko kaskua* [télleikò káskuà], Aska.).

⁶²⁷ TXERRITEGIETA toponimoa 18. mendearen amaieran lekukotzen da estreinakoz (*Borda de Arizola o Cherritegieta*, 1797-1833, HGR2, 67 au.) eta 19. mendean bigarren agerraldia dago (*Cherriteguieta*, 1847-1848, HTR3, 5 au.). Cf. 1591ko *hurandegui*a; ikus 2.9.§

⁶²⁸ Gurean badaude *Itxutus barrena* (1989, HUTB) eta *Itxutus kanpua* (1989, HUTB) toponimoak.

⁶²⁹ Latinezko *planca* ('pasabidetxoa, zubitxoa') da iturburua. Cf. Gendrons (2006: 73).

⁶³⁰ 1857. urteko izendegian *Langaurreta* toponimoa azaltzen da (HUA48, 40 or.) eta 1942ko mapa batean *Langa-berri* (IGC1) dago idatzirik.

⁶³¹ *Luakiatzia* (1989, HUTB), *Luakatzia* (1989, HUTB), *Luakiz barrena* (1989, HUTB) eta *Luakiz kanpo* (1989, HUTB) formak ere badaude gure esparruan.

⁶³² *Igara* (1989, UUTB; [igará], Benta); *Igara erreka* (1989, UUTB).

⁶³³ Badira dardarkariz ahoskatzen duten berriemaileak (*Telleri* ([télleři], Iz.; *Tellerierreka*

Teilak egiteko azpiegiturez ari garenez gero, gaztelaniazko *tejería* terminoaren aurreneko aipamena 1843. urteko agiri batean topatu dugula esan behar⁶³⁴ (*Tejeria de Epele*, 1843, HUA44). Bukatzeko, **suterri* formaren nahiko lekukotasun zaharra dago tradizio idatzian ("... *devajo de Suterria* [...]", 1628, DUA1); honek *sutegi*-rekin duke zerikusia, baina eskribauaren erratua izatea ere litekeena da, toponimiaren aldetik kalitate eskaseko dokumentuan baitago.

ELURZULOren lehenbiziko erakusgarriak 18. mendearen amaieran aurkitu ditugu eta zenbait etsenplu jar genitzake horren lekuko: *Elurzulo* (1797-1833, HGR2, 45 au.; 1797-1833, HGR2, 58 au.; 1797-1833, HGR2, 66 au.), *Elurzuloa*, 1797-1833, HGR2, 47 au.). Badaude 19. mendeko aipamenak (*Charola o Elurzulo*, 1833-1845, HGR3, 80 au.) eta 20. mendekoak ere bai (*Cromlech Elurzulo*, 1983, GFA2).

Jarraian, begira diezaiegun etxeei. Ostalaritzaren sailean, *benta* mailegua iturburu duen baserria dago Urnietan⁶³⁵ (*Benta* [béntà], K.) eta toki publikoen alorrean, berriz, *lonja* maileguaren testigutzak daude Hernanin. Idatzizko lekukotasun bat dago (*Lonja*, 1920, HUA57, 888 or.) eta informatzaileek ere aipatzen dute, EREÑOTZU aldekoek batez ere (*Lonja* [lónjà], K.).

Kirola egiteko tokiak izendatzen dituzten espezifikoei lotuko gatzaizkie orain. Hasteko, PALANKALEKU toponimoaren erakusgarria dago gurean⁶³⁶ (*Palankaleku* [pálankalekú], Amu.) eta bada *Bolaleku* izeneko tokia ere⁶³⁷. Horrez gainera, *Pilotasoro* izena oinarri duten toponimo bat baino gehiago topatu ditugu. Aurreneko testigantzak 18. mendearen amaierakoak dira (*Pelotasoro*, 1797-1833, HGR2, 48 au.; *Pillotazoro*, 1797-1833, HGR2, 64 au.) eta 19. mendekoak ere badira (*Pillotasoro*, 1852-1854, HTR6, 15 au.; 1863, HRU8, 47 bin.). Era berean, 20. mendeko erakusgarriak ere

([télletjerrekà], Aska.).

⁶³⁴ Iturri idatzian baserria dela jakinarazten da. Handik denbora gutxira, 1864. urtean, berriro *Tejeria de Epele* (HUA47) formaz dokumentatzen da.

⁶³⁵ *Setabenta* [sétabentà] (Bent.) ere esan izan zaio.

⁶³⁶ Cf. Ikaztegieta *Balankaleku* (1999, IKM), Orendaingo *Balankaleku* (1998, ODM) zein Zegamako (1997, ZGM) *Palankaleku* (trikuharria). Altsasun ere azaltzen da (*Balankaleku*, NTEM-IX, 37).

⁶³⁷ Cf. Arrasateko *Bolalekua* (Ormaetxea, 1996: 181) edota Aguraingo *Bolaleku* (Lopez de Gereñu, 1989: 125).

kausitu ditugu (*Pillotasoro*, 1920, HUA57, 39 or.; "... *pasando por Pilotasoro* (= *prado de jugar a la pelota*) [...]", 1923, JMB1, 121 or.; "... *prado conocido por 'Pelota-zoro'* [...]", 1976, TA, 16 or.). Berriemaileek aztergai dugun izena duten lau toki aipatzen dituzte eta lehenbiziko silaban (dokumentazioan ez bezala) bokal erdikoa eta sabaiko albokaria duten formak nagusitzen dira. Aurreneko tokia *Pelotasoro* ([pélotasorò], Amu., Mari. 1, Mari. 2) eta *Pellotasoro* ([péllotasorò], Ek.) formekin izendatzen dute informatzaileek; bigarrena *Pelotasoro* ([pélotasoró], Amu.eta Ek.) formaz jaso dugu, eta hirugarrena, berriz, aurreneko kasuan gertatu moduan, sabaiko albokariarekin ebakitzen du berriemaileak (*Pellotasoro* [pellótasorò], Txab 2); laugarrena, eta azkena, *Pillotasoro* ([pillótasorò], Asta.) da.

Saroiaren erdiko guneen berri ematen duen ale bakarra dago izen espezifikoaren artean, ARTAMUGARRI baserri-izena hain zuzen. Errenteriako oikonomo honen aurreneko agerraldiak 19. mendekoak dira⁶³⁸ (*Artamugarri-berri*, *Artamugarri-erdi*, *Artamugarri-goicó*, 1857, HUA48, 61 or.) eta ahozko tradizioan askotariko aldaerak daude, gehienak informatzaile berak emandakoak: *Artamugarri* ([ártamugarri], Arta.) eta *Altamurri* ([áltamurri]) / *Altomurri* ([áltomurri]) / *Artamuarri* ([ártamuarri]) / *Altamuarri* ([altámuarri]) / *Altomuarri* ([áltomuarri], Id.).

Erljioarekin zerikusia duten toponimoei doakienez, KALBARIO maileguaren aurreneko aipamena 1797. urteko idazki batean dago ("... *sitio denominado Calvario* [...]", HUA41) eta hortik aurrera frankotan azaltzen da (*Mojon de Kalvario*, 1863, CB; *Kalvario*, 1944, GH01; 1953, IGC2; 1962, UTC; *Kalvario Mendilla*, 1980, IGN1). Gogora bedi generiko gisa ere agertzen dela gurean⁶³⁹. Ildo beretik, *Ermita* maileguaren estreinako aipamenak 18. mendeko bi mapatan aurkitu ditugu (*Hermita*, 1773, VEK1A eta VEK1B), baina esan beharra dago jatorriz erlijio-eraikuntza zena baserri bihurtu dela denboraren buruan⁶⁴⁰ (*Ermita*, 1843, *caserio*, HUA44; 1864, *caserio*, HUA47; *Ermitá*, 1857, *casa de labor*, HUA48, 45 or.; *Ermita*, 1934, *pabellones*, UUA9).

⁶³⁸ Cf. Errenteriako *Artamugarri* (1818) zuhaiztia; Muxika Urdangarin (1987: 155). Ikus 6.3.§.

⁶³⁹ Ikus 6.3.§.

⁶⁴⁰ BARINGARATEN (Errenterian) orobat agitu da (*Ermita-eche*, 1864, *casa de labor*, HUA48, 61 or.; *Baringarateermita* (1989, OM).

Ihartzeaz dagoen toponimoa da, darabilen informatzale bakarra dagoelako⁶⁴¹, eraikinaren ondoko baserrikoa hain justu (*Ermita* [érmità], Ol.).

Trinchera-ren ihartutako zenbait lekukotasun kausitu ditugu, singularrean eta pluralean deklinaturik daudenak (*Trinchera*, 1833-1845, HGR3, 82 au.; *Trincheras*, 1845-1846, HTR1, 1 au.). Izenondoak hornitutakoak ere topatu ditugu (*Trinchera Alta* (1932, HUA57, 455 or.; *Trinchera baja* (1932, HUA57, 454 or.). Paisaia gizakituarekin amaitzeko, diogun *urkamendi* ([úrkamendi], Lor. b.) terminoaren erakusgarri bat ere badela gurean⁶⁴², baina gauza jakina da esanahiaren aldetik *Urataka*-ren sinonimoa izan litekeela batzuetan, hots, ez dagoela ezinbestean gizakiei emandako zigorrekin lotua⁶⁴³.

Koronimiarekin zerikusia duten izen espezifiko bakunen arloan badaude MUGA toponimoaren lekukotasunak⁶⁴⁴. Aurreneko aipamena 1683. urteko testu batean aurkitu dugu ("... *arrio llamado Muga* [...]", HUA28), espezifiko bakuna izateko nahiko goiz, baina hortik aurrera 1773. urteko mapa batean baizik ez da azaltzen (*Muga* (1773, VEK1). Badago *Etxaondo* koronimian baliatu delako testigutza bat ere⁶⁴⁵ (*Echeondua*, 1920, HUA57, 633 or.), aurrekoa bezala, hau ere ihartuta dagoena eta generikotzat aurkitu duguna.

ABAROLEKUREN erakusgarri bakarra⁶⁴⁶ 1732. urteko idatzi batean dago ("*En Epelsaeza hiendo del paraje que llaman Abarolecua* [...]", HUA30, 420 bin.) eta, hala berean, *su-egur* terminoa toponimotzat erabili dela jakitera ematen duen lekukotasuna idoro dugu, azken hau 1708. urteko idazki batean: "... *todo el terminado llamado Suegurra, estaua declarado por de naturaleza de Monte Franco*", (HUA31).

⁶⁴¹ OLABERRI izenaz ere ezagutzen da.

⁶⁴² Informatzaileak esanahia ez zekien. Gure esparrutik kanpo (baina nahiko hurbil) *Urcamendilarre* (1850-1852, HTR5, 12 au. eta 14 au.) irakurtzen da Hernanin 19. mendearen erdi aldean.

⁶⁴³ Hain zuzen, latinezko *furca* eta **furcu*-ren eratorrietatik atera da ('bifurcación'). Ikus Salaberri (2007) eta Gendrons (2006: 62). Xehetasunetan sartuz gero, Latinezko *furca* terminoak Asturiasen duen oinordekoez jardukitzean, honakoa dio Concepción Suárezek (1992: 209) hitzez hitz: "Una *forcá* es en *Güerna* 'un paso estrecho entre peñascos desde una ladera a otra de la montaña', semejante a la *foz*".

⁶⁴⁴ *Mugaco ariza* (1635, 1637) toponimoa biltzen du Iñigok (1996: 300-301) Iturenen (Malerrekan) eta *Mugako erreka* hidrotoponimoa Jimeno Jurio eta Salaberrik (1992: 323-324) Iruñean. Ikus 6.3.§.

⁶⁴⁵ Ikus 6.3.§.

⁶⁴⁶ 'Azienda (zuhaizpean) eguzkitik babesten den tokia'.

ZILEGI toponimoa⁶⁴⁷ ere 18. mendean irakur daiteke aurreneko aldiz tradizio idatzian, ondoan *txiki* izenondoa duela: "... termino de Cillegui chiquia [...]" (1743, HUA30, 568 au.), "... loma entre Cilleguichiquia e Ernani (1833-1835, DUA3), "... terminos de Silleguichiquia [...]", (1797, HUA41). Garbi dago 20. mendearen hasieran, zilegimendien zatiketak direla medio, gaztelaniazko terminotzat erabili zela, *Cillegui Arantza-zabal* (1921, HUA57, 653 or.) edota *Cillegui Sagarreta-erreka* (1921, HUA57, 653 or.) bezalako formak ikusten baitira agirietan. Ahozko tradizioan termino ezaguna da oraindik⁶⁴⁸ (*Zilleiya* [zilleiyà], Ai. eta Po. / *Zillei* [zillein], Ai., in.) eta *zilegimendi* ere bai (*Zilleri-mendi* (IA-AZ, 122; *Zilleimendik* / *Zillegimendik*, 1989, UUTB). Oroit bedi *Cilleguieta* toponimoa 10. gizaldirako ageri dela Ibargotin (Nafarroan). Ildo horretan, Muxika Franco de Medinacelik (1996: 233) uste du bilakabidea *Zeligeta* > *Zilegieta* izan dela, *e* tonikoaren diptongazio erromanikoaren ondorioz. Hortaz, egile horren aburuz —azaltzen zaila izan arren— *Zilegieta* > *Zeligeta* > *Celigüeta* bilakabidea ez litzateke egokia, *Zeligeta* > *Zilegieta* baizik. Alabaina, hala Mitxelenak (AV, 614b) nola Salaberrik (2005: 100) *Zilegi*-rekin lotua degoela erakusten dute.

Bi hitz azkenik ETZELA eta MANTELE toponimoez. Lehenik eta behin, garbi dezagun etorki iluna dutela eta ez dagoela argi izen generikoak ote diren. ETZELAREN idatzizko lekukotasun zaharrenak 16. mendekoak dira, 1597. urtekoak hain zuzen, eta hasieran *i* bokala ikusten da bi testigantzetan (*Yçela*, 1597, *puesto*, LMZ, 43 or.; *Hiçela*, 1597, LMZ, 43 or.), baina 17. mendean erakusgarri bakarra dago eta hasieran *E-* du (*Ezela*, 1683, HUA28). Orobat 18. mendean, aipamen guztietan hasierako bokala erdikoa delako; horratik, ordu arte ez bezala, txistukari ondorengo bokala *-e-* edo *-a-* izan liteke (*Ecela*, 1773, VEK1A / *Etzala*, 1797-1833, HGR2, 60 au. eta 68 au.). 19. mendean gauza bera gertatzen da hitz barruan (*Etzela*, 1889, HUA53; *Aranoco-Etzelaco-gaña*, 1899, HUA53; *Etzala*, 1889, HUA54 eta 1899, HUA50) eta 20. mendean ere bi aldaerak erabiltzen dira (*Etzela*, 1923, JMB1, 144 or.; 1982, CAG, 186-187 or.; 1983, GFA2; *Etselako-artxurik*, 1926, JMB2, 121 or.; 1923, JMB1, 144 or.; *Etselako txokoa*, 1926, *término*, JMB2, 121 or.; 1926, *túmulo dolménico*, JMB2, 121 or.; 1982, CAG, 187 or.; *Cromlechs Etzela*, 1983, GFA2; *Etselako lepoa*, 1960, LPB,

⁶⁴⁷ Ikus 2. §

⁶⁴⁸ "Ordun meza ateatzezan zilleiyan alde" [órdun méza áteatzezàn zilleiyan áldè], Ai.).

61 or. / *Etzala*, 1911, IM; 1942, IGC1; 1960, LPB, 62 or.; 1983, IGN2). Ahozko tradizioan ere bitarikoak daude (*Etzala* [étzalà], Amu., Ek. eta En.; *Etzela* [étzelà], En. eta Ezk. b.). Laburbilduz, irudi du bilakabidea *Itzela* > *Etzela* > *Etzala* izan dela, baina hor gelditu behar, aurrera urratsik egin gabe.

MANTELE oronimoari datxikionez, ADARRA mendiaren iparraldeko magalaren izena da eta aurrenekoz 1538. urtean irakur daiteke dokumentazioan ("... *desde el dicho sel ala Peña nombrada Mantele*", HUA9); orduz gero sarritan azaltzen da, *Mantele* formarekin beti. Ahozko tradizioan *Mantale* nagusitzen da ([mántalè], Ai.; Amu. eta Mari. 2), berriemaile batek bustitako aldaera ebakitzen duen arren ([mánttalekò], Ai., l. g.). Etimoaren harira, gauza jakina da erdiguneko euskalkiko eta nafarrerako *maindira/e* latinezko *mantele* edo *mantile*-tik datorrela, *n* + *kontsonantea* segidaren aurretik *i* garatu baita arrunki alderdi horietan⁶⁴⁹. Bestetik, esan beharrean gara Beran (Bortzirietan) *Manttale* izeneko tokia dagoela⁶⁵⁰, 1856. urtean *Mandole* formarekin irakurtzen dena (*Mandoleco-arria*, *Mandoleco-beheco-soroa*; NTEM-IL, 102), baina ez dugu uste datu hori aski denik Urrietakoaren iturburua eite berekoa dela baieztatzeko.

⁶⁴⁹ Ikus Mitxelena (FHV, 160).

⁶⁵⁰ Cf. Sarasibarreko (Esteribarreko) *Manttelu* lekua (NTEM-XXXVI, 165).

8.1.2. Izen berezietan eta izen arrunt gizakizkoetan oinarri dutenak

Urnietan ANTISO izeneko baserria dago⁶⁵¹ eta haren aurreneko aipamena 18. mendearen amaierakoa da (*Anso*, 1794-1831, UGR3, 13 au.). Aurrerantzean idatzizko lekuko franko daude, guztiak estreinakoaren eite berekoak, salbuespen bakarra *Antso-baso* (1940, *monte alto*, UUA10B) delako. Ildo beretik, *Antso* ([ántso], K.) da ahozko tradizioan baliatzen den aldaera. Jakite ziurra da *Sanso* erromanikoa (< lat. *Sanctius*, *Sancti*) dela euskarazko *Anso*-ren iturburua, eta dismilazioa Erdi Arorako gertatu bide zela ere bai⁶⁵².

Bestalde, lehenbiziko aldiz 18. mendearen amaieran azaltzen den BAKERO mailegua dugu gure esparruan (*Baquero*, *Arizolachiqui o*, 1797-1833, HGR2, 38 au.). Astigarragako ERMAÑA oikonimoa ere, aurreko hori bezala, ezizena izan liteke (*Ermaña* [érmañà], K. eta Goi) / [ermáña], Erm.), baina ezin hori ziurtatu⁶⁵³.

Bi hitz, bukatzeko, HERKULES toponimoari buruz⁶⁵⁴. Hernani aldean zegoen (*Urruzunaburuan*), Urumea errekatik ez oso urruti (*Ercules*, 1797, *partida, cima*, HUA41), baina Greziako mitologiako pertsonaiaren gure esparruan azaltzearen zergatia zein den ez dakigu. Aukera bat da *Santsonarri* izenaz ezagutzen diren harritzarrekin izatea zerikusia (ikus 2.12.§.).

⁶⁵¹ 1589. urteko agiri batek Artazkotzeko (Oltza zendeako) *Anso* etxearen berri ematen du eta hura ere aiton-en-seeen bizilekua da, Urnietakoa bezala; Jimeno Jurio (1989b:87).

⁶⁵² Cf. *FHV*, 291 eta Salaberri (2003: 237).

⁶⁵³ Mitxelenak (*FHV*, 507) zehazten du Txorierriko *ermain* izenak ‘defecto físico’ adiera duela (cf. Oñatiko *ermaiño*). Bestetik, badakigu Nafarroako alderdi batzuetan *Ermin* izeneko tokiak daudela, Naxurietan (*NTEM-XXXVIII*, 212) eta Ollokin (Esteribarren) konparaziora (*NTEM-XXXVI*, 147). Hala berean, Lakarren (Deierrin) *Ermiña* dugu (*NTEM-XXVI*, 153) eta Saratsaten (Itzan), oster, *Ermiñaz*. Azken horren harira, ohar hau egiten dute biltzaileek: “*Ermin*, *Ermina* es un elemento muy repetido en la toponimia menor vasca de la Cuenca de Pamplona, Tierra Estella, Araquil y Barranca, lo cual hace sospechar que se trata de un antiguo genérico, aunque en ninguna parte lo hemos encontrado en uso en lengua vasca. Sin embargo, *ermina*, según J. M. Iribarren, vive en castellano de Tierra Estella significando una calleja estrecha entre casas por la que apenas cabe una persona. Tal vez sea éste su sentido en topónimos, ya que los parajes así llamados coinciden en general con pasos estrechos y desfiladeros. Este mismo tipo de terreno se llama a veces en castellano *calleja* (cf. *La Calleja de Arrunbide* en Urbasa), lo cual parece corroborar la hipótesis”, *NTEM-XIII*, 228.

⁶⁵⁴ *Hercules* toponimoa azaltzen da 1894. urtean Azpilkuetan (Baztanen); *NTEM-LII3*, 35.

8.1.3. Izen ez konkretuetan oinarri dutenak

Izen espezifikoki bakunei eskainitako azpiatalekin amaitzeko, izen ez konkretuetan oinarri duten bi mailegu hartuko ditugu ahotan. Lehenengoa PURGATORIO da⁶⁵⁵, estreinakoz 1797. urteko idazki batean aurkitu duguna. Hain zuzen, testigantza hori da izenburu nagusi edo iturburua PURGATORIOERREKA dela iradokitzen duena, *arroyo* bat zela zehazten baita (*Purgatorio*, HUA41). Honatx idatzizko beste erakusgarri batzuk: *Purgatorio* (1848, *Monte*, HINGR2, 11 zenb.), *Purgatorio-burua* (1854-1855, UTR7, 45 au.) eta *Purgatorio-erreka* (1920, *monte*, HUA57, 320 or. eta 1924, *Monte*, HUA57, 747 or.). Berriemaileek ezpainbiko ahostunarekin zein ahoskabearekin ebakitzen dute hitz hasiera eta hori ez da arrunta gurean (*Purgotoyo* [purgótoyò], *Purgatorio* [púrgatòrio] / *Burgatei* [búrgatèi], Amu.; *Purgatoyoerreka* [púrgatoyoérreká], *Purgatoyoko erreka* [púrgatoyokò erreká], Amu. / *Burgatoyoerreka* [burgátoyoérrekà], Etxol.; *Burgatoyoko erreka* [burgátoyokò érekà], Bez.). Gure esparrutik kanpo ezaguna den *Infernuko erreka*⁶⁵⁶ hidrotponimoaren ildokoa ematen du.

Aipatu nahi dugun beste toponimoa DESKARGA mailegua da, Gipuzkoa-Nafarroetako toki gehiagotan agertzen dena⁶⁵⁷. Gurean bi erakuskari ditu, bata Aranon (*Deskarga*, [déskargà], Ezk. b. / [deskárgà], Lor. b.) eta bestea Hernanin (*Deskarga*, 1982, CAG, 187 or.; *Deskarga* [déskargà], K.). Etorri zehatza zein den ezezaguna bada ere, gerrarekin zerikusia izan lezakeelakoan gaude, hots, inoiz militarren egoitzaren bat edota borrokaren bat egon dela adierazten duela deritzogu.

⁶⁵⁵ Cf. Alotzeko (Longidako) *El Purgatorio* aurkintza (*NTEM-XXXIII*, 41, 133).

⁶⁵⁶ Tolosan *Infernuerreka* ur-ibilgua dago (Elosegi Aldasoro & Goikoetxea Gazpio, 2006: 99), Iturenen eta Zubietan (Malerrekan) *Infernu Erreka* izeneko leku bana daude (Iñigo, 1996: 269, 385) eta Olazagutian (Burundan) ere *Infernuerreka* dugu (*NTEM-IX*, 74). Cf. Iturgoiengo (Gesalazko) *Barranco de Inferno* (*NTEM-XXVII*, 80) edota Trebiñuko *Camino del Inferno*; González de Viñaspre & Uribarrena (2005: 173).

⁶⁵⁷ Nafarroan ere kausitu da, Bortzirietako Lesakan esaterako (*NTEM*, IL, 210).

8.1.4. Izen espezifiko bakunen aldaketak

Bokalen sailean, asimilazio-disimilazio prozesuen ondorioz, bigarren silabako bokal erdikoa ireki egin da MANTELE eta ETZELA toponimoetan (*Mantele*, 1538, HUA9 > *Mantale* [mántalè], Ai., Amu., Mari. 2.; *Ezela*, 1683, HUA28 > *Etzala*, 1797-1833, HGR2, 60 au., 68 au; *Etzala* [étzalà], Amu., Ek., En. / *Etzela* [étzelà], En. , Ezk. b.). Azken toponimo horren harira, irudi du aurretik hitz hasierako bokala ireki dela (*Yçela*, 1597, *puesto*, LMZ, 43 or.; *Hiçela* (1597, LMZ, 43 or.).

Amaierako bokalei dagokienez, EPELA toponimoaren kasua adierazgarria da, aipamen zaharrenetako *Epela*-ren ordez (1467, HUA5; 1863, HRU, 46 bin.) 18. menderako *Epele* azaltzen delako (1739, HUA36) eta, hain zuzen, hori dugulako 19. eta 20. mendeetako agirietan nagusitzen den forma (1773, VEK1B; 1850-1852, HTR5, 12 au.; 1920, HUA57, 70 or.). Ahozko tradizioan ere *Epele* ([épelè], K.) bildu dugu. Amaieran bokal erdikoa duen aldaera *Epele-erreca* (1842, HUA45) edota *Epeleco Echeverri* (1937, AB) bezalakoen eraginaren ondorioa dela ematen du.

Diptongoen aldetik, ahozko tradizioan -a□-ren murriztapena izan da ZUAIZTI toponimoan (*Zuaizti* [zúaiztí], Amu. / *Zuazti* [zúaztí], Amu.), baita, segur aski, AÑOAREN kasuan ere (*Añoa*, 1773, VEK1A). Ildo beretik, -a□ > -a- agitu da INTXAUSTI toponimoan (*Insausti*, 1951, UUA18; *Intxusti* [íntxustí], Txim.).

Hiatoei begiratuz gero, -oa > -ua hersketaren idatzizko aztarnak berandukoak dira, 20. mendekoak hain justu (*Añoa*, 1773, VEK1A; JMB3, 268 or.; *Añua*⁶⁵⁸, 1936, HUA57, 305 or.; 1953, IGC2) eta, espero izatekoa zenez, badaude aldaketa horren ahozko erakuskariak (*Txerrendako pasaizua* [txérrendakò pásajzuà], Ol.). -Ea > -ia inflexioa ere 20. gizaldian azaltzen da estreinakoz (*Malcarpia*, 1920, HUA57, 112 or.; 1935, HUA57, 490 or.), baina aldi horretako idatzizko tradizioan ez da automatikoa (*Malcarpea*, 1932, HUA57, 212 or.; 1932, HUA57, 213 or.).

⁶⁵⁸ Ahozko tradizioan ere *Añua* ([áñuà], K.) bildu dugu.

Bokalen inflexioak ikusi ondoren, gatozen hiatuetara. Hasteko, ezpainbikoaren epentesiak badu indarra ahozko tradizioan (*Kurpittuba* [kúrɪttúba], Amu.; *Munuba* [múnubá], Ai.), nahiz eta, adibidez, 18. mendeko *Abarolecua*-n (1732, HUA30, 420 bin.) kontsonante horren zantzurik ez egon.

Hitz barruko *-ia-* segida murriztu egiten da batzuetan ahozko tradizioan, hau da, lehen osagaiak azken bokala galdu du (*Arrataka* [árratakà] / *Arratakak* [árratakàk], Amu.; *Arriatakak* [árriatakàk], Amu.; *Arritakak* [árritakàk], Mari. 2), baina hori baino garrantzitsuagoa da *-i + -a > -iya* eransketa automatikoa dela (*Luakiya*, 1989, HUTB), aldaketa horren idatzizko testigutzarik ez badago ere (*Chillardia*, 1794-1831, UGR3, 14 au.).

Hiatoekin bukatzeko, *-aia > -aya* sabakikaritzearen aurreneko lekukotasunak 19. gizaldikoak dira (*Talaya*, 1889., HUA55) eta, espero izatekoa zenez, badaude 20. gizaldiko etsenpluak ere (*Pasaya*, 1920, HUA57, 7 or. eta 1927, HUA57, 14 or.); ahozko tradizioan automatikoa da (*Talaya* [táláyà], Bentatx., Id. eta Larra.).

Kontsanteen aldaketen arloan, diogun hitz hasieran, ezpainbikoaren ordeaz, belarra ebakitzen delako lekukotasuna dagoela gure esparruan; metaforan jatorri duen *Pulpitu* maileguaz ari gara. Berriemaileak artikuluekin eta artikulurik gabe darabil (*Kurpittu* [kúrɪttó], *Kurpittu* [kurpítu] / [kúrɪttú] / [kúrɪttù], *Kurpittuba* [kúrɪttúba], Amu.). Era berean, ezpainbiko ahoskabea ahostundu egiten da (*P- > B-*) ahozko tradizioan kasu batean (*Purgotoyo* [purgótoyò], *Purgatorio* [púrgatórɪo] / *Burgatei* [búrgatèi], Amu.; *Purgatoyoerreka* [púrgatoyoérreká] / *Burgatoyoerreka* [burgátoyoérrekà], Etxol.; *Burgatoyoko erreka* [burgátoyokò érrækà], Bez.).

Ezpainbikoez ari garela, hitz barruko igurzkaria erori egin da ahoz IPIÑABAR (*Ipiñar* ([ípiñar], Ezk. b. Eta Txim.; [ipíñar], Lor. b. / *Ipiñabar* [ipiñábar], Lor. b.), LUBAKI (*Luakiya* eta *Luakiatzia*, 1989, HUTB) eta KANALZUBI toponimoetan (*Kanalzuiko erreka* [kanálzwikò érrækà], En.); ez da harritzeko, bertako hizkeran hola egiten delako.

Horzkarien sailean, lehenbiziko aldiz 1588. urtean kausitu dugun INTSUSADI toponimoaren aipamenen artean *-d-* > *-r-* aldaketa burutu dela erakusten duen 19. gizaldiko lekukotasuna dago (*Ynsusari*, 1843, HUA44). Horrez gainera, eta ahozko tradizioan oraingoan, hitz amaierako igurzkaria ezpainbiko (*-d-* > *-b-*) egiten dute informatzaileek batzuetan (*Intxusabi* [íntxusabi], Atx.; *Intxusai* [íntxusà], Atx). 18. mendearen bukaeran dokumentatzen den *Zumadi* (1797-1833, HGR2, 43 au., 51 au., 53 au. eta 58 au.) oikonimoa ere bietara ahoskatzen da egun, bokal arteko ezpainbikorik gabe (*Zumai*, 1989, HUTB) zein dardarkariarekin (*Zumari*, 1989, HUTB). INTSUSADI eta ZUMADIrekin gertatu moduan, TXERTUDI ebakitzera *-d-* > *-r-* aldaketa agitzen da ahozko tradizioan (*Txertui* [txértwi], Amu.; *Txertogi* [txértogi] / *Txerturi* [txérturi], En.) eta orobat ikusten da IDOIA toponimoaren txartelari erreparatuz gero (*Iroya*, 1928, JMB3, 268 or., [íroyà], Id.; *Iroyabea*, 1928, JMB3, 268 or.).

Dardarkariei dagokienetan, bokal erdikoaren protesien lehen lekukotasunak 18. mendekoak dira⁶⁵⁹ (*Errelladura*, 1739, HUA36; *Errolladura* (1797-1833, HGR2, 45 au.). Hitz barruan, *urataka* terminoaren testigantzak baditugu esaterako, eta batzuetan bokalarteko dardarkaria erori egiten da, baina beste batzuetan ez ([úatakà] / [úratakà] Etxol.); [úatakà] Ezk. b., Lor. b. eta Pag.; [úatakakò érrekà], Ezk. b.). TELLERI oikonimoaren kasuan, ordea, galera automatikoa da (*Telleiko borda* ([télleikò bórdà], Txim.; *Telleiko kaskua* [télleikò káskuà], Aska.).

ARTAMUGARRI toponimoaren kasua ere interesgarria da, horzkari aurreko dardarkaria albokari egiteko joera ikusten delako (dardarkari disimilazioa). Aldaketa horren lehen erreferentziak 20. mendearen erdialdekoak dira (*Altamo-bea*, 1942, IGC1) eta ahozko tradizioan bizirik dirauen zerbait da (*Altamurri* [áltamurri], Id. / *Altomurri* [áltomurri], Id. / *Altamuarri* [áltámuarri], [áltamuarri], Id. / *Altomuarri* [áltomuarri], Id.; *Altamugarribekoa*, 1989, OM; *Altamugarri erdikoa*, 1988, OBIE. Zernahi gisaz, ez du indar handirik, dardarkaria duen aldaerak bizirik baitirau⁶⁶⁰ (*Artamugarri goikoa* [ártamugárri goikóa], Arta., *adl.s.*; *Artamuarri* [ártamuarri], Id.).

⁶⁵⁹ *Arroil*-ekin lotuak badaude protesia (protesia bada) ez da berria izango.

⁶⁶⁰ Cf. *Artamugarri* (1818, LMM, 155 or.), *Artamugarri-erdi* (1864, HUA48, 61 or.) eta *Artamugarri-bekoa* (1962, UTC).

Txistukariei erreparatuz gero, hitz hasierako bizkar-hobietakoaren sabaikaritzea ikusten da, idatziz (*Chocoa*, 1794-1831, UGR3, 9 au.; *Chocoa*, 1797-1833, HGR2, 44 au.) eta ahoz (*Txerrendako pasaizua*, [txérrendakò pásajzuà] (Ol.). Era berean, bada *Insausti*-ren erakuskari bat, aurreneko aldiz 1951. urtean lekukotzen dena (*Insausti*, UUA18) eta berriemaileek sudurkari ondoko txistukaria busti egiten dute (*Intxusti* [íntxustì], Txim.). INTSUSADI toponimoaren kasuan estreinako agerraldia 1588. urtekoa da eta *-in-* segidaren ondoan *-s-* dago (*Ynsusadi*, HUA17, 141 bin.). Zentzu horretan, *-ch-* duten formak 20. mendean hasten dira azaltzen eta ahozko tradizioan mihi-punta hobietakoarekin (*Intsusadi*, *Intsusai*, *Intsusabi*, 1989, HUTB) zein sabaikoarekin (*Itxusai* [íntxusài], Atx.; *Intxusabi* [íntxusabì], Atx.) jaso diegu berriemaileei.

Kontsonante multzoen arloan kasu interesgarria dago, azkenik. LATXA toponimoaz ari gara, honen bilakaera **rtz > rts > ts* izan dela ematen baitu (*Larsa de Avillas*, 1467, HUA5; *Lassa / Laza*, 1595, HUA10; *Latze*, 1843, HUA44; *Latse*, 1864, HUA47; *Latxe* [látxè], K.).

8.1.5. Izen espezifiko bakuntzat erabilitako izenak

Espezifikotako erabilitako hirurogeitik gora termino kausitu ditugu guztira, gehien-gehiak geografia arlokoak, eta gutxi batzuk, bost hain zuzen, persona izenetan (*Antso*, *Bakero*, *Herkules*) edota izen arrunt ez konkretuetan (*Purgatorio*, *Deskarga*) oinarri dutenak. Erdia baino gehiago idatzizko agirietan bilduta daude eta, alde horretatik, lehenbiziko lekukotasunak 16. gizaldikoak dira (*Ynsusadi*, 1588). Zehaztu beharra dago, nolanahi ere, EPELA 15. menderako dokumentatzen dela (1467). 18. gizaldiko aipamen multzoa garrantzizkoa da eta, bestalde, esan dezagun maileguak ez direla urri, herena harrapatzen baitute gutxi gora-behera. Izen espezifiko bakuntzat zein generikotzat kausitu ditugunak, bi sailetan baliaturikoak, ehuneko hogeira ez dira iristen (*artamugarri*, *ermita*, *etxaondo*, *lats*, *malkar*, *ospel*, *portilu*, *txabola*, *ursalto*, *zingira* eta *zoko*). Multzo horretako erdiak generikotzat azaltzen direnean baino lehentxeago aurkitu ditugu espezifiko gisa, generikotzat aurrena topatu dugun bakarra *artamugarri* baita (1857 / 1607). Sail ezberdinetako toponimoen hainbatekoei erreparatuz gero,

paisaia gizakituaren eta fitonimiaren arlokoak dira gehienak, baina oronimiaren alorrekoek ere badute pisua.

Honatx, espezifikiko bakun gisa aurkitu ditugun terminoen zerrenda:

A. abaro-leku (1732), aino (1773), artamugarri (1857). **B.** benta. **D.** deskarga. **E.** elurzulo (1797-1833), ermita (1733), *errelladura* (1739) / *errolladura* (1797-1833), etxaondo (1920). **G.** gaztainadi (1932). **L.** lonja (1920). **H.** harpausu, harriataka. **I.** idoi (1928), intsausti (1951), intsusadi (1588), ipinabar, istinga, itxitura. **K.** kalbario (1797). **L.** langa, larratz (1628), lats (1467), loidi (1857), lubaki, lurberri. **M.** malkar (1797-1833), *malkarpe* (1920), *mantal?* (1538), mizpiradi (1833-1845), muga (1773), muino, muxikadi (1932). **O.** ospel. **P.** palankaleku, pasaia (1920), pilotasoro (1797-1833), portilu, pulpitu, purgatorio (1797). **S.** santsonarri, su-egur (1708), **suterri* (1628). **T.** talaia (1889), teileri(a) (1628), trintxera (1833-1845). **Tx.** txabola (1833-1845), txara, txerritegi (1860-1862, HTR10), txertadi (1797-1833), txillardi (1794-1831). **U.** urataka, urkamendi, urkidi (1799), ursalto (1768). **Z.** zerrenda, zilegi (1743), zingira, zoko (1794-1831), zuhaizti (1906), zumadi (1797-1833), zumardi, zumizti (1794-1831).

Espezifikoko bakunen aurreneko agerraldien diagrama

21.

	muino	pulpitu	harriataka	harpausu	portilu
	santsonarri	zerrenda	urataka	zingira	zumardi
	sasi	ipinabar	benta	palankaleku	urkamendi
	ospel				
1989	itxitura	lubaki	istinga	txara	langa
1950	intsausti				
1900	zuhaizti	muxikadi	pasaia	gaztainadi	lonja
	artamugarri				
1850	talaia	txerritegi	trintxera	loldi	idoi
	mizpiradi	lurberri	txabola		
	malkar	<i>malkarpe</i>	elurzulo	<i>errelladura / errolladura</i>	
18.-19.	zumizti	zumadi	txertadi	txillardi	pilotasoro
	zoko	ursalto	kalbario	ermita	
1700	urkidi	su-egur	abaro-leku	aino	zilegi
1600	larratz	teileri(a)	<i>*suterri</i>	muga	
16.	intsusadi	<i>mantel?</i>			
	lats				

8.2. Izen espezifiko elkartuak

8.2.1. *Mugatzailea + mugakizuna* egitura duten izen elkartuak

Izen berezia + bizigabe-izen arrunta egitura duten toponimoekin emango diogu hasiera azpiatal honi. Lehenbiziko tokian *izen berezi gizakizkoa* dutenak ikusiko ditugu.

AGUSTINSORO⁶⁶¹ (*Agustin + soro*; ‘Agustinen soroa’). Informatzaile bakarrak eman zigun eta lehen zatiko izen bereziaren nondik norakoa argitu gabe utzi zuen (*Agustinsoro* [agústinsorò], Pard. g. 1). Atentzioa ematen du bokal arteko belarra ez erori izateak, hots, **Austinsoro* ez ebakitzeak.

ANTONKALE (*Anton + kale*). Ezizena da eta, hortaz, (ikus FAGOLLAGA) ahozko aipamena bakarrik egotea ez da harritzeko (*Antonkale* [ántonkalè], Fag., Txil.). Etorki ezezagunekoa da.

BENTURAITURRI (*Bentura + iturri*; ‘Bentura deitura zuen norbaiten iturria’?; ‘ur-berezia ematen duen iturria’?). Lehenbiziko aipamena 19. gizaldikoa da eta etimoa argitzen du irudiz (*Bentura-iturri*, 1831-1845, UGR4, 21 au.), beste biek, alde horretatik, argitasuna baino gehiago nahasketa eragiten baitute (*Venta-iturri*, 1951, UUA18; *Bentitturri* [béntitturri], Mari. 2). Gure esparruan arrunta den bokal arteko dardarkari ahularen erorketak (*Benturaiturri* > **Bent(u)aiturri*), hiru bokaleko multzoaren sorrera eragin bide du lehenbizi eta, ondoren, *Bentaiturri* aldaeran, diptongoaren bat-egitea (*-ai-* > *-i-*). Guztiarekin, izatez, izen berezia izan beharrean *bentura* izen arrunta ere izan liteke (cf. MARIALOPEZERREKA eta PURGATORIOERREKA). Guztiarekin, eskribauak egindako etimologia kultoa izatearen aukera ezin da erabat baztertu.

JERONIMOSAGASTIA (*Jeronimo + sagasti + -a*; ‘Jeronimoren sagastia’). *Jerolimo-sagastiya o Sagastizarra* (1936, HUA57, 664 or.) da testigutza bakarra eta ihartu

⁶⁶¹ Cf., konparaziora, Etxabarri-Urtupiñako (Barrundiko) *Bartolomesolo* (1712); Lopez de Gereñu (1989: 103).

patronimo honek garbi erakusten du gurean *Je(r)olimo* erabili dela, hots, *-n-* > *-l-* disimilazioa burutzen dela (cf. *FHV*, 340). Cf. AGUSTINSORO eta AMONASAGASTI.

MARIALOPEZERREKA (*Maria Lopez* + *erreka*). Iharturiko hidrotponimo honen lekuko bat dago eta datu hori eskuan lehen zatiko izena zuen andrezkoa nor zen ezin jakin (*Maria Lopez erreca*, 1776-1794, UGR2, 3 au.).

MARTINTXULO (*Martin* + *zulo*; ‘Martinen zuloa’?, ‘martin arrantzalearen kabia dagoen zuloa’?). Lekukotasunak ahozkoak dira (*Martintxulo* [martintxulò], Txab 2, Txil.) eta, itxura batean, lehen osagaia pertsona-izena izanen da segur aski, baina toponimoa erreka batetik gertu dagoenez eta gurean horrelako hegaztiak badirenez gero, beste aukera da aurreneko osagaia ornitonimoa izatea.

MIKELAZELAIA (*Mikela* + *zelai* +*-a*; ‘Milekaren zelaia’). Iharturik dago eta ale bakarra kausitu dugu (*Miquelacelaia*, 1739, HUA36), baina garbi dago AGUSTINSORO eta JERONIMOSAGASTIA toponimoen sailekoa dela.

MARTINTXARRA (*Martin* + *txara*?; ‘Martinen txara’?). Lehenik eta behin, dardarkari anizkunak ez du jatorra ematen, herri-etimologiaren emaitza baizik; gurean horrelako gehiago badaude (ikus *Akolatxarra* < AKOLATXARA, 6.2.3.1. §). Kasu honetan, nolanahi ere, bestelako daturik ez dugunez, ezin erabateko ziurtasunik izan. Cf. MARTINTXULO.

Izen berezia + *bizigabe-izen arrunta* egitura duten toponimoen multzoan beste azpisaila hasieran *mitologiako izena* dutenek osaturikoa da. Gurean bi erakuskari daude eta horietako bat MARIZULO⁶⁶² da (*Mari*⁶⁶³ + *zulo*; ‘Mari [izeneko izakia bizi den] zuloa’). Estreinako testigantza idatzia 17. gizaldikoa da, baina salbuespena ematen du, sabaiko txistukari afrikatua duelako eta amaierako bokala falta delako (*Marichul*, 1682, *Josepha de*, EA2). Izan ere, *Marizulo* erabiltzen da idatziz usaian (1855, UEA1; 1944, UUA44; 1945, UUA15), nahiz eta dardarkari ahula galdu duen *Maizulo*-ren beranduko

⁶⁶² *Mari zulo* toponimoa biltzen du Aralarren Elosegik (1972: 151).

⁶⁶³ Ikus 2.12.§.

lekukotasunak badiren (1907, LMZ, 164 or.); areago, bokal arteko dardarkariaren erorketa tradizio idatzian azaltzen den aldi bakanetakoa baita hori. Itxarotekoa zenez, ahozko tradizioan bi formak jaso ditugu (*Marizulo* [marízulò], K. / [marízulòn], Amu., in.; *Maizulo* ([májzulò], K., Amu.).

SANTSONARRI (*Santson* + *harri*; ‘Santsonen jaurtikiriko harritzarra’). Badaude gure esparruan *Santsonarri*⁶⁶⁴ terminoa espezifikotako baliatu dela adierazten duten ahozko testigantzak⁶⁶⁵. Arrunki txistukari frikariarekin ebakitzen dute berriemileek (*Sansonarri* [sánsonarri], K.), afrikatuz ahoskatzen duen bat baden arren, eta ez nornahi gainera, informatzaile hoberenetakoa izandako Bartolome Uranga baizik (*Santsonarri* [sántsonarri], Amu.). Ikus 2.12.§.

Lehen osagai gisa izen bereziak dituzten leku-izenekin jarraituz, *bizigabe-izen berezia* + *bizigabe-izen arrunta* osaketa bide duten hiru ale daude. AZELAZELAIA (*Azelai(n)?* + *zelai* + *-a*; ‘Azelain jauretxearen zelaia’) da horietako bat, 18. gizaldiko agerraldia baizik ez duena (*Acelacelaia*, 1739, HUA36). Andoaingo *Azelain* jauretxearekin zerikusia izan lezakeelakoan gaude.

MALTALURRA da bigarrena (*malta?* + *lur* + *-a*; ‘*malta* izeneko landarea ateratzen den lurra?’; ‘*Malta* baserriaren lurra?’). Aipamen bakarra 1920. urtekoa da (*Maltalurra, ribera*, HUA57, 804 or.) eta lehen osagaiaren nondik norakoa zehatz-mehatz zein den ez dakigu.

TOLEDOLURRA aurrekoaren ildo berekoa da (*Toledo* + *lur* + *-a*; ‘Toldedo[txiki] baserriko / Toldedo[txiki] familiaren lurra?’) eta hiru lekukotasunak agiri berean daude, hain zuzen Hernaniko 20. gizaldiko amilaramenduan (*Toledo-lurra* (1936, *terreno herbal, ribera*, HUA57, 93 or.; *Toledo-lurra* (1936, HUA57, 93 or.). Lehen osagaia nagusiaren deitura zein baserriaren izena dela dirudi.

⁶⁶⁴ *Sansonen arriya* ([sánsoneñ árriyà], Mari. 2) forma ere jaso dugu.

⁶⁶⁵ Tolosan (Elosegi Aldasoro & Goikoetxea Gazpio, 2006: 279) eta Oiatzunen (Goikoetxea & Lekuona, 2007: 279) *Sansonarri* geonimoa ez da ezezaguna.

Izen berezietan oinarri dutenak ez ezik, izen arrunt gizakizkoak lehen tokian dituzten toponimoak ere badaude gurean. Horietako bat AMONASAGASTI da (*amona* + *sagasti*; ‘amonaren sagastia’). Ihartuta dago (*Amonasagasti*, 1833-1845, HGR3, 78 bin.), baina gardenena da, halere. Cf. AMUNOLA eta JERONIMOSAGASTIA.

Mugakizuntzat *-etxe* duten bi toki-izen daude, AITONETXE eta APAIZETXE, biak ahozko tradizioetik bildurikoak (*Aitonetxe*, [áitonetxè], Last. b.; *Apaizetxe*, [ápai̯zetxè], K.). Bide batez, diogun APAIZARRI oronimoa ere badagoela gurean (*apaiz* + *harri*; ‘apaiza bizi zen harria’⁶⁶⁶). Berriemaile batek aipatzen du (*Apaizarri* [ápai̯zarri], Txab. 1) eta badirudi jatorriz **Apaizarrietako erreka* forma lukeen *Apaizetako erreka* ([ápai̯zetako erreka], Txab. 1) hidrotponimoaren iturburua izan daitekeela.

BUNANARRANBIDE (*unai*, *unan-* / muino, *muna-* [**buno-*, *bunan-?*] + *Arranbide*⁶⁶⁷). Honen lekukotasun bakarra kausitu dugu (*Bunan Arranbide*, 1554, EUA2, 122 or.) eta, hortaz, etimoa zein den jakitea zaila da. Besteak beste, bi aukera daude; lehena da aurreneko osagaia *unai* apelatiboaren elkarketarako aldaera izatea (*unan-* ⁶⁶⁸) eta, ildo horretan, bada gurean UNAMUNO izeneko lekua. Lehenbiziko elementuan *mu(i)no* (*muna-*) izen geografikoaren *bunan-* (< **buno-*) aldaera egotea da beste hipotesia⁶⁶⁹.

DONTZELLAITURRI⁶⁷⁰: (*dontzeila* + *iturri*; dontzeilaren iturria’). Ahozko toponimoa da (*Dontzella*⁶⁷¹, 1988, OBIE; *Dontzellaitturrita*, 1989, OM; *Dontzellaitturri* [dontzelai̯tturri] / [dóntzellai̯tturri], Id.) eta etimoa argi lezakeen kontakizunik ez dugu jaso.

⁶⁶⁶ Informatzaileak emandako argibidea (Txab. 1).

⁶⁶⁷ Ikus ARRANBIDE.

⁶⁶⁸ Hor dago, adibidez, *Una maizter* (1167) apelatiboa (< **unan-maizter*; AV, 578); ikus, halaber, Mitxelena (1964: 49). Cf. Oibar aldeko *Hunamendico* (1076; Lakarra (1965: 75) edota Baztango *Unasaroia* (NAO, Errege-Auzitegiak, prozesuak [epaiketak] 085921 zenb.).

⁶⁶⁹ Ikus AV, 458.

⁶⁷⁰ *Donzellasoro* aurkintza dago Urretxun, aurreneko aldiz 1851. urtean aipatzen dena (Ugarte, 1998: 71-72). Ildo beretik, Aranguren (Burundan) *Lamiturri* toponimoa dago, Urdiainen (Burundan) *Andramariturri* (*Andredonemariaturria*, 1699; NTEM-XXXVII, 40) eta Unanun (Ergoien) *Sorginiturri* (NTEM-X, 83).

⁶⁷¹ Mapan iturriei dagokien gakoa du ondoan forma horrek.

ESKALANBERRI (*eska(le)? / + lanberri?*; ‘eskaleen lanberria’?). Bitariko lekukotasunak kausitu ditugu, idatzizkoak (*Escalamberri*, 1936, HUA57, 796 or.) eta ahozkoak (*Eskalanberri* [éskalanberri] / *Eskallanberri* [éskallanberri], Etxol.). Albokariaren bustiduraren nondik norakoa ezezaguna da, baina herri-etimologiarekin duke zerikusia. Hain zuzen, bi bide daude, gutxienez, etorkia argitze aldera: bata, ‘eskale + lanberri’ osaketa da (haplologiaz *Eskalanberri*), hau da, LANDERBASOren eredukoa izatea; bestea oinarrian gaztelaniazko *escala* terminoa egotea da. Ildo horretan, Corominesek *escalante* terminoa latineko *scala*-rekin (‘eskailera’) lotzen du, Pasai Antxoko *Eskalante* / *Eskalantegi* etxe-izenak aztertzen dituenean Elortegik (1992: 101) biltzen duenez.

FRAILEOSIÑA⁶⁷² (*fraile* [fraide] + *osin* + *-a*; ‘fraidea ito zen osina’?). Testigutza guztiak ahozkoak dira eta gehienak kasu markaz hornituta daude (*Praillian osiña* [prájlìàn ósiñà] / *Prallian osiña* [prállìàn ósiñà], Pag.; *Pralle osiña*, 1989, HUTB). Honenbestez, *F-* > *P-* aldaketak gure esparruko ahozko tradizioan izandako indarraren etsenplu baten aurrean gaude, baina, damurik, toponimoaren jatorria azaltzen duen testigantzarik ez dago. Cf. APAIZARRI.

LANDERBASO⁶⁷³ (*lander* + *baso*; ‘behartsuen basoa’). 16. menderako kausitu dugu estreinakoz dokumentazioan (*Landerbasoa*, 1583, HUA21, 2 bin.) eta 19. gizaldia arte artikuluekin azaltzen da usaian (*Landerbaso*, 1802, RAH 93 or.; 1831, *trozo*, DUA2). Badaude dardakari aurreko bokala ireki den idatzizko lekukotasunak (*Landarbasoa*, 1802, RAH 131 or.), baita metatesia izandako testigutzak ere (*Landrebaso* (1889, HUA55). Hain zuzen, *Landarbaso* aldaeraz gainera ([lándarbasò], K., Larra., Txab. 2), metatesia duen *Landrabaso* jaso dugu ahozko tradizioan ([lándrabasò], Asta., Id., Larra.). Litekeena da *-a-* > *-e-* irekitzearen arrazoia herri-etimologia izatea, *lander* izenaren adiera galtzearen ondorioz gertaturikoa; bestalde, dardakari anizkunaren ondoan *e* > *a* urratsa ezaguna da gurean. Nolanahi ere den, hiru informatzailek emandako forma metatesiduna azpimarratu nahi dugu, gurean horren etsenplu gutxi

⁶⁷² Cf. Urbasako *Frailezuloa* (NTEM-XVIII, 121-122) edota Bakaikuko (1713) *Abadealsasuaerorizaneozuloa* (Salaberri, 1992: 640).

⁶⁷³ *Landerrenea* biltzen du Iñigok (1996: 531) Iturenen (Malerrekan) eta Luzaiden *Landerr erreca beerecoa* eta *Landerr erreca garaycoa* sarioiak ditugu 1284. urtean (Lakarra, 1957: 45).

daudelako. Mitxelenari (*AV*, 390) jarraikiz, oraingo honetan *Lander* donostiarren ezizena denik ez dugu uste. Ildo horretan, gauza jakina da *Landerra* apelatiboa (‘el pobre’) 12. gizaldirako azaltzen dela Artaxoan (627, c. 1104; cf. *Landerridoia*), baita ere Lakarrak (1930: 250) 13. gizaldiko *Trigo de lander gari* terminoa biltzen duela. Cf. ESKALANBERRI.

LAPURRARRI⁶⁷⁴ (*lapur* + *harri*; ‘lapurak gordetzen diren harria’?). Ahozko toponimoa da (*Lapurrarri* [lápurrarri], Bentatx.) eta bada sail bereko beste ale bat gurean; LAPURTXULOZ ari gara (*lapur* + *zulo*; ‘lapurak gordetzen diren zuloa’), hau ere ahoz jaso duguna *Lapurtxulo* ([lápurtxulò] (K.)). Ingurunez landako bustidura da azpimarragarriena azken horren kasuan, elkartuaren bigarren osagaian ikusten den *-tz-* > *-tx-* sabaikaritzea, alegia. Cf. APAIZARRI.

MARKESAMUGA (*markesa* + *muga*; ‘Astigarragako markesaren lurren muga’). Metonimiaren adibidea da (*Markesamuga* [márkesamúgà], Atx. / [márkesamúgà], Añu.), baina berri samarra delakoan gaude.

SANTIZABAL (*santi-* + *zabal*). Dauden testigantzak idatzizkoak dira eta zaharrena 19. gizaldikoa da (*Santizabal*, 1868, *montazgo*, DJE; 1960, *monte bajo*, UUA10I; 1960, *regata*, UUA10I). Gaztelaniazko hagianimoaz gainera (*Santi[ago]*), aurreneko zatia *santu-* apelatiboaren *santi-* aldaera izan liteke⁶⁷⁵ (< lat. *sancti*).

UNAMUNO (*una[n]-* [unai⁶⁷⁶] + *muino*; ‘unaiaren muinoa’, ‘unaia egoten den muinoa’). Lehenbiziko agerraldia 17. gizaldikoa da eta *-u-* + *-i-* + *-n-* > *-uñ-* sabaikaritzearen lekuko dateke (*Unamuño*, 1683, HUA28), baina, nolanahi ere, argi dezagun handik aurrera *Unamuno* gailentzen dela aldi oro idatziz (1773, VEK1A; 1833-1835, *monte*, DUA3; 1926, *loma*, JMB2, 121 or.; 1960, *espolón*, LPB, 74 or.; 1982, *lugar*, CAG, 188 or.) eta, beraz, aurreneko agerraldiko *Unamuño*-k salbuespena dirudiela. Ahozko tradizioan *Unamuno* ([unámunò], Amu., Ezk. b., En. eta Txim.) nagusitzen da, nahiz eta *Unamune* ([unámunè], En.) ere bildu dugun. *Unamune* eta

⁶⁷⁴ Cf. Luzaideko *Ohoinarri* (Satrustegi, 1970b: 146).

⁶⁷⁵ Cf. Galipentzuko *Santitisi* (Salaberri, 1999: 1173-1174).

⁶⁷⁶ Ikus *AV*, 578; cf. AITONAREN BEGIRALEKUA eta BIXTARRI.

Unamene aldaera hauek loturazko bokalaren erabilpenarekin (*Unamuneko galbayua* [únamunekò gálbayuà], Ezk. b.) eta atzerako asimilazioarekin dukete zerikusia (ikus SAGASTIMUÑO).

AMAIRULURRA toponimoa ere bildu dugu (*hamahiru* + *lur* + *-a*; ‘hamairu jaberren lur-zatia’?), zoritxarrez, iharturik dagoena hau ere (*Amairu-lurra*, 1920, HUA57, 651 or.). Iturburua *hamairu jabeen lurra* sintagma dela irudi du⁶⁷⁷, baina hedadura-neurriekin ere izan lezake zerikusia⁶⁷⁸ (‘hamairu gizalan dituen lurra’?).

Sailkapenaren aldetik bereziak diren zenbait izen espezifiko dakartzagu ondoren. Bereziak diogu mugatzaileek egiazki gizakizkoak ez diren izakietan dutelako oinarria, hots, *intxixu* eta *sorgin* izenetan. INTXISUERREKA hidrotoponimoren (*intxixu* + *erreka*; ‘intxixuen erreka’) testigantza bakarra Oiartzungo ahozko tradiziotik bildua da (*Intxisu erreka*, 1989, OM) eta ez da harritzeko, herri horretan dauden *Arditurri*-ko zuloetan bizi ziren izaki mitologikoak baitziren *Intxisuak*⁶⁷⁹ (cf. SORGIÑERREKA).

Ildo beretik, lau dira gurean lehen osagaitzat *sorgin* apelatiboa duten izen espezifiko konposatuak. SORGINMALDA⁶⁸⁰ da aurrenekoa (*sorgin* + *malda*; ‘sorginen malda’) eta hau ere ahozko tradiziotik bildu dugu (*Sorginmalda* [sorgínmalda], Txab. 2). Bigarrena sabaikarituriko txistukaria duen SORGINTXULO da (*sorgin* + *zulo*; ‘sorginak gordetzen diren zuloa’) idatziz eta ahoz jaso duguna (*Sorguinchulo*, 1920, *Manzanal*, HUA57, 70 or.; *Sorguintxulo*, 1936, HUA57, 76 or.; *Sorgintxulo* 1989, HUTB). SORGINZULO dugu hirugarrenik (*Sorguinzulo*, 1835-1837, H.L.4, 85 au.), aurrekoak ez bezala txistukari bustigabea duena; iharturik dago. Laugarrena, eta azkena, SORGIÑERREKA⁶⁸¹ da (*sorgin* + *erreka*; ‘sorginak egoten diren erreka’) eta hau, berriz, ahoz baizik ez dugu bildu (*Sorgiñerreka* [sorgiñerrekà], Pard. g. 1 eta Pard. g. 2).

Gizakizkoenak ez ezik, lehen osagaitzat abereen izenak dituzten toponimo asko daude. AKELARRE (*aker* + *larre*) fitotoponioarekin hasiko gara. Ahozko testigutza dago,

⁶⁷⁷ Cf. Lizartzako *Amabisoro* (1999, LIM) edota Lezoko *Ogeisalleta* (1995, LRM).

⁶⁷⁸ Ikus Jimeno Jurio (1987: 435-436).

⁶⁷⁹ Barandiaran (1972: 111).

⁶⁸⁰ *Sorginmalda* toponimoa biltzen du Pasai San Pedron Elortegik (1992: 167).

⁶⁸¹ Oiartzunen ere *Sorgiñerreka* ur-ibilgua dago (Goikoetxea & Lekuona (2007: 285).

baina sorginekin lotzen duen lekukotasunik ez da bildu (*Akelarre*, 1989, HUTB). Akerrez ari garenez, AKERTZULO oronimoa ere bada gure esparruan (*aker* + *zulo*; ‘akerra eroritako zuloa’?, ‘akerra atertazen den zuloa’?). Berriemaileak afrikatuz eta frikariz ebakitzen du (*Akertzulo* [akértzulò] / *Akerzulo* [ákerzúlo], Mari. 2) eta hau ere ahozko literaturarekin egon liteke lotua.

ANTZUSAROBÉ (*antzu?* + *sarobé* [saroĩ]; ‘animalia antzuak gordetzeko saroia’?). Estreinako agerraldiak 17. gizaldikoak dira eta bi forma (*Antzu-* / *Antzi-*) ikusten dira orduko hitz hasieran (*Anzisarobé*, 1683, HUA28 / *Anzuserobé*, 1683, HUA28). 18. mendean *Anzuserobé* (1797, HUA41) kausitu dugu eta 19.ean, berriz, *Anchisarobé* (1833-1835, DUA3), *Anchistasarobé* (1833-1835, DUA3) eta *Anso-sarobé* (1868, DJE). Nolanahi ere, azken bi horiek forma berreraikiak direla uste dugu. Ahozko tradizioan hainbat aldaera bildu ditugu (*Antsuserobé* [ántsusaròbe], Amu.; *Antzuserobé* [ántzuseròbe], Mari. 2; *Antsoserobé* [ántsosaròbe], Amu.; *Antsosaabe* [ántsosaabè], Ek.; *Antzusabe* [ántzusabè], Amu., Mari. 2; *Ansusabe* [ánsusabè], Amu.; *Antsusabe* [ántsusabè], Mari. 1; *Antsuzabal* [ántsuzabàl], Amu., Mari. 2; *Antzuzabal* [ántzuzabàl], Mari. 2), baina *Antzi-* hasiera duen alerik ez dago. Hortaz, lehen tokian ‘antzu’ apelatiboa egon liteke (cf. ANTZUZABAL), baina *Anzisarobé*, *Anchisarobé* eta *Anchistasarobé* aipamenek iturburua ANTISTA ere izan litekeela iradokitzen dute. Alde horretatik, ANTISTA eta ANTZUSAROBÉ ondo-ondoan daude eta aurrenekoak 12. gizaldian hasten den idatzizko tradizio naroa du. Eite bereko beste toponimoa ANTZUZABAL da (*antzu* + *zabal*; ‘animalia antzuak larretzen diren zabala’) eta oraingoan ere berriemaile batek bitara ahoskatzen du toponimoa, hots, *Antzuzabal* ([ántzuzabàl]) zein *Antzuzabel* ([ántzuzabél], Larra.) darabiltza hark; bigarren aldaera hori loturazko bokalaren erabilpenarekin eta asimilazioarekin dagoke lotua: **Antzuzabal(eko)* > **Antzuzabel(eko)*. Cf. ALTZUZABALA.

ARRANBIDE⁶⁸² (*arran-* [arrano⁶⁸³] + *bide*; ‘arranoen bidea’?). 1566an hasten den tradizio luze samarra du (*Arranbide*, 1566, LMM, 155 or.) eta *Arrambide* aldaera

⁶⁸² Satrustegik (1970b: 138) *Arrañosin* biltzen du Luzaiden eta haren iritziz *arrain*-ekin zerikusia izan lezake. Cf. *Arnegi* herri-izena (< *Arranegi*; ‘arrano + hegi’). Ildo beretik, Kerexetak (1992: 172) *Arranegi* (1704) izeneko auzoa zerrendatzen du Lemoizen.

⁶⁸³ Ikus AV, 87.

erabiltzen da arrunki, nahiz eta *Arranbide* ere kausitu dugun (1773, VEK1). Ahoz *Arranbide* ([árranbidè], K.) gailentzen da, eta *Arranbi* ([árranbì], Arg.) salbuespentzat jo daiteke. Ohar bat, bidenabar: *Arranbide* haranean dago, URUMEA errekaen ondo-ondoan (cf. OIARBIDE).

ASTABIXKAR⁶⁸⁴ (*asta-* [asto] + *bizkar*; ‘astoek igotzen duten bizkarra’, ‘malda handia’?). Lehen osagaiaren azken bokala irekia edo erdikoa izan liteke eta, bestalde, ingurunez kanpoko sabaikaritzea agitu da (*Astabixkar* [ástabixkár] / [ástabixkàr], Amu.) / *Astobixkar* ([ástobixkàr], Amu.).

AZARILEPOA⁶⁸⁵ (*azeri* + *lepo* + *a*; ‘azeriak igarotzen duen lepoa’, ‘azeriak izaten diren lepoa’). Ingurunez landako bustidura dugu oraingo honetan ere⁶⁸⁶, (*Azeri lepua*, 1989, HUTB; [áxarilépuà], Txab. 1), -*oa* > -*ua* hersketaz gainera. Bada -*lepo* duen beste toponimoa: BELELEPO (bele + lepo; ‘beleak egoten diren lepoa’). Hemen ere, ahozko tradizioetik bilduriko lekukotasuna dago (*Belelepo*, 1989, OM) eta, aurrekoan ez bezala, mugatuko kasu markarik ez dago. Cf. OTSOLEPO.

BUZTANARRIA (*buztan* + *harria*). Izaki mitologikoek jaurtikitako harritzarraren izena da (*Buztanarriya* [búztanarriyá], Etxol.) eta, dakigula, harriak ez du buztan eiterik. Cf. SANTSONARRI eta ARRIUZZTUNA.

KATAMOTZARRI⁶⁸⁷ (*katamotz* + *harri*; ‘katamotz[ar]en gordelekua’). Badaude idatzizko testigantzak, berandukoak izan arren (*Catamozarri*, 1889, *punto*, HUA56 eta 1920, *montazgos*, HUA57, 887 or.; *Catamocharri* (1989, GS). Ahozko tradizioan txistukari afrikaria duen aldaera baliatzen da usaian (*Katamotzarri* [kátamotzarí], Amu.; [katámotzarri], Txab. 1; [kátamotzarri], Txim. eta Bezk.), baina *Katamozarri* ([kátamozarri], Txil.) forma ere bildua dago.

⁶⁸⁴ *Astobizkar* Baztango mendia da.

⁶⁸⁵ Etxalarren (Bortzirriak) *Axerilepo* tokia dago (*NTEM*, IL, 133) eta ildo berekoak dira Iturengo *Axerilur* eta *Axerixulo*. Iñigok (1996: 233) jasotzen duenez, antzeko formak daude Lesakan (*Azerizulua*), Igantzín (*Azarizulo*) eta Beran (*Azerizulo*). Cf. *Asarizuloa* (Jimeno Jurio, 1969: 374).

⁶⁸⁶ Izen arruntean ez da agertzen (*Azaya*, *Azeya*).

⁶⁸⁷ Cf. Aralarko *Katamoztegi* eta *Katamotzeta-ko koba*; Elozegi (1972: 151 eta 174).

KUKULARRE (*kuku* + *larre*; ‘kuku-belarra ateratzen den larrea’?, ‘kukua entzuten den larrea’?). Berriemaile bati bildutakoa da (*Kukularre* [kukúlarre], Id.), eta, zoritxarrez, toponimoaren etorkia garbi lezakeen argibiderik ez du ematen.

MANDARRI (*manda-* [*mando*] + *harri*; ‘mandoa dirudien harria’?, ‘mandoa igaro harria’?). Osaketa *manda-* + (*h*)*arri* delakoan gaude (*Mandarri* [mándarri], Txim. eta Id.), baina horrela dela ezin dugu ziurtatu. Cf. ASTABIXKAR.

OTSARRAMENDI (*-mendi*). Idatzizko iturrietan duen ibilbideari dagokionez, txistukariak grafia ezberdinak ditu (*Ossarramendi*, 1611, HUA24, 113 au.; *Ozarramendigaña*, 1728, HUA34; *Otzarramendi*, 1797-1833, HGR2, 57 au., *Otsarramendi*, 1845-1846, HTR1, 1 au.) eta dardakariaren ordeztasunak albokaria duen *Ozalamendi* (1739, HUA36) salbuespena ere jaso dugu. Ahozko tradizioan ez dago *tz* duen adibiderik, bai ordea *ts* eta *tx* dutenak (*Otsarramendi* [otsárramendi], Ek.; [otsárramendikò érrèkà], Al.; *Otxarramendi* [otxárramendi], Txab. 2). Bestalde, eta etimoari doakionez, aurreneko aukera lehen zatia izen berezia izatea da (cf. *Santiagomendi*) eta, ildo horretan, oroit bedi, Luchairek biltzen duen bezala (1881: 163), behinola bazela euskaraz *Osar* / *Ochar* apelatiboa (‘zakur’) (“C’est le mot labourdin *ozar*. C.L: 153, 1116”), *Garsisas Fortuniones Oxarra* pertsona-izenean legokeena hain zuzen. Haatik, gure esparruko toponimoak *-ts-* du, eta horrek aurreneko osagaia *ozar* / *oxar* izatea zailtzen du, gure ustez. Beste hipotesia lehen osagaia *otxar* (‘Granza’, *Rubia tinctorum*⁶⁸⁸) fitonimoa izatea da, baina orduan amaierako *-a* horren jatorria argitu gabe geldituko litzateke. Hirugarren posibilitatea Salaberrik (1997: 33) aipatzen duen **arrai* oinarria egotea da (*Ots[a]* / *Otz[a]* + **arra[i]* + *mendi*; cf. OTSAZULOETA).

Otso osagaia duten bi izen espezifiko elkartu daude gure esparruan. Lehenbizikoa OTSOLEPO⁶⁸⁹ da (*otso* + *lepo*; ‘otsoek igarotzen duten lepoa’, ‘otsoak ehizatzen diren lepoa’?). Idatzizko aipamenak berandukoak dira (*Otsolepo*, 1944, GHO1; *Osolepo*, 1962, UTC; *Otsolepo*, 1982, CAG, 185 or.) eta ahoz *Otsolepo* ([otsólepò], Amu. /

⁶⁸⁸ DVEF, 877 eta OEH, XIII, 777-778.

⁶⁸⁹ Cf. Iguzkitzako (Doneztebe ibarreko) *Portillo de los lobos*, NTEM-XXIV, 109.

[ótsolèpò], Ek., Mari. 1 eta Mari. 2) jaso dugu. AZARILEPOAren ildokoa da horrenbestez, eta gogoan har bedi lehen osagaiaren azken bokala ez dela ireki. *Otso* duen bigarren etsenplua OTSOZULO da (*otso* + *zulo*; ‘otsoa gordetzen den zuloa’, otsoak gordetzen diren zuloa). Ahozko lekukotasuna dago (*Otsozulo* [ótsosúlo], Amu.) eta hemen ere ez dago aldaketarik lehen osagaiaren azken bokalean.

POTOTXOERREKA (*pototxo* + *erreka*; ‘lepahoriak ibiltzen diren ur-ibilgua’?). Idatzizko tradizio naroa du (*Potochoerreca*, 1730, HUA35; *Potocho-erreca*, 1797-1833, HGR2, 45 au.; *Potochoco erreca*, 1797-1833, HGR2, 46 au.; *Potocho-erreca*, 1797-1833, HGR2, 48 au.; *Potich-erreka*, 1933, HUA57, 656 or.) eta ahozko tradizioan hiru aldaera jaso ditugu, guztiak informatzaile berak emandakoak, nahiz eta batzuk itxuraldatu samarrak egon: *Pototxaerreka* ([pótotxaérrekà]) / *Potxoserreka* ([potxóserrekà]) / *Putxuserreka* ([putxúserrekà], Okendo.). Azkuek (1984 [1905]: 910) biltzen duenez, *Martes martes* (lepahoria) delako piztiari *pototxa* esaten zaio Goizuetan eta Leitzan, *putotsa* alegia

TXINGURRITXULO (*txingurri* [*inurri*] + *zulo*; ‘inurrien bizilekua’, ‘zulo txikia’). Idatzizko testigantza bat baizik ez dago (*Chingurrichulo*, 1920, *manzanal*, HUA57, 625 or.), toponimo gardena badirudi ere. Bigarren txistukariaren bustidurak adierazkorra ematen du.

URDANTXULO (*urdan-* + *zulo*; ‘txerrizainaren⁶⁹⁰ zuloa?’). Idatzizko eta ahozko lekukotasunak daude, guztiak sabaiko txistukaria dutenak (*Urdanchulo*, 1920, *montazgos*, HUA57, 887 or.; *Urdantxulo* [úrdantxulò], Etxol.). Alde horretatik esan beharra dago gure esparruan bertan (Errenterian) badela busti gabeko txistukaria duen URDANTZULO (*Urdanzulo*, 1989, OM) toponimoa (Cf. LAPURTXULO).

Bi osagaietan bizigabe-izen arrunt konkretuak⁶⁹¹ dituztenak arras ugariak dira toponimo elkartuen arloan. ABALLARRIekin hasiko gara (*habaila* + *harri*; ‘habailarekin jaurtikitako harria⁶⁹²’). Estreinako aipamena 1923. urtekoa da (*Aballarri*, 1923, JMB1,

⁶⁹⁰ Ikus *AV*, 585.

⁶⁹¹ Zuhaitz eta landareen izenak bizigabetzat hartzen dira euskaraz (*arbolara igo*).

⁶⁹² Ikus 2.12.§.

93 or.) eta gainerako idatzizko agerraldietan forma bera kausitu dugu; orobat ahozko tradizioan (*Aballarri* ([abállarri], K.; [áballarri], Amu.; [aballárri], Mik.). Izaki mitologikoek jaurtikiriko harritzarra izendatzen du, SANTSONARRIk egin moduan.

ADARRAMENDI⁶⁹³ (*adarra* + *mendi*; ‘[abisu emateko] adarra jotzen den mendia’). Tradizio idatzian *Adarra* baliatzen da (1625, LMI, 230 or.; 1628, DUA1 eta 1833-1835, DUA3), baina informatzaile guztiek *Adarramendi* darabilte, *-mendi* osagaia erantsita alegia⁶⁹⁴. Zentzu horretan, mendia denez gero, sarritan aurretik gaztelaniazko *monte* terminoa duela agertzea ez da harritzeko (*Monte Adarra*, 1881, JOA eta 1898, EGZ). Makrotoponimo honek badu ahozko beste aldaera, *Agerre* hain zuzen. Aurreneko aldiz 20. mendean aurkitu dugu eta bistakoa da *Adarra* formaren bilakaera dela, egun *Aerreko zabala* eta antzeko formak erabiltzen direlako ahozko tradizioan, jatorriz ADARRA eta ADARRAMENDI ezberdinak ziratekeela iradokitzen dutenak, hots, dermioa ADARRA zela, eta ADARRAMENDI eta ADARREKO ZABALAREN gisakoek aurkintza zabal hori zatitzeko balio zutela, gehiago zehazte aldera (ikus 5.19 §). Guztiaz ere, informatzaile batek esaten duenez (Amu.), adarra joaz eta *lekaio* (oihu) bidez handik abisu ematen zelako du ADARRAMENDI izena mintzagai dugun lurraren-goraguneak (ikus LEKAIO).

ALTUGAIN (*altu?* + *gain*). Oikonimo honen erreferentzia zaharrena 19. mendearen erdialdekoa da; artikulua du (*Altugaña*, 1850-1852, UTR5, 40 au.), 20. mendeko idatzizko erakusgarriak ez bezala (*Altu-gain*, 1945, UUA15; *Altugain*, 1979, UUA20). Berriemaileek bokal arteko igurzkari belarra gabe ebakitzen dute arrunki (*Altuain* [áltuàjn], K.), *Altugain* (1989, UUTB) ere jaso a egon arren. Badaiteke erredundantzia baten aurrean egotea, bigarren osagaia *-gain* delako eta lehenbizikoak *altu* (gzt. *alto*) izen geografikoarekin izan dezakeelako zerikusia⁶⁹⁵. Nolanahi ere den, garbi dagoena da egungo *-ain* 19. eta 20. mendeetan *-gain* idazten zela (*-gain* > *-ain*).

ALTZIBAR (*haltz* + *ibar*; ‘haltzen ibarra’). Hau Isastik aipatzen du aurreneko aldiz 1625ean (*Alcibar*, *casa*, LMI, 102 or.) eta informatzaileek *Altzibar* ([áltzibàr], K.)

⁶⁹³ Cf. *Adarrecolepua*; Yanguas Miranda (2000 [1840] III: 1420).

⁶⁹⁴ *Adarra* forma ematen dutenek *Adarramendi* ere erabiltzen dute.

⁶⁹⁵ ALTUGAIN muino baten gainean dago.

darabilte usaian, hots, txistukari afrikatuarekin ebakitzen dute; bokal arteko kontsonantea gabeko aldaera ere entzun dugu (*Altziar* [áltziarrá], Amu., *adl.s.*). Ikusten den bezala txistukari afrikatua duten formak besterik ez dira baliatzen ahozko tradizioan.

ANGELUITURRI (*angelu*⁶⁹⁶ + *iturri*; ‘leku behearean dagoen iturria’). Idatzizko testigutzarik ez dago eta ahozko tradizioan, jatorrizkoa dirudien *Angeluitturri* ([ángeluitturri], Bentatx. eta Txab. 1) aldakiaz gainera, diptongorik ez duen *Angelitturri* ([ángelitturri], Bentatx.), sinkoparen lekuko den *Angletturri* ([ángletturri], Bentatx.) eta herri-etimologia dirudien (*Anjelitturri* [ánjelitturri], Larra.) jaso ditugu. Ohar bedi *Angelu* maileguak ‘beherea, zorua, sakana’ adiera duela⁶⁹⁷ eta latinezko *angulus*, *-i* izenaren *angellus* txikigarrian duela iturburua. Mitxelenak (*FHV*, 159-160) oroitarazten du *n* + kontsonantea segidaren aurretik *i* garatu dela batzuetan euskaraz (*aingeru*), nahiz eta baldintza beretan beste batzuetan bokal horren zantzurik ez egon (*angelu*; *Angellu*, Donemiliaga 1025). Maileguetan, latinezko *ll* euskaraz *l* bihurtu dela ere azpimarratzen du (*FHV*, 320), *-ellum* atzizkia zuen *Angellu*-k egungo *Anguelu* eman duela, alegia. Beste hizkuntza batetik harturiko izenekin jarraituz Mitxelenak (*FHV*, 311-312) antzinako *l* bokal artean *r* bihurtu dela oroitarazten du⁶⁹⁸ (*aingeru* ‘angel’), *n*-kin gertatu antzera, baina batzuetan alderantzizkoa ere gertatu dela irudi du⁶⁹⁹.

⁶⁹⁶ Gipuzkoan *Aingelu* (1767) etxea dago Pasai Donibanen (Elortegi, 1992: 61) eta Nafarroan ere badira zenbait lekukotasun, *Angelu* izeneko tokiak baitaude Urrotzen (*Angelu*, 1592; *NTEM-XXXVII*, 227) eta Adoainen (Urraulgoitin) (*NTEM-XXXI*, 62). Araban, bestetik, *Angelu* (Azua) eta *Angelua* toponimoak biltzen ditu Lopez de Gereñuk (1989: 41) Miñaon.

⁶⁹⁷ Cf. Campión (1985 [1892]: 62), Mitxelena (*AV*, 55) eta Iglesias (2000: 194).

⁶⁹⁸ Cf. *sor(h)o* ‘campo, prado’ < lat. *solum*.

⁶⁹⁹ Izun (Oltza zendean) 1661. urteko *Ayngueru yturri(a)*-ren 20. gizaldiko oinordeak *Anguiliturri* (1903), *Inguiliturri* (1903) eta *Ingliturria* (1926) dira. Hortaz, hitz hasierako diptongoa bateratu egin dela dirudi (*Ai-* > *A-*), eta gero *a* — *i* > *i* — *i* asimilazioa gertatu. Hala berean, Jimeno Juriok (1981:187) ongi asko dioen moduan, bokal arteko dardarkari ahula albokari bihurtu da. Hain zuzen, ikertzaile horrek (1992: 93) *Aingeruiturri* toponimoa biltzen du Añezkarren zein Oteitzan (Antsoainen) eta garbi ikusten da albokaria duten bi aipamenak berandukoak direla, 16., 17. eta 18. mendeetan dardakariz hornituta ageri delako artean. Zenborainen ere *Angiruiturri* hidrotponimoa dugu eta, *Anguiruiturri*-z (1715) gainera, *Angliturri* (1892) eta *Anguiliturri* (1892) / *Angiliturri* oinordekoak daude; *NTEM-XXXVIII*, 199. Bestalde, Iñigok (1986: 340) biltzen duenez, *Aingeruiturri* gobaralekua dago Zubietan (Malerrekan); ildo beretik, kanposantuaren ondoan eta handik ez oso uruti, Elgorriagan hain zuzen, *Aingelu* izeneko sakonunea dago. Azken hori *Angelu*-ren aldaera da seguruenera, egileak berak dioen moduan (1986: 159). Halaber, Tolosan eta Lizartzan *Aingerusoro* izeneko aurkintzak daude (Elosegi Aldasoro & Goikoetxea Gazpio, 2006: 49 eta 1999, LIM) eta, azkenik, Lopez de Gereñuk (1989: 41) *Angelusolo* (Urbina, 1794) toponimoaren berri ematen du.

AÑAGAIN (*ainar* + *gain*; ‘ainarra dagoen gaina’) oronimoak idatzizko erakuskari berri gutxi batzuk besterik ez ditu. Lehenbiziko alea 1951. urteko idazki batean aurkitu dugu eta *-gain* du bukaeran (*Añagain*, UUA18), baina bigarren lekukotasunean, bost urte geroagoko idazki batean, *-ain* irakur daiteke (*Añain-gaña*, 1956, UUA23). Idatzizko azken agerraldia 1968. urtekoa da (*Añaingo mendia*, 1968, UUA23). Belarriz *Añaiñ* ([áñajñèn], Ai., in. / [áñajngò léjzià], Larr. / [añajnméndí], Mik.), *Añaiña* [áñajñá] (Oiarbi.) artikuluduna eta *-e* loturazkoa duen *Añaiñe* [áñajné] (Mik.) jaso ditugu; *Añaain* (1989, UUTB) forma ere zerrendatuta dago. Cf. AÑAGORRI eta AÑARBE.

ARANZABAL (*haran* + *zabal*; ‘haran zabala’, ‘haraneko zabala’). Ahoz jaso dugun oronimo honi doakionez (*Aranzabal* ([aránzabàl], K.) sudurkari ondoko txistukaria frikaria dela nabarmendu nahi dugu.

ARBELAITZ (*harbel* + *haitz*; ‘arbelezkotik haitza [dagoen tokia]’). Hau ere berriemaileei bildu diegu (*Arbelaitz* [árbelàit̪z], K), baina, goikoa ez bezala, eta oikonimoa den heinean, exonimoa izan liteke, nolabait esan. Ikus ARBELAITZENA.

ARGARATE (*ar-* [harri] + *garate*⁷⁰⁰; ‘harri arteko pasabidea’). Bi dira gure esparruan honen erakuskariak. Bata Urnieta-Elduain mugan dagoen mendia da (*Argarate azpicoa*, *Argarate garaicoa*, 1739, VEK2; *Argarate*, 1944, GH02; *Argarate* [árgaraté], Amu. / [árgaratè], Ek.; *Argaate* ([árgaatè], Amu.; Ek.) eta, bestea, berriz, Urnietako baserria (*Argarate*, 1566, L.M.1, 161 or.; *Argate*, 1989, UUTB). Ikusten den moduan, ahoz, idatziz ez bezala, bokal arteko dardarkari ahula erortzen da batzuetan, baina ez beti.

ARGURUTZ⁷⁰¹ (*ar-* [harri] + *gurutz[e]*; ‘gurutzea duen harria [dagoen lekua]’). Estreinako erakuskaria 18. gizaldikoa da (*Argurucea*, 1797, *mojon*⁷⁰², HUA41) eta

⁷⁰⁰ ‘Mendatea’ adieraz gainera, ‘saroi-muga’ zentzua du, *Orotariko Euskal Hiztegi*an biltzen denez (VIII alea, 351. or.).

⁷⁰¹ *Argurutz* izeneko tokia dago Zenborainen (*Arriguruzea*, 1699) eta, gurean bezala, harrizko gurutzea dago han; NTEM-XXXVIII, 199.

⁷⁰² "... hasta el peñasco, ò piedra que llaman Argurucea, que sirve de mojon, y para su legitimidad por tal le tiene sobre la superficie una cruz artificial. Poco antes de esta piedra grande, ò mojon, existen otros dos tambien con cruces: el del medio plantificado, y móbile; pero el del extremo firme, y peremne, como la citada de Argurucea."

badira 20. mendeko testigantzak ere, biak amaierako bokala galdu dutenak⁷⁰³ (*Arguruz*, 1920, *punto*, HUA57, 44 or.; *Argurutz* (1932, *Terreno Montazgo*, HUA57, 614 or.). Ahozko tradizioan ere erorketaren lekuko diren formak bildu ditugu (*Arguutz* [árguùtz], Bort. b. eta Pard. g. 1; *Argutz* [árgùtz], Txil.) eta azpimarratzekoa da, bestalde, bokal arteko dardarkari ahularen desagerpena ere (cf. ARRIGURUTZEKO TONTORRA).

Aurrekoaz gainera, lehen tokian *har-* [*harri*] osagaia duen toponimo mordoa dago gurean. ARLEPOrekin jarraituko dugu (*har-* [*harri*] + *lepo*; ‘harrizko lepoa’, ‘harri arteko lepoa’) eta laburzki mintzatuko gara horri buruz: bi aipamen daude (*Arlepo*, 1944, GH01; GH02) eta iturria ez da fidagarria. ARMUNTOren (*ar-* [*harri*] + *munto*; ‘harrien muntoa’⁷⁰⁴) aurreneko aipamena, berriz, 18. mendearen amaierakoa da (*Armunto*, 1794-1831, UGR3, 17 au.) eta badaude 20. gizaldiko testigutzak (*Armunto*, *Armonite*, *Armute*, *Armuto*, 1951, *helechal*, UUA18). Gainera, informatzile batek ere aipatu zigun (*Armunto* [ármuntó] / [ármuntò], Ai.). Idatzizko zenbait formari erreparatuz gero, *monte* gaztelaniazkoa gure esparruko zenbait toponimoren mugakizuna dela ematen du. Etsenplu zaharrena 19. mendeko *Arismonite* (1831-1845, U.L., 425 au.) da eta horrelakoetan *-monte* gaztelaniazkoa *munto* (‘cerro’) euskaldunaren eskutik azaltzen da, behin baino gehiagotan *monte* / *munto* aldizkatzea gertatzen delarik⁷⁰⁵: *Armunto* (1951, UUA18) / *Armonite* (1951, UUA18); *Basamonite* (1951, UUA18) / *Basamunto* ([básamuntò], Larr.); *Errecamonite* (1925, UUA3) / *Errecamunto* (1945, UUA15). Nolanahi ere, *-munto* mugakizuntzat duten formak dira nagusi idazkietan hiru kasuetan, eta, gainera, ahozko tradizioan *-monte* bukaera duen aldaerarik ez dago. Hortaz, *-monte* herri etimologiaren ondorio dateke (Cf. MUNTTO).

ARRIGURUTZEKO TONTORRA / ARRIGURUTZEKO PUNTA (*harri* + *gurutze*; ‘harrizko gurutzearen tontorra’). Bi erakuskariak ahozko tardiziotik bildu ditugu (*Arrigurutzeko tontorra* [árrigurutzekò tóntorrà], En.; *Arrigurutzeko punta* [árrigurutzekò púntà], En.) eta, deklinatu gabeko testigantzarik ez dagoenez gero, izenburu nagusia ARRIGURUTZ ala ARRIGURUTZE den ezin jakin (cf. ARGURUTZ).

⁷⁰³ Mitxelenaren (*FHV*, 134) arabera, zenbait kontsonanteren ondoren ez dirudi maileguetan arau oso finkoak daudela eta hartu ziren garaiarekin luke zerikusia horrek (*gurutz* / *gurutze*).

⁷⁰⁴ Izan ere, hori da hara joanez gero ikusten dena.

⁷⁰⁵ Izaki geografiko bera izendatzen duten bikoez ari gara.

ARTONTOR (*ar-* [*harri*] + *tontor*; ‘harriaren tontorra’, ‘harrizko tontorra’). Bi berriemailek aipatzen dute (*Artontor* [ártóntòr], Ezk. b.; Txim.), baina, dakigula, ez dago harri edo harrite berezirik tontor hartan. Bada ildo bereko beste bat: ARTXUBIKO ERREKA⁷⁰⁶ (*ar-* [*harri*] + *zubi*; ‘harrizko zubiko erreka’). Ahozko toponimoa da eta txistukariaren testuinguruz landako sabaikaritzea ikusten da (*Artxubiko erreka* [ártxubikò érekà], Amu.). Han ez dago zubirik, horratik. Cf. ARKITURRI.

ARIZMENDI (*haritz* + *mendi*; ‘haritzen mendia’). Bi tokitan azaltzen da eta bietan bokal arteko dardarkari ahula gabe ebakitzen dute berriemaileek, hau da Urnietan (*Arizmendi*, 1794-1831, UGR3, 16 au.; *Aizmendi* [ájzmendì], K. / [ájzmendiá], Amu., *adl.s.*) eta Hernanin (*Arizmendi*, 1863, HRU, 40 au.; *Aizmendi* [ájzmendì], K.). Bustitako aldaera ere jasota dago (*Aixmendi*, 1989, HUTB).

ARKITURRI (*ark[u]* + *iturri*, *ark[a]* + *iturri*; ‘zubi⁷⁰⁷ ondoko iturria’?, ‘uharka ondoko iturria’?). Iharturiko hidrotponimo honen lekukotasun bakarra berandukoa da (*Arquiturri*, 1920, HUA57, 888 or.) eta, bestetik, gure esparruan zubi edota uharka ondoan dagoen iturririk ez da ezagutzen.

BASAMUNTO (*basa-* [*baso*] + *munto*; ‘basoaren muntoa’, ‘basoko muntoa’). Idatzizko tradizioan herri-etimologiaren ondorio diren *Basamortu* (1948, *sembradio*, UUA16) zein *Basamonte* (1951, *sembradio*, UUA18) bildu ditugu eta ahozkoan, berriz, *Basamunto* ([básamuntò], Larr.) jaso dugu. Ikus ARMUNTO.

BUZTINTZULO. BUZTINTXULO. (*buztin* + *zulo*; ‘buztinaren zuloa’, ‘buztina ateratzeko zuloa’). Bi dira gurean *buztintzuloak*. Errenteriakoa hortz-hobietako apikariarekin ebakitzen du informatzaileak (*Bustinzulo* [bustínzulò], Asta.), baina Hernanikoaren ahozko lekukotasunik ez dago (*Buztinchulo*, 1936, *camino vecinal de Loidi a*, HUA57, 177 or.).

⁷⁰⁶ Eite bereko izenak daude, besteak beste, Berriogoitin (*Artxubi*, 1952; Jimeno Jurio, 1992: 238); Arrasaten (*Artzubiko korta*, *Artzubiko kortie*; Ormaetxea, 1996: 259) eta Apinaizen (*Arzubi*; Lopez de Gereñu, 1989: 79).

⁷⁰⁷ *Arco* erromanikoa (< lat. *arcus*; ‘zubiaren arkua’) dateke sorburua. Cf. Gendrons (2006: 72).

ELORRIBI (*elorry* + *ibi*; ‘elorrrien ibia’). Lehenbiziko testigantza 16. gizaldikoa da eta hitz hasierako bokala falta du (*Lorribia*, 1573, HUA19, 7 bin.), baina orduz geroz forma osoa azaltzen da beti (*Elorrvia*, 1740, HUA30, 541 bin.; *Elorribia*, 1864, HUA47). 19. gizaldian hirugarren bokala irekirik duen aldaera dugu aurkitu estreinakoz (*-ibi* > *-abi*), asimilazio-disimilazio prozesuraren ondorioz segur aski⁷⁰⁸ eta aurrerantzean erabat nagusitzen da, hala idatziz nola ahoz (*Elorràbia* (1857, HUA48, 45 or.; *Elorrabi*, 1911, IM; *Elorrabia*, 1921, *caserío y pertenecidos*, HUA57, 440 or.; *Elorrai*, 1928, *casa*, JMB3, 268 or.; *Elorrabi*, 1937, AB; *Elorrabi* [elórrrabi], K.).

ERRAMUERREKA⁷⁰⁹ (*erramu* + *erreka*; ‘erramuen erreka’). Lekukotasun guztiak ahozkoak dira eta berriemaileek *-ue-* segida bateratuta ahoskatzen dute (*Erramuerreka* [érramwerrekà], Pard. g. 1, Pard. g. 2, Txab. 2).

ERREKAMUNTTO (*erreka* + *munto*; ‘errekako muntoa’). Oikonimo hau 19. gizaldian aurkitu dugu lehen aldiz eta jatorrizko forma datekeena erabiltzen da idatzizko iturrian (*Errecamunto*, 1857, *casa de labor*, HUA48, 71 or.). 20. mendean beste bi aldaera baliatzen dira *Errecamunto*-z (1951, UUA18) gainera, dagoeneko ikusi dugun *Errecamonte* (1925, UUA3) eta sabaikarituriko *Errecamuncho* (1966, *monte bajo*, UUA10L). Ahozko tradizioan, berriz, bustiriko aldakia dugu bildu (*Errekamuntto* [errékamunttò], Ai., K. eta Mik.) / [érrekamunttò], Amu.). Horzkariaren sabaikaritzearen arrazoia zein den ez dago garbi, baina, neurri batean, *munttegi* bezalako formen analogiaz sortu dateke. Hernanin bada aztergai dugun izena duen etxea, eta hura ere sabaiko horzkariz ebakitzen dute (*Errekamuntto* [errékamunttò], K.). Ikus ARMUNTO.

ERREKAZOKO. ERREKATXOKO (*erreka* + *zoko*; ‘errekako zokoa’). Aurrenekoaren testigutza bakarra ahozko tradizioetik bildutakoa da (*Errekazoko*, 1989, HUTB) eta Hernanin bertan beste erakuskari bat dago, idatzizko eta ahozko tradizioetan sabaiko txistukariarekin azaltzen dena⁷¹⁰: (*Errekatzoko*, 1921, *aprisco con terreno*, HUA57, 951 or.; *Errekatzoko* [érrekatzokò], Ezk. b., Iz.).

⁷⁰⁸ Labaien (Basaburu Txikin) *Elorribieta* toponimoa dago (*NTEM-LVI*, 151) eta, hortaz, han asimilazio-disimilazioa gertatu denik ez dirudi.

⁷⁰⁹ Cf. Lesakako (Bortzirietako) *Erramuegi*; *NTEM-IL*, 213.

⁷¹⁰ Lotzan (Berriobeitin) *Errekazokoa* izeneko aurkintza dago; *NTEM-I*, 141.

GALTZADAZOKOA (*galtzada* + *zoko* + *-a*; ‘harrizko bideko zokoa’). Lehen osagaiaren sorburua latinezko *calciata*-n du toponimo honek eta etsenplu bakarra *Galtzazokua* ([gáltzazókuà], Txab 2) da. Ikusten den bezala, hirugarren silabaren sinkopa gertatu da, bokal arteko horzkariaren erorketaren ondorioz (*Galtzadazokoa* > *Galtzaazokoa* > *Galtzazokoa*). Amaierako bokalaren hersketa ere azpimarratu nahi dugu (*-o* + *-a* > *-ua*).

GAZTAINMUNTTOA (*gaztain[a]* + *munto* + *-a*; ‘gaztainondoaren muntoa’, ‘gaztainen muntoa’). Bi lekuko daude, berriemaile berari jasoak biak, bata *-a*-rekin eta bestea gabe (*Gaztañamunttua* [gáztañamúnttuá] / *Gaztainmunttua* [gáztaĩnmunttuà], Aparr.). Agerikoa da bietan bigarren horzkariaren sabaikaritzea eta *-o* + *-a* > *ua* hersketa izan direla (cf. ERREKAMUNTTO).

GAZTELULURRA (*gaztelu* + *lur* + *-a*). Iharturik dago (*Gaztelu-Lurra*, 1937, HUA57, 425 or.), baina, lehen osagaia, izen arrunta ez ezik, deitura izan liteke (cf. GAZTELUTXO eta TOLEDOLURRA).

GOROSTARBE⁷¹¹ (*gorost-* [gorostĩ] + *-[h]arbe*; ‘gorostia dagoen toki harritsua’?, ‘gorostia dagoen harpea’?). Saroi honen lehenbiziko testigantza 16. gizaldikoa da (*Gorostarbe*, 1516, HUA7) eta berriemaileek bokal arteko dardarkari ahula gabe ebakitzen dute (*Goostarbe* [góostarbè], Amu. eta Mari. 2). Leireko (1104) idazki ezagunaren arabera *arbe*-k ‘petra super petram’ esan nahi du, hots, ‘harria harriaren gainean’. Irigoienek (1995: 150) dio ‘zoru harritsua’ (“suelo pedregoso”) dela adiera zehatza, baina, bestalde, gauza jakina da Hondarribian haitzen babesean egindako edo itxitako etxolei harpeak esan zaie, abeltzaintzarako ez ezik, gordeleku eta biltegi gisa ere baliatu izan direnak.

GURMENDI (*egur* + *mendi*; [sutako] egurraren mendia’). Fitotoponimoa ez ezen, (*Gurmendi*, 1921, *manzanal*, HUA57, 193 or.; 1936, *manzanal*, HUA57, 187 or.) oikonimoa ere izan zen behinola (*Gurmendia de Yrazusune aspicoa*, 1773, VEK1B) eta

⁷¹¹ Nahiko toki harritsua da. Goizuetan ere badago *Gorostarbe* izeneko tokia; NTEM-XLVII, 38.

ildo horretan, litekeena da Andoaingo baserriarekin izatea zerikusia (*Gurmendi*, 1857, HUA4, 83 or.). Azpimarratzekoa da aferesiaren erakusgarriak gutxi direla gurean.

GURUTZELEPOA (*gurutze* + *lepo* + *-a*; ‘gurutzearen lepoa’, ‘[bide]gurutzearen lepoa’). Ahozko testigantza bakarra dugu (*Gurutzelepua* [gurútlepuá], Larr.); ikusten den bezala, hitz amaierako bokal erdikoa itxi egin da (*-o* + *-a* > *-ua*), artikularen erabilpenaren ondorioz (Cf. ARGURUTZ eta ARRIGURUTZEKO TONTORRA).

ITURMENDI⁷¹² (*itur-* [*iturri*] + *mendi*; ‘iturri[ar]en mendia’). Gardena da, iharturik dagoen oronimoa izan arren (*Yturmendi*, 1739, HUA36). Badago *iturri* lehen osagaitzat duen beste toponimoa, ITURRITXOKO hain zuzen (*iturri* + *txoko*; ‘iturriaren txokoa’⁷¹³). Ahozko bi lekukotasunetan agitu sabakaritzea da esanguratsuen (*Iturritxoko* [itturritxokò], Aparr. / [ittúrritxokò], Etxol.).

JOKOMUNTTO⁷¹⁴ (*joko* + *munto*; ‘jokatzeko muntoa’). Ahozko erreferentzia dago, sabaiko horzkaria duena (*Jokomuntto* [jókomunttó], Ai.), baina berriemaileak izenaren etorkia garbi zezakeen argibiderik ez zigun eman (Cf. ERREKAMUNTTO).

KANALZUBI izena gaztelaniazko *acueducto*-ren parekoa dateke, Leitzarango indarretxeak urez hornitzeko zubi-gainean eraikitako ubideak izendatzeko erabili dela baitirudi; zernahi gisaz, Berastegiko informatzaile bati baizik ez diogu entzun. Bokal arteko ezpainbikoa gabe ebakitzen du, diptongoa eginez (*Kanalzuiko erreka* [kanálzwikò érrøkà], En.).

KATILLUITURRI⁷¹⁵ (*katilu* + *iturri*; ‘[edateko] katiluaren iturria’?, ‘katilu bat ur baizik ematen ez duen iturria’?). Bi lekukotasun daude, biak ahozko tradizioetik bilduak (*Katillo iturri*, 1989, OM; *Katilluiturri* [katillwitturri] (Id.). Bistan da lehenbizikoa

⁷¹² Cf. Burundako *Iturmendi* herri-izena.

⁷¹³ Izan ere, horrelaxe da: iturria dago txoko hartan.

⁷¹⁴ Cf. PELOTASORO eta PALANKALEKU.

⁷¹⁵ Urbanen *Katiliturri* hidrotponimoa dago: “Fuente del cazo”; *NTEM-XVIII*, 126. Hor dugu, baita ere, Aratzuriko (Oltza zendeako) *Catilluiturri*; Jimeno Jurio (1989b: 37). Cf. Larraulgo *Katillutxulo iturria* (1995, LRM).

itxuraldatua dagoela, alderdi honetan *iturri* hitza busti egiten delako normalki. Cf. TELLITURRI.

LARRAGAIN (*larre* + *gain*; ‘bazkalekua dagoen gaina’). Hernaniko sarioiaren erreferentzia zaharrenak 18. mendekoak dira; lehenbizikoa 1702. urtekoa da eta mugatzailea du (*Larragaña*, 1702, HUA29), baina bigarrenean ez da marka hori agertzen (*Larragain*, 1773, VEK1B). Besterik da hirugarrenaren kasua, herskari ahoskabearen grafemarekin azaltzen baita (*Larracain*, 1773, VEK1A), baina erratua delakoan gaude, gizaldi hartako gainerako lekukotasunetan *Larragain* forma dugulako (1797, HUA41; 1797-1833, HGR2, 43 au., 52 au., 63 au., 66 au., 72 au. 1799, HUA42, 171 bin.). 19. mendean *Larragain* topatu dugu gehienetan, bi adibidetan azentu-markarekin irakur daitekeena (*Larragáin*, 1857, HUA54, 46 or.; *Larragáin-berri*, 1857, HUA48, 46 or.). Badago, haatik, salbuespen bat: *Larrain* (1898, EGZ). 20. gizaldian bokal arteko igurzkari belarra dutenen pisua garrantzitsua da artean (*Larregain*, *Larregain*, *Larregaiñ*-), denboraren buruan, *Larrain*-ek gero eta indar gehiago badu ere tradizio idatzian. Ahoz *Larrain* ([lárraĩn], K.) erabiltzen da arrunki (cf. *Larragain* ([lárragàĩn], Añu.), *Larraiñ* (1989, HUTB) ere bildua egon arren⁷¹⁶.

LARRAPUNTA (*larre* + *punta*; ‘larrearen muturra?’). *Larrapunta* ([lárrapuntà], Añu.) da erakuskari bakarra eta litekeena da *punta*-k ‘muturra, iskina’ adieraztea⁷¹⁷, eta ez ‘goieneko aldea’. Ikus 6.2.1.2.§.

LEITZITURRI (*leize?* + *iturri*; ‘leizeko iturria’). Testigutzak ahozkoak dira eta txistukari afrikatua dute (*Leitzitturri* [léj̥t̥zittúrri], Amu. / [léj̥t̥zitturí], Mari. 2). Aurreneko osagaiak LEITZA makrotoponimoarekin zerikusia duenik ez dugu uste, bai, ordea, *le(i)ze*-rekin.

OIARBIDE (*oiar-* [oihan] + *bide*; ‘oihaneko bidea’). Oikonimo honen testigantza zaharrena 15. gizaldikoa da (*Oyarbide*, 1429, *casa*, HUA4) eta tradizio idatzian forma osoa azaltzen da beti; ahoz, ordea, azken silaba gabe ahoskatzen da usaian (*Oyarbi*

⁷¹⁶ Cf. (FHV, 198).

⁷¹⁷ Cf. Iglesias (2000: 206).

[óyarbì], K.). Aurreneko zatiaz Mitxelenak (*FHV*, 309-310) adierazten du zahar antzekoak diren konposatu batzuetan lehen osagaiaren bukaerako *n* desagertu egin dela edo, bestela, *r* bihurtu dela. Gehiago da: sarritan kontsonante aurrean azaltzen den *oi(h)ar-* dakar horren adibidetzat.

ONDARTXABAL (*hondar* + *zabal*; ‘hondarraren zabala’, ‘hondarra ateratzen den zabala’). Ahozko tradizioetik bilduriko etsenplua dago, sabaiko txistukaria duena (*Ondartxabal*, 1989, OM). Ikus 5.13.4. §. Ildo beretik, ONDARTZULO oronimoa dugu gure esparruan (*hondar* + *zulo*; ‘hondarraren zuloa’, ‘hondarra ateratzeko zuloa’), ahozko tardizioan kausitu duguna eta, URZULO toponimoak ez bezala, txistukari afrikaria duena (*Ondartzulo* [óndartzulò], Man.). Cf. BUZTINTZULO.

OTELARRE (*ote* + *larre*; ‘otearen⁷¹⁸ larrea’, ‘otea dagoen larrea’, ‘otea moztzen den larrea’). Idatzizko erakuskaria dago (*Otelarre*, 1956, *monte bajo*, UUA10G) eta, itxura batean, toponimoaren etorkia argitzeko aski dirudi. Cf. OTARRE⁷¹⁹.

PAGAZELAI (*paga-* [*pago*] + *zelai*; ‘pagoen zelaia’, ‘pago arteko zelaia’). Idatzizko eta ahozko lekukotasunak kausitu ditugu (*Pagacelay*, 1921, *terreno 1/4 lote*, HUA57, 169 or.; *Pagazelay*, 1936, HUA57, 189 or.; *Pagaxelai* [pagáxelài], Pag.), lehen osagaiaren azken bokala aldatu gabe duen forma barne (*Pagocelay*, 1932, HUA57, 875 or.). Bada antzeko egitura duen beste toki-izena gure esparruan, PAGOTXABAL hain zuzen (*pago* + *zabal*; ‘pagoen zabala’, ‘pago zabala [dagoen tokia]’), idatzizko eta ahozko iturrietan sabaiko txistukariarekin ageri dena (*Pagochabal azpia* (1831-1845, UGR4, 28; *Pagochaval, Lizarrachope o*, 1955, *monte alto*, UUA10F). Ahozko tradizioari dagokionez, bokal arteko bi frikarien galera izan da (*Paotxaal* [páotxaàl], Ai., Mari. 2, Zul.). PERRAZELAI⁷²⁰ ere PAGAZELAIren ildokoa da (*perra*⁷²¹ [*ferra*] + *zelai*;

⁷¹⁸ Multzokaria dirudi, zaila delako ote-landare bakarra egotea.

⁷¹⁹ *Otaerre* toponimoa biltzen du Ugartek (1998: 155) Urretxun, eta Elosegik (1972: 176), berriz, *Oterrea* Aralarren.

⁷²⁰ Cf. Gaintzako (Artzibarko) *Perrazabal* (Elosegi, 1972: 207).

⁷²¹ *Perra*, *ferra* ‘soroa’ izan liteke, erdarazko “perraña” hitzaren sinonimoa, alegia. Cf. Larragoako (Ameskoagoiengo) *Sarrico perrea* (1634; Salaberri, 1998: 52). Gurean adiera hori balu erreduantzia baten aurrean geundeke.

‘ferra-jokoan jarduteko zelaia?’). Damurik ahozko lekukoa baizik ez dago oraingoan eta, gainera, bestek bildutakoa da (*Perrazelai*, 1988, OBIE). Cf. JOKOMUNTO.

TRANPAZUBI⁷²² (*tranpa* + *zubi*; ‘[animaliak harrapatzeko] tranparen zubia’). Testigantza bakarra dago (*Tranpazubiko erreka*, 1989, UUTB) eta berriemaileak etimoa argitzen duen informazio osagarririk ez du ekartzen.

PRESAZABALI buruz ere labur mintzatuko gara (*presa* + *zabal*; ‘presako zabala’, ‘presa zabala [dagoen tokia]’). Badago idatzizko testigantza (*Presa-zábal*, 1936, *sebradio*, HUA57, 188 or.), baina ahozko tradizioan ezezaguna da.

PUTXUMALDA (*putzu* + *malda*; ‘putzu[ar]en malda’). Oraingo honetan lekukoa ahozkoa da (*Putxumalda* [putxúmalda], Larr.) eta bustidurak ingurunez landakoa dirudi, nahiz eta adierazkorra ere izan litekeen, putzua txikia balitz.

SAGASTIMUÑO (*sagasti* + *muino*; ‘sagastiaren muinoa’, ‘sagastiko muinoa’). Aldaera bat baino gehiago jaso ditugu, guztiak ahozkoak: *Sagastimene* / *Sagastiménia* (1989, UUTB); *Sagastimuño* ([sáɡastimuño]) / *Saastiménia* ([saástiménia], Ai.). Bukaerako *-mene* forma deklinabideko bokalaren erabilpenarekin (**Sagatimuneko*) eta atzerako asimilazioarekin dagoke lotua (Ikus UNAMUNO).

TANTAIZELAIA⁷²³ (*tantai*⁷²⁴ + *zelai* + *-a*; ‘gora hazten utzitako zuhaitzen zelaia’). Ahozko testigutza dago, baina ez da guk zuzenean bildua (*Tantaizelaya*, 1989, OM). (Cf. PAGAZELAI).

TELLITURRI⁷²⁵ (*teila* + *iturri*; ‘[edateko] teila dagoen iturria’). Idatzizko eta ahozko erakusgarriak daude (*Telleturri*, 1951, *herbal*, *argomal*, UUA18; *Tellitturri* [tellittúrri], Amu.) eta ohar bedi *-a* + *i-* > *-i-* bat-egitea gertatu dela (Cf. KATILLUITURRI). Iturri

⁷²² Cf. Luzaideko *Trampaco alorra* (1914) (*NTEM-XXXV*, 215) edota Arizkungo (Baztango) *Tranpako zelaia* (*NTEM-LIII*, 143).

⁷²³ Cf. Mitxelenak (FHV, 108) aipatzen duen Leintz-Gatzagako *Tantaydui* (1548).

⁷²⁴ Ikus Perurenak (2007: 106-107) *tantai* hitzari buruz egindako iruzkina.

⁷²⁵ Cf. Oiartzungo *Tellako iturria*; Goikoetxea & Lekuona (2007: 291).

mugakizuna duen beste hidrotponimoa TXANPAIÑITURRI da (*xanpain* + *iturri*; ‘xanpaina dirudien ura ematen duen iturria’). Metonimiaren adibide horren lekukotasuna ahozkoa da (*Txanpain iturri*, 1989, HUTB).

URMENDI (*hurritz* + *mendi* / *hur* + *mendi*; ‘hurritzen mendia’? / ‘hurren mendia’?). Oikonimo honen idatzizko lekukotasunak berriak dira (*Urmendi*, 1924, *Caserío y pertenecidos*, HUA57, 21 or.; *Urmendi* [úrmendi], K.) eta, ez da harritzeko, hortaz, **Urrimendi* / **Urramendi* bezalako formen testigantzarik ez egotea⁷²⁶. Hain zuzen, sinkopa gertatu izatearen aukera ezin da erabat baztertu, gure aburuz. Itxura batean berdina izan arren, URZULOren lehen osagaiak eta URMENDIrenak zerikusia dutenik ez dugu uste (*ur* + *zulo*; ‘uraren zuloa’, ‘ura ateratzen den zuloa’). Bi iturrietako testigantzak ditu, eta dardakari ondoko txistukaria frikaria da beti (*Ursulo*, 1951, *argomal*, UUA18; *Urzulu*, 1959, *monte alto*, UUA10H; *Urzulo* [úrzulò], Mari. 2). Cf. ONDARTZULO.

Aurrekoez gainera, etorki ezezaguna duten izen espezifiko elkartu zenbait daude gure esparruan, segur aski *izen arrunta* (*bizigabea*) + *izen geografikoa* osaketa dutenak hauek ere. Buru horretan sar daiteke, esaterako, ABILLATS (*abil-* [*amil*⁷²⁷] + *lats*; ‘amildegiko erreka’?). Aurreneko agerraldia 15. gizaldikoa da eta gaztelaniazko egitura du (*Larsa de Avillas*, 1467, HUA5; ikus). Amaiera afrikatua garbi adierazten duen grafemarik ez da azaltzen 18. gizaldia arte (*Abilas*, 1550, HUA14; *Abillas*, 1773, VEK1A; *Abillatz*, 1773, VEK1B; *Abillats*, 1857, HUA48, 44 or.) eta ahozko tradizioan, bestalde, *Abillats* gailentzen da ([ábíllàts], K.), nahiz eta salbuespena den *Abillatx* ([ábíllàtx], Txil.) ere jaso dugun. ABILLATSen lehen osagaia eta AMILIBIarena etorki berekoak direlakoan gaude (*amil* + *ibi* + *a*; ‘amildegiko igarobidea’). Izan ere, idatzizko ibilbide luze samarra duen toponimoa da hura, nahiz eta iharturik egon. Aurreneko lekukotasuna 12. gizaldikoa dateke (*Eualiuia*, 1178, IKA3) eta gainerakoak 17.

⁷²⁶ Oizartzunen *Urmendi* izeneko parajea dago (*Urrimendi* 1867; *Urramendi* 1818); Goikoetxea & Lekuona (2007: 309).

⁷²⁷ *Amildeg*i eta *amildu* hitzen oinarriaz ari gara (*AV*, 45). Esate baterako, Lopez de Gereñuk (1989: 36) honako toponimoak aipatzen ditu Araban: *Amilburu* baserria (1667) Gantzagan, *Amilletachiqui* saroia Elgean eta *Amillaga* (1715) saroia Erretanan. Gipuzkoan, Ataunen hain justu, *Amilleta* (1404) izeneko saroia biltzen du Arin Dorronsorok (1958: 110); *Amilletako linoiñe* hidrotponimoa ere ahotan hartzen du (1928: 59).

(*Amilibia*, 1683, HUA28) eta 18. gizaldikoak dira (*Amilivia*, 1773, VEK1A; 1780, *sel menor*, HUA39). Mugatuko kasu markaren idatzizko lehen erakuskarietako bat da Urumeako zilegimendietan. ARAINIBAR⁷²⁸ da hirugarren etsenplua. Iharturiko toponimo honen lehen aipamenak zaharrak dira (*Arainiuar*, 1178, IKA3), *Araynybar*, 1401, HUA3),⁷²⁹ eta *haran* + *ibar* osaketak errepikatzailea dirudi, baina hori egotea ez da ezinezkoa⁷³⁰.

Ahozko hiru toponimo hartuko ditugu ahotan orain. BASELIZen (*bas[o]-?*) lekukotasuna ahozkoa da (*Baseliz* [báseliz], Bent.) eta argi dagoena da bertan ez dela elizarik egon. BEIZITURRIren (*-iturri*) erakuskari bakarra bestek bildua da (*Beiz iturri*, 1989, OM) eta bistakoa da bigarren osagaia *-iturri* dela. EAZTELOMRI-ri dagokionez, azkenik, (*hegazti?* + *elorri*; ‘hegaztien elorria’?; *Eaztelorri*, 1989, OM), bigarren osagaia gardena da, baina lehenbizikoa ez (cf. ENAZTI).

ELTZAMENDI (*-mendi*). Aurreneko aipamena 18. gizaldikoa da eta txistukariaren ondoren bokal irekia dago (*Eltzamendi*, 1759, AT, 182 or.). Gauza bera agitzen da 19. gizaldiko agerraldian (*Eltzamendia*, 1897, AT, 182 or.), baina 20. gizaldian bokal erdikoa ikusten da lekune horretan, hala idatzizko testigantzetan (*Eltzemendi*, 1945, AT, 182 or.), nola ahozkoetan (*Eltzemendi* [éltzemendi], Mari. 2). Etimoari gagozkiolarik, gure esparruan INTXAURTXIPIETA eta INTXAUSTI toponimoak daude, lehen osagaia *eltzaur* izatea oztopatzen dutenak⁷³¹.

EPISKAR (*-bizkar*). *Episcar* (1857, HUA48, 61 or.) eta *Epizcar* (1981, SGE2) dira idatzizko lekukotasunak eta ahozkoak, berriz, *Epixkar* ([épíxkar], Id.) eta *Ipixkar*

⁷²⁸ Irunen *Aranibar* eta *Aranibarzar* oikonimoak (1998, IRM) daude, Arantzan (Bortzirietan) *Aranibar* (1646) dugu (NTEM-IL, 33) eta Astigarragan ere bazen *Aranibar* (*Anibar*) baserria (Barrengoa, 1988, II: 91). Hala berean, *Haranibar* deitura biltzen du Barandiaranek (1962: 65) Saran (“En el L.B. hay un apellido Haranibar que debe ser el antiguo nombre de esta casa.”) eta Iglesiassek (2000: 301) *Aranibar* Baionan, 1730. urtean.

⁷²⁹ 18. gizaldiko kopian *Aranibar* (HUA3b) jartzen du.

⁷³⁰ Oiartzunen *Araingibel* oikonimoa dago, 15. gizaldirako lekukotzen dena; Goikoetxea & Lekuona (2007: 71).

⁷³¹ Cf. Sainz Alberok eta Sainz Pezonagak (2002: 127) Iguzkitzan bilduriko *Eltzimendi* (*Elcimendi*, 1780) edota Goizueta *Elizamendi* (1780, NAO, 311 au.-311 bin.); “Traslado del amojonamiento de los seles sitios en el término general de Anizlarrea, pribatibo de la Real Casa de Roncesvalles, hecho precedente nombramiento de Maestro de Obras y personas versadas en sus montes y noticia de la villa de Goizueta”. Errege-Auzitegiak, 156970 (I) zenb.

([ípixkár], Id.). Azkenaren harira, atzerako asimiliazioa gertatu dela ematen du, txistukariaren sabaikaritzeaz gainera.

ETSILLATS (-*lats*?). Berriemaile bakarrak hiru forma darabiltza (*Etsillas* [etsillàs], *Etsillesko erreka* [etsílleskò érrèkà], *Esillasko erreka* [esíllaskò érrèkà], Larr. b.). Litekeena da bigarren osagaia *lats* izatea, are gehiago hidrotoponimoa dela aintzat hartuz gero, baina, datu gehiagoren faltan, hipotesi hutsean gelditu beharko.

ETZUBI (-*ibi*). Idatzizko erakuskariak bakanak dira eta aurrenekoa zein azkenekoa fidagarritasun gutxiko idazkietan aurkitu ditugu: *Etzuria* (1833-1835, *paraje*, DUA3), *Etzubi ó Ostazurieta* (1868, *montazgo*, DJE), *Ezurrico-Eguia* (1960, GS). Ahozko tradizioan aski oronimo ezaguna da eta berriemaileek aldi oro dardarkaririk gabe ahoskatzen dute (*Etzui* [étzuí], Amu.; *Etzubi* [étzubi], Bez.; *Itzuli* [ítzuli], Sants.; *Etxui* [étxui], Txim.; *Etzubiko bizkarra* [étzubikò bízkarrá], Mari. 2; *Etzubiko tontorra* [etzubikò tóntorrá], Amu.; / *Etxuiko tontorra* [étxwikò tóntorrà], Txim.). Etimoaren aldetik, uste dugu bigarren osagaia *ibi* izan litekeela, jakina baita hurrengo silaban *i* dagoenean, sarritan, ezpainkari aurreko bokala *u* bihurtzen dela (cf. *FHV*, 76) eta, esate baterako, *Arantzibia* oikonimoak *Arantzubi* eman duela Urnietan bertan⁷³². Beste hipotesia osaketa **Etz-obi* izatea da. Ildo horretan, dakigula, zubirik ez da egon mintzagai dugun lekuan. Aurreneko osagaia ETZELA oronimoan azaltzen den bera dateke, hemen ere esanahi ilunekoa.

OKELAR⁷³³ (*okela*? + *larre*?, *lar*?). Bi testigutza daude, bata idatzizkoa (*Oquelar*, 1739, VEK2) eta bestea ahozkoa (*Okelar* [ókelàr], Amu.). Etimoa *okela* + *larre* balitz, metonimia kasu baten aurrean geundeke; alabaina, *lar* ere izan liteke ('laharra').

OSTAKUTZ (*osta*- [*hosto*⁷³⁴]). Lekukotasun guztiak ahozkoak dira, eta hirutariko formak daude: *Ostakutse* ([óstakutsè], Altz. eta Lor. b.), *Ostakutz* ([ostákutz], Ezk. b. /

⁷³² Cf. Tolosako *Berasibi* (11.) oikonimoa, 20. gizaldian *Berazubi* aldaera duena; Elozegi Aldasoro & Goikoetxea Gazpio (2006: 8).

⁷³³ Pasai Donibaneko mendi batek *Okalar* izena du. Elortegik (1992: 147), Irigoieni jarraikiz, iturburua keltiar jatorria lukeen *Oka* izan litekeela deritzo.

⁷³⁴ Izan ere, horixe egiten zen ondazilegietan, orbela eta iratzea bildu.

[óstakùtz], Lor. b.), *Ostakus* ([óstákus], Lor. b.). Ohar bedi berriemaile berak aldaera ezberdinak darabiltzala, batzuetan *e* loturazkoarekin eta besteetan gabe. Bigarren osagaiaren nondik norakoa ezezaguna da, baina litekeena da gure esparruko ARTIKUTZ toponimoarekin egotea lotua.

OTRAITZ (-*haitz*?). Idatzizko lekukotasunak ez du laguntzen etimoa argitzen (*Otram*, 1554, *otero de*, EUA2, 122 or.), baina, ahozko testigantza ikusirik, bigarren osagaia *haitz* edo *haritz* dela pentsa liteke (*Otraitz* [otráitz], Id.).

TXIMINTXOKO (*tximin*[i]?, *zumitz*? + *zoko*). Ahozko toponimo hau bestek bildutakoa da (*Tximintxoko*, 1989, OM) eta litekeena da aurreneko osagaia *tximini* izatea, baina *zumitz* edo *Txomin* pertsona-izena izatea ere bai, atzerako asimilazioa dela medio.

USOKO (*ur*? + *zoko*?). Aurreneko agerraldiak 18. gizaldikoak dira eta bi aletan *-rs-* kontsonante-multzoa irakurtzen da (*Ursuco*, *Ursoco*, 1780, HUA39) eta beste bitan *-s-* (*Usoco*, 1769, HUA37; *Usoco*, 1773, VEK1). 1780ko aipamen batean *Ursu-* dago hasieran (Cf. *Ursua* deitura) eta azpimarratzekoa iruditzen zaigu, bestalde, 20. mendean *Ursoco* aldaera aurkitzea (*Usoco*, 1847, JII, 34 or.; *Ursoco*, 1920, HUA57, 279 or.; *Usoco*, 1920, HUA57, 886 or.), are gehiago ahozko tradizioan *Usoko* ([úsokò], K. eta Txab. 1) zein *Uxoko* ([úxokò], Txab. 1) erabiltzen direnean. Mitxelenaren (*AV*, 592) oinatzetan uste dugu lehen osagaia *ur* hidronimoa izan litekeela, hau da, *-rz- > -rs- > -s- bilakaera agitu dela (cf. *FHV*, 362), besteak beste badirelako gurean *-rs-* > *-s-* murritzapenaren etsenplu gehiago⁷³⁵. Hortaz, iturburua **Urzoko* izan liteke ('uraren zokoa') eta ildo horretan diogun *Uzoko* oikonimoa (*Urzoco*, 1830) biltzen dutela Oiartzunen Goikoetxeak eta Lekuonak (2007: 313).

USONZULO (-*zulo*). Honi buruz labur arituko gara: lekukotasun bakarra dago (*Usonzulo* [úsonzulò], Mari. 2) eta sudurkari ondoan txistukari frikaria egotea da aipagarriena (Cf. BUZTINTZULO).

⁷³⁵ Cf. *Macurssola* (1178) > *Makutsulo* ([makútsulò]).

Gutxi dira, baina, izan, lehen osagai moduan izen ez konkretuak dituztenak badira toponimo elkartuen artean. BIXTARRI da horietako bat (*bista* + *harri*; '[azienda zaintzeko] bista ona dagoen harria') eta lau dira gure esparruan izen hori duten tokiak, bat Urnietan⁷³⁶, beste bi Hernanin eta azkenekoa Donostian. Berriemaileek forma bera darabilte lauretan (*Bixtarri* [bíxtarri], Amu.; [bíxtarri], Etxol.; [bíxtarri], Txim.); [bíxtarri], Larra.). Cf. AITONAREN BEGIRALEKUA eta EUGENIOREN BEGIRATOKIA.

BURRUNDALAITZ (*burrunda* [burrunba] + *haitz*; 'burrunba egiten duen haitza?'). Dagoen testigantza 18. gizaldiaren amaierakoa da (*Burrundalaiz*, 1794-1831, UGR3, 19 au.) eta, hortaz, etimoa argi dezakeen kontakizunik ezin izan dugu jaso, alegia, burrunda egiten zuen haitzen bat zegoela edo.

OKERTZULO (*oker* + *zulo*; 'okerraren zuloa?', 'Okerra ezizena zuen norbaiten zuloa?', 'zulo okerra?'). Ahozko aipamena dago (*Okertzulo* [okértzuló], Mari. 2) eta lehen osagaia izen ez konkretua ('pekatua') edota norbaiten ezizena izan liteke, baina egitura *izenondoa* + *izena* izatearen aukera ere ezin da baztertu, gurean POLIPASO edota GAIXTOERREKA toponimoak badirelako.

ZORBIDESOROA (*zorbide* + *soro* + -a; 'zorbidea igarotzen den soroa', 'herribidea dagoen soroa'). Iharturik dago baina gardena da (*Zorbidesoroa*, 1797-1833, HGR2, 58 au.). Bistakoa da ez dela -o + -a > -ua inflexioa gertatu.

Etxe- eta auzo-izenen sailean, argi dezagun lehenik eta behin AUZOKALTE toponimoaren *Ansocalte* (1898, EGZ) eta *Ansokalte* (1911, IM) aipamenak erratuak direla. Izan ere, ahozko tradizioan *Auzokalte* ([áuzokaltè], K.) esaten da. Iturri beretik *Sasietxe* (1989, HUTB) ere jaso dugu. Aintzat har bedi sail honetakoak ezizenak direla⁷³⁷: AUZOKALTE / BENTATXURI eta SASIETXE / ERREKALDE.

⁷³⁶ "Peña en la ladera septentrional de IRUMUGARRIETA. Se dice que esta peña era utilizada por los pastores como lugar de observación."; *UUTB*, 73 or.

⁷³⁷ Iraingarriak dirudite: 'auzoaren kalterako den jendea dagoen etxea', 'sasikumeak bizi diren etxea'.

Izenondoa + izena (mugatzailea + mugakizuna) egitura duten bost toponimo daude, azkenik: GAIXTOERREKA, GALDUERREKA, LASAIETXE, OTZITURRI eta POLIPASO. Aurrenekoak ERREGAIXTO jatorrizkoaren itxuratxartzea irudi du (*Gaisto-erreka*, 1983, GFA2; *Gaixto erreka*, 1989, UUTB) eta hedadura gutxi du, gainera. Ihartutako *Galduerreca* (1739, HUA36) GALDOSERREKA toponimoaren sailekoa izan liteke eta LASAIETXE oikonimoak (*Lasaietxe*, [lásajetxè], K.) eziena ematen du. *Otzitturri* ([otzíturri], Goi.) toponimoaren aurreneko zatia, izenondoa izan beharrian, izena izatea ez litzateke harritzeko, are gehiago gurean POLIPASO baserri izena dagoela ikusirik (*Poli-baso*, 1843, HUA44; *Polipaso*, 1857, HUA48, 47 or.).

8.2.2. *Mugakizuna + mugatzailea* egitura duten izen elkartuak

Jarraian aztertuko ditugun termino gehienak bereizleei eskainitako kapituluan ikusi ditugu dagoeneko, baina, hemen, han ez bezala, ez dira espezifikoei forma berriak sortze aldera erantsitako elementuak, izen espezifikoen berezko osagaiak baizik, toponimoak izan daitezen ezinbestekoak direnak. Izen espezifikoei erantsita doazenean postposizioak edo bereizleak deitzea egokia da⁷³⁸, baina, gure iritziz, izen espezifikoen oinarritzko osagaiak direnean termino horiek ez dira hain zuzenak.

Alde, ondo eta antzeko izenak bigarren osagaitzat dituzten toponimoen elementuen arteko harremana ez da *mugatzailea + mugakizuna* egitura dutenen artean dagoena bezalakoa. Lehenik eta behin, aurreneko zatiak ez duelako bigarrena mugatzen eta, bigarrenik, ez direlako maila bereko edo pareko osagaiak, bakoitza, bere aldetik, toki bat identifikatzeko gai lirakeenak (*erreka*); duen funtzioa bete ahal izateko bigarrenak aurrenekoa behar du ezinbestean (*erreka + alde*). Horrenbestez, oinarria den izen geografikoaren eta ondoan dagoen elementuaren arteko lotura ez da, adibidez, ERREKAMUNTTO toponimoaren osagaiena bezalakoa (*erreka + munto*). Izan ere, halakoetan, bigarrenak osatzen du lehenengoa (*errekaren ingurua, errekatik gertu*), ez alderantziz, eta bigarren zatia ez da zenbakarria izaten, zenbakaitza eta neurtezina baizik.

Espero izatekoa zenez, *alde, ondo* eta kidekoak bigarren tokian baizik ez dira azaltzen. Nolabait esan, toponimoak erreferente bakarra du (*erreka*) eta ez bi, ERREKAMUNTTOren kasuan bezala⁷³⁹ (*erreka + munto*). Hala berean, *alde, ondo* eta antzeko osagaiak bigarren tokian dituzten izen espezifiko elkartuek atzizkirik ez dute hartzen, eta hori da beste berezitasuna: *Ondarriturri* edota *Arrilimuri* bezalako espezifikoek, esaterako, *-eta* atzizkia hartu eta ONDARRITURRIETA nahiz ARRILIMURIETA eratorriak eman dituzte, baina *ERREKALDEETA edota *MUNTTONDOAGA izeneko tokirik ez dago gure esparruan.

⁷³⁸ Salaberrik (1994: 81-94) postposizio hauen balioa ongi asko finkatzen du bere tesian.

⁷³⁹ Whyne-Hammondek (1992: 47) norabide-izenak (“izen direkzionalak”) deitzen die horien antzekoei.

Hori argiturik, *izen arrunta* + *izen arrunta* egitura duten toponimoekin emango diogu hasiera azpiatal honi, hain zuzen lehenbiziko tokian *izen arrunt konkretua*⁷⁴⁰ eta bigarrenetan *izen arrunt ez konkretua* dutenekin. Esate baterako, *alde* duten izen espezifiko bat baino gehiago daude gurean: BORDALDE, ERREKALDE (3), ITURRALDE (2), LEGARRALDE, ZIARRALDE. *Legarralde* da idatziko iturrietan lehenbizi aurkitu duguna, 12. gizaldian aurkitu ere (1178, IKA3) eta Hernaniko *Iturralde* (1898, EGZ), *Naparralde* (1911, IM), Errenteriako *Yturralde* (1864, HUA47) zein Urnietako *Recalde* (1945, UUA15) dira gainerako estreinako aipamenak. Berriemaileengandik, berriz, *Bordaldeko kaskua* ([bórdaldekò káskuà]) / *Bordaldeko malkarra* ([bórdaldekò málkarrà], Larr.), *Errekalde* ([érrekaldè], K.), *Iturralde* ([íturraldè], K.), *Learralde* ([leárraldè], K.) eta *Ziarralde* ([zíarraldè]) / *Xiarralde* ([xíarraldè], Aparr.) jaso ditugu. Deigarria da idatzizko eta ahozko tradizioan artikulua duten etsenpluak falta izatea. Guztien etorkia gardena da eta garbi dago mugakizunak *borda*, *erreka*, *iturri*, *legar* eta *zehar* direla.

Ildo beretik, lau dira (*t*)*arte* osagaia duten izen espezifiko elkartuak⁷⁴¹, ARRITARTE, BELAZARTE, LARRARTE eta OTSARTE. Aurrenekoa ihartuta dago (*Arritarte*, 1547, LMM, 155 or.), baina bigarrena, BELAZARTE alegia, idatziz zein ahoz bildu dugu (*Belazarte*, 1920, *tierra labrante*, HUA57, 633 or.; *Belazarte* [belázartè], K. / [bélazartè], Pag.); LARRARTEren berri informatzaile batek ematen du (*Larrarte* [lárrartè], Ai.). Honenbestez, mugakizunak *harri*, *belar* eta *larre* dira. OTSARTE toponimoari dagokionez, etimoa ezezaguna dela esan beharrean gara, ahozko aipamenak besterik ez daudelako ([*O*]*tsarte* [ótsartè] / [(o)tsártè], Id.) eta oinarria ‘otso’ animalia izenarekin lotua egotea zaila delako hemen.

Aurre elementua duen toponimo elkartu bat dago, ZUBIAURRE, idatziz eta ahoz bildu duguna (*Zubiaurre*, 1933, HUA57, 155 or.; [zúbiaurrè] K.) eta bistako etorkia duena (*zubi* + *aurre*). Halaber, erabat finkatu gabea dirudien ZELIAZPIA da *azpi* elementua duen toponimo bakarra (*zelai* + *azpi* + *-a*). 18. gizaldiaren amaierako lekuko

⁷⁴⁰ NAPARRALDE salbuespena ere kausitu dugu (*Naparralde* ([nápparraldè], K.), hots, mugakizuntzat izen espezifikoa duen etsenplua.

⁷⁴¹ ERREKARTE eta LEIZITARTE ez ditugu fidagarritzat jotzen.

bat dago (*Zelai-azpia*, 1794-1831, UGR3, 8 au.), ikusten den bezala, mugatuan deklinatua.

AÑARBE, OSIÑAPEA(2), OZISPE eta ZULABE dira *-be* / *-pe* (*behe*) terminoa duten izen espezifiko elkartuak gurean. Idatziz lehenbizi aurkitu duguna *Ozisp*e da, 16. gizaldian aurkitu ere (1574, *lurtsaila*, LMM, 182 or.) eta azkena azaltzen dena, berriz, *Osiñapea* toponimoa da; horren bi erakuskariek artikulua dute (1920, *manzanal*, HUA57, 581 or.; 1920, *ribera*, HUA57, 581 or.). Atentzioa ematen du bigarren osagaiaren forma *-pe* izatea, lehenengoa bokalez amaitzen delako. OSIÑAPEAREN lehenengo bokal irekia mugakizunari erantsitako artikulua izan liteke, arau orokorra, dardarkari eta bokal ondoan *-be* baita, eta txistukari zein sudurkari ostean *-pe*; beste hipotesia iturburua **Osinagapea* izatea da (ikus OSINAGA). AÑARBERi bagagozkio, hasieran diptongoa duen *Aiñarbe* (1625, LMI, 234 or.) dugu 17. gizaldian, baina hortik aurrera *Añarbe*⁷⁴² nagusitzen da, hala idatziz (1773, VEK1) nola ahoz ([áñarbè], K., Arg. eta Id.). Ahozko tradizioan, azkenik, *Zulabe* ([zúlábé], Ai.) eta *Ozisp*e (1989, OM) formak jaso ditugu. Beraz bada, *ainar*, *zulo* eta, agian, *osin*, dira multzo honetako mugakizunak.

Bitarte bigarren tokian duten hiru toponimo aurkitu ditugu gure esparruan⁷⁴³ (AIZPITARTE, AÑABITARTE, ARBITARTE) eta hiruren lehenbiziko aipamenak 19. mendekoak dira (*Aizbitarte*, 1826, *zuhaiztia*, LMM, 151 or.; *Añabitarte*, 1882, LMM, 153 or.; *Arbitarte*, 1833-1835, *alto*, DUA3). AIZPITARTE⁷⁴⁴ toponimoaren kasua adierazgarria da, txistukariaren ondoren herskari ahoskabea duten formak berandu azaltzen direlako tradizio idatzian⁷⁴⁵ (*Aitzbitarte*, 1847, JII, 35 or.; *Aizbitarte*, 1882, LMM, 151 or. eta 1898, EGZ; *Aizpitarte*, 1944, GHO2; *Aizbitarte*, 1942, IGC1; *Aitzbitarte*, 1979, RMH); ahozko tradizioan, ordea, herskari ahoskabea dute jaso ditugun lekukotasun guztiek⁷⁴⁶ (*Aizpitarte* [ájzpíartè], K.; *Aixpitarte* [ájxpíarté] / [ájxpíartè], Larra.). AÑABITARTE toponimoaren testigutzak idatzizkoak dira

⁷⁴² *Añarbe* (1570) mendia biltzen du Amurrion Lopez de Gereñuk (1989: 44).

⁷⁴³ Azken biek toki bera izendatzen dute, antza denez. Ikus OARAIN 8.3.3. atalean.

⁷⁴⁴ “Intervalle entre deux rochers, deux monts”; Vinson (1909: 335).

⁷⁴⁵ Cf. AIZKORRI.

⁷⁴⁶ *Aspiyarte* ([áspiyartè] (Id.) salbuespena ere bildu dugu.

(*Anavitarte*, 1898, EGZ; *Anabitarte*, 1942, IGC1; *Añabitarte*, 1962, UTC; 1981, SGE2) eta ARBITARTE oronimoak, hirugarrenik, bietariko erakuskariak ditu, idatzizkoak eta ahozkoak (*Arbitarte*, 1847, *mendia*, JII, 35 or.; *Arbitarte* [árbitartè], Arg.). Azken horien artean horzkari sabaikoa duen *Arbittarte* ([árbitartè], Aska.) azpimarratu nahi genuke, bakarra delako. *Haitz* eta *harri* (*har-*) mugakizunak gardenak dira, ez, ordea, *Aña-*. Oinarria *ainar* dela pentsa daiteke (*ainar* + *-be*), baina AÑARBE nahiko gertu dagoenez gero, egiazko izenburu nagusia **Añarbebitarte* izatea ez litzateke harritzeko.

Buru azpiatal honetan aztertutako izen narioenen artean dago, hamar izen espezifiko elkartutan azaltzen baita: ARANBURU, ERROLLABURU, ETXABURUA, IBARBURU, LARBURU, OLABURU, PRESABURU, SASPURU, ZABURU eta ZELAIBURU. Itxarotekoa zenez, herskari ahoskabea duen aldaera (*-puru*) txistukari ondoan erabiltzen da eta deigarria da, bestalde, artikulua behin bakarrik azaltzea.

Idazki batean aurrena aurkitu duguna LARBURU da eta, aipamen horren argitan (*Laarburu de yuso*, 1548, *casa*, HUA12), lehenbiziko osagaia *lahar* dateke, eta ez *larre*, nahiz eta hortik aurrera *Larburu* forma aurkitu dugun aldi oro dokumentazioan (1607, *Estevan de*, HUA23; 1855, *caseria*, UEA1; 1951, *caserío*, UUA18). Beste toponimoen estreinako agerraldiak *Aramburu* (1773, VEK1), *Errollaburu* (1853, HUA46, 230 bin.), *Echaburua* (1799, *retazo*, HUA42, 171 bin.) artikuluduna, *Ibarburu* (1863, HRU, 41 au.), *Olaburu* (1864, HUA47) eta *Zabu* (1889, *monte*, HUA56) dira. Ahozko tradizioan *Errollaburu* / *Ellorraburu* / *Illarraburu* / *Illorraburu* (1989, HUTB); *Goiburu* ([gói̯buru], K.), *Larburu* ([lárburù], K.); *Olaburu* ([ólaburù], K.); *Presaburu* ([presáburù], K.); *Zelaiburu* ([zélaĩburù], Larra.) eta *Saspuru* ([sáspurú] / [sáspurù], Id.) jaso ditugu.

Aipatzekoa da ZABURU toponimoaren kasua, berriemaileek *buru*-ren aldaketen paradigmatzat har litekeen forma multzoa baitarabilte: *Zabu* ([zábu] / [zábù], Amu.) *Zabuu* ([zábuua], *adl.s.*, Amu.), *Zau* ([záu], Ek.), *Zaiburu* ([záĩburù], Ek. eta Mari. 1); salbuespena den *Zagu* ([zágu]) / *Xagu* ([xágu], Ek.) ere jaso dugu. Zoritxarrez, etorki

ezezaguna du⁷⁴⁷. GOIBURU⁷⁴⁸ toponimoa (*goi* + *buru*; itxitua, *isidua*⁷⁴⁹) 17. mendean aurkitu dugu aurreneko aldiz idazkietan (*Goyburu*, 1681, *castañal*, LMZ, 163 or.) eta hortik aurrera lekukotasun mordoa dago, batzuek mugatuan deklinaturikoak eta besteak ez (*Goiburua*, 1855, *valle*, UEA1; *Goiburu*, 1863, URU, 151 bin.; *Goiburua*, 1931, *valle*, UUA8; *Goiburu*, 1956, *caserío*, UUA10G). Ahozko tradizioan *Goiburu* ([góɪ̯buru], K.) baliatzen da, hots, artikulurik gabe. IPARBURU⁷⁴⁸ dagokoinez (*ipar* + *buru*; ‘iparraldera ematen duen gaina’), 19. mendean azaltzen da (*Yparburu*, 1843, HUA44) eta oraindik bizirik dirau (*Iparburu* [íparburù], K.). IPARGAIN eta IPARRAGIRRE toponimoen ildo berekoa da, hortaz. **Ifar* forma erabili delako zantzurik ez dago gure esparruan (ikus *FHV*, 267).

Ondo ere termino oparoa da izen espeziko elkartuen sailean, hamalau izen espezifikotan baliatzen baita gutxienez: ARIZTONDO, ARRONDO, BELONDO, BURKONDO, ERREKAONDOA, ETXEONDUA, ITURRONDO, MUNTTONDO, PIKALONDOA, PRESAONDO, SAGASTIONDO, SORONDO, URRIOLONDO eta ZELAIONDO. Dokumentazioan aurrena kaustu duguna *Picalondoa* da, 1569. urtean hain zuzen (*parte*, HUA18, 4 bin.) eta tradizio idatzia duten gainerako toponimoen lehen lekukotasunak *Ariztondo* (1860-1862, UTR10, 53 au.), *Arrondo* (1683, HUA28), *Belondo* (1831-1845, UGR4, 23 au.), *Sagastiondo* (1628, *mojón*, DUA1), *Sorondo* (1932, *Regata llamada*, HUA57, 417 or.), *Urriolondo* (1615, AT, 165 or.) eta *Celaiondo* (1739, HUA36) artikulugabeak zein *Erreca ondoa* (1794-1831, UGR3, 9 au.) artikuluduna dira. Ahoz *Arrondo* ([árrendò], Etxol.), *Belondo* ([bélonðó] / [bélonðò], Ai. eta Bent.), *Burkondo* ([búrcondò], Id.), *Itturrondo* ([íturrondò], Goi.), *Munttondo* ([múnttonðò], Asta.) eta *Urbillondo* ([úrbillondò], Amu.) jaso ditugu.

BELONDO toponimoaren kasua berezia da, *Belaondo* formak lekuko bat baino gehiago dituelako 20. mendean (1944, *helechal*, UUA13; 1951, *maizal*, UUA18; 1951, *herbal*, UUA18; 1951, *erial*, UUA18), aipamen gehienetan *Belondo* agertuagatik (1831-

⁷⁴⁷ *Yzai buru guibela* (1693) eta *Ycaiburu ondoa* (1601) biltzen ditu Jimeno Juriok (1992: 123) Ballariainen (Antsoainen). Bestetik, *Zaldiburu* toponimoa dago Eulaten (Ameskoabarrenen); *NTEM-XXII*, 183.

⁷⁴⁸ *Goiburu* Urnietako udal barrutia osatzen duten lau auzoetatik garaiena da.

⁷⁴⁹ Hona, hitzez hitz, Aierbek (1995: 120 eta hurrengoak) biltzen duena: “... terminos e exidos comunes llamados goyburus del dicho balle de Legazpia eran e son [...]”.

1845, UGR4, 23 au.; 1925, *herbal*, UUA3; 1925, *arbolado*, UUA3; 1951, *helechal*, UUA18). Diogun, bestalde, berandu arte bizirik iraun duen URRIOLONDO ongi dokumentatuta dagoela eta, hain zuzen, *Urriolondo* (1615, 1763 eta 1857-64) dela ziurrenik iturburua, eta hortik *Urbillondo* (1848, 1960 eta 1983) eta *Urrillondo* (1818, 1897 eta 1937) irten direla. *-E > -a* irekitzea erakusten duen *Echaondo-garay* (1768-1797, HGR1, 30 au.) forma ere azpimarratu nahi dugu *Echeondua* (1920, *tierra*, HUA57, 633 or.) baino zaharragoa delako. *Piku-* izenarekin zerikusia dukeen *Picalondoa* (1569, *parte*, HUA18, 4 bin.) ere aipatzekoa da, **Pik(a)ondoa* espero zen tokian, elkargunean kontsonante albokaria duen forma dugulako. Zernahi gisaz, *piku-* rekin ez ezik, *pika* izenarekin egon daiteke lotua⁷⁵⁰ (‘malda handiko aldapa’).

**Bigarren tokian *izen ez konkretua* duten
espezifiko elkartuen lehen agerraldien diagrama**

21.				
1989				
1950	aurre			
1900				
1850				
	bitarte			
18.-19.				
1700	azpi			
1600	-be			
1500	ondo	buru	-pe	(t)arte
1200				
	alde			

⁷⁵⁰ Ikus *AV*, 523; Salaberri (1994: 862 eta 1997b: 9).

Lehen tokian *izen arrunt konkretua* eta ondoren *izenondoa* dutenek sail garrantzitsua osatzen dute *mugakizuna* + *mugatzailea* egitura duten izen espezifiko elkartuen arloan. Kromotoponimoak ez direnei lotuko gatzaizkie lehenik, eta *agerri* izenondoa duen OLASAGARRE da dakargun lehen estenplua (**olatza*⁷⁵¹? + *agerri*; ‘ageriko ola [dagoen tokia’]). Azterna bakarra aurkitu dugu (*Olasagarre*, 1855-1857, UTR8, 46 au.) eta irudi du dardarkari aurreko bokala ireki egin dela.

LURRATXURTU⁷⁵² oronimoaren kasua apartekoa da, bigarren osagaiaren iturburua partizipioa delako. Ahozko aipamena badago (*Lurratxurtu* [lúrratxúrtù], Pard. g. 2) eta ‘luberria’ adiera duke.

Espero izatekoa zenez, *berri* izenondoa osagaitzat duten toponimo bat baino gehiago daude gurean, sei hain justu⁷⁵³: BENTABERRI, BORDABERRI, ETXOLABERRI, LANGABERRI, OLABERRI eta SAGASTIBERRI. Idatzizko iturrietan lehenbizi azaltzen dena *Olaberrria* da (1797, *casa*, HUA41), eta *Venta berri* (1951, *helechal*, UUA18), *Echola berri* (1855-1857, HTR8, 22 au.) zein *Langa-berri* (1942, IGC1) dira aurreneko beste agerraldiak. *Bordaberri* eta *Sagastiberri* formek ahozko erakuskariak baizik ez dituzte.

Biribil elementua duten izen elkartuen alorrera etorriz, LARREBIRIBIL toponimoaren estreinako aztarnak 18. mendearen amaierakoak dira eta, forma osoaren ondoan, azken bi silabak galdu dituen aldaera azaltzen da orduko⁷⁵⁴ (*Larribiribil*, 1794-1831, UGR3, 17 au. / *Larrabil*, 1794-1831, UGR3, 9 au.). 19. mendean *Larrevirivil* (1831-1845, UGR4, 26 au.) eta amaieran -*il* digrama duen *Larrebiribill* (1852, UINGR2, 2414 zenb.) kausitu ditugu, eta 20. mendean *Larrabil* (1925, LMZ, 164 or.), *Larrebil* (1940, *monte alto*, UUA10B). Ahozko tradizioan aldaera sinkopatuak eman dizkigute beti informatzaileek (*Larrabil* [lárrabil], K., Amu., Pard. g. 2) eta batzuetan bokal arteko

⁷⁵¹ Ikus AV, 485.

⁷⁵² Lopez De Gereñuk (1989: 22) *Achurtu* toponimoa biltzen du Garaion eta Marietan 1768. urtean. Cf. Hiriberri Aezkoako *Lurlarrutua*, NTEM-XXXIV, 188.

⁷⁵³ Aurrenekoak bi oinordeko ditu (Urnietan [1] eta Aranon [1]), eta bigarrenak, berriz, sei (Hernanin [3], Aranon [2] eta Urnietan [1]).

⁷⁵⁴ Zizur Nagusian *Larre biribilla* toponimoa azaltzen da 1578. urtean; Jimeno Jurio (1986b: 199). Cf. Elgetako *Larrabil* (San Martin, 2000: 123), edota Trebiñuko *Landabiribila* (González de Viñaspre & Uribarrena, 2005b: 372).

bigarren ezpainbikoa (*Larrail* [lárràil], K.) zein amaierako albokaria gal daiteke (*Larrabi* [lárrabi], Mik.) barne⁷⁵⁵.

Bigarren elementutzat *biribil* duen beste toponimoa MUÑABIRIBIL da (*Muñavirivil*, 1797-1833, HGR2, 62 au.) eta badaiteke MIKELABIL oikonimoan ere egotea, frogatzen duen idatzizko aipamenik aurkitu ez arren (*Miquelabil*, 1857, HUA48, 72 or.; 1925, LMZ, 164 or.; 1945, UUA15; 1951, UUA18). Ahozko tradizioan amaieran albokaria ez duen aldaera nagusitzen da (*Mikelabi* [míkelabi], K. eta Pard. g. 1; *Mikalai* [míkalàin], Ai., in.), *Mikelai* ([míkelàin], Po., in.), baina *Mikelabil* (1989, UUTB) ere jasota dago. *Mikela*- mugakizuna *Mikele* / *Mikela* pertsona izenarekin lotua dagoke. Hor dugu, hala berean, ATXUTIL oronimoa (*Atxutill*, 1989, UUTB; *Atxutil* [átxutil], Mari. 2) eta amaierako *-il* / *-ill* segida da, hain zuzen, bigarren osagaia *biribil* datekeela uste izateko arrazoia. Mugakizuna *haitz* izan liteke, baina gure esparruan ez da sabaikaritzen arrunki.

Lau dira *eder* izenondoa duten izen espezifiko elkartuak (EGIEDER⁷⁵⁶, IZENEDER, ITURRIEDER eta OIANEDER⁷⁵⁷); idatzizko aurreneko lekukotasunak 15. mendean aurkitu ditugu (*Oyaneder*, 1467, *Iñigo de*, HUA5; *Yçaederra* / *Ynçaederra* / *Ycanederra*, 1467, HUA5). IZENEDER saroi-izenaren harira, esan dezagun *Yçenedér* (1595, HUA10), *Izeneder* (1736, HUA30, 496 bin.), *YzenEderra* (1773, *sel maior de*, VEK1A), *Yceneder* (1843, HUA44) eta *Iceneder* (1911, IM) erakuskariak daudela tradizio idatzian, *Inza*- — *Izan*- metatesia burutu dela iradokitzen dutenak. Horrez gainera, asimilazioaren ondorio dirudien *-an*- + *-e*- > *-ene*- asimilazioaren lekuko lirateke, *Oyeneder* (1920, HUA57, 196 or.) aldaera bezalaxe. Ahozko tradizioan horzkaria duten *Egieder* (1989, OM), *Itturrieder* ([ítturiéder], Amu.), *Izeneder* ([izénedèr], K.) eta *Oyaneder* (1989, HUTB) formen ondoan, bokal arteko kontsonantea galdu duten *Itturrieer* ([ítturieèr], Amu. eta Mari. 2) zein *Izener* ([izénèr], Txab. 1) jaso dizkiegu berriemaileei. Etimologiaren aldetik toponimo gardenak dira gehienak eta mugakizun ezagunak dituzte (*hegi*, *iturri* eta *oihan*).

⁷⁵⁵ Cf. Gaintzako (Araitzeko) *Larrail* (Elosegi, 1972: 205).

⁷⁵⁶ Erreterian eta Hernanin ageri da.

⁷⁵⁷ Arrasaten *Oianeder* baserria dago; Ormaetxea (1996: 431).

Besterik da IZENEDER toponimoaren kasua, lehen osagaiaren jatorria ez delako agerikoa. Izan ere, *Inza-* > *Izan-* aldaketa gertatu den ala 1467. urteko *Ynçaederra* eta *Yçaederra* erratuak diren ez dago garbi. Ildo horretan, Oiartzunen *Intzensoro* oikonimoa dago (Goikoetxea & Lekuona, 2007: 161) eta *Izain* izeneko tokiak daude Aratzurin (Oltza zendean), Artikan (Antsoain zendean) eta Beasoainen (Jimeno Jurio, 1986: 267). Hala berean, Otsagin (Zaraitzun) *Izanerrieta* (1668) eta *Izanerria* / *Izañerria* (1898) toki-izenak daude eta Hiriberrin (Aezkoan) *Inzensariogaina* aurkintza (*NTEM-XXX*, 307 eta *NTEM-XXXIV*, 184; cf. Trebiñuko *Izalarratia*, González de Viñaspre & Uribarrena, 2005b: 368-369).

Bada *eder* izenondoa duen beste toponimo bat, GOIENEDERRA hain justu (*goien* + *eder* + *-a*; ‘ederra den mendi-gaina’). Behin azaltzen da (*Goyenederra*, 1932, *terreno sembradio*, HUA57, 55 or.) eta *goi-* izenaren superlatiboa eta *eder* izenondoa dirateke osagaiak, baina hain informazio gutxirekin ustean gelditu beharko. Cf. GOIENETXE eta OIANEDER.

ITURPIÑA dateke *fin* izenonodoa duen kasu bakarra (‘emari gutxiko iturria’, ‘ur ona ematen duen iturria’). Lekukotasun guztiek herskari ahoskabea dute kontsonante ezpain-horzkariaren ordeztasun (-f- > -p-) eta kasu batean azken bokala (artikulua) ez da erori (*Itturpiñ*, 1989, HUTB; *Itturpin* [ittúrripìn], Etxol.), *Itturpiña* ([ittúrripíñà], Txab. 1).

Bestalde, *gaizto* izenondoa duten bi izen espezifiko daude, ERREKAGAIXTO⁷⁵⁸ (‘toki txarretik igarotzen den erreka’, ‘erreka arriskugarria’) eta BURKAILGAIXTO (‘amildegi arriskutsua’). Idatzizko aipamenak, holakorik badenean, berriak dira (*Erreka Gaisto*, *Erreka-Gaisto*, 1983, IGN2). Txistukaria busti egiten dute berriemaileek, salbuespena den *Errekagaisto* ([érrekagaistò], Mari. 1) alde batera utziz gero; ez da harritzeko, jakina baita gurean hori gertatzen dela arrunki herskari aurrean (cf., *FHV*, 192). Bokalei dagokienez, diptongoari eutsi dioten formak (*Errekagaixto* [érrekagaixtò], Txim.; *Errekagaixto* [érrekagaixtò], Pard. g. 1 eta Txim. / [érrekagáixtò], Pard. g. 2) eta ez diotenak daude (*Errekagaxto* [errekagaxtò] / [érrekagaxtó] / [érrekagaxtò] /

⁷⁵⁸ Hiru tokitan aurkitu dugu; bi Urnietan daude eta hirugarrena Hernanin. GAIXTOERREKA aldaera ere ezaguna da gurean.

[érrekagáxto], Amu.). BURKAILGAXTO ([búrkailgaxtò], Arg.) oronimoari begiratzuz gero, gure esparruan *burkaitz* terminoa erabili dela erakusten du⁷⁵⁹ eta ematen du lehen osagaiaren amaierako aldaketa (**Burkaitz*- > *Burkail*-) ondoko herskari belarraren eraginez gertatu dela. Berriemaileari *burkail* terminoak zer esan nahi zuen galdetzean, BURKAILGAIXTO izeneko tokian “*erroitz aundiya*” [erróitz áundiyà] zegoela erantzun zigun⁷⁶⁰.

LARRAKAITZ eta SAROEKAITZ dira gurean *-kaitz* osagaia duketen bi toponimoak. Idatzizko aurreneko lekukotasuna 15. gizaldikoa da (*Saroecayz*, 1467, *sel*, HUA5) da, zoritxarrez, toponimo horren ibilbidea orduan bertan amaitzen bada ere. Haatik, *Larracaiz* (1780, *montes francos*, HUA39) idatzizkoarekin batera *Larrakaitz* ([lárrekàjtz], Txab. 1), *Larrekaizko erreka* (1989, HUTB) eta *Larrekaitz erreka* ([lárrekàjtz érekà] (Txim.) daude bilduta ahozko tradizioetik⁷⁶¹. LARRAKAITZEN mugakizuna *larre* izenaren elkarketarako *larra*- aldaera dela dirudi eta SAROEKAITZI dagokionez ez da ezinezkoa, aurrenekoan bezala, *-kaitz* (*-gaitz*) izan beharrean, mugatzailea (*b*)*akoitz* izatea⁷⁶², are gehiago saroia dela jakinik (‘saroï bakuna’). Guztiaz ere, bi hauetan *-kaitz* izenondoak hanpatzaile baten antzekoa ematen du⁷⁶³.

SARGAZTE toponimoan *gazte* izenondoa dagoela irudi du, baina ez da jakite ziurra, idatzizko lekukotasunik ez dagoelako (*Sargaste* [sárgastè], K.) / *Sargaze* ([sárgazè], Lor. b.).

⁷⁵⁹ *Burkail* bizkarra dago Lezon (1999, LZM) eta Oiartzunen *Atsoaren burkaitza* parajea (Goikoetxea & Lekuona, 2007: 93). Era berean, Irunen *Burkalleku* tontorra (1998, IRM) dugu eta Lizartzan *Burko* (1999, LIM) zein *Murkaitzondo* (1999, LIM) aurkintzak. Nafarroari bagagozkio, *Burkaitz zelai* (1989, BM) dago Beran eta *Burkaitza* azaltzen da Malerrekako Elgorriagan, Donezteben, Iturenen eta Zubietan; Iñigo (1996: 176).

⁷⁶⁰ Cf. Artikutzako *Erroitza* (*Erroiza*, 1816; Erriondo, 1988: 123).

⁷⁶¹ *Larrekaitz* izeneko lekuak daude, esaterako, Luzaiden (*Larrékaitze*) (*NTEM-XXXV*, 197) eta Beartzunen (*NTEM-LIII*, 181). Baztangoa *Larracayz* formaz idatzia ageri da 1703. urtean. Iturengo (Malerrekako) *Larrakaitz* (1656) dela eta, Iñigok (1996: 283) dio *-kaitz* bokal ondoan ere ager litekeela, normalki txistukari edo sabaikari ondoan azalduagatik.

⁷⁶² Mitxelenak (*FHV*, 226) deritzenez, bokal arteko kontsonante ahostunak (antzinatik) frikari moduan ahoskatzeak euren desagertzea ekarri zuen eta horren lekuko dira toki-izen elkartuetan ikusten diren erorketa-adibideak, 12. gizaldiko *Soracoiz* nafarra kasu (< soro- + *-bak(h)oit*z)

⁷⁶³ Mitxelena (*FHV*, 563) eta Salaberri (2005: 116). Cf. EZTEIZAKAITZ (vs. EZTEIZATXIKI).

Gozo izenondoa hirutan ageri da gurean, betiere hidrotponimo beraren barnean: ITURGOGO⁷⁶⁴, ITURRIGOGO eta ITURRIGOGO ('ur ona ematen duen iturria'). Idatzizko aipamen bakarra 18. mendearen amaierakoa da eta txistukaria sabaikaritu gabe dago (*Iturrigo*, 1794-1831, *casa*, UGR3, 15 au.); berriemaileek busti egiten dute, horratik (*Iturgogo* [ittúrgoxò], Eg. 2; *Iturrigogo* [ítturrigoxó], Mari. 2).

ARANGUREN⁷⁶⁵ ('haran ona', 'haran ederra'). *Aranguren* (1794-1831, UGR3, 7 au.) da bildu dugun testigantza bakarra eta Irigoienek (1986: 80) zein Salaberrik (1994: 422) deritzote antroponimian eta toponimian *guren* izenondoak 'ona', 'ederra', 'emankorra' esan nahi duela, Mitxelenak (*AV*, 295), kasu honetan, *guren* terminoak *muga* adiera duela adierazi arren.

Izen elkartuen sailean *-aundi* zortzi toponimotan kausitu dugu, EGIAUNDI, ERREKAUNDI, ITURRIANDI, OSIÑAUNDI, PAGADIAUNDI, PAGOAUNDI⁷⁶⁶, SAGASTIAUNDI eta ZABALAUNDI etsenpluetan hain zuzen. Idatzizko lekukotasunak 18. mendean hasten dira eta, itxarotekoa zenez⁷⁶⁷, hiru erakuskarietan ez dago diptongorik (*Eguiandia*, 1797, *loma*, HUA41; *Errecandia*⁷⁶⁸, 1773, VEK1; *Yturriandi* (1702, *paraje*, HUA29). Izan ere, azalpen etimologikorik ez duen [au] diptongoa 19. gizaldian azaltzen da gure esparruan (*Osiñaundi*, 1848, AT, 229 or.) eta ahozko tradizioan erabat nagusitzen da (*Egiaundi* [égiáũdi], Amu. / [égiáũdĩ], Amu., *in.* eta Txim.; *Errekaundi*, 1989, HUTB; *Osiñaundi* [osináũdi], Amu. / [ósiñaũdí], Amu. / [osíñaũdí], An. 1; *Pagadiaundi* [págadiáũdi], Lor. b.; *Sagastiaundi* [ságastiáũdi], Okend.; *Zabalaundi*, 1988, OBIE). Ohar bedi mugatuan deklinaturiko ahozko formarik ez dagoela.

⁷⁶⁴ Cf. Tolosako *Iturgogo*; Elozegi Aldasoro & Goikoetxea Gazpio (2006: 101).

⁷⁶⁵ Elgorriagan (Malerrekan) *Auzaguren* aurkintza dago, erreka ondoan egon ere. 18. mendez geroztik *Azaun* formaz dokumentatzen da behin baino gehiagotan eta, hain zuzen, horixe da egun ahoz gailentzen den aldaera. Iñigoren iritziz (1996: 170), bigarren osagaia *-guren* izenondoarekin dagoke lotua, baina, hala berean, badaiteke *-goien* superlatiboarekin izatea zerikusia.

⁷⁶⁶ Bi oinordeko ditu, bata Berastegin (*Pagoaundi* [págoaũdi], Ezk. b.) eta bestea Urnietan, (*Pagoaundi* [págoaũdi] / *Paoaundi* [páoaũdi], Amu.). Gure esparruan bada AITZOLAKO PAGO HAUNDIA toponimoa ere.

⁷⁶⁷ Ikus *FHV*, 96, 488.

⁷⁶⁸ Atondon (Itzan) ere *Erreca andia* dugu 1570. eta 1611. urteetan, baina *Errecaundi* 1945ean; Jimeno Jurio (1990: 126).

Bi dira *legor* (lehor) terminoa barnean duten espezifiko elkartuak gure esparruan, ARLEGOR ('harria agerian dagoen tokia da') eta ERREKALEGOR ('emari gutxiko ur-ibilgua). Idatzizko lehen aipamenak Hernaniko ARLEGOREnak dira (*Arlegor / Arlegorra*, 1797, HUA41); Urnietakoarenak beranduago ageri dira (*Arlegor*, 1951, *arbolado*, UUA18). Bestalde, *Errecalegor* (1794-1831, UGR3, 17 au.) testigantza ere aurkitu dugu tradizio idatzian. Bokal arteko belarraren galera automatikoa da bietan (*Arleor* [árleòr], Ai. eta Oiarbi.; *Errekaleor* [érrekaleòr], Bezk.) eta batzuetan, gainera, lehen osagaiaren amaierako dardarkari ahula ere erori egiten da disimilazioz (*Aleor* [áleòr], Mari. 2 eta Mik. / [áleortik], Po., *abl.* / [áleorrèn], Amu., *in.*). Cf. ARRILIMURI.

Limuri izenondoa duen toponimo bakarra dago, ARRILIMURI hain zuzen ('harri irristakorren tokia'). 19. mendean azaltzen da lehenbizikoz idatziz (1831-1845, UGR4, 22 au.) eta gizaldi horretan forma hori baizik ez da ageri (1831-1845, UGR4, 22 au.; 1831-1845, UGR4, 28 au.; 1857-1860, HTR9, 27 au.). 20. gizaldian *Arrilimoi* (1948, *plantanos*, UUA10E) / *Arrilimoy* (1951, *argomal*, UUA18) zein *Arrilimuri* (1951, *helechal*, UUA18) jaso ditugu (-uri > -ori- > -oi). Ahozko tradizioan bost aldaera bildu ditugu, sinkoparen eta -r/- > -l- murriztapenaren lekuko direnak, baita, segur aski, -r/- > -rr- asmilazioarenak (edo herri-etimologiarenak) zein -l- > -r- aldaketarenak ere: *Alimoi* ([álimòĩ], K.), *Alumei* ([álumèĩ], Eg. 1), *Arlimoi* ([árlimòĩ], Ek.), *Arrimoi* [árrimòĩ], Mik.), *Arimoi* (1989, UUTB),.

Luze izenondoa narenetarikoa da, zazpi baitira gure esparruan bigarren osagaitzat duten izen espezifiko bakunak⁷⁶⁹: ARLUZE, ARIZTILUZE, BELAZELUZA, EGILUZE, IBARLUZE, PAGALUZE eta SOROLUZA. Horietatik guztietatik hiru izen espezifikok dituzte idatzizko aipamenak; aurrenekoak 18. mendekoak dira eta hirurak mugatuan deklinaturik daude (*Ariztilucea*, 1739, VEK2; *Ybarluzea*, 1702, HUA29; *Pagolucea*, 1794-1831, UGR3, 15 au.). Ahozko tradizioari erreparatzen badiogu, BELAZELUZA, ([bélazelúzià], Mari) eta IBARLUZE ([ibárluzè] (K.) alde batera utzita, gainerako guztietan txistukaria sabaikaritu egiten dute berriemaileek (*Aixtiluxe* [ájxtilúxe], Amu. / [ájxtiluxé], Zul.; *Astiluxe* [ástiluxè] / *Aiztiluxe* [ájztiluxé], Amu.; *Arluxe*, 1989, UUTB;

⁷⁶⁹ Lau dira gurean ARIZTILUZE izeneko lekuak, bi Urnietan eta beste bi Elduainen; SOROLUZA izenekoak, berriz, bi dira, biak Hernanin.

Egiluxe, 1989, HUTB; *Sooluxia* [soóluxià], Altz.); bi etsenplutan, gainera, amaierako bokal erdikoa erori egin da (*Astilux* [ástilùx], Mari. 2; *Paalux* [páalùx], Ai. eta Mik.). Aintzat har bedi BELAZELUZZEA eta SOROLUZZEA toponimoen ahozko erakuskariak amaierako bokalaren hersketa erakusten dutela ($-e + -a > -ia$), artikuluaeren erabileraren ondorioz.

Motz izenondoa, berriz, PAGADIMOTZ-en bakarrik azaltzen da (*Pagadimoz*, 1794-1831, UGR3, 10 au.) eta ihartutako toponimo honetan *pagadi* multzokaria osatzen duela dirudi ('pagadi txikia'), esanahia 'pago motzak dauden pagadia' ere izan litekeen arren.

ITURRIPOTXOLO toponimoak ('emari oneko iturria') bi erakuskari ditu Hernanin eta bietan izenondoaren txistukaria bustirik azaltzen da (*Iturripotxolo* ([íturripótxolò], Etxol.; *Iturri potxolo*, 1989, HUTB); sabaikaritze adierazkorraren aurrean gaude, beraz.

Hitz bi URUMEA potamonimoari doakionez (*Urhumea*, 1101, NAO1). *Ur-* osagaiak 'ur-ibilgua' esanahia du⁷⁷⁰ eta *-umea* izenondoak berriz 'xumea', 'txikia'. Horrenbestez, toponimoaren esanahia 'ur xumea' / 'ur gutxiko ibilgua' da. (Ikus 6. eta 9.§)

Txiki izenondoa duten zazpi toponimo daude (ARKAIZTXIKI, BORDATXIKI, ERREKATXIKI (2), LEPATXIKI, LEPOTXIKI eta PAGADITXIKI), idatzizko bi aipamen baizik aurkitu ez baditugu ere, biak berri samarrak, gainera (*Lepachiqui*, 1920, *caserío y pertenecidos*, HUA57, 56 or.; *Lepotxiki u Otxarramendi*, 1936, HUA57, 805 or.). LEPATXIKIren testigantzei erreparatuz gero *lepa-* aldaera ikusiko dugu usaian, hala idatzizko tradizioan nola ahozkoan (*Lepachiqui*; *Lepatxiki* [lépatxikì], Txab. 2 eta Txil.), nahiz eta informatzaile batek *o* duen LEPOTXIKI toponimoa eman (*Lepotxiki* [lépotxikì], Larr.). Izan ere, irudiz, LEPATXIKI eta LEPOTXIKI toponimoek toki bera izendatzen dute. BORDATXIKI oikonimoaren bigarren silabaren sinkopa ere azpimarratu nahi dugu, horrelako kasu gutxi daudelako eta informatzailea nafarra delako (*Bortxiki* [bórtxikì], Lor. b.). *Ttiki* formaren zantzurik ez dugu aurkitu izen espezifiko elkartuen sailean. Cf. ZILLEGITTIKIA.

⁷⁷⁰ URUMEA formaren harira, Irunen *Urunea* eta *Uruneko errota* toponimoak daude (1998, IRM).

Irudi du *txar* bi toponimotan ageri dela, baina ez da ziurra, *zahar* izenondoaren bustiriko *-xar* aldaeraren oinordeak izan litezke eta. Aurreneko etsenplua ihartua dagoen ESTEGITXAR da (*Esteguichar*, 1797, *piedra*, HUA41; 1833-1835, *cerro*, DUA3) eta bigarrena bizirik dirauen NOTIZITXAR⁷⁷¹ (*Notizizar*, 1995, DTE, 156 or.; *Notizitxar* [nótixitxàr] / *Notixitxar* [nótixitxár], Arg.). Azken hori arras berezia da, izenondoaren aurretik dagoen izena konkretua izaten delako gehienetan.

Zabal mugakizuna ere lekukotasun gehien dituen izenondoetariko bat da, elkartutako bederatzi izen espezifikotan ageri baita: BIDETXABAL, ETZABAL, LEZATXABAL, MENDIZABAL, OIARZABAL, PUTXUTXABAL, PORTATXABAL, SOROZABAL eta URRUZZITZABAL. Idatzizko iturrietan hiru toponimoren testigantzak aurkitu ditugu: *Lezachábal* (1936, HUA57,177 or.); *Portachabal* (1848-1850, HTR4, 10 au.); *Sorozábal* (1857, HUA48, 47 or.). Ñabarduretan sartuz gero, sei toponimotan txistukaria sabaikaritu egin da (*Bidetxabal* [bidétxabàl], Txim.), *Lezachábal*; *Portachabal*; *Putxutxabal* [putxutxábal] / [putxúxabàl], Amu.; *Sorotxabal* [sorótxabàl], Txab 2; *Urruztitxabal*, 1989, HUTB) eta bokal arteko ezpainbikoa ETZABALEn baizik ez da erori (*Etzaal* [étzaàl], Ezk. b.) edo aldatu (*Etzaral* [étzaràl], Lor. b.). Mugakizunen arloan, *Urruzti*- forma asimilazioaren lekuko da (*hurrizti*) eta informatzaile batek, azkenik, *Solazabal* ([solázabàl], Pard. g. 2) ahoskatzen du, *Sorozabal*-en ([soróxabàl], Ek.) ordez (-o > -a; -r- > -l-).

Zahar ere ugari baliatzen da izen espezifiko elkartuen osagaitako eta, gutxienez, hoguei etsenplutan ikus liteke: BORDAZAR (2), ERREKAZAR, ETXEZAR, GALTZADAZAR, GAZTAINXARKO HARKAITZA, ITURRIZAR, KAROBIZAR, LARRAZAR, LEKUZARRA, OLAZAR, PAGADIZAR, PRESAZAR, PUTZUZAR⁷⁷², SAIZAR (2), TXABOLAZAR, TXOKOZAR, XAUXAR (2) eta ZUBIZAR. Idatzizko lekukotasun zaharrenak 17. eta 18. mendeetakoak dira (*Larrazar*, 1683, HUA28; *Zubizar*, 1683, HUA28; *Olazarra*, 1773, VEK1A; *Pagadizar*, 1794-1831, UGR3, 14 au.; *Presazar*, 1857, HINGR2, 5097 zenb.; *Chabolazar*, 1797-1833, HGR2, 44 au.; *Chocozar*, 1889, HUA56; *Saizar*, 1930, UUA7)

⁷⁷¹ Litekeena da, *txar*-en ordez, *zahar* egotea.

⁷⁷² *Putzuzar* izeneko aurkintzak daude Etxarren (Arakilen) eta Zia Itzan. Bigarrenaren kasuan *Buzuzarra* forma dugu 1724. urtean; *NTEM-XIII*, 61, 173.

eta txistukaria busti delako zantzurik ez dago. Ahozko tradizioan, ordea, txistukaria busti egiten dute berriemaileek zortzi etsenplutan (*Axxaxar* [áxxaxàr], Id. / *Askazar* [áskazàr], Txab. 1; *Etxexarko lepua* [étxexarkò lépuà], Txim.; *Gaztainxarko arkaitza* [gaztáinxarkò árkaitza], Txab. 1; *Itturixar* [ittúrrixàr], Iz. eta Txab. 1; *Putxuxar* [pútxuxàr], Id. / *Putzuzar* [pútzuzàr], Txab. 1; *Saixar*, 1989, UUTB; *Xauxar* [xáuxàr], Lor. b. eta En. / [xáuxarkò bórdà], Lor. b.). Artikulua duten bi toponimoek (*Labezarra*, 1989, HUTB eta *Lekuzarra* [lékuzárrà], K.) eraikin aski berriak izendatzen dituzte eta, alde horretatik, *Errekazar* ([érrekazàr], Ek.) / *Errekazarra* ([érrekazárrà], Pard. g. 2, Txil.) bikoaren kasuak bestelakoa ematen du. Mugakizunei dagokienez, SAIZAR eta XAUXAR toponimoen aurreneko osagaia zein den ez dago argi; *saroi* hitzarekin zerikusia izatea da aukera bat⁷⁷³.

Aurrekoez gainera, AINXAR⁷⁷⁴, ESTEIZAR, KULPIZAR, MAIXAR eta MALMAZAR toponimoak daude gure esparruan, *zahar* elementua dutenak horiek ere, antza denez. Idatzizko aipamen zaharrena *Narbaçar* (1554, *cuesta arriba de*, EUA2, 122 or.) da eta, hala berean, *Kulpizarre* (1923, *monte*, JMB1, 144 or.) testigutza ere bildu dugu, azken hori loturazko -e- bokala duena seguruenik. Ahozko tradizioan *Malmazar* ([málmazàr], Bentatx. eta Id.) eta *Kulpizar* (1988, OBIE) oronimoek busti gabeko txistukaria dute, ez, horratik, gainerako guztiek (*Ainxar* [áinxàr], Asta.; *Itxeixar* [ítxeixàr], Etxol., *Exteixarko ataka* [étxeixarkò átakà], Ig. g. eta Txim.; *Maixar* [máixàr], Id. / [máixár], Larra.).

Begira diezaiozun astiroago MALMAZAR toponimoari. Itxura batean lehenbiziko zatiaren iturburua *malba*⁷⁷⁵ da, aurreranzko asimilazioaren ondorioz *malma* bihurtu dena, baina aurreneko agerraldia ikusirik (*Narbaçar*, 1554) litekeena da Mitxelenak (*AV*, 468) aipatu **narba* izatea⁷⁷⁶. Zernahi gisaz, ez bedi ahanzt hori behin bakarrik agertzen dela tradizio idatzian (*Malvazar*, 1628, *mojón*, DUA1; *Malmazar*, 1833-1835,

⁷⁷³ Berriemaile baten arabera iturburua *Sarobezar* da eta, horren argitan, **Saroezar* > **Sao(e)zar* > **Sauzar* edo litzateke bilakabidea. Cf. Hondarribiko *Saroizigarronea* (> *Saizarrenia*); Furundarena (2002: 785).

⁷⁷⁴ *Ainxar* (1927) toponimoa biltzen du Jimeno Juriok (1992: 40) Aitzoainen (Antsoainen).

⁷⁷⁵ Ohar bedi -lm- eta -rm- multzoak mailegutan ikusten direla usuenik, *malma* ('malva') kasu (*FHV*, 355).

⁷⁷⁶ Zegama aldean badaude *narda* hitzaren lekukotasunak eta 'maldan behera eroritako harri pila' adiera du han: *Nardaaundi*, *Nardadioko gaina*, *Nardagaizto*, *Nardasakon*, *Nardatxiki* eta *Nardazear* (1997, ZGM).

altura, DUA3; *Malmazar*, 1889, *altura*, HUA55; *Malmazar*, 1911, IM; *Malmazar*, 1928, JMB3, 268 or., *Malbazar ó Malmazar*, 1944, GH01).

ONTZORROTZ⁷⁷⁷ toponimoan *zorrotz* izenondoa dagoela ematen du, baina ez da gauza ziurra, besteak beste, tradizio idatzi urria duelako (*Onzorrozco-gaña*, 1942, IGC1; *Onzorroco-gaña*, 1980, IGN1) eta ahozko lekukotasun bakarra dagoelako (*Ontzorrotz* [ontzórrotz], Lor. b.).

Kromotoponimoak ez diren izenondoak dituzten toponimoekin amaitze aldera, TXORIKANTARI⁷⁷⁸ aitatu nahi dugu (*Txorikantai* [txórikantái]; *Txorikantari* [txórikantari], Amu.) / [txórikantari], Mari. 2), eite hori duen bakarra izateaz gainera, bigarren osagaia izenondoa edo adizlaguna den jakitea neke delako.

Mugakizuna + *mugatzailea* egitura duten toponimoen saileko azken multzoa aztertuko dugu orain, *izen arrunta* + *kolorezko izenondoa* baturan oinarri duten izen elkartuek osatzen dutena alegia (kromotoponimoena), eta hasteko errepara diezaiegun *beltz* izenondoa dutenei. Gure esparruan lau dira ERREKABELTZ / ERREKABELTZA⁷⁷⁹ izena duten tokiak ('toki ilunean barrena doan erreka', 'ur beltza duen erreka'; cf. ERREKAGORRI), Urnietako eta Donostian bana, eta beste biak Hernanin. Urnietakoak (*Errecabel*, 1794-1831, UGR3, 17 au.) eta Hernaniko batek⁷⁸⁰ idatzizko erakuskariak dituzte (*Errecabell*, 1898, EGZ) eta ahozko tradizioan ezpainbikoa galdu duen *Errekaeltz* ([érrekaèltz], Amu.) zein kontsonante horri eutsi dioten *Errekabeltz* ([érrekabèltz], Txab. 1 eta Txim.) eta *Errekabeltza* ([érrekabeltzà], Arg. / *Errekabeltzeko egiya* [érrekabeltzekò égiyà], Txab. 1) jaso ditugu. *Errekabeltxa* (1989, UUTB) aldaera ere azpimarratu beharra dago, txistukariaren bustidura adierazkorra izan litekeelako.

⁷⁷⁷ Iñigok (1996: 304) *Oltzorrotz* (*Urtzortza*) biltzen du Iturenen (Malerrekan) eta haren iritziz bigarren elementua *zorrotz* izenondoa da; urreneko osagaia, orde, iluna da eta gehitzen du Goizuetako *Untzorrotz* toponimoan dagoen bera dirudiela.

⁷⁷⁸ Artikutzan *Txorikantari* jasotzen du Erriondok (1988: 126) eta 1827. urtean *-aga* atzizkiarekin dokumentatzen du (*Choricantariaga*). Cf. Agezako (Eslaba aldeko) *Motxilukantua* (*EAEATB*, 139) edota Lagrango *Cantarrana* (Lopez de Gereñu, 1989: 140).

⁷⁷⁹ *Errekabeltz* biltzen du Ataunen Arin Dorronsorok (1928: 61).

⁷⁸⁰ Kokapena: 64-39-2.

Beltz mugatzailea duten beste bi toponimoak OTADIBELTZA eta ITURRIBELTZ dira. Ahozko tradizioetik jaso ditugu biak eta aurrenekoan txistukariak bere horretan badirau ere (*Otaibeltza* [ótajbeltza], Larra.) berriemaileek busti egiten dute bigarrenengoan (*Iturribeltza* (1989, HUTB; *Itturribeltz* [ittúrribèltz], Pard. g. 2).

Gorri elementua AIZKORRI ('haitza biluzik dagoen tokia', 'haitza besterik ez dagoen tokia'), AÑAGORRI, ARGORRI⁷⁸¹, ATEGORRI, ERREKAGORRI⁷⁸² ('emari gutxiko erreka', 'hondoa agerian duen erreka', 'ur gorria duen erreka'), IÑASTORGORRI, IRASGORRI⁷⁸³, LANGAGORRI⁷⁸⁴, MUÑAGORRI⁷⁸⁵ ('soil edo biluzik dagoen muinoa') eta SARASKORRI izen espezifiko elkartuetan azaltzen da⁷⁸⁶. Idatzizko aurreneko lekukotasunak 18. eta 19. mendeetakoak dira (*Yñastorgorri*, 1739, HUA36; *Argorri*, 1870, HUA49; *Irasgorri*, 1831-1845, UGR4, 25 au.; *Muñagorri*, 1831-1845, UGR4, 22 au.; *Aitz-gorri*, 1897, AT, 235 or.). Zentzu horretan, *Aitz-gorri* forma berezia da, salbuespena ez delako (*Aitzgorri*, 1912, AT, 235 or.) eta herskari ahoskabea duen aurreneko lekukotasuna ere 20. mendean kausitu dugulako⁷⁸⁷ (*Aizkorri*, 1944, GHO2). Ahozko tradizioan bigarren aldaera hori baino ez dugu jaso (*Aizkorri* [ájzkorri], Amu. eta An. 1, [ájzkorriá], Amu., *adl.s.*; *Aixkorri* [ájxkorri], Amu.) eta, hori ikusirik, pentsatzekoa da *Aitz-gorri* eta *Aitzgorri* aipamenak herri-etimologiak eraginik ez ote diren sortu.

MUÑAGORRI oronimoaren kasua ere nabarmentzekoa da, besteak beste, bokal arteko belarraren erorketaren eta ondoren agituriko bokal baturaren berri ematen duen *Munorri* [múnorri] (Mik.) dugulako ahozko tradizioan. Izan ere, horrelako bakarra da (cf. *Ategorri*, 1989, OM; *Errekagorri* [érrekagórri], Mari. 2); *Langagorri* [lángagorri], K.).

⁷⁸¹ Oiartzunen *Algorri* (18.) oikonimoa biltzen dute Goikoetxeak eta Lekuonak (2007: 57). Cf. Unanuko (Ergoieneko) *Arrigorri* oronimoa; *NTEM-VIII*, 69.

⁷⁸² Cf. Gorobel mendilerroko *Iturigorri*, Aiara ibarraren gainean.

⁷⁸³ Cf. Urritzolako (Arakilgo) *Irastordi* (*NTEM-XIII*, 117), Beartzungo (Baztango) *Irastorri* (*NTEM-LIII*, 232) edota Sorogaingo (Erroibarko) *Iraztorri* (*NTEM-XXXV*, 144). Era berean, Jimeno Juriok (1987b: 50) *Hirastorria* (1640) biltzen du Arlegin (Galar zendea).

⁷⁸⁴ Garatek (1930b: 6), konparaziora, Bilboko *Landagorri* toponimoaren berri ematen du eta, hori ikusirik, izatez, *Langagorri* aldaera disimilatua izan liteke.

⁷⁸⁵ Cf. Zutzako (Longida ibarreko) *Larregorria*; Muxika Urdangarin (1988: 147).

⁷⁸⁶ ERREKAGORRIk eta LANGAGORRIk bina agerraldi dituzte.

⁷⁸⁷ Subitzan (Galar zendea) *Ayzcorrigaña* jasotzen du 1666. urtean Jimeno Juriok (1987b: 376).

Aurreko horiekin batera IRAKURRI azpimarratu nahi dugu. Idatziz 18. mendean azaltzen da lehenengo aldiz (*Yracurri*, 1773, VEK1B) eta badaude 20. mendeko idatzizko testigantzak (*Iracurri*, 1942, IGC1; 1953, IGC2; *Irokurri*, 1962, UTC). Bestetik, jatorrizko forma datekeenaren eitea duen *Irakurri* ([irákurri], Arg.) / ([irákúrri], Aska.) zein bokal arteko dardarkari ahula galdu duen *Eakurri* ([eákurri], Arg. eta Aparr.) jaso ditugu ahozko tradizioan eta ohar bedi azken aldaera horrek hasieran bokal erdikoa duela (*Ira-> Era-*). Etorki ezezaguneko toponimo baten aurrean gaude, baina litekeena da etimoa *ira* + *gorri* izatea⁷⁸⁸ (cf. IÑASTORGORRI eta IRASGORRI).

Ilun bigarren osagaitzat duen ATXETILLUN toponimoaren idatzizko lekukotasunak 18. mendekoak dira (*Achetillun*, 1794-1831, UGR3, 19 au.) eta, zorionez, bizirik dirau (*Atxetillun* [átxetillùn], Amu.). ARKAITZILLUN, berriz, ahozko tradizioan baizik ez dugu aurkitu (*Arkaitzillun* [árkaitzillùn] / [árkaitzillùn], Amu.), baina badaiteke bi toponimoek elkarrekin zerikusia izatea, besteak beste, elkarren ondo-ondoan daudelako. Hala balitz, ARKAITZILLUN herri-etimologiaren ondorio izatea ez litzateke baztertu beharko.

Txuri mugatzailea BENTATXURI, ETXETXURI, LARRAINTXURI, LARRATXURI, TANTATXURI eta ELMITXURI espezifikotan azaltzen da. Idatzizko aurreneko lekukotasuna 18. mendeko *Larrainchuri* (1794-1831, UGR3, 10 au.) da⁷⁸⁹ eta *Ventachuri* (1870, HUA49), *Tantachuri* (1921, *Cillegui*, HUA57, 653 or.) zein *Larratxuri* (1926, *caserío*, JMB2, 120 or.) dira gainerako estreinako aipamenak. Bistan denez, txistukaria bustirik azaltzen da beti idatzizko tradizioan eta orobat ahozkoan (*Bentatxuri*, [béntatxuri], Larra. eta Txab 2.; *Etxetxuri*, 1989, HUTB; *Larrantxuri*, 1989, HUTB / *Larraintxuri* [lárraintxuri], Mari. 2; *Larratxuri* [larrátxuri], Ezk. b.; *Tantatxuri* [tantátxuri], Pard. g. 2; *Elmitxuri* [elmítxuri], Goi.); salbuespen bakarra *Bentazuri*

⁷⁸⁸ Ezkurran *Irakurri* izeneko tokoa dago. Hona hemen jasota dagoen argitalpenean (*NTEM-LVI*, 114) egiten den oharra: “Según DMR: «A la vista de la documentación de Arano se podría pensar en **Irakurri* ‘Helechal Rojo’ o ‘Raso de Helechos’. En Arano existe un nombre similar *Erakurri*, pronunciado *Iakurri* y *Eakurri*, documentado *Idocorri* en 1724 e *Iracorri* en 1713»”. Aitortu beharrea gara azken bi aipamenak ezezagunak zirela guretzat, eta bigarrenaren harira diogun Eibarren *Iraragorri* oikonimoa dagoela, 1857 geroztik (haplologiagatik agian) idatzizko tradizioan *Iraragorri* erabiltzen bada ere; orobat ahozkoan (San Martín, 2000: 59). Cf. Berako *Iakagorri* (*Iakaurri*) baserri-izena (1989, BM).

⁷⁸⁹ Ikus Mitxelena (1964: 41).

([bentázurí], Larra.) da⁷⁹⁰. Nabarmen dezagun, halaber, bokal arteko dardarkari ahula erori egin dela batzuetan (*Bentatxui* [béntátxui], Id.) / [béntatxuí], Larra.; *Mentatxui* [méntatxui], Id., Larra.; *Tantatxui* [tántatxwí], Txab 2; *Elmitxui* [élmitxwí], Goi.). Zentzu horretan, *Tantatxubi* formak ([tántatxubi], Txil.) herri etimologiarekin lotua dirudi, baina ez litzateke harritzekoa izango, bestalde, ezpainbikoa hiatoari eusteko garatu izatea. Honenbestez, *benta*, *etxe*, *larra(i)n*, *larre* (*larra*-), *tanta(i)*- eta etimo iluna duen *elmi*- dira mugakizunak. GISASURI toponimoari dagokionez, 18. mendean behin aurkitu dugu (*Guisasuri*, 1739, HUA36) eta mugatzaileak *zuri* ematen du (*gisats* [isats] + *zuri*?), aipamen bakarrarekin segurua ez den arren.

8.2.3 Izen espezifikiko elkartuen aldaketak

Bokalen arloan, hasteko, dardarkari aurrean irekitzea gertatu dela erakusten duten lekukotasunak daude (*Olasagarre*, 1855-1857, UTR8, 46 au.). Asimilazio-disimilazio prozesuaren ondorioz burutu dardarkari ondorengo bokalaren inflexioaren lehen testigantzak ere garai berekoak dira, ELORRIBI (-*ibi* > -*abi*) toponimoan ikusten dena kasu (*Elorrábia*, 1857; *Elorrabi* [elórrabi], K.). Era berean, MIKELABIL oikonimoaren ahozko zenbait lekukotasunetan irekitzea dugu (*Mikalai* [míkalàjn], Ai., in.). Unamene aldaera (UNAMUNO) deklinabideko loturazko bokalaren erabilpenaren (**Unamuneko*) zein asimilazioaren ondorioa izanen da eta orobat gertatu bide da SAGASTIMUÑO toponimoaren *Saastiménia* ([saástimènià], Ai.) aldaeran. Bestetik, espero izatekoa zenez, bokal erdikoak itxi egiten dira hitz amaieran mugatzailea eranstea (-*o* + -*a* > -*ua*; -*e* + -*a* > -*ia*): *Gaztañamunttua* ([gáztañamúnttuá], Aparr.), *Gurutzelepua* ([gurútlepuá], Larr.); *Sooluxia* ([soóluxià], Altz.).

Diptongo eta hiatoen alorrean, behinolako -*aɪ*- diptongoak -*i*- eman du BENTURAITURRI toponimoan (*Venta-iturri*, 1951, *argomal*, UUA18; *Bentitturri* [béntitturri], Mari. 2), baina AÑARBERen kasuan -*a*- da hitz elkarketaren emaitza (*Aiñarbe*, 1625, LMI, 234 or. > *Añarbe*, 1773, VEK1). -*aɪ*- diptongoaz ari garela, ez dezagun ahantz behin baino gehiagotan bigarrenkaria dela (*Maizulo* [májzulò], K.);

⁷⁹⁰ Informatzaile berak *Bentatxuri* ([béntatxuri], Larra.) ebakitzen du.

Mikelai ([mikelàjn], Po., in.), ez eta artikulua eranstea bokalerdia sabaikaritu egiten dela ere (*Tantaizelaya*, 1989, OM).

-au- diptongoa *-aundi* izenondoa duten toponimoetan aurkitu dugu (*Egiaundi* [égiáũndi] / [égiáũndìn], Amu., in. / [égiáũndi], Txim.; *Errekaundi*, 1989, HUTB) eta oroit dezagun 18. mendean aldaera diptongogabea (*-andi*) zela nagusi artean idatzizko tradizioan (*Eguiandia*, 1797, *loma*, HUA41; *Errecandia*, 1773, VEK1; *Yturriandi*, 1702, *paraje*, HUA29). Badaude [-wi-] diptongoaren lekukotasunak, hala hitz elkarketan (*Katilluitturri* [katíllwitturri], Id.) nola hitz barruan (*Kanalzuiko erreka* [kanálzwikò érrəkà], En.); bigarrenkaria da normalki (< KANALZUBI).

Hiatoen kariatara, esan dezakegu toponimoa bokal itxiz amaitzen denean sabaiko herskaria garatzen dela artikulua erantsiz gero ([búztanarriyá], Etxol.) eta, bestalde, *-ui-* hiatoa murriztu egin da hitz elkarketan (*-u- + -i- > -i-*) ANGELUITURRI hidrotponimoan (*Angeluitturri* [ángeluitturri], Bentatx. eta Txab. 1 / *Angelitturri* [ángelitturri], Bentatx.).

Bokalen batze, erortze eta garatzearen alorrean, GURMENDI toponimoa dateke (*EGURMENDI) aferesiaren erakusgarri bakarra. Halaber, BORDATXIKIren *Bortxiki* ([bórtxiki], Lor. b.) aipamena azpimarratu nahi dugu, sinkoparen adibide gutxi dagoelako eta informatzailea nafarra delako. ARRILIMURI toponimoa ere buru horretan sar liteke (*Arrilimuri*, 1831-1845 > *Alimoi* ([álimòj], K.). Ahozko tradizioarekin jarraituz, apokopea gertatzen da OIARBIDE oikonimoan (*Oyarbi* [óyarbi], K.) eta kontsonante ondoko amaierako bokal atonua erori egin da⁷⁹¹ ARIZTILUZE eta PAGALUZE toponimoetan (*Astilux* [ástilùx], Mari. 2); *Paalux* [páalùx], Ai. eta Mik.). Azkenik, haplologiaren lekuko bakarra ESKALANABERRI dateke (*Escalamberri*, 1936, HUA57, 796 or.; *Eskalanberri* [éskalanberri] / *Eskallanberri* [éskallanberri], Etxol.).

Kontsonanteen arloraz, bokal arteko igurzkari belarraren erortzeak indarrean darrai ahozko tradizioan: *Paalux* ([páalùx], Ai. eta Mik.); *Arleor* ([árleòr], Ai. eta Oiarbi.) / *Aleor* ([áleorrèn], Amu., in.); *Errekaleor* ([érrəkaleòr], Bez.). Igurzkari ezpainbikoa ere ezabatu egiten da sarritan (*Paotxaal* [páotxaàl], Ai., Mari. 2 eta Zul.).

⁷⁹¹ Cf. FHV, 411.

Alde horretatik, ETZABAL toponimoaren kasua berezia da, *Etzaal* ([étzaàl], Ezk. b.) aldaerarekin batera, dardarkari ahula duen *Etzaral* ([étzaràl], Lor. b.) baitarabil informatzaileak. LARREBIRIBIL, ALTZIBAR, ERREKABELTZ eta MIKELABIL toki-izenen ahozko lekukotasunen artean ere igurzkaria galdu duten ale bat baino gehiago daude (*Larrail* [lárràil], K. / *Larrabi* [lárrabi], Mik.; *Altzibar* ([áltzibàr], K. / *Altziar* [áltziarrá], Amu., *adl.s.*; *Errekaeltz* [érrekaèltz], Amu. / *Errekabeltz* [érrekabèltz], Txab. 1 eta Txim.; *Mikelabi* [míkelabi], Pard. g. 1 / *Mikelai* [míkelàin], Po., *in.*). Igurzkari horzkaria duten toponimoen testigantzen artean, *Egieder* (1989, OM), *Itturrieder* ([ítturiéder], Amu.), *Izeneder* ([izénedèr], K.), *Oyaneder* (1989, HUTB) nahiz *Itturrieer* ([ítturieèr], Amu. eta Mari. 2; ITURRIEDER) eta *Izener* ([izénèr], Txab. 1; IZENEDER) formak kausitu ditugu.

MALMAZAR oronimoan aurrerako asimilazioa izan da itxura batean (*Malvazar*, 1628, *mojón*, DUA1 > *Malmazar*, 1833-1835, *altura*, DUA3) eta BENTATXURI oikonimoan, aldiz, atzerako asimilazioak hastapeneko ezpainbikoa sudurkaritu du (*Bentatxui* [béntátxuì] / *Mentatxui* [méntátxuì], Id. eta Larra.).

Sudurkarietaz ari garenez, kontsonante horien ondoan *afrikari* / *frikari* oposizioak ez du eraginik sarritan eta behin baino gehiagotan aldizkapena informatzaile beraren ahotan gertatzen da (cf. *Urzulo* [úrzulò] / *Okertzulo* [okértzuló], Mari. 2; *Akertzulo* [akértzulò] / *Akerzulo* [ákerzúlo], Mari. 2). Etsenplu batzuetan txistukariak frikari egiteko joera dago (*Aranzabal* [aránzabàl], K.; *Bustinzulo* [bustínzulò], Asta.; *Usonzulo* [úsonzulò], Mari. 2), baina beste askotan ez (*Dontzellaïturri*, [dontzellaïttúrri] / [dóntzellaïttúrri], Id.). Afrikariekin jarraituz, ezpain-horzkaria herskari bihurtzen da ahozko tradizioan (-f > -p-), *Itturpiñ* (1989, HUTB), *Iturripiña* ([itúrripíñà], Txab. 1) eta *Itturripin* [ittúrripìn], Etxol.) testigutzak lekuko.

Albokariei doakienez, amaierako -l erori egiten da ahozko tradizioan LARREBIRIBIL eta MIKELABIL toponimoetan (*Larrabi* [lárrabi], Mik.; *Mikelabi* [míkelabi], K.) eta, dardarkarien sailean agiturikoari erreparatuz gero, bistan da bokal arteko dardarkari ahularen erortzeak indarra baduela gure esparruan, eta ez da harritzeko, bertako hizkeran hola egiten delako (*Arrilimuri*, 1831-1845, UGR4, 22 au. > *Arrilimoi*, 1948,

UUA10E; *Sooluxia* [soóluxià], Altz.; *Argarate* [árgaraté], Amu. / [árgaratè], Ek., *Argaate* [árgaatè], Amu. eta Ek.; *Arguutz* [árguùtz], Bort. b. eta Pard. g. 1; *Marizulo* [marízulò] / *Maizulo* [máizulò], K.; *Aizmendi* [áizmendì], K.; *Goostarbe* [góostarbè], Amu.; Mari. 2). Bestalde, albokari ondoko dardarkari ahularen murrizketa gertatzen da aldian behin (*Arleor* [árleòr], Ai. / *Aleor* [áleorrèn], Amu., in.) eta *-r-* > *-l-* disimilazioaren lekukoa ere aurkitu dugu (*Argorri* [árgorri], Iz. / *Algorri* [álgorrin], Larra., in.).

Kontsonante multzoen alorrean aipatzekoa da LATXA eta USOKO toponimoen kasua. Aurrenekoan **rtz* > *rts* > *ts* dateke bilakabidea (*Larsa de Avillas*, 1467, HUA5; *Lassa* / *Laza*, 1595, HUA10; *Latze*, 1843, HUA44; *Latse*, 1864, HUA47; *Latxe* [látxè], K.) eta bigarrenean, berriaz, **rz* > *rs* > *s* (*Ursuco*, *Ursoco*, 1780, HUA39; *Usoco*, 1769, HUA37; 1773, VEK1; *Usoco*, 1847, JII, 34 or.; *Usoko* ([úsokò], K.). Hala berean, *-rl-* > *-l-* dugu ARRILIMURI toponimoan (*Arrilimuri*, 1831-1845, UGR4, 22 au. > *Arrilimoi*, 1948, UUA10E > **Arlimoi* > *Alimoi* [álimò], K.).

Kontsonanteen aldaketekin amaitze aldera, esan dezagun asimilazio bustiduraren lekuko franko daudela gure esparruan:

- *inV* > *iñV*: *Sorgiñerreka* ([sorgíñerrekà], Pard. g. 1, Pard. g. 2).
- *izC* > *ixC*: *Errekagaixto* ([érrekagaixtò], Txim.); *Errekagaixto* ([érrekagaixtò], Pard. g. 1 eta Txim.) / [érrekagáixtò] Pard. g. 2).
- *ntV* > *nttV*: *Errekamuntto* ([érrekamunttò], Amu.). 20. mendearen erdialdetik hona herskari horzkariaren bustidura nagusitzen da, *munttegi* bezalako formen analogiaz segur aski.
- *itV* > *ittV*: *Itturritxoko* ([ítturritxokò], Aparr. / [íttúrritxokò], Etxol.).
- Hitz amaierako albokari bakuna, erortzen ez denean, busti egin da LARRABIL toponimoan eta gertakizun horren aurreneko lekukotasuna 19. mendekoa da

(*Larrebiribill*, 1852, UINGR2, 2414 zenb.). Egun toponimoa adlatiboan deklinatzean sabaikaritzea burutzen da, baina bestela ez (*Larrabilla* [lárrabillá], Mik.). Badaude albokariaren asimilazio bustiduraren lekukotasun gehiago, *Praillian osiña* ([práilliàn ósiñà]) / *Prallian osiña* ([prálliàn ósiñà], Pag.) adibidez.

Bukatzeko, diogun ingurunez landako bustiduraren etsenplu bat baino gehiago daudela (*Otsarramendi* [otsárramendi], Ek. / *Otxarramendi* [otxárramendi], Txab 2; *Artxubiko erreka* [ártxubikò érrèkà], Amu.; *Putxumalda* [putxúmaldà], Larr.) eta, gainera, aldaketa horren idatzizko erakusgarriak aurkitu ditugula, berri samarrak izan arren⁷⁹² (*Errekatzoko*, 1921, *aprisco con terreno*, HUA57, 951 or.; *Sorguinchulo*, 1920, *Manzanal*, HUA57, 70 or.; *Chingurrichulo*, 1920, *manzanal*, HUA57, 625 or.).

8.2.4. Izen espezifikoen elkartuen osagaiak

Espezifikoen elkartuen osagaitzat erabilitako ehun eta laurogei hitz topatu ditugu, guztira gure esparruko toponimian baliatu diren terminoen herena baino gehiago, hortaz. Gehien-gehienak izenak dira, eta gutxi batzuk izenondoak. Maileguak laurdenera ez dira iristen eta, beraz, izen generikoen sailean dagoen hainbatekoa baino askoz gutxiago. Idatziz aurrena opatu ditugunak *alde*, *amil*, *harain*-, *ibar*, *ibi*, *legar*, *ume* eta *ur* dira; guztiak 12. gizaldian azaltzen dira. 15. mendean, *bide*, *eder*, *lats*, *oihan* eta *saroi* aurkitu ditugu estreinakoz, eta, agian *bakoitz* ere bai.

Batzuk ihartuta daude, *agerri*, *ainar*, *angelu*, *garate*, *guren*, *harain*, *harbe*, *ibi*, *lander*, *larrain*, *lats*, *legar*, *limuri*, *oihan*, *olatza*, *pototxo* eta *unai* kasu. *Ibar*, *katamotz* eta *tantai* ere galzorian daudeke eta, bestalde, *gaitz* eta *sasi* terminoen esanahia gure esparruko toponimian lehen aldiz azaltzen diren garaitik hona franko aldatu da. Nolanahi ere den, izen elkartuak osatzeko erabilitako hitz-multzoaren murrizketa nabarmena denik ezin da esan, generikoein alderatuz gero bederen. Ildo horretan, aitortu beharrean gara generikoen sailean azaltzen diren *atze*, *kasko*, *malkar* (1797-1833) eta *mehaka* (1683) izen espezifikoen elkartuen sailean ez azaltzea deigarri zaigula.

⁷⁹² Oñederra (1990: 17-19)

Izenen artean emankorrena *zulo* da, hamahiru toponimoren osagaia baita. Izenondoan artean, berriz, *zahar* da ugarien ageri dena. Aipatzekoa da *gorri* izenondoa ere, bederatzitan kausitu baitugu. Izenondoek izenek baino lekukotasun gehiago dituzte, hau da, izen gehienek erakuskari bat edo bi besterik ez dituzte, izenondoek ez bezala.

Izen eta izenondo gehienek idatzizko lekukotasunak dituzte eta ahoz bakarrik azaltzen direnak ez dira heren batera iristen. Horretan ere aldea dago, izen espezifikoko elkartuen osagaiak generikoen baino idatzizko testigantza gehiago baitituzte. Hitzak hizpidea ekarrita, gogora dezagun izen espezifikoko elkartuen osagai diren zenbait termino generikotzat ere opatu ditugula, baina horrelakoak ez dira laurdenera iristen⁷⁹³. Esanguratsua da espezifikoen osagaitzat ageri direnean generikotzat baino lehenago opatzen direla, sei-zazpi kasutan izan ezik. Bestalde, espezifikoko bakuntzat eta espezifikoko elkartuen osagaitzat erabilitako bost izen daude⁷⁹⁴ eta generikotzat, espezifikoko bakuntzat zein espezifikoko elkartuen zatitzat baliaturiko bakarra *zoko* (*txoko*) mailegua da, eta agian *txabola* ere bai.

Hogeita bost dira izen espezifikoko elkartuen aurreneko eta bigarren osagai gisa aurkitu ditugun hitzak (*baso, bide, elorri, erreka, etxe, gurutze, haitz, harri, ibar, iturri, larre, lepo, lur, mendi, muino, munto, osin, sagasti, saroi, soro, zabal, zelai, zoko, zubi* eta *zulo*) eta horrek, gehienetan, mugatzaitako eta mugakizuntako aurkitu ditugula esan nahi du, beti ez bada ere. Horrenbestez, pisu berezia duten izenak dira eta ikusten den bezala oso mailegu gutxi daude multzo horretan⁷⁹⁵. Hauxe esango dugu hori ikusirik, guretzat argi eta garbi dagoenez gero: paisaia gizakitu menditsua, urez ongi hornitua eta landaretza joria duena irudikatzen dute gure esparruko izen espezifikoko elkartuek.

⁷⁹³ Hauek dira: *baso, bide, bizkar, erreka, etxe, haitz, harizti, harkaitz, harri, hegi, labe, larre, leize, lepo, malda, mendi, munto, ola, osin, pagadi, pago, presa, punta, putzu, sagasti, saroi, sasi, soro, tontor, txabola, txara, zabal, zehar, zelai, zoko (txoko), zubi* eta *zulo*.

⁷⁹⁴ *Langa, muga, txabola, txara* eta *zoko (txoko)*.

⁷⁹⁵ *Erreka, gurutze, munto?, soro* eta *zoko*.

Izen espezifiko elkartuen osaketarekin jarraituz, kopuruaren aldetik *mugakizuna* + *mugatzailea* (SAROEKAITZ) eta *mugatzailea* + *mugakizuna* (LANDERBASO) egitura dutenen artean ez dago alde handirik, nahiz eta aurreneko sailekoak gehixeago izan. Mami-mamiraino joz gero, garbi ikusten da *izena* + *izena* egitura dutenak nagusitzen direla eta, horien artean, *izen arrunta* + *izen arrunta* osaketa dutenak batez ere; horrelakoak *mugakizuna* + *mugatzailea* (LEGARRALDE) zein *mugatzailea* + *mugakizuna* (ERREKAMUNTO) egitura duten toponimoetan aurki litezke. Zernahi gisaz, ongi begiratuz gero, aldea dago azken bi multzo horietako izenen artean, batzuk konketuak direlako eta besteak ez.

Izena + *izenondoa* osaketa dutenak ere ugari dira, *izena* + *izena* multzokoak baino gutxiago izan arren. Ildo beretik, kolorezkoak ez diren izenondoak dituzten espezifiko elkartuak (LARREBIRIBIL), kromotoponimoak baino nardoagoak dira (LARRAINTXURI).

Izen espezifiko elkartuei eskainitako lerrookin bukatze aldera, gure esparruan aurkitu ditugun osagaien zerrrenda dakargu⁷⁹⁶:

A. adar- (1625), -agerri (1855-1857), ainar- (1625), aitona-, aker-, -alde (1178), amil- (1178), amona- (1833-1845), angelu-, antzu- (1683?), apaiz-, -(h)arbe (1516), arka-?, arku-?, arran(o)-? (1566), arroila- (1853), -arte? (1920), -tarte (1547), aska-, asto-, ate-, -atxurtu, -aurre (1933), auzo- (1898), azeri-, -azpi (1794-1831). **B.** -bakoitz? (1467), baso- (1948) / -baso (1583), -behe (-be, 1625 / -pe 1574), belaze- (1920), bele-, -beltz (1794-1831), benta- (1870), -berri (1797), -bide (1429) / bide-, -biribil (1794-1831), bista-, -bitarte (1833-1835), -bizkar (1857), borda-, burkaitz-, burrunba- (burrunba-) (1794-1831), -buru (1548; -puru), buztan-, buztin- (1936). **D.** dontzeila- (1988). **E.** -eder (1467), egur- (1773), elorri- (1573) / -elorri (1989), erramu-, erreka- (1773) / -erreka (1730), eskale-? (1936), -etxe / etxe- (1853). **F.** -fin, fraide-. **G.** -gaitz (1780), gaizto-, -gaizto (1989), galdu- (1739), galtzada-, -garate (1739), gatzaina-,

⁷⁹⁶ Izen espezifiko elkartuen sailean honako izen bereziak aurkitu ditugu: *Agustin*, *Anton*, *Bentura* (1831-1845), *Jeronimo* (1936), *Mari* (1628), *Maria Lopez* (1776-1794), *Martin* (1989), *Mikela* (1739) eta *Santson*.

gazte-?, gaztelu- (1937), goien- (1932), gorosti- (1516), -gorri (1739), -gozo (1794-1831), -guren (1794-1831), -gurutze (1797) / gurutze-. **H.** habaila (1923), haitz- (1826) / -haitz (1794-1831), haltz- (1625), hamahiru- (1920), -handi (1702), (h)arain- (1178), haran- (1773), harbel-, haritz- (1794-1831), harizti- (1739), harkaitz-, harri- (1547) / -harri (1889), hegazti-? (1989), hegi- (1797), hondar- (1989), hosto-, hurra- (1924), hurritz-? (1924), hurritzti-. **I.** -ibar (1178) / ibar- (1863), -ibi (1178), -ilun (1794-1831), inestor- (1739), intxisu- (1989), ipar- (1843), isats-? (*gisats-*) (1739), -iturri (1831-1845) / iturri- (1702). **J.** joko-. **K.** -kale, -kalte (1898), kanal-, kantari-, katamotz- (1889), katilu-, kuku-. **L.** labe-, lahar- (1548), -lanberri (1936), lander- (1583), langa- (1942), lapur-, larrain- (1794-1831), -larre (1956) / larre- (1683), lasai-, -lats (1467), legar- (1178), -lehor (-legor) (1797), leize- (1936), -lepo (1944) / lepo- (1920), -limuri (1831-1845), -lur (1920) / lur-, -luze (1702). **M.** -malda, mando-, markes-, -mendi (1625) / mendi-, motz- (1794-1831), -muga, -muino (1683) / muino- (1831-1845), -munto (1794-1831) / munto-, murko-?. **N.** nafar- (1911), notizia-?. **O.** oihan- (1429), okela-? (1739), oker-, ola- (1773), olatza- (1855-1857), -ondo (1569), osin- (1848), -osin, otadi-, ote- (1956), otso- (1944), otsorrai-? (1611), otxar-? (1611). **P.** pagadi- (1794-1831), pago- (1794-1831), pika-? (1569), piku-? (1569), polit- (1843), pototxo- (1730), -potzolo, presa- (1857), -punta, putzu-. **S.** -sagasti (1833-1845) / sagasti-, santu- (*santi-*, 1868), -saroi (1683), saroi- (1467), sasi-, sorgin- (1835-1837), -soro (1797-1833) / soro- (1857). **T.** tantai- (1921), teila- (1951), -tontor, tranpa-. **Tx.** txabola- (1797-1833), -txar? (1797), -txara ?, tximini-? (1989), txingurri- (1920), -txiki (1920), txori-. **U.** -ume (1101), unai- (1683; bunan-, 1554), ur- (1101). **X.** xanpain- (txanpain-) (1989). **Z.** -zabal (1848-1850) / -txabal (1831-1845) / zabal-, (1854), -zahar (zar, 1683), zear-, -zelai (1739) / zelai- (1739), -zoko / -txoko (1921) / txoko- (1889), zorbide- (1797-1833), zorrotz-? (1942), -zubi / zubi- (1683), zulo- / -zulo (1835-1837) / -txulo (1920), -zuri (1739) / -txuri (1870).

Lehen agerraldien diagrama

21.

	aitona- aska- bele- -puru fraide- gurutze- hurritz- kuku- -malda munto- -potzolo -tontor -zoko	aker- asto- bide- buztan- -gaizto harain- joko- labe- mando- murko-? -punta tranpa- -zubi	angelu- ate- bista- erramu- galtzada- harbel- kanal- lapur- markes- notizia-? putzu- -txara ? zulo-	apaiz- -atxurtu borda- -etxe gaztaina- harkaitz- kantari- lur- mendi- oker- sagasti- txori-	arku- azeri- burkaitz- -fin gazte-? hosto- katilu- kale lasai- -muga -osin sasi- zear-
1989	dontzeila-	-elorri	hondar-	intxisu-	xanpain-
1950	ote- -arte? eskale-? hurra- nafar- ote- -txoko	teila- -aurre gaztelu- hurritz-? leize- otso- zorrotz-?	gaizto- baso- goien- langa- -lepo tantai- -txulo	belaze- habaila -lanberri lepo- teila- -txiki	buztin- hamahiru- -larre -lur txingurri- urde-
1900	-agerri etxe- olatza-	arroila- -harri presa-	auzo- ibar- soro-	benta- katamotz- txoko-	-bizkar -kalte santu- -txuri zabal-
1850	amona- muino- -zabal	-bitarte osin- -txabal	haitz- polit- -zulo	ipar- -sagasti -limuri	-iturri sorgin-
18.-19.	-azpi -haitz -munto -berri galdu-? harizti- iturri- pototxo-	-beltz haritz- pagadi- egur- -garate haran- lehor- -txar?	-biribil -ilun pago- erreka- -gorri hegi- -luze -zelai	burrumba- larrain- txabola- -erreka -gurutze inestor- okela-? zelai-	-gozo -guren motz- -soro zorbide- -gaitz -handi isats-? ola- -zuri
1700	adar- larre- -zahar	ainar- -mendi -saroi	antzu- -muino unai-	-behe (-be) otsorrai-? zubi-	haltz- otxar-?
1600	-(h)arbe -buru lander-	arran(o)-? elorri- -ondo	-tarte gorosti- pika-?	-baso harri- piku-?	-behe (-pe) lahar-
1500	-bakoitz?	-bide	-eder	-lats	oihan- saroi-
1400					
1200	-alde	amil-	-(h)arain	-ibar	-ibi
				legar-	-ume ur-

8.3. Izen espezifiko eratorriak

Azpiatal honetan gure esparruko izen espezifikoen paratzizkiak, bukaerak eta atzizkiak hartuko ditugu ahotan eta, lehen-lehenik, informazioaren antolaketarekin loturiko zerbait argitu nahi dugu: lotura nabarmena dutenean edota bata bestetik gertu daudenean, izen espezifiko edo izenburu nagusi beraren oinordeak diren toki-izenak ez ditugu banan-banan aztertuko (ikus I.1.1.§) eta, hori horrela delarik, *-aga* atzizkiaren sailean, esate baterako, AGINAGA izenburuaz esandakoa AGINAGAKO ETXOLA, AGINAGAKO TONTORRA eta AGINAGAKO ZABALA eratorriendako baliogarritzat jotzen dugu. Aldiz, forma bera urrun dauden tokietan kausituz gero kasu bakoitza bereiz aztertu dugu eta, adibidez, LIZARRAGA toponimoaren hiru erakusgarriei iruzkin bana egin diegu, bata baserriari, bestea saroiari eta hirugarrena izaera geografiko ezezaguna duen aipamenari, hirurek zerikusia izatea litekeena den modu berean, askotariko iturburuetakook izatearen aukera ezin bazter litekeelako.

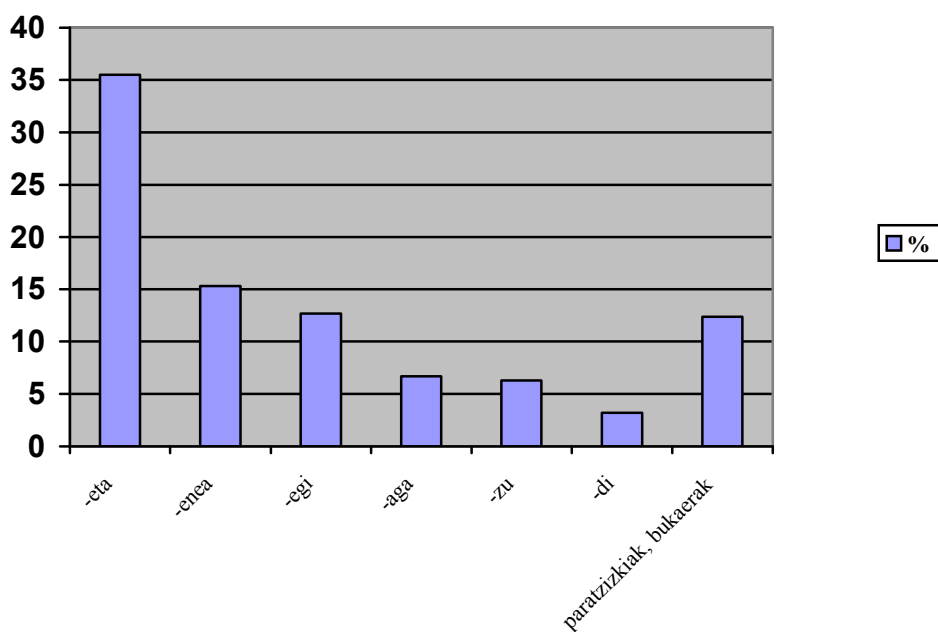
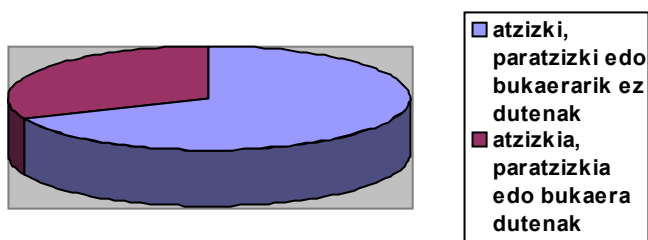
Hori argiturik, toponimoen azterketa egiterakoan erabilitako terminologia azalduko dugu orain. Hasteko, *atzizkiak*, *paratzizkiak* eta *bukaerak* bereizi ditugu. Atzizkiek izaera zein ibilbide ezaguna dute arrunki eta toponimo frankotan azaltzen dira, *-aga* edota *-(e)nea* kasu. Paratzizkiek ere sorburu jakina dute, baina, atzizkiak ez bezala, izenetan dute jatorria, behinola bereiz baliatu ziren osagaietan alegia, nahiz eta, denboraren buruan, atzizkiak balira bezala erabili diren. Bukaerek, azkenik, jatorri iluna dute eta, atzizkiekin alderatuz gero, toponimo gutxitan azaltzen dira. Gainera, azken horiek elkarren arteko lotura ulergaitza dute eta, ondorioz, maiz aski batzuek besteekin duten estekari antzematea zaila izaten da. Hitz bitan, atzizkiek eta paratzizkiek aldaera nahiko ezaunak dituzte, baina bukaerek ordea ez, eta, hori gutxi balitz, elkarren arteko harremanak ere ez daude oso argi.

Berebat, diogun paratzizkia, bukaera edo atzizkia kenduz gero gelditzen den zatia *oinarria* deitu diogula, hau da, **GALTZADABERRIETA** toponimoaren kasuan, adibidez, *Galtzadaberri*-ri; bestela esan, *oinarria* diogunean atzizki, paratzizki edo bukaeraren aurretik dagoenaz ari garela ulertu behar da betiere⁷⁹⁷. Oinarriak osagai bakarra (**AGINAGA**) edota bat baino gehiago izan ditzake (**ORMAZARRETA**; *[h]orma + za[h]a*)*r*

⁷⁹⁷ *Beko*- edota *goiko*- bezalako bereizgarriak ez ditugu kontuan hartzen hemen. Ikus 7 §.

+ *-eta*), izena eta izenondoa konparaziora. Atzizkiaren, paratzizkiaren edo bukaeraren aurretik osagai bakarra dagoenean (bakuna denean) zati horri *erroa* deituko diogu eta zati bat baino gehiago daudenean, edota hala irudi duenean, *oinarria*. Hortaz, *erro* guztiak *oinarriak* dira, baina *oinarri* guztiak ez dira *erroak*.

Atzizki, paratzizki eta bukaerek gure esparruko toponimian duten pisuari dagokionez, hiru izenburu nagusietatik batek atzizki, paratzizki edo bukaera toponimikoa du (% 31,5k). Ugarien aurkitu duguna, nabarmen gainera, *-eta* berrekailua da, aztertu dugun multzoaren barruan toponimoen %35'5k baitu osagai hori. Ondoren *-(e)nea* eta *-egi* daude, % 15'3 eta % 12'7rekin. *-Aga* eta *-zu* atzizkiak, bigarren horrek dituen aldaera guztiekin, aurreko bien erdira ez dira iristen (% 6'7 eta % 6'3) eta, ildo beretik, *-di* duten toponimoen kopurua txikia dela azpimarratu nahi dugu, 3'2 hain zuzen. Paratzizkiak eta bukaerak (*-ola*, *-arain*, ...), azkenik, corpus toponimikoaren % 12'4 dira guztira.

8.3.1. Paratzizkiak

8.3.1.1. -Ola paratzizkia

AITZOLA oronimoarekin hasiko gara (*haitz?* + *ola*, *ha[r]itz?* + *ola*). Lehenbiziko aipamena Barandiaranen 1926. urteko artikulu batean opatu dugu (*Aitzola*, JMB2, 121 or.) eta hurrengoak 1942. urtekoak dira; bi aldaera baliatzen dira mapa berean, bata bestearen ondoan, *Aitzola* (1942, IGC1) eta *Araichola*, (1942, IGC1). Bi urte geroago bikoiztasun hori bera errepikatzen da, *Aratzola ó Araitxola* (1944, GHO1) eta *Aitzola ó Descarga* (1944, GHO1) formak irakur baitaitezke mapa batean, eta orobat 1953. urtean (*Aitzola*, IGC2; *Araichola*, IGC2). Gainerako erreferentziak kartografiatik hartuak dira eta *Aitzola* (1962, UTC; 1980, IGN1, 1981, SGE2) azaltzen da; belarriz ere *Aitzola* ([áitzolà], K.) jaso diegu berriemaile gehienei, nahiz eta, egon, *Aitzula*-ren ([áitzulà], An. 2) lekukotasuna badagoen (-tz- + -ola > -tzula). Erroa *haitz* geonimoa zein *haritz* (< *haraitz*) fitonimoa izan liteke⁷⁹⁸ ('haitz ondoko abeltzain-azpiegitura?', 'haritzezko abeltzain-azpiegitura?'), gure esparruko hizkeran bokal arteko dardarkariak erortzea arrunta baita (*VrV* > *VØV*). Etimoaz ari garelarik, esan beharrean gara Urumeako Zilegimendietan, gaur, AITZOLA izeneko etxolarik ez dela ezagutzen, eta burdinolarik ere ez. Are gehiago: 1773 urteko mapa batean *Azarola* ipintzen du (ikus AZAROLA) egun AITZOLA dagoen tokian eta, bien idatzizko ibilbidea ikusirik, bata bestearekin lotuak egotea ez litzateke harritzeko.

AKOLA saroiaren erreferentzia zaharrena 15. mendekoa da, hain zuzen 1467. urtekoa (*Acola*, HUA5) eta ordutik sarritan ageri da idatzizko iturrietan, *Acola* formaz arrunki⁷⁹⁹; izan ere, salbuespen bakarrak 1683. urteko *Alcola* (HUA28) eta 1780ko *Arcola* (HUA39) dira. Berriemaileek ere *Akola* ([ákolà]) darabilte usaian. Oinarriaren nondik norakoari datxekionez, lehenik eta behin, *Arcola* forma ikusirik (1780), *Arku*-rekin lot liteke, are gehiago Aralarren abeltzaintzan erabiltzen ziren harrizko eraikin biribilei *arkuek* esaten zitzaizela aintzat hartzen bada. Etorki kontuekin jarraituz, 1683. urteko *Alcola* aldaera dela eta, aipatzekoa da, Baztango Haraneko Artxiboan dagoen

⁷⁹⁸ Cf. *AV*, 77.

⁷⁹⁹ *Akola* grafia 20. gizaldian lekukotzen da (1928, JMB3, 263, 268 or.; 1982, CAG, 191, 193 or.; 1983, IGN2).

*Executorial Insertas*⁸⁰⁰ liburuan, *Alcola* (1584) izeneko saroia ahotan hartzen dela *Michelia* eliaz jardukitzean. Horrenbestez, *Arcola*, disimilazioz, *Alcola*-tik ateratakoa izan liteke (cf. ARKOROLA). Guztiarekin, zailtasunik handiena *Alkola* > *Akola* urratsa azaltzean datza⁸⁰¹.

AMUNOLA (*amona* [*amuna*] + *ola*) ere saroi-izena da, baina honen aurreneko lekukotasuna aurreko toponimoarena baino zaharragoa da, zehazkiro, 1178. urtekoa baita. Hasteko, sudurkari arteko bokal itxiaz landa, *-mm-* digrama nabarmendu nahi dugu, kasu horretan besterik ez delako azaltzen (*Ammunola*, IKA3). Hurrengo aipamenak 15. mendekoak dira eta bi forma irakur litezke, *Amunola* (1467, HUA5) eta albokari geminatua duen *Amunolla* (1467, HUA5). Ildo beretik, 16. mendean *Amunola de suso* (1516, HUA7), *Amunola de baxo* (1516, HUA7) zein *Amunola* (1538, HUA9) aurkitu ditugu, baina 17.ean gauzak aldatzen hasten dira: bokal artean, *-n-* ordez, *-r-* duen *Amurola* (1616, HUA24, 252 bin.) agertzen da estreinakoz (*-m-* — *-n-* > *-m-* — *-r-* disimilazioa), *Amunola*-rekin batera erabiltzen dena (1607, HUA23; 1625, HUA26, 51 bin.; 1683, HUA28). 18. mendean dardarkaridunak dira nagusi (*Amurola de Yuso*, *Amurola de suso*, 1769, HUA37; *Amurola*, 1773, VEK1; 1773, VEK1B; 1797, HUA41 / *Amorola*, *Amorola de Yuso*, *Amorola de suso*, 1773, VEK1; *Amorola arriba*, 1773, VEK1A) eta hustutako iturrietan, salbuespen moduan, *Amunola* (1773, VEK1A) formaren bi erakusgarri eta *Amonola*-ren (1780, HUA39) lekukotasun bat baizik ez ditugu aurkitu; kontuan har bi sailetan *-u-* — *-o-* > *-o-* — *-o-* disimilazioaren lekukotzak daudela. 19. mendean ere dardarkaria dutenak gailentzen dira⁸⁰² (*Amurola*, 1831-1845, UGR4, 21; 1833-1835, DUA3; 1860-1862, UTR10, 54 au.; 1863, HUA50 / *Amorola*, 1855, UEA1; 1857-1860, UTR9, 48 au.; 1860, UINGR2, 7258 zenb.; 1862, UINGR2, 8056 zenb.; 1868, DJE; 1870, HUA49; 1879, HUA49; 1889, HUA56), eta bokal artean *-n-* dutenak gutxi dira (*Amon-ola*, 1831, DUA2; *Amon-ola de suso*, 1838, DUA5; *Amon-ola de yuso*, 1838, DUA5; *Amonola*, 1870, HUA49). 20. mendean ez dago bokal artean *-n-* duen estenplurik, bai, ordea, *-r-* duten mostra ugari (*Amurolacoa*, 1900,

⁸⁰⁰ 1748, Iruñea, Herederos de Martínez. “Sentencia arbitraria del 1584 entre el Monasterio y el Valle”.

⁸⁰¹ Albokariez diharduenean, Mitxelenak (*FHV*, 340) dio, inplosiboak badira, zerorekin txandaka litezkeela; alabaina, ez du uste disimilazio-galerak direnik, jatorri iluneko epentesiak baizik.

⁸⁰² Gizaldi hartan Hernaniko *Amarola* (1847, JII, 34 or.; 1850-1852, UTR5, 39) azaltzen da aurrenekoz, ARRANBIDE aldean.

UEA2; *Amurola*, 1976, T. A., 16 or.; *Amorola maizterra*, 1900, UEA3; *Amorola nagusi*, 1900, UEA3; *Amorolazar*, 1969, UUA10N; *Amorola e Insausti*, 1951, UUA18; *Amorola*, 1969, UUA23). Mende horretan bertan, aurrekoekin batera, sudurkari ezpainbikoaren ondoren -ue- hiatoa duen aldakia topatu dugu lehenbiziko aldiz idazkietan⁸⁰³ (*Amuela*, 1911, IM; 1942, IGC1; 1953, IGC2; 1944, GHO2; 1953, IGC2; 1962, UTC; 1980, IGN1; 1981, SGE2; 1983, IGN2; *Amuelacelay*, 1944, GHO1; *Amuela-Zar / Amuelazar*, 1983, IGN2), egun ahoz baliatzen den aldaera⁸⁰⁴ (*Amuela*, [ámuelà], K.). Erroan *amona* dago, pertsona-izen moduan erabili den ahaidego hitza, eta idazki zaharretan bokal itxiarekin azaltzen dena⁸⁰⁵ (*Amuna*); hortaz, abeltzain-azpiegituraren erabiltzailea adierazten duen toponimoa da AMUNOLA⁸⁰⁶.

ANDOLA⁸⁰⁷ oikonimoaren aurreneko testigantzak 18. mendeko idazkietan aurkitu ditugu. Lehenbizikoa 1739. urtekoa da eta bigarrena urtebete beranduagokoa (*Andola*, 1739, HUA36; 1740, HUA30, 541 bin.) eta bi horiekin batera, gizaldiaren amaieran, -azpi eta -be (behe) bereizgarriak dituzten *Andolaspia* (1797-1833, HGR2, 59 au.) eta *Andolapia* (1797-1833, HGR2, 41 au.) jaso ditugu. Orobat 19. eta 20. mendeetan, betiere *Andola* erabiltzen delako idazkietan (1843, HUA43; 1863, HRU, 44 au.; 1857, HUA48, 45 or.; 1920, HUA57, 352 or. eta 1937, AB) eta bereizgarriak edota generikoak erantsiz sortutako formetan ere ez delako aldaketarik antzematen atzizkian⁸⁰⁸ (*Andola azpia*, 1848-1850, HTR4, 10 au.; *Andolapia*, 1797-1833, HGR2, 49 au.; *Andolapea*, 1932, HUA57, 923 or.; *Andolachaga*, 1857, HUA54, 39 or.). Berriemaile guztiek, bestetik, *Andola* ([ándolà], K.) ahoskatzen dute (cf. *Andolatxa* [ándolatxà], K.; ANDOLATXAGA). Erroan ANDOAIN toponimoan 15. menderako ageri den⁸⁰⁹ *Ayndu-* / *Ayndo-* (**Aindula* / **Aindola*?) egon liteke.

⁸⁰³ Cf. Donostiako *Arburola* (1719) > *Arbuela* (1841).

⁸⁰⁴ Bilakabidea *Amunola* > *Amurola* > **Amuola* > *Amuela* izan da eta azken urratsa asimilazio-disimilazioz burutu dateke. *Amula* (1989, UUTB), *Amonazar* ([ámonazàr], Ai.) eta *Amola* ([ámolà], Txim.) formak itxuratxartzetat dauzkagu, ebakitzen dituzten informatzaileek *Amuela* baitarabilte arruntean. Cf. Goizuetako *Amonamozko kaxkoa* (*Mugarriko kaxkoa*); Etxeberria (1988: 112).

⁸⁰⁵ Cf., adibidez, *Amunna Maura* (1052-1054); Libano (1995: 248). Ikus Luchaire (1881: 159) eta Gorrotxategi Txurruka (1984: 363-364).

⁸⁰⁶ Cf. Gamizko *Amunuri* (1704) oikonimoa; Kerexeta (1992: 132). Ikus AV, 484.

⁸⁰⁷ Azpilkuetan (Baztanen) *Andola* (1712) toponimoa dago (*NTEM-LIII*, 167) eta Oiartzunen *Aiendola* oikonimoa (Goikoetxea & Lekuona (2007: 55).

⁸⁰⁸ Larraulen *Andolalde* izeneko bizkarra dago, Alkizako mugatik gertu (1995, LRM).

⁸⁰⁹ -ain bukaera duten toponimoen zerrendan Zarikegiko (Zizur zendeako) *Aindurain* aipatzen du Jimeno Juriok (1986: 257) eta izen horren lekukotasunen artean *Andolain* eta *Andulain* daude (1717-

ANTSOLA / ANTZOLA espezifikoak bi erakusgarri ditu gure esparruan, biak ihartuta dauden arren (*Anzola*, 1797, HUA41; *Ansola*, 1936, HUA57, 176 or.). Irudi du lehen osagaia *Antso* pertsona-izena dela, baina bada beste aukerarik, konparazio batera, eta -z- duen forma badenez gero, Hernani bertako ANTZIOLA toponimoarekin izatea zerikusia⁸¹⁰ (*Ansiola*, 1739, HUA36).

ARKOROLA ere idatzizko forma da, mostra bakarra 1628. urteko izkribu batean aurkitu baitugu (*Arcorola*, DUA1). Esan gabe doa hain informazio gutxirekin *Arcor-* osagaiaren nondik norakoa antzemanezina dela; eskribauaren erratu edota berreraikitzen bat dela medio, ez litzateke harritzeko AKOLA toponimoaren itxuratxartze baten aurrean egotea.

ARITZOLA (*haritz* + *ola*). Lehen-lehenik jakitera eman beharra dago hau ez dagoela Urumeako zilegimendietan, Urnietako herrigunetik gertu baizik. Hain zuzen, dorretxe izandako baserriaren lehen erreferentzia 1566. urtekoa da (*Ariçola*, LMZ, 161 or.) eta gure esparruko eraikinarena 18. mendearen amaierakoa (*Borda de Arizola o Cherritegieta*, 1797-1833, HGR2, 67 au.); 19. mendeko erakusgarriak *Arizolaborda* (1850-1852, UTR5, 41 au. eta 1855, UEA1), "... *borda de Arizola* [...]" (1863, HRU, 53 au.), *Arizola e su Borda* (1863, URU, 145 au.) zein *Arizola-borda* (1857, HUA48, 71 or.) dira. 20. mendean dardarkaria galdu duten lekukotasunak azaltzen dira aurreneko aldiz (*Aizolaborda*, 1911, IM; *Aitzolaborda*, 1925, LMZ, 161 or.), kontsonante hori gordetzen dutenen ondoan (*Aritzola-borda*, 1951, *monte bajo*, UUA18; *Aritzolaborda* (1979, UUA20) eta, espero izatekoa zenez, berriemaileek dardarkaria gabe ebakitzen dute (*Aitzola* [áitzolà], K.; *Aitzolaborda* [áitzolabordà], K.), bertako euskaran horrela egiten baita normalki.

1925). Badira *Andulain* gehiago, Imarkoain edota Goñerrian konparaziora. Bestalde, Bearinen (Deierrin) *Anduela* (1552) dugu, *Andu*-tik etor litekeena ('cepa'). Baztango *Andola* ere sail berekoa litzateke, Sainz Albero eta Sainz Pezonagaren aburuz (2002: 40-41). Cf. *andur* 'ruin, pequeño'; Salaberri (2005: 116).

⁸¹⁰ Gipuzkoako *Antzuola* herriarekin ere izan dezake lotura (ikus *AV*, 60).

Bi dira gure esparruan ARROLA izena duten tokiak⁸¹¹, bata Urnietakoa eta bestea Aranokoa. Urnietakoaren aurreneko lekukoak 18. mendearen amaierakoak dira (*Arrola*, 1794-1831, UGR3, 12 au., 19 au.) eta azkenekoak, berriz, 19. mendekoak (*Arrola*, 1831-1845, UGR4, 23 au. eta 1863, URU, 147 au.); informatzaileek ere aldaera hori darabilte (*Arrola* [árrolá], Ai., Bent.). Aranokoaren idatzizko adibide bakarra 1898. urteko *Arroyo de Aola* (EGZ) da eta belarriz *Aola* ([áolà], Lor. b.) zein ezpainbikoaren epentesia erakusten duen *Abolaerreka* ([ábolaerrekà], Lor. b.) bildu ditugu guk, nahiz eta *Arrola* (1989, HUTB) aldaera ere jaso dagoen. Bi toponimoek iturburu bera dutela ezin da baieztatu, besteak beste Aranokoan ikusten den bokal arteko dardarkari anizkunaren erortzea euskaraz ez delako arrunta, bestela esan, kontsonante hori jatorrizkoa den argi ez dagoelako (cf. EGURROLA). Nolanahi ere den, *Arrola* formak bi etorki izan ditzake⁸¹², *harri* + *-ola* eta *harro* + *-ola*, egia aitortze aldera, lehenbizikoa egiantz handiagokoa iruditzen zaigun arren.

ARTOLA / ARTOLEA bikoarekin aurrekoekin gertaturikoa errepikatzen da hein batean, ale bat baino gehiago baitaude gure esparruan; jatorrizko formari eutsi diotenekin hasiko gara. Astigarragan, konparaziora, *Artola-borda* (HUA48, 40 or.) baserria dugu 1857. urtean eta ahoz ere *Artolaborda* ([ártolabordà], Goi., Erm.) esaten zaio. Hernanin bada beste *Artolaborda* ([ártolabórdà], Txim.) bat, berriemaile bakarrak aipatzen duena. Bestetik, analogiaren lekuko den⁸¹³ ARTOLEA oikonimoa dugu Urnietan eta horren aipamen zaharrena 16. mendekoa da, 1555. urtekoa hain zuzen⁸¹⁴ (*Artolea*, HUA16). Berriemaileek albokariaren ondoren *-ia* hiatoarekin ahoskatzen dute (*-ea* > *-ia*) eta orobat Urumeako zilegimendietan dagoen *Artolian borda* ([ártoljàn bordà], Ai., Larr.) eratorriaren kasuan. Mitxelenaren (*AV*, 483) irudiko erroa *ardi* zoonimoa dateke, baina, gure irudiko, osaketa *arte* + *ola* ere izan liteke ('erdiko ola', cf. ARTAMUGARRI).

⁸¹¹ Dakigula ez da saroirik egon ez batean eta ez bestean, ezta burdinolarik ere.

⁸¹² *AV*, 90.

⁸¹³ Muxika (1996: 231).

⁸¹⁴ Idatzizko gainerako etsenpluetan *Artolea* aurkitu dugu (1855, UEA1, 1857, HUA48, 71 or.).

ASOLAMAKIO⁸¹⁵. Hasteko, esan dezagun saroi-izen honek *-ola* osagaia ba ote duen ez dela segurua, egotekotan amaieran egon beharrean hitz barruan legokeelako⁸¹⁶ (*Asola* + *maki* + *o*?). Idatzizko tradizioan duen ibilbideari erreparatuz gero, aurreneko mostra 1683. urtekoa da eta txistukariaren eta albokariaren artean *-u-* bokal itxia dago (*Asulamaquio*, 1683, HUA28), baina hurrengo agerraldian, 1769. urtean, *-o-* bokala dugu lekune horretan (*Asolamaquio*, 1769, HUA37). 1773. urteko bi mapatan ere ageri da eta bana aldaera dituzte (*Asulamaquio*, 1773, VEK1A / *Asolamaquio de Granada*, 1773, VEK1B). 19. mendeko idazkietan gaurko ahoskeratik hurbil dauden *Esola-maquil* (1852-1854, HTR6. 15 au.) zein *Esolamaqui* (1863, HRU, 47 au.) aurkitu ditugu eta. 20. mendean molde berekoa den *Esolamakil* (1960, UZA) / *Esolamaquil* (1989, GS) nahiz jatorrizko bokal irekiari eutsi dion *Asolamaki* (1951, *monte bajo*, UUA18). Berriemaileek, bestetik, hitz hasieran bokal erdikoarekin ahoskatzen dute (*Esolamaki* [ésolamàki], Ai. / [ésolamáki], Amu.; *Esolamakill* [ésolamakillèn], Ai., in. / [ésolamákill], Amu.) eta, ildo horretan, ohartarazi nahi dugu, gure ustez, *Esolamakil* aldaera herri-etimologiaren ondorioa dela (*hesola* + *makil*).

AZAROLA⁸¹⁷. Honen erreferentzia zaharrena 1538. urtekoa da (*Açarola*, HUA9) eta 1683. urteko idazki batean ere ageri da, baina bigarren adibide horretan erratua dirudi, *-z-* dugulako dardarkariaren ordeztasun (*Acazola*, HUA28). Kausitu ditugun beste bi lekukoak *Azarola* (1773, VEK1A) eta *Asarola* (1833-1835, DUA3) dira. Osaketari doakionez, lehen osagaia *azari* izena izan liteke eta argitu beharra dago 1773ko mapan (VEK1A) *Azarola* egun AITZOLA izenaz ezagutzen den mendia dagoen tokian azaltzen dela.

⁸¹⁵ Lezaunen (Deierrin) *Solomaki* aurkintza dago (*NTEM-XXVI*, 72).

⁸¹⁶ *Asuela* (*Asuola*, 1429) / *Asula* (1480) izeneko lekuak daude Arrasaten, Zaldibarren zein Garagartzan (Ormaetxea, 1996: 420, 112). Iratin bada *Asolatze* izeneko lekua ere (*NTEM-XXX*, 196) eta *Asolame* izeneko aurkintzak daude, bestetik, Zaraitzuko zenbait herritan, Galozen (*Asurame*, 1701), Izizen (1891) eta Gorzan (*NTEM-XXX*, 85, 90, 126) adibidez. Berebat, *Azolaazpikoa*, *Azolagañekoa* eta *Azolaigartza* izeneko baserriak ditugu Eibarren; aurreneko aipamena 15. mendekoa da eta *s-z* idatzirik ageri da, (*Asola*; San Martin, 2000: 54); cf. hango *Asolaerreka*, *Asolagaña* eta *Asolaurrea* toponimoekin (Eibarko Udala eta Ego Ibarra Batzordea, 1995: 113). Etxalarren (Bortzirietan) *Asolaborro* (*Asolavorro*, 1713) toponimoa dugu (*NTEM-IL*, 133) eta, azkenik, *Solamacur* (1703) izeneko lekua dago Antzinen (Egaibarren), aidanez, “pieza torcida” esanahia duena (*NTEM-XXIV*, 52).

⁸¹⁷ Cf. Olaberriko *Azarola* (1997, OM) edota Ataungo *Azarolaberri* zein *Azarolazar* baserriak (1999, ATM).

Bi dira gure esparruan BAZTERROLA izeneko tokiak, bata Hernanin eta bestea Urnieta aldean. Hernanikoa burdinola izan zen aspaldi eta idatzizko lehen erreferentzia 1573. urtekoa da; ahoz bezala, *Bastola* erabiltzen da (*Bastola la nueva*, 1573, HUA19, 7 bin.), baina handik aurrera, 20. mende arte, forma osoa baliatzen da, izan -s-rekin, izan -z-rekin (*Basterrola*, 1610, HUA25; 1797, HUA41; 1773, VEK1B; *Bastterrola*, 1773, VEK1; *Bazterrola*, 1843, HUA43; 1864, HUA47). Esan bezala, 20. mendeko idazkietan *Bast(a)ola* / *Bazt(a)ola* gailentzen da (*Baztaola*, 1920, HUA57, 217 or.; *Bastaola*, 1923, HUA57, 797 or.; *Bastola*, 1944, GHO2), forma osoa ere topatu dugun arren (*Basterola*, 1944, GHO1; *Basterola*, 1983, GFA2). Gisa berean, berriemaileengandik *Bastola* ([bástolà], K.) jaso dugu guk, baina *Basterola* (1989, HUTB) ere bildua dago. Urnietako BAZTERROLARI buruz, adieraz dezagun idatzizko lekuko bakarra 19. mende erdialdekoa dela (*Bazterrola*, 1831-1845, UGR4, 27 au.) eta informatzaileek *Bastola* ([bástolà], K.) ebakitzen dutela. Alabaina, Hernanikoa ez bezala, oronimoa da hura eta, dakigula, ez da burdinolarik egon han. Hortaz, *bazter* izena da erroa bietan eta uste izatekoa da, zenbait aldiz, espezifikotzat erbili dena aurretik izen generikoa izan zela⁸¹⁸ (‘erreka ondoan dagoen burdinola’).

GORROTOLA / BORROTOLA (*gorroto* + *ola*). Lehen testigutza 1538. urtekoa da (*Gorrotola*, HUA9) eta bada 1668ko erakusgarri bat ere (*Gorrotola*, HUA27, 125 bin.); hirugarrena 1730koa da eta zati generikoa du (*Gorrotola Macurra*, HUA35). Ikusten den bezala, hiru erreferentzia horietan herskari belarra dago hitz hasieran, baina aldaera hori ez da gehiago lekukotzen, gainerakoan, ezpainbikoa duen aldakia kausitu dugulako tradizio idatzian (*Borrotola*, 1797, HUA41; 1797-1833, HGR2, 51 au.; 1920, HUA57, 70 or.; 1944, GHO1; GHO2). Orobat ahozko iturriari doakionez, berriemaileek hitz hasieran herskari ezpainbikoarekin ahoskatzen baitute (*Borrotola* [borrotóla], Fag.; *Borrotolako itturriya* [borrótolakò íturriyà], Txab. 2). Jatorrizko forma *Gorrotola* dela ikusirik, oinarrian *gorroto* izen ez konkretua dagoela pentsa liteke, baina mendi baten izenak horrelako osagaia izatea ez da ohikoa, Urumeako Zilegimendietan bederik. Hipotesi bat *gorroto* izengoitia izatea da.

⁸¹⁸ Uztarrozen (Erronkarin), esaterako, *Zierrola* (*Cierrola*, 1828) dugu (*NTEM-XIV*, 209). Hor daude, hala berean, *agorrola*, *haizeola* eta *mendiola* generiko ezagunak ere.

BURRUNTXOLA oronimoaren idatzizko lekukotasunik ez dugu aurkitu eta belarriz *Burruntxulo* (1989, UUTB) eta *Burruntxola* ([burrúntxolà], Benta.) aldaerak daude bilduak. Etorki iluna du eta hain informazio urriarekin ezer gutxi argi liteke (cf. URRUNTZALEKUETAKO BORDA). Are gehiago: litekeena da *-ola* paratzizkia egon beharrean *etxola* hitza egotea.

Gure esparruan bi erakuskari dituen beste toponimo bat dakargu jarraian. Izan ere, EGURROLA izena duten bi izaki geografiko daude, Hernanin bata eta Urnietan bestea. Hernanikoa saroia da eta 1516. urtean lekukotzen da lehenbiziko aldiz; dardarkari ahula du, eta hori salbuespena da (*Hegurola*, HUA7), gainerakoan *Egurrola* opatu baitugu idazkietan (1607, HUA23; 1773, VEK1; 1797, *arroyo*, HUA41; 1797, *partida*, HUA41; 1838, DUA5; 1893, C.E. 129 or.; 1889, HUA52; *Egurolla*, 1932, HUA57, 391 or.). Bestetik, Urnietako baserriaren aurreneko agerraldia 17. mendekoa da, 1610. urtekoa hain justu (*Egurrola de Yuso*, 1610, L.M., 163 or.) eta hurrengoa, berriz, 1625. urtekoa; dardarkari ahularen grafemarekin idatzia dago (*Egurola*, 1625, LMI, 102 or.), baina gainerakoan *Egurrola* aldaera nagusitzen da (1794-1831, UGR3, 14 au.; 1776-1794, UGR2, 4 au.; 1855, UEA; 1857, HUA48, 71 or.; 1920, HUA57, 336 or.; 1931, UUA8; 1951, UUA18; 1964, UUA10J). Zehatz dezagun *-o-* bokal erdikoa galdu duten *Egurla* (1900, UEA2) nahiz *Egurlacoa* (1900, UEA2) topatu ditugula 20. mendean, *Egurola* formaren hiru lekukotasunekin batera (*Egurola*, 1900, UEA3; *Egurola lache*, 1900, UEA3; *Egurola*, 1979, UUA20). Berriemaile guztiek *Eula* ([éulà], K.) aldaera darabilte⁸¹⁹ eta bilakabidea *Egur(r)ola* > *Egurla* > **Eurla* > *Eula* izan da, horrenbestez. Hitz bitan, sinkoparen etsenplu baten aurrean gaude⁸²⁰, eta ez dira asko horrelakoak gurean. Azkenik, bistan dago osaketa *egur* + *ola* dela (‘egurrezko abeltzaintza-azpiegitura’, cf. LASTOLA).

⁸¹⁹ Orobat jazo da EGURROLABORDA toponimoaren kasuan: *Egurrola borda* (1831-1845, UGR4, 25 au.), *Eulaborda* (1911, IM), *Egurola-borda* (1951, *herbal*, UUA18), *Eulaborda* ([éulabordà], K.). Ildo beretik, Oiartzunen *Egurrola* oikonimoa dago eta egun *Eula* esaten zaio (Goikoetxea & Lekuona, 2007: 119); Tolosan ere *Eula* (1547, 1548...) oronimoa dugu (Elosegi Aldasoro & Goikoetxea Gazpio, 2006: 195).

⁸²⁰ “Si precedía vocal, el átono *-ola* pasaba, pues, a *-ula*; pero si había una *r*, la o átona caía del todo: en el departamento de Bajos Pirineos hay nada menos que 5 *Ibarla* por *Ibarrola*”; Coromines (1972: 305).

ELOLA oikonimoaren idatzizko aipamenak berandukoak dira (*Elola*, 1937, A.B.; 1944, GHO2; 1983, GFA2) eta ahoz forma bera erabiltzen da (*Elola* [élolà], K.). Kanpotik etorritako deitura da gurean, ez bertako izena (eli + ola?).

ERRENTERIOLA ihartutako toponimoa da. Aurreneko erreferentzia Isastiren historia liburuan topatu dugu, 17. mendean (*Renteriola*, 1625, LMI, 234 or.), eta bildutako beste bi lekukoak *Rentteriola* (1773, VEK1) eta *Renteriola* (1893, C.E., 131 or.) dira. Agerikoa da oinarria *Renteria* / *Errenteria* makrotoponimoa dela, eta ez da harritzeko, hango udalarena baitzen burdinola.

GISASOLA gure esparruko etxe bati izena eman dion deitura da. Bi hitz honi buruz: informatzaileek *Gisasola* ([gísasolà], K.) ebakitzen dute eta toponimoaren etimoa (*g*)*isats* + *ola* da irudiz⁸²¹, baina, nolanahi ere den, hitz hasierako herskaria berri samarra izan daitekeela nabarmendu nahi dugu (ikus ISASOLA).

IEROLAKO (*ihar* + *ola*) bi saroiak, horrelakoetan ohi denez, bata besteari itsatsita daude. Agirietako erreferentzia zaharrena 12. mendekoa da eta, horrenbestez, idatzizko ibilbide luzea du (*Eierala*, 1178, IKA3). Hurrengo mostra 15. mendekoa da eta bigarren agerraldi horretan *Igarrr-* irakurtzen da lehen zatian, hots, kontsonantea dago hiatuan (*Iñigo de Igarrola*, 1467, HUA5), aurrenekoan ez bezala. 17. mendean bokal arteko belarra gabe ageri da berriz (*Yerola*, 1683, HUA28) eta 18. mendean denetarik dago, idazki berean aldaera ezberdinak erabiltzen baitira behin baino gehiagotan. Alde batetik, hitz hasieran *Yer-* duena dugu, *Yerola* (1769, HUA37; 1773, VEK1B; 1797, HUA41) kasu eta, bestetik, *Iguer-* duen *Iguerola* (1797, HUA41); herri-etimologia dirudien *Yraola* (1773, VEK1A) ere kausitu dugu. 19. mendean *Iguerola* (1864, HUA47; 1857, HUA48, 46 or.), *Yraola* (1870, HUA49) eta *Iorla* (1898, EGZ) / *Iorla-berri* (1898, EGZ) baliatzen dira idazkietan, eta orobat 20. mendean, *Iguerola* / *Yguerola* (1920, HUA57, 392 or.; 1932, HUA57, 254 or.; 1937, AB; 1937, AB; 1937, HUA57, 35 or.), *Igarola* (1911, IM; 1911, IM; 1944, GHO2; 1944, GHO2), *Iraola* (1920, HUA57, 634 or.) / *Iraola berri* (1920, HUA57, 634 or.) eta *Iola bekoa* (1983, GFA2) / *Iola goiko* (1983, GFA2) formak jaso baititugu. Berriemaileei *Iyola* ([iyolà], K.) aldaera entzun

⁸²¹ Ikus AV, 281.

diegu elkarrizketa guztietan eta salbuespen bakarra *Iyorlako itxuan etxia* ([íyorlakò ítxuàn étxià], Altz.) da⁸²². Laburbilduz, irudi du hasierako *I-k ei* diptongoan duela sorburua (*Ei- > I-*) eta -g- epentetikoa duten formak 15. gizaldian agertzen direla. Hain garbi ez dagoena da ahozko tradizioiko sabaiko herskaria -g-ren oinordea den edo *Io-* ihatoa desegiteko garatu ote den. Amaitzeko, diogun toponimoak izendatutako tokiak ez dituela errota edo *igara* izateko beharrezkoak diren baldintzak, mendian baitago.

ISASOLA. Honen lekuko bakarra 1773. urtekoa da (*Ysasola*, 1773, VEK1) eta, burdinola zela kontuan izanik, jabeen deitura izatea ez litzateke harritzeko. Zentzu horretan, daitekeena da GISASOLArekin egotea lotua.

KARRAMITXOLA oronimoaren lehen agerraldia 1683. urtekoa da (*Carramichola*, HUA28) eta bigarrena (eta azkena) 1773ko mapa batean dago (*Caueza de Caramichola*, VEK1A). Ahozko tradizioan *Karramitxola* ([kárramitxolà], Amu. / [karrámitxolà], Pag., Txim.) eta *Karramintxola* ([karrámintxolà], Txim.) aldaerak jaso ditugu guk, baina *Karramitxuloko itturriya* (1989, HUTB), *Karramintxuloko lepua* (1989, HUTB) eta *Karramontxola* (1989, HUTB) ere gordeta daude. Etorkia ezezaguna da, nahiz eta, beharbada, bigarren osagaia *etxola* izan. Esan moduan, ez da saroia, eta burdinola ere ez.

KARTOLA⁸²³ toponimoa dela eta, hasteko, esan dezagun iturburua *Kartola* edo *Kartolaerreka* den ez dagoela argi. Izan ere, aipamen zaharrena ur-ibilguarena da, 1683. urteko dokumentu batean *Cartolaerreca* (HUA28) eta *Cartola Erreca* (HUA28) baitaude izkiriaturik; gainera, idatzizko aipamen gehienak hidronimoarenak dira (*Cartolaerreca*, 1773, VEK1A; *Cartola erreca*, 1780, HUA39; *Cartola-erreca*, 1797, HUA 42; *Cartolerreca*, 1833-1835, DUA3; *Kartola-erreka*, 1935, HUA57, 151 or.) eta bigarren zatia ez duen idatzizko adibide bakarra, Iztuetak idatzitakoa, 1847. urtekoa da (*Gartola*, 1847, JII, 34 or.). Haatik, ahoz *Kartola* ([kártolà] (K.) oronimoak *Kartolako*

⁸²² *Igarola* (1989, HUTB), *Iraola* (1989, HUTB), *Iraulako egiya* (1989, HUTB) eta *Igerola* (1989, HUTB) formak ere zerrendatuta daude.

⁸²³ Elizondon (Baztanen) *Gartola* izeneko aurkintza azaltzen da 1705. urteko idazki batean; *NTEM-LII3*, 47.

erreka [kártolakò éreká], Amu.) hidronimoak adinako hedadura du⁸²⁴, nolabait esan. Etimoak garraioarekin izan dezake zerikusia (< *kartola*⁸²⁵) eta, zentzu horretan, bide zaharren hondakinak daude oraindik han.

LASTAOLA⁸²⁶ sarioiaren aurreneko aipamena, IEROLArene bezala, 1178. urtekoa da (*Lastaola*, IKA3) eta orduz geroztik ugari agertzen da idazkietan, han eraiki hiru baserrien kariatara batez ere. Alde batetik *-ao-* hiatoari eutsi dion aldaera dago, hots, *Laztaola* (1797-1833, HGR2, 45 au.) / *Lastaola* (1797-1833, HGR2, 56 au.; 1797-1833, HGR2, 58 au. eta 61 au.; 1855-1857, HTR8, 22 au.; 1863, HRU, 42 bin.; 1920, HUA57, 693 or.; 1937, AB; 1944, GH01; 1944, GH02; 1969, BG; 1979, RMH; 1982, GFA1; 1983, IGN2) eta, bestetik, *-a + ola > -ola* murriztapena izan duen *Lastola* lekukotu dugu (1467, HUA5; 1576, HUA20, 8 au.; 1702, HUA29; 1739, HUA36; 1740, HUA30, 541 bin.; 1797-1833, HGR2, 49 au.; 1797-1833, HGR2, 55 au.; 1797-1833, HGR2, 70 au.; 1843, HUA43). Hain zuzen, ahoz bigarren forma hori besterik ez dugu jaso ([lástolà], K.). Erroak *lasto* (*lasta-*) izenarekin duke zerikusia, eta ez *lats*-ekin, besteak beste, *lats*-etik *Lastola* (*edo *Latsola*) izanen genukeelako⁸²⁷ (ez *Lastaola*); horrez gainera, handik ez da errekarik igarotzen, URUMEA urruti egon ez arren. Mitxelenak (AV, 397) Oihenarten azalpen adierazgarria biltzen du: *lastola* <<cabaña hecha de paja>>.

MATITXOLA izen espezifikokoaren idatzizko erreferentziak fidagarriak ez diren 20. mendeko lau mapatan daude. Bi forma azaltzen dira, erratua den *Maicholaco* (1962, UTC eta 1981, SGE2) zein zuzenagoa dirudien *Matichola* (1942, IGC1; 1953, IGC2) / *Maticholaco-gaña* (1942, IGC1; 1953, IGC2). Ahozko tradizioari dagokionez, informatzaile bakarrak aipatzen du *Matitxola* ([matítxolà], Lor. b.). Osaketa *Mat-* + *etxola* zein *Mati(tx)-* + *-ola* izan liteke eta alde horretatik, oinarria *Mati(tx)-* balitz ez litzateke harritzeko pertsona-izena izatea (*Martitx?*).

⁸²⁴ Cf. Luzuriagako (Donemiliaga) *Cartolamendi* (1625); Lopez de Gereñu (1989: 147).

⁸²⁵ ‘Zamariak zama hobeto eramateko erabilitako zurezko tresna’. Gurdiari alboetan ezarritako oholei ere *kartola* esaten zaie. Cf. Sainz (2004: 86).

⁸²⁶ Cf. Segurako *Lastaola* baserria (1997, SM) edota Lesakako (Bortzirietako) *Lastolea*, (*Lastolea*, 1795; *Lastola*, 1835; NTEM-IL, 228).

⁸²⁷ Cf. FHV, 364.

MAKUTSOLO 12. gizaldian dokumentatzen diren hamabost saroietako bat da (1178, *Macurssola*, IKA3), baina honen idatzizko ibilbidea hor amaitzen da. Berriemaileengandik *Makutsulo* ([makútsulò], Ezk. b. eta Lor. b.) eta *Makutsolo* [makútsolò] (Lor. b.) aldaerak jaso ditugu eta itxuraldaketa horiek, antza denez, herri-etimologiarekin dute zerikusia hein batean, arrazoi fonetikoak egon badaitezke ere, asimilazio-disimilazioak konparaziorako. *Makurts*- erroaren nondik norakoaz⁸²⁸ lehen-lehenik oroitarazi nahi dugu *-rts-* kontsonante-multzoa urria dela begiratu dugun dokumentazioan eta, bigarrenik, Mitxelenaren (*FHV*, 272-273) iduriko, *M(a)*-izen-aurrizkia egon dela euskaraz, duela gutxi arte emankorra izan dena eta, hain zuzen, *mak(h)ur* ('inclinado, arqueado, torcido') litzateke Errenteriako ikertzaileak dioenaren erakuskari bat⁸²⁹.

NAGIOLA (*nagi* + *ola*) forma ihartua da eta 18. mendearen amaieran kausitu dugu (*Nagiola*, 1794-1831, UGR3, 16 au.). Erroa *nagi* izenondoa dela dirudi, baina, zoritxarrez, saroia, burdinola edo oronimoa den ezin jakin.

PAGOALERDI oikonimoaren lekukorik zaharrena 18. mendearen amaierakoa da (*Pagoalerdi*, 1794-1831, UGR3, 7 au.) eta 19. mendean forma hori bera dugu idazkietan, 20. mendean *Pagolardi* aldaera nagusitzen den arte. Espero izatekoa zenez, badira salbuespenak eta 1863. urteko agiri batean, adibidez, *Pagolardi* (URU, 155 bin.) irakur daiteke. 20. gizaldiko iturriei erreparatzen badiegu, 1969an *Pagoalerdi-garaikoa* (UUA10N) azaltzen da, baina *Pagolerdi* (1900, UEA3) ere jaso dugu eta ahozko tradizioan *Paulerdi* ([páulerdì], K.) aldaera baliatzen da. Toponimo hau atal honetan sartzearen arrazoia, 18. eta 19. mendeetako *Pagoalerdi* formaren argitan, iturburua **Pagolaerdi* izan litekeelako ustekizuna da, $l - a > a - l$ metatesia dela medio. Nolanahi ere den, garbi dago lehen osagaiak *pago-* zuhaitz izenarekin duela zerikusia (*pago* + *ola* + *erdi*?).

⁸²⁸ *Makutso* oikonimoa 15. gizaldirako azaltzen da Oiartzunen; Goikoetxea & Lekuona (2007: 227).

⁸²⁹ Errenteriakoaren ustez, aurrizki sudurkaridunak prozedura adierazkor nahiko berriak dira normalki, bokalez hasten diren hasierako hutsune horiek betetzeko aukera baliatu dutenak, lekune horren ahultasunaren ondorioz.

PARDIOLA⁸³⁰ oikonimoaren lehenbiziko lekukotzak 18. mendearen amaierako agirietan aurkitu ditugu guk (*Pardiola*, 1794-1831, UGR3, 11 au., 14 au. eta 18 au.; 1797, HUA41) eta gainerako iturrietan forma bera errepikatzen da⁸³¹ (*Pardiola*, 1831-1845, UGR4, 21 au.; 1831-1845, UGR4, 26 au.; 1831-1845, UGR4, 21 au.; 1843, HUA43; 1850-1852, UTR5, 41 au.; 1855-1857, HTR8, 22 au.; 1863, HRU, 47 bin.; 1863, URU, 148 bin.; 1864, HUA47; 1857, HUA48, 46 or.; 1936, HUA57, 309 or.; 1936, HUA57, 176 or.; 1944, GHO2; 1948, UUA16; 1951, UUA18), ahozko tradizioa barne (*Pardiola* [párdiolà], K.). Alabaina, Aragonek (2001: 46) *Pardiolaguiz* saroia biltzen du Hernanin 1643. urteko agiri batean (**Pardiolagaitz*?) eta, formaren aldetik ez ezik, historiaren aldetik txoil garrantzitsua da erreferentzia hori, besteak beste lehen osagaia gaztelaniazko *Pardina* ('saroia') izan litekeelako hipotesia indartzen duelako⁸³², hots, *Pardiola* balizko **Pardinola* batetik letorkeelako ustekizuna sendotzen duelako⁸³³.

TXAROLA (*txara* + *ola*) oikonimoak 18. mendearen amaierako lekukotsunak ditu eta hiruretan dardarkari ahula dago bokal artean (*Charola*, 1797-1833, HGR2, 54 au.; 1797-1833, HGR2, 54 bin.; 1797-1833, HGR2, 58 au.). Hurrengo mostrak 19. mendekoak dira eta ezpainbikoa duen *Chabola* irakur liteke orduko (1833-1845, HGR3, 79 au.; 1843, HUA43), dardarkaria duen *Charola* aldaerarekin batera (*o Elurzulo*, 1833-1845, HGR3, 80 au.). Begiratu ditugun beste idazkietan *Chabola* (1863, HRU, 46 bin.; 1864, HUA47; 1857, HUA48, 45 or.; 1898, EGZ; 1927, HUA57, 14 or.) / *Chavola* (1911, IM; 1920, HUA57, 7 or.; 1929, HUA57, 339 or.; 1980, IGN1) erabiltzen da eta informatzaile guztiek ere *Txabola* ([txábolà], K.) ebakitzen dute. Erroa *txara* da, *-r-* > *-b-* aldaketa gertatu dela agerian baitago.

UNTZOLA (*huntz* + *ola*). Toponimo ihartu honen agerraldi zaharrena 1683. urtekoa da (*Uncela*, HUA28) eta bigarrena, eta azkena, berriz, 1773. urtekoa (*Uncola*, 1773, VEK1A). Lehen osagaia *huntz* dateke eta *Uncela* aldaerari dagokionez ez da aise jakitea erratua den ala *u* — *-ola-* > *u* — *-ela* aldaketa burutu den (cf. AMUNOLA).

⁸³⁰ *Pardiolaren borda* (*Pardiolarena*, 1706) toponimoa dugu Beartzunen (Baztanen) (*NTEM-LIII*, 237) eta Aralarren *Pardarri* izeneko alderdia dago (Elosegi, 1972: 147).

⁸³¹ Salbuespen bakarra *Pardiolas* (1944, GHO1) pluralekoa da.

⁸³² Gure esparrua mintzagai duten idazkietan 12. gizadirako azaltzen da.

⁸³³ Cf. Aietxuko *Pardanola*; *NTEM-XXXI*, 105.

ZAMIOLA saroiazen idatzizko ibilbidea 16. mendean hasten da, 1516. urtean hain zuzen (*Çaminola*, HUA7). Hurrengo aipamenak 17. mendekoak dira eta *-n-* gabeko *Zamiola* (1607, HUA23) aurkitu dugu orduko⁸³⁴, *-n-* duen *Caminola* (1683, HUA28) aldaeraren ondoan. 18. mendean, *Caminola* (1773, VEK1) zein *Zamiola* (1769, HUA37) formekin batera, *S-* grafemaz hasten diren *Saminola* (1780, HUA39), *Samiola* (1773, VEK1A; 1773, VEK1; 1784, HUA40) eta ahozko aldakitik gertu dagoen *Samiela* (1773, VEK1B) aurkitu ditugu, eta ikusten den bezala, azken etsenplu horretan *-i-* + *-ola* > *-iela* aldaketa garatu da. 19. mendean *Samiola* (1838, DUA5) eta *Zamiela* (1889, HUA52) opatu ditugu, eta 20. mendean *Zamiela* (1911, IM; 1944, GH02). Berriemaileek, azkenik, *Zamiela* ([zámielà], Ezk. b., Lor. b.) / *Zamielaerreka* ([zámielaérrekà], Ezk. b.) / *Zamielapuskò* ([zámielapuskò], Ezk. b.) nahiz herri-etimologiak diruditen⁸³⁵ *Sanmielmendiya* ([sánmielméndiyà], Ezk. b.), *Samieltxo* ([sámieltxó], Amu.) eta *Samielsoro* ([sámielsorò], En.) / *Sanmigelsoro* ([sánmigelsorò], Ezk. b.) / *Sanmielsoro* ([sánmielsorò], Txim.) darabiltzate. *Zamin-* oinarriaren sorburua iluna da⁸³⁶, baina 12. gizaldian *Zamilola* saroia azaltzen da Aralarren eta 14.ean Orreagan⁸³⁷ (*Zamilola-artecoa*, *Zamilola-goiena*, *Zamilola-hualdea*), segur aski gure esparrukoarekin zerikusia dutenak, asimilazioa / disimilazioa dela medio (*Zamilola* > *Zaminola*?).

-Ola paratzizkia duten toponimoekin bukatzeko, ZUTOLA oronimoak 1566. urteko idatzizko lekukotasuna besterik ez du (*Zutola*, LMM, 191 or.) eta belarriz *Zutola* ([zútola], Id.) zein atzerako asimilazioa garatu duen *Zotola* ([zótola], Id.) bildu ditugu. Toponimo iluna da eta idatzizko testigutza bakarrak ez du laguntzen etimoa argitze aldera⁸³⁸.

⁸³⁴ *Zaimola* (1683, *alto*, HUA28) erratua ere aurkitu dugu.

⁸³⁵ (*Fagus castanea*) “Variedad de SAN MIGUEL: fruto que se madura temprano, el primero de esta especie, y es por lo mismo importante por el precio alzado en que se vende: vas. SANMIGELÁ, que quiere decir de San Miguel, aludiendo al Arcángel para cuya festividad se recoge.”; Lakoizketa (1994 [1888] 149). Aurrekoaren harira, oroit dezagun Coromines izenen kristautzeaz mintzo dela 1973. urtean argitaratutako “Du nouveau sur la toponymie occitane” lanean (234 or.)

⁸³⁶ Ameskoabarrenen Lapuentek (1975: 400, 401) *Çamilaran* / *Çamilaranguena* (1590) biltzen du

⁸³⁷ 1774. urtea, NAO. “Extracto de los Instrumentos y Rolde de los seles que a la Santa Iglesia de Roncesvalles y su Hospital pertenecen en el término general de Alduide, acreditado con los instrumentos que acompañan, y comprobados con declaraciones de prácticos del País”. Orreaga, Alduderi buruzko 3. sorta, 100 zenb.

⁸³⁸ Cf. *zotol(a)* ‘txerriei jaten emateko etxola’, *OEH*, XVI: 934.

Euskal Herrian *-ola*-ren idatzizko lehenbiziko aipamenak 11. mendekoak dira⁸³⁹ (Araba, 1025. urtea) eta Mitxelenaren (*AV*, 483) aburuz abeltzaintzarekin lotutako hitza da jatorriz, geroago *burdinola* zentzua izan badu ere; hain justu, gaztelaniazko *sel*, *bustaliza* eta *cabaña* terminoen parekoa zatekeen behinola. Azkuerentzat (1984: 838), ordea, *sufijo derivativo local* delakoa baizik ez da eta badira latinezko *aula*, *-ae* terminoarekin oinordekoa dela proposatu duten ikertzileak ere, baina garbi dago bide hori okerrekoa dela⁸⁴⁰, fonetika alorreko eragozpen gaindiezinak baititu⁸⁴¹.

Gure esparruan *-ola*-ren erreferentzia zaharrenak 12. mendekoak dira (*Ammunola*, *Eierala*, *Lastaola*, *Macurssola*, 1178) eta, denboraren buruan izan duen ibilbideari dagokionean, AMUNOLA saroi-izenaren kasua adierazgarria da, *Amunola* zaharretik *Amuela* aldaera modernoa atera delako⁸⁴², asimilazio-disimilazio prezesu baten ondorioz (*u — ola > u — -ela*). ZAMIOLAREN kasuan ere *i — ola > i — -ela* burutu da (*Çaminola*, 1516 > *Samiel[a]*, 1773) eta litekeena da *Uncela* (1683) / *Uncola* (1773) bikoa ere bilakabide beraren adibide izatea. EGURROLA toponimoaren *Eula* ([éulà], K.) aldaera ere aipatzekoa da (*Egurrola*, *Egurola* > *Egurla*⁸⁴³ > *Eula*), besteak beste, sinkopa egon dela erakusten digulako. Hala berean, LASTAOLA toponimoan antzematen den *-a- + -ola > -ola* murriztapena azpimarratu nahi dugu, 15. menderako dokumentatzen delako. Azkenik, bi hitz MAKUTSOLO toponimoaren *Makutsolo* / *Makutsulo* aldakiez: *u — ola > u — olo / u — ulo* aldaketaren lekuko dira (*Makurtsola* 12. mendean), aurreranzko asimilazioaren eta herri-etimologiaren eraginez burutu dena, menturaz.

-Ola hartu duten oinarrien artean, lehenik eta behin, *amona* (*amuna-*) ahaidego-izena dugu eta pertsona-izenen artean **Ayndu* / **Ayndo* zen *Martitx* izen-bereziak ere egon litezke. Horiekin batera, bada herri-izen bat, hots, *Renteri(a)* (*Errenteria*). Bi

⁸³⁹ *AV*, 483. 1284. urtean (Orreagan) bereiz eta albokari geminatuarekin idatzi zuten artean (*Vaga olla*, *Iuan olla*, ...).

⁸⁴⁰ Cf. *AV*, 484.

⁸⁴¹ Ildo beretik, Fëniék (1992: 77) *aulha*, *auelha* eta *oelhas* terminoak biltzen ditu gaskoieraz ('artegia'), haren ustez latineko *ovicula*-tik datozenak ('ardi txikia').

⁸⁴² Cf. Iturengo *Arrutola* (1549, 1805); *Arrotola* (1648) / *Arrutela* (1804, 1882 1982); Iñigo (1996: 228-229).

⁸⁴³ *Iturla* (1738) izeneko aurkintza dago, konparazio batera, Larraonan (Ameskoagoien); *NTEM-XXII*, 198.

animalia-izen daudeke, *ardi* eta *azeri* (ezizena?) eta, bestetik, fitonimoen sailean, *haritz* zein *txara* landare-izenak aurkitu ditugu, baita, apika, *arte* ere. Agerikoa den beste oinarria *egur* da, eta *harri*, *haitz* zein *lasto* elementuak egotea litekeena da; ildo beretik, uste izatekoa da *pardina* termino geografikoa dagoela PARDIOLAN (**Pardinola*). *Nagi*, *bazter* eta *gorroto* nabarmendu nahi ditugu, gutxi direlako horrelakoak gurean, ez konketuak diren oinarriak alegia; daitekeena da, batzuetan, horrelakoak izengoitiak izatea. Xehetasun bat, amaitzeko: *-ola* bigarren osagaitzat duten toponimoen herena saroi-izenak dira eta ez litzateke harritzeko beste adibide batzuk ere abeltzaintzarekin izatea lotura; burdinolen izenak, ordea, hagitx gutxi dira, hamarretik bat edo.

Aldaketa eta murriztapenen diagrama

21.

1989	-ola	-ela	-ala?	-(u)la	-a + -ola- > -ola	-ulo/-olo
1900	-ola	-ela	-ala?	-(ur)la		
1800	-ola		-ala?		-a + -ola- > -ola	
18.-19			-ala?		-a + -ola- > -ola	
1700	-ola				-a + -ola- > -ola	
1600	-ola					
16.	-ola				-a + -ola- > -ola	
1400	-ola				-a + -ola- > -ola	
1300						
1200						
12.	-ola		-ala?			

8.3.1.2. -(K)ue paratzizkia

Bost dira gure esparruan -(k)ue paratzizkia duten toponimoak eta bostek izaki geografiko garrantzitsuak izendatzen dituzte. MERKUE⁸⁴⁴ mendia da aurrenekoa eta honen erreferentzia zaharrena 1683. urteko dokumentu batean aurkitu dugu (*Mercue*, HUA28). 18. mendean ere forma bera erabiltzen da idatziz (1797, HUA41), baina 19. mendean, *Mercue*-z gainera (1833-835, DUA3), bokal erdikoa galdu duen aldaera azaltzen da estreinakoz (*Mercu*, 1898, EGZ). 20. mendeko dokumentazioan *Mercu* (1911, IM; 1944, GH01, GH02) / *Merku* (1958, PPG) topatu dugu eta informatzaile guztiek ere bukaerako -e gabe ebakitzen dute, hala absolutiboan nola beste kasuetan (*Merku* [mérkù], Amu.) / [mérku], Etxol.; *Merkuko erreka* [mérkukò érekà], Ek.). *Mer(k)*- erroaren jatorria iluna da.

MUNISKUE sarioiaren aipamen zaharrena 15. mendekoa da, baina, 18. mendean egindako kopia izanik, iturria ez da fidatzekoa; are gehiago: gure iritziz, garbi dago erratua dela (*Ainniscue*, 1467, HUA6). Idatzizko gainerako erakuskariei dagokienez, 17. eta 18. mendeetan *Munisque* (1683, HUA28; 1773, VEK1), *Munizcue* (1769, HUA37; 1780, HUA39) eta *Muñisque* (1773, VEK1A) formak irakur daitezke eta 19.ean -co amaiera duen aldakia aurkitu dugu aurreneko aldiz (*Munisco*, 1889, HUA56), *Munisque* (1863, HRU, 47 bin.) / *Muniscue* (1833-1835, DUA3; 1855-1857, HTR8, 22 au.) bikoaz landa. 20. mendean -co dute lekukotasun guztiek eta bokal artean, sudurkariaren ordez, albokari bakuna (*Mulisco*, 1920, HUA57, 743 or.; 1920, HUA57, 907 or.; 1983, IGN2 / *Mulisko*, 1979, RMH; 1982, CAG, 180 or.; 1983, GFA2 / *Mulisko-gaina*, 1982, CAG, 180-181 or. / *Mulisko-Gaina*, 1983, GFA2). Berriemaileei bietakoak entzun dizkiegu, hau da, sudurkaria nahiz albokaria dutenak⁸⁴⁵ (-n- > -l-), eta bukaera beti -ko da (*Mulixko* [mulíxko], Amu. / [múlíxkoá], Amu., *adl.s.*; *Mulisko* [múliskotík], Amu., *abl.* / [múliskò], Pard. g. 2; *Muluxko* [múluxkò] / [mulúxko], Amu., *Muunuxko* [muúnuxkò], Larr.; *Muuluxko* [muúluxkò], Larr.; *Munusko* [múnuskò], Mik.; *Munixko* [múnixkò], Txil., Txim.; *Munuxko* [múnuxkò], Pard. g. 2 / [múnuxkò], Mik.). Amaierari datxekionez, argi dago hortz-hobietako apikariaren ondoan aldaera herskariduna baliatu

⁸⁴⁴ Leitzan *Merque* izeneko sarioa zegoen 1614an. NAO Errege-Auzitegiak. Prozesuak (epaiketak) 150044 zenb.

⁸⁴⁵ Cf. Artetako *mulo* (< *mu[i]no*). Salaberri (1998: 71 eta 2004c: 1134).

dela (-*kue*) eta, bestetik, Oltza zendeako *Izkue* herri-izenaren argitan (< *Ehizcue*), uste izatekoa da oinarriaren osaketa *Mun-iz* dela (< **Mun-eiz-kue?*). Hori horrela balitz, lehen osagaia *mu(i)no* litzateke segur aski (cf. MUNITXORRO) eta bigarrena, apika, *ihirekin* legoke lotua⁸⁴⁶.

UNTZUE⁸⁴⁷ (*huntz* + *-ue*) izeneko saroi bikoaren aurreneko aipamenak 16. mendean aurkitu ditugu (*Unçue*, 1516, HUA7 / *Unçue de abaxo*, 1595, HUA10 / *Unçue de arriba*, 1595, HUA10; *Uncue*, 1538, HUA9) eta idatzizko aipamen ugari daude orduz geroztik, guztiak bukaeran *-ue* dutenak (*Unzue de suso*, 1607, HUA23; 1773, VEK1; *Unzue*, 1683, HUA28; *Uncue-Suso*, 1773, VEK1A; *Unzue de arriba*, 1774, HUA38; *Unzue de avajo*, 1780, HUA39; *Unssue de suso*, 1833-1835, DUA3; *Unzue-azpi*, 1838, valle, DUA5; *Unzueco-eguiya* (1942, 1 47-1 48/43 15-43 14, IGC1; 1953, 1 47-1 48/43 15-43 14, IGC2; *Unzue*, 1962, UTC; *Unzue-Goico*, 1980, IGN1). Ahozko tradizioari bagagozkio, hitz amaierako hiatoak ez du iraun usaian, informatzaile batek *Untzue goiko* ([úntzwè góikò], Aska.) forma badarabil ere. Zenbait kasutan *-ue-* > *-u-* murritzapena burutu da (*Untzuko* [úntzukò], Aska.) / *Untzukolepo* [úntzukolépò], Aska.) eta elkarketan paratzizkia erabat desagertu da (*-ue-* > *-u-* > *-Ø-*), *Untzaundi* ([untzáundi] / [úntzaundi] (Id.) eta *Untzeiko lepua* ([úntzejikò lépuà], Aska.) etsenpluek erakusten duten bezala; badago bokal itxia *-o-* bihurtu delako (*-ue-* > *-u-* > *-o-*) testigantza ere (*Untzokomunttei* [úntzokomúnttèi] / [úntzokò múnttèi], Arg.). Mitxelenaren iritziz (*AV*, 580) oinarrian *huntz* dago⁸⁴⁸, txistukari bizkar-hobietakoaz amaitzen dena eta, ondorioz, herskaririk gabeko *-ue* aldaera hartu duena ('huntza dagoen aurkintza').

USASKUE⁸⁴⁹ baserriaren idatzizko aurreneko erreferentzia ere 16. gizaldikoa da (*Unsacue*, 1554, EUA2, 122 or.). Hurrengoa 1898. urtekoa da, baina, bokal erdikoa izan beharrean, amaieran bokal irekia du bigarren adibide horrek⁸⁵⁰ (*Usascua*, 1898, EGZ).

⁸⁴⁶ Ikus Salaberri (2005:114).

⁸⁴⁷ Nafarroan bada *Untzue* herria, *Etxague* dagoen ibar berean (Orbaibarren); 12. menderako azaltzen da idazkietan (*Unçue/Unzue*). Ikus Euskaltzaindia (1990: 196).

⁸⁴⁸ Cf. Salaberri (2005: 114).

⁸⁴⁹ Cf. Iriberriko (Lizarrako) *Yssascue* (1246); Mitxelena (*FHV*, 305).

⁸⁵⁰ *Auzkue* izeneko aurkintza dago Lokizen: *Auzqua* (1688), *Auzque* (1741), *Uzcue* (1814 eta 1885); *NTEM-XXIII*, 189.

Begiratu ditugun gainerako idatzizko iturrietan *Usascue* irakur daiteke (1944, GH02; 1962, UTC; 1981, SGE2) eta ahoz ere *Usaskue* jaso dugu ([usáskwe], Asta.). Lehen zatiaren jatorrizko forma *Usas-* balitz *isats* landare-izena legoke segur aski oinarrian, eta, horrenbestez, bokal-ezpainkaritzeaz mintzatu beharko genuke; 1554. urteko *Unsacue*-k, ordea, bide hori oztopatzen du, nahiz eta, bakarra denez gero, erratua izatearen aukera ezin bazter daitekeen.

Azkenik, UZKALKUE oronimoak 1467. urteko lekukotasuna du (*Uzcalcue*, HUA5) eta hainbat idazkitan aurkitu dugu hartaz gero, hasierako bokal itxiaren segidan *-z*-rekin edo *-s*-rekin (*Uzcalcue*, 1516, HUA7; 1607, HUA23; 1683, HUA28; 1833-1835, DUA3; 1773, VEK1; 1784, HUA40; 1838, DUA5 / *Uscalcue*, 1632, H.U.A 26, 153 au.; 1773, VEK1B; 1780, HUA39; 1773, VEK1B; 1780, HUA39). Ahozko tradizioan amaieran *-ko* duten formak (*-kue* > *-ko*; cf. MUNISKUE) baizik ez daude bilduak: *Uskalkoko borda* / *Uxkalkoko borda*, *Uskalkoko zabala* / *Uxkalkoko zabala* (1989, HUTB). *Uzcal(k)-* / *Uskal(k)-* oinarriaren etorkia ezezaguna da.

Laburbilduz, gure esparruan *-(k)ue* paratzizkiaren lehen mostrak 15. mendekoak dira (*Uzcalcue*, 1467) eta *-ue* aldaerari datxekionez aurreneko testigantza 16. mendekoa da (*Unçue*, 1516). Xehetasunetan sartuz gero, herskaria duen aldaera (*-kue*) lehen zatia dardarkariz, txistukari frikariz edota albokariz amaitzen denean baliatzen da eta, *-ue* forma, berriz, txistukari afrikariarekin bukatzen denean⁸⁵¹. Informatzaileek amaierako *-e* gabe ebakitzen dute arrunki⁸⁵² (*Merkue*, *Munisko*, *Untzu*, *Uskalko*) eta salbuespena *Usaskue* oikonimoa da. Esan beharra da hau hartu duten oinarrien jatorria ezkutukoa dela gehienetan, baina badaude salbuespenak, *huntz* landare-izena konparaziorako (UNTZUE). *-(K)ue* paratzizkia *-gune* izenarekin dago lotua, baina, nolanahi ere, gauzak ez daude erabat argi bien arteko harremari dagokionean. Mitxelenak (*FHV*, 305) dio *gune*-k hitz beregain gisa eta konposaketan duen *n* hori tinkoa dela bi kasu horietan,

⁸⁵¹ Cf. Tolosako *Jazkuebekoa*, *Jazkuegoikoa* (egun *Jazkugoiko*); Elozegi Aldasoro & Goikoetxea Gazpio (2006: 102-103)

⁸⁵² *Abracue gaña* toponimoa biltzen du Oltzan Jimeno Juriok (1989b: 232) 1591. urteko agiri batean (*abaro* + *-kue*), 1683. urtean *Abracu gaña* formaz azaltzen dena; hortaz, *-kue* > *-ku* aldaketa gertatu da han ere. Artikutzan (Goizueta) *Aku* esaten dioten lekua dago (*Acue*, 1792 eta 1827), baita *Izu* deituriko parajea (*Yzue* o *Izgüe*, 1792, 1827; Erriondo, 1988: 121, 124). Ildo beretik, *Izkue* herri-izenaren (Oltza zendea) ahozko forma *Izku* da (*Ehizcue*, 1124; *Eyzcue* 1279, 1585; Jimeno Jurio, 1989b: 154-155).

sudurkaria gabeko aldaerak falta baitira; Nafarroako toponimian ugaria dela eranstu du, txistukari ondoko *-kue*⁸⁵³ batik-bat (*Izcue*). Era berean, toponimiako *-kue* aldakia Nafarroan agertzen dela ohartarazten du, baina, ikusi dugun bezala, ez da beti horrela. Mitxelena (*AV*, 579) azpimarratzen duenez *-une* aldaera hainbat deituratan *-un* formarekin azaltzen da eta Ravierrek **-unn* protoforma proposatzen du *-un*-en iturburutzat; alabaina *-gue* / *-(z)kue* aldaerek aukera hori oztopatzen dute. Ravierrek bere buruari galdetzen dio *-gue* / *-(z)kue*-k ez ote duten bestelako jatorria, aipamen zaharrenetan (13.) ez baitago sudurkariaren arrastorik⁸⁵⁴. Salaberri (2005: 114), azkenik, *-un*, *-(g)ue* berrekailu lokatiboaz mintzo da, azpiatal honetan aztergai izan dugun paratzizkiaren izaera eta esanahia argitzeko ekarpen garrantzitsua eginez.

⁸⁵³ Berebat, ikus Mitxelena (1989: 292). Menéndez Pidalek (1952: 27) ere aipatzen du bukaera hau (*-kue*, *-güe*, *-ue*).

⁸⁵⁴ Cf. Iglesias (2000: 221).

8.3.2. Bukaerak

8.3.2.1. *-Ain / -an, -arain / -araun / -aran eta -in* bukaerak

ABARAIN toponimoaren bi adibideak egile berarenak diren 1944. urteko bi mapatan daude, baina, zoritxarrez, iturria ez da fidagarria (*Abarain*, GHO1, GHO2). Hipotesia besterik ez bada ere, erraturen bat dela medio, APARRAIN toponimoarekin zerikusia duelakoan gaude.

AKAN⁸⁵⁵ oronimoaren aurreneko aipamenak 18. mendearen amaierakoak dira eta ale batean *-ain* dugu bukaeran⁸⁵⁶ (*Acain*, 1797-1833, HGR2, 64 au., 70 au.) eta bestean *-an* (*Acan*, 1797-1833, HGR2, 46 au.). 19. gizaldian *Acan* kausitu dugu, *-azpi* bereizgarriarekin oraingoan (*Acan-azpia*, 1833-1845, HGR3, 75 au.) eta berriemaileek ere *Akan* ([ákàn], K.) darabilte. *Ak-* erroaren nondik norakoa ezezaguna da, baina litekeena AKOLA toponimoaren lehen zatiaarekin lotua egotea.

ALKATXURAIN izeneko saroì nagusia 1467. urtean lekukotzen da eta *-en* dago amaieran, *-ain-en* tokian⁸⁵⁷ (*Alcaycuren de yuso*, HUA5; *Alcayçuren de suso*, HUA5). 1683. urtean, ordea, *Alzachurain* saroia (HUA28) eta *Alcazurcogaña* (HUA28) aurkintza aipatzen dira idazki batean, bata bestearen ondoan, eta 17. gizaldiaz geroztik, 20. mende arte, *Alcachurain* forma gailentzen da tradizio idatzian (1736, HUA30, 496 bin.; 1769, HUA37; 1773, VEK1; 1773, VEK1B; 1780, HUA39; 1843, HUA44; 1864, HUA47; 1898, EGZ). Salbuespen bakarrak 1769. urteko *Alcaichurain* (HUA37), 1773ko mapa batean aurkitutako *Alcachuren* (1773, VEK1A) eta 1774ko *Alcarchurain* (1774, HUA38) dira, 1857ko Gipuzkoako baserri-izendegian irakur litekeen *Alcachurin*-ez gainera (HUA48, 44 or.). 20. mendeko idatzizko lekukoei erreparatzen badiegu, *Alcachurain* behin bakarrik azaltzen da (1920, HUA57, 693 or.) eta, aitzitik, bokal arteko dardarkaria galdu dutenak gailentzen dira; azken horien artean bietakoak daude: txistukari sabaikoaren ondoren *o* bokala dutenak (*Alcachoain*, 1911, IM; 1944, GHO2; *Alkatxoain*, 1932, AI; *Alkan Txoin* 1983, IGN2) eta lekune horretan *-i-* dutenak

⁸⁵⁵ Berueten *Acan* saroia zegoen 1754an. NAO Errege-Auzitegiak, prozesuak (epaiketak) 110984 zenb.

⁸⁵⁶ Cf. Debako *Akain* baserria (1999, DBM).

⁸⁵⁷ 18. mendeko kopian ere *Alcaizuren de iuso* (HUA6) eta *Alcaizuren de suso* (HUA6) ipintzen du.

(*Alcachuain*, 1920, HUA57, 860 or.; 1933, HUA57, 314 or.; 1936, HUA57, 306 or.; 1962, UTC; 1981, SGE2; *Alkatxuain*, 1934, HUA57, 125 or.; 1934, HUA57, 124 or.; 1934, HUA57, 125 or.; *Alcachurala*, 1942, IGC1; 1953, IGC2; *Alcatxuain*, 1944, GHO1). Hortaz, aipamen horien arabera, ez dirudi *Alkatxoain* aldaerak *Alkatxuain*-ek bezainbateko hedadura izan duenik. Berriemaileengandik hitz amaieran *-in* bukaera duten moztak baizik ez ditugu jaso guk (*Alkatxuin* [álkatxùin], K.; *Alkatxuiñ* [álkatxùñ], Hern. 1), nahiz eta *Alkatxuain* (1989, HUTB) zein *Alkatxurin* (1989, HUTB) aldaerak gordeak egon. Deklinabide hondarkiak dituzten formetan ez dugu aldaketarik sumatu, *Alkatxuingo Arretxen borda* ([álkatxuingò árretxèn bórdà], Txab. 1) eta *Alkatxuingo sarobia* ([álkatxuingò sárobià], Etxol.) lekuko. Belaskori (1996: 56) jarraikiz, uste dugu lehen osagaiak, *Alka[i]*-k alegia, Oihenartek erabilitako eta goi-nafarreran zein lapurteran Azkuek (1984: 186) bildutako *alka* (*avena silvestre*, *folle avoine*) izenean izan lezakeela sorburua; bestalde, 1683. urteko *Alcazurcogaña* (HUA28) aintzat hartuz gero, *Alca(y)cur*- oinarria lehendik erabilitako izen espezifikoia izan liteke⁸⁵⁸ (**Alcayzur[i]* + [*g*]ain?) eta ohar bat, ildo horretan: ALKATXURAIN Urumearen ondoan dago (haranaren azpiko aldean), mazelan, eta ez mendi-gainean.

ANDOAIN toponimoaren lehenbiziko erreferentziak 1452. urtekoak dira eta *-u-* dute *-ayn* bukaeraren aurretik, gaurko *-o-* bokalaren ordez (*Ahinduayn* / *Aynduayn*, 1452, JGL, 162 or.). Handik urte gutxira, 1467an hain zuzen, *-ayn* bukaeraren aitzinean *o* bokal erdikoarekin idatzita azaltzen da (*Ayndoayn*, HUA5) eta hurrengo aipamenean, 1468. urtean, *Ahindudayn* (An.Ag., 560 or.). Halere, azken hori erratua izatea ezin da baztertu, pasarte berean beste inon azaltzen ez diren *Arnani* (Hernani) eta antzekoak irakurtzen direlako⁸⁵⁹. Egungo aldaera 17. menderako nagusitzen da idazkietan (*Andoain*, 1683, HUA28; *Andoain* [ándoaìn], K.). Mitxelenak (*AV*, 51) aurreneko osagaia izen berezia dela iradokitzen du, baina forma zaharra zehazkiro Errenteriakoak aipatu *Andon-* edo *Aindu-* (> *Ando-*) ote den ez dago garbi⁸⁶⁰. Hain zuzen, gure

⁸⁵⁸ Arantzan (Bortzirietan), adibidez, *Alkatxuri* toponimoa dago (*Alcazuri*, 1795; *NTEM-IL*, 32). Cf. Goizueta *Alkainzuriain* (Salaberria, 1988, 99).

⁸⁵⁹ Antxon Agirrek Telletxea Idigorasen "D. Francisco de Oquendo y la fábrica de anclas de Hernani" lanetik hartua. *Boletín de Estudios Históricos de San Sebastián* 10 (1976), Caja de Ahorros Municipal, Donostia.

⁸⁶⁰ Gorrotxategi Txurrukak (1984: 137-139) ere oinarrian antroponimoa dagoela uste du eta Donemiliagako izkribuan (1025) datorren Arabako *Anduiain* (*Andoin*, Asparren) toponimoarekin batera aipatzen du Gipuzkoako herriaren izena.

esparruan ANDOLA oikonimoa dagoela (1739) ezin da ahantzi⁸⁶¹ eta *-ain* bukaerak oinarrian pertsona-izena duten jabego kutsuko herri-izenekin duen lotura ere ez, mintzagai dugun toponimoa izen haien ohiko eremutik kanpo badago ere⁸⁶².

APARRAIN⁸⁶³ saroi nagusia da eta 1178. urteko erakuskaria du, baina estreinako agerraldi horretan *-en* du hitz amaieran⁸⁶⁴ (*Apparren*, IKA3), gainerako idazkietan nagusitzen den *-ain* bukaeraren orde. Lehen lekuko horretan ageri den *-pp-* ere nabarmendu nahi dugu, ez baitugu gehiago aurkitu (ikus 9. §). Hurrengo aipamenak 15. mendekoak dira (*Aparrayn*, 1467, HUA5) eta 16. gizaldiko iturrietan ere *Aparrayn* / *Aparrain* aldaera erabiltzen da (*Aparraynondoa*, 1536, HUA8). Are gehiago: berrogeitik gora diren lekukotasunen artean salbuespen bakarrak *Aparráin* (1857, HUA48, 45 or.) eta *Aparraiñ* (1937, AB) dira; hala berean, generikoa duen adibide bakarra dago (*Aparrain-sarobe*, 1840, HUA43, 117 bin.). Aurreko lekukotasunez gainera, berriemileei *Aparrain* ([áparràin]) jaso diegu guk, baina *Aparren* ([áparrèn], Bezk.) eta *Aparrin* (1989, HUTB) formak ere zerrendatuak daude; bide batez, argi dezagun deklinabide hondarkia bokalez hasten denean bustidura garatzen dela sarritan⁸⁶⁵ (*Aparrain* + *-era* > *Aparraiñ[e][r]a*; [áparrañà], Id., *adl.s.*). Erroa Mitxelenak (*AV*, 65) aipatu *Aper* pertsona-izena denik ez dugu uste, hain justu, *abar* zein *abaro* terminoekin zerikusia duelakoan baikaude (Cf. Errenteriako *Aparola*).

⁸⁶¹ Zarikiegín (Zizur zendea) *Aindurain* toponimoa dago, *Andolain* eman duena, baina kontuan har euskara galdua dela han; Jimeno Jurio (1986b: 454).

⁸⁶² “Tenemos nombres en *-ain* también al Oeste en Alava y Guipúzcoa, como: *Andoain*, *Beasain*, *Agurain*, etc. Esto parece dar a entender que durante el dominio romano se tendió a ocupar los valles prefiriendo su colonización a las montañas y laderas más inhóspitas”, Zierbide (1980: 90). Cf. Salaberri (2000: 113-114, 134).

⁸⁶³ Gure esparrutik hurbil, LEITZARANen, *Aparrain* izeneko beste tokia dago ([áparrà□n], Bordatx. eta En), 89-6-6). Bestalde, Donezteben APARAN ibarra dugu, APARANZOKO deitzen dioten bazterra duena. Iñigoren iritziz (1996: 93) toponimo horren etimoa *ap(h)o* + *haran* da eta, hain justu, *Apa-* elkarketarako aldaera litzateke. Gisa berean, *Aparain* (1685; *Apain*) izeneko tokiak daude Aralarren (*NTEM-XII*, 193), eta Mutrikun (*Aparain*, 1999, MUM). *Aparra* toponimoa dugu (1660.), azkenik, Etxararren. Idatziz Girgillaon azaltzen da aurreneko aldiz 1583. urtean eta *Apargain* oinordekoa eman du (*Aparragaña*, 1699; *Apargña*, 1700; *Apargain*, 1894).

⁸⁶⁴ Cf. *Alcayçuren*, 1467, HUA5. Mitxelenak (*FHV*, 165), bokalen garapenez eta desagertapenez ari delarik, *Hasparren* izenaren aipamenean artean (13.-14. gizaldietan) *-ain* duen aldaerarik ez dagoela azpimarratzen du.

⁸⁶⁵ Ikus (*FHV*, 198).

ELDUAIN herri-izenaren aurreneko aipamena 1313. urteko dokumentu batean dago. Deitura moduan baliatzen da (*Yenego Garçez de Elduayen*, CDSB, 29 or.) eta orobat gertatzen da hurrengo mostrarekin, 1467. urtekoa hura (*Domingo de Elduayn*, HUA5). Hirugarren agerraldian, 1683. urtean, herri-izentzat erabiltzen da eta sudurkariaren aurrean -e- bokal erdikoa du, 1313koan bezala (*Elduaien*, HUA28). Gainerakoan ere *Elduayen* forma gailentzen da idazkietan⁸⁶⁶ (1868, DJE; 1911, IM; 1942, IGC1; 1953, IGC2; 1983, IGN2 eta 1983, GFA2). Etimoari doakionez, *Eldua* + *harain* dateke gure ustez (**Elduarain* > *Elduaraien* [*Elduarayen*] > *Elduaien*⁸⁶⁷ [*Elduayen*] > *Elduain* [*Elduayn*]) eta alde horretatik, uste izatekoa da **Elduarain*-en adiera ‘valle de Eldua’ izan daitekeela. Hain zuzen, ibarrean (errekan) gora joanez gero *Eldua* izeneko auzoa igaro ondoren dago ELDUAIN, eta Berastegitik Tolosara doan errekan aipamen batzuk dakartzagu diogunaren lekuko. Lehenbizikoa 1942koa da eta Ibarra eta Tolosa herrien arteko mugarritzetatik atera dugu⁸⁶⁸: "... arroyos llamados Apata-erreka y Elduaran-erreka [...]" eta "... arroyo llamado Elduaran-erreka [...]"; bigarrena Pedro Elozegi Irazusta ikertzailearen 1956. urteko "Perímetro del término Municipal de Tolosa" artikulutik hartu dugu⁸⁶⁹: "... hasta su desembocadura en el río Elduarain [...]".

ERBIZIN oronimoaren mostra guztiak ahozkoak dira (*Erbizingo zokoa* [érbizingò zókoà], Larr. b.; *Erbizingo erreka*, OBIE; *Erbizingo malda*, OBIE) eta, damurik, informazio gehiagoren faltan etorkiaz ezin ezer esan.

ERROTARAN⁸⁷⁰ oikonimoa 15. mendean lekukotzen da eta aurreneko erreferentziak (1427) -(a)ran du bukaeran (*Errotaran*, HUA1), baina handik urte gutxira, 1467an, -(a)rayn-ekin irakur liteke⁸⁷¹ (*Herrotarayn*, HUA5); zernahi gisaz, salbuespena da, hortik aurrerako aipamen guztietan, 18., 19. eta 20. mendeetan, *Errotaran* erabiltzen delako. Belarritz *Errotan* ([érrotàn], Hern. 1) bildu dugu, bokal arteko dardarkariaren

⁸⁶⁶ Lizundiak (1989) *Elduain* izenaren aipamenak biltzen ditu, 1575 geroztik.

⁸⁶⁷ *Elduaien* formaren kariatara, Salaberri (2005: 102) -ien atzizkiaz mintzo da.

⁸⁶⁸ Instituto Geográfico y Catastral. Trabajos topográficos, Provincia Guipúzcoa (4º brigada). Ibarra-Tolosa. 1942. Sorta bereko Belauntza-Ibarra mugarritatzean "*rio Elduayen*" izenez aipatzen da.

⁸⁶⁹ Tolosako Udala (1956).

⁸⁷⁰ Lezaunen (Deierrin) *Errotaran* aurkintza dago (*Errotaran*, 1843) erreka ondoan; NTEM-XXVI, 63.

⁸⁷¹ Tradizio idatzian erakusgarri hori besterik ez du. Cf. Elgorriagako (Malerrekako) *Errotaurren*, 16, 17 eta 18. mendean lekukotzen dena ('errotaren erreka edo andaparaz haraindi dagoen tokia'); Iñigo (1996: 17).

erortzearen ondorioz elkarren ondoan gelditutako bi bokal irekien bakuntzaren berri ematen duena⁸⁷²:

EUNTZIN oronimoaren aurreneko bi erreferentziak 1683. urteko idazki batean opatu ditugu (*Euncin*, HUA28 / *Uncin*, HUA28) eta kontuan har bigarrena salbuespena dela, 18. eta 19. mendeetako dokumentazioan *Euncin* baliatzen baita arrunki (1773, VEK1B; 1889, HUA52; 1889, HUA52). Salbuespenez ari garenez, Iztuetak sudurkari aurreko bokal itxia gabe eta lekuko genitiboaren hondarkiarekin idatzi zuen 1847. urtean (*Encingo*, JII, 34 or.) eta, bestetik, 20. mendeko zenbait etsenplutan sudurkariarekin azaltzen da hasierako bi bokalen artean (*Enuncin*, 1932, HUA57, 391 or.; *Enucin* (1942, IGC1; 1953, IGC2; 1980, IGN1). Era berean, berriemaileei *Euntzin* ([éuntzin], Aska.), *Entzin* ([éntzìn], Ezk. b.), *Euntziñe* ([éuntziñè], Lor. b.) zein *Inuntzi* ([ínuntzi], Mari. 2) entzun dizkiegu eta, ildo horretan, azpimarratu nahi dugu *Euntziñe* paragogearen lekuko dela eta *Entzin*, berriz, *-eu-* > *-e* bat-egitearena. *Inuntzi* forma dela eta, urrutikotasunaren eta herri-etimologiaren ondorio dirudi, toponimoa *iyuntziya*, *iuntziya*, *inuntziya* landare izenarekin⁸⁷³ lotzen duen informatzailea Urnietakoa delako, hots, aipamena urrun dagoen toki batetik datorrelako. Oinarriak nafarrerako *euntze*⁸⁷⁴ ('pastizal') hitzarekin izan dezake zerikusia eta horrela balitz bilakabidea *Euntze* + *-ain* > **Euntzain* > *Euntzin* litzateke segur aski (cf. UNTZUE eta INTZIARRI). *Euntze*-z kestione, Mitxelenak (*FHV*, 251, 492) latineko *fenu*-ren eratorri irregularraren aurrean gaudela iradokitzen du (**peun-*), jarraian euskal *-tze* atzizkia duena. Salaberri (2005: 114), *euntza*, *eutza*, *eutze* eta *euntze*-z mintzo da eta etorkia, zehazkiro, < **feun* (edo antzekoa) + *tza* da Uxueko irakaslearen irudiko.

⁸⁷² *Errotaran bekua* (1989, HUTB) forma ere bildua dago.

⁸⁷³ "Salix (sauce): iuntcia"; Lakoizketa (1994 [1888]: 180). Aranzadik (1905: 15) ohar hau egiten du: "No encontré toponimias con los nombres *zumarika*, *zumelika*, *zarika*, *zumua*, *illunzi*, *iuntzi*, *inuntzi*, aunque éste último aparece en el apellido Inuncibay". Cf. *AV*, 326.

⁸⁷⁴ "En Iruñerria y otras partes, *Euntze* equivale a Soto; [...] A veces también equivale a prado. (...). Pero *Euntze* no es cualquier tipo de dehesa, prado o soto, sino uno muy concreto y con características específicas: terreno comunal, fresco y frondoso, generalmente contiguo a regatas y extendiéndose por sus dos márgenes; sus hierbas eran reservadas para pasto de dulas concejiles de ganado mayor de reja y baste; su aprovechamiento solía ser objeto de reglamentación especial, siendo acotados o vedados durante determinadas épocas del año o para determinadas especies de animales de labor, o reservados para el corte de hierba [...]"; Jimeno Jurio (1987: 436).

IGORIN⁸⁷⁵ mendi-izena 1467. urtean lekukotzen da lehen aldiz ikertu ditugun iturrietan (*Ygorin*, HUA5) eta bada 1595. urteko mostra ere, baina, aurrenekoan ez bezala, ez dago hiatoari eusteko -g-rik (*Yorin*, 1595, HUA10). Hirugarren lekukotasuna, 17. gizaldikoa hura, berezia da, bukaerari doakionean batez ere (*Igueraín*, 1628, DUA1). Aipamen hori alde batera utziz gero, bi modutara azaltzen da idatziz 19. mende arte, kontsonante belarrarekin (*Igorin*, 1683, HUA28; 1773, VEK1A / *Ygoringo gaña*, 1683, HUA28 / *Igorinpea* (1799, HUA42, 171 bin.) eta, bigarren aipamenean bezala, kontsonante hori gabe (*Yorin*, 1740, HUA30, 541 au., 1784, HUA40 / *Ioringoaiza*, 1833-1835, DUA3). 19. mendean -g- duen aldaera nagusitzen da (*Igorin*, 1840, HUA44, 117 bin.; 1847, JII, 34 or.; 1857, HINGR2, 5097 zenb.; 1863, HRU, 52 au.; 1857, HUA48, 46 or.), nahiz eta *Yorin* (1870, HUA55) zein *Igoín* (1842, HUA45) bilduak egon. 20. mendeko dokumentazioan *Igoín* forma gailentzen da argi eta garbi (*Igoín*, 1928, HUA45; 1911, IM; 1942, IGC1; 1944, GHO1; 1944, GHO2; 1953, IGC2; 1982, CAG, 191, 194 or. or.; *Igoingo-lepua*, 1942, IGC1; 1953, IGC2; 1962, UTC; 1980, IGN1; 1981, SGE2; *Igoín-Akola*, 1979, RMH; 1982, CAG, 191 or.; *Igoingo lepua I*, 1982, CAG, 194-195 or.; *Igoingo lepua II*, 1982, CAG, 194 or.), baina badago salbuespen bat *Irueingo-lepo* (1928, JMB2, 263 or.) hain zuzen, ikusiko dugun bezala, ahozko tradiziotik nahiko hurbil dagoena. Berriemaile gehienek, bestalde, *Irun* aldaera darabilte (*Irungo lepua* [írungò lépuà], Fag., Larra.⁸⁷⁶ eta Txab. 1; *Irungo lepo* [írúngo lépò], Id.; *Irungo gaña* [írungò gáñà], Larra.; *Irunitturrita* [írúnetturrítà], Id.) eta *Igoín* (1989, HUTB), *Iyungo lepua* ([íyungò lépuà], Etxol.), *Igoain* ([igoáin], Larra.) zein *Iguain* [iguáin] (Larra.) formak ere jasoak daude. Xehetasunekin jarraituz, hitz amaierako sudurkariaren erortzearen lekukotasun bat dago, -sasi generikoa duena (*Iruisasi* [írwisàsì], Txab. 1). *I(g)or-* oinarriaren jatorria eta esanahia ilunak dira⁸⁷⁷, baina garbi dago toponimoaren ibilbidea jarraian laburbildutakoa izan dela:

⁸⁷⁵ *Iboroin* izena duen aurkintza dago (*Iboróin*) Abartzuzan (Deierrin). Aurreneko aipamena 1725. urtekoa da (*Yboroin*) eta, horrez gainera, *Yburoain*, *Yburoin* zein *Yguroin* aldakiak lekukotzen dira 1882. urteko katastroan; *NTEM-XXVI*, 40. Ildo beretik, 1888. urteko idazki batean, Subizako (Galar zendeako) *Igarain* (1680, 1888) *Igurain* formarekin dokumentatzen da; Jimeno Jurio (1987b: 402).

⁸⁷⁶ Cf. *Igoaingo lepua* ([ígoa□ngò lépuà] / *Iguaingo lepua* [iguá□ngo lépuà], Larra.).

⁸⁷⁷ Cf. Izabako (Erronkariko) *Igordoa* eta *Igoria* (1828); *NTEM-XIV*, 114. Berebat, *Igorita* izeneko tokia dago Nafarroako beste muturrean, Amekoako limitazioetan (*Igorita*, *Igurita*, 1500); *NTEM-XXII*, 233.

21.

	<i>Iguain / Igoain</i>	<i>Irun</i> <i>Iyun</i>
1989		
1900	<i>Igoin</i>	<i>Iruein</i>
1800	<i>Igorin</i>	<i>Yorin</i>
1700	<i>Igorin</i>	<i>Yorin</i> / <i>Iorin-</i>
1600	<i>Igueraín</i> <i>Igorin</i>	
1500		<i>Yorin</i>
15.	<i>Ygorin</i>	

ILLARRAINZOKO toponimo ihartua da eta bildu ditugun bi aipamenak 20. mendekoak dira, lehena 1920. urtekoa (*Illarrain-soco*, HUA57, 651 or.) eta bigarrena 1935koa (*Illarrainsocoa*, HUA57, 138 or.). Etorkiari dagokionean, baliteke *Illarrain* espezifikoz (*ilar* + *-ain*) eta *zoko* generikoz osatua egotea, baina, modu berean, ezin bazter liteke lehen zatiak ILLARASUAIN toponimoarekin izatea zerikusia.

ILLARRASUAIN saroiaren aurreneko lekukoak 16. mendekoak dira (*Yllarrasuayn*, 1516, HUA7; 1595, HUA10) eta 17. mendeko idazkietan ere azaltzen da (*Yllarrasuain*, 1607, HUA23; 1683, HUA28). 18. mendean forma aniztasuna dago, *-s-* dutenekin batera (*Yllarrasuain* (1769, HUA37; 1773, VEK1; 1780, HUA39; *Yllarrosain*, 1773, VEK1; *Yllarrasen*, 1773, VEK1A) *-z-* dutenak topatu ditugulako (*Yllarrazuain*, 1769, HUA37; *Yllarrazuin* (1773, VEK1B) eta, gainera, ikusten den bezala, amaieran ere forma bat baino gehiago daudelako (*-ain*, *-en*, *-in*). Iturri idatziekin bukatzeko, 19. mendeko bi lekukotasun daude, ezer berririk erakusten ez badute ere (*Illarrasuain* (1826, LMM, 171 or. / *Illarrazuain*, 1833-1835, DUA3). Ahoz *Illausin* ([íllaʊsín], Aparr. / [ílláʊsín], Arg.), *Illausiñ* ([íllaʊsiñ], Aparr.), *Illaan usiña* ([íllaàn úsiñà], Aparr.) eta *Illausiña* ([íllaʊsiñà], Arg.) jaso ditugu guk eta *Illausin* (1989, HUTB) nahiz *Iñausin* (1995, DTE) ere bilduak daude. Beraz, *-suain* > *-(a)usin* itxuraldaketaz landa, txistukaria beti *-s-* izatea eta kasu batzuetan artikulua agertzea dira puntu

azpimarragarrienak. Bidenabar, zehatz dezagun *Illaan usiña* ([illaàn úsiñà]) forma ez dela bat-batekoa, informatzaileak toponimoaren zentzua argitzeko asmoz jakinarazitako herri-etimologia baizik. Laburbilduz, 16., 17., 18. eta 19. mendeko idazkietan *-uain* (*-u* + *-ain*) nagusitzen da eta *-uin* 18. mendean agertzen da lehenengoz (*-uain* > *-uin*). Oinarrian *ilar* landare-izena eta *-tsu* / *-zu* atzizkia egon litezke⁸⁷⁸, baina horretarako tarteko *-a-* horren etorkia azaldu beharra dago (*ilar* + *a* + *zu* + *-ain*?). Aukera bat, Manterolari (2006: 674) jarraikiz, urrutiko mugatzailearen hondakina dela pentsatzea da.

LEITZARAN toponimoa Isastik aipatzen du lehen aldiz 1625ean eta Lezoko geografoak *-arain* bukaerarekin idatzi zuen (*Lezarain, rio*, LMI, 227 or.; *Lezarain* (1625, *montaña*, LMI, 231 or.). Larramendik, 18. mendean, *Leitzaran* aldaera darabil (*rio Leitzaran*, 1784, ML, 33, 34 or.) eta gizaldi hartan bertan *-araun* amaierarekin aurkitu dugu (*terminos de Leizaraun*", 1791, JGL, 137 or.); orobat 19.ean⁸⁷⁹ (*termino expresado de Leizaraun*, 1826, JGL, 149 or.). Ahozko tradizioari begiratzuz gero, urnietarrek *Leizaran* ([léjzaràn], Amu.) / *Leitzaran* ([léjtzaràn], Amu.) ahoskatzen duten bitartean, Berastegikoek (Elduakoek barne) *Leitzaun* ([léjtzàun], Argiñ. / [léjtzàun], Bordatx.) ebakitzen dute. Irudiz, oinarria *Leitza* da (< *Leiotz*) eta bigarren osagaia, berriz, *(h)arain* ('valle').

OARAIN mendiaren erreferentzia antzinakoenak 16. mendekoak dira eta bi bukaera ikusten dira iturritzat erabili ditugun izkribuetan, *-(a)ran(a)* eta *-(a)rain*: *Oeranna* (1554, EUA2, 122 or.), *Oaran* (1569, LMM, 181 or.), *Oarain* (1575, LMM, 181 or.), *Oarainarribitarte* (1575, LMM, 181 or.). *-(E)raun* formarekin 1683. urteko idazki batean besterik ez dugu aurkitu (*Oberaun*, HUA28) eta, ikusten den bezala, hiatoan herskari ezpainbikoa du orduko. 18., 19. eta 20. mendeetan *Oberan* aldaera gailentzen da (1773, VEK1A; 1773, VEK1B; 1831, DUA2; 1847, JII, 34 or., 35 or., 66 or.; 1953, IGC2) eta salbuespenak 1833.-1835. urteko *Oeran* (DUA3) eta *Oerangopagoac* (DUA3) dira. Berriemaileengandik *Orain-* / *O(e)rein-* formak jaso ditugu guk (*Oraingo tontorra* [óraĩngò tóntorrá], Arg.; *Oraingoitturri* [óraĩngoĩtturri], Arg.; *Oreiñitturri* [oréĩñitturri], Id.; *Oreiñiturri* [oréĩñiturri], Id.; *Oereinitturri* [oéreĩnitturri], Id.), eta hor

⁸⁷⁸ Oiaztunen *Illarratzu* parajea dago (*ilarratz* + *-zu*). Goikoetxea & Lekuona (2007: 159).

daude bestek bildutako *Oberan* (1995, DTE) eta *Oren itturri* (1989, OM) ere. Laburbilduz bada, *-(a)ran*, *-(e)ran*, *-(a)rain*, *-(a)raun* aldaerak topatu ditugu tradizio idatzian eta *-(e)ran*, *-rain*, *-ren*, *-(e)rein* ahozkoan. *O(a)-* / *-O(b)(e)-* erroaren nondik norakoa ezezaguna da, baina ez litzateke harritzeko Usurbilgo *Oa* / *Hoa* (1625, LMI, 218 orr) edota Donostiako *Uba* / *Hua* (1625, LMI, 218 orr) toponimoen sail berekoa izatea.

ORAUNE oronimoaren lekuko bakarra ahozkoa da (*Orauneko lepoa*, OBIE) eta hain informazio urriarekin ezer gutxi esan liteke, baina hipotesia da *-raun* (< *-araun*) eta loturazko *-e-* dituela bukaeran, kasu markaren aurretik. Bestalde, ez bedi ahantz OARAINekin zerikusia izan lezakeela, ondo-ondoan egon ez arren, ez dagoelako handik oso urruti (Cf. ORANTZUN).

OSARRAINEN testigantza bakarra 1561. urtekoa da (*Osarrain*, HUA17, 11 au.) eta, horrenbestez, aurreko kasuan bezala, arriskutsua da toponimoaren etorkiari buruz mintzatzea. Badaiteke etimoa *Osarr* + *ain* izatea, baina, Salaberriri (2000: 116, 127, 129) jarraikiz, *Os(a)* + *-(a)rrain* aukera ezin da baztertu (cf. OTSARRAMENDI).

SARATSAIN saroiaren aurreneko agerraldia 1467. urtekoa da (*Sarasayn*, HUA5) eta hortik aurrera *-ain* (*-aín*, *-áin*) bukaerarekin topatu dugu aldi oro idatziz (*Sarassain*, 1607, HUA23; *Sarrazain*, 1683, HUA28; *Sarasain*, 1683, HUA28; *Sarrasain*, 1833-1835, DUA3; *Sarrasoain*, 1833-1835, DUA3; *Sarraçain*, 1773, VEK1A; *Saratzain*, 1773, VEK1B; *Sarratsain*, 1850-1852, HTR5, 14 au.; *Sarasáin*, 1857, HUA48, 47 or.; *Saratsain*, 1864, HUA47); berriemaileek *Saatsain* ([saátsàin], K.) aldaera darabilte⁸⁸⁰ (*VrV* > *VØV*). Agerikoa da erroa *sarats* (sahats) landare-izena dela (cf. SARATSETA)

⁸⁷⁹ *Leitzaran* forma ere erabiltzen da iturri berean: "... río y valle de Leitzaran [...]".

⁸⁸⁰ *Saratsain* (1989, HUTB) eta *Sarasain* (1989, HUTB) ere bilduak daude.

UBARAN⁸⁸¹ izeneko haranaren lehenbiziko aipamenak 1683. urtekoak dira eta ez dago kontsonante txertaturik aurreneko bi bokalen artean (*Uaran*, HUA28; *Huaran*, HUA28); hurrengoak 18. mendean aurkitu ditugu eta ezpainbikoa dugu hiatoan, orduko (*Baran*, 1773, VEK1A; *Ubaran*, 1797, HUA42). Ildo beretik, 19. mendean idatzizko lekukotza bakarrak kontsonante epentetikoa du, *-b-* izan beharrean belarra bada ere⁸⁸² (*Ugaran*, 1831-1845, UGR4, 27 au.). 20. mendean, azkenik, hiru aldaera aurkitu ditugu idazkietan; alde batetik, ezpainbikoa duen *Ubaran* (1960, UUA10I) dugu, eta, hain zuzen, horixe da forma erabiliena; bestetik, belarrarekin idatzitako *Ugaran* (1941, UUA10C) dago, baina aldaketa azpimarragarria ez da hitz hasieran burutzen, amaieran baizik, *Ubaan* (1951, UUA18) aipamenak bokal arteko dardarkariaren eraketaren berri ematen baitu, *-an* aldaerari bide emanez (*Regata Uban*, 1980, IGN1; *Uban*, 1981, SGE2). Informatzaileek *-an* eta *-aan* bukaerak dituzten formak darabiltzate (*Ubaan* [úbaán], Mik.; *Uban* [úbán], Mik.; *Ubanerreka* [ubánerrekà], Mari. 2 / [úbanerrekà], Mikel.; *Ubangò erreka* [úbangò érrékà], Larr.; *Ubaango erreka* [úbaangò érrékà], Mik.) eta ez da harritzeko, bertako euskaraz horrela egiten baita (*VrV* > *VØV*).

Gure esparruan beste UBARAN bat dago, Andoain aldean hura. Idazkietan Urnietakoaren jokabide bertsua erakusten du, zerbait aldatzekotan artikularen erabilpena besterik ez delako aldatzen (*Ugarana*, 1736, AT, 192-193 or.; *Huarana*, 1763, 1765, AT, 192-193 or.; *Ubarana*, 1773, 1848, AT, 192-193 or.; *Ubaran*, 1894, 1897, 1907, 1945 AT, 192-193 or.; *Ubaon-erreca*, 1948, UUA16; *Ugaran-aldea*, 1951, UUA18; *Ugaran-aldea*, 1951, UUA18; *Ubaran-aldia*, 1951, UUA18; *Ubaran-aldia*, 1951, UUA18). Ahozko forma *Uban* (1993, AT, 192-193 or.) da. Etimoari dagokionez, *ur* eta *haran* izenak dira hidrotponimo honen bi osagaiak⁸⁸³; alde horretatik, emari oneko erreka duten haran estuak dira bi tokiak.

⁸⁸¹ *Ubaran* izeneko lekua dago Urdianen. Aurreneko idatzizko aipamena 1701. urtekoa da (*Ubarana*) eta informatzaileak *Ubaán* ematen du, gurean bezala, bokal arteko dardarkari ahula gabe, alegia; *NTEM-X*, 110.

⁸⁸² Arrasateko *Ugaran*, adibidez, 1393. urtean azaltzen da aurreneko aldiz idazkietan. Ormaetxea (1996: 163). Cf. Ikaztegietan ere bada *Ugaran* bat (1999, IKM).

⁸⁸³ Ik. *AV*, 571 eta 572. Irigoienek arabera (1988: 655), *Uharana* / *Ugarana* / *Ubarana* gaztelaniazko ‘ribera’ izen geografikoaren parekoa da.

Honenbestez, hustu ditugun iturrietan, sarritan, jatorri ezberdineko aldaerek eite bera dutela garbi dago eta, ondorioz, ezaugarri jakin batzuen arabera osagai horiek taldeetan bana daitezkeen arren, behin baino gehiagotan, sailkapenak egitea arriskutsua izaten da. Hori dela eta, finkatuko ditugun multzo ezberdinetan etorki bera duten bukaeren aldakiak biltzen ote diren ez da segurua.

Zernahi gisaz, goikoa ahaztu gabe eta osotasuneko ikuspegia izate aldera, merezi du azpiatal honetan ikusi ditugun toponimoen sailkapena egiten saiatzea. Hala, lehen sailean 12.-15. gizaldietan *-en*⁸⁸⁴ eta handik aurrera (20. mende arte) usaian *-ain* bukaera duten toponimoak sar litezke⁸⁸⁵, APARRAIN eta ALKATXURAIN saroi-izenak, alegia. Bigarren tokian, hasieratik, 15.-16. mendeetatik, 20.eraingo, usaian *-ain* bukaeraz azaltzen diren ANDOAIN, SARATSAIN eta ILLARRASUAIN ditugu, eta, apika, ihartutako OIDOAIN, ILLARRAINZOKO zein ABARAIN ere bai⁸⁸⁶. AKAN multzo horretara eraman liteke, aurreneko aipamenetan (18.-19.) *-ain* eta *-an* formen erakusgarriak daudelako⁸⁸⁷, baina, haatik, aurreko bi taldeekiko ezberdintasun pisuzkoa dago, hots, *-ain* > *-an* aldaketa burutu dela, eta aurrekoetan ez. Beste atal garrantzitsua OARAIN eta LEITZARAN toponimoek osatzen dute, idatzizko tradizioan (16.-19.) *-(a)rain*, *-(a)ran*, *-(a)raun* amaierekin opatu ditugunak. ERROTARAN⁸⁸⁸ ere horien kidekoa izan liteke⁸⁸⁹, aitzineko agerraldian (15.) *-(a)rain* eta *-(a)ran* ditugulako, baina, haatik, ez dugu *-araun* bukaerarekin aurkitu. ELDUAINena kasu berezia da, *-(a)in*, *-(a)rain*, *-(a)ran* eta

⁸⁸⁴ Txulapain ibarrean *Gartziriain* izeneko herria dago eta hauek dira Erdi Aroko aipamenak: *Garçarien* (1174), *Garzariain* (1198), *Garzariein* (1179), *Garzarin* (1095, 1102), *Gayzaring* (1095); Martín Duque (1983: 434, 472, 468, 215, 271 eta 216). Beste adibidea Zubietako (Malerrekako) *Akarriain* da; idatzietan *Acarriain* nagusitzen da, baina 1694. eta 1810. urtean *Acarrin* formarekin agertzen da (*-i* + *-ain* > *-in*); 20. mendearen amaieran, berriz, *-en* duen (*Acarren*) aldaera gailentzen da. Hori dela eta, *-in* > *-en* gertatu dela pentsa liteke, 1720. urteko *Acarrien* eta *Acarrean* aipamenek bide hori nabarmen oztopatu arren; Iñigo (1996: 341). Ikus Salaberri (2000: 115-116).

⁸⁸⁵ *Zarrin* izeneko ingurua dago Lorkan (Deierrin) eta hori da, hain justu, idatzizko eta ahozko tradizioan nagusitzen den aldaera, baina dardarkari ondoren bokal erdikoa duen forma ere aurreneko aipamen idatzietan azaltzen da (*Zarren*, 1701). Beste erakusgarria 1830. urtekoa da; *NTEM-XXVI*, 164.

⁸⁸⁶ *-Ain* atzizkiaren nondik norakoaz janzteko ikus, Artaxoako toponimia biltzen duen liburuan, Jimeno Juriok eta Salaberrik (1998: 187-190) egindako laburpena; begira, baita ere, Salaberri (2000: 117-124).

⁸⁸⁷ Cf. *AV*, 69.

⁸⁸⁸ Lokizen *Gartziaran* toponimoa dago eta, *-aran* (1739) bukaera duten aipamenekin batera, *-arain*-en testigutzak daude (*Garciaraina*, 1739, 1814); *NTEM-XXIII*, 192.

⁸⁸⁹ ORAUNE ere bai agian, baina oso informazio gutxi dago toponimo horri buruz.

-(a)ien-ekin idatzi delako⁸⁹⁰. Aurrekoekin batera, aldi oro (17.-20.) -*aran* formarekin azaltzen diren Urnieta-Andoainetako bi UBARANak daude eta azken saila, IGORIN eta EUNTZIN oronimoek osatuko lukete⁸⁹¹, beti (15.-20.) -*in* dutenek, alegia.

Sailkapen hori osatzeko, honatx adierazgarriak gerta litezkeen hiru diagrama:

LEITZARAN

21.

1989	-(a)ran	-(a)un
1900		
1800		-(a)raun
1700	-(a)ran	-(a)raun
1600		-(a)rain

OARAIN

21.

		-rain, -(e)rein
1989	-(b)eran	-rain, -ren
1900	-(b)eran	
1800	-(g)eran, -eran	
1700	-(b)eran	
1600		-(b)eraun
1500	-eran	-aran -arain

⁸⁹⁰ Iguzkitzan *Elkurin* toponimoaren idatzizko aipamen ugari daude, -*rien* > -*ren*, -*rin* bilakabidearen lekuko direnak: *Elcurien* (1185), *Alqueren* (1723), *Alcuren* (1797) / *Alcurin* (1797), *Elcurin* (1835); *NTEM-XXIV*, 106, 115, 126.

⁸⁹¹ Anizlarrean *Gainzin* eta *Gorostin-goicoa* izeneko saroiak zeuden 1780. urtean. NAO, errege-Auzitegiak, 156970 (I) zenb.

Aldaera ezberdinen diagrama bateratua

21.	-en	-aĩn	-raĩn,-(e)reĩn	-(a)(r)an	-aũn	-in
						-un
1989			-rain, -ren	-eran		
1900		-ain	-arain	-eran, -(a)(r)an		-in
1800				-(b)eran, -(a)ran	-araun	-in
18.-19.		-ain		-an		
1700	-en	-ain		-(b)eran, -aran	-araun	-in
1600		-ain	-arain	-aran	-(b)eraun	-in
1500		-ain		-eran, -(a)ran		-in
1400	-en	-ain	-arain	-aran		-in
12.	-en					

Lehenbizi azaltzen den forma *-en* da, 12. mendean azaldu ere, baina ihartuta dago, 15. eta 16. mendeetako *-arain* zein 17. eta 18. mendeetako *-eraun* eta *-araun* bezalaxe. 20. mendeko *-aan* eta *-an* aldaerek, berriz, bizirik dira eta, bestalde, ahoz bildu ditugunak *-aĩn*, *-raĩn* / *-reĩn*, *-(a)ran*, *-an*, *-aan*, *-(a)uñ* eta *-in* dira⁸⁹².

Oinarrien artean *errota*, *euntze*, *sarats* (sahats) zein *ur* izen geografikoak daude, baita, agian, *ilar* fitonimoa ere. *Eldua* eta *Leitza* toponimo beregainak dira eta *Illarrasunahiz* *Alcayçur*- ere izen espezifikoak dirateke. *A(hi)ndu* / *Ayndo*-k antroponimo kutsua du eta *Abar*-, *Ak*-, *Erbis* / *Erbiz*-, *Igor*- / *Ior*-, *Oa*- / *Obe*- eta *Os*- oinarrien jatorria ez da gardena. Toponimoen laurdena saroi-izenak dira eta makrotoponimoen pisua ere kontuan hartzekoa da (ANDOAIN, ELDUAIN, LEITZARAN).

⁸⁹² Anderssonek (1963: 315) *-ain* (*-ein*) atzizkiaren antzinako eta egungo *-an*, *-en* zein *-in* aldaerak jorratzen ditu. Haren ustez *-ain* bertako atzizkia da eta ez du *-anum* / *-ani* latinekoarekin zerikusirik.

Azpiatal honetan bildu ditugun toponimoen nondik norakoa laburbiltze aldera, aukera bat da bi talde nagusi bereiztea, alde batera jatorriz dardarkaririk ez dutenak (*-en*, *-ain*, *-an*, *-in*) eta bestera dardarkaria dutenak (*-arain*, *-aran*, *-araun*) eta haien oinordekoak banatuz. Lehenengo multzoaren iturburua *-en* / *-ain* litzateke eta bigarrenarena *-aran* / *-arain* izen geografikoa⁸⁹³ (< *haran*). Guztiarekin, bat gatoz Salaberriekin (2000: 134) ahotan hartu ditugun amaiera batzuen zenbait alderdik argitu gabe dira utela dioenean.

⁸⁹³ Ikus Salaberri (2000: 127).

8.3.2.2. -*Ani* bukaera

HERNANI⁸⁹⁴ makrotoponimoak 12. gizaldian hasten den idatzizko ibilbide luzea du. Xehetasunetan sartuz gero, lehenbiziko lekukoa 1101. urtekoa da (*Ernani*, NAO1) eta bigarrena 1105koa (*Ernania*, IKA1). 12. mendeko gainerako bi mostrak, *Ernani* (1186-1189, IKA4) zein *Hernani* (1186-1193, IKA5) dira eta ohar bedi azken horretan *H* dagoela hasieran. Hurrengo erreferentziak 15. mendekoak dira (*Ernani*, 1427, HUA1; *Hernani*, 1467, HUA5) eta handik aurrera *Hernani* nagusitzen da ia erabat idatzizko tradizioan⁸⁹⁵. Zati generikoak dituzten formen kasuan grafia aldatu egiten da zertxobait eta, adibidez, 18. mendean *Ernanibaso* (1739, HUA36) eta *Ernanibaso* (1797-1833, HGR2, 58 au.; 1797-1833, HGR2, 61 au.) kausitu ditugu, lehen erakuskaria *Hernanibaso* (1712, HUA30, 87 bin.) izan arren, hots, usaian hasieran *H*-rekin idatzirik egon arren. Modu berean, berriemaile guztiek *Ernani* ([érnani], K.) darabilte. *Ern*- erroak *Ernio* toponimoaren aurreneko elementuarekin duke zerikusia eta baliteke -*ani* bukaera *Altzania* (*Altzani*) eta *Bidania* (*Bidani*) toponimoen bigarren osagaiarekin lotua egotea, baina horien kasuan ere nondik heldu den ez dago argi. Izan ere, *Hernani*, *Altzania* eta *Bidania* toponimoen bukaerak latinarekin zerikusia duela ez dirudi eta, ildo horretan, aintzat har ez dagoela -*ani* > -*ain* urratsaren zantzurik. Hain zuzen, Caro Barojaren (1981: 13) irudiko, -*ani* bukarea duten izenak latinezko genitibo singularraren gainean eraiki dirateke, -*anus*-en gainean alegia, eta Berako ikertzailea (1990 [1945]: 59-83; 1980: 207-328) -*anum* > -*ain* zein (-*anum* >) -*ain* > -*in* bilakaereaz mintzo da. Alabaina, Mitxelenak (*AV*, 18) -*ani* > -*ain* urratsa hobesten du, -*anu* > -*ain*-en ordez, eta Irigoienek (1995: 193-203) aburuz, -*ain*-ek antroponimia latindarreko -*ano* (< -*anu*) formaren -*ani* bikian du jatorria. Salaberri (1994: 43-44), azkenik, -*ani* > -*ain* bilakabidearekin bat dator, bide horrek, behin baino gehiagotan, arazoak aurkezten baditu ere. Nolanahi ere den, atentzioa ematen du HERNANI makrotoponimoaren amaieran 12. gizaldiaz gertoztik gaur arte aldaketarik ez egotea, hots, Erdi Arotik gaur arte gailentzen den forma *Hernani* izatea eta ez besteren bat⁸⁹⁶.

⁸⁹⁴ Libanoren Erdi Aroko toponimia-bilketaren bigarren alean (1996: 454-456) *Hernani*-ren aurreneko aipamen guztiak daude zerrendatuta.

⁸⁹⁵ Ikus 9 §.

⁸⁹⁶ Cf. Salaberri (2000: 126-127).

8.3.2.3. -No eta -ño bukaerak

Azpiatal honetan bi toponimo hartuko ditugu ahotan. Aurrenekoa ABAÑO da eta honen aipamen guztiak 20. mendeko dokumentazioan aurkitu ditugu. Zaharrena 1942. urteko mapa batean dago eta *Agoño* (IGC1) irakur liteke bertan, bigarrenean bezalaxe (*Agoño*, 1953, IGC2), baina hortik aurrera *Abaño* topatu dugu aldi oro tradizio idatzian (1962, UTC; 1983, GFA2; 1981, SGE2; 1983, GFA2). Informatzaileek dokumentazioan kausitu bi formak darabiltzate⁸⁹⁷ (*Agoño* [ágónò], Aparr.; *Abaño* [abáñò] / *Abaño*ko zentrala [abáñòkò zéntralà], Aska.), forma arrunta *Abaño* bada ere, esan nahi baita hori dela guztiek maizenik erabiltzen dutena; bigarren bokalaren asimilazioa erakusten duten *Aboño*ko altzudiya (DTE) eta *Aboño*ko zentrala (1989, HUTB) ere gordeak daude. Toponimo iluna da eta, gainera, idatzizko datu gutxi daude, baina zerbait esatekotan, esan dezagun Lasarte-Usurbilen, gure esparrutik gertu, badela *Abendaño* toponimoa, eta hura ere erreka ondoan dagoela⁸⁹⁸.

Begiratu dugun dokumentazioan ARANO⁸⁹⁹ herri-izenaren aurreneko agerraldia 16. mendekoa da, 1538. urtekoa hain zuzen⁹⁰⁰ (*Arano*, HUA9) eta idazki guztietan forma bera errepikatzen da harrezkero (1683, HUA28; 1773, VEK1; 1911, IM; 1942, IGC1; 1953, IGC2; 1970, SGE1; 1980, IGN1; 1983, IGN2 eta 1983, GFA2), deklinabide-hondarkia edo generikoa dutenak barne (*Aranoco-Etzelaco-gaña*, 1899, HUA49; *Aranoarren*, 1920, HUA57, 888 or.; *Aranoagen-monja*, 1920, HUA57, 887 or.; *Arano-mendi*, 1960, LPB, 79 or.). Berriemaileek, bestetik, *Arano* ([áranò], Amu.; *Aranoarran txabola* [áranòrràn txábolà], Ek.; *Aranoko kalbayua* [aránokò kálbayuà], Txim.) eta bokal arteko dardarkaria galdu duen⁹⁰¹ *Aano* formak darabiltzate ([áanò], Amu. / [áanò áldeá]⁹⁰², Amu., *adl.s.* / [áanon], Arg., *in.* / [áanoà], Id., *adl.s.*). Nafarroako

⁸⁹⁷ Cf. HUTB.

⁸⁹⁸ Cf. Gasteiz udalerriko *Abendañu* kontzejua. Gorrotxategi & Otxoa de Eribe (2004). Kantabrian (San Vicente de la Barquera ondoan) bada *Abaño* izeneko herrixka bat eta Asturiasen bi toki-izen hauek aipatzen ditu Viejok (1992: 30, 68), *Abanus* eta *Aboño*: “*Abanus*, del aniciu indoeuropeu *ab-, <<agua, río>>, presente en céltico y en latín, o bien del ilírico *ap-, del mesmu significáu”; “*Aboño* (de *Aponius*, sobre l’acusativu). Antropónimu na toponimia del conceyu de Carreño”.

⁸⁹⁹ Cf. Orioko *Arano* eta *Aranoko erreka* toponimoak (1998, ORM), edota Getariako *Arano* baserria (1998, GM).

⁹⁰⁰ Honako aipamena egiten du Urangak (1983: 49): “... escritura de 1508 —que también cita Yanguas—, por la que el prior y cabildo de Roncesvalles dieron acenso perpetuo el lugar desolado de Arano, con sus términos y montes, a Juan Periz de Iraizoz y a su hermano Lopecho, [...]”.

⁹⁰¹ Cf. Salaberri (1997: 659) eta Euskaltzaindia (1997: 658-659, 664).

⁹⁰² ARANO + alde + adlatiboa: ARANO aldera.

makrotoponimo honen etorkiaz Mitxelenak (*AV*, 470, 69) dio *-no* txikigarria egon litekeela (*[h]aran + -no*), *-ano* bukaeraren ordezt, baina Irigoienek (1990: 40) uste du *Ara / Arano* (*Ara + -no*) pertsona-izenekin egon litekeela lotua. Salaberri (1997b: 34; 2005: 116) ere, ordea, Mitxelena bezala, *-no* txikigarriaz mintzo da ('harankoa').

Laburbilduz, dagoen informazioaren argitan, gure esparruko *-no* eta *-ño* bukaerak *-no* txikigarriarekin lotuak daudela ezin da ziurtatu, idazkietan gutxi eta berandu agertzen diren bi toponimo direlako, baina uste izatekoa da *Arano* herri-izenaren kasuan bederik *-no* txikigarria dagoela.

8.3.2.4. -*Ki bukaera*⁹⁰³

ORMAKIO⁹⁰⁴ oronimoaren idatzizko lekukotasunak 1944. urteko bi mapatan aurkitu ditugu (*Ormaquierreca*, 1944, GHO1; 1944, GHO2) eta azpimarratu beharra dago belarriz jaso dugun forma bera ageri dela kartografian (*Ormaki* da, [órmaki], Amu., An. 1), nahiz eta informatzaile batek bukaeran bokal erdikoarekin ahoskatzen duen (*Ormakioerreka* [órmakjoérrekà], Ek.). Lehen zatiak *horma* hitzarekin duke zerikusia eta kontuan har aztergai dugun izena oronimoa dela, ez baserria eta, gainera, dakigula, ez dagoela aparteko eraikinik han. Beste aukera da, Salaberriri (1994: 68) jarraikiz, *Orma*-k ‘murru’ zentzua izatea eta, orografiari erreparatuz gero ORMAKION arroila galanta dago.

PARDAKI mendi- eta baserri-izenaz, hasteko, adieraz dezagun aurreneko aipamenak 18. mendearen amaierakoak direla eta bokal irekia dutela hitz amaieran (*Achitillun o Pardaquia*, 1794-1831, UGR3, 15 au.; *Pardaquia*, 1794-1831, UGR3, 17 au.; 1794-1831, UGR3, 18 au.). Hurrengo gizaldian, ordea, behin bakarrik azaltzen da -a bokalarekin (*Pardaquia*, 1831-1845, UGR4, 24 au. / *Pardaqui*, 1844, AT, 179 or.; 1855, UEA1; 1860, UINGR2, 79172 zenb.; 1863, URU, 155 bin.; 1897, AT, 179 or.; 1945, UUA15; 1945, AT, 179 or.; 1948, UUA16; 1951, UUA18) eta 20. gizaldian, azkenik, *Pardaki* (1951, UUA15b; 1979, UUA20; 1983, GFA2) forma baizik ez dugu kausitu. Berebat, eratorri asko daude, zati generikoak zein bereizgarriak dituztenak, aldaketa azpimarragarriarik ez dagoen arren (*Pardaqui echeverria*, 1831-1845, UGR4, 26 r.; *Pardaquico-aitz-ondoa*, 1794-1831, UGR3, 19 r.; *Pardaqui-azpia-ondoa*, 1951, *herbal*, UUA18; *Pardaqui-goicaldicoa*, 1951, *maizal*, UUA18, *Pardaki’ko-arkaitzak*, 1976, TA, 14 or.; *Purdaquiborda*, 1980, IGN1). Berriemaile guztiek ere *Pardaki* ahoskatzen dute ([párdaki], Ai., Mik. eta Oiarbi. / [pardáki] Amu. / [párdakí], Amu.) / [párdakiá], Amu., *adl.s.*). Amaitzeko, diogun oinarriak gure esparruko PARDIOLArekin zein Aralarko *Pardarri*-rekin izan lezakeela lotura eta, bestetik, garbi dagoena da idazkietan hitz amaieran azaltzen den bokal irekia artikulua dela.

⁹⁰³ ASOLAMAKIO ere sail honetakoa da.

⁹⁰⁴ Zegaman *Ormakio* lepoa dago (1997, ZGM) eta Galipentzun *Ormakieta* toponimoa dugu. Ilurdotzen (Esteribar) ere *Ormakieta* izeneko tokia dago (*Hormaquieta*, 1892; *NTEM-XXXVI*, 106) eta, azkenik, Aldaban (Itza zendean) *Formaquio* aurkintza dokumentatzen da 1125-1135. urtean; Goñi Gaztanbide (1997: 149).

-*Ki* bukaera 17. mendean azaltzen da aurrenekoz idazkietan eta jatorri ezezaguna du; oinarriek ez dute laguntzen, gehienak ilunak direlako (*Asolama*-, *Orma*-, *Pard[a]*-). BELOKI alde batera utziz gero, idazkietan segidan -o edo -a bokala duela opatu dugu, hots, mugatzailearekin eta, ñabarduretan sartuz gero, bokal horiek gabeko formak 19. mendeko idazkietan ikusten dira lehenbizikoz; alabaina, *Ormakioerreka* salbuespenaz landa, ahozko tradizioan amaieran bokal irekia duen modurik ez dugu aurkitu (-o, -a). Mitxelena (*AV*: 481) dio -*ki* bukaerak lekua adierazten duela eta *toki* hitz aske / atzizkiarekin dagoela lotua⁹⁰⁵, baina, Salaberrik (1994: 901-902; 1998: 80-81; 2005: 101, 116) ohartarazten duenez, txikigarria ere izan liteke.

⁹⁰⁵ *OEHN* “berogi” aldaera biltzen da; Mitxelena (1987b: IV, 814).

8.3.2.5. -*Ka* bukaera

Gutxi azaltzen diren bukaeretako bat *-ka*, nahiz eta osagai hori duen toponimo bat, TXUSAKA hain zuzen, nahiko ezaguna izan gure esparruan. Begira diezaiegun astiroago dauden adibideei. KONTRASKA oikonimoaren lehenbiziko lekukotasuna, esate baterako, 1739. urtekoa da (*Contrasca*, 1739, HUA36) eta orduz geroztik forma bera bildu dugu, hala idatziz (1797-1833, HGR2, 47 au.; 1843, HUA43; 1864, HUA47; 1857, HUA48, 45 or.) nola ahoz (*Kontraska* [kóntraskà], Eg. 2). Hipotesi bat da *Kontresta* / *Kontrista*⁹⁰⁶ apelatiboarekin dagoela lotua (cf. Arabako, Nafarroa mugako, *Kontrasta* herriaren izena), aurreranzko asimilazioa dela medio eta, beste bat, berriz, *kontra* + *aska* edo dagoela ('kontrako aska').

ORTZAİKA. Honen idatzizko aurreneko aipamena 1797. urteko idazki batean aurkitu dugu eta *Oceriagoca* (HUA41) forma irakur liteke bertan. 20. mendean, ordea, *Orzaica* forma kaustu dugu gehienetan (1920, HUA57, 104 or.; 1932, HUA57, 391 or.; 1936, HUA57, 95 or.) eta salbuespen bakarra *Oreceica* (1920, HUA57, 898 or.) da. Belarriz, bestalde, *Ortzaika* ([ortzabika], Amu.), *Ortzeika* ([órtzeikà], Iz., Txab. 1, Txim.), *Ortzaika* ([órtzaiḱà], Txim.) jaso ditugu guk eta *Ortzika* aldaera ere zerrendatua dago (1989, HUTB). Etimoaren kariatara, Irigoienek (1995: 79) dio *Orceriagoca* forma toponimotzat estratifikatutako esaldia dela, hau da, *satzname*-a dagoela hor. Haren ustez, adberbioz, datiboan deklinaturiko zeharkako konplementuz eta datiboarekin komunztaduran doan adizkiz legoke osatua, eta gaztelaniazko *a que estás esperando ahí* esamoldearen adierakide litzateke ('hor zeri hagoka').

Goian esan moduan, TXUSAKA oikonimo ezaguna da gure esparruan, erakusgarri zaharrena 18. mendekoa den arren (*Chosaca*, 1776, UINGR1, 7 zenb.; *Chuzaca*, 1776, UINGR1, 12 zenb.). Kontuan har ez dagoela sabaikarituriko aldaerarik, 19. mendeko idazkietan ez bezala (*Chuchaca*, 1855, UEA1 / *Chuchaca borda*, 1863, URU, 147 au.; *Chosaca*, 1864, HUA54; *Chusaca chiqui*, 1878, UUA1). 20. mendean *Susaca* (1925, L.M. 165 or., 1951, *helechal*, UUA18; 1951, *argomal*, UUA18), *Suseca* (1942, IGC1; 1953, IGC2), *Chusaca*, 1951, *helechal*, UUA18; 1951, *argomal*, UUA18) *Susuka*

⁹⁰⁶ "Adversario, adversaire", *DVEF*, 652.

(1956, UUA10G), *Sososca* (1962, UTC; 1981, SGE2) eta *Xoxoka* (1983, IGN2; 1983, IGN2; 1986, GFA3) bildu ditugu idatziz, eta ahoz *Txuseka* ([txúsekà], Ai. / [txúsekàn], Mik., *in.* / [txúsekà], Urn. 1), *Txosoka* ([txósokatik], Ai., *abl.* / [txósokà], Amu.), *Txusoka* ([txúsokà], Amu. / [txúsokàn], Amu., *in.*), *Xoxoka* ([xóxokà], Ai. / [xóxokatik], Ak., *abl.* / [xóxokà], Amu. / [xóxokàn], Amu., *in.*) eta *Xuxoka* ([xúxokà], Amu.); ikusten den bezala, aldaketak informatzaile berarengan gertatzen dira sarritan. Etorkia ez da bistakoa, baina, gure iritziz, ibilbidea honakoa izan da: *Txosaka* / *Txusaka* > *Txosokoa* / *Txuseka* / *Txusoka* > *Xoxoka* / *Xuxoka*.

UXTARKA oronimoaren lekukotasun guztiak, azkenik, ahozkoak dira (*Uxtarka* [uxtárka], Amu. / [úxtarkà], Mari. 2; *Ustarka* [ústarkà], Mari. 1) eta hortik aurrera ezer gutxi erants daiteke, gertu dagoen UZTARKAITZ toponimoarekin zerikusia izan lezakeela ez bada.

Gure esparruan *-ka* bukaera duten lau toponimo daude (KONTRASKA, ORTZAIIKA, TXUSAKA, UXTARKA) eta, horrenbestez, ez da asko azaltzen den bukaera. Ildo horretan, Mitxelena (1981: 259), toponimia hagusiaz ari delarik, *-Vka* atzizkiaz mintzo da, baina iluna dela esaten du, eta euskal jatorria duela zalantzan jartzen du ondoren⁹⁰⁷. Nolanahi ere, *-Vka* guztiak ez dira segur aski *Gernika*, *Lauzirika* edo *Gaubeka*-ren ahaide edo multzokoak.

⁹⁰⁷ Cf. Salaberri (2005: 115).

8.3.2.6. -O bukaera⁹⁰⁸

Izen espezifikoko eratorrietan dauden bukaeren azterketarekin amaitzeko -o bokala duten toponimoez mintzatuko gara ondorengo lerroetan. Esate baterako, ATXURRO⁹⁰⁹ izeneko bi toki daude gure esparruan, bata Astigarraga-Hernanietako mugan (64-30-8) eta bestea Hernanin (64-47-2). Aurrenekoaren (64-30-8) erreferentzia zaharrenak 18. mendean aurkitu ditugu eta lehenbizikoan (1780. urtea) *erreka* generikoa du osagai (*Achurruerreca*, 1780, HUA39); beste bi etsenpluetan, ordea, -l- dago hitz hasierako bokalaren ondoan (*Alchurru*, 1797-1833, HGR2, 72 au.; *Alchurru-echeverri* (1797-1833, HGR2, 72 au.). 19. mendean albokaria ikusten da adibide batzuetan (*Alchurru*, 1831, DUA2; 1847, JII, 34 or.) eta gizaldi horren azken aldera aldaketak daude, bukaeran, bokal itxia zegoen tokian, bokal erdikoa (-u > -o) dagoelako (*Alchurro de Lucámbio*, 1857, HUA48, 39 or.; *Alchurro de Ormazábal* (1857, HUA48, 39 or.). 20. mendeko idatzizko erakusgarri bakarra -e-z amaitzen da, hots, bokal paragogikoa duke (*Achurre*, 1920, HUA57, 633 or.) eta berriemaileek *Atxurro* ([átxurrò], K.) forma darabilte. Hernaniko (64-47-2) toponimoaren aipamen guztiak ahozkoak dira eta hitz bukaeran denetatik dago, informatzaile berak *Atxurro* ([átxurrò]), *Atxurroko bizkarra* ([atxúrrokò bízkarrà]), *Atxurreko egiya* ([atxúrrekò égiyá]), *Atxurreteiko egiya* ([atxúrreteikò égiyá]), *Atxurmaldá* ([átxurmaldá]) zein *Atxurrumaldá* ([atxúrrumaldà], Aparr.) formak baliatzen baititu. Etimoari dagokionean, bigarren osagaia hidronimoa (gazt. *chorro*) edo oronimoa izan liteke⁹¹⁰ (*tuturru*, *txutxurro*, *txutxurru*; ‘punta’, ‘muturra’, ‘gailurra’). Cf. MUNITXORRO.

ETZIAGO. Honen lehenbiziko lekukotasunak 1797. urtekoak dira eta *Eceago* forma irakurtzen da idatzizko iturrian (*juncos*, HUA41; *peña*, HUA41). Zernahi gisaz, 20. mendeko dokumentazioan *Etzio* / *Ezio* kausitu dugu aldi oro (1942, IGC1; 1944, GHO1; 1953, IGC2; 1962, UTC; 1980, IGN1; 1981, SGE2; 1983, IGN2; 1982, CAG, 189 or.; 1982, CAG, 190 or.; 1982, CAG, 188-190 or.) eta ildo beretik, ahoz *Etzio* ([étziò], Amu.), *Etzioko arriya* ([etziókò áriyà], Amu.) zein *Eziokoarri* ([eziókoárri], Txim.) jaso ditugu. Horrenbestez, *Etzeago* > *Etziago* > **Etziao* > *Etzio* / *Ezio* bilakabidea

⁹⁰⁸ Ikus baita ere ASOLAMAKIO eta ORMAKIO.

⁹⁰⁹ Igeldon (Donostian) bada *Txurruta* hidronimoa (64-11-3), 1818. urtean *Churrueta* formaz aipatzen dena. Iturenen (Malerrekan), bestetik, *Aitzurra* izeneko hegia dago; Iñigo (1996:211).

⁹¹⁰ Ikus *EAEATB*, 851-852.

burutu da, nahiz eta lehen zatia non amaitzen den eta bigarrena non hasten den jakitea neke izan⁹¹¹. Alde horretatik, ez litzateke harritzeko aurreneko zatiak (*Etze-?* / *Eze-?*) ETZELA toponimoarekin zerikusia izatea.

EZIAGOri datxekionez, lehen-lehenik diogun kokapenaren aldetik ez duela aurrekoarekin (ETZIAGOrekin) zerikusirik, biak eite berekoak izan arren. Aurreneko aipamenak 15. eta 16. gizaldietakoak dira eta hitz hasieran ez dago bokalik (*Ceago*, 1418, A.A., 561, 778 or.; 1546, A.A., 562 or.), idazketaren arloko okerrak direla medio segur aski (*de *Eceago* > *de Ceago*). 18. mendean hitz hasieran bokal erdikoarekin irakur liteke (*Eseago*, 1739, HUA36) eta 19. mendean hiru forma aurkitu ditugu idazkietan, *Eciago* (1843, HUA43; 1864, HUA47), *Ceago* (1863, HRU10, 53 bin.) eta *Eciagu* (1857, HUA47, 45 or.). 20. gizaldian *aurre* bereizgarria duen *Eciago-aurrea* (1920, *terreno vivero*, HUA57, 43 or.) jaso dugu eta ahozko tradizioari erreparatzen badiogu *Ezio* ([éziò], K.) ahoskatzen da arrunki, hau da, ETZIAGOren kasuan ez bezala, txistukari igurzkariarekin ebakitzen dute informatzaileek.

GARRIGO toponimoaren erreferentzia guztiak 20. mendeko kartografian topatu ditugu (*Garrigo*, 1942, IGC1; 1944, GHO1; 1953, IGC2; 1962, , UTC; 1980, IGN1; 1981, SGE2), baina iturri horiek, damurik, ez dira fidagarriak eta, gainera, ez dago ahozko erreferentziarik.

LEKAI⁹¹² mendi-izena 17. menderako lekukotzen da (*Lecai*, 1683, HUA28; *Lecaiopera*, 1683, HUA28) eta ohar bedi bigarren aipamenean adlatiboan deklinaturik dagoela. 18. mendean beste izen bati (ADARRari) erantsita aurkitu dugu (*Andarlecaiopera*, 1773, VEK1A) eta 19.ean sabaiko belarraren grafemarekin idatzita azaltzen da lehenbizikoz (*Lecayo*, 1857, HUA48, 72 or.). Idatzizko gainerako testigutzak erratuak dira, guztiak 20. mendekoak⁹¹³ eta ahozko tradizioari doakionez, sabaiko herskaria du beti -o- aurrean (*Lekayo* [lékayò], Ai., Amu., Larr., Mari. 2 / [lekáyo], Amu.). Berriemaile batek jakinarazten duenez, *lekaio* terminoak ‘ohiu’, ‘uju’

⁹¹¹ Idiazabalen bada *Eziolatza* baserria (1999, IDM).

⁹¹² Barandiaranek (1962: 119) *Lekaien-borda* (1802, *Borde de Lekai*) jasotzen du Saran.

⁹¹³ *Leyaco* (1944, GHO1; 1944, GHO2; *Leiako*, 1982, CAG, 183 or.; 1983, GFA2), *Leiako elurzuloa* (1960, LPB, 53 or.).

adiera du eta, haren esanetan, mendiaren beste izena (ADARRAMENDI) eginkizun berarekin dago lotua, hau da, handik (adarra joaz) abisu ematearekin⁹¹⁴.

MENDABIO⁹¹⁵ 12. mendean lekukotzen den hamabost saroi-izenetarikoa bat da eta sudurkari ondoan horzkari ahoskabea ageri da aldi hartan (*Mentauio*, 1178, IKA3), nahiz eta handik aurrera horzkari ahostuna azaltzen den beti lekune horretan (*Mendabio* / *Mendauio*, 1516, HUA7; 1607, HUA23; 1773, VEK1; 1831, DUA2; 1847, JII, 34 or.; 1855, HINGR2, 4244 zenb.; 1951, *inculto*, UUA18; 1976, TA, 16 or.); herskari ezpainbikoaren tokian dardarkaria duen *Mendario* (1780, HUA38; 1863, HRU7, 44 v.; 1960, UZA1) eta, ezpainbikoaren erortzearen ondorioz, *-ayo* bukaera duen *Mendayo* (1976, TA, 17 or.) / *Regata-Mendayo* (1983, IGN2) ere topatu ditugu idazkietan. Berriemaileengandik *Mendabiyo* ([méndabíyo], Amu.), *Mendayo* ([méndayò], Ek.), *Mendaiyo* ([méndaiyò], Larr., Mari. 2) jaso ditugu guk eta *Mendaayo* (1989, UUTB) forma ere gordea dago. Etimoaren harira, izan, oinarria *Menta* landare-izena izan liteke⁹¹⁶, eta alde horretatik ezin ahaztu 12. mendean *Mentauio* forma dugula, *-nd*-ren tokian *-nt-* duena⁹¹⁷, baina, berebat, *mando* zoonimoa egon liteke, izen horren elkarketarako aldaera litzatekeena alegia (**Manda-bi-o*), atzerako disimiliazioz *Mendabio* eman bide duena⁹¹⁸. Bigarren osagaia *-bi-* dateke ('bidea'), hau da *-bide*-ren aurrekaria⁹¹⁹ eta amaierari doakionez, egon, Mitxelenak (*AV*, 471) aipatutako *-io* bukaera egon liteke, *Areitio*, *Bakio* edota *Elorrio* izenetan agertzen dena alegia (cf. *Labio* [*< Labiano*], *Undio* [*< Undiano*]); alabaina, Salaberriekin (1997b: 35) bat eginez, uste dugu adibide horietan (eta gure esparrukoan) *-o* gradu hurbileko mugatzailea dagoela⁹²⁰ (cf. *Mendabia*).

MUNITXORRO oronimoaren idatzizko hiru testigantzak 19. mendekoak dira (*Muñachurro*, 1852-1854, UTR6, 43 au.; *Muñachorro*, 1857-1860, UTR9, 49 au., 1863,

⁹¹⁴ Idiazabalen bada *Ojuleku* izeneko tokia (1999, IDM).

⁹¹⁵ Zubietan (Malerrekan) *Mendabio* auzoa dago (Iñigo, 1996: 400) eta Arraiozen (Baztanen) izen bereko lekua (1884; *NTEM-LIII*, 161).

⁹¹⁶ Bentarik ez dago inguruan. Cf. Iglesias (2000: 289).

⁹¹⁷ *FHV*, 353.

⁹¹⁸ Cf. *Mendabia* (Lizarra merindadean): *Mendauia*, *Mendavia*, 1194 / *Mandauia*, *Mandavia*, 1272; *NTEM-XIX*, 138.

⁹¹⁹ Ikus *FHV*, 412.

⁹²⁰ Pastorrek (1989: 217) *Portillo de Carramendavia* (1778) aipatzen du Los Arcosen.

URU, 155 bin.) eta, bestalde, ahozko *Munitxorro* (1989, UUTB), *Munitxoor* ([múnitxoòrr], Ai.) zein disimilazioaren lekuko den *Mulitxorro* ([mulítxorro], Benta.) formak daude zerrendatuak (cf. MUNISKUE). Osaketaren aldetik, aukera bat baino gehiago daude, kasu guztietan lehen osagaia *muino* (*muina*-) izen geografikoa dela irudi badu ere: *muino* (*muina*-) + *zorrotz*⁹²¹, *muino* (*muina*-) + *txurru*, *muino* (*muina*-) + (*txu*) *txurro* ('muinoaren punta'); Cf. ATXURRO.

URLIO da azpisail honetako azkena. Idatziko etsenplu bakarra 1944. urteko mapa batean dago, baina ez da fidagarria (*Urtio*, 1944, GHO1) eta belarriz *Urlio* ([úrliò] (Bordatx., En.) zein hiato barruan sabaiko frikaria duen *Urliyo* ([úrliyò], Amu.) bildu ditugu. Oinarria *ur* izan liteke⁹²², baina bigarren zatia (-*lio* bukaeraren) nondik norakoa ezezaguna da.

Amaieran -*o* bokala dute, baina ez du ematen azpiatal honetan aztertutako toponimo guztiek jatorri bereko bukaera dutela. Izan ere, *txurru* / *txurro* hitzarekin loturik daudekeen ATXURRO eta MUNITXORRO toponimoez gainera, -(a)go segida duten ETZIAGO eta EZIAGO opatu ditugu, esate baterako. Bestalde, ASOLAMAKIO, MALKARRO eta ORMAKIOren bukaerako -*o*, Irigoienek (1986: 129) eta Salaberrik (1997b: 34) iradoki moduan, gradu hurbileko mugatzailea da ziurrenik. Laugarrenik, -*io* duten MENDABIO, LEKAIO eta URLIO kausitu ditugu eta horien ezaugarria da denboraren buruan ez dutela bukaerako -*o* galdu, aurreko hirurek ez bezala. Mitxelenak ahotan harturiko -*io* bukaerarekin zerikusia izan lezakete⁹²³ eta, ildo beretik, Salaberri (2005d: 851) ere -*io* bukarea duten leku-izenez mintzo da (*Berrio*, *Elorrio*, *Gorrio*, *Orio*, *Orrio*), baina, *Mendabia* herri-izena badela ikusirik, uste izatekoa da MENDABIO⁹²⁴ toponimoaren kasuan bederik gradu hurbileko mugatzailea dagolea, eta ez -*io*.

⁹²¹ Cf. Etxarri Aranazko *Altxorrotx*; NTEM-XII, 33.

⁹²² Errekarik ez da falta han, bi edo hiru baitaude gutxienez.

⁹²³ Ikus González de Duranak (1981: 106) Bizkaian -*io* atzizkia duten toponimoekin osaturiko zerrenda.

⁹²⁴ Nafarroako Zubietan ere izen hori duen ingurua dago eta gure esparrutik hurbil, Goizuetan hain zuzen, *Berdabio* toponimoa dago, aurrenekoak bezala, bukaeran -*bi-o* segida duena.

8.3.3. Atzizkiak

8.3.3.1. -Eta atzizkia

AGIÑETA izen espezifikoko eratorriaren berri informatzaileei esker izan dugu (*Agiñeta* [ágiñetà], K.) eta, kasu honetan, agerikoa da erroa *hagin* zuhaitz-izena dela ([h]agin + -eta; ‘hagin lekua’). Cf. AGINAGA.

AGIRREZELAIETA ihartutako oikonimoa da eta idatzizko aipamen bakarra 1857. urteko baserri-izendegian dago (*Aguirre-celayeta*, HUA48, 44 or.). Etxe-izena denez gero deitura izan lieteke jatorriz eta, alde horretatik, *Aguirre*-k eta *celayeta*-k deitura itxura dute, are gehiago iturrian marratxoa erabiltzen dela ikusirik.

AIZTIETAKO MUNTOA oronimoaren iturburua izatez **Ariztieta*, **Ariztegieta* zein **Aiztegieta* izan daiteke, baina, ahozko lekukotasunak besterik opatu ez ditugunez, (*Aixtitako munttua* [áixtitakò múnttuà], Ezk. b., Lor. b.) ezin auzi hori erabaki. Garbi dagoena da oinarriaren eta atzizkiaren arteko elkargunean -i + -eta > -ita murriztapena burutu dela.

AKOLAITURRIETA forma 19. mendean ageri da aurrenekoz (*Acola Yturrita*, 1855-1857, HTR8, 22 au.), baina oinarrian dagoen *Akolaiturri* toponimoa 18. mendean dokumentatzen da (*Acola Yturri*, 1780, HUA39; *Acola-yturri*, 1780, HUA39). Bada 20. mendeko idatzizko lekuko bat (*Acola-Yturrieta*, 1920, HUA57, 982 or.) eta berriemaileei *Akolitturrita* ([ákolitturrítà], K., Txab. 1 / [akólitturríta], Id. / [ákolitturríta], Id.) baizik ez diegu entzun; zentzu horretan, oinarrian gertatutako -a + i- > -i- bakuntzaz gainera, -i + -eta > -ita laburtzea nabarmendu nahi dugu. Hitz bitan, atzizkirik gabe lehendik bazen *Akolaiturri* hidrotponimoak (*Akola* + *iturri*) -eta hartu du (‘Akolako iturria dagoen aurkintza’). Ikus AKOLA.

ALDAPETA (*aldapa* + -eta; ‘malda handiko lekua’) baserri-izenak 19. mende erdi aldeko agiri batean dagoen idatzizko testigantza bakarra du (*Aldapeta*, 1831-1845, UGR4, 27 au.). Ahozko tradizioan forma hori bera erabiltzen da (*Aldapeta* [áldapetà], K.) eta agerian dago erroa *aldapa* dela, elkargunean -a + -eta > -eta- gauzatu baita; ez da harritzeko, horixe baitago han, malda latza. Ikus MONTEFRIO.

ALDURAITURRIETA (*Aldura*[ko]iturri + *-eta*; ‘*Aldura*-ko iturriaren eremua’) eratorriaren erakuskari guztiak ahozkoak dira eta bietariko aldaerak daude, leku genitiboaren hondarkia dutenak eta ez dutenak (*Aldura itturrita*, 1989, OM; *Alduritturrita* [álduritturritá], Id.; *Alduruko itturrita* [áldurukó íturritá], Id.). *Aldura* eta *iturri*-ren arteko lotuneko *-u* + *i*- > *-i*- bakuntza zein oinarriaren eta atzizkiaren elkarguneko *-i* + *-eta* > *-ita* murriztapena azpimarratu nahi ditugu; berebat, bokal asimilazioa erakusten duen forma genitiboduna ere aipatzekoa da. Adibide honetan, eta ez da bakarra (cf. AKOLAITURRIETA), atzizkirik gabe erabilitako toponimo batek (*Aldura*[ko] iturri-k) *-eta* hartu du, honenbestez.

ALTZITURRIETA⁹²⁵ Hernaniko hegi baten izena da ([h]altz + iturri + *-eta*; ‘haltzen iturriko eremua’). 1857. urteko erakuskaria du (*Altz-iturrieta*, HINGR2, 5097 zenb.) eta belarriz *-i* + *-eta* > *-ita* burutu dela adierazten duen *Altzitturrita* ([áltzitturritá], Etxol.) bildu dugu. Lehen bi osagaiak *haltz* eta *iturri* izenak direla dirudi, baina badago beste aukera bat, etimoa *Altz(u)* + *iturri* + *-eta* izatea, alegia (ik. ALTZUETA).

ALTZUETA⁹²⁶ (*altzu* [altxu] + *-eta*?; [h]altz + *-tzu* + *-eta*?; ‘larretokia’?, ‘haltz tokia’?) oikonimoaren lehen aipamena 1668. urteko dokumentu batean dago (*Alsueta*, HUA27, 125 au.) eta orduz geroztik, erratua den *Artueta* (1942, IGC1 eta 1953, IGC2) alde batera utziz gero, bi aldaera nagusitzen dira idazkietan: batetik —aipamen zaharrenean bezala— albokariaren ondoren *-s-* dutenak daude (*Alsueta*), 17, 18 eta 19. mendeetako idazkietan aurkitu ditugunak (1728, HUA34; 1739, HUA36; 1740, HUA30, 541 bin.; 1843, HUA44; 1864, HUA47; 1857, HUA48, 45 or.) eta, bestetik, albokariaren ondoan *-z-* dutenak sailka daitezke, hots, *Alzueta* formaz idatzitakoak, 18, 19 eta 20. mendeetakoak direnak (1797-1833, HGR2, 39 au., 44 au., 59 au.; 1852-1854, H.L.P.6, 16 au.; 1863, HRU6, 42 au.; 1920, HUA57, 432 or.; 1937, A.B.; 1944, GHO1; 1944, GHO2). Xehetasunetan sartuz gero, badaude *-tz* grafemarekin

⁹²⁵ *Altziturrieta* (*Alziturrieta*, 1696) aurkintza dago Etxarri Aranatzan (*NTEM-XII*, 33) eta, era berean, *Altziturrita* jasotzen du Gaintzan (Araitzen) Elosegik (1972: 195). Gipuzkoari dagokionez, *Altziturrieta* (1998, OXM) dugu Orexan. Cf. Zegamako *Altziturri garakoa* eta *Altziturri azpikoa* (1997, ZGM).

⁹²⁶ Donezteben (Malerrekan) *Alzueta* etxea dago eta, orobat, Sunbillan eta Oronozen (Baztanen); Iñigo (1996: 437). Etxalarren (Bortzirietan) *Altzueta* dago bilduta (*NTEM-IL*, 126) eta Barandiaranek (1962: 76), bestalde, Sarako *Altzua* (*Halchua* 1764) etxearen berri ematen du. Eibarren, azkenik, *Altzubarren* baserria eta *Altzuzubiaga* tokia daude; Eibarko Udala & Ego Ibarra Batzordea: (1995: 68-69).

idatzitako bi lekuko 20. mendearen bigarren zatian (*Altzueta*, 1962, UTC; 1981, SGE2), eta *-alde* izenarekin zein *-berri* eta *-zar* (zahar) izenondoekin ere aurkitu dugu (*Altzueta-aldea*, 1932, HUA57, 607 or.; *Alzueta Berri*, 1983, GFA2; *Alzueta Zar* (1983, GFA2). Informatzaile guztiek albokariaren segidan afrikatu bizkar-hobietakoaz ebakitzen dute eta *-u* + *-eta* > *-uta* murriztapena egiteko joera dago⁹²⁷ (*Altzutako buelta* [áltzutakò bwéltà], Andol. eta Elor.; *Altzutako erribera* [áltzutakò érriberà], Elor.), nahiz eta atzizkia osorik duen aldaera ere jasota dagoen (*Altzueta* [áltzwetà], K.). Toponimoa Urumea errekaaren ondoan dagoela kontuan hartuz gero, oinarrian *haltz* zuhaitz izena eta *-zu* atzizkia daudela pentsa daiteke⁹²⁸ ('haltzak dauden tokia') baina, Mitxelenaren (*AV*, 37) oinatzetan, erroa abeltzaintzarekin lotutako *altxu*⁹²⁹ ('larretokia') ere izan liteke.

ALTZUSTA saroi-izenak 16. gizaldian hasten den idatzizko ibilbidea du eta, hain zuzen, aurreneko agerraldian, 1516. urtean, bokal itxiaren segidan *-z-* grafemarekin kausitu dugu (*Alçuzta*, HUA7). Ordutik, hiru talde bereiz daitezke tradizio idatzian; batetik, *Alzusta* forma dugu, lehenbizikoz 1607. urtean topatu duguna⁹³⁰ eta agiritan gailentzen dena; bigarren taldea albokariaren ondoan *-s-* dutenek osatzen dute (*Alsusta*, 1780, HUA39; 1864, HUA47; 1868, DJE) eta, hirugarrena, sabaiko txistukariarekin idatzitako *Alchusta* (1773, VEK1A) eta *Altxusta*-k (1969, UUA10N, 793 zenb.). Berriemaile gehienek albokariaren ondoren *z*-rekin ahoskatzen dute (*Altzusta* [áltzustà] K.), *s*-rekin ebakitako salbuespenak badiren arren (*Altsusta* [álsustà], Amu. / [álsustakuá], Amu., *l.g.* / [álsutákuak], Ak., *l.g.*), atzerako asimilazioaren ondorioz. Oinarria ALTZUETA toponimoan dagoen bera izan liteke, baina, nolanahi ere, txistukari frikariaren nondik norakoa ez dago argi⁹³¹. Alde horretatik, gure esparruko ANTIXISTA toponimoarekin duke zerikusia⁹³² (**Altzu-tze-eta* > **Altzu-z-eta* > *Altzusta*?).

⁹²⁷ Cf. *Altzuta* (1989, HUTB).

⁹²⁸ Cf. Arantzadi (1905: 14) eta Arana (1930: 749).

⁹²⁹ Zubereraz *altso*, *altsu* eta *alxu* aldaerak ditugu; *OEH*, I: 836, cf. Iglesias (2000: 293).

⁹³⁰ *Alcusta* (1683, HUA28) erratua ere buru berean sar liteke.

⁹³¹ Tolosan *Altzusta* oikonimoa biltzen dute Elosegik eta Goikoetxeak (2006: 224) eta Zeanurin ere *Altzusta* izeneko auzoa dago. Cf. Berako (Bortzirietako) *Altxuska*, (BM, 1989; *NTEM-IL*, 70) edota Lakarrak (1965: 61) *Velçoagui* monasterioaren saroiaren artean aipaturiko *Onçusta* (1069. urtea).

⁹³² *Antzusieta* jasotzen du Bedoñan (Arrasaten), adibidez, Ormaetxeak (1996: 89).

AMUTXUETA / AMUTXUETARRIA bikoaren bi agerraldiak 1944. urtekoak dira, baina iturriak ez dira batere fidagarriak, damurik (*Amuchueta*, GH01; *Amuchuetarria*, GH01).

ANTONIZABALETA oronimoa informatzaile bakarrak darabil⁹³³ ([ántonizabaletá], Aska.) eta oinarria *Antonio* / *Antoni(a)* izen bereziarekin lotua dagoela dirudi. Alabaina, bigarren osagaiak *Zabala* deiturarekin zerikusia duen (*Antonio Zabala* + *-eta* / *Antoni[a]* *Zabala* + *-eta*) edota, aitzitik, generikoa den ezin jakin (*Antonio[ren]* + *zabala* + *-eta* / *Antoni[a][ren]* + *zabala* + *-eta*).

ANTXISTA gure esparruko izen zaharrenetariko bat da, saroi honen lehen aipamena 12. mendekoa delako. Hain zuzen, eta ñabarduretan sartuz gero, amaieran *-(e)ta* gabe dago idatzia 1178ko mostran (*Anziz*, IKA3). Bigarren erakuskaria ere garai hartakoa da eta badaiteke, aurreko kasuan bezala, okerrekoa izatea, bukaerari datxekionez bederik (*Ançieta*, 1197, NAO2), bigarren txistukaria falta dela irudi duelako (**Ançizeta?*). Beste aukera egiazki **Ançizta* izatea da, hots, kopia egin zuen eskribauak *e* eta *ç* nahasi izana. Hurrengo agerraldia 16. mendekoa da, baina testu berean aipatzen den ALTZUSTA ("*sel de Alçuzta*") toponimoarekin nahasten du eskribauak⁹³⁴ ("*dos seles de Alçustas*", 1516, HUA7). Gauzak horrela, 17. gizaldia arte itxaron beharra dago, 1607. urteko idazki batean, *Ançista* (HUA23), *Anzista de yusso* (HUA23) eta *Anzista de susso* (HUA23) irakurtzeko. 1773. urtean da sudurkari ondoan *-c-* grafemarekin azaltzen den azken aldia⁹³⁵ (*Ancista*, 1773, VEK1; 1773, VEK1A), erratuak alde batera utziz gero, hortik aurrera (17., 18., 19. eta 20. mendeetan) sudurkari edo albokariaren ondoan beti *-ch-* edo *-tx-* grafemekin dagoelako izkiriaturik (*Anchista*). Bestalde, hirutan herskari horzkariaren aurrean, *-s-*ren ordez, *-z-* dago (*Anchizta*, 1780, HUA39; *Antxizta*, 1944, GH01; *Antxizta*, 1976, TA, 13 or.). Bada beste aldaera bat, *-n-*ren ordez *-l-* duena; 20. gizaldian agertzen da (*Altxista*, 1923, JMB1, 144 or.; 1926, JMB1, 121 or.; 1979, GFA1; 1982, CAG, 185-186 orr.; 1983, GFA2), baina ez dugu ahoz lekukotu, informatzaile guztiek *Antxista* ([ántxistà]) darabiltelako (Amu., Ek., Larr., Mari. 1, Mari. 2, Txim.). Etimoari dagokionez, toponimo iluna da. 1197. urteko *Ançieta* (NAO2)

⁹³³ *Antonio zabaleta* (1995, DTE) forma ere bildua dago.

⁹³⁴ 1980. urteko mapa batean erratu bera bi aldiz errepikatzen da (*Alchusta*, 1980, IGN1).

⁹³⁵ *Ch-z* idatzirik ere ageri da orduko (*Anchista*, *Anchistta de suso*, 1773, VEK1).

aintzat hartuz bilakabidea **Antzi-tze-eta* > **Antzi-z-eta* > *Antzizta* dela pentsa daiteke, hau da, Mitxelenak (*FHV*, 286, 295) *in(t)sausti* eratorriarentzat (*in[t]zaur-tze- + di* > **in[t]zaur-s-ti* > *in[t]sausti*) proposatzen duen ildo berekoa dela, eta, horrela balitz, *Orbaizta*⁹³⁶ (*Orbaizeta*) edo *Ibizta* (*Ibilcieta*) aldaera laburtuen antzekoa litzateke⁹³⁷; haatik, lehen lekukoa (*Anziz*, 1178) interpretazio horren aurka mintzo da. Azkenik, aurreneko osagaia *A(i)ntzi*⁹³⁸ dateke, Hernaniko *Antziola* auzo-izenarekin izan lezakeena zerikusia.

APAIZETAKO ERREKA informatzaile bakarrak ezagutzen du (*Apaizetako erreka* [ápaizetako erreka], Txab. 1) eta APAIZARRI (apaiz + [h]arri) toponimoarekin dago lotua, izatez, **Apaizarrietako erreka* (apaiz + [h]arri + -eta) formaren aldaera laburtua delako ('apaiza bizi izandako harriko erreka').

ARANTXOETA izena behin azaltzen da idatziz, zehazkiro adierazteko 18. mendearen amaieran (*Aranchueta*, 1797-1833, HGR2, 61 au.). Berriemaileei *Arantxuta* ([arantxúta], Amu.), *Antxota* ([ántxotà], Ek.), *Antxueta* ([ántxwetà], Etxol.) zein *Antxutako* ([ántxutakò lépuà], Etxol.) jaso dizkiegu guk, nahiz eta *Antxusta* (1989, HUTB) eta *Arantzuta lepua* (1989, HUTB) formak bilduak dauden; horrenbestez, -u / -o + -eta > -uta / -ota murriztapenak ditugu kasu honetan ahozko tradizioan. Lehen bi osagaiak *haran* terminoa eta -txo atzizki txikigarria direla irudi du ('haran txikia dagoen lekua?'), baina iturburua hori dela ez da ziurra, eta toponimo gardena dela ezin esan, batetik, ARANTXOETA mendi baten goialdean dagoelako eta, bestetik, gurean badelako LIZARRATXOPE toponimoa, *Lizaratzupe*-tik datorkeena.

ARIZIRAKURRIETA ihartutako toponimoa da eta bi aztarnak 18. mendekoak dira (*Ariziracurrieta*, 1702, HUA29; *Arizerracurrieta*, 1739, HUA36). Oinarrian *haritz*

⁹³⁶ EUSKALTZAINDIA (1997: 658).

⁹³⁷ *FHV*, 368.

⁹³⁸ Cf. Gazteluko *Antzi* (1998, GZM) eta Abaltzisketako *Antziarain* (1997, ABM). Bide batez, diogun *Aintzi* dugula (*Ainci* / *Aince*, 1892) Urdirotzen (Artzibarren) eta Urritzen (*Ainci*, 1892); *NTEM-XXXII*, 126, 132. Erroibarren *Aintzioa* (*Ancyoa*, 1274; *Ayncioa*, 1366) herria dago (*NTEM-XXXV*, 53) eta, azkenik, *Aynçia* (1680) / *Aincia* (1732) toponimoa aipatzen du Zubitzan (Galar zendean) Jimeno Juriok (1987b: 375).

fitonimoa eta *irakurri* / *errakurri* izen / izenondoa daude, eta ez litzateke harritzeko azken hori IRAKURRI toponimoaren sail berekoa izatea (cf. ARIZMAKURRETA).

ARIZMAKURRETA (*[h]aritz* + *makur* + *-eta*; ‘haritz okertu[ar]en aurkientza’?, ‘haritzak dauden bihurtunea’?) ere iharturiko forma da, bi testigantzak 19. mende erdialdeko idazkietan kausitu ditugulako (*Arizmacurreta*, 1852-1854, HTR6, 16 au.; 1863, HRU, 42 au.). Agerian dago etsenplu honetan *haritz* fitonimoa eta *makur* izena⁹³⁹ / izenondoa⁹⁴⁰ ditugula oinarrian, baina, damurik, ezin jakin kokapenaren aldetik gure eremuko sortaldean dagoen ARIZMAKURRA toponimoarekin bat datorren⁹⁴¹.

ARKAITZETA bizkarraren idatzizko lekukotasun bakarra 1983. urteko mapa batean dago (*Arkaitzeta*, GFA2) eta ahozko tradizioan *Bekoarkaitzeta* (1989, OM) zein *Goikoarkaitzeta* (1989, OM) gorde dira. Etorki gardena du, ikusten den bezala (*[h]arkaitz* + *-eta*; ‘harkaitz lekua’).

Har- / *Harri-* lehen osagaitzat duten zazpi espezifikoko eratorri daude gure esparruan eta lehenbizikoa ARMENDIETAKO ITURRIA da (*[h]ar-* *[harri]* + *mendi* + *-eta* + *-ko* + *iturria*; ‘harriak dauden mendiko iturria’). Aipamen bakarra jaso dugu, ahoz jaso ere, eta *-i* + *-eta* > *-ita* murriztapena garatu dela adierazten du (*Armenditako itturriya*, 1989, HUTB). Gure esparruan **Armendieta* soilik izena duen tokirik ez da ezagutzen.

Hala berean, bi dira gure esparruan ARNABARRETA izeneko tokiak⁹⁴² (*har-* *[harri]* + *nabar* + *eta*; ‘harri arreak dauden lekua’). Bata Aranon dago eta Barandiaranek aipatzen du 20. mendearen hasieran (*Arnabarreta*, 1923, JMB1, 144 or.; 1926, JMB2, 120 or.); bigarrena, berriz, Urnietan dago eta 1951. urteko amilaramenduan aurkitu dugu estreinakoz (*Arnabarreta*, 1951, UUA18). Berriemaileek elkargunean, dardarkari anizkunaren tokian, albokaria duela (disimilatua) ebakitzen dute

⁹³⁹ Ikus 6. §

⁹⁴⁰ Cf. Artaxoako *Ardantzemakurra* (Jimeno Jurio, 1969: 374; Jimeno Jurio & Salaberri, 1998: 206).

⁹⁴¹ Donezteben (Malerrekan; Iñigo, 1996: 97) eta Orreagan (Erroibarren; *NTEM-XXXV*, 227) *Arizmakur* izeneko parajeak daude. Cf. Unanuko *Aizmakur* (*Ayzmacurra*, 1652); *NTEM-VIII*, 66.

⁹⁴² Besteak beste, Lakuntzan (*Arnabarreta*, 1716; *NTEM-XII*, 94) eta Goizuetan (Etxeberria, 1988: 91) ageri da (*Arnaarta*; *Arnabartako azpia*; *Arrinabarreta*; *Arri nabarta*). Cf. Ziordiko zein Entziako *Aznabarreta*-k (1858; *NTEM-IX*, 91 eta Lopez de Gereñu, 1989: 92).

(-rr- > -l-), idatzizko lekukotasunetan gertatu ez bezala (*Arnabaleta* [árnabaletá], Ai., Mik. / [árnabaletà], Ai., Larr. / [arnábaletá], Mik. / [arnábaléta], Mik. / [arnábaletà], Larr.; *Arnabaletako erreka* [árnabaletakò éreká], Ai.; *Arnabaletako punta* [arnábaletakò púntà], Larr.). Aurreneko bi osagaiak *harri* izenaren elkarketarako *har-* aldaera eta *nabar* izenondoa dira eta oroit dezagun Mitxelenak (*FHV*, 310) dioena, alegia hitz zaharretan hasierako lekunean *N* ez dela arrunta, eta *nabar* dela salbuespenetariko bat ('abigarrado').

ARRIAMILDUETA ([h]arri + amildu + -eta; 'maldako harkadia') informatzaile bakarrak ezagutzen du eta -u + -eta > -uta murriztapena ikusten da hemen ere (*Arriamilduta* [árriamildutà], Amu.). *Harri* izenaz eta *amildu* partizipioaz / izenondoaz osatutako *Arriamildu*-k Zegama aldean jaso den *narda* terminoaren kidekoa dirudi⁹⁴³. Cf. LURRATXURTU.

ARRILLIMURIETA (*Arrilimuri* + -eta). Honen aipamen bakarra 19. mende erdialdekoa da (*Arrillimurieta*, 1847-1848, HTR3, 8 au.) eta oinarrian dagoen ARRILIMURI toponimoa ere (*harri* + *limuri*; 'harri irristakorra') aldi berean azaltzen da lehenbizikoz dokumentazioan (1831-1845, UGR4, 22 au.).

ARRITXIETAren lehen erakusgarria Barandiaranen 1928. urteko idazki batean topatu dugu (*Arritxieta*, JMB3, 263 or.); hurrengoa, eta azkena, berriz, 1982. urtekoa da (*Arritxieta*, 1982, CAG, 194 or.). Ahozko tradizioan ere *Arritxieta* ([árritxjetà] / [arritxjéta]) aldaera nagusitzen da eta, hortaz, ikusten da atzizkiaren bokal erdikoa ez dela galdu (-i + -eta > -ieta), informatzaile batek *Arritxeta* ([arritxéta]) ematen badu ere. Badaiteke aurreneko bi elementuak *harri* izena eta *txiki* izenondoa idaztea⁹⁴⁴, baina bigarren tokian *itxi* (itxitura) egotea ez da ezinezkoa⁹⁴⁵. Alde horretatik, *Arritxieta* toki harritsua da, abeltzaintza-eremuan dagoena.

⁹⁴³ Ikus MALMAZAR.

⁹⁴⁴ *Arrichiquieta* izeneko meatzea dago, esate baterako, Legutien; Lopez de Gereñu (1989: 71).

⁹⁴⁵ *Harri* + -txo + -eta ere izan liteke.

Gure esparruan ARRITXURIETA⁹⁴⁶ izena duten bi toki daude gurean (*harri* + *txuri* + *eta*; ‘kuartzo osatutako harri lekua’), biak Hernanin (64-31-6: *Arritxurita* [arrítxurità], Goi.; *Arritxuita* [árritxuítà], Larra.; *Arrizurita* [árrizurità], Larra.; 64-63-1: *Artxuita* [ártxwità], Ezk. b.; *Arritxuita* [árritxuítà], Etxol.; *Arritxurita* [arritxuríta], En.). Ikusten den moduan, idatzizko testigutzarik ez dugu aurkitu eta bi adibideetan *-i* + *-eta* > *-ita* murriztapena automatikoa da. Bestalde, ohar bedi aurrenekoan txistukaria ez dela sabaikoa aldi oro. Salbuespenez ari garenez gero, *Artxuita* ([ártxwità]) forma laburtua ere azpimarratu nahi dugu. Cf. ETZELAKO HARTXURIAK.

Aurreko adibidean gertatu moduan, bi dira ARRIURDIÑETA ([h]arri + urdin + eta; ‘kareharri eremua’) izeneko tokiak gurean. Lehenbizikoa Hernanin dago eta baserria da; bestea, berriz, Aranoko oronimoa da. Hernaniko oikonimoaren lehenbiziko lekukotasuna 1843. urtekoa da (*Arri-urdiñeta*, 1843, HUA44) eta hortik aurrera forma bera erabiltzen da egun arte iturri idatzietan (*Arriurdiñeta*, 1864, HUA47; 1857, HUA48, 45 or.; 1920, HUA57, 632 or.; 1936, HUA57, 461 or.; 1937, AB; 1942, IGC1; 1983, GFA2). Salbuespen bakarra 1944. urteko mapa batean dago, baina ez fidagarria, horratik (*Arriurdiña*, 1944, GHO1). Informatzaile guztiek *Arriurdiñeta* ([arriurdiñetà], K.) darabilte. Bestetik, Aranoko mendi-izenaren idatzizko erakusgarri bakarra 1960. urtekoa da (*Arriurdiñeta*, LPB, 88 or.) eta ahozko tradizioan ere *-eta* duela jaso dugu gehienetan (*Arriurdiñeta* [árriurdiñéta], Lor. b.), atzizki gabeko *Arriurdin* (1989, HUTB) bildua dagoen arren. Bistan denez, sorburua *harri* izenaz eta *urdin* izenondoaz osatutako *harriurdin* terminoa da (cf. ARGORRI).

ARROBIETA iharturiko toponimoa da eta lekukotza bakarra 19. mende erdialdeko idazki batean dago (*Arrobieta*, 1845-1846, HTR1, 1 au.). Zernahi gisaz, etimoa gardena da (*harrobi* + *-eta*; ‘harrobi tokia’).

⁹⁴⁶ Iñigok (1996: 354) adierazten duenez, *Arrixurieta* malkarra dago Zubietan (Malerrekan), besteak beste, honako agerraldiak dituena: *Arrichuriza* (1772), *Arrischurieta* (1821) eta *Arrizurita* (1933). Aipatzekoa da 20. mendean *Arrichista* formaz dokumentatzen dela behin baino gehiagotan (1933, 1982, 1990) eta ahozko tradizioan bi aldaerak gorde direla (*Arrixurita* / *Arrixista*).

ARTEGIETA (*artegi* + *-eta*; ‘ardiak biltzeko tokia’) oronimoaren idatzizko lehen aipamena 18. mendekoa da (*Arteguieta Colepoa*, 1780, HUA39) eta badago 19. mendeko erreferentzia bat ere (*Arteguieta*, 1833-1835, DUA3). Bestalde, geuk elkarriketaturiko informatzaileek *Arteitako* darabilte⁹⁴⁷, bokal arteko belarra erori dela eta *-i* + *-eta* > *-ita* murriztapena automatikoa dela erakusten duen aldaera (*Arteitako gaña* [árteĩtakò gáñà], Txab. 1; *Arteitako lepua* [árteĩtakò lépuà], Txab. 1, Txim.). Oinarria *ardi* izenaz eta *-(t)egi* atzizkiak dituen *artegi* da, artzaintzarekin lotura duena.

ARTESKIÑETA⁹⁴⁸ mendiaren bi erreferentzia daude eta biak ahozkoak dira (*Arteskiñeta* [artéskiñetà], Ezk. b. / [árteskiñetà], Lor. b.). Espezifikoki eratorri honen nondik norakoa zein den ezezaguna da, lehenbiziko osagaiak *artesi* hitzarekin zein *arte* zuhaitz-izenarekin izan lezakeelako zerikusia eta bigarrenak *-kin* (*-gin*) adzkiarekin edota *iskina* (‘bazterra’) terminoarekin (*artes[i]* + *-kin [-gin]* + *-eta?*, *arte* + *[i]skin[a]* + *-eta*; ‘artesiak egiten diren tokia’?, ‘arte tokia’?).

ASTINKETA ihartutako toponimoa da; testigutza bakarra 18. mendearen amaierakoa da. Hain informazio gutxiarekin azpian zer dagoen antzematea neke da, baina hipotesia da ARTESKIÑETA toponimoaren aldaera itxuragabetuaren aurrean gaudela.

ALTABALETA formaren lekukotasun bakarra 1944. urteko mapa batean dago (*Altabaleta*, GH01) eta erratua delakoan gaude, iturria fidagarria ez delako eta inguru hartan izen hori edo antzekoren bat duen tokirik ez dagoelako. ATABALARIAREN BORDA oikonimoaren okerreko aldaera izan liteke.

AUSTINITURRIETA (*Agustin* + *iturri* + *eta?*; ‘Agustinen iturria’?) hidrotponimoaren berri ematen duen idatzizko testigantzarik ez dago, baina bada *Austiniturrieta*-z ([áustiniturrjéta], Aska.) mintzo den berriemaile bat⁹⁴⁹. Antza denez,

⁹⁴⁷ *Artegitako gaña* (1989, HUTB), *Artegitako lepua* (1989, HUTB) eta *Artitako gaña* (1989, HUTB) formak ere zerrendatuak daude.

⁹⁴⁸ Lesakan (Bortzirietan) *Artaskingo hegia* dago (*Artesquinoetaondo*, 1499; *Arttaesquineta*, *choza de*, 1819; *NTEM-IL*, 203).

⁹⁴⁹ *Austin iturrita* (1995, DTE) forma ere gordea dago.

Agustin + iturri da osaketa, eta, hortaz, kasu honetan *-eta* atzizkiak ugaritasun zentzua izatea zaila da.

AZKETA⁹⁵⁰ (*[h]az-* [*haitz*] + *-eta*; ‘haitz tokia’) mendi-izena 18. mendearen amaieran azaltzen da lehenbiziko aldiz (*Asqueta*, 1794-1831, UGR3, 10 au.) eta hurrengo erreferentzia Iztuetaren idazki batean dago, Zaldibiko idazleak Hernani-Elduain mugako mendia aipatzen baitu 1847. urteko *Condaira*-n (*Asqueta*, JII, 34 or.). Hirugarren mostra 20. mende hasierakoa da (*Azqueta*, 1920, HUA57, 392 or.) eta harrezkero lekukotasun ugari daude (*Azqueta*, 1944, GH01; 1944, GH02 / *Azketa*, 1958, PPG, 60; 1960, LPB, 59 or.; 1982, CAG, 186 or.; 1983, GFA2). 18. eta 19. mendeetan *-z-* grafemarekin idatzirik ageri da, baina 20. mendeko aipamenetan *-s-* dokumentatzen da beti herskari belarraren aurretik eta aldaketa hori grafiarekin ala ahoskerarekin lotua dagoen jakitea ez da erraz. Ahozko tradizioan bizkar-hobietako igurzkaria dutenak nagusitzen dira, hortz-hobietako apikaria duen aldaerak bizirik dirauen arren; ohar bedi *-s-* / *-z-* aldizkapena informatzaile beraren hizkeran gertatzen dela batzuetan (*Asketa* [ásketà], Ak., Amu., Ek., En., Mari. 1; [ásketàn], Amu., in.; [ásketà], Amu.), *Azketa* [ázketà], Amu. eta En.). Erroa (*h*)aitz da⁹⁵¹, *Az-* formara murriztu dena (*Aí* > *A-*). Besterik da jarraian dagoen *-k-* horren jatorria zein den zehaztea. Baliteke txistukari ondoan buruturiko epentesia izatea (*FHV*, 247), baina bilakabide hori ez da aukera bakarra, garai batetik aurrera *-keta* atzizkitzat hartzen delako eta txistukaririk ez dagoenean ere baliatzen delako; disimilazioz sortua izan liteke: *Haitz* + *-eta* > *Aitzeta* > (**Aizteta*) > *Aizketa* > *Azketa*.

AZKONAZULOETA⁹⁵² (*azkona[r]* + *zulo* + *-eta*; azkonarraren goredelekua dagoen tokia). Honen aurreneko aipamena 18. mendearen amaierakoa da (*Azconazulueta*, 1794-1831, UGR3, 17 au.) eta bigarrena 19. goa (*Azconazuloeta*, 1831-1845, UGR4, 23 au.); idatzizko azken bi testigantzak 20. mende erdialdean kausitu ditugu (*Azcono-*

⁹⁵⁰ Irunen *Asketagaña* aurkientza dago, Oiartzungo mugan (1998, IRM); cf. Segurako *Askaata* (1997, SM) eta Zegamako *Askaeta* (1997, ZGM). Ildo beretik, *Asketa* iturri-errekak daude Irotzen (Esteribarren; *NTEM-XXXVI*, 123) eta, era berean, Nafarroan bertan badago *Azketa* herri-izena ere (Iguzkitza ibarra). Cf. Uxueko *Aizketa* (Salaberri, 1994: 71).

⁹⁵¹ Hernani aldetik begiratuz gero, AZKETA mendiaren gaineko aldea haitza da.

⁹⁵² Beran (Bortzirietan) *Azkonzulota* (1989, BM), toponimoa dago. Cf. Orendaingo *Azkonartegi* (1998, ODM) eta Gaintzako (*Araizko*) *Azkonartokita* (Elosegi, 1972: 198).

zulueta, 1951, UUA18; *Azcona culmeta*, 1951, UUA18). Ahozko tradizioan albokari ondoko bokal erdikoaren hersketa eta atzizkiaren lehen bokalaren erorketa gertatu dira ($uCo > uCu$; $-o / -u + -eta > -ota / -uta$): *Azkonazuloeta* ([ázkonazuloéta], Ai.), *Azkonazulota* ([ázkonazulóta], Amu.), *Azkonazuluta* ([ázkonazulutà] / [ázkonazúlutà], Larr.), *Azkonazulueta* ([azkónazulwéta], Mik.). Oinarria *azkonarzulo* da (*azkonar* + *zulo*); Urnietan bertan dagoen *Azkonobieta* toponimoaren aldaera edo forma berria dirudi, hortaz.

AZKONARZULOETA oronimoak ez du aurrekoarekin zerikusirik. Idatzizko testigantza bakarra 19. mende erdialdeko agiri batean aurkitu dugu (tokia ez da zehazten) eta, izan, AZKONAZULOETA toponimoaren aipamena izan liteke (*Azconarzuloeta*, 1831-1845, UGR4, 27 au.), baina ahozko tradizioan *Azkonarzulueta* (1989, UUTB) forma dago bildua, eta kokapenaren aldetik AZKONAZULOETA toponimoarekin ez du loturarik.

AZTEGIETA ihartutako toponimoa da, testigantza bakarra 19. mende erdialdeko idazki batean aurkitu baitugu (*Azteguieta*, 1831-1845, UGR4, 27 au.). Lehen tokian Azkuek (1984: 273) bildutako *haztegi*⁹⁵³ ('lugar en que se rasca el ganado', 'endroit où le bétail se gratte') zein *haz(i)tegi* izenak egon litezke, biak $-(t)egi$ atzizkia dutenak, baina sorburua *haitz* + *-tegi* + *-eta* izatea ezin bazter daiteke erabat.

BAPURRUETA ahozko toponimoa da (*Bapurruta*, [bápurrutà], Asta., Larra.; *Papurruta*, [pápurrutà], Id.; *Papurrutako erreka* ([pápurrutakò érrəkà], Id.) eta etorki iluna du. Zernahi ere den, hitz hasierako herskari ezpainbikoaren artikulazio moduaren aldizkatzea (*B-* / *P-*) eta elkarguneko $-u + -eta > -uta$ murriztapena nabarmendu beharra dago.

BEITURRIETAREN bi erakusgarriak ere ahozko tradiziotik bildu ditugu eta elkargunean $-i + -eta > -ita$ erredukzioa erakusten dute biek (*Beitturrita* [béitturrità], Bordatx., En.). Lehen osagaiaren nondik norakoa ez da agerikoa, besteak beste, *behi*

⁹⁵³ *Azteguía* (1704) etxea aipatzen du Natxituan (Ean) Kerexetak (1992: 208).

zein *behe* (> *bei*) izenetan dukeelako iturburua; garbi dagoena da bigarren osagaia *iturri* dela.

BELABIETA izenburu nagusiaren aurreneko aipamena 19. mende erdialdean opatu dugu eta *-i + eta > -ita* murriztapenaren lekuko da, orduko (*Belabita*, 1831-1845, UGR4, 27 au.). Idatzizko bigarren erreferentzia, eta azkena, 1939. urtekoa da eta atzizkia osorik ageri da oraingo honetan (*Belabieta*, 1939, UUA10A). Ahozko tradizioetik *Belabita* (1989, UUTB), *Belabieta* (1989, UUTB), *Belabietako gaña* ([bélabjetakò gáñà], Mari. 2) eta *Belabitako arkaitza* ([bélabitakò árkaitzà], Mari. 2) daude bilduak eta, horrenbestez, informatzaile berak *-ieta* zein *-ita* bukaerak darabiltzala garbi dago. Iturburua *belagai*⁹⁵⁴ (> *belai*?) izan liteke, baina Tolosako informazioari kasu eginez gero, bada beste aukera bat, egiantz handiagoa duena; izan ere, *Belaurlate* (1399) oronimoa dago han, *Belabiate* (1922-1936) eta *Belabieta* (1956, 1993) oinordeak dituen (Elosegi Aldasoro & Goikoetxea Gazpio, 2006: 142-143).

BELEKABIETA⁹⁵⁵ (*bele + kabi + -eta*) ahozko toponimoa da eta erakuskari bakarrari erreparatuz gero agerikoa da *-i + -eta > -ita* murriztapena burutu dela (*Belekabitako arkaitza* [belékabitakò árkaitzà], Txab. 1). Oinarrian *belekabi* terminoa dugu (*bele*⁹⁵⁶ orntonimoa + *kabi* [‘habia’] izena).

BELEZKETA forma iharturik dago. Dauden erakuskariak 1467. urteko idazki batean eta 18. mendean egindako kopian kausitu ditugu (*Belesqueta*, 1467, HUA5; *Velezqueta*, 18., HUA6) eta ematen du BEZKITA toponimoarekin duela zerikusia, idazkian adierazten den kokalekuaren arabera bederen. Balizko etorki bat *belatz + -eta (-keta)* izan liteke eta, guztiarekin, garbi dagoena da txistukari bizkar-hobietakoaren ondoan atzizkiaren *-keta* aldaera dagoela⁹⁵⁷.

⁹⁵⁴ *Belagai* (> *belai*) ‘dehesa cerrada, prado’, *belategi* ‘prado, hierbal’; *FHV*, 338.

⁹⁵⁵ Oartzunen *Belekabieta* tontorra dago (Goikoetxea & Lekuona, 2007: 103), Tolosan *Zapelazkabi* iradia dugu (Elosegi Aldasoro & Goikoetxea Gazpio, 2006: 281) eta Iturenen (Malerrekan) *Mirukabi* aurkintza biltzen du Iñigok (1996: 299). Cf. Trebiñuko *Peña de los cuervos* (González de Viñaspre & Urizarrena, 2005b: 387).

⁹⁵⁶ Mitxelenak (*FHV*, 320) adierazten duenez, hizkuntzaren ondare zaharreko hitz askok *r* bihurtu ez den bokal arteko *l* dute, eta *bele* (‘cuervo’) jartzen du adibidetako.

⁹⁵⁷ Cf. *FHV*, 247.

BELUTSETaren berri informatzaile batek ematen du (*Belutxeta* [bélutxetà], Txab. 1) eta toponimoa bertan beleen habiak egotearekin lotzen du, baina ez da jakite ziurra, horratik. Hipotesi bat, baina oso zalantzazkoa, *eluts*⁹⁵⁸ + *eta* osaketa izan liteke ('paraje ospela'), gurean ezpainbikoaren protesiarekin adibideak badaudelako, MOZPELANGO ZOKOA kasurako.

BEZKITA oikonimoaren aurreneko lekukotasuna 16. mendekoa da eta, hasierako ezpainbikoa sudurkaria izateaz gainera, hitz amaieran bokal erdikoa dagoela azpimarratu nahi dugu (*Mezquite*, 1538, HUA9). Hurrengo mostrak 18. mendekoak dira eta aurreneko aipameneko bi berezitasunak errepikatzen dira, baina ez batera, bakoitza bere aldetik baizik: *Misquita* (1773, VEK1A), *Mezquita* (1780, HUA42), *Vezquite* (1784, *herreria jermada*, HUA40). Hitz amaieran bokal erdikoa duen aldaerak 19. mende arte irauten du tradizio idatzian (*Vesquite*, 1833-1835, DUA3), baina 18. mendearen amaieran azaltzen den *Bezquita* (1797-1833, HGR2, 44 au.) erabat nagusitzen da aurrerantzean (*Vezquitarrieta*, 1857-1860, UTR9, 48 au.; *Borda de Vezquita*, 1863, URU, 154 au.; *Bezquita borda*, 1864, HUA47; *Bezquita*, 1868, DJE; *Bezquita*, 1889, HUA56). 20. mendean bietakoak daude, hasieran herskaria dutenak eta sudurkaria dutenak, baina, haatik, bigarren aldaera hori hirutan besterik ez da erabiltzen (*Mezquita*, 1951, UUA18). Berebat, *Vezquitarrieta* (1857-1860, UTR9, 48 au.) forma azpimarratu nahi dugu, deitura itxura duen *arrieta*-ren kariatara, *-eta* atzizkia bitan dukeelako. Berriemaile guztiek hasieran herskari ezpainbikoa eta amaieran bokal irekia duen aldaera baliatzen dute eta batek *-i-* ondoko horzkaria busti egiten du aldian behin (*Bezkità* [bézkità], Ai., Pard. g. 2 / [bézkitakuàk], Ai., l.g. / [bézkitá], Amu. / *Bezkità* [bézkitakuá], Amu., l.g.). Etimoari doakionez, BELEZKETA formarekin zerikusia izatea da lehenengo hipotesia eta bigarrena osaketa (*B*)ezki + *-eta* ('ezki tokia') edo (*B*)ezki + *-te* izatea. Bada hirugarren bat: *mizki* izenarekin lotura edukitzea⁹⁵⁹ ('ezer balio ez duen tokia'?).

⁹⁵⁸ Cf. ELUTSANEKO BORDA.

⁹⁵⁹ Cf., konparaziora, *Mezkia* eta *Mezkiritz*. Ikus AV, 449 eta Salaberri (2003: 92-93).

BIDAURRETA (*bide* + *aurre* + *-eta*; ‘bide aurrean dagoen lekua’). Mostra bakarria 19. mende erdialdeko idazki batetik lortu dugu (*Bidaurreta*, 1845-1846, UTR1, 35 au.) eta, ihartutako toponimoa izan arren, gardena ematen du.

BIDEGORRIETA (*bide* + *gorri* + *-eta*) aldapan dagoen tokia da eta mostra bakarria 1989. urteko mapa batean kausitu dugu. *-I* + *-eta* > *-ita* murriztapena ikusten da oraingo hoentan ere (*Bidegorrita*, OM) eta, bestalde, oinarria *bide* izenaz eta *gorri* izenondoaz dago osatua (‘bideak lur gorria duen eremua’?).

Illo beretik, bi dira gure esparruan BIDEGURUTZETA (*bidegurutze* + *-eta*) izena duten tokiak, bata Hernanin eta bestea Donostian. Bien lekukotasunak ahozkoak dira eta bi forma ezberdin baliatzen dituzte informatzaileek toki bakoitzarentzat (64-38-4, *Birekutzeta* [birékutzetà], Etxol.; 64-31-8, *Bidekrutzeta* [bidekrutzetà], Bentatx.). Honenbestez, aurrenekoan *-d-* > *-r-* aldaketa eta *-gurutze* > *-kurutze* > *-kuutze* > *-kutze* bilakaera ikusten dira eta bigarrenean, berriz, *-gurutze* > *-kurutze* > *-krutze*⁹⁶⁰ burutu da. Esan gabe doa bi toponimoen sorburua *bidegurutze* izen geografikoa dela (‘bidegurutzea dagoen aurkintza’).

BIDEMAKUETA⁹⁶¹ (*bide* + *maku[r]* + *-eta*?; *bide* + *mako*⁹⁶² + *-eta*?; ‘bihurguneko bide-zatia’?, ‘bideak bihurgunea egiten duen tokia’?) odonimoak ahozko lekukotasuna baino ez du, elkargunean *-u* + *-eta* > *-uta* murriztapena garatu dela erakusten duena (*Bidemakuta* [bídemakutà], Etxol.). Lehen bi osagaiak *bide* izena eta *makur* / *mako* izen / izenondoa dira (cf. GORROTOLAMAKURRA).

BORDAZARRETA (*borda* + *zahar* + *eta*; ‘borda zaharra dagoen tokia’) izeneko tokiak ere bi dira gurean, bata Aranon (*Bordazarreta* [bórdazarretà] Lor. b. / *Bordazarreta borda* [bórdazarretà bórdà], Ezk. b.) eta bestea Hernanin (*Bordazarretako arkaitza*, 1989, HUTB). Hitz bitan, agerikoa da lehen bi elementuak *borda* izena eta *zahar* izenondoa direla.

⁹⁶⁰ Erdarak ere izan duke zerikusia. Cf. Aranaratxeko (Ameskoagoien) *Bidakrutza* (*Vidacruza*, 1867); *NTEM-XXII*, 151.

⁹⁶¹ Arantzan (Bortziriak) *Bidemakueta* lekua dago (*NTEM-IL*, 39, 79).

⁹⁶² Cf. Leitzarango *Makoaindi*, *Makoluze* eta *Makoeta* zein Goizuetako *Makoa*.

BOSTAITZETA malkarraren berri bakarra ahozko tradiziotik datorkigu (*Bostaitzeta* [bóstaitzetá], Amu.). Labur jardungo gara honen sorburuaz ere: lehen osagaia *bost* zenbakia da⁹⁶³, baina besterik da bigarrenaren etorkia, *haitz* edota *haritz* izenekin egon litekeelako lotua⁹⁶⁴.

BRANKETA⁹⁶⁵ (*branka* + *-eta*?) hegi-izena da eta bi aipamenak ahozko tradiziotik bilduak dira (*Branketa*, 1989, HUTB; *Branketako erreka* [bráńketakò érekà] Txab. 1). Erroa *branka* izan litekeela uste dugu eta, ondorioz, BRANKETA brankak egiteko erabilitako zuhaitzak zeuden tokiaren izena litzateke. Hain zuzen, hipotesi horren oinarria da, behinola, gure esparruko zuhaitzak ontzigintzan erabili zirela. Zernahi gisaz, toponimo berri samarra dateke, *muta cum liquida* multzoa du eta⁹⁶⁶.

BURUTXURIETA (*buru* + *zuri* + *-eta*?) oronimoa da. Dauden mostrak ahozkoak dira eta lehenbiziko dardarkariaren erorketa zein *-i* + *-eta* > *-ita* murritzapena errepikatzen dira mostra guztietan (*Buutxuita* ([buútxwità], Larr., Mik.), baina badago hitz hasieran —ezpainbikoaren tokian— herskari belarrarekin ebakitzen duen informatzaile bat (*B-* / *G-*): *Guutxuita* [guútxwitá], Mari. 1). Oinarrian *buru* izena eta *zuri* izenondoa daudeke (‘landaretzarik ez duen mendi-gaina’?).

BUZTIÑETAKO LEPOA (*buztin* + *-eta*; ‘buztina dagoen tokia’) espezifikoko elkartuaren lekukotasun bakarra ere ahoz jaso dugu (*Buztiñetako lepua* [búztĩñetakò lépuà], Bez.) eta ohar bedi, espero izatekoa zenez, *-i-* ondoren sabaiko sudurkaria duela.

⁹⁶³ Zilegimendietan egin ohi zen ustiapen-banaketaz (zozketaz) ari delarik, honakoa dio Jimeno Juriok (1987: 436): “En la Navarra central debió ser común darles [a los lotes] una superficie quinaria [...]”. Ikus. 6.3.5.1. Bestalde, Mitxelenak (*FHV*, 531) oroitarazten du *bost* dela hasieran *b-* duen hitz zaharrenetariko bat, berriak ez diren maileguetan ere herskaria erori egin delako.

⁹⁶⁴ Cf. Olaberriko *Bostaritzeta*, Idiazabalgo mugan dagoena (1997, OM), edota Urretxuko *Bostaritzeta* (*Bostáitzetá*; Ugarte, 1998: 267). Espainieraz ere badira horrelakoak Artetako (Ollarango) *Los cuatro arboles* (*NTEM-XI*, 44) edota Lana ibarreko *La senda de los Tres Robles* (*NTEM-XXIII*, 151) kasurako.

⁹⁶⁵ Kintoan (Erroibarren) *Brangeta* izeneko tokia dago (*NTEM-XXXV*, 242) eta Aralarren *Brankala* jasotzen du Elosegik (1972: 150).

⁹⁶⁶ Cf. *FHV*, 348.

DANTZATOKIETA⁹⁶⁷ (*dantzatoki* + *-eta*; ‘dantza-lekua’). Honen idatzizko erreferentziarik ez dago, baina ahoz *Dantzatokita* [dantzátokità] (Bentatx.) aipamena bildu dugu, toponimoaren etimoa *dantzatoki* + *-eta* dela antzemateko aski dena⁹⁶⁸, baita, berriz, elkargunean *-i* + *-eta* > *-ita* murriztapena dugula (cf. JOKOMUNTTO).

*Hegi*⁹⁶⁹ izen geografikoan oinarri duen EGIETAKO LEPOAREN erreferentzia bakarra ahozko tradiziotik bildutakoa da (‘hegian kokaturiko tokia’) eta elkargunean *-i* + *-eta* > *-ita* erredukzioaz mintzatu beharra dago beste behin (*Egitako lepua* (1989, UUTB).

ELIZTAKO MALDA⁹⁷⁰ ihartutako toponimoa da eta testigantza bakarra Urnietako 1951. urteko amilaramenduan kausitu dugu; irudi du txistukariaren ondoko bokala erori egin dela (*-z-* + *-eta* > *-zøta?*; *Eliztaco-malda*, 1951, UUA18). Erroa *eliza*-rekin lotua dagoenik ez dugu uste, bai, ordea, *lizar* edota *leize*-rekin, besteak beste, ez delako elizarik egon han.

ELKIETAREN lekukotasun guztiak, aurreko kasuan ez bezala, ahozko tradiziotik bildu ditugu (*Elkita*, [élkità], Aparr., Bentatx.; *Beko Elkita*, [béko élkità], Aparr., Bentatx.; *Elkitako lepua*, [élkitakò lépuà], Aparr., Bentatx.) eta, itxura batean, erroa *elge* / *elke* terminoa izan daiteke, segurua ez bada ere (‘alorra dagoen aurkintza’?). Nolanahi ere den, ustekizun hori egiaztatuko balitz, murriztapen etsenplu baten aurrean geundeke: *elke-* + *-eta* > **Elkeeta*; *-eeta* > *-ieta* (**Elkieta*); *-ieta* > *-ita* (*Elkita*).

Bi dira ELORRIETA izena duten lekuak gure esparruan (*elorri* + *-eta*; ‘elorri tokia’), bata Hernanin eta bestea Elduainen. Hernanikoaren erreferentzia guztiak ahozko tradiziotik lortu ditugu eta informatzaile batek atzizkia osorik duela ahoskatzen du, besteak *-e-* gabe ebakitzen duen arren (*-i* + *-eta* > *-ita* ; *Elorrietako lepo* ([élorrjetakò

⁹⁶⁷ *Dantzaleku*-ak daude, konparazio batera, Altsasun (Burundan) (*NTEM-IX*, 40) eta Arrasaten (Ormaetxea, 1996: 307).

⁹⁶⁸ Ik. 2.13.

⁹⁶⁹ Hitzak hizpidea ekarrita, Mitxelenaren (*FHV*, 125) iritziz, bokalak aztertzerkoan, hitz amaiera eta konposatuetakoz zein eratorri batzuetako bukaerak berezi behar dira, azken kasu horietan tinbre-alaketak eta galerak, ugariak izateaz landara, erregularrak direlako (*harri-* > *har-*; *herri-* > *her-*). Salbuespenak badira, halere, eta, hain zuzen, (*h*)egi da horietako bat.

⁹⁷⁰ Cf. Goizuetako *Elizamendi*; 1780, “*Traslado del amojonamiento de los seles sitios en el término general de Anizlarrea* [...]”).

lépoá], Iz., *adl.s.*; *Elorritako lepua* [élorritakò lépuà], Txab. 1); Elduainen ere bietakoak daude: (*Elorrita*, [élorrità], Amu., En.; *Elorrieta*, [elorrjéta], Amu.; *Elorritako egiya*, [élorritakò égiyá], En.).

ELORRITXERTATUETA (*elorri* + *txertatu* + *-eta*; ‘beste landare bat sarturik duen elorria dagoen tokia’) toponimo ihartuaren mostra 1628. urteko idazki batean aurkitu dugu (*Elorri chertatueta*, DUA1) eta, aipamen bakarra egonagatik, etimoa garden da, oinarrian *elorri* izena eta *txertatu* partizipioa daudelako.

ELORRITXOETA (*elorri* + *txo* + *-eta*?; ‘elorri txikiak dauden eremua’?). Honen bi lekukoak ahozkoak dira eta elkargunean *-oeta* > *-ueta* > *-uta* herstea garatu da (*Elorritxuta* [elórrritxutà], Larr. eta Mik.). Sorburuari datxekionez, oinarrian *elorri* landare-izena eta *-txo* txikigarria daude seguruenik. Cf. LIZARRATXOPE.

Badira gurean lehen osagaitzat *erle* izena duten toponimoak. ERLEETAKO LEPOA da aurrenekoa (*erle* + *-eta*; ‘erlauntza dagoen alderdia’) eta izen espezifiko honen berri informatzaile batek eman digu (*Erlietako lepua* [érlijetakò lépuà], Larr. b.). Ikusten den moduan, *-e* + *eta* > *-ieta* disimilazioa dugu elkargunean. Bigarrena ERLEETAKO MALDA⁹⁷¹ da. Aipamena 1951. urtekoa da (*Erlietaco-malda*, 1951, UUA18) eta, aurrekoan bezala, *-e* + *eta* > *-ieta* burutu da.

ERRETENETA. ADARRETENETA. *Erreteneta* toponimoa 1683. urteko idazki batean (HUA28) opatu dugu lehenbiziko aldiz eta bigarren agerraldia, eta azkena, 20. mendekoa da, 1976. urtekoa hain zuzen (*Erreteneta*, 1976, TA, 14 or.). *Eteneta* aldaerari doakionez, idatzizko aurreneko erakusgarriak egile beraren bi mapatan agertzen dira, baina ez dira fidagarriak (*Etaneta*, 1944, GHO1 eta GHO2). Hurrengoa 1960. urtekoa da (*Eteneta*, 1960, LPB, 57 or.) eta aurrerantzean forma hori baizik ez dugu bildu (1976, TA, 14 or.; 1982, GKA., 184-185 or.), baita ahoz ere *Eteneta* ([eténètà], K.). Erroa *erreten*⁹⁷² terminoa da (‘ubide txikien lekua’) eta ERRETENETA

⁹⁷¹ Aurrekoarekin zerikusirik ez du, urrun baitaude biak elkarrengandik. Cf. Oiartzungo *Erlietaegia* bizkarra (Goikoetxea & Lecuona, 2007: 127), Ataungo *Erletako malloa* (Arin Dorronsoro, 1928: 121) edota Gartzaingo (Baztango) *Erleta* (1884; NTEM-LII3, 53).

⁹⁷² ‘Acequia’, *FHV*, 332.

dateke, hain zuzen, aztertzen ari garen aldaera guztien iturburua. *Andareteneta* forma, adibidez, 1773. urteko dokumentu batean ageri da (1773, VEK1A) eta lehen zatiak ADARRA toponimoarekin duke zerikusia, erraturen bat dela medio, hasierako bokalaren eta herskari horzkariaren artean *-n-* grafema badago ere. Bestetik, *Arreteneta* aldaeraren erakusgarriak ahozkoak dira eta denetarik dago, hau da, dardarkariaren ondoren bokal erdikoa dutenak eta *-ie-* hiatoa dutenak (*Arreteneta* [arrétenetà], Amu., Mari. 1; *Arrieteneta* [arrietenetá], Amu.; [arrietenetà], Mari. 2); ohar bedi irakurlea informatzaile zaharrenek hiatoa duen aldakia darabiltela. Herri-etimologia izatearen aukera ezin da erabat baztertu, baina, esan moduan, *Arreteneta* forma *Erreteneta*-ren bilakaera delakoan gaude; hain zuzen, *Adarreteneta* formarekin duke zerikusia, gure esparruan bokal arteko igurzkari belarraren erorketa arrunta delako (*Adarreteneta* > **Aarreteneta* > *Arreteneta*).

ESTEGIETAKO ATAKAKO TXABALA. Honen mostra 19. mendearen erdialdeko idazki batetik atera dugu (*Esteguietaco atacaco chabala*, 1831-1845, UGR4, 23 au.) eta, antza denez, *-(t)egi* atzizkia du, *-eta-z* gainera. EZTEIZA eta ESTEGITXAR toponimoekin izan lezake lotura.

EZAITZETA ere ihartutako toponimoa da, lekukotasun bakarra 1605. urteko dokumentu batean baitago (*Eçaiceta*, HUA24, 52 bin.). *Eçaic-* erroaren etimoa iluna da.

EZPONDARENMINETA⁹⁷³ forma EZPONDAREN MINAK⁹⁷⁴ izenburu nagusiaren eratorria da eta ahozko aipamena baizik ez dago (*Ezponden mineta* [ézpondèn míneta], Ollok.). Atzizkirik gabe ere erabilitako toponimo batek *-eta* hartu du, beraz.

FAGOZURRIETAREN bi erreferentziak 1427. urteko idazki batean eta haren 16. mendeko kopian azaltzen dira. Bigarreanean herskari ezpainbikoa dugu bi bokal itxien

⁹⁷³ *Ezponda gaña* (1837) jasotzen du Eultzan (Zizur zendea) Jimeno Juriok (1986b: 261). Iñigok (1996: 259, 377), bestalde, *Ezponda* biltzen du Zubieta-Iturenetan (Malerrekan) eta bigarrenak *Ezpondeta* eratorria eman du. *Ezpondagain* izeneko tokia dago, azkenik, Urdirotzen (Artzibarren); *NTEM-XXXII*, 128.

⁹⁷⁴ *Ezpondan minak* ([ezpòndàn mínàk], En.). *Ezponda*, herri guztia aidean ibiltzen zuen gaizkilea, Goizuetako Perunean bizi omen zen. Ikus Garmendia (1989: 91-92).

artean, dardarkari anizkunaren orde⁹⁷⁵ (*Fago çurrieta*, HUA1; *Fagoçubieta*, HUA2). Toponimo honetan *pago* (*fago*) fitonimoa eta *zuri* izenondoa daude ziurrenik, baina bada balizko beste bilakabide bat, bigarren osagaia *zubi* izatea, alegia.

FRANTZIPUTZUETA (*Frantzi[a]* + *putzu* + *-eta*) hidrotponimoaren berri berriemaileei esker izan dugu eta *-u* + *-eta* > *-uta* murriztapena automatikoa dela esan daiteke. Guk *Frantziputzuta* ([frántziputzutà], Aska.) besterik ez dugu jaso, baina *Prantziputzuta* (1989, HUTB) aldakia ere bildua dago. Ildo horretan, gauza ezaguna da Gipuzkoan eta Nafarroako zenbait eremutan *f* maileguetakoa *p*-k ordezkutzen duela, baina, era berean, argi dago ez dela aldaketa zaharra, bigarrenkaria den prozesu berria baizik. Mintzagai dugun kasuan, gainera, kontuan hartu behar da euskaraz bi txistukari dituzten hitzak asko direla eta arrunki artikulazio-puntu bera izan ohi dutela, asimilazio asko egon direlako⁹⁷⁶ (*frantses*, baina *Frantzia*). Lehen bi osagaiak *Frantzia* koronimoa eta *putzu* generikoa direla eta, horrenbestez, kasu honetan *-eta* atzizkiak ugaritasuna adieraztea ez da aise.

GALTZADABERRIETA (*galtzada* + *berri* + *-eta*; ‘galtzada berria igarotzen den tokia’) oikonimoa 1843. urtean agertzen da (*Galzadaberrieta*, HUA44) eta idatzizko beste bi lekukotasunetan forma bera kausitu dugu (1857, HUA48, 46 or.; 1937, AB). Ahozko tradizioari erreparatuz gero, elkargunean *-i* + *-eta* > *-ita* murriztapena erakusten duen *Galtzadaberrita* ([gáltzadabérrità], Txab. 2) eta *Galzada berrieta* (1989, HUTB) daude jasoak. *Galtzada* izena eta *berri* izenondoa ditugu hemen eta, beraz, ez dago multzo zentzurik.

GAROBETA (*karobi* + *-eta*?; ‘karobi lekua’?) formaren lau lekukotza daude, 1951. urtekoak laurak (*Garobieta*, UUA18, [2]; *Gorobieta*, UUA18, [2]). Gure esparruan bertan herskari ahoskabea duten aipamen zaharragoak badirela ikusita (*Carovieta*, 1794-1831, UGR3, 13 au.; *Carobieta*, 1831-1845, UGR4, 26 au.), *K*- > *G*- aldaketa geratu dela pentsa daiteke, baina —*karobi* esaten denez— idazterakoan gertatu erratua ere izan liteke.

⁹⁷⁵ Cf. ETZUBI eta LOIZUBIETA.

⁹⁷⁶ Cf. FHV, 263 eta 283.

GAZTAÑAMOTZETA ahozko tradiziotik bildu dugun toponimoa da (*Gaztañamotzeta* [gáztañamotzetà], Txab. 2, Txil.) eta agerikoa da *gaztaina* izena eta *motz* izenondoa daudela (*gaztaina* + *motz* + *-eta*; ‘[otarrak egiteko] gaztain-zepak dauden tokia’?, ‘gaztaina morkots lodiak dauden lekua’?).

GEREZIETAKO MALKARRA⁹⁷⁷ (*gerezi* + *-eta*; ‘gereziondo tokia’) oronimoaren testigantzak ere ahozko tradiziotik bildu ditugu eta *-i* + *-eta* > *-ita* murriztapena burutu dela ikusten da (*Geezitako malkorra* [géezitakò málkorrà], Etxol.). Esan beharra dago toki bera izendatzeko *Geeziyako malkorra* ([géeziyakò málkorrà], Amu.) eta jabego genitiboa duen *Geeziyan malkorra* ([géeziyàn málkorrà], Amu. / [geéziyàn málkorrà], Ek.) erabiltzen direla eta, horren argitan, badaiteke iturburua *Gereziaren malkorra* izatea, ikusi dugunez, izen espezifikoek *-eta* hartu dutelako etsenplu gehiago badaudelako.

GOIKOGAÑETA⁹⁷⁸ (*goiko* + *gain* + *-eta*; ‘mendi-gainaren alderdi garaiena’) ihartutako toponimoa da, bi testigantzak 19. mende Erdialdekoak dira eta (*Goicogañeta*, 1855-1857, HTR8, 21 au.; *Goicogañeta*, 1855-1857, UTR8, 46 au.). Kontuan har erredundantzia dagoela (*goiko* izenlaguna + *gaina* izena).

Errotzat *gorosti* landare-izena duen GOROSTIETA ahoz baizik ez dugu bildu (‘gorosti eremua’) eta, bokal arteko dardarkari ahularen erorketaz gainera, elkarguneko *-i* + *-eta* > *-ita* murriztapena azpimarra daiteke (*Gorostita*, 1989, UUTB; *Goostita* [góostità], Mik.).

Berebat, GOROSTITXOETAREN aipamen bakarra ahozko tradiziotik jasotakoa da eta hemen ere laburtzea (*-o* + *-eta* > *-ota*) gertatu dela garbi dago (*Gorostitxota*, 1989, UUTB). *Gorosti* landare-izena eta *-txo* txikigarria dira osagaiak irudi duenez (‘gorosti txikiak dauden ingurua’?), baina ez da gauza ziurra (cf. LIZARRATXOPE).

⁹⁷⁷ Cf. Larraiako (Zizur zendeako) *Guereci gaña* (1837); Jimeno Jurio (1986b: 335).

⁹⁷⁸ Cf. *Goiko gaña* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-29-3, Her.*

GURUTZETA oronimoari buruz laburzki mintzatuko gara: agerraldi bakarra 1920. urtekoa da (*Guruceta*, 1920, *lote*, HUA57, 392 or.). Erroan *gurutze* izen geografikoa dago eta, horrenbestez, ugaritasun zentzua izatea zaila da.

IGORINITURRIETA (*Igoriniturri* + *-eta*; ‘Igoringo iturria dagoen aurkintza’) hidrotponimoaren berri informatzaile batek ematen du (*Irunitturrita* [irúnitturritá], Id.) eta *-i* + *-eta* > *-ita* murriztapenaz hitz egin beharra dago hemen ere. *Igoriniturri* toponimoa da iturburua eta, beraz, *-eta* atzizkiak leku zentzua baizik ez du.

INTXAURTXIPIETA (*intxaur* + *txipi* [txiki] + *-eta*; ‘intxaur txiki tokia’) toponimoaren lekukotasun bakarra 1739. urteko idazki batean aurkitu dugu (*Ynchaurchipieta*, HUA36), baina, haatik, aski dirudi *intxaur* fitonimoaz eta *txipi* (txiki) izenondoaren forma zaharraz osatuta dagoela jakiteko.

IPENARRIETA ere idatzizko toponimoa da. Aurreneko mostra 1683. urtean lekukotu dugu (*Ypenarrieta*, HUA28) eta hurrengoa, eta azkena, 1773koa (*Ybalarietta*, 1773, VEK1A). Aldaketa nabarmena antzematen da, hortaz, aipamen batetik bestera lehenbiziko osagaian (*Ypen-* / *Ybal-*), nahiz eta bigarrenak, (*h*)*arri* izenak alegia, bere horretan iraun. Egiazkoa den edota idatzizko erratua den jakitea ez da erraz, ezta Mitxelenak (*AV*, 311) aipatutako **iben-*/**ipen-* erroarekin zerikusia duen ere. Ikus IPIÑABARSASI.

Hiru zenbakia lehen elementutzat duten lau toponimo aztertuko ditugu orain. Has gaitezen, IRUAITZETArekin. Erakuskari guztiak ahozkoak dira (*Iruaitzeta* [íruaĩtsetá], Amu. eta Mari. 2; *Iruaizeta* [íruaĩzetá], Amu. / [íruáĩzetá], Ek.; *Iruatzita* [íruatzità], Mari. 1), herri etimologia dirudien *Iruzuaitzeta* (1989, HUTB) barne, eta deigarria da ale batean ikusten den atzizkiaren lehenbiziko bokalaren hersketa (*-a[i]tz-* + *-eta* > *-atzita*).

IRUBIDEETA (*hiru* + *bide* + *-eta*; ‘hiru bidek bat egiten duten tokia’) oikonimoaren idatzizko aurreneko aipamena 1942. urtekoa da (*Irubidieta*, 1942, IGC1) eta, gainerakoak bezala, kartografian aurkitu dugu (*Irubidieta*, 1953, IGC2; 1962, UTC;

1981, SGE2). Eraikina *Irubide* forma laburtuarekin ezagutzen da 20. gizalditik honera, hala idatziz, nola ahoz (*Irubide*, 1920, HUA57, 52 or.; 1936, HUA57, 713 or.; 1983, GFA2); [irúbide], K.). *Hiru* zenbakia eta *bide* izena daude oinarrian⁹⁷⁹ eta, hortaz, elkargunean *-ee-* > *-ie-* disimilazioa gauzatu da.

IRUITURRIETA (*hiru* + *iturri* + *-eta*; ‘hiru iturrien aurkintza’) hidrotoponimoaren etsenplu bakarra dago, ahozko tradizioetik bildua dena eta elkargunean *-i* + *-eta* > *-ita* murriztapena erakusten duena (*Iruitturrita*, 1989, HUTB). *Hiru* zenbakia eta *iturri* izena dira lehenbiziko bi osagaiak, ikusten den bezala.

IRUMUGARRIETA⁹⁸⁰ (*hirumugarri* + *-eta*; ‘hiru herriren muga adierazten duen mugarria dagoen tokia’). Idatzizko lehen lekukotasuna 1797. urtekoa da (*Yrumugarrieta*, HUA41) eta hurrengo bi aipamenetan (19. mendean) aldaki bera azaltzen da (*Yrumugarrieta*, 1868, DJE; 1889, HUA56). 20. mendeko iturrietan, horratik, bi aldaera erabiltzen dira, *Irumugarrieta* (1944, GHO1) eta erratua den *Irumoarrieta* (1942, IGC1; 1981, SGE2). Ahozko tradizioari erreparatuz gero, bi aldaeraz mintzatu beharra dago: diptongoari eutsi dion *Irumugarrieta*-z ([írumugarrijéta], Ek. / [írumugarrijetà], Mari. 1) eta, bokal arteko igurzkari belarraren galeraren eta *-i* + *-eta* > *-ita* laburtzearen lekuko den *Irumuarrita*-z ([irúmuarrità], Amu. / [irumuarríta] (Amu.) / [irúmuarritátik], Amu., *abl.*); badago *Irumugeta* ([irúmugetà], Larr.) forma baliatzen duen berriemaile bat ere. *Hirumugarri* terminoa (ikus 6.3.§) 18. menderako dokumentatzen da gure esparruan.

Aurreneko osagaitzat *iturri* izena duten hiru hidrotoponimo datoz orain. Lehenik eta behin, ITURRIAUNDIETA izeneko bi toki daude gure esparruan, Hernanin bata eta Urnietan bestea (*iturri* + *haundi* + *-eta*; ‘emari handiko edanlekua’). Hernanikoaren aurreneko aipamena 18. mendekoa da, 1799. urtekoa hain justu (*Yturriaundieta*, HUA42, 171 bin.) eta badaude ildo bereko beste bi etsenplu (*Iturri-aundieta*, 1857, HINGR2, 5097 zenb.; *Iturraundieta*, 1863, H.RU, 52 au.). Ahozko tradizioan *Itturriaundita* ([íturriaunditá], Amu., Etxol.) zein *Itturriaundieta* ([íturriaundjetá],

⁹⁷⁹ Cf. Iruñeko *Irubide* aurkintza; Jimeno Jurio & Salaberri (1994: 262).

⁹⁸⁰ Cf. Gorraizko (Eguesibarko) *Tresmugas* (NTEM-XXXVII, 122).

Etxol.) formak jaso ditugu eta, ikusten denez, $-i + -eta > -ita$ murriztapena burutzen da batzuetan. Urnietakoaren erakusgarri bakarra, bestalde, ahozkoa da (*Itturriaundita*, 1989, HUTB). Oinarrian *Iturriaundi* hidronimoa dago eta, zentzu horretan, bada gure esparruan *Yturriandi*-ren testigantza (Hernanin), 1702. urtekoa hura (HUA29), baina ITURRIAUNDIETAREkin lotura duen ezin jakin.

ITURRIETA (*iturri* + *-eta*; ‘iturri tokia’) hidrotoponimoaren idatzizko lekukotasuna 1976. urteko liburu batean aurkitu dugu (*Iturrieta*, TA, 16 or.) eta, bestetik, informatzaileek *Itturrita* ([ítturrità], Amu., Mari. 2) zein *Itturritako erreka* [ítturritakò érrèkà], Amu.) darabiltzate, $-i + -eta > -ita$ laburtzearen berri ematen dutenak.

ITURRITXOETA (*iturri* + *-txo* + *-eta*; ‘iturri txikia dagoen aurkintza’, ‘emari gutxiko iturria dagoen eremua’) iharturik dago zoritxarrez, erakuskari bakarra 1628. urtekoa baita (*Yturrichoeta*, DUA1). Osagai nagusiak *iturri* izena eta *-txo* txikigarria dira.

IURRITA espezifikoko eratorriaren lekukotasuna 18. mendearen amaierakoa da (*Yurrita*, 1797-1833, HGR2, 66 au.) eta, etimoa gardena ez bada ere, $-i- + -eta > -ita$ hersketaren etsenplu baten aurrean gaudela dirudi.

JOSEPETA ahozko toponimoa da (*Josepeta* [jòsepetà], Bort. b.; *Josepetako zelaya* [jòsepetakò zélayà], Bort. b) eta, izendatzen duen tokiaren jabetza eta kokapena aintzat hartuz gero, inguruko *Joxepenea* baserri-izenarekin lotua dagoela pentsa liteke⁹⁸¹. Bada beste aukera bat, tradizio kristauean iturburu duen *Josafateko zelaia*⁹⁸² toponimoaren erreplika izatea, alegia. Ohar bedi, hitz hasieran *j* [x] duen toponimo bakarretakoa dela gure esparruan.

⁹⁸¹ *Josepe sô* (“heredad de José”) aurkintza aipatzen du Ataunen Arin Dorronsorok (1928: 79). Bestalde, diogun *Josefatenea* etxea dagoela Iturenen (Malerrekan) eta Iñigoren (1996: 528) iritziz *Josafat*-ekin dagoela lotua.

⁹⁸² “Beste bizitzari deitzen dio jende askok Josafateko Zelaia, baina Azken Juizioa izango den tokiari dagokio zehazki, eta ez dago beste munduan, gure honetan baino: Jerusalemik gertu dagoen Zedron haranari deitzen diote horrela, eta Joel profetaren liburuko pasarte batek sortu zuen Josafateko Zelaiaren eta Azken Juizioaren uztarketa”; Lertxundi (1996: 231). Cf. Urretxuko (1801) *Animasoroa* (Ugarte, 1998: 43), Idiazabalgo *Arimasagasti* oikonimoak (1999, IDM) edota Murilloko (1749-1781) *Pieza de las ánimas* (Zierbide & Herrero, 1985: 130).

KAROBİETA (*karobi* + *-eta*; ‘karobi tokia’) izen espezifiko eratorria iharturik dago. Lehenbiziko aipamena 18. mendekoa da (*Carovieta*, 1794-1831, UGR3, 13 au.) eta badira 19. mendeko bi lekuko ere (*Carobieta*, 1831-1845, UGR4, 26 au.). Aipatzekoa da *erreka* generikoa erantsitakoan ez dela atzizkia azaltzen⁹⁸³ (*Carobi-erreka*, 1942, UUA10D; 1960, UZA; *Carobierreka*, 1960, GS; *Karobi-erreka*, 1969, UUA10N), bai, ordea, *buru* bereizgarria gehitzen zaionean (*Carovieta burua*, 1831-1845, UGR4, 26 au.).

KATILLUXARRETA (*katilu* + *zahar* + *-eta*; ‘katilu zaharra dagoen iturria’?). Idatzizko lekukotasunak kartografia modernotik bildu ditugu eta kasu batean atzizkiaren lehen bokala falta da, hots, sinkopa gertatu bide da (*-rr* + *-eta* > *-røta*): *Katilluxarreta* (1989, OM), *Katilluxarreta iturri* (1989, OM), *Katilluxarta iturri* (1989, OM). Esan beharra dago, halere, geuk elkarriketaturiko informatzaile batek atzizkirik gabe darabilela (*Katilluxar* [kátilluxàr], Id.). Guztiarekin, oinarria *katilu* + *zahar* da eta garbi dago oraingo honetan *-eta* atzizkiak ez duela ugaritasuna adierazten (cf. KATILLUITURRI).

LANBERRIZARRETA (*lanberri* + *zahar* + *-eta*; ‘lanberri zaharraren tokia’). Bi dira ihartutako toponimo honek izendaturiko tokiak gure esparruan, bata Hernanin eta bestea Urnietan. Hernanikoaren testigantza bakarra 18. mendearen amaierakoa da (*Lamberrizarreta*, 1797-1833, HGR2, 63 au.) eta Urnietakoaren aurreneko aipamenak ere garai hartakoak dira (*Lamberri-zarreta*, 1794-1831, UGR3, 18 au.; *Lamberri-zarreta*, 1794-1831, UGR3, 19 au.); beste biak 19. mendean kausitu ditugu (*Lamberrizarreta*, 1848-1850, UTR4, 38 au.; *Lanberrizarreta*, 1863, URU, 149 bin.). *Lanberri* izena eta *zahar* izenondoa dira lehen bi osagaiak eta, ildo horretan, ez bedi ahantz gure esparruan 18. mendearen amaierarako azaltzen dela lehenbiziko hori (gazt. *artiga*).

Langa osagaia duten bi toponimo daude gurean eta LANGAURRETA (*langa* + *aurre* + *-eta*; ‘ataka aurrean dagoen eraikina’) oikonimoarekin hasiko gara. Idatzizko erakusgarri bakarra 1857. urteko baserri-izendegian aurkitu dugu (*Langaurreta*, 1857,

⁹⁸³ Ikus 6 §.

HUA48, 40 or.) informatzaileek *Langaurrita* ([lángaʊrrità], K.) ebakitzen dutena, **Langaurrieta*-tik datorren forma alegia. Bilakabidea hau izan da: **Langaurre* + *-eta* > **Langaurreeta* (-ee- > -ie-) > **Langaurrieta* (-i + *-eta* > *-ita*) > *Langaurrita*. Agerikoa da *langa* eta *aurre* izenak ditugula hemen eta, ildo horretan, kontuan har euskaraz, sarritan, maileguetako *hersharia* + *ozena* multzoko lehen kontsonantea erori egin dela hitz hasieran (*pl* > *l*), bakuntzez⁹⁸⁴ (lat. *planca* > *langa*). LANGAZARRETA⁹⁸⁵ (*Langazar* + *-eta*) formari dagokionez, bi lekukotasunak ahozko tradizioetik hartu ditugu (*Langazarreta* [langázarretà], Txab. 2 / [lángazarretà], Txil.) eta garbi dagoena da iturburua LANGAZAR espezifikoa elkartua dela (*Langazar* [lángazàr], Pard. g. 2). Hortaz, ez dirudi oraingoan *-eta* atzizkiak ugaritasun zentzua duenik.

LARRETAALDEA (*larre* + *-eta*; ‘larrea dagoen lekua’) ihartutako toponimoa da eta bere erreferentzia 19. mendearen erdialdekoa idazki batean dago (*Larreta aldea*, 1831-1845, UGR4, 26 au.). Elkargunean *-e* + *-eta* > *-eta* bakuntza antzematen da eta, bestalde, bistan da *-alde* bereizgarria hartu duela (ikus 7. §). LARREZURIETAREN lehen osagaia ere *larre* da, baina idatzizko erreferentziarik ez dago oraingoan; guztiak ahozkoak dira (*Larrazuita*, 1989, UUTB; *Larrezuita* [lárrrezwità], Amu., Mari. 2; *Larrezurita* [lárrrezuritá] (Amu.). Lehen zatian *larre* izena eta *zuri* izenondoa ditugu, horrenbestez, esan daiteke elkargunean *-i* + *-eta* > *-ita* gertatu dela.

LEUNETA oronimoaren idatzizko lehen aipamena 1863koa da (*Mojon de Leuneta*, CB) eta hurrengoak 1923. eta 1926. urteetakoak (*Leuneta*, 1923, JMB3, 144 or.; 1926, JMB2, 120 or.). Aurrerantzean *Leuneta* jaso dugu beti, hala idatziz (1942, IGC1; 1944, GH01; 1953, IGC2; 1960, LPB, 61 or.; 1969, BG; 1983, GFA2; 1979, RMH eta 1982, CAG, 186 or.) nola belarriz (*Leuneta* [leunéta], Amu. / [lé̞netà], Amu., Bordatx., En., Txim.) / [lé̞netá] (Amu.). Erroari doakionez, *leun* izenondoarekin dagoke lotua⁹⁸⁶ eta, alde horretatik, ‘mendi leuna’ da LEUNETA, baina, esan beharrean gara Oiartzunen *Lerun* (1814) toponimoa biltzen dutela Goikoetxeak eta Lekuonak (2007: 217), egun *Leun* ebakitzen dena. *e*□ diptongoaren harira, Mitxelenak (*FHV*, 98) argitzen du, bi

⁹⁸⁴ Cf. *FHV*, 347.

⁹⁸⁵ LANGAURRETAREKIN ez du zerikusirik.

⁹⁸⁶ Zubietan, esaterako, *Arrileuneta* biltzen du Iñigok (1996: 353). Cf Ezporogiko (Oibarko) *Larreleuna*, EAEATB, 329.

bokalak ondoan dituen formaz gainera (*leun*), badela *e* eta *u* kontsonante batez bereizirik dituen aldaera ere (*legun.*), baina, zernahi gisaz, *legun* aldaera bigarrenkaria litzateke⁹⁸⁷.

LINDOETA zoko-izenaren idatzizko lehen erreferentzia 1894. urtean topatu dugu; *-o + -eta > -ota* murriztapenaren zantzua dago (*Lindota*, 1894, AT, 227 or.). Hurrengo agerraldian, ordea, osorik azaltzen da (*Lindoeta*, 1901, AT, 227 or.) eta 1934. urtekoa den azkenekoan *Lindota* irakurtzen da berriro (1934, AT, 227 or.). Informatzaileak ere *Lindota* ([lindóta] / [líndotà], Amu.) ahoskatzen du.

LIÑAPUTZUETA. Ihartutako toponimo honen aztarna 18. mendearen amaierakoa da (*Liñapuzqueta*, 1797-1833, HGR2, 42 au.) eta garbi dago *lina-putzu* dela lehenbiziko osagaia (‘[ehunak egiteko zuntzak ateratzerakoan] lihoa sartzen den putzua’).

LIZARRITURRIETA (*lizar + iturri + -eta*; ‘lizarrak dauden / lizarra dagoen iturria’). Honen testigantza 1569. urtekoa da (*Licarriturrieta*, HUA18, 4 bin.).

Lo(h)i-rekin hasten diren hiru toponimo daude Urumeako Zilegimendietan. LOIPUTZUETAREN kasuan *putzu* izena da bigarren elementua (‘lohia den putzua dagoen tokia’) eta aipamen bakarra ahozkoa da (*Loiputzuta* [lóiputzutà], Larr.); beste behin *-u + -eta > -uta* murriztapena dugu elkargunean.

LOIZUBIETA iharturik dago. Aurreneko lekukotasuna 18. mendearen amaierakoa da (*Loizubieta*, 1794-1831, UGR3, 15 au.) eta azkena, berriz, 19. mende erdialdekoa (*Loizubieta*, 1831-1845, UGR4, 24 au.). Bigarren tokian *zubi* dagoela irudi du beraz, baina *zuri* izenondoa egotearen aukera ezin da baztertu, gure esparruan *-r- > -b-* aldaketa ezaguna delako (ikus ETZUBI eta FAGOZURRIETA).

⁹⁸⁷ Errenteriako irakalseak (*FHV*, 372) uste du litekeena dela Corominesek arrazoia izatea euskarazko *leun* ‘liso, pulido’ okzitanierako *teun(e)*-tik datorkeela dioenean.

LOIZULOETA (*lohi* + *zulo* + *-eta*?; ‘lohia ateratzeko zulo[ar]en parajea’?). Honen erreferentzia bakarra Urnietako 1951. urteko amilaramenduan dago (*Cucutegui o Loizulueta*, 1951, UUA18) eta *zulo* dateke bigarren osagaia, naiz eta LOIZUBIETAREN okerreko aldaera ere izan litekeen.

LOSETA⁹⁸⁸ (*losa* + *-eta*?; ‘lauza tokia’?, ‘lauza harrobia’?) izenburu nagusiaren bi mostra daude gure esparruan, bata Urnietan eta bestea Hernanin. Idatzizko lekukotza bakarra *Losetaco zocoa* (1794-1831, UGR3, 12 au.) da eta Urnietakoari dagokio; Hernanikoaren testigantza moduan, berriz, ahozko *Losetako malda* ([lósetakò máldà], Txab. 2, Txil.) jaso dugu. Erroa *losa* (lauza) izena dateke. Izan ere, toponimian, maiz, *lauza* ageri da, *Lauzatzea*-ren modukoetan.

MARRUETA formaren erakusgarri guztiak kartografiatik hartuak dira. Aurrenekoa 1898. urteko mapa batean irakur liteke (*Marrueta*, 1898, EGZ) eta gainerako guztietan *Murrueta* forma erabiltzen da (1911, IM; 1942, IGC1; 1944, GH01; 1944, GH02; 1953, IGC2; 1962, UTC; 1981, SGE2; 1983, IGN2). MURRUETA izenaren okerreko aldaera baten aurrean gaude segur aski.

MINETA (*mina* + *-eta*; ‘meatze lekua’). Honen aipamen guztiak ahozkoak dira (*Mineta* [míneta], Etxol.; *Minetako erreka* [mínetakò éreká], Amu. / [mínetakò érekà], Ek.; *Minetako kanala* [mínetakò kánalà], Etxol.; *Minetako portillua* (1989, HUTB) eta berriemaileek atzizkia gabe ere erabiltzen dute (*Minako erreka* [mínakò érekà], Amu., Ek. eta Etxol.). Hainbat meatze daude bertan.

MIZPIRETA (*mizpira* + *-eta*; ‘mizpira-lekua’) aldaparen erakusgarria ere ahozkoa da eta elkargunean *-a* + *-eta* > *-eta* murriztapena burutu dela ikusten da (*Mizpereta* [mízperetà], Txab. 1). Cf. MIZPIRAKO KASKOA.

MOTZARENERLIETA (*Motza* + *-ren* + *erle* + *-eta*; ‘*Motza* ezizeneko gizasemearen erlategia’). Izen espezifiko honen berri ere informatzaile bati esker izan dugu

⁹⁸⁸ Orion ere bada *Loseta* mendi-bizkarra (1998, ORM) eta Zubietan (Malerrekan) izen bereko aurkintza dago. Lauzak ateratzen omen ziren handik, aidanean; Iñigo (1996: 396).

(*Montzanerlieta* [mótzanérlijetà] / [mótzàn erliéta], Amu.; *Motzanerlietako erreka* [mótzanerlijetakò érrækà], Amu.) eta lehen bi osagaiak jabego genitiboaren hondarkia hartu duen *Motza* ezizena zein *erle* zoonimoa dira; esan gabe doa elkargunean *-e + -eta* > *-eeta* > *-ieta* disimilazioa gertatu dela.

MUGARRIETA izena duten toki bat baino gehiago daude gure esparruan (*mugarri* + *-eta*; ‘mugarri lekua’). Idatzizko lehen lekukotasuna 1628. urtekoa da eta Donostiako alderdian zegoen galtzada bati dagokio (*Mugarrieta*, DUA1). Hernani aldekoa, berriz, 1863. urteko agiri batean irakurtzen da aurrenekoz (*Mugarrieta*, HRU10, 54 au.). *Mugaritaco-Chavola* (1942, IGC1 eta 1953, IGC2) erratua ere topatu dugu eta hor dago, era berean, 1944ko *Mugarrita* (GHO1) ere. Ahozko tradizioan *Muarritako txabala* ([múarritakò txábalà], Bentatx.) jaso dugu, *-i + -eta* > *-ita* laburtzearen lekuko dena, eta esan beharrekoa da inguru berean badagoela atzizkirik gabeko *Muarriko kaskua* ([múarrikò káskuá], Larra.) toponimoa.

MUGETA⁹⁸⁹ (*muga* + *-eta*; ‘mugan dagoen lekua’?). Lehenbiziko etsenplua 1848. urtekoa da (*Mugeta*, AT, 239 or.) eta 1889-1897 bitartean ere *Mugeta* forma errepikatzen da (AT, 239 or.). Ahozko tradizioan *Mugeta* (AT, 239 or.) zein *Mueta* ([múetà], Amu.) aldaerak daude bildurik eta, ikusten den bezala, bigarrenak bokal arteko igurzkaria galdu du; ez da harritzeko, bertako euskaran horrela egiten delako.

MUNTTEGIETA (*mintegi* + *-eta*; ‘mintegi lekua’) fitotoponimoaren bi lekukotasunak ahozkoak dira (*Muntteita* [múnttejtà], Txab. 2, Txil.); hemen horzkari sabaikoa nabarmendu nahi dugu (< *muin-*), elkarguneko *-i + -e-* > *-ita* murriztapenaz gainera. Ikus 6. §. s. v. *Muntegi*.

MURRUETA (*murru* + *eta*; ‘burkaitza, arroila’) geotoponimoaren aipamen guztiak berriemaileei jaso dizkiegu eta *-u-* + *-eta* > *-uta* laburtzearen lekuko dira (*Murruta* [múrrutà], Arg. eta Aska.). Ñabarduretan sartuz gero, *Morruta* ([mórrutà], Arg.) ere bildu dugu, atzerako disimilazioaren lekuko dena. Ikus MARRUETA.

⁹⁸⁹ Cf. Nafarroako *Mugeta* eta *Mugetaxarra* herri-izenak.

OINDOALDAPETA ahozko toponimoa da (*Onyoaldapeta* [ónyoaldapetá], Amu.) eta *Oindoko aldapa* forman du sorburua ('Oindoko aldaparen alderdia'). Elkargunean *-a + -eta > -eta* murriztapena burutu da, horrenbestez.

OLABERRIETA (*ola + berri + -eta*) izena duten bi toki daude gure esparruan, bata Hernani-Urnietako mugan eta bestea Astigarragan. Hernani-Urnietakoaren aurreneko erreferentzia 1899. urtekoa da (*Olaberrieta*, UUA2) eta hurrengoa 1920koa (*Olaberrieta*, HUA57, 520 or.). Gainerako lekukotasunak kartografia modernoan aurkitu ditugu eta bi aldaera baliatzen dira; aurreneko bietan agertzen den *Olaberrieta* (1983, IGN2 eta GFA2) eta dardarkari aurrean bokal irekia duen *Olabarrieta* (1983, IGN2 eta 1983, IGN2), nahiz eta bigarren hori erratua delako ustekizuna izan, iturria fidagarria ez delako. Bestetik, ahoz *Olaberrieta erreka* ([ólaberrieta] érekà], Ek.) forma bildu dugu, *-i + -eta > -ita* laburtzea burutu dela erakusten duena. *Ola* izena eta *berri* izenondoa dira lehenbiziko bi osagaiak⁹⁹⁰ ('burdinola berria zegoen aurkintza'), 16. menderako *-aga* atzizkiarekin horniturik azaltzen direnak (*Olaberriaga*). Ildo beretik, Astigarragakoaren lehenbiziko lekukotasunak dardarkari aurreko bokal irekia eta *-aga* atzizkia ditu (*Olabarriaga*, 1554, EUA2, 122 or.); bigarrena 1857. urteko baserri-izendegian kaustu dugu eta, orduko, *-eta* atzizkiarekin irakurtzen da (*Olaberrieta*, HUA54, 40 or.). Honen idatzizko azken testigantza 1980. urteko mapa batean dago (*Casa Olaverrieta*, 1980, IGN1) eta oraingo honetan ere *-i + -eta > -ita* murriztapena garatu da ahozko tradizioan (*Olaberrieta* [ólaberrieta], Goi.).

OLLAKIÑETA⁹⁹¹ toponimoaren bi adibideak 18. mendeko dokumentazioan opatu ditugu (*Ollaquiñeta*, 1707, HUA30, 29 bin.; 1739, HUA36) eta *ollaquiñ* oinarriaren nondik norakoa ez dago garbi, besteak beste, *oilakaran* landare-izenean⁹⁹² zein eskulangintzan (*-quiñ-* [-gin]) izan lezakeelako jatorria⁹⁹³ (cf. ARTESKIÑETA).

⁹⁹⁰ Inguruan burdinola zegoen, baita izen bereko sarioia ere.

⁹⁹¹ Irunen *Olakiñeta* baserria dago (1998, IRM).

⁹⁹² "Azkue, Bonaparte eta Mitxelenaren arabera (*oilaka*) "zakur emea" da, baina Beteluko *Ollakadi* bezalako toponimoek landareren bat ez ote den susma erazten digute (cf. gainera, *Oilakaran*, *Oilakarizketa* ...)" ; Salaberri (1991: 50).

⁹⁹³ Ikaztegieta *Ollakindegia* baserria dago (1999, IKM) eta Nafarroan bada *Ollakindia* deitura ere.

ONDARRITURRIETA (*Ondariturrieta* + *-eta*; ‘hondarra ateratzen den iturriaren ingurua’) formak lekukotasun bakarra du; ahozko tradizioetik bildua da, eta elkargunean *-i* + *-eta* > *-ita* laburtzea dugu beste behin (*Ondarritturrieta* [óndarritturrità], Mari. 2). Sorburua *ondar* eta *iturri* izenez osatutako ONDARRITURRI toponimoa da⁹⁹⁴.

OREITURRIETA⁹⁹⁵ ihartutako toponimoa da eta dauden erreferentzietatik hiru 16. mendekoak dira (*Oreiturrieta*, 1561, HUA17, 11 au.; 1573, HUA19, 7 bin.; *Oreayturrieta*, 1576, HUA20, 8 au.); laugarrena eta azkena 18. mendekoa da (*Oriturrieta*, 1708, HUA31), baina esan beharra dago 17. mendean *Oreiturri-* oinarria *-aga* atzizkiarekin ere azaltzen dela (*Oreiturriaga*, 1625, LMI, 229 or.). Cf. OREERRIAGA.

Gure esparruan bi ORMAZARRETA daude (*horma* + *zahar* + *-eta*; ‘harrizko hormen tokia’, ‘harrizko baserriaren tokia’), bata Urnietan eta bestea Andoainen. Urnietakoaren lehenbiziko agerraldia 18. mendekoa da eta *-ch-* grafemaz dago idatzirik (*Ormacharreta*, 1712, L.M., 165 or.). Hurrengoa 19. mendekoa da eta *-z-* du (*Ormazarreta*, 1855, UEA1), nahiz eta handik urte gutxira, berriro txistukari bustiarekin eta (aurreneko aldiz) atzizkirik gabe ageri den (*Ormachar*, 1863, URU, 144 bin.). Hortik aurrera bi aldaera gailentzen dira tradizio idatzian, *Ormazar* eta *Ormazarreta* (*Ormazar-azpia*, 1951, UUA18; *Ormazarretaco-borda-aldea*, 1925, UUA3). Ahozko tradizioan ere *Ormazar* (1989, UUTB) / *Ormaxar* ([órmaxàr], Ai. eta Amu.) atzizkigabeak zein *Ormazarreta* ([órmazarretà], Ai. / [ormazarréta], Amu.) eta *Ormaxarreta* ([ormaxarréta], Amu.) atzizkidunak baliatu dira. Andoaingoari dagokionez, erakusgarri bakarra ahozkoa da (*Ormazarretako arkaitza* [órmazarretakò árkaítzá], Amu.). Elementu nagusiak *horma* mailegua (< lat. *forma*) izena eta *zahar* izenondoa dira eta, ildo horretan, litekeena da Urnietakoaren kasuan etimoak eraikuntzarekin izatea zerikusia, baserri-izena baita.

⁹⁹⁴ 1942. urterako lekukotzen da eta informatzaile batek ere aipatzen du (*Ondarritturri* [óndarritturri], Larr.). Cf. Amezketako *Ondarre-iturri*; Elosgi (1972: 146).

⁹⁹⁵ Cf. Morionesen (Oibarren) Salaberrik (1994: 697-698) jasotzen dituen *Oreingaña* eta *Oreingibela*.

OSTAZURIETA (*osto* + *zuri* + *-eta*) maldaren idatzizko bi aipamenak 1868. urteko idazki batean topatu ditugu, baina bigarrena aurrenekoaren okerreko aldaera da segur aski (*Ostazurieta*, 1868, DJE; *Eztazurreta*, 1868, DJE). Berriemaileek bizkar-hobietako zein sabaiko txistukariz ebakitzen dute, betiere *-i* + *-eta* > *-ita* laburtzea burutuz (*Ostozuita* [óstozwità], Amu.; *Ostatxuita* [óstatxwità], Ek. / [ostátxwità], Mari. 2). *Hosto* izenaren (*h*)*osta*- aldaera eta *zuri* izenondoa dira aurreneko bi elementuak.

OTSAZULOETA (*otso* + *zulo* + *-eta*; ‘otso-zuloa dagoen lekua’?) oikonimoa da eta lehenbiziko aldiz Barandiaranek aipatzen du 1928. urteko artikuluan batean (*Otsazulueta*, JMB3, 268 or.). Idatzizko beste bi agerraldietan (1944, GH01; 1980, IGN1) *Otsazulueta* forma erabiltzen da eta hor dago *Utsazulueta* (1944, GH02) erratua ere, bestalde. Ahozko tradizioan *-o* + *-eta* > *-ota* eta *-u* + *-eta* > *-uta* murriztapenen lekuko diren *Otsozulota* ([otsózulotà], Berr. z.) zein *Otsazuluta* ([otzázulutà], Id.) jaso ditugu; *Otsazulueta* (1995, DTE) aldaera ere bildua dago. Dakigula, ez da otsoak harrapatzeko zulo edo hertsigunerik egon han.

Pago zuhaitz-izena errotzat duen PAGOETA (*pago* + *-eta*) toponimoaren berri informatzaileei esker izan dugu eta, *Pagota* [págotà] (Larr. eta Mik.) aldaerarekin batera, *-o* + *-eta* > *-weta* aldaketaren lekuko den *Paguetako gaña* [págwetakò gáñà] (Txim.) zein hitz amaieran loturazko *e* bokala duen *Pagote* [págotè] (Pard. g. 2) zerrendatu ditugu. Azken aldaera hori forma deklinatuak erabiltzearen ondorioz sortu bide da: *Pagoteko sarobia* ([págotekò sárobià] (Pard. g. 1, Pard. g. 2) < *Pagotako sarobea* < **Pagoetako sarohea*.

PAGOLUZEETA (*pago* + *luze* + *-eta*; ‘tantaiak dauden aurkintza’ edo ‘lepatu gabeko pago tokia’) izena duten lekuak hiru dira, bi Hernanin eta bestea Hernani-Urnieta mugan. Bada idatziz aipatzen den laugarren bat, *Pagoluceta* (1951, UUA18) hain zuzen (*-e* + *-eta* > *-e*), baina, damurik, kokapen ezezaguna du. Idatzizko testigantzez ari garenez, diogun PAGALUZE toponimoa ere ezaguna dela gurean (*Pagolucea*, 1794-1831, UGR3, 15 au.; 1948, UUA16; 1951, UUA18). Ahozko tradizioan erreferentzia gehiago daude eta hiru kasuetan *-e* + *-eta* > *-ieta* disimilazioa ikusten da elkargunean: 64-46-4, Her.-Urn.; *Pagoluxieta* ([págoluxjetà] (Txim.), *Pagoluxeta* (Pard. g. 2, Txim.); 64-47-2,

Her.; *Pagoluzieta* (1989, HUTB); 64-55-2, Her.; *Pagoluzieta* (1989, UUTB). *Pago* zuhaitz-izena eta *luze* izenondoa daudela agerikoa da, beraz (cf TANTAIZELAIA).

PAGOSARDEITA (*Pagosarde* + *-eta*?) formaren bi mostrak 1944. urteko bi mapatan kausitu ditugu, baina ez dira iturri fidagarriak, erratu asko dituztelako (*Pagosardeita*, 1944, GH01; GH02). Bi aipamenak PAGOSARDE izeneko inguruan kokatzen dira eta, itxuratxartzea ez balitz, PAGOSARDE izenaren oinorde baten aurrean geundeke segur aski.

PARETAZARRETA (*pareta* + *zahar* + *-eta*) espezifiko eratorriak bi erakuskari ditu, biak ahozkoak (*Paretazarreta* [parétazarretà], Etxol. / [páretazarréta], Goi.), eta badakigu uharka zahar bat izendatzen duela. Bistakoa da *pareta* izena eta *zahar* izenondoa direla osagai nagusiak (cf. ORMAZARRETA) eta, horrenbestez, ugaritasuna adierazten duelako zantzurik ez dago.

PIXALEKUETA (*pisaleku* + *-eta*). Berri bakarra ahozkoa da eta elkargunean *-u* + *-eta* > *-uta* murriztapena burutu dela erakusten du (*Pixalekuta*, 1995, DTE). PIXATOKIETAREN⁹⁹⁶ (*pisatoki* + *-eta*) erreferentziak ere ahozkoak dira eta informatzaileengandik *Pixatokita* ([pixatokíta], Arg. / [píxatokíta] Arg. / [píxatokitàn], Arg., in.) jaso dugu (*-i* + *-eta* > *-ita*); hala berean, *Pisatokieta* (1995, DTE) ere bildua dago. PIXATOKIETAK eta PIXALEKUETAK toki bera izendatzen dute, eta, bestalde, oraingo honetan ere *eta* atzizkiak ugaritasun zentzua duenik ezin esan.

PORTALETA (*portale* + *-eta*) bizkarraren erreferentzia ere ahozkoa da (*Portaleta* [pórtaletà], Bark.) eta, itxura batean, erroa *portale* mailegua dela dirudi, baina etimo hori ezin egiazta dezakegu, bertan inolako eraikinik ez dagoelako.

SARAKOLETA iharturiko toponimoa da. Lehenbiziko bi testigantzak 18. mendearen amaierako agirietan topatu ditugu eta aurrenekoan dardarkaria dago bokal ireki artean, bigarrenean albokaria dugun lekuan (*Saracoleta*, 1776-1794, UGR2, 3 au. / *Salacoleta*, 1794-1831, UGR3, 13 au.), agian atzerako asimilazioaren ondorioz (*r — l* > *l — l* ?).

⁹⁹⁶ *Pisatokieta* parajea dago Oiartzunen; Goikoetxea & Lekuona (2007: 271).

Azken agerraldia 19. mende erdialdekoa da eta bokal artean albokaria du (*Salacoleta*, 1831-1845, UGR4, 21 au.). **Saracol*- / **Salacol*-en nondik norakoa iluna da.

SARATSETA ('*sarats* + *-eta*; 'sarats tokia') fitotoponimoaren idatzizko lehen testigutza 1769. urtekoa da (*Saraceta*, HUA37) eta hurrengoa (eta azkena), berriz, 20. mendekoa (*Sagastietako lepua*, 1982, CAG, 192 or.). Ahozko tradizioan bokal artean dardarkari ahula duen aldaera (*Saratsetako lepua*, 1989, HUTB) eta lekune horretan igurzkari belarra duena (*Sagastietako lepua*, 1989, HUTB) daude jasota. Hain zuzen, azken hori bokal arteko dardarkaria gabe ahoskatutako **Sa(r)atseta* jatorrizkoaren herri-etimologia dateke, erroa *sarats* zuhaitz-izena baita⁹⁹⁷.

SASITURRIETA (*Sasi[ko]* *iturri[a]* + *-eta*; 'sasiko iturriaren lekua') hidrotoponimoaren erreferentziak ahozko tradizioetik datoz eta *-i* + *-eta* > *-ita* murriztapenaren lekuko dira (*Sasitturrita* [sásitturrità], Mari. 2; *Sasitturritako erreka* [sasítturritakò érrèkà], Mari. 2). Atzizkirik gabe ere baliatzen den SASI(KO) ITURRI(A) toponimoa da iturburua⁹⁹⁸ eta, ondorioz, oraingoan *-eta* atzizkiak ez du multzoa adierazten.

SOROTXOETA (*soro* + *-txo* + *-eta*; 'soro txikiaren lekua') espezifiko eratorriak baditu idatzizko aipamenak, guztiak 20. mendekoak, *-o* + *-eta* > *-ota* erredukzioaren berri ematen dutenak (*Sorotxota*, 1925, UUA4; *Sorochota*, 1951, UUA18). Belarriz, berriz, *Sootxota* (1989, UUTB), *Sorotxota* (1989, UUTB), *Sorotxeta* (1989, UUTB) eta *Sorotxota* ([sórotxóta], Amu.) daude bilduak. Lehen bi osagaiak *soro* izena eta *-txo* txikigarria direla dirudi (*izena* + *atzizkia* + *atzizkia*).

SOROZARRETA (*soro* + *zahar* + *-eta*; 'behinola soroa zen eremua') izeneko bi aurkintza daudeke, baina, era berean, badaiteke biek sorburu bera izatea. Aurrenekoaren mostra zaharrena 18. mendearen amaierakoa da (*Sorozarreta*, 1797-1833, HGR2, 64 au.) eta hurrengoa 19. gizaldiaren erdialdekoa (*Sorozarreta*, 1845-1846, HTR1, 1 au.; 1854-1855, HTR7, 19 au.); azkenekoa, aldiz, 1920. urtekoa da (*Sorozarreta*, 1920,

⁹⁹⁷ Cf. Irungo *Sarastiet*a malda eta iturria (1998, IRM).

⁹⁹⁸ *Sasiko iturri* (1703, 1822) aipatzen du Ormaetxeak (1996: 206) Urretxun.

HUA57, 661 or.). Bigarren SOROZARRETA 1857ko baserri-izendegian aurkitu dugu lehenengoz (HUA48, 47 or.) eta ahozko tradizioan *Sorozarreta* (1989, HUTB) zein *Soozarreta* (1989, HUTB) formak daude bilduak. Horrez gainera, *izena* + *izenondoa* + *atzikia* egitura da azpimarragarriena.

TTANGOETA ahozko toponimoa da (*Ttangota* [ttángotà], Etxol.; *Ttanguta* [ttángutà], Etxol.) eta, ikusten denez, bi aldaerak informatzaile berari hartutakoak dira. Elkargunean bi aldaketa ikusten dira, *-o* + *-eta* > *-ota* zein *-o* + *-eta* > *-ueta* > *-uta*, eta azpimarratzekoa da hitz hasierako herskaria sabaikoa izatea. *Ttango* erroaren jatorria zein den ezezaguna da, baina dantzarekin zerikusia izatea da aukera bat, besteak beste gure esparruan DANTZALEKU eta DANTZATOKIETA badirelako⁹⁹⁹.

Tolare terminoa lehen osagaitzat duen TOLAREETA ('sagarra jotzeko tokia') oikonimoaren lehenbiziko bi lekukotasunak 1857. urtekoak dira eta elkargunean *-e* + *-eta* > *-ieta* hersketa dugu orduko (*Tolarrieta*, HUA47; *Tolarieta*, HUA48, 47 or.). Badaude erreferentzia gehiago (*Tolarieta*, 1911, IM; 1920, HUA57, 370 or.; 1937, AB; 1983, GFA2; *Tolarieta aldea*, 1920, HUA57, 943 or.; *Tolaretacoburu*, 1924, HUA57, 116 or.; *Tolaritacoburun*, 1920, HUA57, 219 or.) eta dardarkariaren ondoren *-e-* bokala soilik duen idatzizko aipamen bakarra 1983. urtekoa da (*Regata Tolareta*, IGN2); ahozko tradizioan ere azken aldaera hori gailentzen da (*Tolareta* [tólaretà], K.; *Tolaretako erreka* [tólaretakò érekà], Mik.), hiatoa duen forma bildua badago ere (*Tolarieta*, 1989, HUTB). Ohar bedi irakurlea gure esparruan *tolare* esaten dela, ez *dolare*, eta ondorioz, ez du ematen hitz hasierako herskari ahoskabeak asimilazioarekin zerikusia duenik hemen (*D — t* > *T — t*). Nabaria da sagardogintzarekin lotura duen toponimoa dela eta, zentzu horretan, oraindik badira sagastiak han.

TRENTXALEKUETA; TRINTXALEKUETA. ('otea trintxa[txeko] tokia'). *Trintxaleku* / *trentxaleku* oinarria duten bi toponimo daude gurean¹⁰⁰⁰. TRENTXALEKUETAren

⁹⁹⁹ Cf. Ataun-Iturmendi mugan dagoen *Dantzaleku* (1997, ARM) edota Segurako *Fandangozelai* (1997, SM).

¹⁰⁰⁰ Bada Urnietan bertan TRINTXALEKU izeneko beste toki bat, aurrenekoz 1951. urtean lekukotzen dena (*Trincha-lecu*, UUA18); ahozko tradizioan *Trintxaleku* ([trintxalekù], Larr.) bildu dugu. *Trintxuleku* izeneko tokiak daude, berebat, Urretxun (Ugarte, 1998: 173) eta Gaintzan (Araitzen) (Elosegi, 1972: 209).

lehenbiziko agerraldia 18. mendearen amaierakoa da (*Trenchalecueta*, 1794-1831, UGR3, 8 au.) eta TRINTXALEKUETArena, berriz, 20. gizaldikoa (*Trintxalekuta*, 1976, TA, 14 or.). Ahozko tradizioan, itxarotekoa zenez, $-u + -eta > -uta$ erredukzioa erakusten duen *Trintxalekuta* ([tríntxalekutà], Amu., Mari. 2 / [tríntxalekúta], Amu. / [trintxálekutá], Mik.) jaso dugu. *Trintxalekuak*, abereentzat janari gutxi zegoenean, otea txikitzeko tokiak ziren. *Aditza + izena + atzizkia* egitura duen izen espezifiko eratorri baten aurrean gaude, beraz.

TRONKOETA (*tronko*¹⁰⁰¹ + *-eta*?). Honen bi testigantzak ahozkoak dira (*Tronkotako erreka*, 1989, UUTB; *Trunkotako erreka* [trúntotakò érrékà], Larr.) eta, $o- + -eta > -ota$ murriztapenaz gainera, azpimarratzekoa da sudurkari ondoan bokal itxia duen aldaera, menturaz, $o - o > u - u$ disimilazioagatik sortua dena.

TUNELETA (*tunel* + *-eta*; ‘tunel tokia’) izen espezifikoaren berri bi informatzaileri esker izan dugu (*Tunaleta* [túnaletà], Ai. / [túnaletá], Po.; [túneletà], Ai. / [túneléta], Po.) eta, ikusten den moduan, asimilazio-disimilazio eraginen ondorioz, albokari aurrean bokal irekiarekin ebakitzen dute batzuetan. Erroan *tunel* mailegua dago eta ez da harritzeko, meatzea baitzegoen bertan.

TXAKURZARRETA (*txakur* + *-tzar* + *-eta*) oikonimoaren aipamen bakarra ere ahozko tradiziotik bildua da (*Txakurzarreta*, 1989, HUTB) eta *txakur* izenaz zein *-tzar* atzizkiaz dagoke osatua (‘txanpona’, gazt. ‘perra gorda’). Alde horretatik, ez bedi ahantz baserri-goitizena dela (‘jende txiroa bizi den etxea?’).

TXERRITEGIETA (*txerri* + *-tegi* + *-eta*). Bi dira ihartutako toponimo honen mostrak; bata 18. mendekoa da eta bestea 19. mende erdialdekoka (*Borda de Arizola o Cherritegieta*, 1797-1833, HGR2, 67 au.; *Cherriteguieta*, 1847-1848, HTR3, 5 au.). *Txerritegi* izena da oinarria (*izena* + *atzizkia*), idazkietan 19. menderako azaltzen dena (*Cherritegui*, 1860-1862, HTR10, 31 au.) eta, alde horretatik, oroit dezagun Gipuzkoa-Nafarroetako alderdi batean antzinako aldaera adierazkorra (*txerri*) oinarritzko bihurtu

¹⁰⁰¹ Zegaman *Trunkoeta* (1995, ZM) lekua dago eta Ataunen Arin Dorronsorok (1928: 102) *Truncoetaco celaye* (1733) jasotzen du. Cf. Agezako (Oibar haraneko) *Onborduia* (Salaberri, 1994: 144) edota Goizuetako *Enborretako lepoa* (Etxeberria, 1988: 105).

dela¹⁰⁰². Gero, aldaki bustigabeak balio handigarria edota iraingarria hartu du (*zerri* vs. *txerri*).

URBIETA (*ur* + *bi* + *-eta*; ‘bi errekak bat egiten duten parajea’) ihartutako toponimoa da; lehen agerraldia 1739. urtekoa idazki batean dago (*Urbiet*a, HUA36), bigarrena, eta azkena 19. mende erdialdekoa da (*Urbiet*a-aldia, 1833-1845, HGR3, 78 au.). Badaiteke *Urbiet*a deitura izatea, baina edozein modutan, *ur* izena eta *bi* zenbakia daude hemen (*izena* + *izena* + *atzizkia*)

URDANETA izeneko bi baserri daude (‘zerrizaina egoten den lekua’?), bata Donostian eta bestea Urnietan. Donostiakoaren aurreneko erakusgarria 1898. urteko mapa batean aurkitu dugu eta zertxobait itxuraldaturik dago (*Urdaindeta*, 1898, EGZ). Gainerakoan, *Urdaneta* (1944, GH01 eta GH02; 1983, IGN2) erabiltzen da tradizio idatzian. Ahozko iturriari dagokionez, *Urdaneta* ([urdanéta] / [úrdanetá] / [úrdanetà], Mik.) forma bildu dugu Urnietan eta Donostiakoaren erakusgarriak, berriz, *Urdaneta* ([úrdanetá], K. / [úrdanetá], Larra.) zein *Urbaneta* ([úrbanetá], Larra.) dira (*Urd*- > *Urb*-). Mitxelenak (AV, 585) dio *urda*n- forma *urda*n-en elkarketarako aldaera izan daitekeela (< **Urdani* ‘porquerizo’), eta ez *urde*-rena¹⁰⁰³.

URDANTZALEKUETA / URDANTZULOKOETA. Iharturiko formak dira biak. Aurreneko erreferentzia 1855-1857koa da (*Urdanzulocoeta*, 1855-1857, UTR8, 46 au.) eta handik urte gutxira *Urdanzalecueta* (1863, URU, 152 au.) irakurtzen da antzeko dokumentu batean. Lehenbiziko osagaia *urda*n- dateke hemen ere eta bigarrena *zulo* (cf. URDANTZULO).

Gure esparruan URKIETA (*urki* + *-eta*; ‘urki lekua’) izena duten hiru toki daude eta hiruren lekukotasunak ahozkoak dira; 64-38-6, Urn.: *Urkita* ([úrkità], Larr.); 64-48-6, Err.*: *Urkita* ([úrkità], Id.), *Urkietalepo* (1989, OM), *Urkita-lepo* (1995, DTE), *Urkitalo lepu*a (1995, DTE); 64-62-8, Eld.*: *Urkitalo malda* ([úrkitakò máldà], En.).

¹⁰⁰² Cf. FHV, 191.

¹⁰⁰³ Cf. Iñigo (1996: 545-546).

Garbi dago *-i + -eta > -ita* murriztapena burutzea joera indartsua dela, automatikoa izatera iritsi ez arren.

URNIETA makrotoponimoaren lekukotasun zaharrena 1427. urtekoa da eta gaurko forma ageri da orduko (*Urnieta*, HUA1), baina, handik gutxira, 1467. urteko testu batean hain zuzen, hasierako bokal itxiaren ondoan *-rr-* digrama duen *Urrieta* (HUA5) zein *Urnieta* (HUA5) irakur litezke. Nolanahi ere, *Urrieta* dokumentu horretan baizik ez dugu kausitu eta gainerako agirietan *Urnieta* (1538, HUA9; 1555, HUA16; 1683, HUA28; 1911, IM; 1983, GFA2 eta 1983, IGN2), *Hurnieta* (1597, HUA22; 1773, VEK1B) edo *Urnietta* (1773, VEK1) dago idatzirik¹⁰⁰⁴. Informatzaileek *Urnieta* forma darabilte usaian ([úrnetá], Ak. / [úrnetà], Amu. / [úrnetatik], Maer., *abl.*), nahiz eta *-i + eta- > -i-* laburtzearen lekuko den *Urnita* ([úrnitàn], Ak., *in.* / [úrnità], Amu. / [urníta], Arg.) ere jaso dugun. Toponimo honen nondik norakoak behin betiko argitu gabe dirau. Mitxelenak (1988: 174) hasiera batean —Garateren ildo beretik— *burdin* hitzaren *burni* aldaerarekin lotzen du, baina aurrerago ideia hori alde batera uzten du (AV, 586), elkarketan *burdin* azaltzen delako (eta ez *burni*). Gauzak horrela, hipotesia da iturburua **Urneeta* izan daitekeela (*-e + -eta > -ieta*).

URREMEATZETA oronimoaren berri informatzaile batek baizik ez du ematen (*Urremiatzeta* [úrremjatzéta], Amu.), baina han ez dago meatze arrastorik egun. Oinarria *Urre* eta *meatz* hitzekin (*izena + izena*) osatutako *Urremeatzeta* da.

URTIETAREN idatzizko lekukotasunak zalantzakoak dira, iturriak ez baitira fidagarriak (*Urtietaco-gaña*, 1942, IGC1; *Urtieta*, 1944, GH01; *Urtietaco-gaña*, 1953, IGC2), baina informatzaile batek *Urtietako lepua* ([úrtjetakò lépuà], Arg.) forma aipatzen du eta horregatik hartu dugu aintzakotzat azpiatal honetan. URTIETA aldaera URKIETA toponimoa dagoen toki berean kokatzen da eta, ahozko aipamenik ez balego, erratutzat hartuko genuke, are gehiago idatzizko iturriak seguruak ez direla kontuan hartuz gero. Etimoari bagagozkio, *urte + -eta* dateke aukera bat (cf. URTEAGA); bestea herskariaren artean aurrerako asimilazioa gertatu dela kontu egitea.

¹⁰⁰⁴ Atzerrian egindako bi mapatan *Uronta* salbuespena irakurtzen da (1652, S.AB eta 1690, G.Can.).

USASETA ihartuta dago, lehenbiziko aipamena 1942. urteko mapa batean aurkitu dugulako (*Usaseta*, 1942, IGC1) eta bigarrena, eta azkena, 1953. urteko beste karta batean (*Usaseta*, 1953, IGC2). Erratua izan liteke, iturria ez delako fidagarria.

USATEGIETA (*usategi* + *-eta*; *usategi* tokia') oikonimoaren aurreneko agerraldiak 16. mendekoak dira (*Usateguieta*, 1569, HUA18, 30 au.; 1576, HUA20, 8 au.) eta ordutik *Usateguieta* forma aurkitu dugu idazkietan beti (1628, DUA1; 1702, HUA29; 1714, HUA30, 122 bin.; 1739, HUA36; 1773, VEK1A; 1797-1833, HGR2, 66 au.; 1797-1833, HGR2, 71 au.; 1843, HUA43; 1845-1846, HTR1, 1 au.; 1864, HUA47 eta 1857, HUA48, 47 or.). Sabuespena atzizkirik ez duen 1683. urteko testigutza da (*Usategui*, HUA28) eta 20. mendean ere *Usateguieta* nagusitzen da (1911, IM; 1935, HUA57, 342 or.; 1937, AB; 1944, GH02; 1962, UTC; 1983, GFA2; 1980, IGN1 eta 1981, SGE2). Belarriz *Usateita* ([úsatej̥tà], Ai., Amu.) / [usátej̥tà], Ai. / [usatéj̥tà], Amu. / [úsatéj̥tà], Amu.) aldakia jaso dugu guk, *-i* + *-eta* > *-ita* laburtzearen lekuko dena, *Usategieta* (1989, HUTB) eta *Usategietako gaña* (1989, HUTB) formak ere zerrendatuak dauden arren. Oinarria *usategi* generikoa da, *izena* + *atzizkia* osaketa duena.

ZALALURRETA formaren erreferentziak 1951. urteko amilaramenduan aurkitu ditugu (*Susaca o Zalalurreta*, 1951, *helechal*, *argomal*, UUA18); bigarren zatia *lur* izena dela argi samar badago ere, aurrenekoaren jatorria ezezaguna da.

ZELAITXOETA (*zelai* + *-txo* + *-eta*; 'zelai txikia dagoen tokia') espezifiko eratorriaren idatzizko aurreneko lekukoa 18. mendearen amaierakoa da eta ez dago *-o* + *-eta* > *-ota* murriztapenaren zantzurik (*Celai-choeta*, 1794-1831, UGR3, 12 au.); beste biak 20. mendekoak dira eta *-oe-* > *-ue-* disimilazioa dago (*Chusaca y Celaichueta*, 1951, *helechal*, UUA18; *Chusaca y Celaichueta*, 1951, *argomal*, UUA18); ahozko tradizioan aldaera murriztua (*-o* + *-eta* > *-ota*) nagusitzen da (*Zelatxota* [zélátxotà], Ai. eta Po. / *Zelaitxota* [zélaj̥txótà], Amu.). *Zelai* generikoa eta *-txo* txikigarria daude hemen eta, beraz, toponimoak *izena* + *atzizkia* + *atzizkia* egitura du. Cf. ZELAITXO eta ZELAITXOKO INDARRETXE.

ZELAITOKIETA. *Zelai* eta *toki* izenak osagaitzat dituen toponimo honen berri bakarra ahozkoa da eta *-i* + *-eta* > *-ita* erredukzioaren emaitza da (*Zelaitokita* [zélaitokità], Amu.). Toponimo berri samarra dirudi.

ZELAIZARRETA toponimoaren testigantza 18. mende amierakoa da (*Celaizarreta*, 1794-1831, UGR3, 18 au.); oraingo honetan *zelai* izena eta *zahar* izenondoa ditugula dirudi ('lehen zelaia zen aurkintza?').

ZERRITOKIETA (*txerritoki* + *eta*; 'txerri tokia?') oronimoaren aipamenak ahozko tradizioetik jasoak dira eta hiruretan *-i* + *-eta* > *-ita* murriztapena burutu dela ikusten da (*Zerritokita*, 1989, HUTB; *Zerritokitako sansonarriya*, 1989, HUTB); dardarkari aurrean bokal irekia duen aldaera ere azpimarratu nahi dugu (*Txarritokita*, 1989, HUTB). *Zerri* eta *toki* izenez osatutako *zerritoki* da oinarria.

ZOLABIETA formaren testigutzak 20. mendeko kartografiatik datoz (*Regata de Zolabieta* (1942, IGC1; 1953, IGC2; *Regato de Zolabiuta*, 1981, SGE2), baina iturriak ez dira fidagarriak, eta itxuratxartutako forma dateke.

ZUATZETA (*zuhaitz* + *-eta*; 'zuhaitz tokia). Lehenbiziko lekukotasuna 1640. urtekoa da (*Zuaceta*, 1640, LMZ, 165 or.) eta, harrezkero, 18., 19. eta 20. mendeetako idazkietan bi aldaera erabiltzen dira; batetik, —lehen aipamenaren eredua jarraituz— hasierako txistukariren ondoren *-ua-* hiatoa dutenak daude (*Zuatzeta azpia*, 1794-1831, UGR3, 7 au.; *Zuazeta azpia*, 1794-1831, UGR3, 11 au.; *Zuaceta*, 1855, UEA1; *Zuatzeta*, 1863, URU, 148 bin.; *Zuaceta*, 1857, HUA48, 72 or.; *Zuaceta-azpia*, 1846-1847, UTR2, 36 au.; *Zuatzeta-goicoa*, 1951, UUA18) eta, bestetik, ezpainbikoa duten formak ditugu (*Zubaceta*, 1845-1846, UTR1, 35 au.; *Zubatzeta*, 1863, URU, 148 bin.; *Zubaltzeta*, 1930, *punto*, UUA7; *Zubaltzeta*, 1931, UUA8; *Zubaltzeta*, 1951, *antepuertas*, UUA18; *Zubaltzeta-aldea*, 1951, *herbal*, UUA18; *Zubaltzeta-aldia*, 1951, *herbal*, UUA18); hala berean, *Sugaceta* (1863, URU, 148 bin.) forma ere azaltzen da behin. Ahozko tradizioetik *Zuatzeta* ([zúatzetà], K.) jaso dugu guk, hau da, *-b-* igurzkaria gabe ahoskatu digute berriemaileek, baina *Zubaltzeta* (1989, UUTB) aldaera ere bildua dago.

ZUBIZARRETA (*zubi* + *zahar* + *-eta*; ‘zubi zaharraren lekua’) odonimoaren lekukotasun bakarra ahoz bildua da (*Zubizarreta*, 1989, HUTB), baina agerikoa da oinarrian *zubi* izena eta *zahar* izenondoa ditugula; hortaz, hemen ere berrekailuak ez du ugaritasuna adierazten.

ZULOETA (*zulo* + *-eta*) saroiak nahiko ibilbide luzea du idatzizko tradizioan eta, hain justu, lehenbiziko aipamena 1178. urtekoa da¹⁰⁰⁵ (*Zuloeta*, IKA3). Bi multzo nagusi aurkitu ditugu iturri idatzietan orduz geroztik; alde batetik elkargunean *-oe-* hiatoa duten *Çuloeta* (1516, HUA7; 1632, HUA26, 153 au.), *Culoeta* (1538, HUA9), *Zuloeta* (1607, HUA23; 1628, DUA1; 1683, HUA28; 1780, HUA39; 1838, DUA4; 1855, UEA1; 1863, URU, 144 bin.; 1863, URU, 145 bin.; 1863, URU, 156 bin.; 1863, HUA56; 1870, HUA55; 1879, HUA49; 1960, UZA; 1976, TA, 17 or.) eta *Zuloetta* (1773, VEK1; 1773, VEK1A) daude eta, bestetik, (*-o* + *-eta* > *-u* + *-eta* aldaketaren ondorioz) elkargunean *-ue-* duen *Zulueta* dugu (1683, HUA28; 1780, HUA39; 1848, UINGR2, 1096 zenb.; 1855-1857, UTR8, 47 au.; 1898, EGZ; 1931, UUA8; 1937, AB; 1942, UUA10D; 1944, GH01; 1944, UUA15; 1945, UUA15; 1951, UUA18; 1960, CA; 1960, GS; 1983, GFA2; 1983, IGN2); ohartu, espero izatekoa zenez, *-ue-* dutenak (1683) *-oe-* dutenak (1178) baino beranduago azaltzen direla dokumentazioan. Ahozko tradizioari bagagozkio, bi joera ikusten dira elkargunean. Lehenik eta behin, *-o* + *-eta* > *-ota* murriztapena garatu formak jaso ditugu (*Zulota* [zúlotàn], Ai., in. / [zúlotakuà], Ai., l.g. / [zúlotákua], Amu., l.g. / [zulotákua], Amu., l.g.); bigarrenik *-o* + *-eta* > *-ueta* disimilazioa erakusten duten testigantzak daude (*Zulueta* [zuluéta], Mik.; *Zuluetako bordak* [zúlwetakò bórdàk], Bez., Larr.) eta, azkenik (*-o* + *-eta* >) *-ueta* > *-uta* erredukzioaren ondorio den aldaera dugu (*Zuluta* [zúlutà], Ai., Mik., Po. / [zúlutákua], Ak., l.g. / [zúlutàn], Amu., in. / [zúlutatik], Amu., abl.). Erroa *zulo* izena da¹⁰⁰⁶ eta, zentzu horretan, ZULOETA zokoan dagoen tokia da, baina ez da ospela, egutera baizik. Horrez gainera, aparteko zulorik edo leizerik ez da ezagutzen han, egun bederik.

¹⁰⁰⁵ Cf. Iratxeko dokumentazioan aipatu *Çulloaga* (1099); *FHV*, 481.

¹⁰⁰⁶ Hizkuntzaren ondare zaharreko zenbait hitzek *r* bihurtu ez den bokal arteko *l* dute, eta *zul(h)o* da horietako bat (*FHV*, 320).

ZULOZARRETA (*zulo* + *zahar* + *-eta*). Bizkar honen berri informatzaile batek ematen du (*Zulozarreta* [zúlozarretà], Ollok.) eta oinarriaren osagaiak *zulo* izena eta *zahar* izenondoa direla irudi du, baina *-tzar* berrekailua egotea ez da ezinezkoa.

Azkenik, ZUZUETA toponimoaren harira, diogun ihartua dagoela eta erakuskari bakarra 1932. urteko dokumentu batean aurkitu dugula (*Zuzueta*, HUA57, 391 or.). *Zuzu*-ren nondik norakoa ez dago agerian, eta lekukotza bakarra dagoenez gero, beste zerbaiten itxuratzartzea izan liteke. Etimoari dagokionean, iturburua Mitxelenak (*AV*, 634) aipatzen duen *zuzun* zuhaitz-izena (*Populus tremula*) izan liteke (**Zuzuneta* > *Zuzueta*).

Asko idatzi da *-eta* atzizkiaren jatorriaz¹⁰⁰⁷ eta iritziak bereiz dabilta oraindik, auzi horri dagokionean. Schuchardtek¹⁰⁰⁸, esate baterako, latinetik datorkeela deritzo, *-etum* atzizkiaren (multzokariaren) pluraleko *-eta* aldaeratik hain zuzen (erromantzez *-eda*). Alabaina, beste ikertzaile batzuk ez dira uste berekoak eta, zenbait etsenplu jartzearen, oroit dezagun Azkuerentzat¹⁰⁰⁹, adibidez, *e bokal eufonikoaz* eta *-ta* atzizkiaz dagoela osatua eta, ildo beretik, Caro Barojak¹⁰¹⁰ ez duela uste latinetik datorrenik. Irigoienek (1990: 182) “pluralizatzailea” deitzen dio, bere iritziz, euskal pluraletik datorrelako (1994: 128) eta Mitxelenak¹⁰¹¹ ere zailtasunak ikusten dizkio latinetiko etorkiari (*FHV*, 248). Gaurko zenbait ikertzailek, ordea, Schuchardtekin bat egiten dute, eta berrekailuaren iturburua latinetikoko *-eta* dela deritzotze, Salaberrik (2005: 100) kasurako. Zehazkiro, Uxueko irakasleak sorburua *-etum* multzokariaren plural neutroa delako ustekizunarekin bat egiten du (*-edo* erromantzez). Azkenik, euskal artikulua definituaren gainean ari delarik eta 1025eko Arabako herrien zerrendan ageri diren zenbait izenen argitan (*Erroheta*, *Bagoheta*...), Manterolak (2006: 674) adierazten du *-eta* atzizkia ez dela latinetik mailegatu eta *-ta* bakartu genezakeela (*e-ta*), leku-kasuetakoarekin lotuz. Beste zatiak, bokal erdikoak alegia, erakusletiko jatorria luke.

¹⁰⁰⁷ Atzizkiaren esanahi eta jatorriaz 20. gizaldian esandakoaz ikus *EAEATB*, 63-65 zein Agud & Tovar (1989: IV; *-Eta* sarrera).

¹⁰⁰⁸ “... desde Schuchardt se piensa, aunque quedan graves dificultades, que procede del lat. *-eta*, pl. del colectivo *-etum*”; *FHV*, 248.

¹⁰⁰⁹ *DVEF*, 439.

¹⁰¹⁰ *HGPV*, 159.

¹⁰¹¹ Ikus, baita ere, *FHV*, 528-529; 1971: 245-246 eta *AV*, 235 eta 373.

Zentzuari dagokionez, Azkuek (1984 [1905]: 439) sarritan aniztasuna adierazten duten toponimoen osagaia dela azpimarratzen du eta Aranaren (1930: 765) iritziz *-eta* pluralgilea baizik ez da. Caro Barojak (1990 [1945]: 136), hasiera batean, atzizkiak batzuetan ‘aniztasuna eta lekua’ eta beste batzuetan ‘lekua’ bakarrik esan nahi duela proposatzen du, baina aurrerago lekuaz eta ugaritasunaz mintzo da¹⁰¹².

Aurrekoaren harira, esan dezagun gure esparruan *-eta* 12. menderako agertzen dela idazkietan (*Zuloeta*, 1178) eta toponimo frankoren osagaia dela, baina beti ugaritasuna adierazten duela ezin da esan, konparaziora, AKOLAITURRIETA toponimoaren kasuan garbi dagoelako leku zentzua besterik ez duela.

Caro Barojaren (1980: 159) aburuz, *-Ø / -aga / -eta* bukaerak baliokideak dira eta, ildo horretan, badaude gurean *-eta / -Ø* txandaketaren erakusgarriak tradizio idatzian¹⁰¹³, MUGARRIETA (1628) edota ARRIURDIÑETA (1843) konparaziora (ikus 8.3.2.§), eta ahozko tradizioan ere bai (ikus MINETA¹⁰¹⁴). Bidenabar, nabarmentzekoa da *-eta* atzizkiaren aurretik, oinarrian, beste atzizki bat duen toponimo baten lehen agerraldia (*-tegi + -eta*) 19. mende erdialdekoa dela gurean (ESTEGIETAKO ATAKAKO TXABALA, 1831-1845).

Mitxelena (1971: 244-245) *-keta* aldaera normalki txistukari ondoren azaltzen dela zehazten du eta, ñabardura horri erreparatuz gero, gure esparruan *-keta* duten bi toponimoetatik bata txistukaria du aurretik (AZKETA) eta besteak sudurkaria¹⁰¹⁵ (ASTINKETA). *-Keta* duen izen baten aurreneko agerraldia (*-z- + -eta > -zketa*) 18. mendearen amaiera aldekoa da (1794-1831).

¹⁰¹² Caro Baroja (1980: 159).

¹⁰¹³ *-aga / -eta* txandaketa dela eta, ikus 8.1.2.

¹⁰¹⁴ Bada jabego genitiboaren hondarkiz zein atzizki toponimikoz horniturik (*-eta / -ren*) azaltzen den ale bat (GEREZIETAKO MALKORRA / GEREZIAREN MALKORRA).

¹⁰¹⁵ Gauza jakina da aldi oro ez da horrela gertatzen, esate baterako, Ameskoako limitazioetan *Iturriketa* parajea dagoelako (*Iturriqueta*, 1897; *NTEM-XXII*, 234); hasieran txistukari ondoan gelditu zen bukaera gero atzizkitzat hartu eta edozein oinarri erantsi zitzaion.

Oro har oinarrien azken bokaletan aldaketa gutxi antzematen dira 12. mendetik hona (cf. *FHV*, 528-539). Aipagarriena, *-R-* > *-l-* da, bigarren osagaia dardarkari anizkunarekin amaitzen denean garatzen dena (ARNABARRETA > *Arnabaleta*). Berria ematen du, halere, ahoz besterik ez delako lekukotzen disimilazioa.

Berrekailua hartu duten oinarri gehienak izen elkartuak dira, hau da, osaketa arrunta *izena + izena + -eta* edota *izena + izenondoa + -eta*. Are gehiago: lehen zati konposatuak dituzten toponimoak bakunak (erroak) dituztenak halako bi dira. Bi kasuetan ia toponimoen erdiak ahozko lekukotasunak baizik ez dituzte eta hainbateko horri 20. gizaldian agertzen direnak gehitu behar zaizkio. Ñabarduretan sartuz gero, bi multzoetan idatzizko erakuskariak dituzten izen gehienak 18. eta 19. gizaldietan azaltzen dira eta aipamen zaharragoak oso gutxi dira, 12. gizaldiko bana lekuko badaude ere.

Erroen sailean landareak (*elorri, gerezi, gorosti, hagin, haritz, mizpira, pago, urki*), izen geografikoak (*aldapa, erreten, harkaitz, iturri, larre, muga, sarats, tunel, zulo*), abereak (*erle, urde*) eta gizakizkoak (*apaiz*) kausitu ditugu. Izen espezifikokoak ere badira tartean (*Akolaiturri, Alduruiturri, Arrilimuri, Oindoko aldapa*) eta, hain zuzen, horrelako toponimoek garbi erakusten dute *-eta* atzizkiak ez duela beti ugaritasuna adierazten. *Belekabi, Bordazar, Dantzatoki, Frantziputzu, Galtzadaberri, Lamberrizar, Larrezuri, Linaputzu, Pagoluze, Zelaitoki, Zelaitxo* eta *Zulozar* oinarriak ere izen espezifikokoak izan litezke. Jatorri eta izaera iluneko lehen zatiak ere badaude noski, *Arteskin-, Papur-, Estegui-, Eçaic-* eta *Lindo-*, besteak beste.

Izena + izena egitura duten oinarrien multzoari erreparatuz gero, bigarren izena termino geografikoa da gehienetan: *ondar + iturri, azkonar + zulo, zelai + toki*. Badaude *zenbakia + izen geografikoa* egitura dutenak, *bost + haitz / haritz, hiru + iturri* edota *hiru + haitz / haritz*, adibidez, baina gutxi dira horrelakoak. *Izena + izenondoa* osaketa duten lehen zatiak ere ez dira gutxi¹⁰¹⁶ eta *haritz + makur, bide + gorri* eta *lanberri + zahar* dira mostra batzuk. Oinarrien lehen osagaitako gehien azaltzen den terminoa

¹⁰¹⁶ Mitxelenak (1971: 243) esandakoa berresten da hemen, gure esparruan *-eta* atzizkia beti *izena + izenondoa* bikotearen ondoren azaltzen delako, eta inoiz ez tartean.

harri (*har-*) da eta *bide*, *elorri*, *haltz*, *lohi* eta *zelai* ere behin baino gehiagotan lekukotzen dira. Bigarren osagaien artean *iturri* eta *zulo* izenak nabarmendu nahi ditugu, eta batez ere *zahar* izenondoa, hamar toponimotan azaltzen baita gutxienez.

Bi atzikzi dituzten toki-izenez labur mintzatuko gara. Gehienetan oinarriak izen generikoak dira (*hariztegi* / *harizti*, *haztegi*, *mintegi*, *txerritegi*...), baina, asko ez izan arren, badira *-eta*-ren aurretik *-txo* txikigarria dutenak ere¹⁰¹⁷ (*elorri* - + - *txo*; *haran*- + -*txo*; *zelai*- + -*txo*). Amaitzeko, *-eta* atzikzia hartu duten erro eta oinarriei kasu eginez gero, diogun, salbuespenak salbuespen, erliebe malkartsua eta landaretza anitza dituen paisaia irudika litekeela, baina, guztien gainetik, ezaugarri bat gailentzen da: gure esparrua inguru gizakitua dela oso.

¹⁰¹⁷ Oinarrian *-txo* atzikzia duen toponimo baten lehen testigutza 1794-1831koa da.

Hersketak eta murriztapenak tradizio idatzian

1989

*-i + -eta > -ita**-e + -eta > -ieta**-i + -eta > -ieta*

1950

*-o + -eta > -ueta**-u + -eta > -ueta**-i + -eta > -ita**-e + -eta > -ieta**-i + -eta > -ieta*

1900

*-o + -eta > -ota**-o + -eta > -ueta**-u + -eta > -ueta**-e + -eta > -ieta**-e + -eta > -eeta**-i + -eta > -ieta**-o + -eta > -ota**-o + -eta > -oeta*

1850

*-u + -eta > -ueta**-a + -eta > -eta**-i + -eta > -ita**-i + -eta > -ieta**-o + -eta > -oeta*

18.-19.

*-i + -eta > -ita**-o + -eta > -oeta**-i + -eta > -ieta**-u + -eta > -ueta*

1700

*-i + -eta > -ieta**-i + -eta > -ieta**-o + -eta > -oeta*

1600

*-o + -eta > -ueta**-u + -eta > -ueta*

16.

-i + -eta > -ieta

1400

-i + -eta > -ieta

12.

-o + -eta > -oeta

Hersketak eta murriztapenak ahozko tradizioan

21.

*-a + -eta > -ata**-a + -eta > -eta**-e + -eta > -ieta**-i + -eta > -ita**-i + -eta > -eta**-i + -eta > -ieta**-o + -eta > -ota**-u + -eta > -uta**-o + -eta > -ueta**-u + -eta > -ueta*

1989

-ueta > -uta

-Aga atzizkia

Ezaguna da, behin baino gehiagotan, ahozko lekukotasunetan bereziki, *-aga* atzizkiak artikularen itxura hartzen duela, bokal arteko kontsonante belarraren erorketa dela medio, elkarren ondoan gelditutako bi bokalek bat egiten dutelako (*-aga > *-aa > a*). Beraz, izen espezifiko eratorrien amaierako *-a* hori artikulua edo *-aga* atzizkiaren bilakaera izan liteke, eta dokumentaziorik ez dagoenean etorki zehatza zein den jakitea lan zaila bihurtzen da. Hori horrela delarik, atzizki toponimikoa agerian duten izenez gainera, *-aga* izan lezaketenez ere arduratuko gara azpiatal honetan, ahozko tradizioak edo dokumentazioak horretarako bide emanaz gero behintzat.

Hori argiturik, has gaitezen AGINAGA (*[h]agin + -aga*; ‘hagin lekua’) oronimoarekin. Idatzizko aurreneko aipamena 1467. urtekoa da (*Aguinaga*, HUA5) eta 15.-18. mendeetako izkribuetan forma osoa kausitu dugu ia beti, atzizkia osorik duena, alegia. Ñabarduretan sartuz gero, *-i-* bokalaren ondoko sudurkaria 1773. urteko *Aguiñaga* (VEK1A eta VEK1B) aipamenean baizik ez da azaltzen sabaikariturik eta, bestalde, atzizkiaren tokian soilik *-a* duten hiru testigantzak 1944. urtekoak dira, iturri berekoak hirurak (*Aguiña*, 1944, GHO1, GHO2; *Altos de Aguiña*, 1944, GHO1). Informatzaileei jaso dizkiegun adibide guztietan *-aga > -a* itxuraldaketa garatu da eta, ondorioz, atzizkiak mugatu singularreko kasu markaren eite bera du (*Agiña* [ágiñà], K.; *Aiña* [aiñà], Id.). Alabaina, leku genitiboan deklinatzean ez dago loturazko *-e-* bokalaren zantzurik (*Agiñako tontorra* [ágiñakò tóntorrà], Txab. 1 / **Agiñeko tontorra*) eta *mendi* generikoa eranstea ere ez da azken bokalean inolako aldaketarik burutzen (*Agiñamendi* [ágiñamendi], Txab. 1 vs. **Agiñemendi*).

AKURRIKA saroi-izenaren kasua apartekoa da. 1628. urteko idazki baten kopian azaltzen da aurreneko aldiz, baina okerreko erreferentziak dira han irakur litezkeenak¹⁰¹⁸ (*Acurriaza / Alurriaza*, DUA1). Idatzizko gainerako erreferentziak *Azurriaga* (1683, HUA28), *Acurriaga* (1773, VEK1A) eta *Acurrica* (1868, DJE) dira eta berriemaile guztiek bokal artean herskari ahoskabez ebakitzen dute¹⁰¹⁹ (*Akurrika*).

¹⁰¹⁸ Iturria ez da fidagarria eta litekeena da toponimoa berridatzi zuenak *-g-* hizkia *-z-* luze edo gotikoarekin nahasi izatea.

¹⁰¹⁹ Deklinabide hondarkia hartu dutenetan ez dago aldaketarik (*Akurrikako murrua* [ákurrikakò múrruà], Mari. 2).

Hori dela eta, garbi dago AKURRIKA forma *-aga* > *-aka* aldaketaren adibidea dela¹⁰²⁰, Caro Barojak (1990 [1945]: 204) proposaturikoaren alderantzizko bilakabidearena alegia¹⁰²¹. Badira etsenplu gehiago gure eremutik kanpo, *Meaga* / *Meaka* edota *Lesaga* / *Lesaka* bikoak kasu, eta, hain zuzen, Irigoienek (1975: 104) horrelako pareen azterketari garrantzia handia ematen die. *Akurri*- oinarria ez da gardena eta Mitxelenak (*AV*, 27) aipatutako *Acuriola* / *Acurriola* toponimoekin izan lezake zerikusia, gurean aldi oro dardarkari anizkuna badu ere¹⁰²².

ALLANGUAGA. Atzizkia osorik duen aipamen bakarra 1568. urtekoa da (*Allanguaga*, LMM, 151 or.), beste lekukotasunak *Allange* (1570, LMM, 151 or.) eta *Allangua* (18.-19., LMM, 151 or.) forma laburtuak direlako. Ildo beretik, *Allango erreka* (1988, OBIE) eta *Allango sarobia* (1988, OBIE) toponimoak daude bilduak gure esparruan, baina aurrenekoarekin zerikusia dutela ezin da ziurtatu. *Allangua*- oinarriak etorki iluna du¹⁰²³.

ALTZEGA oikonimoaren aipamenekin 15. mendean egin dugu topo aurrenekoz (haltz + *-aga*; '*Alnus glutinosa* motako zuhaitzak dauden tokia') eta azpimarratu beharra dago deitura moduan erabiltzen dela: *Martin Perez de Alzaga* (1461, LMD, 411 or.), *Martin Perez de Alçaga* (1467, HUA5) eta *Martin Perez de Alçaga* (1478, JGL, 159 or.). 15. mendean *Alçaga* forma nagusitzen da, baina 16. mendean *Alçega* (1546, HUA11, 25 au. eta 32 au.) / *Alzega* (1584, EHA1) aldaera baizik ez dugu aurkitu¹⁰²⁴ eta aurrerantzean ere, 20. mende arte, bokal erdikoa dute idatzizko aipamen guztiek (*Alcega*, 1928, HUA57, 180 or.; *Alcega-azpiya*, 1920, HUA57, 257 or.). Bokal arteko

¹⁰²⁰ Eleizalde (1916: 25) *-aga* atzizkiaren *-aka* aldaera aipatzen du.

¹⁰²¹ Iglesiasek (2000: 292) *Mendiacq* < *Mendiaga* etsenplua biltzen du. Bestalde, Mitxelenak (1964b: 86) oharrarazten du *-ika* (Bizkaian eta ugari dena) gutxi ageri dela Gipuzkoan zein Nafarroan.

¹⁰²² Kerexetak (1992: 205) Muruetako *Acurio barrena*, *Acurio de medio* eta *Acurio goicoa* (1704) baserri-izenen berri ematen du. Cf. González de Durana (1981: 106).

¹⁰²³ Cf. Arabako lautadan dagoen *Alangua* herri-izena.

¹⁰²⁴ "Desde antiguo se documentan en Hernani las historias relacionadas con la casa solar de **ALCEGA**: Digamos de entrada que en la documentación de los siglos XV y XVI aparece normalmente escrito **Alçaga** (Alzaga) y posteriormente se entremezclan ambos apellidos **Alçaga** y **Alcega**, siendo este último el dominante en escrituras de siglos posteriores;". Migel Rezolak *El Diario Vasco* egunkarian 1980ko ekainaren 20an argitaratua. Cf. Aramaioko *Alzaga* baserria; Lopez de Gereñu (1989: 34).

kontsonante belarra gabe behin azaltzen da idatziz (*Alzea*, 1928, JMB3, 268 or.), baina ahoz *-ea* amaiera duen aldaera gailentzen da.

ARZABALAGA (*[h]arri + zabal + -aga*; ‘harlauza tokia¹⁰²⁵’) izen espezifikoaren bi testigantzak 18. mendekoak dira (*Arzaualaga*, 1702, HUA29; 1708, HUA.31) eta, ildo horretan, argitu beharrean gara Urnietan badela aurreko horren oinordekoa izan daitekeen toponimo bat, ARRIZABAL hain zuzen, nahiz eta atzizkia osorik duen erakusgarririk ez aurkitu eta oraingo honetan lehen osagaiaren azken bokala ez erori. Azken hori 1868. urteko idazki batean ageri da aurrenekoz (*Arizabal / Arrizabal*, 1868, DJE) eta berriemaile batek ere ezagutzen du (*Arrizabal* [árizabàl], Mari. 2). Errenterian (64-23-4, 64-40-5) badira beste bi ARRIZABAL, biak santsonarriak edo jentilarriak izendatzen dituztenak (ikus 2.12.§), baina, damurik, ARZABALAGAREN oinordeak diren ez dakigu.

ASTIGARRAGA (*astigar + -aga*; ‘*Acer* motako zuhaitzen lekua’) toponimo nagusia 1773ko mapa batean aurkitu dugu lehen aldiz (*Astigarraga*, VEK1A) eta, bestetik, informatzaileek *Astiarra* ([ástiarrà], K.; [ástiarrá], Larra., *adl. s.*) ebakitzen dute¹⁰²⁶, kontsonante belarraren erorketaren ondorioz. Deklinabideko hondarkiak erabiltzean ez da loturazko *-e-* bokala azaltzen (**Asti[g]arreko*).

ATTURRIAGA forma behin bakarrik agertzen da, 1773. urtean hain zuzen (*Legarralde o Atturriaga*, VEK1) eta, saroia izanik, ondoko AKURRIKAREKIN nahasketa gertatu dela uste dugu.

BELARZAGA ere ihartutako toponimoa da; lekukotasun bakarra Hernaniko 1928. urteko amilaramenduan azaldu zaigu (*Belarzaga*, HUA57, 813 or.). Oinarrian *belar* izena eta *-tza* atzizkia dituzkegu (*belar + -za + -aga*; ‘belardi tokia’).

BESALAGA. Honen bi aipamenak 18. mendearen amaierakoak dira, bai *Besalaga* (1794-1831, UGR3, 17 au.) bai *-azpi* bereizgarria duen *Besalaga azpia* (1794-1831,

¹⁰²⁵ Cf. *DVEF*, 232 or.

¹⁰²⁶ Egon, idazten den bezala ahoskatzen dutenak badaude.

UGR3, 17 au.). *Besal-* oinarria *gesal* izenaren aldaera izan daiteke, disimilazioaren eraginez ($G \rightarrow g > B \rightarrow b$).

BIDABERRIAGA ere (*bide* + *berri* + *-aga*; ‘bide berria dagoen tokia’) idatzizko toponimoa da. Bi mostrak 1427. urteko idazki batean eta 16. mendean egindako kopian kausitu ditugu (*Bidaberriaga*, 1427, HUA1; *Bidaberriaga*, 16., HUA2). Ohar bedi irakurlea bietan *-a-* dugula lehen osagaiaren amaieran eta bistakoa da, bestetik, *-aga* atzizkiak ez duela ugaritasuna adierazten (cf. OLABERRIAGA); aitzitik, toki adiera du.

ETXERREAGAKO SAROIA. ETXERREAGAKO LOTEA (*etxe* + *erre*¹⁰²⁷ + *-aga*; ‘etxe errearen aurkintza’). Gure esparruko bi izenburuon iturburua *Etxerreaga* oikonimoa da eta, ildo horretan, haren aurreneko aipamena itxuraldaturik dagoela azpimarratu nahi dugu (*Iñigo de Cherreaga*, 1467, HUA5), *De Echerreaga* > *decherreaga* > *de Cherreaga* aldaketa grafikoa gertatu baita. Lau gizaldi geroago txistukariaren ondoan *-ee-* digramarekin azaltzen da (*Echeerreaga*, 1857, HUA48, 45 or.), baina salbuespena da hori. Berriemaileek, bestetik, hitz amaieran bokal irekiarekin ahoskatzen dute, deklinatutako formak barne (*Etxerreako sarobia* [etxérreakò sárobià], Txab. 1). Toponimoaren osagaiak *etxe* izena eta *erre* izenondoa dira eta ez dirudi, hortaz, hemen *-aga* atzizkiak plural zentzua duenik.

FAGOLLAGA (*pago* + *bil* ‘biribil’ + *-aga*; ‘pago biribilen tokia’) idatzizko tradizio naroa duen toponimoa da. Lehen aipamena 1573. urtekoa da eta hitz hasieran igurzkari ezpain-horzkaria du (*Fagollaga*, HUA19, 29 au.) eta, ildo beretik, 16., 17., 18., 19. zein 20. mendeetako idatzizko erakusgarri gehienak ere igurzkariaz hasten dira, FAGOAGA toponimoaren kasuan ez bezala. Herskari ezpainbikoa dutenak sei dira guztira; aurreneko biak 18. mendekoak dira (*Pagollaga*, 1773, VEK1A; 1797-1833, HGR2, 43 au.) eta beste laurak 20. mendekoak; *B-*rekin hasten den adibiderik ez dugu aurkitu. Ahozko tradizioan hitz hasieran herskari ezpainbikoa duten testigantzak nagusitzen dira eta xehetasunei erreparatuz gero, informatzaileek (*Paolla* ([páóllà], K.) ahoskatzen dute maizenik, bokal arteko igurzkari belarraren erorketaren ondorioz; salbuespenak badira, horratik, *Paollaa* ([paóllaatik], Ak., *abl.*; *Paollaga* [paóllagà], Txil.) konparaziora. Bide

¹⁰²⁷ Cf. Arabako 1025. urteko *Olhaerrea* edo Belateko *Benterrea* (Nafarroan).

batez, diogun leku genitiboaren hondarkia hartu duten forma guztietan ez dagoela loturazko *-e-* bokalaren zantzurik (*Paollako eskola* [paóllakò éskolà], Txil.). Mitxelenak (*AV*, 483) eta Irigoienek (1986: 220-221) irudiko *-olla-* formak *-ola* atzizkiarekin du zerikusia (*Fago-* + *-ol(l)a-* + *-aga*), baina Gipuzkoan etorkia hori izatea neke da, Euskal Herriko alderdi erromantzatuan ez bezala. Egiantz handiagokoa iruditzen zaigu oinarrian *pago* + *bil* dagoela pentsatzea (**Pagobillaga*), Iñigok (1996: 309) Iturengo *Pagobilla*-ren kasuan eginten duen bezala¹⁰²⁸ (Cf. Goizuetako *Pagobilleta*¹⁰²⁹), besteak beste, *bil* forma (*biribil*) gehiagotan ageri delako gure eremuan¹⁰³⁰. Agerikoa da **Fago-* osagaia *pago* zuhaitz izenarekin dagoela lotua¹⁰³¹, baita, etsenplu honetan, *F-* > *P-* aldaketa nahiko berria dela, hots, bigarrenkaria dela, eta ez datorrela zuzenean *B*-tik¹⁰³² (**Bagobillaga*), berriago litzatekeen **Fagobillaga*-tik baizik. Zentzu horretan, gure esparruko FAGOLLAGA zein PAGOAGA herskariak ahoskatzen dira arrunki egun, baina, itxura denez, *F-* > *P-* aldaketa ez da bi kasuetan batera garatu eta, adibidez, gaur egun, bata igurzkariak eta bestea herskariak idazten dira oraindik kartografian eta abarretan¹⁰³³; gainera, *Fagollaga* bizirik dago ahozko tradizioan.

FRANTZESILLAGA (*Frantzesillo* + *-aga*; ‘*Frantzesillo*-ren [bizi]lekua’) oikonimoaren lekukotasun zaharrena 1569. urtekoa da (*Franzesillaga*, LMM, 167 or.) eta badira erakuskari gehiago, 1857. urteko baserri-izendegian dauden *Francesillaga-berri* (HUA 54, 61 or.) eta *Francesillaga-zar* (HUA 54, 61 or.) adibidez. Informatzaileek txistukari afrikariarekin ebakitzen dute eta, bestalde, erreferentzia guztiak *-a(g)a* > *-a* bilakaeraren lekuko dira (*Frantzilla berri* [frántzillà bérri], K.; *Frantzilla zar* [frántzillà zár], K.). Mitxelenaren (*AV*, 10) aburuz erroak *Francesillo* pertsona-izenarekin duke zerikusia eta, horrenbestez, zaila da kasu honetan *-aga* multzokaria izatea.

¹⁰²⁸ *Pagobilla* toponimoa *pagolla* formarekin ageri da 1617., 1672., 1810. eta 1882. urteetan. Ahozko tradizioan ere *Pagolla* biltzen du Iñigok.

¹⁰²⁹ “... , y que el dicho mojon puestto en medio del sel de Pagobilleta es el centro y esttendiendose desde el dicho centro en ttoda su circunferencia en ciento y sesenta y ocho brazadas como se esttienden ttodos los seles de Anizlarrea, Eliberria, y Leiza, [...] ; 1780, NAO, 845 bin.; “Traslado del amojonamiento de los seles sitios en el término general de Anizlarrea [...]”.

¹⁰³⁰ Ikus MIKELABIL.

¹⁰³¹ Cf. Arantzadi (1905: 18) eta *AV*, 515.

¹⁰³² Cf. *FHV*, 263-264.

¹⁰³³ Satrustegin (Arakilen), adibidez, *Fagadiaundi* aurkintza dago (*NTEM-XIII*, 109) eta Dorraon (Ergoienan) *Fagaditxiki* zein *Fagomotxeta* ditugu (*Fagamocheta*, 1898; *NTEM-VIII*, 35).

LIZARRAGA (*lizar* + *-aga*; ‘lizar eremua’) izenburu nagusiak toki eta izaki geografiko ezberdinak izendatzen ditu gure esparruan. Bakoitza bere aldetik aztertuko ditugu, baina jatorri bakarrekoak izatearen aukera kontuan hartu beharra dago, bizilekua eta saroia direnez, daitekeena delako bata besteari izena eman izatea. Lehenbiziko aipamena 1569. urtekoa da eta baserriari dagokio (*Lizarraga*, HUA18, 30 au.). Era berean, aurrerantzean idatzizko erakuskari guztietan forma hori errepikatzen da eta generikoak edota bereizgarriak eranstea ere *-aga* atzizkiak bere horretan dirau (*Lizarraga-malda o Errollaburu*, 1935, HUA57, 838 or.; *Lizarraga aldea*, 1920, HUA57, 38 or.); alabaina ahoz *Lizarra* ([lizarrà], Altz.), *Lizarramalda* ([lizarramaldà], Añu., Atx.) eta *Lizarrako erribera* ([lizarrakò érriberà], Atx.) jaso ditugu eta kontuan hartu behar da oinarriaren amaierako bokala *-a-* dela azkeneko lekukotasunean, eta ez *-e-*. Saroiaren idatzizko hiru aipamenak 19. mendekoak dira¹⁰³⁴ (*Lizarraga*, 1855-1857, HTR8, 21 au.; 1855-1857, HTR8, 22 au.; 1860, HINGR2, 6147 zenb.) eta badago harekin lotura duen 20. mendeko beste aipamen bat (*Lizarraga*, 1932, *cuarto de lote n° 176*, HUA57, 894 or.). Ahozko tradizioetik *Lizarrako paraa* ([lizarrakò páraà], Amu.) forma bildu dugu eta, beste behin, *-a(g)a* > *-a* burutu dela ikusten da.

OLABERRIAGA (*ola* + *berri* + *-aga*; ‘ola berriaren tokia’) izenburu nagusiak ere elementu ezberdinak izendatzen ditu inguru berean, baina, izaki geografiko nagusien (saroien eta olaren) arteko loturak ezagunak direnez gero, batera aztertuko ditugu. Aurreneko aipamena (saroia) 1516. urteko idazki batean dago (*Olaberriaga*, HUA7) eta, bestalde, *-aga*-ren orde, *-a* soilik duen lehen testigantza ere larretokiarena da (*Olaverria*, 1632, HUA26, 153 au.). Hitz amaieran atzizkirik edo morfemarik ez duen lehenbizikoa, berriz, 1868koa da eta erreka izendatzen du¹⁰³⁵ (*rio Olaverri*, 1868, DJE). Ildo horretan, hitz amaieran bokal irekia duen aipamena dago urte batzuk geroago eta hura ere ur-ibilguari dagokio (*regata Olaberria-erreca*, 1899, HUA52). Badaude *-aga* atzizkiaren orde *-eta* duten adibideak. Aurreneko biak 19.-20. mendeetakoak dira (*Olaberrieta*, 1899, UUA2; *Olaberrieta*, 1920, HUA57, 520 or.) eta aldaera hori gaurko kartografian ere azaltzen den bera da (erreka beti). Berriemaileek atzizkirik gabe

¹⁰³⁴ Badago *Lizarraga* (1740, HUA30, 541 bin.) aipamena, baina bizilekuari edo saroiari dagokion jakitea zaila da, idazkian izaki geografikoa ez delako zehazten.

¹⁰³⁵ Gure esparruan badago beste OLABERRI bat, bizilekua hura. Lehen aldiz, 1833.-1835. urtean dokumentatzen da (*Olaverria*, 1833-1835, *casa de*, DUA3) eta tradizio idatzian ez dugu inoiz *-aga*-rekin aurkitu.

ahoskatzen dute (*Olaberri* [oláberri] / [ólaberri], Ai., Amu.; *Olaberriko erreka* [ólaberrikò érrèkà], Amu.; *Olaerri* [ólaerri], Amu.; *Olaerrierreka* [ólaerrierrekà], Amu.). *Ola* izena eta *berri* izenondoa daude mintzagai dugun toponimoaren oinarrian eta garbi dago *-aga* atzizkiak ez duela ugaritasuna adierazten¹⁰³⁶.

OREERRIAGA (*orei[n]* + *erri* + *aga*) espezifikoaren idatzizko bi erreferentziak 1583. urteko agiri batetik hartuak dira (*Oreerriaga*, HUA21, 2 bin.; *Horeherriaga*, HUA21, 20 au.) eta, agerikoa den bezala, bigarrenak bi *h* ditu, hori gurean ohikoa ez den arren. Bigarren zatiak *herri* izenarekin zein *berri* eta *erre*¹⁰³⁷ izenondoekin duke zerikusia, baina lehen zatiaren (*[H]ore-) nondik norakoari antzematea nekezagoa da oraindik. Aukera bat *orein* zoonimoa egotea da (cf. *Ororbia*). Guztiaz ere, nabarmendu nahi dugu gure esparruko OREERRIAGAK *Orreaga* toponimo nafarraren antzinako *Orierriaga* aldaeraren eitea duela¹⁰³⁸.

Hurrengo bi formek aurreko toponimoarekin zerikusia izatea ez litzateke harritzeko; OREITURRIAGA eta OREITURRIETA bikoaz ari gara. Lehen aipamena 1561. urtekoa da (*Oreiturrieta*, HUA17, 11 au.); beste hiru aldiz kausitu dugu aldaki hori (*Oreiturrieta*, 1573, HUA19, 7 bin.; *Oreayturrieta*, 1576, HUA20, 8 au.; *Oriturrieta*, 1708, *paraje*, HUA31). *-Aga* berrekailua duen aldaera, ordea, behin azaltzen da, Isastiren liburuan hain zuzen (*Oreiturriaga*, 1625, LMI, 229 or.). Etorkiari doakionez, bigarren osagaia *iturri* da, baina hasierako *Or(e)(a)i*-ren sorburua, goiko etsenpluan bezala, ez dago garbi. Hipotesi bat *Ororbia*-rekin zerikusia izatea da, gauza jakina baita Nafarroako herria 11.-13. gizaldian *Oreiriua*, *Ororiua* formarekin dokumentatzen dela (< *orein* + *ibi* ‘oreinen ibia’) eta, berebat, Mitxelena (*FHV*, 486) **o/rer/i-*. **oreir-* > *orer-* murritzapenaz mintzo dela.

¹⁰³⁶ Inguru horretan saroi eta burdinola bana egon dira.

¹⁰³⁷ Cf. Imotzen (Basaburuan) dagoen *Erretako zuloa* (*NTEM-XLIV*, 147). Hitzak hizpidea ekarrita, gogora dezagun larreak eta soroak lortzeko basoa erretzea ez dela gaur goizeko ihintza. Ikus, esaterako, Concepción Suárez (1992: 325-330).

¹⁰³⁸ Vinsonek (1912: 405-411) *Orerriaga* idazten du, baina Mitxelenak (1964: 38, 125-126) eta gainerakoek *Orierriaga*.

ORKOLAGARI doakionez (*urka-* + *-ola* + *-aga?*), lehen agerraldian deituratzat erabiltzen da (1584ko *Martin de Orcolaga*, EHA1) eta tradizio idatzian forma osoa azaltzen da beti. Hain zuzen, salbuespen bakarra 1920. urteko *Orcola gañe* (HUA57, 7 or.) da eta berriemaileek ere hitz amaieran *-a* duela ahoskatzen dute¹⁰³⁹ (*Orkola* [órkolà], Altz.). *-(E)nea*-rekin ere baliatu da (*Orkolagania* / *Orkolania*, 1989, HUTB)¹⁰⁴⁰ eta *Orkolako gaña* (1989, HUTB) testigantzan ere, leku genitiboaren hondarkia erabiltzean alegia, ez dago loturazko *-e-* bokalaren zantzurik. Toponimoaren jatorria ezkutukoa da, baina Mitxelenak (AV, 588) iradokitakoaren bidetik, baliteke *Urka-* + *-ola* + *-aga* izatea¹⁰⁴¹. Horrela balitz, hitz hasierako bokalaren atzerako asimilazioa genuke.

OSIÑAGA (*osin* + *-aga*; ‘putzu tokia’). 1556. urtean egin dugu topo aurreneko oikonimo honekin (*Osinaga, molino*, AA1, 561 or.) eta hortik aurrera, 20. mende arte, atzizkia osorik duela aurkitu dugu. Berriemaileek, ordea, hitz amaieran bokal irekiarekin ebakitzen dute (*Osiña* [ósinà], K.) eta leku genitiboan deklinatzean ez da loturazko *-e-* bokala garatzen (*Osiñako* zentrala [ósiñakò zéntralà], K.); hala berean, generikoa hartzean ez du amaierako bokala galtzen (*Osiña erreka*, 1989, HUTB).

PAGOAGA (*pago* + *-aga*; ‘pago lekua’) ere baserri-izena da. 1550. urteko agiri batean azaltzen da aurreneko aldiz (*Fagoaga*, HUA14) eta, kontuan har hasieran igurzkari ezpain-horzkariaz dagoela idatzia. Herskari ezpainbikoarekin izkiriaturiko lehen mostra ere 16. mendekoa da, 1595. urtekoa hain zuzen (*Pagoaga*, 1595, HUA10) eta 18. mendetik aurrera *P-*z hasten direnak gailentzen dira (*Pagoaga*, 1773, VEK1), 17. gizaldiko agirietan, artean, *f* hizkiz adieraziagatik (ikus FAGOLLAGA). Bada gizaldi horretan ezpainbiko ahostunaz idatzitako lekukotza bat, 1773. urteko mapa batean dagoena¹⁰⁴² (*Casa de Bagoaga*, VEK1B). Berriemaileek hitz hasieran herskari ahoskabea eta amaieran *-a* duela (*-aga* > *-a*) ahoskatzen dute (*Pagua* [páguà], K.) eta

¹⁰³⁹ *Orkolaga* (1989, HUTB) ere zerrendatuta dago.

¹⁰⁴⁰ ORKOLAGA auzotik gertu dago.

¹⁰⁴¹ Ikus 8.1.1.§, s. v. *Urkamendi*.

¹⁰⁴² *Bago* / *pago* banaketa, Mitxelenak adierazi bezala (FHV, 51, 241), dialekto-irizpideei ez dagoela lotua egiaztatzen da. Cf. González de Viñaspre & Uribarrena (2005b: 406).

deklinabide hondarkiak eranstea oinarriaren amaierako bokala ez da aldatzen (*Paguako itturriya* [páguakò íturriyà], K.).

PIKOAGA (*piku* + *-aga*; ‘piku lekua’) etxe-izenak aurreko toponimoaren eitea du. Idatzizko aurreneko erakuskaria 16. gizaldikoa da oraingo honetan ere, 1585. urteko bataio-liburu batean *Maria de Picoaga* (EHA1) izena irakur baitaiteke¹⁰⁴³. Orduz geroztik *Picoaga* forma azaltzen da usaian idatzizko tradizioan, berriak diren *Pikoetxe Berri* (1983, IGN2) eta *Caserío Pikoetxe Berri* (1983, IGN2) salbuespenak topatu baditugu ere. Informatzaileek *Pikua* ([píkuà], K.) baliatzen dute¹⁰⁴⁴. Aintzat har bedi frikari ezpain horzkariak hasten den aipamenik ez dagoela, PAGOAGA eta FAGOLLAGA oikonimoen kasuan ez bezala. Bidenabar, deigarria da azken hiru toponimoak haranaren azpiko aldean egotea, errekaen ondo-ondoan.

SAGARMINAGA (*sagarmin* + *-aga*?; ‘sagarmin lekua’?) saroi-izenaren lehenbiziko lekukotasuna 1516. urtean aurkitu dugu (*Sagarminaga*, HUA7) eta 20. mende arte forma hori nagusitzen da idatziz. Badaude, halere, esanguratsuak diren salbuespenak, *Sagarmunoaga* (1769, HUA37) eta *Sagarmuñaga* (1773, VEK1B; 1797, HUA41) kasu, *sagar* eta *muino* izenak daudela iradokitzen dutenak, nahiz eta ziurrenik erroa *Sagarmin*- izan¹⁰⁴⁵. Informatzaileek erabilitako *Sagarmiyo* ([ságar Miyò], Bezk., Pag., Telleri) formaren ildokoak diren *Sagarmiyo* (1920, HUA57, 633 or.) eta *Sagarmio* (1932, HUA57, 391 or.) ere aurkitu ditugu 20. mendeko dokumentazioan. Laburbilduz, bilakabidea honakoa izan liteke: *Sagarminaga* > *Sagarmi(n)a(g)a* > *Sagarmiya*; *Sagarmiya* + ko > *Sagarmiyako* > *Sagarmiyoko* > *Sagarmiyo*.

SAGARRAKO PARADA¹⁰⁴⁶. Honen idatzizko aipamenik ez dugu kausitu, baina ahozko tradizioan *Saarrako para* (1989, HUTB), *Sagarrako parada* (1989, HUTB) eta *Saarrako paraa* ([saárrakò páraà], Amu.) formak daude bilduak. Loturazko -e- bokala

¹⁰⁴³ Cf. Tolosako *Pikoaga* oikonimoa; Elozei & Goikoetxea (2006: 275).

¹⁰⁴⁴ Cf. Mutrikuko *Pikua* (< *Pikoaga*) (1999, MUM).

¹⁰⁴⁵ *Malus sylvestris* izeneko zuhaixkaren euskal izena. Cf. Lapuentek (1975: 406) Ameskoan aipatzen duen *Sagarmina* toponimoa (1801).

¹⁰⁴⁶ *Sagarraga* izeneko tokia dago Goñerrin, Munarritz-Urdotz mugan (*NTEM-XVIII*, 90, 100) eta *Sagarraga* (1854) izeneko jabetzaren berri ematen du, halaber, Legardak (1976: 435) Utergan (Itzarbeibarren).

ez garatu izana da *-aga* atzizkiarekin lotua dagoela uste izateko arrazoi nagusia, alegia, etimoa **Sagarragako parada* dela pentsarazten diguna. Nolanahi ere den, garbi dagoena da erroa *sagar* zuhaitz-izena dela (cf. PAGOAGA).

Bi dira gure esparruan URRITZAGA izena duten tokiak (*hurritz* + *-aga*; ‘hurritz lekua’); bata Astigarraga-Erreterria mugan dago eta bestea Elduain-Hernanin. Erreterria aldekoaren lehenbiziko erreferentziak 1409. urteko idazki batean daude (*Hurriçaga* / *Urriçaga*, EUA1, 143 or.) eta idatzizko hirugarren aipamena 1544. urtekoa da (*Urrizaga*, LMM, 190 or.). Bestalde, egun erabilitako forma *Urritza* ([úrritzà], K.) da (*-aga* > *-a*). Hernani aldeko URRITZAGAREN aurreneko aipamenak, berriz, 1889. urteko mugarriztatze batean kausitu ditugu (*Urritzaga*, HUA50) eta bada 20. mendeko testigantza bat ere (*Urritzako Lepoa*, 1983, GFA2). Ahozko tradizioan *Urritzako lepua* ([úrritzakò lépuá] Amu. / [úrritzakò lépuà], Txim. eta Ek.), *Urritzako lepo* ([úrritzakò lépò], Ek.), *Urritzeko lepua* ([úrritzekò lépuà], En. eta Ezk. b.), *Urritzelepo* ([úrritzelépò], Amu.) eta *Urritzelepua* ([úrritzelépuá], Amu.) bildu ditugu eta bi gertaera dira azpimarratzekoak, *-aga* > *-a* bilakaeraz gainera: informatzaile nafarren lekukotasunetan lotunean bokal erdikoa azaltzea lehena eta informatzaile batek Ø eta *-ola* aldizkatzea (*Urritzeko lepua* [úrritzekò lépuà], En. / *Urritzola* [urrítzolà], En.) bigarrena.

URTEAGA¹⁰⁴⁷ (*ur* + *-te* + *-aga*; ‘toki urtsua’). Oronimo honen idatzizko ibilbidea 16. mendean hasten da (*Urteaga*, 1561, HUA17, 11 au. / *Hurteaga*, 1569, HUA18, 30 au.) eta, harrezkero, 18. mendearen amaierako bi aipamenetan izan ezik, *Urteaga* azaltzen da beti, generikoa hartu dutenak barru (*Urteagagaña*, 1730, HUA35); zehazkiro esanda, aipatu bi salbuespenetan *-aga* atzizkiaren zantzurik ez dago (*Urtechabal*, 1797-1833, HGR2, 47 au.; 64 au.). Ahozko tradizioan lau aldaera bildu ditugu: *Urtokitxabal* ([úrtokitxábàl], Aran.), *Urteko txabale* ([úrtekò txábalè], Ek.), *Urtiako txabala* ([úrtiakò txábalà], Txab. 2) eta *Kurtikotxabal* ([kúrtikotxábàl], Pard. g. 2). Lehenbizikoan, bigarrenean eta laugarrenean *-aga* atzizkiaren aztarnarik ez dago eta amaierako bokal irekia hirugarrenean baizik ez da gordetzen. Ildo horretan,

¹⁰⁴⁷ Franko errepikatzen da han-hemen. Uxuen, adibidez, bada *Urteaga* izeneko aurkintza bat (Salaberri, 1994: 905).

gogoan har aurrenekoa herri-etimologiaren ondorioa dela eta laugarrenak kontsonante protetikoa duela, leku genitiboaren markaren eraginez segur aski. Mitxelenaren (AV, 582 eta 553) irudiko, oinarriak *ur* izenarekin eta *-te* atzizkiarekin du zerikusia eta, alde horretatik URTEAGAn ez da urik falta, erreka toa jaiotzen delako han.

ZIKUÑAGA hagonimo eta oikonimo moduan erabili da aldi berean eta, aurreko toponimoak bezala, idatzizko ibilbide luze samarra du, lehenbiziko lekukoak 16. gizaldikoak baitira, 1529. urtekoak hain justu (*Çicuñaga*, AA2, 14 or.). Mende bat geroago Isastik *-i-* bokalaren tokian *-u-* duela idatzi zuen (*Nuestra Señora de Zucuñaga*, 1625, LMI, 216 or.), baina aldaera hori testu horretan baizik ez da erabiltzen, gainerakoan beti *Cicuñaga* irakurtzen delako. Ahozko tradizioan *Zikuña* ([zikuñà], Ai., Altz., Po.) eta *Zukiña* ([zúkiñà] (Ai., Alkatx., Altz., Larreg.) aldakiak bildu ditugu eta leku genitiboa hartu dutenetan ez da aldaketarik antzematen lotunean (*Zikuñako seroretzia*, 1989, HUTB). Agerikoa denez, azken etsenplu horretan, *-aga* > *-a* bilakaeraz gainera, *-i-* — *-u-* > *-u-* — *-i-* metatesia burutu da. Litekeena da erroak Azkuek bildutako *zikin* hitzarekin zerikusia izatea (“*Zikin, maleza de un campo, broussailles d'un champ*”, DVEF, 1171.), baina badago beste hipotesi bat, sorburua Lazkoizketak hiztegian (1994 [1888]: 87) aipatzen duen ZIGIÑA landarea izatea hain zuzen. Ñabarduretan sartuz gero, forma hori Larramendiren hiztegi hirukoitzetik hartu duela aitortzen du Narbarteko apaizak¹⁰⁴⁸.

ZUMARRIAGA (*zumar* + *-di* + *-aga*?; ‘zumardiaren eremua’?) espezifiko eratorriaren estreinako idatzizko lekukoak joan den mendearen erdi aldeko dokumentazioan aurkitu ditugu (*Zumariaga* (1831-1845, UGR4, 23 au. / *Zumarriaga* (1831-1845, UGR4, 26 au.) eta, orduko, *-aga*-ren orde, soilik *-a* duen aldaera ageri da (*Zumarria*, 1846-1847, UTR2, 36 au.). Nolanahi ere, ez du indar handirik, gainerakoan idatziz *Zumarriaga* forma erabiltzen delako ia beti¹⁰⁴⁹. Toponimoa ezagutzen zuen informatzaile bakarrak *-a* bokalarekin eman zigun (*Zumarria* [zúmarrià], Benta.).

¹⁰⁴⁸ “La I segunda no es fija en esta palabra, así es que nosotros decimos ZIGUÑA, por lo que es de suponer que en ambas dicciones es cambio de A, con la que sonaría ZIGANÁ.”; (75. Malva syvestris, L. [...]: vas. ZIGIÑA)

¹⁰⁴⁹ *Zumarria* (1956, UUA10G) beste behin bakarrik azaltzen da.

Zumardi multzokaria dateke iturburua oraingo honetan; dardarkariaren eraginez, horzkariaren asimilazioa garatu dela irudi du. Cf. ZUMARDI.

-Aga ez da gure esparruko toponimian gehien erabiltzen diren atzizkietako bat. Zernahi gisaz, idatzizko aurreneko aipamenak 15. mendekoak dira (1409., 1427. eta 1467.) eta berrekailua duten gainerako toponimoen adibide zahar gehienak 16. mendekoak dira, egon, lehenbizikoz hurrengo mendeetan azaltzen diren toponimoak badauden arren (1628, 1683, 1702, 1889, 1928).

Berrekailua hartu duten oinarriei erreparatuz gero, *izena* + *-aga* eta *izena* + *izena* / *izenondoa* + *-aga* osaketa dutenen artean ez dago alderik kopuruari dagokionean, *-eta* berrekailuaren kasuan ez bezala. Bi sailetako toponimo guztiek, batek izan ezik, idatzizko lekukotasunak dituzte; esan beharra dago aurreneko agerraldi gehienak 16. gizaldikoak direla; badaude, gainera, 15. gizaldiko batzuk, asko ez izan arren. Horretan ere alde nabarmena dago honen eta *-eta*-ren artean, ikusi bezala, *-aga*-ren kasuan toponimo gehienek idatzizko erreferentziarik ez dagoelako.

-Aga atzizkiaren ordez *-a* bokala soilik duen estreinako lekukotasuna 1632. urtekoa da (*-aga* > *-a*) eta aurrerago ere badira horrelako gehiago dokumentazioan (1846-1847, 1920, 1944). *-Aga* > *-ega* disimilazioaren aurreneko testigantza, berriz, 1546. urtekoa da eta *-ega* > *-ea* bilakaerarena 1928koa. Halaber, *-aga* > *-aka* aldaketaren estreinako erreferentzia 1868. urteko dokumentu batean dago eta, espero izatekoa zenez, ez dugu *-aka* > *-ak* urratsaren zantzurik aurkitu¹⁰⁵⁰. *-Aga* > *-Ø* gertatu delako lehen erreferentzia¹⁰⁵¹ 1868. urtekoa da eta badirudi generikoa eransteak zerikusia izan duela horretan. *-Aga* / *-eta* txandaketaren aurreneko testigutza, azkenik, 1899koa da¹⁰⁵². Ahozko tradizioari erreparatzen badiogu, informatzaile gehienek bukaeran *-a* duten formak darabiltzate (*-aga* > *-a*), berrekailua osorik ebakitzen duenik baden arren. Badira *-aga* atzizkiaren tokian *-eta* duten adibideak, baita ezer ez dutenak ere. Bide batez, oroit

¹⁰⁵⁰ “No creo que (-aga) tenga nada que ver con el artículo singular ni plural vasco, según la conocida hipótesis todavía no superada de H. Gavel, que formula fonéticamente la identidad supuesta por A. León, así como por Campión”. Aurrerago, “Está claro que *-aga* entre los vascos da *-a*, no *-ak*, cuya afirmación carece de base que pueda ser documentada”, Irigoien (1975: 103, 105).

¹⁰⁵¹ Ikus Caro Baroja (1980: 158) eta Salaberri (1994: 32).

¹⁰⁵² Ikus Mitxelena (1971: 241-267).

dezagun idazkietako *-aka* aldaera bere horretan eman digutela informatzaileek (AKURRIKA). Deklinabide-hondarkia edota zuzenean generikoa hartu dutenen artean ez da loturazko *-e-* bokala garatzen arrunki, egon, salbuespenak badaude ere.

-Aga berrekailuaz jardukitzean Mitxelenak (*FHV*, 238, 529, 481) adierazten du pluraleko balioa oso ilunduta ageri dela zenbait toki-zenetan (cf. *Çulloaga*; Iratxe, 1099) eta, hortaz, zaila dela bilakaera *-ak* < *-a-ga* izatea, nahiz eta toponimian erabiliriko atzizki hau izan lexiko arruntean parekorik ez duen bakarretakoa¹⁰⁵³. Gainera, *-aga* aurrean oinarria ez da aldatzen, eratorpen atzizkien aitzinean bezala, eta ez dago azken bokalaren galerarik edota tinbrearen aldaketarik (*Harriaga* / **Harraga*).

Erroen sailean landareak nagusitzen dira argi eta garbi (*astigar, hagin, haltz, lizar, pago, piku, hurritz*) eta oinarri elkartuen osagaien artean ere badira fitonimoak¹⁰⁵⁴ (*belartza, pago, sagarmin, zumardi*). Badaude ur-ibilgu eta ur-tokiak adierazten dituzten etsenpluak, *ur* eta *osin* kasu eta, ildo beretik, badago *iturri* osagaia duen oinarri bat (*oreiturri*-). Iturburua geologian duen bakarra *harzabal* da, eta, agian, *Besal*- ere bai (< *gesal*?). Giza ekimenekin lotutakoak *bide* + *berri*, *etxe* + *erre* eta *ola* + *berri* dira, eta bada, berebat, pertsona izen bat, *Frantzesillo*. Ohar bedi lehen hiru adibideek bigarren osagaitako izenondoak dituztela. *Orein* zoonimoa dukeen estenplu bat ere azaldu zaigu (*Orei[n]* + *herri* + *aga*; *Orei[n]* + *iturri* + *aga*). *Aga*-ren aurretik dauden oinarrietan, azkenik, *-di* (*zumar* + *-di* + *-aga*), *-(t)za* (*belar* + *-[t]za* + *-aga*) eta *-te* (*ur* + *-te* + *-aga*) atzizkiak azaltzen dira eta ondoren baliatutako bakarra *-(e)nea* da (ORKOLAGANEA).

Espero izatekoa zenez, gure esparruko toponimian *-aga* atzizkiak duen zentzua ez da beti batekoa, ugaritasuna¹⁰⁵⁵ edo lekua¹⁰⁵⁶ adieraz baititzake. Batzuetan multzo adiera agerikoa da, erroan dauden zuhaitzak taldean hazten direnean adibidez¹⁰⁵⁷ (ALTZEGA,

¹⁰⁵³ Gorrotxategi Txurrukak (1995b: 754) uste du *-eta*-k zein *-aga*-k toponimian dutela jatorria.

¹⁰⁵⁴ Cf. Uhlenbeck (1909: 4)

¹⁰⁵⁵ Ideia horri eusten diote, esate baterako, Agud eta Tovarrek (1989-I: 303).

¹⁰⁵⁶ Azkue (1984[1905]: 165), De Rijk (1981: 83-101) eta Salaberri (1994: 32) bat datoz horretan.

¹⁰⁵⁷ “Un toponyme botanique est évidemment le signe de l’existence présente ou passée, à un endroit donné, d’un certain végétal (et encore n’est-ce pas toujours absolument sûr, comme on le verra plus bas). Mais la plante peut se trouver tout à fait isolée, et a servi à désigner un endroit justement à cause de son caractère insolite”, Séguy (1950: 18).

URRITZAGA), baina beste batzuetan plural zentzua izatea zaila da¹⁰⁵⁸, giza-jarduerarekin lotura duten toponimoak direnean esate baterako (BIDABERRIAGA, OLABERRIAGA).

Aldaketa eta aldizkapenen diagrama

21.	<hr/>	
	<i>-aga > -aka</i>	<i>-aga / -ola</i>
	<i>-aga > -a</i>	<i>-aga / -eta</i>
1950	<i>-aga</i>	<i>-ega > -ea</i>
	<hr/>	
	<i>-aga > -a</i>	
1900	<i>-aga</i>	<i>-ega > -ea</i>
	<hr/>	
	<i>-aga > -aka</i>	<i>-aga / -eta</i>
	<i>-aga > -a</i>	<i>-aga > -∅</i>
1850	<i>-aga</i>	<i>-ega</i>
	<hr/>	
18.-19.	<i>-aga</i>	<i>-ega</i>
	<hr/>	
1700	<i>-aga</i>	<i>-ega</i>
	<hr/>	
	<i>-aga > -a</i>	
1600	<i>-aga</i>	<i>-ega</i>
	<hr/>	
16.	<i>-aga</i>	<i>-aga > -ega</i>
	<hr/>	
1400	<i>-aga</i>	
	<hr/>	

¹⁰⁵⁸ Cf. *AV*, 10.

8.3.3.3. -Egi atzizkia

AIZEARREI (*haitz* + *agerri*?; *haitz* + *harri* + *-egi*?) oronimoarekin hasiko dugu *-egi*-ri eskainitako azpiatala eta oharra ipini nahi genuke hainbat lasterren: lekukotasun bakarra ahozkoa da (*Aizearrei* [ájzearréi], Amu.) eta, hori horrela delarik, *-egi* atzizkia ote dagoen ez da gauza ziurra, hots, **Aizearregi* ez ezen, sorburua **Aizeagerri* izan daiteke¹⁰⁵⁹ (> **Aizeagerri* > *Aizearrei*). Zernahi gisaz, aurreratu moduan, *-ei* bukaera ikusirik, eta aurkako idatzizko frogarik ez dagoenez gero, *-egi* egotea ez da ezinezkoa; horrexegatik sartu dugu, hain zuzen, azpiatal honetan.

AKERREGI (*aker* + *-egi*; ‘akerra dagoen lekua’; ‘akerra esaten dioten gizasemea bizi den etxea’). *Aker* abere-izena errotako duen toponimo honen idatzizko erreferentzia zaharrena 19. gizaldiaren erdialdeko idazki batean dago (*Aquerregui*, 1848-1850, HTR4, 9 au.). Hurrengo 20. mendearen hasierakoa da (*Acarregui*, 1920, HUA57, 52 or.) eta aldaketa dago, dardarkari aurreko bokala, erdikoa izan beharrean, irekia delako (*-e* + *-R* > *-a* + *-R*). Berriemaileek, ildo beretik, *Akarregi* ([ákárregi], K.) eta *Akarrei* ([ákarrèi], K.) darabiltzate (*-egi* > *-ei*). Amaitzeko, agerian ipini nahi dugu jatorriz oikonomoa zena auzo-izen bihurtu dela denboraren buruan.

ALKEI (*elke* + *-egi*?) leku-izenari dagokionez, lehenik eta behin, aitor dezagun ez dakigula idatzizko formak eta ahozkoak toki berari dagozkion, aurreneko iturria (kartografia) oraingo honetan fidagarria ez delako (*Alcai*, 1942, IGC1; 1953, IGC2; 1962, UTC; 1981, SGE2) eta berriemaileek, bestalde, *Alkei* ([álkèi], Lor. b.) ebakitzen dutelako. Etimoa *elke* + *-egi* dateke (‘alorra dagoen aurkintza’), baina *alka*, *alke* landare izena ere egon liteke¹⁰⁶⁰ (‘*alka* ateratzen den aurkintza’; cf. ALKATXURIAIN). Halaber, daitekeena da bigarren osagaia *-egi* izan beharrean *-di* izatea¹⁰⁶¹.

¹⁰⁵⁹ Cordovillan (Galar zendea) *Aizagerria* izeneko bizkarra dago. Honako aipamenak daude argitaratuak: *Aycauerre* (1364), *Aycarregui* (1364), *Aizaguerria* (1574), *Ayçaguirre* (1598), *Aice aguirre* (1600); Jimeno Jurio & Salaberri (1992: 128-129).

¹⁰⁶⁰ Salaberrik (1997b: 36) Ultzamako *Alkotz* izenaren lehen osagaia *alka*, *alke* dela iradokitzen du, Azkuek (1984 [1905]: 32) bere hiztegian biltzen duen landare-izena, alegia (esp. *avena silvestre*).

¹⁰⁶¹ *Alkadi* izeneko tokia dago Zubietan (Malerrekan); Iñigo (1996: 343). *Alkai* (1871) errekatxoa zegoen, era berean, Pasai Donibanen; Elortegi (1992: 63).

ALLEGIRI¹⁰⁶² lotuko gatzazkio orain. Bi dira gurean izen hori duten tokiak, bata Hernani-Donostietako mugan eta bestea Urnietan. Lehenbiziko kasuan bokal arteko kontsonante belarra galdu duen *Alle*i (1989, HUTB) forma bildu dugu; Urnietakoari dagokionez, aurreneko erakuskaria 1894. urtekoa da, -g- duena (*Allegui azpia*, 1894, UUA6), gainerako lekukotasun guztietan bezala (*Allegui*, 1951, *robledal*, UUA18; *Allegui*, 1951, *helechal*, UUA18; *Allegui-malda*, 1964, *monte bajo*, UUA10J, 8). *All-*oinarriaren nondik norakoa iluna da (cf. *Allotz* herri-izena Nafarroan), berriemaile batek (Aparr.) balizko iturburutzat ‘txara’ adiera lukeen *allaa* hitza aipatuagatik.

ALLIRI. Astiroago aztertzen hasi baino lehen, bihoa aurretik azalpen bat: ez da segurua oronimo honek jatorriz -egi berrekailua duela. Izan ere, 19. mendeko zenbait idazkitan, -egi-ren ordeez, -eri / -iri amaierarekin idatzirik agertzen da (*Alleri*, 1848, *peñas altas*, AT, 235 or.; *Alliri Aspia*, 1848, AT, 236 or.; *Alliri*, 1897, AT, 235 or.), aldi hartan bertan -eg(i)-rekin ere aurkitu arren (*Allegazpi*, 1848, AT, 236 or.). 20. gizaldiari doakionez, alderantzizkoa gertatzen da tradizio idatzian, -egi bukaera dutenak nagusitu arren (*Allegui*, 1905, AT, 235 or.; *Allegui*, 1916, AT, 236 or.; *Allegui o Allirigaña*, 1945, *bajo y matorral*, AT, 236 or.; *Allegui Azpia*, 1945, AT, 236 or.), iturri batzuetan *Alliri* (1916, AT, 236 or.) azaltzen delako. Gure aldetik *Alle*i ([állej] / [álléj], Amu.; [állèj], An. 1) nahiz *Aiei* ([ájej], Ollok.) jaso dugu belarriz eta *Allegi* (1989, AT, 235 or.) zein *Allegiazpi* (1989, AT, 236 or.) formak ere bildurik daude. Cf. ALLEGI.

AÑARREGI (*ainar* + -egi; ‘ainarra ateratzen den eremua’). Gure esparruan izen hori duten bi leku daude, bata Hernanin eta bestea Astigarragan. Hernaniko baserriaren aurreneko lekukoak 19. mendekoak dira eta, nolabait esan, gordetzaileagoa den *Añarregui* aldakiarekin batera, egungo ahozko formaren eitea duen *Añarrai* ere irakurtzen da, segur aski bokal arteko kontsonante belarraren erorketaren ondorio den -ei-ren irekitzea (> -ai) erakusten duena (*Añarregui*, 1843, HUA43; *Añarrai*, 1855-1857, HTR8, 21 au.; *Añarregui*, 1864, HUA47; *Añarregui*, 1857, HUA48, 45 or.). 20. mendean *Añarregui* (1911, IM; 1944, GH01; 1944, GH02) / *Añarregi* (1983, GFA2) erabiltzen da idazkietan eta kartografian aldi oro. Belarriz bokal arteko belarraren

¹⁰⁶² Ataunen *Arale*gi (1404) toponimoa dugu (baserria, saroia) eta, hain justu, *Alei* da Arin Dorronsorok (1928: 59) biltzen duen ahozko aldaera.

erortzea (-egi > -ei) adierazten duten *Añarrei* ([áñarrèi], K.) eta *Añarreiko itturriya* ([áñarreikò itturriyà], Elor.) bildu ditugu. Hitzak hizpidea ekarrita, zehaztu nahi dugu Astigarragako oronimoaren ahozko erreferentziak ere aldaketa bera erakusten duela (*Añarrei* [áñarrèi], Goi.). Azkenik, derragun errotako baliatu elementua *ainar* (lat. *Erica*) landare-izena dela.

Uki dezagun orain ARANBEGI toponimoa¹⁰⁶³. Idatzizko testigantza gehienak 1951. urteko agiri batean daude (UUA18) eta *Aramberri* zein *Aramberri-goicua* aldakiak baliatzen dira iturri horretan. Haatik, urte bereko beste idazki batean, *Arambegui-azpicoa* (1951, UU5) kausitu dugu eta 1983. urteko mapa batean *Arambei* (IGN2). Ahozko tradizioan ere bukaeran -ei duen forma erabiltzen da, hala guk zuzenean jaso ditugun testigantzetan (*Aranbei* [áranbeɨ], Amu. / [áranbèi], Mari. 2; *Aranbeiko borda* [áranbeikò bórdà], Mari. 2) nola beste ikertzaile batzuek bildutakoetan (*Anbei*, 1989, UUTB; *Aanbeiko erreka*, 1989, UUTB). Tradizio idatziak ez du argitzen jatorrizko toponimoa *Aranberri* ala *Aranbegi* den, baina ahozko tradizioari eta, oro har, euskaraz gertatzen denari kasu eginez gero, hau da, dardarkari azkarra, eskuarki, bokal artean erorkaitza dela aintzat hartuz gero, -egi (edota -hegi) dagoela pentsa liteke. Edonola ere, *begi* izena ezaguna da toponimian eta, hori horrela delarik, ez da ezinezkoa sorburua *Aranbegi* izatea. Guztiarekin, *Aranberri* herri-etimologiaren emaitza delakoan gaude. Erroak *haran*-ekin duke zerikusia (ikus 8.3.§) eta alde horretatik esan beharra dago ARANBEGI, UBARAN ERREKAren goialdean dagoen bizkarra dela (*haran* + *hegi*?).

ARGINDEGI (*hargin* + -egi; ‘harginaren etxea’). 16. mendetik 20.era *Arguindegui* dokumentatu dugu (1585, EHA2; 1740, HUA30, 541 r.; 1843, HUA43; 1864, HUA47; 1857, HUA48, 45 or.; 1889, HUA56; 1927, HUA57, 2 or.; 1937, AB) eta berriemaile guztiek igurzkari belarra gabe (-egi > -ei) ahoskatzen dute (*Argindei* [árgindèi], K.; *Argindeiko erreka* [árgindeikò érrekà] (Bent.). Honenbestez, bistan da oikonimo honen oinarrian *hargin* ogibidea dagoela eta, hala berean, atzizkiak, sudurkari ondoren, horzkari ahostuna duela (-degi).

¹⁰⁶³ *Aranbegia* izeneko lekua dago Erronkarin, 1892an (*Arambeguia*); NTEM-XIV, 140 eta Lopez-Mugartza (2008: 372). Cf. *It(h)urbegi* ‘manantial’ (FHV, 127).

ARLOTEGI (*arlote* + *-egi*?; ‘arloteak ibiltzen diren lekua’?). Idatzizko iturrietan *Arlotegui* forma erabiltzen da beti saroi hau izendatzeko (1683, HUA28; 1736, HUA30, 496 bin.; 1769, HUA39; 1773, VEK1A; 1780, HUA27; 1920, HUA57, 694 or.) eta ahozko tradizioan, espero izatekoa zenez, belarra gabeko *Arlotei* ([árlotèi], K.) baliatzen da, horrela egiten baita bertako euskaran. Oinarrian zer dagoen ezin da ziur jakin, besteak beste, *arlo* (‘soroa’; *-o* + *-tegi*) nahiz *arlote*¹⁰⁶⁴ (esp. ‘vagabundo’; *-ote* + *-egi* > *-otegi*) izenak egon litezkeelako. Cf. LANDERBASO.

ARPIZTEGI oronimoaren erreferentzia bakarra ahoz bildua da; bokal arteko igurzkari belarraren erorketa adierazten du (*Arpiztei* [árpiztèi], Larr.). Idatzizko erreferentziarik gabe zaila da toponimoaren etimoari antzematea, baina hipotesi bat *har(ri)* + *biz(i)* + *-egi* ikustea izan liteke eta, horrela dela egiaztatuko balitz, litekeen bezala, dardarkari ondoko ezpainbikoaren ahoskabetzeaz mintzatu beharko genuke¹⁰⁶⁵ (*-r-* + *-b-* > *-rp-*).

ARIZTEGI (*haritz* + *-egi*; ‘haritzak dauden tokia’). Lehenbiziko aipamena 18. mendearen amaierakoa da (*Ariztegui*, 1797-1833, HGR2, 56 au.) eta badaude 19. (*Aristegui*, 1850-1852, HTR5, 13 au.; *Arístegui*, 1857, HUA48, 45 or.) zein 20. gizaldietako testiguzak ere (*Ariztegui*, 1920, HUA57, 732 or.; *Aristegui*, 1920, HUA57, 689 or.). Bestetik, berriemaileei *Aistei* ([áistèi], K.) jaso diegu guk, eta *Aixtei* (1989, HUTB) aldaera sabaikaritua ere zerrendatua dago. Oikonimo honen erroa *haritz* landare-izena da, aztergai dugun atzizkiarekin zehazkiro nola lotu den argi ez dagoen arren. Egon ere bi aukera baitaude; lehena, LASTAOLA toponimoaren bide beretik, (*h*)*aritz-* + *-egi* (**Aritzegi* > *Ariztegi*) elkarketa burutu dela pentsatzea da eta bigarrena osaketa (*h*)*aritz-* + *-tegi* (*Ariztegi*) izan dela.

ARTZEALEI oronimoa aztertuko dugu jarraian. Dauden erreferentziak berriemaile berak emandakoak dira eta aintzat har bedi txistukariaren artikulazio modua aldatu egiten duela (*Artzealei* [ártzealéi] / *Arzealei* [árzealèi], Amu.). Bada, halere, beste arazo bat, aurrekoa baino axolazkoagoa: *-egi* atzizkia ote dagoen ez da segurua. Zentzu

¹⁰⁶⁴ *Arlote muño* (1837) toponimoa biltzen du Asterainen (Zizur zendean) Jimeno Juriok (1986b: 58).

¹⁰⁶⁵ Cf. Mitxelena (1957: 130).

horretan hipotesia da *har(ri) + zelai + -egi* batura dagoela, metatesia dela medio ('harri asko dituen zelaia dagoen lekua').

BARKAIZTEGI¹⁰⁶⁶. Lehenbiziko aipamenak 16. mendekoak dira eta garbiro azaltzen digute baserri-izen honen soburutako erabili oinarria *Barkardaz* dela (*Barcardaztegui de yuso*, 1548, *casa*, HUA12; *Barcardaztegui*, 1555, *Juango de*, HUA16 / 1556, LMZ, 162 or.). Orduz geroztik lehenbiziko zatian *Barcaiz-* / *Barcais-* irakurtzen da usaian idatzizko iturrietan; alde horretatik, Isastik erabiltzen dituen *Barcazte azpicoa* (1625, LMI, 162 or.) eta *Barcaztegoia* (1625, LMI, 102 or.) salbuespenak dira. Laburbilduz, *Barkardaz-* zaharra *Barkaiz-* bilakatu da (*Barkardaz-* > **Barkadaz* > **Barka(a)z* > *Barkaiz-*), haren jatorria eta esanahia ezezagunak badira ere (*Bark-* + *ardatz* + *-tegi*?). Hain zuzen, *Barkaiz-* aldakiaren *-i-* azaltzeko, adibidez, *-tegi-*rekin jokatu beharra dago, gure esparruan horrelako kasu gehiago ezagutu ez arren. Lekukoei datxekienez, guztiek *Barkixtei* ([bárkixtèi], K.) ebakitzen dute, eta biri *Barkaztei* ([bárkaztèi], Ai., Po.) aldaera ere jaso diegu. Zentzu horretan, igurzkariaren erortzea azpimarratu nahi dugu (*-[t]egi* > *-[t]ei*), baita *-ai-* diptongoaren bat-egitea ere (*-aĩ* > *-i-*).

BASOATEGI. Oikonimo honen aurreneko erreferentziak 18. mendearen amaierakoak dira eta *Basoategui* forma irakur daiteke bietan (1794-1831, UGR3, 7 au., 8 au.). 19. gizaldian, *-oa-* hiatoaren ordeztu, txistukariaren ondoan *-i-* bokal itxia duen *Basítegui* / *Basitegui* (1857, HUA48, 71 or.;, 1855, UEA1) aldaera¹⁰⁶⁷ agertzen da (*-oa-* > **-a-* > *-i-* / *-oa* > **-wa-* > **-ia-* > *-i-*) eta 20. mendean ere bokal itxia duen aldakia erabiltzen da idazkietan (*Basitegui*, 1979, UUA20). Guk elkarrizketaturiko berriemaileek *Baxitei* ([báxitéi], K.) sabaikarituta ahoskatzen dute, eta *Basitei* (1989, HUTB) ere zerrendatua dago. Lehen zatia ez da gardena, baina pentsa daiteke *Basa-*rekin (*baso-*rekin) duela zerikusia.

BASOLANTEGI (*baso* + *lantegi*; 'ikaztegi lekua', 'mintegia). Idatzizko erakusgarri bakarra 1951. urteko idazki batean kausitu dugu (*Basolantegui*, UUA18) eta ahozko tradizioan ere lekuko bakarra dago, igurzkariaren erorketaren berri ematen duena hura

¹⁰⁶⁶ Oiartzunen *Bakardaztegi* oikonimoa dago, *Makarraztegi* eman duena; Goikoetxea & Lekuona (2007: 99)

¹⁰⁶⁷ Forma asimilatua da, azken batean.

(*Basolantei* [basólantèi], Ai.). *Baso* eta *lantegi* (*lan* + *-egi*) izenez osatutako toponimo honek espezifikoko bihurturiko generiko itxura du¹⁰⁶⁸.

BELASTEGIZ¹⁰⁶⁹ kestione (*belatz* + *-egi?*), 1983. urteko idatzizko aipamena baino ez dago (*Belategi*, GFA2); gainera, erratua dirudi, berriemaile bati horzkariaren aurretik *-s-*duen *Belastegi* ([belastégi], Arta.) jaso baitiogu. Jatorrizkoa ahozkoa balitz, erroa *belatz* hegazti-izena litzateke, apika.

BERASTEGI. Begiratutako iturrietan aurkitu dugun aipamen zaharrena 14. mendekoa da (*Blastegui*, 1313, CDSB, 30 or.), baina ez dakigu salbuespena (erratua) ala jatorrizko forma den; izan ere, ordutik, hainbat aldiz topatu dugu idazkietan eta beti forma bera erabiltzen da (*Berastegui*, 1467, HUA5; *Verastegui*, 1538, HUA9). Informatzaileek, itxarotekoa zenez, igurzkari belarra gabe ebakitzen dute (*Beastei* [béastèi], K.). Ikus BEZKITA.

BERKOIZTEGIren lekukotza bakarra ahozkoa da (*Berkoiztegi*, 1989, OM) eta, zoritarrez, hain informazio gutxirekin *Berkoiz-* oinarriaren jatorria zein den ezin idoro. Kokapenaren aldetik ez du zerikusirik BARKAIZTEGIrekin.

BESADEGI¹⁰⁷⁰ toponimo ezaguna da gure esparruan, jatetxea egoteaz gainera, ADARRAMENDIra doan bide nagusia handik irtetzen delako. Erreferentzia zaharrena 18. mendearen amaierakoa da (*Besadegui*, 1794-1831, UGR3, 15 au.) eta 19. gizaldikoak diren hurrengo hiru etsenpluetan ere forma bera irakurtzen da (1855, UEA1; 1857, HUA48, 71 or.; 1864, DJE). Nolanahi ere, 19. mendearen amaieran bada toponimoaren bilakaera ezagutze aldera esanguratsua den aipamena¹⁰⁷¹, *Besabe* (1898, EGZ) hain zuzen. 20. gizaldiko idazkietan, azkenik, hiru aldaera erabiltzen dira: *Besadegui* jatorrizkoa (1951, UUA18; 1976, TA, 14 or.; 1979, UUA20; 1983, IGN2), *Besabe* laburtua (*Besabe-burua*, 1951, *helechal*, UUA18) eta egun erabiltzen den *Besabi* (1942, IGC1; 1945, UUA15; 1953, IGC2; 1962, UTC; 1981, SGE2; 1982, CAG, 180 or.; 1983,

¹⁰⁶⁸ González Salazarrek (1972: 12) dioenez, *lantegi*-ik Araban duen adiera ‘el lugar donde se hacían las carboneras’ da.

¹⁰⁶⁹ *Belastegui* (1826) izeneko aurkintza biltzen du Gasteizen Lopez de Gereñuk (1989: 111).

¹⁰⁷⁰ Zubietan (Malerrekan) *Basabi* toponimoa dago; Iñigo (1996: 360).

¹⁰⁷¹ Iturri berean *Besetari* (1898, EGZ) forma ere erabiltzen da, baina, bistan denez, erratua da.

GFA2). Berriemaileek ere *Besabi* ([bésabi], K.) ebakitzen dute arrunki. Honenbestez, toponimoaren bilakabidea *Besadegui* > **Besadei* > **Besadi* > *Besabi* nahiz *Besadegui* > **Besadei* > **Besabei* > *Besabe* > *Besabi* izan daiteke. Lehen zatiaren nondik norakoa ez da gardena, baina argi dago *-degi* aldaera erantsi zaiola.

BORRONDEGI¹⁰⁷². Informatzaile batek oronimo honen bi forma darabiltza, bata gordetzailea dena eta bestea, berriz, hizkera arruntean ohikoa den kontsonante-galera izan duena (*Borrondegi* [borrondégi], *Borrondei* [bórrondèi], Txab. 1). *Morroi* hitzaren *morron-* aldaeran izan lezake jatorria (cf. *morrontza*).

BORTXOLONDEGI forma ihartua da, 19. mendearen erdialdeko idazki batean baizik ez baitugu aurkitu (*Borcholondegui*, 1854-1855, HTR7, 19 au.). Itxura batean, lehen zatia BORTTOLUANEA oikonimoarekin dago lotua (*Borttoluan[ea]*) + *-egi*).

BUZTINDEGI¹⁰⁷³ (*buztin* + *-egi*; ‘buztina dagoen aurkintza’, ‘buztina atertazen den gunea’). Bi dira gure esparruan izen hori duten tokiak, bata Hernanin eta Urnietan bestea. Hernanikoaren lehen agerraldia 16. mendekoa da eta mugatzailea du (*Buztindegua*, 1569, HUA18, 27 au.). Berebat, badaude 18. mendeko erakusgarriak; hona bi: *Bustindegui* (1739, HUA36), *Buztindegui zabala* (1797-1833, HGR2, 48 au.). Ahoz *Bustindei* (1989, HUTB) dago bildua. Urnietakoa ez dugu idatzizko iturrietan topatu, baina informatzaile batek *Buztindei* ([búztindèi], Bez.) aipatzen du, ikusten den moduan, bizkar-hobietako txistukaria duena, Hernanikoak ez bezala. Cf. BUZTIÑETAKO LEPOA.

DIUSTEGI oikonimoari buruz, hasteko, diogun testigantza zaharrena 1606. urteko idazki batean kausitu dugula (*Diustegui*, 1606, EHA1) eta gainerako idatzizko iturrietan forma bera baliatzen dela (1740, HUA30, 541 au.; 1843, HUA43; 1864, HUA47; 1889, HUA56). Ahozko tradizioari datxekionez, maizenik erabiltzen den *Diustei* ([díustèi], K.) zein *Diustegi* ([diustégi], Txab. 2) gordetzailea jaso ditugu guk, baina *Diostegi*

¹⁰⁷² Oiartzunen *Borrondegi* oikonimoa 15. gizaldirako dokumentatzen da. Goikoetxea & Lekuona (2007: 113).

¹⁰⁷³ Cf. Aizkorbeiko *Buztiñegi*; NTEM-XIII, 34.

(1989, HUTB) eta *Diostei* (1989, HUTB) formak ere transkribatuak daude. *Dius*-en jatorria zein den ezezaguna da.

FANATXEGIren bi lekukotasunak 20. mendeko kartografian daude (*Fanachegui*, 1953, IGC2; 1980, IGN1), baina iturriak ez dira fidagarriak, eta mapetan kokatzen den tokian izen hori edo antzekoren bat duen ezer ez dago.

GARALORREGI¹⁰⁷⁴ (*garo* [gara-] + *alor* + -egi?; *galar* + *ola* + -egi?). *Garalorregui* eta *Galarrolegui* dira (1739, VEK2) saroi-izen honen idatzizko lekuko bakarrak, gainerako erreferentziak ahozko tradizioetik hartuak direlako. Azken horretan bokal arteko igurzkari belarraren erori dela dakusagu (*Galolei* [gálolèj], Amu., Bordatx., Mari. 2) eta berriemaile batek albokariaren ordeztu dardarkaria duen aldaera (-l- > -r-) ebakitzen duela (*Garolei* [gárolèj] / [gároléj], Amu.). *Garalorr*- / *Galarrol*-en osaketa ez da gardena, besteak beste, batura *garo* [gara-] + *alor* nahiz *galar* + *ola* izan daitekeelako.

GOROLDEGI¹⁰⁷⁵ (*goroldi*[o] + -egi; ‘goroldioa dagoen lekua’). Honen lehenbiziko aipamena 19. mendekoa da, 1863. urtekoa, (*Goroldegui*, 1863, URU, 149 bin.) eta hurrengoa 1951koa (*Goroldegui*, 1951, UUA18). Idatzizko azken agerraldia 1966 urtekoa da eta bokal arteko dardarkariaren erortzea ikusten da (*Gooldegui*, 1966, UUA10L). Ahozko tradizioari dagokionez, *Gooldei* ([góoldèj], K.) jaso dugu berriemaileengandik¹⁰⁷⁶.

Mintza gaitezen orain GOROSTEGIz. Erreferentzia zaharrenak 12. mendekoak dirateke; hain justu, 1101. urtean, hitz hasierako G- gabe eta, horzkari ahoskabearen aurrean, -z- grafema duela azaltzen dela ematen du (*Oroztegi* / *Oroztegui*, NAO1), baina egiazki GOROSTEGI ote den ezin jakin, iturrian ez baita kokapena zehazten. Izan ere, bestelakoan G- eta -s- dituela aurkitu dugu usuenik, hots, *Gorostegui* forma gailentzen da hustu dugun dokumentazioan (1683, HUA28; 1773, VEK1A; 1847, JII, 35 or.; 1942,

¹⁰⁷⁴ Cf. Oiartzungo *Karalorregi* bizkarra; Goikoetxea & Lekuona (2007: 173).

¹⁰⁷⁵ Cf. Tolosako *Goroldiazpi* eta *Goroldioko gaina*, biak Irurako mugan daudenak (1999, IRUM).

¹⁰⁷⁶ *Goldeiko erreka* (1989, UUTB) forma ere bildua dago.

IGC1; 1944, GH01; 1953, IGC2; 1962, UTC; 1980, IGN1; 1981, SGE2); salbuespen bakarra aipa genezake: *Gorostegui* (1833-1835, DUA3). Informatzaileek *Goostei* ([góostèi], K.) / [góostéi], Arg.) darabilte arrunki, baina *Gorostegi* (1995, DTE) ere zerrendatua dago. Lehen zatiaren esanahia eta etorkia zehaztea ez da erraz, besteak beste, *gorotz* zein *goros(ti)* hitzekin izan lezakeelako zerikusia. Ez hori baharrik: hitz hasierako kontsonante belarra protesia izan liteke¹⁰⁷⁷ (< **Oro[t]z?*), *Gipuzkoa* koronimoaren kasuan gertatu gisa (< *Ipuzkoa*).

ITURREGI. Izen geografiko batean jatorri duen forma ihartu honen aurreneko testigutza 1863. urtekoa da (*Iturregui*, HRU, 48 bin.) eta ordutik aldaera bera baliatzen da beti idazkietan (1847-1848, HTR3, 7 au.; 1855-1857, HTR8, 22 au.; 1920, HUA57, 257 or.). Toponimo gardena da (*iturri* + *-egi*).

IXURTEGIren idatzizko lekuko guztiak 20. mendeko kartografian topatu ditugu (*Izurtegui*, 1944, GH01; GH02; *Izurtegi*, 1983, GFA2) eta belarriz *Ixurtei* (1989, HUTB) zein *Ixurtegi* ([ixúrtegi], Txab. 1) daude jasoak. Hain informazio urriarekin erroa *isur(i)* dela ezin da ziurtatu, *izur* ('kizkurra') ere egon litekeelako, adibidez.

KUKUTEGI¹⁰⁷⁸ (*kuku* + *-egi*; 'kuku lekua'?; 'kukuak bizi diren baserria'). Etsenplu zaharrenak 19. mendekoak dira (*Cucutegui*, 1855, UEA1; 1863, URU, 145 au.; 1857, HUA48, 71 or.) eta 20. gizaldian aldaera bera baliatzen da begiratu dugun dokumentazioan (1900, UEA2; 1944, UUA44; 1945, UUA15; 1951, UUA18; 1962, UTC; 1981, SGE2). Bestetik, bokal arteko belarra gabeko *Kukutei* ([kúkutèi], K. / [kukutéi]kua], Amu., l. g.) jaso dugu ahoz. Bistan da oinarria *kuku* hegazti-izena dela, kasu honetan ezizena izan daitekeena, oikonimo baten aurrean baikaude.

LARREGI (*larre* + *-egi*; 'larre-tokia'). Aurreneko lekukoa 17. gizaldikoa da (*Larregui*, 1683, HUA28) eta beste idatzizko iturrietan ere *Larregui* ageri da (1833-1835, DUA3; 1855-1857, HTR8, 22 au.; 1911, IM; 1920, HUA57, 887 or.; 1944, GH01; 1944, GH02). Informatzaileek, bestalde, bokal arteko belarra gabe ahoskatzen

¹⁰⁷⁷ Hor ditugu, esate baterako, *Orotz* zein *Orozko* herri-izenak. Ikus *AV*, 500.

¹⁰⁷⁸ Abaigarren (Egaibarren) *Kukugaña* toponimoa dago; *NTEM-XXIV*, 33.

dute (*Larrei* [lárreì], K.), bertako euskaran egin ohi den legez. Uste izatekoa da erroa *larre* dela eta, ondorioz, *-e + -egi > -egi* bat-egitea izan dela.

LISTORREGI (*liztor* + *-egi*; ‘liztor asko dagoen aurkintza’). Oronimo honen bi testigantzak belarriz bilduak dira eta bokal arteko belarrarren zantzurik ez dago; batak bokal irekia du dardarkariaren ondoren (*-rr-* + *-ei > -rrai*) eta besteak, berriz, bokal erdikoa (*Liztorrei* ([líztorreì], Lor. b.; *Listorrai*, [lístorrài], Ezk. b.). Txistukariari dagokionean, *Liztorrei* forma salbuespena da¹⁰⁷⁹, besteak beste gure esparruan bertan LISTORRETA dugulako. Bistakoa da erroa *liztor* entomonimoa dela.

LIZARREGIren karietara (*lizar* + *-egi*; ‘*fraxinus* motako zuhaitzak dauden tokia’), derragun erreferentzia zaharrena, sarioiari datxekiona, 12. mendekoa dela (*Izarregui*, 1178, IKA3). Xehetasunetan sartuz gero, ematen du, hitz hasieran egon ordez, dardarkariaren ondoren dagoen albokaria erratua dela, haren aztarnarik ez dugulako topatu baliatu ditugun gainerako iturrietan, hots, 12. gizalдитik aurrera, txistukariaren grafia aldaketak alde batera utziz gero, aldaera bera aurkitu dugulako aldi oro idatzizko iturrietan (*Liçarregui*, 1516, HUA7; *Lizarregui*, 1607, HUA23). Salbuespenen alorrean, *Lezarregui* (1773, VEK1B) forma azpimarratu nahi dugu, erratua izateko arriskua egon arren, ahozko tradizioan oinordea duela dirudielako (*Lezarriko lepua*). Orobat *Lizarrei basua*-ri doakionez (1920, HUA57, 531 or. eta 532 or.), bokal arteko kontsonante belarra falta duelako (*-egi > -ei*); izan ere, gutxi dira oso aldaketa horren idatzizko adibideak. Ahoz *Lizarrei* ([lízarrèì], K.), *Lizarreierreka* ([lízarrejérrekà], Txab. 1), *Lizarreiko txabala* ([lízarrejìkò txábalà], Aparr.), *Lizarregiko lepua* ([lízarrègikò lépuà], Aparr.) zein *Lezarriko lepua* ([lézarrikò lépuà], Aparr.) jaso ditugu guk eta *Lezarrei* zein *Lizarri* (1989, HUTB) formak ere transkribatuak daude. Ikusten den bezala, bokal arteko kontsonante belarraren erorketa joera indartsua da (*-egi > -ei*). Lehen aipatu *Lezarriko lepua* forma ere nabarmendu nahi dugu 1773. urteko *Lezarregui* aldaeraren eite bera duelako, baina kontuan eduki behar da darabilen berriemaileak beste aldaera batzuk ere ahoskatzen dituela.

¹⁰⁷⁹ Bi informatzaileak aranoarrak dira.

MANDATEGI (*manda-* [*mando*] + *-egi*). Bi aipamen daude, *-g-* gabe bata (*-egi* > *-ei*) eta *-g-*rekin bestea (*Mandategi* ([*mandatégi*], Bentatx.; *Mandatei* ([*mándatèi*], Larra.). Nolanahi ere den, aski dira beren laburrean lehen osagaia *mando* izenaren elkarketarako *manda-* aldaera dela ikusteko.

MARIMIKELOSTEGI. Forma ihartu honen bi erreferentziak 1928. urtekoak dira (*Marimiquelostegui*, 1928, *sebradio, ribera*, HUA57, 783 or.). Irudi du oinarria *Marimikel-* pertsona-izena dela (*Mari[a]* + *Mikel*), baina kontuan har, kasu honetan, ez dela baserri-izena, oronimoa baizik.

MORGINDEGiren lekukotasun bakarra ahozko tradiziotik bildua da; igurzkari belarra falta du hitz amaieran (*Morgindei* [*mórgindèi*], Altz.). Zoritzarrez, *Morgin-* erroaren esanahi eta jatorria ilunak dira, are gehiago idatzizko erakuskaririk ez dagoenean.

MOZOTEGI oikonimoaren aurreneko aipamena 18. mendearen amaierakoa da (*Mozotegui azpia*, 1794-1831, UGR3, 12 au.) eta harrezkero aldaki bera erabiltzen da sarrienik idazkietan Urnietako eraikina izendatzeko (1855, UEA1; 1863, URU, 149 bin.; 1857, HUA48, 71 or.; 1951, UUA18; 1979, UUA20; 1983, GFA2); salbuespen bakarra *-s-* duen *Mosotegui* (1900, UEA3) da. Berriemaileengandik, espero izatekoa zenez, hitz amaierako kontsonante belarra galdu duen *Mozotei* ([*móztotèi*], K.) jaso dugu. Gaztelaniazko *mozo* izena dateke oinarria, agian, ezizen adiera izan dezakeena¹⁰⁸⁰. Beste aukera *mozolo* orntonimoa egotea da¹⁰⁸¹ (**Mozolotegi*; cf. KUKUTEGI).

OLAZIREGiren harira, diogun idatzizko erakusgarri bakarra 1936. urteko dokumentu batean aurkitu dugula (*Olaciregui o Putronea*, 1936, HUA57, 131 or.) eta, hala berean, ahoz, txistukari ondoren erdiko bokala duen *Olazeregi* ([*ólazeregì*] (Txab. 2) bildu dugula. *Olazi(r)-ek ola* terminoarekin duke zerikusia; hain zuzen, etimoa *Olatz(a, e)* (< *ola* + *tz[a, e]*) + *iregi* (< *ira* + *-egi*) izan liteke, behar bada.

¹⁰⁸⁰ *Mozo* / *Moso* / *Moxo* antroponimo ezaguna da; cf. Salaberri (2009: 85).

¹⁰⁸¹ Aezkoako mendietan bada *Mozoloandi* izeneko tokia; *NTEM-XXXIV*, 85.

OLLAKINDEGI¹⁰⁸². Honen lehenbiziko agerraldia 19. gizaldiaren erdialdekoa da (*Ollaquindegui*, 847-1848, HTR3, 8 au.) eta badaude 20. mendeko adibideak ere; *Ollaquindegui* (1922, HUA57, 106 or.) da bata, eta albokariaren ondoren bokal erdikoa duten *Olloquindegui* (1926, HUA57, 107 or.) zein *Ollokindegi* (1932, HUA57, 454 or.) beste biak. -*Kin*- (< -*gin*) bukaeraren argitan, *Ollakin*- ogibidea izan daiteke¹⁰⁸³, baina, dakigula, ez da baserri-izena.

Goazen orain OLLOKI¹⁰⁸⁴ aztertzeraz. Burdinolaren lehen erreferentzia 17. mendekoa da eta ez dago -*egi*-ren zantzurik (*Olloqui*, 1625, LMI, 234 or.), baina 18. eta 19. mendeetan -*egi* duela kausitu dugu (*Olloquiegui*, *epaipides*¹⁰⁸⁵ *de*, 1739, VEK2; *Olloquiegui*, 1847, *ola*, JII, 67 or.). Berriemaileek, berriz, -*egi* gabe ebakitzen dute (*Olloki* [óllokiá], Amu., *adl.*; [ólloki], En.). Dagoen informazioaren arabera, jatorriz berrekailua baduen, Ø / -*egi* txandaketaren kasu baten aurrean gauden edota, bokal arteko kontsonante belarraren erorketa dela medio, bilakaera *Ollokiegi* > **Ollokiei* > *Olloki* izan den ezin da jakin; *Olloki*-ren sorburu zehatza ezezaguna da, beraz. Hain zuzen, Mitxelenaren (*AV*, 478) aburuz, *Olloqui* nahiz *Olloquiegui* toponimoek *oillo* / *ollo* hegazti-izenean dute sorburua, baina Irigoienek (1984-36), adibidez, *Oillo* pertsona-izenetik datozela uste du. Besterik da pertsona-izena hegaztiarekin lotua dagoen; ildo horretan, *Olloqui*, iraskale bizkaitarraren ustez, -*ki* atzizkia duen eratorria litzateke, eta *Olloquiegui* formak *Olloqui*-ren jabetza adieraziko luke.

PAGALEGIRI¹⁰⁸⁶ doakionez ('pagoak dauden tokia'), aurreneko testigantza 18. mendekoa da (*Pagalegui*, 1797, HUA41) eta orduz geroztik ez dago aldaketa aipagarriarik idatzizko iturrietan (1944, GHO1; 1944, GHO2; 1962, UTC; 1980, IGN1;

¹⁰⁸² Jaitzen *Ollakarizketa* izeneko aurkintza dago; *NTEM-XXVII*, 149. Berebat, hor dugu *Ollakarizketa* herri-izena ere (Txulapainen).

¹⁰⁸³ Zaldibian *Goroskindegi* baserria dago, 'gorostiarekin [makilak edo/eta hesiak] egiten zituenaren etxea', alegia.

¹⁰⁸⁴ Zozaiian (Baztanen) *Olloki* (*Olloqui*, 1703) lekua dago (*NTEM-LII2*, 86, 212) eta Erronkarin *Ollokia* mendia; azken hau, 1704. urtean azaltzen da aurreneko aldiz (*Olloquia*; *NTEM-XIV*, 155). Iratin ere *Ollokia* etxola dago eta Sartzen (Zaraitzun), berriz, izen bereko parajea dugu (1916, *Olloquia*; *NTEM-XXX*, 207, 280). Berebat, Esteribarren *Olloki* herria dago (cf. *Ollo*, *Ollobarren*, *Ollogoien*). Bizkaian, azkenik, *Ocolloqui* izeneko eraikina azaltzen da Etxebarrin, 1704. urtean azaldu ere (Kerexeta, 1992: 113).

¹⁰⁸⁵ 'Epai-bide'?

¹⁰⁸⁶ *Pagaegi*, *Pagaegi-abeletxe*, *Pagaegi-korta* eta *Pagaegi-etxebarri* baserriak daude Eibarren. Tradizio idatzian hiatoa bere horretan dutela ageri dira beti, 15. gizalditik (San Martin, 2000: 66-67).

1981, SGE2). Salbuespenen sailean, *Pagaleikogaña* (1944, GH01) forma azpimarratu nahi dugu, bokal arteko igurzkariaren erortzea adierazten duela ematen baitu. Izan ere, *Paalei* ([páalèi], Txim.) jaso dugu guk eta *Pagalei* (1989, HUTB) forma ere gorderik dago. Kasu honetan ere bokal arteko belarraren erorketak egun duen indarra agerian gelditzen da, beraz. Erroa *pago* fitonimoa da (elkarketan *paga-*) eta, etimoaz ari garelarik, esan beharra dago, bokal irekiaren ondoko albokaria ikusirik (*-l-egi*), etorkia *Paga-* + *-egi* edo *Pagol(a)-* + *-egi* izan daitekeela¹⁰⁸⁷.

PATXIKULEGiren mostra guztiak ahozko tradizioetik hartuak dira (*Patxikulai*, 1989, HUTB; *Patxikuleiko itturriya*, 1989, HUTB; *Patxikuleiko urbitartia*, 1989, HUTB) eta ohar bedi irakurlea, aurreko toponimoan bezala, *-l-* albokaria dagoela *-egi* oinarriaren jarraian (*-legi*). Aipatzekoak dira, era berean, bokal arteko igurzkariaren erortzea (*-egi* > *-ei*) eta ondorengo diptongoaren irekitzea (*-ei* > *-ai*). Guztiarekin, ematen du toponimoaren oinarria *Patxiku-* hipokoristikoa dela (< *Frantzisko*).

SAURDEGI oikonimoaren idatzizko erakusgarri zaharrenak 19. mendekoak dira eta, xehetasunei erreparatuz gero, hitz hasieran *S-* / *Z-* txandaketa dugula ikusten da (*Saurdegui*, 1855, UEA1; *Zaurdegui*, 1863, HRU, 52 au.). 20. gizaldiko iturrietan ere forma aniztasuna dago: *Z-* txistukaria eta *-ao-* hiatoa (*-au-> -ao-*) dituen *Zaordegui* (1931, UUA8; 1951, UUA18), hasieran *S-* duen *Saordegui* (1956, UUA10G) eta igurzkaria galdu duen *Saurdey* (1967, UUA10M) kausitu ditugu (*-egi* > *-ei*). Azken hori da, hain justu, ahozko tradizioan entzun dugun aldaera, berriemaileengandik *Saurdei* [sáurðèi] (K.) jaso baitugu guk. Aipatzekoa da, zentzu horretan, *Saurdeko borda* (1989, UUTB) forma, jatorra balitz, *-ei* > *-e* bilakaeraren lekuko litzatekeelako¹⁰⁸⁸. *Xaurdei* (1989, UUTB), *Zabordegi* (1989, UUTB), *Zaordei* (1989, UUTB) eta *Saordei* (1989, UUTB) ere gordeak daude. Damurik, *Saur-* / *Zaur-* osagaiaren etorkia ezezaguna da.

SOÑEGI oronimoaren berri guztiak ahozkoak dira eta, beste askotan bezala, bokal arteko *-g-* ez da ebakitzen (*Soñei* [sóñèi], Aparr.; *Suñei* [suñèi], Arg. / [súñèi], Aska.). Lehen zatiaren jatorriari antzematea ez da aise, are gehiago idatzizko adibiderik ez

¹⁰⁸⁷ Cf. Oiartzungo *Pagolaegia*; Goikoetxea & Lekuona (2007: 261).

¹⁰⁸⁸ Atzean *-ko* behar du, jakina.

dagoenean, baina, hipotesi moduan, *soinu*-rekin lotua egon litekeela deritzogu¹⁰⁸⁹ (cf. ADARRAMENDI, DANTZALEKU eta LEKAI). Beste aukera bat, hego-nafarrerako *soinegi*¹⁰⁹⁰ ('sorbalda') terminoarekin zerikusia duela uste izatea da, baina, dakigula, gure esparruan ez da euskalki hori hitz egin.

SUSPERREGI oikonimoaren lehenbiziko agerraldia 1885. urtekoa da (*Susperregi*, 1885, LMM, 187 au.) eta badaude 20. mendeko aipamenak ere (*Susperregui*, 1962, UTC; 1981, SGE2). Ahozko tradizioan *Susperrei* ([súsperrèi], Id.), *Susperri* ([súsperrì], Id.), *Zuzperrei* ([zúzperrèit̪ik], Id., *abl.*), *Zozperrei* ([zózperrèi], Id.) eta *Susperregi* ([súsperrègi], Iz.) aldakiak zerrendatu ditugu guk eta, ikusten den bezala, informatzaile berak *S-* / *-s-* eta *Z-* / *-z-* txistukariak aldizkatzen ditu; hori bai, bi kontsonanteak ez dira inoiz batera azaltzen. Mitxelenak (*AV*, 549) adierazten duenez, *Susper-* erroak gaztelaniazko *fogoso*, *ardiente* eta *vivo* izenondoen adiera bera du (cf. *suspertu*) eta, horren argitan, pentsa daiteke hemen ezizen zentzua duela, goian aurreratu moduan, SUSPERREGI baserri-izena delako.

TRIKULANTEGI oronimoa dela eta, hasteko, bi aipamenak ahozkoak direla esango dugu; bokal arteko igurzkari belarra ez da ahoskatzen, ez batean ez bestean (*Trikulantei* [tríkulantèi], Amu.; *Trikulanteierreka* [tríkulantèjérrekà], Amu.). Antza denez, lehen bi osagaiak *triku* eta *lantegi* izenak dira¹⁰⁹¹ (cf. BASOLANTEGI).

TXABALOTEGI. Aitzineko erreferentziak 16. gizaldikoak dira (*Chabalotegui*, 1595, *casilla llamada, casa*, HUA10) eta idatzizko beste guztiak 18. eta 19. mendeetakoak (*Chabalotegui*, 1773, VEK1; 1773, VEK1A; *Chavalotegui*, 1773, VEK1B; 1843, HUA43; 1864, HUA47). Ahozko tradizioan *Txabalotei* ([txábalotèi], K., Ek.), *Txabolatei* ([txábolatèi], Bort. b.), *Txabalatei* ([txabálatèi], Ek.) eta *Txaalotei* ([txáalotèi], Larr.) aldaerak jaso ditugu eta, gure iritziz, aniztasun horrek

¹⁰⁸⁹ Cf. Orregako *Ioal eguieta* (1284); *FHV*, 317.

¹⁰⁹⁰ Camino (2003: 458).

¹⁰⁹¹ Ikus *trikuharri* 6.5.§

herri-etimologiarekin nahiz TXABOLATEGI (64-39-5) izeneko baserria aski gertu egotearekin duke zerikusia. *Txabalo*- oinarriak hipokoristiko itxura du¹⁰⁹² (< *Zabalo*).

TXABOLATEGIri doakionez, lehenik eta behin, azaldu beharra dago TXABALOTEGIk (64-38-3) eta TXABOLATEGIk (64-39-5) kokapen ezberdina dutela. Hori argiturik, diogun TXABOLATEGIren estreinako lekukotasuna 19. mendekoa dela (*Chabolategui*, 1857, HUA48, 47 or.) eta orduz geroztik aipamen ugari daudela; zenbait aipatuko ditugu, adibide antzera: *Chavolategui* (1911, IM; 1920, HUA57, 886 or.; 1942, IGC1; 1953, IGC2; 1962, UTC; 1981, SGE2), *Txabolategui* (1983, IGN2), *Chabolategui* (1937, A.B.). Ahozko tradizioan *Txabolategi* ([txábolatèj], Bort. b., Txab. 2) jaso dugu eta, horrenbestez, oraingoan, idatzizko eta ahozko tradizioen artean ez dago aurreko kasuan, eta beste batzuetan, ikusten den aldea. Lehen zatia *Txabola* generikoarekin zein gure esparruko TXAROLA toponimoarekin egon liteke lotua.

Gure esparruan TXAREIKO BORDA izena duten bi eraikin daude, biak Aranon ('txara dagoen aurkintzako borda'), baina, zoritzarrez, ahoz besterik ez dugu izan haien berri (64-63-3; *Txarei* [txárèj], Ar. 1, Lor. b.; *Txareiko borda* [txáreikò bórdà], Lor. b.; 64-55-8; *Txareiko borda* [txáreikò bórdà], Lor. b.). Etimoari datxekionez, litekeena da sorburua *Txaregi* izatea, baina *Txaradi*¹⁰⁹³ egotea ere ezin bazter liteke erabat (-adi > -ai > -ei).

Jarrai dezagun TXATXUTEGIrekin. Oikonimo honen idatzizko bi erakusgarriak 20. mendearen hasierakoak dira (*Chachutegui*, 1920, HUA57, 102 or.; 1932, HUA57, 610 or.) eta badago ahozko erreferentzia ere (*Txatxutei* [txátxutèj], Altz.), arrunki -g-erortzen dela adierazten dutenak. Oinarritako erabili izena *txatxu* hipokoristikoa dateke¹⁰⁹⁴ (< *Juantxo*, *Juantxu*).

¹⁰⁹² Cf. Salaberri (2009: 53).

¹⁰⁹³ *Txaradi* oikonimoa dugu, konparaziora, Oiartzunen; Goikoetxea & Lekuona (2007: 235).

¹⁰⁹⁴ Ikus Salaberri (2009: 61).

TXERRITEGI toponimo ihartua da, mostra bakarra 19. mende erdi aldekkoa delako, (*Cherritegui*, 1860-1862, HTR10, 31 au.); alabaina, aski eta sobera da espezifikotzat erabilitako izen generikoa dela jabetzeko.

URDANDEGI ('urdeak zaintzen dituen pertsonaren bizilekua' / 'zerritegia'). Hau ere iharturik dago eta erreferentzia bakarra 1870. urtekoa da (*Urdandegui*, HUA49). Lehen zatia *urdain*-en (< **urdani* 'porquerizo') elkarketarako *urdan*- aldaera izan daiteke, baina kontuan har *urdandegi* 'zerritegia' ere badela.

URKIDEGI (*urkidi* + *-egi*). Honen testigutza 1728. urteko idazki batean kausitu dugu (*Urquidegui*, HUA34). Aipamen bakarra dago oraingoan ere, eta nahikoa dirudi lehen zatia *urkidi* multzokaria dela konturatzeko ('urkiak dauden eremua'), baina *-di* eta *-egi*-ren arteko nahasketa ere izan daiteke, ez bakarrik elkarketa edo batuketa.

USATEGI*k* ere erakuskari bakarra du, 1683. urtekoa hura (*Usategui*, HUA28). USATEGIETA toponimoarekin dagoke lotua, hots, erratu baten aurrean gaudekeela begitatzzen zaigu.

XEOTEGIren bi aipamenak, azkenik, belarriz bilduak dira (*Xeotegi*, 1989, OM; *Xeotegizoko* (1989, OM). Zoritzarrez, lehen osagaitako baliatu *Xeo*-ren etorkia iluna da.

Mitxelenaren (*AV*, 183, 194, 554) aburuz, *-egi* berrekailuak lekua adierazten du oro har, batzuetan, zehazkiro, bizileku zentzua duela garbi badago ere. Are gehiago: *-tegi* eta *-egi* formen arteko harremanak argi daude, zenbait aldiz *-tegi* aldaerak *-egi*-k duen balio bera duela irudituagatik. Guztiarekin, *-tegi* forma *-egi*-ren aldaera da, usaian txistukari ondoan agertzen dena¹⁰⁹⁵. Pertsona-izen, deitura eta abarren ondoan azaltzen den *-tegi* ('bizilekua'), patronimoekin doanean 'jabetza' zentzua bide duena, bilakaera berria datekeela ere zehazten du. Bestalde, Errenteriako maisuaren (1989: 554) arabera, *-tegi* duten zenbait toponimoren lehen osagaiak ez dira gardenak, gure esparruko *Barkaiztegi* eta *Diustegi* kasu. Berebat, *-degi*, *-l* edo *-n* ondoko aldaera dela azpimarratzen du, baita albokaria duen *-legi*, eskuarki, *-r* ondoan azaltzen dela ere.

¹⁰⁹⁵ *FHV*, 246 eta *AV*, 554.

Gure esparruan *-egi* atzizkia 12. menderako lekukotzen da (*Izarrlegi*, 1178) eta, idatzizko iturriez ari garenez, derragun bokal arteko igurzkari belarraren erorketa, ahozko tradizioan arrunta dena (*-egi* > *-ei*), berandu eta gutxitan dokumentatzen dela (*Saurdey*, 1967, UUA10M). Nabarmentzekoa da *-degi* > *-bi* bilakaera, erakusgarri bakarra izan arren eta egiazki bilakabidea *Besadegui* > **Besadei* > **Besadi* > *Besabi* edo *Besadegui* > **Besadei* > **Besabei* > *Besabe* > *Besabi* den argi ez badago ere. Ø / *-egi* txandaketaren lekuko garbirik ez dago tradizio idatzian (ikus OLLOKI).

Eskuartean balia ditzakegun datuen arabera, bokal arteko kontsonante belarra ez ebakitzea joera indartsua da ahozko tradizioan eta, galera horren ondorioz, dardarkari eta albokari ondoko bokala ireki egiten da (*-rr / -l + -e[g]i* > *-lai*) behin baino gehiagotan (*Listorrai*, *Patxikulai*). Hala berean, igurzkari belarraren erorketaren emaitzaz sortu diptongoa *-e-* bihurtu da kasu batean (*-ei* > *-e*), atzean *-ko* duelako seguruenik (*Saurdeko borda*, 1989, UUTB); beste adibide batean, berriz, itxi (*-ei* > *-i-*) egin da (*Lezarriko lepua* [lézarrikò lépuà], Aparr.).

Gure esparruan *-tegi* forma *z* eta *s* txistukarien jarraian (BARKAIZTEGI, ARPIZTEGI, BERAESTEGI, DIUSTEGI, MARIMIKELOSTEGI), *r* ondoren (IXURTEGI) eta *a*, *i*, *o* eta *u* bokalen segidan azaltzen da (BASOATEGI, MANDATEGI, USATEGUI, TXERRITEGI, MOZOTEGI, KUKUTEGI, TXATXUTEGI). *-Degi* aldaera, berriz, *n* ondoan (ARGINDEGI, BASOLANTEGI, BORRONDEGI, BORTXOLONDEGI, BUZTINDEGI, MORGINDEGI, OLLAKINDEGI, URDANDEGI), *r* jarraian (SAURDEGI) eta *i* gibelean aurkitu dugu (URKIDEGI). Aurretik dardarkari indartsua dagoenean *-egi* atzizkiak ez du kontsonanterik hartzen (AKERREGI, AÑARREGI, ITURREGI, LISTORREGI eta LIZARREGI) eta sudurkaria duten zenbait etsenplutan ere ez (SOÑEGI).

Garbi antzematen den bokal bat-egite bakarra *-a + -egi* > *-egi* da (TXAREI). Hitzak hizpidea ekarrita, agerian ipini nahi dugu zenbait elkargune ilunak direla, lotura aukera bat baino gehiago daudelako, ARLOTEGI lekuko (*Arlo-* / *Arlote-* + *-(t)egi*). Ildo beretik, hauxe gehitu nahi dugu: ARIZTEGI bezalako toponimoetan dagoena ere ez da gardena, batura *Hari(t)z + -egi* nahiz *Haritz + -tegi* izan litekeelako.

Toponimoen sorburutako baliatu oinarriei erreparatuz gero, animaliak (*aker*, *belatz*, *kuku*, *liztor*), antroponimoak (*arlote?*, *hargin*, *Mari(a)mikel*, *Patxiku*, *Txabalo*, *Txatxu*), landareak (*ainar*, *baso?*, *elke?*, *gorol[dio]?*, *haritz*, *larre?*, *lizar*, *pago* [*paga-*], *txara*, *urki*) eta, nolabait esan, gauzakiak eta izen geografikoak daude haien artean (*buztin*, *gorotz?*, *iturri*).

-egi formaren diagrama

21.	
	<hr/>
	-rr- + -egi > -rregi -ñ + egi > -ñegi
	<hr/>
1989	
1900	-o + -egi > -oegi
	<hr/>
1800	-rr- + -egi > -rregi
	<hr/>
18.-19	
1700	
	<hr/>
1600	-rr- + -egi > -rregi?
	<hr/>
16.	
	<hr/>
1450	
	<hr/>
12.	-rr- + -egi > -rregi
	<hr/>

-degi eta -tegi aldaeren diagrama

21.		
	<hr/>	
	-ategi	-ndegi
		-olegi
		-ulegi?
	<hr/>	
1989	-otegi?	
	<hr/>	
	-stegi	-ndegi
	-utegi -	
1900		-rtegi
	<hr/>	
	-ztegi	-ndegi
	-utegi	
1800		-rdegi
	<hr/>	
18.-19.	-otegi	
	<hr/>	
	-stegi	-ategi
	<hr/>	
	-idegi	
1700		-alegi
	<hr/>	
1600	-stegi	-ategi
	<hr/>	
16.	-ztegi	-ndegi
	<hr/>	
1450	-stegi	
	<hr/>	
12.	-ztegi?	
	<hr/>	

8.3.3.4. -Di atzizkia

Jatorriz espezifikoa diren izenak espezifikotzat erabilitako izen generikoetatik bereiztea zaila gertatzen da behin baino gehiagotan. Fitotoponimoen kasuan, esate baterako, ez da erraz landare- edo zuhaitz-izenen multzokariak (jatorriz izen generikoak direnak), adiera geografiko berezituarekin erabiltzearen ondorioz, izen espezifikoa noiz bihurtu diren jabetzea. Hori dela eta, *-di* atzizkia duten zenbait forma espezifikotzat baliatu izen generikoei eskainitako atalean aztertutako ditugu dagoeneko (INTXAUSTI, INTSUSADI, LOIDI, MIZPIRADI, TXERTADI, TXILLARDIA, URKIDI, ZUAIZTI, ZUMADI, ZUMARDI, ZUMIZTI), baina badira jorratzeke utzi ditugun beste batzuk, hemen, izen espezifikoa eratorriei dagokien atal honetan, ahotan hartuko ditugunak. Banaketa egiterakoan espezifikotzat erabilitako izena jatorriz multzokaria den eta multzokari moduan informatzaileen artean (generikotzat) bizirik dirauen hartu dugu kontuan.

Hasteko, lot gakizkion AIERDI¹⁰⁹⁶ oikonimoari (*aiher* + *-di*; ‘toki maldatsua’, ‘leku aldapatsua’). Aurreneko lekukotasuna 15. mendekoa da, 1467. urtekoa hain zuzen (*Pedro de Ayerdi*, HUA5) eta, lehenbiziko horrek bezala, gainerako idatzizko aipamen gehienek ere *Ayer-* dute hitz hasieran (*Ayerdi*, 1850, UINGR2, 2098 zenb.; 1855, UEA1; 1857, HUA48, 71 or.; 1863, URU, 144 bin.; 1942, IGC1; 1945, UUA15; 1953, IGC2; 1956, UUA10G; 1979, UUA20; 1980, IGN1; 1983, IGN2; *Ayerdi-berri*, 1855, UEA1; *Ayerdicoa*, 1900, UEA2; 1900, UEA3). Alabaina, badaude *Ai-* grafiaz idatzitako ale batzuk (*Aierdi*, 1566, LMZ, 161 or.; 1625, LMI, 102 or.; 1708, HUA31). Bidenabar, diogun Hernaniko Kale Nagusian bazela *Aierdi* izeneko jauregia, 19. mende erdialdean *Casa torre Ayerdi* (1833-1845, HGR3, 82 au.) dokumentatzen dena; Urnietako AIERDI leinuko bizilekuetako bat zen. Baina gatozen harira. Gure esparruan ahoz *Ayerdi* ([áyerdì], K.) forma erabiltzen da eskuarki, dardarkari aurrean bokal irekia duen aldaera ere, *Ayardi* alegia ([áyardì], Ai., Mik.; [áyardikuá], Amu., l.g.), zenbait informatzaileri entzun diegun arren¹⁰⁹⁷ (*-err-* + *-di* > *-arr-* + *-di*). Etimoari dagokionean, Mitxelenak (*AV*, 17) oinarrian *aiher* (gazt. *inclinación*, *pendiente*) dagokeela iradokitzen du¹⁰⁹⁸,

¹⁰⁹⁶ Gipuzkoan badira *Aierdi* gehiago, konparazio batera, Olaberrian (1997, OLM), Zegaman (1995, ZM), Larraulen (1995, LRM) eta Idiazabalen (1999, IDM).

¹⁰⁹⁷ Cf. *Goyarri* (< *Goyerri*).

¹⁰⁹⁸ Urnietako AIERDI penditz gutxiko hegi batean dago.

baina orduan *-di* multzokaria izatea zaila litzateke¹⁰⁹⁹. Salaberriren (1997b: 8) oinatzetan, uste dugu horrelakoetan *-di*-k ‘tokia’ adierazten duela, eta ez besterik. Erroaren jatorria edozein dela ere, garbi dago dardarkari ondoren *-d* daukan aldaera azaltzen dela (*-di*).

Jarrai dezagun ENAZTirekin. Honen testigantza guztiak ahozkoak dira (*Enazti* [enázti], Ezk. b.; [énazti], Lor. b.; *Enaztiko borda* [enáztikò bórdà], Ezk. b., Lor. b.) eta, zoriturrez, ez dago bestelako argibiderik. Guztiarekin, argi dago herskari ahoskabea dugula txistukari ondoan, idatzizko frogarik gabe haren nondik norakoa zein den ezin jakin badaiteke ere¹¹⁰⁰.

ENBUTODI. Oikonimo honen erreferentzia zaharrenak 19. mendekoak dira eta bi aldaera irakurtzen dira idazkietan, *Embotodi* (*Embotodi-erreca*, 1831-1845, UGR4, 27 au.; *Embotodi-berri* (1857, HUA48, 71 or.) eta *Embutodi* (*Embutodi*, 1846-1847, UTR2, 36 au.; *Embutadicoa* (1847-1848, UTR3, 37 au.). Berriemaileek, ordea, *Inbutei* ([ínbutèi], Ai.; [inbúteit̪ik], Mik., *abl.*) baliatzen dute eta, ildo beretik, *Inbutegi* (1989, UUTB) forma ere bildua dago. Datuok garbiro azaltzen digute hitz hasieran *Enbo-* > *Inbu-* hersketa egon dela; bokal arteko horzkariaren erortzea zein *-oi* > *-ei* aldaketa ere bistakoak dira. Laburbilduz, toponimo honen etorkia ez da gardena eta *-di* multzokaria dagoela ezin da ziurtatu, esaterako, *-odi* (*hodi*) egon daitezkeelako¹¹⁰¹.

Lau toponimo ihartu datoz orain. IGERDI da aurrenekoa, 1863. urteko erakuskaria duena (*Iguerdi*, 1863, HRU, 48 bin.). Honen sorburua zein den ez dakigu, baina, gure esparruan bada IEROLA toponimoa.

IERDIGAZTAINADI da bigarrena. Testigantza 18. mendearen amaierakoa da (*Yerdi gaztainadi*, 1794-1831, UGR 17 au.) eta daitekeena da iturburua AIERDI oikonimoa izatea, bestela esan, aferesia izan duen aldaeraren aurrean gaudela pentsatzea izan

¹⁰⁹⁹ Cf. Salaberri (1997b: 8).

¹¹⁰⁰ Cf. Tolosako *Enazategierreka* (1760); Elozegi & Goikoetxea (2006: 259).

¹¹⁰¹ Cf. *Odieta* ibar izena.

daiteke aukera bat¹¹⁰²; bestea eskribauaren akats moduan hartzea da, baina, hain informazio urriarekin, hipotesi hutsetan gelditu behar, handik aurrera urratsik egin gabe.

IRANDIren mostra bakarra 1561. urtekoa da (*Yrandi*, HUA17, 11 au.) eta esan gabe doa hain datu gutxirekin ezin dela ziurtatu *-di* berrekailua duela. Orobat lehen zatia datxekionez, nahiz eta oinarrian *ira(tze)* landare-izena egoteak egiantz apur bat izan.

IRAZURDI da lau toponimo ihartuetarik azkena. 15. mendean dokumentatzen da lehenbiziko aldiz (*Yraçurdi*, 1427, *montes de*, HUA1) eta 17. mende arte sarritan ageri da idazkietan; alabaina, orduz geroztik ez dugu gehiago kausitu. Aurrekoa bezala, *Ira(tze)* izenarekin dagoke lotua hau ere.

LERTXUNDI (*lertxun* + *-di*) oikonimoaren berri belarriz izan dugu (*Lertxundi* [lértxundi], K.) eta, BEKOENBUTODI / ENBUTODIBEKOA baserria izendatzen duela aintzat hartuz gero, uste izatekoa da deitura baten aurrean gaudela.

MUNAI oronimoaren kariatara, lehen-lehenik, derragun *-di* atzizkia ote duen ez dela gauza ziuerra, batez ere, dauden aipamenak ahozko tradizioetik bilduak direlako (*Munai* (1989, OM) / [múnai], Id.; *Munall*, 1989, OM; *Munail*, 1989, OM). Lehen osagaia *muino* izenaren *muna-* aldaera izan daiteke, baina bigarren osagaia, *-di* berrekailuarena izan beharrean, *biribil* izenondoaren oinordekoa izan daiteke, izenondo hori, toponimo elkartu baten bigarren osagaia denean, hitz amaierako albokaria gabe ahoskatzen delako sarri askotan (cf. LARREBIRIBIL). Izan ere, bada puntu bat gogoan eduki beharrekoa: *mu(i)no* izen geografikoa eta *-di* multzokaria elkarren eskutik joatea zaila begitantzen zaigu ('muino ugari dauden tokia'?). *-Egi* ere egon daiteke, apika (*-egi* > *-ei* > *-ai*).

OKOLODIren bi estenpluak 17. mendekoak dira (*Ocolodi*, 1611, HUA24, 113 au.; 1668, HUA27, 125 bin.) eta, goiko kasuan gertatu moduan, hemen ere etorkia ez da gardena. Balizko sorburuei kasu eginez gero, hor dago, esate baterako, *okoilu*¹¹⁰³ izen

¹¹⁰² Cf. Irigoien (1994: 45-46).

¹¹⁰³ Ikus *FHV*, 83.

geografikoa (gazt. *rincón*, ‘txokoa’), baina, oinarria hori balitz, zaila litzateke kasu honetan *-di*-k multzokari zentzua izatea.

OINDI mendi-izenari lotuko gatzazkio orain. Aurreneko aipamenak 17. mendekoak dira (*Oindi*, 1625, LMI, 230 or.; 1683, *Cerro*, HUA28; 1683, *alto*, HUA28; 1683, *peña*, HUA28) eta 18. mendean ere *Oindi* erabiltzen da idatzizko iturrietan (1708, HUA31; 1769, HUA37; 1780, HUA39; 1797, HUA41). 19. mendean, ordea, hitz hasierako diptongoaren orde, bokal itxia duen aldakia azaltzen da (*Ondi*, 1850, PM, 231 or.; 1899, HUA52) eta, modu berean, 20. mendeko lehen hamarkadetako agirietan ere *Ondi* topatu dugu (1911, IM; 1920, HUA57, 783 or.; 1920, HUA57, 830 or.; 1920, HUA57, 56 or.; 1936, HUA57, 480 or.). Azkenik, *-y*- grafema duen aldaera (*-n* + *-di* > *-nyi*) nagusitzen da 20. gizaldiaren erdialdetik aurrera (*Onyi*, 1942, IGC1; 1953, IGC2; 1958, PPG; 1960, LPB, 53 or.; 1962, UTC; 1969, BG; 1976, TA, 14 or.; 1979, RMH; 1980, IGN1; 1981, SGE2; 1982, GFA1; 1982, CAG, 181 or.; 1983, GFA2; 1983, IGN2) eta informatzaile guztiek ere sabaiko herkariz (*-n* + *-di* > *-nyi*) ebakitzen dute¹¹⁰⁴ (*Onyi* [ónyi], K.). Oinarrian *oin* izena dagoela dirudi, aztergai dugun kasuan bide duen adiera ezezaguna bada ere¹¹⁰⁵.

PAGOZTADiri dagokionez, diogun idatzizko lekuko zaharrena 18. gizaldiaren amaieran aurkitu dugula (*Pagastadi*, 1794-1831, UGR3, 19 r.). Orduz geroztik bi aldaera erabiltzen dira agirietan: batetik, aurreneko erreferentziaren ildoko *Pagaztadi* (1956, *pinar*, UUA10H) kausitu dugu eta horrekin batera, amaieran, *-t*- ondoren, bokal erdikoa duen *Pagaztedi* (1925, *helechal*, UUA3); bestetik, lehen zatian, *-g*- ondoren bokal erdikoa duen *Pagoztadi* topatu dugu (1855-1857, UTR8, 46 au.; 1951, *helechal*, UUA18). Ahoz *Pauxtei* ([páuxtèi], Ai., Oiarbi.) jaso dugu guk eta *Paoxtei* (1989, UUTB) ere transkribatua dago. *Pauxtei*-ren harira, bi igurzkarien (*-g*- eta *-d*-ren) erorketa eta bigarren (*-a*- + *-o*- > *-au*-) eta hirugarren (*-ai* > *-ei*) bokalen hersketak agerian jarri nahi ditugu. *Pagasta*- / *Pagozta*- oinarria *pago* zuhaitz-izenaz eta *gazte* izenondoaz osatua dagoela ematen du eta, xehetasunetan sartuz gero, laburtzea haplologiaz gertatu datekeela iruditzen zaigu. Alabaina, badaiteke aurreneko osagaia,

¹¹⁰⁴ Cf. FHV, 181.

¹¹⁰⁵ Beizaman *Ointzabal* izeneko baserria dago (1992, BEM).

pago izan beharrean, *pagadi* izatea. Bigarren osagaia ere, (-[a]+zta- / -[a]zte) alegia, uherra da. Hitz bitan, **Pagadigaztea* izan daiteke iturburua.

TARTAKADIK¹¹⁰⁶ (*tartaka* + *di*; ‘*Quercus* motako zuhaitzak dauden lekua’) erakuskari bakarra du, ahozkoa (*Tartakai* [tártakài], Amu.). Uste izatekoa da iturburua TARTAKADI dela, gure esparruan bokal arteko horzkari igurzkariaren erortzea arrunta delako, baina, idatzizko erreferentziarik gabe, hipotesia besterik ez da. Lehen zatia datxekionez, *tartaka* (*Quercus bellota*) zuhaitz-izenekin duke zerikusia¹¹⁰⁷.

ZEPADI da *-di* berrekailua duen azken izenburu nagusia (*zepa* + *di*). Bi dira gure esparruan toki-izen hori duten lekuak, Hernanikoak biak (64-30-8; *Zepai* [zépài], K.; 64-31-5; *Zepai*, 1989, HUTB; *Zepaiko zabala* [zépajkò zábalà], Etxol.). Bokal arteko horzkaria erori dela garbi dago, toponimoaren etimoa gardena baita, idatzizko lekukorik egon ez arren. Izan ere, erroa *zepa* terminoa da, burdinoletan, mea kiskali ondoren gelditutako hondakina izendatzen duena. Zentzu horretan, gure esparrua ez da salbuespena, bi ZEPADIen ondoan burdinola bat baino gehiago zeudelako behiala eta inguru haietan lantegietako jardueraren arrastoak idoro direlako.

Uhlenbeck-ek *-tegi*-rekin lotzen du¹¹⁰⁸, baina gure esparruan *-di* eta *-tegi* atzizkien arteko estekaren frogarik ez dago. Mitxelenak (*FHV*, 107-108) *-di* forma *-doi* eta *-dui*-tik atera dela dio, eta azken bi horiek *do.i* silababiko zaharrago batetik, menturaz, tarteko kontsonantea zukeena hura. Gure esparruan 15. gizaldian lekukotzen diren bi adibide daude (AIERDI, IRAZURDI), baina bietan *-di* dugu orduko, eta ez *doi*, hau da, ez dago **Aierdoi* / **Aierdui* edo **Irazurdoi* / **Irazurdui* bezalako formen lekukotasunik. Villasantek (1974: 66-67) dioena berresten da, ordea, *-ti* aldaera txistukari ondoan azaltzen baita eta *-di*, berriz, bokal, sudurkari eta dardarkari gibelean. Honatx diogunaren lekukotzat dakartzagun adibideak: txistukari segidan ENAZTI; **a**, **o** jarraian TARTAKADI; ENBUTODI, OKOLODI; **n**, **r** ondoren OINDI; AIERDI, IGERDI, IERDIGAZTAINADI.

¹¹⁰⁶ Iñigok (1996: 321) *Tartaka* toponimoa biltzen du 18 eta 19. mendeetan Iturenen. Ildo beretik, *Tartakiturri* dugu Gerendiainen (Erroibarren); *NTEM-XXXV*, 87.

¹¹⁰⁷ Ikus Lakoizketa (1994 [1888]: 152) eta *DVEF*, 1001.

¹¹⁰⁸ Schuchardt ere, esate baterako, bat dator ideia horrekin. *DEV* III, -DI sarrera.

Salaberrik (1991: 33-53), atzizkiaren jatorriari buruz eman diren iritzien bilduma egin ostean, silaba bakarreko oinarria duten toponimoetan laburtzea ez dela burutu azpimarratzen du¹¹⁰⁹. *-Di* zabalerarik handieneko aldaeratzat jotzen du Uxueko irakasleak, Iparralde eta Gipuzkoatik Artaxoaraino, eta Ziorditik Agoitz ondoraino erabili dena. *-Doi* / *-toi* sortaldean ageri dela ere zehazten du, eta *-dui* / *-tui*, berriz, bi eremuetan, hots, sortaldean eta sartaldean (Lana, Ameskoa barne).

Esan dugunez, gure esparruan *-di* atzizkia 15. menderako dokumentatzen da eta badira 16. (*Yrandi*, 1561, HUA17, 11 au.) eta 17. gizaldietako adibideak ere (*Ocolodi*, 1611, HUA24, 113 au.). Aldaketa aipagarriena sudurkari ondoko horzkariaren bustidura da (*-n* + *-di* > *-nyi*), estreinakoz 20. mendearen erdi aldera aurkitu duguna eta egungo ahozko tradizioan indarrean dagoena (OINDI). ENBUTODI toponimoaren kasuan, bokal arteko *-d*-ren erorketaren ondorioz sortutako diptongoaren lehen bokalaren artikulazio puntua aurreratu egiten dute elkarrizketatu ditugun berriemaileek (*-oi* > *-ei*).

Atzizkiaren aurretik aurkitu oinarri gehienak landare-izenak (*ihar*, *Iran*?, *Pagazta*-, *tartaka*?) eta termino geografikoak dira¹¹¹⁰ (*aiher*, *okolo*?). Bukatzeko, diogun AIERDI oikonimoari kasu eginez gero, gure esparruan *-di*-ren adiera ez dela beti batekoa, bestela esan, ez dela multzokaria aldi oro, aipatu adibidean eta antzekoetan ‘tokia’ adierazten duelako, eta ez beste ezer.

¹¹⁰⁹ Ikus baita ere Salaberri (1998: 78-80).

¹¹¹⁰ *Enaz*-, *Enbut*- eta *Oin*- oinarrien nondik norakoa ezezaguna da.

8.3.3.5. -Do atzizkia

AIERDO (*aiher* + *-do*). Gutxi izanagatik, bitariko erakusgarriak ditu oronimo honek, bai idatzizkoak (*Aierdo*, 1739, partida, VEK2), bai ahozkoak (*Ayerdo* [áyerdò], K.; *Aierdo* [ájerdò], Ollok.). Lehen zatian *aiher* ('aldapa', 'malda') izen geografikoa dukegu. Cf. AIERDI.

OINDO¹¹¹¹ oronimoaren idatzizko lehen aipamena ere 18. mendekoa da; *Oi-*diptongoa du hitz hasieran (*Oindo*, 1773, VEK1A). Haatik, 19. mendearen amaieran nahiz 20.aren hasieran *Ondo* aldaera aurkitu dugu (1889, AT, 231-232 or.; 1901, AT, 231-232 or.) eta 20. gizaldiaren erdialdetik aurrera, berriz, sudurkariaren ondoren y grafema duena *Onyo* (1944, GHO1, GHO2; 1960, LPB, 57 or.; 1969, BG; 1976, TA, 14 or.; 1982, CAG, 184 or.). Nolanahi ere, argitu beharra dago y grafema lehenagotik azaltzen dela eratorrien artean (*Onyabe*, 1862, AT, 231-232 or.). Salbuespenei doakienez, *-ll-* grafemarekin irakurtzen da bi adibidetan (*Onllo*, 1942, IGC1; 1953, IGC2; 1983, GFA2). Informatzaileek, azkenik, hitz hasieran *O-* bokalaz eta sabaiko herskariz ahoskatzen dute (*Onyo* [ónyò], Amu., Mari. 2). Lehen zatiaren etorkia ez da agerikoa. Ikus OINDI.

-Do atzizkia, honenbestez, 18. menderako lekukotzen da gure esparruan (1773, *Oindo*), baina bi toponimoren osagaitako baino ez da erabili. Dardarkariz edota sudurkariz amaitzen diren erroekin azaltzen da eta azken inguramendu horretan horzkaria sabaikaritu egiten da (*-n* + *-do* > *-nyo*). Oinarritako erabili elementuei erreparatuz gero, bata termino geografikoa dateke (*aiher*) eta bestearen nondik norakoa ezezaguna da (*Oin-*).

Deigarria da hemen aztertu ditugun bi toponimoek (AIERDOK eta OINDOK), gure esparruan bertan (AIERDI eta OINDI), *-di* atzizkia duten erreplika bana dauzkatela ikustea, haiekin zerikusirik ez duten bi izaki geografiko izendatzen dituztenak. Hitzak hizpidea ekarrita, oroit dezagun Mitxelenak (AV, 180) adiera zehaztugabea duen *-da* atzizki toponimikoarekin batera aipatzen duela *-do*, *Bizkardo* adibidea erabiliz.

¹¹¹¹ Alegian *Oindoerreka* ur-ibilgua dago (1998, ALM) eta Villabonan *Oindo* mendia (1994, VAM).

Salaberrik (*EAEATB*, 202-203) ere aztertzen du mintzagai dugun berrekailua. Hain zuzen, Uxueko irakasleak uste du *-do* eta *-di* atzizkiek, jatorri ezberdina izanik, zentzu osagarria izatea daitekeena den modu berean, jatorri bera izan eta denboraren buruan biak adiera ezberdina hartu izatea ez dela ezinezkoa. Gutziarekin, *-do* ere, *-di* bezala, *do.i* silababiko zaharrago batetik atera dela deritzo¹¹¹².

¹¹¹² Salaberri (1998: 78-79). Berriki, *Izen ttipiak euskaraz* liburuan (2009: 107), toponimiako nahiz antroponimiako *-do* atzizkiari buruz ikertzaile ezberdinek esandakoaren bilduma eta azterketa egiten du.

8.3.3.6. -Tz(a, e) eta -zu atzizkiak

Begiratu ditugun iturrietan, ALTZA herri-izenaren idatzizko lehenbiziko erakusgarria 18. mendekoa da (*Alza*, 1773, VEK1B) eta hurrengoa, eta azkena, 1911. urtekoa (*Alza*, IM). Berriemaile guztiek *Altza* ([áltzà], K.) darabilte eta zati generikoa eranstea ez da inolako aldaketarik sumatzen elkargunean (*Altzabasua* [áltzabasuà], Arg. / *Altzabaso* [áltzabáso], Larra.). Nolanahi ere den, herri-izen honek -tza atzizkia beregan duen ezin da ziurtatu, etimoak argitzeke dirauelako (ikus ALTZUETA).

ANTZUMEZIARTZA ikusmiratuko dugu jarraian. Toponimo ihartu honen bi testigantzak 1573. urteko idazki batean aurkitu ditugu (*Ançumeciarça*, HUA19, 7 bin.; *Ançumeçiarça* (HUA19, 8 au.) baina, damurik, ez dugu gehiago topatu. Irudi du *Ançumeciar-* / *Ançumeçiar-* oinarriak *Antxume* izenarekin duela zerikusia, bigarren osagaiaren etorkia eta egiazki -tza ote dugun batere garbi ez badago ere (*antxume* [ahuntz + ume] + zehar + tza?).

Aurrekoakin batera, amaieran -kutz(a) segida duten bi toponimo daude gure esparruan¹¹¹³. Aurrenekoa ARTIKUTZA saroi-izena da eta honen idatzizko bi erreferentziak 1739koak dira; bi aldaera irakurtzen dira, *Articuza* (VEK2) eta *Articuz* (1739, VEK2). Gainerako erreferentziak belarriz bilduak dira eta hiru forma darabiltzate berriemaileek, *Artikutz* ([ártikùtz], Amu.), *Artikuz* ([ártikúz], Amu.) eta *Artikutza* ([ártikutzà], Ollok.). Toponimoaren osaketa ez da gardena, lehen osagaiak *ardi*-rekin lotua irudituagatik, hortik aurrera urratsak ematea ez delako aise. Aukera bat *artizkune* terminoarekin zerikusia izatea da (‘ardiak jeizteko tokia’), baina hiru oztopo daude horretarako: txistukaria, sudurkaria eta bokal erdikoa falta direla (**Arti[z]ku[n][e]tza?*). Beste aukera, Salaberriren oinatzetan¹¹¹⁴, *Tartiku* (landare-izena) + -tza-tik eratortzea da, disimilazioz (**Tartikutza* > *Artikutza*).

EGUZKITZA (‘egutera’) oikonimoa bitan ageri da iturri idatzietan, zehazkiro esanda 20. mendeko kartografian (*Eguzkiza*, 1983, GFA2; 1983, IGN2). Ahozko tradiziotik

¹¹¹³ Salaberrik (1997b: 7-39) -(g, k)untz(a, e) hizkera arrunteko atzizki homonimoarekin lotzen du; -(g, k)untz(a, e) / -(g, k)un(e) txandakatzea ere aztertzen du. Bidenabar, gure esparruan -kutz(a) duen beste toponimoa OSTAKUTZ dela aurreratuko dugu.

¹¹¹⁴ Goizuetako etxe izenak, lan argitaragabea (J. J. Zubiri eta P. Perurenarekin).

Euskitza ([éuskitzà], K.) jaso dugu guk, *Eguskitza* (1989, HUTB) forma ere transkribatua dagoen arren. Uste izatekoa da gure esparruko EGUZKITZA deitura dela, besteak beste, berria den baserri baten izenaren aurrean gaudelako.

ERKATZU / ERKATZA / ERKAITZA toponimo joria da benetan. Idatzizko lehenbiziko lekukoa 17. mendeko agiri batean dago eta *-zu* du amaieran (*Ercazu*, 1683, HUA28). Hurrengo hiru aipamenak 1769. urteko idazki batean aurkitu ditugu eta hirurak ezberdinak dira, besteak beste bukaeran *-zu*-ren eta *-za*-ren arteko txandaketa dagoelako (*Ercazu*, HUA37; *Ercarza*, HUA37; *Escarza*, HUA37). 1773. urteko hiru agerraldi daude aurrekoen ondoren eta *-zu* eta *-(t)za* amaierak aldizkatzen dira, baina txistukariaren aurretik dardarkaria duen aldaeraren zantzurik ez dago (*Ercazu*, 1773, VEK1A; *Ercatza*, 1773, VEK1B; *Ercaza o Aparrain*, 1773, VEK1). *-Zu* ez da gehiago azaltzen, 18. gizaldiaren amaierako idatzizko iturrietan *-(t)za* eta *-tz(e)* nagusitzen direlako (*Ercatza*, 1780, HUA17; *Arcatza*, 1780, HUA17; *Ercaza*, 1784, HUA39; *Ercatza*, 1799, HUA42, 171 bin.; *Ercatzarripena*, 1799, HUA42, 171 bin.; *Ercatz erdicoa*, 1799, HUA42, 171 bin.). Bide batez, derragun *-itza* duen aldaeraren lehen etsenplua ere 18. mendearen amaierakoa dela (*Ercatza*, 1797-1833, HGR2, 44 au.). Ildo beretik, 19. mendean forma ezberdinak baliatzen dira dokumentazioan. Lehenik, bukaeran *-(t)z* (< *-tza*) dutenak dauzkagu (*Ercatz-arripia*, 1840, HUA43, 117 bin.; *Ercatz-erdicoa* 1840, HUA43, 117 bin.); bigarrenik, bukaeran *-tz* izanik, aurretik *-ai-* diptongoa dutenak daude, hots, *-ai(t)z* segida daukatenak (*Ercatiz-arripia*, 1857, HINGR2, 5097 zenb.; *Ercatiz-erdicoa*, 1857, HINGR2, 5097 zenb.; *Ercatiz-arripia*, 1863, HRU, 50 bin.; *Ercatiz erdicoa* (1863, HRU9, 50 bin.); azkenik, *-s(a)-*rekin idatzitako *Ercaras* (1855-1857, HTR8, 22 au.) eta *Ercasa* (1863, HRU8, 47 au.) topatu ditugu. 20. mendean ez dugu amaieran bokal irekia duen formarik aurkitu, hain zuzen, *-aiz* / *-aitz* duten *Ercatiz* (1920, HUA57, 886 or.) / *Ercatiz* (1944, GH01, GH02) / *Erkatiz* (1983, GFA2) zein *-atz* duen *Ercatz* (1911, IM) kausitu ditugulako aldi oro. Ahoz, azkenik, diptongoa duen *Erkatize* ([érkaitzè], Txab. 1) nahiz *Erkatz* ([érkàtz], Txim.), *Erkatzeko lepua* ([érkaitzekò lépuà], Txab. 1) eta *Erkatzeko sarobia* ([érkatzekò sàrobià], Txim.) jaso ditugu, loturazko *-e* bokalaren erabilpenaren berri ematen dutenak; *Erkatz* (1989, HUTB), *Erkatzeko sarobia* (1989, HUTB) eta *Erkazko sarobia* (1989, HUTB) formak ere zerrendatuak daude. Begira diezaiozun orain erroaren etorkiari.

Mitxelenaren (*FHV*, 234) irudiko gipuzkerako *erratz* ('brusco, piorno', 'escoba pequeña') eta goi nafarrerako *erkatz* ('escoba') izen konposatuak izan daitezke. Alabaina Coromines (1972: 300) aurrerago doa eta *erkatz* > *erratz*¹¹¹⁵ etimoa proposatzen du. Beraz, lehen osagaia *erratz* / *erkatz* izatearen aukera ezin da baztertu. Argi dagoena da Salaberrik (1997: 28-30) dioena egiaztatzen dela, *Erkatza* formatik *Erkaitz* sortu delako, elkartuetan joatearen ondorioz; bestela esateko, *-itz* (*a*, *e*), kasu horretan, *-tz* (*a*, *e*)-ren aldaera baino ez da.

21.				
		[-(ai)tzè-]	[-(à)tz]	[-(a)tzè-]
1989			-(a)z	-(a)atze-
1900		-(a)itz / -(a)iz	-(a)tz	-(a)tze?
1800	-sa	-(a)itz / -(a)iz	-(a)tz	
18.-19		-(a)iza		
1700	-zu	-rza / -za / -tza	-(a)tz	
17.	-zu			

EREÑOTZU (*ereinotz* + *-zu*; 'Laurus nobilis landareak dauden tokia'). Baserri eta auzo-izen honen testigantza zaharrenak 15. mendekoak dira eta, ordutik, idatzizko tradizio aberatsa du honek ere. Hasteko, aurreneko agerraldian bezala, dardarkariaren ondoren *-ei-* diptongoa eta amaieran *-çu* duten formak daude (*Ereynoçu*, 1467, HUA5; *Ereinoçu*, 1467, HUA5; *Ereiñozu*, 1625, *casa*, LMI, 96 or.). Horien harira, esan beharra dago 17. mendean *-ei-* diptongoa duten aldaerak erabat desagertzen direla, *-eĵ* + *-n-* > *-e-* + *-ñ-* sabaikaritzea dela medio segur aski (*Ereñoçu*, 1595, HUA10). Ohar bat ipini nahi dugu bide batez: dardarkariaren ondoren *-eñ-* dutenak aipamen idatziak hasten diren une beretik ageri dira (*Ereñoçu* (1467, HUA5; 1550, HUA14; 1569, HUA18, 27 au.; 1595, *cassa*, HUA10; *Ereñoçu echabi*, 1595, HUA10 / *Ereñoçuchavi*, 1595, HUA10; *Erenoçu*, 1538, HUA9; 1605, HUA24, 52 bin.; *Hereñozu*, 1683, HUA28; 1707, *herrerías de*, HUA30, 24 au.; *Ereñozu*, 1773, VEK1; 1833-1835, DUA3; 1920, *caserio y pertenecidos*, HUA57, 886 or.). Badago *Erenocu*-ren (1610, HUA25) lekuko

¹¹¹⁵ *Ruscus aculeatus* landarea.

bat eta, badira *-tzu* formaren idatzizko adibideak ere (*Ereñotzu-echeverri*, 1843, HUA43). Azkenik, sudurkari ondoan bokal irekia duten kasu hauek aurkitu ditugu, asimilazio-disimilazio prozesuaren nahiz idazkariaren erratuen emaitza izan daitezkeenak (*Erenaçu*, 1566, HUA17, 55 au.; *Ereñazu ferreria*, 1773, VEK1A; *Erreñazu*, 1773, VEK1A; *Erreñazu Puzuba*, 1773, VEK1A); *Heriñazu* (1625, LMI, 234 or.) forma talde berean sailka daiteke. 19. gizaldiko aipamenen artean *Iñazu* (1882, HUA56) aipamena azpimarratu nahi dugu, ahozko tradizioan aurkitu dugun aldakiaren eitea duelako (*E*-> *I*-). Idatzizko iturriekin bukatzeko, diogun amaieran *-ça* / *-za* aldaera duten bi adibideak 15. eta 17. gizaldietakoak direla (*Herrenoça*, 1465, A.A., 560 or.; *Ereñoza*, 1625, LMI, 87 or.). Ahozko tradizioan *Ereñozu* ([éřeñozü], K.), *Eeñazu* ([ééñazù], Larra.) zein hasieran bokala itxia duen *Iñotzu* ([íñotzü], Larra.) jaso ditugu guk, eta *Eñotzu* (1989, HUTB) nahiz *Iñatzu* (1989, HUTB) formak ere gordeak daude. Toponimoaren oinarria *ereinotz* landare-izena da, gure esparruko toponimian gehiago aurkitu ez duguna eta egun iharturik dagoena.

EZTEIZA oronimoaren ibilbidea ere joria da. Aurreneko erreferentziak 16. mendeko agiri batean daude (*Esteiça*, 1538, HUA9) eta bi talde bereiz daitezke harrezkero idatzizko tradizioan; batetik, *-ça* / *-za* atzizkiaren aurretik, *-ei-* diptongoa dutenak daude (*Ezteyça*, 1546, HUA21, 35 au.; *Ezteiza* (1797-1833, HGR2, 72 au.; *Esteiza*, 1831, trozo, DUA2; 1847, JII, 34 or., *Ezteiza*, 1899, *alto*, HUA54; *Esteiza-garaicoa*, 1935, HUA57, 954 or.); bestetik, *-za*-ren aurretik *-i-* bokala besterik ez dutenak ditugu (*-ei-* > *-i-*), gutxiago eta beranduago erabiltzen direnak (*Estiza*, 1797, HUA42; 1920, *montazgos*, HUA57, 887 or.; *Eztiza*, 1920, HUA57, 392 or.; 1935, HUA57, 151 or.). Ahozko tradizioari dagokionez, *-ei-* diptongoa duen aldaerak bizirik dirauela ematen du eta, hala berean, diogun berriemaileek txistukari igurzkaria duen aldaera erabiltzen dutela beti (*Eztiza* [éztizà], Amu., Ek.; *Ezteiza* [ézteizà], En., Larr.; *Eztizako punta* [éztizakò púntà], Larr.; *Esteizako punta* [ésteizakò púntà], Larr.). Bidenabar, EZTEIZAKAITZ (*Esteizacaiz*, 1683, HUA28; 1833-1835, DUA3; 1797, HUA41; *Ezteizacaiz*, 1683, HUA28; *Estizacaiz*, 1797, HUA41; 1848, HINGR2, 1213 zenb. *Estizacaitz*, 1797, HUA41) eratorria aipatu nahi dugu, *bakoitz*¹¹¹⁶ nahiz *gaitz*¹¹¹⁷ (*-kaitz*)

¹¹¹⁶ Mitxelenaren (*FHV*, 226) arabera, kontsonante ahostunak desagertzearen arrazoia bokal artean eta beste testuinguru jakin batzuetan frikari ahoskatu izana da. Cf. *Soracoiz* (12. gizaldia; < *soro* + *-bakoitz*). Ildo beretik, Iruñetik hurbil *Sorauren* herria dago (*Soro* + *guren*).

izenondoekin zerikusia izan dezakeelako; damurik, EZTEIZAKAITZ ihartuta dago. Bestalde, gure esparruan ESTEIZAR eta ESTEGITXAR toponimoak daude, EZTEIZArekin bide duten zerikusia uherra bada ere. Lehenbizikoa galdua dago eta bigarrenaren kasuan idazkietan *Esteguichar* (1797, HUA41; 1833-1835, DUA3) aurkitu dugu. Ahozko tradizioan, berriz, *Itxeixar* ([ítxeixà], Etxol.) zein *Exteixarko ataka*¹¹¹⁸ ([étxeĩxarkò átakà] (Ig. g., Txim.) entzun ditugu. Harira etorritik, EZTEIZArekin lehen osagaiaren (*Ezt[e/i]-ren*) nondik norakoa ezezaguna da, baina, ESTEGITXAR eta ESTEGIETAKO ATAKAKO TXABALA toponimoak ikusirik, pentsa daiteke **Eztegi-* iturburutik sortua dela (< **Hazitegi?*).

GARAGARTZA¹¹¹⁹ (*garagar* + *tza*; ‘*Hordeum vulgare* delako landarea dagoen lekua’). Bi dira gure esparruan izen hori duten lekuak; bata Arano-Hernani mugan dago eta bestea Urnietan. Lehenbizikoaren idatzizko estreinako erreferentzia 12. mendekoa da, 1178. urtekoa hain zuzen (*Guaragarze*, IKA3) eta, hurrengoan ez bezala, *-za*-ren tokian, *-ze* dago (1683, *Garagarza*, HUA28). Are gehiago: gainerako aipamenetan *Garagarza* errepikatzen da beti (*Garagarza o Carramichola*, 1797, HUA41; *Garagarza*, 1889, HUA52; *Garagarza*, 1944, GH01). Berriemaileengandik aldaera bat baino gehiago jaso ditugu, guztiak *-tza* dutenak (*Gaartza* [gáartzà], Ezk. b., Lor. b., Txim; *Gartzta* [gártzà], Ezk. b.; *Galartza* [gálartzà], Ezk. b.; *Garagartzta* [gáragartzà], Ig. a.) eta, ildo horretan, aintzat hartu behar da leku genitiboaren hondarkia dutenen artean ez dagoela aldaketarik lotunean, *Gaartzako galbayua* ([gaártzakò gálbayuà], Ezk. b.) lekuko. Urnietako GARAGARTZArekin idatzizko adibide bakarra dago (*Garagarza*, 1794-1831, UGR3, 16 au.) eta ahoz *Gartzan elurzulua* ([gártzàn elúrzuluà], Mari. 2) zein *Gaartzan elurzulua* (1989, HUTB) formak daude bilduak, bokal arteko kontsonateen erortzearen berri ematen dutenak.

IARTZA oronimoaren kariatara (*ihar* + *-tza*), esan dezagun testigantza zaharrenak 16. mendekoak direla eta *sasi* generikoa dutela erantsita (*Yarçasasi*, 1569, HUA18, 30 au.;

¹¹¹⁷ *Erreka gaitza* (1603) izeneko ur-ibilgua dago, esaterako, Itzan; Jimeno Jurio (1981: 190). Cf. Ardazko (1744) eta Urbikaingo (1702) *Errekagaitz* hidrotponimoak (biak Itzagaondoan); *NTEM-XXXIII*, 53, 116.

¹¹¹⁸ *Itxeixar* (1989, HUTB) eta *Itxeixarko ataka* (1989, HUTB) formak ere zerrendatuak daude.

¹¹¹⁹ Leitza bada *Garagartzta* izeneko baserria.

Yarçasasia, 1594, HUA17, 194 bin.). Hurrengo erreferentzia 18. gizaldikoa da eta, aurreneko bietan ez bezala, igurzkari belarra dago hitz hasierako hiatuan (*Igarza*, 1740, HUA30, 541 au.). 19. mendean *Yarzagaña* (1860-1862, HTR10, 33 au.) topatu dugu eta 20. mendean bi aldaera baliatzen dira idazkietan, hiatuan kontsonante belarra duen *Igarza* / *Igarza gaña* (1932, HUA57, 1 or.; 1933, HUA57, 11 or.) eta ahoz bildutako formaren eitea duen *Iyarza* (1933, HUA57, 11 or.), azken hori sabaiko igurzkaria duena. Ahozko tradizioan sabaikariarekin ebakitzen da (*Iyartzagaña* [íyartzagañà], K.) eta kontsonante belarra duen aldaeraren lekukotasunik ez diegu entzun informatzaileei. Sabaikarituriko kontsonantez jardukitzean, Mitxelenak (*FHV*, 190) ohartarazten du Gipuzkoa eta Nafarroako zenbait inguruetan *d* eta *g* busti egin direla sarritan *i* ondoren eta eremu horietan *Id-* / *Ig-*ren emaitza bat datorrela *i* + *bokala* baturarekin, *iy-* + *bokala* multzoa sortzen baita bietan. Oinarrian *ihar* (< *ei*har?) fitonimoa dukegu (*Acer*¹¹²⁰ espezieko zuhaitzak dauden tokia?). Cf. IEROLA.

ITURRITX¹¹²¹. Honen berriak ahozko tradizioetik datozkigu. Guk *Iturritx* ([íturritx], Etzol., Txil.) jaso dugu berriemaileengandik, nahiz eta herri-etimologia irudi duen *Iturriotz* (1989, HUTB) ere gordea egon. Toponimoak *-tza* / *-tze* atzizkia balu hitz amaierako azken bokalaren erorketaz ere mintzatu beharko genuke, *-i-* ondoko txistukariaren sabaikaritzeaz ez ezik; beste aukera, berrekailua *-txo* txikigarria izatea da (*-txo* > *-tx*). Esan gabe doa aurreneko tokian *iturri* izen geografikoa dagoela.

LARRATS (Ikus 8.1.1.§).

LEITZA herri-izenaren harira, azalpena eman nahi dugu hainbat lasterren: gure esparrutik at dagoenez gero, gorde ditugun testigantza guztiak ahozkoak dira (*Leitza* [léjtza], Amu.). Nolanahi ere den, aski eta sobera dira bere laburrean hemen agertu nahi genukeena agertzeko: leku genitiboaren hondarkia hartu duten formetan bokal erdikoa dago hondarkiren aurretik (*Leitze-* [léjtze kuá], Amu., l.g., *Leitzeko atsua*, [léjtze kò átsuá], Amu.), *-a-*ren ordeztu. *Eleiza* nahiz *leize* hitzekin lotu izan da LEITZA, baina etorki horiek ez dira egiantz handikoak; hain zuzen, Salaberrik (1997b: 27-28) zehazten duenez *Leiun* eta *Leotz* (*Leyotz* 1268an) oinarriekin duke zerikusia.

¹¹²⁰ Cf. Ruiz Urrestarazu (2009a: 397-401).

¹¹²¹ Aralaren *Iturritx* toponimoa biltzen du Elosegik (1972: 174).

MENDARATZEN idatzizko etsenplu bakarra 16. mendekoa da eta -s du hitz amaieran (*Mendaras*, 1552, LMM, 180 or.). Ahozko tradizioan, aitzitik, *Mendaraz* ([méndaràz], Larr. b.) eta *Mendaatz* ([méndaàtz], Arg.) jaso ditugu guk (-tz / -z), eta *Mendaratz* (1995, DTE) forma ere transkribatua dago. Osaketa *mend(i)* + *aratz*¹¹²² izan daiteke ('mendi ederra'?), baina -tza atzizkia egotearen aukera ezin da erabat baztertu; horregatik sartu dugu hemen.

MUGATZ¹¹²³ (*muga* + -tz[a, e]?, 'muga tokia'?) saroi-izenaren lehen erakusgarria 12. mendekoa da (1178, *Muez*, IKA3) eta ohar bedi irakurlea -e bokal erdikoa dagoela txistukariaren aurretik; halaber, bokal arteko kontsonante belarra ez da agertzen, ondorengo aipamenetan ez bezala. Izan ere, 16. gizaldiaz geroztik, hiru aldaera erabiltzen dira idazkietan; gehien agertzen dena bokal artean kontsonante belarra eta hitz amaieran -z duen *Mugaz* da (1516, HUA7; 1683, HUA28; 1773, VEK1; 1831, DUA2; HUA57, 887 or.; *Mugaz-azpiya* (1920, HUA57, 887 or.); bigarrenik, hitz amaieran -tz duen aldaera dugu, *Mugatz* alegia (1773, VEK1B; 1780, HUA39; 1797, HUA41; 1847, JII, 34 or.) eta, azkenik, -s- duen *Mugas-erreka* (1970, L.M., 74 or.) dago. Informatzaileei doakienez, *Muas* ([múaskuà], Amu., l.g.), *Muaz* ([kantína muáz], Etxol.), *Muatz* ([múàtz], Ek. / [kantína múatz], Etxol.) eta *Muatza* ([múatzà], Pag.) jaso dizkiegu. Sorburua *muga* + -tz(a, e) dateke eta, alde horretatik, egon, Gipuzkoa-Nafarroetako muga dago MUGATZ, zehazkiro, Arano-Hernani artean.

MUGITZA¹¹²⁴. Honen aurreneko erreferentzia Dízek (1997: 237) Gipuzkoako burdinolei buruz idatzi liburuan dago (*Muguiza*, 1598, *sel*). Beste adibideak ahozkoak dira eta leku genitiboaren hondarkia dutenetan -e bokala dago txistukariaren ondoren (*Muitzeko borda* [múitzekò bórdàk], En., Ollok.). Ildo horretan, absolutiboan deklinatzen dutenean *Muitze* ([múitzè], En., Ollok.) ebakitzen dute berriemaleek. Generikoa hondarkirik gabe eranstea, batzuetan, ez dago erdiko bokalaren zantzurik;

¹¹²² Ik. AV, 71.

¹¹²³ Cf. Gesalazko *Muetz* herri-izena edota Abartzuzako *Mugez* oronimoa (Deierrin).

¹¹²⁴ Donezteben (Malerrekan) *Mugitz* toponimoa dugu (Iñigo (1996: 136) eta Aralarren, berriz, *Muitze* zein *Muitzeko aizpea* izeneko aurkintzak daude (Elosegi, 1972: 146, 151). Bestalde, Sainz Alberok eta Sainzek (2002: 236) *Mugaitza* toponimoa biltzen dute (*Muguiaiaça*, 1666; *Muguiçaça*, 1676; 1992 *Mugiaiz*) Aranaratxan (Ameskoan).

azaltzen denean, irekia da (*Muizgaña* [múizgáñà], En.; *Muixaerreka* [múixaerrekà], Ollok.).

ORENTZUN saroi-izenaren lehenbiziko erakuskaria ere 1598ko da (*Orenzun*; Díez, 1997: 237). Badaude aipamen berriagoak, baina ez dagozkio saroiari, hango mendigainari baizik (*Oentzun*, 1923, *alto*, JMB1, 144 or.). Ahozko tradiziotik *Orantz* ([orántzù], Amu.), *Orantzun* ([orántzùn], Amu.), *Oantzun* ([oántzundik], Amu., *abl.*) eta *Orontzun* ([oróntzùn], En.) aldaerak jaso ditugu eta, ikusten den bezala, gehienak berriemaile berak emandakoak dira. Bokal arteko dardakariaren eta amaierako sudurkariaren erortzeak dira aldaketa aipagarrienak, automatikoak direla esateko adina indarrrik ikusten ez diegun arren. Toponimoaren etorkia iluna da (Cf. OREITURRIETA eta OREERRIAGA), baina, Salaberriri (2005: 112) jarraikiz, osaketa *Oren* + *-zu* + [g]un[e] izan litekeelakoan gaude (Cf. *Oiartzun*).

OSTAKUTZ da gure esparruan *-kutz* segida duen bigarren toponimoa. Zoritxarrez, ez dago idatzizko errferentziarik, testigutza guztiak ahozkoak direlako. Xehetasunetan sartuz gero, informatzaile batek *-e*-rekin ebakitzen du (*Ostakutse* [óstakutsè], Altz.; Lor. b.), beste batek bietara (*Ostakutse* [óstakutsè] / [óstakùtz] / *Ostakus* [ostákus], Lor. b.) eta hirugarren batek *-e* gabe beti; azken horrek, *-ko* zuzenean eransten dio izen espezifikoiari (*Ostakutz* [ostákutz], *Ostakusko borda* [ostákuskò bórdà] / *Ostakuzko borda* [ostákuzkò bórdà], Ezk. b.). Aurreneko osagaia *hosto* (*hosta-*) dateke, baina bigarrena zehatz-mehatz nondik datorren ez dakigu eta, jakina, ezta *-tza* dagoen ere.

OTRAITZ toponimoaz kestone, beste ezer baino lehen, argitu beharra dago hemen ere *-tza* berrekailua ote dagoen ez dela gauza segurua, idatzizko erakusgarri bakarra erratua delako (*Otram*, 1554, EUA2, 122 or.). Informatzaileek *Otraitz* ([otráitz], Id.) zein *Otraizko txabola* ([ótraizko txábolà], Id.) darabiltzate¹¹²⁵. Aurreneko osagaiaren jatorria ez da agerikoa eta bigarrenarena, *-(a)itz*-ena alegia, *haitz*-ekin nahiz *-tza*-rekin egon daiteke lotua (cf. ERKATZA).

¹¹²⁵ Cf. *Otraitzborda* (1989, OM).

TARTATZU¹¹²⁶ oronimoaren idatzizko lekuko bakarra 1920. urteko agiri batean kausitu dugu; gaztelaniazko plural morfema du (*Tartazus*, 1932, HUA57, 923 or.). Informatzaileek *-zu* nahiz *-tzu* dituzten aldaerak darabiltzate (*Tartazu* [tártazù], And.; *Tartatzu* [tártatzugañà], Altz.) eta, hain zuzen, *-tzu* forma ikusirik, oinarria kontsonantez amaitzen dela pentsa daiteke, baina *tarta*- fitonimoarekin ere izan dezake lotura¹¹²⁷.

TXIGILLAMAZU oikonimoak *-zu* berrekailua duela ez da gauza ziurra, ALTZUETA (ALTZUETAZAR) baserriaren izengoiti honen ahozko aipamen bakarra dagoelako (*Txigillamazu*, 1989, HUTB) eta hain informazio gutxirekin etorkia argitzea zaila delako. Zernahi gisaz, badaezpada ere, azpiatal honetan sartzea erabaki dugu.

Begira diezaiogun orain URRUZUNO toponimoari. Hango burdinolen aipamen zaharrenak 1467. urteko agiri batean daude¹¹²⁸ (*Urruçuno*, *Urruçuno de Suso*, *Urruçuno de Yuso*, HUA5) eta harrezkero, zorionez, askotan aurkitu dugu idatzizko iturrietan. Bukaerari erreparatzen bazaio bi talde bereiz daitezke, *-uno* dutenak¹¹²⁹ (1516, HUA7; 1595, HUA10; 1607, HUA23; 1607, HUA23; 1610, HUA25; 1683, HUA28¹¹³⁰; 1769, HUA37; 1769, HUA37; 1780, HUA39; 1797, HUA41; 1838, *valle*, DUA5; 1936, HUA57, 188 or.) eta, bestetik, *-una* dutenak¹¹³¹ (1833-1835, DUA3; 1773, VEK1; 1773, VEK1B; 1797, HUA41; 1843, HUA43; 1864, HUA47; 1857, HUA48, 47 or.; 1898, EGZ; 1911, IM; 1920, HUA57, 397 or.; 1920, HUA57, 887 or.; 1921, HUA57, 169 or.; 1937, AB; 1983, GFA2). Badira salbuespenak, azken bokala falta duten (*-una* / *-uno* > *-un*) *Urruzun*¹¹³² (1683, HUA28; 1864, HUA47), edota erratua dirudien *Urrozonia* kasu (1863, URU, 152 au.). Ahozko tradizioan *-una* bukaera duten formak besterik ez ditugu jaso (*Urruzuna* [úrruzuná], Amu.; *Urrusuna* [úrrusúna], Ol.; *Urruzuna goiko* [úrruzunà

¹¹²⁶ *Tartazu* izeneko bi mendi-bizkar daude Zubietan (Malerrekan). Goizuetan ere *Tartazu* auzoa dago. Ikus Iñigo (1996: 412).

¹¹²⁷ Azkueren hiztegiaren oinatzetan (*DEVF*, 1001), pentsa daiteke *Tartazu* toponimoak *tarta* ('sasi') izenean duela jatorria.

¹¹²⁸ 18. mendekoa dirudien kopian *Urruzuno* erabiltzen da (HUA6).

¹¹²⁹ Sail horretan *Verruzuno garaicoa* (1625, LMI, 234 or.), atzeranzko asimilazioa erakusten duen *Urrusono* (1773, VEK1A) / *Uruzono* (1773, VEK1A) nahiz *-eno* bukaera duten *Urruceno de yuso* (1833-1835, DUA3), *Urruzena de yuso* (1833-1835, DUA3) eta *Urruceno de suso* (1833-1835, DUA3) ere sar daitezke.

¹¹³⁰ Dokumentu berean *Urruzun* forma irakurtzen da hiru aldiz.

¹¹³¹ Horiekin batera *Urruzunaburua* (1797, HUA41) eratorria ere bai.

¹¹³² Hiru aldiz erabiltzen da.

góikò], Bez.]; *Urruzunaiko* [úrruzunáiko], Bez.). Eskuartean ditugun datuek garbiri azaltzen digute jatorrizko bukaera *-uno* dela, *-una* duten aldakiak berriagoak direlako (18. mendekoak). Horrenbestez, *-uno* eta *-una* osagarriak edo parekoak direla uste izateko arrazoirik ez dago. *-Uno* formak *-(k)u(n)e* paratzizkian izan dezake jatorria (*hurritz + une*), baina, era berean, *-no* txikigarria egon liteke azpian, oinarria *Urruzubalitz* (*hurritz + zu + -no*), litekeen bezala.

USABELARTZA oronimoak 17. mendeko lekukotasunak ditu. Aurrenekoa Isastiren 1625ko liburuan dago (*Usaberarra*, 1625, LMI, 230 or.) eta bigarrenak hiru urte gehiago ditu; erratu itxura du (*Usabaraza*, 1628, DUA1). 18. gizaldiko iturrietan ere bokal erdikoaren ondoren dardarkari ahularekin irakurtzen da (*Usauerarza*, 1764, AT, 233 or.; *Usaberarza*, 1784, ML, 56 or.), baina 19. eta 20. mendeetan, *-r-* > *-l-* aldaketaren adibideak daude; zenbait aipatuko ditugu, adibidetzat: *Usabelarza* (1848, AT, 233 or.; 1909, AT, 233 or.; 1916, AT, 233 or.), *Usabelarsa* (1897, AT, 233 or.), *Usobelartza* (1983, D.F.G.2). Berebat, Iztuetaren liburuan dagoen *Usabaratzza* (1847, JII, 34 or.) salbuespena nabarmendu behar da, besteak beste, 1625. urteko aipamenaren erreplika dirudielako. Ahoz, bokal arteko ezpainbikoaren erorketaren lekuko diren *Usaelartza* ([úsáelartzà] / [úsaelartzá], Amu.), *Usolartza* ([úsolartzà], Ek.) eta *Usalartza* ([úsalartzà], Mari. 2) jaso ditugu guk, eta *Usabelartza* (1989, UUTB) forma ere zerrendatua dago. Toponimo honen oinarrian *uso* (erartorketan *usa-*) eta *belar* izenak daudela irudi du, baina badira, alde horretatik, zenbait puntu gogoan eduki beharrekoak. Lakoizketak (1994 [1888]: 199), esate baterako, *uso belarra* izena hiru hostoko belarrari dagokiola biltzen du (*Trifolium pratense*), baina San Martinek (1974: 267, 275), aitzitik, lehen osagaiak ‘herri basoa’ (‘comunal’) adiera duela esaten du. Ildo beretik, Sánchezek (1985: 335) *La Usa* eta *Usa* (Saseta) aipatzen ditu Argantzun inguruan, “ejido, campo o monte común de los pueblos” adiera zuketenak. Etorki hori egiaztatutako balitz, esanahiaren aldetik, gure esparruko ZILLEGiren sailekoa litzateke, beraz.

Uztartza¹¹³³ saroiaren idatzizko erakusgarri zaharrena 12. mendekoa da, 1178. urtekoa hain zuzen (*Urtarzando*, IKA3), gainerako aipamenak ahozko tradizioetik bildu baditugu ere (*Uztarza* [úztarzà], En.; *Ustarzaerreka* [ústarzaerrekà], En.; *Uztartzako*

¹¹³³ Cf. *Uztaritze* herri-izen lapurtarra.

zokua [uztártzakò zókuà], Ezk. b.). Estreinako agerraldiari dagokionean, Gorrotxategi Txurrukari (1995b: 750) eta Salaberriri (2005: 115) jarraikiz, bigarren osagaia *-ndo* txikigarria delakoan gaude, are gehiago saroi-izena dela aintzat hartuz gero, jakina baita saroi handiak eta txikiak zeudela.

-Tz(a, e) eta *-zu* atzizkiak dituzten toponimoekin amaitzeko, ZUELKEZU oronimoa aztertuko dugu. 16. mendeko bi erakuskari dauzka eta batek *-ço* du amaieran (*Çuelqueço*, 1554, *otero de*, EUA2, 122 or.), besteak *-çu* badu ere (*Çuelqueçu*, 1595, HUA10). 17. gizaldian *Zuelquezu* (1683, HUA28) zein *Zubalquizu* (1628, DUA1) salbuespena kausitu ditugu eta 18. mendean gauzak ez dira asko aldatzen berrekailuari dagokionean, *Suelcazucomuga* (1773, VEK1A) lekuko. Ahozko tradizioan *Zuarkazu* ([zúarkazù], Bentatx., Larra.) eta *Zuelkazu* ([zuélkazú], Id.) aditu ditugu guk eta *Zuerkazuko gaña* (1989, HUTB) forma ere gordea dago; nabarmentzekoa da azken hiru etsenpluetan txistukari igurzkaria azaltzen dela amaieran eta bi adibidetan *-l-* > *-r-* aldaketa ikusten dela. *Zuelke*-ren jatorria iluna da, baina haren bigarren osagaia *elke* (*elge*) terminoarekin egon daiteke lotua.

Gure esparruan *-tz(a, e)* atzizkia 12. menderako lekukotzen da¹¹³⁴ (*Guaragarze*, 1178). Idatzizko tradizioan *-tz(a, e)* eta *-(a)itz(a, e)* aldaerak aurkitu ditugu, baina zehaztu beharra dago *-(a)itz(a, e)* duten etsenpluak urriak eta berandukoak direla (1797-1833). Bada beste arazo bat, aski axolazkoa: 17. gizaldian *-zu* dena *-tz(a, e)* bihurtzen da aurrerago kasu batzuetan, ERKATZA / ERKATZU lekuko; ez hori bakarrik, bi aldaerak aldi berean erabili baitira. Bestalde, eta hustu ditugun iturrien arabera, ahozko tradizioan *tz* duten formak *z* dutenak baino gutxiago baliatzen dira (EZTEIZA, ZUELKEZU), bitariko erakusgarriak dituzten toponimo batzuk badiren arren, UZTARTZA eta TARTATZU adibidez. Oinarritako erabili hitzei erreparatuz gero, gehienak landare-izenak dira (*ereinotz*, *garagar*, *ihar*, *usobelar*, *-elke*, *tartaka?*) eta termino geografikoak ere egon litezke tartean (*muga?*). *Ançumeziar*-ek, azkenik, artzaintzarekin lotua dirudi.

¹¹³⁴ Agian *Muez* (1178, IKA3) eta *Urtarzando* (1178, IKA3) aipamenetan ere bai.

Caro Barojak (1980: 162-165) eta Mitxelenak (1989: 569, 570, 622) *-tza* / *-zu* bikoari ematen dioten ugaritasun zentzua agerikoa da franko aldiz, baina, Salaberrik (2004c: 1132; 1997b: 18-26) azpimarratu bezala, beste batzuetan ez da hain erraz antzematen. Gurean ZUELKEZU oronimoa dateke Uxueko irakasleak dioenaren erakusgarri bat.

Mitxelenak (*FHV*, 500) iradokitako sartalde (*-tza*) / sortalde (*-tze*) banaketa ez da gure esparruan egiaztatzen, bitarikoak duadelako eta, hain zuzen, behin baino gehiagotan, *-tze* formak deklinabideko loturazko bokalaren eraginez sortua dirudielako. Salaberrik (1995: 28-31) egiaztatu moduan, garbi ikusten da *-itz(a, e)* aldaera *-tz(a, e)* jatorrizkoaren bilakaera dela. Errenteriako maisuarekin (*FHV*, 111) jarraituz, *-tza*, / *-tze* atzizkia interesgarritzat jotzen du hark, aditz-izenak sortzen dituen *-tze*-ren berdina izan daitekeelako jatorriz. Araba mintzagai duten 11.-13. gizaldietako idazkietan *-ça(h)a* / *-za(h)a* irakurtzen da sarritan eta hortik ikusten du *-tza*-ren sorburua. Manterolaren (2006: 674) iritziz, ordea, *-ça(h)a* / *-za(h)a* formaren oinarrian *-za*, ezaguna dugun atzizkia eta, *-ha* genituzke, hots, artikularen forma arkaikoa.

Fonética Histórica Vasca maisulanaren aurreneko edizioan (286) *-zu* eta *-tsu* atzizkiak bereizten ditu Mitxelenak (ugaritasunezkoak biak), baina, beranduago berak aitortu moduan, banaketa ez da beti batekoa, historikoki bederik (*FHV*, 542-543). Toponimiari erreparatzen badiogu ikusiko dugu antzina atzizki bakarra zegoela: *-zu*. Hortaz, *-tsu* berrikuntza da, behinola inguramenduekiko zuen menpekotasuna galdurik, *-zu* ordezkatzeko joan dena; azken hau, zeina hiztegi arruntean forma zaharkitu gisa baino ez da gorde (*FHV*, 543).

Gorrotxategik eta Lakarrak (2001: 431-432), bestalde, *-z-u* segidak ‘plurala + tokia’ adierazteko balio zukeela uste dute, eta eskuarki toponimian erabili dela gehitzen dute. Salaberrik (2005: 109, 112), azkenik, *-tsu*, *-zu* atzizkia duten izenez ihardukitzean, gure esparruaren mugan dagoen *Oiartzun* toponimoak *oihan* (*oihar-*) + *-tsu*, *-zu* + *-un* (lokatiboa) egitura duela zehazten du¹¹³⁵.

¹¹³⁵ Gorrotxategi (2006: 117).

Aldaera ezberdinen diagrama

21.	-tzu/ -zu	-tza	-tze	(a)itze(-)	-(a)tz/	-(a)tze-	-tz?/-z?
1989	-tzu/ -zu	-tza			-(a)tz/-(a)z	-(a)(a)tze--	
1900	-tzu/ -zu-	-za		-(a)itz/-(a)iz	-(a)tz	-(a)tze?	-z?
1800	-zu	-za/-sa		-(a)itz/-(a)iz	-(a)tz		-tz/-z?
18.-19.	-zu	-za		-(a)iza			
1700	-zu	-za/-tza			-(a)tz		-tz /-z?
1600	-çu/-zu	-za					-z?
16.	-çu -ço	-ça			-(a)s		-z?
1400	-çu	-ça					
12.		za?	-ze				-z?

8.3.3.7. *-(R)ena (-[e]nea)* atzizkia

ALKITZENeko MUNTOA oronimotik hasiko gara *-(r)ena (-[e]nea)* duten toponimoak aztertzen. Oraingo honetan berri bakarra ahozkoa da (*Alkitzeneko munttua* [álkitzenekò múnttuà], Txim.), baina aski da lehen zatia *Alkitza* herri-izena dela jabetzeko. Elkargunean *-a + -ne- > -ene-* asimilazioa egon da, horrenbestez.

ALTZAIRUNEA oikonimoaren bi erakusgarriak ere belarriz bilduak dira. Ale batean *-ea > -ia* ikusten da amaieran, baina bestean ez da disimilaziorik egon, informatzailearen jarrera gordetzaile edo arkaizanteagatik edo; izan ere, aipatu aldaketa ia automatikoa da bertako euskarari (*Altzairunia* [áltzajrunià], Pag., Txim.; *Altzairunea* [áltzajruneà], Bez.). Lehen osagaia *Altzairu* metal izena dela pentsa daiteke, idatzizko aipamenik gabe egiazki horrela dela ezin ziurta badaiteke ere (cf. ATXERUAENEA).

ANTSONEKO BORDA. Aurreko bi kasuetan bezala, honen berri informatzaile batek eman digu (*Antsoneko borda* [ántsonekò bórdà], Lor. b.). Erroa *Antso* pertsona-izena da, baina Urnietako ANTZO baserri-izenarekin zerikusirik ez du.

AÑOENEA saroi-izenaren aurreneko agerraldia 1794-1803koa da eta *-ea* segidaren zantzurik ez dago amaieran (*Añon, sel*, NAO¹¹³⁶). Hurrengo bi etsenpluak 1960. urtean kausitu ditugu (*Añoenea*, 1960, LPB, 95 or.; *Añoña'ko lepoa* (1960, LPB, 96 or.) eta, bi agerraldi horien kariatara, diogun lehenbizikoak zaharkitua ematen duela eta bigarrenak, haatik, ahozko tradizioetik hartua. Toponimoaren aurreneko osagaia gure esparruko AÑOEA toponimoan azaltzen den *año-* dateke.

ARANATXENEA baserri-izenari lotuko gatzazkio jarraian. Aipamen guztiak ahoz bilduak dira (*Anatxene* [anátxenè], K.), *Anatxenia* [anátxenià], Mik. / [ánatxenià], Mik.; *Anatx* [ánàtx], Pard. g. 2; *Aanatxen borda* [áanatxèn bórdà], Ek. / [ánatxèn bórdà], Larr.; *Aranatxen txabola* [áranatxèn txábolà], Ek.) eta, ikusten den moduan, bokal arteko dardarkariaren erortzea, hitz amaierako *-ea > -ia* hersketa eta *-ene(a) / Ø* aldizkapena dira ezaugarri garrantzitsuenak. Lehen osagaia Nafarroako *Aranatz*

¹¹³⁶ Errege-auzitegiak, prozesuak (epaiketak), 156972 zenb.

(*Arantz*) herri-izena da, *Aranatx* hipokoristikoa eman duena, handik etorri baitziren Urnietara baserrian bizi direnen arbasoak (cf. ALKITZENENKO MUNTOA).

ARBELAITZENE. Hiru dira gure esparruan izen hori duten etxeak, hirurak Hernanikoak. Hirigunean kokatzen zena, *Arbelaizene* ([árbelajzenè], K.) alegia, desagertua dago (64-30-1), baina Ereñotzu auzoko biek zutik diraute. Horietako baten aurreneko erreferentzia 19. mendekoa da, 1864. urtekoa hain zuzen (*Arbelaizenea*, 1864, HUA47) eta 20. mendean beste hiru agerraldi ditu idatzizko iturrietan (*Arbelaiz-enea*, 1920, HUA57, 99 or.; *Arbelaitz-enea chiqui*, 1932, HUA57, 604 or.; *Arbelaitz Enea*, 1983, GFA2). Berriemaileek *-enea* gabe ebakitzen dituzte biak (64-30-1; *Arbelaitz* [árbelàitz], K; 64-38-3; *Arbelaitz* [árbelàitz], K. / [árbelàitz], Txil.; *Arbelaiztxiki* [árbelajtxiki], K. / [arbélajtxiki], Txil.). Esan gabe doa oinarrian *Arbelaitz* deitura dagoela (*harbel* + *haitz*).

ARTZAIANEA ('artzaina bizi den etxea') oikonimoak bi erakusgarri ditu gure esparruan, bata Urnietan eta bestea Hernanin. Urnietakoaren lehen erreferentzia 1942. urteko mapa batean topatu dugu, baina erratua du amaieran (*Artzayaina*, 1942, IGC1). Gainerako idatzizko etsenpluak ere kartografian aurkituak dira eta zuzena den bakarra *Artzayanea* (1960, GS) da. Belarriz *Artzayania* ([ártzayanià], K. / [ártzayaniá], Mik.) eta *Artzayenia* ([ártzayeniá] / [ártzayeniá], Mik.) bildu ditugu Urnietan, eta Hernanin, berriaz, *Artzayania* (1989, HUTB) dago jaso. Elkarguneko *-a* + *-nia* > *-enia* asimilazioa nabarmendu nahi dugu, hitz amaierako hertsitzeaz gainera (*-ea* > *-ia*).

ATXERUANEAZ mintzatuko gara jarraian ('pertsona indartsua bizi den etxea'). Honen aurreneko bi aztarnak 19. mendeko idazkietan kausitu ditugu eta *-ea* > *-ia* hertsitzea ikusten da bietako batean hitz amaieran (*Acheruania*, 1855, UEA1; *Acheruanea* (1857, HUA48, 70 or.). 20. gizaldian ez dago forma disimilaturik, *Acheruane* (1939, UUA11) artikulugabea eta *Acheruanea* (1942, IGC1; 1953, IGC2; 1962, UTC; 1981, SGE) / *Atxeruanea* (1960, GS) azaltzen batira agirietan. Ahoz forma bat baino gehiago jaso ditugu, zehazkiro esanda, *Atxerunea* ([átxerunéa], Amu.), *Atxoania* ([atxóaniá], Larr.), *Atxoronia* ([atxóronía], Mik.), *Atxorrenia* ([atxórreniá], Mik.), *Atxorronia* ([atxórroniá], Mik.), *Atxeruan borda* ([atxéruàn bórdà], Larr.),

Atxeruanetxola ([átxeruanétxolá], Amu.) eta *Atxeruan txabola* ([átxeruàn txábolà], Amu., Ek.); *Atxerunia* (1989, UUTB) ere zerrendatua dago. Garbi dago, honenbestez, informatzaile berak aldera bat baino gehiago darabiltzala eta batzuetan ez dagoela *-nea*-ren zantzurik. Lehen osagaia gure esparruko ahozko tradizioan ‘indartsu’ esanahia duen *atxeru(a)* da (cf. gazt. *macero*).

BELAMENDIANEAren aipamen bakarra ahoz bildua da eta, espero izatekoa zenez, hitz amaieran *-ea* > *-ia* herstea erakusten du (*Belemendiyania* [belémendiyanià], Ek.). Gurean ez da oso toponimo ezaguna, baina, nolanahi ere den, *Belamendia* deitura da oinarria.

BETERINARIOANEA oikonimoaren erreferentzia bakarra ere belarriz bildua da (*Betenayuania*, 1989, UUTB); *-ario* + *-a* > *aioa* > *-ayua*- zein *-ea* > *-ia* dira aldaketa garrantzitsuenak. Lehen osagaia *betenayua* (< *beterinarioa*, ‘albaitaria’) ogibide izena da.

BIZKAINEA. Aurreko bi kasuetan bezala, baserri-izen honen lekukotasun guztiak berriemaileek eman dizkigute, bai *-ea* > *-ia* disimilazioa erakusten duen *Bizkainia* ([bízkaɲnià], En), bai amaieraren aldetik gordetzailea den *Bixkainea* ([bixkaɲnéa], Ollok.). Badaude zati generikoa erantsita duten adibideak, izan edutezko genitiboarekin (*Bizkain borda* [bízkaɲn bórdà], En.) izan lekuzkoarekin (*Bizkaineko borda* [bízkaɲnekò bórdà], En.). Etxeko biztanleen jatorria adierazten duen *Bizkai(a)* makrotoponimoa da oinarria (cf. ARANATXENEA).

Begira diezaiogun orain BORTTOLUANEA baserriari. Lehen erreferentziak 19. mendeko dokumentazioan aurkitu ditugu. Ñabardurei begiratuz gero, alde batetik, *-ea* > *-ia* hersketa adierazten duten *Bortoluania* (1843, HUA43; 1848-1850, HTR4, 10 au.; 1863, URU, 145 au.; 1864, HUA47), *Bortoluánia* (1857, HUA48, 45 or.) eta *Bortolunia* (1863, HRU, 40 au.) formak daude bildu ditugun aipamenen artean eta, bestetik, *-nea* gabeko *Bortolo chiqui* (1864, HUA47). 20. mendeko erakuskari asko daude idazkietan eta deigarria da gehienek *-nea* izatea, eta ez *-nia* (*Bortoluanea-borda*, 1920, HUA57, 369 or.; *Bartolonea*, 1960, GS; *Bortoloenea*, 1936, HUA57, 175 or.; *Bortoluania*, 1983, GFA2). Belarriz *Borttoluania* ([borttóluanià], K.), *Borttulanía*

[borttúlanià] (Larr.) eta *Borttoluan borda* ([borttóluàn bórdà], Ek.) bildu ditugu guk eta *Bortoluenia* (1989, HUTB), *Bortoluaenea* (1989, HUTB) zein *Bortoluania* (1989, HUTB) formak ere zerrendatuta daude. Erroa zehazkiro *Borttolu* edo *Borttolua* mugatzaileduna den ez dakigu, baina argi dago *Bartolo* / *Bortolo* izen berezian duela iturburua. Esan dezagun, hitzak hizpidea ekarrita, badirela gure esparruan *Bartolo* / *Bortolo* pertsona-izenarekin zerikusia izan dezaketeen beste bi forma, *Borcholondegui* (1854-1855, HTR7, 19 r.) eta *Borttolotia* ([bórttolotià], Pard. g. 1). Aurrenekoari dagokionez, sudurkaria *-nea*-ren aztarna izan liteke (**Borttoluan*[e][a] + *-degi*); eta bigarreanean *Borttolo*-k *lote* generikoa zuzenean hartu duela begitantzen zaigu (cf. BIZKAINEA eta ARANATXENEA).

DOLOREENEA¹¹³⁷. Lehen zatian *Doloex* hipokoristikoa (gazt. *Dolores*) duen toponimo honen erakusgarri bakarra ahozkoa da; beste behin *-ea* > *-ia* disimilazioa dugu hitz amaieran (*Doloexenia*, 1989, HUTB), horrela egiten baita bertako euskaran.

Gagozkion orain DONFERMIÑENEA oikonimoari. Aipamen zaharrena 19. mendekoa da, 1843. urtekoa hain zuzen (*Don-fermiñenea*, 1843, HUA43) eta 20. gizaldian beste bi lekukotasun daude (*Donfermiñenea*, 1920, HUA57, 741 or.; 1937, AB). Berriemaileek, bestetik, *Donfermiñene* ([donférmiñenè], K.) artikulugabea ebakitzen dute. Bistakoa da oinarria *Don Fermin* antroponimoa dela, baina, damurik, ez dakigu nor zen gizaseme hura (sendagileren bat?, maisuren bat?).

EGAÑANEA. Bi dira Hernanin *Egaña* (*hegi* + *gaina*) deituran jatorri duten etxe-izenak, bata PORTU auzoan eta bestea hirigunean. PORTU aldekoaren aurreneko erreferentzia 19. gizaldikoa da eta *-ea* > *-ia* ikusten da amaieran (*Egañania*, 1833-1845, HGR3, 49 au.); badago 20. mendeko idatzizko erakusgarri bat ere, disimilatugabea hura (*Egañanea*, 1932, HUA57, 10 or.). Ahozko tradizioan *Egaña* ([égañà], [égañà txíki], K.) zein *Egañania* [égañanià] (K.) zerrendatu ditugu guk, eta *Eañania* (1989, HUTB) eta *Eaña txiki* (1989, HUTB) formak ere transkribatuak daude. Guztiz ere, *-nea* gabeko adibidea azpimarratu nahi dugu, eta *-ea* > *-ia* hertsitzeaz landara. Herriguneko

¹¹³⁷ Hernaniko hirigunean behinola bazen DOLOREENEA izeneko etxea (64-29-4).

oikonimoari datxekionez, *Egañania* (1989, HUTB) eta *Eañania* (1989, HUTB) aipamenak ezagutzen ditugu.

ELIZALDENEA. Agerraldi zaharrenak 19. mendekoak dira; aurrenekoa 1843. urtekoa da eta ez dago *-nea*-ren zantzurik, baina bigarrenean, 1864. urtekoan alegia, bai (*Elizalde*, 1843, HUA43; *Elizaldenea*, 1864, HUA47). 20. gizaldiko idatzizko lekukotasun bakarra *Elizalde Enea* (1983, GFA2) da eta ahoz *Elizaldene* ([elizaldéne], Ek.) artikulugabea jaso dugu. Agerian denez, erroa *Elizalde* deitura da ('Elizaldearrak bizi diren etxea', 'Elizaldearren etxea').

ERREPILLENKO MUNTOA oronimoaren berri ere informatzaile batek eman zigun (*Errepillenko munttua* [errépillenekò múnttua], Txim.). Aurreko kasuan ez bezala, oinarritako erabili izenaren nondik norakoa iluna da.

ETXABENEA. Ihartutako toponimoa da, 1932. urtekoa aipamena baizik ez duena (*Echabenea*, 1932, HUA57, 282 or.). Ohar bedi irakurlea hitz amaieran disimilazioaren zantzurik ez dagoela, 20. gizaldiko lekukotasuna izan arren. *Etxabe* oinarria deitura da kasu honetan.

EZKERRANEA oikonimoari lotuko gatzazkio segidan. Urnieta aldean aski ezaguna den baserri honen idatzizko lehen adibideak 19. mendekoak dira. Estreinakoa 1855. urtekoa da eta *-ea* > *-ia* dugu hitz amaieran (*Ezquerrania*, UEA1); bigarrenak dardarkari ondoren *-o-* bokala eta *-ea* hiatoa ditu, baina hori behin bakarrik gertatzen da begiratu ditugun iturrietan (*Ezquerronéa*, 1857, HUA48, 71 or.), 20. gizaldian ere *Ezquerranea* (1945, UUA15; 1979, UUA20) topatu baitugu. Belarriz *Exkerrania* ([exkérranià], K. / [exkérranekuà], Ai., l.g.) sabaikaritua, *Ezkerrania* ([ézkerranià], Larr. / [ezkérraniá], Mik. / [ezkérranekuà], Ai., l.g. / [ézkerranekuá], Po., l.g.), atzeranzko asimilazioa erakusten duen *Ezkerreneko zubik* ([ézkerrernekò zúbik], Larr.) eta, *-nea*-ren ordeaz *-n* (*-ren*) duen *Ezkerran borda* ([ézkerràn bórdà], Larr.) jaso ditugu. Ematen du lehen osagaia *Ezkerra*¹¹³⁸ dela, baina hurbileko mugatzailea duen *Ezkerro* egotearen

¹¹³⁸ Mitxelenak (1969: 16), esate baterako, *Belasco Esquerra de Bagaiuarr* (1225. urtea) pertsona-izena aipatzen du.

aukera ezin da erabat baztertu. Bidenabar, gure esparruko *Ezquerria malda* (1860-1862, HTR10, 33 au.) / *Ezquerria-malda* (1920, HUA57, 812 or.) (Her.*) eta *Ezkerren borda* ([ezkérren bórdà], Lor. b.; 64-55-4, Ar.*) toponimoak aipatu nahi ditugu, kokapenaren aldetik aurrekoarekin zerikusirik ez badute ere.

GOÑITEGINEA baserri-izenaren aipamena guztiak ahozkoak dira. Gure aldetik *Goñiteinia* ([góñiteĩnià], K.) bildu dugu, baina *Oñatienia* (1989, UUTB) eta *Gointene* (1989, UUTB) formak ere gordeak daude. Beraz, *-egi* (*-tegi*) eta *-nea* elkarren jarraian doaz eta hori ez da ohikoa gurean. Lehen osagaia *Goñitegi* da, *Goñi* zati espezifikoa eta *-egi* atzizkiaz osatua dagoena, batura *Goñitegi* + *-nea* edo *Goñi* + *-(t)egi* + *-nea* den argi ez badago ere.

Uki dezagun orain GURMENDIA IRASUNEAZPIKOA toponimo ihartua. Honen aztarna bakarra 18. mendeko idazki batean dago, 1773. urtekoa den mapa batean hain zuzen (*Gurmendia de Yrazusune aspicoa*, 1773, VEK1B). Amaieran *-nea* dagoen ala ez jakitea zaila da aipamen bakarrarekin, are gehiago *Yrazusu-* erroaren jatorria ere iluna denean. Alabaina, hipotesia da azken hori *Irazu* (*Ira* + *-zu*) izen espezifikorekin lotua dagoela eta amaieran *-nea* (*-[r]ena*) berrekailua, edota, agian, *-(g)une* paratzizkia. Aurreneko zatiaren karietara, diogun badela gure esparruan *Gurmendi* (1921, HUA57, 193 or.; 1936, HUA57, 187 or.) toponimoa (< *egur* + *mendi*), baina ez dakigu bertako izena ala kanpotik iritsitako deitura den¹¹³⁹.

IZKOANEA. *Ixkua* / *Izkoa* ('idiskoa') ezizenean nahiz *Izko*, *Izkue* herri-izen / deituretan oinarri bide duen oikonimo honen berriak ahozkoak dira. Arrunki erabiltzen den formak *-ea* > *-ia* disimilazioa erakusten du (*Ixkuania* ([ixkúanià], K.), baina *Izkuenea* ([ízkuenéa], Fag.) ere entzun dugu, gure galderei erantzuteko.

JEXKERANEA baserri-izenaren berri guztiak ere berriemaileengandik datozkigu. Zehazkiro esanda, gure aldetik *Jexkerania* ([jéxkeranià], K.) transkribatu dugu, eta *Jeskerania* (1989 UUTB) forma ere zerrendatua dago. Informatzaile baten arabera

¹¹³⁹ Andoainen bertan (Eleizalde 1922: 440) eta Zarautzen (1995, ZM) *Gurmendi* izeneko baserriak daude.

(Bark.) oinarrian **Jexkera* apelatiboa dago (< *jaitsi*), zuhaitzetara igotzen eta jaisten trebezia aparta zuen gizasemearen ezizena alegia, baina, gure iritzi apalean, azalpen horrek ez du ez bururik ez hankarik.

JOXEPENEA toponimoa ez da dokumentazioan ageri, bai, ordea, ahozko tradizioan. Aldaera artikulugabea gailentzen da (*Joxepene* [jóxepenè], K. / [jóxepené], Ek.) eta, diogunaren lekuko, informatzaile batek aipatu *Joxepania* ([jóxepaniá], Larr.) da salbuespen bakarra. Lehenbiziko zatia, zehatz-mehatz, *Joxepe* (*Josef*) edo *Joxepa* (*Josefa*) den ez dakigu, baina aurreneko aukera egiantz handiagoakoa begitantzen zaigu, oinarritako erabili emakumezkoen izenak gizonezkoenak baino urriagoak direlako, gure esparruko toponimian oro har, eta oikonimian bereziki.

JUSTONEKO MALDA. *Justo* pertsona-izena lehen osagaitzat duen oronimo honen erakusgarri bakarra dago (*Justoneko malda* [jústonekò máldà], Last. b.). Dakigula, gurean ez dago **Justonea* izeneko baserririk eta, horrenbestez, beste herri bateko eraikuntza izan litekeelakoan gaude. Erabilpen murrizteko toponimoa ematen du.

KAIXERRENEA¹¹⁴⁰. Sorburua *Kaixer* hipokoristikoa (< alem. *Kaiser*) duen oikonimo honen etsenplu bakarra ahozkoa da eta *-ea* > *-ia* dugu hitz amaieran (*Kaixerrenia* [káixerrénià], An. 1). *Kaixer* (Jabier Urdangarin Etxeberria) pertsona ezaguna izan zen oso Urnietan 20. mendearen erdi aldean.

KANPANDUJA(NEA) aztertuko dugu orain. Toponimo ihartua da, eta ez da harrizteko, baserria aspaldi samar desagertu baitzen. Lehenbiziko lekukotasuna 18. gizaldiaren amaierakoa da eta hitz bukaeran ez da *-nea* ageri (*Campanduja*, 1794-1831, UGR3, 18 au.). 19. mendean, ordea, bitarikoak daude, berrekailua dutenak (*Campandugania*, 1831-1845, UGR4, 26 au.) eta ez dutenak (*Campanduja*, 1831-1845, UGR4, 22 au.); 20.ean ere askotariko formak daude: bukaera disimilatugabea dutenak (*Campandojanea*, 1941, UUA10C; 1951, UUA18; *Campodojanea*, 1951, UUA18), *-ea* > *-ia* hersketa izan dutenak *Campandojania* (1951, UUA18) eta, azkenik, badira atzizkirik ez daukatenak ere (*Achuarria o Campandoja*, 1951, UUA18; *Achuania o*

¹¹⁴⁰ Ikus BARKAIZTEGI.

Canpandoja, 1951, UUA18; *Campandoja*, 1951, UUA18). Ahozko tradizioari dagokionez, *Kanpandojania* (1989, UUTB) forma dago gordea. Aurreneko osagaia *Kanpanduja* sagar-izena da, gaztelaniaz *Reineta del Canada* izenaz ezagutzen den fruitua, alegia.

KARKULONEA oikonimoaren erakuskari bat topatu dugu. Ahozkoa da eta, espero izatekoa zenez, *-ea* > *-ia* disimilazioa ikusten da, horrela egiten delako bertako euskaran (*Karkulonia* [kárkulónià], Altz.). Izengoiti itxura du¹¹⁴¹.

KARLOSENE eraikinaz kestione, ahozko lekukoa baino ez dago, mugatzailea falta duena (*Karlosene* [kárlosenè], K. / [karlósènè], Erm.). Esan gabe doa oinarria *Karlos* pertsona-izena dela.

KARPONEAREN lekukoak ere belarriz bilduak dira. Oraingoan, halere, aurrekoan ez bezala, *-enea* / Ø amaierak txandatzten dira (*Karpone* [kárponè], K.; *Karpo* [kárpò], Am.). Uste izatekoa da lehen zatia (*Poli*)*karpo* izenarekin dagoela lotua, baina, idatzizko argibiderik gabe, ezin dugu hori horrela dela egiaztatu.

KAXKATXURINEA. Lehen osagaitzat *Kaxkatxuri* ezizena duen toponimo honen mostra bakarra ahozkoa da ('ilezuria duen pertsona bizi den etxea'). *-Ea* > *-ia* hersketa da azpimarragarriena.

Hitz egin dezagun KINTALANEAZ¹¹⁴². Oikonimo honen berriak ere ahoz jasotakoak dira; hain zuzen, *Kintalanía* ([kíntalanià], K.) zein *Kintalaneko erreka* ([kíntanalekò érréká] / [kintánalekò érrékà], Ai.) jaso dizkiegu guk informatzaileei, baina *Kinttalanía* (1989, UUTB) sabaikarritua ere gordea dago. Aurreneko elementua *kintala* zama-neurria dela aintzat hartuz gero, toponimoak izengoitia ematen du ('jende behartsua bizi den etxea'?).

¹¹⁴¹ Izen jatorrizkoa *Karabeletxiki* da.

¹¹⁴² *Kintalerreka* (*Kinttelerreka*) izeneko ur-ibilgua dago Arrasaten; Ormaetxea (1996: 231). Elosegik (1972: 213), bestalde, *Kinttale-euntze* biltzen du Albiasun (Larraunen).

KOJUANEA. Baserri-izenaren erakusgarri bakarra *-oa-* > *-ua* hersketaren lekuko da; ez da harritzeko, bertako euskaran *kojua* esaten delako (*Kojuania* [kójuanià], An. 1). Cf. MAINGUANEA.

LEGARRETANEA dela eta, diogun, aurreko bi etsenpluetan bezala, deitura batean oinarritutako izena dela¹¹⁴³ eta erreferentzia guztiak ahozkoak direla. Alde batetik, hitz amaieran *-ea* > *-ia* erakusten duen *Legarretania* (1989, HUTB) dugu eta, bestetik, bokal arteko igurzkari belarra galdu duen *Learretanea* ([léarrétanéa], Txil.); aintzat har bedi azken horrek bukaera gordetzailea duela.

LEITZANEAREN idatzizko aipamen guztiak kartografia historikoan aurkitu ditugu. Aurrenekoa 19. mendearen amaierakoa da (*Leizenea*, 1898, EGZ) eta bigarrena, berriz, 1911. urtekoa (*Leizenea*, IM); hurrengo biak 1944. bi mapatan topatu ditugu (*Leicena*, 1944, GHO2; *Leitzena ó Leizanea*, 1944, GHO1) eta azkenekoa 1983. urteko beste karta batean (*Leizaenea*, 1983, GFA2). Ahozko tradizioan, azkenik, *Leitzane(a)* ([léĩtzanè], K.; [leĩtzanéa], Bez.) entzun dugu. Lehen zatia etxekoen jatorria adierazten duen LEITZA toponimo nagusia da, hemen, aski harrigarriro, palatalizaziorik erakusten ez duena. Cf. ARANATXENEA.

LERTXUNANEA oronimoari doakionez, lehenbiziko lekukotasuna 1925. urtekoa da (*Lerchunanea*, UUA3) eta gainerakoak, berriz, 1951. urtekoak (*Lerchunenea*, UUA18; *Lerchurenea*, UUA18). Berriemaileei, bestalde, hitz amaieran *-ea* > *-ia* adierazten duen *Lertxunania* ([lértxunaniá], Ai. / [lértxunanià], Ai. , Bent.) eta haplologiaren lekuko dirudien (*Lertxunako zuluá* [lértxunakò zúluà], Ai., Amu.) aditu dizkiegu. Lehen osagaia *Lertxuna* da (*lertsun* + *-a*), baina ez dakigu ezizena den ala ez.

LINTERNAENEA ihartutako toponimoa da. Aztarna bakarra 19. mende erdialdeko idazki batean dago (*Linterneaenea*, 1850-1852, HTR5, 12 au.) eta *-enea* dugu, *-nea*-ren orde; izan ere, bakanak dira horrelakoak gurean. Lehen osagaia *linterna* terminoa da, baina haren etorkia zein den ezkutukoa da.

¹¹⁴³ Legarreta deitura ugaria da Aranon.

MAINGUANEA¹¹⁴⁴ baserri-izen ezaguna da Urnieta aldean ('besamotza bizi den etxea') eta hari begiratuko diogu segidan. Aurreneko agerraldia 18. mendearen amaierakoa da eta elkargunean *-oe-* hiatoa du (*Mangoenea*, 1794-1831, UGR3, 17 au.); hain justu, horixe da *-ua-* hiatoa ez duen idatzizko aipamen bakarra, bai 1855. urtean (UEA1) bai 1857. urteko baserri-izendegian (HUA48, 72 or.) *Mainguanea* dugulako. Aurrekoekin batera, 1925. urtean ezpainbikoaren epentesia erakusten duen *Manigubanea* (UUA3) kausitu dugu. 1931. urtean *Mainguane* (UUA8) mugatzailegabea aurkitu dugu berriz, eta orduz geroztik ere, 20. gizaldian zehar, *Mainguanea* forma irakurri dugu usuenik dokumentazioan (1951, *sembradio*, UUA18; 1951, *herbal*, UUA18; 1951, *manzanal*, UUA18; 1951, *castañal*, UUA18; 1962, UTC; 1981, SGE2). Berriemaileei datxekienez, *Mainguania* ([máĩnguanià] (K., Amu.) jaso diegu guk, eta *Maingubania* (1989, UUTB) aldaera ere transkribatua dago. Lehen osagaia *maingu* ('besamotz') da, Mitxelenak (*FHV*, 159-160) adierazi moduan, euskaraz, maileguetan, *n* + *kontsonantea* multzoaren aurretik *i* garatu dela oroitarazten diguna (*maingu* < lat. *mancus*). Cf. KOJUANEA.

MAIRTZENEKO BORDA / MARTZENEKO BORDA izena duten bi eraikuntzak Aranon daude, baina ez dute zerikusirik bata bestearekin kokapenaren aldetik. Lehenbizikoaren aipamen bakarra (64-56-2) *Martzeneko borda* (OBIE) da eta bigarrenarena (64-63-3), berriz, *Mairtzeneko borda* ([máirtzenekò bórdà], Ezk. b.). Perurenak *Marigartzinea* (*Mari[a] Gartzia*) jotzen du azkenekoaren (*Maiertzene-ren*) sorburutzat¹¹⁴⁵.

MAIZENEA¹¹⁴⁶. *Maiz* deituran jatorri duen toponimo honen erakusgarri bakarra 19. mendearen erdi aldeko dokumentu batean dago (*Maizenea*, 1847-1848, HTR3, 5 au.). Hernani aldean zegoela besterik ez dakigu.

¹¹⁴⁴ Arizkunen (Baztanen) *Maingueneko borda* dago (*Mainguarena*, 1708; *Maingüenea*, 1817; *Maingoneko borda* [*maĩgonéko bórdà*]); NTEM-LIII, 128.

¹¹⁴⁵ Zubiri & Perurena (1998: 254). Aranoko *Maiertzeko borda* ere aipatzen da 247. orrialdean.

¹¹⁴⁶ *Marizenea* (*Maizenia*) izeneko etxea dago Iturenen. Horren kariatara, Mitxelenari (*AV*, 430) jarraikiz, Iñigok (1996: 536-537) dio *Mari(a)* pertsona-izenaren *Maritz* aldaerarekin egon litekeela lotua.

MAKANEA baserriaren erreferentzia guztiak ahozkoak dira; artikulua ez agertzea da gauza azpimarragarriena, hitz hasierako ezpainbikoaren artikulazio puntuaren aldatetaz landara (*Makane* [mákanè], K.; *Bakene* [bákénè], Goi.). Lehen zatiazen etorkia zein den ez dakigu (*Pako?*, *Paka?* < *Frantzisko?*, *Frantziska?*) eta, hortaz, elkargunean zer agitu den ere ez.

Aurreko kasuan bezala, MANEXENEA oikonimoaren bi lekukoak ahoz bilduak dira eta ez dago mugatzailearen zantzurik¹¹⁴⁷ (*Manixene* [maníxenè], K.; [manixéne], Man.). Etimo iluna du toponimo honek, besteak beste, gure esparruan *Manex* izena ezaguna ez delako.

MANTXONEARI buruz, azpimarra dezagun etxearen aipamen zaharrena 1897. urtekoa dela; txistukari bustigabea du (*Mansonea*, AT, 168 or.) eta ez da gehiago azaltzen dokumentazioan. Zehazkiro esanda, *Manchone(a)* (1937, 1950, 1970, AT, 168 or.) forma gailentzen da idatzizko iturrietan 20. mendean, eta, ildo beretik, *Mantxonea* (1989, UUTB), *Mantxonia* (1993, AT, 168 or.) eta *Mantxoneko zentrala* (1989, UUTB) formak daude bilduak ahoz. Bistan denez, oinarria *Mantso* / *Mantxo* apelatiboa da¹¹⁴⁸.

MANUELALTZONEA ez da oronimoa, lehen bistadizoan hori irudituaatik. Bi erreferentziak ahozkoak dira eta bietako batean ez dago *-ea* > *-ia* disimilazioaren zantzurik (*Manuelaltxonea* [mánwelaltxonéa], Fag.; *Manuelaltxonia* [mánwelaltxónià], Txil.). Etimoari dagokionean, ematen du lehen zatia *Manuel Altzo* ezizena dela (*Manuel Altzo*), baina *Manuelatxo* ere egon daiteke.

Informatzaile batek eman zigun MARTINBELTZENEA¹¹⁴⁹ oronimoaren berri (*Martinbeltzenea* [mártinbeltzenèa], Aparr.; *Martinbeltzeneko pauk* ([mártinbéltszenekò páuk], Aparr.). *Martin Beltza* ezizena dugu oraingo honetan lehen tokian¹¹⁵⁰, baina, aurreko adibidean bezala, aurkintza-izena da, ez oikonimoa.

¹¹⁴⁷ Cf. Aranzadi Zientzi Elkarte (1990: 75).

¹¹⁴⁸ Antroponimoa ere bazen Erdi Aroan; Gorrotxategi & Salaberri (2001). Ikus, baita ere, Salaberri (2003: 212).

¹¹⁴⁹ Cf. Saratsako (Itza zendeako) *Juan Beltzena*; Jimeno Jurio (1990: 354-355).

¹¹⁵⁰ Lakarra de Miguelek (1930: 251) biltzen duenez, Irantzuko Monasterioko kontu-liburuan (13. mendean) *Martin Belça* izena hartzen da ahotan.

MIKELENEKO BORDA¹¹⁵¹. Honen bi aipamenak ere belarriz bilduak dira (*Mikeleneko borda* [míkelenekò bórdà], Altz., Lor. b.), eta ez dira aski toponimoaren osaketa zehatzari antzemateko. Izan ere, lehen osagaia *Mikel(e)* gizon-izena zein *Mikela* emakume-izena izan daiteke.

MOTXAENEA¹¹⁵² baserri-izenaren lekukotasun guztiak 20. gizaldikoak dira. Xehetasunetan sartuz gero, *-enea* duen *Monchaenea* (1951, UUA18; 1983, IGN2; *Mocha-enea* (1966, UUA10L) nahiz *-nea* duen *Motxanea* (1983, GFA2) aurkitu ditugu idatzizko iturrian eta ahozkoan, berriz, *Motxania* ([mótxanià], K. / [mótxaanekuá], Amu., l.g.). *Motxa* izenondoa (apelatiboa) dago oinarrian ('pertsona txikia eta azkarra bizi den etxea'; 'pertsona ergela bizi den etxea').

NAPARRANEA oikonimoaren lekuko bakarra ahozkoa da (*Naparrania* [napárranià], Eg. 2.) eta *-ea* > *-ia* disimilazioa da gauza azpimarragarriena. Esan gabe doa aurreneko osagaia *naparra* (*nafar* + *a*) jentilizioa dela.

OKELENEA eta OKENDOENEAREN arteko erlazioa uherra da. Lehenbizikoaren aipamen zaharrena 1857. urtekoa da eta *-ea* > *-ia* azaltzen da orduko hitz amaieran (*Oquenlenia*, 1857, HUA48, 46 or.). Idatzizko beste erakusgarria 1932. urtekoa da eta agerian uzten du biek ala biek toki bera izendatzen dutela (*Oquelenea u Oquendonea*, 1932, HUA57, 835 or.). Ahozko tradizioari erreparatuz gero, *Ukalene* (1989, HUTB) eta *Okolone* (1989, HUTB) formak daude bilduak. Lehen zatiaren karietara, gogora dezagun maileguetan eta beste hitz askotan gertatu galeraren etsenplutzat darabilela Mitxelenak (*FHV*, 531) *okela* izena ('trozo'; < lat. *buccella*, 'carne'). Begira diezaiogun orain OKENDOENEARI. Idatzizko erakuskari ugari daude eta horren argitan pentsa daiteke forma jatorra hau dela, bestela esan, oinarrian *Okendo* deitura dagoela¹¹⁵³, eta ez *okel*-. Aurreneko lekukotasunak 19. mendekoak dira eta orduz geroztik denetarik dago

¹¹⁵¹ Iturenen (Malerrekan) *Mikeleneko borda* izeneko eraikina dago; Iñigo (1996: 299).

¹¹⁵² Tolosan *Martinmotzena* biltzen dute Elosegik eta Goikoetxeak (2006: 22). Ildo beretik, *Motzenea* izeneko etxea dago Iturenen (Iñigo, 1996: 538-539) eta Saran ere *Motzainia* dugu (1803, *Motcharenea*; Barandiaran, 1962: 99). Azkenik, oroit dezagun Lakarra de Miguelek (1930: 249) *Orti moça* lekukotzen duela Irantzun 13. gizaldian.

¹¹⁵³ Okendoarrak, San Millango ahaide nagusien oinordeak, hainbat baserriren jabe ziren behinola Gipuzkoako ipar-ekialdean.

tradizio idatzian; batetik *-oe-* hiatoa duen *Oquendoenea* topatu dugu (1847-1848, HTR3, 6 au.; 1911, IM; 1937, AB) dugu, eta horrekin batera *-ea > -ia* inflexioa erakusten duen *Oquendoenia* (1925, HUA57, 942 or.); bigarrenik, elkargunean hiatorik ez dutenak daude, izan hitz amaiera disimilatu gabe dutenak (*Oquendonea*, 1855-1857, HTR8, 20 au.; 1863, HRU, 47 bin.; 1932, HUA57, 835 or.; *Okendonea* (1983, GFA2), izan *-ea > -ia* urratsa eman dutenak (*Oquendonia*, 1797-1833, HGR2, 51 au.; 1843, HUA43; 1864, HUA47; 1857, HUA48, 46 or.; 1921, HUA57, 792 or.). Informatzaileei *Okendone* ([ókendonè], K.) artikulugabea eta *Okendo* ([ókendò], Pard. g. 2) berrekailugabea entzun dizkiegu guk, baina *Ukendone* (1989, HUTB) aldaera ere zerrendatua dago. Ematen du, hortaz, OKENDOENEAK eta OKELENEAK ez dutela sorburu bera, baina bietatik zaharrena zein den ezin jakin, begiratu dugun dokumentazioaren argitan bederen.

ORKOLAGANEA toponimoaren berriak ahozkoak dira. Zehatz-mehatz, bokal arteko igurzkaria erortzearen ondorioz, *Orkolania* ([órkolanià], K.) gailentzen da (*Orkola[g][a]nia*), *Orkolagania* (1989, HUTB) ere transkribatua dagoen arren. Ikusten den bezala, *-ea > -ia* disimilazioa automatikoa da. Kontuan har *-aga* eta *-enea* elkarren ondoan daudela oraingoan eta, zentzu horretan, komeni da jakitea *Orkolaga* Hernaniko baserri eta auzo baten izena dela ('Orkolagatik etorritako norbaiten etxea?').

OTSOANEARi lotuko gatzazkio segidan ('otsoa deitzen dioten gizasemea bizi den etxea'). Aurreneko aipamenak 18. gizaldiaren hasieran kausitu ditugu eta ordutik aldaera bat baino gehiago erabiltzen dira tradizio idatzian. Lehen-lehenik, txistukariaren ondoren bokal erdikoa dutenak daude (*Ozoanea*, 1702, HUA29; 1739, HUA36; *Ozoanea aspicoa*, 1739, HUA36; *Ozoaneas*, 1740, HUA30, 541 au.; *Otzoanea*, 1797-1833, HGR2, 54 au.; *Otzoanea-mayor*, 1863, HRU, 40 bin.), *Otsoania* (1863, HRU, 42 bin.) barne; bigarrenik, txistukariaren ondoren bokal itxia dutenak dauzkagu, hau da, *-oa- > -ua-* hersketa izan dutenak (*Otzuaanea*, 1797-1833, HGR2, 44 au.; 1797-1833, HGR2, 46 r.; 1911, IM; *Otzuaanea-aundi*, 1920, HUA57, 472 or.; 1936, HUA57, 177 or.; 1936, HUA57, 179 or.; *Otzuaanea-chiqui*, 1920, HUA57, 756 or.; *Otzuaanea-Chiqui*, 1936, HUA57, 177 or.; *Otzuaanea chiqui*, 1937, AB; *Otsuaanea aundi*, 1864, HUA47; *Otsuaanea chiqui*, 1864, HUA47; *Ochuaanea* 1942, IGC1; 1953, IGC2; 1980, IGN1);

bigarren sail horretan hitz amaieran *-ia* segida dutenak ere sartu behar dira (*Otzuania-aundia*, 1857, HUA48, 46 or.; *Otzuania-chiqui*, 1857, HUA48, 46 or.; *Otsuania-aundi*, 1843, HUA44; *Otsuania-chiqui*, 1843, HUA44). Berriemaileei *Otsuania* ([otsúanià], K.) entzun diegu guk, baina *Otza-enea* (1989, HUTB) forma ere gordea dago; herri-etimologia dirudi. Amaitzeko, Hernaniko hirigunean *Otzuaenea* (1989, HUTB) / *Otzuaenea* (1989, HUTB) izeneko etxea dagoela adierazi nahi dugu, *Otsoa* izenean oinarritutakoa hura ere.

PEPEZABALENEA toponimo ihartua da, agerraldi bakarra 1920. urtekoa delako (*Pepezabalenea*, 1920, HUA57, 762 or.). Aurreneko bi osagaiak *Pepe Zabala* izen-deiturak dira, baina, dakigula, ez zen baserria, aurkintza baizik.

Ikusmira dezagun orain PUTROENEA baserri-izena. Lehenbiziko aipamenak 1848-1850. urtekoak dira eta bi talde bereiz daitezke harrezkero tradizio idatzian kaunitu formen artean. Batetik, elkargunean *-oe-* hiatoa dutenak daude, bai hitz amaieran *-ea* dutenak (*Putroenea*, 1848-1850, HTR4, 10 au.; 1928, JMB3, 268 or.) bai *-ia* bukaera dutenak (*Putroenia* (1843, HUA44); bestetik, elkargunean *-o-* bokala dutenak ditugu, hau da, *Putronea* (1911, IM; 1937, A.B.) eta *Putronia* (1864, HUA47) / *Putrónia* (1857, HUA48, 47 or.). Berriemaileei hasieran ezpainbiko ahostuna duen *Butrone* ([bútronekò], Ek., l.g.) eta lekune berean kontsonante ahoskabea duen *Putrone* ([pútrone], Pard. g. 2) jaso dizkiegu. *Putro-* erroaren egiazko jatorriari antzematea ez da aise, besteak beste, *putre*¹¹⁵⁴ nahiz *butroi* (*butroe*) terminoekin baitagoke lotua.

SANTIAGONEA. Etxe-izen honen idatzizko agerraldi bakarra 1920. urtekoa da (*Santiagonea*, 1920, HUA57, 120 or.) eta ahozko tradizioari doakionez *Santiyonia* (1989, HUTB), *Santionia* (1989, HUTB) eta *Santiyone* (1989, HUTB) formak ezagutzen dira. Esan gabe doa *Santiago* pertsona-izena dela lehen osagaia (> *Santiyo*).

¹¹⁵⁴ Mitxelenak (*FHV*, 537) azpimarratzen duenez, *putre* da, eta ez *sai*, gipuzkeraren eremuan ‘buitre’ esateko erabili den hitza. Iratxen (13. gizaldian) *Bueytarri* dugu (< **bueitr-arri*; ‘piedra del buitre’). Sakanako toponimoa da azken hau, Unanukoa (Ergoiena) hain justu (*Puttarri* arautua).

SOLDADUARENA¹¹⁵⁵ oikonimoaren berri informatzaileek eman digute; lekukotasun batzuetan *-(re)n + a* segidaren zantzua dago, eta hori ez da ohikoa gurean (*Soldadubana* [sóldadubanà], Berr. z.; *Soldaubana* [sóldaɯbanà], Berr. z.). Badago *-nea* dukeen adibidea ere (*Soldaunane* [sóldaɯnanè], Erm.) (< *Soldadubana* / **Soldadubane*).

TERESANEKO BORDA. Erreferentzia bakarra ahozkoa da (*Teresaneke borda*, 1988, OBIE), baina nahikoa da aurreneko tokian *Teresa* antroponimoa dagoela jakiteko.

TROIANEA baserri izenaren aipamen guztiak, bai atzizkidunak bai atzizkigabeak, 20. mendeko kartografian aurkitu ditugu (*Troyanea*, 1942, IGC1; 1953, IGC2; 1980, IGN1; *Troya* (1898, EGZ; 1942, IGC1; 1953, IGC2). Oinarria *Troia* exonimoa da, baina baliatu dugun informazioaren argitan ez dago erabat garbi toponimoak jatorriz atzizkia duen ala ez.

TXIMISTANEAREN¹¹⁵⁶ kariatara, esan dezagun aurreneko agerraldiak 19. gizaldikoak direla eta bi talde bereiz daitezkeela tradizio idatzian ordutik; batetik, elkargunean *-an-* batura dutenak topatu ditugu, eta talde horren barruan *-ea > -ia* hersketaren lekuko den *Chimistania* (1843, HUA44; 1864, HUA47; 1920, HUA57, 377 or.) eta *Chimistanea* disimilatugabea daude (1855, HINGR2, 4936 zenb.; 1857, HUA48; 1932, *terreno herbal*, HUA57, 139 or.; 1932, *terreno manzanal*, HUA57, 139 or.) / *Cimistanea* (1937, A.B.) / *Tximistanea* (1911, IM; 1936, HUA57, 187 or.; 1980, IGN1); bigarrenik, elkargunean *-ae-* hiatoa duen *Tximistaenea* (1898, EGZ; 1942, IGC1; 1953, UTC; 1962, UTC; 1981, SGE2) / *Tximista enea* (1983, GFA2) kausitu dugu eta, horren harira, diogun deigarria dela *-ia* bukaera duen alerik ez egotea. Ahoz *Tximistania* ([txímistanià], K.), *Tximistanea* ([txímistanéa], Txim.) zaharkitua eta atzizkirik gabeko *Tximista* ([txímistà], Txim.) jaso ditugu. Ezizen itxura du, are gehiago baserri-izena dela aintzat hartuta. (Cf. TXIMISTA, TXIMISTAKO HEGIA).

¹¹⁵⁵ Iñigok (1996: 494) *Xoldadunea* izeneko etxea biltzen du Elgorriagan (*Soldadurena* 1641, 1667, 1668). Berebat, *Soldaduena* (1869) lekukotzen dute Getxon Gorrotxategik eta Susok (2004: 304).

¹¹⁵⁶ *Zimistania* izeneko etxea dago Saran (1804, *Zimistarenea*); Barandiaran (1962: 111).

TXINTXUA(NEA) baserri-izenaren adibide guztiak ahoz jasotakoak dira (*Txintxuania*, 1989, HUTB / *Txintxuane* [txíntxuaneá], Ek., *adl.s.* / [txíntxuanekuà], Amu., *l.g.*), *-nea* ez duen *Txintxua* ([txíntxuà], K., Txab. 2) forma barne. *Txintxua* (*zintzoa*) izenondoan jatorri duen toponimoa da, ikusten den bezala ('*Txintxua* deitzen dioten gizasemea bizi den etxea').

TXOKOLATENEAREN lehenbiziko aipamena 1931. urtekoa da eta argi dago *-ea > -ia* disimilazioa egon dela hitz amaieran (*Chocolatenia*, 1931, HUA57, 215 or.). Idatzizko bigarren eta azken agerraldia 1983ko mapa batean topatu dugu, baina orduan disimilatu gabe ageri da (*Txokolatenea*, 1983, GFA2). Berriemaileei, azkenik, *Txokolatene* ([txókolatenè], K.) artikulugabea jaso diegu. Ezizen kutsua duen oikonimoa da hau ere.

TXONIKANEN BORDA. Aranon 1726. urtean *Chuaniquenea* oikonimoa lekukotzen da¹¹⁵⁷ eta informatzaile batek *Txonikaneko borda*-ren berri eman digu ([txoníkanekò bórdà], Ar. 1). Sorburua *Txoaniko* izen ttipia da.

TXONKOANEA baserriari buruz mintzatuko gara orain. Idatzizko lehen erakusgarriak 18. mendekoak dira eta aldaera bat baino gehiago erabiltzen dira orduko. Hasteko, hor daude herskari belarraren ondoren bokal erdikoa duten *Choncoanea* (1739, HUA36) eta *Choncoania* (1853, HUA46, 212 bin.); bigarrenik, elkargunean *-oe-* segida duen *Choncoenea* (1797-1833, HGR2, 41 au.) dago, hau ere *-o-* bokal erdikoa duena; azkenik, kontsonante belarraren ondoren *-u* bokala duen *Choncuanea* kausitu dugu (1855-1857, HTR8, 22 au.; 1863, HRU8, 46 bin.; 1920, HUA57, 407 or.; 1932, HUA57, 10 or.; 1937, AB) eta *Choncuania* (1768-1797, HGR1, 31 au.; 1843, HUA44; 1864, HUA47; 1857, HUA48, or.). Ahozko tradizioan, bestalde, *Txonkuania* ([txónkuanià], K., Elor.) zein *Ttonkoane-* [ttónkoanekò] (Elor., *l.g.*) salbuespena jaso ditugu guk eta *Tonku enea* (1989, HUTB) forma ere gordea dago. Lehen osagaia *txonko* (*txongo*) terminoa izan liteke ('haragia duen txerri-hezurra') eta horrela balitz, toponimoari izengoiti zentzua emango lioke ('goseak dagoen jendea bizi den etxea'?). Alabaina, Salaberri (1991: 50) aipatzen duen *txunkua* ere egon liteke, *junkua* / *xunkua* / *zunkua*

¹¹⁵⁷ Salaberri (2009: 127).

landare-izenaren sailekoa dena; nolanahi ere den, argitu beharra dago, gurean termino horren lekukotasunik ez dela ezagutzen.

TXORIENEA toponimoaren erreferentzia ahozkoa da; zehazkiro esanda, *-ea* > *-ia* inflexioaren lekuko den *Txoriyenia* ([txoriyenià], K.) jaso dugu berriemaileengandik. Oinarrian *Txoria* (*txori* + *a*) dagolea dirudi (cf. OTSOANEA), kasu honetan ezizen kutsua duena.

TXURIANEKO ZUBIAREN mostra bakarra ahozkoa da (*Txuriyaneko zubiya*, 1989, HUTB). Oinarritako baliatu izena *Txuriya* (*Zuria*) apelatiboa da¹¹⁵⁸, baina, toponimo honen etimologia argitze aldera bada oztopo bat: gurean ez dago **Txuriyanea* izena duen baserririk.

XURRENEKO BORDAREN aipamen bakarra ere belarriz bildua da (*Xurreneko borda*, 1988, OBIE). Hipotesia besterik ez da, baina pentsa liteke lehen tokian *Xurra* (*zuhurra*) ezizena dagoela.

-(E)nea (*-[r]ena*) atzizkia duten toponimoekin bukatzeko, diogun ZAKARIASENEA erorita dagoen baserria dela, eta ahozko erakuskariak baizik ez dituela. *-Ea* > *-ia* disimilazioa automatikoa da (*Sakaisenia*, 1989, UUTB; *Sakaixenia* [sákaiɣenià], Mari. 2, Mik.; *Sakaitxenia* [sakaiɣxeniá], Mik.), baina badaude *-enea* gabeko adibideak, horratik, *Sakariasen itturriya* ([sákariasèn íturriyà], Mik.), *Sakaisen itturriya* (1989, UUTB) eta *Sakaiko itturriya* (1989, UUTB) lekuko. Bista da *Zakarias* pertsona-izena dela lehen osagaia ('Zakarias bizi den etxea', 'Zakariasena den etxea').

AIZPARRENEA¹¹⁵⁹ baserri-izenak ez du *-(e)nea* (*-[r]ena*) berrekailua, baina atal honetan sartzea komenigarri iruditu zaigu, etsenplu adierazgarria delakoan, bestela esateko, idatzizko lekukotasunik gabe toponimoen irakurketa okerra egiteko arriskua zenbateraino areagotzen den ederki erakusten duelakoan. Jarraian iritzi horren

¹¹⁵⁸ Cf. Mitxelena (1969: 15-16).

¹¹⁵⁹ *Aizbarrena* (1945) izeneko pinudia biltzen du Ormaetxeak (1996: 215) Arrasateko Meatzerreka auzoan. Cf. Oltzako *Aizbarren*; Jimeno Jurio (1989b: 232). Artaxoako ikertzailearekin (1992: 231) jarraituz, *Azparrena* (1741) izeneko etxearen berri ematen du Berriobeitiko (Antsoingo) toponimia aztertzen duenean. Cf. *Hasparren* (*Ahezbarren*, 1247; Morvan, 2004: 22).

sostengutzat dauzkagun datuak dakartzagu. Idatzizko lehen erreferentzia 19. mende erdialdeko agiri batean aurkitu dugu eta *-ea* gabe azaltzen da (*Aitz-barren*, 1845-1846, UTR1, 35 au.). Ildo beretik, handik urte gutxira, birritan kausitu dugu, bietan mugatzailearekin (*Aitz-barrena*, 1846, UINGR2, 79 zenb.; *Aitzbarrena*, 1863, URU, 144 au.). Idatzizko azken erakusgarria 1983. urtekoa da eta *Aizparrene* irakurtzen da (1983, GFA2). Berriemaileei dagokienez, *-ea > -ia* hertsitzearen lekuko den *Aizparrenia* ([áj̥parrenià], K.), *Aizparrene* ([áj̥parrenè], K.) artikulugabea eta estreinako lekukotasunaren sail berekoa ematen duen *Aizparren* ([áj̥parrèn], Amu.) formak jaso dizkiegu; *Aizparrene* ere zerrendatua dago (1989, UUTB), baina gordetzailea dirudi, hau da, informatzailearen jarrera etimologiazalearen emaitza. Goiko datuek garbiri azaltzen digute, beraz, jatorriz *haitz* eta *barren*¹¹⁶⁰ izenak ditugula oinarrian eta *-ea* bukaera inesiboaren zatiketa faltsuaren ondorioz sortu dela (cf. ARTOLEA). Amaitzeko, argi dezagun AIZPARRENEA salbuespena dela, ez baititugu horrelako kasu gehiago aurkitu gure esparruan.

Idazkietan gutxi eta berandu (1702, *Ozoanea*) aurkitu dugun atzizkia da *-(e)nea* (*-[r]ena*), baina badira, halere, zenbait datu gogoan eduki beharrekoak. Esate baterako, eta agerraldiez ari garenez, nabarmentzekoa da sudurkariaren aurretik *-e-* dutenak ez direla aldaki zaharrenak (*Putroenea* 1848-1850; *Linteraenea*, 1850-1852; *Monchaenea*, 1951). Ildo beretik, lehen aldian *-nea* gabe azaltzen diren toponimo bat baino gehiago daude (*Campanduja*, 1794-1831 / *Campandugania* 1831-1845; *Elizalde*, 1843 / *Elizaldenea*, 1857), alderantzizko estenpluak ere badiren arren (*Bortoluania*, 1843 / *Bortolo chiqui ó Borda*, 1857).

Hitz amaierako *-ea > -ia* hertsitzea, 18. gizaldirako lekukotzen dena, maiz kausitu dugu idatzizko iturrietan: *Choncuania* (1768-1797), *Oquendonia* (1797-1833), *Chimistania* (1843), *Bortolunia* (1863) eta *Putronia* (1857). Gehiago da: batzuetan forma disimilatuak disimilatugabeak baino lehenago ageri dira, baina ez beti: *Acheruania* (1855) / *Acheruanea* (1857), *Egañania* (1833-1845) / *Egañanea* (1932) eta *Ezquerrania* (1855) / *Ezquerronéa* (1857). Artikulurik gabe topatu dugun adibide bakarra 1931. urtekoa da (*Mainguane*, UUA8).

¹¹⁶⁰ AIZPARRENEA baserria PARDAKIKO HARKAITZaren barreneko alderdian dago.

Ahozko tradizioan *-ea* > *-ia* burutzen da usaian, eta ez da harritzeko, bertako euskaran horrela egiten baita (ALTZAIRUNEA, ARANATXENEA, ARTZAIANEA, ATXERUANEA, BELAMENDIANEA, BIZKAIENEA, BORTTOLUAENEA, DOLOREENEA, EGAÑANEA, EZKERRANEA, GOÑITEGINEA, IZKOANEA, JEXKERANEA, KAIXERRRENEA, KARKULOENEA, KAXKATXURIENEA, KINTALANEA, KOJUANEA, LEGARRETANEA, LERTXUNANEA, MAINGUANEA, MANTXONEA, MANUELALTXONEA, MOTXANEA, NAPARRANEA, ORKOLAGANEA, OTSOANEA, TXONKOANEA, TXORIENEA, ZAKARIASENEA). Izan ere, *-ea* bukaera duten ahozko formak gordetzaileak dira, hizkera arruntetik kanpo erabiltzen direlako (IZKOANEA, LEGARRETANEA, LEITZANEA, MAKANE, MARTINBELTZANEA, OKENDONEA eta TXIMISTANEA). Esaten ari garenaren lekuko, berriemaile batzuei bi aldaerak jaso dizkiegu: *Bizkainia* ([bízkaɲià], En) / *Bixkainea* ([bixkaɲéa], Ollok.); *Ixkuania* ([ixkúanià], K.) / *Izkuenea* ([ízkuená], Fag.); *Manuelaltxonea* ([mánwelaltxonéa], Fag.) / *Manuelaltxonia* ([mánwelaltxónià], Txil.).

Informatzaileek ekarritakoarekin jarraituz, toponimo batzuen aldaera artikulugabeak gorde ditugu, horrelakoak asko ez badira ere (DONFERMIÑENEA, JOXEPENEA, KARLOSENEA, KARPONEA, LEITZANEA, MANEXENEA, MOTXAENEA, PUTROENEA, SANTIAGONEA, TXINTXUANEA, TXOKOLATENEA, TXONKOANEA). Hitzak hizpidea ekarrita, lekuko genitiboaren hondarkia hartu duten formen multzotik *Garponeako borda* ([garponéakò bórdà], En.) da artikulua duen bakarra (cf. *Garponeko borda* [garpónékò bórdà]).

Azkenik, diogun berriemaileek zenbait toponimo atzizkirik gabe (*-nea* / Ø) baliatzen dituztela batzuetan (ARANATXENEA, ARBELAITZENEA, EGAÑAENEA, KARPONEA, OKENDOENEA, TXIMISTANEA, TXINTXUANEA, ZAKARIASENEA).

-(E)nea (*[-r]ena*) berrekailua hartu duten oinarriei doakienez, zalantzak zalantza, honela sailka daitezke:

- Bizilagunen jatorria adierazten dutenak, hots, toponimo nagusiak: *Alkitza*, *Aranatz* (*Arantz*), *Bizkaia* eta *Leitza*. Azpisail honetan *Manuel Altzo* ezizenaren bigarren osagaia ere sar daiteke, apika.

- Etxekoen etorkia adierazten ez duten exotoponimoak: *Troia*.
- Maizterren edo nagusien izenak: *Antso, Bartolo / Bortolo, Dolore, Don Fermin, Joxepe / Joxepa, Justo, Karlos, (Poli)karpó, Maria, Mikel(e) / Mikela, Santiago, Teresa, Txoaniko eta Zakarias*.
- Deiturak, maizterrenak eta nagusienak: *Arbelaitz, Belamendia, Egaña, Elizalde, Etxabe, Goñi(tegi), Legarreta, Maiz, Okendo eta Orkolaga*.
- Izen-deiturak: *Pepe Zabala, Mari(a) Gartzia?*
- Ezizenak, ezaugarriak adierazten dituztenak: *Atxerua, Ezkerra / Exkerra, Ixkua / Izkua, Kaixer, Kaxkatxuri, Kojua, Lertxuna?, Maingua, Mantso / Mantxo, Motxa, Otsoa, Txintxua, Txori, Txuria, Txurdiñ eta Xur*. Ikusten den bezala, hainbat oinarri mugatzaileak dira. *Martin Beltza* ere azpisail honetara ekar daiteke, agian.
- Gauzakiak, izengoiti kutsua duten oikonimoak sortzeko erabiliak: *kanpandoja, kintala, linterna, tximista, txokolate eta txongoa*. Badaiteke *erretilu* eta *butroi* ere multzo honetakoak izatea.
- Animalia-izenak, hauek ere ezizenetako baliatu direnak: *Putre*.
- Jarduerakoak, ogibideen berri ematen dutenak, guztiak artikuludunak: *Artzaina, Beterinarioa, Soldadua*.

8.3.3.8. -Txo atzizkia

Hamar dira -txo atzizki txikigarria bigarren osagaitako duten izen espezifikoak gurean: ARIZTITXO, BASOTXO, BORDATXO, ITURRITXO (2), SOROTXO, PRESATXO, UGALDETXXO¹¹⁶¹, URRIZTITXO, ZELAITXO eta ZUBITXO. Dokumentazioan aurrena azaltzen dena PRESATXO da, 18. mende amaieran azaldu ere (*Presacho*, 1794-1831, UGR3, 18 au.; 1794-1831, UGR3, 19 au.). Gainerakoen idatzizko aurreneko agerraldiak *Arizticho* (1833-1845, HGR3, 76 au.), *Basocho* (1845-1846, HTR1, 1 au.), *Iturricho* (1863, HRU, 48 bin.), *Sorocho* (1929, *monte comunal*, UUA6), *Ubaldecho*¹¹⁶² (1937, AB), *Urrizticho*, *Alsusta ó* (1868, *trozo*, DJE), *Zelaitxo* (1936, *sembradio*, HUA57, 187 or.) eta *Zubicho* (1857-1860, HTR9, 28 au.) dira. Belarriz *Bordatxo* ([bórdátxò], K.), *Itturritxo* (1989, HUTB), *Ugaldetxo* ([úgaldetxò], K.) eta *Urruztitxo* ([úrriztitxó], Amu.; [úrrustitxó], Amu.; *Urruztitxo* [úrruztitxò], Amu.; *Urrestiltxo* [úrrestiltxò], Zul.) besterik ez ditugu bildu; horrenbestez, gehienak toponimo ihartuak dira.

Aurrekoekin batean, ITURRITX toponimoa dugu gure esparruan, ITURRITXO nahiz IUTURRIOTZen oinordekoa izan daitekeena. Ahozko tradizioari esker izan dugu haren berri (*Iturritx* [íturritx], Etxol.; *Itturritx* [íturritx], Txil.), baina hain informazio gutxiarekin ezin jakin sorburua ITURRITXO, ITURRIOTZ edo **Iturritza* den. Errepara diezaiogun orain, LIZARRATXOPE oronimo ihartuari. Izan ere, -zu atzizkia du lehen aipamenean, eta ez -txo, aldi oro azaltzen den -pe bereizgarriaz gainera (*Lizarrazupe*, 1762, partido, GPAH 2662, 218 au.; *Lizarra Chope-erreca*, 1848, AT, 195 or.; *Lizarrachope*, 1848-1850, UTR4, 38 au.; *Lizarrachope*, 1860, UINGR2, 7912 zenb.). Azken honen harira, oinarriaren amaierako bokal irekia ere nabarmendu nahi dugu (*Lizarra*-), -rr + tx- multzoa saihesteko jarria baitirudi. UGALDETXXO toponimoaren etorkia ere ez da gardena, gure esparrutik gertu, Oiartzunen hain justu, *Ugaldetxo* etxea eta auzoa daudelako, eta han, 15. eta 18. gizaldietan, *Ugaldeche* lekukotzen delako¹¹⁶³.

¹¹⁶¹ Mitxelenak (*FHV*, 337) azpimarratzen duen bezala, konposatu antzinakoetan, bigarren osagaia bokalez hasten denean, -r kontsonatea *h*, *g* edo zerogatik aldatzen da (*ugalde* ‘rio’ cf. *Uarte* 1025).

¹¹⁶² Hasierako bokal itxiaren ondorengo frikari belarra ezpainkaritu egin da, sorburua UGALDETXXO (edo **Ugaldetxe*) baita. Beraz, garbi ikusten da, kasu honetan ere, herskari ezpainkariak eta belarrak dituzten aldaerak daudenean, ezpainkaridunak direla bigarrenkariak, *ubalde* (< *ugalde* ‘inundación’; cf. *FHV*, 337).

¹¹⁶³ Goikoetxea & Lekuona (2007: 303).

Bukatzeko, *-txo* atzizkia hartu duten izenak dakartzagu: *haritz, baso, borda, iturri, soro, presa, hurrizti, zelai eta zubi*.

8.3.3.9. Satznamen-ak edo erlatibo-toponimoak

Gure esparruan ARRIUZZTUN / ARRIUZZTUNA eta honez gero aztertua dugun HAURRA GALDU ZAN HARRIA Satznamen edo erlatibo-toponimoak kausitu ditugu (ikus 2.12.§, 5.11.§). Ukitzeke dagoenaren kariatara, derragun aurreneko erreferentzia 16. mendekoa dela (*Arriuztuna*, 1583, HUA21, 2 bin.) eta hurrengoak 18. gizaldikoak (*parage Arriustuna*, 1730, HUA35; *Arriustun*, 1769, HUA37; *Retazo de Arriustuna*, 1799, HUA42, 171 bin.). Barandiaranek (1928, JMB3, 263 or.) ere aipatzen du: "[...] *peña llamada Arriuztuna, de la que cuentan que fué lanzada por Sansón desde la ermita de Santiago de Astigarraga mediante una honda hecha con dos árboles retorcidos*". Elkarrizketaturiko berriemaileek, bestetik, *Arriuztuna* ([arriúztunà], Etxol. / [árriúztunà], Larra.) darabilte. Etimoari buruzko zalantzarik ez dago, gauza jakina baita *-tuna* amaiera *duen[a]* erlatibozkoaren oinordekoa dela (*harri + huntz + duena*).

Segurolak (1987: 271) dio horrelako toponimoak bereziak direla eta bi arrazoi ematen ditu: euskal toponimian gutxi agertzen direla eta, batez ere, osagaien sintaxia; Ameskoa, Abartzuza, Irantzu eta Ibirikuren arteko elkarrekikoan dagoen *Aizhunztuna* darabil etsenplutzat¹¹⁶⁴. Haatik, Salaberrik (2008) frogatzen duenez, Satznamen delakoen arrarotasunaz orain arte esandakoa, neurri handi batean, ez da egia, nahiz eta ez diren alderdi guztietan maiztasun berarekin agertzen. Horretarako, Uxueko irakasleak orain arteko lanak aztertu eta ezagutzen diren aleen bilduma egiten du. Guztiarekin, gai honen inguruko zenbait puntu oraindik azterkizun daudela deritzo Salaberrik eta, ondorioz, badagoela non sakondu.

¹¹⁶⁴ Ameskoan *Aizhunztuna* izeneko haitza dago; Lapuentek (1975: 400) honako pasartea biltzen du 1771. urtean: "... *la cual peña se llama la peña de la yedra, en bulgar, aizhuztuna*". Gollaoko *Aitzunztuna* (*Ayzunztuna*, 1600) eta Lezaungo idazkunetan aipatzen den *Arriunztuna* da (*Arreuztuna* 1500 [1759]); Sainz Alberro & Sainz Pezonaga (2002: 31, eta 65). Cf. Salaberri (2008: 726).

9. GIPUZKOAKO SORTALDEKO TOPONIMIA

12. GIZALDIAN

9.1. Gipuzkoako toponimia dakarren idazkun bakarra ezagutzen da 11. gizaldian (1025), baina, zorionez, 12. mendean Probintziako sortalde mintzagai duen agiri sorta polita dago (ikus 2.9.§). Horri esker, zenbait herri-izen eta makrotoponimoz gainera, hirurogei bat toponimo txikiren laurogei lekukotasun zerrenda daitezke, gehienak saroi-izenak. Zortzi eskuizkribu dira guztira, 1101, 1105, 1141, 1177, 1178, 1186-1189, 1186-1193 eta 1197 urteetako datak dituztenak¹¹⁶⁵; argitu beharra dago, zernahi gisaz, batzuk 13. gizaldian egindako kopiak direla. Zazpi dokumentuk gure eremuko toponimoak aipatzen dituzte, eta zortzigarrenak (1777koak) kilometro gutxira dagoen inguru batekoak hartzen ditu ahotan, Orio-Igeldetakoak hain justu. Zenbait toki-izen bi edo hiru aldiz azaltzen dira eta esan gabe doa formak finkatzeko oso lagungarri dela hori. Bestalde, izen gehienen mostra berriagoak eskuratu ahal izan ditugu.

Urumeako zilegimendietako toponimiaren (eta euskararen) lehen frogak dira idazkun multzo horretan daudenak. Gure esparruko hamazazpi toponimo zenbatu daiteke eta gainerakoak, gehienbatean, Orio-Igeldokoak edota Aralarkoak dira. Hitz bitan, Gipuzkoako sortaldean daude ia guztiak, guztiak ez esateagatik, eta gure eremukoak ez direnak ere handik arras gertu kokatzen dira maizenik. Idazki gehienek kalitate oneko toponimia biltzen dute eta, bi testutan izan ezik, irudi du erratu gutxi daudela; gainera, bi salbuespenak ez dira garrantzitsuak izen kopuruaren aldetik.

Idazkion argitan 12. gizaldiko toponimia astiroago aztertzen hasi aurretik, bihoaz bi hitz onomastika lanetan une oro gogoan izan beharreko mugei buruz. Ahozkotasuna, edo nahiago bada hizkuntza bizia, idatzizko iturrietan zenbateraino atxiki den zehazkiro jakiteko zailtasuna da gainditu beharreko lehenengo oztopoa, eta nagusia ere bai. Izan ere, gauza ezaguna da idatzizko toponimia gordetzailea dela, eta, ondorioz, garai jakin

¹¹⁶⁵ Tesian zehar NAO1 (1101), IKA1 (1105), IKA2 (1141), IKA3 (1178), IKA4 (1186-1189), IKA5 (1186-1193) eta NAO2 (1197) laburdurekin aipatu ditugun testuez ari gara. Salbuespena, orain arte erabili ez dugun bakarra alegia, 1177ko idazkuna da; ikus Goñi Gaztanbide (1997: 306-308).

batean idazkietan zerbait aurkitzeak ez duela ordukoa dela bermatzen; bestela esan, toponimo bat edo haren aldaketen bat izkribuetan agertzeak ez du esan nahi garai horretan, ezinbestean, bizirik zegoela. Nolanahi ere, ukaezina da idatzizko iturriek toponimiaren bilakabidea ulertzen laguntzen dutela eta izen-multzoa kokatzen den lurraldeko hizkuntzaren ibilbidearen ezagutza errazten dutela, neurri batean behintzat. Hori horrela delarik, eta corpora txikia izan arren, ez dugu behar baino gehiago esan uste 12. gizaldiko idazkiok, hein batean bederik, gure esparruko orduko euskararen berri ematen digutela esatearekin.

Aurreneko idazkiak 1101. urteko data du eta azkenekoak, berriz, 1197 ingurukoa. Zernahi gisaz, eta lehen esan dugun bezala, bat baino gehiago faltsifikazioak direnez gero, idazkietan bertan datu hori ematen bada ere, egiazko data sarritan dokumentuan adierazten dena baino beranduagokoa dela ez da ahortzi behar; hori bai, 11. eta 12. gizaldietako gertaerei buruz hitz egiten digute beti, mende bat geroago idatzia izan arren. Dokumentuok elizgizonek idatzi zituzten maizenik, agintari batek (erregek...) halako eta halako jabetza Elizari eman zizkiola frogatzeko asmoz: Leireko eta San Migelgo monasterioetako zein Iruñeko katedraleko eta gotzaitegiko apaiz eta fraideez ari gara, eta 1014. urteko data duen agiria da iritzi horren sostengutzat dakargun etsenplua. Antso Nagusiak 1014. urtean *Sancti Sebastiani* monasterioa eta *Izurun* hiria (bi eliza eta zazpi saroirekin) Leireko monasterioari eman zizkiola aditzera ematen du, benetan 1197 aldera idatzi bazuten ere.

Testu gehienak Iruñeko katedraleko “liburu biribila” deritzon bildumakoak dira, 829. urtetik 1243ra doan epea harrapatzen duenekoak. Egun 216 orri ditu eta 52.etik 76.era erregek emandako pribilegioak biltzen ditu. 13. gizaldiaren amaieran idatzi (kopiatu) zuten idazle batek baino gehiagok, letrakera carolingiarrez. Sorta horretan daude, hain justu, hemen aztertuko ditugun toponimo gehienak.

Dokumentu naroena egiazki 1178 urte aldera jazotako donazio baten kopia da (73 au.), 1141-1142an argitu zela uste izan den arren¹¹⁶⁶. Berrogeita zazpi toponimo aipatzen dira, eta horietatik berrogeita bat saroi-izenak dira; haietatik hamazazpi gure

¹¹⁶⁶ Ikus Barrena (1989: 431).

esparruan daude eta bik ez beste guztiek bizirik diraute¹¹⁶⁷. Hauek dira han dauden leku-izenak: *Arainiuar*, *Lastaola*, *Legarralde*, *Zuloeta*, *Ammunola*, *Mentauio*, *Anziz*, *Gierala*, *Muez*, *Macurssola*, *Guaragarze*, *Urtarzando*, *Izarrlegui*, *Apparren* eta *Eualibia*. Formaren aldetik zalantzaren bat sor zezaketen biak *Gierala* eta *Izarrlegui* ziren, Barrena Osorok 1989an horrela transkribatzen dituelako eta Goñi Gaztanbidek, berriz, 1997an *Eierala* eta *Izairlegui* ematen dituelako, hots, batak eta besteak forma ezberdinak plazaratzen dituztelako. Iruñeko artxiboan dagoen izkribua zuzenean ikertu ondoren, egiazko formak *Eierala* eta *Izarrlegui* direla egiazta genezake. Bide batez, diogun, sarotzez gainera, *Hurumea* potamonimoa ere lekukotzen dela 1178ko izkribu horretan.

Gainerako sarotzak, bestela esan, gure esparrutik kanpo daudenak, bi eremutan kokatzen dira. Alde batetik Orio-Igeldoko (*Orio et Hieldo*-ko) hamazortziak ditugu (*Aenetzia*, *Amossorara*, *Badotzularraburu*, *Berarratza*, *Bunieta*, *Dagandiburu*, *Errarzaual*, *Irarue*, *Iringuren*, *Iturriozagua*, *Iuchita*, *Loiçtaran*, *Loizta*, *Lordibegua*, *Lussarbe*, *Saria*, *Vrdauide*, *Zalburcaicoa*) eta bestetik Aralarko (*Aralarre*-ko) zazpiak (*Arriestarieta*, *Atelecotia*, *Ezquiaso*, *Ataria Barrunecoa*, *Gorostiaga zaarra*, *Iuargoiena*, *Zamilola*). Hitzak hizpidea ekarrita, eta baldin geure iritzia estalkirik gabe agertu behar badugu, derragun dokumentuan *Ataria* eta *Barrunecoa* formen artean dagoen puntua erratua dela, egon, zeinu horrek *Ezquiaso*-ren ondoan egon behar bailuke. Hortaz, ez da “*Ezquiaso Ataria, Barrunecoa*” irakurri behar, “*Ezquiaso, Ataria Barrunecoa*” baizik. Saroi izenez landara, *Argoiena* eta *Ariatz* makrotoponimoak (*Ergoiena* eta *Araitz*) eta jatorri iluneko *Goizeta Jaznue* forma lekukotzen dira 1178ko testuan.

Kalitate oneko toponimo sorta osatzen dute aipamen horiek guztiek, esan bezala, erratuak diratekeen forma gutxi daudelako. Gehienek bizirik diraute eta, lan honetan zehar gure esparrukoei buruz dagoeneko azalpenak emanda ditugularik, zilegi bekigu Orio-Igeldoetako eta Aralarko toponimoen idatzizko erreferentzia batzuk hona ekartzea; Orio-Igeldo¹¹⁶⁸: *Aincía* (1857, HUA48, 73 or.), *Amasorráin* (1857, HUA48, 63 or.), *Berreiarza* (1625, LMI), *Munioeta* (1857, HUA48, 53 or.), *Aganduru* (1857, HUA48, 53 or.), *Rezabal* (1857, HUA48, 54 or.), *Iriarte* (1857, HUA48, 67 or.), *Irangüen* (1857,

¹¹⁶⁷ ARAINIBAR eta AMILIBIA dira bi adibide ihartuak.

¹¹⁶⁸ *Lordibegua* sarotia Orio-Igeldo aldeko zerrendaren barruan dago Iruñeko katedraleko idazkian, baina, dakigula, izen hori duen larretokirik ez da izan han, bai, ordea, Aralarren (*Elordia*, 1409).

HUA48, 67 or.), *Loistaráin* (1857, HUA48, 67 or.), *Lusarbe-andicóa* / *Lusarbe-erdicoa* (1857, HUA48, 53 or.), *Saría* (1857, HUA48, 54 or.), *Urdaira* (1857, HUA48, 74 or.); Aralar: *Harreyztarrieta* (1409; Aierbe¹¹⁶⁹, 2005: 11), *Ezquizu* (1452; Aierbe, 2005: 14), *Atauru gañe* (1982, GKA, 134 or.), *Gorostiaga de suso* / *Gorostiaga de yuso* (1409; Aierbe, 2005: 11), *Zaminola* (Goikoetxea, 1985).

9.2. Bokalei datxekien atala aferesiaren bi erakuskari daudekeela esanez hasiko dugu, *Lordibegua* eta *Lussarbe*, 1178koak biak. Haiz zuzen, aurrenekoaren iturburua **Elordibegia* (**Elordi hegia*) izan daitekeela uste dugu eta bigarrenarena, berriz, **Elusarbe*¹¹⁷⁰.

Diptongoei erreparatzen badiegu, 1178ko testuan *-ai-* baizik ez da ikusten gure esparruan (*Arainiuarr*, *Izairlegui*), baina hiatoei begiratzuz gero soka luzeagoa da, *-ao-* (*Lastaola*¹¹⁷¹), *-oe-* (*Zuloeta*), *-ue-* (*Muez*¹¹⁷²), *-io* (*Mentaui*) eta *-ia-*ren (*Eualiuia*) etsenpluak baitaude. Aurrekoekin batera, hor dugu *Eierala* forma ere, aspirazioaren galeraren ondorio dirudiena (< **Eiheraola*?). Hitz bitan, *-ao-* eta *-oe-* hiatoak elkarketaren ondorioz sortu bide dira, hots, bigarrenkariak dirateke.

Beste bi eremuetan, Orio-Igeldon eta Aralarren alegia, *-ai-* (*Zalburcaicoa*) zein *-oi-* (*Loiçtaran*, *Loizta*, *Iuargoiena*, *Argoiena*, *Goizeta Jaznue*) diptongoak azaltzen dira. Kontuan har beza irakurleak aurrenekoaren erakuskari guztiak *lo(h)i* eta *goi* hitzekin daudela lotuak. Bestalde, badaude *-io* (*Orio*) / *-io-* (*Iturriozagua*, *Saueriolatze*) hiatoa duten toponimoak, elkarketaren nahiz mugatzaile hurbilaren eransketaren karietara sortu dena. Hitz barruko *-ia-*ren jatorria ez da gardena bi kasutan (*Ariatz*; cf. *Gorostiaga zaarra*; *Ezquiaso*), baina amaierako *-ia* segidarena bai: mugatzailearen erabilpenean ondorio da (*Aenetzia*, *Lordibegua*, *Saria*, *Atelecotia*, *Ataria*). Orobat *-oa-*ri doakionez (*Barrunecoa*). *Iu-* eta *Ie-* multzoen sorburua ez dago argi (*Hieldo*, *Iuchita*), baina, ageri

¹¹⁶⁹ “La Unión o Mancomunidad de Enirio y Aralar: Un caso modélico de montes comunales intervenidos por el Servicio Forestal de la Diputación de Gipuzkoa. Euskal Herriaren Adiskideen Elkartearen buletina (Boletín de la RSBAP), LXI, 5-136.

¹¹⁷⁰ Ospelean dago, eta ez eguteran. Cf. *Irarue*.

¹¹⁷¹ Murritzapenaren lehenbiziko erreferentziak 15. mendekoak dira.

¹¹⁷² Gainerako idazkietan hiatoari eusteko kontsonantearekin azaltzen da.

denez, hitz barruko *-ie-* (*Bunieta*, *Arriestarieta*) eratorketaren emaitza da. *-Aa-* bikoia, berriz, aspirazioaren galerak eragin du (*Gorostiaga zaarra*) eta, uste izatekoa da, azkenik, *Ae-* segida kontsonante baten erorketa dela medio iritsia dela (*Aenetzia*). Laburbilduz, *-io*, *-ia* eta *-oa* hiatoak mugatzailearen erabilpenaren ondorio dira eta *-io-*, *-ia-*, zein *-ie-* elkarketarenak.

Gatozen orain kontsonanteen arlorra. Gure esparruan (eta gainerako lurraldean) hitz hasierako herskari ahoskabeen atala hutsik dagoela ikusteak atentzioa ematen du¹¹⁷³, hau da, deigarria da *P-*, *T-* edo *K-* (*C-*) kontsonanteekin hasten den toponimorik ez aurkitzea. Ahostunen sailean, bada gurean *G-z* hasten den toponimoa (*Guaragarze*¹¹⁷⁴) eta Orio-Igeldon, hagitz gertu, irudiz *D-z* hasten dena ere bai (*Dagandiburu*), baina azken horren kasuan aldaera modernoa *Aganduru* da, hots, *d-* gabea; hain zuzen, **De Agandiburu > Dagandiburu* itxuratxartzea egon dela pentsa daiteke¹¹⁷⁵. Ildo horretan, gogora dezagun *d-* (eta *t-*) euskal hiztegian mailegu, hitz adierazkor eta aditz forma mugatuetan baino ez dela azaltzen, bestela esan, euskara zaharreko sistema fonetikoan ez zegoela hasmentako *d*-rik. Izan ere, Mitxelenaren arabera (1951: 579-580; *FHV*, 254-255), hasieran *d-* duten euskal hitzak, maileguak ez direnean, kontsonante bigarrenkaria dute¹¹⁷⁶.

Erdi Aroan hasierako herskariak ez ziren egonkorak eta sarritan erori egiten ziren, sandhietan bezala¹¹⁷⁷. Hain justu, gurean *Oroztegui* / *Oroztegi* dugu 1101ean, gaurko *Gorostegi*-rekin zerikusia izan dezakeena, herri-etimologia dela medio; alabaina ez dakigu 12. gizaldiko aipamena heskariaren erortzearen lekuko den ala beranduago erantsi ote zaion. Ez litzateke herskari baten protesia egon delako etsenplu bakarra¹¹⁷⁸, *Gipuzkoa* makrotoponimoa lekuko (*Ypuzcoa*, 1060).

¹¹⁷³ Cf. Lakarra Andrinua (2006: 567).

¹¹⁷⁴ Cf. Gorrotxategi eta Lakarra (2001: 423-424).

¹¹⁷⁵ Disimilazioa da beste aukera.

¹¹⁷⁶ Xehetasunetan sartuz gero, Lakarra Andrinuaren irudiko (1995: 201) hitz zaharretan hastapeneko *d-* guti egotea errepikapen hitzetan lehen horzkaria disimilazioz galtzearekin egon daiteke lotua (**do-dol > odol*).

¹¹⁷⁷ Cf. Gorrotxategi Txurruka (1995b: 752).

¹¹⁷⁸ *FHV*, 252.

Ezpainbikoen sailean, *B*-rekin hasten den *Bagoçu* eta *B-* / *M-* aldizkatzearen lekuko den *Bunieta* / *Munieta* bikoa dugu Orio-Igeldoetan. *Bagoçu*-ren kasuan, hortaz, mailegu zaharretako euskararen araua bete dela ematen du, hitz hasierako latinetiko ahoskabeak euskaraz herskari ahostun bihurtzea alegia.

Lehenago esan dugunez, *P-* kontsonantearekin hasten den toponimorik ez dago begiratu dugun 12. gizaldiko dokumentazioan. Hitz barruan agiturikoari erreparatuz gero¹¹⁷⁹, 1178ko testuan digramak erabiltzen dira batzuetan ezpainbikoak adierazteko (*Apparren*; *Ammunola*). Tradizio idatzian ez ditugu gehiago aurkitu eta orduko euskararen adierazpide dirateke, gauza jakina baita behinola euskararen herskariak artikulazioaren bortiztasunaren arabera bereizten zirela, hau da, gaurko *ahostun* / *ahoskabe* bereizketak ez zuela indarrik¹¹⁸⁰. Are gehiago: ematen du Erdi Aroan ere *ahoskabea* / *ahostuna* aurkakotasunaren emankortasuna eskasa zela. Mitxelenaren (*FHV*, 240, 243) iritziz, euskaraz behinola bazen aurkakotasuna hitz hasmentan, baina aldaketa fonetikoaren ondorioz indargabetu egin zen, edota behintzat joera hori egon zen. Guztiarekin, Erdi Aroa aurreratua zegoen arte *ahostun* / *ahoskabe* aurkakotasuna ez zatekeen bi herskari multzoen arteko osagarritasunaren funtsa.

Ahostun eta ahoskabeez ari garenez, agerian ipini nahi dugu *Mentaui*-ren (1178) sudurkari ondoko *-t*-a berezia dela¹¹⁸¹, aurrerantzean toponimoa herskari ahostunarekin azaltzen baita aldi oro¹¹⁸² (*-nt-* > *-nd-* ?). Damurik, balia ditzakegun datuekin, jatorrizko forma hori den ala erratua den ezin esan; hain justu, *Mendaui*a dokumentatzen da Nafarroan garai berean.

¹¹⁷⁹ Gogoan izan bedi euskara zaharrean ezpainbikoen eta bortitzen sailen arteko gurutzaketan lauki hutsa zegoela, zenbait hitzetan *-p-* dugun arren, *lep(h)o* ('cuello') kasu. Izan ere, Mitxelenaren (*FHV*, 261) ustez konposatu azterezinak dira batzuetan horrelakoak.

¹¹⁸⁰ Gainera, dirudienez, ezpainbikari bakarra zegoen, eta ez gaurko *m*-rik, ezta herskari bortitzik ere. Ikus Mitxelena (1957: 152-156; 1985 [1961]: 274-275, 374) zein Gorrotxategi e& Lakarra (1995: 108-109; 2001: 428-431).

¹¹⁸¹ Testua izkiriaturik dagoen hizkuntza kontuan hartu beharra dago hemen, latin itxurako grafia izan baitaiteke.

¹¹⁸² Hori dela eta, baliteke artean euskarara erabat moldatu gabeko mailegua izatea. Cf. Mitxelena (1957: 136-137 eta 1985 [1961]: 356). Bide batez, adieraz dezagun hitz barruan *-rz-*, *-ld-*, *-nt-*, *-st-*, *-nz-* eta *-nd-* kontsonante multzoak erabiltzen direla 1178ko idazkian.

Erdi Aroko euskararen ezaugarrieekin jarraituz, gauza jakina da garai batean euskalki guztietan aspirazioa zegoela, baina Gipuzkoan noiz arte jarraitu zuen ezezaguna da. Mitxelenak (*FHV*, 205) jakitera ematen du Euskal Herriko sartaldeko zenbait eremutan 13. gizaldia arte iraun zukeela, baina baita ere Nafarroa Garaian 11. gizaldirako galdurik zegokeela. Gure esparruari dagokionez, 12. mendeko bost toponimotan azaltzen da *h*-a baina, grafema hori oro har jatorrizkoa denik ez zaigu begitantzen, besteak beste, bakanak izateaz gainera, *h* duten toponimoen erakuskariak ez datozelako beti bat elkarren artean. Esate baterako, HERNANI makrotoponimoa bost aldiz azaltzen da 12. gizaldian eta behin baizik ez du *h* (*Hernani*, 1186-1193); zehazkiro esanda, aurreneko lau agerraldietan *Ernani(a)* forma irakur daiteke (*Ernani*, 1101; *Ernania*, 1105; *Ernani*, 1186-1189; *Ernani*, 1197), 14 gizaldiaz geroztik tradizio idatzian normalki *Hernani* baliatu den arren. Hori horrela izanik, HERNANIren kasuan, 12. gizaldiko *h* hasierakoa aspirazioarekin lotua dagoenik ezin da esan.

H duen gure esparruko beste toponimoa URUMEA da. Hiru agerralditan du grafema hori, baina bi lekune ezberdinetan dago, elkargunean (*Urhumea*, 1101) eta hitz hasieran (*Hurumea*, 1141; *Hurumea*, 1178 [1141-1142]). Aurreneko kasuan balio etimologikoa izatea zaila da, Lergako *ummesahar*-ek eta Akitaniako *ombe*-k *h* ikustearen kontra hitz egiten baitute¹¹⁸³. Azentuarekin lotua egon daiteke (cf. néke / nekhátu), *Urúmea* esaten bazen. Haisierako *h*-ak ere, izateagatik, aspirazioarekin izan lezake zerikusia, hots, jatorrizkoa (< **hur*) izan daiteke¹¹⁸⁴, baina ez dugu uste horrela denik, testu berean *Urtarzando* eta *Arriestarieta* azaltzen direlako, konparaziora. Guztiarekin, jatorriz aspirazio bikoitza egotearean hipotesia ere ezin da baztertu, eta gero dismilazioa garatzea¹¹⁸⁵, bestela esan, bilakabidea **hur-humea* > *urhumea* izatea.

Gure esparrutik gertu *h*-rekin izkiriaturiko beste bi toponimo daude. Aurrenekoa IGELDO da eta estreinako aipamenean aztergai dugun grafema bokal artean dago (*Iheldo Bizcaya*, 1141), hurrengoan hitz hasieran ageri bada ere (*Hieldo*, 1178). Gure iritziz,

¹¹⁸³ Ikus Mitxelena (1959: 3) eta Gorrotxategi Txurruka (1984: 245).

¹¹⁸⁴ *FHV*, 216. Igartuaren (2006: 528) iritziz, Erdi Aroan toponimian aspirazio markak azaltzeak (*Hurumea*, 1379) eta Nafarroako Behereko ebakerak (*hur*) silaba bakarreko hitzetan aspirazioa ugariagoa zela iradokitzen dute.

¹¹⁸⁵ Cf. Igartua (2006: 528).

aurreneko etsenplukoa litzateke jatorrizkoa, ez bigarrenkoa, *H-* hori *I-eldo* irakur dadin paratu bide zutelako, eta ez **Yeldo* (cf. Iruñea ondoko *Huarte*). Aukera hori egiaztatuko balitz, bokal arteko belarra (*Igeldo*), segur aski, hiatoari eusteko litzateke, aspirazioa desagertu ostean.

IGELDOTik nahiko hurbil LOIZTA saroia zegoen (*Loizta*, 1178), LOIZTARANekin lotura duena (*Loiztaran*, 1178). Behin azaltzen da *h*-rekin (*Lohiçta*, 1197) eta testu bereko beste aipamenean ez dago hizki horren zantzurik (*Loizta*, 1197). Kasu honetan jatorrizkoa izan liteke, beti batekoa dela ezin esan bada ere. Bidenabar, *Lordibegua* (1178) ere aipatu nahi dugu, *begi* osagaia ez delako beste inoiz azaltzen gure esparruan eta, dakigula, gainerakoan ere aski gutxi erabili delako Gipuzkoako ipar-sortaldeko toponimian. Hain zuzen, datu hori eta testua 13. gizaldian egindako kopia dela aintzat hartuz, hauxe esango dugu, garbia baitirudi: **Lordi heguia* (**Elordi hegia*?) jatorrizkoaren itxuratxartzea dateke *Lordibegua*.

Aralarko *Gorostica Zaharra* (1141) toponimoaren kasuan bistakoa da *h*-a jatorrizkoa dela, nahiz eta, handik urte gutxira, *Gorostiaga zaarra* (1178) forma topatu dugun, zati espezifikokoaren aldetik zuzenagoa dirudiena, egungo GOROSTIAGA kontuan hartuz gero bederen; alabaina, ikusten den bezala, bigarren etsenplu hori *-h-* gabe dago idatzirik eta, ondoan dauden bi bokal irekiak ikusirik, irudi du aspirazioaren galera ez zela oso aspaldi gertatu.

Laburbilduz, ematen du 12. gizaldiko dokumentazioan ageri diren hitz hasierako *h* gehienak ez direla etimologikoak, bai, ordea hitz barruko aleren batzuk. Horrek ez du esan nahi garai hartan Gipuzkoako sortaldean (lekune horretan) aspirazioa bizirik zegoela, baina, gure esparruko tradizio idatzia ikusita, pentsa liteke erabateko desagertpena ez zela 12. gizaldia baino askoz lehenago agitu. Ildo horretan, azpimarratu nahi dugu Gipuzkoako toponimia duen 11. gizaldiko agiri bakarrean (1025. urtean) *h*-a 12. gizaldian baino gehiagotan ageri dela¹¹⁸⁶, hiru izenetatik batean ia (*Gaharraga*, *Haralarre*, *Heziza zaval*, *Hezi caray*, *Zuhaz nabar*, *Haya*). Uste izatekoa da, beraz,

¹¹⁸⁶ Ildo beretik, Aralarren bertan, baina Nafarroako alderdian oraingoan, *Lehessoç* dugu 1074. urtean.

aspirazioa ez zatekeela bat-batean galdu, pixkanaka baizik eta, agian, hitz barruan hitz hasmentan baino zertxobait beranduago. Zentzu horretan, 12. gizaldiko testuetan kaustu hitz barruko *h* batzuek, bakanak izanagatik, aspirazioak ia ordu arte iraun zuela adieraz lezakete, baina, nolanahi ere, garbi dago hitz barruan ere biziro indar gutxi zuela aldi hartan, espero izatekoa zen etsenplu askotan haren zantzurik ez dagoelako, *Eierala* saroi-izena kasu¹¹⁸⁷ (< *eiher* ‘seco’).

12. gizaldian gure esparruko toponimoetan ikusten diren sudurkarietako bagagozkie, *m-z* bukatzen den alerik ez dago, eta *n-z* hasten denik ere ez¹¹⁸⁸. Hitz barruan bada *m / n* aurkakotasuna eta bada *n-z* amaitzen den toponimo bat ere. Deigarriena, segur aski, dagoeneko aipatua dugun *Ammunola* toponimoaren sudurkari anizkuna da, *[mb]* fonemaren edo haren oinordekoaren adierazpena izan litekeelako¹¹⁸⁹, euskara zaharra eta Erdi Arokoa gauza ezberdinak direla ahaztu gabe betiere; izan ere, 1178ko testuan *Hurumea* forma ageri da, ezpainbiko sudurkaria adierazteko *-m-* grafema duena, eta ez *-mm-*. Bestetik, *-nn-* grafiaren adibiderik ez dago.

Albokarietako lotuko gatzazkie orain. Hitz hasieran *l-* duten *Lastaola* eta *Legaralde* ditugu gure esparruan, eta hitz barruan *-l-* duten *Zuloeta*¹¹⁹⁰, *Ammunola*¹¹⁹¹, *Gierala*, *Macurssola*, *Izarrlegui* eta *Eualibia*. Hitz amaieran behin azaltzen da Gipuzkoako 12. gizaldiko dokumentazioan, hain zuzen Orio-Igeldoetako *Errarzaual* (1178) / *Erratcabal* (1177) saroi-izenean.

Dardarkarietako doakienetaz, hitz barruan kontsonante errepikatua duten toponimoak (*Apparren*) eta bakuna dutenak daude (*Hurumea*). Hitz amaierari begiratuz gero, dardarkari indartsuaren grafema opatu dugu *Arainiuar*-en¹¹⁹², garai hartako euskararen

¹¹⁸⁷ Cf. *FHV*, 220-221.

¹¹⁸⁸ Cf. *Op. cit.*, 310.

¹¹⁸⁹ Ikus Mitxelena (1957: 152-156; 1985 [1961]: 274-275, 374) eta Gorrotxategi & Lakarra (1995: 108-109; 2001: 428-431). Bideanabar, gogora dezagun Lergan *ume mm* digramarekin dagoela idatzia (*VM.ME.SA.HAR*); Mitxelenak (*FHV*, 538) *[mb]* multzoaren asimilazioaren erakuskaritzat daukala.

¹¹⁹⁰ Gogora dezagun hizkuntzaren ondare zaharreko hitz askok *r* bihurtu ez den bokal arteko *l* dutela, *zul(h)o* lekuko (*FHV*, 320).

¹¹⁹¹ *Amunolla* (1467, HUA5).

¹¹⁹² Ikus Mitxelena (1957: 141). Lakarra de Miguelek (1949: 425) *Anainiuar* formaz transkribatzen du.

adierazpide datekeena, nolabait esan¹¹⁹³. Hondarreko dardarkarien karietara, Mitxelenak (*FHV*, 333) dio *r* / *R* aurkakotasuna kontsonante aurrean (*h* aurrean izan ezik) eta hitz amaieran indargabetu egiten zela, artxifonema bortitz moduan gauzatuz, dardar bat baino gehiagorekin. Ondoren eransten du Nafarroako Erdi Aroko idazkietan *-rr* grafiak ez direla arraroak (*Nauarr Olatze*, *Landerr erreca*, *Aynaçcarr*, *Lazcaiuarr*).

Kontsonanteekin bukatzeko, txistukariez mintzatuko gara. Urumeako zilegimendietan *Z-* grafema baizik ez dugu aurkitu hitz hasieran (*Zuloeta*) eta orobat hitz amaieran (*Anziz*, *Muez*), nahiz eta handik gertu, Usurbilen *S-z* hasten den *Saria* dugun, eta zertxobait urrutiago, Aralar ondoan, *Ariatz*. Hor daude fidagarriak ez diren *Çurçaiate* 1197 (1014) eta *Anayçoç* 1197 (1014) saroi-izenak ere. 12. gizaldiko iturrietan *Ch-* grafiarik ez dago hitz hasmentan.

Hitz barruan *-z-*, *-s-* eta *-ss-* grafiak daude gure eremuan 1178ko agirian (*Izarrlegui*, *Guaragarze*, *Urtarzando*, *Lastaola*, *Macurssola*) eta idazkun hartan bertan zein 12. gizaldiko beste testu batzuetan *-tz-*, *-ç-*, *-tc-* eta *-ch-* aurkitu ditugu gainerakoan: *Anetzia* (1178), *Badotzu* (1178), *Berarratza* (1178), *Saueriolatze* (1178), *Alça* (1141); *Lohiçta* / *Loizta* (1178), *Erratcabal*¹¹⁹⁴ (1177), *Iuchita* (1178). Pentsa daiteke zenbait aldiz *z-k* sudurkari eta dardarkari ondoko afrikaria adierazten duela, gaurko oinordekoei begiratzuz batez ere (ANTXISTA, GARAGARTZA, UZTARTZA), eta orobat hitz amaieran (MUGATZ). *Macurssola*-ren *-rss-* multzoa ere nabarmendu nahi dugu, denboraren buruan dardarkaria galdu duelako, beste etsenplu batzuetan gertatu moduan¹¹⁹⁵. Azkenik, 12. gizaldiko Gipuzkoako toponimian ikusten den kontsonante-koadroa dakargu:

¹¹⁹³ Cf. *FHV*, 310, 333.

¹¹⁹⁴ *Errarzaual* 1178.

¹¹⁹⁵ LATXA toponimoaren lehenbiziko erakusgarria *Larsa de Avillas* da (*-rts-* > *-rs-*). USOKO toponimoaren kasuan ere, 18. mende arte *-rs-* grafiaz adierazitako multzoak *-s-* eman du (*-rs-* > *-s-*).

	Hitz hasieran	Hitz barruan	Hitz amaieran
Ezpainkariak	<i>B</i> ¹¹⁹⁶ / <i>M</i> -	<i>-b-</i> , <i>-u-</i>	
		<i>-pp-</i>	
Horzkariak	<i>D</i> -?	<i>-d-</i>	
		<i>-t-</i>	
Belarrak	<i>G</i> -	<i>-g-</i>	
		<i>-c-</i>	
Sudurkariak	<i>M</i> -	<i>-m-</i> , <i>-mm-</i>	
		<i>-n-</i>	<i>-n</i>
Albokariak	<i>L</i> -	<i>-l-</i>	<i>-l</i>
Dardarkariak		<i>-rr-</i>	<i>-rr</i>
		<i>-r-</i>	
Txistukariak	<i>Z</i> -, <i>Ç</i> -	<i>-z-</i>	<i>-z</i>
		<i>-tz-</i> , <i>-z</i> ¹¹⁹⁷ - <i>ç-</i> , <i>-tc-</i>	<i>-tz</i> , <i>-ç</i>
	<i>S</i> -	<i>-s-</i>	
		<i>-ss-</i>	
		<i>-ch-</i>	

¹¹⁹⁶ Gure esparrutik at dauden toponimoei dagozkien kontsonanteak letra argiagoz adierazi ditugu.

¹¹⁹⁷ Sudurkari zein dardarkari ondoko txistukari igurzkaria ordezkatzan du, gaurko oinordekoetan afrikaria dena (ANTXISTA eta GARAGARTZA).

9.3. Begira diezaiogun orain morfologiaren alorrari. Hasteko, toponimoen laurdenak mugatzailea duela agerian jarri nahi dugu, munta handiko multzoa osatzen dutela, alegia. Xehetasunetan sartuz gero, talde horretako lau toponimok, guztiak 1178koak direnak, (*Ataria Barrunecoa*, *Iuargoiena*, *Zalburcaicoa*, *Argoiena*) kokapena zehazten duen bigarren zatia dute (-*barruneko*, -*goien*, -*caico*- [< *garaiko*?]). Haatik, artikulua ez da ageri espero zitekeen adibide frankotan, bigarren elementutzat izen ez konkretuak dituzten toponimoetan kasu (*Badotzularraburu*, 1178 / *Bagoçu Larraburu*, 1197; *Dagandiburu*, 1178; *Legarralde*, 1178). Bigarren tokian -*arue* / -*arbe*, -*iuar*, -*zaual*, -*uide* eta -*larre* osagaiak dituztenetan ere ez da azaltzen (*Irarue*, 1178; *Arainiuarr*, 1178; *Errarzaual*, 1178; *Vrdauide*, 1178; *Aralarre*, 1141) eta orobat -*egi*-ri dagokionean: berrekailu hori duten bi toponimoetan ez dago artikulua zantzurik (*Orozteg[u]i*, 1101; *Izairlegui*, 1178). Laburbilduz, mugatzailearen erabilpenak indarra zuen toponimian 12. gizaldian, nahiz eta, ikusi dugun bezala, sarritan, espero zitekeen tokian ez azaldu. Alde horretatik, joerak antzematen dira batzuetan¹¹⁹⁸, eta diogunaren erakuskari dira, adibidez, -*buru* izena (ez du hartzen; cf. -*alde*) eta -*goien* superlatiboa (bai).

Gutxi dira zati generikoak dituzten toponimoak aztertu dugun dokumentazioan. Lehenbizi azaltzen direnak Donostiako *Iheldo Bizcaya* ('Igeldo aldea') eta Aralarko *Saueria Olatze*¹¹⁹⁹ dira, 1141. urtekoak biak; bi generiko horiek iharturik daude, horratik, egun gure esparruan. Bada kasu berezia ere, hots, erromantzeko *agua* generikoa bide duen etsenplua. *Iturriozagua* formaz ari gara (1178) eta, ikusten den moduan, hidronimo bati dago itsatsia. Beste aukera -*ago* ('ahoa') egotea da, toponimia arloan ongi ezaguna dena. *Çurçaiate* (1197) toponimoak ere zati generikoa izan dezake, hau da, *ate* izen geografikoa egon liteke, baina iturria ez da fidagarria (*Çurçai-ate*?); hain zuzen, litekeena da -*eta* atzizkiaren itxuratxartze baten aurrean egotea. Argitu dugu lehenago *Lordibeguiaren* (1178) iturburua **Elordi heguia* datekeela eta, azkenik, derragun osagai bereizgarria duten bi toponimo daudela, *Gorostica Zaharra*, (1141) / *Gorostiaga zaarra* (1178) eta *Ataria Barrunecoa* (1178).

¹¹⁹⁸ Cf. Manterola (2006: 656-657).

¹¹⁹⁹ *Saueriolatze* 1178; 'Saber(a) ola dagoen lekua'. Cf *Saria*.

Amaierei doakienez, *-aran* duten bi lekuko daude 1178ko izkribuan bertan (*Amossorara, Loiçtaran*), aurrerago *-arain* formarekin kausitu ditugunak (AMASORARRAIN, LOIZTARAIN; cf. *Lohiçta, Loizta* 1197). Azpimarra dezagun, era berean, *Apparren* toponimoaren *-en* bukaera salbuespena dela, gainerakoan (15. gizalditik aurrera) *-ain* azaltzen delako beti (cf. ALKATXURAIN). Aukera bat egiazko forma **Apparraen* edo zela pentsatzea da, eta eskribauak oker kopiatu zuela. Salbuespenez ari garenez, gogora dezagun ANTIXISTA saroi-izenaren erakuskariak ez duela *-ta* osagaia bukaeran (*Anziz*), beste testigantza guztietan agertzen bada ere.

9.4. Joskeraz ari delarik, Mitxelenak (*FHV*, 415) ohartarazten du euskara historikoaren ezaugarrietariko bat konposatu asko egotea dela. Ildo beretik, espresuki toponimia arloari dagokionean oraingoan, Gorrotxategi Txurrukak (1995b: 754) nabarmentzen du *izena* + *izenondoa* egitura emankorra dela oso. Ikus dezagun, bada, 12. gizaldiko dokumentazioak zentzu horretan zer adierazten digun.

Egituraren aldetik, *Orio*-k (1178; *Ori-o*) eta *Saria*-k (1178; *Sarria*, 1177) bakunak dirudite, nahiz eta iturburua zein den zehatz-mehatz ez jakin. Izen elkartuen sailera etorritz gero, *izena* + *izena* azpisailekoak daude lehenbizi, eta horien artean ez dira gutxi bigarren tokian izen geografikoa dutenak: *Eualiuia* (1178; *Eual-iui-a* [*Amil-ibi-a*]), *Irarue* (1178 ; *Ir-arue*), *Lussarbe* (1178 ; *Luss-arbe*; *Laysorbe*, 1177), *Mentaui* (1178; *Menta-ui-o*), *Vrdauide* (1178; *Vrda-uide*; *Urdarbe*, 1177); aintzat har beza irakurleak bi toponimok *-arbe* / *-arue* (*harpe*, ‘cubil’) osagaia dutela¹²⁰⁰. Ildo beretik, *Çurçaiate* (1197; *Çur-çai-ate*?) zein *Atelecotia* (1178; *Ate-le-cotia*?) toponimoak ere elkartuak izan daitezke (*-ate*; *-goitia*?), baina hori ustekizuna besterik ez da.

Beste multzo garrantzitsua *izen konkretua* + *bereizgarria* aspisalekoek osatzen dute. Hiru dira guztira: *Legarralde* (1178; *Legarr-alde*), *Argoiena* (1178; *Ar-goiena*), *Iuargoiena* (1178; *Iuar-goiena*) eta *Iringuren* (1178; *Irin-guren*). *-Goien* superlatiboa bi etsenplutan ageri denez gero, eta *-guren* beste behin, pentsatzekoa da, zehatz-mehatz, ez zuketela adiera bera.

¹²⁰⁰ Ikus GOROSTARBE.

Arainiuarr (1178; *Arain-iuarr*) toponimoari doakionez, hauxe da gure iritzia: lehen osagaia (*h*)*arain* / (*h*)*aran* ('valle') dela uste dugu, 'haraneko ibarra' adiera arrunta ez bada ere (cf. Gallipentzuko *Ibarreko harana*, *EAEATB*, 408 or.). *Izena* + *izenondoa* egitura duten toponimo gutxi daude, *Hurumea* (1141; *Hur-umea*; *Hurumea*, 1178), *Iturriozagua* (1178; *Iturri-oz-[agua]*) eta *Errarzaual* (1178; *Errar-zaual*; *Erratcabal*, 1177) besterik ez. Litekeena da *Anayçoç* (1197; *An-ayç-oç*) ere sail horretakoa izatea, baina iturria ez da fidagarria. Ñabardura moduan, esan dezagun ez dagoela kromotoponimorik aztertzen ari garen izen multzoan.

Izena + *paratzizkia* egitura duten toponimoei bagagozkie, talde garrantzitsuena *-ola* dutenena da, eta ez da harritzeko, saroiak direlako mintzagai nagusia (cf. *Vaga Olha*, Orreaga, 1284); bost dira guztira, lau gure esparrukoak eta bosgarrena Aralarkoa: *Ammunola* (1178; *Ammun-ola*), *Eierala* (1178; *Eier-ala*), *Lastaola* (1178; *Lasta-ola*), *Macurssola* (1178; *Macurss-ola*) eta *Zamilola* (1141; *Zamil-ola*; *Zamilola*, 1178). Hirugarren adibidearen kariatara, ohar bedi irakurlea elkarketaren arloan aurrerago arrunta den soinu-aldatzea dugula, alegia, lehen osagaiaren azken bokala ireki delako adibide dugula *Lastaola*, osaketa *lasta-* (*lasto*) + *ola* delako.

Badira, horratik, zalantzazko osaketa duten zenbait toki-izen. *-(G)un(e)* paratzizkia, konparaziora, bi adibidetan egon liteke, biak dudazkoak diren arren: *Içurun* (1197; *Içur-un*) eta *Goizeta Jaznue* (1178; *Goizeta Jaznue* < **Jazune?*). *Hernani* (1186-1193, *Hern-ani*; *Ernani*, 1197) makrotoponimoaren etorki zehatza ere ezezaguna da¹²⁰¹, eta orobat Aralarako *Atelecotia*-rena (1178; *Ate-le-cotia* < *Ate* + *ola* + *goitia?*). Besterik da *Apparren* (1178; *A-pparr-en*) toponimoaren kasua, *-en* dugulako¹²⁰², *-*ae*n edo *-ain* espero zen tokian (*Aparrain*). Amaierez ari garenez, diogun *-aran* amaiera¹²⁰³, denboraren buruan *-arain* eman duena, *Loiçtaran* (1178; *Loi-ç-ta-ran*) eta *Amossorara* (1178; *Amo-ssor-ara*) saroi-izenetan ageri dela, azkenak *-n* falta badu ere.

¹²⁰¹ Cf., konparaziora, **Ernio**, **Altzania** eta **Bidania**.

¹²⁰² Gure esparruko ALKATXURAIN saroi-izenaren kasuan *-en* irakur daiteke, *-ain*-en tokian, 1467. urteko lekukotasunetan (*Alcaycuren de yuso*, *Alcayçuren de suso*, HUA5); 18. mendeko kopian *Alcaizuren de iuso* (HUA6) eta *Alcaizuren de suso* (HUA6) baliatzen dira.

¹²⁰³ Cf. *Aralarre*.

Izena + *atzizkia* osaketa duten toponimoen sailera etorriz gero, 12. gizaldiko dokumentazioan beranduago aurkitu ditugun atzizki gehienak ageri dira, guztiak ez esateagatik; zehazkiro, *-aga*, *-eta*, *-egi*, *-di*, *-tza* / *-tze* zein *-zu* berrekailuak dituzten toponimoak irakur daitezke. Aniztasunaz gainera, atzizkiek duten pisua ez da edozein eratakoa, gutxienera jota, toponimoen herenak aipatu osagaia baitu.

Xehetasunei erreparatuz gero, *-aga* duen ale bakarra dago, *Gorostiaga zaarra* (1178; *Gorosti-aga*; *Gorostica Zaharra*, 1141). Aldiz, *-eta* atzizkia duten sei toponimo daude gutxienez, eta agian zazpi. Aurreneko lauren osaketa garden da: *Loizta*¹²⁰⁴ (1178, *Loi-z-ta*; *Lohi-ç-ta*, 1197), *Bunieta* (1178, *Buni-eta*; *Muni-eta*, 1197), *Soroeta* (1141, *Soro-eta*) eta *Zuloeta* (1178, *Zulo-eta*). Besterik da *Iuchita* (1178; *Iuchi-ta*; *Irur-di-ta*, 1197?) eta *Goizeta Jaznue* (1178; *Goiz-eta*?) formen auzia, horien etorkia ez baita aurrekoena bezain argia; halaber, *Çopite*-ren (1197, *Ço-pi-te*) kasuan ez da gauza segurua *-eta* dagoela. Azkenik, *Arriestarieta* (1178; *Arri-estari-eta*; *Ariastreeta*, 1177) dugu, *izena* + *izenondoa* + *-eta* egitura duen adibide bakarra; azken horren kariatara, aintzat har dardarkaria duela, albokariaren ordezt¹²⁰⁵ (*[H]arri* + *estali* + *-eta*?; *Ahari* + *estali* + *-eta*?).

-Di duten bi forma daude (*Lordibeguia*, 1178; *Lor-di-beguia*; *Dagandiburu*, 1178; *Dagan-di-buru*), eta ez dago *-do.i* jatorrizkoaren zantzurik. Badago, ordea, *-do* atzizkia dukeen toponimoa (*Iheldo Bizcaya*, 1141; *Ihel-do*; 1178, *Hieldo*). Aurreko horiekin batera, eta *-egi-ri* gagozkiolarik, *Izair-legui* (1178; *Izair-[l]egui*) dugu gure esparruko saroi-izenen artean, baina ez dirudi elkarguneko *-l-* jatorrizkoa denik, *Lizarregui* azaltzen baita gainerako lekukotasunetan.

Txistukaria duten atzizkien multzoa hartuko dugu ahotan orain. Hemen, lehen-lehenik, *Ezquiaso* (1178; *Ezqui-a-so*) azpimarratu behar dugu, *-zu* atzizkiarekin dagokeelako lotua, bestela esan, etsenplu horretan *-so* forma *-zu*-ren aurrekaria dela irudi duelako¹²⁰⁶ (*Ezquizu*, 1452; Aierbe, 2005: 14). Zernahi gisaz, testu berean *-(t)zu* duen *Badotzu* (1178; *Bado-tzu*; *Bagoçu*, 1197) daukagu, baita Pasaia-Errenterietako *Albiçungo*

¹²⁰⁴ Cf. *Anziz* (1178), *Ançista* (1607, HUA23).

¹²⁰⁵ *L*, disimilazioz, *r*-tik ateratakia izan liteke (*FHV*, 361).

¹²⁰⁶ Etorkia *Ezki* + *baso* ere izan liteke.

ere, azken horren kasuan gauzak hain garbi ez dauden arren (1197; *Albi-çu-n-go* / *Albiç-un-go?*). Sail berean, *-t(z)a* duten bi toponimo daude *Berarratza* (1178; *Berarr-a-tza*) eta *Urtarzando* (1178; *Urtar-za-ndo*) baita *Alça* (1141; *Alça*) herri-izena ere, baina honen egiazko sorburua zein den ezezaguna da. Badaude *-tze* duten bi ale. Aurrenekoari datxekionez, agerian ipini nahi genuke *Garagarze* (1178) salbuespena dela tradizio idatzian, usaian *Garagartza* kausitu dugulako. *Saueria Olatze-ri* dagokionean (1141; *Saueriolatze*, 1178) ez dago aurreragoko mostrarik eta ezin ziurtatu egiazki *-tza* edo *-tze* dagoen¹²⁰⁷.

Txistukari bizkar-hobietakoarekin amaitzen diren toponimoak hiru dira, baina horietako batek *-ta* atzizkia du beste aipamen guztietan¹²⁰⁸ (*Anziz*, 1178; *An-zi-z*). Bidenabar, argi dezagun arras litekeena dela *Ançieta* (1197) aipamena azken toponimo horrekin lotua egotea; zehazkiro esanda, **Ançičta* formaren okerreko aldaera izan liteke (cf. *Loizta*, *Loičtaran*). *Ariatz* (1178; *Aria-tz*; *Ariaz*, 1141) eta *Muez* (1178; *Mu-e-z*) toponimoen kasuan ez dago aldaketa larririk ondorengo erreferentzietan, bukaerari dagokionean behintzat (*Araitz*, MUGATZ). Txistukaria duten atzizkiekin amaitzeko, *-tzi* / *-ci* osagaia duten bi toponimo daude, *Aenetzia* (1178; *Aene-tzi-a*; *Anayçoç*, 1197) eta *Lapascia* (1177; *Lapas-ci-a*). Aurrenekoak bizirik dirau, baina bigarrenak ez, zoritxarrez, galdua dagoelako. Bien nondik norakoa ezkutukoa da.

Atzizkiekin amaitzeko, *-ndo* txikigarria dukeen etsenplu bakarra dago¹²⁰⁹, *Urtarzando* hain zuzen¹²¹⁰ (1178; *Urtarza-ndo*) eta kontuan har saroi-izena dela, esan nahi baita saroi txikiak eta handiak egon direla ('Uztartzako saroi txikia?'). *Albiçungo* (1197) dela eta, *-ngo* segidaren atzean egiazki zer dagoen jakitea ez da aise eta, damurik, ondorengo lekukotzek ez dutela argibiderik ematen (*Albiçungo*¹²¹¹, 1409).

¹²⁰⁷ Cf. *Olatzagutia* herri-izena.

¹²⁰⁸ Manterolaren iritziz (2006: 674), *-eta* atzizkia ez da laiznetik mailegatua eta *-ta* bakartu daiteke, leku-kasuekin harremanuz. Berebat, erakusleetatiko hasperenketaz mintzo da (*-heta*).

¹²⁰⁹ Ikus Gorrotxategi Txurruka (1995b: 750) eta Salaberri (2005: 115).

¹²¹⁰ Bi atzizki dituzke, hortaz, *-tza* eta *-ndo*.

¹²¹¹ Crespo & Cruz & Gómez (1991 144).

9.5. Errepikatzen diren osagai gutxi daude aztergai ditugun 12. gizaldiko toponimoen artean, *goien* izenondoa eta *ibar* izen geografikoa baizik ez. Deigarria da, bide batez, *saroe* hitza behin ere ez azaltzea, testuetan izendatzen diren elementu gehienak saroiak izan arren. Ildo beretik, izenondoak bakanak dira, *otz* (*Iturriozagua*, 1178), *goien* (*Argoiena*; *Iuargoiena*, 1178) eta *estari* (*estali*?) besterik ez. Hain zuzen, lehenago esan moduan, *izena* + *izenondoa* egitura bide duen oinarri bakarra dago (*Arriestarieta*, 1178). Hain zuzen, azpimarratzekoa da estenplu horretan izenondoak partizipio batean duela jatorria.

Honatx aztertu dugun 12. gizaldiko toponimian dagoen hiztegia: abaro? (1178), alde (1178), amil-? (*Eual*-, 1178), amona (*Amun*-, 1178), harpe (*-arue*, 1178), atari? (1178; *Ata Iria*, 1074), ate? (1197), pago (*bago*-, 1197; *bado*-, 1178), barru (1178), belar? (*Berarr*-, 1178), bizkai (1141), buru (1178), estali? (*-estari*-, 1178), garagar (1178), garaiko? (*-caico*-, 1178), goiti? (*-coti*-, 1178), ezki- (1178), goien (2) (1178), gorosti (1141), guren (1178), harri-? (1178), haran (1178), hegi (*-begui*, 1178), hotz (1178), ihar (*Eier*-, 1178), iturri (1178), ibar (2) (1178), ibi (1178), lizar (*Izair*-, 1178), larre (1141; *Larra*-, 1178), lasto (*Lasta*-, 1178), legar (1178), lohi (1178), elorri? (*Lor*-, 1178), eluts? (*Luss*-, 1178), makur (1178), muino (*Muni*-, 1177; *Buni*-, 1178), ola (1141), sarri? (1177; *sari*-, 1178), soro (1141), bide (1178), ume (1141), ur (1141), urde (*vrda*-, 1178), zahar (1141), zabal (1178), zulo (1178).

Hiztegi horren argitan paisaia menditsua marraz daiteke, espazio erreferentzia ugarirekin. Landaretza argibide garrantzitsua da eta abeltzaintzaren pisua ere sumatzen da, animalien aipamenak gutxi diren arren. Haatik, giza-urratsa agerikoa da.

12. gizaldiko toponimian kausitu izen eta izenondo askok bizirik diraute gaur egun eta iharturikoen artean badaude etorki ezaguna duten batzuk. *-Bi*- (*-ui*-, 1178) da etsenplu bat¹²¹² ('bide'). Gainera, gardenak ez diren toponimoen sailean, badira beste toki-izenen batzuetakoekin erka litezkeen osagai bat baino gehiago: *Ern*- (*Ernani*; 1101; cf. *Ernio*), *Menta*- (1178; cf. *Mendabia*), *Ori*- (1178; cf. *Orio*).

¹²¹² Ikus *FHV*, 412.

Aztergai ditugun toponimoen zatiez ari garelarik, toponimoen sorburutako hartzen diren zenbait hitz nahiz elementu hizkuntzaren ondare zaharraren parte dira, eta etorki ezaguna dute. *Garagar* da aurrenekoa, erreduplikazioaren emaitza dena¹²¹³ (*gar-a-gar*; cf. *gari*). Ildo beretik, *Eiher*-ek (*ei-[h]er*; ‘lehorra’), esate baterako, **(g)er* osagaia du¹²¹⁴ (‘txarra’). *Buru* (*bu-ru*) da beste etsenplua, *bV* aurrizkia baitu honek. *Makur*-i doakionez (‘inclinado, arqueado, torcido’), diogun aurrizkia dutenen taldekoa datekeela¹²¹⁵ (*ma-kur*). *Larre*-k ere ibilbide luze samarra du euskaraz¹²¹⁶ (< *laR-e*). Berebat, *ibar* (**i-b-ar*), *ibi* (**ur-bi*) eta *zulo*-ri erreparatzen badiogu (*zul-o*), horiek ere egitura ezaguna dutelako¹²¹⁷. Hor daude, bestetik, *-i*, partizipio atzizki zaharra¹²¹⁸, duten *iturri* (*i-turr-i*) eta *estali* (*estal-i*). Berrekailuez dihardugunez, gogora dezagun gaurko zenbait ikertzailereren ustez *-zu* atzizkiaren osaketa *z-u* datekeela¹²¹⁹ (*plurala + tokia*).

Mailegu zaharren sailean *belar*- dugu¹²²⁰, konparaziora. Horren kariatara, Mitxelena (*FHV*, 315) dio *L* eta *r* (*d*) arteko txandakatzearen adibide batzuk disimilazioari zor zaizkiola, hitz berean *r* eta *R* saihesteko joera indartsua egon delako (*berar* > *bedar*). Gurean *Berarratza* saroi-izena dago 1178an, lehen osagaiari (*Berarr-i*) itsatsirik, eta atzizkiaren aurretik (*-tza*), bokal irekia duena¹²²¹ (*-a-*).

Baina gatozen harira, etsenplu horiek garbiro azaltzen digute 12. gizaldiko toponimian azaltzen diren hitz asko euskararen ondare zaharrekoak direla, bestela esan, kronologiaren aldetik ez dagoela oztopo gaindiezinik osagai horiek dituzten toki-izen batzuk Erdi Aro Goiztiarreko garai ilunetan ere bazirela uste izateko, eta, menturaz,

¹²¹³ Op. cit., 424

¹²¹⁴ Gorrotxategi & Lakarra (1995: 129).

¹²¹⁵ Ikus *FHV* (272 or.) eta Gorrotxategi & Lakarra (2001: 412, 417-418). Martínez Artetaren (2006: 710-711) ustez **ba-gur* dugu zehazkiro hemen (< **gur*, ‘makur’).

¹²¹⁶ Cf. *Larrahe* akitaniarra; Gorrotxategi (1995: 228). Lakarra Andrinuaren (2006: 570) irudiko **daR* dateke *laR*-en iturburua.

¹²¹⁷ Lakarra Andrinua (2008).

¹²¹⁸ Gorrotxategi & Lakarra (2001: 412). Lakarra Andrinuaren (2006: 576) iritziz, *lohi* ere sail berekoa dateke. Cf. Martínez Arteta (2006: 688, 710).

¹²¹⁹ Op. cit., 432.

¹²²⁰ Lakarra Andrinua, 2008. *Mando* eta *mendi* ere kanpoko eraginak izan daitezke, latinaren aurrekoak (Mitxelena, 1964b: 144); Gure esparruko, *Mentauio* (*Mendabio*) toponimoaren lehen osagaiak, hain justu, biek in izan lezake zerikusia.

¹²²¹ Manterolak (2006: 674) dioenaren ildotik, aukera bat *-a-* hori behinolako mugatzailearen hondakina dela pentsatzea da. Cf. ILLARRASUAIN (*ilar + a + -zu + -ain*).

Antzinatean ere bai, Gipuzkoako ipar-sortaldean *Oiasso* toponimoa (eta euskara) lehen aldiz lekukotzen den sasoian, alegia.

9.6. Eskuarlean balia ditzakegun datuen arabera, aztertu dugun 12. gizaldiko toponimia, Antzinate baino, gaurko euskaratik dago hurbilago. Hain zuzen, hustu dugun dokumentazioan garbi ikusten da aldaketa franko burututa zeudela toponimoak lekukotzen direnerako, bestela esan, idatzizko lehen lekukotzak hasi aurretik agitu zirela; *-l- > -r-* da urrats horietako bat eta latinezko *solum* maileguan jatorri duen *Soroeta* (1141) toponimoa dagokion adibidea.

Zernahi gisaz, arkaismoak ikusten dira, nolabait esan, zenbait toponimotan, fonetika arloan bereziki; zehazkiro esanda, euskara zaharreko zenbait murrizpenen zantzua dago, hitz hasierako herskarien atalean bereziki nabarmenak direnak; datu hau gogoratu nahi dugu, diogunaren frogatzat: *P-*, *T-* edo *K-* hasten den toponimorik ez dago, eta *D-* duenik ere ez agian. Horrenbestez, mami-mamiraino joz gero, uste izatekoa da Erdi Aroko gizaldi ilunetan zehar pisuzko berrikuntzak egon zirela hizkuntzaren esparru gehienetan, eta, noski, sistema fonetikoa ez zela salbuespena izan, baina, hori horrela izanik ere, ikusi dugun bezala, irudi du azken arlo horretan euskara zaharreko zenbait ezaugarriak Erdi Aro Berantiarren hasmenta arte iraun zutela, toponimian oinarri harturik horrelako baieztapenak egiten direnean gogoan izan beharreko baldintzapen guztiak ahanzi gabe betiere.

10. ONDORIOAK

10.1. Urumeako zilegimendiak eta hango toponimia azken hamarkadotan

10.1.1. Urumeako zilegimendietako toponimia aberatsa da. Joritasun hori erliebea menditsua izatearekin eta antzinatik gizakia han egotearekin dago lotua. Adibidea jarriko dugu, diogunaren lekuko: Nafarroako mendialdean dagoen toponimo kopuru bertsua dago, hau da, kilometro koadroko hemezortzi toponimo oinarritzko edo izenburu nagusi daude¹²²², gutxienera jota, Urumeako zilegimendietan (676 guztira). Are gehiago: izenburu nagusien eratorriak, forma berak elementu ezberdinak izendatzen dituen kasuak eta iharturik dauden izenak aintzat hartuz gero, orotara, berrogeita bederatzi toponimo aurkitu ditugu batez beste kilometro koadroko aztergai izan dugun lurraldean¹²²³ (1.855 guztira).

10.1.2. Urumeako zilegimendiak, eta ondoko lurraldea oro har, asko aldatu dira aurreko bi gizaldietan, joan deneko bost hamarkadotan bereziki. Espero izatekoa zenez, alor gehienetan (biztanlerian, ekonomian, paisaian) larria izan den aldakuntzak eragin sakona izan du toponimian, izenen erabileran eta transmisioan batez ere. Izan ere, gauza ezaguna da toponimoek errealitate bati lotuta irauten dutela eta hura birmoldatzen edo desagertzen denean toki-izenak galdu edo ihartu egiten direla usuenik.

Urumeako zilegimendiek ez dute izaera bereziturik gaur egun. Zilegi ezaugarria nahiz lurralde batasuna galdu zuten behinola eta hiru udalerrirenak diren lau zatitan daude banatuak. Esan bezala, biztanleria, ekonomia eta paisaia ez dira garai batekoak eta, erreka ondoko guneak alde batera utziz gero, iraganean bizitzaz gainezka egiten zuen ingurua hustuta dago ia erabat.

¹²²² Oinarritzko forma bakoitzeko 8,7 aipamen kausitu ditugu batez beste.

¹²²³ Toponimo edo izenburu bakoitzeko 3,8 lekukotasun jaso ditugu.

Donostialdean oro har, eta Urumeako zilegimendietan bereziki, egondako mudantzen ondorioetako bat ahozko tradizioaren gainbehera izan da. Administrazio-izaera, biztanleria, ekonomia eta paisaia alorrean duela bi gizaldi hasitako aldaketa nabarmenki areagotzen joan da azken bost hamarkadotan. 1959. urtea erreferentzia garrantzitsua da hori guztia ulertzeko, antzinako Urumeako zilegitik zirauen azken hondarra (Urnietakoa) orduan desegin eta saldu baitzen. Hain justu, Donostialdeko industriaren eta biztanleriaren azken garapen-aldia ere orduan hasi zen. Horrenbestez, 20. mendeko hirurogeiko hamarkadaren hasiera har daiteke ahozko tradizioaren gainbeheraren zedarritzat.

Egun, aztertu ditugun mendietan dabilzan pertsona gehienak ez dira bertakoak, Donostialdeko hiriguneetakoak baizik. Bisitariak, eta dauden biztanle gehienek, ez dute iraganean bertakoek eta ingurukoek zilegimendiekin zuten lotura estua, kanpoan bizi edo lan egiten dutelako, eta ez dutelako zilegimendien premiarik aurrera ateratzeko. Laburki esan, bide eta gailur ezagun batzuz landara, gaurko bisitariak ez dute lurraldea garai bateko biztanleek bezain sakonki ezagutzen eta, jakina, horrek eragina du toponimiaren erabileran eta transmisioan: Urumeako zilegimendietan ibiltzen direnek, oro har, ez dute hango toponimia ezagutzen, gailur eta jatetxe gutxi batzuen izenak izan ezik. Elkarrizketaturiko 73 berriemaileei, berriz, 3.000 aipamen baino gehiago jaso dizkiegu, hau da, bakoitzak, batez beste, 42 lekukotasun ekarri ditu. Gainera, 50 toponimo baino gehiago ahotan hartzen dituzten informatzaileak ez dira gutxi, eta badira 100 edo 200 ezagutzen dituzten lekukoak.

Urumeako zilegimendietako gaurko bisitariak toki-izenak ez dituzte, garai batean bezala, hitzetik hortzera baliatzen, baliatzekotan, kasuan-kasuan, idatzizko iturrietatik eta, batez ere, mapetatik eta mendian dauden seinaleetatik hartzen dituztelako. Horrez gainera, ibiltariak (euskaldunak direnean) euskara hirikoa eta toponimia arautua darabilte. Hori dela medio, neurri batean, toponimia gehiena ihartua dagoela esan daiteke; toponimoak ez dira sortu ziren tokiko hizkeran erabiltzen eta, hala, ahozko tradiziotik kanpo, nekez biziberri daitezke.

Izen askoren erabilpena ez ezen, toponimiaren transmisioa ere nabarmen ahuldu da azken hamarkadotan, esan moduan, ahozko erabilpenik ez dagoelako ia. Izenak ez dira belarriz ikasten, begiz baizik, ahozko tradizioa etenda dagoelako (leku-izen gehienak idazkietan baizik ez daude gordeta). Bizirik dirauten ahozko tradizioaren gordailuek toponimiaren zatia bakarrik ezagutzen dute, eta horrela aitortu ohi dute; gaurko iturrien erabiltzaileek, ordea, hala nahi izanez gero, edozein toponimo erabil dezakete, izen asko daudelako bilduak mapetan eta erraz eskura ditzaketelako.

Laburbilduz, ahozko tradizioa etenda dago eta toponimia gero eta gutxiago baliatzen da. Berriemaileak ere pixkanaka-pixkanaka joan zaizkigu. Zorionez, laurogeiko hamarkadan bizirik zirauen ahozko toponimia gehiena bildua dago, eta mapetan egoki kokatua. Horrez gainera, toponimo asko liburu eta mapetan argitaratuta daude. Hori guztia horrela delarik, Urumeako zilegimendietako toponimiaren iraupena bermatuta dagoela esan daiteke. Besterik da etorkizunean egingo duen ibilbidea, hau da, ondarea berreskuratuko den ala ez, gizarteratuko den ala ez. Izan ere, ez da ahaztu behar toponimoak gizakien arteko adostasunak direla, izaki geografiko jakin batzuei laburzki men egiteko, eta, ondorioz, gizartea aldatu edo desagertzen denean toki-izenak galdu egiten direla, sortu zituen taldeari lotuta irauten dutelako. Toponimo nagusiak, mendi eta erreka garrantzitsuen izenak (ADARRAMENDI, URUMEA...) giza-talde batek baino gehiagok ezagutzen eta erabiltzen dituzte eta, horregatik, etorkizun hurbilean, oro har, izen (nagusi) horien iraupen eta normalizazioan ez da aparteko zailtasunik aurreikusten. Besterik da, adibidez, “izen zientifikoen” (megalitoen izenen) auzia. Esparru horretan zailago ikusten ditugu gauzak, nahiz eta, gure iritziz, multzo horren normalizazioa hain nekeza ez izan. Azkenik, toponimia txikia dago. Sail horretako izenak talde xumeek erabiltzen dituzte eta, esan dugunez, aztergai izan ditugun mendi eta lurak hutsik daude egun, han bizi edo lan egiten duen jende gutxi dagoelako, hitz bitan, hango gizartea desagituratua dagoelako. Hori dela eta, bildu ditugun izen txikiek irautea (eta beste batzuk sortzea) zaila izango da, eta egungo egoerari erreparatzea baino ez dago horretaz jabetzeko: dagoeneko iharturik ez daudenak ihartzeko zorian daude.

10.1.3. Urumeako zilegimendietako toponimiaren ikerketan bi aldi bereiz daitezke: ahozko tradizioaren bilketa eta toponimiaren arautzea eta argitalpena. Bakoitza noiz hasten eta noiz bukatzen den zehatz finkatzea erraza izan ez arren, badaude denbora-erreferentzia adierazgarriak.

Ahozko toponimiaren bilketa laurogeiko hamarkadan burutu zen batez ere. Lehenbiziko urratsa Donostiako Aranzadi Elkarteak Gipuzkoako Foru Aldundiarentzat 1982. urtean hasitako toponimia inbentarioa izan zen. Elkarte berak 1989. urtean Donostia, Urnieta eta Hernaniko Udalentzat egindako lanak dira bigarren erreferentzia. Ildo beretik, laurogeita hamarreko hamarkadan argitaratutako beste ikerketa batzuk ere aurreko hamarkadan egindakoak dira, Oiartzungo OBIE elkartearena kasu. Azterketon bi tasun garrantzitsuenak fonologia alorreko lanak izatea eta izenak kokapen kartografiko egokia izatea dira.

Toponimiaren arautzea eta argitalpena ezaugarritzat duen aldiaren hasiera 1992. urtea da. Urumeako zilegimendien zati bateko toponimia arautua dakarren aurreneko mapa (Urnietakoa) urte horretan plazaratu zen, normalizazio-irizpideak behin baino gehiagotan egokiak ez badira ere. Harrezkero, Urumeako zilegimendietako eta gure esparruko toponimia biltzen duten lan gehiago argitaratu dira, mapak gehienetan. Lan horien ezaugarri nagusiak arautze-irizpide bateratuak ez jarraitzea eta izenak kokapen kartografiko zuzena izatea dira.

Informatzaileen desagerpena, ahozko tradizioaren transmisioan etena eta toponimiaren bilketa (eta argitalpena) ezaugarritzat dituen sasoi honetan idatzizko toponimia aztertzen jarraitzeak berebiziko garrantzia du. Ahozko tradizioa jasota dago neurri batean, eta, gainera, alor horretan bilketa berriak egitea gero eta zailagoa da, ezinezkoa ez esateagatik. Alde horretatik, aztertu dugun esparruko, eta oro har inguruko herrietako, toponimiaren ikerketan aurrera egiteko aukerak asko murriztu dira; hori horrela izanik, idatzizko iturriak husten segitzea besterik ez dago. Hain zuzen, idatzizko iturriek gaurko onomastikan duten pisua azpimarratu nahi dugu. Garrantzi hori tesi honetan argi ikusi da, lautatik hiru aipamen idatzizko tradiziotik ekarriak izateaz gainera, toponimo frankoren forma arautua hautatzerakoan gakoa idazkietan egon

delako. Zenbat eta atzerago joan orduan eta idatzizko aipamen gutxiago daude, baina, gutxi izanagatik, aurkitzen direnean, Erdi Aroaren amaierako nahiz Aro Modernoaren hastapenetako lekukotasunen balioa handia izaten da eta, esan gabe doa idatzizko iturri guztien hustuketa erabatekoa bukaezina dela, bai bertakoena bai kanpokoena.

10.2. Urumeako zilegimendietako euskara toponimiaren argitan

10.2.1. Toponimia eta euskara

Idatzizko iturriek toponimiaren ibilbidean sakontzeko aukera eskaintzen dute, ahozko tradizioan aurkitutakoaren etorkia eta izaera finkatzen laguntzeaz gainera. Badaude kontuan hartu beharreko zenbait baldintzapen halere, edozein azterketa egiten hasi aurretik ongi barneratu behar direnak. Hizkuntza bizia idatzizko iturrietan zenbateraino gordea dagoen jakiteko zailtasuna da garrantzitsuenetako bat, esan nahi baita, toponimian egondako aldaketak ez direla beti gertatu ahala dokumentuetan gorde. Gainera, jakina da idatzizko toponimia kontserbatzailea dela. Hain zuzen, toponimoek sortu ziren hizkuntza desagertutakoan ere irauteko gaitasuna dute; izendatzen duten egiazko izakiarekin lotura behar moduan ezarriz gero, beste hizkuntzetan erabil daitezke, ulertzeko arazorik gabe. Honenbestez, garai jakin bateko idazkietan tasun bat aurkitzeak ez du ezinbestean garai horretakoa denik esan nahi eta, halaber, toponimo bat domumentazioan agertzeak ez du baitezpada agiria idatzi zen garaian bizirik zegoela adierazten. Zernahi gisaz, ukaezina da idatzizko iturriek toponimiaren bilakabidea jorratzeko aukera eskaintzen dutela eta, neurri horretan, toponimia kokatzen den lurraldeko hizkuntza egoeraren bilakaera ezagutzen ere laguntzen dutela, hots, lekuan lekuko elementuak izendatu zirenenan zein hizkuntza zegoen eta nolakoa zen jakiteko balio dutela.

Urumeako zilegimendiak Gipuzkoako gune erromatar garrantzitsuena izan zen *Oiasso*-tik gertu daude, kilometro gutxira. Hirigunea Irunen zegoen eta Estrabon, Plinio eta Ptolomeok behin baino gehiagotan aipatzen dute gure Aroko lehen gizaldietan. Ñabarduretan sartuz gero, derragun azken egile horrentzat *Oiasso* gune baskoia zela.

Gipuzkoan, Nafarroan ez bezala, Inperioaren garaiko onomastika duen epigrafia gutxi dago¹²²⁴, baina onartua dago iturri klasikoek ahotan hartzen duten *Oiasso* (*Oihan*, *Oihar*- + -sso) eta egungo *Oiartzun* toponimo bera direla (*Oihan*, *Oihar*- + -zu + -un lokatiboa). *Oiasso* izena da, hain justu, euskararen lehen lekukotasuna Gipuzkoan eta, datu horren argitan, pentsa daiteke Urumeako mendietan ere, aldi hartan, duela bi mila bat urte, euskara ez zela hizkuntza arrotza. Hain garbi ez dagoena da *Oiasso* hiriaren ondoko eremua zenbateraino erromatartua zegoen, hots, hiriaren eraginak nolako garrantzia izan zuen. Guztiarekin, ondoan dagoen *Oiasso* / *Oiartzun* toponimoak bi mila urteko ibilbidea egin duela ikusirik, tesian aztertu ditugun zenbait toponimo nagusi ere, hau da, zenbait mendi eta erreka ezagunen izenak ere, antzinakoak izan daitezkeelakoan gaude; ez dugu hipotesi horren aurka mintzatzen den daturik kaunitu¹²²⁵.

Urumeako zilegimendietako euskararen lehen erreferentziak 12. gizaldiko toponimoak dira. Antso Jakitunak lehenago Gartzia Erramirezek Iruñeko elizari emandako guztia berresten duen 1178ko sasioriginala da iturbururik aberatsena, inguru guztiari izena ematen dion hidronimoaz gainera (*Hurumea*), hamabost saroiren aipamenak dakartzalako. Bederatzi gizaldi igaro dira, baina testuan biltzen diren izen asko erraz identifika daitezke egungo aldaeren oinatzetan. Nolanahi ere den, idazkian aipatutako toponimoek sasoi hartan, 12. gizaldian, eta aurrerago, esate baterako 16.-18. mendeetan, zuten forma erkatuz gero, zenbait aldaketa ikusten dira. AMUNOLA toponimoari bagagozkio, adibidez, -n- > -r- aldaketa dugu 17. mendean (*Amurola*) eta gizaldi horretan bertan, ZULOETA toponimoaren *Zulueta* aldaera irakurtzen da aurrenekoz dokumentazioan (-oe- > -ue-). ANTXISTA toponimoari dagokionez, 12.

¹²²⁴ Cf. Oiartzungo Andrearriagako idazkuna (*Val[erius] Beltesonis*).

¹²²⁵ Gure esparruan euskal jatorriko toponimia da nagusi eremu semantiko guztietan. Bestalde, heteronimorik ez dugu aurkitu, hau da, tradizio bikoitzeko toponimorik ez dago (Cf. *San Sebastián* / *Donostia*).

gizaldian ez bezala (*Anziz*), *-ta* dute amaieran 16.-18. mendeetako lekukotasun guztiek (*Ançista, Ancista, Anzista, Anchista*).

20. mendean aldaketa gehiago sumatzen dira idatzizko iturrietan, eta zenbait adibide jarriko ditugu, diogunaren lekuko. Hasteko, AMUNOLA toponimoaren aipamenen artean *-uno-* / *-uro-* > **-uo-* > *-ue-* bilakaeraren erakusgarriak daude (*Amunola* / *Amurola* > *Amuela*). Berebat, ANTXISTA toponimoaren oinordekoetan *-n-* / *-l-* txandakatzearen berri ematen duten formak aurkitu ditugu eta LEGARRALDE nahiz LIZARREGI toponimoen belarrik gabeko aldaerak ere 20. gizaldian azaltzen dira estreinakoz idatzizko iturrietan.

Ahozko tradizioari datxekionez, GARAGARTZA¹²²⁶, LEGARRALDE, LIZARREGI eta MUGATZ toponimoetan ez da bokal arteko belarra ebakitzen usaian. Ildo beretik, IEROLA eta MENDABIO saroi-izenetan sabaiko herskaria txertatzen da [ÿ] hiatoari eusteko (*Iyola, Mendabiyo*) eta ZULOETAren lekukotasunen artean goranzko diptongoa duten formak dauzkagu, hiatoaren murriztapena erakusten dutenenekin batera (*Zulota* [zúlotà], *Zuluta* [zúlutà], *Zuluetako bordak* [zúlwetakò bórdàk]).

Idatzizko lekukotasunak daudenetik gaur arte toponimia aldatzen joan dela agerikoa da, eta, ondorioz, informaziorik ez dagoen urte ilunetan berrikuntza gutxiago egon zirela pentsatzeko arrazoirik ez dago, hau da, 12. gizalditik gaur arte gauzak aldatu badira, Inperioaren sasoitik, *Oiasso*-ren garaitik, 12. mendera arte bere horretan iraun zutela uste izateko argudiorik ez dugu aurkitzen. Nolanahi ere den, nabarmendu beharra dago, Erdi Aroko gizaldi ilunetan zehar pisuzko berrikuntzak egonagatik, euskara zaharraren fonetika arloko zenbait ezaugarriak Erdi Aro Berantiarraren hasmenta arte iraun zutela.

¹²²⁶ Bokal arteko dardarkari ahula ez da ahoskatzen toponimo horretan.

10.2.2. Toponimia eta hizkera

Tesiaren sarreran, helburuen artean, inguru bateko hizkeraren hedadura edota bilakaera toponimiaren bidez zenbateraino ezagut daitekeen ikustea aipatzen genuen. Izan ere, Urumeako zilegimendien zati bat hizkeraren aldetik Gipuzkoan nortasun berezikotzat hartu izan den lurraldearen (Erreneria-Oiartzunen) ondoan dago, eta beste zati bat Nafarroarekiko muga (Aranorekikoan).

Historiari erreparatzen badiogu, lehenengo eta behin, 16. mendera arte, Iruñekoari lotu zitzaizkion arte, Erreneria-Irun bitarteko herriak Baionako Elizbarrutikoak izan zirela ohartuko gara. Zentzu horretan, sarri esan izan da elizbarrutiak ez direla halabeharrez sortuak eta izango zirela, beraz, herri horiek Baionakoari eransteko arrazoiak. Are gehiago, zenbaiten ustez banaketa edo antolaketa horrekin izan dezakete zerikusia Erreneria-Irun bitartean behinola aurkitu zenbait ezaugarrik, Lapurdin, Nafarroa Beherean eta Nafarroa Garai gehienguan kausitu direnek, eta ez bizitasun berarekin Gipuzkoako gainerako hizkeretan. Urbano II. aita santuak 1096. urtean egindako banaketan Urumeako zilegimendiak Baionako Elizbarrutiaren lurraldearen barruan zeuden eta gauza bera gertatu zen 1105. urtean egindako antolaketan ere. Hitz bitan, muga egon den eta dagoen lurraldea dira Urumeako zilegimendiak eta, ondorioz, hizkera alorreko ezberdintasunak ikertzeko eremu egokia ere bai.

Aurreko datuetan oinarri hartuz ondorioren batera iristen saiatu aurretik, honezkero behin baino gehiagotan aipatu ditugun toponimiaren berezko mugak gogoratu behar dira, dialektologia egiterakoan leuntzen ez direnak. Hor dago, gainera, hizkera-ezaugarrien ahultzearen arazoa ere, azken hamarkadotan bereziki areagotu dena: berriemaile gazteenek erabilitako euskara helduena baino urriagoa da ezaugarri bereizleetan. Alde horretatik, gauza ezaguna da, esate baterako, gero eta ezberdintasun gutxiago sumatzen direla azentuaren arloan Aranoko eta Gipuzkoako informatzaileen artean. Laburbilduz, hustu ditugun idatzizko iturrien ekarpena apala da hizkera-ezaugarrien arloan eta inon muga ezartzeko edo nonbaitetik ezabatzeko adina ez dira. Zorionez, badaude adierazgarriak diren datu batzuk, bertako hizkera banatzen baino hura sakonago ezagutzen laguntzen dutenak.

Artamugarri izenarekin hasiko gara. Gure esparruko sartaldean (17.) nahiz sartaldean (19.) azaltzen da, Hernani-Urnietan generiko gisa eta Errenteria aldean espezifikiko moduan (ARTAMUGARRI). Ez dugu beste inon entzun. Era berean, lehen bi herri horietan *ira* forman jatorri duen *inestor* / *inostor* (< **iraztor*, ‘iratze saila’) jaso dugu, gure esparruko hego-sartaldean ere aurkitu duguna (cf. gip. *garo*). *Aieka* terminoa Aranon zein Hernanin entzun dugu eta, berebat, *burkaitz* eta *urataka* bildu ditugu Nafarroako mugan. *Padera* (zartagina, danbolina) ere aipatu nahi dugu, *Paderazikin* oikonimoan (Hernaniko ANDOLA baserriaren ezizenean) azaltzen dena, eta, dakigula, (Gipuzkoan) Beterrin eta Urola aldean baizik ezagutzen ez dena.

Ahozko tradizioarekin jarraituz, badaude aferesiaren lekukotasunak informatzaile giputzek emandako formen artean, baina gutxi dira (*Txolaberriko erreka* [txólaberrikò érekà]). Hitzak hizpidea ekarrita, nabarmen dezagun galzorian dagoen *etxola* terminoa gure esparru osoan bildu dugula eta informatzaile nafar batzuek, giputzek ez bezala, bi aldaera darabiltzatela, *etxola* [étxólà] eta *itxola* [ítxolà]. Zernahi gisaz, berriemailearen jaioterriarekin lotuta dauden ezberdintasun gutxi daude. *Galbario* da informatzaile nafarrei baizik entzun ez diegun forma bat. Ildo beretik, Arano aldean *jentilbaratza* erabili da Burdin Aroko egitura biribilak adierazteko eta Urnietan-Hernanietan, berriz, *jentilen kanposantua*. Megalitoen izenez ari garenez gero, derragun forma berezia kausitu dugula Urnietan: Brontze Aroko hilobiak izendatzeko baliatu *judumahaia*.

Ikusten den bezala, bi aldeak, Nafarroa eta Gipuzkoa, zilegimendiak eta Arano (Errenteriarekin), banatzen dituzten hizkera-ezaugarri gutxi aurkitu ditugu toponimia alorrean. Ez da harritzeko, aztertu dugun eremu osoan egun *erdialdekoa* deitzen den euskalkia erabiltzen delako, eta, gainera, Aranoko herritarrek eta gure esparruko biztanleek gero eta antz gehiago duen euskara hitz egiten dutelako. Hitz bitan, egun, Zilegimendien eta Aranoren artean, Gipuzkoa eta Nafarroa artean, ez dago mugarik toponimiaren arloan, eta behinola bazelako zantzurik ez dugu kausitu hustu ditugun iturrietan.

10.3. Urumeako zilegimendietako toponimiaren ezaugarri nagusiak¹²²⁷

10.3.1. Fonetika-fonologia

10.3.1.1. Bokalak

IRAKURRI oronimoarekin hasiko gara. Honen kasuan irekitzea dugu hitz hasieran¹²²⁸, atzeranzko asimilazioa dela medio segur aski (*Yracurri*, 1773 > *Eakurri* [eákurri] / *Erakurri* [erákurri] / *Irakurri* [irákúrri]). Era berean, ETZELAREN hasieran bokal-irekiera egon da (*Yçela*, 1597 > *Ezela*, 1683 / *Etzala* [étzalà] / *Etzela* [étzelà]).

ASOLAMAKIO saroi-izenean bokal-itxiera dugu hitz hasmentan (*Asulamaquio*, 1683 > *Esolamaqui*, 1863 / *Esolamaki* [ésolamakì]) eta, jatorria *isats* landare-izenean duela ziurra balitz, USASKUE ere bokal atzeratzearen erakuskari litzateke (*Unsacue*, 1554; *Usascua*, 1898; *Usaskue* [usáskwe]). Halaber, *Iñatzularre* (1989) eta *Iñotzu* ([íñotzù]) aldaerek EREÑOTZUREN hitz hasierako bokalaren inflexioaren berri ematen digute, ondoko sabaiko sudurkariaren eraginez gertatu dena¹²²⁹. Ildo beretik, Zilegimendietan badira *etxola* bigarren osagaitzat duten toponimoak eta haien artean txistukari aurreko bokalaren hersketa erakusten duen bat dago, Aranoko bi berriemailek darabiltena (*Beltsoko itxola*, [béłtsokò ítхолà]); nolanahi ere, ez dirudi beti bateko araua denik, beste aranoar batek itxi gabe ebakitzen baitu izen bera (*Beltxoko etxola* [béłtxokò étxólà]).

Hitz barruari datxekionez, dardarkari azkarrak aurreko bokala ireki du (-e- + -rr- > -arr-); aldaketa horren lehen erakusgarriak 16. gizaldikoak dira (*Huerratua*, 1550 > *Uarratua*, 1610 > *Ubarreto* [úbarretò] / *Ubarroto* [úbarrotò]; *Olasagarre*, 1855-1857, UTR8, 46 au. < **Olazagirre*). Berebat, bigarren silabako bokal erdikoa ireki egin da MANTELE eta ETZELA oronimoetan¹²³⁰ (*Mantele*, 1538, HUA9 > *Mantale* [mántalè]; *Ezela*, 1683 > *Etzala*, 1797-1833 / *Etzala* [étzalà] / *Etzela* [étzelà]). Izan ere, bokal-asimilazioaren adibide ugari daude hitz barruan (*Ammunola*, 1178 >

¹²²⁷ Azpiatal honen orripeko oharretan biltzen diren ezaugarriak Urumeako zilegimendiak inguratzen dituen lurraldean azaldu dira. Kokapena zehazten ez denean, iruzkinaren amaieran Z.K. (Zilegimendietatik kanpo) laburdura erantsi da.

¹²²⁸ Cf. ARIZIRAKURRIETA (*Ariziracurrieta*, 1702 / *Arizerracurrieta*, 1739).

¹²²⁹ Cf. ENBUTODI (*Embotodi*, 1864 > *Inbutei* [inbutèi]). Z.K.

¹²³⁰ TUNELETA oronimoa bokal irekiarekin ere jaso dugu (*Tunaleta* [túnaletà] / *Tuneleta* [túneletà]) eta MIKELABIL oikonimoaren ahozko zenbait lekukotasunetan ere irekitzea ikusten da (*Mikalai* [míkalàin] in.). Badaude asimilazio-disimilazio prozesuei zor zaizkien bokal inflexioen testigantza gehiago, ELORRIBI (-ibi > -abi) toponimoa kasu (*Elorrábia*, 1857; *Elorrabi* [elórrabi], K.). Z.K.

Amonola, 1780; *Ubarrato*, 1843 > *Ubarroto*, 1931 / *Ubarroto* [úbarrotò]; *Macurssola*, 1178 > *Makutsolo* [makútsolò] / *Makutsulo* [makútsulò]). *Inestor* generikoa da beste etsenplu bat (*Martindeiko iñostorlekua* [mártindeikò iñóstorlekuà]) eta URRUZUNO oikonimoan ere (< *hurritz?*) bokal asimilizioa gertatu bide da (*Hurruçuno*, 1516). Azkenik, diogun *Unamene* aldaera (< UNAMUNO) loturazko bokalaren erabilpenaren (**Unamuneko*) eta asimilazioaren ondorioa dela, eta gauza bera esan daiteke SAGASTIMUÑO toponimoaren *Saastimenia* ([saástimenià], Ai.) aldakiaz.

Hitz barruko hersketei lotuko gatzazkie orain. -Ñ- aurreko bokala itxi egin da SOÑEGI oronimoan (*Soñei* [sóñèi], *Suñei* [suñéi] / [súñèi]) eta *mintegi* generikoaren hiru lekukotasunetan ere sudurkari arteko bokal itxia atzeratu egin da, baina, azken kasu horretan ez dago argi ezpainbikariagatik edo arrazoi etimologikoengatik (*muin* + *-tegi*) izan den (*Aerreko zabaleko muntteiya* [áerrekò zábalekò múntteiyà]; *Untzoko munttei* ([úntzokomúnttèi] / [úntzokò múnttèi]; *Arloteiko munttei* / *Arlotegiko muntteiya* (1989, HUTB). Bada bokal irekiaren hersketa erakusten duen ahozko toponimoa; *haltzadi* generikoz ari gara, txistukariaren ondoren, bokal irekiaren tokian, -u- duena (*Agoñoko altzudiya* [agóñokò áltzudiyà]). -E- + -a- > -ia- hertsitzearen hitz barruko lekukotasunak ere aurkitu ditugu (*Elurzuloziarra* [elúrzulozíarrà]).

Hitz amaierari erreparatuz gero, -o- + -a- > -ua hersketaren idatzizko aurreneko erreferentzia 19. mendekoa da¹²³¹ (*Lastola goicua*, 1857) eta, badira etsenplu gehiago idatzizko iturrietan (*Lizarrei basua*, 1920; *Igoingo-lepua*, 1942). Esan beharra dago, halere, idazki zaharretan ez dela hersketa agertzen (*Hernanibasoa*, 1712; *Ursaltoa*, 1768; *Arteguieta Colepoa*, 1780; *Losetaco zocoa*, 1794-1831; *Chocoa*, 1794-1831; *Oerangopagoac*, 1833-1835). Ahozko tradizioan automatikoa da (*Gurutzelepua* ([gurútlepuá]) eta maileguetan ere indarrean dirau (*Gaztañamunttua* ([gáztañamúnttuá]; *Portilloko osinzulua* [pórtillokò osínzuluà] / *Portilluko osinzulua* [pórtillukò osínzuluà]; *Txerrendako pasaizua* [txérrendakò pásajzuà]).

¹²³¹ Cf. *Añoa* (1773) > *Añua* (1936, 1953); Z.K.

Hiatoez ari garenez, *-e- + -a- > -ia* hersketa 19. gizaldian dokumentatzen da lehenbizikoz (*Ercatz-arripia*, 1840; *Chimistania*, 1843; *Arguruz-pia*, 1863; *Iturregui aldia*, 1855-1857), baina hortik aurrera, itxitako forma ugari egonagatik (*Ercaitz-arripia*, 1857, HINGR2, 5097 zenb.; *Ercaiz-arripi*, 1863, HRU, 50 bin.), ez da erabateko legea, eta hor ditugu, esate baterako, *Vaso-aundi-larrea* (1850-1852, HTR5, 14 au.) eta *Ibarluce parte*a (1854-1855, HTR7, 18 au.). Esan gabe doa bukaeran *-ea* daukatenak *-ia* amaiera dutenak baino zaharragoak direla (*Ercatzarripea*, 1799, HUA42, 171 bin.). Ahozko tradizioan aldi oro betetzen den legea da¹²³².

10.3.1.2. Diptongoak eta hiatoak

Urumeako zilegimendietan *au*, *eu*, *ai*, *ei* eta *oi* diptongoak dituzten toponimoak opatu ditugu. *ai* diptongoa, esaterako, 15. mendean irakurri dugu aurrenekoz idatzizko iturrietan (*Alcaycuren*, 1467). Hain zuzen, ALKATXURAIN toponimoak *ai* diptongoak behinola txistukari aurrean izandako jokaeraren berri (*-aɬ + -tz- > -atx-*) ematen digu¹²³³ (*Alcachurain*, 1736 > *Alkatxuin* [álkatxùin]). Ahozko tradizioan ugari azaltzen da *-aɬ* (*Aparrain* [áparrain]; *Bastolako arkaitzak* [bástolakò árkaĩtzàk]; *Biesaiko ereñotza* [biésaĩkò eréñotzà]), batzuetan *ei* diptongoaren oinordeko (*Liztorrei* [líztorrèi] / *Listorrai* [lístorrài] < LISTORREGI; *Patxikulai*, 1989 < PATXIKULEGI).

ei diptongoa ere 15. menderako lekukotu dugu¹²³⁴ (*Ereinoçu*, 1467). Xehetasunetan sartuz gero, agiri berean *Ereñoçu* forma erabiltzen da eta horrek *-eɬ + n > -eñ-* aldaketa zahar samarra dela gogorarazten digu (ik. EREÑOTZU). Bide batez, derragun beste inguramendu batzuetan *-eɬ > -i-* urratsa egin dela denboraren buruan (*Esteiça*, 1538 > *Estiza*, 1797 / *Eztiza* [éztizà] / *Ezteiza* [ézteizà]). Behin baino gehiagotan *ei* bokal arteko kontsonantearen erorketaren emaitza da, *-egi* duten toponimoak kasu (*-egi > -ei*) eta gauza bera dakusagu erromantzeko *-eria* atzizkia duten formetan (*Telleiko borda* [télleĩkò bórdà] < *Telleriko borda*; *Errenteisorua* [érrenteĩsorua] < *Errenterisoroa*).

¹²³² *-Ea* bukaera duten ahozko formak gordetzailleak dira; hizkera arruntetik kanpo erabiltzen dira (LEGARRETANEA, LEITZANEA, MARTINBELTZANEA, TXIMISTANEA).

¹²³³ *-A*□-ren murriztapena egon da ZUAIZTI (*Zuaizti* [zúaĩztĩ] / *Zuazti* [zúaĩztĩ]) eta BENTURAITURRI toponimoetan (*Venta-iturri*, 1951; *Bentitturri* [béntitturri]). *-aɬ* diptongoaz ari garela, ez bedi ahantz behin baino gehiagotan bigarrenkaria dela (*Maizulo* [máĩzulò]; *Mikelai* [míkelàĩn]), eta artikulua eranstea bokal erdia sabaikaritu egiten dela (*Tantaizelaya*, 1989). Z.K.

¹²³⁴ Sabaiko sudurkaria adierazteko grafia ere izan daiteke.

oi idazkietan eta ahozko tradizioan azaltzen da, baina izen gutxi batzuen (*goi*, *lohi*) eskutik aldi oro (*Pardiola goicoa*, 1864; [lóiputzutà]). Amaieran *-oi* diptongoa duten formei artikulua eranstea bokalerdia kontsonante sabaikari bihurtzen da¹²³⁵ (*-oi* + *-a* > *-oya*; *Silleguico Loya*, 1773).

au diptongoa *-aundi* izenondoa duten toponimoetan topatu dugu maizenik (*Egiaundi* [égiáũndi] / [égiãũndi].; *Errekaundi*, 1989, HUTB; *Urdaburu aundiko arkaitza* [úrdaburũ áũndikò árkaitzà]; *Aitzolako pago aundiya* [áitzolakò pago áũndiyà]). Ildo horretan, ez da ahaztu behar 18. mendean, artean, aldaera diptongogabea (*-andi*) zela nagusi idatzizko tradizioan (*Eguiandia*, 1797, *loma*, HUA41; *Errecandia*, 1773, VEK1; *Yturriandi*, 1702, *paraje*, HUA29). Gainerakoan, maileguen diptongoek hiatoetan (*-au-* > *-aũ-*) dute sorburua (*Arpausua* [arpáũsuà]; *Paosarde* [páosardè] / *Pausarte* [paũsárte] < PAGOSARDE). INTXAUSTI toponimoan, bestetik, *-aũ-* > *-u-* murriztapena egon da (*Insausti*, 1951, UUA18; *Intxusti* [intxustì]).

Aurrekoa baino gutxiago azaltzen da *eu* diptongoa (*Leuneta* [léũnetà]), idatzizko adibide zaharrenak 17. mendekoak izan arren (*Euncin*, 1683). Ahozko tradizioan *Eũ-* > *E-* murrizketa burutzen da batzuetan hitz hasieran (*Entzin* [éntzĩn] / *Euntzin* [éũntzĩn]).

Urumeako zilegimendietako toponimian beste hiru diptongo kausitu ditugu, bigarrenkariak hirurak. *We* diptongoak *-oe-* hiatoan du jatorria (*Pikuetxeberri* [píkwetxebérri] < PIKOAGAETXEBERRI; *Antxueta* [ántxwetà] < ARANTXOETA; *Azkonazulueta* [azkónazulwéta] < AZKONARZULOETA), *wi* diptongoa bokal arteko kontsonantearen erorketaren emaitza da eskuarki (*Ostozuita* [óstozwità] / *Ostatxuita* [óstatxwità] < OSTAZURIETA; *Buutxuita* [buútxwità] < BURUTXURIETA, *Arritxuita* [árritxwità] ARRITXURIETA), baina ez beti (*Katilluitturri* [katíllwitturri]) eta, azkenik, *-je-* diptongoa oinarria bokal itxiarekin amaitzeagatik (*-i* + *-eta*) edota *ee* hiatoaren disimilazioagatik (*-e* + *-eta* > **-eeta* > *-ieta*) sortu da (*Elorrieta* [elorrjéta], *Erlietako lepua* [érljetakò lépuà]; *Pagoluxieta* [págoluxjetà]).

¹²³⁵ *-On* > *-oi* aldaketa izan duten maileguetan ere betetzen da (*Pikuako frontoya* [pikuakò fróntoyà]; cf. AZKETAKO BALKOIA).

Hiatoez mintzatuko gara orain. Hitz hasieran ez dugu *Ia* aurkitu, amaieran nahiko ugaria izan arren. Zentzu horretan, azpimarra dezagun *-i* bokalaz bukatutako generiko eta bereizgarriak mugatu singularrean deklinatzean sabaiko herskaria eranstean dela (*-i + -a > -iya*). Epentesiaren lehen erakusgarriak 19. mendearen erdialdekoak dira, baina, sarritan azalduagatik, ezin da esan, ordutik, amaieran *-i + -a* segida duten generikoen artean aldaketa beti batekoa denik tradizio idatzian (*Picoagaacheverria*, 1937; *Ezurricco-Eguia*, 1960; *Zabuco-arriya*, 1889; *Monte Etziogarriya*, 1898; *Monte Eusquigarriya*, 1898; *Abillats-azpiya*, 1920; *Jerolimo-sagastiya* (1936); *Unzueco-eguiya*, 1942). Are gehiago, 16. gizaldira joanez gero, *-ia* hiatoarekin bukatzen diren formen artean ez dago sabaiko afrikatuaren zantzurik ("... *mojón del medio que llaman artamugarria* [...]", 1607; "... *un mojon viejo que llaman Vazter muga arria* [...]", 1607; "... *trimojon, llamado vulgarmente Yrumugarria* [...]", 1797, HUA41). Haatik, ahozko tradiziotik jasotako formetan *-i + -a > -iya* eransketa automatikoa da¹²³⁶. Honatx jaso ditugun testigantza batzuk, hori agertzeko aski eta sobera direnak: *Buztanarriya* ([búztanarriyá]; *Geeziyako malkorra* [géeziyakò málkorrá]; *Aerreko zabaleko muntteiya* [áerreko zábaleko múntteiyà]; *Agoñoko altzudiya* [agóñokò áltzudiyà]; *Aitzolako pagariya* [áitzolakò págariyà]; *Entzingo arriya* [éuntzingò áriyà]; *Etzioko arriya* [etziokò áriyà]; *Merkuko arriya* [mérkukò áriyà]; *Presako sagastiya* [présakò ságastiyà]; *Unamunoko mugarriya* [únamunokò múgarriyà]; *Sanmielmendiya* [sánmielméndiyà]; *Zuluetaako arrobiya* [zúluetakò árrobiyà]; *Zilleiya* [zilléiyà]; *Zillei ttikiya* [zilléi ttikiyà] *Angeluitirriko aiztiya*, 1989; *Antxistako mugako urkiya*, 1989, HUTB; *Arlotegiko muntteiya*, 1989; *Paaleiko mugarriya*, 1989).

IEROLA toponimoa hitz hasierako *Ie-* hiatoaren ibilbidearen eredutzat har daiteke. Bokalkarte artean igurzkari belarra duten formak nagusitzen dira idazkietan, *Igarrola* (1467) eta *Iguerola* (1797) kasu¹²³⁷, baina *Yerola* (1683) ere, kontsonante epentetikorik ez duen aldaera, topatu dugu. Ahozko tradizioari doakionez, hiatoari eusteko ezarri kontsonantea sabaiko herskaria da (*Iyola* [íyolà]). *Ie*-rekin amaitzeko, diogun badaudela

¹²³⁶ Toponimiatik at ere erabateko araua da gurean. Bartolome Urangak (Amu.), konparaziora, *Arkiriya* ([arkíriyà]) eta *Artamuarriya* ([artámuarriyà]) ebakitzen ditu.

¹²³⁷ Cf. *Gierala*, 1178.

elkarguneko *-ie-* > *-i-* murriztapenaren etsenpluak gurean (*Olaberrieta*, 1899 > *Olaberrieta erreka* [ólaberrikò érrékà]).

Io gutxi agertzen da Urumeako zilegimendietako toponimian. IGORIN oronimoaren kasuan, itxura batean, igurzkari belarra da hitz hasierako hiatoa segurtatzeko erabilitako soinua, baina *-g-* hori etimologikoa ere izan daiteke (*Ygorin*, 1467 / *Yorin* 1595 / *Igoain* [igoáin]. Hitz amaieran dagoenean, sabaiko herskariz hornituta ebakitzen dute informatzaileek (*Mendabiyo* [méndabíyo] / *Mendaiyo* [méndaiyò] / *Mentauiyo*, 1178).

Ua hiatoa, hitz hasieran, 17. mendean topatu dugu estreinakoz, eta ezpainbiko epentetikoa ere badu orduko (*Uarratua*, 1610, HUA25 / *Ubarratua*, 1610, HUA25; *Uaran*, 1683 / *Ubaran*, 1797). Hitz barruan ere badaude kontsonante ahostunaren eransketa izan delako aztarnak (*Zubalquizu*, 1628), egun ez aurkituagatik (*Zuelkazu* [zuélkazú] / *Zuarkazu* [zuárkazù]). Berebat, igurzkari ezpainbiko ahostuna txertatzen da *-u* bokalaz amaitzen diren generikoei artikulua eranstearen ondorioz sortutako hiatoan. Txertaketa horren estreinako erakusgarria 18. mendeko mapa batean dago (*Erreñazu Puzuba*, 1773, VEK1A; cf. *Ereñozu buruba*, 1797-1833), hurrengo mendean izen bera kontsonanterik gabe idatzi bazuten ere (*Ezelacopuzua*, 1833-1835, DUA3). Ahozko tradizioan epentesiak badu indarra oraindik (*Kurpittuba* [kúrpittúba]; *Besabiko murruba* [bésabikò múrrubá] / [bésabikò múrrubà]; *Intxustiko murruba* [íntxustiko múrrubà]; *Antsokotxolako murruba*, 1989; *Aerreko arkaitz faltsuba*, 1989), baina araua ez da erabatekoa, aurrekoekin batera, *Akurrikako murrua* ([ákurrikakò múrruà]), *Martindeiko iñostorlekua* ([mártindeikò iñóstorlekuà]) nahiz *Aerreko arkaitz faltsua* ([áerreko árkáitz fáltsuà]) formak entzun dizkiegulako berriemaileei.

Ue hiatoa hitz barruan baizik ez dugu kaustu. 16. menderako azaltzen da idazkietan, baina ez da ugaria (*Çuelqueço*, 1554; *Huerratua*, 1550). Batzuetan bigarrenkaria izan daiteke (*Mueta* [múetà] < MUGETA).

Tradizio idatzian badago *ea* hiatoaren lekukotasun bat (*Eceago*, 1797), nahiz eta ahozkoan aurkitu ez, disimilatu egin baita¹²³⁸ (*Etzio*, 1942 / *Etzio* [étziò] < **Etziago* <

¹²³⁸ Bigarrenkaria denean ez dago disimilaziorik (*Altzea* [áltzeà] < ALTZEGA). Z.K.

**Etzeago*; *Astiasun txabala* [ástiasùn txábalà] < ASTEASUREN TXABALA). Hala berean, *ee* hiatoaren erakuskaririk ez dugu jaso, disimilaturiko zenbait aldaerak bazela adierazten badute ere¹²³⁹ (*Irubidieta*, 1942 < **Irubideeta*; *Erlietaco-malda*, 1951 < **Erleeta*; *Tolarieta*, 1857 < **Tolareeta*).

Oa hiatoa hitz hasieran eta amaieran azaltzen da begiratu ditugun idazkietan¹²⁴⁰ (*Oaran*, 1569; *Hernanibaso*, 1712), nahiz eta ahozko tradizioan agertu ez, hersketa automatikoa delako (*Ernanibasua* [érnanibásuà]; *Aitzolako pagua* [áitzolakò páguà]). Zentzu horretan, oroit dezagun mugatu singularrean deklinatzen direnean amaieran -o eta -u duten toponimoen bukaerak nahastu egiten direla behin baino gehiagotan (*baso*, *murru* > *basua*, *murrua*).

Oe hiatoa, hitz hasieran, 16. mendean dokumentatzen da lehenbizikoz (*Oeranna*, 1554); ezpainbikoaren epentesiarekin (-oe > -obe), berriz, 17. mendean ageri da (*Oberaun*, 1683). Hitz amaierari dagokionez, -obe segidaren aurreneko erreferentziak 1683. urtekoak dira (*Anzisarobe*, *Anzuserobe*, HUA28) eta bi gizaldi geroago ere opatu dugu (*Anchisarobe* / *Anchistasarove*, 1833-1835; *Aparrain-sarobe*, 1840; cf. *saroi*). Atzerago begiratuz, ordea, ez da azaltzen, (*Epelaco Saroecayçavera*, *Saroecayz*, 1467). Ahozko tradizioan beti burutzen da epentesia (*Antsusarobe* ([ántsusaròbe] / [ántsusarobè] / *Antsosarobe* ([ántsosarobè] / *Antzuserobe* ([ántzuseróbe]; *Agerreko sarobia* [ágerrekò sárobià]; *Mendaiyosarobia* [méndaiyosárobià]). Kontuan har *sarobe*-mugatzailaz hornituta erabiltzen denean -e + -a- > -ia hertsitzea automatikoa dela.

Hiatoekin amaitzeko, diogun elkarguneko -o- + -e- > -ue- disimilazioaren idatzizko aurreneko lekukotasunak 17. mendekoak direla (*Zuloeta*, 1178 > *Zulueta*, 1683) eta ahozko tradizioan ere indarrean dirauela (*Zuluetako bordak* [zúlwetakò bórdàk], *Zuluta* [zúlutà]).

¹²³⁹ 1689. urtean *Larburu beingoa* forma kausitu dugu. Z.K.

¹²⁴⁰ Hitz barruan *Basoategui* (1794-1831) toponimoan azaltzen da. Z.K.

10.3.1.3. Bokal-batze, erortze eta garatzea¹²⁴¹

Lehen-lehenik, esan dezagun berriemaile batek (Amu.) *etxola*-ren hasierako bokalaren aferesia erakusten duten formak darabiltzala, *Txolaberrikua* [txólaberrikúá], *Txolaberriko minak* [txólaberrikò mínàk], *Txolaberriko erreka* [txólaberrikò érrèkà] (< *Etxolaberri*) eta *Aarreko txola* [áarrekò txolá] (< *Adarreko etxola*) konparaziorako.

Erreka eta *errota* bezalako izenetan protesia izan dela garbi dago (*Epele-erreka*, 1842; *Epele-errota*, 1843), baina bada aldaketa hori erakusten ez duen idatzizko aipamena (1467, *reca*; ‘ur-ibilgua’), Ahozko tradizioan *Errepilleneko munttua* ([errépillenekò múnttùà]) dugu konparaziora, baina gero eta indar gutxiago duen eransketa da¹²⁴².

Sinkopa 16. menderako agertzen da dokumentazioan¹²⁴³ (*Bastola la nueva*, 1573 / *Basterrola*, 1610 / *Bastola* [bástolà]) eta badaude idatzizko adibide gehiago (*Eliztaco-malda*, 1951; *Oceriagoca*, 1797 > *Orzaica*, 1920 / *Ortzeika* [órtzejká] / *Ortzaika* [órtzajká]). Ahozko etsenplu gutxi batzuk ere bildu ditugu¹²⁴⁴ (*Urruzunaiko* [úrruzunáiko] / *Urruzunagoiko* [úrruzunàgóikò]).

Apokopearen lekukotasunik ez dugu kausitu¹²⁴⁵ Urumeako zilegimendietako toponimian eta haplologiarenik ere ez¹²⁴⁶. Bestalde, kontsonantez amaitzen diren toponimo gutxi batzuei loturazko bokal erdikoa itsatsita gelditu zaiela azpimarratu nahi dugu, leku kasuetako hondarkia erabiltzearen eraginez (*Olazarre*, 1843 / *Olazarrekua* [ólazarrekuá] / *Olazarkua* [ólazárkua] / *Olazarreko portillua* [ólazarrekò pórtilluà] / *Olazarko zubiya* 1989; *Ostakutse* [óstakutsè] / *Ostakutz* [ostákutz] < OSTAKUTZ).

¹²⁴¹ INGLATERRA toponimoaren kasuan anaptisia dugu (*Inglaterra*, 1847-1848 > *Inglatierra* [ínglatjerrà] / *Igelatierra* [ígelatjerrà]). Izan ere, maileguetan *hersharia* + *likidoa* multzoa saihestu egin da, bi kontsonanteen artean bokala txertatuz. Z.K.

¹²⁴² Cf. *Errollaburuko rekta* (1989) eta *Mantaleko refujiyua* [mántalekò réfujiyuà]. Z.K.

¹²⁴³ Cf. BORDATXIKI (*Bortxiki* [bórtxiki]) eta ARRILIMURI (*Arrilimuri* (1831-1845 > *Alimoi* ([álimò])). Z.K.

¹²⁴⁴ Errenteriako KATILLUXARRETA toponimoan ere sinkopa egon da (*Katilluxarta iturri*, 1989).

¹²⁴⁵ Cf. OIARBIDE oikonimoa (*Oyarbi* [óyarbi], K.). Berebat, amaierako bokal atonoa erori egin da ARIZTILUZE eta PAGALUZE oronimoetan (*Astilux* [ástilux]; *Paalux* [páalux]). Z.K.

¹²⁴⁶ Cf. ESKALANABERRI < **Eskalelanberri* (*Escalamberri*, 1936, HUA57, 796 or.; *Eskalanberri* [éskalanberri] / *Eskallanberri* [éskallanberri], Etxol.). Z.K.

Bokal bat-egiteari dagokionez, EPELERREKA hidrotoponimoa da adibide garbia (*Epela*, 1467 / *Epelerreca*, 1797-1833 / *Epele-erreca*, 1842 / *Epelerreka* [epélerrekà]; cf. *Urume-erreca*, 1870) > *Urumerreka* [úrumerrekà]). Elkarketa auziez ari garenez, lehen osagaiaren azken bokalaren irekitzea adierazten duen aurreneko erreferentzia 1595. urteko agiri batean dago, non *etxe-* bokal irekiaz azaltzen baita¹²⁴⁷ (*etxa-*), bi aldiz azaldu ere (*Ereñoçu echabi eta herrerias de Ereñoçuchavi*, 1595). Horrelako kasu bakarra ez da, beste izen batzuek ere (*pago*, *hosto*) amaieran bokal irekiak dauzkaten aldaerak erakusten dituztelako elkarketan (*Pagolucea*, 1794-1831 / *Pagaluceco-chocoa*, 1794-1831 > [páalùx]; *Ostazurieta*, 1868 / *Ostozuita*, 1989 / *Ostatxuita* [óstatxwità] / *Ostozuita* [óstozwità]). Azkenik, derragun elkartuaren lehen osagaiaren azken bokala galdu delako erreferentziak ere badirela Urumeako zilegimendietako toponimian (*Atxurmalda* [átxurmaldá] / *Atxurumalda* [atxúrrumaldà]).

10.3.1.4. Kontsonanteak

Herskariak

BORROTOLA toponimoan *G-* > *B-* aldaketa egon da (*Gorrotola*, 1538 > *Borrotola*, 1797 / *Borrotola* [borrotóla]), baina ez dakigu zehatz-mehatz zergatik izan den (< *gorroto*?). Era berean, PURGATORIOren ahozko bi lekukotasunetan *P-* > *B-* dugu¹²⁴⁸ (*Purgotoyo* [purgótoyò], *Purgatorio* [púrgatórjo] / *Burgatei* [búrgatèj]; *Purgatoyoerreka* [púrgatoyoérreká] / *Burgatoyoerreka* [burgátoyoérrekà]; *Burgatoyoko erreka* [burgátoyokò érrékà]). Informatzaile nafarrek, bestalde, hitz hasieran herskari ahostunarekin (*K-* / *-b-* > *G-* / *-b-*) ebakitzen dute *kalbario* generikoa (*Unamuneko galbayua* [únamunekò gálbayuà] / *Entzingo galbayua* [éntzingò gálbayuà]). Hasieran herskari ahoskabea duten leku-izenekin jarraituz, badago, disimilazioaren ondorioz, jatorrizko ezpainbikoaren ordeztu, belarra ebaki delako lekukotasuna ere (*P-* / *-p-* > *K-* / *-p-*); metaforan jatorri duen *Pulpitu* maileguaz ari gara, berriemaileak artikulurik gabe eta artikuluekin darabilena (*Kurpitto* [kúrpittó], *Kurpittu* [kúrpittú], *Kurpittuba*

¹²⁴⁷ Cf. *Anso echaondo*, 1951.

¹²⁴⁸ Cf. *Butrone* [bútronè] / *Putroenia* (1843), *Putrone* [pútronè]; *Papurruta* [pápurrutà] / *Bapurruta* [bápurrutà]. Z.K.

[kúrpiitúba]). TTANGOETA toponimoa ere azpimarratu nahi dugu, gutxi baitira gurean hitz hasieran *Tt*- duten formak¹²⁴⁹ (*Ttangota* [ttángotà] / *Ttanguta* [ttángutà]).

BEZKITA toponimoan *B*- / *M*- aldizkapena egon da (*Mezquite*, 1538 / *Mezquita*, 1780 / *Vezquite*, 1784 / [bézkità]) eta, bestetik, BURUTXURIETA toponimoa beloko ahoskabearekin jaso diogu behin (*B*- / *G*-) berrimelaile bati (*Buutxuita* [buútxwità] / *Guutxuita* [guútxwità]). Hitzak hizpidea ekarrita, sudurkari protetikoa duten bi toponimo daude¹²⁵⁰, MOZPELANGO ZOKOA (*Mozpelango zokua* [mózpelangò zókuà] < *ospel*) eta BELUTSETA (*Belutxeta* [bélutxetà] < *eluts*). Aferesiaren etsenpluak ere gutxi dira (*Guilicharmeaca*, 1683 / *Guillincharmeaca*, 1773 / *Guilicharve*, 1833-1835 > *Ylincharbe*, 1889 / *Ilintxarbe* [ilíntxarbè]).

Hitz barruan, artikulazio modua neutralizatzeko joera egon da txistukari ahoskabe¹²⁵¹ (*Arriuztuna*, 1583) eta dardarkari ondoren (*Arpiztei* [árpiztèi]). Bukatzeko, erants dezagun *-d-* eta *-b-* txandatzen direla batzuetan dardarkari ondoan (*Urdaneta*, 1944 > *Urdaneta* [úrdanetà] / *Urbaneta* [úrbanetà]).

Igurzkariak

Igurzkarien sailean aldaketa garrantzitsuenetariko bat bokal arteko ahostunaren galera da¹²⁵² (*-VbV-* > *-VØV-*), *Urdau* ([úrdaú] < URDABURU), *Usaelartza* ([úsaelartzà] < USABELARTZA), *Zulotako zaala* ([zúlotakò záalá] < ZULOETAKO ZABALA) edota *Ipiñar* ([ipíñàr] / [ipíñar] / *Ipiñabar* [ipiñábar] < IPIÑABAR) lekuko.

-B- > *-r-*ren azterna aurkitu dugu dokumentazioan (*Mendabio* / *Mendauio*, 1516 > *Mendario*, 1780) eta ahozko tradizioan badira *-b-* > *-g-*ren erakusgarriak¹²⁵³ (*Zabu*, 1889

¹²⁴⁹ Cf. *Choncoanea* (1739) > *Txonkuania* [txónkuanià] / *Ttonkoaneko* [ttónkoanekò] l.g. Z.K.

¹²⁵⁰ Cf. *Argarateko ospela* [árgaratekò óspelá]. Z.K.

¹²⁵¹ Cf. *Aitz-barren* (1845-1846) > *Aizparrenia* [ájparrenià] Z.K.

¹²⁵² Cf. *Pardakiko zaala* ([párdakikò záalá]). ETZABAL toponimoaren kasua berezia da, *Etzaal* ([étzaál]) aldaerarekin batera, dardarkari ahula duen *Etzaral* ([étzarál]) baitarabil informatzaileak. LARREBIRIBIL, ALTZIBAR, ERREKABELTZ eta MIKELABIL toki-izenen ahozko lekukotasunen artean ere igurzkaria galdu duten ale bat baino gehiago daude (*Paotxaal* [páotxaál]; *Larrail* [lárràil] / *Larrabi* [lárrabi]; *Altzibar* ([áltzibàr] / *Altziar* [áltziarrá]; *Errekaeltz* [érrekaèltz] / *Errekabeltz* [érrekabèltz]; *Mikelabi* [mikelabi] / *Mikelai* [mikelàin]). Z.K.

¹²⁵³ Cf. *Agóñoko zentrala* [agóñokò zéntralà] / *Abañoko zentrala* [abáñokò zéntralà]. Z.K.

> *Zabu* [zábu] / *Zagu* [zágu] < ZABURU). Ezpainbikoekin amaitze aldera, diogun MALMAZAR oronimoan aurreranzko asimilazioa egon dela itxura batean (*Malvazar*, 1628, > *Malmazar*, 1833-1835) eta BENTATXURI oikonimoan, aldiz, atzeranzko asimilazioak hastapeneko ezpainbikoa sudurkaritzea ekarri duela (*Bentatxui* [béntátxui] / *Mentatxui* [méntátxui]).

Begira diezaiogun orain bokal arteko hozkari ahostunari. Kontsonante horren erorketa (-VdV- > -VØV-) arrunta da ahozko tradizioan (*Tartakai* [tártakà]; *Erlian para*, 1989; *Gorri para*, 1989), baina ez da automatikoa, *Itturrieer* ([íturrieèr]; ITURRIEDER) eta *Izener*-ekin batera ([izénèr]; IZENEDER), *Itturrieder* eta ([íturiéder]), *Izeneder* ([izénedèr]) jaso baititugu.

-D- > -r- aldaketak ere hedadura handia du¹²⁵⁴ eta, horren lekuko, ahozko adibide franko daude (*Birekutzeta* [birékutzetà]; *Aitzolako pagariya* [áitzolakò págariyá]; *Ernanibasoko biria*, 1989; *Borrotola biria*, 1989; *Karlixtabiria* [kárlixtà bírià] / [karlíxtabirià]).

Igurzkari belarrari bagagozkio, ezpainbikoarekin eta horzkariarekin gertatu moduan, -VgV- > -VØV- ezabaketa joera indartsua da Urumeako zilegimendietan (*Arteguieta*, 1780) > *Arteita* [árteità]; *Errekaleor* [érrekaleòr]; *Saarrako paraa* [saárrakò páraà]; *Paotxalko borda* [paótxalkò bórdà]; *Zilleiko aundiya* [zilléj áũndiyà]; *Onyiko eutera* [ónyikò éuterá]; haatik, ez da erabateko legea (*Jibaltarko muarriya* / *Jibraltarko muarriya*, 1989; *Paaleiko mugarriya*, 1989; *Unamunoko mugarriya* [únamunokò múgarriyà]; *Aitzolako pagariya* [áitzolakò págariyá]; *Santodomingoko pagadiya* [sántodomingokò págadiyà], *Exteixarko pagadiya*, 1989). Badago, berebat, -g-> -b- aldaketaren idatzizko erreferentzia bat (*Ubaldecho*, 1937 < UGALDETXO).

¹²⁵⁴ Cf. *Inchuzadi* (1797-1833) > *Ynsusari* (1843) / *Intxusabi* [intxusabi] / *Intxusai* [intxusài]. Halaber: *Zumadi* (1797-1833) > *Zumai* (1989, HUTB), *Zumari* (1989, HUTB); IDOIA (*Iroya*, 1928; [íroyà] / *Iroyabea*, 1928).Z.K.

Igurzkari ezpain-horzkari ahoskabea

Hitz hasierako *F*- herskari bihurtzeko joera egon dela ikusten da (*Fagoaga*, 1550 / *Fagoaga*, 1773 > *Pagoaga*, 1773 / *Bagoaga*, 1773 / *Pagua* [páguà]; *Fagollaga*, 1573 > *Paolla* [páóllà]; *Itturpiñ*, 1989 / *Iturripiña* [itúrripíñà] / *Itturripin* [ittúrripìn]), baina, nolanahi ere den, iraganean baino indar gutxiago du egun (*Prantziputzuta*, 1989 / *Frantziputzuta* [frántziputzutà]; *Aerreko arkaitz faltsuba*, 1989 / *Aerreko arkaitz faltsua* [áerrekò árká□tz fáltsuà]; *Leongo fabrika*, 1989, HUTB).

Txistukariak

Hitz hasierako *ts* eta *tz* ez gainerako txistukari guztiak lekukotu ditugu¹²⁵⁵. Bizkar-hobietako igurzkariarentzat, adibidez, *Ç*, *C*, *S* eta *Z* grafiak erabiltzen dira tradizio idatzian (*Çaminola*, 1516, HUA7 / *Zamiola*, 1607, HUA23 / *Caminola*, 1683, HUA28 / *Samiola* 1773, VEK1 / *Zamiela* [zámíelà]; *Silleguico Loya*, 1773 / *Cilleguicoloia*, 1833-1835 / *Zillegui*, 1934 / *Zilleiya* [zilleiyà]). Hortz-hobietako apikaria *S*- grafiaz ageri da eskuarki eta sabaiko afrikaria, berriz, *Ch*-rekin idatzirik (*Sagarminaga*, 1516; *Chabalotegui*, 1595).

Hitz barruan *z* eta *s* grafemak erabiltzen dira bizkar-hobietako igurzkaria adierazteko (*Estiza*, 1797; *Illarrain-soco*, 1920) eta afrikariarentzat *ç*, *c*, *z*, *ss* nahiz *tz* bildu ditugu (*Ançumeciarça*, 1573; *Unçue*, 1516, HUA7 / *Uncue*, 1538, HUA9 / *Unzue*, 1683 / *Unssue*, 1833; *Arantza-zabal*, 1921). Mihi-punta hobietako txistukari igurzkariarentzat *s* grafia aurkitu dugu maizenik eta afrikariarentzat *ss* nahiz *s* (*Epelsaessa*, 1595; *Ynsustizaval*, 1732); *c* ere erabiltzen da noizean behin (*Saraceta*, 1769). Hitz amaieran, azkenik, *z* hizkia da arruntena bizkar-hobietako afrikariarentzat (*Esteizacaiz*, 1683; *Pagadimoz*, 1794-1831).

Eskuarki bereizten dira, baina badaude hitz barruko *-s-* / *-z-* neutralizazioaren etsenpluak ahozko tradizioan (*Azketa* [ázketà] / *Asketa* [ásketà]; *Eguzkiza*, 1983 / *Euskitza* [éuskitzà]). Ildo beretik, hitz amaierako txistukarien artikulazio puntua eta modua alda daitezke kasu batzuetan (*Larraz* [lárràz] / *Larrats* [lárráts]; *Ostakutz*

¹²⁵⁵ Badaude hasieran sabaiaurreko igurzkaria duten formak gurean (*Xeotegi*, 1989; *Xauxar* [xáuxàr]).

[óstakùtz] / *Ostakus* [ostákus]). Leku genitiboaren hondarkiaren aurreko txistukariaren artikulazio modua ere neutralizatu egiten da (-tz, -ts + -ko > -zko, -sko), baina ez beti (*Abillasko zentrala* [abillaskò zéntralà] / *Abillatxko zentrala* [abíllatxkò zéntralà]). Artikulazio moduarekin jarraituz, *l*, *n* eta, gutxiago, *r* ondoren, *frikari* / *afrikari* aurkakotasuna indargabetu egin daiteke. Diogunaren lekuko, afrikaria aurkitu dugu sudurkari eta albokari ondoan zenbait adibidetan (*Santsonarri*¹²⁵⁶ [sántsonarri]; *Altzusta* [áltzustà] / *Altsusta* [álsustà]), baina beste batzuetan inguramendu berean dauden txistukariak frikari egiteko joera dago¹²⁵⁷ (*Aranzabal* [aránzabàl]; *Bustinzulo* [bustínzulò]). Ikusten den bezala, badira txistukari arteko asimilazioaren adibideak ere (*Altzusta* [áltzustà] / *Altsusta* [álsustà]).

Sudurkariak

Sudurkariak dituzten toponimoen aldaketei erreparatzen badiegu, 16. gizaldian -VnV- > -VØV- ikusten da ZAMIOLA toponimoan (*Çaminola*, 1516 > *Zamiola*, 1607). -M- — -n- > -m- — -r- disimilazioaren erakuskariak ere nahiko goiz azaltzen dira (*Ammunola*, 1178 > *Amurola*, 1616). Bukatzeko, diogun -M- — -n- > -m- — -l- ere opatu dugula idatzizko iturrietan (*Munisco*, 1889 > *Mulisco*, 1920 / *Munixko* [múnixkò] / *Mulixko* [mulíxko]; cf. *Anchista*, 1773 > *Altxista*, 1923).

Albokariak¹²⁵⁸

ASOLAMAKIO toponimoaren kasuan, jatorrizkoa ez den kontsonantea garatu da amaieran, herri-etimologiaren ondorioz segur aski¹²⁵⁹ (*Esolamaki* [ésolamakì] / *Esolamakill* [ésolamákill] / *Etsolamakil* [étsolamakìl]). ZILLEGIKO LOHIA toponimoan, bestetik, -ll- — -g- > *-ll- — -r- > Ø — -r- bilakaera dakusagu (*Zillegiko loya* [zíllegikò lóyà] / *Zirikoloi* [zírikolòì]).

¹²⁵⁶ Cf. *Antso* (1989) eta *Dontzellaitturri* ([dontzellajttúrri] / [dóntzellajtturri]). Aldizkapena informatzaile beraren ahotan gertatzen da sarritan (*Urzulo* [úrzulò] / *Okertzulo* [okértzulò], Mari. 2; *Akertzulo* [akértzulò] / *Akerzulo* [ákerzúlo], Mari. 2). Z.K.

¹²⁵⁷ Tartearen morfema (hitz) muga dago bi hauetan, baina ez aurreko besteetan. Cf. *Bustinzulo* [bustínzulò] eta *Usonzulo* [úsonzulò]. Z.K.

¹²⁵⁸ ATXURRO toponimoan bokal irekiaren eta sabaiko afrikariaren arteko albokaria erori da (*Alchurro*, 1864 > [átxurrò]). Z.K.

¹²⁵⁹ Amaierako -l ezabatu egiten da ahoz LARREBIRIBIL eta MIKELABIL oikonimoetan (*Larrabi* [lárrabi]; *Mikelabi* [míkelabi]). Z.K.

Dardarkariak

Dardarkari azkarrak bere horretan iraun du eskuarki (*Arrola*, 1794-1831 > *Arrola* [árrolá]), baina bokal arteko dardarkari ahula erori egin da maizenik¹²⁶⁰ (-*VrV*- > -*VØV*-). Badaude galera horren idatzizko erreferentziak (*Ubaran*, 1797 > *Ubaan*, 1951) eta, esan moduan, ahozko tradizioan ere joera indartsua da (*Argarate* [árgaraté] / [árgaratè] / *Argaate* [árgaatè]; *Argurutz* > *Arguutz* [árguùtz]; *Gorostarbe* > *Goostarbe* [góostarbè]; *Garagartzako galbarioa* > *Gaartzako galbayua* [gaártzakò gálbayuà]; *Gerezietako malkorra* > *Geezitako malkorra* [géezitakò málkorrà]; *Angeluiturriko haritzia Angeluitturriko aiztiya* / *Angilitturriko aiztia*, 1989). Zernahi gisaz, ez da automatikoa. *Urataka* terminoaren testigantzak topatu ditugu esaterako, eta batzuetan bokal arteko dardarkaria ezabatu egiten da, baina beste batzuetan ez ([úratakà] / [úratakà]; [úatakà]; [úatakakò érrækà]). Berebat, *soro* generikoa duten bi toponimo daude, *Argorriko sorua* ([árgorrikò sóruà]) eta *Errenteisorua* ([érrentejsoruà]) hain zuzen, eta, ikusten den bezala, dardarkaria ahoskatu egiten da bietan.

-*R*- — -*R*- > -*l*- — -*R*- disimilazioaren erakuskari bat aurkitu dugu¹²⁶¹ (*Argorri* [árgorri] / *Algorri* [álgorri]) eta, era berean, -*r*- > -*l*- aldaketaren aztarna ere badago *Artamugarri* oikonimoan (*Artamugarri*, 1864 > *Altamo-bea*, 1942 / *Altamurri* [áltamurri]), generikotzat darabilten berriemaileek bere horretan ebaki arren (*Artamugarriya* [artámugarriyà] / *Artamuarriya* [artámuarriyà]).

Bustidura

Asimilazio bustidurarekin hasiko gara, testuinguruak eragindakoarekin alegia. *ɟ* duen diptongoaren ondorengo *n*-ren sabaikaritzea aski zabalduta dago eta, diogunaren lekuko, *gaina* generikoa hartu duten toponimoen idatzizko aurreneko agerraldietan esate baterako, *aɲV* > *añV* ikusten da (*Alcazurcogaña*, 1683). Ahozko tradizioan automatikoa

¹²⁶⁰ Bidenabar, gogora dezagun *txara* eta *txaga* aldakiak erabiltzen direla gure esparruan (*Andolachaga*, 1864, *Barkixteiko txaga* [bárkixtejkò txágà] / *Akolatxara* [ákolatxará]. Z.K.

¹²⁶¹ -*R*- — -*R*- > -*R*- — -*l*- dugu ARNABARRETAN (*Arnabarreta*, 1923 > [árnabaletá]), eta BELOKI oikonimoan ere -*r*- > -*l*- egon da (*Beroqui*, 1739 > *Beloqui*, 1843). Halaber, disimilazioa gertatu da URRIOLONDON (-*R*- > -*rb*-): *Urriolondo* (1615) > *Urrillondo* (1818) > *Urbillondo* (1848), *Urbillondo* [úrbillondò]. GARALORREGI oronimoan asimilazioa ala disimilazioa dagoen ez dakigu, *Galolei* [gálolèi] baita aldaera arrunta, eta *Garolei* [gárolèi] salbuespena. Bidenabar, derragun metatesiaren erakusgarri bakarra topatu dugula (*Errollaburu*, 1935 > *Errollaburuko rekta*, 1989 / *Illorraburuko rekta*, 1989). Z.K.

da hitz amaieran (*Arteitako gaña* [árteĩtakò gáñà]), baina, idatzizko iturrietan *Larregaiñ* (1937) aurkituagatik, *-aĩn* besterik ez dugu jaso ahoz hitz bukaeran (*Larrain* [lárràĩn] / *Larragain* [lárragàĩn]).

InV > *iñV* sabaikaritzearen erakusgarri ugari daude, bai idatzizkoak (*Liñapuzueta*, 1797-1833; *Arri-urdiñeta*, 1843; *Laspegui-osiña*, 1933), bai ahozkoak (ZERRENDako OSINA, *Xerrendako osiña* [xérrendakò ósiñà]; SANTIAGOKO OSINA, *Santiyoko osiña*; HONDORIK GABEKO OSINA, *Ondorik gabeko osiña* / *Ondoigabeko osiña*). *ilV* > *illV* aldaketari doakionez, 15. menderako *ill* segida irakurtzen da idazkietan (*Yllarrasuayn*, 1516) eta harrezkero badaude idatzizko erreferentzia gehiago (*Pillotazoro*, 1797-1833); ahoz ere *-ill-* besterik ez dugu aurkitu (*Otxakillen urbittartia*, 1989). *-aĩ-* + *-l-* duten maileguetan bustidura nagusitzen da ahozko tradizioan, *ll* nahiz *ill* eman duena (*Praillian osiña* [práĩlliàn ósiñà] / *Prallian osiña* [prállìàn ósiñà]). Hitz amaierari datxekionez *-ill* kausitu dugu (*Esolamakill* [ésolamákill]).

ItV > *ittV* egiteko joera dago ahoz, tradizio idatzian sabaikaritze horren lekukotasunik topatu ez badugu ere. *Iturri* izenaren kasuan, adibidez, bustidura automatikoa da (*Sasitturrita* [sásitturrità]; *Itturritxoko* [íturritxokò] / [ittúrritxokò]), baina beste batzuetan hautazkoa dirudi (*Patxikuleiko urbitartia*, 1989; *Otxakillen urbittartia*, 1989; *Arbitarte* [árbitartè] / *Arbittarte* [árbittartè]; *Bezkitá* [bézkitá] / *Bezkitta-* [bézkittakuá]). Modu berean, ugari dira *aḟC* > *atx*, *aḟC* > *aḟxC*, *C IzC* > *ixC*, *IsC* > *ixC* eta *usC* > *uxC* asimilazio bustiduren erreferentziak¹²⁶² (*Alcaycuren*, 1467 > *Alcachurain*, 1736; *Aixtitako munttua* ([áixtitakò múnttuà]; *Astabixkar* [ástabixkár]; *Mulisco*, 1920 > *Mulisko* [múliskò] / *Mulixko* [mulíxko]; *Uzcalcue*, 1476 > *Uxkalkoko borda* / *Uskalkoko borda*, 1989; *Errekagaixto* [érrekagaixtò]).

Zenbait toponimotan sabaikaritzea asimilazioari zor ote zaion ez dago aurreko estenpluetan bezain garbi. *NdV* segida (< *ñnd V*), konparaziora, busti egin da OINDI (*Oindi*, 1625 > *Ondi*, 1850 / *Onyi*, 1942 / *Onyi* [ónyì]) eta OINDO toponimoetan (*Oindo*, 1773 > *Ondo*, 1889 / *Onyo*, 1944 / *Onyo* [ónyò]). Ildo beretik, *ntV* > *nttV* egon da *munto*

¹²⁶² BARKAIZTEGI toponimoan *aḟC* > *izC* > *ixC* egon da hitz barruan (*Barcaiztegui*, 1864 > *Barkixtei* [bárxixtè]). Z.K.

eta *muin* izenak osagaitzat dituzten toki-izenetan (*Gaztainmunttua* [gáztajnmunttuà]; *Munttoko etxola* [múnttokò étxolà]; *Aixtitako munttua* [áixtitakò múnttuà]; *Muntteita* [múntteità]; *Untzoko munttei* [úntzokò múnttéi]) eta ANTIXISTA saroi-izenaren bizkar-hobietako txistukari afrikaria ere, sudurkariaren eta bokal itxiaren artean dagoena, busti egin da (*Ançista*, 1607 / *Anzista de yusso*, 1607 > *Anchista*, 1833 / *Antxista* [ántxistà]). Gauza bera esan daiteke *Insausti*-ri doakionez (*Insausti*, 1951 > *Intxusti* [íntxustì]). Elkartuaren bigarren osagaiaren hasierako txistukariaren sabaikaritzea ere lekukotu dugu; lekukotasun zaharrenak 18. mendekoak dira (*Urtechabal*, 1797) eta ahozko tradizioan bizirik dirau (*Gaztainxarko arkaitza* [gáztajnxarkò árkaitza]; *Paotxalko borda* [paótxalkò bórdà]). *Ttangota* [ttángotà] / *Ttanguta* [ttángutà] oronimoan ere ingurunez landako bustidura dugu (< *tango*; cf. DANTZALEKU). Berebat, esan dezagun hitz hasierako bizkar-hobietakoaren sabaikaritzea ikusten dela ahozko forma batzuetan (*Txerrendako pasaizua*, [txérrendakò pásajzuà]).

Bustidura adierazgarria pertsona izenak osagaitako dituzten toponimoetan garbi ikusten da (*Mañuelen jirabuelta* [máñuelèn jírabueltá]), izen ttipi edo hipokoristikoetan alegia. Kasu batean agerikoa da izendatutako izaki geografikoaren txikitasuna adierazteko baliatu dela (*Xerrendako osiña* [xérrendakò ósiñà] / *Txerrendako pasaizua*, [txérrendakò pásajzuà] < *zerrenda*).

Kontsonante-multzoak¹²⁶³

Tr- multzoa hitz hasieran baizik ez da azaltzen (*Trenchalecueta*, 1794; *Trintxaleku* [tríntxalekù]; *Trikulantei* [tríkulantèi]). Bestalde, *F(r)*- > *P(r)*-ren erakuskariak daude ahozko tradizioan, beti bateko legea izan ez arren (*Frantziputzuta* [frántziputzutà] / *Prantziputzuta* (1989)).

Hitz barruan egondako aldaketen sailean, aipatzekoak dira LATXA eta USOKO toponimoak¹²⁶⁴. Aurrenekoan **rtz* > *rts* > *ts* > *tx* izan da bilakabidea (*Larsa de Avillas*, 1467, HUA5; *Lassa* / *Laza*, 1595; *Latze*, 1843; *Latse*, 1864; *Latxe* [látxè], K.) eta

¹²⁶³ Elkarketan *-n* + *R*- suertatzen denean *-n* + *-dr*- exkrezentzia ikusten da batzuetan (*Sandroke* [sándrokeá] *adl.s.* / [sándrokèn] *in.*, *Sanrroke* [sánrrokè]). Z.K.

¹²⁶⁴ *-Rl*- > *-l*- murrizketa opatu dugu ARRILIMURI (*Arrilimuri*, 1831-1845 > *Arrilimoi*, 1948 > **Arlimoi* > *Alimoi* [álimòi]) eta ARLEGOR toponimoetan (*Arleor* [árleòr] / *Aleor* [áleor]). Z.K.

bigarrenean, berriz, $*rz > rs > s$ (*Ursuco*, *Ursoco*, 1780; *Usoco*, 1769; 1773; *Usoco*, 1847; *Usoko* [úsokò], K.); MAKUTSOLA saroi-izena ere aurreko bien buru berean sartu behar da segur aski (*Macurssola*, 1141-1142 / *Macurssola*, 1178 > *Makutsulo* [makútsulò]).

10.3.2. Morfologia eta joskera

10.3.2.1. Deklinabidea

Absolutiboa

Badira pluralean deklinaturik baliatzen diren izen generiko gutxi batzuk Urumeako zilegimendietako toponimian. Idatzizko lehen lekukotasuna 19. mendekoa da (*Oerangopagoac*, 1833-1835, DUA3) eta berriemaile batek ere horrela deklinatzen du *pago* generikoa; ñabardurei erreparatuz gero, azken adibide horretan $-u-$ + $-ak > -uk$ murriztapena burutzen da hiatuan (*Martinbeltzeneko pauk* ([mártinbéltzenekò páùk]; cf. *Murrutako zuluak* [múrrutakò zúluàk]).

Leku genitiboa

Sudurkari ondoren $-go$ aurkitu dugu idazkietan, eta gainerako inguramenduetan $-ko$ ¹²⁶⁵ (*Ygoringo gaña*, 1683 / *Alcazurcogaña*, 1683). Aipatzekoa da hondarkia bi aldiz duten toponimo gutxi batzuk ere opatu ditugula (*Esteguietaco atacaco chabala*, 1831-1845 / *Aranoco-Etzelaco-gaña*, 1889). Ahoz $-ko$ erabiltzen da albokari ondoren (*Paotxalko borda* [paótxalkò bórdà]), $-go$ -ren ordeztu eta, izen batzuetan, jabego eta leku genitiboaren hondarkiak segidan doaz (*Markesango egiya* [márkesangò égiyà] / *Markesan egiya*, 1989; *Larratxuingo borda*, 1989 / *Larratxuin borda*, 1989; *Otzozulongo zuloa*, 1989).

Ahozko tradizioarekin jarraituz, dardarkari ondoan loturazko $-e-$ bokala baliatu da zenbait kasutan (*Olazarreko portillua* [ólazarrekò pórtilluà] / *Olazarko zubiya* [ólazarkò zúbiyà]) eta, ildo horretan, amaieran jatorrizkoa ez den albokaria duten formek loturazko $-e-$ hartzen dutela zehaztu nahi dugu (ASOLAMAKIO > *Esolamakilleko borda*

¹²⁶⁵ Pluraleko aipamen bakarra aurkitu dugu Zilegimendietatik kanpo (*Tabako baratzetako txokua* [tábakò baráztetako txókuà]).

[ésolamákillekò bórdà]). Lotura auziez ari garenez, diogun oinarriaren azken bokala aldatu egin dela zenbait toponimotan; EPELaren kasua adierazgarria da, aipamen zaharrenetako *Epela*-ren orde (1467) *Epele* azaltzen delako 18. mendean (1739) eta, hain zuzen, hori dugulako 19. eta 20. mendeetako agirietan nagusitzen den forma (1773, 1850-1852, 1920); ahozko tradizioan ere *Epele* ([épelè]) bildu dugu. Hitz bitan, *Epele* aldaera amaieran bokal erdikoa duten *Epeleco Echeverri* (1937) bezalako formen eraginaren ondorioa da. Badira horrelako gehiago ahozko tradizioan (*Saatse* [saátsè], SARATSA; *Urteko txabale* [úrtekò txábalè] URTEAGAKO ZABALA).

Jabego genitiboa¹²⁶⁶

Berriemaileek jabego genitiboaren singularreko hondarkia murriztu (-ren > -n) egiten dute (*Joxinixion txabola* [joxínixiòn txábolà]; *Kaskasoillan txabola* [kaskásoĩllàn txábolà]; *Motzannerlietako erreka* [mótzannerljetakò érrøkà]). Bestetik, kasu gutxi batzuetan, leku eta jabego genitiboaren hondarkiak aldizkatzen dira (*Santodomingoko pagadiya* [sántodomingokò págadiyà] / *Santodomingon pagadiya* [sántodomingòn págadiyà]). Azkenik, derragun gutxi direla pluraleko hondarkia hartu duten toponimoak (*Makarrayen egiya* [mákarrayèn égiyà]).

Beste batzuk¹²⁶⁷

Berriemaileek inesiboan deklinaturik ebaki dizkigute zenbait toponimo (*Egiaundi* [égiáũndi] / *Egiaundin* [égiáũndìn]) eta, modu berean, hainbat izen ablatiboan entzun dizkiegu, *Antxistaazpitik* [ántxistaazpitik] kasu; ildo horretan, deigarria da bertako hizkeran aski zabalduta dagoen -*itan* forma duen adibiderik ez biltzea. Adlatiboko kasu marka ere aipatu nahi dugu, dardarkaria ez delako ahoskatzen ahozko tradizioan; ondorioz, mugatzailearekin nahas daiteke (**Ereñotzura* > *Eeñazua* [eéñazuà] / *Iñotzua* [íñotzuà]; cf. *Lecaiopera*, 1683).

¹²⁶⁶ Zilegimendiak inguratzen dituen lurraldean ere pluraleko erakusgarri gutxi daude (*Txoriyenbasoa*, 1989). Z.K.

¹²⁶⁷ Tradizio idatzian inesiboko hondarkiz hornituta dauden adibide gutxi opatu ditugu (*Tolaritacoburun*, 1920 / *Tolarietacoburu*, 1924). Bidenabar, badira instrumentalaren marka duten toponimoak gure esparruan (*Itxutuskanpua*, 1989; *Itxutus-barrena*, 1989; *Luakizkanpo*, 1989; *Luakizbarrena*, 1989). Inesiboko zatiketa faltsuaren lekukoak ere ahotan hartu nahi ditugu, ARTOLEA eta AIZPARRENEA esaterako. Hain justu, azken baserri-izenak jatorriz ez du -(e)nea (-[r]ena) berrekailua, hala irudituagatik: idatzizko lehen erreferentzia 19. mende erdialdekoa da eta -ea gabe azaltzen da (*Aitz-barren*, 1845-1846; *Aitz-barrena*, 1846; cf. *Aizparrenea*, 1983; *Aizparrenia* [ájzparrenià]); Z.K.

10.3.2.2. Hitzzen forma¹²⁶⁸

Egun gailentzen den *txiki* aldaera 1743. urtean azaltzen da aurreneko aldiz dokumentazioan (*Cillegui chiquia*); ordu arte, 16. gizalditik, *txipi* opatu dugu (*Urdalvinchipi*, 1554 / *Urdaburu chipi*, 1628; *Aischipiondo*, 1628; *Ynchaurchipieta*, 1739). *TTiki* aldaerari doakionez, informatzaile batek bakarrik darabil (*Zillei ttikiya* [zillèi ttikiyà]). *Handi* izenondoarekin antzeko zerbait gertatzen da. Egun *haundi* nagusitzen da (*Aitzolako pago aundiya* ([áitzolakò págo áundiya]), baina, espero izatekoa zenez, tradizio idatzian diptongorik gabeko aldaeraren arrastoak daude (*Eguiandia*, 1797). Orobat, 18. mende arte *garaiko* ageri da idazkietan, egun *goiko* baliatuagatik. Izenen sailari bagagozkio, idazkietan bi forma aurkitu ditugu artzainek mendian pilotan egiten zuten tokia izendatzeko, *Pelotasoro* (1797-1833) eta *Pillotazoro* (1797-1833), baina ahozko tradizioan aurrenekoak baizik ez dirau (*Pelotasoro* [pélotasoró]).

10.3.2.3. Joskera

Izen espezifikiko bakunei buruz mintzatuz hasiko dugu aztertu ditugun toponimoen joskerari eskainitako azpiatala. Erabilitako termino gehienak geografia arlokoak dira, eta gutxi batzuek, bostek hain zuzen, persona izenetan (*Antso*, *Bakero*, *Herkules*) edota izen arrunt ez konkretuetan dute sorburua (*Purgatorio*, *Deskarga*). Datei eta kopuruei dagokienez, lehenbiziko etsenpluak 16. gizaldian kausitu ditugu (*Ynsusadi*, 1588) eta izen espezifikiko bakuntzat zein generikotzat kausitu ditugunak (**PORTILLUKO OSINZULOA** / **OLAZARKO PORTILUA**) ez dira laurdenera iristen (*ermita*, *lats*, *ospel*, *portilu*, *txabola*, *ursalto*, *zoko*).

Espezifikiko elkartuen osagaien sailera etorriz, izenak nagusitzen dira, izenondoak dituzten toponimoak gutxi direlako, hots, *izena* + *izena* egitura delako emankorrena. Multzo horretan dauden artean *izen arrunta* + *izen arrunta* osaketa dute gehienek; diogunaren lekuko *mugakizuna* + *mugatzaila* (**LEGARRALDE**) zein *mugatzaila* + *mugakizuna* (**ERREKAMUNTO**) azpi sailetan aurki daitezke horrelakoak. Aurreratu bezala, badaude *izena* + *izenondoa* egitura duten toponimoak ere, *izena* + *izena*

¹²⁶⁸ Cf. *Choncoanea*, 1739; *Txonkuania* [txónkuanià] / *Ttonkoane* [ttónkoane]; Z.K.

multzokoak baino gutxiago izan arren. Datu bat: bestelako izenondoak dituzten espezifiko elkartuak (LARREBIRIBIL), kromotoponimoak dituztenak baino gehiago dira (LARRAINTXURI).

Izen espezifiko eratorriei lotuko gatzaizkie orain. Atzizki, paratzizki eta bukaerek aztertu dugun toponimian duten pisuari dagokionez, hiru izenburu nagusitatik batek horietako osagairen bat du. Gehien aurkitu duguna, nabarmen gainera, *-eta* berrekailua da eta ondoren *-(r)ena* (*-[e]nea*) eta *-egi* datoz. *-Aga* eta *-zu* atzizkiak azken bien erdira ez dira iristen eta, ildo beretik, *-di* duten toponimoen kopurua txikia da. Paratzizkiak eta bukaerak (*-ola*, *-arain*, ...) dauzkaten toponimoak, azkenik, *-(r)ena* (*-[e]nea*) edota *-egi* elementuak dituztenen kopurura ez dira iristen.

Paratzizkiei begiratzen badiegu, *-ola*-ren erreferentzia zaharrenak 12. mendekoak dira (*Ammunola*, *Gierala*, *Lastaola*, *Macurssola*, 1178) eta *-(k)ue*-renak 15. mendekoak (*Uzcalcue*, 1467). Bukaerei datxekienez, lehenbizi azaltzen dena *-en* da (*> -ain*), 12. mendean azaldu ere (*Apparren*, 1178), baina ihartuta dago, *-arain* (15.-16.) eta *-eraun* / *-araun* bezalaxe (17.-18.). Hain zuzen, ahoz bildu ditugun aldakiak *-aĵn*, *-raĵn* / *-reĵn*, *-(a)(r)an*, *-(a)un* eta *-in* dira.

Atzizkiak dituzten toponimoez arduratuko gara orain. *-Eta*-ren lehen erakuskariak 12. gizaldikoak dira (*Zuloeta*, 1178) eta harrezkero askotan ageri da begiratu ditugun iturrietan. Aipamenen artean, badaude *-eta* / *-Ø* txandaketaren adibideak (MUGARRIETA, 1628; ARRIURDIÑETA, 1843). Berrekailua hartu duten oinarri gehienak izen elkartuak dira, hau da, osaketa arrunta *izena + izena + -eta* edota *izena + izenondoa + -eta* da¹²⁶⁹. Aurrenekoen sailean, badaude *zenbakia + izen geografikoa* egitura dutenak (BOSTAITZETA); ez dira asko, halere.

-Aga berrekailuaren aurreneko erreferentziak 15. gizaldikoak dira (*Aguinaga*, 1467) eta oinarriari begiratu gero, *izena + -aga* eta *izena + izena / izenondoa + -aga* osaketa dutenen artean ez dago alderik kopuruari dagokionean (*-eta* berrekailuaren kasuan ez bezala). *-Aga > -Ø* gertatu delako lehen erreferentzia 1868. urtekoa da eta badirudi

¹²⁶⁹ Bakunak direnen halako bi dira horrelakoak.

generikoa eransteak zerikusia izan duela horretan. Orobat, *-aga* / *-eta* txandaketaren aurreneko testigutza 1889koa da (*Olaberriaga*, 1516 / *Olaberrieta*, 1899).

Gainerako atzizkien karietara, esan dezagun *-egi* atzizkia 12. menderako lekukotzen dela (*Izarrlegi*, 1178). *-Di* 15. gizaldirako dokumentatu dugu (*Yraçurdi*, 1427) eta *-do*, berriz, 18. menderako (*Oindo*, 1773), nahiz eta bi toponimoren osagaitako baino ez erabili. *-Tz(a, e)* berrekailua goiz azaltzen da (*Guaragarze*, 1178) eta, azkenik, *-(e)nea* (*-[r]ena*) gutxi eta berandu (1702, *Ozoanea*) aurkitu dugu idazkietan. Bi atzizki dituen toponimo baten lehen erreferentzia (*-tegi* + *-eta*) 19. mende erdialdekoa da (ESTEGIETAKO ATAKAKO TXABALA, 1831-1845) eta osaketa hori dutenen artean oinarri gehienak izen generikoak dira (*hariztegi* / *harizti*, *haztegi*, *mintegi*, *txerritegi*...); alabaina, badaude *-eta*-ren aurretik *-txo* txikigarria daukatenak.

Bereizgarriak dituzten toponimoak (izenburuak) ere aurkitu ditugu; zati generikoz hornituta dudenak baino gutxiago azaldu zaizkigu¹²⁷⁰. Idatziz estreina ageri direnak *azpi*, *ondo*, *saihets* eta *txipi* dira, aurrenekoa hamabostgarren mendean eta gainerako hirurak hamaseigarrenean.

Idatziz lehenik opatu ditugun generikoak *erreka* eta *idoi* dira, hamaseigarren gizaldian opatu ere. *Erreka* da, hain justu, agerraldi gehien dituen euskal generikoa. Zernahi gisaz, berriemaileek ez dizkigute forma generikodun asko eman: osagai hori duten toki-izenak lautatik bat izatera ez dira iristen. Idatzizko tradizioan are urriagoak dira. Generikoa izen espezifikoarekin uztartzerakoan leku genitiboaren hondarkia nagusitzen da argi eta garbi, zuzeneko edo hondarkirik gabeko eransketaren gainetik (kasu marka dutenak ez dutenak halako bi dira). Aurretik leku genitiboa duten izen generiko gehienak artikuluz hornituta daude (gutxi dira mugatzailegabeak) eta izen espezifikolari zuzenean erantsitako generikoen artean, berriz, artikuludun eta artikulugabe kopuru bertsua dago; ez da alde nabarmenik ikusten.

¹²⁷⁰ Besterik da izen espezifikoen zati banaezintzat erabili izenek duten emankortasuna.

Azpiatal honekin amaitzeko, derragun Satznamen edo erlatibo-toponimo bat dagoela gurean¹²⁷¹: HAURRA GALDU ZAN HARRIA (*Aurra galduzan arriya* [áurrà galdúzan áriyà] / *Aurra galdutako arriya* [áurrà gáldutakò áriyà] / *Aurra jandako arriya* ([áurrà jándakò áriyà])).

10.3.3. Semantika

10.3.3.1. Toponimoak izen arruntetan jatorri duten izen bereziak dira: tokiei emandako izenak beren garaian arruntak ziren osagaiez daude eginak, sortu zirenean, toki-izenak orduko hiztunentzat semantikoki gardenak zirelako.

Toponimoak osatzerakoan giza-talde bakoitzak bizi den inguruaren berezitasun geografiko eta historikoetara hobeki moldatzen diren terminoak hartu ditu lexiko arruntetik, eta bere corpus berezia sortuz. Alde horretatik, toponimiak gizakiaren bizimoduaren berri ematen du, hark lexikoak (bere osotasunean) eskaintzen dizkion izendapen-aukeretatik batzuk besterik ez dituelako baliatzen. Horri esker, hiztun erkidegoak egindako ingurune fisikoaren interpretazioa ezagut genezake toponimiaren bitartez. Adibidez, beste lurralde batzuekin alderatuz gero, *-bide* osagaitzat duten toponimo gutxi daude Gipuzkoan, eta Urumeako zilegimendiak ez dira salbuespena. Hori, besteak beste, bertako orografiarekin (eta lurraldearen kokapenarekin) dago lotua: Urumeako zilegimendietan bideak erreferentzia geografiko eskasak dira, entitate gutxikoak izateaz gainera, ez direlako begi-bistan ikusten.

Urumeako zilegimendietako toponimian ingurune fisikoaren eta giza-jardueraren berri ematen duten leku-izenek pisu handia dute; orografia menditsua eta urtsua duen paisaia gizakitua marrazten dute. Hain zuzen, hidrografia arloko izen mordoa dago, hau da, errekek eta iturriek aparteko garrantzia dute. Landaretzarekin lotutako izenek duten hedadura ezin da gutxietsi, baina orografiarekin, hidrografiarekin edota gizakiaren ekintzekin zerikusia duten toponimoak gehiago dira.

¹²⁷¹ *Soldaduak gordetzeko harria* eta *Hondorik gabeko osina* toki-izenak ere jaso ditugu Urumeako zilegimendietan.

Izen elkartuen arloan garbi ikusten da esaten ari garena: espezifiko elkartuen aurreneko nahiz bigarren osagaitako (ANGELUITURRI / ITURRIEDER) opatu ditugun hogeita bost terminoek inguru gizakitua, menditsua, urez ongi hornitua eta landaretza joria duena adierazten dute (*baso, bide, elorri, erreka, etxe, gurutze, haitz, harri, ibar, iturri, larre, lepo, lur, mendi, muino, munto, osin, sagasti, saroi, soro, zabal, zelai, zoko, zubi, zulo*).

Esan bezala, giza-urratsarekin zerikusia duten osagaiak ez dira gutxi. Asko eta asko ekonomiarekin daude lotuak (abeltzaintza, nekazaritza...), baina badira bestelakoak ere. Familia- edota gizarte-harremanak islatzen dituzten izenen sailean, adibidez, AMUNOLA saroi-izena dugu Urumeako zilegimendietan (< *amun[a]*, *amon[a]*), eta ANDOLA ere (< *andere, andre?*; cf. lat. *domina*) talde berean sar daiteke, apika. Zernahi gisaz, zehaztu beharra dago gutxi direla horrelakoak. Eremu zabalak izendatzen dituzten tokiak ere urri dira, administrazio alorreko banaketei men egiten dietenak bezala.

Toponimoen osagaitako erabili diren izen eta izenondoen esanahi, jatorri eta pisua zehaztea axolazkoa bada, esanahi-esparru ezberdinen antolaketa linguistikoa ezagutzea ez da garrantzia gutxiagoko auzia. Koloreak, esaterako, antolamendu linguistikoaren ondorioa dira, errealitatearen klasifikazio zehatzaren emaitza baino gehiago. Urumeako zilegimendietako toponimian *beltz, gorri, txuri / zuri* eta *urdin* koloreak aurkitu ditugu¹²⁷². Alabaina, ez dago kolore horiek guztiak hartu dituen erro edo oinarririk; alde horretatik emankorrena *har(ri)* da (ARRITXURI[ETA], ARGORRI, ARRIURDIN[ETA]) eta kolore bat baino gehiago hartu duen beste izena *erreka* (ERREKABELTZ / ERREKAGORRI).

Erreka-rekin jarraituz, derragun, erakuskari gehien dituen izena izateaz gainera, bost izenondorekin uztartuta aurkitu dugula (ERREKAGAIXTO, ERREKALEGOR, ERREKAUNDI, ERREKATXIKI eta ERREKAZAR). Hitzak hizpidea ekarrita, izenondo gehien hartu dituen beste hidronimo bat da, *iturri* hain justu (ITURGOXO, ITURRIGOXO, ITURPIÑA, ITURRIANDI, ITURRIEDER, ITURRIOTZ, ITURRIPOTXOLO, ITURRIZAR). *Pagadi*

¹²⁷² *Ilun* izenondoa ere topatu dugu.

multzokaria oinarritako duena ere izen-multzo garrantzitsua da (PAGADIAUNDI, PAGADIMOTZ, PAGADITXIKI, PAGADIZAR, PAGALUZE¹²⁷³).

Urumeako zilegimendien ondoan (Hernanin) dagoen Zikuñaga auzoko ezizen multzoa aipatu nahi dugu orain, berezia delako. Bi biko deigarri daude, nolabait esan, errima egiten dutenak¹²⁷⁴: (ALTZEGA) OTRO / (BELOKI) POTRO; (ZIKUÑAGA) BIRJIN / (EZIAGOKO ERROTA) IRIN (edo TRIN). Etxalde hartan dauden gainerako oikonimoak (ezizenak) BALKOI, PADERAZIKIN, KAKALUSTRE, LANGA, PATRIKABERO, SALDAME, TXIGILLAMAZU, ZAPILANGA eta ZERRIBURU dira.

PULPITU oronimoa ere kausitu dugu, ikuspegi oneko tontortxoa izendatzen duena. Ildo beretik, *lepo*, *bizkar* eta *kasko* zati generikotzat dituztenek zenbateko polita erdiesten dute oronimoen sailean. Alabaina, gutxi dira metaforan oinarri duten bereizgarriak, *buru* eta, agian, *saihets* besterik ez.

10.3.3.2. Urrutiko izenak bertakoratzea prozedura arrunta da toponimiaren alorrean. Hain zuzen, urrun dauden tokietan errepikatzen diren toponimo frankoren jatorriak inguruko izenekin inolako antzik ez duen forma erabili nahi izatearekin du zerikusia.

Toponimoen errepikapena nahita gertatzen denean arrazoi bat baino egon daitezke. Lehenik eta behin, toki berriak eta jatorrizkoak antzeko ezaugarriak izan ditzakete. Gurean, adibidez, GIBALTAR mendia dugu¹²⁷⁵. Hor dago, halaber, leku-aldatze toponimikoa, gurean ARANATX(ENEA) toponimoan gauzatu dena: *Arantza* herrikoa izateagatik ezizen hori zuen familiak (*Aranatz*) eman dio izena baserriari¹²⁷⁶.

¹²⁷³ Cf. ARIZTILUZE.

¹²⁷⁴ Berriemilealeek bata bestearen atzetik eman zizkiguten, intentzio horrekin (errima egiteko).

¹²⁷⁵ Bada BENETZI izena duen aurkintza bat. Natonomasiaren erakusgarri da, ur-ibilgu ugari daudelako han. Bide batez, oroit dezagun izen exotikoak bertakotzea dela beste jokabide emankorra. Gurean BUENOSAIRE leku-izena da horren adierazgarri. Txertaketaren arrazoiaren artean kolonizazioa edota kanpotarren egonaldia ere egon daitezke. Adibide garbirik ez dago, baina daitekeena da MONTEFRIO toponimoak horrelako gertakizunetan izatea jatorria. Z.K.

¹²⁷⁶ Baserriaren izena, berez, ARITZOLABORDA da.

Toponimoen errepikapena nahi gabe edo halabeharrez ere gerta daieke, hots, poligenesia egon daiteke. Gurean ERREKABELTZ(A) hidrotponimoa da horren adibide bat, baina, edonola ere, bi tokitan azaltzen diren toponimoak ez dira asko, izen errepikatu gutxi dago. Zehazkiro esanda, zilegimendien barruan bitan agertzen den toponimo bakarra BIDEGURUTZETA da eta gainerako errepikapenetan ale bat zilegimendietan dago eta bestea, inguramendu lurraldean¹²⁷⁷ (APARRAIN, ARGARATE, ARRIURDIÑETA, ARRIZABAL, AZKONA(R)ZULOETA, BORDAZARRETA, DESKARGA, EGURROLA, ELORRIETA, LARRAGAIN, LATSA, LIZARRAGA, OLABERRIETA, ORMAZARRETA, URRITZAGA).

Besterik da Urumeako zilegimendietako toponimia euskal eremuan errepikatzen den jakiten ahalegintzea, bestela esan, aztertu dugun izen-corpora apartekoa den (esklusiboa) zehazten saiatzea. Zentzu horretan nabarmendu beharra dago bildu dugun toponimia gehiena ez dela originala eta, diogunaren lekuko, hona hemen gure esparrutik kanpo ere (euskal eremuan) aurkitu ditugun zenbait izenburu-nagusi¹²⁷⁸: AGINAGA, AGIÑETA, AIZPARRENEA, ALDAPETA, ALKAI, ALTZEGA, ALTZITURRIETA, ALTZUETA, ALTZUSTA, ANDOLA, AÑO, ARANBEGI, ARNABARRETA, ARRITXURIETA, ARTESKIÑETA, ARTIKUTZA, AZAROLA, AZKETA, BARKAIZTEGI, BELABIETA, BELASTEGI, BELOKI, BOSTAITZETA, BRANKETA, ERLEETA, EZIAGO, GARAGARTZA, IARTZA, IPENARRIETA, IRUMUGARRIETA, ITURRITX, KARTOLA, LASTAOLA, LIZARRAGA, LOSETA, MAINGUANE, MENDABIO, MIKELENEKO BORDA, MOTXAENEA, MUGITZA, OLLAKIÑETA, OLLOKI, ORMAKIO, ORTZAIIKA, PARDIOLA, SOLDADUARENA, TARTATZU, TRONKOETA, TXIMISTANEA, UBARAN, UNTZUE eta ZULOETA.

10.3.3.3. Begira diezaiozun, amaitzeko, Zilegimendietako toponimian aurkitutako hiztegiari. Esan gabe doa altxorra ez dela jarraian dakargun zerrendan bukatzen, finkatu edo argitu gabeko zenbait forma daudelako oraindik eta horietako bat baino gehiago hemen biltzen ez ditugun terminoen gordailu izan daitezkeelako¹²⁷⁹. Gainera, argitu

¹²⁷⁷ Badira horrelakoak Urumeako zilegimendietatik at, alegia, bi aleak inguramendu-lurraldean dauden kasuak (AÑO, ARROLA, ARTZAIANEA).

¹²⁷⁸ Euskal eremuaz landa ABAÑO besterik ez dugu aurkitu, Kantabrian aurkitu ere.

¹²⁷⁹ Honako osagai hauek, esate baterako, emankorrak izan daitezke alde horretatik: *Altzu-* (1668; 1516?), *Arteskin-*, *Astin(k)-* (1794-1831), *Enaz-*, *Enbuto-* (1831-1845), *Erbis-* / *Erbiz-* (1988), *Etzaiz-* (1605), *Ezte(g)i-* / *Este(g)i-* (1538/1797), *(G)uili(n)tx-* (1683), *Ior-* / *Igor-* (1467), *Iras-* / *Iran-*? (1831-

beharra dago hiztegi horren zati garrantzitsua ihartuta edo ihartzeko zorian dagoela. Esate baterako, idatzizko iturrietan lehenbizi kausitu ditugun generikoen erdia ez da erabiltzen egun. Bereizgarri multzoaren murrizketa ere nabarmena da, postposizioen arloan bereziki. Haatik, ezin da esan izen elkartuak osatzeko baliaturiko osagai multzoaren lepatzea larria denik, generikoekin alderatuz gero bederen¹²⁸⁰.

A

abaro-leku (1732), **adar?** (1625), **agirre** (1855-1857), **aieka**, **aiher** (1467; 1178?), **ainar** (1625), **aino** (1960), **aitona** (1989), **aker** (1848-1850), **aldapa** (1831-1845), **alde** (1178), **alkai?** (*alka*-, 1476), **altu**, **altzairu?**, **amil** (1178), **amildu**, **amona** (1178), **andre** (1797-1833), **angelu**, **antxume** (1573), **antzu?** (1683), **apaiz**, **apo**, **arbola**, **ardi?** (1555), **arlo?** (1683), **arlote?** (1683), **arrano** (1566), **artamugarri** (1607), **arte?** (1555, 1780), **artegi?** (1780), **artzain** (1942), **asto**, **atabalari** (1870), **ataka** (1831-1845), **atxero** (1855), **atze** (1989), **aurre** (1845-1846, 1920), **auzo** (1898), **azeri?** (1989, 1538?), **azkonar** (1794-1831), **azpi** (1461), **azpiko** (1625).

B

bailara (1976), **bakoitz?** (1683), **balkoi** (1989), **barra** (1554), **barren** (1864), **barrio** (1930), **barruti**, **baso** (1712), **bazter** (1573), **baztermugarri** (1607), **begi?** (1951), **begiraleku** (1989), **behe** (*-be*, 1625 / *-pe* 1574), **beheiti** (1928), **beheko** (1843), **behengo** (1632), **behi?**, **belai?** (*belabi*-, 1831-1845), **belar** (1928), **belatz** (1983, 1467?), **bele** (1989, 1831-1845?), **beltz** (1794-1831), **benta** (1870), **bero** (1989), **beroki** (*beloki*, 1739), **berri** (1427), **beterinario**, **bide** (1427), **bidegurutze**, **bigarren**, **biribil** (1794-1831), **birjin** (1989), **bista**, **bitarte** (1833-1835), **bizkar** (1989, 1864?), **bolaleku** (1574), **borda** (1797-1833), **bost**, **branka?**, **buelta**, **burkaitz**, **burrumba** (*burrunda*-), **buru** (1548), **butroi?**, **buztan**, **buztin** (1569).

1835/1561), **Izan-** / **Izen-** (1467/1595), **Karkulo-**, **Lindo-** (1894), **Morgin-** (1989), **Oa-/Obe-** (1554), **Ollakin** (1707), **Or(r)(e)-** (1538, 1561), **Otxakil-** (1989), **Ozis-** (1574), **Pikal-** (1569), **Uztar-** (1178).

¹²⁸⁰ Hizki xehez idatzitakoak arauturiko terminoak dira eta etzandako idazkeraz ageri direnak, berriz, arautu gabeak. Letrakera ilunagoz adierazten direnak Urumeako zilegimendietako toponimian bildu ditugu.

D

dantza, **deskarga** (1982), **dolare** (*tolare*-, 1861), **dontzeila** (1988).

E

eder (1467), **egur** (1516), **egutera** (1993), **eguzki?** (1983), **eihera?** (*igara*-), **elge?** (*elke*-, 1554), **eliz-** (1951), **elorri** (1573), **elurzulo** (1797-1833), **eluts** (1989), **epel?** (1467), **erdi** (1857), **erdiko** (1799), **ereinotz** (1467), **erle** (1951), **ermita** (1843), **erramu**, **erreka** (1467), **erreten?** (1683), **erribera** (1927), **errio** (1988), **errota** (1427), **eskale?** (1936), **eskola**, **espalda**, **estrata** (1989), **etxabi** (1595), **etxaondo** (1920), **etxe** (1467), **etxeberri** (1797-1833), **etxola** (1951), **euntze** (1683), **ezker** (1855), **ezki?** (1538).

F

fabrika (1864), **faltsu**, **ferra?** (1988), **fin** (1989), **fraide**, **frontoi**.

G

gabirai (*gabiroi*-, 1989), **gain** (1683), **gaitz?** (*-kaitz*, 1780), **gaizto** (1983), **galtzada** (1843), **garagar** (1178), **garai** (1768-1797), **garaiko** (1625), **garate** (1566), **garo?**, **gaztaina**, **gaztainadi** (1794-1831), **gazte?**, **gastelu** (1937), **gerezi**, **gesal?** (1794-1831), **gobada** (*gobara*-, 1989), **goi** (1625), **goialdeko** (1951), **goien** (1932), **goiko** (1855-1857), **goroldio?** (1863), **gorosti** (1516), **gorotz?** (*oroz*-) (1101), **gorri** (1739), **gorroto?** (*borroto*-, 1538), **gozo** (1794-1831), **guardia** (1933), **guren** (1794-1831), **gurutze** (1797).

H

habaila (1923), **habi**, **hagin** (1467), **haitz** (1833-1835, 1554), **haize**, **haltz** (1461), **haltzadi**, **hamahiru** (1920), **handi** (1702), **har(r)(i)bitarte** (1575), **haran** (1794-1831), **arantza?** (1797-1833), **hargin** (1585), **haritz** (1566), **hariztegi**, **harizti** (1989), **harkadi**, **harkaitz** (1898), **harpauso**, **harpe** (*-arbe*) / **harripe** (1516, 1799), **harrataka**, **harri** (1547), **harriurdin** (1843), **harrizabal** (1702), **harro** (1898), **harrobi** (1845-1846), **haurra**, **hazitegi?** (1831-1845), **haztegi?** (1831-1845), **hegazti?** (1989), **hegi** (1898,

1780?), **herrero** (1989), **herri** (1989), **hiru** (1942), **hirumugarri** (1797), **hondar** (1989), **hondo**, **horma** (1712), **hosto** (1868), **hotz?**, **huntz** (1516?), **hurritz** (1409).

I

ibar (1178), **ibi** (1178), **idisko**, **idoi** (1467), **ihar** (1569; 1178?), **ihi?**, **ilar** (1516), **ilun?** (1794-1831), **inestor** (1739), **inestorlekua** / **inestorlurra**, **intxausti** (1951), **intsusadi** (1588), **intxaur** (1739), **intxisu** (1989), **inurri** (*txingurri*) (1920), **ipar** (1843), **ipen-** (1683), **ipinabar**, **irazurdi** (1427), **irin** (1989), **istinga** (1989), **isuri?** (1944), **iturri** (1702), **itxi?** (1928), **itxitura** (1989).

J

jainko (1989), **jaun** (1923), **jentil** (1989), **jentilbaratz** (1926), **jentilen** **kanposantu** (1989), **jentilzulo** (1989), **joko**, **judumahai** (1989).

K

kable (1989), **kalbario** (1797), **kanal**, **kanalzubi**, **kanpanduja** (1794-1831), **kanpo?** (1989), **kanposantu** (1979), **karabela?** (1636), **karlistabide**, **karobi** (1794-1831), **karretero** (1989), **kaskasoil** (1989), **kaskazuri**, **kasko**, **katamotz** (1889), **kate** (1989), **katilu** (1989), **kintal**, **koba** (1683), **kojo**, **kuku** (1855), **kurba** (1989).

L

labe (1989), **lahar** (1548), **lanberri** (1794-1831), **lander** (1467), **langa** (1857), **lapur** (1989), **larrain** (1794-1831), **larrats** (1554), **larre** (1702), **lasto?** (1178), **lats** (1467, 1178?), **legar** (1178), **lehenbiziko**, **lehor** (*-legor*) (1797), **leize** (1989), **lekaio** (1683), **leku** (1794-1831), **lepo** (1780), **lertsun** (1925), **leun?** (1863), **limuri** (1847-1848), **liho-putzu** (1797-1833), **linterna** (1850-1852), **lintzura**, **lizar** (1516), **liztor**, **lohi** (1773), **losa?** (1794-1831), **lote**, **lubaki** (1989), **luberri** (1848-1850), **lur** (1920), **luze** (1702).

M

mahai (*judumahai*), **maingu** (1794-1831), **maizter** (1900), **makur** (1730), **malda** (1860-1862), **malkar** (1797-1833), **malkarpe** (1920), **mando**, **mantal?** (1538), **mantso**

(1897), **markes**, **maskor** (1989), **meatze**, **mehaka** (1683), **mendi** (1611), **mintegi**, **mizpira**, **mizpiradi** (1833-1845), **mo(n)ja** (1920), **motz** (1794-1831), **mozolo?** (1794-1831), **muga** (1178?; 1683), **mugarri** (1628), **muino** (1683), **munto** (1794-183), **murru**, **mutilzahar** (1989), **muxikadi** (1932).

N

nabar (1923), **nafar** (*napar*), **nagi** (1794-1831), **nagusi** (1848), **notizia?** (*notizi-*, 1989).

O

oihan (*oiar-*) (1429), **oin** (1625), **okela?**, **oker**, **okoilu?** (*okolo-*, 1611), **ola** (1516), **olajaun** (1863), **ondo** (1569, 1178?), **osin** (1566), **oskol?** (*orkol-*), **ospel** (1942), **ote** (1956), **otso** (1702), **otxar** (1611), **ozar** (1561).

P

pago (1550; *fago-*, 1427), **palankaleku**, **parada** (1989), **pardina?** (1794-1831), **pareta**, **parte** (1854-1855), **pasadizo**, **pasai** (1920), **patrika** (1898), **pika** (1569), **piku** (1585), **pilotasoro** (1797-1833), **pixa**, **polit** (1843), **portale**, **portilu**, **portu** (1920), **pototxo** (1730), **potro** (1989), **potzolo** (*potxolo*, 1989), **presa** (1936), **pulpitu**, **punta**, **purgatorio** (1797), **puska**, **putre?** (1848-1850), **putzu** (1773).

R

refujio, **rekta** (1989).

S

sagar?, **sagarmin** (1516), **sagasti** (1833-1845), **saihets** (1550), **santsonarri** (1989), **santu** (*santi-*, 1868), **sahats** (*sarats-*, 1467), **sarde** (1989), **saroi** (1683), **sasi** (1569), **sepultura** (1951), **seroretxe** (1989), **soldadu**, **sorgin** (1835-1837), **soro** (1797-1833), **su-egur** (1708), **sutegi?** (1628).

T

tabako-baratza, **taberna** (1989), talaia (1889), **tango?**, **tantai** (1989), **tarte** (1547), **tartiku?** (*tartaka-*, 1920), **teila** (1951), teileria (1628), **toki** (1989), **tontor**, traba (1843), tranpa (1989), **trintxa** (1794-1831), **tronko**, tunel.

Tx

txabola (1870; 1833-1845?), txakur (1989), **txar?** (1797), **txara** (1797-1833), txatxu (1920), **txerritegi** (1797-1833), *txertadi* (1797-1833), **txerta(tu)** (1628), txilardi (1794-1831), tximini? (1989), **tximista** (1843), **txintxo**, **txipi** / **txiki** (1554 / 1743), **txokolate** (1931), txongo? (*txonko-*, 1739), txori.

Tz

-tzar? (1797-1833).

U

ugalde (1937), **ume** (1178), **unai?** (1683, 1554?), **ur** (1178), **urataka**, **urbitarte** (1989), **urde** (1855-1857), **urdin** (1843), urka? (1584), urkamendi, **urki**, (1728), **urkidi** (1799), urre, **ursalto** (1768), usa-belar? (1625), usategi (1569).

X

xanpain (*txanpain-*) (1989).

Z

zabal (1732 / 1857), **zabaldegi?**, zabor? (1854), **zahar** (*zar*, 1554), **zapi** (1989), **zelai** (1739), *zentral*, **zepa** (1989), **zerrenda**, **zerri** (1989), zezen (1989), *zigin-* / *zigun-*? (1529), **zilegi** (1743), **zilegimendi** (1989), **zingira**, **zoko** (1794-1831), zorbide (1797-1833), zorrotz? (1942), zorroztarri (1976), zubi? (1794-1831), zuhaizti (1906), zuhur (*xur-*, 1988), **zulo** (1178), zumadi (1797-1833), zumardi (1831-1845), zumizti (1794-1831), **zuri** / **txuri** (1868, 1427? / 1794-1831), zut(ik)? (1566), **zuzun?** (1932).

Aurreko izen arruntekin batera, pertsona-izen hauek aurkitu ditugu gurean:

Agustin, Andres (1989), **Anton**, **Antoni-**, Antselmo (1989), **Antso** (1794-1831), *Aper?*(*Aparr-*, 1178), Bartolo(me) (1843), *Bentura* (1831-1845), **Dolore** (1989), (*Don*) Fermin (1843), **Eloi** (1989), **Errosario**, **Eugenio** (1989), **Felipe** (1989), **Felix** (1989), *Francesillo* (1569), **Jeronimo** (1936), **Jose Ignazio** (1983), Josepe?, Justo, Karlos, Klaudio (1989), **Lorentzo** (1989), Luis (1989), **Manuel**, **Manuelatxo?**, Maria (1776-1794), Mari(a)mikel(e)- (1928), **Martin** (1989), **Matias** (1989) Ma(r)ti(tx)-? (1942), Mikela (1739), **Modesto** (1989), **Pantxika** (1989), **Patxiku**, *Pepe* (1920), (Poli)karpo, **Santiago** (1797), Teresa, *Txoaniko*, **Xalbador** (1989), Zakarias.

Hona hemen, amaitzeko, aztertu dugun toponimian agertzen diren deiturak:

Agirre (1857), **Aizpuru** (1739), **Arbelaitz**, Atxukarro, Belamendia, Egaña (1833-1845), **Eguzkitza** (1983), Elizalde (1843), Elola (1937), Etxabe (1932), **Gisasola**, Goñi (1989), **Idiakez** (1740), Igerategi (1900), Lasarte (1900), Lazkano (1691), **Legarreta**, Lertxundi, Lopez (1776-1794), Maiz (1847-1848), Matxinbarrena (1945) Mendikoa? (1962), Okendo (1797-1833), **Olaizola** (1773), Orkolaga (1857), Peururena (1983), Sein (1988), **Zabalo** (1595), Zabala? (1920), **Zelaieta** (1857), **Zendoia** (1989).

11. BIBLIOGRAFIA

11.1. Erabilitako bibliografia

Onomastikaren ingurukoa

- AGIRRE, J. J., 1996, *Toponimia de la anteiglesia de Arrigorriaga*, egileak argitaratua, Bilbo.
- AGUD, M., 1962 (1973), “Áreas toponímicas en el País Vasco”, *ASJU* 7, 41-75.
Lehenbiziko aldiz 1962an plazaratu zen, *VII International Congress of Onomastic Sciences*, Firenze, 53-63.
- ALBAIGÉS, J. M., 1998, *Enciclopedia de los topónimos españoles*, Planeta, Bartzelona.
- ÁLVAREZ, E., 2005, “La toponimia de Liébana”, in *La Onomástica en Navarra y su relación con la de España. Actas de las primeras Jornadas de Onomástica (Pamplona 2003)*, J. L. Ramírez Sádaba arg., Nafarroako Unibertsitate Publikoa, Iruñea, 317-336.
- ANDERSSON, L., 1963, “Le suffixe *-ain (-ein)* dans la toponymie pyrénéenne”, *BRSVAP* 19, IV, 315-336.
- 1975, “Comentarios al artículo “Una clave para la Hidronimia Pirenica”, *FLV* 19, 87-88.
- APEZETXEA, P., 2007, “Etxalarko etxeak”, *FLV* 104, 67-140.
- APEZETXEA, P. & SALABERRI, P., 2009, *Etxalarko etxeen izenak*, Caja de Ahorros de Navarra - Etxalarko Udala, Iruñea.
- ARANA, S., 1980 (1930), *Tratado Etimológico de los Apellidos Euskéricos*, in *Obras Completas de Sabino Arana*, Sendoa, Donostia, bigarren argitaraldia, lehen liburukia, 702-809. Aurrenekoz *Pizkundiak* karrikaratu zuen 1930. urtean, Bilbon.
- ARANBERRI, F., 2002, *Ermua-Eitzaga leku-izenak: geure izanaren barrena*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 22, Bilbo.
- ARANTZADI, T., 1905, *La flora forestal en la toponimia euskara*, Imprenta de la Provincia (Gipuzkoako Foru Aldundia), Donostia.

- ARBIZU GABIRONDO, N., 1990, "Toponimia de Iturmendi", *FLV* 56, 261-275.
- ARIN DORRONSORO, J., 1928, "Toponimia del pueblo de Ataun", *AEFOLK* 8, 55-153.
- 1929, "Ataun. Toponimia de carácter religioso", *AEFOLK* 9, 27-60.
- 1970, "Contribución al estudio de la toponimia (Ataun)", *BRSVAP* 26, II-III, 163-204.
- ARRAITZA, E., 1986, "«Ain»-ez bukatzen diren euskal toponimoak", *FLV* 48, 225-250.
- ARTIAGOITIA, X., 2006, "Basque adjectives and the functional structure of the noun phrase", in *Studies in Basque and historical linguistics in memory of R. L. Trask - R. L. Trasken oroitzapenetan ikerketak euskalaritzaz eta hizkuntzalaritza historikoaz*, J. A. Lakarra Andrinua & J. I. Hualde arg., "Julio Urkixo" *Euskal Filologia Mintegiaren Urtekaria* 40, I-II, Euskal Herriko Unibertsitatearen argitalpen zerbitzua, Bilbo, 107-131.
- ARZAMENDI, J., 1985, *Términos Vascos en Documentos Medievales de los ss. XI-XVI*, Euskal Herriko Unibertsitatearen Argitalpen Zerbitzua, Bilbo.
- AZKUE, R.M., 1928, "El artículo y la epéntesis en la toponimia", *Euskera* 9, III, 212-217.
- BÄHR, G., 1931, "De toponimia vasca", *RIEV* 22, 143-145.
- BAÑALES, G. & GORROTXATEGI, M., 2007, *Toponimia Histórica de Barakaldo*, Ediciones de Librería San Antonio, Barakaldo.
- BARANDIARAN, J. M., 1974 (1958), "Toponymes inspirés par la mythologie basque", in *Obras Completas*, La Gran Enciclopedia Vasca, seigarren liburukia, Bilbo, 221-227. Lehenbizikoz 1958an ikusi zuen argia, *Ve Congrès international de toponymie et d'antroponymie*, bigarren liburukia, 65-70.
- 1978d (1951), "Rapports entre la toponymie et l'archéologie au Pays Basque", in *Obras Completas*, La Gran Enciclopedia Vasca, hamairugarren liburukia, Bilbo. Estreinako argitalpena 1951koa da, *III Congrès International de Toponymie*, Louvania.
- BARRENENGOA, F., 1988, *Onomástica de la Tierra de Ayala*, hiru liburuki, Arabako Foru Aldundia, Gasteiz.

- BARRIO, L. Del & TELLABIDE, J. & ZALDUA, L. M., 1989, *Urnieta Udalerriko Toponimia Bilketa*, Aranzadi Zientzia Elkartea & Urnietako Udala, lan argitarabea.
- 1989b, *Hernani Udalerriko Toponimia Bilketa*, Aranzadi Zientzia Elkartea & Hernaniko Udala, lan argitarabea.
- 1989c, *Lasarte-Oria Udalerriko Toponimia Bilketa*, Aranzadi Zientzia Elkartea & Lasarteko Udala, lan argitarabea.
- BELASKO, M., 1996, *Diccionario etimológico de los nombres de los pueblos, villas y ciudades de Navarra. Apellidos Navarros*, Pamiela, Iruñea.
- 2000, *Diccionario etimológico de los nombres de los montes y ríos de Navarra*, Pamiela, Iruñea.
- 2004, “Una visión de la Ribera Navarra a través de su toponimia“, in *Vascuence y Romance: Ebro-garona, un espacio de comunicación*, R. Jimeno Aranguren & J. K. López-Mugartza arg., Nafarroako Gobernua, Iruñea, 55-78.
- BRIGHT, W., 2003, “What is a name? Reflections on Onomastics”, *Language and linguistic* 4, IV, 669-681.
- CAMPIÓN, A. eta beste, 1974 (1915), “Patronimia y toponimia vasca. A los vascos de buena voluntad”, in *Euskalerriaren Alde*, La Gran Enciclopedia Vasca, bosgarren liburukia, Bilbo, 242-247. Lehenbizikoz 1915ean karrikaratua, *Euskalerriaren Alde* 14.
- CARO BAROJA, J., 1990 (1945), *Materiales para una historia de la lengua vasca en su relación con la latina*, Txertoa, Donostia. 1945ean ikusi zuen argia; Salamanca, Salamancako Unibertsitatea.
- 1981, *Sobre la toponimia del Pirineo aragonés*, Diputación Provincial, Institución «Fernando el Católico», Zaragoza.
- 1991, “Toponimia y ecología”, in *Actas de las I jornadas de onomástica, toponimia. Gasteiz, 1986ko apirila*. Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 4, Bilbo, 49-60.
- COMMISSION DE TOPONYMIE DE QUÉBEC, 1986, *Methodologie des Inventaires Toponymiques*, Gouvernement du Québec, Québec.
- CONCEPCIÓN, J., 1992, *Toponimia Lenense. Origen de algunos nombres en torno al Valle de Huerma*, Real Instituto de Estudios Asturianos, Oviedo. 1987an Oviedoko Unibetsitateko Filologia Fakultatean aurkezturiko doktorego tesia.

- COROMINES, J., 1965, *Estudis de Toponimia Catalana*, Barcino, lehen liburukia, Bartzelona.
- 1970, *Estudis de Toponimia Catalana*, Barcino, bigarren liburukia, Bartzelona.
- 1972, “De toponimia vasca y vasco-románica en los Bajos-Pirineos”, *FLV* 12, 299-319.
- 1972b, *Tópica Hispérica*, lehen liburukia, Madril.
- 1973, “Du nouveau sur la toponymie occitane”, *Beiträge zur Namenforschung* 8, 193-308.
- EIBARKO UDALA & EGO IBARRA BATZORDEA., 1995, *Eibarko Hiri Toponimia*, Euskaltzaindia, “Onomasticon vasconiae” bilduma 13, Bilbo.
- ELEIZALDE, L., 1916, *Indicaciones elementales sobre la formación y los usuales componentes de las voces toponímicas vascas*, Eusko Ikaskuntza, Bilbo.
- 1922, “Notas de toponomástica. La caída de vocales iniciales en las voces toponímicas vascas”, *RIEV* 13, 439-444.
- 1922b, “Listas alfabéticas de voces toponomásticas vascas”, *RIEV* 13-26 (1922.-1936. urteen artean) eta *BRSVAP* 19, 20 (1963. eta 1964. urteak).
- ELORTEGI, A., 1992, *Pasaiaiko Toponimia*, Euskaltzaindia, “Onomasticon vasconiae” bilduma 8, Donostia.
- ELOSEGI, J., 1972, “Aralar-mendi ta Aralar inguruko leku-izenak”, *AEFOLK* 24, 103-215.
- 1974, “Lista Topo-Onomástica. Extraída y compuesta de la «Condairra de Iztueta»”, *ASJU* 8, 81-113.
- ELOSEGI ALDASORO, J. I. & GOIKOETXEA GAZPIO, I., 2006, *Tolosako leku izenak*, Tolosako Udala, Tolosa.
- ENBEITA, K., 1974, “Urkabustaizko toki-izenak”, *Euskera* 19, 230-233.
- ERRAZTI IGARTUA, A., 2004, *Zaldutik Zaldibarrera Toponimian barrena*, Eusko Jaurlaritza & Bizkaiko Foru Aldundia & Zaldibarko Udala & BBK & Euskaltzaindia, “Onomasticon vasconiae” bilduma 24, Bilbo.
- ERRIONDO, M., 1988, “Artikutza. Toponimia actual y antecedentes históricos”, *FLV* 51, 119-141.
- ETXEBERRIAL, F., 1988, “Goizuetako toponimia, Artikutzakoa ezik”, *FLV* 51, 77-117
- EUSKALTZAINDIA, 1979, *Euskal Herriko Udalen Izendegia*, Euskaltzaindia, Bilbo.

- 1990, *Nafarroako Herri Izendegia*, Nafarroako Gobernua, Iruñea.
- 1997, “Nafarroako toponimia nagusiaren normalizaziorako irizpideak”, *Euskera* 42, 653-656.
- 2008, *III. Onomastika Jardunaldien agiriak: Lizarra, 1990ko iraila Actas III Jornadas de Onomástica: Estella, septiembre de 1990*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 7, Bilbo.
- FÉNIÉ, B. & FÉNIÉ, J. J., 1992, *Toponymie gasconne*, Luçon, Editions Sud Ouest.
- FURUNDARENA, J. J., 2002, *Hondarribiko Toponimia*, Euskaltzaindia, “Onomasticon vasconiae” bilduma 23, Bilbo.
- GALÉ, P., 2004, “«Lezamako toponimia» lanaren gaineko ekarpen kritikoa”, *Euskera* 49, 709-724.
- 2007, “Toponimia ikerketak”, *FLV* 104, 161-172.
- 2008, “Toponimia ikerketen oinarri teorikoak”, *Euskera* 53, III, 601-612.
- 2008b, “*Bermeoko toponimia* lanaren azterketa kritikoa”, *Euskera* 53, III, 727-807.
- GARATE, J., 1930, “Sufijos locativos”, *RIEV* 21, 442-448.
- 1930b, “Toponimia (Índice toponímico de Bilbao y proximidades)”, *AEFOLK* 10, 1-30.
- 1931, “Interpretación de la toponimia vasca”, *RIEV* 22, 588-601.
- 1974, “Una clave para la Hidronimia Pirenaica”, *FLV* 17, 211-240.
- GARRO, B. M. “Otxolua”, 1956, “Nombres genéricos de río en la toponimia vasca”, *Euskera* 1, 89-98.
- GAVEL, H. & LACOMBE, G., 1934, *Chronique de Toponymie: XII: Pays Basque*, Feret et Fils, Bordel. *Revue des Études Anciennes*-en separata (36, IV, Urria-Abendua).
- GENDRON, S., 2006, *La toponymie de voies romaines et médiévales. Les mots des routes anciennes*, Editions Errance, Paris.
- GOIKOETXEA, I. & LEKUONA, I., 2007, *Oiartzungo toponimia – Toponimia de Oiartzun*, Oiartzungo Udala, “Mugarri” bilduma 14, Oiartzun.
- GONZÁLEZ DE DURANA, J., 1981, “Toponimia pre-latina y latina en la provincia de Vizcaya”, *AEFOLK* 30, 99-109.
- GONZÁLEZ SALAZAR, J.A., 1972, “Vida de relación y toponimia. Bajauri-Obécuri-Urturi”, *AEFOLK* 24, 9-24.

- 1985, *Toponimia menor de Treviño*, Arabako Foru Aldundia, “Cuadernos de Toponimia” bilduma 1, Gasteiz.
 - 1986, *Toponimia menor de la Montaña Alavesa*, Arabako Foru Aldundia, “Cuadernos de Toponimia” bilduma 2, Gasteiz.
 - 1986, *Toponimia menor de la Rioja Alavesa*, Arabako Foru Aldundia, “Cuadernos de Toponimia” bilduma 3, Gasteiz.
 - 1987, *Toponimia menor de Salvatierra*, Arabako Foru Aldundia, “Cuadernos de Toponimia” bilduma 4, Gasteiz.
 - 1988, *Toponimia menor de Vitoria-Gasteiz*, Arabako Foru Aldundia, “Cuadernos de Toponimia” bilduma 5, Gasteiz.
 - 1989, *Toponimia menor de Añana*, Arabako Foru Aldundia, “Cuadernos de Toponimia” bilduma 6, Gasteiz.
- GONZÁLEZ DE VIÑASPRE, R., 2007, “El entorno de la Puebla de Arganzón: notas históricas y lingüísticas”, *Euskera* 52, III, 1143-1156.
- GONZÁLEZ DE VIÑASPRE, R. & URIBARRENA, P., 2005, “Toponimia histórica de Sáseta (Condado de Treviño) I”, *FLV* 98, 145-191.
- 2005b, “Toponimia histórica de Sáseta (Condado de Treviño) II”, *FLV* 99, 365-410.
- GORROTXATEGI NIETO, M., 2003, “Normativización, oficialización y normalización de la toponimia en Euskal Herria”, *Euskera* 48, 627-631.
- 2007, “Camino ‘bide’ en la toponimia vasca”, *FLV* 104, 141-160.
- 2008, “Toponimia ikerketak: prozedura eta urratsak”, *Euskera* 53, III, 663-693.
- GORROTXATEGI NIETO, M. & SALABERRI, P., 1999, “Hiri izendegia: irizpideak eta erabiltzeko arauak (I)”, *Euskera* 44, 583-588.
- 2000, “Toponimia txikia arautzeko irizpideak”, *Euskera* 45, 273-314.
- 2001, *Euskal Izendegia (Ponte Izendegia)*. Eusko Jaurlaritza & Euskaltzaindia, Bilbo.
- GORROTXATEGI NIETO, M. & SUSO OTXOA DE ERIBE, S., 2004, *Getxoko leku izenak*, Getxoko Udala, Getxo.
- GORROTXATEGI TXURRUKA, J., 1984, *Onomástica Indígena de Aquitania*, Euskal Herriko Unibertsitatearen Argitalpen Zerbitzua, Bilbo.
- 1995b, “Basque names”, in *Namenforschung. Name Studies. Les noms propres. Ein internationales Handbuch zur Onomastik. An International Handbook of*

- Onomastics. Manuel international d'onomastique*, E. Eichler & G. Hilty & H. Löffler & H. Steger & L. Zgustak paratu argitaraldia, Berlin - New York, Walter de Gruyter, lehen liburukia, 747-756.
- 2006, “Onomástica vasconica y aquitana: elementos para el conocimiento de la historia antigua de navarra”, in *Navarra en la Antigüedad. Propuesta de Actualización*, J. Andreu, arg., Nafarroako Gobernua, Iruñea, 111-134.
- GROSCLAUDE, M., 1991, *Dictionnaire Toponymique des Comunes du Bearn*, Escóla Gaston Febus, Pau.
- HUBSCHMID, J., 1960, “Toponimia prerromana”, in *Enciclopedia Lingüística Hispánica*, M. Alvar et al. zuzendari, lehen liburukia, 447-493.
- HUDON, H., 1986, *Metodología de Inventarios Toponímicos*, Commission de Toponymie, Quebec.
- IGLESIAS, H., 1997, “Le toponyme Chiberta”, *Bulletin du Musée Basque* 147, 43-64.
- 1998, “Sur quelques similitudes toponymiques galaïco-basques et le problème que posent certaines d’entre elles”, *Lapurdum* 3, 1-28.
- 2000, *Noms de lieux et de personnes à Bayonne, Anglet et Biarritz au XVIIIe siècle*, Elkarlanean, Donostia.
- 2000b, “Miscellanées basco-ibériques”, *Lapurdum* 5, 167-177.
- IÑIGO, A., 1996, *Toponomástica del Valle de Santesteban de Lerín*, Nafarroako Gobernua, Lizarra.
- 2008, “Bera izenaz txosten osagarria”, *Euskera* 53, I, 75-80.
- 2008b, “Euskaltzaindia eta onomastika”, *Euskera* 53, III, 613-632.
- IÑIGO, A. & GALÉ, P., 2005, “Euskal corpus onomastikoa”, *Euskera* 50, I, 49-105.
- IRIGARAI, J., 1975-1982, “Estado actual de la onomástica botánica popular en Navarra”, *FLV* 21-32, 35-36 eta 39.
- IRIGOIEN, A., 1975, *La Colegiata de Cenarruza y sus seles*, RSVAP & Junta de Cultura de Vizcaya, Bilbo. *II Simposio sobre Historia del Señorío de Vizcaya*, separata.
- 1984, *La lengua vasca en relación con la antroponimia y otras cuestiones medievales*, Euskal Herriko Unibertsitatea, Gasteiz. 1983. urtean aurkezturiko doktorego tesiaren laburpena.

- 1986, *En torno a la toponimia vasca y circumpirenaica*, Deustuko Unibertsitatea, Bilbo.
- 1987, *De Re Philologica Linguae Uasconicae II*, Deustuko Unibertsitatea, Bilbo.
- 1990, *De Re Philologica Linguae Uasconicae III*, Deustuko Unibertsitatea, Bilbo.
- 1990b, *Sobre Toponimia del País Vasco Norpirenaico (observaciones en torno a la obra Toponymie basque de Jean-Baptiste Orpustan)*, Deustuko Unibertsitatea, Bilbo.
- 1992, *De Re Philologica Linguae Uasconicae IV*, Deustuko Unibertsitatea, Bilbo.
- 1994, *Studia Anthroponymica et Toponymica*, autoreak argitaratua, Bilbo.
- 1995, *De Re Philologica Linguae Uasconicae V*, Deustuko Unibertsitatea, Bilbo.
- IZAGIRRE, R., 1951, "Historia y toponimia donostiarra. El primer grupo de documentos referentes a San Sebastián de Hernani", in *Homenaje a D. Julio de Urquijo e Ybarra. Estudios Relativos al País Vasco*, BRSVAP aldizkariaren zenbaki berezia, hirugarren liburukia, Donostia, 335-406.
- JAURGAIN, J., 1912, "Toponymie basque", *RIEV* 6, 161-171.
- 1913, "Toponymie basque", *RIEV* 7, 261-273 eta 398-418
- 1914-1917, "Toponymie basque", *RIEV* 8, 51-52 eta 267-281.
- JIMENO ARANGUREN, R., 2005, "La organización crisitiana del espacio a la luz de la hagiotoponimia : el valle de Larraun", in *La Onomástica en Navarra y su relación con la de España. Actas de las primeras Jornadas de Onomástica (Pamplona 2003)*, J. L. Ramírez Sádaba arg., Nafarroako Unibertsitate Publikoa, Iruñea, 53-367.
- JIMENO ARANGUREN R. & LÓPEZ-MUGARTZA, J. K. (arg.), 2004, *Vascuence y Romance: Ebro-garona, un espacio de comunicación*, Nafarroako Gobernua, Iruñea.
- JIMENO JURIO, J. M., 1969, "El euskera en la toponimia de Artajona", *FLV* 3, 371-385.
- 1981, "Cendea de Olza. Toponimia. I, Asiain, Lizasoain, Olza", *FLV* 38, 175-219.
- 1986, "Topónimos navarros con sufijo -ain", *FLV* 48, 251-281.
- 1986b, *Toponimia de la Cuenca de Pamplona. Cendea de Cizur*, Euskaltzaindia, "Onomasticon Vasconiae" bilduma 1, Iruñea.
- 1987, "Presentación del borrador de «Guía para la recogida toponímica del País Vasco»", *Euskera* 32, II, 429-442.

- 1987b, *Toponimia de la Cuenca de Pamplona. Cendea de Galar*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 2, Iruñea.
 - 1989, "Arrizabalaga (Campanas) eta Artederreta (Carrascal)", *FLV* 53, 75-78.
 - 1989b, *Toponimia de la Cuenca de Pamplona. Cendea de Olza*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 3, Iruñea.
 - 1990, *Toponimia de la Cuenca de Pamplona. Cendea de Iza*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 6, Iruñea.
 - 1991, “Recogida de toponimia. Ámbito, fuentes, metodología. La experiencia navarra”, in *Actas de las I jornadas de onomástica, toponimia. Gasteiz, 1986ko apirila*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 4, Bilbo.
 - 1992, *Toponimia de la Cuenca de Pamplona. Cendea de Ansoain*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 9, Iruñea.
 - 2004, *Estudios de toponimia navarra*, Iruñea, Pamiela & Noticias de Navarra.
 - 2006 (1987), *Toponimia navarra IX. Tafalla*, Pamiela, “Obras completas” bilduma 48, Iruñea.
- JIMENO JURIO, J. M. (zuzendari), 1991, *Nafarroa: Toponimia eta Mapagintza*, Nafarroako Gobernuaren Argitalpen Fondoak. Bigarren argitaraldia, Iruñea.
- JIMENO JURIO, J. M. (zuzendari), 1992, *Nafarroako Toponimia eta Mapagintza / Toponimia y Cartografía de Navarra*, Berrogeita hemeretzi liburuki, Nafarroako Gobernua, Iruñea. 1992az geroztik.
- JIMENO JURIO, J. M. & SALABERRI, P., 1992, *Toponimia de la Cuenca de Pamplona. Pamplona / Iruña*, Iruñea, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 12. *Toponimia navarra VIII. Cuenca de Pamplona. Pamplona / Iruña*, “Obras Completas” bilduma 47, Udalbide & Pamiela & Euskara Kultur Elkargoa, Iruñea, 2006.
- 1998, *Artaxoa. Euskal Toponimia*, Altaffaylla Kultur Taldea & Nafarroako Gobernua & Sociedad de Corralizas y Electra de Artajona, Tafalla.
- KNÖRR, E., 1991, “Sobre la recogida y el estudio de la toponimia en Álava: pasado y presente”, in *Actas de las I jornadas de onomástica, toponimia. Gasteiz, 1986ko apirila*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 4, Bilbo, 65- 92.
- KNÖRR, E. & GORROTXATEGI, M. (arg.), 2000, *II. Onomastika Jardunaldien agiriak: Urduña, 1987ko iraila - Actas de las II Jornadas de Onomástica:*

- Orduña, septiembre de 1987*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 17, Bilbo.
- KNÖRR, E. & MARTÍNEZ DE MADINA, E., 2009, *Toponimia de Vitoria - Gasteizko toponimia*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 27-28, Bilbo.
- LAKARRA DE MIGEL, J. M., 1930, “Onomástica vasca del siglo XIII. ”, *RIEV* 21, 247-254.
- 1949, “Tres documentos del siglo XII referentes a Guipúzcoa”, *BRSVAP* 5, I, 421-425.
- LAPUENTE, L., 1975, “Toponimia Amescoana”, *FLV* 21, 393-410.
- LEGARDA, A., 1976, “Uterga, en su catastro de 1854”, *FLV* 24, 419-438.
- LETONA ARRIETA, J., 1979, “Etnografía de Garagarza”, *AEFOLK* 28, 9-64.
- 1980, “Catálogo con situación, de fuentes del término municipal de Mondargón”, *AEFOLK* 29, 5-35.
- LIBANO, A., 1995, *Toponimia Medieval en el País Vasco*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 14. *A* hizkia, Bilbo.
- 1996, *Toponimia Medieval en el País Vasco*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 16, Bilbo. *B-G* hizkiak.
- 1999, *Toponimia Medieval en el País Vasco*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 20, Bilbo. *P-Z* hizkiak.
- LIZUNDIA, J. L., 1989, “Elduain-Elduayen “, *Euskera* 34, 325-326.
- 1991, “Euskal Komunitate Autónomo eta Nafarroan toponimoen ofizialtasun eta seinaleztapenaz legeria eta beronen aplikazioa”, in *Actas de las I jornadas de onomástica, toponimia. Gasteiz, 1986ko apirila*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 4, Bilbo, 223-334.
- 2008, “Legedia, eskumen eta administrazio prozedurak”, *Euskera* 53, III, 655-662.
- LIZUNDIA, J. L. & KNÖRR, E., 1976, “Herri eta herritarren izendegia”, *Euskera* 21, 287-315.
- LOPEZ DE GEREÑU, G., 1989, *Toponimia alavesa seguido de mortuorios y pueblos alaveses*, Euskaltzaindia, “Onomasticon vasconiae” bilduma 5, Bilbo.
- LOPEZ-MUGARTZA, J. C., 2007, “Erronkari era Ansoko toponimiaz zenbait ohar”, *FLV* 105, 219-270.

- 2008, *Erronkari eta Ansoko toponimiaz*, Nafarroako Gobernua – Euskaltzaindia, “Mendaur” bilduma 5, Iruñea.
- LUCHAIRE, A., 1881, “Sur les noms propres basques contenus dans quelques documents pyrénéens des XIe, XIIe et XIIIe siècles”, *Revue de Linguistique et de Philologie Comparée* 14, 150-171.
- 1973 (1879), *Études sur les idiomes pyrénéens de la région française*, Paris. Facsimile erako argitalpena, Slatkine reprints, Geneva.
- MELERO, M. & MUXIKA, M., 1994, “Propuesta para un análisis morfológico y léxico de la toponimia vasca”, *FLV* 67, 439-449.
- MENÉNDEZ PIDAL, R., 1952, *Toponimia Prerrománica Hispánica*, Gredos, “Biblioteca Románica Hispánica (Estudios y Ensayos)” bilduma 9, Madril.
- MITXELENA, K., 1953, *Apellidos Vascos*, Biblioteca Vascongada de los Amigos del País, Donostia. Txertoak 1989an Donostian egindako laugarren argitalpena ere erabili dugu.
- 1954, “De onomástica aquitana”, *Pirineos* 10, 409-455.
- 1971, “Toponimia, léxico y gramática”, *FLV* 3, 241-267.
- 1991, “Hitz eta izenen jatorriaz”, in *Actas de las I jornadas de onomástica, toponimia. Gasteiz, 1986ko apirila*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 4, Bilbo, 25-34.
- MORVAN, M., 1996, “Le racine toponymique pré-celtique *BAR”, *Lapurdum* 1, 11-20
- 2004, *Noms de lieux du Pays Basque et de Gascogne*, Paris, Editions Bonneton.
- MUGURUZA, F., 2008, “Toponimia gizarteratzeko bideak. Erabilera administratioetan”, *Euskera* 53, III, 633-654.
- MUÑAGORRI, M. A., 1991, “Euskal Autonomia-Elkarteko 1:25.000 eskalako maparen toponimia-antolaketa”, in *Actas de las I jornadas de onomástica, toponimia. Gasteiz, 1986ko apirila*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 4, Bilbo, 335-341.
- MUXIKA FRANCO DE MEDINACELI, M., 1996, “Notas de fonética histórica y toponimia.1. Sobre cronología de los cambios fonéticos”, *ASJU* 30, I, 219-238.
- MUXIKA URDANGARIN, L.M., 1987, “Errenteriako toponimoak (Materiale zenbait eta oharrak)”, *Bilduma* 1, 145-191.
- 1988, “Longida-ko toponimoak”, *CEEN* 51, 115-164.

- MUXIKA ULAZIA, N., 1989, "Toponimiaren erabilera praktikoaz", *Jakin* 55, 133-144.
- ORMAETXEA, J. L., 1996, *Arrasateko toponimia*, Euskaltzaindia, "Onomasticon Vasconiae" bilduma 15, Bilbo.
- ORPUSTAN, J. B., 1987, "Lexique et suffixes dans la toponymie basque d'habitat (Domaines ruraux et maisons) du moyen age en labourd Basse-Navarre et Soule", *Euskera* 32: II, 443
- 1990, *Toponymie Basque*, Presses Universitaires de Bordeaux, Bordele.
- 1991, "Arteko kontsonante bat", in *Actas de las I jornadas de onomástica, toponimia. Gasteiz, 1986ko apirila*, Euskaltzaindia, "Onomasticon Vasconiae" bilduma 4, Bilbo, 307-318.
- 1996, "La toponymie basque de Bayone", *Lapurdum* 1, 25-36.
- 2000, "Anthroponomastique médiévale en Pays basque: Prénoms et surnoms en Basse-Navarre et Soule au début du XIVe siècle (1305-1350)", *Lapurdum* 5, 183-222.
- PASTOR, V., 1989, "Toponimia menor de Los Arcos", *FLV* 54, 193-241.
- PAVO, K., 2005, *Antzuolako Toponimia*, Antzuolako Udala & Euskaltzaindia, "Onomasticon vasconiae" bilduma 25, Bilbo.
- PEILLEN, TX., 1991, "Andoze ibarreko leku izen nagusiak eta xeheak", *FLV* 57, 89-105.
- PETERSON, D., 2005, "La onomástica personal en el valle de San Vicente (Burgos) en la Alta Edad Media", in *La Onomástica en Navarra y su relación con la de España. Actas de las primeras Jornadas de Onomástica (Pamplona 2003)*, J. L. Ramírez Sádaba arg., Nafarroako Unibertsitate Publikoa, Iruñea, 219-228.
- PLONÉIS, J.M., 1989, *La Toponymie Celtique*, Édition du Félin, Paris.
- RAMÍREZ, J. L. (arg.), 2005, *La Onomástica en Navarra y su relación con la de España. Actas de las primeras Jornadas de Onomástica (Pamplona 2003)*, Nafarroako Unibertsitate Publikoa, Iruñea.
- RAVIER, X., 1963, "Le suffixe toponymique pyrénéen: -un", *Via Domitia*, (1963), 57-63.
- 1991, "Sur la phénoménologie du nom de lieu", in *Actas de las I jornadas de onomástica, toponimia. Gasteiz, 1986ko apirila*, Euskaltzaindia. "Onomasticon Vasconiae" bilduma 4, Bilbo, 281-289.

- ROHLFS, G., 1952, "Le suffixe préroman -UE, -UY dans la toponymie aragonaise et catalane", Zaragoza, Institución "Fernando el Católico", 129-152.
- 1952b, "Sur une couche preromane dans la toponymie de Gascogne et de l'Espagne du Nord", *Revista de Filología Española* 36, 209-256.
- SAGARDOY, P., 2005, "Revisión y nuevo inventario de la toponimia de Bizkaia (2001-2003)", in *La Onomástica en Navarra y su relación con la de España. Actas de las primeras Jornadas de Onomástica (Pamplona 2003)*, J. L. Ramírez Sádaba arg., Nafarroako Unibertsitate Publikoa, Iruñea, 229-244.
- SAINZ ALBERO, M. I. & SAINZ PEZONAGA, J., 2002, *Toponomástica histórica en Tierraestella y Valdizarbe*, Euskara Kultur Elkargoa, Iruñea.
- SALABERRI, P., 1989, "Nafarroan erabiltzen diren zenbait toki-izenek", *FLV* 53, 55-59.
- 1990, "Izen geografikoen inguruan", *FLV* 55, 65-71.
- 1991, "Do.i atzizkiaren ondorengoak Nafarroan", *FLV* 57, 33-53.
- 1992, "Toponimia, dialektologiaren ikerbide", in *Nazioarteko Dialektologia Biltzarra. Agiriak*, Euskaltzaindia, "Iker" bilduma 7, Bilbo.
- 1993, "Nafarroako zenbait ibar, herri eta auzoren euskarazko izenak", *Euskera* 38, 329-346.
- 1994, *Eslaba Aldeko Euskararen Azterketa Toponimiaren Bidez*, Euskaltzaindia, "Onomasticon Vasconiae" bilduma 11, Bilbo.
- 1997b, "Euskal toponimiaz mintzo (Nafarroakoaz bereziki)", *FLV* 74, 7-39.
- 1999, "*Santu, San, Done* eta ingurukoak", *Euskera* 44, 1169-1175.
- 1999b, "Toponimia nagusia normalizatzeko irizpideak mintzagai", *Huarte de San Juan. Filologia eta hizkuntzaren didaktika*, Nafarroako Unibertsitate Publikoa, Iruñea.
- 1999c, "Toponimia nagusia normalizatzeko irizpideak mintzagai", Bilbo, 1999-IV-04", *Euskera* 44, II, 921-930.
- 2000, "Acerca del sufijo toponímico -ain", *FLV* 83, 113-137.
- 2003, *Euskal Deiturategia: Patronimia*, Udako Euskal Unibertsitatea, Bilbo.
- 2003b, "On hypocoristic formation in Basque", *FLV* 93, 329-336.
- 2004b, *Nafarroa Behereko herrien izenak. Lekukotasunak eta etimologia*, Nafarroako Gobernua, Iruñea.

- 2004c, “Toponimia, Estellerriko euskararen argigarri”, *Euskera* 49, 1127-1136.
- 2005, “Origen y significado de la toponimia de Navarra”, in *La Onomástica en Navarra y su relación con la de España. Actas de las primeras Jornadas de Onomástica (Pamplona 2003)*, J. L. Ramírez Sádaba arg., Nafarroako Unibertsitate Publikoa, Iruñea, 91-128.
- 2005b, “Los trabajos de onomástica en *Fontes Linguae Vasconum*”, *FLV* 100, 607-632.
- 2005c, “Garaziko herri baten izenaz: *Ainhize* vs. *Ainhiza*”, *Euskera* 50, 847-849.
- 2005d, “Ohar batzuk *Deio* izenaren gainean”, *Euskera* 50, 851-855.
- 2006, “Nafarroako euskal oikonimiaz”, in *Studies in Basque and historical linguistics in memory of R. L. Trask - R. L. Trasken oroitzapenetan ikerketak euskalaritzaz eta hizkuntzalaritza historikoaz*, J. A. Lakarra Andrinua & J. I. Hualde arg., “*Julio Urkixo*” *Euskal Filologia Mintegiaren Urtekaria* 40, I-II, Euskal Herriko Unibertsitatearen argitalpen zerbitzua, Bilbo, 871-893.
- 2007, “Sobre algunas etimologías vascas en la obra de Coromines”, in *Studia in Honorem Joan Coromines*, Pagés, Lleida.
- 2007b, “Hondarribia / Fuenterrabía. Toponimo(ar)en gainean”, *Euskera* 52, I, 387-390.
- 2007c, “Nafarroako herri izenen bukaerako txistukaria eta toponimoen arautzea”, *Euskera* 52, I, 391-394.
- 2007d, “En torno a la forma vasca del topónimo mayor Larraona, (Ameskoa)”, *Euskera* 52, I, 395-401.
- 2007e, “Acerca del nombre eusquérico de Lumbier”, *Euskera* 52, III, 1167-1172.
- 2007f, “Ohar batzuk <<Urgull, Urkullu, Urkulu, Urkillo, Urkilla>> leku izenen inguruan”, *FLV* 106, 475-482.
- 2008, “*Satznamen* direlakoan inguruan. Erlatibozko perpausetan jatorri duten toponimoak aztergai”, in *Gramática jaïetan. Patxi Goenagaren omenez*, Artiagaoitia, X. & Lakarra Andrinua, J. A. arg., “*Julio Urkixo*” *Euskal Filologia Mintegiaren Urtekaria* 40, I-II, Euskal Herriko Unibertsitatearen argitalpen zerbitzua, Bilbo, 725-742.
- 2008b, “Sobre el topónimo mayor *Zúñiga*”, *Euskera* 53, III, 715-720.

- 2008c, “En torno al origen y denominación vasca de *Juslapeña*”, *Euskera* 53, III, 721-726.
- 2009, *Izen ttipiak euskaraz*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 26, Bilbo.
- SALABERRI, P. & EUSKALTZAINDIA, 1997, “Nafarroako toponimia nagusiaren normalizaziorako irizpideak”, *Euskera* 42, III, 653-666.
- SAN MARTIN, J., 1974, “*Usa* leku-izena eta beronen esanahia”, *Euskera* 19, 267-275.
- 1991, “Introducción a la toponomástica guipuzcoana. Gipuzkoar toponomastikarako sarrera”, in *Actas de las I jornadas de onomástica, toponimia. Gasteiz, 1986ko apirila*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 4, Bilbo, 249-277.
- 2000, *Eibar eta Elgetako toponomastika - Toponomástica de Eibar y Elgeta*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 21, Bilbo.
- SÁNCHEZ, M. N., 1985, *El Habla y la Toponimia de La Puebla de Arganzón y el Condado de Treviño*, Arabako Foru Aldundia, Gasteiz.
- SATRUSTEGI, J. M., 1966, “Las casas de Valcarlos”, *AEFOLK* 21, 13-34.
- 1970, “Notas al libro de cuentas de Valcarlos”, *FLV* 4, 95-134.
- 1970b, “Toponimia de Valcarlos”, *AEFOLK* 23, 129-158.
- 1996, “Goizuetako udal ordenantzak”, *FLV* 72, 297-315.
- 1990, “Planteamiento general de la etnografía de Urbasa”, in *Los grupos humanos en la prehistoria de Encía-Urbasa*, ZZ. AA., Eusko Ikaskuntza, Donostia, 55-70.
- SÉGUY, J., 1949, “Le suffixe toponymique -os en Aquitaine”, in *Mémoires du Troisième Congrès International de Toponymie*, bigarren liburukia, Brusela, 218-222.
- 1950, “Toponymes du versant nord des Pyrénées d'origine botanique”, in *I Congreso Internacional de Estudios Pirenaicos*, Zaragoza.
- SEGUROLA, I., 1987, “Notas de toponimia Amescoana”, *ASJU* 21, I, 265-275.
- TELLABIDE, J., 1995, *Donostiako Toponimi Erregistroa*, Donostiako Udala. 1989. urtean Aranzadi Zientzia Elkarteko L. del Barriorekin egindako *Donostia udalerriko toponimia bilketa* lanaren argitalpen osatua.
- TERRADO, J., 1999, *Metodología de la Investigación en Toponimia*, autoreak karrikatua, Zaragoza.

- 2005, “Interpretaciones de la historia de Cataluña a la luz de la ciencia onomástica”, in *La Onomástica en Navarra y su relación con la de España. Actas de las primeras Jornadas de Onomástica (Pamplona 2003)*, J. L. Ramírez Sádaba arg., Nafarroako Unibertsitate Publikoa, Iruñea, 129-148.
- TRAPERO, M., 1995, *Para una Teoría Lingüística de la Toponimia. Estudios de Toponimia Canaria*, Servicio de Publicaciones de la Universidad de Las Palmas de Gran Canaria, “Monografías” bilduma, *Lingüística y Filología* saila 3.
- UGARTE, J. L., 1998, *Urretxu eta Zumarragako Toponimia*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 18, Bilbo.
- 2004, “Monumentu megalitikoak eta toponimia”, *Munibe* 56, 105-111.
- UHLENBECK, C. C., 1909, “Suffixes de Basque servant à la Derivation des Mots”, *RIEV* 3, 1-16.
- URANGA, J. J., 1983, “Notas sobre topónimos navarros medievales”, *CEEN* 41-42, 39-96.
- URTASUN, B., 1971, “Toponimia de Oroz-Betelu”, *FLV* 9, 333-347.
- USABIAGA, A., 1990, “Andoaingo Toponimiaz”, *Leizaur* 1, 175-215.
- 1993, *Andoaingo Toponimia*, Euskaltzaindia. “Onomasticon Vasconiae” bilduma 10, Bilbo.
- VIEJO, X., 1992, *Entamos D’Onomástica Asturiana*, Servicio de Publicaciones del Principáu d’Asturies, “Documentos” bilduma 8, Oviedo.
- VINSON, J., 1909, “Importance des noms topographiques, lieux-dits, etc., pour l’étude de la langue basque”, *RIEV* 3, 349-356.
- 1912, “Toponymie basque”, *RIEV* 6, 405-411.
- WHYNN-HAMMOND, C., 1992, *Tracing the History of Place Names*, Berkshire Countryside books.
- ZIERBIDE, R., 1976, “Toponimia del Becerro antiguo de Leire (siglos XII-XIII)”, *FLV* 23, 237-283.
- 1977, “Índice completo de los topónimos citados en el Becerro Antiguo de Leire-II”, *FLV* 25, 117-152.
- 1977b, “Índice completo de los topónimos citados en el Becerro Antiguo de Leire-III”, *FLV* 26, 281-310.
- 1980, “Toponimia navarra: historia y lengua”, *FLV* 34, 87-105.

- 1981, “Consideraciones en torno a la toponimia de Roncesvalles”, *ASJU* 15, 273-287.
- 1991, “Notas de toponimia comparada”, in *Actas de las I jornadas de onomástica, toponimia. Gasteiz, 1986ko apirila*, Euskaltzaindia, “Onomasticon Vasconiae” bilduma 4, Bilbo, 109-148.
- 1996, “Leire: onomástica del becerro antiguo. Consideraciones”, *FLV* 71, 119-133.
- ZIERBIDE, R. & HERRERO, GR., 1985, “Toponimia de la comarca de la Oliva (I)”, *CEEN* 46, 5-86.
- 1986, “Toponimia de la comarca de la Oliva (II)”, *CEEN* 47, 91-164.
- ZZ. AA., 1990, *Los grupos humanos en la prehistoria de Encía-Urbasa*, Eusko Ikaskuntza, Donostia.

Euskararen ingurukoa

- AGUD, M. & TOVAR, A., 1989, *Diccionario Etimológico Vasco*. “Julio Urkixo” Euskal Filologia Mintegiaren Urtekariaren gehigarriak, Gipuzkoako Foru Aldundia, Donostia. 1989az geroztik.
- AZKARATE, M., 1990, *Hitz Elkartuak Euskaraz*, Deustuko Unibertsitatea, Donostia.
- AZKUE, R.M., 1923, *Morfología Vasca*, in *Euskera* 4, I-IV. 1982 urteko facsimile erako berrargitalpena erabili dugu lanerako; Euskaltzaindia & Sendoa, Bilbo.
- 1984 (1905), *Diccionario Vasco-Español-Francés*, Euskaltzaindia, Bilbo. Lehenengoz 1905. urtean atera zen.
- BOZAS URRUTIA, R. C., 1963-64, “Contribución al diccionario vasco (Palabras de Arano)”, *Euskera* 8-9, 213-221.
- CAMINO, I., 1997, *Aezkoako Euskararen Azterketa Dialektologikoa*, Nafarroako Gobernuaren Hezkuntza eta Kultura Departamentua, Iruñea.
- 2000, “Abiaburu bat Donostiako euskera aztertzeke”, in Zuazo, K. (arg.), *Dialektologia gaiak*, Euskal Herriko Unibertsitatea & Arabako Foru Aldundia, Gasteiz, 53-82.
- 2003, “Hego-nafarreraren egituraz”, *FLV* 94, 427-468.
- 2004, *Hego-nafarrera*, Nafarroako Gobernua, Iruñea.
- 2004b, “Nafarroa beheko euskara”, *FLV* 97, 445-486.

- 2005, “Arakilgo euskara: kokagunearen auzia eta datuen fidagarritasuna”, *FLV* 99, 265-286.
- 2006, “Irañeta eta Arakilgo mintzoaren gurpilean”, *FLV* 2006, 55-68.
- CARRIÓN, I., 1985, "Una carta de 1726 escrita en euskera procedente del Archivo Municipal de Hernani", *BRSVAP* 41, I-II, 372-374.
- COROMINES, J., 1976 (1954), *Diccionario Crítico Etimológico de la Lengua Castellana*, lau liburuki, Gredos, Madril.
- ELHUYAR, 1994, *Euskal Hiztegi Modernoa*, Elkar, Donostia.
- ETXAIDE, A., 1984, *Erizkizundi Irukoitza*, Bilbo, Euskaltzaindia, “Iker” bilduma 3.
- ETXEBARRIA, J. M., 1995, *Gorbeia inguruko Etno-Ipuin eta Esaundak*, Labayru Ikastegia & Bilbao Bizkaia Kutxa, Bilbo.
- EUSKALTZAINDIA, 1993, *Euskal gramatika laburra: perpaus bakuna*, Euskaltzaindia, Bilbo.
- GAMINDE, I., 1996, “Azentu bariazioa Gipuzkoan”, *FLV* 73, 361-385.
- GORROTXATEGI, J., 1995, “Los Pirineos entre Galia e Hispania: las lenguas”, *Veleia* 12, 181-234.
- 2002, “Las lenguas de los Pirineos en la antigüedad”, in *Els substrats de la llengua catalana: una visió actual*, Societat Catalana de Llengua i Literatura, “Treballs de la Societat Catalana de Llengua i Literatura” bilduma 1, Bartzelona, 75-102.
- 2004, “Las raíces lingüísticas de Navarra”, in *Vascuence y Romance: Ebro-garona, un espacio de comunicación*, R. Jimeno Aranguren & J. K. López-Mugartza arg., Nafarroako Gobernua, Iruñea, 105-122.
- GORROTXATEGI, J. & LAKARRA, J. A., 1995, “Nuevas aportaciones a la reconstrucción del protovasco”, in *La Hispania Prerromana*, F. Villar & J. d’Encarnaçao prestatu argitalpena, Salamancako Unibertsitatea, 101-145.
- 2001, “Comparación lingüística, filología y reconstrucción del protovasco”, in *Religión, Lengua y Cultura prerromanas de Hispania*, Salamancako Unibertsitatea, 407-438.
- IGARTUA, I., 2006, “Del origen de la aspiración como elemento morfofonológico en vasco”, in *Studies in Basque and historical linguistics in memory of R. L. Trask - R. L. Trasken oroitzapenetan ikerketak euskalaritzaz eta hizkuntzalaritza historikoaz*, J. A. Lakarra Andrinua & J. I. Hualde arg., “Julio Urkixo” Euskal

- Filologia Mintegiaren Urtekaria* 40, I-II, Euskal Herriko Unibertsitatearen argitalpen zerbitzua, Bilbo, 519-529.
- IRIZAR, P., 1984, *Contribución a la Dialectología de la Lengua Vasca*, bi liburuki, Ediciones de la Caja de Ahorros Provincial de Guipúzcoa, Donostia.
- KAMINO, P. & SALABERRI, P., 2007, *Luzaidoko Euskararen Hiztegia*, Nafarroako Gobernua – Euskaltzaindia, “Mendaur” bilduma 3, Iruñea.
- LAKARRA DE MIGEL, J. M., 1957, *Vasconia medieval. Historia y filología*, Gipuzkoako Foru Aldundia, Donostia.
- 1965, *Colección diplomática de Irache*, Instituto de Estudios Pirenaicos, lehenbiziko liburukia (958-1222), Zaragoza.
- LAKARRA ANDRINUA J. A., 2006, “Notas sobre iniciales, cambio tipológico y prehistoria del verbo vasco”, in *Studies in Basque and historical linguistics in memory of R. L. Trask - R. L. Trasken oroitzapenetan ikerketak euskalaritzaz eta hizkuntzalaritza historikoaz*, J. A. Lakarra Andrinua & J. I. Hualde arg., “Julio Urkixo” *Euskal Filologia Mintegiaren Urtekaria* 40, I-II, Euskal Herriko Unibertsitatearen argitalpen zerbitzua, Bilbo, 561-621.
- 2008, “Aitzin euskara”, Euskaltzaindiaren 16. Biltzarrean (*Pirinioetako hizkuntzak: lehena eta oraina*) irakurritako txostena, Iruñea.
- LAKARRA ANDRINUA, J. A. & HUALDE, J. I. (arg.), 2006, *Studies in Basque and historical linguistics in memory of R. L. Trask - R. L. Trasken oroitzapenetan ikerketak euskalaritzaz eta hizkuntzalaritza historikoaz*, “Julio Urkixo” *Euskal Filologia Mintegiaren Urtekaria* 40, I-II, Euskal Herriko Unibertsitatearen argitalpen zerbitzua, Bilbo.
- LAKOIZKETA, J. M., 1994 (1888), *Diccionario de los Nombres Eúskaros de las Plantas*, Nafarroako Gobernua, facsimile erako argitalpena, Iruñea.
- LHANDE, P., 1926, *Dictionnaire Basque-Français*, Gabriel Beauchense, Paris.
- MANTEROLA, J., 2006, “-a euskal artikulu definituaren gainean zenbait ohar”, in *Studies in Basque and historical linguistics in memory of R. L. Trask - R. L. Trasken oroitzapenetan ikerketak euskalaritzaz eta hizkuntzalaritza historikoaz*, J. A. Lakarra Andrinua & J. I. Hualde arg., “Julio Urkixo” *Euskal Filologia Mintegiaren Urtekaria* 40, I-II, Euskal Herriko Unibertsitatearen argitalpen zerbitzua, Bilbo, 651-675.

- MARTÍNEZ, M., 2006, "Adjektiboa aitzin-euskaraz", in *Studies in Basque and historical linguistics in memory of R. L. Trask - R. L. Trasken oroitzapenetan ikerketak euskalaritzaz eta hizkuntzalaritza historikoaz*, J. A. Lakarra Andrinua & J. I. Hualde arg., "Julio Urkixo" Euskal Filologia Mintegiaren Urtekaria 40, I-II, Euskal Herriko Unibertsitatearen argitalpen zerbitzua, Bilbo, 687-721.
- MITXELENA, K., 1950) "En torno a algunos aspectos del habla de Rentería (Guipúzcoa)", *BRSVAP* 6, 89-94.
- 1957, "Las antiguas consonantes vascas", in *Miscelanea Homenaje a André Martinet*, Catalán D., lehen liburukia, La laguna, 113-157.
- 1964, *Textos Arcaicos Vascos*, Minotauro, Madril.
- 1964b, *Sobre el pasado de la lengua vasca*, Auñamendi, "Auñamendi" bilduma, Donostia.
- 1969, "Notas lingüísticas a «Colección Diplomática de Irache»", *FLV* 1, 1-59.
- 1977, *La lengua vasca*, Leopoldo Zugaza, Durango.
- 1981, "Lengua común y dialectos vascos", *ASJU* 15, 291-313.
- 1985 (1961), *Fonética Histórica Vasca*, "Julio Urkixo" Euskal Filologia Mintegiaren Gehigarriak IV, Gipuzkoako Foru Aldundia, hirugarren argitaraldia, Donostia. 1960ean ikusi zuen argia aurreneko aldiz.
- 1985c, *Lengua e Historia*, Paraninfo, Madril.
- 1987, *Palabras y Textos*, Euskal Herriko Unibertsitatea, Leioa.
- 1987b, *Orotariko Euskal Hiztegia*, Desclée De Brouwer & Mensajero, Bilbo, 1987-2005.
- MOLINER, M., 1994, *Diccionario de Uso del Español*, Gredos, Madril.
- MURUGARREN, L., 1972, "Un testimonio en Euskera (Hernani 1777)", *BRSVAP* 28, II-III, 378-380.
- MUXIKA BERRONDO, P., 1907, "Observaciones sobre la ley de afinidad de las vocales en los sub-dialectos septentrional y meridional de Guipúzcoa", *RIEV* 1, 56-58.
- 1981, *Diccionario Vasco-Castellano*, Mensajero, Bilbo.
- MUXIKA URDANGARIN, L. M., 1982, *Latina eta Erromanikoaren Eragina Euskarán. Euskal lexikoaren azterketa bideetan*, Sendoa, Donostia.

- OLANO, M., 1998, *Areso eta Leitzako hizkerak*, Nafarroako Gobernuko Hizkuntza Politikarako Zuzendaritza Nagusia, Iruñea.
- OÑEDERRA, M. L., 1990, *Euskal Fonologia: Palatalizazioa*, Euskal Herriko Unibertsitatearen Argitalpen Zerbitzua, Leioa.
- 2004, *Fonetika fonologia hitzez hitz*, Euskal Herriko Unibertsitatearen Argitalpen Zerbitzua, Leioa.
- ORMAETXEA, J. L., 2006, *Aramaioko Euskara (Azterketa Dialektologikoa)*, Euskal Herriko Unibertsitatea, Bilbo.
- 2006b, “Aramaioko hizkera”, *FLV* 101, 5-42.
- PERURENA, P., 1995, *Zurian Zurika*, Elkar, Donostia.
- 1996, "Bordariak ez dira hain aspaldikoak", apirilaren hamabiko *El Diario Vasco* egunkarian argitaratua.
- 2007, *Dakiguna ikasten*, Alberdania, Irun.
- RIJK, R. de, 1981, "Euskal morfologiaren zenbait gorabehera", in *Euskal linguistika eta literatura: bide berriak*, Deustuko Unibertsitateko argitalpenak, Bilbo, 83-101.
- RUIZ DE URRESTARAZU, M. M., 2008, “*Acer* espezieen euskal izenak”, *Euskera* 53, II, 397-404.
- 2008b, “*Quercus* espezieen euskal izenak”, *Euskera* 53, II, 405-410.
- SAINZ, J., 2004, “Léxico euskérico residual en el habla de Navarra”, in *Vascuence y Romance: Ebro-garona, un espacio de comunicación*, R. Jimeno Aranguren & J. K. López-Mugartza arg., Nafarroako Gobernua, Iruñea.
- SALABERRI, P., 1998, “Arabako mugako nafar euskaraz”, in *Nafarroako hizkerak. Nafarroako Euskal Dialektologiako Jardunaldietako Agiriak*, I. Camino arg., Udako Euskal Unibertsitatea, Bilbo.
- 2004) “Sobre la frontera lingüística vasco-romance en la zona de Ujué”, in *Vascuence y Romance: Ebro-garona, un espacio de comunicación*, R. Jimeno Aranguren & J. K. Lopez-Mugartza arg., Nafarroako Gobernua, Iruñea, 95-104.
- SARASOLA, I., 1996, *Euskal Hiztegia*, Kutxa Fundazioa, Donostia.
- ZIERBIDE, R., 2005, “El nombre de los navarros”, in *La Onomástica en Navarra y su relación con la de España. Actas de las primeras Jornadas de Onomástica (Pamplona 2003)*, J. L. Ramírez Sádaba arg., Nafarroako Unibertsitate Publikoa, Iruñea, 15-33.

- ZUAZO, K., 1997, "Oiartzungo hizkeraren kokagunea", *FLV* 76, 397-425.
- 1998, "Nafarroako euskal hizkerak", in *Nafarroako hizkerak*, I. Camino arg., Udako Euskal Unibertsitatea, Bilbo. Iruñean, 1997an ospatutako Nafarroako Euskal Dialektologiako Jardunaldietako agiriak biltzen ditu.
- 1998b, "Euskalkiak gaur", *FL V* 78, 191-233.
- 2003, *Euskalkiak, herriaren lekukoak*, Elkar, Donostia.
- 2008, *Euskalkiak. Euskararen dialektoak*, Elkar, Donostia.
- ZUBIRI, J. J., & PERURENA, P., 1998, *Goizueta eta Aranoko hizkerak*, Nafarroako Gobernuaren Hezkuntza eta Kultura Departamentua, Iruñea.

Historiaren eta etnografiaren ingurukoa (batez ere)

- AGIRRE, A., 1988, *Tratado de Molinología*, Eusko Ikaskuntza, Donostia.
- 1992) "Ermitas de Hernani", *Hernani* 1, 12-14.
- AIERBE, M. R., 1982, "Ordenanzas Municipales de Hernani", *BRSVAP* 38, 257-282.
- 1986-87, "Sobre el hábitat pastoril y la pasturación de ganado en el valle del Urumea (Guipúzcoa)", *Acta historica et archaeologica mediaevalia* 7-8, 311-320.
- 1995, *Documentación medieval del Archivo Municipal de Legazpia (1290-1495)*, Eusko Ikaskuntza, "Fuentes documentales medievales del País Vasco" bilduma 60, Donostia.
- ALBERDI, M. A., 1978, "Etnografía de Gorocica", *AEFOLK* 27, 11-97.
- ALKAIN, I. & ZABALA, A., 1970, *Alkain aita-semeak*, Auspoa, Tolosa.
- ALTUNA, J., 1992, "Dataciones de radiocarbono para el Perigordense superior del País Vasco", *Munibe* 44, 31-32.
- 1993, "Informe de la sección de Arqueología Prehistórica", *Aranzadiana* 114, 31-43.
- ALTUNA, J. et al., 1982, "Carta Arqueológica de Guipúzcoa", in *Munibe* 34, I-III liburukiak. 1: 25.000 eskalako mapaz.
- 1990, *Gipuzkoako Karta Arkeologikoa*, Donostia, Aranzadi Zientzi Elkarteak, *Munibe* aldizkariaren zazpigarren gehigarria. 1: 10.000 eskalako mapaz.
- AMUATEGUI, T., 1976, *Urnieta*, Caja de Ahorros Municipal de San Sebastián, Donostia.
- 1998, *Urnietako etxe eta baserriak*, Urnietako Udala, Urnieta.

- ANDREU, J. (arg.), 2006, *Navarra en la Antigüedad. Propuesta de Actualización*, Nafarroako Gobernua, Iruñea.
- ARAGON, A., 2001, *El bosque guipuzcoano en la Edad Moderna: Aprovechamiento, ordenamiento legal y conflictividad*, Aranzadi Zientzi Elkarte, Donostia.
- ARANTZADI, T., 1915, "Cromlechs en Guipúzcoa. Mairu-baratzak en Oyarzun", *Euskalerriaren Alde* 5, 707-714.
- ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA, 1986, *Estudio de la recuperación biológica del Río Urumea*, lan argitaragabea, Donostia.
- 1989, *Artikutzako gidaliburu ekologikoa*, Donostiako Udala, Donostia.
- 1990, *Astigarragako gidaliburua*, Astigarragako Udala, Astigarraga.
- ARIN DORRONSORO, J., 1958, "Notas acerca del pastoreo tradicional de Ataun", *AEFOLK* 16, 77-124.
- ARRIBAS, J. L., 1990, "El Magdalenense Superior / Final en el País Vasco", *Munibe* 42, 55-63.
- ATAURI et al., 1951, "Exploración de tres dólmenes de la estación dolménica de Igoín-Akola (Guipúzcoa)", *Munibe* 3, 1-56.
- BARANDIARAN, J. M., 1928, "Barrios de Sasiola, Astigarribia, Olaz, Mixoa y Galdia (Deva-Motrico)", *AEFOLK* 8, 7-33.
- 1961, "Bosquejo etnográfico de Sara", *AEFOLK* 18, 107-180.
- 1962, "Bosquejo etnográfico de Sara, III (continuación)", *AEFOLK* 19, 47-124.
- 1972, *Diccionario Ilustrado de Mitología Vasca*, in *Obras Completas*, La Gran Enciclopedia Vasca, lehen liburukia, Bilbo.
- 1973, "Eusko Folklore", in *Obras Completas*, La Gran Enciclopedia Vasca, bigarren liburukia, Bilbo. *Anuario de Eusko Folklore* aldizkarian, 1921-1946, 1947-1953 eta 1954-1972 urteetan argitaratutako orriak.
- 1975 (1921), "Exploración de ocho dólmenes de Altzania", in *Obras Completas*, La Gran Enciclopedia Vasca, zortzigarren liburukia, Bilbo, Estreinakoz 1921. urtean plazaratua; J. M. Barandiaran et al., Gipuzkoako Foru Aldundia, Donostia.
- 1975b (1924), "Exploración de ocho dólmenes de la sierra de Aralar", in *Obras Completas*, La Gran Enciclopedia Vasca, zortzigarren liburukia, Bilbo. 1924. urtean karrikaratua.

- 1975c (1920), "Exploración de siete dólmenes en la sierra de Ataun-Burunda", in *Obras Completas*, La Gran Enciclopedia Vasca, zazpigarren liburukia, Bilbo. 1920an argitaratua.
 - 1975d (1923), "Exploración de cuatro dólmenes de Belabieta", in *Obras Completas*, La Gran Enciclopedia Vasca, zortzigarren liburukia, Bilbo. Lehen argitaraldia 1923koa da; J. M. Barandiaran et al., Donostia, Gipuzkoako Foru Aldundia.
 - 1976 (1926), "Estaciones megalíticas de Navarra", in *Obras Completas*, Bilbo, La Gran Enciclopedia Vasca, hamargarren liburukia, Bilbo. Lehenbizko aldiz 1926. urtean argitaratua; *Revista Internacional de Estudios Vascos* 17, 358-368.
 - 1976b (1928), "Nueva estación prehistórica en Guipúzcoa. Los dólmenes de Landarbaso", in *Obras Completas*, La Gran Enciclopedia Vasca, hamargarren liburukia, Bilbo. Aurrenekoz 1928an plazaratua; *Anuario de Eusko Folklore* 8 (1. aldia), 153-156.
 - 1978 (1949), "Contribución al estudio de los cromlechs pirenaicos", in *Obras Completas*, La Gran Enciclopedia Vasca, hamabigarren liburukia, Bilbo. 1949an ikusi zuen argia; *Homenaje a D. Julio Urquijo*, BRSVAP 1, I.
 - 1978b (1952), "Crónica de prehistoria. Prospecciones en las regiones de Baigorri, de Mendive, de Lecumberri y de Alzay. Cromlechs y dólmenes de Iraty y de Bagargi. Dolmen de *Xuberaxainharri*. Cueva de *Mikelauen-zilo*", in *Obras Completas*, La Gran Enciclopedia Vasca, hamahirugarren liburukia, Bilbo. Lehenegoz 1952an atera zen; *Eusko Jakintza* 6, 154-161.
 - 1978c (1953), "El hombre prehistórico en el País Vasco", in *Obras Completas*. La Gran Enciclopedia Vasca, hamahirugarren liburukia, Bilbo. Editorial Vasca Ekin-ek Buenos Airesen argitaratu zuen lehenbizko aldiz 1953. urtean.
 - 1982, "Guía de iniciación a las investigaciones etnográficas" in *Euskaldunak*, Etor, laugarren liburukia, Donostia.
- BARRENA, E., 1989, *La Formación Histórica de Guipuzcoa. Transformaciones en la organización social de un territorio cantábrico durante la época altomedieval*, Deustuko Unibertsitatea, "Cuadernos Universitarios (E.U.T.G- Mundaiz)" bilduma, Donostia.
- CAMINO, J. A., 1963, *Historia de San Sebastián*, Donostiako Udala, Donostia.

- CAMPIÓN, A., 1985 (1892), *Datos Históricos de Navarra*, in *Obras Completas de Arturo Campión*, Mintzoa, hamalagarren liburukia, Iruñea. 1892. urtean *Euskal-Erria* 27-n karrikaratua.
- CARO BAROJA, J. (zuzendari), 1980, *Historia General del País Vasco*, La Gran Enciclopedia Vasca & Luis Haranburu, hirugarren liburukia, Bilbo.
- CAVA, A., 1990, "El Neolítico en el País Vasco", *Munibe* 42, 97-106.
- CRESPO, M. A. & CRUZ, J. R. & GÓMEZ, J. M., 1991, *Colección Documental del Archivo Municipal de Rentería I*, Eusko Ikaskuntza, "Fuentes Documentales Medievales del País Vasco" bilduma 32, Donostia.
- 1997, *Colección Documental del Archivo Municipal de Rentería II (1470-1500)*, Eusko Ikaskuntza, "Fuentes Documentales Medievales del País Vasco" bilduma 72, Donostia.
- DEL BARRIO, L. del, 1979, "Nuevos monumentos megalíticos en Guipúzcoa", *Munibe* 31, 260.
- DIARIO VASCO, EL, 1992, "1882", urtarrilaren bosteko *El Diario Vasco* egunkarian berrargitaratua. Lehenbizikoz 1882ko urtarrileko *El Urumea*-n plazaratua. Izenik gabea.
- DÍEZ, L. M., 1983, *Ferrerías de en Hernani en el siglo XVI*, lan argitaragabea. Guk Hernaniko Udal Artxiboan dagoen alea erabili dugu.
- 1983b, *Ferrerías en Guipúzcoa (Siglos XIV-XVI)*, bi liburuki, Haranburu-Editor, Donostia. Aurreneko liburukiak *Historia* izenburua du eta bigarrenak *Fuentes e Instituciones*. Bartzelonako Unibertsitatean 1981ean aurkezturiko doktorego tesia.
- 1997, *Ferrerías en Guipúzcoa. Aspectos socio-económicos, laborales y fiscales (Siglos XIV-XVI)*, M. R. Aierbek paratu argitaraldia, Instituto Dr. Camino de Historia Donostiarra & Kutxa Fundazioa, Donostia.
- ESTEBAN, M., 1990, *El País Vasco Atlántico en Época Romana*, Deustuko Unibertsitatea, "Cuadernos Universitarios (E.U.T.G- Mundaiz)" bilduma, Donostia.
- EUSKO IKASKUNTZA (arg.), 1982, *El Fuero de San Sebastián y su época*. Eusko Ikaskuntza, Donostia. 1981. urteko urtarrilaren 19tik-23ra burututako kongresuaren aktak biltzen ditu.

- GARIBAI, E., 1628, *Compendio Historial de los Cuarenta Libros*, Bartzelona. bigarren argitaraldia. 1559-1566 bitartean idatzia, 1571. urtean ikusi zuen argia lehenengoz. Guk Gerardo Unak, Leioan, 1988an moldaturiko edizioaren erreprodukzioa erabili dugu. Deustuko Unibertsitatearen Donostiako Egoitzako Liburutegia.
- GARMENDIA, J., 1976, *De Etnografía Vasca (cuatro ensayos)*, Ediciones de la Caja de Ahorros Provincial de Guipúzcoa, "Documento" bilduma, Donostia.
- 1989, *El pensamiento Mágico Vasco*, Baroja, Donostia.
- GIPUZKOAKO FORU ALDUNDIA, 1991, *Gipuzkoako Geomorfologia eta Edafologia*, Donostia.
- GÓMEZ MUÑOZ, J. M., 1993, "Hernani (1900-1991). Estudio Demográfico", *Hernani* 2, 85-89.
- GÓMEZ PIÑEIRO et al., 1994, *Documentos Cartográficos Históricos de Gipuzkoa*, Gipuzkoako Foru Aldundia, Donostia.
- GONZÁLEZ, I. & APARICIO, C., 1989, "Inventario de los fondos pertenecientes a las Contadurías de Hipotecas", *Bilduma* 3, 99-119.
- GOÑI GAZTANBIDE, J., 1963, "Catálogo del Becerro antiguo y del Becerro menor de Leire", *PV*, 92-93.
- 1997, *Colección Diplomática de la Catedral de Pamplona*, Nafarroako Gobernuaren Hezkuntza eta Kultura Saila, Iruñea.
- GUY STARUS, L., 1990, "Human occupation of Euskalerrria during the last Glacial Maximun: the Basque Solutrean", *Munibe* 42, 33-40.
- HARTSUAGA, J. I., 1987, *Euskal Mitologia Konparatua*, Kriseilu, Donostia.
- 1987b, *Jentilen akabaera*, Luis Haranburu, Donostia.
- INDUBAN, 1973, *Mitos y Leyendas del País Vasco*, Induban, Donostia.
- ISASTI, L. M., 1972 (1625), *Compendio Historial de la muy Noble y Muy Leal Provincia de Guipúzcoa*, La Gran Enciclopedia Vasca, bosgarren liburukia, Bilbo. Hau 1625. urte aldera idatzia da.
- IZTUETA, J. I., 1975 (1847), *Guipuzcoaco Provinciaren Condaira*, La Gran Enciclopedia Vasca, Bilbo. 1847. urtean karrikaratu zen aurrenekoz.
- KEREXETA, J., 1992, *Fogueraciones de Bizkaia del siglo XVIII*, Labayru Institutua & Bilbo Bizkaia Kutxa, Bilbo.

- LAKARRA, J. M., 1965, *Colección diplomática de Irache*, Instituto de Estudios Pirenaicos, lehen liburukia (958-1222), Zaragoza.
- LARRAMENDI, M., 1985 (1756), *Corografía o Descripción de la M. N. y M. L. Provincia de Guipúzcoa*, Amigos del Libro Vasco, Bilbo. 1784. urtean idatzia da.
- LARRAÑAGA, M. & LEMA, J. A., 1995, *Colección de Documentos Medievales del Covento de San Bartolomé (San Sebastián) (1250-1515)*, Eusko Ikaskuntza, "Fuentes Documentales Medievales del País Vasco" bilduma 58, Donostia.
- LERTXUNDI, A., 1996, *Letrak Kalekantoitik*, Alberdania, Donostia.
- MADOZ, P., 1991 (1845-150), *Diccionario Geográfico-Estadístico-Histórico de España y sus posesiones de Ultramar. Guipúzcoa*, Gipuzkoako Batzar Nagusiek egindako facsimile erako berrargitalpena, Donostia. Lehenbizikoz Madrilen ikusi zuen argia 1845. eta 1850. urteen artean.
- MARTÍN DUQUE, A. J., 1983, *Documentación medieval de Leire (siglos IX a XII)*, Institución Príncipe de Viana, Iruñea.
- MARTÍNEZ DíEZ, G., 1975, *Guipúzcoa en los albores de su Historia (Siglos X - XII)*, Gipuzkoako Foru Aldundia, Donostia.
- MURUGARREN, L., 1970, *Hernani*, Caja de Ahorros Municipal de San Sebastián, Donostia.
- 1974, *Urnieta*, Caja de Ahorros Municipal de San Sebastian, Donostia.
- MUXIKA, S., 1916, *Geografía General del País Vasco-Navarro*, Establecimiento editorial de Albero Martín, Bartzelona.
- 1935, "Donación a Leire. Orígenes de San Sebastián. Iglesias de Santa María, San Sebastián y San Vicente", *RIEV* 26, 393-422.
- OLAETXEA, C., 1991, "Tres nuevos poblados de la Edad del Hierro en la Protohistoria de Gipuzkoa", *Munibe* 43, 175-180.
- OTAEGI, A., 1981, *La desintegración de una propiedad comunal: los montes francos de Urnieta*, Bartzelonako Unibertistaeen, 1981. urtean, irakurritako lizentziatura-txostena. Lan argitaragabea.
- PEÑA BASURTO, L., 1960, *Reconstitución y catalogación de los "cromlechs" existentes en Guipúzcoa y sus zonas fronterizas con Navarra*, Gipuzkoako Foru Aldundia, Donostia.
- 1963, *Montañas Guipuzcoanas*, Itxaropena, Zarautz.

- PEÑA SANTIAGO, L.P., 1995, *Ermitas de Gipuzkoa*, Gipuzkoako Foru Aldundia, Donostia.
- PEÑALVER, J., 1987, "Mulisko Gainako aztarnategiaren indusketa", *Munibe* 39, 93-120.
- REAL ACADEMIA DE LA HISTORIA, 1802, *Diccionario Geográfico-Histórico de España*, Imprenta de la Viuda de D. Joaquín Ibarra, lehenengo atala, bigarren liburukia, "San Sebastián" artikulua, Madril.
- REZOLA, M., 1980, "La casa Alcega", *El Diario Vasco* egunkarian ekainaren 20an argitaratua.
- SCHULTEN, A., 1927, "Las referencias sobre los Vascones hasta el año 810 después de J. C.", *RIEV* 18, 225- 240.
- SORIA, M. L., 1982, *Los Hombres y los Bienes de la Villa de Hernani entre 1.585 y 1650*, Ediciones de la Caja de Ahorros Provincial de Guipúzcoa, Donostia. Deustuko Unibertsitatean 1980an aurkezturiko doktorego tesia.
- TOLOSAKO UDALA, 1956, *Libro-Homenaje a Tolosa el VII centenario (1256-1956)*, Tolosako Udala, Tolosa.
- URTEAGA, M., 1989, "El puente de Etxola-erreka", *Munibe* 41, 153-160.
- UTRILLA, P., 1990, "La llamada *Facies del Pais Vasco* del Magdalenense Inferior Cantábrico. Apuntes estadísticos", *Munibe* 42, 41-54.
- YANGUAS Y MIRANDA, J., 2000 (1840), *Diccionario de Antigüedades del reino de Navarra*, hiru liburuki, Nafarroako Gobernua, hirugarren argitalpena, Iruñea. José Imaz Gaderaren moldiztegiak 1840. urtean Iruñean karrikaratu zuen estreinakoz.
- ZABALA, A., 1992, *Txirrita*, Auspoa, Tolosa.
- ZALDUA, L. M., 1996, *Saroeak Urnietan*, Kulturnieta, Urnieta.
- 1996b, "Argurutx", *Hernani* 3, 20-28.
- 2006, *Saroiak eta kortak*, autoreak argitaratua, Urnieta.
- 2010, "Saroiak eta kortak: abeltzaintza-sareko lotuneak", in *Gipuzkoa mendiz-mendi, mendez-mende*, Gipuzkoako Parketxe Sarea Fundazioa, Donostia.
- ZULETA, L. B., 1936, *Hernani*, Donostia.
- 1985, *Hernani entre dos guerras. 1.872-1.936*, Hernaniko Udala, Hernani.

11.2. Erabilitako kartografia

- AGIRRE, J. & IDIGORAS, J. A. & IÑURRITEGI, A, 1993, *Oñati. E. 1: 25.000*, s.l., Oñatiko Udala.
- BONAPARTE L. L., 1863, *Carte des Sept Provinces Basques*, London.
- DEL BARRIO, L. & ZALDUA, L. M., 1991, *Urnietako Mapa. E. 1: 10.000*, Urnietako Udala & Aranzadi Zientzi Elkartea, Donostia.
- 1992, *Astigarragako Mapa. E. 1: 10.000*, Astigarragako Udala & Aranzadi Zientzi Elkartea, Donostia.
- 1992, *Hernaniko Mapa. E. 1: 15.000*, Hernaniko Udala & Aranzadi Zientzi Elkartea, Donostia.
- DEL BARRIO, L. & ETXABE, M. K. & FURUNDARENA, J. J. & ZALDUA, L. M., 1992, *Usurbilgo Mapa. E. 1: 10.000*, Usurbilgo Udala & Aranzadi Zientzi Elkartea, Donostia.
- DEL BARRIO, L., 1997, *Abaltzisketako Mapa. E. 1:7.500*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Abaltzisketako Udala, Donostia. Toponimia: J. J. Furundarena.
- 1997, *Anoetako Mapa. E. 1:5.000*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Anoetako Udala, Donostia. Toponimia: J. J. Furundarena.
- 1998, *Alegiako Mapa. 1:7.500*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Alegiako Udala, Donostia.
- 1998, *Getariako Mapa. E. 1:7.500*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Orioko Udala, Donostia.
- 1998, *Orexako Mapa. E. 1:7500*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Orexako Udala, Donostia.
- 1998, *Gazteluko Mapa. E. 1:7500*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Irurako Udala, Donostia.
- 1998, *Irungo Mapa Toponimikoa. E. 1:25.000*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Irungo Udala, Donostia. Toponimia: M. Berruet Arbelaitz.
- 1999, *Debako Mapa. E. 1:15.000*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Debako Udala, Donostia.

- 1999, *Mutriku. E. 1:10.000*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Mutrikuko Udala, Donostia.
- 1999, *Lezoko Mapa. E. 1:7.500*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Lezoko Udala, Donostia. Toponimia: J. J. Furundarena.
- 1999, *Ataun. E. 1:15.000*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Ataungo Udala, Donostia, Toponimia: J. Aizpurua Barandiaran.
- ECAR S. L., s. d., *Urkabustaizko Mapa. E. 1:20.000*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Urkabustaizko Udala, Gasteiz.
- ELOSEGI, J. M., 1997, *Leitza. Mapa Toponimikoa. E. 1: 15.000*, Leitzako Udala, Donostia.
- ETNOGINTZA, 1993, *Ibarrako Mapa. E. 7:500*, Ibarrako Udala, Ibarra. Toponimia: L. M. Zaldua.
- 1994, *Antzuolako Mapa. E. 1: 10.000*, Antzuolako Udala, Antzuola. Toponimia: I. Ramirez Okariz & L. M. Zaldua.
- 1994, *Villabona-Amasako Mapa. E. 1: 10.000*, Villabonako Udala, Villabona. Toponimia: J. J. Furundarena & L. M. Zaldua.
- 1994, *Adarramendi-Mandoegiko Mapa. E. 1: 25.000*, Etnogintza, Donostia. Toponimia: L. M. Zaldua.
- 1994, *Hondarribiko Mapa. E. 10:000*, Hondarribiko Udala, Hondarribia. Toponimia: J. J. Furundarena.
- 1995, *Donostiako mapa. E. 1: 25.000*, Donostiako Udala, Donostia. Toponimia: J. J. Furundarena & L. M. Zaldua.
- 1995, *Zarautz. Toponimoen Mapa. E. 1:10.000*, Zarauzko Udala, Zarautz. Toponimia: J. J. Furundarena & L. M. Zaldua.
- 1997, *Olaberriko Mapa E. 1:5000*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Olaberriko Udala, Donostia. Toponimia: J. J. Furundarena & L. M. Zaldua.
- 1997, *Segurako Mapa E. 1:7.500*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Segurako Udala, Donostia. Toponimia: J. J. Furundarena & L. M. Zaldua.

- 1997, *Zegamako Mapa E. 1:10.000*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Zegamako Udala, Donostia. Toponimia: J. J. Furundarena & L. M. Zaldua.
 - 1997, *Aralar. Parke Naturala. E. 1:25.000*, Eusko Jaurlaritzako Industria, Nekazaritza eta Arrantza Saila & Gipuzkoako Foru Aldundiko Nekazaritza eta Ingurugiro Departamentua, Donostia. Toponimia: J. J. Furundarena & L. M. Zaldua.
- EUSKO JAURLARITZA, 1990, *Euskal Autonomi Elkarteko Landarediaren Mapa*, Madril, 64-II eta IV-orriak.
- GEOGRAMA, 2006, *Errenteria. Mapa toponimikoa eta kale izendegia E. 1: 15.000*, Errenteriako Udala, Errenteria.
- GIPUZKOAKO FORU ALDUNDIA, 1986, *Gipuzkoako Errepideak. E. 1: 100.000*, Gipuzkoako Foru Aldundiko Errepide eta Garraioetako Zuzendaritza Nagusia, Donostia.
- GOIKOETXEA, I., 1994, *Mandoegi Leitzaran. E. 1: 25.000*, Aranzadi Zientzi Elkartea, Donostia.
- 1995, *Asteasu. E. 1:10.000*, Asteasuko Udala, Asteasu.
- GOIKOETXEA, I. & LEIBAR, L. C., 1989, *Oiartzun. E. 1: 10.000*, Caja de Ahorros Municipal de San Sebastián, Donostia.
- GOIKOETXEA, I. & LEKUONA, I., 2007, *Oiartzungo toponimia – Toponimia de Oiartzun*, “Mugarri” bilduma 14, Oiartzun, Oiartzungo Udala.
- IKERMAP, 1998, *Orio. Herriko Mapa. E. 1:7.500*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Orioko Udala, Donostia.
- 1999) *Ikaztegieta. Herriko Mapa. E. 1:5000*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Ikaztegietako Udala, Donostia. Toponimia: A. Lete eta I. Goikoetxea.
 - 1999) *Irura. Herriko Mapa. E. 1:5000*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Irurako Udala, Donostia. Toponimia: A. Lete eta I. Goikoetxea.
 - 1999) *Lizartza. Herriko Mapa. E. 1:10000*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Lizartzako Udala, Donostia. Toponimia: A. Lete eta I. Goikoetxea.

- 1999) *Arama. Herriko Mapa E. 1:5.000*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Aramako Udala, Donostia.
- 1999) *Elduain. Herriko Mapa E. 1:12.500*, , Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Elduaingo Udala, Donostia.
Toponimia: A. Lete eta I. Goikoetxea.
- 1999) *Lazkao. Herriko Mapa. E. 1: 7.500*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Elduaingo Udala, Donostia.
Toponimia: J. M. Aramburu, A. Lete eta I. Goikoetxea.
- IKT S. A., 1992, *Beizama. Heziketa, Aisia, Paisaia*, s.l., Gipuzkoako Foru Aldundia & Eusko Jaurlaritzako Nekazaritza eta Arrantza Saila & Beizamako Udala. 1:10.000 mapaz hornitua
- ININFOR, 1999, *Idiazabal. E. 1:10.000*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Idiazabalgo Udala, Bilbo.
Toponimia: A. Berasategi Lardizabal.
- NEURRI Ingenieros, 1998, *Orendaingo Mapa. E. 1:5000*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Orendaingo Udala, Donostia.
- OBIE, 1988, *Oiartzun Bailarako Mapa E. 1:20:000. Oiartzun udal mugapearen ondare eta toponimiazko kartografia*, Oiartzungo Udala, Donostia.
- 1989, *Bera lurraldeko mapa E. 1:10:000. Bera udal mugapearen ondare eta leku izenak*, Berako Udala, Donostia.
- TELLABIDE, J., 1995, *Larraul Udalbarrutiko Mapa. E. 1:7.500*, Larraulgo Udala, Donostia.
- 1996, *Altzo Udalbarrutiko Mapa, E. 1:7.500*, Altzoko Udala, Donostia.
- TRACSA, 1998, *Arrasateko Udala E. 1:10.000*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Antolamendu, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila & Arrasateko Udala, Gasteiz.
- MUXIKA ULAZIA, N. (zuzendari), 1996, *1.10.000 Eskalako Kartografia*, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Informazio, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila, Gasteiz.
Toponimia Deustuko Unibertsitateko DEIKER institutuak Eusko Jaurlaritzako Hizkuntz Politika Sailarentzat 1991. urtetik aurrera landutakoa da.
- ZZ. AA., 1996, *Goizueta-Arano Mapa E. 1: 15.000*, Goizueta eta Aranoko Udalak.

12. LABURDURAK

AAM: *Adarramendi-Mandoegiko mapa*, Etnogintza.

AAM: *Arama. Herriko mapa*, Ikermak.

Abl.: ablatiboa.

ABM: *Abaltzisketako mapa*, L. del Barrio.

Adl. s.: adlatibo soila.

AEFOLK: *Anuario de Eusko-Folklore*.

ALM: *Alegiako mapa*, L. del Barrio.

AM (1992): *Astigarragako mapa*, L. del Barrio eta L. M. Zaldúa.

Arg.: argitaratzaile.

ARM: *Aralar. Parke naturala*, Etnogintza.

ASJU: *Anuario del Seminario de Filología Vasca “Julio Urquijo”*.

ASM: *Arrasateko Udala*, TRACSA.

AT: *Andoaingo Toponimia*, A. Usabiaga.

ATM: *Ataun*, L. del Barrio.

Au.: aurkia.

AV: *Apellidos Vascos*, K. Mitxelena.

AZM: *Antzuolako mapa*, Etnogintza.

BEM: *Beizama. Heziketa, Aisia, Paisaia*, IKT.

Bin.: binperra.

BM: *Bera lurraldeko mapa*, OBIE.

BRSVAP: *Boletín de la Real Sociedad Vascongada de Amigos del País*.

C: kontsonantea.

CAG: *Carta arqueológica de Guipúzcoa*, J. Altuna et al.

CDLV: *Contribución a la Dialectología de la lengua vasca*, P. Irizar.

CDV: “Contribución al diccionario vasco (Palabras de Arano)”, R. C. Bozas Urrutia.

CEEN: *Cuadernos de Etnología y Etnografía de Navarra*.

CH: *Compendio Historial de los Cuarenta Libros...*, E. Garibai.

- CHG: *Compendio historial de la M. N. y M. L. Provincia de Guipúzcoa*, L. M. Isasti.
- DBM: *Debako mapa*, L. del Barrio.
- DEV: *Diccionario Etimológico Vasco*, M. Agud eta A. Tovar.
- DJE: Donostiako Jabego Erregistroa.
- DM: *Donostiako mapa*, Etnogintza.
- Dok.: dokumentazioa.
- DRPLV: *De re philologica linguae uasconicae*, A. Irigoien.
- DTE: *Donostiako toponimi erregistroa*, J. Tellabide.
- DUA: Donostiako Udal Artxiboa.
- DUE: *Diccionario de uso del español*, M. Moliner.
- DVEF: *Diccionario Vasco-Español-Francés*, R. M. Azkue.
- EAEATB: *Eslaba aldeko euskararen azterketa toponimiaren bidez*, P. Salaberri.
- Ed.: edizioa.
- Ed. g.: edutezko genitiboa.
- EHA: Gipuzkoako Elizbarrutiko Artxibo Historikoa.
- EHM: *Euskal hiztegi modernoa*, Elhuyar.
- EI: *Erizkizundi Irukoitza*, A. M. Etxaide.
- EJ: Eusko Jaurlaritza.
- EJ1: *1.10.000 eskalako kartografia*, Lurralde Antolaketa Zuzendaritza, Eusko Jaurlaritza.
- ET: “Errenteriako toponimoak”, L. M. Muxika.
- ETC: *Estudis de toponimia catalana*, J. Coromines.
- ETTV: *En torno a la toponimia vasca y circunpirenaica*, A. Irigoien.
- EUA: Errenteriako Udal Artxiboa.
- FG: *Ferrerías en Guipúzcoa (Siglos XIV-XVI)*, L. M. Díez.
- FH: *Las Ferrerías de Hernani en el siglo XVI*, L. M. Díez.
- FHG: *La formación histórica de Guipuzcoa*, E. Barrena.
- FHV: *Fonética histórica vasca*, K. Mitxelena.
- FLV: *Fontes Linguae Vasconum*.
- GAH: *Goizueta eta Aranoko hizkerak*, J. J. Zubiri eta P. Perurena.
- GAM: *Goizueta-Arano mapa*, zenbaiten artean.

GFA: Gipuzkoako Foru Aldundia.

GFA3: *Gipuzkoako errepideak. E. 1: 100.000*. Gipuzkoako Foru Aldundia.

GKA: *Gipuzkoako Karta Arkeologikoa*, J. Altuna.

GM: *Getariko mapa*, L. del Barrio.

GPAH: Gipuzkoako Protokolo Artxibo Historikoa.

GPC: *Guipuzcoaco provinciaren condaira*, J. I. Iztueta.

GZM: *Gazteluko mapa*, L. del Barrio.

HBVH: *Los hombres y los bienes de la villa de Hernani entre 1.585 y 1650*,
M. L. Soria.

HGPV: *Historia General del País Vasco*, J. Caro Baroja.

Hist.: historikoa.

HM: *Hernaniko mapa*, L. del Barrio eta L. M. Zaldua.

HTD: "Historia y toponimia donostiaras", R. Izagirre.

HUA: Hernaniko Udal Artxiboa.

HUTB: *Hernani udalerriko toponimia bilketa*, L. del Barrio, J. Tellabide eta
L. M. Zaldua.

I.e.: izen espezifikoa.

I.g.: izen generikoa.

IDM: *Idiazabal*, Ininfor.

IGC: Instituto Geográfico Catastral.

IGN: Instituto Geográfico Nacional.

IKA: Iruñeko Katedraleko Artxiboa.

IKM: *Ikaztegieta. Herriko mapa*, Ikermap.

IM: *Ibarrako mapa*, Etnogintza.

In.: inesiboa.

IRM: *Irungo mapa toponimikoa*, L. del Barrio.

IRUM: *Irura. Herriko mapa*, Ikermap.

Kart.: kartografia.

Koord.: koordinatzailea.

L. g.: leku genitiboa.

LIM: *Lizartza. Herriko mapa*, Ikermap.

- LOUTB: *Lasarte-Oria udalerriko toponimia bilketa*, L. del Barrio, J. Tellabide eta L. M. Zaldua.
- LRM: *Larraul udalbarrutiko mapa*, J. Tellabide.
- LZM: *Lezoko mapa*, L. del Barrio.
- MHLV: *Materiales para una historia de la lengua vasca en su relación con la latina*, J. Caro Baroja.
- MLM: *Mandoegi-Leitzaran*, I. Goikoetxea.
- MUM: *Mutriku*, L. del Barrio.
- NAO: Nafarroako Artxibo Orokorra.
- NTEM: *Nafarroako Toponimia eta Mapagintza*, J. M. Jimeno Jurio et al.
- OBIE: Oiartzun Bailarako Izadi Elkarte.
- OC: *Obras Completas*, J. M. Barandiaran.
- ODM: *Orendaingo mapa*, Neurri.
- OEH: *Orotariko Euskal Hiztegia*, K. Mitxelena.
- OM: *Oiartzungo mapa*, I. Goikoetxea eta A. Leibar.
- OLM: *Olaberriko Mapa E. 1:5000*. Etnogintza.
- Or.: Orrialdea.
- ORM: *Orio. Herriko mapa*, Ikermap.
- OXM: *Orexako mapa*, L. del Barrio.
- PATO: *Pasaiako Toponimia*, A. Elortegi.
- PV: *Príncipe de Viana*.
- RAH: Real Academia de la Historia.
- RIEV: *Revista Internacional de Estudios Vascos*.
- S.d.: argitalpen-data ezezaguna.
- SGE: Servicio Geográfico del Ejército.
- S.l.: argitalpen-toki ezezaguna.
- SM: *Segurako Mapa*, Etnogintza.
- TVSL: *Toponomástica del Valle de Santesteban de Lerín*, A. Iñigo.
- UKM: *Urkabustaizko mapa*, Ecar.
- UM: *Urnietako mapa*, L. del Barrio eta L. M. Zaldua.
- UNED: Universidad Nacional de Educación a Distancia.
- UPA: Urnietako Parrokiako Artxiboa.

USM: *Usurbilgo mapa*, L. del Barrio, M. K. Etxabe, J. J. Furundarena eta L. M. Zaldúa.

UTC: U.S. Army Topographic Command.

UUA: Urnietako Udal Artxiboa.

UUTB: *Urnieta Udalerriko toponimia bilketa*, L. del Barrio, J. Tellabide eta L. M. Zaldúa.

UZA: Urnietako Zilegiaren Artxiboa.

V: bokala.

VEK: Valladolideko Errege Kantzileria Artxiboa.

VM: *Villabona-Amasako mapa*, Etnogintza.

ZZ. AA.: zenbait autore, zenbaiten artean.

ZGM: *Zegamako Mapa*, Etnogintza.

Zki.: zenbakia.

ZM: *Zarautz. Toponimoen mapa*, Etnogintza.

Zuzend.: zuzendaria.

13. ERANSKINA

TOPONIMIA CORPUSAREN ANTOLAKETA

13.1. Toponimia corpusean bildutako datuen aurkezpena

Toponimia corpusean bildutako datuak antolatu eta aurkezteko erabili dugun txartel edo fitxak honako arloak ditu:

- *Izenburu nagusia*. Izenburuak baino letra handiagoarekin azaltzen da.
- *Izenburuak*. Hizki larriz eman ditugu.
- *Aipamen idatziak*. Letrakera xehe etzanez adierazten dira, izenburuaren jarraian betiere.
- *Ahozko aipamenak*. Taket artean idatzi ditugu eta aitzinean *AHOZ. TRAD.:* laburdura dute.
- *Toponimoa arautzeko erabili diren formak*. Hizki xehez daude izkiriaturata eta *ARAU.:* sarrera daukate aurretik.
- *Izendaturiko elementuaren izaera geografikoa* zenbaki bitartez jakinarazten da, *IZA. GEO.:* laburduraren ondoren.
- *Kokapena kartografian*. Datu hau ere zenbaki bidez eman dugu, *KOK. KART.:* sarreraren segidan.
- *Oharrak*, azkenik, letra xehez eta *OHARR.:* laburduraren jarraian egiten dira.

Eredu horri jarraikiz, esate baterako, behekoa bezalako txartelak osatu ditugu:

OSTAZURIETA

OSTAZURIETA: *Ostazurieta*, *Etzubi ó* (1868, *montazgo*, DJE), *Ostozuita* (1989, UUTB), *Ostatxuita* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [óstozwità] (Amu.), [óstatxwità] (Ek.), [ostátxwità] (Mari. 2); ARAU.: *Ostozurita* (1991, UM), *Ostozurieta* (1994, AMM), *Ostazurita* (1994, MLM), *Ostozurieta bizkarra* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.; OHARR.: ikus **EGITXO**, **ETZUBI** eta **ETZUBIKO BIZKARRA**.

OSTAZURIETAKO ERREKA: *Ostatxuitako erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ostátxwitakò érekà] (Ek.), [ostátxwitakò érekà] (Mari. 2); ARAU.: *Ostozurietako erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.; OHARR.: ikus **LEITZITURRI**.

13.1.1. Izenburu nagusia

Txartelaren goiko aldean dago, ezkerreko izkinan, letra handiz idatzirik. Bakarrik azaltzen da, hots, ez du ezer alboetan, ez aurrean ez atzean. Fitxa guztietan ageri da eta arauturik eman dugu (ikus 5.§). Eredua azaltzeko hautaturiko txartelean, konparaziora, **OSTAZURIETA** da izenburu nagusia. Sorburu bera duten izenburuak biltzeko darabilgu.

Izenburu nagusia letrakera ilunez adierazten denean Urumeako zilegimendien barruan dago eta idazkera arrunta denean, berriz, inguramendu lurraldean (ikus 2.§).

13.1.2. Izenburua

Fitxa osatzen duten paragrafo edo atalen hasieran, izenburu nagusiaren parean, dauden izenak dira. Hizki larriz izkiriatu ditugu eta ondoren bi puntu dituzte. Txartel guztietan irakur daitezke eta arauturiko formak dira beti. Paradigmatzat darabilgun txartelean, adibidez, **OSTAZURIETA** eta **OSTAZURIETAKO ERREKA** izenburuak ditugu.

13.1.3. Aipamen idatziak

Izenburuen jarraian grafia xehe etzanez biltzen ditugun aipamenek lau jatorri dituzte: dokumentazioa, kartografia, bibliografia eta argitaratu gabeko ikerketa lanak. Txarteletan ez da aldi oro lau iturri horietako informazioa biltzen, toponimo guztien erreferentziarik ez baitugu aurkitu. Aipamen idatziak jatorrizko izkribuan erabilitako idazkerarekin ekarri ditugu, hau da, ez dira arauturiko formak. Hiru atal dituzte: **forma**, **urtea** eta **iturriaren laburdura**. Etsenplutako darabilgun txartelak, esaterako, aipamen idatzi hauek ditu:

Ostazurieta, Etzubi ó (1868, *montazgo*, DJE)

Ostozuita (1989, UUTB)

Hiru atalak (*forma*, *urtea* eta *iturriaren laburdura*) txartel guztietan agertzen dira. Bestelako informazioa ere sartu dugu eta, adibidez, iturri ezberdinetan izaki geografikoa zehazteko baliatu terminoak ager daitezke, urtearen eta iturriaren laburduraren artean (ikus 13.3.§); kasu honetan *montazgo* generikoa irakur daiteke:

Ostazurieta, Etzubi ó (1868, *montazgo*, DJE)

Militarrek zein Espainiako administrazioak egindako mapetatik harturiko erreferentzietan toponimoen koordenada sexagesimalak erantsi ditugu urtearen eta iturriaren laburduren artean, hori egin ezean non dauden asmatzea zaila delako, are gehiago izenak egoki kokaturik dituzten iturrietatik abiatuz gero:

Agoño (1942, **1 46-1 47/43 13-43 12**, IGC1)

Aurrekoa argitu ondoren, ikus dezagun aipamen idatziei buruzko informazioa aurkezteko erabilitako hiru ataletan zer dagoen.

13.1.3.1. Forma

Iturrian bi forma adierazten direnean bikoiztasun hori errespetatu egin dugu, bigarren izenarentzat (dagokion tokian) txartel berria irekiz. Horrelako fitxetan, jatorriz

bigarren tokian ageri den izena aurretik jarri dugu eta aurrenekoa, koma batez bereizirik, ondoren:

Aguerre, Adarra o (1960, LPB, 53 or.)

Guztiarekin, bikoak agertu bezala idatzi ditugu, juntagailu eta guzti (arrunki gaztelaniazko o):

Adarra o Aguerre (1960, LPB, 53 or.)

Badira izenak eransteke baliabide gehiago. Zenbait aipamenetan, adibidez, toponimoak parentesi artean daude idatzita. Horrelakoekin juntagailua duten idatzitako izenekin bezala jokatu dugu eta, loturak errazte aldera, bigarren izenaren sarrera zein den jakinarazi dugu, oharren arloan (*OHARR.*: sarreraren ondoren).

Altxista (Pilotasoro) (1982, CAG, 185 or.)

OHARR.: ikus PILOTASORO

13.1.3.2. Urtea

Iturriak data jakinarazten ez duenean mendea adierazi dugu, baina gutxi dira horrelakoak, eta gehien-gehienetan urtearen berri ematen da fitxetan.

Avillas (1467, HUA5) / Abillas (18., HUA6)

13.1.3.3. Iturriaren laburdura

Izenaren ondoko parentesiaren amaieran jakitera ematen da, aukera badago, orrialdea gehituz. Adibidez, **HUA47** irakurritakoan (*Abillats* [1864, **HUA47**]) 13.2.2. atalera joanez gero **HUA47** laburdura Hernaniko Udal Artxiboko honako idazkiari dagokiola ikusiko da:

1864, **HUA47**

“Numeración de casas en todo el término jurisdiccional, mediante el empleo de placas de hierro y azulejos”. Zein.: D at., 1 neg., 1 lib., 6 esp.

13.1.3.4. Izaki geografikoa

Usaian, dokumentazioan agertzen den espainierazko izen geografikoa ez dugu corpuseko aipamen guztietan errepikatu. Izan ere, *IZA. GEO.*: sarreraren ondoan dagoen zenbakiak zehazten du toponimoari dagokion izaki geografikoa (ikus 13.3.§), esan nahi baita, biak bat datozela, idatzizko iturrikoa eta kode geografikoaren bitartez adierazitakoa.

ZAMIOLA: *Samiola* (1784, HUA40), *Zumieta* (1942, 1 45-1 46/43 11-43 10, IGC1), *Tzamietu* (1944, GHO1), *Tzumieta* (1944, GHO1), *Zumieta* (1953, 1 45-1 46/43 11-43 10, IGC2), *Zamiela, Monte* (1911, IM), *Zamiela* (1944, GHO2), *Zamiela* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zámielà] (Ezk. b.), [zámielà] (Lor. b.); ARAU.: *Zamiela* (1994, AMM), *Zamiela* (1996, GAM); *IZA. GEO.*: **10102**; *KOK. KART.*: 64-63-2, Ar.-Her.

Goiko txartelean **10102** kode geografikoa dugu eta, 13.3. atalera joanez gero, kode horri gaztelaniazko *montaña* eta *monte* nahiz euskarazko *mendi* izaki geografikoak dagozkiola egiaztatuko da.

Izaerari buruzko zalantzak daudenean iturrian erabilitako terminoa bere horretan ekarri dugu fitxara. Hurrengo adibidean *valle* baliatzen da iturrian, baina, geografiaren aldetik, **ALTZUSTA** ez da harana, mendi-bizkarrean dagoen saroia baizik. Kasu horretan daitekeena da eskribauak *valle* terminoa administrazio alorreko kontzeptua adierazteko hautatu izatea; horrexegatik ezarri diogu sail horretako elementuei emandako kodea, urtearen eta laburduraren artean *valle* ipiniz.

ALTZUSTA: *Alzusta* (1838, *valle*, DUA5); *IZA. GEO.*: **50201**; *KOK. KART.*: Urn.

Laburbilduz, geografia kodea jartzerakoan duda-mudan egonez gero iturrian erabiliriko terminoa errepikatu dugu txartelean. Horrela jokatu dugu toki bera askotariko izen geografikoekin aipatzen denean eta kartografiatik harturiko erreferentzia batzuetan. Berebat, espezifikokoaren eta generikoaren arteko muga uherra denean, informazio osoa jakinaraziz gero toponimia corpusaren antolaketa gardenagoa da. Hurrengo kasuan,

adibidez, iturrian *Monte Adarra* aurkitu dugu, baina, izateagatik, izenburua ADARRA edo ADARRAMENDI dateke. Honatx egin dugun txartela:

Adarra, Monte (1881, JOA)

Azkenik, derragun behin bakarrik kausituriko toponimoetan, badaezpada ere, iturrian baliatutako termino geografikoa adierazi dugula toponimia corpusean.

13.1.4. Ahozko aipamenak

AHOZ. TRAD.: sarreraren segidan, taket artean, dauden ahozko formak dagozkien informatzaileak ondoan dituztela idatzi ditugu¹²⁸⁰ (ikus 13.2.1.§). Guk jasotako toponimoak besterik ez ditugu kontuan hartu atal honetan eta beste ikertzaile edo elkarte batzuek bildutako ahozko aipamenak, letrakera etzanez, aipamen idatzien sailean sartu ditugu¹²⁸¹ (OBIE, Aranzadi, ...). Ahozko bilketetan lortuak dira, baina idatziz iritsi zaizkigu eta, gainera, biltzaileen transkripzio eredua ez dugu ezagutzen, hau da, daitekeena da haiena eta gurea bat ez etortzea. Hitz bitan, bestek bilduriko ahozko formak aipamen idatzien atalean sartu ditugu, balekibale.

Transkripzioa

Berriemaileei jasotako formak tesira ekartzeko transkripzio fonologiko-fonetikoa egin dugu. Hauxe da arrazoia: diptongoak alde batera utziz gero, zeinu fonetiko adierazi beharreko ezaugarri batek bi toponimo bereizten dituen kasurik ez dugu topatu gure esparruan (bokal luzeak / bokal laburrak...), bestela esan, bokal eta kontsonante guztiak fonologikoki adieraz daitezke.

¹²⁸⁰ Informatzaile guztiek aldaki bera darabiltenean toponimoak (*K.*) laburdura du ondoan.

¹²⁸¹ Horrelakoak letrakera xehe etzanez idatzi ditugu.

Hona hemen grafemak:

Kontsonanteak

	Ez.	Ez.-horz	Horz.	Ming.	Hobi.	Sabaiau.	Sabai.	Bel.
Hers. ahosk.	p		t				tt	k
Hers. ahost.	b		d					g
Sudurk.	m				n		ñ	
Igurzk.		f		z	s	x	y	j
Afrik.				tz	ts	tx		
Albok.					l		ll	
Dar. ahu.					r			
Dar. azk.					rr			

Bokalak

	Aurrekoa	Erdikoa	Atzekoa
Erdikontsonantea	(j)		w
Erdibokala	ĩ		u̯
Goikoa, hertsia	i		u
Erdikoa, erdi irekia	e		o
Behekoa, irekia		a	

Azentua

Toponimoei azentua paratzeko grabaketa magnetofonikoen entzuketan oinarritu gara. Horrenbestez, ez dugu tresna berezirik erabili, aditutakoa idatzi dugu. Alde horretatik, topatutako zailtasunik azpimarragarriena azentu bigarrenkariari antzematea izan da, marka hori goranzkoa edo beheranzkoa izan baitaiteke entonazioaren arabera: [úrrustitxó] / [úrruztitxò] (Amu.).

Bestalde, berriemaileek kasu markaz hornituriko formak darabiltzate hizketa librean ari direnean. Deklinabideak azentuazioan eragina duenez, horrela badagokio, kasuak adierazi ditugu, etzandako letrakeraz, informatzailea adierazten duen laburduraren ondoan.

Galdeketa toponimikoaren erantzun zuzenak diren formetan berriemaile batzuegan ikusten den joera erdarazalea ahotan hartu nahi dugu azkenik, ez baita hizketa libretik jasotako aipamenetan ageri: [zuluéta] (Mik.). Hain justu, azken aurreko silaba markaturik duten forma gehienak galderen erantzun zuzenetan jasoak dira, esan nahi baita gure esparruan azentuazio eredu nagusia lehenengo eta azkeneko silabak markatzea dela; hiru, lau eta bost silabako toponimoetan nabaria da molde hori eta hondarkia (eta generikoa) hartzean gauzak ez dira asko aldatzen. Zernahi gisaz, irudi du toponimoen neurria luzatu ahala azentua errazago mugitzen dela bigarren silabarantz.

13.1.5. Kokapena kartografian

KOK. KART.: sarreraren segidan, kode baten bitartez, 1: 5.000 eskalako kartografian toponimoak duen kokapena adierazi dugu. Kode horrek marratxoaz bereizitako hiru zati ditu:

ALTZUSTA: *Alsusta ó Urrizticho* (1868, trozo, DJE), *Alzusta* (1951, *senbradio*, UUA18), *Alzusta* (1951, *herbal*, UUA18), *Alzusta* (1951, *manzanal*, UUA18), *Alzusta* (1951, *helechal*, UUA18); *AHOZ. TRAD.*: [áltzustà] (K.); *IZA. GEO.*: 10501; *KOK. KART.*: **64-46-6**, Urn.; *OHARR.*: ikus **URRIZTITXO**.

Aurreko adibidean kokapen geografikoa zehazten duen kodea **64-46-6** da. Bina digituz osaturiko lehenengo bi zatiek toponimoa (1: 5.000 kartografian) zein orritan aurkitzen den erakusten dute. Toponimoa dagoen orriaren zenbakia **64-46** da, hortaz. Hirugarren zatiak digitu bakarra du eta, orria zortzitan zatituz gero, toponimoari dagokion laukia zehazten du, hots, oraingo honetan E. 1: 5.000 kartografiako 64-26 orria zortzitan banatuz gero, toponimoa dagoen laukia **6.a** da. Kartografian duen

kokapenaren jarraian elementua zein udalerritan dagoen esaten da, laburdura bidez (And.: Andoain; Ar.: Arano; ikus 11.§). Udal barrutiaren ondoan izarño bat azaltzen denean toponimoa Urumeako zilegimendietatik kanpo dago.

OTZALEKU: *Otzalecu* (1864, HUA48, 40 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Err.*

Kokapena ziurra ez denean herriaren laburdura besterik ez dugu idatzi, 1: 5.000 kartografiako erreferentziarik eman gabe:

ALTZUSTA: *Alzusta* (1838, *valle*, DUA5); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Urn.

Toponimoa bi herriren artean dagoenean bien laburdurak jarri ditugu, marratxoaz loturik. Hedaduran alde garrantzitsua egonez gero, izenak gehiago harrapatzen duen herriaren laburdura ezarri dugu aurrena, baina, bestelakoan, banaketa alfabetikoa da:

GARAGARTZAKO MUGARRIA: *Galartzako mugarriya* (1989, HUTB); ARAU.: Garagartzako mugarría (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: 64-55-6, Ar.-Her.

13.1.6. Oharrak

Oharrak fitxa batzuetan baizik ez dira azaltzen. Izaki geografikoaren egoerari buruzko argibideak, tokian bertan ikus daitekeen zerbaiti buruzko datuak eta, polimorfismoa dagoenean, gainerako aldakiak bildu ditugu *OHARR.*: sarreraren ondoren. Azken horiek bukaeran idatzi ditugu, nahasketarik egon ez dadin.

IBARLUZE: *Ybarluce* (1843, HUA44), *Ybarluze* (1864, HUA47), *Ibarluce* (1864, HUA48, 46 or.), *Ibarlucea* (1920, HUA57, 195 or.), *Ibarluze* (1989, Arazadi 3), *Ibailuze* (1989, Arazadi 3); AHOZ. TRAD.: [ibárluzè] (K.), [íbarluzè] (Altz.); ARAU.: Ibarluze (1992, HM), Ibarluze (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*; **OHARR.:** *desagertua. Ikus KAKALUSTRE eta KATILLUSALDA.*

13.2. Erabilitako iturrien aurkibidea

13.2.1. Berriemaileen zerrenda

Jaioterriaren arabera antolatu dugu. Izen-deiturekin batera bizilekua idatzi dugu eta, batzuetan, parentesi artean, sortetxea; ezer adierazten ez denean berriemailea kaletarra da.

Ogibideak ezartzeko irizpideari doakionez, diogun hautazkoa dela behin baino gehiagotan, baserrietako etxekoandreek, adibidez, bi lan dituztelako, nekazaritzakoa eta etxekoa. Beste hainbeste gertatzen da, konparazio batera, makina-zainekin, indarretxeak zaindu dituztenekin, baserrian edota saskigintzan ere lan egin dutelako sarri askotan.

Ogibidearen ondoan dagoen zenbakia jaioturtea da eta amaieran, parentesi artean, azaltzen dena informatzailea aipatzeko tesian erabilitako laburdura.

Andoain

- Juan Jose Barrutia, Andoain, (OLLOKI), langilea¹²⁸², 1916, (Ollok.).
- Doroteo Igiñiz, Andoain, langilea, 1925, (An. 1).

Arano

- Pedro Maria Ansa, *Ezkerraneko borda*¹²⁸³, langilea, 1944, (Ezk. b.).
- Manuel Huizi, EREÑOTZU¹²⁸⁴ (ENAZTI), basozaina, 1932, (En.).
- Antonio Izagirre, ASKATSU, nekazaria, 1928, (Aska.).
- Jose Maria Legarreta, MAIRTZENEA, makina-zaina¹²⁸⁵, 1912, (Maer.).
- Fermin Loiarte, langilea, 1919, (An. 2)¹²⁸⁶.
- Mikel Loiarte, *Larrearen borda*, (*Altzaundegiko borda*), nekazaria, 1926, (Larr. b.).

¹²⁸² “Langilea” diogunean fabrika edo lantegiren batean aritua esan nahi dugu. Oraingo honetan, nekazaritzan ere ibilitakoa da berriemailea.

¹²⁸³ Letrakera etzanez idatzita dauden baserrien izenak gure esparrutik kanpo daude.

¹²⁸⁴ Hernanin sortua, beraz.

¹²⁸⁵ Saskigilea eta nekazaria izandakoa.

¹²⁸⁶ Aranon jaioa, baina denbora gehiena Andoainen emandakoa; Beterriko hizkera darabil betebetean.

- Aurora Perurena, *Txomiñenea*¹²⁸⁷, etxekoandrea, 1956, (Ar. 1).
- Santiago Zabala, LORENTXOBORDAKO BORDA, langilea ¹²⁸⁸, 1942, (Lor. b.).
- Maria Zabala, Arano, (LARRATXURI), etxekoandrea, 1928, (Ara. 2).

Astigarraga

- Simon Arregi, *Berroetazar*¹²⁸⁹, nekazaria, 1913, (Berr. z.).
- Jose Maria Etxeberria, *Santiagoneaberri*, nekazaria, 1926, (Sant. b.).
- Anizeto Larrarte, *Goiterrinea*, nekazaria, 1929, (Goi.).
- Maria Josefa Olazabal, MANEXENEA, etxekoandrea, 1917, (Man.).
- Maria Olazabal, ERMAÑA, etxekoandrea¹²⁹⁰, 1936, (Erm.).

Berastegi

- Juan Jose Iztueta, *Argiñanea*, nekazaria, 1921, (Argiñ.).
- Frantzisko Saizar¹²⁹¹, *Bordatxuri*, artzaina, 1936, (Bordatx.).

Donostia

- Jose Aingeru Egileor, ASTABIZKAR, nekazaria, 1935. (Asta.).
- Sabina Intxauspe, LARRATS, (BENTATXURI), etxekoandrea, 1915, (Bentatx.).
- Juan Lasa, LARRATS, makina-zaina¹²⁹², 1924, (Larra).

Errenteria

- Jose Luis Biurrarena, ARGORRI, nekazaria, 1942, (Arg.).
- Felix Lizaso, ARTAMUGARRIERDIKOA, nekazaria, 1940, (Arta.).
- Nikolas Susperregi, AKOLA¹²⁹³ (SUSPERREGI), nekazaria, 1914, (Id.).

Goizueta

- Manuel Albistur, *Ameraun*, (*Ospitala*)¹²⁹⁴, nekazaria, 1929, (Am.).

¹²⁸⁷ Etxea *Paulanea* izenaz ezagutzen da eta bertan *Gure Ametsa* izeneko taberna dago.

¹²⁸⁸ Nekazaria ere bai.

¹²⁸⁹ Baserriak *Aizeleku* izena du egun.

¹²⁹⁰ Jatetxeko arduraduna izateaz gainera, nekazaria.

¹²⁹¹ Ezizena: *Bordatxuri*.

¹²⁹² Nekazaritzan ere jardundakoa.

Hernani

- Frantzisko Aizega, APARRAIN, baserritarra, 1944, (Aparr.).
- Manuela Agirre, BEZKITA¹²⁹⁵ (URMENDI), etxekoandrea, 1924, (Bez.).
- Nikolas Agirre, IGEROLAGOIKOA, langilea, 1935, (Ig. g.).
- Antonio Aranburu, *Santsanategi*, nekazaria eta basozaina, 1941, (Sants.).
- Ignazio Arizmendi, FAGOLLAGA (*Izkoanea*), nekazaria, 1929, (Fag.).
- Juan Arregi¹²⁹⁶, Ekogorberri (TXINTXUANE), artzaina¹²⁹⁷, 1919, (Ek.).
- Pio Arrieta, TXIMISTANEA, nekazaria, 1928, (Txim.).
- Jesus Jose Arrizabalaga, ALTZEGABERRI (ALTZEGA), nekazaria, 1921, (Altz.).
- Juan Maria Artola, ALKATXURAIN (LARREGAIN), nekazaria, 1915, (Larreg.).
- Jesus Maria Balerdi, UGALDETXO, nekazaria, 1958, (Ugald.).
- Mikel Elizondo, USATEGIETA, nekazaria, 1924, (Usat.).
- Jose Erdozio, ANDOLA, nekazaria, 1914, (Andol.).
- Antonio Goikoetxea, ALTZUETA, nekazaria¹²⁹⁸, 1929, (Al.).
- Bautista Goikoetxea, ELORRIBI, nekazaria, 1935, (Elor.).
- Frantzisko Irazusta, AÑO, nekazaria, 1931, (Añu.).
- Domingo Lete, ATXURRO, nekazaria, 1911, (Atx.).
- Lorentzo Lizeaga, PAGOAGA, nekazaria, 1933, (Pag.).
- Manuel Maizkurrena, OKENDOENA, nekazaria, 1919, (Okend.).
- Juan Marko, EREÑOTZU, (ETXOLABERRI), langilea, 1930, (Etxol.).
- Agustin Mitxelena, PARDIOLAGARAIKOA, nekazaria, 1907, (Pard. g. 1).
- Fermin Mitxelena, PARDIOLAGARAIKOA, nekazaria, 1939, (Pard. g. 2).
- Bizente Oiarbide, TXILIBITA, nekazaria, 1908, (Txil.).
- Fermin Oiarzabal, IZENEDER, nekazaria, 1940, (Iz.).
- Jose Oiarzabal, TXABOLATEGI, nekazaria, 1905, (Txab. 1).
- Gaspar Otegi, LASTAOLABERRI, nekazaria, 1939, (Last. b.).
- Frantzisko Pagola, *Beltza*, EGINBERRI (TXABOLATEGI), nekazaria, 1920, (Txab. 2).
- Jose Maria Pagola, BORTOLOANEAREN BORDA, nekazaria, 1925, (Bort. b.).

¹²⁹³ Hernani.

¹²⁹⁴ Goizuetan jaioa, baina zortzi urte zituenetik LEITZARANen bizitakoa.

¹²⁹⁵ Urniet.

¹²⁹⁶ Ezizena: *Txintxua*.

¹²⁹⁷ ANTZUSAROBEO ETXOLAN eta ANTISTAKO ETXOLAN egoten zen.

¹²⁹⁸ Izokin-arrantzale izandakoa.

- Dolores Santa Kruz, ALKATXURAIN, etxekoandrea, 1915, (Alkatx.).
- Juan Bautista Santa Kruz, ABILLATS (IEROLAAZPIKOA), nekazaria, 1911, (Ig. a.).
- Pedro Santa Kruz, LARREGAIN (AKOLA), nekazaria, 1925, (Ak.).
- Dionisio Usarraga, langilea¹²⁹⁹, 1916, (Hern. 1).

Urnieta

- Pedro Maria Txapartegi, MARIZULO, nekazaria, 1907, (Mari.1).
- Pedro Maria Txapartegi, MARIZULO, nekazaria, 1954, (Mari. 2).
- Jeronimo Esnaola, LARREBIRIBIL, artzaina¹³⁰⁰, 1994, (Larr.).
- Antonio Garmendia, saskigilea, 1915 (Urn. 2).
- Santiago Gorrotxategi, MIKELABIL, artzaina, 1926, (Mik.).
- Isidro Iguaran, EGURROLA, nekazaria, 1934, (Eg. 1).
- Joakin Iraola, BARKAIZTEGIAZPIKOA, nekazaria, 1931, (Bark.).
- Santiago Lasarte, AIERDI, nekazaria, 1925, (Ai.).
- Aingeru Lertxundi, AIERDI (POSENTARRI), etxekoandrea, 1927, (Po.).
- Frantzisko Lizaso, LATXA, nekazaria eta hargina, 1927, (Eg. 2).
- Jose Miner, BENTA, nekazaria, 1908, (Bent.).
- Pedro Jose Muxika, ARANATXENEA¹³⁰¹, nekazaria eta langilea, 1929, (Aran.).
- Viktor Otxotorena, OLAZAR, nekazaria, 1929, (Ol.).
- Jose Mikel Orkaizagirre, OIARBIDE, nekazaria, 1926, (Oiarbi.).
- Agustin Errekalde, BEZKITA (ZULOETA), nekazaria¹³⁰², 1924, (Zul.).
- Bartolome Uranga¹³⁰³, PARDAKI (AMUNOLA), artzaina¹³⁰⁴, 1905, (Amu.).
- Kontxesi (*Kontxita*) Zaldua, Urnieta, etxekoandrea¹³⁰⁵, 1924, (Urn. 1).

¹²⁹⁹ Ibai-arrantzan eta saregintzan aritutakoa.

¹³⁰⁰ Nekazaria ere bai.

¹³⁰¹ Ikus ARITZOLABORDA.

¹³⁰² Artzaintzan ere ibilitakoa.

¹³⁰³ Ezizena: *Hankamotza*.

¹³⁰⁴ ANTISTAKO ETXOLAN eta OLABERRIKO ETXOLAN egoten zen artzainak bostehun izen baino gehiago eman zizkigun. *Hankamotza* Urumeako zilegimendien barruan zegoen AMUNOLA baserrian jaio zen eta txiki-txikitik artzain jarri zuten. Hogeita hiru urte zituela hanka bat moztu zioten ezbehar baten ondorioz, baina, hala eta guztiz ere, segan egiteko gai zen, adibidez. Berebiziko indarra zeukan gizasemea, horrenbestez. Zazpi urterako artzaintzan zebilenez, ez zen eskolatu; elebakarra zen, ez zekien espainieraz. Hamaika datu eman zizkigun, asko toponimiaz landakoak: mitoak, ohiturak, lexikoa... Azken urteak Hernaniko babesetxean iragan zituen, zementuzko hormaz inguraturik, mendiari begira. URUMEA aldeko legenda bat.

¹³⁰⁵ Tabernaria eta saltzailea izandakoa.

13.2.2. Idatzizko iturrien aurkibidea

13.2.2.1. Nafarroako Artxibo Orokorra

1101, NAO1¹³⁰⁶

“Pedro I confirma al abad Raimundo y al monasterio de Leire la iglesia de San Sebastián, situada junto al mar en los confines de Hernani y dada ya a Leire por el rey Sancho con todas sus pertenencias, y añade la pardina de Oroztegui con las aguas del Urumea¹³⁰⁷”.

1197, NAO2

“Falsificación atribuyendo al rey Sancho el Mayor y la reina Mayor la donación al obispo y abad, Sancho, y al monasterio de Leire del monasterio de San Sebastián y su parroquia, en los confines de Hernani, y la villa de Izurun, con sus iglesias de Santa María y San Vicente y sus cubilares de Irurdita, Anaizoz, Albizungo, Ancieta, Zurzaiate, Bagozu Larraburu y Loizta. Su fecha, 1014, abril 17¹³⁰⁸”.

13.2.2.2. Iruñeko Katedraleko Artxiboa

1105, IKA1

“El papa Pascual II establece los límites occidentales de la iglesia de Bayona en San Sebastián de Pusico, Santa María de Arosth y Santa Triana¹³⁰⁹”.

1141, IKA2

“García el Restaurador, rey de Navarra, dona cuanto tenía en Iheldo Bizchaya, Hurumea, Alça, Soroeta, etc. ... a la Iglesia de Pamplona¹³¹⁰”.

¹³⁰⁶ Iturria adierazteko tesian baliaturiko laburdura.

¹³⁰⁷ Barrenak (1989: 427) bere tesian erabilitako izenburua. Cf. Ubieto (1951: 106), Goñi Gaztanbide (1963: 180), Martínez Díez (1975: 89-92) eta Martín Duque (1983: 188).

¹³⁰⁸ Barrena (1989: 437). Cf. Martínez Díez (1975: 28-32) eta Martín Duque (1983: 16).

¹³⁰⁹ Op. cit., 405. Cf. Martínez Díez (1975: 21).

¹³¹⁰ Op. cit., 430. Cf. Goñi Gaztanbide (1965: 25).

1178, IKA3

“Sancho el Sabio corrobora la donación de García Ramirez a la iglesia de Pamplona de todo lo que tenía en Igueldo, Urumea, etc..., sobre un pseudo-original en el que se precisan con detalle los bienes que comprendía tal donación¹³¹¹”.

1186-1189, IKA4

“Falsificación atribuyendo a Sancho el Mayor la restitución a la iglesia de Pamplona de todos sus bienes, el señalamiento de los límites del obispado y la disposición de que sólo el obispo de Pamplona consagre las iglesias, lleve las tercias y ponga clérigos en todas las iglesias¹³¹²”.

1186-1193, IKA5

“Pedro, obispo de Pamplona, encomienda al obispo de Bayona, Bernardo de Lacarra, el honor de San Sebastián y otros lugares de Guipúzcoa y Navarra¹³¹³”.

13.2.2.3. Hernaniko Udal Artxiboa¹³¹⁴

1427, HUA1

“Testimonio autorizado de dos contratos otorgados en razón de la Ferrería de Errotaran. El primero es una donación simple hecha por el Concejo, representado por su alcalde Sancho Pérez de Esconobieta y hombres buenos de Hernani, a Sancho Martinez de la Cámara y sus herederos, del solar de la ferrería mazonera de Errotaran, situada en términos de Irazurdi, franco y libre de toda carga, para que labre hierro de mina y de *berganzón y platina* u otro hierro de cualquier metal, (...). Aparece otorgado el contrato en 28 de febrero de 1388. El segundo contrato, que tiene la misma data, obliga al ferrón a satisfacer anualmente, en calidad de reconocimiento, cuatro quintales de hierro y cuatro francos de oro de cuño del rey de Francia. El traslado de ambos contratos está escrito sobre pergamino de 72 x 54 cm. y está autorizado en 1427. Hay además una

¹³¹¹ Op. cit., 431. Cf. Goñi Gaztanbide (1965: 220).

¹³¹² Op. cit., 432-435. Cf. Goñi Gaztanbide (1965: 5) eta Martínez Díez (1975: 25-27).

¹³¹³ Op. cit., 436 or. Cf. Goñi Gaztanbide (1965: 356) eta Martínez Díez (1975: 141-143).

¹³¹⁴ Hernaniko Artxiboko dokumentuen izenburuak, zeinadurak eta erreseinak Arotzenak 1941. urtean osaturiko aurkibidetik hartuak dira.

copia simple de estos instrumentos (1388-1427)". Zein.: C at., 5 neg., III sa., 1 lib., 1 esp.

16., HUA2

"Testimonio autorizado de dos contratos otorgados en razón de la Ferrería de Errotaran. ... (...) ... Hay además una copia simple de estos instrumentos¹³¹⁵". Zein.: C at., 5 neg., III sa., 1 lib., 1 esp.

1401, HUA3

"Traslado autorizado de un contrato de merced y donación hechos por la villa de Hernani a García Ramírez de Enciola, para sí y para sus herederos, del solar de la ferrería mazonera situada en el paraje llamado *Araynibar*¹³¹⁶, lindero de los términos y montes del Concejo, libre de toda carga y pecho, yermo y poblado, con facultad de que alrededor de dicha ferrería pueda plantar manzanales, viñas y demás; (...). En algunas notas marginales que acompañan al traslado, se pone en duda su fidelidad por haberse añadido y enmendado a juicio del acotador, algunas letras que hacían variar el sentido de la frase". Zein.: C at., 5 neg., III sa., 1 lib., 2 esp.

1429, HUA4

"Contrato de vecindad ajustado con el dueño de la casa de Oyarbide, para que sus moradores gocen de los derechos y franquezas y cumplan las mismas obligaciones que los demás moradores de Urnieta sujetos a la jurisdicción de Hernani. Pergamino. Justificación: 286 x 161". Zein.: C at., 5 neg., V sa., 1 lib., 1 esp.

1467, HUA5

"Copia autorizada de las escrituras de concordia concertadas en 1379 y en 1461 entre los Concejos, justicias y hombres buenos de San Sebastián y Hernani ... [...] ... Demarcación practicada, en cumplimiento de las cláusulas concertadas, de los términos

¹³¹⁵ 16. mendeko kopia.

¹³¹⁶ Azalean idatzitako ohar batean honakoa irakur daiteke: "*Contrato de las herrerías de Hepela otorgado entre la Villa de Hernani y dueños de la dicha herrería otorgado a cinco de Julio del año 1401. Y es sobre el cortar de los robles en Yraçurdi y sel de Aranibar*". Idazkeragatik, badaiteke 18. mendekoa izatea.

de *Landerbasoa* y *Epelsaeza* y de los cinco ejidos apartados (1379-1461)¹³¹⁷”. Zein.: C at., 5 neg., I sa., I lib., 1 esp.

18. m., HUA6

“Copia simple de la demarcación de los cinco ejidos de la Urumea y del término de Epele, distribuidos entre los concejos de San Sebastián y Hernani. Contiene datos muy curiosos de topografía (1461)¹³¹⁸”. Zein.: C at., 5 neg., I sa., I lib., 2 esp.

1516, HUA7

“Traslado de la escritura de venta y censo perpetuo de los veintidós seles situados en Valle de la Urumea, otorgada por el Arcediano de Tabla de la Catedral de Pamplona, para los Concejos de San Sebastián y Hernani, por once ducados navarros anuales de censo, en el campo de Faiet, a 14 de marzo de 1516”. Zein.: C at., 5 neg., I sa., 1 lib., 3 esp.

1536, HUA8

“Licencia pedida por Luis Cruzat ante los representantes de las villas de San Sebastián y Hernani, reunidos en Cachola, para construir una o dos ferrerías en el paraje denominado *Aparrain-ondoa*, usando del derecho concedido a los vecinos de ambas jurisdicciones para el establecimiento de ferrerías en términos de la Urumea”. Zein.: C at., 5 neg., III sa., 1 lib., 4 esp.

1538, HUA9

“Pleito litigado en la Chancillería de Valladolid por los Concejos de San Sebastián y Hernani, de una parte, y el Bachiller Juan Lopez de Elduayen, Juan Martines de Ereñozu y otros dueños de Ferrerías, de la otra, sobre revocación de Ordenanzas nuevas; sentencia de revista, fechada a 10 de mayo de 1538 (fol. 40), confirmando la de vista y dando a entender que los términos del acotamiento señalado se entendiesen provisionales hasta que se determinase un procedimiento más útil. Sigue el acotamiento

¹³¹⁷ Artxiboan dagoen kopia 1467. urtekoa da.

¹³¹⁸ 18. mendeko kopia dirudi.

de los montes francos (fols. 42 y 47) y la división de términos de dichos montes (fol. 49)". Zein.: C at., 5 neg., I sa., 1 lib., 4 esp.

1595, HUA10

"Memoriales, informaciones y otros papeles relativos a las diferencias mantenidas con la Provincia sobre la construcción de un puente en Ereñozu (1539-1899)". Zein.: D at., 5 neg., 1 lib., 1 esp.

1545-1546, HUA11

"Cuaderno de decretos del Regimiento". Zein.: A at., 1 neg., 1 lib., 2 esp.

1548, HUA12

"Ejecutoria ganada por Urnieta contra las villas de San Sebastián y Hernani, por la que se autoriza a hacer pacer sus ganados de sol a sol en los montes francos, conforme a la ordenanza provincial. Autos formados en el Corregimiento para cumplir lo ejecutoriado y posesiones tomadas por Urnieta de dichos pastos, contra lo que apelaron San Sebastián y Hernani". Zein.: C at., 5 neg., I sa., 2 lib., 1 esp.

1549-1550, HUA13

"Cuaderno de decretos del Regimiento". Zein.: A at., 1 neg., 1 lib., 3 esp.

1550, HUA14

"Allanamiento de algunas casas y setos levantados en terrenos de la Urumea por algunos particulares, sin autorización ni conocimiento de las villas de San Sebastián y Hernani". Zein.: C at., 5 neg., I sa., 2 lib., 2 esp.

1551, HUA15

"Carta de obligación referida a los pastos y castaños de Irazurdi, dada por Juan López de Retegui, deudor, y por Pierres de Miner, su fiador". Zein.: C at., 5 neg., I sa., 2 lib., 3 esp.

1555, HUA16

“Escritura de permuta de tierras entre Martín de Almorza y Francisca de Oyanume, de una parte, y Juanjo de Barcardaztegui y Margarita de Bunita, de la otra, Urnieta, M.S.A. 1555”. Zein.: E at., 7 neg., V sa., 2 lib.

1561-1594, HUA17

“Libro de elecciones y decretos del Ayuntamiento de la Villa de Hernani. (1581-1594)¹³¹⁹”. Zein.: A at., 1 neg., 2 lib.

1568-1569, HUA18

“Cuaderno de decretos del Regimiento”. Zein.: A at., 1 neg., 1 lib., 4 esp.

1573, HUA19

“Cuaderno de decretos del Regimiento”. Zein.: A at., 1 neg., 1 lib., 5 esp.

1575-1576, HUA20

“Cuaderno de decretos del Regimiento”. Zein.: A at., 1 neg., 1 lib., 6 esp.

1582-1583, HUA21

“Cuaderno de decretos del Regimiento”. Contiene además actas de almonedas y otros documentos. Zein. A at., 1 neg., 1 lib., 7 esp.

1597, HUA22

“Escrituras pasadas ante Martín Pérez de Ayerdi: en 1597: (...) Arrendamiento de la casa de Elquezabal en Urnieta”. Zein.: E at., 7 neg., V sa., 3 lib., 2 esp.

¹³¹⁹ Arotzenaren aurkibidean adierazten den okerreko data.

1607, HUA23

“Copia de la escritura de amojonamiento de los referidos veintidós seles practicado en 1607 por los citados Concejos (San Sebastián y Hernani) ante Juan López de Ambulodi, Escribano Real y Numerario de San Sebastián”. Zein.: C at., 5 neg., I sa., 1 lib., 3 esp.

1605-1619, HUA24

“Libro de elecciones y decretos del Ayuntamiento de la Villa de Hernani”. Zein.: A at., 1 neg., 4 lib.

1610, HUA25

“Relación circunstanciada de las casas situadas extramuros de la Villa, que diezmaban a la iglesia parroquial de Hernani”. Zein.: E at., 4 neg., II sa., 2 lib., 4 esp.

1620-1638, HUA26

“Libro de elecciones y decretos del Ayuntamiento de la Villa de Hernani (24 de Junio de 1620- 5 de Mayo de 1638)”. Zein.: A at., 1 neg., 5 lib.

1668, HUA27

“Libro de elecciones y decretos del Ayuntamiento de la Villa de Hernani (10 de marzo de 1649 - 21 de septiembre de 1676)”. Zein.: A at., 1 neg., 6 lib.

1683, HUA28

“Traslado de la escritura de transacción otorgada por la ciudad de San Sebastián y las villas de Hernani y Urnieta, disponiendo que los montes francos se dividan en nueve partes, de las cuales, cuatro se otorgen a San Sebastián, tres a Hernani y dos a Urnieta. Amojonamiento practicado para la ejecución de dicha concordia (1671-1783)¹³²⁰”. Zein.: C at., 5 neg., I sa., 3 lib., 8 esp.

¹³²⁰ 1683. urtean idatzia; 1671 jatorrizko agiriaren data da.

1702, HUA29

“Escrituras de arrendamiento de las ferrerías mayor y menor de Fagollaga. *Arrendamiento de la herreria de Fagollaga. Declaracion de montes, 1702*¹³²¹”. Zein.: C at., 5 neg., III sa., 2 lib., 1 esp.

1707-1746, HUA30

“Libro de decretos (1 de noviembre de 1707 - 6 de noviembre de 1746)”. Zein.: A at., 1 neg., 9 lib.

1708, HUA31

“Documentos correspondientes a la ferrería de Ereñozu. *Señalamiento de sitio y leña para Suegurra en los francos de la Hurumea junto a la cassa de Basterrola 1708*”. Zein.: C at., 5 neg., III sa., 2 lib., 5 esp.

1722, HUA32

“Escrituras de arrendamiento de las ferrerías mayor y menor de Fagollaga; idem de las actas de entrega de dichas ferrerías a ferrrones y renteros; idem de las de obligación para pago del importe de leña de los montes francos en la parte que a aquellos corresponde; otros papeles relativos a las citadas ferrerías de Fagollaga (1685-1919)”. Zein.: C at., 5 neg., III sa., 2 lib., 1 esp.

1726, HUA33

“Idem [escrituras] de las actas de entrega de dichas ferrerías a los ferrrones y renteros. *Entregas de las Ferrerias de Fagollaga 1726*”. Zein.: C at., 5 neg., III sa., 2 lib., 1 esp.

1728, HUA34

“Idem de las actas de entrega de dichas ferrerías [de Fagollaga] a los ferrrones y renteros. *Montes entregados al ferron 1728*”. Zein.: C at., 5 neg., III sa., 2 lib., 1 esp.

¹³²¹ Etzandako letrakeraz idatzirik dagoena dokumentuan irakur daitekeen izenburua da. Espedienteak urte askotako agiriak biltzen ditu (1649-1806).

1730, HUA35

“Otros papeles relativos a las citadas ferrerías de Fagollaga. *Declarazion de la leña de montes para las herrerias de Fagollaga 1730*”. Zein.: C at., 5 neg., III sa., 2 lib., 1 esp.

1739, HUA36

“Aprovechamientos de broza y argoma. *Reparticion de alechos y argomas echa este año de 1739*”. Zein.: C at., 5 neg., II sa., 1 lib., 2 esp.

1769, HUA37

“Papeles sueltos referentes a informes, escrituras, pleitos y otras piezas correspondientes a los montes del Urumea”. Zein.: C at., 5 neg., I sa., 1 lib., 9 esp.

1774, HUA38

“Papeles sueltos referentes a informes, escrituras, pleitos y otras piezas correspondientes a los montes de la Urumea”. Zein.: C at., 5 neg., I sa., 1 lib., 9 esp.

1780, HUA39

“Designación y amojonamiento de los veintidós seles situados en los montes francos del Valle de la Urumea, en los que se interesaban la Ciudad de San Sebastián y la Villa de Hernani (aquella en seis partes y ésta en cuatro, partes del total de diez) realizados en cumplimiento de una ejecutoria obtenida por Hernani”. Zein.: C at., 5 neg., I sa., 3 lib., 11 esp.

1784, HUA40

“Papeles sueltos referentes a informes, escrituras, pleitos y otras piezas correspondientes a los montes del Urumea. *Razon de los honorarios de la Ciudad de San Sevastian y Villa, delos mojones y planttíos que falttan en el Comunal de anbas republicas. 1784*”. Zein.: C at., 5 neg., I sa., 1 lib., 9 esp.

1797, HUA41

“Libro de ayuntamientos y acuerdos de la Comunidad de vecinos y moradores derecho-habientes en los montes francos de Urumea”. Zein.: C at., 1 neg., II sa., 7 lib.

1799, HUA42

“Libro de decretos (21 de mayo de 1786 - 25 de noviembre de 1804)”. Zein.: A at., 1 neg., 11 lib.

1840, HUA43

“Libro de decretos (21 mayo 1837-1 enero 1840)”. Zein.: A at., 1 neg., 14 lib.

1843, HUA44

“Documentación correspondiente a la Contribución de Culto y Clero (1812-1859). *Contribución pecuaria*”. Zein.: C at., 7 neg., III sa., 1 lib.

1842-1928, HUA45

“Documentación correspondiente a la jurisdicción de territorio denominado *Landarbaso* (1842)¹³²²”. Zein.: C at., 5 neg., V sa., 1 lib., 6 esp.

1851-1853, HUA46

“Libro de decretos (30 de mayo de 1847 - 30 de diciembre de 1854)”. Zein.: A at., 1 neg., 15 lib.

1864, HUA47

“Numeración de casas en todo el término jurisdiccional, mediante el empleo de placas de hierro y azulejos”. Zein.: D at., 1 neg., 1 lib., 6 esp.

¹³²² Arotzenaren aurkibidean 1942. urteko data adierazten da, baina 1842-1928 arteko agiria da.

1864, HUA48

“Nomenclátor de la Provincia de Guipúzcoa, impreso sin indicación de fecha, aunque se deduce que fue posterior a 1863 (según Soraluze se imprimió en 1865)”. Zein.: B at., 4 neg., I sa., 2 lib., 1 esp.

1870-1879, HUA49

“Circular de la Diputación sobre planes parroquiales de los cuatro arciprestazgos de la Provincia, entre los que se comprende la agregación de los caseríos de Urnieta denominados Amurola y Zuloeta, para las atenciones de culto y clero a la ermita de Ereñozu, considerada ayuda parroquial de Hernani; (...) Actas de las reuniones celebradas con los representantes de Urnieta.... para confirmar tales agregaciones. Otros documentos relacionados con el asunto”. Zein.: E at., 4 neg., III sa., 1 lib., 8 esp.

1860-1882, HUA50

“Relaciones con el Ayuntamiento de Urnieta sobre delimitación de términos (1860-1863)¹³²³”. Zein.: C at., 5 neg., V sa., 1 lib., 9 esp.

1860-1863, HUA51

“Amojonamientos jurisdiccionales 1889. Alza”. Zein.: C at., 5 neg., V sa., 1 lib., 10 esp.

1860-1863, HUA52

“Amojonamientos jurisdiccionales 1889. Arano”. Zein.: C at., 5 neg., V sa., 1 lib., 10 esp.

1860-1863, HUA53

“Amojonamientos jurisdiccionales 1889. Elduayen¹³²⁴”. Zein.: C at., 5 neg., V sa., 1 lib., 10 esp.

¹³²³ Arotzenak emandako data okerra da, espedienteak 1860-1882 arteko agiriak biltzen dituelako.

¹³²⁴ Elduaingoez eginiko zuzenketa, F. Etxeberria alkatea Hernaniko L. Zendoiarri bidalia (1889-XI-14).

1860-1863, HUA54

“Amojonamientos jurisdiccionales 1889. Elduayen”. Zein.: C at., 5 neg., V sa., 1 lib., 10 esp.

1860-1863, HUA55

“Amojonamientos jurisdiccionales 1889. Rentería”. Zein.: C at., 5 neg., V sa., 1 lib., 10 esp.

1860-1863 HUA56

“Amojonamientos jurisdiccionales 1889. Urnieta”. Zein.: C at., 5 neg., V sa., 1 lib., 10 esp.

1920-1936, HUA57

“Amillanamiento 1936”. Zein.: C at., 7 neg., 1 lib., 17 esp.

13.2.2.4. Errenteriako Udal Artxiboa**1409, EUA1**¹³²⁵

“Escritura de señalamiento de mojones que separan los términos de Rentería y señorío de Murguía, en cumplimiento de la carta del Rey dada el 13 de marzo”. Zein.: C at., 5 neg., III sa., 4 lib., 1 esp.

1554, EUA2¹³²⁶

“División y partición de términos jurisdiccionales de Rentería y Oyarzun ejecutada por el bachiller Juan García Çobaco, en virtud de una sentencia anterior de los Reyes Católicos; apelación de Oyarzun y sentencia final de Reyes Católicos favorables a Rentería”. Zein.: C at., 5 neg., II sa., 1 lib., 1 esp.

¹³²⁵ Dokumentuaren izenburua, data eta zeinadura Cresporen, Cruzen eta Gómezen (1991: 143) lanetik hartuak dira.

¹³²⁶ Crespo & Cruz & Gómez (1997: 122-123). Errenterian gordetako lekualdaketaren data hartu dugu kontuan (1554), Madrilén dagoen jatorrizko originala 1495. urtekoa izan arren.

13.2.2.5. Gipuzkoako Elizbarrutiko Artxibo Historikoa

1584-1639, EHA1

“Hernani. Parroquia de San Juan Bautista. Libros sacramentales. Bautizados 1”. Zein.: A.1-1. Mikrofilmaren zenb.: 132.

1681, EHA2

“Urnieta. Parroquia de San Miguel Arcángel. Libros Sacramentales. Bautizados 1 (1681-1760)”. Zein.: A.1-1. Mikrofilmaren zenb.: 127.

13.2.2.6. Gipuzkoako Protokoloen Artxibo Historikoa

(Gipuzkoako hipoteka kontaduriak)

1776, UINGR1

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Gravámenes. Índices”. 1 liburua. Zein.: H-619.

1776-1794, UGR2

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Urnieta. Gravámenes”. 2 liburua. Zein.: H-609.

1794-1831, UGR3

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Urnieta. Gravámenes”. 3 liburua. Zein.: H-609.

1831-1845, UGR4

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Urnieta. Gravámenes”. 4 liburua. Zein.: H-609.

1831, UALF

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Urnieta. Alfabético de apellidos”. Zein.: H-650.

1768-1797, HGR1

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Urnieta. Gravámenes”. 1 liburua. Zein.: H-609.

1797-1833, HGR2

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Urnieta. Gravámenes”. 2 liburua. Zein.: H-609.

1833-1845, HGR3

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Urnieta. Gravámenes”. 3 liburua. Zein.: H-609.

1845-1862, HINGR2

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Gravámenes”. Índices. Zein.: H-620.

1845-1862, UINGR2

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Gravámenes”. Índices. Zein.: H-620.

1845-1846, HTR1

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 1 liburua. Zein.: H-611.

1846-1847, HTR2

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 2 liburua. Zein.: H-611.

1847-1848, HTR3

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 3 liburua. Zein.: H-611.

1848-1850, HTR4

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 4 liburua. Zein.: H-611.

1850-1852, HTR5

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 5 liburua. Zein.: H-611.

1852-1854, HTR6

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 6 liburua. Zein.: H-611.

1854-1855, HTR7

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 7 liburua. Zein.: H-611.

1855-1857, HTR8

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 8 liburua. Zein.: H-611.

1857-1860, HTR9

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 9 liburua. Zein.: H-611.

1860-1862, HTR10

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 10 liburua. Zein.: H-611.

1845-1846, UTR1

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 1 liburua. Zein.: H-611.

1846-1847, UTR2

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 2 liburua. Zein.: H-611.

1846-1848, UTR3

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 3 liburua. Zein.: H-611.

1848-1850, UTR4

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 4 liburua. Zein.: H-611.

1850-1852, UTR5

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 5 liburua. Zein.: H-611.

1852-1854, UTR6

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 6 liburua. Zein.: H-611.

1854-1855, UTR7

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 7 liburua. Zein.: H-611.

1855-1857, UTR8

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 8 liburua. Zein.: H-611.

1857-1860, UTR9

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 9 liburua. Zein.: H-611.

1860-1862, UTR10

Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Astigarraga, Hernani, Orio, Urnieta, Usurbil. Transmisiones”. 10 liburua. Zein.: H-611.

1863, HRU

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Partido Judicial. Rústica”. Zein.: H-556.

1863, URU

“Libros de índice. Partido Judicial de San Sebastián. Partido Judicial. Rústica”. Zein.: H-556.

13.2.2.7. Valladolideko Errege Kantzileria Artxiboa

1773, VEK1

“La Division y Partición y separacion de cinco exidos y veinte y dos seles sitios en el valle de la Urumea”. Zein.: Auzi zibilak, Varela eskribautza, amaituriko auziak. 3842 kutxa, 1 zenb. eta 3847 kutxa, 1 zen.. 758 paper-sorta.

1739. urtea, VEK2

“Ambito y amojonamiento de los montes y seles de que es usufructuaria Micaela de Oquendo propietaria de la ferreria de Inturia en el valle del Leizaran. Micaela de Oquendo y San Millan, marquesa de San Millan, vecina de San Sebastián contra concejo y vecinos de Berastegui y contra concejo y vecinos de Elduayen”. Auzi zibilak, Masas eskribautza, ahantziriko auziak. C. 2058-2.

13.2.2.8. Donostiako Udal Artxiboa

1628, DUA1

“Recopilación efectuada por Joseph Zubiaurre. Testimonio de la visita practicada en los propios del Valle del Urumea”. Zein.: B at., 1 neg., 2211 kutxa, 1 esp.

1831, DUA2

“Estado demostrativo de las ventas de terrenos efectuadas por la Ciudad desde 1809 a 1829”. Zein.: C at., 5 neg., II sa., 1715 kutxa, Exp. 11 esp.

1833-1835, DUA3

“Expediente relativo a visitas efectuadas en los montes francos del Valle del Urumea. Nota: contiene copia de la visita girada en 1751¹³²⁷”. Zein.: C at., 5 neg., II sa., 1716 kutxa, 10 esp.

1833, DUA4

“Expediente relativo a diversas visitas, deposiciones, etc., relativas a los Montes Francos del Valle de la Urumea”. Zein.: C at., 5 neg., II sa., 1716 kutxa, 11 esp.

1838, DUA5

“Expediente relativo al informe elaborado por Lorenzo de Alzate, secretario de la junta de montes referente a los Montes Francos del Valle del Urumea: visitas giradas, acuerdos para su aprovechamiento, mediciones, enagenaciones, etc.”. Zein.: C at., 5 neg., II sa., 1717 kutxa, 1 esp.

13.2.2.9 Donostiako Jabego Erregistroa**1868, DJE1**

“Inscripción de los Montes Francos de Urnieta”. Zein.: 46 armairua, 4 lib., 155-156, 159-160, 164-165, 169-170, 174-175, 179-180, 194-195, 199-200, 203-204 fol.

¹³²⁷ Horixe da, hain zuzen, aintzat hartu dugun agiria. Kopia 1833-1835 bitartean egina dela irakur daiteke bertan.

13.2.2.10. Urnietako Udal Artxiboa¹³²⁸

1878, UUA1

“Escritura de Capitulaciones Matrimoniales otorgada por Don Martín José de Zalacain y Doña Carmen Celaya ante Don Miguel Lanz Notario domiciado en Andoain”. Zein.: 1878.

1899, UUA2

“Mojón Olaberrieta”. Zein.: Montes.

1925, UUA3

“Sobre fincas de Hurtado de Mendoza en venta”. Zein.: Expedientes diversos 1925.

1925, UUA4

“Explicación a la Alcaldía sobre el estado de la cuestión del Abastecimiento eléctrico con la compañía Fuerzas Eléctricas de Navarra (Alloz)”. Zein.: Suministro Eléctrico.

1927, UUA5

“Carta de la comisión provincial de aprovechamientos forestales al Ayuntamiento de Urnieta¹³²⁹”. Zein.: Montes.

1929, UUA6

“Carta de la comisión provincial de aprovechamientos forestales al Ayuntamiento de Urnieta¹³³⁰”. Zein.: Montes.

¹³²⁸ Dokumentuen izenburuak eta zeinadurak honela antolatu ditugu: lehenik, agirian irakur daitekeen izenburua eman dugu etzandako letrakeraz eta, ondoren, liburu edo karpeta izenburua (zeinaduratzat); azken hori izkribuaren data izan daiteke.

¹³²⁹ 1927ko azaroaren 10 data du gutunak.

¹³³⁰ Gutunak 1929ko otsailaren 1 data du.

1930, UUA7

“Pliego de condiciones bajo las cuales se autoriza al Ayuntamiento de Urnieta para verificar el Aprovechamiento de 40 cargas de madera”. Zein.: Expedientes diversos 1930.

1931, UUA8

“Relación y tasación de los daños causados por el pedrisco desencadenado en la expresada Villa en la tarde del 2 de Mayo de 1931, según la inspección verificada por la comisión especial designada por el Ayuntamiento acompañada por el celador forestal de Hernani José Olarán”. Zein.: Expedientes diversos 1931.

1934, UUA9

“Informe Rafael Ochotorena”. Zein.: Expedientes diversos 1934.

1939, UUA10A

“Declaraciones juradas de talas de árboles”. Zein.: Montes.

1940, UUA10B

“Declaraciones juradas de talas de árboles”. Zein.: Montes.

1941, UUA10C

“Declaraciones juradas de talas de árboles”. Zein.: Montes.

1942, UUA10D

“Declaraciones juradas de talas de árboles”. Zein.: Montes.

1948, UUA10E

“Declaraciones juradas de talas de árboles”. Zein.: Montes.

1955, UUA10F

“Declaraciones juradas de talas de árboles”. Zein.: Montes.

1956, UUA10G

“Declaraciones juradas de talas de árboles”. Zein.: Montes.

1959, UUA10H

“Declaraciones juradas de talas de árboles”. Zein.: Montes.

1960, UUA10I

“Declaraciones juradas de talas de árboles”. Zein.: Montes.

1964, UUA10J

“Declaraciones juradas de talas de árboles”. Zein.: Montes.

1965, UUA10K

“Declaraciones juradas de talas de árboles”. Zein.: Montes.

1966, UUA10L

“Declaraciones juradas de talas de árboles”. Zein.: Montes.

1967, UUA10M

“Declaraciones juradas de talas de árboles”. Zein.: Montes.

1969, UUA10N

“Declaraciones juradas de talas de árboles”. Zein.: Montes.

1939, UUA11

“Relación de los soldados muertos en la última cruzada nacional, bien por heridas recibidas en campaña o por enfermedad contraída en la misma”. Zein.: Expedientes diversos 1939.

1942, UUA12

“Aprovechamientos Forestales 1942”. Zein.: Montes.

1944, UUA13

“Declaración jurada que el que suscribe, Juan Bautista Miner Tellechea, vecino de la Villa de Urnieta formula a requerimiento del Gobernador Militar de la Provincia, en orden al rendimiento que obtiene en la explotación de la finca rústica que lleva en arriendo”. Zein.: Montes.

1944, UUA14

“Producción de lanas 1944”. Zein.: Expedientes diversos 1944.

1945, UUA15

“Riqueza pecuaria 1945”. Zein.: Expedientes diversos 1945.

1948, UUA16

“Descripción y tasación de terrenos radicantes en la Villa de Urnieta y propiedad del Ayuntamiento de la misma (Por el perito José Lasquibar)”. Zein.: Montes.

1949, UUA17

“Descripción y tasación de dos terrenos radicantes en la Villa de Urnieta y pertenecientes al Ayuntamiento de la misma, por el Perito Agrícola que suscribe (José Lasquibar) vecino de la Villa de Albiztur”. Zein.: Expedientes diversos 1949.

1951, UUA18

“Amillanamiento 1951”. Zein.: Idem.

1951, UUA19

“Plan de Aprovechamientos Forestales”. Zein.: Expedientes diversos 1951.

1979, UUA20

“Sector primario 1979”. Zein.: Expedientes diversos 1979.

13.2.2.11. Urnietako Parrokiako Artxiboa¹³³¹

1855, UEA1

“Estado que manifiesta las casas y caseríos que hay en jurisdicción o Parroquia de esta Villa, (...)”. Zein.: *Documentos Históricos*. 1. paper-sorta.

1900, UEA2

“Lista alfabética de sepulturas, con espresión de plana, serie y número”. Zein.: *Documentos Históricos*. 1. paper-sorta.

1900, UEA3

“Sepulturas”. Zein.: *Documentos Históricos*. 1. paper-sorta.

13.2.2.12. Agirreberriko Artxiboa

1937, AB

“Sociedad de Propietarios ‘Montes de Hernani’. Lista de Cilleguis¹³³²”.

¹³³¹ Artxiboak ez du aurkibiderik. Darabiltzagun izenburuak dokumentuetan idatzita daudenak dira.

¹³³² Agiriaren lerrobura.

13.2.3. Iturri moduan erabilitako bibliografia

1418-1988, AA1

AGIRRE, A.: *Tratado de Molinología*.

1529, AA2

AGIRRE, A.: "Ermitas de Hernani".

1982, CAG

ALTUNA, J. et. al.: *Carta Arqueológica de Guipúzcoa*.

1976, TA

AMUATEGUI, T.: *Urnieta*.

1923, JMB1

BARANDIARAN, J. M.: "Eusko folklore".

1926, JMB2

BARANDIARAN, J. M.: "Estaciones megalíticas en Navarra".

1928, JMB3

BARANDIARAN, J. M.: "Los dólmenes de Landarbaso".

1972, JMB4

BARANDIARAN, J. M.: *Diccionario ilustrado de mitología vasca*.

1566, EG

GARIBAI eta ZAMALLOA, E.: *Compendio Historial de los Cuarenta Libros ...*

1452-1826, JGL

GARMENDIA LARRAÑAGA, J.: De etnografía vasca (cuatro ensayos).

1625, LMI

ISASTI, L. M.: *Compendio historial de la Muy Noble y Muy Leal Provincia de Guipúzcoa.*

1847, JII

IZTUETA, J. I.: *Guipuzcoaco provinciaren condaira.*

1754, ML

LARRAMENDI, M.: *Corografía o descripción de la Muy Noble y Muy Leal Provincia de Guipúzcoa.*

1845-1850, PM

MADOZ, P.: *Diccionario Geográfico-Estadístico-Histórico de España y sus posesiones de Ultramar.*

1461-1951, LMM

MUXIKA, L. M.: "Errenteriako toponimoak (Materiale zenbait eta oharrak)".

1566-1970, LMZ

MURUGARREN, L.: *Urnieta.*

1960, LPB

PEÑA BASURTO, L.: *Reconstitución y catalogación de los "cromlechs" existentes en Guipúzcoa y sus zonas fronterizas con Navarra.*

1802, RAH

REAL ACADEMIA DE LA HISTORIA argit.: *Diccionario geográfico-histórico de España.*

1995, DTE

TELLABIDE, J.: *Donostiako toponimi erregistroa.*

1764-1993, AT

USABIAGA, A.: *Andoaingo Toponimia*.

1141-1142, GG

GOÑI GAZTANBIDE, J.: *Colección diplomática de la catedral de Pamplona*.

13.2.4. Iturritzat erabilitako ikerketa lan argitaragabeak

1989, UUTB

BARRIO, L. del & TELLABIDE, J. & ZALDUA, L. M.: *Urnieta udalerriko toponimia bilketa.*

1989, HUTB

BARRIO, L. del & TELLABIDE, J. & ZALDUA, L. M.: *Hernani udalerriko toponimia bilketa.*

1467, LMD

DÍEZ DE SALAZAR, L. M.: *Las ferrerías de Hernani en el siglo XVI.*

1988, OBIE

OBIE: *1: 5.000 orrietan bildutako toponimia.*

13.2.5. Kartografia

Mapen txarteletan, tesian erabilitako *laburdura*, *egilea(k)*, *urtea*, *izenburua* eta *tokia* adierazi ditugu eta, ezagutuz gero, *argitaratzailea*, dagoen artxiboko *zeinadura* eta *eskala* ere bai. Hala berean, orripeko oharretan, karta eta planoetan aurkituriko datu esanguratsuak (etzandako letrakeraz) eta bibliografian kausituriko iruzkinak bildu ditugu (hizki xehez).

13.2.5.1. Inprimatu edo argitaratu gabeko lanak

1773, VEK1A

MENDIBURU, J. A. & GESALAGA, J. A. (1773): *Plano de los montes francos situados a ambos lados del río Urumea, pertenecientes a la villa de Hernani y a la ciudad de San Sebastián*. Valladolidgo Erret Txantzillariako Artxiboa. Zein.: *Planos y dibujos*. 8 karpeta, 106 zenb. Hernaniren alde egindakoa.

1773, VEK1B

MENDIBURU, J. A. & GESALAGA, J. A. (1773): *Plano de los montes francos situados a ambos lados del río Urumea, pertenecientes a la villa de Hernani y a la ciudad de San Sebastián*. Valladolidgo Erret Txantzillariako Artxiboa. Zein.: *Planos y dibujos*. 8 karpeta, 107 zenb. Donostiaren alde egindakoa.

1863, CB

BREANS, C. (1863): *Mapa general que comprende los términos de Anizlarrea propios de la Real Casa de Roncesvalles y de la endrecera de Eliberría de la villa de Goizueta*¹³³³. Errenteria. E. 1: 4.000 Varas Navarras.

¹³³³ “Es copia del que hicieron D. Francisco de Ugartemendia y D. Fernando Martínez Corciu, Arquitectos, en el año de 1792 con asistencia del Licenciado D. Jose Martinez. Juez de Letras. C. Breans”.

1898, EGZ

ANON. (1898): *Gipuzkoako Iparraldea*¹³³⁴. E. 1:5.000.

1911, IM

LEBRETÓN, A. (1911): *Plano Topográfico de la M.N. e I. Villa de Hernani y su término municipal*. Donostia¹³³⁵. E. 1: 5.000.

1932, AI

IRAZUSTA, A. (1932): *Plano del sel de Alkatxoain. El Perito Agrícola Antonio Irazusta*. Donostia¹³³⁶. E. 1:1.000.

1960, CA

ALONSO, C. (1960): *Parcelas Segregadas de los Montes de la Comunidad de Urnieta. El Perito Agrícola Ceferino Alonso*¹³³⁷. E. 1: 1.000.

1960, GS

ANON. (1960): *Plano de parte de los Montes Francos o Cilleguis de la Comunidad de la villa de Urnieta adquiridos por Gureola Scott S.A.*¹³³⁸. E. 1: 2.000.

1960, UZA

ANON. (1960): *Plano Topográfico de los Montazgos de la Comunidad de Montes Francos de Urnieta*. Urnietako Zilegiaren Artxiboa¹³³⁹.

¹³³⁴ Tesian darabilgun izenburua. Originalak Gipuzkoako Foru Aldundiko Errepide eta Garraio Zuzendaritzaren egoitzan daude. Urtea gutxi gora-beherakoa da, atal hori osatzeko eraikuntza jakin batzuen datari erreparatu baitiogu. Oharrak: *Hoja nº 5, 1ª parte*.

¹³³⁵ Originalak Hernaniko udaletxeko Obra eta Zerbitzu Sailean daude.

¹³³⁶ Jatorrizko mapa Hernaniko ALKATXURAIN baserriko Artola familiak gordetzen du.

¹³³⁷ Originala Urnietako udaletxeko Hirigintza Departamentuan dago.

¹³³⁸ Jose Maria Fernandorena basozain ohiak emandako xerokopia.

¹³³⁹ Askotariko agiriak dituen karpeta urdinean dago.

13.2.5.2. Inprimatu edo argitaratutako lanak

1848, FC

COELLO, F. (1848): *Guipúzcoa por el TT.Col. Cap. de Ingenieros D. Francisco Coello auxiliado por D. Pascual Madoz*. Madril¹³⁴⁰. E. 1: 200.000 *Leguas legales ó de 20.000 pies*.

1881, JOA

OLAZABAL, J. J. (1979 [1881]): *Carta topográfica de la M.N. y ML Provincia de Guipúzcoa dedicada a la misma por D. José Joaquín Olazabal Arbelaiz y presentada en las Juntas generales que celebró esta Provincia el año 1849 en la M.N. ML M.V. y M.S.F ciudad de Fuenterrabía*. Donostia, Gipuzkoako Foru Aldundia. 1881 urteko edizioaren faksimila¹³⁴¹. E. 1: 150.000.

1942, IGC1

INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL argit. (1942): *San Sebastián, 64*. Madril, Instituto Geográfico y Catastral¹³⁴². E. 1: 50.000.

1944, GHO1¹³⁴³

OÑATIVIA, G. H. (1944): *Carta Ilustrada de la M.N. y ML Provincia de Guipúzcoa*. Donostia. E. 1: 100.000.

¹³⁴⁰ Madozen (1991 [1845-1850]) hiztegitik hartua. Originalak dauden tokia: *Servicio Geográfico del Ejército, Cartoteca Histórica; Zein.: Arm. F, Tabl. 1, Carp. 4, N. 154*. Madril.

¹³⁴¹ “Edicion revisada de 1881. Trazada en Irun el año de 1849. Corregida y aumentada en 1881 por Rodolfo Sprenger. Litografía de L. Duras y C^o, San Sebastián. Edita: la Diputación Foral de Guipúzcoa”.

¹³⁴² “Efectuados los trabajos Geodésicos y Topográficos por la Dirección general del Instituto Geográfico y Catastral. 1° edición 1942”. Toponimo asko tokiz kanpo daude eta, hori horrela delarik, koordenadak adierazi ditugu corpuseko eta testuko aipamenetan, identifikazioa errazteko.

¹³⁴³ Bi argitalpenetatik lehenengoa da toponimiaz aberatsena. “N.B.: El incluir las ilustraciones nos obliga, como es natural, a omitir o desplazar algunos nombres que el buen juicio del lector sabrá subsanar”.

1944, GH02¹³⁴⁴

OÑATIVIA, G. H. (1944): *Carta Ilustrada de la M.N. y ML Provincia de Guipúzcoa*. Donostia. E. 1: 100.000.

1953, IGC2

INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL argit. (1953): *San Sebastián, 64*. Madril, Instituto Geográfico y Catastral¹³⁴⁵. E. 1: 50.000.

1958, PPG

ANON.(1958): *Perspectiva de la Provincia de Guipúzcoa*. Donostia, Estudio Goya. E. 1: 75.000¹³⁴⁶.

1962, UTC

U.S. ARMY TOPOGRAPHIC COMMAND argit. (1962): *San Sebastián*. Washington¹³⁴⁷, U.S. Army Topographic Command. E. 1: 50.000.

1969, BG

ANON. (1969): *Provincia de Guipúzcoa*. Donostia, Banco Guipuzcoano. E. 1: 100.000.

¹³⁴⁴ Bigarren argitalpena, zuzendua, baina, toponimiaren aldetik, aurrenekoa baino urriagoa. “*Mapa de Guipúzcoa de G.H. Oñativia. Original Carta Ilustrada. Curiosa y Gráfica Descripción de la Provincia. 2.428 nombres de montes, alturas y valles; 436 ríos y riachuelos;*”.

¹³⁴⁵ “*Efectuados los trabajos Geodésicos y Topográficos por la Dirección general del Instituto Geográfico y Catastral y los de ampliación y puesta al día por al Servicio Geográfico del Ejército. 2º edición 1953*”. Toponimo asko tokiz kanpo daudenez, koordenadak erantsi ditugu identifikazioa errazte aldera.

¹³⁴⁶ Beste erreferentzia batzuk kontuan hartuz ateratako eskala. Ohar hau irakur daiteke mapan: *Colaboración: Sarriegui*.

¹³⁴⁷ Donostian, 1989. urtean, Espainiako armadako *Tercio Viejo de Sicilia* brigadaren *Armas de Apoyo* konpainian zegoen alea. “*Edition 3-AMS. Sheet 64, series M78I*”.

1970, SGE1

SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJERCITO argit. (1980): *Bilbao,6-2*. Madril¹³⁴⁸, Servicio Geográfico del Ejercito¹³⁴⁹. E. 1: 200.000.

1979, RMH

MARGALÉ, R. (1979): *Gipuzkoa*. Donostia, Caja de Ahorros Municipal de San Sebastián¹³⁵⁰. E. 1: 75.000.

1980, IGN1

DIRECCIÓN GENERAL DEL INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL argit. (1980): *San Sebastián,44-II*. Madril, Presidencia del Gobierno¹³⁵¹. E. 1: 25.000.

1981, SGE2

SERVICIO GEOGRÁFICO DEL EJERCITO argit. (1981): *San Sebastián*. Madril, Servicio Geográfico del Ejercito¹³⁵². E. 1: 50.000.

1982, GFA1

DIPUTACIÓN FORAL DE GUIPÚZCOA argit. (1982): *Carreteras de Guipúzcoa*. Donostia, Dirección de Vías y Caminos Provinciales. E. 1: 100.000.

¹³⁴⁸ Egoitza berean.

¹³⁴⁹ “Cartografía Militar de España. Mapa General Serie 2C E. Formada por el Servicio Geográfico del Ejercito: Año 1970. 3ª Edición. Publicada en el Año 1980”.

¹³⁵⁰ “Rafael Margalé jauna, egileak, eta Donostia Aurrezki Kutxak, "Aranzadi" Natur Zientziko Elkargoaren Etnologi Saileko Lehendakari den Fermin de Leizaola jaunari eta Donostia Aurrezki Kutxaren Gizarte Ekintzako "Instituto Geográfico Basco Andrés de Urdaneta (INGEBA) - Euskal Geografi Elkargoa"ko batzarkide sortzaile den Iñaki Linazasoro jaunari emandako aholkularitzagatik eskerrak ematen dizkiela”.

¹³⁵¹ “Mapa Topográfico Nacional de España. Vuelo fotogramétrico, 1972. 1ª Edición 1980”.

¹³⁵² “Cartografía Militar de España. Mapa General, Serie L, 24-4 (64); 24-5 (40). Formada por el Servicio Geográfico del Ejercito: Año 1981. 3ª Edición. Publicada en el Año 1987”.

1983, IGN2

INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL argit. (1983): *Mapa Nacional Topográfico Parcelario*. Madril, Instituto Geográfico Nacional¹³⁵³. Urnietako 5 eta 7 poligonoak. Hernani: 3, 4, 5, 6 eta 7 poligonoak. E. 1: 5.000.

1983, GFA2

GIPUZKOAKO FORU ALDUNDIA argit. (1983): *Cartografía E. 1:5.000*. Donostia, Lurralde Informazio Zerbitzua¹³⁵⁴. E. 1: 5.000.

13.2.5.3. Kartografia modernoa

1996, EJ1

MUXIKA ULAZIA, N. (zuzend.) (1996): *1:10.000 Eskalako Kartografia*. Gasteiz, Eusko Jaurlaritzako Lurralde Informazio, Etxebizitza eta Ingurugiro Saila¹³⁵⁵.

1986, GFA3

GIPUZKOAKO FORU ALDUNDIA argit. (1986): *Gipuzkoako errepideak*. Donostia, Errepide eta Garraioetako Zuzendaritza Nagusia. E. 1: 100.000.

1989, OM

GOIKOETXEA, I. & LEIBAR, L. C. (1989): *Oiartzun*. Donostia, Caja de Ahorros Municipal de San Sebastián. E. 1: 10.000.

1991, UM

DEL BARRIO, L. & ZALDUA, L. M. (1911): *Urnietako mapa*. Urnietako Udala. E. 1: 10.000.

¹³⁵³ “Provincia de Guipúzcoa. Partido judicial de San Sebastián. Hoja 1°. Edición nº 1 1983, apéndice nº 1 1984”.

¹³⁵⁴ 1979ko hegaldia; 1983an eguneratua.

¹³⁵⁵ Toponimia Deustuko Unibertsitateko DEIKER institutuak Eusko Jaurlaritzako Hizkuntz Politika Sailarentzat 1991. urtetik aurrera landutakoa da.

1992, AM

DEL BARRIO, L. & ZALDUA, L. M. (1992): *Astigarragako mapa*. Astigarraga, Astigarragako Udala. E. 1: 10.000.

1992, HM

DEL BARRIO, L. & ZALDUA, L. M. (1992): *Hernaniko mapa*. Hernani, Hernaniko Udala. E. 1: 15.000.

1994, AMM

DEL BARRIO, L. & ZALDUA, L. M. (1994): *Adarramendi-Mandoegiko mapa*. Donostia, Etnogintza c.b. E. 1: 25.000.

1994, MLM

DEL BARRIO, L. & ZALDUA, L. M. (1994): *Mandoegi Leitzaran*. Donostia, Aranzadi Zientzi Elkarte. E. 1: 25.000.

1995, DM

DEL BARRIO, L. & ZALDUA, L. M. (1995): *Donostiako mapa*. Donostia, Donostiako Udala. E. 1: 25.000.

1996, GAM

ZZ.AA. (1996): *Goizueta-Arano mapa*. Goizueta, Goizuetako eta Aranoko Udalak. E. 1: 15.000.

13.3. Geografia-kodeen aurkibidea

Corpusaren antolaketaren azalpenarekin bukatzeko, toponimoei jarri dizkiegun kode geografikoak dakartzagu (10101, 10102...). Sail nagusietan (orografia, hidrografia...) eta azpisailetan (lurraren gorapenak...) daude banatuta eta kodeen azpian iturri ezberdinetan erabilitako izen geografikoak zerrendatu ditugu (euskarazkoak letrakera ilunagoarekin). Galde-ikurra azaltzen denean aipamena zalantzazkoa da; letrakera etzanez idatzita daudenak, berriz, forma arautugabeak dira.

Orografia (10000)

Lurraren gorapenak (10100)

10101

sierra

cordal

10102

monte

montaña

mendi

10103

muino

loma

bizkar

espalda

10104

cerro

munto

10105

espolón

10106

mota

10107

prominencia

Mendi baten goialdeak (10200)

10201

cima

cumbre

alto

cabeza

altura

tontor

punta

casco

kasko

cota

10202

peña

peñasco

peñón

haitz

harkaitz

harri

piedra

harripe

10203

pico

cresta

10204

talaia

pulpitu

balkoi

Lurraren sakonak (10300)

10301

ataka

portillo

portilu

lepo

collado

colladura?

puesto

10302

mehaka

sarde

10303

zulo

10304

vallis, -is

valle

10305

zoko

10306

eluts

Lur laua (10400)

10401

llanura

zabal

explanada

10402

campa

10403

rekta

Eremu aldapatsuak (10500)

10501

ladera

hegi

falda

10502

cuesta

aldapa

malda

malkar

10503

burkaitz

murru

10504

zchar

Hutsarte naturalak (10600)

10601

leize

10602

cueva

koba**10603*****harr(i)ataka******harpauso*****10700****harkadia****10800****ospel****egutera****10900****lohi****11000****santsonarri****Hidrografia (20000)****Ur- ibilguak (20100)****20101**

aqua, -ae

agua

río

errio**ibai****erreka**

arroyo

arroyuelo

regata

encañada

lats**20102****iturri**

fuente

manantial

20103**ugalde****20104****osin**

pozo

putzu**20105**

remolino

piélago

20106

vado

pasadizo**20107*****ursalto*****20108****makur****buelta****kurba**

punta

20109***urataka*****20110**

ribera

erribera

vega

20111***urbitarte***

20112

vertiente

Urtokiak (20200)**20201**

idoi

20202

lintzura

zingira

juncal / juncos

Obra hidraulikoak (20300)**20301**

azequia

encañada

canal

kanal

conducción

20302

presa

antepara

embalse

uharka**20303**

compuerta

escotilla

Fitografia (30000)**Basoak (30100)****30101**

bosque

monte

monte alto

baso

plantado

arbola

arbolado

zuhaizti**30102**

acacias

alisal

alisos

haltzadi

castaños

castañal

gaztainadi**intxausti**

manzanal

sagasti**muxikadi****pago****pagadi**

hayal

peral

pinar

plantanos

robleal

harizti**urki**

urkidi

zumardi

30103

intsusadi

mizpiradi

zumizti

zumadi

30105

terreno vivero

mintegi

30105

txertadi

30106

jaral

jaro

txara

30107

mo(n)ja

30108

cortafuegos

Sasiak (30200)

30201

sasi

monte bajo

matorral

30202

argomal

argomas

Beste batzuk (30300)

30301

helechal

inestorlekua / inestorlurra

30302

txilardi

30400 Larreak

hierba

herbal

larre

pasto

pradera

prado

zelai

Lur landuak (30500)

30501

tierra labradía

labradío

tierra labrante

labrante

labrantío

lanberri

luberri

sembradío

soro

30502

alfalfa

cereal

maizal

nabo

remolacha

*tabako-baratz***30600 Lur landugabeak**

erial

*larrats***Gizakiaren arrastoa (40000)****40100 Bizilekuak**

casa (de)

(casa) armera

casa de labor

casa de parientes mayores

casa de habitación

casería

caserío

casilla

chalet

etxe**etxeberri**

casa nueva

solar

vivienda

Abeltzaintza eta**nekazaritza (40200)****40201**

borda

borda**etxola****txabola****txerritegi**

majada

40202

aprisco

cobertizo

*garaje***40203****langa****itxitura****lubaki****Industria (40300)****40301****meatze**

mina

mina

cantera

harrobi**40302**

horno

arragua

hoyo

labe

calera

karobi**teileria**

tejería

40303

ferrería (mazona)

ola**sutegi?**

40304

molino
molino harinero

errota

40305

barraca-nevera
nevera

elurzulo

40306

fábrica (de anclas)
fabrika

40307

casa de máquinas
central hidroeléctrica
central eléctrica
electra
central
zentral

40308

quemadero de basuras

40309

pabellones

40310

industrialdea

Ostalaritza (40400)**40401**

venta
benta
bar
cantina

taberna

40402

camping
refujio

40403

casa de recreo

Kirolak (40500)**40501**

palankaleku

40502

pilotasoro

40503

juego pelotas
frontón
frontoi

Toki publikoak (40600)**40601**

escuela (pública)
eskola

40602

puesto?

40603

lonja

40604

katea

40605

casa del caminero

40606

oficinas

40607

urkamendi

Administrazio**elementuak (40700)****40701**

mugarri

mojón

hirumugarri

mojón triangular

trimojón

40702

artamugarri

mojón del medio

mojón central

mojón sel

mojón central

baztermugarri

Erljioa (40800)**40801**

cruz

calvario

kalbario

40802

ermita

ermita

40803

seroretxe

40804

sepultura

Eraikin militarrek (40900)**40901**

torre

casa torre

40902

trinchera

Bide-sarea (41000)**41001**

estrata

calzada

camino

bide

41002

encrucijada

bidegurutze

41004

pasai

41005

puente

zubi

Elementu bakartuak (41100)**41101**

parada

Beste batzuk (41200)**41201**

ruinas

Geografia eta administrazio**alorreko banaketa (50000)****Termino orokorrak (50100)****50101**

lugar

paraje

punto

sitio

50102

corte

cuarto

finca

lote

lote

mitad

montazgo de dotación

montazgo

partición

partida

partido

pertenecidos

pertenencia

puska

retazo

rozadura

suerte

terminado

terminal

termino

terreno

territorio

trozo

50103

diezmo

alcabala

albalá

censo

vínculo

50102

confín

muga

jurisdicción

50105

parte

parte**aieka****Termino zehatzak (50200)****50201**

reino

merindad

provincia

terra, -ae

tierra

vallis, -is

valle

villa, -ae

villa

concejo

universidad

bailara

barrio

barrio

50202

zona urbana

50203

domicilio

vivienda

anterpuertas

etxaondo

50204

zilegi

montes francos

zilegimendi

terreno comunal

monte comunal

monte cillegui

50205

pardina, -ae

50206

ejido

50207

su-egur

50208

cubilar

sel

saroi

50209

abaroleku

14. TOPONIMOEN AURKIBIDEA

ABALLARRI	11, 16, 42, 255, 256
ABALLARRI	141
ABALLARRI	40, 41, 255, 256
ABALLARRIKO HARKAITZAK	141, 142
ABALLARRIKO HARRIA	141
ABALLARRIKO JUDUMAHAIA	130
ABANÑO	338, 526
ABANÑOKO HALTZADIA	157, 182, 184, 338, 503, 506
ABANÑOKO INDARRETxea	103, 165, 511, 514
ABARAIN	323, 333
ABAROLEKUA	234, 240
ABILLATS	267
ABILLATS	267
ABILLATS	267
ABILLATSAZPIA	224, 267
ABILLASKO INDARRETxea	110, 267, 506
ABILLASKO UBIDEA	267
ADARLEKAI	202
ADARRA	97, 256
ADARRA	119, 142, 256
ADARRA	119, 142, 256
ADARRA	119, 142, 256
ADARRA DEL QUINTAL	119, 256
ADARRA-MANDOEGI	119, 256
ADARRA BAR	119, 256
ADARRAMENDI	11, 13, 119, 256, 412, 420, 495
ADARRAONDO	204
ADARRATXIPIA	207, 213
ADARRAZPIA	119
ADARRAZPIKO ITURRIA	119
ADARREAZPIA	119, 160
ADARREAZPIKO ITURRIA	119, 160
ADARREITURRI	152
ADARREKO BIZKARRA	119, 139, 160

ADARRE TENETA 364, 365
ADARREKO BORDA 119, 160
 ADARREKO ELURZULOA 119, 160
 ADARREKO ETXOLA 119, 160, 185, 509
 ADARREKO ETXOLA 185
 ADARREKO HARKAITZ FALTSUA 142, 208, 212, 213, 507, 509, 513
ADARREKO ITURRI 152
 ADARREKO ITURRI 152
 ADARREKO SARDEA 145
 ADARREKO ZABALA 119, 128, 146, 256
 ADARREKO ZABALA 119, 128, 146, 256
 ADARREKO ZABALA 119, 128, 146, 256
 ADARREKO ZABALEKO JENTILEN KANPOSANTUA 127, 130
 ADARREKO ZABALEKO MINTEGIA 99, 107, 156, 182, 184, 503, 506
 AGERRE 119, 141
AGERREKO SAROEIA 173
 AGERRE 119, 141
 AGERREKO BORDA 119, 141
 AGERREKOREN BORDA 119, 141
 AGERREZELAI 119, 141
AGINAGA 35, 301, 393, 521, 526
AGINAGAAZPIA 101, 201, 301, 393
AGINAGAKO ETXOLA 301, 393
AGINAGAKO ETXOLAREN HARKAITZAK 99, 301, 393
AGINAGAKO GOIKO TONTORRA 140, 211, 301, 393
AGINAGAKO TONTORRA 140, 301, 393
AGINAGAKO ZABALA 301, 393
AGINAGAMENDI 301, 393
 AGIÑETA 348, 526
AGIRREBERRI 191, 348
AGIRREZELAIETA 348
AGUSTINSORO 220, 245, 246
AIA 120, 141
AIAREN BORDA 24
 AIERDI 33, 100, 120, 199, 427, 428, 432
 AIERDIBERRI 199, 427, 428
 AIERDI-BIS 427, 428
 AIERDIKO ETXE BERRIA 182, 427, 428
 AIERDIKO HARROBIA 163, 182, 427, 428

AIERDI	427, 428, 433
AIERDO	433
AINXAR	136
AITONAREN BEGIRALEKUA	136, 271
AITONETXE	248
AITZOLA	303
AITZOLAKO ERREKA	303
AITZOLAKO HEGIA	303
AITZOLAKO ITURRIA	303
AITZOLAKO PAGADIA	158, 188, 303, 506, 512
AITZOLAKO PAGOA	157, 303, 508
AITZOLAKO PAGO HAUNDIA	157, 206, 303, 505, 520
AITZOLAKO PUNTA	140, 303
AITZOLAKO TONTORRA	140, 303
AITZOLAKO TONTORRA	140, 303
AIZEARREI	407
AIZKORRI	275, 289
AIZKORRIKO HARKAITZA	275, 289
AIZPARRENEA	202, 465, 466, 467, 511, 519, 526
AIZPITARTE	107, 222, 275
AIZPITARTE	26, 107, 275
AIZPITARTE	275
AIZPITARTE II	275
AIZPITARTE III	275
AIZPITARTE IV	275
AIZPITARTE V	275
AIZPITARTEKO HARKAITZA	275
AIZPITARTEKO KOBAK	175, 275
AIZPURUAREN ETXOLA	123, 205
AIZPURUAREN SAROEIA	205
AIZTIETAKO MUNTOA	139, 348, 516, 517
AIZTXIPIONDO	116, 520
AKAN	323
AKAN	323
AKANAZPIA	323
AKELARRE	251
AKERREGI	407, 423
AKERREGI	407
AKERTZULO	252, 293, 514

AKOLA	35, 303, 304, 348
AKOLA	13, 303, 304
AKOLA	33, 303, 304
AKOLA	11, 303, 304
AKOLA	303, 304
AKOLA	23, 38, 303, 304
AKOLA	303, 304
AKOLA DE EN MEDIO	303, 304
AKOLA JARAL DE	303, 304
AKOLAERDIKOA	303, 304
AKOLAGAÑA	303, 304
AKOLAGARAIKOA	35, 303, 304, 348, 349, 389
AKOLAIEKA	205, 303, 304
AKOLAITURRI	303, 304
AKOLAITURRIETA	35, 304, 348, 349
AKOLAITURRIETAKO KAXKOA	141, 348, 349
AKOLAKO ETXEA	161, 303, 304
AKOLAKO ETXOLA	303, 304
AKOLAKO JENTILEN KANPOSANTUA	131, 303, 304
AKOLAKO LEPOA	131, 303, 304
AKOLAKO LEPOA I	131, 303, 304
AKOLAKO LEPOA II	131, 303, 304
AKOLAKO LEPOA III	131, 303, 304
AKOLAKO SAROEIA	303, 304
AKOLAKO TXARAPEA	202, 303, 304
AKOLAKO ZABALEGIA	146, 303, 304
AKOLATXARA	134, 157, 190, 246, 303, 304, 515
AKOLATXARAKO GAINA	303, 304
AKOLATXARAKO LEPOA	303, 304
AKOLAZABAL	146, 303, 304
AKOLAZARRA	303, 304
AKURRIKA	35, 393, 394, 405
AKURRIKA	25, 393, 394, 405
AKURRIKAAZPIA	101, 201, 212
AKURRIKAKO ETXOLA	162, 393, 394
AKURRIKAKO MURRUA	148, 303, 304, 507
ALDAPA	180
ALDAPETA	348, 526
ALDURA	305

ALDURAEGIA 146, 305
 ALDURAEUTSA 305
 ALDURAITURRIETA 305, 349
 ALDURAKO ERREKA 305
 ALDURAKO GAINA 305
 ALDURATXIKI 305
 ALKAI 526
ALKAITZUREN DE IUSO 208, 323, 324, 504, 516
ALKAITZUREN DE SUSO 208, 323, 324, 504, 516
 ALKATXURAIN 35, 323, 324, 333, 407, 485, 504, 516
 ALKATXURAIN 323, 324, 516
 ALKATXURAIN 42, 323, 324, 516
ALKATXURAINGO ARRETXEREN BORDA 323, 324, 516
ALKATXURAINGO SAROEA 323, 324, 516
 ALKATXURAINLARRE 323, 324, 516
 ALKAZURI 515, 518
 ALKAZURIKO GAINA 13, 515, 518
 ALKEI 407
ALKITZENEKO MUNTOA 139, 220, 449, 450, 467
 ALLANGUAGA 394
 ALLEGI 408
 ALLEGIMALDA 147, 408
 ALLEI 408
 ALLIRI 408
 ALLIRI HAITZA 408
 ALLIRIAZPI 408
 ALLIRIAZPIKO ERREKA 408
 ALLIRIKO BORDA 408
ALTABALETA 162, 356
 ALTUGAIN 256
 ALTZA 435
ALTZABASOA 145, 435
ALTZAIRUNEA 449, 467
 ALTZEGA 394, 395, 405, 507, 525, 526
ALTZEGA 394, 395, 405, 507, 525, 526
 ALTZEGA 394, 395, 405, 507, 525, 526
 ALTZEGAAZPIA 201, 212, 219, 394, 395
 ALTZEGABERRI 394, 395
 ALTZEGAKO GAINA 394, 395

ALTZEGATXIKI	394, 395
ALTZIBAR	99, 256, 257, 293, 511
ALTZIBAR DE IGERATEGI	206, 256, 257, 293, 511
ALTZIBAR DE LASARTE	256, 257, 293, 511
ALTZIBARBERRI	256, 257, 293, 511
ALTZIBARBORDABERRI	99, 256, 257, 293, 511
ALTZIBARKO ELURZULOA	164, 256, 257, 293, 511
ALTZIBARKO ITURRIA	256, 257, 293, 511
ALTZIBARZAR	256, 257, 293, 511
ALTZITURRIETA	349, 526
ALTZUETA	112, 153, 349, 350, 526
ALTZUETA	349, 350
ALTZUETA	349, 350
ALTZUETAALDEA	349, 350
ALTZUETABERRI	349, 350
ALTZUETAKO BUELTA	103, 153, 349, 350
ALTZUETAKO ERRIBERA	154, 349, 350
ALTZUETAZAR	349, 350, 443
ALTZUSTA	350, 514, 525
ALTZUSTA	350, 514
ALTSUSTA	350, 514
ALTZUSTA BASETxea	350, 514
ALTZUSTAKO BORDA	350, 514
ALTZUSTAKO SAROEa	350, 514
ALTZUZABALA	252
AMAIRULURRA	251
AMAROLA	304
AMILIBIA	267, 475, 476, 484, 485
AMONASAGASTI	246, 248
AMUNOLA	140, 220, 248, 304, 305, 315, 317, 475, 478, 481, 486, 499, 502, 514, 521, 524
AMUNOLA	23, 24, 38, 47, 140, 220, 248, 304, 305, 317
AMUNOLA	33, 140, 248, 304, 305, 317
AMUNOLA	130, 304, 305
AMUNOLA ARRIBA	304, 305
AMUNOLA DE ABAJO	208, 304, 305
AMUNOLA DE SUSO	210, 304, 305
AMUNOLA DE SUSO	210, 304, 305
AMUNOLA DE YUSO	34, 208, 304, 305
AMUNOLA DE YUSO	208, 304, 305

AMUNOLAERREKA	304, 305
AMUNOLAGAÑA	304, 305
AMUNOLAKO BORDA	304, 305
AMUNOLAKO ERREKA	304, 305
AMUNOLAKO ETXOLA	304, 305
AMUNOLAKO GAINA	304, 305
AMUNOLAKO ZELAIPEA	159, 202, 304, 305
AMUNOLAMAIZTERRA	206, 304, 305
AMUNOLANAGUSI	206, 304, 305
AMUNOLAZAR	304, 305
AMUNOLAZARREKO ITURRIA	304, 305
AMUNOLAZELAI	304, 305
AMUTXUETA	351
AMUTXUETARRIA	351
ANDOAIN	324, 325, 333, 335
ANDOLA	305, 326, 524, 526
ANDOLA	305, 499, 524
ANDOLAAZPIA	201, 305
ANDOLABERRI	305
ANDOLAPEA	202, 305
ANDOLATXAGA	157, 190, 228, 305
ANDREKALE	125, 245
ANGELUITURRI	257, 292, 524
ANGELUITURRI	257, 292
ANGELUITURRIKO HARIZTIA	158, 182, 189, 257, 292, 524
ANTONETXOLAREN LOTEA	170
ANTONIZABALETA	351
ANTONKALE	245
ANTSO	237, 514, 520
ANTSO	237, 520
ANTSOAZPIA	237, 520
ANTSOBASO	237, 520
ANTSOERREKA	237, 520
ANTSOETXAONDO	184, 237, 510, 520
ANTSOKO ERREKA	237, 520
ANTSOKO ERREKA	237, 520
ANTSOKO ETXOLA	162, 185, 237, 520
ANTSOKOETXOLAKO ETXOLA	162, 185, 237, 520
ANTSOKOETXOLAKO MURRUA	148, 180, 237, 520, 507

ANTSOKOETXOLAKO PUNTA	140, 237, 520
ANTSOREN BORDA	237
ANTSOLA	306
ANTSONEKO BORDA	449, 467
ANTXELMOREN ETXOLA	123, 277, 278
ANTXISTA	30, 135, 140, 350, 351, 352, 475, 482, 483, 498, 499, 514, 517
ANTXISTA	141, 175, 351, 352
ANTXISTA	77, 351, 352
ANTXISTA	351, 352
ANTXISTA	175, 351, 352
ANTXISTA DE SUSO	34, 210, 351, 352
ANTXISTA DE YUSO	34, 208, 351, 352
ANTXISTA DE YUSO	208, 351, 352
ANTXISTAATZEKO HARRIZABALA	143, 201
ANTXISTAATZEKO LINTZURA	201, 308
ANTXISTAAZPIA	201, 519
ANTXISTAAZPIKO BORDA	201, 519
ANTXISTAERREKA	135, 219, 220, 351, 352
ANTXISTAKO BORDAK	351, 352
ANTXISTAKO ERREKA	135, 219, 220, 351, 352
ANTXISTAKO ETXOLAK	351, 352
ANTXISTAKO HARRIA	351, 352
ANTXISTAKO ITURRIA	351, 352
ANTXISTAKO LEPOA	351, 352
ANTXISTAKO MUGAKO URKIA	158, 170, 182, 188, 506
ANTXISTAKO URSALTOA	153, 225, 351, 352
ANTXISTAKO ZABALA	351, 352
ANTXISTAKO ZELAIA	183, 351, 352
ANTXUNTXARREKO ZUBIA	169, 182
ANTZOLA	111, 306
ANTZUSAROB	172, 181, 252, 508
ANTZUSAROB	252, 508
ANTZUSAROBEO BIZKARRA	139, 252, 508
ANTZUSAROBEO ERREKA	252, 508
ANTZUSAROBEO ITURRIA	252, 508
ANTZUSAROBEO MALDA	147, 508
ANTZUMEZIARTZA	435, 513
ANTZUZABAL	508
AÑABITARTE	275, 276

AÑAGAIN 98, 258
 AÑAGAIN 98, 258
 AÑAGAINGO LEIZEA 149, 258
 AÑAGAINGO MENDIA 139, 180, 258
 AÑAGAINGO PAGADI 258
 AÑAGAINMENDI 258
 AÑAGORRI 258, 289
 AÑARBE 158, 258, 275, 291
 AÑARBE 258, 275, 291
 AÑARBEBARRENA 258, 275, 291
 AÑARBeko URTEGIA 258, 275, 291
 AÑARBE 258, 275, 291
 AÑARREGI 408, 409
 AÑARREGI 408, 409
 AÑARREGIKO ITURRIA 408, 409
 AÑARREGI 408, 409
 AÑO 219, 228, 239, 503, 526
AÑO 219, 228, 239, 503
 AÑO 219, 228, 239, 503
 AÑOABEKOA 219, 228, 239
 AÑOABERRI 219, 228, 239
 AÑOERREKA 219, 228, 239
 AÑOAGAÑA 219, 228, 239
 AÑOAGOIKOA 219, 228, 239
 AÑOAKO ETXOLA 219, 228, 239
 AÑOAKO GAINA 219, 228, 239
AÑOAKO SAROEA 219, 228, 239
 AÑOAMALDA 147, 219, 228, 239
AÑOASAROEA 219, 228, 239
 AÑOENEA 219, 228, 239, 449
 AÑOENEA 219, 228, 239, 449
 AÑOENeko LEPOA 219, 228, 239, 449
 AÑOKO PAGADI 97, 157, 158, 188, 228, 239
 AÑOKO PAGADI 97, 157, 158, 188, 228, 239
APAIZARRI 119, 219, 249, 250, 352
APAIZETAKO ERREKA 119, 248
APAIZEN PARADA 119, 189, 248, 512
APAIZETXE 168, 248
APARRAIN 30, 34, 252, 333, 475, 476, 478, 486, 504, 521, 526

APARRAIN	34, 163
APARRAIN	34, 163
APARRAIN	325, 504
APARRAIN	325, 504
APARRAIN	325, 504
APARRAIN	325, 504
APARRAINERREKA	325, 504
APARRAINGO BORDA	325, 504
APARRAINONDOA	170, 204, 325, 504
APARRAINSAROBÉ	325, 504, 508
APARRANISAROBÉ	325, 504, 508
APARRAINSAROBÉKO BORDA	325, 504
ARAINIBAR	30, 268, 475, 476, 481, 484, 486
ARAINIBAR	30, 268, 475, 476, 481, 484, 486
ARANATXENEA	449, 450, 467, 525
ARANATXEN BORDA	449, 450, 467, 525
ARANATXEN BORDA	449, 450, 467, 525
ARANATXEN ETXOLA	449, 450, 467, 525
ARANATXENÉKO ERREKA	449, 450, 467, 525
ARANBEGI	117, 409, 526
ARANBEGI	117, 409, 526
ARANBEGI	117, 409, 526
ARANBEGIAZPIKOA	117, 208, 409
ARANBEGI	117, 409, 526
ARANBEGIKO BORDA	409
ARANBEGIKO ERREKA	409
ARANBURU	276
ARANGUREN	283
ARANO	13, 338, 339
ARANO	338, 339
ARANOARRAREN ETXOLA	123, 338, 339
ARANOARREN MONJA	137, 338, 339
ARANOERREKA	338, 339
ARANOKO ETZELAKO GAINA	98, 338, 339, 518
ARANOKO KALBARIOA	167, 183, 338, 339
ARANOKO KATEA	166, 180, 338, 339
ARANOMENDI	338, 339
ARANTXOETA	352, 505
ARANTXOETAKO LEPOA	144

ARANTZADIZABAL 513
ARANTZADIZABAL 513
ARANTZADIZABALKO ETXOLA 513
ARANTZADIZABAL 513
ARANZABAL 258, 293, 514
ARBELAITZ 258, 450, 467
ARBELAITZENE 258, 450, 467
ARBELAITZENEATXIKI 207, 258, 450, 467
ARBELAITZTXIKI 258, 450, 467
ARBELAITZ 258, 450, 467
ARBELAITZENE 258, 450, 467
ARBITARTE 145, 275, 276, 516
ARBITARTE 145, 275, 276, 516
ARBITARTE 145, 163, 275, 276, 516
ARBITARTE 145, 163, 275, 276, 516
ARBITARTE 145, 275, 276
ARBITARTEKO ALTUENA 140, 275, 276
ARBITARTEKO GAINA 275, 276
ARBITARTEKO HARRIA 275, 276
ARGARATE 141, 258, 294, 515, 526
ARGARTEKO ERREKA 258, 294, 515
ARGARATEKO HEGIA 258, 294, 515
ARGARATEKO OSPELA 149, 223, 258, 294, 515
ARGARATEOSPELA 258, 294, 511, 515
ARGARATE 258, 294, 511
ARGINDEGI 409, 423
ARGINDEGI 409
ARGINDEGIBERRI 409
ARGINDEGIKO ERREKA 409
ARGINTXUERROTA 164
ARGORRI 289, 294, 355
ARGORRI 289, 294, 355
ARGORRIKO BIZKARRA 139, 289, 294
ARGORRIKO SOROA 160, 189, 289, 294, 515
ARGURUTZ 219, 258, 259, 263, 294, 515
ARGURUTZ 219, 258, 259, 263, 294, 515
ARGURUTZEKO BORDA 258, 259, 263, 294
ARGURUTZEKO ITURRIA 258, 259, 263, 294
ARGURUTZEKO LEPOA 258, 259, 263, 294

ARGURUZPEA 202, 258, 259, 263, 294, 504
 ARISMONTTE 157
 ARITZAGAKO ETXOLA 162
 ARITZOLA 306
 ARIZOLA BORDA DE 306
 ARITZOLABORDA 162, 306, 525
 ARITZOLABORDA 162, 306, 525
 ARITZOLATXIKI 237, 306
ARIZIRAKURRIETA 352, 353, 502
ARIZMAKURRA 353
ARIZMAKURRETA 353
 ARIZMENDI 260, 294
 ARIZMENDIAZPIKO ERREKA 260, 294
 ARIZMENDI 260, 294
 ARIZTEGI 410, 423
 ARIZTEGI 410
ARIZTILUZE 284, 292, 509, 525
ARIZTILUZEKO ERREKA 284, 292
 ARIZTILUZE 284, 292, 509, 525
 ARIZTILUZEKO ERREKA 284, 292
 ARIZTILUZE 284, 292
 ARIZTILUZEKO BORDA 284, 292
 ARIZTILUZEKO BORDA 284, 292
 ARIZTITXO 469
 ARIZTONDO 277
ARKAITZEKO ZULO 145
 ARKAITZETA 353
 ARKAITZILLUN 290
 ARKAIZTXIKI 285
ARKAZU 436, 437
ARKITURRI 260
ARKOROLA 306
 ARLEGOR 284, 292
 ARLEGORKO BIZKARRA 284, 292, 294, 297
 ARLEGORKO ETXOLA 284, 292, 294
 ARLEGORKO ITURRIA 284, 292, 294
 ARLEGORKO ZABALA 170, 284, 292, 294
 ARLEGORKO ZABALA 284, 292, 294
ARLEGOR 284, 292, 294

ARLEGORRAZPIA 199, 201, 284, 294
ARLEPO 259
ARLOTEGI 410, 423
ARLOTEGI 410, 423
ARLOTEGIERREKA 410, 423
ARLOTEGIKO BIDEA 410, 423
ARLOTEGIKO BORDA 410, 423
ARLOTEGIKO ERREKA 410, 423
ARLOTEGIKO MINTEGIA 107, 156, 182, 185, 410, 423, 503, 506
ARLOTEGIKO SAROEIA 410, 423
ARLUZE 284
ARMENDIETAKO ITURRIA 353
ARMUNTO 259, 260, 261
ARMUNTO 259, 260, 261
ARMUNTOALDEA 259, 260
ARMUNTOKO HARKAITZA 259, 260
ARMUNTOKO LEIZEA 149, 259, 260
ARMUNTTO 259, 260, 261
ARNABARRETA 353, 354, 390, 515, 526
ARNABARRETA 353, 354
ARNABARRETAKE ERREKA 353, 354
ARNABARRETAKE PUNTA 140, 353, 354
ARPAUSO 222, 505
ARPIZTEGI 410, 423, 511
ARRANBIDE 248, 252, 253, 304
ARRANBIDE 248, 252, 253, 304
ARRANBIDEKE INDARRETXEIA 248, 252, 253
ARRANBIDETXIKI 248, 252, 253
ARRAS 107, 230, 440, 513
ARRATAKAK 222, 240
ARRATAKA 222, 240
ARRETENETA 364, 365
ARRETIK / ARRESIAK 13
ARRIAMILDUETA 354
ARRIATAKA 222, 240
ARRIBITARTE 275, 276
ARRIGURUTZEKE TONTORRA 140, 269, 263
ARRIGURUTZEKE PUNTA 140, 259
ARRILIMURI 273, 284, 292, 293, 294, 509, 517

ARRILIMURIERREKA	273, 284, 292, 293, 294, 509, 517
ARRILIMURIETA	273, 284, 292, 293, 294, 509, 517
ARRILIMURIKO ERREKA	273, 284, 292, 293, 294, 517
ARRILIMURIKO ZUBIA	169, 182, 273, 284, 292, 293, 294, 517
ARRITARTE	274
ARRITXIETA	354
ARRITXIETA	354
ARRITXIETA	131, 354
ARRITXIETAKO BORDA	354
ARRITXIETAKO GAINA	354
ARRITXIETAKO HARKAITZA	354
ARRITXURIETA	355, 505, 524, 526
ARRITXURIETA	524
ARRIURDIÑA	516
ARRIURDIÑETA	355, 505, 524, 526
ARRIURDIÑETA QUEMADO	355, 524
ARRIURDIÑETAKO PRESA	355, 505, 524, 526
ARRIURDIÑETAZARRA	355, 505, 524, 526
ARRIURDIN	355, 389, 526
ARRIURDIÑETA	355, 389, 526
ARRIUZTUN	141, 253, 471, 511
ARRIUZTUNA	141, 253, 471, 511
ARRIUZTUNA	141, 253, 471, 511
ARRIZABAL	141, 253, 471, 511
ARRIZABAL	40, 526
ARRIZABALERREKA	395
ARROBIETA	355
ARROBIGAÑA	163
ARROBIKO LEIZEA	149
ARROBIZARRA	163
ARROLA	307, 515, 526
ARROLA	307, 515, 526
ARROLAKO ERREKA	307, 515, 526
ARROLA	307, 515, 526
ARROLAERREKA	307, 515, 526
ARRONDO	13, 277
ARRONDO	13, 277
ARTAMUGARRI	167, 190, 233, 241, 277, 501, 515
ARTAMUGARRI	167, 190, 233, 241, 277, 501, 515

ARTAMUGARRIBEA 101, 190, 201, 241
 ARTAMUGARRIBEKOA 233, 241
 ARTAMUGARRIBERRI 233, 241
 ARTAMUGARRIEGIA 182, 241
 ARTAMUGARRIERDI 190, 203, 241
 ARTAMUGARRIERDIKOA 209, 241
 ARTAMUGARRIGOIA 190, 241
 ARTAMUGARRIGOIKOA 241
ARTEGIETA 256, 512
ARTEGIETAKO GAINA 256, 512
ARTEGIETAKO LEPOA 144, 179, 256, 503, 512
ARTESKIÑETA 356, 376, 526
 ARTIKUTZA 270, 435, 526
 ARTOLA 306
 ARTOLABORDA 306
ARTOLABORDA 306, 519
 ARTOLEA 306
 ARTOLEAKO BORDA 306
 ARTOLEAREN BORDA 306
ARTONTOR 260
 ARTXUBIKO ERREKA 295
 ARTZAIANEA 450, 467, 526
 ARTZAIANEA 450, 467, 526
 ARTZEALEGI 89, 410, 411
ARZABALAGA 395
 ASKATSU 155
 ASKATSU 155
 ASKATSUKO UHARKA 155
ASOLAMAKIO 35, 308, 344, 347, 502, 514, 518, 519
ASOLAMAKIO 308, 344, 347
ASOLAMAKIO DE GRANADA 308
ASOLAMAKIOKO BORDA 308
ASOLAMAKIOKO SAROEK 308,
ASTABIXKAR 139, 253, 254
ASTABIZKAR 253, 254, 516
ASTABIZKAR 253, 254, 516
 ASTABIZKAR 139, 253, 254, 516
ASTEASUKO KASKOA 120
ASTEASUKO LEPOA 120

ASTEASUREN TONTORRA	120
ASTEASUREN TXABALA	120, 508
ASTIGARRAGA	395
ASTINKETA	356, 389
ASTOKO TXABALA	107
ATABALARIAREN BORDA	162
ATABALARIEN ETXOLA	162
ATAUNEN ETXOLA	162
ATEGORRI	289
ATTURRIAGA	395
ATXERUANEAA	449, 450, 451, 466, 467
ATXERUANEAA	449, 450, 451, 466, 467
ATXERUAREN BORDA	449, 450, 451, 466, 467
ATXERUANEKO ERREKA	449, 450, 451, 466, 467
ATXERUAREN ETXOLA	449, 450, 451, 466, 467
ATXETILLUN	290
ATXUKARROREN ETXOLA	123, 162
ATXURRO	344, 347, 514
ATXURRO	346, 347
ATXURRO DE LUKANBIO	206, 344
ATXURRO DE ORMAZABAL	206, 344
ATXURROBERRI	344
ATXURROETXEBERRI	161, 344
ATXURROMENDI	139, 344
ATXURROZAR	344
ATXURRO	188, 344
ATXURRO	188, 344
ATXURROERREKA	152, 344
ATXURROKO BIZKARRA	89, 139, 344
ATXURROKO HEGIA	89, 344
ATXURROKO MALDA	147, 344
ATXURROMALDA	89, 344, 519
ATXURROMALDAKO HEGIA	344
ATXURRU	344
ATXUTIL	280
AUSTINITURRIETA	356, 357
AUZOKALTE	271
AUZOKALTEKO ETXOLA	271
AUZOKALTE	271

AZARILEPOA	253
AZAROLA	13, 526
AZELAZELAIA	159, 183, 247, 308
AZKETA	357, 389, 513, 526
AZKETA	357, 389, 513, 526
AZKETAERREKA	357, 389, 513, 526
AZKETAERREKAKO BIDEA	357, 389, 513, 526
AZKETAGAÑA	136, 357, 389, 513, 526
AZKETAITURRIKO ERREKA	357, 389, 513, 526
AZKETAKO BALKOIA	143, 357, 389, 505, 513, 526
AZKETAKO ERREKA	357, 389, 513, 526
AZKETAKO GAINA	357, 389, 513, 526
AZKETAKO PUNTA	140, 357, 389, 513, 526
AZKONARZULOETA	358, 505, 526
AZKONARZULOETA	358, 505, 526
AZKONAZULOETA	357, 358, 505, 526
AZKONAZULOETAKO ERREKA	357, 358, 505, 526
AZTEGIETA	358
BAAZTEKO BORDA	162
BAKENE	459, 467
BAKERO	237, 520
BAKEROREN SOROZABAL	237, 520
BALKOI	143, 525
BAPURRUETA	258, 510
BAPURRUETAKO ERREKA	258, 510
BARINAZPIA	201
BARINGARATE	233
BARINGARATE	233
BARINGARATEBEKOA	233
BARINGARATEBERRI	207, 233
BARINGARATEBETI	202, 233
BARINGARATEERDI	203, 233
BARINGARATEERMITA	99, 123, 167, 233
BARINGARATEGOIA	204, 213
BARINGARATEGOIKOA	210
BARINGARATEZARRA	233
BARKAIZTEGI	114, 411, 422, 423, 516, 526
BARKAIZTEGI	411
BARKAIZTEGI DE YUSO	208, 411

BARKAIZTEGIAUNDI	411
BARKAIZTEGIAZPIA	201, 411
BARKAIZTEGIAZPIKOA	208, 411
BARKAIZTEGIBEKOA	411
BARKAIZTEGIBENGOA	209, 411
BARKAIZTEGIBENGOABERRI	92, 208, 209, 211, 411
BARKAIZTEGIBERRI	411
BARKAIZTEGIERDI	203, 411
BARKAIZTEGIERDIKOA	411
BARKAIZTEGIGARAIKOA	210, 411
BARKAIZTEGIGOIA	411
BARKAIZTEGIGOIKOA	411
BARKAIZTEGIKO ERREKA	411
BARKAIZTEGIKO ITURRIA	411
BARKAIZTEGIKO TXARA	157, 190, 411, 515
BARKAIZTEGIONDO	411
BARRA	13, 149
BARRAKO KOBIA	13, 149
BARRAKO LOHIA	150
BARRENGO LOHIA	150
BARRUTIKO BORDA	162
BASAGAÑA	101
BASAMUNTO	259
BASELIZ	268
BASOATEGI	411, 423, 508
BASOATEGI	411, 423
BASOATEGIKO ERREKA	411
BASOAUNDILARREA	504
BASOLANTEGI	411, 412, 423
BASOLANTEGI	411, 412, 423
BASOTXO	466, 469
BAZTERROLA	30, 309, 509
BAZTERROLA	309, 509
BAZTERROLA	309, 509
BAZTERROLA LA NUEVA	207, 309, 509
BAZTERROLAZARRA	207, 309, 509
BAZTERROLA	309, 509
BAZTERROLAKO BORDA	309, 509
BAZTERROLAKO ERREKA	309, 509

BAZTERROLAKO HARKAITZAK	192, 309, 509
BEKOARANO	338, 339
BEKOARKAIZLEPO	93
BEKOBARKAIZTEGI	199, 208
BEKOBORDA	93, 97, 200, 208
BEKOBORDA	93, 97, 200, 208
BEKOELKIETA	208
BEKOENBUTODI	249
BEKOETXEA	309, 509
BEKOERRIA	338, 339
BEKOIEROLA	208
BEKOLARRAGAIN	208, 264
BEITURRIETA	358, 359
BEIZITURRI	268
BEKOARKAITZETA	208
BELABIETA	396, 526
BELABIETAKO ERREKA	396, 526
BELABIETAKO GAINA	396, 526
BELABIETAKO HARKAITZA	396, 526
BELABIETAKO TXABALA	396, 526
BELAMENDIANEA	451, 457
BELARZAGA	395
BELASTEGI	412, 526
BELAZARTE	274
BELAZARTE	274
BELAZARTEAZPIA	274
BELAZELUZZEA	284, 285
BELEKABIETAKO HARKAITZA	359
BELELEPO	253
BELEZKETA	359
BELIAKO ERREKA	359
BELIAREN ERREKA	123, 359
BELIAREN ERREKA	123, 359
BELOKI	515, 525, 526
BELOKI	515, 525, 526
BELOKIONDOA	212, 515, 525, 526
BELOKIETXEBERRI	161, 207
BELOKIPEA	202
BELONDO	204, 277, 278

BELONDOKO BORDA 277, 278
 BELONDOKO ETXOLA 277, 278
 BELONDOKO HARKAITZA 277, 278
 BELTXOKO BORDA 502
 BELTXOKO BORDA ZAHARRA 207, 502
 BELTXOKO ETXOLA 185, 502
BELUTSETA 360, 511
 BENETZI 525
 BENETZI 525
 BENETZIALDEA 200, 525
 BENETZIKO ITURRIA 525
 BENTA 232
 BENTAKO BORDA 232
 BENTAREN BORDA 232
 BENTAKO ETXOLA 232
 BENTABERRI 279
BENTATXURI 271, 290, 291, 293, 512
BENTATXURI 271, 290, 291, 293, 512
BENTATXURIGAÑA 271, 290, 291, 293
BENTATXURIKO HARKAITZA 271, 290, 291, 293
 BENTURAITURRI 245, 291, 504
 BENTURAITURRIKO ERREKA 245, 291
 BERASTEGI 412, 423
 BERKOIZTEGI 412
 BERTSIN 162
 BERTSINGO ETXOLA 162
 BERTSINGO HARKAITZA 162
 BESADEGI 412, 413, 423
 BESADEGI 47, 412, 413
 BESADEGI 412, 413
 BESADEGIALDEA 412, 413
 BESADEGIBEKO SOROA 209, 412, 413
 BESADEGIBURUA 412, 413
BESADEGIKO BORDA 412, 413
 BESADEGIKO ERREKA 412, 413
BESADEGIKO ETXOLA 412, 413
 BESADEGIKO MURRUA 148, 180, 412, 413, 507
 BESADEGIKO TABERNA 165, 412, 413
 BESADEGIKO ZULOA 145, 412, 413

BESADEGIZARRA 412, 413
 BESALAGA 395, 396
 BESALAGAAZPIA 200
 BETERINARIOANEA 451
 BEZKITA 34, 360, 511, 516
 BEZKITA 34, 360, 511, 516
 BEZKITA 34, 47, 93, 360, 511, 516
 BEZKITA 34, 360, 511, 516
 BEZKITABORDA 360, 511, 516
 BEZKITAKO BORDA 162, 360, 511, 516
 BEZKITAKO ERREKA 360, 511, 516
 BEZKITAKO ERRIBERA 154, 360, 511, 516
 BEZKITAKO PRESA ZAHARRA 92, 155, 360, 511, 516
 BEZKITARRIETA 142, 511, 516
 BIDABERRIAGA 138, 396, 406
 BIDAURRETA 361
 BIDEGORRIETA 361
 BIDEGURUTZETA 362, 512, 526
 BIDEGURUTZETA 362, 512, 526
 BIDEMAKUETA 361
 BIDETXABAL 286
 BIDETXABALKO ERREKA 286
 BIGARREN ERREKA 211
 BIRJIN 525
 BISASABE 172, 173
 BISASABEKO BORDA 172, 173
 BISASABEKO EREINOTZA 172, 173, 504
 BISASABEKO ERREKA 172, 173
 BISASABEKO GAINA 172, 173
 BISASABEKO HEGIA 172, 173
 BISASABEKO JUDUMAHAIA 130, 172, 173
 BISASABEKO ZABALA 172, 173
 BIXTARRI 211
 BIXTARRI 211
 BIXTARRI 211
 BIXTARRI 211
 BIZKAINEA 451, 467
 BIZKAINEKO BORDA 125, 451, 467
 BIZKAIREN BORDA 125, 451, 467

BOLAKO TXABALA	47
BOLALEKU	47
BORDABERRI	279
BORDABERRI	279
BORDABERRI	279
BORDABERRIA	279
BORDABERRIKO BORDA	279
BORDALDEKO KASKOA	148, 274
BORDALDEKO MALKARRA	148, 274
BORDATXIKI	285, 292, 509
BORDATXO	469
BORDAZAR	286, 287
BORDAZARRA	286, 287
BORDAZARREKO ERREKA	286, 287
BORDAZARREKO ZABALA	286, 287
BORDAZARRETA	361, 526
BORDAZARRETABORDA	361
BORDAZARRETAKO HARKAITZA	361
BORRONDEGI	413, 423
BORROTE	510
BORROTOLA	510
BORROTOLA	510
BORROTOLABIDEA	
BORROTOLAKO ITURRIA	168, 189, 510
BORROTOLAMENDIA	139, 182, 510
BORTTOLOTEA	170, 451, 452, 466
BORTTOLUTXIKI	466
BORTTOLUANEA	451, 452, 466, 467
BORTTOLUANEA	451, 452
BORTTOLUANEABORDA	451, 452
BORTTOLUANEAREN BORDA	451, 452
BORTTOLUANEATXIKI	451, 452
BORTXOLONDEGI	413, 423, 451, 452
BOSTAITZETA	362, 521, 526
BRANKETA	362, 526
BRANKETAKO ERREKA	362
BUENOSAIRE	126, 525
BUNANARRANBIDE	248, 252, 253
BURGATORIOBURUA	510, 520

BURKAILGAIXTO	281, 282
BURKONDO	277
BURKONDOEGIA	277
BURKONDOKO BORDA	277
BURKONDOKO ERREKA	277
BURRUNDALAITZ	109, 271
BURRUNTXOLA	310
BURRUNTXOLAERREKA	310
BURUTXURIETA	362, 505, 511
BUZTANARRIA	253, 506
BUZTINDEGI	413, 423, 514
BUZTINDEGIZABALA	146, 514
BUZTINDEGI	413, 423, 514
BUZTINTXULO	260, 265, 270
BUZTINTZULO	260, 265, 270
BUZTIÑETAKO LEPOA	362
CANTINA MUGATZ	109
DANTZALEKU	120, 381, 420, 517
DANTZALEKU	120, 381, 420, 517
DANTZALEKU GOIKO BIZKARRA	120, 139, 211, 381, 420, 517
DANTZATOKIETA	363
DESKARGA	238, 520, 526
DESKARGAKO BORDA	238, 520, 526
DESKARGA	238, 520, 526
DESTILERÍA	37
DIUSTEGI	413, 414, 422, 423
DOLOREENEA	452, 467
DOLOREENEA	452, 467
DONFERMIÑENEA	452, 467
DONOSTIBASO	156
DONOSTIBASO	156
DONTZELLAITURRI	248, 292, 514
DONTZELLAITURRIKO ERREKA	248, 292, 514
DUQUE DE ESTRADA ACIA EL	35
EAZTELORRI	268
EGAÑANEA	452, 466, 467
EGAÑATXIKI	452, 466, 467
EGAÑANEA	452, 466, 467
EGIAUNDI	116, 283, 292, 504, 505, 519, 520

EGIAUNDI 116, 283, 292, 504, 505, 519, 520
 EGIEDER 280, 293
 EGIEDERRERREKA 280, 293
 EGIEDER 280, 293
EGIETAKO LEPOA 363
 EGILUZE 143, 284
EGILUZETARREN BIDE GURUTZEA 143, 284
EGILUZE 143, 284
EGILUZEKO ATAKA 143, 284
EGILUZE 143, 284
EGITXO 469
EGURROLA 34, 89, 135, 310, 317, 526
EGURROLA 34, 89, 135, 310, 317, 526
 EGURROLA 34, 89, 135, 310, 317, 526
 EGURROLA DE YUSO 34, 310, 317, 526
 EGURROLA-ESTRADA 34, 89, 100, 206, 135, 310, 317, 526
 EGURROLA-LATXA 34, 89, 100, 135, 310, 317, 526
 EGURROLA LATXA 34, 89, 100, 135, 310, 317, 526
 EGURROLA-LAZKANO 34, 89, 100, 135, 206, 310, 317, 526
 EGURROLABERRI 34, 89, 135, 208, 310, 317, 526
 EGURROLABORDA 34, 89, 135, 310, 317, 526
 EGURROLABORDA 34, 89, 135, 310, 317, 526
 EGURROLABORDAALDEA 34, 89, 135, 310, 317, 526
 EGURROLAERREKA 34, 89, 135, 310, 317, 526
 EGURROLAGAÑA 34, 89, 101, 135, 310, 317, 526
 EGURROLAKO TXULOA 34, 89, 145, 179, 310, 317, 526
EGUZKITZA 435, 436, 513
 ELDUAIN 326, 335
ELDUAKO INDARRETxea 326, 335
 ELDURAIN 326, 335
ELECTRA EREÑOTZU 165
ELIOREN ETXOLA 123, 162
 ELIZALDENEA 453, 466, 467
ELIZTAKO MALDA 147, 363, 509
 ELKIETA 363
 ELKIETAERREKA 363
 ELKIETAKO LEPOA 363
 ELMILLAGA 290, 291
 ELMITXURI 290, 291

ELOLA	122, 311
ELORRIBI	261, 291, 502
ELORRIBIALDEA	261, 291, 502
ELORRIBIALDEKO ZULOA	261, 291, 502
ELORRIBIBERRI	261, 291, 502
ELORRIBIETXEBERRI	261, 291, 502
ELORRIBIKO ERRIBERA	154, 261, 291, 502
ELORRIBIKO UHARKA	155, 261, 291, 502
ELORRIBIKO ZUBIA	261, 291, 502
ELORRABURU	261, 291, 502
ELORRADI	261, 291, 502
ELORRIETA	363, 354, 526
ELORRIETAKO HEGIA	363, 364
ELORRIETAKO LEPOA	363, 364, 505
ELORRIKO ZULOA	363, 364
ELORRITXERTATUETA	364
ELORRITXOETA	364
ELTZAMENDI	268
ELTZAMENDIKO ERREKA	268
ELTZAMENDIKO INDARRETxea	268
ELTZAMENDITXIKI	268
ELURZULO	232
ELURZULO	232
ELURZULOZIARRA	148, 180, 503
ELURZULO	232
ELURZULOAZPIA	232
ELURZULUAKI	232
ELUTSANEKO BORDA	146, 360
ENAZTI	268, 428, 431
ENAZTIKO BORDA	268, 428
ENBORGOTERO	428, 431, 432, 502
ENBOTODI	428, 431, 432, 502
ENBUTODI	428, 431, 432, 502
ENBUTODIBEKOA	209, 428, 429, 431, 432, 502
ENBUTODIBERRI	428, 431, 432, 502
ENBUTODIERDIKOA	210, 428, 431, 432, 502
ENBUTODIGOIKOA	428, 431, 432, 502
ENBUTODIERREKA	428, 431, 432, 502
ENBUTODIKOA	428, 431, 432, 502

ENBUTODIKO BORDA	428, 431, 432, 502
EPELA	88, 100, 223, 239, 242, 519
EPELA	88, 100, 223, 242, 519
EPELA	88, 100, 223, 239, 242, 519
EPELA	88, 100, 223, 239, 242, 519
EPELA DE SUSO	34, 88, 100, 172, 223, 239, 242, 519
EPELA DE YUSO	34, 88, 100, 223, 239, 242, 519
EPELAKO SAROEKAITZABERA	87, 100, 181, 223, 239, 242, 519
EPELA-AIERDI	100, 223, 239, 242, 519
EPELEALDE	88, 100, 223, 239, 242, 519
EPELEBERRI	88, 100, 223, 239, 242, 519
EPELETXIKI	88, 100, 223, 239, 242, 519
EPELBURU	88, 100, 223, 239, 242, 519
EPELEBORDA	88, 100, 223, 239, 242, 519
EPELEBORDA	88, 100, 223, 239, 242, 519
EPELEKO	100, 223, 239, 242, 519
EPELEKO ERRIBERA	100, 154, 223, 239, 242, 519
EPELEKO ETXEBERRI	100, 161, 223, 239, 242, 519
EPELEKO HARROBIA	100, 223, 239, 242, 519
EPELEKO UHARKA	100, 155, 223, 239, 242, 519
EPELEKO ZELAIA	100, 223, 239, 242, 519
EPELEKO ZUBIA	100, 223, 239, 242, 519
EPELERREKA	100, 223, 239, 242, 509, 510, 519
EPELERREKA	100, 223, 239, 242, 509, 510, 519
EPELERROTA	100, 164, 223, 239, 242, 509, 519
EPELETORRE	100, 164, 223, 239, 242, 519
EPELETORREKO ZUBIA	100, 136, 164, 223, 239, 242, 519
EPELETORRETXXIKI	100, 136, 164, 223, 239, 242, 519
EPELETXEBERRI	100, 164, 223, 239, 242, 519
EPELETXEBERRIALDEA	100, 164, 223, 239, 242, 519
EPELETXEBERRIKO ITURRIA	100, 164, 223, 239, 242, 519
EPELETXO	100, 164, 223, 239, 242, 469, 519
EPELSAIETSA	11, 32, 88, 204, 205, 213, 513
EPELSAIETSA	11, 32, 88, 204, 205, 213, 513
EPELSAIETSA	11, 32, 88, 204, 205, 213, 513
EPELSAROA	100, 164, 223, 239, 242
EPISKAR	268, 269
ERBIZIN	326
ERBIZINGO ERREKA	326

ERBIZINGO MALDA 147, 326
 ERBIZINGO ZOKOA 326
 ERDIKOENBUTODI 209
ERDIKOEGLA 209
 ERDIKOBARKAIZTEGI 199, 209
EREÑOTZU 13, 25, 35, 36, 106, 161, 232, 437, 438, 502, 504
EREÑOTZU 38, 437, 438
EREÑOTZU 106, 437, 438
EREÑOTZU 437, 438
EREÑOTZU 21, 23, 49, 437, 438
EREÑOTZU 437, 438
EREÑOTZUBERRI 437, 438
EREÑOTZUBURUBA 203, 212, 437, 438
EREÑOTZUETXABI 161, 172, 184, 437, 438
EREÑOTZUETXEBERRI 437, 438
EREÑOTZUKO ERMITA 25, 168, 437, 438
EREÑOTZUKO OLA ZAHARRA 437, 438
EREÑOTZULARRE 159, 437, 438, 502
EREÑOTZULONJA 166, 232, 437, 438
EREÑOTZUMALDA 147, 437, 438
EREÑOTZUPUTZUA 152, 180, 507
ERKATZA 436, 437, 445, 442
ERKATZA 29, 436, 437, 445
ERKATZU 436, 437, 445
ERKATZA 436, 437, 445
ERKATZARRIPEA 148, 180, 436, 437, 445, 504
ERKATZEKO ITURRIA 436, 437, 445
ERKATZEKO LEPOA 436, 437, 445
ERKATZEKO SAROEIA 35, 436, 437, 445
ERKATZERDIKOA 209, 436, 437, 445
 ERLEETAKO LEPOA 94, 364, 505, 508, 526
 ERLEETAKO MALDA 94, 364, 505, 508, 526
ERLIANBURU 505, 508, 526
ERLIANPARADA 169, 189, 512
 ERMAÑA 237
ERMITA 219, 233
 ERMITA 219, 233
 ERMITAETXE 167, 233
 ERMITAKO ERREKA 233

ERRAMUERREKA	219
ERRAMUERREKA	219
ERRATZE	111
ERRATZU	111
ERRATZUBERRI	111
ERRATZUZAR	111
ERRATZU	111
ERREKABELTZ	220, 288, 511, 524, 526
ERREKABELTZ	220, 288, 511, 524, 526
ERREKABELTZA	220, 288, 511, 524, 526
ERREKABELTZA	220, 288, 511, 524, 526
ERREKABELTZEKO HEGIA	220, 288, 511, 524, 526
ERREKAGAIXTO	272, 281, 294, 524
ERREKAGAIXTO	272, 281, 294, 524
ERREKAGORRI	289, 524
ERREKAGORRI	289, 524
ERREKALDE	271, 274
ERREKALDE	271, 274
ERREKALDEKO ERREKA	271, 274
ERREKALDEKO ETXEA	271, 274
ERREKALDEKO ITURRIA	271, 274
ERREKALDEKO ZULOA	271, 274
ERREKALEGOR	284, 292, 512, 524
ERREKALKOKO PAGADIA	158, 188
ERREKAMUNTTO	259, 262, 263, 294, 297, 520
ERREKAMUNTTO	259, 262, 263, 294, 297, 520
ERREKAMUNTOKO ZULOA	259, 262, 263, 294, 297, 520
ERREKAMUNTTOTXIKI	259, 262, 263, 294, 297, 520
ERREKAMUNTTO	259, 262, 263, 294, 297, 520
ERREKAONDOA	277
ERREKARTE	274
ERREKARTE	274
ERREKAUNDI	283, 292, 505, 524
ERREKATXIKI	285, 524
ERREKATXIKI	285, 524
ERREKATXOKO	261, 295
ERREKATXOKOKO BORDA	261, 295
ERREKATXOKOKO ETXOLA	261, 295
ERREKAZAR	186, 287, 524

ERREKAZOKO	261
ERRELLADURA	241
ERREENTERIA	13
ERREENTERIAKO INDARRETxea	165
ERREENTERIOLA	311
ERREENTERIASOROA	160, 189, 504, 515
ERREPILLENEKO MUNTTOA	509
ERRETENETA	364, 365
ERRETENETA	364, 365
ERROLLABURU	276, 509, 515
ERROLLABURU	276, 509, 515
ERROLLA BURUKO TXOKOA	179, 276, 509, 515
ERROLLABURUKO ZELAIA	276, 509, 515
ERROLLABURUKO ZUZENGUNEA	147, 190, 276, 509, 515
ERROLLADURA	221
ERROSARIORENA	532
ERROTAKO ERREKA	164
ERROTAKO MUNTTOA	139, 164
ERROTARAN	100, 116, 139
ERROTARAN	100, 116, 139
ERROTARANBEKOA	100, 116, 139, 208
ERROTARANBERRI	100, 116, 139, 199, 207
ERROTARANBURUA	100, 116, 139
ERROTARANERDIKOA	100, 116, 139, 210
ERROTARANETXEBERRI	100, 116, 139
ERROTARANGAÑA	100, 116, 139
ERROTARANGARAIKOA	100, 116, 139, 210
ERROTARANGOIKOA	100, 116, 139
ERROTATXO	469
ESCUELAS PÚBLICAS	166
ESKOLA	166
ESKALANBERRI	249, 250, 292, 509
ESKALANBERRI	249, 250, 292, 509
ESTEGIETAKO ATAKAKO TXABALA	365, 389, 439, 518, 522
ESTEGITXAR	143, 286, 439
ESTEGITXAR	143, 286, 439
ESTEIZAR	143, 286, 439
ESTEIZARKO ATAKA	143, 286, 439
ESTEIZARKO LEPOA	143, 286, 439

ESTEIZARKO PAGADIA	158, 188, 439, 512
ETENETA	364, 365
ETENETA I	127
ETSILLATS	269
ETSILLASKO ERREKA	269
ETXABEKO BORDA	453
ETXABEKO TXABOLA	453
ETXABENEA	453
ETXABURUA	202, 276
ETXAONDOGARAI	204, 234, 278
ETXASPURU	205
ETXASPURU	205
ETXASPURUAURRIA	200, 205
ETXEBERRI	161
ETXEBERRIKO GAINA	161
ETXEONdua	234, 277
ETXERREAGAKO LOTEa	396
ETXERREAGAKO SAROEa	396
ETXETXURI	290, 291
ETXEZAR	286, 287
ETXEZARKO LEPOa	286, 287
ETXOLABERRI	185, 279, 501
ETXOLABERRI	185, 279, 501
ETXOLABERRIKO BORDA	185, 279, 501
ETXOLABERRIKO ERREKA	185, 279, 501
ETXOLABERRIKO ETXE ZAHARRA	185, 279, 501
ETXOLABERRIKO LEPOa	185, 279, 501
ETXOLABERRIKO MEATZEAK	185, 279, 501
ETZABAL	286, 293, 511
ETZABALKO BORDA	286, 293, 511
ETZABALKO ERREKA	286, 293, 511
ETZELA	114, 235, 239, 269, 345, 502
ETZELA	13, 174, 235, 239, 269
ETZELA	235, 239, 269
ETZELA	130, 235, 239, 269
ETZELAKO ATAKA	143, 235, 239, 269
ETZELAKO HARTXURIAK	130, 235, 239, 269, 355
ETZELAKO KASKOA	141, 235, 239, 269
ETZELAKO LEPOa	144

ETZELAKO PUTZUA 152, 180, 235, 239, 269, 507
ETZELAKO TXOKOA 180, 235
ETZELAKO TXOKOA 180, 235
ETZIAGO 115, 344, 345, 347, 507, 508
ETZIAGO 115, 344, 345, 347, 507, 508
ETZIAGOKO HARRIA 142, 182, 344, 345
ETZIAGOKO HEGIA 344, 345
ETZIAGOKO SOROA 130, 160, 179, 189, 344, 345
ETZIAGOKO TONTORRA 140, 344, 345
ETZIAGOKO TONTORRA 130, 344, 345
ETZIAGOKO ZABALA 344, 345
ETZIAGOKO ZABALA 344, 345
ETZIAGOMUGA 187, 344, 345
ETZUBI 269, 373
ETZUBIKO BIZKARRA 269, 373
ETZUBIKO ERREKA 269, 373
ETZUBIKO HEGIA 147, 181, 269, 373, 506
ETZUBIKO TONTORRA 269, 373
EUGENIOREN BEGIRATOKIA 136, 271
EUNTZIN 11, 13, 142, 505
EUNTZIN 142, 505
EUNTZIN 142, 505
EUNTZINARRIKO GALBARIOA 92, 142, 167, 183, 187
EUNTZINGO GALBARIOA 92, 102, 167, 183, 510
EUNTZINGO HARKAITZA 142
EUNTZINGO HARRIA 142, 182, 506
EUNTZINGO LEPOA 142, 505
EZAITZETA 365
EZIAGO 345, 347, 525
EZIAGOALDEA 200, 345
EZIAGOAURRIA 200, 345
EZIAGOKO ALDAPA 148, 345
EZIAGOKO ERRIBERA 154, 345
EZIAGOKO ERROTA 164, 345, 525
EZIAGOKO INDUSTRIALDEA 345
EZIAGOKO UBIDEA 345
EZIAGOKO ZUBIA 345
EZKERRAMALDA 147
EZKERRANEA 453, 454, 466, 467

EZKARRENEKO GAINA	453, 454
EZKERRANEKO KASKOA	141, 453, 454
EZKERRANEKO ZUBIAK	453, 454
EZKERRAREN BORDA	453, 454
EZKERRAREN BORDA	453, 454
EZPONDAKO MEATZEAK	163
EZPONDAMINA	163
EZPONDAREN MEATZEAK	163
EZPONDARENMINETA	163
EZTEIZA	113, 199, 438, 439, 445, 504, 513
EZTEIZA	438, 513
EZTEIZAGARAIAKOA	438, 513
EZTEIZAKAITZ	109, 282, 438, 439, 513
EZTEIZAKAITZ	282, 438, 439, 513
EZTEIZAKO BORDAK	438, 513
EZTEIZAKO ITURRIA	438, 513
EZTEIZAKO LEPOA	438, 513
EZTEIZAKO PUNTA	140, 438, 513
EZTEIZAMALDAK	192, 438, 513
EZTEIZATXIKI	199, 438, 513, 282
FABRIKA	164, 192
FAGOLLAGA	13, 25, 36, 52, 215, 396, 397, 400
FAGOLLAGA	25, 36, 52, 215, 396, 397, 400
FAGOLLAGA	25, 36, 52, 215, 396, 397, 400
FAGOLLAGABARRENA	202, 396, 397
FAGOLLAGAFABRIKA	164, 192, 396, 397
FAGOLLAGAKO ESKOLA	166, 396, 397
FAGOLLAGAKO LANTEGIA	396, 397
FAGOLLAGAKO INDARRETxea	396, 397
FAGOLLAGAKO UBIDEA	155, 396, 397
FAGOLLAGAKO UHARKA	155, 396, 397
FAGOLLAGAKO ZUBIA	396, 397
FAGOZURRIETA	138, 365, 366, 373
FANATXEGI	414
FELIPEREN BORDA	162
FELIPEREN BORDA	162
FELIXEN BORDA	162
FRAILEAREN OSINA	152, 192, 295, 516
FRAILEOSIÑA	152, 249, 295

FRANTSESBASO	156
FRANTSESBASOKO ERREKA	156
FRANTZESILLAGA	397
FRANTZESILLAGABERRI	397
FRANTZESILLAGAZAR	207, 397
FRANTZIPUTZUETA	366, 513, 517
FRIAZ	441
GABIROIAREN HARKAITZA	359
GAIXTOERREKA	271, 272
GALDONERREGE	272
GALDOSERREKA	272
GALDUERREKA	272
GALTZADABERRIETA	301, 366
GALTZADAZAR	286, 287
GALTZADAZOKOA	262
GARAGARTZA	26, 439, 445, 475, 482, 483, 488, 499, 522, 526
GARAGARTZA	11, 13, 220, 439
GARAGARTZAKO GALBARIOA	92, 167, 183, 439, 515
GARAGARTZAKO MUGARRIA	439
GARAGARTZA	220, 439
GARAGARTZAREN ELURZULOA	123, 439
GARALORREGI	164, 414, 515
GARALORREGIKO ELURZULOA	414, 515
GARALORREGIKO ERREKA	414, 515
GARALORREGIKO HEGIA	414, 515
GARALORREGIKO ZABALA	414, 515
GAROBIETA	366
GARRIGO	345
GAZTAINMUNTTOA	262, 291, 503, 517
GAZTAINXARKO HARKAITZA	88, 286, 287, 517
GAZTAÑADIA	122, 226
GAZTAÑADIZULO	145, 179
GAZTAÑADIZULOKO KAROBIA	145, 179
GAZTAÑAMOTZETA	367
GAZTELEKU TONTORRA	120, 140
GAZTELUKO TONTORRA	120, 140
GAZTELULURRA	120, 262
GAZTELUTXO	262
GEREZIAREN ERREKA	123, 148, 389, 506

GEREZIAKO MALKORRA	148, 389, 506
GEREZIAREN MALKORRA	123, 148, 389, 506
GEREZIETAKO MALKORRA	148, 389, 506
GERNIKAKO ARBOLA	157
GIBALTAR	126
GIBALTARMENDIA	126, 139, 525
GIBALTARKO MUGARRIA	126, 188, 512
GISASOLA	311
GISASURI	291
GOBARALEKU	528
GOBARATXURIERREKA	528
GOIBURU	202, 276
GOIBURU	202, 276
GOIBURUKO ESKOLA	166, 202, 276
GOIENEDERRA	281
GOIENETXE	281
GOIKO TXABALA	111
GOIKO UHARKA	155
GOIKOAÑO	210
GOIKOARKAITZETA	93
GOIKOARKAIZLEPO	210
GOIKOARRAITZA	142, 210
GOIKOBARKAIZTEGI	97, 199
GOIKOBORDA	210
GOIKOBORDA	210
GOIKOEGIA	93
GOIKOELKIETA	210
GOIKOENBUTODI	210
GOIKOETXE	281
GOIKOETXE	281
GOIKOGAÑETA	367
GOIKOIEROLA	76, 210
GOIKOLARRAGAIN	210
GOIKOPARDIOLA	210
GOIKOTELLERI	210
GOIKOURRUZUNOKO OLA ZAHARRA	93, 164
GOIKOURRUZUNOKO PRESA ZAHARRA	93, 156
GOÑITEGINEA	354, 467
GOROLDEGI	414

GOROLDEGIKO ERREKA	414
GOROLDEGIKO GAINA	414
GOROSTARBE	34, 262, 294, 515
GOROSTARBE	262, 294
GOROSTARBEKO ETXOLA	262, 294
GOROSTARBEKO ITURRIA	262, 294
GOROSTARBEKO SAROEIA	262, 294
GOROSTEGI	11, 13, 36, 414, 415
GOROSTEGI	71, 477
GOROSTEGIKOA	105, 168, 414, 415
GOROSTEGIKO LEPOA	414, 415
GOROSTEGIKO TONTORRA	140, 414, 415
GOROSTIETA	367
GOROSTITXOETA	367
GORRIREN PARADA	169, 189, 512
GORROTOLA	153
GORROTOLA	153
GORROTOLAMAKURRA	153, 361
GUARDIKO ALDAPA	148
GUARDIKO GAINA	148
GURMENDI	262, 292
GURMENDIA DE IRASUNEAZPIKOA	262, 454, 467
GURUTZELEPOA	219, 263, 291, 503
GURUTZETA	368
GUUTZIANGO ERREKA	89
HAURRA GALDU ZAN HARRIA	42, 104, 219, 471, 523
HAURRA GALDUTAKO HARRIA	42, 104, 219, 471, 523
HAURRA JANDAKO HARRIA	42, 104, 219, 471, 523
HERKULES	126, 142, 237, 520
HERKULES	126, 142, 237, 520
HERKULES	126, 142, 237, 520
HERNANI	30, 71, 337
HERNANI	30, 71, 337
HERNANI	13, 479, 486
HERNANIBASO	156, 179, 503, 508
HERNANIBASOKO BIDEA	168, 189, 511
HERNANIERREKA	30, 71, 337
HERNANIMENDI	30, 71, 337
HERNANIZABAL	30, 71, 337

HERREROAREN ETXEA	123
HONDORIK GABEKO OSINA	152, 192, 516, 523
IARTZA	95, 100, 439, 440, 526
IARTZA	95, 100, 439, 440, 526
IARTZAGAÑA	101, 439, 440
IARTZASASI	95, 158
IBARBURU	276, 284
IBARLUZE	284
IBARLUZEKO ERRIBERA	284
IBARLUZEKO INDUSTRIALDEA	165, 284
IBARLUZEPARTEA	170, 180, 284
IDOIA	225, 241, 512
IDOIA	225, 241, 512
IDOIABEKOA	201, 225, 241, 512
IDOIAERDIKOA	225, 241, 512
IDOIAGAÑA	225, 241, 512
IDOIAGOIKOA	225, 241, 512
IDOIAKO BORDA	225, 241, 512
IDOIAXABALA	7, 146, 225, 241, 512
IDOIAZARRA	207, 225, 241, 512
IDOIAK	154
IERDIGAZTAINADI	95, 157, 193, 428, 429, 431
IEROLA	30, 96, 311, 312, 475, 476, 481, 486, 499, 506, 521
IEROLA	30, 96, 311, 312, 475, 476, 481, 486, 499, 506, 521
IEROLABEKOA	35, 209, 311, 312
IEROLABEKOA	209, 311, 312
IEROLABERRI	311, 312
IEROLAGOIKOA	35, 311, 312
IEROLAK	311, 312
IEROLAKO BORDA	311, 312
IEROLAKO ERREKA	311, 312
IEROLAKO GAINA	311, 312
IEROLAKO GOIKO SAROEK	311, 312
IEROLAKO HEGIA	311, 312
IEROLAKO ITXUAREN ETXEA	311, 312
IEROLAKO SAROEK	311, 312
IGARA	231
IGARAERREKA	231
IGERASORO	231

IGERDI	85, 428, 431
IGORIN	11, 13, 219, 328, 507
IGORIN	219, 328, 507
IGORIN	219, 328, 507
IGORIN-AKOLA	175, 328, 507
IGORIN-AKOLA	21, 328, 507
IGORINBEKOA	328, 507
IGORINGOIKOA	220, 328, 507
IGORINGO GAINA	13, 328, 507, 508
IGORINGO HAITZA	141, 328, 507
IGORINGO JENTILZULOA	131, 328, 507
IGORINGO LEPOA	144, 179, 328, 507
IGORINGO LEPOA I	131, 174, 328, 503, 507
IGORINGO LEPOA II	131, 174, 328, 503, 507
IGORINGO LEPOKO BIDEA	99, 328, 503
IGORINITURRIETA	368, 328, 507
IGORINPEA	202, 328, 507
IGORINSASI	158, 328, 507
IGORINSASI KO BIDEA	328, 507
ILINTXARBE	42, 145, 174, 511
ILINTXARBEO JENTILBARATZA	174
ILINTXARBEO JUDUMAHAI A	130
ILINTXARMEAKA	9, 144, 145, 174, 511
ILLARRAINZOKO	110, 329, 513
ILLARRASUAIN	122, 329, 330, 515
ILLARRASUAIN	34, 35, 329, 330
ILLARRASUAIN	13, 122, 329, 330
ILLARRASUAIN	122, 329, 330
ILLARRASUAIN	122, 329, 330
ILLARRASUAINGO ZABALA	329, 330
ILLARRATZU	111
IMIA	229
IMIAKO GAINA	229
INGLATERRA	509
INTSUSADI	226, 241, 242, 427, 512, 520
INTSUSADI	226, 241, 242, 427, 512, 520
INTSUSADIKO ERRIBERAK	154, 226, 227, 241, 242
INTSUSADIKO SAROE A	226, 241, 242
INTSUSADIKO UBIDEA	226, 241

INTSUSTIZABAL	111, 146, 242, 513
INTXAURTUPIETA	268, 368, 520
INTXAUSTI	226, 239, 268, 427, 505, 517
INTXAUSTIKO HEGIA	226, 239, 268
INTXAUSTIKO ITURRIA	226, 239, 268
INTXAUSTIKO MURRUA	180, 226, 239, 268, 507
INTXISUERREKA	251
INTZIARRI	142, 327
INTZIARRIKO BORDA	142, 327
INTZIARRIKO ITURRIA	142, 327
INTZIARRIKO TONTORRA	140, 142, 327
INTZIARRIKO ZOKOA	142, 327
IÑASTORGORRI	289, 290
IPARBURU	277
IPARBURUKO ERREKA	277
IPARGAIN	277
IPARRAGIRRE	143, 277
IPARRAGIRRE	277
IPARRAGIRREKO ERREKA	277
IPARRAGIRREKO ERRIBERA	154, 277
IPENARRIETA	13, 142, 368, 526
IPIÑABAR	229, 240, 511
IPIÑABARSASI	158, 229, 240
IPIÑABARKO ERREKA	229, 240
IRANDI	429, 432
IRAKURRI	290, 502
IRAKURRIKO MAKURRA	153
IRASGORRI	289
IRAZURDI	110, 138, 289, 429, 431, 522
IRAZURDI	110, 138, 289, 429, 431, 522
IRAZURDI	110, 138, 289, 429, 431, 522
IRIN	525
IRUAITZETA	368
IRUAITZETAKO ERREKA	368
IRUBIDE	118, 368, 369
IRUBIDEETA	368, 369, 508
IRUITURRIETA	369
IRUMUGARRI	166
IRUMUGARRIETA	166, 271, 369, 526

IRUMUGARRIETAARKAITZEKO ITURRIA	369
IRUMUGARRIETAKO BORDA	369
IRUMUGARRIETAKO HEGIA	369
IRUMUGARRIETAKO MUGARRIA	166, 369
IRUMUGARRIETAKO ZELAITOKIETA	369
IRUMUGARRIETAREN HARKAITZA	369
IRUZUAITZETA	368
ISASOLA	312
ITURGOXO	524
ITURMENDI	263
ITURPIÑA	281, 292, 513, 524
ITURRALDE	274
ITURREGI	415, 423
ITURREGIALDEA	200, 212, 415, 423, 504
ITURREGIBURUBA	415
ITURREGIGAÑA	415, 423
ITURRIANDI	283, 292, 505, 524
ITURRIAUNDI	283, 292, 505, 524
ITURRIAUNDIETA	369, 370
ITURRIAUNDIETAERREKA	369, 370
ITURRIAUNDIETAKO KASKOA	140, 369, 370
ITURRIAUNDIETA	369, 370
ITURRIBELTZ	280, 293, 512, 524
ITURRIEDER	280, 293, 512, 524
ITURRIEDERKO ERREKA	512
ITURRIETA	370
ITURRIETAKO ERREKA	370
ITURRIGOXO	524
ITURRIGOXO	524
ITURRIGOZO	283
ITURRIOTZ	469, 524
ITURRIOTZEKO UHARKA	156
ITURRIPOTXOLO	285, 524
ITURRIPOTXOLO	285, 524
ITURRITX	440, 469, 526
ITURRITXO	469
ITURRITXO	469, 516
ITURRITXOETA	370
ITURRITXOKO	294

ITURRIZAR	286, 287, 524
ITURRONDO	277
ITXITURA	231
ITXITUZ BARRENA	104, 172, 231, 519
ITXITUZ KANPOA	104, 172, 231, 519
IURRITA	370
IXTINGA	226
IXTINGAKO ERREKA	226
IXURTEGI	415, 423
IXURTEGIKO HARKAITZA	415, 423
IZENEDER	151, 190, 280, 281, 293
IZENEDER	31, 280, 281, 293, 512
IZENEDERBEA	201
IZENEDERBEKOA	280, 281, 293, 512
IZENEDERGAÑA	280, 281, 293, 512
IZENEDERGARAIOA	211, 280, 281, 293, 512
IZENEDERGOIOA	23, 210, 280, 281, 293, 512
IZENEDERKO ERREKA	280, 281, 293, 512
IZKOANEA	454, 467
JAINKOAREN HEGIA	123
JAINKOAREN HEGIKO ERREKA	98
JAUN DONOSTI	123
JAUN DONOSTI	123
JENTILEN BABESA	123, 136
JERONIMOSAGASTIA	245, 246, 248, 506
JEXKERANEA	454, 455, 457
JOKOMUNTTO	263, 266, 363
JOSE INAXIOREN ETXOLA	123, 519
JOXEANETXOLAKO KASKOA	140
JOXEPENEA	455, 467
JOSEPETA	370
JOSEPETAKO ZELAIA	370
JUSTONEKO MALDA	147, 455, 467
KAIXERRRENEA	455, 467
KAKALUSTRE	525
KALBARIO	233
KALBARIOMENDIA	233
KALBARIOKO MUGARRIA	233
KANALZUBIKO ERREKA	240, 263, 292

KANPANDUJA	455, 456, 466, 467
KANPANDUJANEA	455, 456, 466, 467
KANPOSANTUZARRA	174
KARABELE	529
KARABELETXIKI	529
KARAPIETAKO TONTORRA	140
KARDABERAZ KALEA	125
KARKULONEA	456, 467
KARLISTABIDE	189, 511
KARLISTABIDEA	168, 189
KARLISTABIDEA	168, 189
KARLOSENE	456, 467
KAROBieta	168, 371
KAROBietABURUA	371
KAROBIERREKA	84
KAROBIZAR	286, 287
KARPINTEROREN ERREKA	324
KARPONEA	456
KARPONEKO BORDA	446
KARRAMITXOLA	13, 202, 312
KARRAMITXOLAKO BORDA	312
KARRAMITXOLAKO ITURRIA	312
KARRAMITXOLAKO LEPOA	312
KARRETEROAREN ZUHAITZA	136, 312
KARTOLA	312, 313, 526
KARTOLAERREKA	151, 312, 313
KARTOLAERREKA	312, 313
KARTOLAKO ETXOLA	312, 313
KARTOLAKO UHARKA	155, 312, 313
KASKASOILAREN TXABOLA	519
KASPARROTEGIREN SAROEa	181
KATAMOTZARRI	20, 142, 253
KATAMOTZARRI	20, 142, 253
KATEA	166
KATILLUITURRI	263, 266, 292, 371, 505
KATILLUSALDA	371
KATILLUXALDA	371
KATILLUXAR	371
KATILLUXAR	371

KATILLUXARRETA	371, 509
KATILLUXARRETA ITURRI	371, 509
KAXARGAÑA	455
KAXKATXURINEA	456, 467
KAXKAXURIREN BORDA	456, 467
KAXKAXURIAREN ETXOLA	456, 467
KINTALANEA	456, 467
KINTALANEKO ERREKA	456, 467
KLAUDIOREN ETXOLA	123
KOBA	149
KOBAKO XABALA	149
KOJUANEA	457, 467
KONTRAKO AZPIA	201
KONTRASKA	342, 343
KONTRASKA	342, 343
KONTRASKAGAÑAK	342, 343
KONTRASKAKO ITURRIA	342, 343
KONTRASKAITURRIA	342, 343
KUKULARRE	254
KUKUTEGI	415, 423
KUKUTEGI	415, 423
KUKUTEGIAZPIA	415, 423
KUKUTEGIITURRI	415, 423
KUKUTEGIITURRIONDO	204, 415, 423
KUKUTEGITXIKI	415, 423
KUKUTEGITXIKIKO ETXOLA	415, 423
KULPIZAR	207, 287
KURPITTO	143, 240, 507, 510
LABEZARRA	163
LANBERRI	160
LANBERRI	160
LANBERRI	160
LANBERRIKO HARKAITZAK	160, 192
LANBERRIKO TXABALA	160
LANBERRIPEA	202, 212
LANBERRIZAR	207
LANBERRIZARRETA	371
LANDARTEGAÑA	135
LANDERBASO	11, 23, 25, 32, 34, 37, 49, 156, 219, 249, 297, 410

LANDERBASO	156, 249, 297
LANDERBASO	23, 249, 297
LANDERBASO	249, 297
LANDERBASO I	131
LANDERBASO II	131
LANDERBASO III	131
LANDERBASO IV	131
LANDERBASO V	131
LANDERBASO VI	131
LANDERBASO VII	131
LANDERBASOERREKA	156, 249
LANDERBASOKO INDARRETxea	149
LANDERBASOKO KOBAK	149
LANGA	525
LANGABERRI	279
LANGAGORRI	289
LANGAGORRI	289
LANGAURRETA	371, 372
LANGAZAR	372, 525
LANGAZARRETA	372
LAPURRARRI	250
LAPURTXULO	250, 255
LAPURTXULOERREKA	250
LAPURTXULOKO BORDA	250
LAPURTXULOKO ETXOLA	250
LARBURU	200, 202, 276, 508
LARBURU	276
LARBURU	276
LARBURU DE YUSO	209, 276
LARBURUBEINGOA	209, 276
LARBURUGAIN	203, 276
LARBURUGAINGO BORDA	276
LARBURUGAÑA	276
LARRAGAIN	31, 515, 526
LARRAGAIN	328, 264
LARRAGAIN	328, 264
LARRAGAINBEKOA	209, 328, 264
LARRAGAINBERRI	328, 264
LARRAGAINBERRI DUPLICADO	328, 264

LARRAGAINGAÑA	328, 264
LARRAGAINGOIKOA	264
LARRAGAINGO BIDEA	264
LARRAGAINGO GAINA	264
LARRAGAINGO KAXKOA	141, 264
LARRAGAINMALDA	147, 264
LARRAGAÑA	264
LARRAINPEA	202, 264
LARRAGAIN	264
LARRAINTXURI	290, 291, 297, 520
LARRAINTXURIALDEKO GARAJEA	104, 163, 180, 200, 290, 291, 297
LARRAKAITZ	282
LARRAKAITZALDEA	282
LARRAKAITZEKO ERREKA	282
LARRAKAITZERREKA	282
LARRAPUNTA	264
LARRARTE	274
LARRARTEKO LEPOA	274
LARRATXURI	290, 291
LARRATXURIBORDA	162, 290, 291
LARRATXURIKO BORDA	290, 291
LARRATXURINGO BORDA	89, 290, 291, 518
LARRATXURIEN ARDIBORDA	290, 291, 518
LARRATXURIEN BORDA	89, 290, 291, 518
LARRATXURIEN BORDAK	290, 291, 518
LARRATS	35, 107, 230, 440, 513
LARRATS	230, 440, 513
LARRATS	230, 440, 513
LARRASKO ERREKA	230
LARRASKO HARKAITZA	230
LARRASBURU	107, 230
LARRAZAR	13, 286, 287
LARREBIRIBIL	279, 293, 295, 297, 511, 514, 520
LARREBIRIBIL	511, 514, 520
LARREBIRIBILALDEA	511, 514, 520
LARREBIRIBILKO BORDA	511, 514, 520
LARREGI	147, 415, 416
LARREGI	147, 415, 416
LARREGIKO BORDA	147, 415, 416

LARREGIKO LEPOA 147, 415, 416
LARREGIKO TONTORRA 140, 147, 415, 416
 LARRETAALDEA 372
 LARREZURIETA 372
 LASAIETXE 272
LASPEGIOSIÑA 152, 192, 516
LASTAOLA 313, 317, 521, 526
 LASTAOLA 317, 465, 476, 481, 482, 486, 526
 LASTAOLA 317, 465, 476, 481, 482, 486, 526
 LASTAOLAAALDEA 317, 465, 476, 481, 482, 486, 526
 LASTAOLAAZPIKOA 208, 313
 LASTAOLABEA 201, 313
 LASTAOLABEKOIA 209, 313
 LASTAOLABEKOIA 209, 313
 LASTAOLABERRI 313
 LASTAOLABURU 313
 LASTAOLAETXEBERRI 313
 LASTAOLAGARAI 204, 313
 LASTAOLAGOIKOA 211
 LASTAOLAGOIKOA 211, 313
 LASTAOLAKO ERRIBERA 313
 LASTAOLAKO INDUSTRIALDEA 313
 LASTAOLASAROBIA 313
LATXA 99, 242, 294, 482, 517, 526
LATXA 160, 224, 242, 294, 482, 517
LATXA 224, 242, 294, 482, 517
LATXA 224, 242, 294, 482, 517
LATXA 224, 242, 294, 482, 517
LATXA 161, 224, 242, 294, 482, 517
LATXAZAR 224, 242, 294, 482, 517
LATXEBERRI 224, 242, 294, 482, 517
LATXEKO BIHURGUNEA 224, 242, 294, 482, 517
LATXEKO LANTEGIA 224, 242, 294, 482, 517
 LATXA 161, 224, 242, 294, 482, 517, 526
 LATXEKO ITURRIA 161, 224, 242, 294, 482, 517
 LATSA 224, 242, 294, 482, 517, 526
 LATSEERREKA 224, 242, 294, 482, 517, 526
 LATSEKO ERREKA 224, 242, 294, 482, 517, 526
 LATSEKO ZUBIA 224, 242, 294, 482, 517

LAZUETAKO TXABAL	107
LEGARRALDE	200, 220, 274, 297, 475, 481, 485, 499, 520
LEGARRALDE	23, 25, 274, 297
LEGARRALDE	274, 297
LEGARRALDEKO ERREKA	274, 297
LEGARRETANEA	457, 467, 504
LEGARRETANEA	457, 467, 504
LEGARRETAREN ETXEA	457, 467, 504
LEITZA	264, 440, 441
LEITZANEA	457, 467, 504
LEITZARAN	325, 330, 333, 335
LEITZARAN	325, 330, 333, 335
LEITZITURRI	264
LEIZITARTE	264, 531
LEKAIIO	13, 420
LEKAIIO	345, 346, 420
LEKAIIOALDEKO ELURZULOA	200
LEKAIOKO ELURZULOA	164, 179
LEKAIOKO HARKAITZBARRENA	142, 202
LEKAIIOPE	9, 202, 519
LEKUZARRA	286, 287
LENBIZIKO ERREKA	211
LEONGO LANTEGIA	165, 513
LEPATXIKI	285
LEPOTXIKI	285
LERTXUNANEA	457, 467
LERTXUNANEA	457
LERTXUNANEKO ERREKA	457
LERTXUNANEKO ZULOA	457
LERTXUNDI	429
LEUNETA	372
LEUNETA	11, 505
LEUNETAKO GAINA	11, 505
LEUNETAKO LEPOA	11, 505
LEXO	107
LEXONERROTA	107
LEZATXABAL	286
LINDOETA	373
LINTERNAENEA	457, 466

LIÑAPUTZUETA 373, 516
 LISTORREGI 416, 423, 504
LISTORRETA 35, 416
LISTORRETA 35, 416
LISTORRETA 35, 416
LISTORRETAKO SAROE 31, 416
 LISTORRETA 31, 416
 LIZARRAGA 301, 398, 526
LIZARRAGA 301, 398, 526
 LIZARRAGA 301, 398, 526
 LIZARRAGAALDEA 301, 398, 526
 LIZARRAGABERRI 301, 398, 526
 LIZARRAGAKO BIDEA 301, 398, 526
 LIZARRAGAKO ERRIBERA 154, 301, 398, 526
 LIZARRAGAKO ETXOLA 301, 398, 526
 LIZARRAGAKO MAKURRA 153, 301, 398, 526
 LIZARRAGAKO ZUBIA 301, 398, 526
 LIZARRAGAMALDA 147, 301, 398, 526
LIZARRAGAKO PARADA 301, 398, 526
 LIZARRATXOPE 86, 352, 364, 367, 469
 LIZARRATXOPEERREKA 86, 352, 364, 367, 469
 LIZARRATXOPEKO ERREKA 86, 352, 364, 367, 469
LIZARREGI 30, 34, 416, 423, 475, 481, 482, 487, 499, 522
LIZARREGI 416, 423, 475, 481, 482, 487, 499, 522
LIZARREGI 416, 423, 475, 481, 482, 487, 499, 522
LIZARREGIBASOA 156, 179, 416, 423, 503
LIZARREGIERREKA 416, 423
LIZARREGIKO LEPOA 179, 416, 423
LIZARREGIKO TXABALA 416, 423
LIZARRITURRIETA 373
 LOIDI 222, 427
 LOIDI 222, 427
 LOIDIKO HARROBIA 222, 427
 LOIDIKO ZUBIA 222, 427
LOIPUTZUETA 373
LOIPUTZUETAKO ERREKA 373
 LOIZUBIETA 373
 LOIZULOETA 373
LONJA 232

LORBIREGIA	90
LORENTXOREN BORDA	123
LORENTXORENBORDAKO BORDA	123
LORENTXORENBORDAKO BORDA	123
LORENTXORENBORDAKO MUNTTOA	123, 139
LOSETAKO MALDA	147, 374, 526
LOSETAKO ZOKOA	145, 374, 526
LUBAKIA	240
LUBAKIATZIA	240
LUBAKIZ BARRENA	105, 231, 519
LUBAKIZ KANPO	105, 231, 519
LUBERRI	229
LUISEN BORDA	123
LURRATXURTU	279, 352
MAINGUANEA	458, 466, 467, 526
MAINGUANEA	458, 466, 467, 526
MAIRTZENNEKO BORDA	458, 467
MAIXAR	287
MAIXARKO ETXOLA	287
MAIZENEA	458, 467
MAKANE	459, 467
MAKARRAIEN HEGIA	519
MAKUTSOLO	116, 314, 317, 475, 476, 481, 482, 486, 518, 521
MAKUTSOLO	30, 317, 503
MAKUTSOLO	317, 503
MAKUTSULOKO ERREKA	317, 503
MALDAAZPIKO ERREKA	147
MALKARPEA	221, 239
MALKARRA	221
MALKARRA	221
MALKARRO	221
MALMAZAR	287, 288, 293, 512
MALMAZAR	287, 288, 293, 512
MALMAZARRAZPIA	287, 288, 293, 512
MALMAZARBORDA	287, 288, 293, 512
MALMAZARERREKA	287, 288, 293, 512
MALMAZARETXOLA	162
MALMAZARKO GAINA	287, 288, 293, 512
MALMAZARKO LEPOA	174, 287, 288, 293, 512

MALTALURRA	247	
MANDARRI	254	
MANDATEGI	417, 423	
MANDILLEN PARADA	169	
MANEXENEA	459, 467	
MANTELE	141, 236, 239, 502	
MANTELE	13, 236, 239	
MANTELE	235, 239	
MANTELEKO ATERPEA	236	
MANTELEKO ELURZULOA	164, 236	
MANTELEKO ERREKA	236	
MANTELEKO ETXOLA	236	
MANTELEKO HARKAITZA	142, 236	
MANTELEKO ITURRIA	236	
MANTELEKO JENTILEN KANPOSANTUA	236	
MANTELEKO TXABALA	236	
MANTTALEKU	236	
MANTXONEA	459	
MANTXONEKO INDARRETxea	459	
MANUELALTxoENEA	459, 467	
MAÑUELEN JIRABUELTA	103, 136	
MARIALOPEZERREKA	123, 245, 246	
MARIMIKELOSTEGI	417, 423	
MARIZULO	246, 247, 292, 294, 504	
MARIZULO	246, 247, 292, 294, 504	
MARIZULO	106, 246, 247, 292, 294, 504	
MARIZULO	27, 246, 247, 292, 294, 504	
MARIZULOALDEA	246, 247, 292, 294, 504	
MARIZULOKO KAROBIA	163, 182, 246, 247, 292, 294, 504	
MARIZULOKO KOBAZULOA	246, 247, 292, 294, 504	
MARKESAMUGA	250	
MARKESANGO HEGIA	518	
MARKESAREN HEGIA	518	
MARKESAREN BORDA	123	
MARKESBASO	156	
MARRUETA	374, 375	
MARTILAZKANO DE EREÑOTZU ALISAL DE	206	
MARTINBELTZENEA	459, 467, 504, 518	
MARTINBELTZENeko PAGOAK	157	

MARTINDEGIERREKA	153
MARTINDEGIKO INESTORLEKUA	158, 180, 503, 507
MARTINDEGIKO INESTORLURRA	158, 180, 503, 507
MARTINGORRIKO BIZKARRA	139
MARTINTXARRA	157, 246
MARTINTXULO	246
MARTZENeko BORDA	458
MASKORRARENA	123
MASKORRAREN ETXEA	123
MATIASEN BORDA	123
MATITXOLA	313
MATITXOLAKO GAINA	313
MATXINBARRENA	313
MATXINBARRENABASOA	313
MATXINBARRENAERREKA	313
MATXINBARRENAREN TXABOLA	313
MEAKAREN BORDA	123
MENDABIO	30, 34, 346, 475, 476, 478, 485, 499, 507, 511, 526
MENDABIO	346, 475, 476, 478, 485, 499, 507
MENDABIOKO ERREKA	346, 475, 476, 478, 485, 499, 507
MENDABIOKO SAROEK	173, 346, 475, 476, 478, 485, 499, 507, 508
MENDABIOSAROBIA	173, 346, 475, 476, 478, 485, 499, 507
MENDARATZ	441
MENDARATZ	441
MENDARAZKO INDARRETXEK	441
MENDARAZKO UHARKA	156, 441
MENDIOTZ	222, 348
MENDIZABAL	286
MERKUE	116, 141, 319, 321
MERKUEKO ATAKA	142, 143
MERKUEKO ERREKA	116, 141, 319, 321
MERKUEKO HARRIA	142, 182, 319, 321, 506
MERKUEKO HARKAITZA	142, 319, 321
MERKUKO GAINA	116, 141, 319, 321
MERKUEKO HEGIA	116, 141, 319, 321
MERKUEKO ITURRIA	116, 141, 319, 321
MERKUEKO LEPOA	116, 141, 319, 321
MESA DE EUROPA	126
MIKELABIL	280, 291, 292, 293, 397, 502, 504, 511

MIKELABILKO ERREKA	280, 291, 292, 293, 397, 502, 504, 511
MIKELABILKO HARROBIA	280, 291, 292, 293, 397, 502, 504, 511
MIKELAZELAIA	159, 183, 246
MIKELENEKO BORDA	460, 467, 526
MIKELETEEN ETXEA	123
MIKOAREN ETXOLA	123
MINAERREKA	163, 374
MINAKO ERREKA	163, 374
MINAS	163, 374
MINETA	163, 374
MINETA	163, 374
MINETAKO ERREKA	163, 374
MINETAKO PORTILUA	144, 163, 374
MINETAKO UBIDEA	155, 163, 374
MINAKO UHARKA	155, 156, 163, 374
MIZPIRAKO ZELAI	90, 159
MIZPIRADI	90, 227, 427
MIZPIRADI	90, 227, 427
MIZPIRADIAUNDI	206, 227, 427
MIZPIRAKO KASKOA	90, 141, 374
MIZPIRETA	90, 374
MIZPIRETAKO ETXOLA	374
MIZPIRETAKO HEGIA	374
MIZPIRETAKO ITURRIA	374
MODESTOREN BORDA	123
MODESTO ZAHARRAREN BORDA	123
MOJÓN CENTRAL	167
MONTEFRIO	222, 348, 525
MONTEFRIO	525
MONTEFRIOKO ETXE ZAHARRA	161
MONTEFRIOKO KAROBIA	525
MONTEFRIO	525
MORGINDEGI	417, 423, 466
MOTXAENEA	460, 467, 526
MOTXAENEA	526
MOTXAENEA	526
MOTXAENEKO ETXE ZAHARRA	526
MOTZARENERLEETA	94, 99, 374, 375, 319
MOTZARENERLEETAKO ERREKA	374, 375, 319

MOZOTEGI	417, 423
MOZOTEGI	417, 423
MOZOTEGIAZPIA	417, 423
MOZOTEGIBERRI	417, 423
MOZPELANGO ZOKOA	146, 223
MUGA	13, 234
MUGARRILAKOGAÑA	108
MUGARRIBERRI	166
MUGARRIETA	166, 375, 389, 521
MUGARRIETA	166, 375, 389, 521
MUGARRIETAKO ETXOLA	108
MUGARRIETAKO TXABALA	108
MUGARRIKO KASKOA	140
MUGARRIKO TONTORRA	140
MUGARRILUZE	166
MUGARRILUZE	175
MUGARRILUZE	175
MUGARRILUZEKO KASKOA	141
MUGATZ	441, 475, 476, 482, 488, 499
MUGATZ	441, 475, 476, 482, 488, 499
MUGATZ	441, 475, 476, 482, 488, 499
MUGATZAZPIA	441, 475, 476, 482, 488, 499
MUGATZERREKA	441, 475, 476, 482, 488, 499
MUGAZKO ZABALA	441, 475, 476, 482, 488, 499
MUGETA	375, 507
MUGITZA	441, 526
MUGITZAERREKA	441, 526
MUGITZEGAÑA	441, 526
MUGITZEKO BORDAK	441, 526
MUGITZEKO ERREKA	441, 526
MUNAI	429
MUNAGORRI	220
MUNAIKO LEPOA	429
MUNISKUE	116, 319, 320, 321, 514, 516
MUNISKUE	116, 319, 320, 321, 514, 516
MUNISKUE	80, 319, 320, 321, 514, 516
MUNISKUEALDEA	200, 319, 320, 321, 514, 516
MUNISKUEBORDA	116, 319, 320, 321, 514, 516
MUNISKUEGAÑA	27, 29, 174 319, 320, 321, 514, 516

MUNISKUEGAÑA	27, 28, 174 319, 320, 321, 514, 516
MUNISKUEITURRIA	116, 319, 320, 321, 514, 516
MUNISKUEKO BORDA	162, 319, 320, 321, 514, 516
MUNISKUEKO ITURRIA	116, 319, 320, 321, 514, 516
MUNISKUEKO JENTILEN KANPOSANTUA	130, 174, 319, 320, 321, 514, 516
MUNISKUEKO SAROEIA	116, 319, 320, 321, 514, 516
MUNITXORRO	346, 347
MUNITXORRO	346, 347
MUNITXORROKO ERREKA	346, 347
MUNTTEGIA	156
MUNTTEGIETA	375, 517
MUNTTEGIKO TXABALA	375, 517
MUNTTEGIXABALA	375, 517
MUNTTO	259
MUNTTO	259
MUNTTOERREKA	259
MUNTOKO ETXOLA	162, 185, 259
MUNTOKO GAINA	259
MUNTTONDO	220, 277
MUNUA	220, 240
MUNUKO GAINA	240
MUÑABIL	280
MUÑABIRIBIL	280
MUÑAGORRI	289
MUÑAGORRI	289
MURGIA	74
MURGIA	74
MURGIBASO	74, 156
MURRUETA	375
MURRUETAKO MEATZEAK	375
MURRUETAKO ZULOAK	192, 375
MUTILZARRAREN ERREKA	123, 170
MUTILZARRAREN LOTEIA	123, 170
MUXIKADIA	182, 227
NAGIOLA	314
NAGUSIBORDA	205, 530
NAPARBURU	274
NAPARRALDEERREKA	274
NAPARRALDEKO ERREKA	274

NAPARRANEA	460, 467
NAPARRAREN BORDA	460, 467
NAPARRAREN ETXOLA	460, 467
NAPARREN TXABALA	460, 467
NEGUSAROB	85
NEGUSORO	85
NOTIZITXAR	286
NOTIZITXARREKO GAINA	286
OARAIN	163, 330, 331, 508
OARAIN	13, 35, 36
OARAIN	331
OARAIN	158
OARAINARRIBITARTE	142, 145
OARAINGO ITURRI	163, 330, 331, 508
OARAINGO PAGOAK	120, 157, 179, 183, 192, 506, 518
OARAINGO TONTORRA	140, 330, 331, 508
OARAINGOITURRIETA	330, 331, 508
OARAINITURRI	330, 331, 508
OIANEDER	280, 281, 293
OIARBIDE	264, 265, 292, 509
OIARBIDEKO BORDA	264, 265, 292, 509
OIARBIDE	264, 265, 292, 509
OIARBIDEBORDA	264, 265, 292, 509
OIARBIDEBORDAKO ERREKA	264, 265, 292, 509
OIARBIDETXIKI	264, 265, 292, 509
OIARZABAL	286
OINDI	14, 21, 430, 431, 512, 516
OINDI	13, 430, 516
OINDI	141, 430, 516
OINDI	130, 430, 516
OINDIAZPIA	201, 430, 516
OINDIKO EGUTERA	150, 188, 430, 516
OINDIKO GAINA	430, 516
OINDIKO HARKAITZA	430, 516
OINDIKO LEIZEA	149, 430, 516
OINDIMENDI	430, 516
OINDI-MANDOEGI	23, 175, 430, 516
OINDO	13, 433, 516, 522
OINDO	13, 433, 516, 522

OINDO eta ZABURU	516
OINDOALDAPETA	516, 376
OINDOKO ELURZULOA	164, 516
OINDOKO ETXOLA	516
OINDOKO GAINA	516
OINDOKO HEGIA	516
OINDOKO ITURRIA	516
OINDOTTIKI	516
OINDOTXIKIKO ELURZULOA	516
OINDOTXIKIKO LEPOA	516
OKELAR	269
OKELEGI	269
OKELEGIKO GAINA	269
OKELENEA	460, 461, 467
OKENDOENEA	460, 461, 466, 467
OKENDOENEA	460, 461, 467
OKERRAREN HEGIA	123
OKERRREKO HEGIA	123
OKERTZULO	271, 293, 514
OKOLODI	429, 430, 431, 432
OLA ZAHARRA	164
OLABERRI	117, 234, 279, 398, 399
OLABERRI	117, 279, 398, 399
OLABERRI	279, 398, 399
OLABERRIA	279, 398, 399
OLABERRIAGA	398, 399
OLABERRIAGA	117, 398, 399
OLABERRIAGA	34, 117, 398, 399
OLABERRIERREKA	279, 398, 399
OLABERRIETA	117, 376, 507
OLABERRIETAERREKA	376, 507
OLABERRIETAKO ERREKA	376, 507
OLABERRIKO ERREKA	279, 376, 507
OLABERRIKO ETXOLA	279, 376, 507
OLABERRIKO ZELAIA	159, 279, 376, 507
OLABERRIKO ZUBIAK	279, 376, 507
OLABERRIAGA	398, 399, 522
OLABERRIETA	376, 507, 522, 526
OLABERRIETAERREKA	376, 507, 522

OLABURU	276
OLAIZOLA	532
OLAJAUNANEA	30, 530
OLASAGARRE	279, 291
OLAZAR	286, 287, 509
OLAZAR	47, 207, 286, 287, 509
OLAZAR	286, 287, 509
OLAZARREKO ERRIBERA	154, 286, 287, 509
OLAZARREKO PORTILUA	90, 144, 286, 287, 509, 518, 520
OLAZARKO ZUBIA	90, 286, 287, 509
OLAZIREGI	417
OLLAKINDEGI	87, 418, 423
OLLAKINDEGI	87, 418, 423
OLLAKIÑETA	376, 526
OLLOKI	115, 418, 526
OLLOKI	418
OLLOKITXIKI	418
ONBREREN ETXOLA	123
ONDARRITURRI	273, 377
ONDARRITURRIETA	273, 377
ONDARTXABAL	265
ONDARTZULO	265, 267
ONTZORROTZ	288
ONTZORROZKO GAINA	288
ORAUNELEPOA	331
ORAUNeko LEPOA	331
OREERRIAGA	93, 94, 377, 399
OREITURRIAGA	399
OREITURRIETA	377, 399
ORENTZUN	331
ORENTZUNBEKOA	331
ORENTZUNETXOLA	331
ORENTZUNGOIKOA	331
ORENTZUNGO BORDA	331
ORENTZUNGO HEGIA	331
OREZEIKA	114, 341, 343, 509, 526
ORKOLAGA	400
ORKOLAGA	400
ORKOLAGABERRI	400

ORKOLAGAGAÑA	400
ORKOLAGAKO GAINA	400
ORKOLAGANEA	400, 461, 467
ORMAKIO	340, 344, 347, 526
ORMAKIOERREKA	340, 344, 347, 526
ORMAKIOKO ERREKA	340, 344, 347, 526
ORMAZARRETA	156, 301, 377, 379, 526
ORMAZAR	377, 379, 526
ORMAZARRAZPIA	102, 377, 379, 526
ORMAZARBERRI	377, 379, 526
ORMAZARKO BASOA	156, 377, 379, 526
ORMAZARRETAKO BORDA	377, 379, 526
ORMAZARRETAKOBORDAALDEA	377, 379
ORMAZARRETAKO HARKAITZA	377, 379
OROZTEGI	30
ORTZAIKA	114, 341, 343, 509, 526
ORTZAIKA	114, 341, 343, 509, 526
ORTZAIKAKO ERREKA	114, 341, 343, 509, 526
ORTZAIKAKO ITURRIA	114, 341, 343, 509, 526
ORTZAIKAKO ZABALA	114, 341, 343, 509, 526
OSARRAIN	111, 331
OSIÑAGA	400
OSIÑAGAKO INDARRETXEIA	400
OSIÑAPEA	202, 275
OSIÑAPEA	202, 275
OSIÑAUNDI	283
OSIÑAUNDIKO EGUTERA	150, 188, 283
OSIÑAUNDIKO ERREKA	283
OSIÑAUNDIKO MALDA	147, 283
OSPELEKO EREKA	223
OSPELEKO HARRATAKA	223
OSPELEKO ERREKA	223
OSTAKUTZ	91, 269, 270, 442, 509, 513
OSTAKUTZ	269, 270, 442, 509, 513
OSTAKUZKO BORDA	91, 269, 270, 442, 509, 513
OSTAZURIETA	87, 378, 505, 509
OSTAZURIETAKO ERREKA	378
OTADIBELTZA	289
OTARRE	265

OTARREKO ETXOLA	265
OTARREKO GAINA	265
OTELARRE	265
OTELARRE	183, 185, 190, 265
OTRAITZ	270, 442
OTRAITZ	270, 442
OTRAIZBORDA	270, 442
OTRAIZKO ETXOLA	270, 442
OTRO	525
OTSAKILLEN ETXEA	154
OTSAKILLEN URBITARTEA	154, 516
OTSARRAMENDI	100, 112, 254, 295
OTSARRAMENDI	254, 295
OTSARRAMENDIGAÑA	254, 295
OTSARRAMENDIKO ERREKA	254, 295
OTSARRAMENDIKO ITURRIA	254, 295
OTSARTE	274
OTSAZULOETA	113, 254, 378
OTSOANEA	112, 461, 462, 467, 522
OTSOANEA	112, 461, 462, 467, 522
OTSOANEA MAYOR	109
OTSOANEA AUNDI	92, 109, 112, 206
OTSOANEA AZPIKOA	92
OTSOANEAK	121
OTSOANEATXIKI	207
OTSOANEKO ERREKA	207
OTSOANEA	112, 461, 462, 467, 522
OTSOLEPO	253, 254, 255
OTSOLEPO	130, 253, 254, 255
OTSOZULO	93, 255
OTSOZULOKO ZULOA	145, 518
OTZAMENDILARRE	110, 159
OTZITTURRI	272
OZISPE	113, 275
OZISPE	113, 275
OZISPEERREKA	113, 275
OZISPEKO ZABALA	113, 275
PADERAZIKIN	501, 525
PAGADIAUNDI	283, 525

PAGADIMOTZ	109, 285, 513, 525
PAGADITXIKI	285, 525
PAGADIZAR	286, 287, 525
PAGALEGI	89, 418, 419
PAGALEGIKO ERREKA	89, 418, 419
PAGALEGIKO ETXOLA	89, 418, 419
PAGALEGIKO GAINA	89, 418, 419
PAGALEGIKO KASKOA	89, 418, 419
PAGALEGIKO MALDA	147
PAGALEGIKO MUGARRIA	182, 188, 506, 512
PAGALEGIKO TONTORRA	140
PAGALUZE	87, 509, 510, 525
PAGALUZE	292
PAGALUZEALDEA	292
PAGALUZEAZPIA	292
PAGALUZEKO BORDA	292
PAGALUZEKO KAXKOA	292
PAGALUZEKO TXOKOA	179, 292
PAGAZELAI	159, 265, 266
PAGAZELAIBURUA	203, 265, 266
PAGOAGA	45, 115, 397, 400, 513
PAGOAGA	397, 400, 513
PAGOAGA	34, 397, 400
PAGOAGA	400, 513
PAGOAGABERRI	397, 400
PAGOAGAERROTA	397, 400
PAGOAGAETXEBERRI	397, 400
PAGOAGAKO ERRIBERA	154, 397, 400
PAGOAGAKO ESKOLA	397, 400
PAGOAGAKO ITURRIA	397, 400
PAGOAGAKO KATEA	166, 397, 400
PAGOAGAZAR	397, 400
PAGOAGA	397, 400, 513
PAGOALERDI	314
PAGOALERDIGARAIKOA	314
PAGOALERDIGARAIKOA	314
PAGOALERDIGOIKOA	314
PAGOAUNDI	283
PAGOAUNDI	283

PAGOAUNDIKO ERREKA	283
PAGOETA	35
PAGOETA	378
PAGOETAKO HEGIA	378
PAGOETAKO GAINA	378
PAGOETAKO SAROEIA	378
PAGOLUZEETA	378, 379, 505
PAGOLUZEETA	378, 379, 505
PAGOLUZETA	284, 378, 379, 505
PAGOSARDE	379, 505
PAGOSARDEITA	379
PAGOSARDEKO ETXOLA	379, 505
PAGOTXABAL	292, 517
PAGOTXABALAZPIA	292, 517
PAGOTXABALKO BORDA	89, 292, 518
PAGOTXABALKO ERREKA	89, 292, 518
PAGOZTADI	430, 431
PAGOZTADI	430, 431
PAGOZTADIKO ITURRIA	430, 431
PALANKALEKU	232, 263
PANTXIKAREN BORDA	123
PARDAKI	121, 141, 340
PARDAKI-ETXEBERRIA	161
PARDAKIAZPIAONDOA	122, 201, 204
PARDAKIBORDA	121, 141, 340
PARDAKIBURU	121, 141, 340
PARDAKIBURU	121, 141, 340
PARDAKIGOIKALDEKOA	91, 211, 340
PARDAKIKO GAINA	91, 211, 340
PARDAKIKO HAITZONDOA	141, 204, 340
PARDAKIKO HARKAITZA	141, 142, 466
PARDAKIKO LEIZEA	149, 340
PARDAKIKO MENDIA	340
PARDAKIKO ZABALA	189, 340, 511
PARDIOLA	315, 318, 526
PARDIOLA	315, 318, 526
PARDIOLA	315, 318, 526
PARDIOLAAUNDI	199, 315, 317
PARDIOLABEKOIA	315

PARDIOLABERRI	315
PARDIOLAERREKA	315
PARDIOLAGAÑA	315
PARDIOLAGOIKOA	210, 505
PARDIOLAKO ERREKA	315
PARDIOLAKO ERREKA	315
PARDIOLAKO ESTRATA	169, 315
PARDIOLATXIKI	199, 207, 219, 315
PARDIOLAZARRA	315
PARETAZARRETA	379
PASAIA	225, 240
PATRIKABERO	525
PATXIKUARRIAK	175
PATXIKULEGI	89, 419, 423, 504
PATXIKULEGIKO ITURRIA	419
PATXIKULEGIKO URBITARTEA	154, 419, 516
PELLAKO TXOKOA	120, 145
PELOTASORO	232, 233, 263, 520
PELOTASORO	232, 233, 263, 520
PELOTASORO	232, 233, 263, 520
PELOTASORO	232, 233, 263, 520
PEPEZABALENEA	462, 467
PERRAZELAI	265
PERTXIL	140
PERTXILKO KASKOA	140
PIKALONDOA	204, 277, 278
PIKOAGA	34, 35, 36, 401
PIKOAGA	34, 35, 36, 401
PIKOAGA	34, 35, 36, 401
PIKOAGAETXEERRI	161, 181, 401
PIKOAGAKO INDARRETxea	401
PIKOAGAKO PILOTALEKUA	165, 401
PIKOAGAKO UHARKA	155, 401
PILLOTASORO	516, 520
PIXALEKUETA	379
PIXATOKIETA	379
PLAZAKO BORDA	147
PLAZAKO BORDAKO MALDA	147
POLIBASO-PARDIOLA	100

POLIPASO 271, 272
 POLITASORO 516, 520
 PORTALETA 379
 PORTATXABAL 286
PORTILLUA 221, 520
PORTILLUA 221, 520
PORTILLUKO OSINZULO 152, 221, 503, 520
 PORTU 126
 PORTUALDEKOA-ERRIBERA 97, 122, 126, 154, 190
 PORTUERREKA 126
 PORTUKO ETXEBERRIA 161, 181
 POSENTARRI 86, 142
POSENTARRI 86
 POSENTARRIALDEA 86
 POSENTARRIAZPI 86, 201
 POSENTARRIAZPI 86, 201
 POSENTARRIKO ERREKA 86, 201
 POSENTARRIKO HARKAITZA 86
 POSENTARRIKO ITURRIA 86
 POSENTARRIKO KAXKOA 86, 141
 POSENTEBERRIAZPIA 201
 POSTAREN ETXOLA 123
 POTOTXOERREKA 255
 POTRO 525
PRESA ZAHARRA 92, 155
 PRESABURU 276
PRESA 157, 182, 506
 PRESAONDO 277
 PRESATXO 469
 PRESAZABAL 266
 PRESAZAR 207, 286, 287
PUIG 37
PURGATORIO 142, 238, 240, 510, 520
PURGATORIOBURUA 238, 240, 510, 520
PURGATORIOERREKA 238, 240, 245
PURGATORIOERREKA 238, 240, 245
PURGATORIOKO ERREKA 106, 238, 240, 245
 PUTROENEA 466, 467, 510
 PUTROENEA 462, 466, 467, 510

PUTXUMALDA	266, 295
PUTXUTXABAL	286
PUTZUZAR	286, 287
REPÚBLICA LANDERBASO	11, 23, 25, 32
RIBERA	154
SAGARGAZTE	282
SAGARMINAGA	34, 401, 513
SAGARMINAGA	401, 513
SAGARRAKO PARADA	85, 401, 402, 512
SAGARRETAERREKA	85
SAGARRETAERREKA	85
SAGARRETAKO ERREKA	85
SAGARRETAKO HARKAITZA	85
SAGASTIAUNDI	283
SAGASTIBERRI	279
SAGASTIMUÑO	251, 266, 291, 503
SAGASTIONDO	277
SAIZAR	286, 287
SALDAME	525
SAN ANTONIO	122, 123
SAN ANTONIO	122, 123
SAN JOSE	219, 233
SAN JOSE	219, 233
SAN ROKE	517
SAN SEBASTIAN ERMITA	13, 123
SANJUANTONTOR	122, 123
SANTA ENGRAZIA	123
SANTAENGRAZIAARKAITZA	123, 184
SANTIAGO	168
SANTIAGO	168
SANTIAGOKO ERMITA	168
SANTIAGOKO INDARRETxea	168
SANTIAGOKO OSINA	152, 168, 516
SANTIAGO	139, 148
SANTIAGOMENDI	139, 148
SANTIAGOMENDI	139, 148
SANTIAGONEA	462, 467
SANTIZABAL	250
SANTO DOMINGO	122

SANTO DOMINGOKO ERREKA	122, 123, 519
SANTODOMINGOKO PAGADIA	122, 158, 512, 519
SANTODOMINGOREN PAGADIA	122, 158, 188, 519
SANTSONARRI	150, 237, 247, 253, 256, 514
SANTSONEN HARRIA	237, 247, 253
SARAKOLETA	379
SARASKORRI	289
SARATSAIN	34, 331, 333
SARATSAIN	33, 172, 331
SARATSAIN	331
SARATSAIN	23, 331
SARATSAINAZPIA	331
SARATSAINGO BORDA	331
SARATSAINGO ERREKA	331
SARATSAINGO ITURRIA	331
SARATSAINGO LEPOA	331
SARATSA	91, 519
SARATSEKO LEPOA	91, 111
SARATSELEPO	111
SARATSETA	111, 331, 380, 513
SARATSETAKO LEPOA	331, 380, 513
SARATSETAKO LEPOA I	131, 331, 380, 513
SARATSETAKO LEPOA II	131, 331, 380, 513
SARETXOLANBERRI	160
SAROBÉ	54, 85, 160, 173
SAROBÉKO ZULOA	145
SAROBÉKO ZULOKO ERREKA	145
SAROBÉZULOA	145
SAROBÉALDEA	145
SAROBÉBERRI	54, 85, 145, 160
SAROBÉBERRIBORDA	54, 85, 145, 160
SAROBÉBERRIERREKA	54, 85, 145, 160
SAROBÉBERRIKO LEPOA	54, 85, 145, 160
SAROBÉKO ERREKA	54, 85, 145, 160
SAROBÉRREKA	54, 85, 145, 160
SAROBÉONDOA	54, 85, 145, 160
SAROBÉT XO	54, 85, 145, 469
SAROEKAITZ	181, 282, 297
SAROEÑIZ	181

SASIETXE	271	
SASIKO ERREKA	119	
SASIKO ITURRI	119, 380	
SASIKO ITURRIA	119, 380	
SASITURRIETA	119, 380	
SASITURRIETAKO ERREKA	119, 380	
SASITURRIKO ERREKA	119, 380	
SASPURU	276	
SAURDEGI	419	
SAURDEGI	419	
SAURDEGIBERRI	419	
SAURDEGIKO BORDA	419	
SAURDEGIKO ETXOLA	419	
SERORETXEA	168	
SETABENTA	232	
SOLDADUAK GORDETZEKO HARRIA		131, 175, 176, 523
SOLDADUARENA	463, 467, 526	
SOÑEGI	419, 420, 423, 503	
SOÑEGIKO ERREKA	419, 420	
SOÑEGIKO LEPOA	419, 420	
SOÑEGIKO MALDA	147, 419, 420	
SOOLEXKO HARRIAK	85	
SORGINEN PLAZA	136	
SORGINMALDA	136	
SORGINTXULO	295	
SORGINTXULO	295	
SORGINZULO	295	
SORGIÑERREKA	251, 295	
SOROLUZZEA	284, 285, 291, 294	
SOROLUZZEA	284, 285, 291, 294	
SORONDO	277	
SOROTXO	469	
SOROTXOETA	189, 380	
SOROTXOETA	380	
SOROTXOETAKO BORDA	380	
SOROTXOETAKO ERREKA	380	
SOROZABAL	286	
SOROZABAL	286	
SOROZARRETA	380, 381	

SOROZARRETA	380, 381
SUEGURRA	234
SUSPERREGI	420
SUTERRIA	232
TABAKOBARATZETAKO TXOKOA	146, 160, 192
TABAKOBARATZETAKO ZABALA	146, 160, 192
TALAIA	219, 220, 240
TALAIAERREKA	219, 221, 240
TANTAIZELAIA	106, 292, 504
TANTATXURI	290, 291
TARTAKADI	431, 512
TARTATZU	443, 445, 526
TARTATZU	443, 445, 526
TARTATZUGAÑA	443, 445, 526
TEJERÍA	232
TELLERIA	231, 241
TELLERI	231, 241
TELLERIBURUA	231, 241
TELLERIERREKA	231, 241
TELLERIAKO BORDA	231, 241, 504
TELLERIAKO ERREKA	231, 241
TELLERIAKO KASKOA	231, 241, 243
TELLERIAKO LABEA	163, 231, 241
TELLERITXIKI	231, 241
TELLERIMALDA	231, 241
TELLITURRI	264, 266
TELLITURRI	264, 266
TERESANEKO BORDA	463, 467
TOLAREETA	94, 95, 381, 508
TOLAREETA	381, 508
TOLAREETAALDEA	381, 508
TOLAREETAKO BURU	105, 203, 381, 508
TOLAREETAKO BURU	97, 105, 203, 381, 508
TOLAREETAKO ERREKA	381, 508
TOLEDOLURRA	247, 262
TOMÁS MONTE DE	123, 138
TRANPAZUBIKO ERREKA	266
TRENTXALEKUETA	381, 382, 517
TRIKULANTEGI	178, 420, 512, 517

TRIKULANTEGIERREKA 420, 512, 517

TRIN 525

TRINTXALEKU 118, 382

TRINTXALEKU 118, 382

TRINTXALEKUETA 118, 381, 382

TRINCHERA 234

TRINCHERAS 234

TROIA 463, 467

TROIA DE ABAJO 463, 467

TROIANEA 463, 467

TRONKOETAKO ERREKA 382, 528

TRONKOETAKO TXOKOA 145, 382, 528

TTANGOETA 381, 511, 517

TTANGOETAKO HEGIA 381, 511, 517

TUNELETA 382, 502

TUNELETAKO ERREKA 382, 502

TXABALOTEGI 420, 421, 513

TXABALOTEGI 420, 421, 513

TXABALOTEGIKO BORDA 420, 421, 513

TXABOLA 230

TXABOLAS 230

TXABOLATEGI 420, 421, 513

TXABOLATEGI 420, 421, 513

TXABOLATEGIAZPIA 420, 421, 513

TXABOLAZAR 286, 287

TXAKURZARRETA 382

TXANPAIÑITURRI 267

TXARA 228

TXARABORDA 157

TXARAKO ERREKA 157

TXARAPEA 202, 228

TXARAAZPIA 228

TXARAPEA 202, 228

TXAREGI 421, 423

TXAREGIKO BORDA 421, 423

TXAREGIKO BORDA 421, 423

TXAROLA 315, 420

TXAROLA 315, 420

TXAROLAKO GAINA 315, 420

TXATXUTEGI 421, 423
 TXERRITEGI 231, 382, 422, 423
 TXERRITEGIETA 231, 382
TXERRITOKI 231, 382
 TXERTADI 228, 241, 427
 TXERTUDI 86, 228, 241, 427
 TXERTUDI KO BORDA 228, 241
 TXIGILLAMAZU 453, 525
 TXILLARDIA 228, 240, 427
 TXIMINTXOKO 270
TXIMISTA 463
 TXIMISTAKO ELURZULOA 125, 463
TXIMISTAKO ETXOLA 463
TXIMISTAKO HARKAITZA 463
TXIMISTAKO HARRIA 463
TXIMISTAKO HEGIA 147, 182, 463
TXIMISTAKO HEGIA 147, 182, 463
TXIMISTAKO JENTILEN KANPOSANTUA 130, 147, 182, 463
TXIMISTAKO ZULOA 463
TXIMISTANEA 463, 466, 467, 504, 526
TXIMISTANEA 463, 466, 467, 504, 526
TXIMISTANEA-PIKOAGA 463, 466, 467, 504, 526
TXIMISTANEKO BORDA 463, 466, 467, 504, 526
TXIMISTANEKO SAROEIA 463, 466, 467, 504, 526
 TXINGURRITXULO 255, 295
 TXINTXUANEIA 464, 467
TXINTXUAREN BORDA 464, 467
TXINTXUAREN ETXOLA 464, 467
TXOKO 221, 503
TXOKOERREKA 221
TXOKOKO BORDA 221
TXOKOKO ERREKA 221
TXOKOKO ETXOLA 221
TXOKOONDO 204, 221
 TXOKOA 179, 221, 242
TXOKOLATENEA 464, 467
 TXOKOLATENNEKO MALDA 125, 147
 TXOKOLATENEA 125, 147
 TXOKOZAR 286, 287

TXONIKANEKO BORDA	464, 467
TXONKOANEA	464, 465, 466, 467, 511, 520
TXONKOANEA	511, 520
TXORIENEA	465, 467
TXORIEN BASOA	98, 123, 519
TXORIKANTARI	288
TXURIANEKO ZUBIA	465, 467
TXUSAKA	342, 344
TXUSAKA	342, 344
TXUSAKA	342, 344
TXUSAKA-ADARRA	342, 344
TXUSAKABORDA	342, 344
TXUSAKAKO ERREKA	342, 344
TXUSAKAKO ESKOLA	342, 344
TXUSAKAKO GAINA	342, 344
TXUSAKATXIKI	342, 344
TXUSAKATTIKI	342, 344
TXUSAKAZAR	342, 344
UBARAN	9, 181, 332, 507, 526
UBARAN	9, 181, 332, 507, 526
UBARANALDEA	332, 507
UBARANERREKA	332, 507
UBARANERREKA	332, 507
UBARANGO ERREKA	332, 507
UBARANGO ERREKA	332, 507
UBARAN	181, 332, 507, 517, 526
UBARANERRREKA	332, 507
UBARRATU	502, 503, 507
UBARRATU	502, 503, 507
UBARRATU	30, 502, 503, 507
UBARRATU	502, 503, 507
UBARRATUAK	121, 502, 503, 507
UBARRATUAUNDI	502, 503, 507
UBARRATUBERRI	502, 503, 507
UBARRATUBURU	502, 503, 507
UBARRATUTXIKI	502, 503, 507
UBARRATUZAR	502, 503, 507
UBARRATUZARRA	502, 503, 507
UGALDETXO	86, 469, 512

UGALDETXOKO ETXOLA	469
UGALDETXOKO PILOTALEKUA	469
UGALDETXOKO ZUBIA	469
UNAMUNO	13, 43, 248, 251, 252, 291, 503
UNAMUNO	248, 251, 252, 266, 291
UNAMUNOKO ATAKA	143, 251, 252, 291
UNAMUNOKO GALBARIOA	91, 167, 184, 251, 252, 291, 510
UNAMUNOKO GURUTZEA	251, 252, 291
UNAMUNO JENTILBARATZA	130, 251, 252, 291
UNAMUNOKO MUGARRIA	182, 188, 251, 252, 291
UNTZOLA	13, 110, 315, 317
UNTZUE	320, 321, 327, 513, 526
UNTZUE	13, 35, 321, 327, 526
UNTZUE DE ABAJO	208, 320
UNTZUE DE ABAJO	208, 320
UNTZUE DE ARRIBA	210, 320
UNTZUE DE SUSO	34, 210, 320
UNTZUE DE YUSO	34, 208, 320
UNTZUEAUNDI	320
UNTZUEAZPI	201, 320
UNTZUEAZPIKOA	208, 320
UNTZUEGARAI	204, 320
UNTZUEGARAIKOA	320
UNTZUEGI	320
UNTZUEGIKO LEPOA	320
UNTZUEGOIKO	320
UNTZUEKO HEGIA	147, 182, 320, 506
UNTZUEKO LEPOA	320
UNTZUEKO MINTEGI	107, 156, 185, 503, 517
UNTZUETAKO HEGIA	320
URATAKA	225, 241, 515
URATAKA	225, 241, 515
URATAKAKO ERREKA	225, 241, 515
URBIETA	383
URBIETAALDEA	383
URBITARTE	154, 516
URDABURU	199, 511
URDABURU	202, 203, 511
URDABURU	202, 203, 511

URDABURU 11, 511
URDABURU MAYOR 13, 511
URDABURU MAYOR 13, 511
URDABURU MENOR 13, 206, 511
URDABURUAUNDIKO HARKAITZA 143, 505, 511
URDABURUERREKA 511
URDABURUKO ETXOLA 511
URDABURUKO GOIKO TONTORRA 98, 140, 211, 511
URDABURUKO HARKAITZA 143, 511
URDABURUKO LEPOA 511
URDABURUKO ZABALA 511
URDABURUTXIPI 207, 213, 511, 520
URDABURUTXIPI 207, 213, 511, 520
URDABURUTXIKI 199, 207, 213, 511, 520
URDABURUTXIKIKO HARRIA 207, 213, 511, 520
URDANDEGI 422, 423
URDANETA 383, 511
URDANETA 383, 511
URDANTXULO 255
URDANTXULOKO BORDA ZAHARRA 92, 255
URDANTXULOKO ZABALA 255
URDANTZALEKUETA 117, 383
URDANTZULOKOETA 117, 383
URDANTZULO 117, 255, 383
URDANTZULO ERREKA 117, 255, 383
URKIDEGI 422, 423
URKIDI 277, 427
URKIETA 383, 384
URKIETA 383, 384
URKIETAGAÑA 383, 384
URKIETAKO LEPOA 383, 384
URKIETALEPO 383, 384
URKIETAKO MALDA 147, 383, 384
URLIO 347
URMENDI 267
URMENDIKO ERREKA 267
URNIETA 138, 384
URNIETA 384
URNIETAKO INDARRETxea 384

URREMEATZETA 384
 URRIOLONDO 117, 277, 278, 515
 URRIOLONDO 117, 277, 278
 URRIOLONDOERREKA 117, 277, 278, 515
 URRITZAGA 526
 URRITZAGA 526
URRITZAGA 526
URRITZAGAKO LEPOA 526
URRITZAGALEPOA 526
URRITZOLA 526
URRIZTITXO 469
URRIZTITXOKO BORDA 469
 URRUNTZALEKUETA 117, 310
 URRUNTZALEKUETAKO BORDA 117, 310
URRUZTIZABAL 286
URRUZUNO 443, 444, 503
URRUZUNO 167, 443, 444, 503
URRUZUNO 443, 444, 503
URRUZUNO 443, 444, 503
URRUZUNO DE SUSO 34, 210, 443, 444, 503
URRUZUNO DE SUSO 210, 443, 444, 503
URRUZUNO DE YUSO 30, 31, 443, 444, 503
URRUZUNO DE YUSO 30, 443, 444, 503
URRUZUNO DE YUSO 443, 444, 503
URRUZUNOAZPIKOA 208
URRUZUNOAZPIKOA 35
URRUZUNOBURUA 237, 443, 444, 503
URRUZUNOGARAIOA 206, 210, 509
URRUZUNOGARAIOA 210, 509
URRUZUNOGARAIOABERRI 210, 509
URRUZUNOGARAIO BORDA 162, 204, 509
URRUZUNOGOIOA 211, 509
URRUZUNOKO INDARRETxea 210, 509
URRUZUNOKO SAROEa 443, 444
URRUZUNOSAROBEn 443, 444
 URSALTO 153, 179, 225, 503
URSAITOAETAKO ERREKA 136, 153, 179
URTEAGA 88, 100, 384, 402
URTEAGA 13, 402

URTEAGA	100, 384, 402
URTEAGAGAÑA	101, 402
URTEAGAGAÑA	101, 402
URTEAGAKO ZABALA	164, 184, 402
URTETXABAL	88, 164, 517
URTIETA	384
URTIETAKO GAINA	384
URTIETAKO LEPOA	384
URUERRAMA	94
URUMEA	13, 14, 17, 18, 20, 25, 30, 36, 40, 50, 53, 70, 155, 171, 204, 475, 479, 481, 495
URUMEA	13, 16, 17, 20, 21, 22, 30, 43, 50, 69, 85, 151, 285
URUMEA	151, 285
URUMEA KALEA	151, 285
URUMEERREKA	144, 151, 285, 510
URTZEGIL	13, 84, 111
URZULO	293
URZULO	293
USABELARTZA	131, 444, 511
USABELARTZA	131, 444
USABELARTZA	131, 444
USABELARTZAKO ZINGIRA	154, 444
USASETA	385
USASKUE	116, 502
USASKUE	320, 321, 502
USATEGIETA	385
USATEGIETA	385
USATEGIETAKO GAINA	385
USATEGI	9, 385, 423
USATEGIETA	385
USONZULO	270, 293, 514
USOKO	169, 270, 294, 518
USOKO	270, 294
USOKO CUARTO	169, 270, 294
USOKO ERREKA	270, 294
UXTARKA	343
UXTARKAKO ITURRIA	343
UZKALKUE	30, 321, 516, 521
UZKALKUE	321
UZKALKUEKO BORDA	321

UZKALKUEKO ZABALA	321
UZTARKAITZ	343
UZTARTZA	444, 445, 488
UZTARTZAERREKA	444, 445
UZTARTZAKO ZOKOA	146, 444, 445
UZTARTZAONDO	30, 475, 479, 482
XALBADORREN TXABALA	123, 532
XAUXAR	286, 287
XAUXARKO BORDA	286, 287
XAUXARRAREN BORDA	286, 287
XAUXARKO PAGADIA	182, 188, 189, 286, 287
XEOTEGI	422, 513
XEOTEGIZOKO	422
XURRENEKO BORDA	465, 467
ZABALAUNDI	283
ZABURU	11, 21, 203, 276, 511, 512
ZABURU	276, 511, 512
ZABURUKO HARRIA	142, 182, 276, 506, 511, 512
ZABURUTXIKI	276, 511, 512
ZAKARIASENEA	465
ZAKARIASENEKO ITURRIA	465
ZAKARIASENEAREN ITURRIA	465
ZALAKOLETA	379
ZALALURRETA	385
ZAMIOLA	13, 35, 316, 317, 513, 514
ZAMIOLA	131, 202, 317, 513, 514
ZAMIOLA	317, 513, 514
ZAMIOLAERREKA	513, 514
ZAMIOLAMENDIA	139, 182, 506
ZAMIOLAPUSKO	170
ZAMIOLASORO	513, 514
ZAMIOLASORO	513, 514
ZAPILANGA	525
ZARAGUETAREN SAROE	123
ZELAIAZPIA	159, 274, 275
ZELAIBURU	276
ZELAIKANPOA	105, 231
ZELAIONDO	277
ZELAITOKIETA	386

ZELAITOKIETAKO ITURRIA	386
ZELAITXO	385, 469
ZELAITXOETA	385
ZELAITXOETA	385
ZELAITXOKO INDARRETXE	385
ZELAIZARRETAKO HEGIA	147, 182, 386
ZELAIZARRETA	386
ZELTZURRITZ	110
ZELTZURRIZKO BORDA	110
ZELTZURRIZKO ERREKA	110
ZEZENAREN TXABALA	
ZENDOIABASOA	532
ZEPADI	431
ZEPADIKO ZABALA	431
ZERRIBURU	525
ZERRITOKIETA	386
ZERRITOKIETAKO SANTSONARRIA	386
ZERREDAKO OSINA	152, 192, 239, 242, 513
ZERREDAKO PASADIZOA	152, 153, 239, 242, 503, 517
ZIARRALDE	274
ZIARRALDEERREKA	274
ZIARRALDEKO ERREKA	274
ZIKUÑAGA	403, 525
ZIKUÑAGA	403, 525
ZIKUÑAGAKO AMABIRJINA	403, 525
ZIKUÑAGAKO ERMITA	167, 168, 219, 403, 525
ZIKUÑAGAKO SERORETXEA	168
ZILLEGIS	18, 235
ZILLEGI	182, 235
ZILLEGIA	182, 235, 506, 513
ZILLEGIS	235
ZILLEGI	235
ZILLEGIS	121, 235
ZILLEGI	235
ZILLEGIA	235
ZILLEGI-EGIAUNDI	109, 235, 506, 513
ZILLEGI	235
ZILLEGIAUNDIA	92, 235
ZILLEGIKO ETXEBERRI	160, 235

ZILLEGIKO LOHI	150, 185, 235, 513, 514
ZILLEGIKO LOHI	150, 185, 235, 504, 513, 514
ZILLEGIKO MUGA	150, 170, 188, 235
ZILLEGIMENDIAK	235
ZILLEGITXIKIA	207, 213, 235, 520
ZILLEGITTIKIA	92, 213, 235, 285, 520
ZINGIRA	155
ZOLABIETA	386
ZORBIDESOROA	271
ZORROZTARRI	175
ZUAIZTI	226, 239, 427
ZUAIZTIKO ETXOLA	226, 239
ZUATZETA	101, 386
ZUATZETAALDEA	101, 200, 386
ZUATZETAZPIA	101, 386
ZUATZETAGOIKOA	386
ZUBIAROERKAIZTEGI	100
ZUBIAURRE	200
ZUBIAURRE	274
ZUBITXO	469
ZUBIZAR	207, 286, 287
ZUBIZAR	286, 287
ZUBIZARRETA	387
ZUELKEZU	445
ZUELKEZU	13, 445, 507
ZUELKEZU	445, 507
ZUELKEZUKO GAINA	445, 507
ZUELKEZUKO MUGA	170, 445, 507
ZULABE	275
ZULABEKO ITURRIA	275
ZULOETA	13, 30, 34, 219, 387, 389, 475, 476, 481, 482, 499, 508, 521, 526
ZULOETA	219, 387, 389
ZULOETA	387, 389
ZULOETA	23, 25, 38, 47, 219, 387, 389
ZULOETAALDEA	387
ZULOETAKO BORDAK	387, 508
ZULOETAKO ERREKA	152, 387
ZULOETAKO GAINA	387
ZULOETAKO HARROBIA	163, 182, 506

ZULOETAKO KAROBIA	387
ZULOETAKO LEPOA	387
ZULOETAKO SAROEIA	173, 184, 387
ZULOETAKO ZABALA	189, 511
ZULOZARRETA	388
ZUMADI	227, 241, 427, 512
ZUMADI	227, 241, 427, 512
ZUMADIBERRI	227, 241, 427, 512
ZUMARDI	227, 427
ZUMARDIKO BORDA	227
ZUMARRIAGA	403
ZUMISTIKO ERREKA	97, 227, 228
ZUMISTIKO ETXEA	97, 169, 227
ZUMISTIKOETXEA	97, 169, 227
ZUMIZTI	113, 227, 427
ZUMIZTI	227, 427
ZUTOLA	316
ZUZUETA	388

15. TOPONIMIA CORPUSA

ABALLARRI

ABALLARRI: *Aballarri* (1923, JMB1, 93 or.), *Aballarri* (1972, JMB4, 211 or.), *Aballarri* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 11000; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.* OHARR.: ikus ABALLARRIKO HARRIA, SANTSONARRI eta SANTSONEN HARRIA.

ABALLARRI: *Aballarri* (1982, CAG, 183 or.), *Aballarri* (1983, GFA2); ARAU.: *Aballarri* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus ABALLARRIKO JUDUMAHAIA eta ARLEGORKO JUDUMAHAIA.

ABALLARRI: *Aballarri* (1944, GH01), *Aballa-arri* (1944, GH01), *Aballa* (1944, GH02), *Aballarri* (1953, 1 43-1 44 / 43 14-43 13, IGC2), *Aballari* (1958, *cumbre*, PPG, 121¹³⁵⁴), *Aballarri* (1962, UTC), *Aballarri* (1979, RMH), *Aballarri* (1980, IGN1), *Aballarri* (1981, SGE2), *Aballarri* (1983, IGN2), *Aballarri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [abállarri] (K.), [áballarri] (Amu.), [aballárri] (Mik.), [abállarri] (Mik.); ARAU.: *Aballarri* (1991, UM), *Aballarri* (1994, AMM), *Abailarri* (1994, MLM), *Aballarri* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.

ABALLARRIKO HARKAITZAK: *Aballarri'ko-Arkaitzak* (1976, TA, 14 or.), *Aballarri, Peñas de* (1983, GFA2); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.

ABALLARRIKO HARRIA: AHOZ. TRAD.: [áballarrikò árriyà] (Amu.); IZA. GEO.: 11000; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.* OHARR.: ikus ABALLARRI, SANTSONARRI eta SANTSONEN HARRIA.

ABALLARRIKO JUDUMAHAIA: AHOZ. TRAD.: [abállarrikò júrumayà] (Amu.); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus ABALLARRI eta ARLEGORKO JUDUMAHAIA.

¹³⁵⁴ Iturrian (mapan) dagoen zerrendan toponimoak duen zenbakia.

ABAHÑO

ABAHÑO: *Agoño* (1942, 1 46-1 47 / 43 13-43 12, IGC1), *Agoño* (1953, 1 46-1 47 / 43 13-43 12, IGC2), *Abaño* (1962, UTC), *Abaño* (1981, SGE2), *Abaño* (1983, GFA2), *Abaño* (1989, HUTB), *Agoño* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ábáñò] (K.), [ágóñò] (Aparr.); ARAU.: *Abaño* (1994, AMM), *Abaño* (1994, MLM), *Abaño* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-8, Ar*.

ABAHÑO: *Abaño* (1983, GFA2), *Agoño* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-47-8, Err.*; OHARR.: ikus ABAÑOKO INDARRETXE, CENTRAL ELÉCTRICA eta MENDARAZKO INDARRETXEA.

ABAHÑOKO HALTZADIA: *Aboñoko altzudiya* (1995, DTE, 215 or.), *Aboñoko altzadia* (1995, DTE, 215 or.); AHOZ. TRAD.: [agóñokò áltzudiyà] (Aparr.); ARAU.: *Aboñoko altzadia* (1996, EJ1), *Aboñoko Altzadia* (1996, GAM); IZA. GEO.: 30102; KOK.KART. 64-47-8, Err.*

ABAHÑOKO INDARRETXE: *Aboñoko zentrala* (1989, HUTB), *Agoñoko zentrala* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [abáñokò zéntralà] (K.), [agóñokò zéntralà] (Aparr.), [abáñokò zéntralà] (Aska.); ARAU.: *Aboñoko zentrala* (1996, EJ1), IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-47-8, Err.*; OHARR.: ikus ABAÑO, CENTRAL ELÉCTRICA eta MENDARAZKO INDARRETXE.

ABARAIN

ABARAIN: *Abarain* (1944, GH01), *Abarain* (1944, GH02); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Ar.*

ABAROLEKUA

ABAROLEKUA: *Abarolecua*¹³⁵⁵ (1732, HUA30, 420 bin.); IZA. GEO.: 50209; KOK. KART.: Her.

¹³⁵⁵ "En Epelsaeza hiendo del paraje que llaman Abarolecua [...]".

ABILLATS

ABILLATS: *Avillas* (1467, HUA5), *Avillas* (1595, HUA10), *Abillas* (1625, LMI, 234 or.), *Abillas* (18. m., HUA6); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: 64-39-5, Her.

ABILLATS: *Avillas* (1467, *Larsa de*, HUA5), *Abillas* (18. m., *Larza de*, HUA6), *Yrillats* (1863, CB); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-39-5, Her.; OHARR.: ikus **USOKO** eta **USOKO ERREKA**.

ABILLATS: *Abilas* (1550, HUA14), *Abillas* (1773, VEK1A), *Abillatz* (1773, VEK1B), *Abillatz* (1843, HUA44), *Abillats* (1864, HUA47), *Abillats* (1864, HUA48, 44 or.), *Avillatz* (1911, IM), *Abillatx* (1931, HUA57, 749 or.), *Abillats* (1932, HUA57, 579 or.), *Avillat* (1942, 1 44-1 45 / 43 15-43 14, IGC1), *Abellatz* (1944, GHO2), *Abellatz* (1944, G.H.O1), *Avillat* (1953, 1 44-1 45 / 43 15-43 14, IGC2), *Avillat* (1962, UTC), *Avillat* (1981, SGE2), *Abelatz* (1983, IGN2), *Abillats* (HUTB, 1989); AHOZ. TRAD.: [ábíllàts] (K.), [ábíllàtx] (Txil.); ARAU.: *Abillats* (1992, HM), *Abillats* (1994, AMM), *Abillatz* (1994, MLM), *Abillats baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-5, Her.

ABILLATSAZPIA: *Abillats-azpiya* (1920, HUA57, 578 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ABILLASKO INDARRETxea: *Abillasko zentrala* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [abíllaskò zéntralà] (K.), [abíllatxkò zéntralà] (Txil.); ARAU.: *Abillasko zentrala* (1996, EJ1), IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-39-5, Her.; OHARR.: ikus **CENTRAL DE LA UNIÓN VASCO-NAVARRA**, **CENTRAL ELÉCTRICA**, **CENTRAL HIDROELÉCTRICA** eta **PIKOAGAKO INDARRETxea**.

ABILLASKO UBIDEA: *Abillasko kanala* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20301; KOK. KART.: 64-39-5, Her.

ADARRA

ADARLEKAI OPEA: *Andarlecaiopea* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.; OHARR.: ikus **LEKAI OPE**.

ADARRA: *Adarra*¹³⁵⁶ (1625, LMI, 230 or.), *Adarra* (1628, DUA1), *AndarLecaio* (1773, VEK1A), *Adarra* (1754, ML, 56 or.), *Adarra* (1831-1845, UGR4, 26 au.), *Adarra* (1833-1835, *peña*, DUA3), *Adarra* (1847, JII, 34 or.), *Adarra* (1848, FC), *Adarra*¹³⁵⁷ (1850, PM, 61 or.), *Adana*¹³⁵⁸ (1850, PM, 172 or.), *Adarra* (1850, PM, 231 or.), *Adarra* (1860-1862, UTR10, 54 au.), *Adarra, Monte* (1881, JOA), *Adarra, Monte* (1898, EGZ), *Adarra* (1942, 1 43-1 44 / 43 13-43-12, IGC1), *Adarra, Monte* (1942, 1 43-1 44 / 43 13-43-12, IGC1), *Adarra* (1944, GHO1), *Adarra* (1944, GHO2), *Adarra* (1951, *pastos de*, UUA18), *Adarra* (1953, 1 43-1 44 / 43 13-43-12, IGC2), *Adarra, Monte* (1953, 1 43-1 44 / 43 13-43-12, IGC2), *Adarra* (1958, *cumbre*, PPG, 66¹³⁵⁹), *Adarra o Aguerre* (1960, LPB, 53 or.), *Adarra, Monte* (1962, UTC), *Adarra* (1969, BG), *Adarra, Monte* (1969, BG), *Adarra, Monte* (1970, SGE1), *Adarra*¹³⁶⁰ (1976, TA, 14 or.), *Adarra, Monte* (1979, RMH), *Adarra, Monte* (1980, IGN1), *Adarra, Monte* (1981, SGE2), *Adarra, Monte* (1982, GFA1), *Adarra* (1982, CAG, 184 or.), *Adarra* (1983, D.F.G.2), *Adarra, Monte* (1983, IGN2), *Adarra o Agerre* (1983, D.F.G.2), *Adarra* (1983, IGN2), *Aarra* (1989, UUTB), *Adarra* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ádarràn] (Ai.) *in.*, [ádarrà] (Amu.), [ádarrà] (Urn. 2); ARAU.: *Adarra* (1986, GFA3), *Adarra* (1994, MLM), *Adarraga Mendia* (1994, MLM), *Adarraga mendia* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.; OHARR.: ikus **ADARRAMENDI, AGERRE** eta **LEKAI O**.

ADARRA: *Adarra* (1628, DUA1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: Urn.

¹³⁵⁶ "... en la jurisdicción de Hernani."

¹³⁵⁷ "... en la [jurisdicción] de Andoain."

¹³⁵⁸ "... entre Urnieta y Goyzueta."

¹³⁵⁹ Izenak iturrian (mapan) duen zenbakia.

¹³⁶⁰ "De todos estos montes merece especial mención el Adarra, nombre que significa cuerno y que según los naturales proviene de los tres picos que en forma de cuerno tiene en su cima."

ADARRA: *Adarra* (1628, *montaña y sierra*, DUA1); IZA. GEO.: 10101; KOK. KART.: Urn.

ADARRA DEL QUINTAL: *Adarra del quintal* (1628, DUA1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: Urn.*

ADARRA-MANDOEGI: *Adarra-Mandoegi* (1982, *estación*, CAG, 179 or.); IZA. GEO.: 60100; KOK. KART.: Her-Urn.; OHARR.: ikus **OINDI-MANDOEGI**.

ADARRA, BAR: *Bar Adarra* (1983, GFA2), *Bar Adarra* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: ikus GOIKOBORDA, TXUSAKA, TXUSAKAZAR eta TXUSAKA-ADARRA.

ADARRAMENDI: *Adarramendi* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ádarramendi] (Ai.), [aárramendiñè baitá] (Amu.) *in.*¹³⁶¹, [ádarramendiyàn átziàn] (Amu.) *in.*, [ádarramendi]¹³⁶² (Bent.), [áerremendi]¹³⁶³ (Mari. 2), [adárramendi] (Mik.), [ádarramenditik] (Po., *abl.*), [ádarramendi] (Urn. 1), [ádarramendi] (Urn. 2); ARAU.: Adarramendi (1991, UM), Adarramendi (1994, AMM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.; OHARR.: ikus **ADARRA**, **AGERRE** eta **LEKAIO**.

ADARRAONDO: *Adarraondo* (1628, DUA1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: Urn.

ADARRATXIPIA: *Adarrachipia* (1628, DUA1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: Urn.

ADARRAZPIA: *Adar-azpia* (1927, UUA5); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.*

¹³⁶¹ ADARRAMENDI *in ere baita*.

¹³⁶² Josef Minerren (Bent.) esanetan, azari-ehizan korneta jotzen zutelako du mendiak ADARRAMENDI izena (1989-IX-13). Izan ere, gainerako ehiztariei harrapakina hil zela adierazteko *monteruak* kornetarekin *erretira* jotzen zuen.

¹³⁶³ Petri Maria Txapartegiren (Mari. 2) arabera, ehizan adarra jotzen zutelako du mendiak ADARRAMENDI izena (1989-VIII-22).

ADARRAZPIKO ITURRIA: *Aarrazpiko itturriya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [aárrazpikò ítturriyá] (Mari. 2); ARAU.: Adarra Azpiko Iturria (1994, MLM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.*; OHARR.: ikus **AGERREAZPIKO ITURRIA**.

ADARRETENETA: *Andareteneta* (1773, VEK1A), *Adar-eteneta* (1960, UZA); ARAU.: Adarreteneta (1991, UM), Adareteneta (1994, MLM), Adarreteneta (1994, AMM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-54-6, Urn.; OHARR.: ikus **ARRETENETA, ERRETENETA** eta **OTSOLEPO**.

ADARREKO ETXOLA: *Adarreko Txabola* (1983, IGN2); AHOZ. TRAD.: [áerreko txábolà] (Mari. 2); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54, Urn.*; OHARR.: ikus **AGERREKO ETXOLA** eta **KLAUDIOREN ETXOLA**.

ADARREKO ZABALA: *Adarraco Zabala* (1831-1845, UGR4, 26 au.), *Adarraco-zabala* (1951, UUA18); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.; OHARR.: ikus **AGERREKO ZABALA** eta **ETENETA**.

ADARREKO ZABALA: *Adarracozabala* (1864, HUA48, 70 or.); IZA. GEO.: 40305; KOK. KART.: 64-54-2, Urn*.; OHARR.: ikus **ALTZIBARKO ELURZULOA**.

ADARREKO ZABALEKO JENTILEN KANPOSANTUA: AHOZ. TRAD.: [áerreko zábalekò jéntillèn kánposantubà] (Amu.); IZA. GEO.: 60302; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.*; OHARR.: ikus *ETENETA I*.

AGERRE

AGERRE: *Agarre* (1944, GH01), *Aguerre*, *Adarra o* (1960, LPB, 53 or.), *Adarra o Agerre* (1983, D.F.G.2), *Aerre* (1989, UUTB), *Aerremendi* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áerrè] (Ai.), [áarrè] (Amu.), [áerrè] (Id.), [áerrè] (Mari. 2), [áerrè] (Txil.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.; OHARR.: ikus **ADARRA, ADARRAMENDI** eta **LEKAIO**.

AGERRE: *Aguerre, Peñas* (1944, GH01), *Aguerre, Peñas* (1944, GH02); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.*

AGERREAZPIA: *Aguerre-azpia* (1929, UUA6); IZA. GEO.: 50204; KOK. KART.: Urn.

AGERREAZPIKO ITURRIA: ARAU.: *Agerreazpiko Iturria* (1991, UM), *Agerreazpiko iturria* (1994, AMM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.*; OHARR.: ikus ADARRAZPIKO ITURRIA.

AGERREITURRI: *Aguerre-iturri* (1951, UUA18); IZA. GEO.: 30202; KOK. KART.: Urn.; OHARR.: ikus AGERREKO ITURRI.

AGERREKO BIZKARRA: *Aerreko espalda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áerrekò éspaldá] (Mari. 2); ARAU.: *Agirreko espalda* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*

AGERREKO ELURZULOA: *Aerreko elurzulua* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áerrekò elúrzuà] (Mari. 2); ARAU.: *Agirreko elurzuloa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40305; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.; OHARR.: ikus GARAGARTZAREN ELURZULOA eta TXIMISTAKO ELURZULOA.

AGERREKO ETXOLA: *Aerreko txabola* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áerrekò txolá] (Amu.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54, Urn.*; OHARR.: ikus ADARREKO ETXOLA eta KLAUDIOREN ETXOLA.

AGERREKO HARKAITZ FALTSUA: *Aerreko arkaitz faltsua* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áerrekò árkáitz fáltsuà] (Mari. 2); ARAU.: *Agirreko harkaizfaltsua* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.*

AGERREKO ITURRI: *Aerreko itturri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áerrekoitturri] (Ek.); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.; OHARR.: ikus **ITURRIETA**.

AGERREKO ITURRI: *Aguerrico-iturri* (1951, UUA18), IZA. GEO.: 30202; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.; OHARR.: ikus **AGERREITURRI**.

AGERREKO SARDEA: *Aerreko sardia* (1989, UUTB); ARAU.: Agirreko Sardia (1996, EJ1), IZA. GEO.: 10302; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.*

AGERREKO ZABALA: *Agarreco-Zabala* (1942, 1 43-1 44 / 43 12-43 11, IGC1), *Agarreco-Zabala* (1953, 1 43-1 44 / 43 12-43 11, IGC2), *Aguerre'ko-zabala* (1976, TA, 16 or.), *Agarreco-Zabala* (1980, IGN1), *Aerreko zabala* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áerreko zabalà] (K.), [áerreko zabalá] (Mari. 2); ARAU.: Agerreko Zabala (1991, UM), Agerreko zabala (1994, AMM), Agirreko Zabala (1994, MLM), Agirreko zabala (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.*; OHARR.: ikus **ADARREKO ZABALA** eta **ETENETA**.

AGERREKO ZABALEKO MINTEGIA: *Aerreko zabaleko muntteiya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áerreko zábalekò múntteiyà] (Mari. 2); IZA. GEO.: 30104; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.*

AGERRE

AGERRE: *Aguerre* (1864, HUA48, 44 or.); ARAU.: Agerre baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

AGERREKO SAROIA: *Aerreko saabia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áerreko sárobià] (Txab. 1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-2, Her. OHARR.: ikus **AKOLA**, **AKOLA DE EN MEDIO**, **AKOLAERDIKOA**, **AKOLAZARRA**, **AÑO A**, **AÑOAKO SAROIA**, **AÑOASAROBIA**, **ETXERREAGAKO LOTE A**, **ETXERREAGAKO SAROIA** eta **KASPARROTEGIREN SAROIA**.

AGERRE

AGERRE: *Aguerre* (1615, AT, 283 or.), *Aguirre* (1625, LMI, 102 or.), *Aguirre* (1778, *borda de la casa de*, AT, 283 or.), *Aguirre* (1813, AT, 283 or.), *Aguirre* (1818, AT, 283 or.), *Aguirre* (1857-1864, AT, 283 or.), *Aguirre* (1862, AT, 283 or.), *Aguirre* (1897, AT, 283 or.), *Aguerre* (1910, AT, 283 or.), *Aguerre* (1937, AT, 283 or.), *Aguirre* (1970, AT, 283 or.), *Agerre* (1993, AT, 283 or.), *Aarre* (1993, AT, 283 or.), *Agarre* (1993, AT, 283 or.), *Aerre* (1993, AT, 283 or.); ARAU.: *Aguirre* baserria (1993, AT, 283 or.), *Agirre* baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.¹³⁶⁴: 64-37-2, And.*

AGERREKO BORDA: *Aerreko borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áerrekò bórdá] (Mari. 2); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.; OHARR.: eroria. Ikus AGERREREN BORDA eta PAGOTXABALKO BORDA.

AGERREREN BORDA: *Aerren borda* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.; OHARR.: eroria. Ikus AGERREKO BORDA eta PAGOTXABALKO BORDA.

AGERREZELAI

AGERREZELAI: *Aguerrecelay* (1944, GH01); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: And.-Urn.*

AGINAGA

AGINAGA: *Aguinaga* (1467, HUA5), *Aguynaga* (1538, HUA9), *Aguinaga* (1683, HUA28), *Aguinaga* (1769, HUA37), *Aguiniaga* (1773, VEK1A), *Aguiniaga* (1773, VEK1B), *Aguinaga* (1780, HUA39), *Aguinaga* (18. m., HUA6); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-6, Her.

AGINAGA: *Aguinaga* (1833-1835, DUA3), *Aguinaga*, *Alto de* (1942, 1 45-1 46 / 43 15-43 14, IGC1), *Aguiniaga* (1944, GH01), *Aguiniaga* (1944, GH02), *Aguiniaga*, *Altos de*

¹³⁶⁴ Gure esparrutik kanpo dagoen toponimoa.

(1944, GH01), *Aguinaga, Alto de* (1953, 1 45-1 46 / 43 15-43 14, IGC2), *Aguinaga, Alto de* (1962, UTC), *Aguinaga, Alto* (1980, IGN1), *Aguinaga, Alto de* (1981, SGE2); AHOZ. TRAD.: [ágiñà] (K.), [aíñà] (Id.), [áñà] (Id.); ARAU.: Aginaga (1994, AMM), Aginaga (1994, MLM), Aginaga (1996, EJ1), Aginaga (1996, GAM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-39-6, Her.

AGINAGA: *Aguinaga* (1855-1857, HTR8, 22 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

AGINAGAAZPIA: *Aguinagaaspia* (1797-1833, HGR2, 69 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

AGINAGAKO ETXOLA: *Agiñako txabola* (HUTB); AHOZ. TRAD.: [ágiñakò txábolà] (Txab. 1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-39-6, Her. OHARR.: desagertua.

AGINAGAKO ETXOLAREN HARKAITZAK: *Agiñako etxolan arkaitzak* (HUTB); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-39-6, Her.

AGINAGAKO GOIKO TONTORRA: *Agiñako goiko tontorra* (HUTB); AHOZ. TRAD.: [ágiñakò góikò tóntorrà] (Txab. 1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-39-6, Her.

AGINAGAKO TONTORRA: *Agiñako tontorra* (HUTB); AHOZ. TRAD.: [ágiñakò tóntorrà] (Txab. 1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-39-6, Her.

AGINAGAKO ZABALA: *Agiñako zabala* (HUTB); AHOZ. TRAD.: [ágiñakò zábalà] (Txim.), [ágiñakò zábalà] (Txab. 1); ARAU.: Aginagako zabala (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-39-6, Her.

AGINAGAMENDI: *Agiñamendi* (HUTB); AHOZ. TRAD.: [ágiñamendi] (Txab. 1); ARAU.: Aginagamendi (1992, HM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-39-6, Her.

AGIÑETA

AGIÑETA: AHOZ. TRAD.: [ágiñetà] (K.); ARAU.: Agiñeta (1992, AM), Agiñeta muinoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK.KART.: 64-23-5, Ast.*

AGIRREBERRI

AGIRREBERRI: *Agirre berri* (1983, GFA2), *Aguirre Berri* (1983, IGN2), *Agirre berri* (HUTB); AHOZ. TRAD.: [ágirrèberri] (K.); ARAU.: Agirre Berri (1991, UM), Agirre Berri (1992, HM), Agirre berri (1994, AMM), Agirre Berri (1994, MLM), Agirre Berri etxea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-1, Her.

AGIRREZELAIETA

AGIRREZELAIETA: *Aguirre-celayeta* (1864, HUA48, 44 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

AGUSTINSORO

AGUSTINSORO: *Agustinsoro* (UUTB); AHOZ. TRAD.: [agústinsorò] (Pard. g. 1); ARAU.: Agustinsoro (1992, HM), Agustinsoro (1994, AMM), Agustinsoro (1994, MLM), Agustinsoro (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-38-7, Her.

AIA

AIA: *Aya* , *Peña de*¹³⁶⁵ (1936, *montazgo o terreno herial*, 17 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

¹³⁶⁵ Agirian "*Usoco punto llamado* [...]" irakur daiteke toponimoaren aurretik. Ondoren "*Domicilio: Astigarraga, caserio "Moko"*" ipintzen du.

AIANEDER

AIANEDER: *Ayaneder* (1797-1833, HGR2, 50 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

AIAREN BORDA

AIAREN BORDA: *Ayan borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áyàn bórdà] (Etxol.); ARAU.: Aian borda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-2, Her.

AIERDI

AIERDI: *Ayerdi* (1467, *Pedro de*, HUA5), *Aierdi* (1566, LMZ, 161 or.), *Aierdi* A¹³⁶⁶ (1625, LMI, 102 or.), *Aierdi* (1708, *Miguel Antonio de*, HUA31), *Ayerdi* (1850, UINGR2, 2098 zenb.), *Ayerdi* (1855, *caseria*, UEA1), *Ayerdi* (1863, URU, 144 bin.), *Ayerdi* (1863, URU, 151 au.), *Ayerdi* (1864, *casa de labor*, HUA48, 71 or.), *Ayerdicoa* (1900, *sepultura*, UEA2), *Ayerdicoa* (1900, *sepultura*, UEA3), *Ayerdico J. Diegorena* (1900, *sepultura*, UEA3), *Ayerdi* (1942, 1 43-1 44 / 43 14-43 13, IGC1), *Ayerdi* (1945, *Domicilio*, UUA15), *Ayerdi* (1953, 1 43-1 44 / 43 14-43 13, IGC2), *Ayerdi* (1956, *caseria*, UUA10G), *Ayerdi-bis* (1956, *caseria*, UUA10G, 466 zenb.), *Ayerdi* (1962, UTC), *Ayerdi* (1979, *caserío*, UUA20), *Ayerdi*, *Casa* (1980, IGN1), *Ayerdi* (1981, SGE2), *Ayerdi* (1983, IGN2), *Ayerdi* (1983, IGN2), *Ayerdi* (1989, UUTB), *Ayardi* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áyerdì] (K.), [áyardì] (Ai.), [áyardikuá] (Amu., l. g.), [áyardikò] (Amu., l. g.), [áyardi] (Mik.); ARAU.: Aierdi (1991, UM), Aierdi (1994, AMM), Aierdi (1994, MLM), Aierdi baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

AIERDIBERRI: *Ayerdi-berri* (1855, UEA1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

AIERDIBERRI: AHOZ. TRAD.: [áyerdiberri] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus AIERDIKO ETXE BERRIA.

¹³⁶⁶ A hizkiak etxeak armarria zuela (*Armera* zela) adierazten du.

AIERDI-BIS: *Ayerdi-bis* (1956, UUA10G, 466 zenb.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

AIERDIKO ETXE BERRIA: *Ayerdiko etxe berriya* (UUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus AIERDIBERRI.

AIERDIKO HARROBIA: *Ayerdiko arrobiya* (1989, Arazadi 2), *Ayardiko arrobiya* (1989, Arazadi 2); AHOZ. TRAD.: [áyardikò árrobiyà] (Larr.); IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: 64-38-5, Urn. *

AIERDI

AIERDI: *Ayerdi* (1833-1845, *Casa torre*, HGR3, 82 au.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.¹³⁶⁷: 64-30-1, Her.*; OHARR.: ikus BETERINARIOANEA.

AIERDO

AIERDO: *Aierdo* (1739, *partida*, VEK2); AHOZ. TRAD.: [áyerdò] (K.), [ájerdò] (Ollok.); ARAU.: *Aierdo* (1994, AMM), *Aierdo* (1994, MLM), *Aierdo* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 89-5-4, Eld.*

AINXAR

AINXAR: AHOZ. TRAD.: [ájinxàr] (Asta.); ARAU.: *Ainxar* (1995, DM), *Ainxar* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-31-4, Don.

AIROSA

AIROSA: AHOZ. TRAD.: [ájirosà] (K.); ARAU.: *Airosa etxea* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

¹³⁶⁷ "... inmediacion Calle Mayor n° 25, [...]". Hernaniko hiriguneko AIERDI etxeaz ari da, beraz.

AITONAREN BEGIRALEKUA

AITONAREN BEGIRALEKUA: *Attonan beida lekuba* (1989, UUTB), *Attonan beira lekuba* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áttonàn béjdalekubà] (Amu.); IZA. GEO.: 10204; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.

AITONETXE

AITONETXE: *Aitonexe* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áitonetxè] (Last. b.); ARAU.: Aitonetxe (1992, HM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*; OHARR.: desagertua.

AITZOLA

AITZOLA: *Aitzola* (1926, JMB2, 121 or.), *Aitzola* (1942, 1 44-1 45 / 43 11-43 10, IGC1), *Araichola* (1942, 1 45-1 46 / 43 11-43 10, IGC1), *Aratzola ó Araitxola* (1944, GH01), *Aitzola ó Descarga* (1944, GH01), *Aitzola* (1944, GH02), *Aitzola* (1944, GH02), *Aitzola* (1953, 1 44-1 45 / 43 11-43 10, IGC2), *Araichola* (1953, 1 45-1 46 / 43 11-43 10, IGC2), *Aitzola* (1962, UTC), *Aitzola* (1980, IGN1), *Aitzola* (1981, SGE2), *Aitzola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áitzolà] (Amu.), [áitzolà] (Ek.), [áitzulà] (An. 2); ARAU.: Aritzola (1992, HM), Aritzola (1994, AMM), Aitzola (1994, MLM), Aitzola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-62-4, Eld-Her.; OHARR.: ikus **AZKETA** eta **DESKARGA**.

AITZOLAKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [áitzolakò érrekà] (En.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-62-8, Eld.*; OHARR.: ikus KANALZUBIKO ERREKA, MUGITZAERREKA eta MUGITZEKO ERREKA.

AITZOLAKO HEGIA: AHOZ. TRAD.: [áitzolakò égiyá] (Amu.); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-62-8, Eld.*; OHARR.: ikus MARTINGORRIKO BIZKARRA.

AITZOLAKO ITURRIA: *Aitzolako iturriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áitzolakò íturriyà] (Ek.); ARAU.: Aritzolako iturria (1994, AMM), Aitzolako iturria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-62-4, Eld.*

AITZOLAKO PAGADIA: AHOZ. TRAD.: [áitzolakò págariyá] (Amu.); IZA. GEO.: 30101; KOK. KART.: 64-62-3, Eld.*

AITZOLAKO PAGO: AHOZ. TRAD.: [áitzolakò páguà] (En.); IZA. GEO.: 30101; KOK. KART.: 64-62-4, Eld.*; OHARR.: ikus AITZOLAKO PAGO HAUNDIA.

AITZOLAKO PAGO HAUNDIA: *Aitzolako pago aundiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áitzolakò pago áundiyà] (Amu.), [áitzolakò págo áundiyà] (Ek.); ARAU.: *Aitzolako Pagoaundia* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 30101; KOK. KART.: 64-62-4, Eld.*; OHARR.: ikus AITZOLAKO PAGO.

AITZOLAKO PUNTA: *Aitzolako punta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áitzolakò púntà] (Ek.), [áitzolakò púntà] (En.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-62-4, Eld.-Her.; OHARR.: ikus **AITZOLAKO TONTORRA**, **AZKETAKO GAINA**, **AZKETAKO PUNTA** eta **AZKETAGAÑA**.

AITZOLAKO TONTORRA: AHOZ. TRAD.: [áitzolakò tóntorrà] (Ezk. b.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-62-4, Eld.-Her.; OHARR.: ikus **AITZOLAKO PUNTA**, **AZKETAKO GAINA**, **AZKETAKO PUNTA** eta **AZKETAGAÑA**.

AITZOLAKO TONTORRA: *Aitzolako tontorra* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-63-5, Eld.-Her.; OHARR.: ikus **ASTEASUREN TONTORRA** eta **ETZELAKO KASKOA**.

AIZAGAIN

AIZAGAIN: *Aizagain* (1898, EGZ); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

AIZEARREI

AIZEARREI: AHOZ. TRAD.: [áizearréi] (Amu.); ARAU.: *Aizearregi* (1994, AMM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-54-5, Eld.*

AIZKORRI

AIZKORRI: *Aitz-gorri* (1897, AT, 235 or.), *Aitzgorri* (1897 AT, 235 or.), *Aitzgorri* (1912, AT, 235 or.), *Aitzgorri* (1916, AT, 235 or.), *Aizcorri* (1944, GH02), *Aizkorri* (1944, GH01), *Aizgorri* (1945, AT, 235 or.), *Aizcorri* (1953, 1 42-1 43 / 43 12-43 11, IGC2), *Aizkorrikogain* (1958, PPG, 110¹³⁶⁸), *Aitzkorri* (1969, BG), *Monte, Aizkorriko* (1979, RMH), *Aitzkorri* (1980, IGN1), *Aizkorri* (1982, GFA1), *Aizkorri* (1993, AT, 234 or.), *Aizkorriko* (AT, 234 or.); AHOZ. TRAD.: [ájxkorí] (Amu.), [ájkorí] (Amu.), [ájkorriá] (Amu., *adl. s.*), [ájkorri] (An. 1); ARAU.: *Aizkorri* (1993, AT, 234-235 or.), *Aizkorri* (1994, AMM), *Aizkorri* (1994, MLM), *Aizkorri* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-53-4, And.*; OHARR.: ikus ELDURAIN¹³⁶⁹.

AIZKORRIKO HARKAITZA: AHOZ. TRAD.: [ájkorrikò árkaitzá] (Amu.), [ájkorrikò árkaitzá] (Amu.); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-53-4, And.*

AIZPARRENEA

AIZPARRENEA: *Aitz-barren* (1845-1846, UTR1, 35 au.), *Aitz-barrena* (1846, UINGR2, 79 zenb.), *Aitzbarrena* (1863, URU, 144 au.), *Aiztparreneia* (1983, GFA2), *Aizparrenia* (1989, UUTB), *Aizparreneia* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ájparrenià] (K.), [ájparrenè] (K.), [ájparren] (Amu.); ARAU.: *Aizparreneia* (1991, UM), *Aizparreneia* (1994, AMM), *Aizparreneia* (1994, MLM), *Aizparreneia* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

AIZPITARTE

AIZPITARTE: *Aizbitarte* (1826, *zuhaiztia*, LMM, 151 or.), *Aizbitarte* (1882, LMM, 151 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

AIZPITARTE: *Aitzbitarte* (1847, JII, 35 or.), *Aizbitarte* (1944, GH01), *Aizpitarte* (1944, GH02), *Aitzbitarte* (1979, RMH), *Aitzbitarte* (1989, OM), *Aizpitarte* (1989,

¹³⁶⁸ Iturrian dagoen zerrendan toponimoak duen zenbakia.

¹³⁶⁹ "... badirudi egun *Aizkorri* izenaz ezagutzen dena inoiz *Eldurain* izenaz ere ezagutu izan dela." Usabiaga (1993: 235).

UUTB); AHOZ. TRAD.: [ájzpíartè] (K.), [áspiyartè] (Id.); ARAU.: Aizpitarte (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*

AIZPITARTE: *Aizbitarte* (1882, LMM, 151 or.), *Aizbitarte* (1898, EGZ), *Aizbitarte* (1942, 1 49-1 49 / 43 16-43 15, IGC1), *Aizbitarte* (1953, 1 49-1 49 / 43 16-43 15, IGC2), *Aizpitarte* (1962, UTC), *Aizpitarte* (1981, SGE2), *Aizpitarte* (1995, DTE, 215 or.); AHOZ. TRAD.: [ájxpíarté] (Larra.), [ájxpíartè] (Larra.); ARAU.: Aizpitarte baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*; OHARR.: desagertua.

AIZPITARTE II (*AITZBITARTE II*): *Aitzbitarte II* (1982, CAG, 97 or.); IZA. GEO.: 10602; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*; OHARR.: ikus AIZPITARTEKO KOBAK, BARRA, BARRAKO KOBÁ, CAVERNAS, CUEVAS, GOIKOARRAITZA, KOBÁ eta LANDERBASOKO KOBÁ.

AIZPITARTE III (*AITZBITARTE III*): *Aitzbitarte III* (1982, CAG, 97-98 or.); IZA. GEO.: 10602; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*; OHARR.: ikus AIZPITARTEKO KOBÁ, BARRA, BARRAKO KOBÁ, CAVERNAS, CUEVAS, GOIKOARRAITZA, KOBÁ eta LANDERBASOKO KOBÁ.

AIZPITARTE IV (*AITZBITARTE IV*): *Aitzbitarte IV* (1982, CAG, 98-100 or.); IZA. GEO.: 10602; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*; OHARR.: AIZPITARTEKO KOBÁ, BARRA, BARRAKO KOBÁ, CAVERNAS, CUEVAS, GOIKOARRAITZA, KOBÁ eta LANDERBASOKO KOBÁ.

AIZPITARTE V (*AITZBITARTE V*): *Aitzbitarte V* (1982, CAG, 100-101 or.); IZA. GEO.: 10602; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*; OHARR.: ikus AIZPITARTEKO KOBÁ, BARRA, BARRAKO KOBÁ, CAVERNAS, CUEVAS, GOIKOARRAITZA, KOBÁ eta LANDERBASOKO KOBÁ.

AIZPITARTEKO HARKAITZA: AHOZ. TRAD.: [áspiyartekò árkaítzà] (Id.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*

AIZPITARTEKO KOBAK: *Aitzbitarte* (1982, CAG, 191 or.), ARAU.: Aitzbitarte kobak (1989, OM); IZA. GEO.: 10602; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*; OHARR.: ikus **BARRA, BARRAKO KOB, CAVERNAS, CUEVAS, GOIKOARRAITZA, KOB** eta **LANDERBASOKO KOB**.

AIZPURUAREN SAROIA / AIZPURUAREN ETXOLA

AIZPURUAREN SAROIA: *Aizpuruan sarobia* (1989, HUTB), *Aizpuruan saabia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ájɰpuruàn sárobià] (Amu.); ARAU.: Aizpuruan Sarobea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-63-1, Her.; OHARR.: *Aizpurua* Zubietako baserri bat da.

AIZPURUAREN ETXOLA: *Aizpuruan txabola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ájɰpuruàn txábolá] (Amu.); ARAU.: Aizpuruan txabola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-1, Hern.; OHARR.: ikus **EZTEIZAKO BORDAK**.

AIZTIETAKO MUNTOA

AIZTIETAKO MUNTOA: AHOZ. TRAD.: [ájɰtítakò múnttuà] (Ezk. b.), [ájɰtítakò múnttuà] (Lor. b.); IZA. GEO.: 10104; KOK. KART.: 64-63-3, Ar.*

AIZTXIPIONDO

AIZTXIPIONDO: *Aischipiondo* (1628, DUA1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: Don.

AKAN

AKAN: *Acaín* (1797-1833, HGR2, 64 au.), *Acaín* (1797-1833, HGR2, 70 au.), IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*

AKAN: *Acan y Sanzanategui* (1797-1833, HGR2, 46 au.), *Akan* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ákàn] (K.); ARAU.: Akan (1992, HM), Akan (1994, MLM), Akan baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*

AKANAZPIA: *Acan-azpia* (1833-1845, HGR3, 75 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

AKELARRE

AKELARRE: *Akelarre* (1989, HUTB); ARAU.: Akelarre (1994, MLM), Akelarre (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-62-3, Her.; OHARR.: ikus **ANTXISTAKO ZABALA, ANTXISTAKO ZELAIA, ILINTXARBE** eta **ILINTXARMEAKA**.

AKERREGI

AKERREGI: *Acarregui o Zubicho* (1920, *caserío y pertenecidos*, HUA57, 52 or.), *Akarregi* (1989, HUTB), *Akarrei* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [akárregi] (K.), [ákarre] (K.); ARAU.: Akerregi (1992, HM), Akarregi (1994, MLM), Akerregi baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*; OHARR.: ikus ZUBITXO.

AKERREGI: *Aquerregui* (1848-1850, HTR4, 9 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

AKERTZULO

AKERTZULO: *Akertzulo* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [akértzulò] (Mari. 2), [ákerzúlo] (Mari. 2); ARAU.: Akerzulo (1991, UM), Akerzulo (1994, AMM), Akerzulo (1994, MLM), Akerzulo (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*

AKOLA

AKOLA: *Acola* (1467, *sel viejo*, HUA5), *Acola* (18. m., *sel viejo*, HUA6); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-2, Her.; OHARR.: ikus **AGERREKO SAROIA, AKOLA DE EN MEDIO, AKOLAERDIKOA, AKOLAZARRA, AÑO, AÑOAKO SAROIA, AÑOASAROBIA, ETXERREAGAKO LOTE, ETXERREAGAKO SAROIA** eta **KASPARROTEGIREN SAROIA**.

AKOLA: *Acola* (1583, HUA21, 2 bin.), *Acola* (1683, HUA28), *Alcola* (1683, HUA28), *Acola* (1799, HUA42, 171 bin.), *Acola de Epelsayez* (1799, HUA42, 171 bin.), *Acola* (1840, *montazgo de dotacion*, HUA43, 117 bin.), *Acola* (1855-1857, HTR8, 22 au.), *Acola* (1857, HINGR2, 5097 zenb.), *Acola* (1863, HRU, 42 au.), *Acola* (1863, HRU, 47 bin.), *Acola* (1863, HRU, 50 au.), *Acola* (1920, HUA57, 290 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

AKOLA: *Acola* (1595, HUA10), *Acola* (1616, HUA24, 253 au.), *Acola* (1625, HUA26, 51 bin.), *Acola* (1773, VEK1), *Acola* (1780, HUA39), *Arcola* (1780, HUA39); IZA. GEO.: 50206; KOK. KART.: 64-39, Her.

AKOLA: *Acola* (1569, HUA18, 4 bin.), *Acola* (1773, VEK1B), *Acola* (1944, GH01); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-39-1, Her.; OHARR.: ikus **AKOLAGAÑA**.

AKOLA: *Acola* (1595, HUA10), *Acola* (1769, *tres seles llamados*, HUA37), *Acola* (1780, HUA39), *Arcola* (1780, HUA39), *Acola* (1852, HUA46, 165 au.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-1, Her.; OHARR.: ikus **AKOLAGARAIKOA**, **AKOLAKO SAROIA** eta **ALKAITZUREN DE SUSO**.

AKOLA: *Acola* (1843, HUA44), *Acola* (1864, HUA47), *Acola* (1864, HUA48, 44 or.), *Acota* (1898, EGZ), *Acola* (1925, HUA57, 858 or.), *Acola* (1942, 1 45-1 46 / 43 15-43 14, IGC1), *Acola* (1944, GH01), *Acola* (1 45-1 46 / 43 15-43 14, IGC2), *Acola* (1962, UTC), *Acola, Casa* (1980, IGN1), *Acola* (1981, SGE2), *Akola* (1982, CAG, 191 or.), *Akola* (1983, IGN2), *Akola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ákolà] (K.), [ákolà] (Ak.), [akólakuà] (Ak., *l. g.*), [ákolakuà] (Ak., *l. g.*), [ákolàn] (Ak., *l. g.*), [ákolàn] (Larra., *in.*), [ákolàn] (Larra., *in.*); ARAU.: *Akola* (1992, HM), *Akola* (1994, MLM), *Akola* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-1, Her.

AKOLA: *Acola* (1847, JII, 34 or.), *Acola* (1920, HUA57, 327 or.), *Akola* (1982, CAG, 193 or.); AHOZ. TRAD.: [ákolà] (K.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-39, Her.

AKOLA: *Akola* (1928, JMB3, 263 or.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-31-6, Her.; OHARR.: ikus **AKOLAKO LEPOA** eta **AKOLATXARAKO LEPOA**.

AKOLA DE EN MEDIO: *Acola de en medio* (1773, VEK1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-2, Her.; OHARR.: **AGERREKO SAROIA, AKOLA, AKOLAERDIKOA, AKOLAZARRA, AÑO, AÑOAKO SAROIA, AÑOASAROBIA, ETXERREAGAKO LOTE, ETXERREAGAKO SAROIA** eta **KASPARROTEGIREN SAROIA**.

AKOLA, JARAL DE: *Acola* (1852, *jaral de*, HUA46, 166 bin.), *Acola* (1852, *jaral de*, HUA46, 166 au.); ARAU.: *Akola* (1992, HM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-39-1, Her.; OHARR.: ikus **AKOLATXARA**.

AKOLAERDIKOA: *Acola-erdicoa, Acola-zarra o* (1926, *monte o sel*, HUA57, 123 or.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-2, Her.; OHARR.: **AGERREKO SAROIA, AKOLA, AKOLA DE EN MEDIO, AKOLAZARRA, AÑO, AÑOAKO SAROIA, AÑOASAROBIA, ETXERREAGAKO LOTE, ETXERREAGAKO SAROIA** eta **KASPARROTEGIREN SAROIA**.

AKOLAGAÑA: *Akolagaña* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ákolagaña] (Añu.), [ákolagaña] (Fag.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-39-1, Her.; OHARR.: ikus **AKOLA**.

AKOLAGARAIKOA: *Acola garaicoa* (1769, HUA37); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-1, Her.; OHARR.: ikus **AKOLA, AKOLAKO SAROIA** eta **ALKAITZUREN DE SUSO**.

AKOLAIEKA: AHOZ. TRAD.: [ákolayeká] (Larra.); IZA. GEO.: 50105; KOK. KART.: Her.

AKOLAITURRI: *Acola Yturri* (1780, HUA39), *Acola-yturri* (1780, HUA39); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-3, Her.; OHARR.: ikus **AKOLAITURRIETA** eta **ZARAGUETAREN SAROIA**.

AKOLAITURRIETA: *Acola Yturrita* (1855-1857, HTR8, 22 au.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-3, Her.; OHARR.: ikus **AKOLAITURRI** eta **ZARAGUETAREN SAROIA**.

AKOLAITURRIETA: *Acola-Yturrieta* (1920, *helechal*, HUA57, 982 or.); AHOZ. TRAD.: [ákolitturrità] (K.); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-39-3, Her.

AKOLAITURRIETA: *Akolitturrita* (1989, HUTB), *Akola iturrieta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [akólitturríta] (Id.), [ákolitturríta] (Id.), [ákolitturrità] (Txab. 1); ARAU.: Akoliturrita (1992, HM), Akola Iturrieta (1996, GAM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-39-2, Her.

AKOLAITURRIETAKO KAXKOA: [ákolitturritakò káxkuà] (Id.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-39-2, Her.

AKOLAKO ETXEA: AHOZ. TRAD.: [ákolakò étxiàn] (Ak.) *in.*; IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-1, Her.; OHARR.: ikus AKOLA.

AKOLAKO ETXOLA: *Akolako txabola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ákolakò txábolà] (K.); ARAU.: Akolako Txabola (1992, HM), Akola Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40402; KOK. KART.: 64-39-2, Her.

AKOLAKO JENTILEN KANPOSANTUA: AHOZ. TRAD.: [ákolakò jéntillèn kánposantuá] (Etxol.); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-39-2, Her.; OHARR.: **AKOLAKO LEPOA I** (**AKOLAKO LEPUA I**).

AKOLAKO LEPOA: *Akolako Lepua* (1982, CAG, 193 or.); AHOZ. TRAD.: [ákolakò lépuà] (K.) [ákolakò lépuàn] (Larra.) *in.*, [ákolakò lépuà] (Id.); ARAU.:

Akolako Lepoa (1992, HM), Akolako lepoa (1996, EJ1), Akolako Lepoa (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-31-6, Her.; OHARR.: ikus **AKOLA** eta **AKOLATXARAKO LEPOA**.

AKOLAKO LEPOA I (AKOLAKO LEPUA I): *Akolako lepo* (1928, JMB3, 268 or.), *Akolako lepua I* (1982, CAG, 192-193 or.), *Akolako lepua* (1989, HUTB); ARAU.: Akolako lepoa trikuharria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-39-2, Her.; OHARR.: ikus **AKOLAKO JENTILEN KANPOSANTUA**.

AKOLAKO LEPOA II (AKOLAKO LEPUA II): *Akolako lepua II* (1982, CAG, 193 or.), *Akolako lepua II* (1989, HUTB); ARAU.: Akolako lepoa trikuharria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-31-6, Her.

AKOLAKO LEPOA III (AKOLAKO LEPUA III): *Akolako lepua III*¹³⁷⁰ (1982, CAG, 193 or.); IZA. GEO.: 60305; KOK. KART.: Her.

AKOLAKO SAROIA: *Akolako sarobia* (1989, HUTB), *Akolako saobia* (1989, HUTB), *Akolako saabia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ákolakò sárobià] (Etxol.); ARAU.: Akolako sarobea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-1, Her. OHARR.: ikus **AKOLA**, **AKOLAGARAIKOA** eta **ALKAITZUREN DE SUSO**.

AKOLAKO TXARAPEA: *Akolako Txarapia* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-31-5, Her.; OHARR.: ikus **TXARAPEA**.

AKOLAKO ZABALEGIA: *Akolako zabaleiya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ákolakò zábaleyà] (Txab. 1); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-39-1, Her.

AKOLATXARA: *Akola-txara* (1989, HUTB), *Akolatxaa* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ákolatxará] (Etxol.), [ákolatxaà] (Id.), [ákolatxarrá]¹³⁷¹ (Sants.); ARAU.:

¹³⁷⁰ "HISTORIA.- Fue descubierto en 1950 por J. Elósegui. OBSERVACIONES.- Visitado el lugar en varias ocasiones, no se ha podido localizar ningún vestigio arqueológico. Tras consultar a personas que conocen bien la zona, no se ha obtenido información al respecto."

¹³⁷¹ Antonio Aranbururen ustez (Sants.), leku txarra izatearekin dago lotua izen hori.

Akolatxara (1994, MLM), Akolatxara tontorra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-39-1, Her.; OHARR.: ikus **AKOLA**, **JARAL DE**.

AKOLATXARAKO GAINA: *Akolatxarako gaña* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-39-1, Her.

AKOLATXARAKO LEPOA: *Akolatxarako lepua* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-31-6, Her.; OHARR.: ikus **AKOLA** eta **AKOLAKO LEPOA**.

AKOLAZABAL: *Acola zabal* (1855-1857, HTR8, 22 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

AKOLAZARRA: *Acola-zarra o Acola-erdicoa* (1926, *monte o sel*, HUA57, 123 or.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-2, Her.; OHARR.: **AGERREKO SAROIA**, **AKOLA**, **AKOLA DE EN MEDIO**, **AKOLAERDIKOA**, **AÑO A**, **AÑOAKO SAROIA**, **AÑOASAROBIA**, **ETXERREAGAKO LOTE A**, **ETXERREAGAKO SAROIA** eta **KASPARROTEGIREN SAROIA**.

AKURRIKA

AKURRIKA: *Acurriaza* (1628, DUA1), *Alurriaza* (1628, DUA1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: Urn.

AKURRIKA: *Azurriaga* (1683, HUA28), *Acurriaga* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.

AKURRIKA: *Acurrica* (1868, DJE); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.

AKURRIKA: *Akurrika* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ákurriká] (Amu.), [Ákurrikán] (Amu.) *in.*, [Ákurrikàn] (Amu.) *in.*, [ákurrikà] (Mari. 1); ARAU.: Akurrika

(1991, UM), Akurrika (1994, AMM), Akurrika (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.

AKURRIKAAZPIA: *Akurrika azpiya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ákurrikà ázpiyà] (Larr.); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.

AKURRIKAKO ETXOLA: *Akurrikako txabola* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ákurrikakò txábolà] (Mari. 2); ARAU.: Akurrikako Borda (1994, MLM), Akurrikako borda (1994, AMM), Akurrikako borda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.

AKURRIKAKO MURRUA: *Akurrikako murrua* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ákurrikakò múrruà] (Mari. 2); ARAU.: Akurrikako murrua (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.

ALDAPA

ALDAPA: *Aldapa* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*; OHARR.: ikus ORKOLAGANEA.

ALDAPETA

ALDAPETA: *Aldapeta* (1831-1845, UGR4, 27 au.), *Aldapeta* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áldapetà] (K.); ARAU.: Aldapeta¹³⁷² (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus MONTEFRIO.

ALDURA

ALDURU: *Alduru* (1570, LMM, 151 or.), *Aldura* (1881, LMM, 151 or.), *Ardura* (1951, *belardia*, LMM, 154 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

ALDURA: *Alduru* (1570, LMM, 151 or.); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: Err.*

¹³⁷² Mapan MONTEFRIO jartzen du ondoan.

ALDURA: *Aldura* (1881, LMM, 151 or.); ARAU.: *Aldura* (1989, OM), *Aldura baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-6, Err.*; OHARR.: desagertua.

ALDURA: *Aldura* (1928, JMB3, 268 or.), *Aldura* (1988, OBIE), *Aldura* (1989, OM); AHOZ. TRAD.: [áldurà] (Arta.), [áldurà] (Id.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-32-6, Err.*

ALDURAEGIA: *Alduraegiya* (1989, OM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-32-6, Err.*

ALDURAEUTSA: *Alduraelutsa* (1989, OM); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-32-6, Err.*

ALDURAITURRIETA: *Alduraitturri* (1988, OBIE), *Aldura itturrita* (1989, OM); AHOZ. TRAD.: [álduritturritá] (Id.), [áldurukó íturritá] (Id.); ARAU.: *Aldura iturria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-32-6, Err.*

ALDURAKO ERREKA: *Aldurako erreka* (1988, OBIE), *Aldura erreka* (1989, OM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-32-6, Err.*

ALDURAKO GAINA: AHOZ. TRAD.: [áldurakò gáñà] (Id.), [áldurukò gáñà] (Id.); ARAU.: *Aldurako gaina* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-32-6, Err.*

ALDURATXIKI: *Aldaratxiki* (1928, JMB3, 268 or.), *Alduratxiki* (1988, OBIE), *Aldura txiki* (1988, OBIE), *Alduratxiki* (1989, OM); ARAU.: *Alduratxiki tontorra* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*

ALKAI

ALKAI: *Alcai* (1942, 1 46-1 47 / 43 12-43 11, IGC1), *Alcai* (1953, 1 46-1 47 / 43 12-43 11, IGC2), *Alcai* (1962, UTC), *Alcai* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Ar.*; OHARR.: ikus ALKEI.

ALKATXURAIN

ALKAITZUREN DE IUSO: *Alcayçuren de yuso*¹³⁷³ (1467, HUA5), *Alcaizuren de iuso* (18. m., HUA6); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **ALKATXURAIN, ALKATXURAINGO SAROIA** eta **ALKATXURAINLARRE**.

ALKAITZUREN DE SUSO: *Alcayçuren de suso*¹³⁷⁴ (1467, HUA5), *Alcaizuren de suso* (18. m., HUA6); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **AKOLA (AKOLAGARAIKOA, AKOLAKO SAROIA)**.

ALKATXURAIN: *Alzachurain* (1683, *sel grande*, HUA28), *Alcachurain* (1736, HUA30, 496 bin.), *Alcachurain* (1769, HUA37), *Alcaichurain* (1769, HUA37), *Alcachurain* (1773, VEK1), *Alcachuren* (1773, VEK1A), *Alcachurain* (1773, VEK1B), *Alcarchurain* (1774, HUA38), *Alcachurain* (1780, HUA39), *Alkatxoain* (1932, AI), *Alcachuain*¹³⁷⁵ (1933, HUA57, 314 or.), *Alkatxuain* (1934, *Vivienda núm. 3 de la casería y sel de*, HUA57, 125 or.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-1, Her.; OHARR.: ikus **ALKAITZUREN DE IUSO, ALKATXURAINGO SAROIA** eta **ALKATXURAINLARRE**.

ALKATXURAIN: *Alcarchurain* (1774, HUA38); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

ALKATXURAIN: *Alcachurain* (1843, HUA44), *Alcachurain* (1864, HUA47), *Alcachurin* (1864, HUA48, 44 or.), *Alcachurain* (1898, EGZ), *Alcachoain* (1911, IM), *Alcachurain* (1920, HUA57, 693 or.), *Alcachuain* (1920, *vivienda nº 2 del caserio*, HUA57, 860 or.), *Alkatxuain* (1934, HUA57, 124 or.), *Alcachuain* (1936, HUA57, 306 or.), *Alkatxuain* (1934, *Vivienda núm. 3 de la casería y sel de*, HUA57, 125 or.), *Alcachurala* (1942, 1 45-1 46 / 43 15-43 14, IGC1), *Alcachoain* (1944, GHO2), *Alcatxuain* (1944, GHO1), *Alcachurala* (1953, 1 45-1 46 / 43 15-43 14, IGC2), *Alcachuain* (1962, UTC), *Alcachuain* (1981, SGE2), *Alkan Txoin* (1983, IGN2),

¹³⁷³ "... el termynado que comienza en el canto del sel de Alcayçuren de iuso quedando el dicho sel fuera del dicho exido [...]".

¹³⁷⁴ "... sel de Alcayçuren de suso el dicho sel fincando departe de fuera [...]".

¹³⁷⁵ "Sra. M.arquesa de Rocaverde" zen jabea garai hartan.

Alkatxuin (1989, HUTB), *Alkatxuain* (1989, HUTB), *Alkatxurin* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [álkatxùin] (K.), [álkatxùĩñ] (Hern. 1); ARAU.: *Alkatxurain* (1992, HM), *Alkatxurin* (1994, MLM), *Alkatxurin etxea* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-1, Her.

ALKATXURAINGO ARRETXEREN BORDA: AHOZ. TRAD.: [álkatxuĩngò árretxèn bórdà] (Txab. 1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-31-6, Her.; OHARR.: ikus **ARRITXIETAKO BORDA** eta **MIKOAREN ETXOLA**.

ALKATXURAINGO SAROIA: *Alkatxuingo sarobia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [álkatxuĩngò sárobià] (Etxol.); ARAU.: *Alkatxuringo sarobea* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-1, Her.; OHARR.: ikus **ALKATXURAIN** eta **ALKATXURAINLARRE**.

ALKATXURAINLARRE: *Alkatxuin-larre* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-1, Her.; OHARR.: ikus **ALKATXURAIN** eta **ALKATXURAINGO SAROIA**.

ALKAZURI

ALKAZURI: *Alcaçuri y Larras* (1554, *mojon que esta entre*, EUA2, 122 or.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

ALKAZURIKO GAINA: *Alcazuricogaña* (1683, HUA28); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Her.

ALKEI

ALKEI: AHOZ. TRAD.: [álkèi], (Lor. b.); ARAU.: *Alkegi* (1994, AMM), *Alkegi* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-55-7, Ar.*; OHARR.: ikus **ALKAI**.

ALKITZENEKO MUNTOA

ALKITZENEKO MUNTOA: *Alkitzeneko munttua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD: [álkitzenekò múnttuà] (Txim.); ARAU.: Alkitzeneko muntoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10104; KOK. KART.: 64-39-7, Her.

ALLANGUAGA

ALLANGUAGA: *Allanguaga* (1568, LMM, 151 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

ALLANGUAGA: *Allange* (1570, LMM, 151 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

ALLANGUAGA: *Allangua* (18.-19. m., LMM, 151 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

ALLEGI

ALLEGI: *Allegui* (1951, *robledal*, UUA18), *Allegui* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.¹³⁷⁶: Urn.*

ALLEGIMALDA: *Allegui-malda* (1964, *monte bajo*, UUA10J, 8); IZA. GEO.: 30201; KOK. KART.¹³⁷⁷: Urn.*

ALLEI

ALLEI: *Allei* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-22-6, Her.-Don.*

ALLIRI

ALLIRI: *Allegui* (1905, AT, 235 or.), *Alliri* (1916, *monte*, AT, 236 or.), *Allegui* (1916, AT, 236 or.), *Allegui o Allirigaña* (1945, *bajo y matorral*, AT, 236 or.), *Allei*

¹³⁷⁶ *Azkonobieta*-tik gertu.

¹³⁷⁷ *Oiamar* baserriaren ondoan.

(1989, AT, 235 or.), *Allegi* (1989, AT, 235 or.); AHOZ. TRAD.: [állej] (Amu.), [álléj] (Amu.), [állèj] (An. 1), [ájei] (Ollok.); ARAU.: Alliri (1994, AMM), Alliri (Aiei) (1994, MLM); ARAU.: Alliri tontorra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-53-4, And.*; OHARR.: ikus ALLIRI HAITZA.

ALLIRI HAITZA: *Alleri* (1848, *peñas altas*, AT, 235 or.), *Alliri* (1897, *peñas altas*, AT, 235 or.), *Allej* (1993, AT, 235 or.), *Allegi* (1993, AT, 235 or.); ARAU.: Alliri Haitza (1993, *haitza*, AT, 235-236 or.); IZA.GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-53-4, And.*; OHARR.: ikus ALLIRI.

ALLIRIAZPI: *Alliri Aspia* (1848, AT, 236 or.), *Allegazpi* (1848, *punto llamado*, AT, 236 or.), *Alliri-azpia* (1916, AT, 236 or.), *Allegui Azpia* (1945, AT, 236 or.), *Allegiazpi* (1989, AT, 236 or.), *Alleiazpi* (1989, AT, 236 or.); ARAU.: Alliriazpi (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-53-4, And.*

ALLIRIAZPIKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [állejazpikò érrekà] (Mari. 2); ARAU.: Alliriazpiko erreka (1994, AMM), Alliri Azpiko Erreka (1994, MLM), Alliriazpiko erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-53-4, And.*

ALLIRIKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [ájeikò bórdà] (Ollok.); ARAU.: Alliriko borda (1994, AMM); IZA.GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-53-4, And.*; OHARR.: desagertua.

ALTABALETA

ALTABALETA: *Altabela* (1944, GH01); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

ALTUGAIN

ALTUGAIN: *Altugaña* (1850-1852, UTR5, 40 au.), *Altu-gain* (1945, UUA15), *Altugain* (1979, UUA20), *Altugain* (1989, UUTB), *Altugain* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áltuàin] (K.); ARAU.: Altugain (1991, UM), Altugain (1994, MLM), Altugain (1994, AMM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*

ALTUNA

ALTUNA: *Altuna* (1843, HUA44), *Altuna* (1864, HUA47), *Altuna* (1942, 1 43-1 44 / 43 16-43 15, IGC1), *Altuna* (1953, 1 43-1 44 / 43 16-43 15, IGC2), *Altuna* (1983, GFA2), *Altuna* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áltúnà] (K.); ARAU.: *Altuna* (1992, HM), *Altuna* (1994, AMM), *Altuna* (1994, MLM), *Altuna baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: baserria izandakoa.

ALTZA

ALTZA: *Alza* (1773, villa de, VEK1B), *Alza* (1911, Juridiccion de, IM), *Alza* (1911, Juridiccion de, IM), *Altza* (1995, DTE, 54 or.); AHOZ. TRAD.: [áltzà] (K.); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-6, 64-7, Don.*; OHARR.: udalerri izandakoa.

ALTZABASOA: *Altza-basua* (1995, DTE, 54 or.); AHOZ. TRAD.: [áltzabasuà] (Arg.), [áltzabáso] (Larra.); ARAU.: *Altza Basoa* (1994, MLM), *Altzabaso* (1995, DM), *Altzabaso* (1996, EJ1), *Altza Basoa* (1996, GAM); IZA. GEO.: 30101; KOK. KART.: 64-47-4, Don.

ALTZAIRUNEA

ALTZAIRUNEA: *Altzairunea* (1989, HUTB), *Altzairunia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áltzairunià] (Pag.), [áltzairuneà] (Bez.), [áltzairunià] (Txim.); ARAU.: *Altzairunea* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-5, Her.; OHARR.: ikus **AUZOKALTE** eta **AUZOKALTEKO ETXOLA**.

ALTZARIGAÑA

ALTZARIGAÑA: *Altzari gaña* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áltzarigañà] (Eg. 2); ARAU.: *Altzari Gaina* (1991, UM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*

ALTZATE

ALTZATE: *Alzate* (1852-1854, HTR6, 15r.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ALTZEGA

ALTZEGA: *Alzaga* (1461, *Martín Pérez de*, LMD, 411 or.), *Alçaga* (1467, *Martin Perez de*, HUA5), *Alçaga* (1478, *Martin Perez de*, JGL, 159 or.), *Alçega* (1546, HUA11, 25 au.), *Alçega* (1546, HUA11, 32 au.), *Alzega* (1584, *Monica de*, EHA1), *Alzega* (1625, *casa*, LMI, 75 or.), *Alcega* (1625, *casa*, LMI, 96 or.), *Alcega A (4)* (1625, *casa*¹³⁷⁸, LMI, 96 or.), *Alzega* (1716, *caseria*¹³⁷⁹, HUA30, 153 bin.), *Alzega* (1754, *casa de parientes mayores*, ML, 178 or.), *Alcega* (1843, *caserio*, HUA44), *Alcega* (1864, *caserio*, HUA47), *Alcega* (1864, HUA48, 45 or.), *Alzea* (1928, *casa*, JMB3, 268 or.), *Altzea* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áltzeà] (K.), [áltzeà] (Altz.); ARAU.: Altzega (1992, HM), Altzega baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*; OHARR.: desagertua¹³⁸⁰. Ikus BELOKI, OTRO eta POTRO.

ALTZEGA: *Alçega* (1569, *monte de*, HUA18, 4 bin.); IZA. GEO.: 30101; KOK. KART.: Her.

ALTZEGA: *Alcega* (1583, *sel de la casa de*¹³⁸¹, HUA21, 2 bin.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

ALTZEGA: *Alcega* (1739, HUA36), *Alcega* (1928, *sembradio radicante a él punto de*, HUA57, 180 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ALTZEGA: *Alzega* (1740, HUA30, 541 bin.), *Alcega* (1850-1852, HTR5, 14 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ALTZEGAAZPIA: *Alcega-azpiya* (1920, HUA57, 257 or.), *Alcega-azpia* (1920, HUA57, 352 or.), *Alcega-azpiya* (1932, HUA57, 674 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

¹³⁷⁸ "Casa de Parientes mayores".

¹³⁷⁹ "En cuanto don Miguel Antonio de Aierdi a esta villa tiene al presente quemando una hoia de calera en termino de su caseria Alzega [...]".

¹³⁸⁰ Armarría ALTZEGABERRI etxean dago.

¹³⁸¹ 1671. urtean honako sarioiak zeuzkan ALTZEGAk: AGINAGA, AKOLA (3), LISTORRETA, PAGOETA, MUNISKUE eta UZKALKUE.

ALTZEGABERRI: *Altzea berri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áltzeà bérri] (K.); ARAU.: Altzega Berri (1992, HM), Altzea Berri (1994, MLM), Altzega Berri etxea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*; OHARR.: Atean *Altzea* ipintzen du.

ALTZEGAKO GAINA: *Altzeako gaña* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*

ALTZEGATXIKI: *Altzea txiki* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áltzeatxiki] (K.); ARAU.: Altzega Txiki (1992, HM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*

ALTZIBAR

ALTZIBAR: *Alcibar* (1625, *casa*, LMI, 102 or.), *Alcibar* (1945, *Domicilio*, UUA15), *Alcibar* (1979, *caserío*, UUA20), *Altzibar* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áltzibàr] (K.), [áltziarrá] (Amu., *adl. s.*); NORM: Altzibar (1991, UM), Altzibar (1994, AMM), Altzibar (1994, MLM), Altzibar baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*; OHARR.: bata bestearen kontra dauden bi eraikuntzaz osatua. Ikus ALTZIBARBERRI eta ALTZIBARZAR.

ALTZIBAR DE IGERATEGI: *Alcibar de Iguerátegui* (1864, HUA48, 70 or.), *Alcibar-Yguerategui* (1900, UEA2), *Alcibar Yguerategui* (1900, UEA3); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*

ALTZIBAR DE LASARTE: *Alcibar de Lasarte* (1864, HUA48, 70 or.), *Alcibar-lasarte* (1900, UEA2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*; OHARR.: ikus ALTZIBARBORDABERRI.

ALTZIBARBERRI: *Altzibar berri* (1989, UUTB); ARAU.: Altzibar Berri (1991, UM), Altzibar berri (1994, AMM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*; OHARR.: ikus ALTZIBAR eta ALTZIBARZAR.

ALTZIBARBORDABERRI: *Alcibar Bordaberri* (1900, UEA3); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*; OHARR.: ikus ALTZIBAR DE LASARTE.

ALTZIBARKO ELURZULOA: *Altzibarko elurzulua* (UUTB), *Altzibarko elurtzulua* (UUTB); AHOZ. TRAD.: [áltzibarkò elúrzuluà] (Mari. 2); ARAU.: Altzibarko Elurzuloa (1991, UM), Altzibarko elurzuloa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40305; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.*; OHARR.: ikus ADARREKO ZABALA.

ALTZIBARKO ITURRIA: *Altzibako itturriya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áltzibarkò íturriyá] (Ai.), [áltziarkò íturriyá] (Ai.); ARAU.: Altzibarko Iturria (1991, UM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*

ALTZIBARZAR: *Altzibar zar* (1989, UUTB); ARAU.: Altzibar Zar baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*; OHARR.: ikus ALTZIBAR eta ALTZIBARBERRI.

ALTZITURRIETA

ALTZITURRIETA: *Altz-iturrieta* (1857, HINGR2, 5097 zenb.), *Altzitturrita* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áltzitturrità] (Etxol.); ARAU.: Altziturrieta (1992, HM), Altziturrieta (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-31-6, Her.

ALTZUETA

ALTZUETA: *Alsueta* (1668, HUA27, 125 au.), *Alsueta* (1740, HUA30, 541 bin.), *Alzueta* (1797-1833, HGR2, 39 au.), *Alzueta* (1797-1833, HGR2, 44 au.), *Alzueta* (1797-1833, HGR2, 59 au.), *Alsueta* (1843, HUA44), *Alzueta* (1852-1854, H.L.P.6, 16 au.), *Alsueta* (1864, HUA47), *Alsueta* (1864, HUA48, 45 or.), *Alzueta* (1920, HUA57, 432 or.), *Alzueta* (1937, AB), *Artueta* (1942, 1 43-1 44 / 43 16-43 15, IGC1), *Alzueta* (1944, GH01), *Alzueta* (1944, GH02), *Artueta* (1953, 1 43-1 44 / 43 16-43 15, IGC2), *Altzueta* (1962, UTC), *Altzueta* (1981, SGE2), *Altzueta* (1989, HUTB), *Altzuta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áltzwetà] (K.); ARAU.: Altzueta (1992, HM), Altzueta (1994, AMM), Altzueta (1994, MLM), Altzueta baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus ALTZUETAZAR eta TXIGILLAMAZU.

ALTZUETA: *Alsueta* (1728, HUA34); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.*

ALTZUETA: *Alsueta* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Her.*

ALTZUETA: *Altzueta* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus ALTZUETABERRI.

ALTZUETA: *Alzueta* (1863, HRU, 42 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ALTZUETAALDEA: *Altzueta-aldea* (1932, HUA57, 607 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ALTZUETABERRI: *Alzueta Berri* (1983, GFA2), *Altzueta berri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áltzwetaberri] (K.); ARAU.: *Altzueta Berri* (1992, HM), *Altzueta berri* (1994, AMM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus ALTZUETA.

ALTZUETAKO BUELTA: *Altzuetako buelta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áltzutakò bwéltà] (Andol.), [áltzutakò bwéltà] (Elor.); IZA. GEO.: 20108; KOK. KART.: 64-30-5, Her*.

ALTZUETAKO ERRIBERA: *Altzuetako erribera* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áltzutakò érriberà] (Elor.); ARAU.: *Altzuetako erribera* (1996, EJ1); IZA. GEO.: erribera; KOK. KART.: 20110, Her*.

ALTZUETAZAR: *Alzueta Zar* (1983, GFA2), *Altzueta zar* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus ALTZUETA eta TXIGILLAMAZU.

ALTZUSTA

ALTZUSTA: *Alçuzta* (1516, HUA7), *Alzusta*¹³⁸² (1607, HUA23), *Alzusta* (1632, HUA26, 153 au.), *Alcusta* (1683, HUA28), *Alzusta* (1773, VEK1), *Alchusta* (1773, VEK1A), *Alzusta* (1773, VEK1B), *Alsusta* (1780, HUA39), *Alzusta* (1797-1833, HGR2, 57 au.), *Alzusta* (1960, UZA), *Altzusta* (1969, UUA10N, 793 zenb.); ARAU.: *Altzusta sarobeia* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-46-4, Urn.; OHARR.: ikus **ALTZUSTAKO SAROIA**.

ALTZUSTA: *Alzusta* (1843, HUA44), *Alsusta* (1864, HUA47), *Alchusti* (1898, EGZ), *Alzusta* (1920, *caserio y pertenecidos*, HUA57, 191 or.), *Alzusta* (1925, *caserio y pertenecidos*, HUA57, 827 or.), *Atzusta* (1944, GH01), *Atzustarria* (1944, GH01), *Azusta* (1944, GH01), *Alzusta* (1945, UUA15), *Alzusta* (1962, UTC), *Alzusta, Casa* (1980, IGN1), *Alzusta* (1981, SGE2), *Alzusta Basetxea, Caserío* (1983, IGN2), *Altzusta* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áltzustà] (K.), [álsustà] (Amu.), [álsustakuá] (Amu., l. g.), [álsutákuak] (Ak., l. g.), [áltzustà] (Bez.); ARAU.: *Altzusta* (1991, UM), *Altzusta* (1994, AMM), *Altzusta* (1994, MLM), *Altzusta baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-4, Urn.; OHARR.: ikus **ALTZUSTA BASETXEA**.

ALTZUSTA: *Alsusta ó Urrizticho* (1868, trozo, DJE), *Alzusta* (1951, *senbradio*, UUA18), *Alzusta* (1951, *herbal*, UUA18), *Alzusta* (1951, *manzanal*, UUA18), *Alzusta* (1951, *helechal*, UUA18); AHOZ. TRAD.: [áltzustà] (K.); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.; OHARR.: ikus **URRIZTITXO**.

ALTZUSTA: *Alzusta* (1838, *valle*, DUA5); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Urn.

ALTZUSTA: *Alzusta* (1863, URU, 149 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

ALTZUSTA BASETXEA: *Alzusta Basetxea, Caserío* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-4, Urn.; OHARR.: ikus **ALTZUSTA**.

¹³⁸² "... no hallamos ningun mojon sino es el mojon del medio que llaman arta mugarria [...]".

ALTZUSTAKO BORDA: *Altzustako borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áltzustakò bórdá] (Amu.), [áltzustakò bórdà] (Larr.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-4, Urn.; OHARR.: desagertua.

ALTZUSTAKO SAROIA: *Altzustako sarobia* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-46-4, Urn.; OHARR.: ikus **ALTZUSTA**.

ALTZUZABALA

ALTZUZABALA: *Alzuzavala* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

AMAIRULURRA

AMAIRULURRA: *Amairu-lurra* (1920, HUA57, 651 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

AMAROLA

AMAROLA: *Amarola*¹³⁸³ (1920, HUA57, 616 or.); IZA. GEO.: 30106; KOK. KART.: Her.

AMILIBIA

AMILIBIA: *Eualiuia* (1178, IKA3), *Amilibia* (1683, HUA28), *Amilivia* (1773, VEK1A), *Amilivia* (1780, *sel menor*, HUA39); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **URRUZUNO DE YUSO**.

AMONASAGASTI

AMONASAGASTI: *Amonasagasti* (1833-1845, HGR3, 78 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

¹³⁸³ "... próximo a Arrambide [...]". Beraz, ez du zerikusirik Urnietako AMUNOLarekin.

AMOTXETE

AMOTXETE: *Amochete* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Urn.

AMUNOLA

AMUNOLA: *Ammunola* (1178, *cubilar*, IKA3), *Amunola* (1467, HUA5), *Amunola* (1538, HUA9), *Amunola de susso y de yusso* (1607, *seles*, HUA23), *Amurola* (1773, *ambos seles*, VEK1), *Amunola* (1773, VEK1A), *Amurola* (1773, *ambos seles de*, VEK1B); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Urn.

AMUNOLA: *Amunolla* (1467, *tierra labradia*, HUA5), *Amorola* (1855, UEA1), *Amonola* (1870, HUA49), *Amorola* (1870, HUA49), *Amorola* (1879, HUA49), *Amorola* (1868, DJE), *Amueta* (1898, EGZ), *Amurolacoa* (1900, *sepultura*, UEA2), *Amuela* (1911, IIM), *Amuela* (1942, 1 44-1 45 / 43 13-43 12, IGC1), *Amuela* (1953, 1 44-1 45 / 43 13-43 12, IGC2), *Amurola* (1976, TA, 16 or.), *Amuela* (1983, IGN2), *Amuela* (1989, UUTB), *Amula* (1989, UUTB), *Amola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ámuelà] (K.), [ámuelá] (Ai.), [ámuelà] (Ai.), [(A)múelaño]¹³⁸⁴ (Ai.) *m.adl.*, [ámuelà] (Amu.), [ámuelà] (Amu.), [ámuéla] (Amu.), [ámuelatik] (Amu., *abl.*), [amúela] (Mik.), [ámuelà] (Po.), [ámolà] (Txim.); ARAU.: *Amurola* (1991, UM), *Amurola* (1994, MLM), *Amuela baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.; OHARR.: desagertua.

AMUNOLA: *Amurola* (1616, HUA24, 252 bin.), *Amunola* (1625, HUA26, 51 bin.), *Amunola* (1683, HUA28), *Amurola* (1833-1835, DUA3), *Amorola* (1773, VEK1), *Amunola* (1773, VEK1A), *Amurola* (1773, VEK1B), *Amonola* (1780, HUA39), *Amurola* (1797, HUA41); IZA. GEO.: 50206; KOK. KART.: Urn.

AMUNOLA: *Amurola* (1831-1845, UGR4, 21 au.), *Amarola* (1850-1852, UTR5, 39 au.), *Amon-ola* (1831, DUA2), *Amorola* (1857-1860, UTR9, 48 au.), *Amorola* (1860-1862, UTR10, 54 au.), *Amorola* (1860, UINGR2, 7258 zenb.), *Amorola* (1862, UINGR2, 8056 zenb.), *Amurola* (1863, HUA50) *Amorola* (1889, *particular*, HUA56),

¹³⁸⁴ Berriemaileak hitz hasierako bokala oso ahul ahoskatu zuen.

Amorola e Insausti (1951, *helechal, argomal y acacias*, UUA18), *Amorola* (1969, *monte bajo*, UUA10N), *Amou-ola* (1976, *trozo de terreno*, TA, 76 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.

AMUNOLA: *Amarola* (1847, *monte*, JII, 34 or.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Urn.¹³⁸⁵

AMUNOLA: *Amuela, Casco de* (1942, 1 44-1 45 / 43 13-43 12, IGC1), *Amuela* (1944, GHO2), *Amuela, Casco de* (1953, 1 44-1 45 / 43 13-43 12, IGC2), *Amuela* (1962, UTC), *Amuela, Casco de* (1962, UTC), *Amuela* (1980, IGN1), *Amuela, Casco* (1980, IGN1), *Amuela* (1981, SGE2), *Amuela, Casco de* (1981, SGE2); ARAU.: *Amurola* (1991, UM), *Amunola* (1992, HM), *Amunola* (1994, AMM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.; OHARR.: ikus **AMUNOLAGAÑA** eta **AMUNOLAKO GAINA**.

AMUNOLA: *Amuela* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ámuelà] (K.); ARAU.: *Amurola landa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.

AMUNOLA: *Amunola* (1996); IZA. GEO.: 60302; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.

AMUNOLA ARRIBA: *Amorola arriba* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Urn.; OHARR.: ikus **AMUNOLA DE SUSO**.

AMUNOLA DE ABAJO: *Amunola de baxo* (1516, HUA7); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Urn.; OHARR.: ikus **AMUNOLA DE YUSO**.

AMUNOLA DE SUSO: *Amunola de suso* (1516, HUA7), *Amunola de susso y de yusso* (1607, *seles*, HUA23), *Amurola de suso* (1769, HUA37), *Amorola de suso* (1773, VEK1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Urn.; OHARR.: ikus **AMUNOLA ARRIBA**.

¹³⁸⁵ Hernanin bada AMAROLA toponimoa (ARRANBIDE ondoan).

AMUNOLA DE SUSO: *Amon-ola de suso* (1838, *valle*, DUA5); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Urn.

AMUNOLA DE YUSO: *Amunola de susso y de yusso* (1607, *seles*, HUA23), *Amurola de Yuso* (1769, HUA37), *Amorola de Yuso* (1773, VEK1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Urn.; OHARR.: ikus **AMUNOLA DE ABAJO**.

AMUNOLA DE YUSO: *Amon-ola de yuso* (1838, *valle*, DUA5); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Urn.

AMUNOLAEERREKA: AHOZ. TRAD.: [ámuelaérrekà] (Amu.); ARAU.: Amurola Erreka (1991, UM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-8, Urn.; OHARR.: ikus **ERREKAGAIXTO** eta **GAIXTOERREKA**.

AMUNOLAGAÑA: *Amuela gaña* (1989, UUTB), AHOZ. TRAD.: [ámuelà gáñian] (Amu., *in.*); ARAU.: Amurola Gaina (1991, UM), Amuela gaina (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.; OHARR.: ikus **AMUNOLA** eta **AMUNOLAKO GAINA**.

AMUNOLAKO BORDA: *Amuelako borda* (1989, UUTB), *Amolako borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ámuelakò bórdà] (Amu.), [ámolakò bórdà] (Txim.); ARAU.: Amunolako borda (1994, AMM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.

AMUNOLAKO ERREKA: *Amuela-erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ámuelakò erreká] (Amu.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.

AMUNOLAKO ETXOLA: *Amuelako txabola* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ámuelakò txábolá] (Mari. 1); ARAU.: Amuelako txabola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.

AMUNOLAKO GAINA: *Amuelako gaña* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ámuelakò gáñetik] (Amu., *abl.*), [ámuelakò gáñiàn] (Amu., *in.*); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.; OHARR.: ikus **AMUNOLA** eta **AMUNOLAGAÑA**.

AMUNOLAKO ZELAIPEA: *Amuelako zelaipia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ámuelakò zélaipíá] (Amu.); ARAU.: Amuelako Zelaipia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 4-46-8, Her.

AMUNOLAMAIZTERRA: *Amorola maizterra* (1900, *sepultura*, UEA3); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Urn.

AMUNOLANAGUSI: *Amorola nagusi* (1900, *sepultura*, UEA3); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Urn.

AMUNOLAZAR: *Amuclatar* (1942, 11 44-1 45 / 43 13-43 12, IGC1), *Amuclatar* (1953, 11 44-1 45 / 43 13-43 12, IGC2), *Amuela-Zar* (1983, IGN2), *Amuelazar* (1983, IGN2), *Amuelazar* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ámonazàr] (Ai.), [ámuelazàr] (Ai.), [ámuelazárrak] (Ai.) *erg.*, [ámuelázar] (Amu.), [ámuelazàr] (Ek.), [ámuelazár] (Mari. 2), [ámuelazàr] (Txim.); ARAU.: Amunola Zahar (1992, HM), Amuelazar (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.

AMUNOLAZAR: *Amolazar* (1951, *helechal*, UUA18), *Amorolazar* (1969, *monte bajo*, UUA10N); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.

AMUNOLAZARREKO ITURRIA: AHOZ. TRAD.: [ámuelazarrekò íturriyà] (Amu.); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.

AMUNOLAZARREKO ITURRIA: *Amuelazarreko itturriya* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-8, Her.; OHARR.: ikus **FRANTSESBASOKO ERREKA**.

AMUNOLAZELAI: *Amuelacelay* (1944, GH01); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.

AMUTXUETA

AMUTXUETA: *Amuchueta* (1944, GH01); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Urn.

AMUTXUETARRIA: *Amuchuetarria* (1944, GH01); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Urn.

ANBELLZE

ANBELLZE: *Ambellze, Monte* (1942, 1 46-1 47 / 43 11-43 10, IGC1), *Ambellze, Monte* (1953, 1 46-1 47 / 43 11-43 10, IGC2), *Ambellze* (1962, UTC), *Ambellze, Monte* (1980, IGN1), *Ambellze* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Ar.*

ANDOAIN

ANDOAIN: *Ahinduayn* (1452, JGL, 162 or.), *Aynduayn* (1452, *ferreria de*, JGL, 162 or.), *Ayndoayn* (1467, *termino*, HUA5), *Ahindudayn* (1468, *término*, AA1, 560 or.), *Andoain* (1683, *villa de*, HUA28); AHOZ. TRAD.: [ándoàin] (K.), [ándoáingwàn] (Amu.¹³⁸⁶); ARAU.: Andoain (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-44, 64-45, 64-46, 64-52, 64-53, 64-54, 64-61.

ANDOLA

ANDOLA: *Andola* (1739, HUA36), *Andola* (1843, HUA44), *Andola* (1864, HUA48, 45), *Andola* (1920, HUA57, 352 or.), *Andola* (1937, AB), *Andola* (1989, Arazadi 3); AHOZ. TRAD.: [ándolà] (K.); ARAU.: Andola (1992, HM), Andola (1994, AMM), Andola (1994, MLM), Andola baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus PADERAZIKIN.

¹³⁸⁶ ANDOAINgo [parte]an.

ANDOLA: *Andola* (1740, HUA30, 541 bin.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

ANDOLA: *Andola* (1797-1833, HGR2, 60 au.), *Andola* (1863, HRU, 44 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ANDOLA: AHOZ. TRAD.: [ándolà] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus ANDOLABERRI.

ANDOLAAZPIA: *Andolaspia* (1797-1833, HGR2, 59 au.), *Andola azpia* (1848-1850, HTR4, 10 au.), *Andola azpia* (1848-1850, HTR4, 10 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ANDOLABERRI: *Andola berri* (1989, Arazadi 3); ARAU.: *Andola Berri* (1992, HM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.* ; OHARR.: ikus ANDOLA.

ANDOLAPEA: *Andolapia* (1797-1833, HGR2, 41 au.), *Andolapia* (1797-1833, HGR2, 49 au.), *Andolapea* (1932, HUA57, 923 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ANDOLATXAGA: *Andolachaga* (1864, HUA48, 39 or.); AHOZ. TRAD.: [ándolatxà] (K.); ARAU.: *Andolatxaga* (1992, AM), *Andolatxaga baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO. 40100; KOK. KART.: 64-30-4, Ast.*

ANDREKALE

ANDREKALE: *Andre Cale* (1797-1833, HGR2, 54r.), *Andrecale* (1833-1845, HGR3, 77 au.), *Andrekale* (1989, HUTB); 64-30-1, Her.*; OHARR.: Ikus KARDABERAZ KALEA eta URUMEA KALEA

ANDRESEN BORDA

ANDRESEN BORDA: *Andresen borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ándresèn bórdà] (Altz.), [ándresen bórdà] (Lor. b.); ARAU.: Andresen borda (1994, AMM), Andresen Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-6, Ar.*; OHARR.: ikus LORENTXOREN BORDA.

ANGELUITURRI

ANGELUITURRI: *Angeluiturri* (1989, HUTB), *Angleiturri* (1989, HUTB), *Angelitturri* (1989, HUTB), *Angilitturri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ángelitturri] (Bentatx.), [ángletturri] (Bentatx.), [ángeluiturri] (Bentatx.), [ánjelitturri] (Larra.), [ánjelitturri] (Larra.), [ángeluiturri] (Txab. 1); ARAU.: Angeluiturri (1992, HM), Angeliturri (1996, EJ1), Angeluiturri (1996, GAM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-40-1, Her.

ANGELUITURRI: *Angeluiturri* (1989, HUTB), *Angleiturri* (1989, HUTB), *Angelitturri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ángelitturri] (Bentatx.), [ángletturri] (Bentatx.), [ángeluiturri] (Bentatx.), [ánjelitturri] (Larra.), [ángeluiturri] (Txab. 1); ARAU.: Angeluiturri (1992, HM), Angeliturri (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-40-1, Her.

ANGELUITURRIKO HARIZTIA: *Angeluiturriko aiztiya* (1989, HUTB), *Angelitturriko aiztia* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 30101; KOK. KART.: 64-40-1, Her.

ANTANOTXOKO BORDA

ANTANOTXOKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [ántanotxokò bórdà] (Lor. b.); ARAU.: Antanoko borda (1994, AMM), Antonetxeko Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*.

ANTONETXOLAREN LOTEA

ANTONETXOLAREN LOTEA: AHOZ. TRAD.: [ántonetxolàn lótiá] (Amu.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-54-4, Her.

ANTONIZABALETA

ANTONIZABALETA: *Antoni zabaleta* (1995, DTE, 59 or.), *Antonio zabaleta* (1995, DTE, 59 or.); AHOZ. TRAD.: [ántonizabaletá] (Aska.); ARAU.: Antonizabaleta (1995, DM), Antonizabaleta (1996, EJ1), Antoni Zabaleta (1996, GAM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-47-4, Don.

ANTONKALE

ANTONKALE: *Antonkale* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ántonkalè] (Fag.), [ántonkalè] (Txil.); ARAU.: Antonkale (1992, HM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.; OHARR.: ikus **FAGOLLAGA**.

ANTSO

ANTSO: *Anso* (1794-1831, UGR3, 13 au.), *Anso* (1850-1852, UTR5, 40 au.), *Anso* (1951, *sembradio*, UUA18), *Anso* (1951, *alfalfa*, UUA18), *Anso* (1951, *herbal*, UUA18), *Anso* (1951, *manzanal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ANTSO: *Anso* (1855, UEA1), *Ansó* (1864, HUA48, 71 or.), *Anso* (1939, UUA11), *Anso* (1945, UUA15), *Anso* (1979, UUA20), *Antso* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ántsò] (K.); ARAU.: Antso (1991, UM), Antso (1994, AMM), Antso (1994, MLM), Antso baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*; OHARR.: ikus LARBURU.

ANTSOAZPIA: *Anso-azpia* (1951, *herbal*, UUA18), *Anso-azpia* (1951, *manzanal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ANTSOBASO: *Antso-baso* (1940, *monte alto*, UUA10B); IZA. GEO.: 30101; KOK.KART.: Urn.*

ANTSOERREKA: AHOZ. TRAD.: [ántsoerrekà] (Amu.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR. ikus ANTSOKO ERREKA, ANTSOREN ERREKA, ARRROLAKO ERREKA, MUNITXORRO eta MUNITXORKO ERREKA.

ANTSOETXAONDO: *Anso echaondo* (1951, *sebradio*, UUA18), *Anso echaondo* (1951, *herbal*, UUA18), *Anso echaondo* (1951, *manzanal*, UUA18), *Anso echaondo* (1951, *alfalfa*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ANTSOKO ERREKA: *Antsoko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [antsóko éreká] (Ai.), [antsóko érekà] (Ai.), [ántsokò érekà] (Mari. 2), [ántsokò éreká] (Po.); ARAU.: *Antsoko Erreka* (1991, UM), *Antsoko erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR. ikus **ANTSOERREKA**, **ANTSOREN ERREKA**, **ARRROLAKO ERREKA**, **MUNITXORRO** eta **MUNITXORKO ERREKA**.

ANTSOKO ERREKA: *Antsoko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ántsokò érekà] (K.); ARAU.: *Antsoko Erreka* (1991, UM), *Antsoko erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*

ANTSOKO ETXOLA: *Anchoco-chabola* (1951, UUA18), *Anchoco-chabolo* (1951, UUA18), *Anchoco-echola* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 30301; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.

ANTSOKO ETXOLA: *Anzo'ko-txabola* (1976, TA, 17 or.), *Antsoko etxola* (1989, UUTB), *Antsokotsola* (1989, UUTB), *Antxokotxola* (1989, UUTB), *Antxolietxola* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [antsókotsolà] (Ai.), [ántxokotxolà] (Ai.), [antsókotsolá] (Ai., *adl. s.*), [ántsokotsolá] (Ai., *adl. s.*), [ántsokotsolatík] (Ai., *abl.*), [ántsókotsolatík] (Ai., *abl.*), [antsókotxolà] (Ai.), [ántsokò étxolà] (Bez.), [ántxokotxolà] (Mari. 2), [ántxókotxolá] (Mik.), [ántxokotxolá] (Mik.), [ántsokotsolà] (Po.), [ántsokotxolà] (Po.), [ántxolietxolà] (Txim.); ARAU.: *Antsoko Etxola* (1991, UM), *Antsokoetxola* (1994, AMM), *Antsoko etxola* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.

ANTSOKOETXOLAKO ETXOLA: *Antsokotsolako txabola* (1989, UUTB); ARAU.: *Antsoko etxola* (1994, AMM), *Antsoko Etxola* (1994, MLM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.

ANTSOKOETXOLAKO MURRUA: *Antsokotxolako murruba* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 10503; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.

ANTSOKOETXOLAKO PUNTA: AHOZ. TRAD.: [antsókotxolakò púntàn] (Ai., *in.*), [ántsokotxolakò púntà] (Po.); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART. 64-46-2, Urn.

ANTSOREN BORDA: *Antson borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ántson bórdà] (Amu.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: desagertua. Ikus BENTAKO BORDA, BENTAKO ETXOLA eta BENTAREN BORDA.

ANTSOREN ERREKA: *Antson erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ántsonerreká] (Amu.), [ántsonerreká] (Amu.), [ántson érréká] (Mik.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus ANTISOERREKA, ANTSOKO ERREKA, ARRROLAKO ERREKA eta MUNITXORKO ERREKA.

ANTSOLA

ANTSOLA: *Ansola* (1936, HUA57, 176 or.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.*

ANTSONEKO BORDA

ANTSONEKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [ántsonekò bórdà] (Lor. b.); ARAU.: Antsoneko borda (1994, AMM), Antsoneko borda (1996, EJ1), Antseneko Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-4, Ar.*

ANTXELMOREN ETXOLA

ANTXELMOREN ETXOLA: *Antxermon txabola* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ántxermòn bórdà] (K.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: ikus BELONDOKO ETXOLA.

ANTXISTA

ANTXISTA: *Anziz* (1178, IKA3), *Ançieta* (1197, NAO2), *Alçustas* (1516, *dos seles*, HUA7), *Ançista* (1607, HUA23), *Anchista* (1833-1835, DUA3), *Anchistta* (1773, *ambos seles*, VEK1), *Ancista* (1773, VEK1), *Ancista* (1773, VEK1.A), *Anchista* (1773, VEK1A), *Anchista* (1773, VEK1B), *Anchizta* (1780, HUA39), *Anchistas* (1784, *seles*, HUA40); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her-Urn.

ANTXISTA: *Anchista* (1683, *cima,y alto*, HUA28), *Altxista* (1923, *alto*, JMB1, 144 or.), *Altxista* (1926, *cumbre*, JMB2, 121 or.), *Anchista*, *Casco de* (1942, 1 44-1 45 / 43 11-43 10, IGC1), *Anchista*, *Casco de* (1953, 1 44-1 45 / 43 11-43 10, IGC2), *Anchista*, *Casco de* (1962, UTC), *Antxista* (1976, *altura*, TA, 14 or.), *Antxizta* (1976, *cima*, TA, 13 or.), *Alchusta* (1980, IGN1), *Alchusta* (1980, IGN1), *Anchista*, *Casco de* (1981, SGE2), *Anchista* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-54-7, Her-Urn.

ANTXISTA: *Anchista* (1833-1835, DUA3), *Anchista* (1847, JII, 34 or.), *Anchiota* (1847, JII, 34 or.), *Aucisco* (1942, 1 43-1 44 / 43 12-43 11, IGC1), *Aitzulu ó Ancisco* (1944, GH01), *Anchista* (1953, 1 44-1 45 / 43 12-43 11, IGC2), *Aucisco* (1953, 1 43-1 44 / 43 12-43 11, IGC2), *Aucisco* (1962, UTC), *Aucisco* (1980, IGN1), *Antxista* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ántxistakò pártiortàn] (Ai.¹³⁸⁷), [ántxistà] (Amu.), [ántxistàn] (Amu., *in.*), [ántxistané] (Amu., *in.*¹³⁸⁸), [ántxistà] (Ek.), [ántxistakò] (Ek., *l. g.*), [ántxistàn] (Po., *in.*); ARAU.: *Antxista* (1992, HM), *Antxista* (1994, AMM), *Antxista* (1994, MLM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-54-7, Her-Urn.

ANTXISTA: *Anchista* (1833-1835, DUA3); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: Urn.-Her.

ANTXISTA: *Anchista* (1831, DUA2), *Anchista* (1855, HINGR2, 4244 zenb.), *Anchista* (1935, *argomal*, HUA57, 151 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.-Her.

¹³⁸⁷ *ANTXISTAKo parte hor(re)tan.*

¹³⁸⁸ *ANTXISTAn ere.*

ANTXISTA (*ALTXISTA*): *Altxista* (1926, JMB2, 121 or.), *Altxista*¹³⁸⁹ (1982, CAG, 185 or.), *Altxista* (1982, CAG, 185-186 or.), *Altxista, Cromlech* (1983, GFA2); IZA. GEO.: 60302; KOK. KART.: 64-62-3, Her.

ANTXISTA: *Anchista* (1935, *borda destruída*, HUA57, 151 or.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: Her.

ANTXISTA: *Antxizta, Ezkitza ó* (1944, GH01); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **EZKITZA**.

ANTXISTA (*ALTXISTA*): *Altxista* (1983, GFA2), *Altxista*¹³⁹⁰ (1982, CAG, 186 or.), *Antxista* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-62-3, Eld.*; OHARR.: ikus **ILINTXARBEO JUDUMAHAIA** eta **MESA DE EUROPA**.

ANTXISTA: *Altxista (Pilotasoro)* (1982, CAG, 185 or.); ARAU.: *Antxista* (1994, MLM), *Antxista lepoa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: Her.-Eld.; OHARR.: ikus **ANTXISTAKO LEPOA, PALANKALEKU** eta **PELOTASORO**.

ANTXISTA: *Altxista* (1982, CAG, 185 or.), *Antxista* (1989, HUTB); ARAU.: *Ilintxarbe harrespilla* (1996, EJ1), *Ilintxarbeko kanposantua* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60304; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.

ANTXISTA DE SUSO: *Anzista de susso* (1607, HUA23), *Anchista de suso* (1683, HUA28), *Anchista de suso* (1833-1835, DUA3), *Anchistta de suso* (1773, VEK1), *Anchista de suso* (1780, HUA39), *Anchista de suso* (1838, *valle*, DUA5); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.-Urn.

¹³⁸⁹ "A pesar de que hoy recogemos el topónimo del lugar de los que conocen la zona como Antxista, debido a que anteriormente está publicado por Elósegui y demás autores como Altxista, conservamos así el nombre del cromlech y la cista."

¹³⁹⁰ "A pesar de que hoy recogemos el topónimo del lugar de los que conocen la zona como Antxista, debido a que anteriormente está publicado por Elósegui y demás autores como Altxista, conservamos así el nombre del dolmen."

ANTXISTA DE YUSO: *Anzista de yusso*¹³⁹¹ (1607, HUA23), *Anchista de yusso* (1632, HUA26, 153 au.), *Anchista de iuso* (1683, HUA28), *Anchistta de Yuso*¹³⁹² (1773, VEK1), *Anchista de Iuso* (1780, HUA39); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

ANTXISTA DE YUSO: *Anchista de yuso* (1838, valle, DUA5); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Her.

ANTXISTAATZEKO HARRIZABALA: *Antxista atzeko arrizabala* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.

ANTXISTAATZEKO LINTZURA: *Antxista atzeko lintzura* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ántxistà átzekò lintzurà] (Ek.); IZA. GEO.: 20202; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.

ANTXISTAAZPIA: *Antxista azpiya* (1989, HUTB), *Antxista azpi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ántxistaazpitik] (Ek., *abl.*), [ántxistazpiyà] (Ek.), [ántxistazpiyà] (Larr.); ARAU.: *Antxistazpi* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-54-8, Her.

ANTXISTAAZPIKO BORDA: *Antxista azpiko borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ántxistà ázpikò bórdà] (Ek.), [ántxistázpikò bórdà] (Ek.), [ántxistà ázpikò bórdà] (Txim.); ARAU.: *Antxistazpiko borda* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-8, Her.

ANTXISTAERREKA: *Antxistako erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ántxistaerrekà] (Amu.), [ántxistaerrekà] (Ek.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.; OHAR.: ikus **ANTXISTAKO ERREKA**.

¹³⁹¹ "... donde hallamos un mojón viejo que llaman vazter muga arria, y para el punto de dar razon dela falta de mojones declara que en los veinte seles de las veinte y dos dichas dos republicas se hallan los mojones del centro en tan miserable estado desmoronados y con mucha dificultad seles da credito de ser mojones, siendo como es tan preciso que estos esten claros luz, guia y gouierno de dichos seles."

¹³⁹² "... se reconocio entre dos arboles grandes uno haya, y el otro roble un montton de piedras en redondo echo como pared, con cal ,y cantto aunque ya bastante desmoronado, que dichos peritos conformes dixeran era el mojon llamado arttamugarria, o centtrical de dicho sel [...]"

ANTXISTAKO BORDAK: *Antxistako bordak* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ántxistakò bórdák] (Amu.), [ántxistakò bórdák] (Ek.), [ántxistakò bórdák] (Larr.), [ántxistakò bórdák] (Mari. 2); ARAU.: Antxistako Bordak (1991, UM), Antxistako Bordak (1992, HM), Antxistako bordak (1994, AMM), Antxistako Bordak (1994, MLM), Antxistako bordak (Hondakinak) (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.; OHARR.: ikus **ANTXISTAKO ETXOLAK**.

ANTXISTAKO ERREKA: ARAU.: Antxistako Erreka (1992, HM), Antxistako erreka (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.; OHARR.: ikus **ANTXISTAERREKA**.

ANTXISTAKO ETXOLAK: *Antxistako txabolak* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ántxistakò txábolà] (Ek.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-7, Urn. OHARR.: ikus **ANTXISTAKO BORDAK**.

ANTXISTAKO HARRIA: *Antxistako arriya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ántxistakò árri] (Ek.), [ántxistakò árriyà] (Mari. 1), [ántxistakò árriyà] (Mari. 2); ARAU.: Antxistako Harria (1991, UM), Antxistako harria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.

ANTXISTAKO ITURRIA: *Antxistako itturriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ántxistakò ítthurriyà] (Ek.); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.

ANTXISTAKO LEPOA: *Antxista'ko lepoa* (1960, LPB, 59 or.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: Eld.-Her.; OHARR.: ikus **ANTXISTA**, **PALANKALEKU** eta **PELOTASORO**.

ANTXISTAKO MUGAKO URKIA: *Antxistako mugako urkiya* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 30101; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.

ANTXISTAKO URSALTOA: *Antxistako ursaltua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ántxistakò úrsaltuà] (Amu.), [ántxistakò úrsaltuà] (Ek.); IZA. GEO.: 20107; KOK. KART.: 64-54-8, Her.

ANTXISTAKO ZABALA: *Antxistako zabala* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ántxistakò zábalà] (Ek.); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.; OHARR.: ikus **AKELARRE**, **ANTXISTAKO ZELAIA**, **ILINTXARBE** eta **ILINTXARMEAKA**.

ANTXISTAKO ZELAIA: *Antxistako zelaia* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-54-7, Urn. OHARR.: ikus **AKELARRE**, **ANTXISTAKO ZABALA**, **ILINTXARBE** eta **ILINTXARMEAKA**.

ANTXULO

ANTXULO: AHOZ. TRAD.: [ántxúlò] (Arta.); IZA. GEO.: 10503; KOK. KART.: 64-2-5, Err.*

ANTXULOERREKA: *Antxulo erreka* (1989, OM), *Antxulo erreka* (1989, UUTB); ARAU.: *Antxuloerreka* (1995, DM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-32-5, Err.*

ANTXUNTXARREKO ZUBIA

ANTXUNTXARREKO ZUBIA: AHOZ. TRAD.: [antxúntxarrekò zúbiyà] (Amu.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.

ANTZOLA¹³⁹³

ANTZOLA: *Anzola* (1797, HUA41); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.

ANTZUMEZIARTZA

ANTZUMEZIARTZA: *Ançumeciarça*¹³⁹⁴ (1573, HUA19, 7 bin.), *Ançumeciarça* (1573, HUA19, 8 au.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

¹³⁹³ Gure esparrutik kanpo, Hernanin, bada ANTZIOLA auzoa (*Ansiola*, 1739, HUA36).

¹³⁹⁴ "... entre Bastola la nueba y el monte de Tomas [...]".

ANTZUSAROBÉ

ANTZUSAROBÉ: *Anzisarobe* (1683, HUA28), *Anzuserobe* (1683, HUA28), *Anchisarobe* (1833-1835, *arroiuelo*, DUA3), *Anchistasarove* (1833-1835, *arroiuelo*, DUA3); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.; OHARR.: ikus **ANTZUSAROBÉKO ERREKA, BELIAKO ERREKA** eta **BELIAREN ERREKA**.

ANTZUSAROBÉ: *Anzuserobe* (1797, HUA41), *Antzuserobe* (1989, HUTB), *Antzusabe* (1989, HUTB), *Antsosaabe* (1989, HUTB), *Antzuzabal* (1989, HUTB), *Antsuzabal* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ántzusabè] (Amu.), [ánsusabè] (Amu.), [ántsusaròbe] (Amu.), [ántsuzabàl] (Amu.), [ántsusarobè] (Amu.), [ántsosarobè] (Amu.), [ántsosaabè] (Ek.), [ántsusabè] (Mari. 1), [ántzusabé] (Mari. 2), [ántsuzabàl] (Mari. 2), [ántzuzabàl] (Mari. 2), [ántzuseróbe] (Mari. 2); ARAU.: Antzuserobe (1991, UM), Antzuserobe (1994, AMM), Antzuserabe (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.

ANTZUSAROBÉKO BIZKARRA: AHOZ. TRAD.: [ántzusabekò bízkarrà] (Mari. 2); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.

ANTZUSAROBÉKO ERREKA: *Antzusabeko erreka* (1989, UUTB), *Antsosabeko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ántsosabekò érrèkà] (Ek.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.; OHARR.: ikus **ANTZUSAROBÉ, BELIAKO ERREKA** eta **BELIAREN ERREKA**.

ANTZUSAROBÉKO ITURRIA: *Antzusabeko itturriya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ántzusabekò íturriyá] (Amu.); ARAU.: Antzuserobeko Iturria (1991, UM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.

ANTZUSAROBÉKO MALDA: *Anso-sarobeco-malda* (1868, DJE); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

ANTZUZABAL

ANTZUZABAL: *Antzuzabal* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ántzuzabàl] (Larra.), [ántzuzabél] (Larra.); ARAU.: Antzuzabal (1995, DM), Antzuzabal (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-31-4, Don.

AÑABITARTE

AÑABITARTE: *Añabitarte* (1882, LMM, 153 or.), *Anavitarte* (1898, EGZ), *Anabitarte* (1942, 1 47-1 48 / 43 14-43 13, IGC1), *Anabitarte* (1944, GH01), *Anabitarte* (1953, 1 47-1 48 / 43 14-43 13, IGC2), *Añabitarte* (1962, UTC), *Anabitarte* (1980, IGN1), *Añabitarte, Monte* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-48-5, Don.-Err.; OHARR.: ikus **ARBITARTE**.

AÑAGAIN

AÑAGAIN: *Añagain* (1951, *helechal*, UUA18), *Añain-gaña* (1956, *monte bajo*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

AÑAGAIN: *Añain* (1989, UUTB), *Añaiñe* (1989, UUTB), *Añaiña* (1989, UUTB), *Añaain* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áñaiñèn] (Ai., *in.*), [áñaiñé] (Mik.), [áñaiñá] (Oiarbi.); ARAU.: Añain (1991, UM), Añain (1994, MLM), Añagain mendia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus AÑAGAINGO MENDIA eta AÑAGAINMENDI.

AÑAGAINGO LEIZEA: *Añaingo leizia* (1994, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áñaiñgò] (Ai., *l. g.*), [áñaiñgò léizià] (Larr.); IZA. GEO.: 10601; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus ARROBIKO LEIZEA.

AÑAGAINGO MENDIA: *Añaingo mendia* (1969, *monte alto*, UUA10N); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus AÑAGAIN eta AÑAGAINMENDI.

AÑAGAIINGO PAGADI: AHOZ. TRAD.: [ánaingò pái] (Oiarbi.), [áñeikò pái] (Oiarbi.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus AÑOKO PAGADI.

AÑAGAINMENDI: *Añain mendi* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áñajnmendi] (Larr.), [añajnmendi] (Mik.), [añajnméndi] (Mik.), [áñajnmendi] (Mik.), [áñajnmendi] (Mik.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus AÑAGAIN eta AÑAGAIINGO MENDIA.

AÑAGORRI

AÑAGORRI: *Añagorri* (1794-1831, UGR3, 10 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART. Urn.*

AÑAIETXEA

AÑAIETXEA: *Añai-Etxea* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

AÑARBE

AÑARBE: *Annarbe* (1554, EUA2, 123 or.), *Anarbe* (1567, LMM, 152 or.), *Ainarbe* (1568, LMM, 150 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

AÑARBE: *Aiñarbe* (1625, LMI, 234 or.), *Añarbe* (1773, VEK1), *Añarbe* (1818, *ferrola*, LMM, 153 or.), *Anarbe* (1863, CB); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Err.*

AÑARBE: *Añarbe* (1898, EGZ), *Añarbe* (1944, GH01), *Añarbe* (1944, GH02), *Añarbe* (1962, UTC), *Añarbe* (1969, BG), *Añarbe* (1970, SGE1), *Añarbe* (1980, IGN1), *Añarbe* (1981, SGE2.), *Añarbe* (1982, GFA1); ARAU.: *Añarbe* (1986, GFA3), *Añarbe* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Err.-Goiz.*

AÑARBE: *Ayarbe* (1942, 1 48-1 49 / 43 14-43 13, IGC1), *Añarbe* (1944, GH01), *Ayarbe* (1953, 1 48-1 49 / 43 14-43 13, IGC2), *Añarbe* (1962, UTC), *Ayarbe*, *Casa*

(1980, IGN1), *Añarbe* (1981, SGE2); ARAU.: Añarbe baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.¹³⁹⁵: 40100; KOK. KART.: Err.-Goiz.*

AÑARBE: *Añiarre* (1944, GH01), *Añiarre* (1944, GH02); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Err.*

AÑARBE: AHOZ. TRAD.: [áñarbè] (K.), [áñarbè] (Arg.), [áñarbè] (Id.); ARAU.: Añarbe (1996, GAM); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: 64-40, 64-48, 65-33, 65-41, Err.-Goiz.*

AÑARBE: *Añarbe* (1982, GFA1); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: 64-48-6, Err.-Goiz.*; OHARR.: ikus AÑARBeko URTEGIA.

AÑARBEBARRENA: *Añarbebarrena* (1857, LMM, 153 or.); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Err.*

AÑARBeko URTEGIA: ARAU.: Añarbeko Uharka (1986, GFA3), Añarbe urtegia (1994, AMM), Añarbeko Urtegia (1994, MLM), Añarbeko urtegia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: 64-48-6, Err.-Goiz.*; OHARR.: ikus AÑARBE.

AÑARBE

AÑARBE: AHOZ. TRAD.: [áñarbè] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-4, Ast.*; OHARR.: desagertua.

AÑARREGI

AÑARREGI: *Añarrai* (1855-1857, HTR8, 21 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

AÑARREGI: *Añarregui* (1843, HUA44), *Añarregui* (1864, HUA47), *Añárregui* (1864, HUA48, 45 or.) *Añarregui* (1911, IM), *Anarregui* (1944, GH02), *Añarregui*

¹³⁹⁵ Urtegia egin arte hiru AÑARBE zeuden (*Añarbegoikoa*, *Añarbebekoa* eta *Añarbe-Petrinea*); lehenengoak besterik ez dirau.

(1944, GH01), *Añarregui* (1944, GH02), *Arriarregui* (1944, GH0), *Arriarregui* (1944, GH01), *Añarregi* (1983, GFA2); AHOZ. TRAD.: [áñarregi] (K.); ARAU.: *Añarregi* (1992, HM), *Añarregi* (1994, AMM), *Anarregi* (1994, MLM), *Añarregi baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*

AÑARREGI: *Añarregui* (1944, GH02); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Her.*

AÑARREGIKO ITURRIA: AHOZ. TRAD.: [áñarregikò ítturriyà] (Elor.); ARAU.: *Añarregiko Iturria* (1992, HM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*

AÑARREGI

AÑARREGI: [áñarregi] (Goi.); ARAU.: *Añarregi baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-5, Ast.*; OHARR.: desagertua.

AÑO

AÑO: *Año* (1773, VEK1A), *Año* (1847, JII, 34 or.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Her.*

AÑO: *Año* (1797-1833, H.L.2.44 au.), *Año* (1855-1857, HTR8, 22 au.), *Año* (1855-1857, HTR8, 22 au.), *Año* (1863, HRU, 47 bin.), *Año* (1863, HRU, 42 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

AÑO: *Año* (1843, HUA44), *Año* (1864, HUA47), *Año* (1864, HUA48, 45 or.), *Año* (1911, IM), *Año* (1924, HUA57, 591 or.), *Año* (1928, casa, JMB3, 268 or.), *Año* (1936, HUA57, 305 or.), *Año* (1937, AB), *Año* (1944, GH01), *Año* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áñúa] (K.); ARAU.: *Año* (1992, AM), *Año* (1992, HM), *Año* (1994, MLM), *Año baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-8, Her.*; OHARR.: ikus AÑOAGOIKOA eta GOIKO AÑO.

AÑO: *Año* (1863, HRU, 53 au.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-2, Her.; OHARR.: ikus **AGERREKO SAROIA, AKOLA, AKOLA DE EN MEDIO, AKOLAERDIKOA, AKOLAZARRA, AÑOAKO SAROIA, AÑOASAROBIA,**

ETXERREAGAKO LOTEA, ETXERREAGAKO SAROIA eta
KASPARROTEGIREN SAROIA.

AÑO: *Añua, Casco de* (1942, 1 45-1 46 / 43 16-43 15, IGC1), *Añua, Casco de* (1953, 1 45-1 46 / 43 16-43 15, IGC2), *Anua, Casco* (1962, UTC), *Anua, Casco* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Her.*

AÑOABEKOA: AHOZ. TRAD.: [áñúà békuà] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-8, Her.*; OHARR.: ikus AÑOABERRI.

AÑOABERRI: *Añua Berri* (1983, GFA2), *Añua Berri* (1983, GFA2), *Añua Berri* (1983, IGN2), *Añua berri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [añúaberri] (K.); ARAU.: *Añua Berri* (1992, HM), *Añua Berri* (1994, MLM), *Añoa Berri baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-8, Her.*; OHARR.: ikus AÑOABEKOA.

AÑOERREKA: *Añua-erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [añúaérrekà] (Atx.); ARAU.: *Añua erreka* (1992, AM), *Añua Erreka* (1992, HM), *Añua Erreka* (1994, MLM), *Añoa erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-30-8, Her.*

AÑOAGANÀ: *Añua-gaña* (1989, HUTB); ARAU.: *Añua Gaina* (1992, HM), *Añoa gaina* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-30-8, Her.*; OHARR.: ikus AÑOAKO GAINA.

AÑOAGOIKOA: AHOZ. TRAD.: [áñúà gójkuà] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-8, Her.*; OHARR.: ikus AÑO eta GOIKOANOA.

AÑOAKO ETXOLA: *Añuako txabola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [añúakò txábolà] (K.); ARAU.: *Añuako Txabola* (1992, HM), *Añuako txabola* (1992, AM); KOK. KART.: 64-30-8, Her.*

AÑOAKO GAINA: AHOZ. TRAD.: [añúakò gáñà] (K.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-30-8, Her.*; OHARR.: ikus AÑOAGANÀ.

AÑOAKO SAROIA: *Añuako sarabia* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [añúakò sárobià] (K.); ARAU.: Añoan sarobea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-2, Her.; OHARR.: ikus **AGERREKO SAROIA, AKOLA, AKOLA DE EN MEDIO, AKOLAERDIKOA, AKOLAZARRA, AÑO, AÑOASAROBIA, ETXERREAGAKO LOTE, ETXERREAGAKO SAROIA** eta **KASPARROTEGIREN SAROIA**.

AÑOAMALDA: *Añua-malda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [añúamaldá] (Atx.); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-30-8, Her.*

AÑOASAROBIA: *Añua saabia* (1989, UUTB), *Añua sarobia* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-2, Her.; OHARR.: ikus **AGERREKO SAROIA, AKOLA, AKOLA DE EN MEDIO, AKOLAERDIKOA, AKOLAZARRA, AÑO, AÑOAKO SAROIA, ETXERREAGAKO LOTE, ETXERREAGAKO SAROIA, KASPARROTEGIREN SAROIA**.

AÑOENEA

AÑOENEA: *Añoenea* (1960, LPB, 95 or.); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: Goi.*

AÑOENEA : *Añoenea* (1960, LPB, 95 or.); ARAU.: Añona (1994, AMM), Añone (1994, MLM), Añone (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: Goi.*

AÑOENEKO LEPOA: *Añona'ko lepoa* (1960, LPB, 96 or.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: Ar-Goi.*

AÑOKO PAGADI

AÑOKO PAGADI: *Añoco-pagadi* (1925, *argomal*, UUA3), *Añoco-pagadi* (1951, *argomal*, UUA18); IZA. GEO.: 30202; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus **ARISMONTE**.

AÑOKO PAGADI: AHOZ. TRAD.: [áñokò pái] (Oiarbi.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus AÑAGAINGO PAGADI.

APAIZARRI / APAIZETAKO ERREKA

APAIZARRI: *Apaizarri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ápaizarri] (Txab. 1); ARAU.: *Apaizarri* (1992, HM), *Apaizarri* (1996, EJ1), *Apaizarri* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-39-3, Her.

APAIZETAKO ERREKA: *Apaizetako erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ápaizetako erreka] (Txab. 1); ARAU.: *Apaizetako Erreka* (1992, HM), *Apaizetako Erreka* (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-39-3, Her.

APAIZEN PARADA

APAIZEN PARADA: *Apaizen para* (1995, DTE, 61 or.), *Apaizen parada* (1995, DTE, 61 or.); AHOZ. TRAD.: [ápaizen parada] (Aska.); ARAU.: *Apaizen parada* (1995, DM), *Apaizen Parada* (1996, EJ1), *Apaizen Parada* (1996, GAM); IZA. GEO.: 41101; KOK. KART.: 64-47-4, Don.

APAIZETXE

APAIZETXE: *Apaiz-etxea* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ápaizetxè] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

APARRAIN

APARRAIN: *Apparren* (1178, IKA3), *Aparrayn* (1516, HUA7), *Aparrayn* (1595, HUA10), *Aparrain* (1773, VEK1), *Aparrain* (1802, RAH, 129 or.), *Aparrain* (1833-1835, DUA3); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART. Her.; OHARR.: ikus **APARRAINSAROBÉ**.

APARRAIN: *Aparrayn* (1467, HUA5), *Aparrain* (18. m., HUA6), *Aparrain* (1944, GH01); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Her.

APARRAIN: *Aparrayn*, (1467, *pielago de agoa*¹³⁹⁶, HUA5), *Aparrain* (18. m., *remolino*, HUA6); IZA. GEO.: 20105; KOK. KART.: Her.

APARRAIN: *Aparrain* (1550, HUA14); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

APARRAIN: *Aparrayn* (1550, HUA14); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

APARRAIN: *Aparrain* (1538, HUA9), *Aparrayn* (1595, HUA10), *Aparrain* (1616, HUA24, 252 bin.), *Aparrayn* (1625, HUA26, 51 bin.), *Aparrain* (1773, VEK1), *Aparrain*, *Ercaza o* (1773, VEK1); IZA. GEO.: 50206; KOK. KART.: Her.

APARRAIN: *Aparrain* (1773, *casa*, VEK1), *Aparrain* (1843, HUA44), *Aparrain* (1864, HUA47), *Aparrain* (1864, HUA48, 45 or.), *Aparrain* (1870, HUA49), *Aparrain* (1898, EGZ), *Aparrain* (1889, HUA52), *Aparrain* (1911, IM), *Aparrain* (1924, HUA57, 591 or.), *Aparrain* (1937, AB), *Aparraiñ* (1937, AB), *Aparrain* (1944, GH01), *Aparrain* (1944, GH02), *Aparrain* (1983, GFA2), *Aparrain* (1983, IGN2), *Aparrain* (1989, HUTB), *Aparren* (1989, HUTB), *Aparrin* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áparraìn] (K.), [áparrèn] (Bez.), [áparrañà] (Id., *adl. s.*), [áparraìn] (Iz.); ARAU.: *Aparrain* (1992, HM), *Aparrain* (1994, AMM), *Aparrain* (1994, MLM), *Aparrain etxea* (1996, EJ1), *Aparrain* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-3, Her.

APARRAIN: *Aparrain* (1838, *valle*, DUA5), *Aparrain* (1870, *barrio*, HUA49); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Her.

APARRAINERREKA: *Aparrain erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áparrañerrekà] (K.); ARAU.: *Aparrain erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR. ikus **APARRAINSAROBÉ**.

APARRAINGO BORDA: *Aparraingo borda* (1989, HUTB), *Aparrin borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áparraigò bórdà] (K.); ARAU.: *Aparraingo Borda*

¹³⁹⁶ "... *pielago de agoa* llamado *remolino* de *Aparrayn* [...]".

(1992, HM), Aparraingo Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-47-3, Her.; OHARR.: ikus **APARRAINSAROBeko BORDA**.

APARRAINONDOA: *Aparraynondoa* (1536, *parte*¹³⁹⁷, HUA8); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

APARRAINSAROB: *Aparrain-sarobe* (1840, *montazgo de dotacion*, HUA43, 117 bin.), *Aparrain-sarobe* (1852, HUA46, 165 au.), *Aparrain sarobe* (1857, HINGR2, 5097 zenb.), *Aparrain sarobe* (1863, HRU, 50 au.), *Aparrain-sarobe* (1920, *montazgos*, HUA57, 886 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

APARRAINSAROB: *Aparrisoro* (1944, GH01), *Aparrisoro* (1944, GH02); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **APARRAINGO ERREKA**.

APARRAINSAROB: *Aparrain Soro, Parque de* (1983, GFA2); IZA. GEO.: 50210; KOK. KART.: 64-47-3, Her.

APARRAINSAROB: *Aparrainsoro* (1989, HUTB), *Aparrinsoro* (1989, HUTB), *Aparrainsarobe* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [apárraj̥nsorò] (K.), [apárraj̥nsaabekò] (Id., l. g.); ARAU.: *Aparrain Soro* (1994, MLM), *Aparrain soroa* (1996, EJ1), *Aparrain Soro* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-47-3, Her.; OHARR.: garai batean saroe izandakoa. Ikus **APARRAIN**¹³⁹⁸.

APARRAINSAROBeko BORDA: AHOZ.; TRAD.: [apárraj̥nsorokò bórdà] (K.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-47-3, Her.; OHARR.: ikus **APARRAINGO BORDA**.

¹³⁹⁷ "... en el dicho valle de la Hurumea en la parte que llaman e dicen Aparraynondoa [...]".

¹³⁹⁸ Ikus saroiaren txartela.

APOAREN ETZANTOKI

APOAREN ETZANTOKI: AHOZ. TRAD.: [ápuàn etzántokí] (Id.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

ARAINIBAR

ARAINIBAR: *Arainiuarr* (1178, IKA3), *Aranibar* (18. m., HUA3b); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

ARAINIBAR: *Araynybar* (1401, HUA3); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.¹³⁹⁹: Her.

ARANATXENEA

ARANATXENEA: *Aanatxenia* (1989, UUTB), *Aranatxenia* (1989, UUTB), *Anatxenia* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [anátxenià] (K.), [anátxenè] (K.), [anátxenià] (Mik.), [ánatxenià] (Mik.), [ánàtx] (Pard. g. 2); ARAU.: *Aranatxenea* (1994, AMM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-2, Urn.*; OHARR.: ikus ARITZOLABORDA eta KAXKATXURINEA.

ARANATXEN BORDA: *Aanatxen borda* (1989, UUTB), *Aranatxen borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áánatxèn bórdà] (Ek.); ARAU.: *Aranatxen Borda* (1991, UM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.; OHARR.: ikus ARANATXEN ETXOLA.

ARANATXEN BORDA: AHOZ. TRAD.: [áánatxèn bórdà] (Larr.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.*; OHARR.: ikus KAXKAXURIREN BORDA.

ARANATXEN ETXOLA: *Aranatxen txabola* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [aránatxèn txábolà] (Ek.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.; OHARR.: ikus ARANATXEN BORDA.

¹³⁹⁹ *Araynybar* egun EPELA auzoa dagoen eremuan zegoen.

ARANATXENeko ERREKA: *Aanatxeneko erreka* (1989, UUTB), *Anatxeneko erreka* (1989, UUTB), *Aranatxeneko erreka* (1989, UUTB); ARAU.: *Anatxeneko erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.; OHARR.: **ATXERUANeko ERREKA, BELIAREN ERREKA, ERREKALDEKO ERREKA, MIKELABILKO ERREKA, PARDIOLA, PARDIOLAERREKA, PARDIOLAKO ERREKA, SANTIZABAL, UBARAN, UBARANERREKA eta UBARANGO ERREKA.**

ARANBEGI

ARANBEGI: *Aramberri* (1951, *arbolado*, UUA18), *Aramberri* (1951, *erial*, UUA18), *Aramberri* (1951, *jaral*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ARANBEGI: *Arambei, Borda* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*; OHARR.: ikus ARANBEGIKO BORDA.

ARANBEGI: *Aranbei* (1989, UUTB), *Anbei* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áranbejnè ez] (Amu., *in*.¹⁴⁰⁰), [áranbèi] (Mari. 2); ARAU.: *Aranbegi* (1991, UM), *Aranbegi* (1994, AMM), *Aranbegi bizkarra* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*

ARANBEGIAZPIKOA: *Arambegui-azpicoa* (1951, U.U.5); IZA. GEO.: 30202; KOK. KART.: Urn.*

ARANBEGIGOIKOA: *Aramberri-goicua* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 30301; KOK. KART.: Urn.*

ARANBEGIKO BORDA: *Aranbeiko borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [Áranbeikò bórdà] (Mari. 2); ARAU.: *Aranbegiko Borda* (1991, UM), *Aranbegiko borda* (1994, AMM), *Aranbegiko Borda* (1994, MLM), *Aranbegiko borda* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*; OHARR.: ikus ARANBEGI.

¹⁴⁰⁰ ARANBEGIn ere ez.

ARANBEGIKO ERREKA: *Aranbeiko erreka* (1989, UUTB), *Aanbeiko erreka* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*

ARANBURU

ARANBURU: *Aramburu* (1773, VEK1); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

ARANGUREN

ARANGUREN: *Aranguren* (1794-1831, UGR3, 7 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ARANO

ARANO: *Arano* (1538, *parte de*, HUA9), *Arano* (1683, *lugar de*, HUA28), *Arano* (1773, *villa*, VEK1), *Arano, Juridiccion de* (1911, IM), *Arano* (1942, 1 47-1 48 / 43 12-43 11, IGC1), *Arano* (1953, 1 47-1 48 / 43 12-43 11, IGC2), *Arano* (1970, SGE1), *Arano* (1980, IGN1), *Arano, Término de* (1983, IGN2), *Arano, Término de* (1983, IGN2), *Arano, Término de* (1983, MLMN), *Arano* (1989, HUTB), *Aano* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áanò] (Amu.), [áranò] (Amu.), [áanò áldeá]¹⁴⁰¹ (Amu., *adl. s.*), [áanon] (Arg., *in.*), [áranokò] (Bordatz., *l. g.*), [áranotik] (Bordatz., *abl.*), [áanoà] (Id., *adl. s.*); ARAU.: *Arano* (1994, AMM), *Arano* (1994, MLM), *Arano* (1996, GAM); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-55-7, Ar.*

ARANO: *Arano* (1773, *montes de*, VEK1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Ar.*

ARANOARRAREN ETXOLA: *Aranoarran txabola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áranoràrràn txábolà] (Ek.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-1, Her.; OHARR.: ikus **ARTOLABORDA**, **LARRATXURIBORDA**, **LARRATXURIKO BORDA** eta **LARRATXURIREN BORDAK**.

ARANOARREN: *Aranoarren* (1920, *montazgos*, HUA57, 888 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

¹⁴⁰¹ *ARANO aldera.*

ARANOARREN MONJA: *Aranoagen-monja* (1920, *montazgos*, HUA57, 887 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ARANOERREKA: *Arano Erreka* (1983, GFA2); ARAU.: *Arano Erreka* (1994, MLM), *Arano Erreka* (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*; OHARR.: ikus **ARROLAERREKA**, **ERROTAKO ERREKA**, **LATSA**, **LATSEERREKA** eta **LATSEKO ERREKA**.

ARANOKO ETZELAKO GAINA: *Aranoco-Etzelaco-gaña* (1889, HUA53); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: Ar.-Her.

ARANOKO KALBARIOA: AHOZ. TRAD.: [aránokò kálbayuà] (Txim.); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-55-3, Ar.*; OHARR.: ikus **GARAGARZAKO GALBARIOA**, **EUNTZINGO GALBARIOA** eta **EUNTZINARRIKO GALBARIOA**, **KALBARIO** eta **KALBARIOMENDIA**.

ARANOKO KATEA: *Aranoko katea* (1989, HUTB), *Aanoko katia* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40604; KOK. KART.: 64-47-3, Ar.*

ARANOMENDI: *Arano-mendi* (1960, *prominencia*, LPB, 79 or.), *Aranomendi* (1988, OBIE); ARAU.: *Aranomendi* (1994, AMM), *Aranomendi* (1994, MLM), *Aranomendi* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*

ARANTXOETA

ARANTXOETA: *Aranchueta* (1797-1833, HGR2, 61 au.), *Arantxuta* (1989, HUTB), *Antxota* (1989, HUTB), *Antxueta* (1989, HUTB), *Antxusta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [arantxúta] (Amu.), [ántxotà] (Ek.), [ántxwetà] (Etxol.); ARAU.: *Arantxoeta* (1994, AMM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-55-5, Her.

ARANTXOETAKO LEPOA: *Antxutako lepua* (1989, HUTB), *Arantzuta lepua* (1989, HUTB), *Antxustako lepua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ántxutakò lépuà] (Etxol.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-55-5, Her.

ARANTZADIZABAL

ARANTZADIZABAL: *Arantza-zabal* (1921, *Cillegui*, HUA57, 653 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ARANTZADIZABAL: AHOZ. TRAD.: [aantzaitxábal] (Amu.), [aantzaitxábal] (Amu.), [árantzaditxábal] (Amu.), [arantzádizábal] (Amu.), [aántzabi] (Amu.), [árantxetà] (Bez.), [áintxitxabàl] (Txim.), [arántzitzabàl] (Txim.); ARAU.: *Arantzadizabal* (1992, HM), *Arantzadizabal* (1994, AMM), *Arantzizabal* (1994, MLM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

ARANTZADIZABALKO ETXOLA: *Arantzizabal* (1989, HUTB), *Aantzabi* (1989, HUTB), *Arantzabiko txabola* (1989, HUTB), *Arantxeta* (1989, HUTB), *Aintxitxabal* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [aántzabikò txábolà] (Amu.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-1, Her.; OHARR.: ikus **IEROLAKO ITXUAREN ETXEA**.

ARANTZADIZABAL

ARANTZADIZABAL: *Aranzadizabal ó Arizabal* (1868, DJE), *Arandizabal* (1868, DJE); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

ARANZABAL

ARANZABAL: *Aranzabal* (1989, HUTB); [aránzabàl] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

ARBELAITZ(ENEA)

ARBELAITZ: *Arbelaitz* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árbelàit̺] (K.), [árbelàit̺] (Txil.); ARAU.: *Arbelaitz* (1992, HM), *Arbelaitz baserria* (1996, EJ1); IZA.

GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.; OHARR.: baserria izandakoa. Ikus **ARBELAITZENE**A.

ARBELAITZENEA: *Arbelaizenea* (1864, HUA47), *Arbelaiz-enea* (1920, HUA57, 99 or.), *Arbelaitz Enea* (1983, GFA2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.; OHARR.: baserria izandakoa. Ikus **ARBELAITZ**.

ARBELAITZENEATXIKI: *Arbelaitz-enea chiqui* (1932, *casa*, HUA57, 604 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.; OHARR.: ikus **ARBELAITZTXIKI**.

ARBELAITZTXIKI: *Arbelaitz-enea chiqui* (1932, *casa*, HUA57, 604 or.), *Arbelaitz txiki* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árbelaitztxiki] (K.), [arbélaitztxiki] (Txil.); ARAU.: *Arbelaitz Txiki* (1992, HM), *Arbelaitz Txiki* baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.; OHARR.: ikus **ARBELAITZENEATXIKI**.

ARBELAITZ

ARBELAITZ: *Arbelaitz* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árbelàitz] (K); IZA. GEO. 40100; KOK. KART.: 64-30-1, Her.*

ARBELAITZENE

ARBELAITZENEA: *Arbelaizene* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árbelajzenè] (K.); IZA. GEO. 40100; KOK. KART.: 64-30-1, Her.*; OHARR.: desagertua.

ARBITARTE

ARBITARTE: *Arbitarte* (1833-1835, *alto*, DUA3); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Don.-Err.; OHARR.: ikus **ARBITARTEKO ALTUENA**, **ARBITARTEKO GAINA** eta **ARRIBITARTE**.

ARBITARTE: *Arbitarte* (1847, *mendia*, JII, 35 or.), *Arbitarte* (1944, GH01); AHOZ. TRAD.: [árbitartè] (Arg.), [árbittartè] (Aska.); ARAU.: *Arbitarte lepoa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-48-5, Don.-Err.; OHARR.: ikus **AÑABITARTE**.

ARBITARTE: *Arbitarte*¹⁴⁰² (1847, JII, 91 or.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Err.*

ARBITARTE: *Arbitarte*¹⁴⁰³ (1847, JII, 66 or.) IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: Err.*

ARBITARTE: *Arbittarte* (1995, DTE, 215 or.); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-47-8, Err.*; OHARR.: ikus ARBITARTEKO HARRIA.

ARBITARTEKO ALTUENA: AHOZ. TRAD.: [árbittartekò áltuná] (Arg.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-48-5, Don.-Err.; OHARR.: ikus **ARBITARTE**, **ARBITARTEKO GAINA** eta **ARRIBITARTE**.

ARBITARTEKO GAINA: *Arbitarteco-gaña* (1942, 1 47-1 48 / 43 14-43 13, IGC1), *Arbitarteco-gaña* (1953, 1 47-1 48 / 43 14-43 13, IGC2), *Arbitarteco-gaña* (1962, UTC), *Arbitarteko-gaña* (1980, IGN1), *Arbitarteco-gaña* (1981, SGE2); ARAU.: Arbitarteko tontorra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-47-8, Err.-Don.; OHARR.: ikus **ARBITARTE**, **ARBITARTEKO ALTUENA** eta **ARRIBITARTE**.

ARBITARTEKO HARRIA: AHOZ. TRAD.: [árbittartekó árriyà] (Arg.); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-47-8, Err.*; OHARR.: ikus ARBITARTE.

ARGARATE

ARGARATE: *Argarate* (1944, GHO2), *Argarate, Peñas de* (1958, *cumbre*, PPG, 77¹⁴⁰⁴), *Argarate, Peñas de* (1960, LPB, 60 or.), *Argarate* (1982, *peñas*, CAG, 185 or.), *Argarate, Peñas de, o Zaburu* (1983, D.F.G.2), *Argarate* (1989, HUTB), *Argarate, Peñas de* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árgaraté] (Amu.), [árgaatè] (Amu.), [árgaratè] (Ek.), [árgaatè] (Ek.); ARAU.: *Argarate* (1991, UM), *Argarate* (1994, AMM),

¹⁴⁰² "Erreenteria".

¹⁴⁰³ "Erreenteriaco mendietan [...]".

¹⁴⁰⁴ Mapako izen-zerrendan toponimoak duen zenbakia.

Argarate (1994, MLM), Argarate bizkarra (1996, EJ1), Argarate basoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-54-6, Urn.-Eld.; OHARR.: ikus **ZABURU**.

ARGARATEAZPIKOA: *Argarate azpicoa* (1739, VEK2); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-62-1, Eld.*

ARGARATEGARAIKOA: *Argarate garaicoa* (1739, VEK2); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-62-1, Eld.*

ARAGARTEKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [árgaratekò erreká] (Amu.), [árgaatekò erreká] (Amu.), [árgaatekò érreká] (Amu.); ARAU.: IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-6, 64-62-2, Eld.*

ARGARATEKO HEGIA: AHOZ. TRAD.: [árgaratekò egiyá] (Amu.), [árgaatekò egiyá] (Amu.); ARAU.: Argarateko Bizkarra (1994, MLM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-62-1, Eld.*

ARGARATEKO OSPELA: AHOZ. TRAD.: [árgaratekò óspelá] (Amu.), [árgaatekoóspelá] (Amu.), [árgaatekò óspeleá] (Amu., *adl. s.*); ARAU.: Argarateko ospela (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-54-5, 64-54-6, 64-62-2, Eld.*; OHARR.: ikus ARGARATEOSPELA.

ARGARATEOSPELA: *Argateospel* (1942, 1 43-1 44 / 43 12-43 11, IGC1), *Argateospel* (1944, GH01), *Argateospel* (1953, 1 43-1 44 / 43 12-43 11, IGC2), *Argateospel* (1962, UTC), *Argateospel* (1980, IGN1), *Argateospel* (1981, SGE2); AHOZ. TRAD.: [árgaateospelá] (Amu.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-54-5, 64-54-6, 64-62-2, Eld.*; OHARR.: ikus ARGARATEKO OSPELA.

ARGARATE

ARGARATE: *Argarate* (1566, L.M.1, 161 or.), *Argarate* (1855, UEA1), *Argarate* (1989, UUTB), *Argate* (1989, UUTB), *Argaate* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [árgaratè] (K.), [árgaatè] (K.), [árgaatè] (Po.); ARAU.: Argarate (1991, UM), Argarate

(1994, MLM), Argarate baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-29-7, Urn.*

ARGINDEGI

ARGINDEGI: *Arguindegui* (1585, *Sebastian de*, EHA1), *Arguindegui* (1740, HUA30, 541 au.), *Arguindegui* (1843, HUA44), *Arguindegui* (1864, HUA47), *Arguindegui* (1864, HUA48, 45 or.), *Arguindegui* (1889, HUA56), *Arguindegui* (1937, AB), *Argindei* (1989, UUTB), *Argindei* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árgindèi] (K.), [árgindèi] (Etxol.); ARAU.: Argindegi (1991, UM), Argindegi (1992, HM), Argindegi (1994, AMM), Argindegi (1994, MLM), Argindegi baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Her.*

ARGINDEGI: *Arguindegui* (1932, *Camino carretil de*, HUA57, 10 or.); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: Her.*

ARGINDEGIBERRI: *Arguindegui-berri* (1927, *Caserío y pertenecidos*, HUA57, 2 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*

ARGINDEGIKO ERREKA: *Argindegiko erreka* (1989, UUTB), *Argindeiko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [árgindeikò érrèkà] (Bent.); ARAU.: Argindegiko Erreka (1991, UM), Argindegiko Erreka (1992, HM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-30-5, Her.-Urn.*; OHARR.: ikus EGURROLAERREKA.

ARGINTXUERROTA

ARGINTXUERROTA: AHOZ. TRAD.: [argíntxwerrotà] (Altz.); IZA. GEO.: 40304; KOK. KART.: 64-30-8, Her.; OHARR.: ikus **EPELA** eta **EPELERROTA**.

ARGORRI

ARGORRI: *Argorri* (1870, HUA49), *Argorri* (1898, EGZ), *Algorri* (1942, 1 46-1 47 / 43 14-43 13, IGC1), *Argorri* (1944, GH01), *Algorri* (1953, 1 46-1 47 / 43 14-43 13, IGC2), *Argorri* (1962, UTC), *Hargorri* (1983, GFA2), *Argorri* (1981, SGE2), *Argorri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [árgorri] (Iz.), [álgorrin] (Larra., in.); ARAU.:

Argorri (1994, AMM), Argorri (1994, MLM), Argorri (1996, GAM), Argorri baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-3, Err.*

ARGORRI: *Argorri* (1885, LMM, 154 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

ARGORRIKO BIZKARRA: *Argorriko bizkarra* (1995, DTE, 63 or.); AHOZ. TRAD.: [árgorrikò bízkarrà] (Aska.); ARAU.: Argorriko Bizkarra (1996, GAM), Argorriko bizkarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-47-4, Err.*

ARGORRIKO SOROA: *Argorriko sorua* (1995, DTE, 215 or.); AHOZ. TRAD.: [árgorrikò sóruà] (Aska.); ARAU.: Argorriko soroak (1996, EJ1), Argorriko Sorua (1996, GAM); IZA. GEO.: 30501; KOK. KART.: 64-47-3, Err.*

ARGURUTZ

ARGURUTZ: *Argurucea* (1797, *mojon*¹⁴⁰⁵, HUA41), *Argurutz* (1989, HUTB), *Argutze* (1989, HUTB), *Arguutze* (1989, HUTB), *Argutz* (1989, HUTB), *Arrigurutz* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40801; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

ARGURUTZ: *Agurutz* (1920, HUA57, 103 or.), *Arguruz* (1920, *punto*, HUA57, 44 or.), *Argurutz* (1932, *Terreno Montazgo*, HUA57, 614 or.), *Argurutz* (1936, HUA57, 176 or.), *Argurutz* (1936, *punto de*, HUA57, 310 or.); AHOZ. TRAD.: [árguùtz] (Bort. b.), [árguutzetik] (Pard. g. 1, *abl.*), [árguùtz] (Pard. g. 1), [árgùtz] (Txil.); ARAU.: Argurutze (1992, HM), Argurutze (1994, AMM), Arrigurutz (1994, MLM), Argurutz (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

ARGURUTZEKO BORDA: *Argurutzeko borda* (1989, HUTB), *Arguutzeko borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árguutzekò bórdà] (Ek.), [árgutzekò bórdà] (Larr.);

¹⁴⁰⁵ "... hasta el peñasco, ò piedra que llaman Argurucea, que sirve de mojon, y para su legitimidad por tal le tiene sobre la superficie una cruz artificial. Poco antes de esta piedra grande, ò mojon, existen otros dos tambien con cruces: el del medio plantificado, y móbile; pero el del extremo firme, y peremne, como la citada de Argurucea."

ARAU.: Argurutz baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*; OHARR.: baserria izandakoa. Desagertua.

ARGURUTZEKO ITURRIA: *Arguruzko itturriya* (1989, HUTB); ARAU.: Argurutzeko Iturria (1992, HM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

ARGURUTZEKO LEPOA: *Argurutzeko lepua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árgutzekò lépuà] (Pard. g. 2); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-38-3, Her.; OHARR.: ikus **URTEAGAKO ZABALA**.

ARGURUZPEA: *Arguruz-pia* (1863, HRU, 42 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ARIGA

ARIGA: *Ariga* (1769, *sel*¹⁴⁰⁶, HUA37); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

ARISMONTE

ARISMONTE: *Arismonte o Añoco Pagadi* (1831-1845, UGR4, 425 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus **AÑOKO PAGADI**.

ARITZAGAKO ETXOLA

ARITZAGAKO ETXOLA: *Aritzagako Chavola* (1909, AT, 233 or.); AHOZ. TRAD.: [áritzakò étxolà] (Amu.), [áitzakò txábolá] (Amu.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-53-4, And.*; OHARR.: **ASUKO ETXOLA**, **ETXABEKO BORDA**, **ETXABEKO ETXOLA** eta **ZUAIZTIKO ETXOLA**.

ARITZOLA

ARITZOLA: *Ariçola* (1566, LMZ, 161 or.), *Arizola* (1850-1852, UTR5, 41 au.), *Arizola* (1855, UEA1), *Arizola e su Borda* (1863, URU, 145 au.), *Arizola* (1864, HUA48, 71 or.), *Aritzola* (1989, UUTB), *Aitzola* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.:

¹⁴⁰⁶ "[La Casa solar de Alzega] ademas tiene el sel de Ariga, açia Epela [...]".

[áitzolà] (K.); ARAU.: Aritzola (1991, UM), Aritzola (1994, MLM), Aritzola baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-29-8, Urn.*

ARIZOLA, BORDA DE: *Borda de Arizola o Cherritegieta* (1797-1833, HGR2, 67 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus TXERRITEGIETA.

ARITZOLABORDA: *Arizolaborda* (1850-1852, UTR5, 41 au.), *Arizolaborda* (1855, UEA1), *Arizola* (1863, *borda de*, HRU, 53 au.), *Arizola e su Borda* (1863, URU, 145 au.), *Arizola-borda* (1864, HUA48, 71 or.), *Aizolaborda* (1911, IM), *Aitzolaborda* (1925, LMZ, 161 or.), *Aitzola* (1944, GHO2), *Aritzolaborda* (1979, UUA20), *Aitzolaborda* (1989, UUTB), *Aritzolaborda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áitzolabordà] (K.); ARAU.: Aritzolaborda (1991, UM), Aritzolaborda (1992, HM), Aritzola Borda (1994, MLM), Aritzola Borda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-2, Urn.*; OHARR.: ikus ARANATXENEA eta KAXKATXURINEA.

ARITZOLABORDA: *Aritzola-borda* (1951, *cereal*, UUA18), *Aritzola-borda* (1951, *pradera*, UUA18), *Aritzola-borda* (1951, *manzanal*, UUA18), *Aritzola-borda* (1951, *monte bajo*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-38-2, Urn.*

ARITZOLATXIKI: *Arizolachiqui o Baquero* (1797-1833, HGR2, 38 au.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-29-8, Her.*; OHARR.: ikus BAKERO.

ARIZIRAKURRIETA

ARIZIRAKURRIETA: *Ariziracurrieta* (1702, *partido*, HUA29), *Arizerracurrieta* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ARIZMAKURRA

ARIZMAKURRA: *Aritzmakurra* (1989, OM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-32-5, Err.-Her.*

ARIZMAKURRETA

ARIZMAKURRETA: *Arizmacurreta* (1852-1854, HTR6, 16 au.), *Arizmacurreta* (1863, HRU, 42 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ARIZMENDI

ARIZMENDI: *Arizmendi* (1794-1831, UGR3, 16 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ARIZMENDI: *Arizmendi* (1864, HUA48, 45 or.), *Aizmendi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ájzmendi] (K.), [ájzmendiá] (Amu., *adl. s.*); ARAU.: Arizmendi (1991, UM), Arizmendi (1994, AMM), Arizmendi (1994, MLM), Arizmendi baserria (1996, EJ1); ARAU.: IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-7, Urn.*

ARIZMENDIAZPIKO ERREKA: *Aizmendi azpiko erreka* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-45-3, Urn.*; OHARR.: ikus TXUSAKAKO ERREKA.

ARIZMENDI

ARIZMENDI: *Arizmendi* (1863, HRU, 40 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ARIZMENDI: *Arizmendi* (1864, HUA48, 71 or.), *Aizmendi* (1989, HUTB), *Aixmendi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ájzmendi] (K.); ARAU.: Arizmendi (1994, MLM), Arizmendi baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-22-5, Her.*

ARIZTEGI

ARIZTEGUI: *Ariztegui* (1797-1833, HGR2, 56 au.), *Aristegui* (1850-1852, HTR5, 13 au.), *Ariztegui* (1920, HUA57, 732 or.), *Aristegui* (1920, *herbal*, HUA57, 689 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ARIZTEGI: *Aristegui* (1864, HUA48, 45 or.), *Aiztei* (1989, HUTB), *Aristegi* (1989, HUTB), *Aixtei* (1989, HUTB), *Aixtei* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ájstèi] (K.), [ájstèi] (Altz.); ARAU.: Aristegi (1992, HM), Aristegi (1994, MLM), Aristegi baserria

(1996, EJ1); IZA. GEO: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*; OHARR.: ikus ZAPILANGA.

ARIZTILUZE

ARIZTILUZE: *Astiluze* (1989, UUTB), *Astilluxe* (1989, UUTB), *Astilux* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ástiluxè] (Amu.), [ájztiluxé] (Amu.), [ájztilúxe] (Amu.), [ástilùx] (Mari. 2), [ájztiluxé] (Zul.); ARAU.: Ariztiluze (1991, UM), Ariztiluze (1994, AMM), Ariztiluze (1994, MLM), Ariztiluze (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.

ARIZTILUZEKO ERREKA: *Aixtiluxeko erreka* (1989, HUTB), *Astilluxeko erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ájztiluxekò érrèkà] (Bez.), [ájztiluxekò érrèkà] (Zul.); ARAU.: Ariztiluzeko erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.; OHARR.: ikus **TRANPAZUBIKO ERREKA**.

ARIZTILUZE

ARIZTILUZE: *Ariztilucea* (1739, VEK2), *Aristilucea* (1739, VEK2); AHOZ. TRAD.: [ájztiluxé] (Amu.), [ástiluxetik] (Amu., *abl.*); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-62-1, Eld.*

ARIZTILUZEKO BORDA

ARIZTILUZEKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [ájztiluxekò bórdà] (Amu.), [ástiluxekò bórdà] (Amu.), [ájztiluxekò bórdà] (En.), [ájztiluxekò bórdà] (En.), [ástiluxekò bórdà] (En.); ARAU.: Ariztiluzeko borda (1994, AMM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-62-2, Eld.*; OHARR.: ikus BIZKAINEKO BORDA eta BIZKAIREN BORDA.

ARIZTITXO

ARIZTITXO: *Arizticho* (1833-1845, HGR3, 76 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ARIZTIZABAL

ARIZTIZABAL: *Aristitxabal* (1989, HUTB), *Arixtitxabal* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árixtitxabàl] (Etxol.); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

ARIZTONDO

ARIZTONDO: *Ariztondo* (1860-1862, UTR10, 53 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ARKAITZEKO ZULO

ARKAITZEKO ZULO: *Arkaitzeko zulo* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

ARKAITZETA

ARKAITZETA: *Arkaitzeta* (1983, GFA2.); AHOZ. TRAD.: [arkáitzetà] (Id.); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-40-6, Err.*; OHARR.: ikus GOIKOARKAITZETA.

ARKAITZILLUN

ARKAITZILLUN: *Arkaitz illun* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [árkaitzíllun] (Amu.), [árkaitzíllùn] (Amu.); IZA. GEO.: 10200; KOK. KART.: 64-54-4, Urn.*; OHARR.: ikus ATXETILLUN, ATXUTIL, PARDAKI, PARDAKIKO GAINA eta PARDAKIKO MENDIA.

ARKAIZTXIKI

ARKAIZTXIKI: *Arkaiztxiki* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [árkaiztxíki] (Amu.); IZA. GEO.: 10200; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus PARDAKI.

ARKAZU

ARKAZU: *Arrcazu* (1610, *casa*, HUA25); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

ARKITURRI

ARKITURRI: *Arquiturri* (1920, HUA57, 888 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ARKOROLA

ARKOROLA: *Arcorola* (1628, *questa*, DUA1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: Her.

ARLEGOR

ARLEGOR: *Arlegor* (1951, *arbolado*, UUA18), *Arlegor* (1951, *erial*, UUA18), *Arlegor* (1951, *jaral*, UUA18), *Arlegor* (1951, *argomas*, UUA18); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.*

ARLEGOR: *Arleor o Mendiotz* (1983, GFA2), *Arleor* (1982, CAG, 182 or.), *Arlegor* (1989, GS), *Arleor* (1989, UUTB), *Aleor* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [árleòr] (Ai.), [áleorrèn] (Amu., *in.*), [áleorrené] (Amu., *in.*¹⁴⁰⁷), [árriléor] (Amu.), [áleòr] (Mari. 2), [áleòr] (Mik.), [árleòr] (Oiarbi.), [áleortik] (Po., *abl.*); ARAU.: Arlegor (1991, UM), Arlegor (1994, AMM), Arlegor (1994, MLM), Arleor bizkarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.*; OHARR.: ikus MENDIOTZ.

ARLEGOR: *Arleor* (1989, UUTB), *Aleor* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.*

ARLEGORKO BIZKARRA: *Arleorko espalda* (1989, UUTB), *Aleorko espalda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [árleorkò éspaldà] (Mari. 2); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.*

ARLEGORKO ETXOLA: *Arleorko txabola* (1989, UUTB), *Aleorko txabola* (1989, UUTB); ARAU.: Arlegorko txabola (1994, AMM), Arleorko txabola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*

¹⁴⁰⁷ ARLEGORren ere.

ARLEGORKO ITURRIA: *Aleorko itturriya* (1989, UUTB), *Aleorko itturriya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áleorkò itturriyá] (Amu.); ARAU.: Arlegorko Iturria (1991, UM), Arlegorko iturria (1994, AMM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.*

ARLEGORKO JUDUMAHAIA: *Arleorko juru-maya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áleorkò júrumáyà] (Amu.); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus ABALLARRI eta ABALLARRIKO JUDUMAHAIA.

ARLEGORKO ZABALA: *Arleorko zabala* (1982, CAG, 183 or.), *Arleorko zabala* (1989, UUTB), *Aleorko zabala* (1989, UUTB), *Aleorko txabala* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [áleorkò zábalà] (Amu.), [árleorkò zábalá] (Amu.), [áleorkò txábalá] (Amu.), [áleorkò zábalà] (Mik.); ARAU.: Arleorko zabala (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*

ARLEGORKO ZABALA (*ARLEORKO ZABALA*): *Arleorko-Zabala*, *Cromlech* (1983, GFA2), *Arleorko zabala* (1982, CAG, 182-183 or.); ARAU.: Arleorko kanposantua (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60302; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*

ARLEGOR

ARLEGOR: *Arlegor* (1797, monte¹⁴⁰⁸, HUA41), *Arlegorra* (1797, HUA41), *Aleor* (1989, HUTB), *Arleor* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áleòr] (Amu.); ARAU.: Arlegor (1992, HM), Arlegor (1994, AMM), Aleor bizkarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

ARLEGORRAZPIA: *Arlegor-azpia*¹⁴⁰⁹ (1797, paraje, HUA41), *Aleor azpiya* (1989, HUTB), *Arleor azpiya* (1989, HUTB); ARAU.: Aleorrazpia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

¹⁴⁰⁸ "... monte llamado Arlegor, que es en frente de la Peña de Mercue [...]".

¹⁴⁰⁹ "Desde el enunciado mojon del monte de Arlegor, se baxa acia la parte meridional, o mirando en derechura al monte de Estiza, dividiendo la lomica que descende, hasta dar con el arroyo, que llaman de Mugaz, en donde cerca, y por la parte de mediodia de un oyo de carbonera se halla otro semejante mojon de piedra arenisca labrada, a cuyo paraje se llama tambien Arlegor-azpia."

ARLEPO

ARLEPO: *Arlepo* (1944, GH01), *Arlepo* (1944, GH02); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Her.-Err.

ARLOTEGI

ARLOTEGI: *Arlotegui* (1683, *sel maior*, HUA28), *Arlotegui* (1736, HUA30, 496 bin.), *Arlotegui* (1769, HUA37), *Artolegui* (1769, HUA37), *Arlotegui* (1773, *sel maior*, VEK1A), *Arlotegui* (1780, HUA39), *Arlotei* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-3, Her.; OHARR.: ikus **ARLOTEGIKO SAROIA**.

ARLOTEGI: *Arlotegui* (1773, VEK1A), *Arlotegi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árlotèj] (K.); ARAU.: *Arlotegi* (1992, HM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-39-3, Her.

ARLOTEGI: *Arlotegui* (1920, *helechal*, HUA57, 694 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-39-3, Her.

ARLOTEGIERREKA: AHOZ. TRAD.: [árlotèjrerrekà] (Etxol.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-31-7, Her.; OHARR.: ikus **ARLOTEGIKO ERREKA**, **BRANKETAKO ERREKA** eta **HERNANIERREKA**.

ARLOTEGIKO BIDEA: AHOZ. TRAD.: [árlotèjkò bírià] (Txab. 1); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: 64-39-2, Her.; OHARR.: ikus **IGORINSASIKO BIDEA**.

ARLOTEGIKO BORDA: *Arlotegiko borda* (1989, HUTB), *Arloteiko borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árlotèjkò bórdà] (Txab. 1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-39-3, Her.

ARLOTEGIKO ERREKA: *Arloteiko erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árlotèjkò érrrekà] (Txab. 1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-31-7, Her.; OHARR.: ikus **ARLOTEGIERREKA**, **BRANKETAKO ERREKA** eta **HERNANIERREKA**.

ARLOTEGIKO MINTEGIA: *Arloteiko munttei* (1989, HUTB), *Arlotegiko muntteiya* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 30104; KOK. KART.: 64-39-3, Her.

ARLOTEGIKO SAROIA: *Arloteiko saobia* (1989, HUTB), *Arloteiko saabia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árloteikò sárobià] (Txab. 1); ARAU.: Arlotegiko sarobea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-3, Her.; OHARR.: ikus **ARLOTEGI**.

ARLUZE

ARLUZE: *Arluxe* (1989, UUTB); ARAU.: Arluze (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-47-2, Her.

ARMENDIETAKO ITURRIA

ARMENDIETAKO ITURRIA: *Armenditako itturriya* (1989, HUTB); ARAU.: Armendietako Iturria (1992, HM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-39-7, Her.

ARMUNTO

ARMUNTO: *Armunto* (1794-1831, UGR3, 17 au.), *Armunto* (1878, UUA1), *Armunto* (1951, *helechal*, UUA18), *Armonite* (1951, *helechal*, UUA18), *Armute* (1951, *helechal*, UUA18), *Armuto* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ARMUNTO: AHOZ. TRAD.: [ármuntó] (Ai.), [ármuntò] (Ai.); ARAU.: Armunto (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

ARMUNTOALDEA: *Armunto-aldia* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ARMUNTOKO HARKAITZA: *Armuntoko arkaitza* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ármuntokò árkaitzà] (Amu.); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

ARMUNTOKO LEIZEA: *Armuntoko leizia* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 10601; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

ARMUNTTO

ARMUNTTO: *Armuntto* (1995, DTE, 64 or.); AHOZ. TRAD.: [ármunttó] (Larra.); ARAU.: Armunto (1995, DM), Armuntto (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-31-8, Don.

ARNABARRETA

ARNABARRETA: *Arnabarreta*¹⁴¹⁰ (1923, JMB1, 144 or.), *Arnabarreta* (1926, JMB2, 120 or.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Ar.*

ARNABARRETA

ARNABARRETA: *Arnabarreta* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

ARNABARRETA: *Arnabaleta* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [árnabaletá] (Ai.), [árnabaletà] (Ai.), [árnábaletà] (Larr.), [árnabaletà] (Larr.), [árnábaletá] (Mik.), [árnábaléta] (Mik.), [árnabaletá] (Mik.); ARAU.: Arnabarreta (1991, UM), Arnabarreta (1994, AMM), Arnabarreta bizkarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

ARNABARRETA KO ERREKA: *Aranabaletako erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [árnabaletakò érréká] (Ai.); ARAU.: Arnabarretako Erreka (1991, UM), Arnabarretako erreka (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus POSENTARRIKO ERREKA.

ARNABARRETA KO PUNTA: *Arnabaletako punta* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [árnábaletakò púntà] (Larr.); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

¹⁴¹⁰ "En Arano."

ARPAUSUA

ARPAUSUA: *Arpausua* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [arpáusuà] (Mari. 2); ARAU.: Arpausoa (1991, UM); IZA. GEO.: 10603; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.

ARPIZTEGI

ARPIZTEGI: *Arpiztei* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [árpiztèi] (Larr.); ARAU.: Arpiztegi (1991, UM), Arpiztegi (1994, MLM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*

ARRANBIDE¹⁴¹¹

ARRANBIDE: *Arranbide* (1566, LMM, 155 or.); IZA. GEO.: 41005; KOK. KART.: Err.*

ARRANBIDE: *Arrambide* (1773, VEK1), *Arambide* (1863, CB, 45¹⁴¹²); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Ar.*

ARRANBIDE: *Arambide* (1848, FC), *Aranbide* (1881, JOA); AHOZ. TRAD.: [árranbidè] (K.); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-48-6, Ar.*

ARRANBIDE: *Arrambide* (1898, EGZ), *Arrambide* (1942, 1 47-1 48 / 43 13-43 12, IGC1), *Arrambide* (1953, 1 47-1 48 / 43 13-43 12, IGC2); AHOZ. TRAD.: [árranbidè] (K.), [árranbi] (Arg.); ARAU.: Arranbide (1994, AMM), Arranbide (1994, MLM), Arranbide (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-48-6, Ar.*

ARRANBIDE: *Arrambide* (1962, UTC), *Arrambide* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Ar.*

ARRANBIDEKO INDARRETxea: ARAU.: Arranbideko zentrala (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-48-6, Ar.*; OHARR.: ikus CASA DE MÁQUINAS eta CENTRAL ELÉCTRICA.

¹⁴¹¹ Ikus BUNANARRANBIDE.

¹⁴¹² Iturrian (mapan) dagoen zerrendan izenak duen zenbakia.

ARRANBIDETXIKI: *Arrambide-Chiqui* (1942, 1 48-1 49 / 43 13-43 12, IGC1), *Arrambide-Chiqui* (1953, 1 48-1 49 / 43 13-43 12, IGC2), *Arrambide-Chiqui* (1962, UTC), *Arrambide-Chiqui* (1981, SGE2); AHOZ. TRAD.: [arránbidetxiki] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-48-6, Ar.*

ARRAS

ARRAS: *Arras*¹⁴¹³ (1769, HUA37); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

ARRETENETA

ARRETENETA: *Arreteneta* (1989, UUTB), *Arrieteneta* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [arrétenetà] (Amu.), [arrietenetá] (Amu.), [arrétenetà] (Mari. 1), [arrietenetá] (Mari. 2); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-54-6, Um.; OHARR.: ikus **ADARRETENETA, ERRETENETA** eta **OTSOLEPO**.

ARRETIK / ARRESIAK

ARRETIK / ARRESIAK: *Arretiaq*¹⁴¹⁴ (1683, HUA28), *Aresiaque* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

ARRIAMILDUETA

ARRIAMILDUETA: *Arriamilduta* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [árriamildutà] (Amu.); ARAU.: *Arriamilduta* (1992, HM), *Arriamildueta* (1994, AMM), *Arriamilduta* (1994, MLM), *Arriamilduta* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10503; KOK. KART.: 64-54-4, Her.

ARRIATAKA

ARRIATAKA: *Arrataka* (1993, AT, 240 or.); IZA. GEO.: 10603; KOK. KART.: 64-53-8, And.-Ber.*; OHARR.: ikus **OSPELEKO HARRIATAKA**.

¹⁴¹³ "... la medida de un sel, menor, es conforme Fuero de Guipuzcoa, 33 baras ó, zardaies de 8 1/4 codos de diametro midiendo desde el centro de el Artamugarria."

¹⁴¹⁴ "... al sitio que vulgarmente llaman Arretiaq [...]".

ARRIATAKA

ARRIATAKA: *Arriataka* (1989, OM); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*

ARRIATAKAK

ARRIATAKAK: *Arri atakak* (1989, UUTB), *Arritakak* (1989, UUTB), *Arratakak* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [árratakà] (Amu.), [árratakàk] (Amu.), [árriatakàk] (Amu.), [árritakàk] (Mari. 2); ARAU.: Arrataka (1994, AMM), Arrataka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10603; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.*

ARRIATSU

ARRIATSU: *Arriasu* (1740, HUA30, 541 au.), *Arriatzu* (1843, HUA44), *Arriatsu* (1864, HUA47), *Arriatzu* (1864, HUA48, 45 or.), *Arriatzu* (1920, HUA57, 84 or.), *Arriatsu* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árriatsù] (K.); ARAU.: Arriatsu (1992, HM), Arriatzu (1994, AMM), Arriatzu (1994, MLM), Arriatsu baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*

ARRIATSU: *Arriatsu* (1854-1855, HTR7, 18 au.), *Arriatzu* (1848-1850, HTR4, 9 au.), *Arriazu* (1860-1862, HLP10, 33 au.), *Arriazu* (1920, HUA57, 84 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ARRIATSUALDIA: *Arriastualdia* (1920, HUA57, 57 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ARRIBITARTE

ARRIBITARTE: ARAU.: Arribitarte (1994, MLM), Arribitarte (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-47-8, Err.*; OHARR.: ikus **ARBITARTE**, **ARBITARTEKO ALTUENA** eta **ARBITARTEKO GAINA**.

ARRIGURUTZE

ARRIGURUTZEKO TONTORRA: AHOZ. TRAD.: [árrigurutzekò tóntorrà] (En.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-63-6, Ar.-Eld.*; OHARR.: ikus ARRIGURUTZEKO PUNTA.

ARRIGURUTZEKO PUNTA: AHOZ. TRAD.: [árrigurutzekò púntà] (En.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-63-6, Ar.-Eld.*; OHARR.: ikus ARRIGURUTZEKO TONTORRA.

ARRILIMURI

ARRILIMURI: *Arrilimuri* (1831-1845, UGR4, 22 au.), *Arrilimuri* (1831-1845, UGR4, 22 au.), *Arrilimuri* (1831-1845, UGR4, 28 au.), *Arrilimuri* (1857-1860, HTR9, 27 au.), *Arrilimoi* (1948, *plantanos*, UUA10E), *Amilinroz* (1951, *argomal*, UUA18), *Arrilimoy* (1951, *argomal*, UUA18), *Arrilimuro* (1951, *helechal*, UUA18), *Arrilimuri* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*

ARRILIMURI: *Arrilimury* (1889, *punto*, HUA56), *Alimoi* (1989, UUTB), *Arimoi* (1989, UUTB), *Alumei* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [álimòì] (K.), [álumèì] (Eg. 1), [árlimòì] (Ek.), [álimòì] (Larr.), [árrimòì] (Mik.); ARAU.: *Arrilimoi* (1991, UM), *Arrilimuri* (1992, HM), *Alimoi* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*

ARRILIMURI: *Arrilimuri* (1920, *Manzanal de*, HUA57, 7 or.), *Arrilimuri* (1929, *terreno manzanal*, HUA57, 45 or.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: Her.*

ARRILIMURI: *Arrilimuri*, *Loidi a* (1936, *Camino vecinal de*, HUA57, 177 or.); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: Her.*

ARRILIMURI: *Arrilimy* (1956, UUA10G), *Artimoi* (1983, GFA2); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus ARRILIMURIERREKA eta ARRILIMURIKO ERREKA.

ARRILIMURIERREKA: AHOZ. TRAD.: [álimojérrekà] (Larr.); ARAU.: Arrilimoi Erreka (1991, UM), Arrilimuri Erreka (1992, HM), Arrilimoi Erreka (1994, MLM), Arrilimuri erreka (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus ARRILIMURI eta ARRILIMURIKO ERREKA.

ARRILIMURIETA: *Arrillimurieta* (1847-1848, HTR3, 8 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ARRILIMURIKO ERREKA: *Alimoi'ko erreka* (1976, TA, 17 or.), *Alimoi erreka* (1989, UUTB), *Arimoi erreka* (1989, UUTB), *Alomei erreka* (1989, UUTB), *Alumeiko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [álimoj̀kò érekà] (Bent.), [álumej̀kò érekà] (Eg. 2); ARAU.: Alimoiko erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus ARRILIMURI eta ARRILIMURIERREKA.

ARRILIMURIKO ZUBIA: *Alimoiko zubik* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [álimoj̀kò zúbìyà] (Bent.), [álumej̀kò zúbìk] (Eg. 1), [álimoj̀kò zúbìyà] (Larr.); ARAU.: Alimoiko zubia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 41005; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*

ARRITARTE

ARRITARTE: *Arritarte* (1547, LMM, 155 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

ARRITXIETA

ARRITXIETA: *Arritxieta* (1928, JMB3, 263 or.), *Arritxieta* (1982, CAG, 193 or.), *Arritxieta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árritxjetà] (Etxol.), [árritxjéta] (Id.), [arritxéta] (Larra.), [árritxjetà] (Larra.), [arritxjéta] (Larra.); ARAU.: Arritxieta muinoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-36-1, Her.

ARRITXIETA: *Arritxieta* (1928, JMB3, 263 or.), *Arritxieta* (1982, pico, CAG, 194 or.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-36-1, Her.; OHARR.: ikus **ARRITXIETAKO GAINA** eta **ARRITXIETAKO HARKAITZA**.

ARRITXIETA: *Arritxieta* (1982, CAG, 194 or.), *Arritxieta* (1989, HUTB); ARAU.: Arritxieta trikuharria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-31-6, Her.

ARRITXIETAKO BORDA: *Arritxietako borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árritxietakò bórdà] (Txab. 1); ARAU.: Arritxietako borda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-31-6, Her.; OHARR.: ikus **ALKATXURAINGO ARRETXEREN BORDA** eta **MIKOAREN ETXOLA**.

ARRITXIETAKO GAINA: *Arritxietako gaña* (1989, HUTB); ARAU.: Arritxikietako Gaina (1992, HM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-36-1, Her.; OHARR.: ikus **ARRITXIETA** eta **ARRITXIETAKO HARKAITZA**.

ARRITXIETAKO HARKAITZA: *Arritxietako arkaitza* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-36-1, Her.; OHARR.: ikus **ARRITXIETA** eta **ARRITXIETAKO GAINA**.

ARRITXURIETA

ARRITXURIETA: *Arritxuïta* (1989, HUTB), *Arrizurita* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [arrítxurità] (Goi.), [árritxwità] (Larra.), [árrizurità] (Larra.); ARAU.: Arritxurieta (1992, AM), Arritxurieta (1992, HM); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-31-6, Her.

ARRITXURIETA

ARRITXURIETA: *Arritxuïta* (1989, HUTB), *Artxuïta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ártxuità] (Ezk. b.), [árritxuità] (Etxol.), [arritxuríta] (En.); ARAU.: Arritxurieta (1994, AMM), Artxuïta bizkarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-63-1, Her.-Eld..

ARRIURDIÑETA

ARRIURDIÑA: *Arriurdiña* (1944, GH01); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 63-38-4, Her.; OHARR.: baserria izandakoa. Ikus **ARRIURDIÑETA**.

ARRIURDIÑETA: *Arri-urdiñeta* (1843, HUA44), *Arriurdiñeta* (1864, HUA48, 45 or.), *Arriurdiñeta* (1920, *caserío y pertenecidos*, HUA57, 632 or.), *Arriurdiñeta* (1936, HUA57, 461 or.), *Arriurdiñeta* (1937, AB), *Arriurduñeta* (1942, 1 44-1 45 / 43 15-43-14, IGC1), *Arriurdiña* (1944, GH01), *Arriurduñeta* (1953, 1 44-1 45 / 43 15-43-14, IGC2), *Arriurdiñeta* (1983, GFA2), *Arriurdiñeta* (1983, IGN2), *Arriurdiñeta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [arriurdiñetà] (K.); ARAU.: *Arriurdiñeta* (1992, HM), *Arriurdiñeta* (1994, AMM), *Arriurdiñeta baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 63-38-4, Her.; OHARR.: baserria izandakoa. Ikus **ARRIURDIÑA**.

ARRIURDIÑETA QUEMADO: *Arriurdiñeta quemado* (1864, HUA47); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 63-39-1, Her.; OHARR.: desagertua.

ARRIURDIÑETAKO UHARKA: *Arriurdiñetako presa* (1989, HUTB); ARAU.: *Arriurdiñetako presa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: 64-39-1, Her.

ARRIURDIÑETAZARRA: AHOZ. TRAD.: [árriurdiñetà zárrà] (Txab. 1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 63-39-1, Her.; OHARR.: desagertua.

ARRIURDIÑETA

ARRIURDIN: *Arriurdin* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-63-8, Ar.*; OHARR.: ikus **ARRIURDIÑETA**.

ARRIURDIÑETA: *Arriurdiñeta* (1960, *cota*, LPB, 88 or.); AHOZ. TRAD.: [árriurdiñéta] (Lor. b.); ARAU.: *Arriurdiñeta* (1994, AMM), *Arriurdigain* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-63-8, Ar.*; OHARR.: ikus **ARRIURDIN**.

ARRIUZTUN

ARRIUZTUN: *Arriuztun* (1989, HUTB); ARAU.: *Arriuztun* (1992, HM), *Arriuztun* (1994, AMM); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-38-7, Her.

ARRIUZTUNA

ARRIUZTUNA: *Arriuztuna* (1583, HUA21, 2 bin.), *Arriustuna*¹⁴¹⁵ (1730, HUA35), *Arriustun* (1769, HUA37), *Arriustuna* (1799, *Retazo*, HUA42, 171 bin.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: 64-31-7, Her.

ARRIUZTUNA: *Arriuztuna*¹⁴¹⁶ (1928, *peña*, JMB3, 263 or.), *Arriuztuna* (1989, HUTB), *Arriuztun* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [arríuztunà] (Etxol.), [árriúztunà] (Larra.); ARAU.: *Arriuztuna* (1992, HM), *Arriuztuna* (1995, DM), *Arriuztuna* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 11000; KOK. KART.: 64-31-7, Her.; OHARR.: ikus **BUZTANARRIA**.

ARRIZABAL

ARRIZABAL: *Arizabal*, *Aranandizabal ó* (1868, DJE), *Arrizabal*, *Aranzadizabal ó* (1868, DJE); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

ARRIZABAL: *Arrizabal*¹⁴¹⁷ (1976, *piedra*, TA, 17 or.); AHOZ. TRAD.: [árrizabàl]¹⁴¹⁸ (Amu.); IZA. GEO.: 11000; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.

ARRIZABAL: *Arrizabal* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [árrizabàl] (Mari. 2); ARAU.: *Arrizabal* (1991, UM), *Arrizabal* (1994, AMM), *Arrizabal* (1994, MLM), *Arrizabal* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.

ARRIZABAL

ARRIZABAL: AHOZ. TRAD.: [arríxabál] (Id.); IZA. GEO.: 11000; KOK. KART.: 64-40-5, Err.*

ARRIZABALERREKA: *Arrizabal erreka* (1989, OM); ARAU.: *Arrizabaleko erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-40-5, Err.*

¹⁴¹⁵ "... en *Epelsaeza* junto á *Landerbasoa* en el parage *Arriustuna*."

¹⁴¹⁶ "... de la que cuentan que fué lanzada por Sansón desde la ermita de Santiago de Astigarraga mediante una honda hecha con dos árboles retorcidos."

¹⁴¹⁷ "... una piedra conocida por "Arrizabal" por su forma completamente plana [...]"

¹⁴¹⁸ Berriemaileak santsonarritzat zeukan.

ARROBIETA

ARROBIETA: *Arrobieta* (1845-1846, *Tierra de arroio*, HTR1, 1 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ARROBIGAÑA

ARROBIGAÑA: *Arrobi-gaña* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árrobigañà] (Eg. 2); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-38-1, Her.*; OHARR.: ikus KONTRASKA.

ARROBIKO LEIZEA

ARROBIKO LEIZEA: *Arrobiko leizia* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [árróbikò léjzià] (Ai.); IZA. GEO.: 10601; KOK. KART.: 64-38-5, Her.*; OHARR.: ikus AÑAGAINGO LEIZEA.

ARROBIZARRA

ARROBIZARRA: *Arrobizarra* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árrobizarrà] (Etxol.); ARAU.: Arrobizar (1992, HM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-30-8, Her.

ARROLA

ARROLA: *Arrola* (1794-1831, UGR3, 12 au.), *Arrola* (1794-1831, UGR3, 19 au.), *Arrola* (1831-1845, UGR4, 23 au.), *Arrola* (1863, URU, 147 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ARROLA: *Arrola* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [árrolá] (Ai.), [árrolá] (Bent.); ARAU.: Arrola (1991, UM), Arrola (1994, AMM); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

ARROLAKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [árrolakò érreká] (Ai.), [árrolakò érrekà] (Bent.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus ANTISOERREKA, ANTOKO ERREKA, ANTFOREN ERREKA, MUNITXORRO eta MUNITXORKO ERREKA.

ARROLA

ARROLA: *Abola* (1989, HUTB), *Arrola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áolà] (Lor. b.); ARAU.: Arrola (1994, AMM), Arola (1994, MLM), Arola (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-55-7, Ar.*

ARROLAERREKA: *Aola*, *Arroyo de* (1898, EGZ), *Abol erreka* (1989, HUTB), *Abola erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ábolaerrekà] (Ek.), [abólaerrekà] (Ezk. b.), [ábolaerrekà] (Lor. b.), [ábolerrekà] (Ugald.); ARAU.: Arolako Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*; OHARR.: ikus ARANOERREKA, ERROTAKO ERREKA, LATSA, LATSEERREKA eta LATSEKO ERREKA.

ARRONDO

ARRONDO: *Arrondo* (1683, HUA28), *Arrondo* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Urn.

ARRONDO

ARRONDO: *Arrondo* (1944, GH01), *Arrondo* (1944, GH02), *Arrondo* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árrondò] (Etxol.); ARAU.: Arrondo (1992, HM), Arrondo (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-39-1, Her.

ARTAMUGARRI

ARTAMUGARRI: *Artamugarri* (1818, LMM, 155 or.); IZA. GEO.: 30101; KOK. KART.: Err.*

ARTAMUGARRI: AHOZ. TRAD.: [áltamurri] (Id.), [áltomurri] (Id.), [ártamuarri] (Id.), [altámuarri] (Id.), [áltamuarri] (Id.), [áltomuarri] (Id.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*

ARTAMUGARRIBEA: *Altamo-bea* (1942, 1 48-1 49 / 43 16-43 15, IGC1), *Altamo-bea* (1953, 1 48-1 49 / 43 16-43 15, IGC2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*; OHARR.: ikus ARTAMUGARRIBEKO eta ARTAMUGARRIBERRI.

ARTAMUGARRIBEKOA: *Artamugarri-becoa* (1962, UTC), *Artamugarri-becoa* (1981, SGE2), *Altamugarri bekoa* (1988, OBIE), *Altamugarribekoa* (1989, OM); AHOZ. TRAD.: [ártamugarri békotik] (Arta., *abl.*); ARAU.: Altamugarri Bekoa baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*; OHARR.: ikus ARTAMUGARRIBEA eta ARTAMUGARRIBERRI.

ARTAMUGARRIBERRI: *Artamugarri-berri* (1864, HUA48, 61 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*; OHARR.: ikus ARTAMUGARRIBEA eta ARTAMUGARRIBEKOA.

ARTAMUGARRIEGIA: *Altamugarriegiya* (1989, OM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*

ARTAMUGARRIERDI: *Artamugarri-erdi* (1864, HUA48, 61 or.), *Altamo-erdi* (1942, 1 48-1 49 / 43 16-43 15, IGC1), *Altamo-erdi* (1953, 1 48-1 49 / 43 16-43 15, IGC2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*; OHARR.: ikus ARTAMUGARRIERDIKOA.

ARTAMUGARRIERDIKOA: *Atamugarri-erdicoa* (1962, UTC), *Altamu-erdi, Casa* (1980, IGN1), *Atamugarri-erdicoa* (1981, SGE2), *Altamugarri erdikoa* (1988, OBIE), *Altamugarrierdikoa* (1989, OM); AHOZ. TRAD.: [ártamugárri erdikóa] (Arta., *adl. s.*); ARAU.: Altamugarri Erdikoa baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*; OHARR.: ikus ARTAMUGARRIERDI.

ARTAMUGARRIGOIA: *Altamo-goia* (1942, 1 48-1 49 / 43 16-43 15, IGC1), *Altamo-goia* (1953, 1 48-1 49 / 43 16-43 15, IGC2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*; OHARR.: ikus ARTAMUGARRIGOIKOA eta BELASTEGLI.

ARTAMUGARRIGOIKOA: *Artamugarri-goicóa* (1864, HUA48, 61 or.), *Samugari-Rocóa* (1953, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC2), *Artamugarri-goicoa* (1962, UTC), *Samugarri-Rocóa, Casa* (1980, IGN1), *Artamugarri-goicoa* (1981, SGE2.), *Altamugarri goikoa* (1988, OBIE), *Altamugarrigoikoa* (1989, OM); AHOZ. TRAD.: [ártamugárri goikóa] (Arta., *adl. s.*); ARAU.: Altamugarri Goikoa baserria (1996, EJ1);

IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*; OHARR.: ikus ARTAMUGARRIGOIA eta BELASTEGI.

ARTEGIETA

ARTEGIETA: *Arteguieta* (1833-1835, DUA3); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

ARTEGIETAKO GAINA: *Arteitako gaña* (1989, HUTB), *Artegitako gaña* (1989, HUTB), *Artitako gaña* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árteĩtakò gáñà] (Txab. 1); ARAU.: Artegietako Gaina (1992, HM), Artegietako gaina (1996, EJ1), Artegietako Gaina (1996, GAM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-39-7, Her.; OHARR.: ikus **PAGOETAKO GAINA**.

ARTEGIETAKO LEPOA: *Arteguieta Colepoa* (1780, *paraje llamado*, HUA39), *Arteitako lepua* (1989, HUTB), *Artegitako lepua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [árteĩtakò lépuà] (Txab. 1), [árteĩtakò lépuà] (Txim.); ARAU.: Artegietako Lepoa (1994, MLM), Artegietako lepua (1996, EJ1), Artegietako Lepoa (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-39-7, Her.; OHARR.: ikus **ELORRIETAKO LEPOA**.

ARTESKIÑETA

ARTESKIÑETA: *Arteskiñeta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [artéskiñetà] (Ezk. b.), [árteskiñetà] (Lor. b.); ARAU.: Arteskiñeta (1994, AMM), Arteskiñeta tontorra (1996, EJ1), Artaeskinta (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-63-6, Ar.-Her.*; OHARR.: ikus **LEUNETA** eta **UNAMUNO**.

ARTIKUTZA

ARTIKUTZA: *Articuza* (1739, VEK2), *Articuz* (1739, VEK2); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-62-1, Eld.*

ARTIKUTZA: AHOZ. TRAD.: [ártikùtz] (Amu.), [ártikúz] (Amu.), [ártikutzà] (Ollok.); ARAU.: Artikutz (1994, AMM), Artikutza (1994, MLM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-62-1, Eld.*

ARTOLA

ARTOLA: *Artola* (1944, GH01), *Artola* (1944, GH02); ARAU.: Artola (1992, AM), Artola (1994, MLM), Artola baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-22-7, Ast.*

ARTOLABORDA: *Artola-borda* (1864, HUA48, 40 or.); AHOZ. TRAD.: [ártolabordà] (Goi.), [ártolabordà] (Erm.); ARAU.: Artolaborda (1992, AM); Artolaborda (1994, MLM), Artolaborda baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-2, Ast.*; OHARR.: desagertua. Ikus NAGUSIBORDA.

ARTOLABORDA

ARTOLABORDA: AHOZ. TRAD.: [ártolabórda] (Txim.); ARAU.: Artolaborda (1994, AMM), Artola Borda (1994, MLM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-1, Her.; OHARR.: ikus **ARANOARRAREN ETXOLA, LARRATXURIBORDA, LARRATXURIKO BORDA** eta **LARRATXURIREN BORDAK**.

ARTOLEA

ARTOLEA: *Artolea* (1555, *tierra de*, HUA16), *Artolea* (1855, UEA1), *Artolea* (1864, HUA48, 71 or.), *Artolia* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ártolià] (K.); ARAU.: Artolea (UM), Artolea (1994, MLM), Artolea baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-29-7, Um.*

ARTOLEAKO BORDA: *Artoliako borda* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-1, Um.*; OHARR.: desagertua. Ikus ARTOLEAREN BORDA.

ARTOLEAREN BORDA: *Artolian borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ártoliàn bordà] (Ai.), [ártoliàn bórdà] (Larr.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-1, Um.*; OHARR.: desagertua. Ikus ARTOLEAKO BORDA.

ARTONTOR

ARTONTOR: *Artontor* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ártóntòr] (Ezk. b.), [ártóntòr] (Txim.); ARAU.: Artontor (1992, HM), Artontor (1994, AMM), Artontor

(1994, MLM), Artontor (1996, EJ1), Artontor (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-63-2, Her.

ARTXUBIKO ERREKA

ARTXUBIKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [ártxubikò érrèkà] (Amu.); ARAU.: Artzubiko Erreka (1991, UM), Artzubiko erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: KOK. KART.: 64-38-2, Urn.* OHARR.: ikus BASOATEGIKO ERREKA eta MALDAAZPIKO ERREKA.

ARTZAIANEA

ARTZAIANEA: *Artzayaina* (1942, 1 43-1 44 / 43 14-43 13, IGC1), *Artzayaina* (1953, 1 43-1 44 / 43 14-43 13, IGC2), *Artzayanea* (1960, GS), *Artzayama* (1962, UTC), *Artzayama* (1981, SGE2), *Artzayania* (1989, UUTB), *Artzayenia* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ártzayanià] (K.), [ártzayaniá] (Mik.), [ártzayeniá] (Mik.), [ártzayeniá] (Mik.); ARAU.: Artzaianea (1991, UM), Artzaianea (1994, AMM), Artzainenea (1994, MLM), Artzaianea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.*; OHARR.: ikus URDANETA.

ARTZAIANEA

ARTZAIANEA: *Artzayania* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-1, Her.*

ARTZEALEGI

ARTZEALEGI: AHOZ. TRAD.: [ártzealéj] (Amu.), [árzealèj] (Amu.); ARAU.: Artzealegi (1994, AMM), Artzelai (1994, MLM), Artzelai (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-53-8, Ber.-Eld.*

ARZABALAGA

ARZABALAGA: *Arzauaialaga* (1702, HUA29), *Arzauaialaga* (1708, HUA31); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ASENTSO

ASENTSO: *Asentso* (1989, OM), *Asentso* (1988, OBIE); AHOZ. TRAD.: [atséntsù] (Id.); ARAU.: Asentsoko hegia (1996, EJ1), Asentso (1996, GAM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-40-2, Err.*

ASENTSOBORDA: *Asentsoborda* (1989, OM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-40-2, Err.*; OHARR.: eroria. Ikus ASENTSOKO BORDA eta ASENTSOKO ETXOLA.

ASENTSOKO BORDA: *Asentsoborda* (1989, OM); AHOZ. TRAD.: [atséntsukò bórdà] (Id.); AHOZ. TRAD.: Asentsoko Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-40-2, Err.*; OHARR.: eroria. Ikus ASENTSOBORDA eta ASENTSOKO ETXOLA.

ASENTSOKO ETXOLA: AHOZ. TRAD.: [atséntsukò txoalà] (Id.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-40-2, Err.*; OHARR.: eroria. Ikus ASENTSOBORDA eta ASENTSOKOBORDA.

ASKATSU

ASKATSU: *Askasu* (1571, LMM, 156 or.); IZA. GEO.: 41005; KOK. KART.: Err.*

ASKATSU: *Askazua* (1574, LMM, 156 or.), *Ascazu* (1773, VEK1B), *Ascasu* (1898, EGZ), *Ascatsu* (1937, AB), *Askatzu* (1942, 1 47-1 48 / 43 14-43 13, IGC1), *Askatzu* (1953, 1 47-1 48 / 43 14-43 13, IGC2), *Askaso* (1962, UTC), *Askatsu* (1983, GFA2), *Askaso* (1981, SGE2), *Askatsu* (1989, HUTB), *Askasua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áskátsú] (K.), [askásua] (Aska.), [áskátsù] (TxAB 2); ARAU.: Askatzu (1994, AMM), Askatsu (1994, MLM), Askasu (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-8, Ar.*; OHARR.: ikus MARTINTXARRA.

ASKATSU: *Ascasua*¹⁴¹⁹ (1625, LMI, 234 or.); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Ar.*

¹⁴¹⁹ "... que toca en la jurisdiccion de San Sebastian."

ASKATSU: *Ascatzu* (1980, IGN1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Ar.*

ASKATSUKO UHARKA: *Askatsuko presa* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [askátsukò présà] (K.); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: 64-47-7, Ar.*; OHARR.: ikus ITURRIOTZEKO UHARKA.

ASKAZAR

ASKAZAR: *Askazar* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áxkaxàr] (Id.), [áskazàr] (Txab. 1); ARAU.: Askazar (1992, HM), Askazar (1996, GAM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-39-2, Her.

ASOLAMAKIO

ASOLAMAKIO: *Asolamaquio* (1683, HUA28), *Asolamaquio* (1769, HUA37), *Asolamaquio* (1773, VEK1A), *Esolamakil* (1960, UZA), *Esolamaquil* (1989, GS); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.; OHARR.: ikus **ASOLAMAKIO DE GRANADA, ASOLAMAKIOKO SAROIA** eta **ZULOETAKO SAROIA**.

ASOLAMAKIO: *Esolamakil* (1989, UUTB), *Etsolamakil* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ésolamáki] (Ai.), [ésolamáki] (Ai.), [ésolamakillèn] (Ai., *in.*), [ésolamáki] (Amu.), [ésolamákill] (Amu.), [ésolamakille báí]¹⁴²⁰ (Amu., *abs.*), [étsolamakil] (Mari. 2); ARAU.: *Esolamakil* (1991, UM), *Asolamakio* (1994, AMM), *Esolamakil* (1994, MLM), *Esolamakil landa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.

ASOLAMAKIO: *Esola-maquil* (1852-1854, HTR6, 15 au.), *Esolasuaqui* (1855-1857, HTR8, 22 au.), *Esolamaqui* (1863, HRU, 47 au.), *Arolamaki* (1951, *matorral*, UUA18), *Arolamaki* (1951, *monte bajo*, UUA18), *Asolamaki* (1951, *matorral*, UUA18), *Asolamaki* (1951, *monte bajo*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.

¹⁴²⁰ ASOLAMAKIO ere bai.

ASOLAMAQUIO DE GRANADA: *Asolamaquio de Granada* (1773, VEK1B); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.; OHARR.: ikus **ASOLAMAKIO**, **ASOLAMAKIOKO SAROIA** eta **ZULOETAKO SAROIA**.

ASOLAMAKIOKO BORDA: *Esolamakilko bordak* (1989, UUTB), *Etsolamakiko borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ésolamákillèkò bórdà] (Amu.), [etsólamakillèkò bórdà] (Mari. 2); ARAU.: *Esolamakileko borda* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-4, Urn.; OHARR.: desagertuak. Ikus **ZULOETAKO BORDAK**.

ASOLAMAKIOKO SAROIA: *Esolamakiko sarobia* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.; OHARR.: ikus **ASOLAMAKIO**, **ASOLAMAKIO DE GRANADA** eta **ZULOETAKO SAROIA**.

ASPILLAGAKO BORDA

ASPILLAGAKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [áspillaakò bordá] (Amu.), [áspillagakò bordá] (Amu.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-53-4, And.*; OHARR.: ikus **XAMORAREN BORDA**.

ASTABIXKAR

ASTABIXKAR: *Astobixkar* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ástabixkar] (Amu.), [ástabixkár] (Amu.), [ástabixkàr] (Amu.), [ástobixkàr] (Amu.); ARAU.: *Astabizkar* (1994, AMM), *Astabizkar* (1994, MLM), *Astabizkar* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.

ASTABIZKAR

ASTABIZKAR: *Astabizcar* (1870, HUA49), *Astabiscar* (1898, EGZ), *Astabiscar* (1942, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC1), *Astabiocar* (1944, GH02), *Astabiscar* (1944, GH01), *Astabiscar* (1953, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC2), *Ataliscar* (1953, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC2), *Astabiscar* (1962, UTC), *Astabiscar* (1970, SGE1), *Astabic*, *Casa* (1980, IGN1), *Astabiscar* (1981, SGE2), *Astabixkar* (1995, DTE, 70 or.), *Astabizkar* (1995, DTE, 70 or.); AHOZ. TRAD.: [astarbixkar] (Larra.); ARAU.: *Astabizkar* (1995, DM), *Astabiskar baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-4, Don.

ASTABIZKAR: *Astabiscar* (1982, CAG, 195 or.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Don.-Her.

ASTABIZKAR

ASTABIZKAR: *Zuaizti o Astabizcar* (1906, *punto*, AT, 230 or.), *Astabicar* (1942, 1 42-1 43 / 43 12-43 11, IGC1), *Artabizkar* (1944, GH01), *Astavizcar* (1944, GH02), *Astabicar* (1953, 1 42-1 43 / 43 12-43 11, IGC2), *Astabizcar* (1962, UTC), *Astabiscar* (1980, IGN1), *Astabizcar* (1981, SGE2); ARAU.: *Astabizkar* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-53-8, And.-Eld.*; OHARR.: ikus ZUAIZTI.

ASTEASUKO KASKOA / ASTEASUKO LEPOA / ASTEASUREN TONTORRA / ASTEASUREN ZABALA

ASTEASUKO KASKOA: *Asteasuko Kaskoa* (1983, GFA2); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Her.

ASTEASUKO LEPOA: *Asteasuko Lepoa* (1983, GFA2); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **ASTEASUREN TXABALA, URRITZAGA, URRITZAGALEPOA, URRITZAGAKO LEPOA** eta **URRITZOLA**.

ASTEASUREN TONTORRA: *Astiasun tontorra* (1989, HUTB); ARAU.: *Asteasuren tontorra* (1994, AMM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-63-5, Eld.-Her.; OHARR.: ikus **AITZOLAKO TONTORRA** eta **ETZELAKO KASKOA**.

ASTEASUREN TXABALA: *Astiasun txabala* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ástiasùn txábalà] (Ek.), [ástiasùn txábalà] (Ezk. b.), [ástiasùn txábalà] (Txim.); ARAU.: *Astiasun Txabala* (1994, MLM), *Astiasun txabala* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-63-5, Her.; OHARR.: ikus **ASTEASUKO LEPOA, URRITZAGA, URRITZAGALEPOA, URRITZAGAKO LEPOA** eta **URRITZOLA**

ASTIGARRAGA

ASTIGARRAGA: *Astigarraga* (1409, *termino*, EUA1, 143 or.), *Astigarraga* (1773, *villa*, VEK1A), *Astigarraga* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ástiarrà] (K.), [ástiarrà]

(Larra., *adl. s.*); ARAU.: Astigarraga (1994, AMM), Astigarraga (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-22-7, Ast.*

ASTINKETA

ASTINKETA: *Astinqueta* (1794-1831, UGR3, 14 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

ASTOKALE

ASTOKALE: [ástokalè] (Bark.); IZA. GEO.¹⁴²¹: 50201; KOK. KART.: 64-37-5, 64-38-8, Urn.*

ASTOKO TXABALA

ASTOKO TXABALA: *Astoko txabala* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ástokò txábalà] (Larra.), [ástokò txábàl] (Larra.), [ástokò txábalà] (Txab. 1); ARAU.: Astoko Zabala (1992, HM), Astoko zabala (1995, DM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-31-1, Her.-Don.

ASUKO ETXOLA

ASUKO ETXOLA: AHOZ. TRAD.: [ásukò étxolá] (Amu.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-53-4, And.*; OHARR.: ikus ARITZAGAKO ETXOLA, ETXABEKO BORDA, ETXABEKO ETXOLA eta ZUAIZTIKO ETXOLA.

ATABALARIEN BORDA / ATABALARIEN ETXOLA

ATABALARIEN BORDA: *Atalan borda* (1989, HUTB), *Atalauen borda* (1989, HUTB), *Atalaben borda* (1989, HUTB), *Atabolan borda* (1989, HUTB), *Atallon borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [átalabèn bordá] (Amu.), [atálaueñ bórdà] (Amu.), [atállonbordà] (Bez.), [átalàn bórdà] (Ek.), [átabolàn bórdà] (Txim.), [átalàn bórdà] (Zul.); ARAU.: Atabaleroaren borda (1994, AMM), Atabaleron Borda (1994, MLM);

¹⁴²¹ BASOATEGI, BEKOBARKAIZTEGI, ERDIKOBARKAIZTEGI, EZKERRANEA, GOIKOBARKAIZTEGI eta JEXKERANEA baserriek osaturiko auzunea.

IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-8, Her.; OHARR.: ikus **ATABALARIEN ETXOLA** eta **IRUMUGARRIETAKO BORDA**.

ATABALARIEN ETXOLA: *Atabalarien-chabola* (1870, caserio, HUA49); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-8, Her.; OHARR.: ikus **ATABALARIEN BORDA** eta **IRUMUGARRIETAKO BORDA**.

ATATXIN

ATATXIN: *Atatzin* (1944, GHO1); AHOZ. TRAD.: [átatxìn] (Bordatx.); ARAU.: Atatxin (1994, AMM), Atatxin hegia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 89-6-4, Ber.*

ATAUNEN ETXOLA

ATAUNEN ETXOLA: *Ataunen txabola* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.; OHARR.: desagertua. Ikus **BESADEGIKO BORDA** eta **BESADEGIKO ETXOLA**.

ATEGORRI

ATEGORRI: *Ategorri* (1989, OM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-24-6, Err.*

ATTURRIAGA

ATTURRIAGA: *Atturriaga, Legarralde o* (1773, VEK1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.; OHARR.: ikus **LEGARRALDE**.

ATXERUANEA

ATXERUANEA: *Acheruania* (1855, UEA1), *Acheruanea* (1864, HUA48, 70 or.), *Acheronea* (1925, L.M. 161 or.), *Acheruane* (1939, UUA11), *Acheruanea* (1942, 1 43-1 44 / 43 14-43 13, IGC1), *Acheruanea* (1953, 1 43-1 44 / 43 14-43 13, IGC2), *Achernenea* (1960, UZA), *Atxeruanea* (1960, GS), *Acheruanea* (1962, UTC), *Acheruanea* (1981, SGE2), *Atxerunia* (1989, UUTB), *Atxeronia* (1989, UUTB), *Atxoronia* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [átxerunéa] (Amu.), [atxóanià] (Larr.),

[atxórónia] (Mik.), [atxórreniá] (Mik.), [atxórroniá] (Mik.); ARAU.: Atxerunea (1991, UM), Atxeruanea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.*

ATXERUANEA: *Achuarria o Campandoja* (1951, *herbal*, UUA18), *Achuania o Campandoja* (1951, *herbal*, UUA18), *Achuearria o Campandoja* (1951, *herbal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus KANPANDUJA eta KANPANDUJANEA.

ATXERUANEA: *Atzuzarra o Campodojanea* (1951, *helechal*, UUA18), *Atzuzana o Campodojanea* (1951, *argomal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus KANPANDUJA eta KANPANDUJANEA.

ATXERUAREN BORDA: *Atxeruan borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [atxéruàn bórdà] (Larr.); ARAU.: Atxeruenea Borda (1994, MLM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.; OHARR.: ikus **EZKERRAREN BORDA** eta **TXINTXUAREN BORDA**.

ATXERUANEKO ERREKA: *Atxeruneko erreka* (1989, UUTB), *Atxoreneko erreka* (1989, UUTB), *Atxoeneko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [atxóenekà érrekatik] (Larr., *abl.*); ARAU.: Atxeruneko Erreka (1991, UM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.; OHARR.: ikus **ARANATXENeko ERREKA**, **BELIAREN ERREKA**, **ERREKALDEKO ERREKA**, **MIKELABILKO ERREKA**, **PARDIOLA**, **PARDIOLAERREKA**, **PARDIOLAKO ERREKA**, **SANTIZABAL**, **UBARAN**, **UBARANERREKA** eta **UBARANGO ERREKA**.

ATXERUAREN ETXOLA: *Atxeruan txabola* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [átxeruanétxolá] (Amu.), [átxeruàn txábolàn] (Amu., *in.*), [átxeruàn txábolà] (Ek.); ARAU.: Atxeroan Txabola (1994, MLM), Atxeruen txabola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.; OHARR.: ikus **NAPARRAREN ETXOLA** eta **TXINTXUAREN ETXOLA**.

ATXETILLUN

ATXETILLUN: *Achetillun* (1794-1831, UGR3, 19 au.), *Achitillun o Pardaquia* (1794-1831, UGR3, 15 au.), *Atxetillun* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [átxetillùn] (Amu.); ARAU.: Atxetilun (1991, UM), Atxetillun (1994, AMM), Atxetilun (1994, MLM), Atxetillun muinoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: ikus ARKAITZILLUN, ATXUTIL, PARDAKI, PARDAKIKO GAINA eta PARDAKIKO MENDIA.

ATXUKARROREN ETXOLA

ATXUKARROREN ETXOLA: AHOZ. TRAD.: [atxúkarròn étxolà] (Amu.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-62-8, Eld.*

ATXURRO

ATXURRO: *Alchurru* (1797-1833, HGR2, 72 au.), *Alchurru* (1831, DUA2), *Achurre* (1920, *tierra manzanal*, HUA57, 633 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ATXURRO: *Atxurro* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [átxurrò] (K.), [átxurrò] (Sant. b.); ARAU.: Atxurro (1992, AM), Atxurro (1994, MLM), Atxurro baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-8, Ast.*; OHARR.: ikus ATXURROBERRI eta ATXURROETXEBERRI.

ATXURRO: *Atxurro* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-31-1, Ast.*; OHARR.: ikus ATXURROMENDI.

ATXURRO DE LUKANBIO: *Alchurro de Lucámbio* (1864, HUA48, 39 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Ast.*

ATXURRO DE ORMAZABAL: *Alchurro de Ormazábal* (1864, HUA48, 39 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Ast.*

ATXURROBERRI: *Atxurro berri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [átxurrò bérrì] (K.); ARAU.: Atxurro Berri (1992, HM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-8, Ast.*; OHARR.: ikus ATXURRO eta ATXURROETXEBERRI.

ATXURROETXEBERRI: *Alchurru-echeverri* (1797-1833, HGR2, 72 au.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-8, Ast.*; OHARR.: ikus ATXURRO eta ATXURROBERRI.

ATXURROMENDI: *Atxurromendi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [átxurromendì] (Goi.); ARAU.: Atxurromendi (1992, AM), Atxurromendi (1994, MLM), Atxurromendi (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-31-1, Ast.*; OHARR.: ikus ATXURRO.

ATXURROZAR: AHOZ. TRAD.: [átxurrò zárrà] (K.), [átxurrozàr] (Sant. b.); ARAU.: Atxurro Zarra baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-5, Ast.*; OHARR.: eroria.

ATXURRO

ATXURRO: *Alchurru* (1847, *mendia*¹⁴²², JII, 34 or.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Her.*

ATXURRO: AHOZ. TRAD.: [átxurrò] (Aparr.); ARAU.: Atxurro (1994, MLM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **ATXURROKO BIZKARRA**.

ATXURROERREKA: *Achurruerreca* (1780, HUA39); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.

ATXURROKO BIZKARRA: *Atxurreko bizkarra* (1989, HUTB), *Atxurroko bizkarra* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [atxúrrokò bízkarrà] (Aparr.); ARAU.:

¹⁴²² "Nafar-alderontz".

Atxurroko Bizkarra (1996, GAM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **ATXURRO**.

ATXURROKO HEGIA: AHOZ. TRAD.: [atxúrrekò égiyá] (Aparr.), [atxúrreteĩkò égiyá] (Aparr.); ARAU.: Atxurroko hegia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **ATXURROKO MALDA**, **ATXURROMALDA** eta **ATXURROMALDAKO HEGIA**.

ATXURROKO MALDA: *Atxurreko malda* (1989, HUTB), *Atxurroko malda* (1989, HUTB); ARAU.: Atxurroko Malda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **ATXURROKO HEGIA**, **ATXURROMALDA** eta **ATXURROMALDAKO HEGIA**.

ATXURROMALDA: AHOZ. TRAD.: [átxurmaldá] (Aparr.), [atxúrrumaldà] (Aparr.); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **ATXURROKO HEGIA**, **ATXURROKO MALDA** eta **ATXURROMALDAKO HEGIA**.

ATXURROMALDAKO HEGIA: AHOZ. TRAD.: [atxúrrumaldakò égiyá] (Aparr.); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: **ATXURROKO HEGIA**, **ATXURROKO MALDA** eta **ATXURROMALDA**.

ATXURRU

ATXURRU: *Achurru* (1831-1845, UGR4, 22 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ATXUTIL

ATXUTIL: *Atxutil* (1989, UUTB), *Atxutill* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [átxutil] (Mari. 2); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus **ARKAITZILLUN**, **ATXETILLUN**, **PARDAKI**, **PARDAKIKO GAINA** eta **PARDAKIKO MENDIA**.

AUSPIKAREGIA

AUSPIKAREGIA: *Auspikaregiya* (1989, OM); ARAU.: Auspiskar Hegia (1996, GAM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-40-1, Err.*

AUSTINITURRIETA

AUSTINITURRIETA: *Austin itturrita* (1995, DTE, 72 or.); AHOZ. TRAD.: [áustiniturrijéta] (Aska.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-4, Don.

AUZOKALTE

AUZOKALTE: *Ansocalte* (1898, EGZ), *Ansokalte* (1911, IM), *Auzokalte* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-5, Her.; OHARR.: ikus **ALTZAIRUNEA** eta **AUZOKALTEKO ETXOLA**.

AUZOKALTEKO ETXOLA: *Auzokalteko txabola* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-5, Her.; OHARR.: ikus **ALTZAIRUNEA** eta **AUZOKALTE**.

AUZOKALTE

AUZOKALTE: AHOZ. TRAD.: [áuzokaltè] (K.), [áuzokaltè] (Larra.); ARAU.: *Auzokalte* (1995, DM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-8, Don.; OHARR.: desagertua. Ikus **BENTATXURI**.

AZARILEPOA

AZARILEPOA: *Axari-lepua* (1989, HUTB), *Azeri lepua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áxarilépuà] (Txab. 1); ARAU.: *Azeri-Lepo* (1994, MLM), *Azarilepo* (1996, EJ1), *Azeri Lepoa* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-39-6, Her.

AZAROLA

AZAROLA: *Açarola* (1538, HUA9), *Acazola* (1683, HUA28), *Asarola* (1833-1835, DUA3), *Azarola* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Her.

AZELAZELAIA

AZELAZELAIA: *Acelacelaia* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

AZKETA

AZKETA: *Asqueta* (1794-1831, UGR3, 10 au.), *Azqueta* (1920, lote llamado, HUA57, 392 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-62-4, Her.

AZKETA¹⁴²³: *Asqueta* (1847, JII, 34 or.), *Azqueta* (1944, GH01), *Azqueta* (1944, GH02), *Azketa* (1958, *cumbre*, PPG, 60¹⁴²⁴), *Azketa* (1960, *cumbre*, LPB, 59 or.), *Azketa* (1982, CAG, 186 or.), *Azketa* (1983, GFA2), *Azketa* (1989, HUTB), *Asketa* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ásketà] (Ak.), [ásketà] (Amu.), [ásketà] (Amu.), [ásketà] (Amu.), [ásketà] (Amu., *in.*), [ázketà] (Amu.), [ásketà] (Ek.), [ázketà] (En.), [ásketà] (Mari. 1); ARAU.: *Asketa* (1992, HM), *Azketa* (1994, AMM), *Azketa* (1994, MLM), *Asketa basoa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-62-4, Her.; OHARR.: ikus **AITZOLA** eta **DESKARGA**.

AZKETAERREKA: *Azketaerreka* (1989, HUTB), *Asketaerreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ásketaerrekà] (Amu.); ARAU.: *Azketa Erreka* (1994, MLM), *Asketa erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-8, Her.; OHARR.: ikus **AZKETAKO ERREKA**.

AZKETAERREKAKO BIDEA: *Azketa erreka biria* (1989, HUTB), *Asketa erreka biria* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: 64-54-8, Her.

AZKETAGAÑA: AHOZ. TRAD.: [ásketagañá] (Amu.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-62-4, Her.; OHARR.: ikus **AITZOLAKO TONTORRA**, **AITZOLAKO PUNTA**, **AZKETAKO GAINA** eta **AZKETAKO PUNTA**.

¹⁴²³ Hurbiltasuna adierazteko Bartolome Urangak (Amu.) *muga* terminoa erabiltzen zuen sarritan (*Asketamuan* [ásketamuàn], ‘Azketa ondoan’).

¹⁴²⁴ Mapako zerrendan toponimoak duen zenbakia.

AZKETAITURRIKO ERREKA: *Azketaitturriko erreka* (1989, HUTB), *Asketaitturriko erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ásketaittúrrikò érekà] (Amu.), [ázketajttúrrikoérekà] (Amu.); ARAU.: Asketaiturriko Erreka (1992, HM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-62-4, Her.; OHARR.: ikus **URSALTOETAKO ERREKA**.

AZKETAKO BALKOIA: *Azketako balkoya* (1989, HUTB), *Asketako balkoya* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10204; KOK. KART.: 64-62-4, Her.; OHARR.: ikus **KATILLUXAR** eta **KURPITO**.

AZKETAKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [ásketakò éreká] (Amu.); ARAU.: Azketako erreka (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-8, Her.; OHARR.: ikus **AZKETAERREKA**.

AZKETAKO GAINA: AHOZ. TRAD.: [ásketakò gáñà] (Amu.), [ásketagáñeá] (Amu., *adl. s.*); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-62-4, Her.; OHARR.: ikus **AITZOLAKO TONTORRA**, **AITZOLAKO PUNTA**, **AZKETAKO GAINA**, **AZKETAKO PUNTA**.

AZKETAKO PUNTA: *Azketako punta* (1989, HUTB), *Asketako punta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ásketakò puntá] (Amu.), [ásketakò púntà] (Ek.), [ásketakò púntà] (En.); ARAU.: Asketako punta (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-62-4, Her.; OHARR.: ikus **AITZOLAKO PUNTA**, **AITZOLAKO TONTORRA**, **AZKETAKO GAINA** eta **AZKETAKO PUNTA**.

AZKONARZULOETA

AZKONARZULOETA: *Azconarzuloeta* (1831-1845, UGR4, 27 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

AZKONARZULOETA: *Azkonarzulueta* (1989, UUTB); ARAU.: Azkonarzuloeta (1991, UM), Azkonarzulueta (1994, MLM), Azkonarzuloeta (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10506; KOK. KART.: 64-45-3, Urn.-And.*

AZKONAZULOETA

AZKONAZULOETA: *Azconazulueta* (1794-1831, UGR3, 17 au.), *Azconazuloeta* (1831-1845, UGR4, 23 au.), *Azcono-zulueta* (1951, *erial*, UUA18), *Azcona culmeta* (1951, *erial*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

AZKONAZULOETA: *Azkonazulueta* (1989, UUTB), *Azkonazulota* (1989, UUTB), *Azkonazuluta* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ázkonazuloéta] (Ai.), [ázkonazulóta] (Amu.), [ázkonazulutà] (Larr.), [ázkonazúlutà] (Larr.), [azkónazulwéta] (Mik.); ARAU.: *Azkonazuloeta* (1991, UM), *Azkonazuloeta* (1994, AMM), *Azkonazuloeta* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10506; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.

AZKONAZULOETAKO ERREKA: *Azkonazulotako erreka* (1989, UUTB), *Azkonazulutako erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ázkonazuloetakò érrékà] (Ai.), [ázkonazulotakò érrékà] (Ai.), [ázkonazulwetakò érrékà] (Mik.); ARAU.: *Azkonazuloetako Erreka* (1991, UM), *Azkonazuloetako erreka* (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-6 / 64-46-2, Urn.

AZTEGIETA

AZTEGIETA: *Azteguieta* (1831-1845, UGR4, 27 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

BAAZTEKO BORDA

BAAZTEKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [baáztekò bórdà] (Lor. b.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-3, Ar.*; OHARR.: ikus MIKELENEKO BORDA.

BAKENE

BAKENE: AHOZ. TRAD.: [bákénè] (Goi.); ARAU.: *Ermaña Bakenea* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-3, Ast.*; OHARR.: ikus MAKANE.

BAKERO

BAKERO: *Baquero, Arizolachiqui o* (1797-1833, HGR2, 38 au.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-29-8, Her.*; OHARR.: ikus ARITZOLATXIKI.

BAKEROREN SOROZABAL: *Baqueron-sorozabal* (1920, HUA57, 888 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

BALKOI

BALKOI: *Balkoi* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus IPARRAGIRRE.

BAPURRUETA

BAPURRUETA: *Bapurruta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [bápurrutà] (Asta.), [pápurrutà] (Id.), [bápurrutà] (Larra.); ARAU.: *Bapurruta* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-32-5, Err.*

BAPURRUETAKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [pápurrutakò érrèkà] (Id.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-32 -5, Err.*

BARIN

BARINAZPIA: *Barinazpia* (1461, LMM, 158 or.); IZA. GEO.: 30301; KOK. KART.: Err.*

BARINGARATE: *Baringarate* (1882, LMM, 158 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

BARINGARATE: *Bainqueta* (1898, EGZ); AHOZ. TRAD.: [báinketá] (Id.), [bárìn] (Id.); ARAU.: *Barin baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Err.*

BARINGARATEBEKOA: *Baringaratebekoa* (1989, OM); ARAU.: *Baringarate Bekoa baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-24-6, Err.*

BARINGARATEBETI: *Bainketabeti* (1928, JMB3, 268 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Err.*

BARINGARATEBERRI: *Baringárate-berri* (1864, HUA48, 61 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Err.*

BARINGARATEERDI: *Baringárate-erdi* (1864, HUA48, 61 or.); ARAU.: Baringarate Erdikoa baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Err.*

BARINGARATEERMITA: *Baringarateermita* (1989, OM); ARAU.: Baringartermita baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*; OHARR.: ikus ERMITA eta ERMITAETXE.

BARINGARATEGOIA: *Bainketagoya* (1928, JMB3, 268 or.), *Barinketa goya* (1988, OBIE); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*; OHARR.: ikus BARINGARATEGOIKOA.

BARINGARATEGOIKOA: *Baringárate-goicóa* (1864, HUA48, 61 or.), *Baringarategoikoa* (1989, OM); ARAU.: Baringarate Goikoa baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*; OHARR.: ikus BARINGARATEGOIA.

BARINGARATEZARRA: AHOZ. TRAD.: [báinketá zárrá] (Id.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Err.*

BARKAIZTEGI

BARKAIZTEGI: *Barcardaztegui* (1555, *Juango de*¹⁴²⁵, HUA16), *Barcardaztegui* (1556, LMZ, 162 or.), *Barcaiztegui* (1681, *Pedro de*, EHA2), *Barkaiztegi* (1983, IGN2); AHOZ. TRAD.: [bárkixtèi] (K.), [bárkaztèi] (Ai.), [bárkaztèi] (Po.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Urn.*

BARKAIZTEGI: *Barcaiztegui* (1794-1831, UGR3, 9 au.), *Barcaiztegui* (1831-1845, UGR4, 22 au.), *Barcaiztegui* (1863, URU, 144 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

¹⁴²⁵ "... vecino de Urnieta [...]".

BARKAIZTEGI: *Barcaiztegui* (1863, *mitad*, URU, 154 au.), *Barcaiztegui* (1944, UUA14), *Barcaiztegui* (1945, UUA15); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Urn.*

BARKAIZTEGI DE YUSO: *Barcardaztegui de yuso* (1548, *casa*, HUA12); IZA. GEO.: KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus BARKAIZTEGIBEKOA, BARKAIZTEGIBENGOA, BARKAIZTEGIAZPIKOA, BEKOBARKAIZTEGI, KAIXERRRENEA, KOJUANEA eta ZUMARRIAGA.

BARKAIZTEGIAUNDI: *Barcaistegui aundi* (1900, *sepultura*, UEA3); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Urn.*

BARKAIZTEGIAZPIA: *Barcaiztegui azpia* (1831-1845, UGR4, 25 au.), *Barcaiztegui-azpia* (1951, *argomal*, U.A.A.19); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

BARKAIZTEGIAZPIKOA: *Barcazte azpicoa* (1625, *casa*, LMI, 162 or.); IZA. GEO.: KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus BARKAIZTEGI DE YUSO, BARKAIZTEGIBEKOA, BARKAIZTEGIBENGOA, BEKOBARKAIZTEGI, KAIXERRRENEA, KOJUANEA eta ZUMARRIAGA.

BARKAIZTEGIBEKOA: *Barkaiztegui-bekoa* (1979, UUA20); IZA. GEO.: 40100; ARAU.: Barkaiztegi Bekoa baserria (1996, EJ1); KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus BARKAIZTEGI DE YUSO, BARKAIZTEGIBENGOA, BARKAIZTEGIAZPIKOA, BEKOBARKAIZTEGI, KAIXERRRENEA, KOJUANEA eta ZUMARRIAGA.

BARKAIZTEGIBENGOA: *Barcaiztegui bengoa* (1632, L.M.1, 162 or.), *Barcaiztegui bengoa o Zumarriaga* (1846-1848, UTR3., 37 au.), *Barcaiztegui-bengoa* (1855. UEA1), *Barcaiztegui-bengoa* (1864, HUA48, 71 or.); IZA. GEO.: KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus BARKAIZTEGI DE YUSO, BARKIZTEGIBEKOA, BARKAIZTEGIAZPIKOA, BEKOBARKAIZTEGI, KAIXERRRENEA, KOJUANEA eta ZUMARRIAGA.

BARKAIZTEGIBENGOABERRI: *Barcaiztegui-bengó-a-berri* (1864, HUA48, 71 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus BARKAIZTEGIBERRI, BARKAIZTEGIERDIKOA, BARKAIZTEGIERDI eta ERDIKOBARKAIZTEGI.

BARKAIZTEGIBERRI: *Barkaiztegui-berri* (1979, UUA20), *Barkaiztegi berri* (1983, GFA2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus BARKAIZTEGIBENGOABERRI, BARKAIZTEGIERDI, BARKAIZTEGIERDIKOA eta ERDIKOBARKAIZTEGI.

BARKAIZTEGIERDI: *Barkixtei erdi* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus BARKAIZTEGIBENGOABERRI, BARKAIZTEGIBERRI, BARKAIZTEGIERDIKOA eta ERDIKOBARKARDAZTEGI.

BARKAIZTEGIERDIKOA: *Barkixtei erdikua* (1989, UUTB); ARAU.: Barkaiztegi baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus BARKAIZTEGIBENGOABERRI, BARKAIZTEGIBERRI, BARKAIZTEGIERDI eta ERDIKOBARKAIZTEGI.

BARKAIZTEGIGARAIKOA: *Barcaiztegui garaicoa* (1664, L.M.1, 162 or.), *Barcaiztegui-garaicoa* (1855, UEA1), *Barcaiztegui-garaicó-a* (1864, HUA48, 71 or.); ARAU.: Barkaiztegi Goikoa baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus BARKAIZTEGIGOIA, BARKAIZTEGIGOIKOA, GOIKOBARKAIZTEGI eta ZUMIZTIKOETXEA.

BARKAIZTEGIGOIA: *Barcaiztegoia* (1625, casa, LMI, 102 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus BARKAIZTEGIGARAIKOA, BARKAIZTEGIGOIKOA, GOIKOBARKAIZTEGI eta ZUMIZTIKOETXEA.

BARKAIZTEGIGOIKOA: *Barcaisteguicoa* (1900, sepultura, UEA3), *Barkaiztegui-goicoa* (1979, UUA20), *Barkixtei goikua* (1989, UUTB), *Barkaiztegi goikua* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.:

ikus BARKAIZTEGIGARAIKOA, BARKAIZTEGIGOIA, GOIKOBARKAIZTEGI eta ZUMIZTIKOETXEA.

BARKAIZTEGIKO ERREKA: *Barkixteiko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bárkixtejkò érrèkà] (Mik.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus ZUMIZTIKO ERREKA.

BARKAIZTEGIKO ITURRIA: *Barkixteiko itturriya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bárkixtejkò íturriyà] (K.); ARAU.: Barkaiztegiko Iturria (1991, UM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

BARKAIZTEGIKO TXARA: *Barkixteiko txaga* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bárkixtejkò txágà] (Bent.); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

BARKAIZTEGIONDO: *Barcaiztegui-ondo* (1794-1831, UGR3, 7 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

BARRA

BARRA: *Barra* (1554, *cueva de*, EUA2, 122 or.); IZA. GEO.: 10602; KOK. KART.: Err.-Her.; OHARR.: ikus AIZPITARTEKO KOBAK, BARRAKO KOBÀ, CAVERNÀS, CUEVÀS, GOIKOARRAITZA, KOBÀ eta LANDERBASOKO KOBÀK.

BARRAKO KOBÀ: *Barracocoba*¹⁴²⁶ (1683, HUA28); IZA. GEO.: 10602; KOK. KART.: Err.-Her.; OHARR.: AIZPITARTEKO KOBÀK, BARRA, CAVERNÀS, CUEVÀS, GOIKOARRAITZA, KOBÀ eta LANDERBASOKO KOBÀK.

BARRAKO LOHIA: AHOZ. TRAD.: [bárrakò lóyá] (Larra.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-31-4, Err.*; OHARR.: ikus BARRENGO LOHIA.

¹⁴²⁶ "... y de alli por un arroyo abajo hasta Barracocoba [...]".

BARRENGO LOHIA

BARRENGO LOHIA: *Barrengoloya* (1989, OM); AHOZ. TRAD.: [bárrengò lóyà] (Asta.); ARAU.: Barrengoloia lepoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-31-4, Err.*; OHARR.: ikus BARRAKO LOHIA.

BARRUTIKO BORDA

BARRUTIKO BORDA: *Barrutiko borda* (1989 HUTB); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-1, Her.; OHARR.: ikus **LARRATXURINGO BORDA, LARRATXURIEN ARDIBORDA, LARRATXURIEN BORDA** eta **LARRATXURIEN BORDAK**.

BASAGAÑA

BASAGAÑA: *Basagaña* (1776-1794, UGR2, 4 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

BASAKEIT

BASAKEIT: *Basaqueit* (1942, 1 46-1 47 / 43 13-43 12, IGC1), *Basaqueit* (1953, 1 46-1 47 / 43 13-43 12, IGC2), *Basaqueit* (1962, UTC), *Basaqueit* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: Her.

BASALAITZ

BASALAITZ: *Basalaitz* (1944, GH01); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.

BASAMUNTO

BASAMUNTO: *Basamortu* (1948, *sembradio*, UUA16), *Basamonte* (1951, *sembradio*, UUA18); IZA. GEO.: 30501; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

BASAMUNTO: *Basamunto* (1989, UUTB); AHOZ. TAD.: [básamuntò] (Larr.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus GOROLDEGIKO GAINA.

BASELIZ

BASELIZ: AHOZ. TRAD.: [báseliz] (Bent.); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

BASOATEGI

BASOATEGI: *Basoategui* (1794-1831, UGR3, 7 au.), *Basoategui* (1794-1831, UGR3, 8 au.) IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

BASOATEGI: *Basitegui* (1864, HUA48, 71 or.), *Basitegui* (1855, UEA1), *Basitegui* (1979, UUA20), *Baxitei* (1989, HUTB), *Basitegi* (1989, HUTB), *Basitei* (1989, HUTB), *Basategi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [báxitéi] (K.), [básitéi] (Mik.); ARAU.: *Basitegi* (1991, UM), *Basitegi* (1994, AMM), *Basategi* (1994, MLM), *Basitegi baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*

BASOATEGIKO ERREKA: *Baxiteiko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [báxiteikò érrèkà] (Larr.), [básiteikò érrèkà] (Mik.); IZA. GEO.: KOK. KART.: 64-38-2, Urn.*; OHARR.: ikus ARTXUBIKO ERREKA eta MALDAAZPIKO ERREKA.

BASOAUNDILARREA

BASOAUNDILARREA: *Vaso-aundi-larrea* (1850-1852, HTR5, 14 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

BASOETXE

BASOETXE: *Baso Etxe, Caserio* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

BASOLANTEGI

BASOLANTEGI: *Basolantegui* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 30301; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

BASOLANTEGI: *Basolantei* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [basólantèi] (Ai.), [básolantèi] (Ai.); ARAU.: Basalantegi (1991, UM), Basolantegi (1994, AMM), Basalantegi (1994, MLM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-46-1, Um.*

BASOTXO

BASOTXO: *Basocho* (1845-1846, HTR1, 1 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

BAZTERROLA

BAZTERROLA: *Basterrola* (1610, *casa*, HUA25), *Bastterrola* (1773, *casa*, VEK1), *Basterrola* (1773, *casa*, VEK1B), *Basterrola*¹⁴²⁷ (1797, HUA41), *Bazterrola* (1843, *caserio*, HUA44), *Bazterrola* (1864, *caserio*, HUA47), *Baztaola* (1920, *caserio*, HUA57, 217 or.), *Bastaola* (1923, *Caserio y pertenecidos*¹⁴²⁸, HUA57, 797 or.), *Bastola* (1944, GHO2), *Basterola* (1944, GHO1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

BAZTERROLA: *Barterola* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

BAZTERROLA: *Basterola* (1983, GFA2), *Bastola* (1989, HUTB), *Basterola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [bástolà] (K.), [bástolà] (Txil.); ARAU.: Bazterrola (1994, AMM), Bazterrola baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: desagertua.

BAZTERROLA LA NUEVA: *Bastola la nueva* (1573, HUA19, 7 bin.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

BAZTERROLAZARRA: *Bastola zarra* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [bástolazarrà] (K.), [bástolà zàrrà] (Txil.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: desagertua.

¹⁴²⁷ "El inquilino de Basterrola [...]".

¹⁴²⁸ Kokapena: "Barrio Fagollaga".

BAZTERROLA

BAZTERROLA: *Bazterrola* (1831-1845, UGR4, 27 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*

BAZTERROLA: *Bastola* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bástolà] (K.); ARAU.: Bastola (1991, UM), Bazterrola (1994, AMM), Bastola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*

BAZTERROLAKO BORDA: *Bastolako borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bástolakò bórdà] (Mari. 2); ARAU.: Bastolako Borda (1991, UM), Bastolako Borda (1994, MLM), Bazterrolako borda (1994, AMM), Bastolako borda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*

BAZTERROLAKO ERREKA: *Bastolako erreka* (1989, UUTB); ARAU.: Baztarrolako erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: SOROTXOETAKO ERREKA.

BAZTERROLAKO HARKAITZAK: *Bastolako arkaitza* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bástolakò árkaitzàk] (Mari. 2); ARAU.: Bastolako harkaitzak (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*

BEITURRIETA

BEITURRIETA: AHOZ. TRAD.: [béjtturrità] (Bordatx.), [béjtturrità] (En.); ARAU.: Beiturrieta (1994, AMM), Beiturrieta (1996, GAM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 89-7-2, Eld.*

BEIZITURRI

BEIZITURRI: *Beiz iturri* (1989, OM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-32-6, Err.*

BEKOARANO

BEKOARANO: *Beko Aano* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-55-4, Ar.*; OHARR.: ikus BEKOERRIA.

BEKOARKAIZLEPO

BEKOARKAIZLEPO: *Bekoarkaitzlepo* (1989, OM); ARAU.: Beheko Harkaitzlepo (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-40-6, Err.*

BEKOBARKAIZTEGI

BEKOBARKAIZTEGI: *Beko barkixtei* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [békò bárkixtè] (K.), [békò bárkixtè] (An. 1); ARAU.: Beko Barkaiztegi (1991, UM), Beheko Barkaiztegi (1994, AMM), Beheko Barkaiztegi (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus BARAKAIZTEGI DE YUSO, BARKAIZTEGIAZPIKOA, BARKARDAZTEGIBEKOA, BARKAIZTEGIBENGOA, KAIXERRRENEA, KOJUANEA eta ZUMARRIAGA.

BEKOBORDA

BEKOBORDA: *Beko borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [békò bórdà] (Bez.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.; OHARR.: burdinola izandakoa. Ikus **BEZKITABORDA** eta **BEZKITAKO BORDA**.

BEKOELKIETA

BEKOELKIETA: AHOZ. TRAD.: [béko élkità] (Aparr.), [béko élkità] (Bentatx.); ARAU.: Bekoelkita tontorra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-40-5, Err.*

BEKOENBUTODI

BEKOENBUTODI: *Beko Inbutei* (1989, UUTB), *Beko Inbutegi* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [békò ínbutè] (K.); ARAU.: Beko Inbutodi (1991, UM), Beheko Inbutodi (1994, AMM), Beheko Inbutodi (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus ENBUTODIBEKOA eta LERTXUNDI.

BEKOETXEA

BEKOETXEA: *Beko etxia* (1989, UUTB), *Bekoetxe* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [békò étxià] (Mari. 2); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus MONTEFRIOKO ETXE ZAHARRA.

BEKOERRIA

BEKOERRIA: *Beko Erriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [békò érriyà] (K.); ARAU.: Beheko Herri (1996, GAM); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-55-4, Ar.*; OHARR.: ikus BEKOARANO.

BEKOIEROLA

BEKOIEROLA: *Beko Iyola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [békò iyolà] (Pag.); ARAU.: Beheko Igerola (1994, AMM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-6, Her.; OHARR.: ikus **IEROLABEKO**A eta **IEROLABERRI**.

BEKOLARRAGAIN

BEKOLARRAGAIN: *Beko Larraiñ* (1989, HUTB); ARAU.: Beheko Larregain (1992, HM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **LARRAGAINBEKO**A eta **LARRAGAINBERRI**.

BEKOARKAITZETA

BEKOARKAITZETA: *Bekoarkaitzeta* (1989, OM); ARAU.: Bekoarkaitzeta (1996, EJ1), Beheko Harkaitzeta (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-40-6, Err.*

BEKOBORDA

BEKOBORDA: *Becoborda* (1898, EGZ), *Beko-borda* (1931, *caseria*, UUA8), *Beco-borda* (1942, 1 42-1 43 / 43 14-43-13, IGC1), *Beco-borda* (1953, 1 42-1 43 / 43 14-43-13, IGC2), *Beko-borda* (1969, *caserío*, UUA10N), *Bekoborda* (1970, D.F.G.2), *Bekoborda* (1979, *caserío*, UUA20), *Bekoborda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [békobordà] (K.), [bekóbordatik] (Amu., *abl.*), [békobordatik] (Amu., *abl.*); ARAU.: Bekoborda (1991, UM), Bekoborda (1994, AMM), Bekoborda (1994, MLM),

Bekoborda baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: ikus PAGOALERDIGARAIKOA.

BELABERRI

BELABERRI: *Belaberri* (1920, *montazgos*, HUA57, 886 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

BELABIETA

BELABIETA: *Belabita* (1831-1845, UGR4, 27 au.), *Belabieta* (1939, *sitio*, UUA10A); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*

BELABIETA: *Belabita* (1989, UUTB), *Belabieta* (1989, UUTB); ARAU.: *Belabieta* (1991, UM), *Belabieta* (1994, AMM), *Belabieta* (1994, MLM), *Belabieta basoa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*

BELABIETAKO ERREKA: *Belabietako erreka* (1989, UUTB), *Belabitako erreka* (1989, UUTB); ARAU.: *Belabietako Erreka* (1991, UM), *Belabietako Erreka* (1994, MLM), *Belabieta erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus ERREKAGORRI, ITURRIGOXO, MANTELE eta MANTELEKO ERREKA.

BELABIETAKO GAINA: *Belabietako gaña* (1989, UUTB), *Belabitako gaña* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bélabietakò gáñà] (Mari. 2); ARAU.: *Belabietako gaina* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus BELABIETAKO TXABALA.

BELABIETAKO HARKAITZA: *Belabietako arkaitza* (1989, UUTB), *Belabitako arkaitza* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bélabitakò árkaĩtzà] (Mari. 2); ARAU.: *Belabietako harkaitza* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*

BELABIETAKO TXABALA: *Belabitako txabala* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bélabietakò txábalà] (Mari. 2); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus BELABIETAKO GAINA.

BELARZAGA

BELARZAGA: *Belarzaga* (1928, HUA57, 813 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

BELASTEGI

BELASTEGI: *Belategi* (1983, GFA2); AHOZ. TRAD.: [belastégi] (Arta.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*; OHARR.: ikus ARTAMUGARRIGOIA eta ARTAMUGARRIGOIKOA.

BELAZARTE

BELAZARTE: *Belazarte* (1920, *tierra labrante*, HUA57, 633 or.), *Belezarte* (1920, *lote*, HUA57, 392 or.); ARAU.: Belazarte (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

BELAZARTE: *Belazarte* (1989, HUTB), *Belazate* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [belázartè] (K.), [berazáte] (Aparr.), [bélazartè] (Pag.); ARAU.: Belasate (1994, MLM), Belazarte etxea (1996, EJ1), Belasate (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-2, Her; OHARR.: ikus **PERURENA**.

BELAZARTEAZPIA: *Belazate azpia* (1797, *paraje*, HUA41); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

BELAZELUZIA

BELAZELUZIA: *Belaze luzia* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bélazelúzià] (Mari); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*

BELEKABIETAKO HARKAITZA

BELEKABIETAKO HARKAITZA¹⁴²⁹: *Belekabitako arkaitza* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [belékabitakò árkaitzà] (Txab. 1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-39-8, Her.

BELELEPO

BELELEPO: *Belelepo* (1989, OM); ARAU.: *Belelepo* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-40-2, Err.*

BELEMENDIANEA

BELEMENDIANEA: *Belemendiyania* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [belémendiyanià] (Ek.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*; OHARR.: ikus ELOLANEA.

BELEZKETA

BELEZKETA: *Belesqueta* (1467, *pielagoa llamado*, HUA5), *Velezqueta* (18. m., *al pielago allamado de*, HUA6); IZA. GEO.: 20105; KOK. KART.: Her-Urn..

BELIAKO ERREKA / BELIAREN ERREKA

BELIAKO ERREKA: *Belia'ko erreka* (1976, TA, 17 or.); AHOZ. TRAD.: *Beliango erreka* (1989, UUTB); ARAU.: *Beliango erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.; OHARR.: ikus **ANTZUSAROB**, **ANTZUSAROB**EKO ERREKA eta **BELIAREN ERREKA**.

BELIAREN ERREKA: *Belian erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [béliaérrekà] (Amu.), [béliàn érréká] (Amu.), [béliàn érrékà] (Larr.); ARAU.: *Beliaren Erreka* (1991, UM), *Belearen erreka* (1994, AMM), *Belearen erreka* (1994, MLM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.; OHARR.: ikus **ANTZUSAROB**, **ANTZUSAROB**EKO ERREKA eta **BELIAKO ERREKA**.

¹⁴²⁹ Cf. *Belekabieta* eta *Belekabietako erreka* (1994, AMM).

BELIAREN ERREKA

BELIAREN ERREKA: *Belian erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [béliàn érrəkà] (Larr.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-6, Urn; OHARR.: ikus **ARANATXENeko ERREKA, ATXERUANeko ERREKA, ERREKALDEko ERREKA, MIKELABILKO ERREKA, PARDIOLA, PARDIOLAERREKA, PARDIOLAKO ERREKA, SANTIZABAL, UBARAN, UBARANERREKA** eta **UBARANGO ERREKA**.

BELOKI

BELOKI: *Beroqui* (1739, HUA36), *Beroqui* (18. m., *Miguel de*, HUA6), *Beloqui* (1843, HUA44), *Beloqui* (1864, HUA47), *Beloqui* (1920, *caserío y pertenecidos*, HUA57, 102 or.), *Beloqui* (1937, AB), *Beloki* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [béloki] (K.), [béloki] (Altz.); ARAU.: *Beloki* (1992, HM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*; OHARR.: desagertua. Ikus ALTZEGA, OTRO eta POTRO.

BELOKI: *Beloki* (1989, HUTB); ARAU.: *Beloki Berri* (1992, HM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*

BELOKIONDOA: *Beloki-ondua* (1935, HUA57, 848 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

BELOKIPEA: *Beloqui-pea* (1920, *herbal*, HUA57, 761 or.), *Beloqui-pean* (1920, *terreno herbal*, HUA57, 859 or.), *Beloqui-pian* (1924, HUA57, 990 or.), *Beloqui-pea* (1932, HUA57, 609 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

BELONDO

BELONDO: *Belondo* (1831-1845, UGR4, 23 au.), *Belondo* (1862, UTR10, 54 or.), *Belondo* (1925, *herbal*, UUA3), *Belondo* (1925, *arbolado*, UUA3), *Belaondo* (1944, *helechal*, UUA13), *Belhondo* (1944, GHO2), *Belondo* (1944, GHO1), *Belaondo* (1951, *maizal*, UUA18), *Belaondo* (1951, *herbal*, UUA18), *Belaondo* (1951, *erial*, UUA18), *Belondo* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

BELONDO: *Belondo* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bélongó] (Ai.), [bélongò] (Ai.), [bélongò] (Bent.); ARAU.: Belondo (1991, UM), Belondo (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

BELONDOKO BORDA: *Belondoko borda* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: desagertua.

BELONDOKO ETXOLA: *Belondoko txabola* (1989, UUTB); ARAU.: Belondoko Txabola (1991, UM), Belondoko txabola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: ikus ANTXYELMOREN ETXOLA.

BELONDOKO HARKAITZA: *Belondoko arkaitza* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bélongokò árkaitzá] (Amu.); ARAU.: Belondoko Arkaitza (1994, MLM), Belondoko harkaitza (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

BELTXOKO BORDA / BELTXOKO BORDA ZAHARRA / BELTXOKO ETXOLA

BELTXOKO BORDA: *Beltxeko borda* (1988, OBIE); ARAU.: Beltsoko Borda (1996, GAM), Beltsoko borda (1994, AMM); KOK. KART.: 64-63-6, Ar.*; OHARR.: desagertua. Ikus BELTXOKO BORDA ZAHARRA eta BELTXOKO ETXOLA.

BELTXOKO BORDA ZAHARRA: *Beltxoko borda zarra* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [béltxokò bórdazarrà] (Ezk. b.); KOK. KART.: 64-63-6, Ar.*; OHARR.: desagertua. Ikus BELTXOKO BORDA eta BELTXOKO ETXOLA.

BELTXOKO ETXOLA: *Beltxoko etxola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [béltxokò ítxolà] (En.), [béltxokò étxolà] (Ezk. b.), [béltxokò ítxolà] (Lor. b.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-6, Ar.*; OHARR.: desagertua. Ikus BELTXOKO BORDA eta BELTXOKO BORDA ZAHARRA.

BELUTSETA

BELUTSETA: AHOZ. TRAD.: [bélutxetà]¹⁴³⁰ (Txab. 1); ARAU.: Belutseta (1992, HM), Belutseta (1995, DM), Belutxeta haitza (1996, EJ1), Belutseta (1996, GAM); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-39-8, Err.-Her.

BENETZI

BENETZI: *Benecia* (1615, AT, 166 or.), *Benecia* (1760, AT, 166 or.), *Benecia* (1813, AT, 166 or.), *Venecia* (1818, AT, 166 or.), *Venecia* (1857-64, AT, 166 or.), *Venecia* (1897, AT, 166 or.), *Veneci* (1910, AT, 166 or.), *Veneci* (1937, AT, 166 or.), *Venetzi* (1942, 1 42-1 43 / 43 13-43 12, IGC1), *Venetzi* (1953, 1 42-1 43 / 43 13-43 12, IGC2), *Benetzi* (1962, UTC), *Venetzi, Casa* (1980, IGN1), *Benetzi* (1981, SGE2), *Benezi* (1993, AT, 166 or.); ARAU.: Benetzi (1991, UM), Benezia Baserria (1993, AT, 166 or.), Benezia (1994, AMM), Benetzi (1994, MLM), Venecia baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-45-8, And.*; OHARR.: hondakinak.

BENETZI: *Benezi, Borda de* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: And.*

BENETZI: *Benetzi, Peñas* (1944, GHO1); IZA. GEO.: 40202; KOK. KART.: And.*

BENETZIALDEA: *Benecia aldea* (1794-1831, UGR3, 19 au.), *Benetzi-Aldía* (1942, 1- 42-1 43 / 43 13-43 12, IGC1), *Beneci aldea o venta berri* (1951, *helechal*, UUA18), *Beneci aldea o venta berri* (1951, *arbolado*, UUA18), *Veneci-aldea* (1951, *maizal*, UUA18), *Veneci-aldea* (1951, *manzanal*, UUA18), *Veneci-aldea* (1951, *argomal*, UUA18), *Beneci aldea* (1951, *helechal*, UUA18), *Beneci aldea* (1951, *arbolado*, UUA18), *Benetzi-Aldía* (1953, 1 42-1 43 / 43 13-43 12), *Venetzi-Aldia* (1980, IGN1); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus BENTABERRI.

¹⁴³⁰ Berriemailearen ustez (Txab. 1), toponimoaren etorkiak beleekin du zerikusia.

BENETZIKO ITURRIA: *Benetziko itturriya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bénetzikò ítturriyà] (Mari. 2); ARAU.: Benetziko Iturria (1991, UM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-46-5, And.*

BENTA

BENTA: *Venta, Collade de la* (1848, FC); ARAU.: Benta (1992, AM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: Ast.-Err.*

BENTA

BENTA: *Venta* (1939, UUA11), *Venta* (1944, UUA14), *Benta* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [béntà] (K.), [béntàn] (Amu., in.); ARAU.: Benta (1991, UM), Benta (1994, AMM), Bentas (1994, MLM), Benta etxea (1996, EJ1); IZA.GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*; OHARR.: ikus SETABENTA.

BENTAKO BORDA: *Bentakò borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [béntakò bórdà] (Amu.), [béntakò bórdà] (Mari. 2); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: desagertua. Ikus ANTSTOREN BORDA, BENTAKO ETXOLA eta BENTAREN BORDA.

BENTAREN BORDA: AHOZ. TRAD.: [béntàn bórdà] (Amu.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: desagertua. Ikus ANTSTOREN BORDA, BENTAKO BORDA eta BENTAREN BORDA.

BENTAKO ETXOLA: AHOZ. TRAD.: [béntakò txábolà] (Amu.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: desagertua. Ikus ANTSTOREN BORDA, BENTAKO BORDA eta BENTAREN BORDA.

BENTABERRI

BENTABERRI: *Venta-Berri* (1942, 1 46-1 47 / 43 14-43 13, IGC1), *Ventabarri* (1944, GH01), *Ventabarri* (1944, GH02), *Venta-Berri* (1953, 1 46-1 47 / 43 14-43 13, IGC2), *Bentaberri* (1983, GFA2), *Venta Berri* (1981, SGE2), *Bentaberri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [béntaberri] (K.); ARAU.: Bentaberri (1992, HM), Bentaberri (1994,

AMM), Bentaberri (1994, MLM), Benta Berri (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-3, Ar.*

BENTABERRI

BENTABERRI: *Venta berri*, *Beneci aldea o* (1951, *helechal*, UUA18), *Venta berri*, *Beneci aldea o* (1951, *arbolado*, UUA18), *Venta-berri* (1951, *helechal*, UUA18), *Venta-berri* (1951, *arbolado*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus BENETZIALDEA.

BENTATXURI

BENTATXURI: *Ventachuri* (1870, HUA49), *Venta-churi* (1898, EGZ), *Venta-churi* (1889, HUA55), *Venta churi* (1911, IM), *Bentazuri* (1928, JMB3, 268 or.), *Venta churi* (1937, AB), *Venta-Churi* (1942, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC1), *Ventachuri* (1944, GH01), *Ventachuri* (1944, GH02), *Venta-Churi* (1953, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC2), *Venta-Churi* (1962, UTC), *Venta Txuri* (1983, GFA2), *Venta-Churi* (1980, IGN1), *Venta-Churi* (1981, SGE2), *Bentaxuri* (189, DTE, 80 or.), *Bentatxui* (1995, DTE, 80 or.); AHOZ. TRAD.: [béntátxuì] (Id.), [méntatxuì] (Id.), [mentátxuikùk] (Id., *l. g.*), [mentátxuirá] (Id., *adl. s.*), [béntatxuí] (Larra.), [béntatxuri] (Larra.), [bentázurí] (Larra.), [méntatxuì] (Larra.), [béntatxuri] (Txab. 2); ARAU.: Bentatxuri (1992, HM), Bentatxuri (1994, MLM), Bentatxuri (1995, DM), Bentatxuri baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-8, Don.; OHARR.: desagertua. Ikus AUZOKALTE.

BENTATXURI: *Ventachuri* (1842, *punto*, HUA45); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

BENTATXURI: *Venta-churi* (1920, *montazgos*, HUA57, 886 or.), *Ventachuri* (1920, *helechal*, HUA57, 982 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

BENTATXURIGAÑA: *Bentatxui gaña* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [béntatxuigañà] (Txab. 1), [béntatxuigañà] (Iz.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-

31-8, Her.; OHARR.: ikus **IZENEDERGAÑA**, **MUGARRIBERRI** eta **MUGARRIKO KASKOA**.

BENTATXURIKO HARKAITZA: *Bentatxuiko arkaitza* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-31-7, Her.-Don.; OHARR.: ikus **IGORIN** eta **IGORINGO GAINA**.

BENTURAITURRI

BENTURAITTURRI: *Bentura-iturri* (1831-1845, UGR4, 21 au.), *Venta-iturri* (1951, *argomal*, UUA18), *Venta iturri* (1951, *argomal*, UUA18), *Benta iturri* (1964, *monte alto y bajo*, UUA10J); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

BENTURAITURRI: *Bentitturri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [béntitturri] (Mari. 2); ARAU.: Bentiturri (1991, UM); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

BENTURAITURRIKO ERREKA: *Bentitturriko erreka* (1989, UUTB) *Bentitturriko Erreka* (1993, AT, 185 or.); ARAU.: Bentiturriko Erreka (1991, UM), Benturaiturriko Erreka (1993, AT, 185 or.), Benturaiturriko erreka (1994, AMM), Bentiturriko Erreka (1994, MLM), Bentiturriko erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-45-8, Urn.*

BERASTEGI

BERASTEGI: *Berastegui* (1467, *termino de*, HUA5), *Verastegui* (1538, *termino de*, HUA9), *Berastegui* (1683, *villa*, HUA28); AHOZ. TRAD.: [béastèi] (K.), [béastèi] (Amu.); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 89-22-1, Ber.*

BERIÑAS

BERIÑAS: *Berines*¹⁴³¹ (1615, JGL, 156 or.), *Berines*¹⁴³² (1615, JGL, 157 or.), *Berunis* (1625, LMI, 234 or.); ARAU.: Beriñasko ola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Eld.*

¹⁴³¹ Honatx liburuan adierazten den iturria: Gipuzkoako Artxibo Orokorra, 2064 paper-sorta, 72 or.

¹⁴³² Gipuzkoako Artxibo Orokorra, 2055 paper-sorta, 137 or.

BERIÑAS: *Berínas* (1864, HUA48, 93 or.); AHOZ. TRAD.: [béñàs] (Ek.); ARAU.: Beriñas (1994, AMM), Beines (1994, MLM), Beriñas baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 89-6-2, Eld.*

BERIÑASENEA: *Beinez-enea*¹⁴³³ (1924, HUA57, 205 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*; OHARR.: ikus LASTAOLABERRI.

BERKOIZTEGI

BERKOIZTEGI: *Berkoiztegi* (1989, OM); ARAU.: Berkostegi bizkarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-23-8, Err.*

BERRAONDO

BERRAONDO: *Berraondo* (1944, GH01), *Berrondo* (1944, GH02); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Err.*

BERTSIN

BERTSIN: AHOZ. TRAD.: [bértxin] (K.), [bértsiñà] (Amu., *adl. s.*); ARAU.: Bertxin (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-61-3, And.*; OHARR.: desagertua.

BERTSINGO ETXOLA: AHOZ. TRAD.: [bértxingò txábolà] (Amu.); ARAU.: *Bertxingo borda* (1994, AMM; 1994, MLM; 1996, EJ1) IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-61-3, Ber.*

BERTSINGO HARKAITZA: AHOZ. TRAD.: [bértxingò árkaĩtzá] (Amu.), [bértsingò árkaĩtzá] (Amu.); ARAU.: Bertxingo Harkaitza (1994, MLM), Bertxingo harkaitza (1994, AMM), Bertxingo harkaitza (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-61-4, Ber.*

¹⁴³³ Kokapena: “*Barrio Urumea*”.

BESADEGI

BESADEGI: *Besadegui* (1794-1831, UGR3, 15 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

BESADEGI: *Besadegui* (1855, UEA1), *Besadegui* (1864, HUA48, 71 or.), *Besadegui* (1868, DJE), *Besabe* (1898, EGZ), *Besabi* (1942, 1 42-1 43 / 43 14-43 13, IGC1), *Besabi* (1945, UUA15), *Besadegui* (1951, UUA18), *Besabi* (1953, 1 42-1 43 / 43 14-43 13, IGC2), *Besabi* (1962, UTC), *Besadegui* (1979, UUA20), *Besabi* (1981, SGE2), *Besabi* (1983, GFA2), *Besabi* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bésabi] (K.), [besábi] (Ai.), [bésabi] (Amu.), [bésabín] (Amu., in.), [bésabikuá] (Amu., l. g.), [bésabikuá] (Amu., l. g.); ARAU.: *Besabi* (1986, GFA3), *Besadegi* (1994, AMM), *Besadegi* (1994, MLM), *Besadegi baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus BESADEGIZARRA.

BESADEGI: *Besadegui* (1976, *explanada*, TA, 14 or.), *Besabi* (1982, CAG, 180 or.), *Besadegui* (1983, IGN2), *Besabi* (1989, UUTB); ARAU.: *Besadegi* (1991, UM), *Besadegi* (1994, AMM); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

BESADEGI: *Besabi* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus BESADEGIKO TABERNA.

BESADEGIALDIA: *Besadegui-aldia* (1951, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

BESADEGIBEKO SOROA: *Besadegui beco-soraa* (1951, *maizal*, UUA18), *Besadegui beco-soraa* (1951, *herbal*, UUA18), *Besadegui beco-soraa* (1951, *argomal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

BESADEGIBURUA: *Besabe-burua* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

BESADEGIKO BORDA: *Besabiko borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bésabikò bórdà] (Amu.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.; OHARR.: desagertua. Ikus **ATAUNEN ETXOLA** eta **BESADEGIKO ETXOLA**.

BESADEGIKO ERREKA: *Bezabi'ko erreka* (1976, TA, 17 or.); AHOZ. TRAD.: [bésabikò érrèkà] (Ai.), [bésabikò érrèkatik] (Ai., *abl.*); ARAU.: Besadegiko iturria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

BESADEGIKO ETXOLA: *Besabiko txabola* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bésabikò txábolà] (Amu.), [bésabikò txábolà] (Mari. 2); ARAU.: Besadegiko txabola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.; OHARR.: desagertua. Ikus **ATAUNEN ETXOLA** eta **BESADEGIKO BORDA**.

BESADEGIKO MURRUA: *Besabiko murruba* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bésabikò múrrubá] (Ai.), [bésabikò múrrubà] (Ai.); IZA. GEO.: 10503; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

BESADEGIKO TABERNA: *Besabiko taberna* (1989, UUTB); ARAU.: Besadegiko taberna (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus **BESADEGI**.

BESADEGIKO ZULOA: *Besabiko zulua* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bésabikò zúluà] (Ai.); ARAU.: Besadegiko Zuloa (1991, UM); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus **SAROB**, **SAROB**EKO **ZULOA** eta **SAROB**EZULOA.

BESADEGIZARRA: *Besabi zarra* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus **BESADEGI**.

BESALAGA

BESALAGA: *Besalaga* (1794-1831, UGR3, 17 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

BESALAGAAZPIA: *Besalaga azpia* (1794-1831, UGR3, 17 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

BESETARI

BESETARI: *Besetari* (1898, EGZ); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.*

BETERINARIOANEA

BETERINARIOANEA: *Betenayuania* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-1, Her.*; OHARR.: ikus AIERDI.

BEZKITA

BEZKITA: *Misquita* (1773, VEK1A), *Mezquita* (1780, *ferreria germada*, HUA39), *Vezquite* (1784, *herreria jermada*, HUA40), *Vesquite* (1833-1835, *Erreria Jermada*, DUA3); IZA. GEO.: 40303 ; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.

BEZKITA: *Bezquita* (1797-1833, HGR2, 44 au.), *Bezquita* (1868, *montazgo*, DJE), *Bezquita* (1889, HUA56), *Bezquita* (1920, *montazgos*, HUA57, 887 or.), *Mezquita* (1951, *herbal*, UUA18), *Mezquita* (1951, *labrantío*, UUA18), *Mezquita* (1951, *manzanal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

BEZKITA: *Besquita* (1911, IM), *Bezquita*¹⁴³⁴ (1920, HUA57, 253 or.), *Besquitza* (1942, 1 45-1 46 / 43 14-43 13, IGC1), *Beskitz* (1944, GH01), *Besquitz* (1944, GH02), *Besquitza* (1953, 1 45-1 46 / 43 14-43 13, IGC2), *Bezquita* (1979, UUA20), *Bezkitza* (1983, GFA2), *Beskitza* (1983, IGN2), *Bezkitza* (1989, UUTB), *Bezkitza* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bézkità] (K.), [bézkità] (Ai.), [bézkitakuàk] (Ai., l. g.), [bézkitá] (Amu.), [bézkittakuá] (Amu., l. g.), [bézkità] (Pard. g. 2); ARAU.: *Bezkitza* (1991, UM), *Bezkitza* (1992, HM), *Bezkitza* (1994, AMM), *Bezkitza* (1994, MLM), *Bezkitza baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.; OHARR.: ikus **ZILLEGIKO ETXEBERRI**.

¹⁴³⁴ Jabea: "Cofradía Montes Francos de Urnieta".

BEZKITA: *Mezquite* (1538, *arroyo principal de*, HUA9), *Mezquir* (1961, *arroyo*, UUA18); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.; OHARR.: ikus **BEZKITAKO ERREKA**.

BEZKITABORDA: *Bezquita borda* (1864, *caserio*, HUA47); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Urn.; OHARR.: ikus **BEKOBORDA** eta **BEZKITAKO BORDA**.

BEZKITAKO BORDA: *Vezquita, Borda de* (1863, URU, 154 au.), *Bezkitako Borda* (1979, GFA2), *Bezkitako borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bézkitakò bórdà] (K.), [bézkitakò bórdà] (Bez.); ARAU.: *Bezkitako Borda* (1991, UM), *Bezkitako Borda* (1992, HM), *Bezkitako borda* (1994, AMM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.; OHARR.: ikus **GOIKOBORDA** eta **BEZKITARRIETA**.

BEZKITAKO BORDA: *Bezkitako borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bézkitakò bórdà] (K.), [bézkitakò bórdà] (Bez.); ARAU.: *Bezkitako bordak* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.; OHARR.: ikus **BEKOBORDA** eta **BEZKITABORDA**.

BEZKITAKO ERREKA: *Besquitto ereta* (1944, GH01), *Besquitto ereca* (1944, GH02), *Bezkitako erreka* (1983, GFA2), *Bezkitako erreka* (1989, UUTB), *Bezkitako erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bézkittakò érekà] (Amu.), [bézkitakò érekà] (Bez.), [bézkittakò érekà] (Txim.); ARAU.: *Bezkitako Erreka* (1992, HM), *Bezkitako erreka* (1994, AMM), *Bezkitako erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.; OHARR.: ikus **BEZKITA**.

BEZKITAKO ERRIBERA: *Bezkitako erribera* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bézkitakò érriberà] (Bez.); ARAU.: *Bezkitako Erribera* (1991, UM); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.

BEZKITAKO PRESAZAHARRA: *Bezkitako presa zarra* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.

BEZKITARRIETA: *Vezquitarrieta* (1857-1860, *borda*, UTR9, 48 aur.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: Urn.; OHARR.: ikus **BEZKITAKO BORDA** eta **GOIKOBORDA**.

BIDABERRIAGA

BIDABERRIAGA: *Bidaberriaga* (1427, *monte*, HUA1), *Bidaberriaga* (16. m., *montes de*, HUA2); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Her.

BIDAURRETA

BIDAURRETA: *Bidaurreta* (1845-1846, UTR1, 35 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

BIDEGAIN

BIDEGAIN: *Bidegain* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [bídegàin] (K.); ARAU.: Bidegain (1992, HM), Bidegain etxea (1996, EJ1); IZA.GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*

BIDEGORRIETA

BIDEGORRIETA: *Bidegorrita* (1989, OM); ARAU.: Bidegorrieta bizkarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-40-6, Err.*

BIDEGURUTZETA

BIDEGURUTZETA: *Birekutzeta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [birékutzetà] (Etxol.); ARAU.: Bidegurutzeta (1992, HM), Bidekrutzeta (1994, MLM), Bidekurutzeta (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

BIDEGURUTZETA

BIDEGURUTZETA: *Bidekrutzeta* (1995, DTE, 82 or.); AHOZ. TRAD.: [bídekrutzetà] (Bentatx.); ARAU.: Bidekrutzeta (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-31-8, Don.

BIDEMAKUETA

BIDEMAKUETA: *Bidemakuta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [bídemakutà] (Etxol.); ARAU.: Bidemakueta (1994, MLM), *Bidemakueta* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: 64-63-1, Her.

BIDETXABAL

BIDETXABAL: *Bidetxabal* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [bidétxabàl] (Txim.); ARAU.: Bidezabal (1992, HM), Bidetxabal (1994, MLM), Bidezabal (1994, AMM), Bidezabal (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-55-2, Her.

BIDETXABALGO ERREKA: *Biretxabalko erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [birétxabalkò érrèkà] (Txim.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-6, Her.; OHARR.: ikus **IEROLAKO ERREKA**.

BIGARREN ERREKA

BIGARREN ERREKA: *Bigarren erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [bígarren érrèkà] (Iz.); ARAU.: Bigarren Erreka (1992, HM), Bigarren Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-39-2, Her.

BIRJIN

BIRJIN: *Birgiña* (1989, HUTB), *Birgin* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [bírjiñ] (Altz.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: desagertua. Ikus ZIKUÑAGA.

BISASABEKO JUDUMAHAIA (*POZONTARRIKO LEPUA*): *Pozontarriko lepu*a (1982, *dolmen*, CAG, 181-182 or.); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.; OHARR.: ikus **POSENTARRI (*POZONTARRI*)**.

BISASABEKO ZABALA: *Bisaseiko zabala* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [b́isasabekò záalà] (Amu.), [b́isaseikò zábalà] (Bent.), [bisáseikò zaála] (Mik.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.; OHARR.: ikus **BISASABE** eta **BISASABEKO GAINA**.

BIXTARRI

BIXTARRI: *Bixtarri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [b́ixtarri] (Amu.); ARAU.: Bistarri (1991, UM), Bistarri (1994, AMM), Bixtarri (1994, MLM), Bistarri (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-46-4, Urn.

BIXTARRI

BIXTARRI: *Bixtarri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [b́ixtarri] (Etxol.); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-39-1, Her.

BIXTARRI

BIXTARRI: *Bixtarri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [b́ixtarri] (Txim.); ARAU.: Bistarri (1992, HM), Bistarri (1996, GAM); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-39-6, Her.

BIXTARRI

BIXTARRI: *Bixtarri* (1995, DTE, 84 or.); AHOZ. TRAD.: [b́ixtarri] (Larra.); ARAU.: Bistarri (1995, DM); ARAU.: Bixtarri (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-31-8, Don.

BIZKAINEA

BIZKAINEA: AHOZ. TRAD.: [b́izkajnià] (En), [bixkajnéa] (Ollok.); ARAU.: Bizkai baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-62-6, Eld.*; OHARR.: ikus **OLLOKI**.

BIZKAINEKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [bízkaɪnekò bórdà] (En.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-62-2, Eld.*; OHARR.: ikus ARIZTILUZEKO BORDA eta BIZKAIREN BORDA.

BIZKAIREN BORDA: AHOZ. TRAD.: [bízkaɪn bórdà] (En.); ARAU.: Bizkai borda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-62-2, Eld.*; OHARR.: ikus ARIZTILUZEKO BORDA eta BIZKAINEKO BORDA.

BIZKOTX

BISKOTX: *Biscoch* (1847, JII, 67 or.); AHOZ. TRAD.: [bizkòtx] (K.); ARAU.: Bizkotx (1994, AMM); IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: 89-23-1, Ber.*

BOLAKO TXABALA

BOLAKO TXABALA: AHOZ. TRAD.: [bólakò txábalà] (Goi.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-31-3, Err.*; OHARR.: ikus BOLALEKU.

BOLALEKU

BOLALEKU: *Bolaleku* (1574, LMM, 161 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

BOLALEKU: *Bolalecu* (1942, 1 46-1 47 / 43 17-43 16, IGC1), *Bolatecu* (1944, GH01), *Bolalecu* (1953, 1 46-1 47 / 43 17-43 16, IGC2), *Boaleku* (1980, IGN1); AHOZ. TRAD.: [bólalekù] (K.), [bólalekù] (Goi.); ARAU.: Bolaleku (1992, AM), Bolaleku (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-31-3, Err.*; OHARR.: ikus BOLAKO TXABALA.

BOLALEKU: *Bolaecu* (1944, GH01); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Err.*

BORDABERRI

BORDABERRI: *Bordaberri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [bórdaberri] (K.); ARAU.: Bordaberri baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-8, Her.*

BORDABERRI

BORDABERRI: *Bordaberri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [bórdaberri] (K.); ARAU.: Bordaberri (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: desagertua.

BORDABERRI

BORDABERRI: *Bordaberri* (1988, O.B.I.E); AHOZ. TRAD.: [bordabéri] (Lor. b.); ARAU.: Bordaberri (1994, AMM), Bordaberri (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-7, Ar.*

BORDABERRI

BORDABERRI: AHOZ. TRAD.: [bórdaberri] (K.); IZA. GEO.: ARAU.: Bordaberri (1994, AMM), Bordaberri (1996, GAM); 40100; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*

BORDABERRIA

BORDABERRIA: *Bordaberria* (1863, URU, 145 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

BORDABERRIKO BORDA

BORDABERRIKO BORDA: *Bordaberriko borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [bórdaberrikò bórdà] (Ezk. b.), [bórdaberrikò bórdà] (Lor. b.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-3, Ar.*

BORDALDE

BORDALDEKO KASKOA: *Bordaldeko kaskua* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bórdaldekò káskuà] (Larr.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

BORDALDEKO MALKARRA: *Bordaldeko malkarra* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bórdaldekò málkarrà] (Larr.); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

BORDATXIKI

BORDATXIKI: AHOZ. TRAD.: [bórtxiki] (Lor. b.); ARAU.: Bortxiki (1994, AMM), Bordatxiki (1994, MLM), Bordatxiki baserria (1996, EJ1), Bordatxiki (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*

BORDATXO

BORDATXO: *Bordatxo* (1983, GFA2), *Bordatxo* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [bórdátxò] (K.); ARAU.: Bordatxo baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-8, Her.

BORDAZAR

BORDAZAR: *Bordazar* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [bórdazár] (Txab. 1); ARAU.: Bordazar (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-39-7, Her.; OHARR.: ikus **MATIASSEN BORDA**.

BORDAZARRA

BORDAZARRA: [bórdazárrá] (Ek.); ARAU.: Bordazarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-62-1, Eld.*; OHARR.: ikus INTURIAKO BORDA.

BORDAZARREKO ERREKA / BORDAZARREKO ZABALA

BORDAZARREKO ERREKA: *Bordazarreko erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [bordázarrekò erreká] (Aparr.), [bórdazarrekò érekà] (Txab. 1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-39-7, Her.; OHARR.: ikus **SOÑEGIKO ERREKA**.

BORDAZARREKO ZABALA: *Bordazarreko zabala* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [bordázarrekò zábalà] (Txab. 1); ARAU.: Bordarreko Zabala (1994, MLM), Bordazarreko zabala (1995, DM), Bordazarreko Zabala (1996, EJ1), Bordazarreko Zabala (1996, GAM); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-39-7, Her.

BORDAZARRETA

BORDAZARRETA: AHOZ. TRAD.: [bórdazarretá] (Lor. b.); ARAU.: Bordazarreta (1994, AMM), Bordaxarreta (1994, MLM), Bordazarreta (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-7, Ar.*; OHARR.: eroria. Ikus BORDAZARRETABORDA.

BORDAZARRETABORDA: *Bordazarreta borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [bórdazarretà bórdà] (Ezk. b.); ARAU.: Bordazarretako Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-7, Ar.*; OHARR.: eroria. Ikus BORDAZARRETA.

BORDAZARRETAKO HARKAITZA

BORDAZARRETAKO HARKAITZA: *Bordazarretako arkaitza* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-47-1, Her.

BORRONDEGI

BORRONDEGI: *Borrondegi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [borrondégi] (Txab. 1), [bórrondèi] (Txab. 1); ARAU.: Borrondegi (1992, HM), Borrondegi (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-39-6, Her.

BORROTE

BORROTE: *Borrote* (1702, *Paschoal de*, HUA29), *Borrote* (1708, *Fermin de*, HUA31); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

BORROTOLA

BORROTOLA: *Borrotola* (1797, *sitio*, HUA41), *Borrotola* (1797-1833, HGR2, 51 au.), *Borrotola* (1920, *helechal*, HUA57, 70 or.), *Borrotola* (1944, GH01), *Borrotola* (1944, GH02), *Borrotola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [borrotóla] (Fag.) [borrótolá] (Usat.); ARAU.: *Borrotola* (1992, HM), *Borrotola* (1994, AMM), *Borrotola* hegia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **BORROTOLAMENDIA**.

BORROTOLA: *Borrotola* (1797-1833, HGR2, 51 au.), *Borrotola* (1920, *helechal*, HUA57, 70 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **BORROTOLA**.

BORROTOLABIDEA: *Borrotola biria* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

BORROTOLAKO ITURRIA: *Borrotolako itturriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [borrótolakò íturriyà] (Txab. 2), [borrótolakò íturriyà] (Txil.); ARAU.: *Borrotolako Iturria* (1992, HM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-3, Her.; OHARR.: ikus **ZILLEGIKO MUGA**.

BORROTOLAMENDIA: *Borrotola mendiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [borrótolamendiyà] (Txab. 2), [borrótolaméndiyà] (Txil.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **BORROTOLA**.

BORTTOLOTEA

BORTTOLOTEA: *Borttolotia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [bórttolotià] (Pard. g. 1); ARAU.: *Bortolotea* (1992, HM), *Bortolotea* (1994, AMM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-38-8, Her.

BORTTOLUANEÀ

BORTTOLUTXIKI: *Bortolo chiqui ó Borda* (1864, HUA47); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*; OHARR.: BORTTOLUANEABORDA, BORTTOLUANEAREN BORDA, BORTTOLUANEATXIKI eta TXABOLATEGI.

BORTTOLUANEÀ: *Bortoluania* (1843, HUA44), *Bortolunia y tierras* (1863, HRU, 40 au.), *Bortoluania* (1864, HUA47), *Bortoluánia* (1864, HUA48, 45 or.), *Bertoluania* (1911, IM), *Bortoluania* (1937, AB), *Bortolu* (1944, GH01), *Bartolonea* (1960, GS), *Bortoluania* (1983, GFA2), *Bortoluania* (1989, HUTB), *Bortoluenia* (1989, HUTB), *Bortoluaenea* (1989, HUTB), *Bortoluania* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [borttólunià] (K.), [borttúlunià] (Larr.); ARAU.: Bartoloanea (1992, HM), Bortoloanea (1994, AMM), Bertoluania (1994, MLM), Bortoluania (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*

BORTTOLUANEÀ: *Bortoluania* (1848-1850, HTR4, 10 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

BORTTOLUANEÀ: *Bortoluania* (1863, URU, 145 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

BORTTOLUANEÀ: *Bortoloenea* (1936, *camino de*, HUA57, 175 or.); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: Her.*

BORTTOLUANEABORDA: *Bertoluania borda* (1911, IM), *Bortoluania-borda* (1920, HUA57, 369 or.), *Bortoluaerea Borda* (1983, GFA2.); ARAU.: Bortoluania borda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*; OHARR.: ikus BORTTOLUTXIKI, BORTTOLUANEAREN BORDA, BORTTOLUANEATXIKI eta TXABOLATEGI.

BORTTOLUANEAREN BORDA: *Borttoluan borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [borttólunà bórdà] (Ek.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*;

OHARR.: BORTTOLUTXIKI, BORTTOLUANEABORDA, BORTTOLUANEATXIKI eta TXABOLATEGI.

BORTTOLUANEATXIKI: *Bortolúania-chiqui* (1864, HUA48, 45 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*; OHARR.: BORTTOLUTXIKI, BORTTOLUANEABORDA, BORTTOLUANEAREN BORDA eta TXABOLATEGI.

BORTXOLONDEGI

BORTXOLONDEGI: *Borcholondegui* (1854-1855, HTR7, 19 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

BOSTAITZETA

BOSTAITZETA: *Bostaitzeta* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bóstaitzetá] (Amu.); ARAU.: Bostaitzeta (1991, UM), Bostaitzeta (1994, AMM), Bostaitzeta (1994, MLM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.

BRANKETA

BRANKETA: *Branketa* (1989, HUTB); ARAU.: Branketa (1992, HM), Branketa (1996, GAM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-39-3, Her.

BRANKETAKO ERREKA: *Branketako erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [bránketakò érekà] (Txab. 1); ARAU.: Branketako Erreka (1992, HM), Branketako erreka (1996, EJ1), Branketako Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-31-7, Her.; OHARR.: ikus **ARLOTEGIERREKA**, **ARLOTEGIKO ERREKA** eta **HERNANIERREKA**.

BUENOSAIRE

BUENOSAIRE: *Buenosaires* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [bwenósajrès] (Larr. eta Mik.); ARAU.: Buenosaires (1991, UM), Buenos Aires (1994, MLM), Buenos Aires bizkarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

BUNANARRANBIDE¹⁴³⁶

BUNANARRANBIDE: *Bunan Arranbide* (1554, EUA2, 122 or.); IZA.GEO.: 50101.; KOK. KART.: Err.-Oiar.

BUNABIRIBIL

BUNABIRIBIL: *Bunaviribil* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

BURGATORIOBURUA

BURGATORIOBURUA: *Burgatorio buruba* (1863, *tierras en*, URU, 149 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

BURKAILGAIXTO

BURKAILGAIXTO: AHOZ. TRAD.: [búrkailgaxtò]¹⁴³⁷ (Arg.); IZA. GEO.: 10503; KOK. KART.: 64-48-2, Err.*

BURKONDO

BURKONDO: AHOZ. TRAD.: [búrkondò] (Id.); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-32-6, Err.*; OHARR.: ikus BURKONDOEGIA.

BURKONDOEGIA: *Burkondoegeiya* (1989, OM); ARAU.: Burkondo Hegia (1996, GAM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-32-6, Err.*; OHARR.: ikus BURKONDO.

BURKONDOKO BORDA: *Borkondoko borda* (1988, OBIE), *Burkondoborda* (1989, OM); AHOZ. TRAD.: [búrkondokò bórdà] (Id.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-32-6, Err.*

BURKONDOKO ERREKA: *Burkondo erreka* (1989, OM); ARAU.: Burkondo Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-32-6, Err.*

¹⁴³⁶ Cf. ARRANBIDE

¹⁴³⁷ 'Erroitz handia' [erróitz áundiyà] (Arg.).

BURRUNDALAITZ

BURRUNDALAITZ: *Burrundalaiz* (1794-1831, UGR3, 19 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

BURRUNTXOLA

BURRUNTXOLA: *Burruntxola* (1989, UUTB), *Buruntxulo* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [burrúntxolà] (Benta.); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus LERTXUNANEA eta TUNELETA.

BURRUNTXOLAERREKA: *Burruntxola erreka* (1989, UUTB), *Burruntxulo erreka* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus LERTXUNANEKO ERREKA eta TUNELETAKO ERREKA.

BURUTXURIETA

BURUTXURIETA: *Buutxuita* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [buútxwità] (Larr.), [buútxwità] (Mik.), [guútxwitá] (Mari. 1); ARAU.: Burutxurita (1991, UM), Burutxurieta (1994, AMM), Burutxurita (1994, MLM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.

BUSTINZULO

BUSTINZULO: AHOZ. TRAD.: [bustínzulò] (Asta.); ARAU.: Bustinzulo (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-31-4, Err.*

BUZTANARRIA

BUZTANARRIA: *Buztanarriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [búztanarriyá] (Etxol.); IZA. GEO.: 11000; KOK. KART.: 64-31-7, Her.; OHARR.: ikus ARRIUJTUNA.

BUZTINDEGI

BUZTINDEGI: *Buztindegua* (1569, HUA18, 27 au.), *Bustindegui* (1739, HUA36), *Bustindei* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-30-3, Her.*; OHARR.: ikus XENPERREKO ZULOA.

BUZTINDEGIZABALA: *Buztindegizabala* (1797-1833, HGR2, 48 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

BUZTINDEGI

BUZTINDEGI: *Buztindei* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [búztindèi] (Bez.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.; OHARR.: ikus **BUZTIÑETAKO LEPOA** eta **EGIETAKO LEPOA**.

BUZTINTXULO

BUZTINTXULO: *Buztinchulo, Loidi a* (1936, *camino vecinal de*, HUA57, 177 or.); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: Her.*

BUZTIÑETAKO LEPOA

BUZTIÑETAKO LEPOA: *Buztiñetako lepua* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [búztĩnetakò lépuà] (Bez.); ARAU.: Buztiñetako Lepoa (1991, UM), Buztiñetako Lepoa (1992, HM), Buztiñeta (1994, AMM), Buztiñetako lepua (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.; OHARR.: ikus **BUZTINDEGI** eta **EGIETAKO LEPOA**.

CALERA

CALERA: *Calera*¹⁴³⁸ (1730, HUA35); IZA. GEO.: 40302; KOK. KART.: Her.*

CALERA VIEJA

CALERA VIEJA: *Calera vieja* (1569, *junto a la*¹⁴³⁹, HUA18, 27 au.); IZA. GEO.; 40302; KOK. KART.: Her.*

¹⁴³⁸ "Ytem en frente de la Casa nueva de Epela y junto a la calera [...]".

¹⁴³⁹ IRAZURDIn.

CANTINA MUGATZ

CANTINA MUGATZ: *Cantina Mugaz* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [kantína múatz] (Etxol.), [kantína muáz] (Etxol.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-55-5, Her.; OHARR.: ikus **MINETA** eta **MUGATZ**.

CASA DE MÁQUINAS

CASA DE MÁQUINAS: *Casa de Maquinas* (1898, EGZ); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-48-6, Ar.*; OHARR.: ikus **ARRANBIDEKO INDARRETxea** eta **CENTRAL ELÉCTRICA**.

CASA DEL CAMINERO

CASA DEL CAMINERO: *Casa del Caminero* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*

CASILLA DE LA BOMBA

CASILLA DE LA BOMBA: *Casilla de la Bomba* (1942, 1 45-1 46 / 43 16-43 15, IGC1), *Casilla de la Bomba* (1953, 1 45-1 46 / 43 16-43 15, IGC2); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: Her.

CAVERNAS

CAVERNAS: *Cavernas* (1944, GH01), *Cavernas* (1944, GH02); IZA. GEO.: 10602; KOK. KART.: Err.*; OHARR.: ikus **AIZPITARTEKO KOBAK**, **BARRA**, **BARRAKO Koba**, **CUEVAS**, **GOIKOARRAITZA**, **Koba** eta **LANDERBASOKO KOBAK**.

CENTRAL DE LA UNIÓN VASCO-NAVARRA

CENTRAL DE LA UNIÓN VASCO-NAVARRA: *Central de la Unión Vasco-Navarra* (1942, 1 44-1 45 / 43 15-43 14, IGC1), *Central de la Unión Vasco-Navarra* (1953, 1 44-1 45 / 43 15-43 14, IGC2), *Central de la Unión Vasco-Navarra* (1962, UTC), *Central de la Unión Vasco-Navarra* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **ABILLASKO INDARRETxea**, **CENTRAL**

ELÉCTRICA, CENTRAL HIDROELÉCTRICA eta PIKOAGAKO INDARRETxea.

CENTRAL ELÉCTRICA

CENTRAL ELÉCTRICA: *Central Eléctrica* (1942, 1 44-1 45 / 43 15-43 14, IGC1), *Central Eléctrica* (1953, 1 44-1 45 / 43 15-43 14, IGC2), *Central eléctrica* (1962, UTC), *Central eléctrica* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **ELECTRA EREÑOTZU, ERREENTERIAKO INDARRETxea eta FAGOLLAGAKO INDARRETxea.**

CENTRAL ELÉCTRICA

CENTRAL ELÉCTRICA: *Central eléctrica* (1942, 1 46-1 47 / 43 14-43 13, IGC1), *Central eléctrica* (1953, 1 46-1 47 / 43 14-43 13, IGC2), *Central eléctrica* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **CENTRAL ELÉCTRICA LONDAIZ-UBARRETXENA, CENTRAL LONDAIZ eta SANTIAGOKO INDARRETxea.**

CENTRAL ELÉCTRICA

CENTRAL ELÉCTRICA: *Central eléctrica* (1942, 1 44-1 45 / 43 16-43 15, IGC1), *Central eléctrica* (1953, 1 44-1 45 / 43 16-43 15, IGC2), *Central eléctrica* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: Her.; OHARR.: **ABILLASKO INDARRETxea, CENTRAL DE LA UNIÓN VASCO-NAVARRA, CENTRAL HIDROELÉCTRICA eta PIKOAGAKO INDARRETxea.**

CENTRAL ELÉCTRICA

CENTRAL ELÉCTRICA: *Central eléctrica* (1942, 1 44-1 45 / 43 16-43 15, IGC1), *Central eléctrica* (1953, 1 44-1 45 / 43 16-43 15, IGC2), *Central eléctrica* (1962, UTC), *Central eléctrica* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus **CENTRAL HIDROELÉCTRICA MUNICIPAL.**

CENTRAL ELÉCTRICA

CENTRAL ELÉCTRICA: *Central Eléctrica* (1942, 1 48-1 49 / 43 13-43 12, IGC1), *Central Eléctrica* (1953, 1 48-1 49 / 43 13-43 12, IGC2), *Central eléctrica* (1962, UTC), *Central eléctrica* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-48-6, Ar.*; OHARR.: ikus ARRANBIDEKO INDARRETXEa eta CASA DE MÁQUINAS.

CENTRAL ELÉCTRICA

CENTRAL ELÉCTRICA: *Central Eléctrica* (1942, 1 47-1 48 / 43 13-43 12, IGC1), *Central Eléctrica* (1953, 1 47-1 48 / 43 13-43 12, IGC2), *Central eléctrica* (1962, UTC), *Central eléctrica* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-48-6, Ar.*; OHARR.: ikus ABAÑO eta ABAÑOKO INDARRETXEa.

CENTRAL ELÉCTRICA

CENTRAL ELÉCTRICA: *Central eléctrica* (1942, 1 45-1 46 / 43 14-43 13, IGC1), *Central eléctrica* (1953, 1 45-1 46 / 43 14-43 13, IGC2); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **URRUZUNOKO INDARRETXEa** eta **ZELAITXOKO INDARRETXEa**.

CENTRAL ELÉCTRICA LONDAIZ-UBARRETXENA

CENTRAL ELÉCTRICA LONDAIZ-UBARRETXENA: *Central Elec. Londaiz-Ubarrechena* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-47-3, Her.; OHARR.: ikus **CENTRAL ELÉCTRICA**, **CENTRAL LONDAIZ** eta **SANTIAGOKO INDARRETXEa**.

CENTRAL HIDROELÉCTRICA

CENTRAL HIDROELÉCTRICA: *Central hidroelectrica* (1911, IM); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **ABILLASKO INDARRETXEa**.

CENTRAL HIDROELÉCTRICA MUNICIPAL

CENTRAL HIDROELÉCTRICA MUNICIPAL: *Central hidroelectrica municipal* (1911, IM); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **CENTRAL ELÉCTRICA**.

CENTRAL UBARRETXENA

CENTRAL UBARRETXENA: *Central Ubarrechena* (1983, GFA2); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-47-3, Her.; OHARR.: ikus **CENTRAL ELÉCTRICA LONDAIZ-UBARRETXENA** eta **SANTIAGOKO INDARRETxea**.

CERVEZAS EL LEÓN

CERVEZAS EL LEÓN: *El León, Cervezas* (1983, GFA2); IZA. GEO.: 40306; KOK. KART.: 64-47-3, Ar.*; OHARR.: ikus **LEONGO LANTEGIA**.

COBERTIZO

COBERTIZO: *Cobertizo* (1911, IM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: Her.

COLLADURA

COLLADURA: *Colladura* (1702, HUA29); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

COMUNAL

COMUNAL: *Comunal* (1932, AI); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

CUEVAS

CUEVAS: *Cuevas* (1942, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC1), *Cuevas* (1953, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC2); IZA. GEO.: 10602; KOK. KART.: Err.*; AIZPITARTEKO KOBAK, BARRA, BARRAKO Koba, CAVERNAS, GOIKOARRAITZA, Koba eta LANDERBASOKO KOBAK.

DANBOLINENEA

DANBOLINENEA: *Lasaga o Dambolinenea* (1794-1831, UGR3, 17 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus **LASAGA**.

DANTZALEKU

DANTZALEKU: *Dantzalecu* (1920, *montazgos*, HUA57, 886 or.), *Dantzalecu* (1920, *Monte Jaras*, HUA57, 633 or.), *Dantzalecu* (1932, *punto*, HUA57, 417 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-39-7, Her.

DANTZALEKU: *Dantzaleku* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [dántzalekù] (Iz.), [dantzálékù] (Txim.); ARAU.: *Dantzaleku* (1992, HM), *Dantzaleku* (1996, EJ1), *Dantzaleku* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-39-7, Her.; OHARR.: ikus **DANTZATOKIETA**.

DANTZALEKU GOIKO BIZKARRA: *Dantzaleku goiko bizkarra* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [dántzalekukò gójkò bízkarrà] (Txim.); ARAU.: *Dantzalekuko Goiko Bizkarra* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-39-7, Her.

DANTZATOKIETA

DANTZATOKIETA: *Dantzatokita* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [dantzátokità] (Bentatx.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-39-7, Her.; OHARR.: ikus **DANTZALEKU**.

DESKARGA

DESKARGA: *Deskarga* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [déskargà] (Ezk. b.), [deskárgà] (Lor. b.); ARAU.: *Deskarga* (1994, AMM), *Deskarga* (1994, MLM), *Deskarga* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*; OHARR.: eroria.

DESKARGAKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [deskárgakò bórdà] (Lor. b.); ARAU.: *Deskargako borda* (1994, AMM), *Deskargako Borda* (1996, GAM); IZA. GEO.: KOK. KART.: 64-55-7, Ar.*; OHARR.: eroria.

DESKARGA

DESKARGA: *Deskarga* (1982, CAG, 187 or.); AHOZ. TRAD.: [déskargà] (K.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-62-4, Her.; OHARR.: ikus **AITZOLA** eta **AZKETA**.

DESTILERÍA

DESTILERÍA: *Destilería de leñas y fábrica de productos químicos, hijos de Jaime Puig* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40306; KOK. KART.: 64-39-5, Her.; OHARR.: ikus **FÁBRICA DE PRODUCTOS QUÍMICOS, LATXeko LANTEGIA** eta **PUIG**.

DIUSTEGI

DIUSTEGI: *Diustegui* (1606, *Martin de*, EHA1), *Diustegui* (1740, HUA30, 541 au.), *Diustegui* (1843, HUA44), *Diustegui* (1864, HUA47), *Diustegui* (1889, *particular de*, HUA56), *Diostegi* (1989, HUTB), *Diostei* (1989, HUTB), *Diustegi* (1989, HUTB), *Diustei* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [díustèi] (K.), [diústèi] (Etxol.), [díustèi] (Etxol.), [diustégi] (TxAB 2); ARAU.: *Diostegi* (1991, UM), *Diustegi* (1992, HM), *Diostegi* (1994, AMM), *Diostegi* (1994, MLM), *Diustegi baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Her.*

DOLORESENEA

DOLORESENEA: *Doloexenia* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **EREÑOTZULONJA** eta **LONJA**.

DOLORESENEA

DOLORESENEA: *Doloresenea* (1989, HUTB), *Dolores-enea* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-29-4, Her.*; OHARR.: desagertua.

DONFERMIÑENEA

DONFERMIÑENEA: *Don-fermiñenea* (1843, HUA44), *Donfermiñenea* (1920, *Caserío y pertenecidos*, HUA57, 741 or.), *Donfermiñenea* (1937, AB); AHOZ. TRAD.: [donférmiñenè] (K.); ARAU.: *Donfermiñenea* (1992, HM), *Donfermiñenea* (1994,

AMM), Donfermiñenea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*; OHARR.: baserria izandakoa.

DONOSTIA-SAN SEBASTIÁN

DONOSTIA-SAN SEBASTIÁN: *Donostia-San Sebastián*¹⁴⁴⁰ (1983, GFA2); ARAU.: Donostia San Sebastian (1992, AM), Donostia-San Sebastián (1994, AMM); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-31, 64-39, 64-47, 64-48; OHARR.: ikus **DONOSTIA** eta **SAN SEBASTIÁN**.

DONOSTIA: AHOZ. TRAD.: [dónosti] (Amu.), [dónostiyà] (Amu.), [donóstiayak] (Larra.) *erg.*, [dónostiyái] (Larra.) *dat.*, [donóstiayakò] (Larra.) *adl.d.*, [donóstiayàko] (Larra., *l. g.*), [donóstiyanàk] (Larra.) *e.g.*; IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-31, 64-39, 64-47, 64-48; OHARR.: ikus **DONOSTIA-SAN SEBASTIÁN** eta **SAN SEBASTIÁN**.

DONOSTIBASOA: *Donosti-baso* (1920, *monte helechal*, HUA57, 529 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-39-8, Her.

DONOSTIBASOA: *Donosti basua* (1995, DTE, 89 or.); AHOZ. TRAD.: [dónostibasua] (K.), [dónostibásuá] (Arg.), [dónostibasua] (Txab. 1); ARAU.: Donostibaso (1992, HM), Donosti Basoa (1994, MLM), Donostibaso (1995, DM), Donostiabaso (1996, EJ1), Donostibaso (1996, GAM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-39-8, Don.; OHARR.: ikus **OARAIN** eta **URDABURU**.

DONTZELLAITURRI

DONTZELLAIURRI: *Dontzella*¹⁴⁴¹ (1988, OBIE), *Dontzellaitturrita* (1989, OM); AHOZ. TRAD.: [dontzelaitturri] (Id.), [dóntzellaitturri] (Id.); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: Err.*

¹⁴⁴⁰ OARAIN barrutia (URDABURU mendiaren ondoan).

¹⁴⁴¹ *Iturria* izaki geografikoari dagokion gakoa du ondoan.

DONTZELLAITURRIKO ERREKA: *Dontzellaiturriko erreka* (1988, OBIE); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-32-6, Err.*

DUQUE DE ESTRADA

DUQUE DE ESTRADA, ACIA EL: *Duque Estrada, Acia el* (1797-1833, HGR2, 56 au.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

EARREKO TXOKOA

EARREKO TXOKOA: *Earreko txokua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [éjarrekò txókuà] (Txil.), [éjarrekò txókuà] (Pard. g. 2); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-38-2, Her.

EAZTELORRI

EAZTELORRI: *Eaztelorri* (1989, OM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-24-5, Err.*

EDANTOKI

EDANTOKI: AHOZ. TRAD.: [eántoki] (Pard. g. 2); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-3, Her.; OHARR.: ikus URANLEKU.

EGAÑANEA

EGAÑANEA: *Egañania* (1833-1845, HGR3, 49 au.), *Egañanea* (1932, HUA57, 10 or.), *Egaña* (1989, HUTB), *Egañania* (1989, HUTB), *Eañania* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [égañà] (K.), [égañanià] (K.); ARAU.: *Egaña* (1994, AMM), *Egaña etxea* (1996, EJ1); IZA.: GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-1, Her.*; OHARR.: ikus PATRIKABERO.

EGAÑATXIKI: *Egaña txiki* (1989, HUTB), *Eaña txiki* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [égañà txíki] (K.); ARAU.: *Egaña Txiki etxea* (1996, EJ1); IZA.: GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-1, Her.*; OHARR.: desagertua.

EGAÑANEA

EGAÑANEA: *Egañania* (1989, HUTB), *Eañania* (1989, HUTB); IZA.: GEO.: 40100; KOK. KART.¹⁴⁴²: 64-30-1, Her.*

EGIAUNDI

EGIAUNDI: *Eguiandia* (1797, loma, HUA41), *Egiaundi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [égiáundi] (Amu.), [égiאַundi] (Amu., *in.*), [égiאַundi] (Txim.); ARAU.: *Egiaundi* (1992, HM), *Egiaundi* (1994, AMM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-47-5, Her.

EGIAUNDI: *Egui-aundi*, *Zilegi en* (1936, HUA57, 98 or.), *Eguiaundi* (1920, lote, HUA57, 392 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **ZILLEGI-EGIAUNDI**.

EGIEDER

EGIEDER: *Eguieder* (1898, EGZ), *Eguieder* (1944, GH01), *Eguiader*, *Casa* (1980, IGN1), *Egieder* (1989, OM); ARAU.: *Egieder baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-24-5, Err.*

EGIEDER: *Egieder* (1989, OM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-24-5, Err.*

EGIEDERRERREKA: *Eguieder* (1797, regata, HUA41), *Egieder erreka* (1989, OM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-24-5, Err.*

EGIEDER

EGIEDER: *Eguieder* (1936, camino vecinal de, HUA57, 176 or.); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: Her.*

¹⁴⁴² Hernaniko hirigunean dago (Kale Nagusia 21).

EGIETAKO LEPOA

EGIETAKO LEPOA: *Egitako lepua* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.; OHARR.: ikus **BUZTINDEGI** eta **BUZTIÑETAKO LEPOA**.

EGILUZE

EGILUZE: *Egiluze* (1818, LMM, 164 or.); IZA. GEO.: 30101; KOK. KART.: Err.*

EGILUZETARREN BIDE GURUTZEA: *Euluxtarren bidakrutza* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [eúluxtarrèn bídakrutzá] (Aparr.), [éulaxtarràn bidékruzá] (Larra.), [éulextarràn bidékruzá] (Larra.); IZA. GEO.: 41002; KOK. KART.: 64-31-7, Her.

EGILUZE

EGILUZE: *Egiluxe* (1989, HUTB); ARAU.: Egiluze (1992, HM), Egiluze (1994, AMM), Egiluze (1994, MLM), Egiluze (1996, EJ1), Egiluze (1996, GAM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-63-2, Her.

EGILUZEKO ATAKA: *Egiluxeko ataka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [égiluxekò átakà] (Etxol.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-63-1, Her.

EGILUZE

EGILUZE: *Egiluxe* (1989, HUTB); ARAU.: Egiluze (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-47-6, Her.; OHARR.: ikus **ETZIAGOKO HEGIA**.

EGINBERRI

EGINBERRI: *Eginberri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [egínberri] (K.), [eginbérrri] (Txil.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

EGITXO

EGITXO: *Egitxo* (1989, Aranzai 2); AHOZ. TRAD.: [égitxò] (Bez.); ARAU.: Egitxo (1991, UM), Egitxo (1992, HM), Egitxo (1994, AMM), Egitxo (1996, EJ1); IZA.

GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.; OHARR.: ikus **ETZUBI, ETZUBIKO BIZKARRA** eta **OSTAZURIETA**.

EGUNTXINTA

EGUNTXINTA: *Eguntxinta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [éguntxintà] (K.); ARAU.: *Eguntxinta* (1992, HM), *Eguntxinta* (1994, AMM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.

EGURROLA

EGURROLA: *Hegurola* (1516, HUA7), *Egurrola* (1607, HUA23), *Egurrola* (1773, VEK1), *Egurrola* (1802, RAH, 129 or.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

EGURROLA: *Egurrola* (1797, *arroyo*, HUA41); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.

EGURROLA: *Egurrola* (1797, *partida*, HUA41); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

EGURROLA: *Egurrola* (1838, *valle*, DUA5); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Her.

EGURROLA: *Egurrola* (1889, *cresta de la cordillera*, HUA52); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Her.

EGURROLA: *Egurrola* (1889, HUA52), *Egurolla* (1932, *lote llamado*, HUA57, 391 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

EGURROLA

EGURROLA: *Egurola* (1625, *casa*, LMI, 102 or.), *Egurrola* (1855, UEA), *Egurrola* (1864, HUA48, 71 or.), *Egurla* (1900, UEA2), *Egurlacoa* (1900, *sepultura*, UEA2), *Egurola* (1900, UEA3), *Egurrola* (1931, UUA8), *Egurrola* (1944, GH01), *Eulola* (1944, GH02), *Egurrola* (1964, UUA10J), *Egurola* (1979, UUA20), *Eula* (1989,

UUTB); AHOZ. TRAD.: [éulà] (K.), [éulà] (Pard. g. 2); ARAU.: Egurrola (1991, UM), Egurrola (1992, HM), Egurrola (1994, AMM), Egurrola (1994, MLM), Egurrola baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus EGURROLA-LAZKANO.

EGURROLA: *Egurrola* (1794-1831, UGR3, 14 au.), *Egurrola* (1776-1794, UGR2, 4 au.), *Egurrola* (1863, URU, 157 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*

EGURROLA: *Egurrola* (1920, manzanal, HUA57, 336 or.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: Her.*

EGURROLA : *Egurrola* (1951, herbal, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

EGURROLA DE YUSO: *Egurrola de Yuso* (1610, LMZ, 163 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Urn.*

EGURROLA-ESTRADA: *Egurrola Estrada* (1740, HUA30, 541 au.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Urn.*

EGURROLA-LATXA: *Egurrola lacha* (1794-1831, UGR3, 15 au.), *Egurrola-lacha* (1863, URU, 144 bin.), *Egurrola-lacha* (1863, URU, 147 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.

EGURROLA-LATXA: *Egurrola lacha* (1664, LMZ, 163 or.), *Egurola lache* (1900, UEA3); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus LATXA.

EGURROLA-LAZKANO: *Egurrola Lazcano* (1691, LMZ, 162 or.), *Egurrola-lazcano* (1863, URU, 145 au.), *Lazcano Egurrola* (1863, URU, 148 bin.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.*; OHARR.: ikus EGURROLA.

EGURROLABERRI: *Egurrola berri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [é̞l̥à bérr̥i] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*

EGURROLABORDA: *Egurrola borda* (1831-1845, UGR4, 25 au.), *Egurola-borda* (1951, *herbal*, UUA18), *Egurrola-borda* (1951, *sembradio*, UUA18), *Egurrola-borda* (1951, *manzanal*, UUA18), *Egurrola-borda* (1951, *arbolado*, UUA18), *Egurrola-borda* (1951, *nabos*, UUA18), *Eula-borda* (1956, *pinar*, UUA10G); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

EGURROLABORDA: *Egurrolaborda* (1854, LMZ, 163), *Egurrolaborda* (1855, *caseria*, UEA1), *Egurrola-borda* (1864, *casa de labor*, HUA48, 71 or.), *Eulaborda* (1911, IM), *Eulabe, Borda* (1983, IGN2), *Eulabe, Caserio* (1983, IGN2), *Eulaborda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [é̞l̥abord̥à] (K.), [é̞l̥abord̥à] (Mik.); ARAU.: *Egurrolaborda* (1991, UM), *Egurrola borda* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-2, Urn.*; OHARR.: eroria.

EGURROLABORDAALDEA: *Egurrolaborda aldea* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

EGURROLAERREKA: AHOZ. TRAD.: [é̞l̥aérrek̥à] (Eg. I); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-30-5, Her.-Urn.*; OHARR.: ikus ARGINDEGIKO ERREKA.

EGURROLAGAÑA: *Egurrola gaña* (1951, *herbal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

EGURROLAKO TXULOA: *Egurrolaco-chulua* (1931, *manzanal*, HUA57, 563 or.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: Her.*

EGUZKITZA

EGUZKITZA: *Eguzkiza* (1983, GFA2), *Eguzkiza* (1983, IGN2), *Eguskitza* (1989, HUTB), *Euskitza* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [é̞uskitz̥à] (K.); ARAU.: *Eguzkitza baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-1, Her.

ELDOZERREKA

ELDOZERREKA: *Eldozerreca* (1944, GH01), *Eldozerreca* (1944, GH02); ARAU.: Eldotz erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Err.*

ELDUAIN

ELDUAIN: *Elduayn*¹⁴⁴³ (1467, *Domingo de*, HUA5), *Elduaïen* (1683, *villa*, HUA28), *Elduayen* (1868, *villa*, DJE), *Elduayen*, *Juridiccion de* (1911, IM), *Elduayen* (1942, 1 44-1 45 / 43 11-43 10, IGC1), *Elduayen* (1953, 1 44-1 45 / 43 11-43 10, IGC2), *Elduain* (1983, GFA2), *Elduain*, *Término Municipal de* (1983, GFA2), *Elduayen*, *Término de* (1983, IGN2), *Elduayen*, *Término Municipal de* (1983, D.F.G.2); ARAU.: Elduain (1994, AMM), Elduain (1996, EJ1), Elduain (1996, GAM); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-54, 64-61, 64-62, 64-63, 89-5, 89-6, 89-7, Eld.*

ELDUAKO INDARRETXEAK

ELDUAKO INDARRETXEAK: *Elduako zentrala* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-38-3, Her.; OHARR.: ikus **TXORIENEA**.

ELDURAIN

ELDURAIN: *Eldurain* (1900, AT, 234-235 or.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-53-4, And.*; OHARR.: ikus AIZKORRI.

ELECTRA EREÑOTZU

ELECTRA EREÑOTZU: *Electra Ereñozu* (1942, 1 44-1 45 / 43 15-43 14, IGC1), *Electra Ereñozu* (1953, 1 44-1 45 / 43 15-43 14, IGC2); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-38-3, Her.; OHARR.: ikus **CENTRAL ELÉCTRICA, ERREENTERIAKO INDARRETXEAK** eta **FAGOLLAGAKO INDARRETXEAK**.

ELIOREN ETXOLA

ELIOREN ETXOLA: *Elion etxola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [éliòn étxolà] (Ek.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-62-4, Her.

¹⁴⁴³ "... Señor de las ferrerías de Avillas, Herrotarain [...]".

ELIZALDENEA

ELIZALDENEA: *Elizalde* (1843, HUA44), *Elizaldenea* (1864, HUA47), *Elizalde Enea* (1983, GFA2), *Elizaldene* (1989, HUTB), *Elizalde enea* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [elizaldéne] (Ek.); ARAU.: Elizaldenea (1992, HM), Elizaldenea (1994, AMM), Elizalde (1994, MLM), Elizalde baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*; OHARR.: ikus TXINTXUANE.

ELIZTAKO MALDA

ELIZTAKO MALDA: *Eliztaco-malda* (1951, *monte bajo*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

ELKIETA

ELKIETA: AHOZ. TRAD.: [élkità] (Aparr.), [élkità] (Bentatx.); ARAU.: Elkita (1994, MLM), Elkita basoa (1996, EJ1), Elkita (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-40-5, Err.*

ELKIETAERREKA: *Elkita erreka* (1989, OM); ARAU.: Elkita Erreka (1994, MLM), Elkita Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-40-5, Err.*

ELKIETAKO LEPOA: AHOZ. TRAD.: [élkitakò lépuà] (Aparr.), [élkitakò lépuà] (Bentatx.); ARAU.: Elkitako lepoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301 KOK. KART.: 64-40-5, Err.*; OHARR.: ikus GOIKOELKIETA.

ELMILLAGA

ELMILLAGA: *Elmillaga, Monte* (1980, IGN1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Err.*

ELMITXURI

ELMITXURI: AHOZ. TRAD.: [élmitxwì] (Goi.), [elmitxurì] (Goi.); ARAU.: Elmitxuri (1992, AM), Elmitxuri (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-31-2, Ast.*

ELOLA

ELOLA: *Elola* (1937, AB), *Elola* (1944, GH02), *Elola* (1983, GFA2), *Elola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [élolà] (K.); ARAU.: *Elola* (1992, HM), *Elola* (1994, AMM), *Elola* (1994, MLM), *Elola baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*; OHARR.: ikus BELAMENDIANEA.

ELORRIBI

ELORRIBI: *Lorribia* (1573, HUA19, 7 bin.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

ELORRIBI: *Elorrivia* (1740, HUA30, 541 bin.), *Elorribia* (1843, HUA44), *Elorribia* (1864, HUA47), *Elorràbia* (1864, HUA48, 45 or.), *Elorrabi* (1911, IM), *Elorrabia* (1920, *Caserío y pertenecidos*, HUA57, 198 or.), *Elorrabi* (1920, *vivienda céntrica de*, HUA57, 199 or.), *Elorrabia* (1921, *caserío y pertenecidos*, HUA57, 440 or.), *Elorrai* (1928, *casa*, JMB3, 268 or.), *Elorrabi* (1932, *casa*, HUA57, 441 or.), *Elorrrabi* (1936, HUA57, 298 or.), *Elorrrabi* (1936, *mitad*, HUA57, 298 or.), *Elorrrabi* (1936, *parte meridional*, HUA57, 298 or.), *Elorrabi* (1937, AB), *Elorrabia* (1983, GFA2), *Elorrabi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [elórrabi] (K.); ARAU.: *Elorribia* (1992, HM), *Elorribia* (1994, AMM), *Elorrabi* (1994, MLM), *Elorrabia baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus TXAKURZARRETA.

ELORRIBI: *Elorribia* (1797-1833, HGR2, 37 au.), *Elorribia* (1845-1846, HTR1, 2 au.), *Elorribia* (1845-1846, HTR1, 2 au.), *Elorribia* (1854-1855, HTR7, 19 au.), *Elorribia* (1855-1857, HTR8, 22 au.), *Elorribia* (1863, HRU, 40 au.), *Elorrabi* (1920, *herbal*, HUA57, 199 or.), *Elorrabi* (1920, *helechal*, HUA57, 199 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ELORRIBIALDEA: *Elorrabi-aldea* (1936, HUA57, 740 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ELORRIBIALDEKO ZULOA: *Elorrialdeko zuhua* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*; OHARR.: ikus ELORRIKO ZULOA.

ELORRIBIBERRI: *Elorribiberri* (1864, HUA47), *Elorrábia-berri* (1864, HUA48, 45 or.), *Elorrabiberri* (1911, IM), *Elorrabi-berri* (1920, HUA57, 916 or.); AHOZ. TRAD.: [elórrabì bérri] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus ELORRIBIETXEBERRI.

ELORRIBIETXEBERRI: *Elorribia-echeverri* (1843, HUA44), *Elor Etxeberri* (1983, GFA2), *Elorrabi-etxeberrri* (1989, HUTB), *Elorri-etxeberrri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [elórrabì etxéberri] (K.), [elórrrabì etxéberri] (Pard. g. 2); ARAU.: Elorribi Etxeberri (1992, HM), Elorribia etxeberrri (1994, AMM), Elorrabietxeberrri (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus ELORRIBIBERRI.

ELORRIBIKO ERRIBERA: *Elorrvia* (1724, *rivera de*, HUA30, 282 bin.), *Elorrabi* (1920, *ribera*, HUA57, 199 or.), *Elorrabiko erribera* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [elórrrabikò erríberà] (Elor.); ARAU.: Elorrabiko erribera (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*

ELORRIBIKO UHARKA: *Elorrrabiko presa* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [elórrrabikò présà] (K.); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*

ELORRIBIKO ZUBIA: *Elorrrabiko zubiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [elórrrabikò zúbiyà] (K.); ARAU.: Elorribiko Zubia (1992, HM), Elorrabiko zubia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 41005; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*

ELORRABURU

ELORRABURU: *Elorraburu* (1797-1833, HGR2, 44 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ELORRADI

ELORRADI: *Elorradi* (1794-1831, UGR3, 11 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Um.*

ELORRIETA

ELORRIETA: AHOZ. TRAD.: [élorrità] (Amu.), [elorríeta] (Amu.), [élorrità] (En.); ARAU.: Elorrieta (1994, AMM), Elorrieta Bizkarra (1994, MLM), Elorrieta bizkarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-63-5, Eld.*; OHARR.: ikus ELORRIETAKO HEGIA.

ELORRIETAKO HEGIA: AHOZ. TRAD.: [élorritakò égiyá] (En.); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-63-5, Eld.*; OHARR.: ikus ELORRIETA.

ELORRIETAKO LEPOA

ELORRIETAKO LEPOA: *Elorritako lepua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [élorritakò lépoá] (Iz., *adl. s.*), [élorritakò lépuà] (Txab. 1); ARAU.: Elorrietako Lepoa (1992, HM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-39-7, Her.; OHARR.: ikus ARTEGIETAKO LEPOA.

ELORRIKO ZULOA

ELORRIKO ZULOA: *Elorriko zuloa* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [elórrrikozulò] (Okend.); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*; OHARR.: ikus ELORRIBIALDEKO ZULOA.

ELORRITXERTATUETA

ELORRITXERTATUETA: *Elorri chertatueta* (1628, DUA1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: Don.

ELORRITXOETA

ELORRITXOETA: *Elorritxuta* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [élorritxutà] (Larr.), [elórrritxutà] (Mik.); ARAU.: Elorritxuta (1991, UM), Elorritxoeta (1994,

AMM), Elorritxueta (1994, MLM), Elorritxueta (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-38-7, Urn.

ELTZAMENDI

ELTZAMENDI: *Elzamendi* (1759, AT, 182 or.), *Elzamendi* (1897, AT, 182 or.), *Elzamendia* (1897, AT, 182 or.), *Altzemendi* (1944, GH01), *Eltzemendi* (1945, AT, 182 or.), *Eltxemendi* (1976, TA, 14 or.), *Eltzemendi* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [éltzemendi] (Mari. 2); ARAU.: *Eltzemendi* (1991, UM), *Eltzamendi* (1993, *mendia*, AT, 182 or.), *Eltzamendi* (1994, AMM), *Eltzemendi* (1994, MLM), *Eltzamendi* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-38-7, And.*

ELTZAMENDI: *Elzamendi* (1951, *herbal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-38-7, Urn.*

ELTZAMENDI: *Eltzemendi* (1976, *regata*, TA, 17 or.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*; OHARR.: ikus ELTZAMENDIKO ERREKA, LIZARRATXOPEERRERKA eta LIZARRATXOPEKO ERREKA.

ELTZAMENDIKO ERREKA: *Elcemendico-erreca* (1889, AT, 196 or.), *Eltzemendiko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [éltzemendikò érrèkà] (Mari. 2); ARAU.: *Eltzemendiko Erreka* (1991, UM), *Eltzamendiko erreka* (1994, AMM), *Eltzemendiko Erreka* (1994, MLM), *Eltzamendiko erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*; OHARR.: ikus ELTZAMENDI, LIZARRATXOPEERREKA eta LIZARRATXOPEKO ERREKA.

ELTZAMENDIKO INDARRETxea: *Alzamendi*¹⁴⁴⁴ (1987, *central electrica*), *Eltzemendiko zentrala* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [éltzemendikò zéntralà] (K.); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-45-8, And.*; OHARR.: ikus INDARRETxea, MANTXONEKO ZENTRALA eta URNIETAKO INDARRETxea.

¹⁴⁴⁴ Bertakoek erakutsitako jabetza-agirietan erabiltzen den izena.

ELTZAMENDITXIKI: *Eltzemendi txiki* 1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [éltzemendi txíki] (Mari. 2); ARAU.: *Eltzemendi Txiki* (1991, UM), *Eltzamendi txiki* (1994, AMM), *Eltzemenditxiki* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*

ELURZULO

ELURZULO: *Elurzulo* (1797-1833, HGR2, 45 au.), *Elurzulo* (1797-1833, HGR2, 58 au.), *Elurzulo* (1797-1833, HGR2, 66 au.), *Elurzuloa* (1797-1833, HGR2, 47 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ELURZULO: *Elurzulo, Charola o* (1833-1845, HGR3, 80 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus TXAROLA.

ELURZULO

ELURZULO: *Elurzulu* (1944, GH01); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.*

ELURZULO: *Elurzulo* (1982, CAG, 183 or.), *Elurzulo, Cromlech* (1983, GFA2); IZA. GEO.: 60302; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus MANTELEKO JENTILEN KANPOSANTUA.

ELURZULOZIARRA: *Elurzulo ziarra* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [elúrzulozíarrà] (Mari. 2); ARAU.: *Elurzulo zearra* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*

ELURZULO

ELURZULO: *Elurzulo* (1848, AT, 232-233 or.), *Elurzulo* (1926, AT, 232-233 or.); ARAU.: *Elurzulo* (1993, AT, 232-233 or.), *Elurzuloa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40305; KOK. KART.: And.*; OHARR.: ikus OINDOKO ELURZULO eta OINDOTXIKIKO ELURZULO.

ELURZULOAZPIA: *Elurzulo-azpia* (1926, AT, 232-233 or.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: And.*

ELURZULUAKI

ELURZULUAKI: *Elur-Zuluaqui* (1942, 1 42-1 43 / 43 13-43 12, IGC1), *Elur-Zuluaqui* (1953, 1 42-1 43 / 43 13-43 12, IGC2); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: And.*

ELUTSANEKO BORDA

ELUTSANEKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [élutsangò bórdà] (En.); ARAU.: Elutseneko borda (1994, AMM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-62-7, Eld.*

ENAZTI

ENAZTI: *Enazti* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [enáztì] (Ezk. b.), [énaztì] (Lor. b.); ARAU.: Enazti (1994, AMM), Enazti (1994, MLM), Enazti (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-55-7, Ar.*

ENAZTIKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [enáztikò bórdà] (Ezk. b.), [énáztikò bórdà] (Lor. b.); ARAU.: Enaztiko borda (1994, AMM), Enaztiko Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-7, Ar.*; OHARR.: eroria.

ENBORGOTERO

ENBORGOTERO: *Enborgotero* (1833-1845, HGR3, 75 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ENBUTODI

ENBUTODI: *Embotodi* (1864, HUA48, 71 or.); AHOZ. TRAD.: [ínbutèj] (Ai.), [ínbútejtik] (Mik., abl.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Urn.*

ENBUTODI: *Embutodi* (1846-1847, UTR2, 36 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ENBUTODIBEKOA: *Inbutei behekoa* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ínbutèj békuá] (Ai.); ARAU.: Enbotodi Bekoa baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus BEKOENBUTODI eta LERTXUNDI.

ENBUTODIBERRI: *Embotodi-berri* (1864, HUA48, 71 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Urn.*

ENBUTODIERDIKOA: AHOZ. TRAD.: [ínbutèi érdikuà] (Ai.); ARAU.: Enbotodi Erdikoa baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus ERDIKOENBUTODI eta SAGASTIMUÑO.

ENBUTODIGOIKOA: AHOZ. TRAD.: [ínbutèi góikuà] (Ai.), [ínbutèi góikuá] (Ai.); ARAU.: Enbotodi Goikoa baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-367-4, Urn.*; OHARR.: ikus GOIKOENBUTODI.

ENBUTODIERREKA: *Embotodi-erreka* (1831-1845, UGR4, 27 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ENBUTODIKOA: *Embutadicoa* (1847-1848, UTR3, 37 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ENBUTODIKO BORDA: *Inbuteiko borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ínbuteikò bórdà] (Ai.); ARAU.: Enbotodiko borda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus OIARBIDEKO BORDA, FELIPEREN BORDA eta URRUNTZALEKUETAKO BORDA.

ENPENDEKO HARRIA

ENPENDEKO HARRIA: *Enpendeko arriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [enpéndekò árriyà] (Iz.), [enpéndekò arriya] (Txab. 1); ARAU.: Enpendeko Harria (1992, HM), Enpendeko harria (1996, EJ1), Enpendeko Harria (1996, GAM); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-39-8, Her.

EPELA

EPELA: *Epela* (1467, *terminado*, HUA5), *Epela* (1773, *partido*, VEK1), *Hepela* (18, *terminado*, HUA5), *Epele* (1979, RMH), *Epeleko*, *Barrio* (1983, GFA2), *Epele*

(1980, IGN1), *Epele* (1981, SGE2), *Epele* (1983, IGN2), *Epele* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [épelè] (K.), [épelekuá] (Amu., l. g.), [épélekuá] (Amu., l. g.); ARAU.: *Epela* (1992, HM), *Epela* (1994, AMM), *Epele* (1994, MLM), *Epele auzoa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-30-8, Her.

EPELA: *Hepela* (1467, *ferrerias de*, HUA5), *Hepela de Suso e Iuso* (1467, *ferrerias*, HUA5); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

EPELA: *Pela* (1554, *rio de*, EUA2, 122 or.), *Hepela* (1551, LMM, 170 or.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **EPELERREKA**, **LANDERBASO**, **LANDERBASOERREKA** eta **LARRASKO ERREKA**.

EPELA: *Epela* (1546, HUA11, 14 au.), *Epela* (1583, HUA21, 2 bin.), *Epela* (1595, *ferreria*, HUA10), *Epela* (1740, HUA30, 541 bin.); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

EPELA: *Pela*, *Unsaque e* (1554, *camino de*, EUA2, 122 or.); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: Her.-Err.; OHARR.: ikus **USASKUE**.

EPELA: *Epela* (1610, *torre*, HUA25); IZA. GEO.: 40901; KOK. KART.: 64-30-8, Her.; OHARR.: ikus **EPELETORRE**.

EPELA: *Epela* (1625, *casa*, LMI, 96 or.), *Epela* (1683, *casa*, HUA28); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

EPELA: *Epela* (1730, *casa nueva de*, HUA35); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.; OHARR.: ikus **EPELEKO ETXEBERRI**.

EPELA: *Epele* (1739, *casas*, HUA36), *Epele* (1773, *casas*¹⁴⁴⁵, VEK1B); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

¹⁴⁴⁵ "... *ambas casas de Epele* [...]".

EPELA: *Epela* (1773, *montes grandes francos*, VEK1); IZA. GEO.: 50204; KOK. KART.: Her.

EPELA: *Epele, Molino* (1797-1833, HGR2, 50 au.), *Epele, Molino de* (1850-1852, HTR5, 12 au.); IZA. GEO.: 40304; KOK. KART.: 64-30-8, Her.; OHARR.: ikus **ARGINTXUERROTA** eta **EPELERROTA**.

EPELA: *Epele* (1833-1845, HGR3, 80 au.), *Epele* (1920, *labrantio*, HUA57, 70 or.), *Epele* (1932, HUA57, 606 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

EPELA: *Epele, Tejeria de* (1843, *caserio*, HUA44), *Epele, Tejeria de* (1864, *caserio*, HUA47), *Epele, Tejeria* (1911, IM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*

EPELA: *Epele* (1911, IM), *Epele* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-31-5, Her.; OHARR.: ikus **EPELERREKA**, **HERNANIMENDI**, **HERNANIBASO** eta **IGORINSASI**.

EPELA: *Epele* (1920, *caserio y pertenecidos*, HUA57, 102 or.), *Epela* (1932, *caserio*, HUA57, 923 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

EPELA DE SUSO: *Hepela de Suso e Iuso* (1467, *ferrerias*, HUA5), *Epela de suso* (1467, *ferreria*, HUA5), *Pela de Suso* (1468, *ferreria*, An. Ag., 560 or.); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

EPELA DE YUSO: *Hepela de Suso e Yuso* (1467, *ferrerias*, HUA5), *Epela de iuso* (18. m., *ferreria de*, HUA6); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

EPELAKO SAROEKAITZABERA: *Epelaco Saroecayçavera* (1467, HUA5), *Epeleco sarnecaizabera* (18. m., HUA6); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

EPELA-AIERDI: *Epela ayerdi* (1863, HRU, 46 bin.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

EPELEALDE: *Epele alde* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [epélealdè] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-8, Her.

EPELEBERRI: *Epele Berri* (1983, GFA2), *Epele berri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [épeleberri] (K.); ARAU.: *Epele Berri baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-8, Her.

EPELETXIKI: *Epele Txiki, Casa* (1983, IGN2), *Epele txiki* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [épeletxiki] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.

EPELBURU: *Epelburu* (1797-1833, HGR2, 48 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

EPELEBORDA: *Epeleborda* (1797-1833, HGR2, 48 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

EPELEBORDA: *Epeleborda* (1843, caserio, HUA44), *Epele-borda* (1843, caserio, HUA44), *Epele borda* (1864, caserio, HUA47), *Epele-borda* (1864, casa de labor, HUA48, 45 or.), *Epele borda* (1911, IM), *Epele-borda* (1920, caserio, HUA57, 694 or.), *Epele-borda* (1920, caserio, HUA57, 52 or.), *Epele-borda* (1936, caserio, HUA57, 306 or.), *Epele Borda* (1983, GFA2), *Epeleborda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [epélebordà] (K.); ARAU.: *Epele borda* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-8, Her.

EPELEKO: *Epeleco* (1944, GH01), *Epeleco* (1944, GH02), *Epeleko* (1982, CAG, 191 or.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: 64-30-7, Her.

EPELEKO ERRIBERA: *Epeleko erribera* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [épelekò érriberà] (Atx.); ARAU.: *Epeleko erribera* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: 64-30-7, Her.

EPELEKO ETXEBERRI: *Epele-echeverri* (1843, *caserio*, HUA44), *Epel Echeverri* (1864, *caserio*, HUA47), *Epele-echeberri* (1864, *casa de labor*, HUA48, 45 or.), *Epeleecheverri* (1911, IM), *Epele-echeverri* (1920, *caserio*, HUA57, 694 or.), *Epele-echeverri* (1936, *caserio*, HUA57, 288 or.), *Epeleco Echeverri* (1937, AB), *Epelecoechevarri* (1942, 1 43-1 44 / 43 16-43 15, IGC1), *Epelecoechevarri* (1953, 1 43-1 44 / 43 16-43 15, IGC2), *Epelecoecheverri* (1962, UTC), *Epelecoechevarri* (1981, SGE2), *Epeleko etxeberri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [épelekò etxéberri] (K.); ARAU.: *Epeleko Etxeberri* (1992, HM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.; OHARR.: ikus **EPELA**.

EPELEKO HARROBIA: *Epeleko arrobiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [epélekò arróbiyà] (K.); IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: 64-30-7, Her.

EPELEKO UHARKA: *Epeleko presa* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [epélekò présà] (K.); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: 64-30-7, Her.

EPELEKO ZELAIA: *Epeleko-celaya*¹⁴⁴⁶ (1936, HUA57, 523 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

EPELEKO ZUBIA: *Epeleko zubiya* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 41005; KOK. KART.: 64-30-8, Her.; OHARR.: ikus **EPELETORREKO ZUBIA**.

EPELERREKA: *Epelerreca* (1797-1833, HGR2, 50 au.), *Epele erreca* (1857, HINGR2, 5097 zenb.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

EPELERREKA: *Epele-erreca* (1842, *regata*, HUA45), *Epele-erreka* (1928, *regata*, HUA45), *Epele-erreka* (1936, *regata*, HUA57, 305 or.), *Espelarreca*, *Regata de* (1942, 1 45-1 46 / 43 16-43 15, IGC1), *Espelarreca*, *Regata de* (1953, 1 45-1 46 / 43 16-43 15, IGC2), *Epelerreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [epélerrekà] (K.); ARAU.: *Epel erreka* (1992, AM), *Epele Erreka* (1992, HM), *Epele Erreka* (1994, MLM); IZA.

¹⁴⁴⁶ Jabea: “*Caserio Irubide*”.

GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-30-8, Her.; OHARR.: ikus **EPELA, LANDERBASO, LANDERBASOERREKA** eta **LARRASKO ERREKA**.

EPELERREKA: *Epele-erreka* (1852, *punto*, HUA46, 183 bin.), *Epel-erreka* (1936, *dirección de*, HUA57, 713 or.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

EPELERREKA: *Epele-erreka* (1920, *montazgos*, HUA57, 886 or.), *Espetarreka* (1980, IGN1), *Epelerreka* (1982, *monte*, CAG, 193 or.), *Epelerreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [epélerrekà] (K.); ARAU.: Epele Erreka basoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-31-5, Her.; OHARR.: **EPELA, HERNANIMENDI, HERNANIBASO** eta **IGORINSASI**.

EPELERREKA: *Epele Erreka, Camino Público* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: Her.

EPELERROTA: *Epele-errota* (1843, *caserio*, HUA44), *Epel Errota* (1864, *caserio*, HUA47), *Epele-errota* (1864, *molino harinero*, HUA48, 45 or.), *Epele-errota* (1920, *caserio*, HUA57, 694 or.), *Epele Errota* (1983, GFA2), *Epele Errota, Caserio* (1983, IGN2), *Epelerrota* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [epélerrotà] (K.); ARAU.: Epele Errota (1992, HM), Epele errota (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-8, Her.; OHARR.: ikus **EPELA** eta **ARGINTXUERROTA**.

EPELETORRE: *Epele-torre* (1843, *caserio*, HUA44), *Epele torre* (1864, *caserio*, HUA47), *Epele-torreá* (1864, *casa de labor*, HUA48, 45 or.), *Epelelorre* (1911, IM), *Epele-torre* (1920, *caserio*, HUA57, 694 or.), *Epele-torre* (1936, *caserio*, HUA57, 306 or.), *Epele torre* (1937, AB), *Epele Torrea* (1983, GFA2), *Epeletorre* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [epéletorrè] (K.); ARAU.: Epele Torre (1992, HM), Epeletorre baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-8, Her.; OHARR.: ikus **EPELA**.

EPELETORREKO ZUBIA: *Epeletorreko zubiya* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 41005; KOK. KART.: 64-30-8, Her.; OHARR.: ikus **EPELEKO ZUBIA**.

EPELETORRETXIKI: *Epele-Torre-Txiki* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-8, Her.; OHARR.: ikus **ZEPADI**.

EPELETXE BERRI: *Epel-echeverri, Bosque de* (1932, HUA57, 973 or.); IZA. GEO.: 30101; KOK. KART.: Her.

EPELETXE BERRIALDEA: *Epeleecheverri-aldea* (1921, *labrante*, HUA57, 652 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

EPELETXE BERRIKO ITURRIA: *Epeletxeberiko itturriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [épeletxebérrikò íturriyà] (Txil.); ARAU.: *Epeletxeberriko Iturria* (1992, HM), *Epeletxeberriko iturria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-30-7, Her.

EPELETXO: *Epeletxo* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [epéletxò] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.

EPELSAIETSA: *Hepelsayesa* (1569, *parte*, HUA18, 4 bin.), *Epelsayesa* (1573, *suerte*, HUA19, 7 bin.), *Epelsaessa* (1595, *termino*, HUA10), *Epelsaessa* (1595, *monte*, HUA10), *Epelsaeça* (1625, *parte*, HUA26, 52 au.), *Epelsayessa* (1668, *termino*, HUA27, 125 bin.), *Epelsaeza* (1702, HUA29), *Epelsaeza* (1730, HUA35), *Epelsaeza* (1773, *terminal*, VEK1), *Epelzaeza* (1773, VEK1A), *Epelzaies* (1773, VEK1B), *Epelzaes* (1780, *montes de*, HUA39), *Epelsaeza*¹⁴⁴⁷ (18. m., *termino*, HUA6); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

EPELSAIETSA: *Epelsayesa* (1550, HUA13, 3 au.), *Epelsayesa* (1573, HUA19, 29 au.), *Epelsayesa* (1576, HUA20, 8 au.), *Epelsayessa* (1611, HUA24, 113 au.), *Epelsaeza* (1732, HUA30, 420 bin.), *Epelzaieza* (1739, HUA36), *Epelsayez* (1799, HUA42, 171 bin.); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

¹⁴⁴⁷ HUA5 agiriaren hasierako oharretan ere *Epelsaeza* irakur daiteke (bi aldiz).

EPELSAIETSA: *Epelsayesa* (1575, HUA17, 129 au.); IZA. GEO.: 50206; KOK. KART.: Her.

PELSAROA

PELSAROA: *Epelsaroa* (1570, LMM, 165 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

EPISKAR

EPISKAR: *Episcar* (1864, HUA48, 61 or.), *Piscar* (1898, EGZ), *Piscar* (1942, 1 48-1 49 / 43 16-43 15, IGC1), *Episcar* (1944, GH01), *Piscar* (1953, 1 48-1 49 / 43 16-43 15, IGC2), *Epizcar* (1962, UTC), *Epizcar* (1981, SGE2), *Episkar* (1988, OBIE); AHOZ. TRAD.: [épíxkàr] (Id.), [ípíxkár] (Id.); ARAU.: Epizkar (1989, OM), Episkar (1989, OM), Episkar baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*

ERBIZIN

ERBIZIN: *Ercibín*, *Arroyo* (1980, IGN1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Ar.*

ERBIZIN: *Erbisain* (1988, OBIE); ARAU.: Erbizin (1994, AMM), Erbizin (1996, GAM); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-56-1, Ar.*; OHARR.: ikus ERBIZINGO ZOKOA.

ERBIZINGO ERREKA: *Erbizingo erreka* (1988, OBIE); ARAU.: Erbizingo erreka (1994, AMM), Erbizingo Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-56-1, Ar.*

ERBIZINGO MALDA: *Erbizingo malda* (1988, OBIE); ARAU.: Erbizingo Malda (1996, GAM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-56-1, Ar.*

ERBIZINGO ZOKOA: AHOZ. TRAD.: [érbizingò zókoà] (Larr. b.); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-56-1, Ar.*; OHARR.: ikus ERBIZIN.

ERDIKOBARKAIZTEGI

ERDIKOBARKAIZTEGI: *Erdiko Barkixtei* (1989, UUTB), *Erdiko Barkaiztegi* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [érdikò barksixtèj] (K.); ARAU.: *Erdiko Barkaiztegi* (1991, UM), *Erdiko Barkaiztegi* (1994, AMM), *Erdiko Barkaiztegi* (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus BARKAIZTEGIBENGOABERRI, BARKARDAZTEGIBERRI, BARKAIZTEGIERDI eta BARKARDAZTEGI ERDIKOA.

ERDIKOENBUTODI

ERDIKOENBUTODI: *Erdiko Inbutei* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [érdikò inbutèj] (K.); NORM: *Erdiko Inbutodi* (1991, UM), *Erdiko Inbutodi* (1994, AMM), *Erdiko Inbutodi* (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; ENBUTODIERDIKOA eta SAGASTIMUÑO.

ERDIKOEGLA

ERDIKOEGLA: *Erdiko egiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érdikò égiyà] (Amu.); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-63-6, Her.

EREÑOTZU

EREÑOTZU: *Ereñoçu* (1467, HUA5), *Ereñoçu* (1467, HUA5), *Ereñoçu* (1595, *cassas y herrerias*, HUA10), *Ereñoçu* (1595, *cassas y herrerias*, HUA10), *Erenocu* (1610, HUA25), *Heriñazu* (1625, *dos herrerias*, LMI, 234 or.), *Hereñozu* (1683, *casa, y herreria de*, HUA28), *Hereñozu* (1707, *herrerias de*, HUA30, 24 au.), *Hereñozu* (1708, *ferrerias de*, HUA31), *Ereñozu*¹⁴⁴⁸ (1773, VEK1), *Ereñazu ferreria* (1773, VEK1A), *Hereñozu* (1773, *ferrerias de*, VEK1B), *Ereñozu* (1797, *herrerias*, HUA41), *Hereinozu* (18. m., HUA6), *Ereñozu* (1833-1835, DUA3), *Ereñozu, Ferreria* (1833-1845, HGR3, 78 bin.), *Ereñozu* (1850, PM, 107 or.), *Ereñozu, Ferreria* (1854-1855, HTR7, 18 au.), *Ereñozu*¹⁴⁴⁹ (1802, RAH, 131 or.); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus EREÑOTZUKO OLAZAHARRA.

¹⁴⁴⁸ "... la Herreria de Ereñozu con su casa de habitacion, Larrarte [...]".

¹⁴⁴⁹ "Las Herrerías de Urumea eran más en dicho tiempo, y hoy día solo existen la de Picoaga, Urruzuno, Ereñozu y Fagollaga [...]".

EREÑOTZU: *Ereinoçu* (1467, HUA5), *Hereñozu* (1683, HUA28), *Hereinozu* (18. m., HUA6), *Hereñozu* (1833-1835, DUA3); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: Her.

EREÑOTZU: *Herrenoça* (1465, *diezmo viejo ... de*, AA1, 560 or.); IZA. GEO.: 40304; KOK. KART.: Her.

EREÑOTZU: *Erenoçu* (1538, *Domingo de*, HUA9), *Ereñoçu* (1550, *casa*, HUA14), *Ereñoçu* (1595, *cassa*, HUA10), *Ereñoçu* (1595, *cassas y herrerias*, HUA10), *Ereñoçu* (1595, *cassas y herrerias*, HUA10), *Erenoçu* (1605, *casa y torre*, HUA24, 52 bin.), *Ereñoza* (1625, *solar*, LMI, 87 or.), *Ereiñozu* (1625, *casa*, LMI, 96 or.), *Hereñozu* (1683, *casa, y herreria de*, HUA28), *Erreñazu* (1773, VEK1A), *Ereñozu* (1833-1845, *casa*, HGR3, 78 bin.), *Ereñozu* (1920, *caserio y pertenecidos*, HUA57, 886 or.), *Iñeretz* (1944, GH01), *Iñeretz* (1944, GH02), *Ereñozu* (1983, GFA2), *Ereñozu* (1983, GFA2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-8, Her.; OHARR.: ikus **TXILIBITA**.

EREÑOTZU: *Erenaçu* (1566, HUA17, 55 au.), *Hereñozu* (1732, HUA30, 420 bin.), *Iñazu* (1882, HUA56); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

EREÑOTZU: *Ereñozu* (1848, FC), *Ereñozu* (1870, *barrio*, HUA49), *Ereñozu* (1881, JOA), *Ereñozu* (1942, 1 44-1 45 / 43 15-43 14, IGC1), *Ereñozu* (1944, GH01), *Ereñozu* (1944, GH02), *Ereñozu* (1953, 1 44-1 45 / 43 15-43 14, IGC2), *Ereno* (1970, SGE1), *Ereñozu* (1979, RMH), *Ereñozu* (1980, IGN1), *Ereñozu* (1981, SGE2), *Ereñozu* (1982, GFA1), *Ereñozu* (1983, IGN2), *Ereñozu* (1983, IGN2), *Ereñozu* (1983, IGN2), *Ereñozu* (1911, IM), *Eñotzu* (1989, HUTB), *Ereñozu* (1989, HUTB), *Eeñatzu* (1989, HUTB), *Iñotzu* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [éreñozü] (K.), [eéñazuà] (Larra., *adl. s.*), [íñotzuà] (Larra., *adl. s.*); ARAU.: *Ereñozu* (1986, GFA3), *Ereñotzu* (1992, HM), *Ereñotzu* (1994, AMM), *Ereñotzu auzoa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **SAN ANTONIO**.

EREÑOTZU: *Ereñozu, Fabrica de* (1864, *caserio*, HUA47); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

EREÑOTZU: *Ereñozu, Electra* (1962, UTC), *Ereñozu, Electra* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: Her.

EREÑOTZUBERRI: *Ereñozu berri* (1855, HINGR2, 4471 zenb.), *Ereñozu-berri* (1864, HUA48, 45 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

EREÑOTZUBURUBA: *Ereñozu buruba* (1797-1833, HGR2, 72 au.), *Ereñoc-zu-buru* (1831, DUA2), *Ereñozuburua* (1833-1845, HGR3, 81 au.), *Erreñozu burua* (1833-1845, HGR3, 81 au.), *Ereñozu-burua* (1933, HUA57, 314 or.), *Ereñozu-buru* (1920, labrante, HUA57, 651 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

EREÑOTZUBURUBA: *Grino-suburu* (1847, mendia, JII, 34 or.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Her.

EREÑOTZUETXABI: *Ereñoçu echabi* (1595, dos herrerias, HUA10), *Ereñoçuchavi* (1595, herrerias, HUA10); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

EREÑOTZUETXEBERRI: *Ereñotzu-echeverri* (1843, HUA44), *Ereñozu echeberri* (1863, HRU, 53 bin.), *Ereñozu echeberri* (1863, HRU, 46 bin.), *Ereñozu Echeverri* (1864, HUA47); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

EREÑOTZUKO ERMITA: AHOZ. TRAD.: [eéñazukò érmítàn] (Larra., in.); IZA. GEO.: 40802; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **SAN ANTONIO**.

EREÑOTZUKO OLAZAHARRA: *Ereñotzuko Olazarra* (1989, HUTB); ARAU.: *Ereñotzuko olazarra* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **EREÑOTZU**.

EREÑOTZULARRE: *Iñatzularre* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-46-2, 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **LARRAGAIN**, **LARRAGAINGAÑA**, **LARRAGAINGO GAINA** eta **LARRAGAINGO KAXKOA**.

EREÑOTZULONJA: *Ereñozu-lonja* (1937, *caserio*, HUA57, 460 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **DOLORESENEA** eta **LONJA**.

EREÑOTZUMALDA: *Ereñozu-malda* (1936, HUA57, 796 or.), *Ereñozumalda* (1936, HUA57, 800 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

EREÑOTZUPUTZUA: *Erreñazu Puzuba* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 20104; KOK. KART.: Her.

ERKATZU / ERKATZA

ERKATZU: *Ercazu* (1683, HUA28), *Ercazu* (1769, HUA37), *Ercazu* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **ERKATZEKO SAROIA**.

ERKATZA: *Ercarza* (1769, HUA37), *Escarza* (1769, HUA37), *Ercatza* (1773, VEK1B); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

ERKATZA: *Ercaza o Aparrain* (1773, VEK1), *Ercatza* (1773, VEK1B), *Ercatza* (1780, HUA39), *Arcatza* (1780, HUA39), *Ercaza* (1784, HUA40); IZA. GEO.: 50206; KOK. KART.: Her.

ERKATZA: *Ercaiza* (1797-1833, HGR2, 44 au.), *Ercatza* (1799, HUA42, 171 bin.), *Ercaras* (1855-1857, HTR8, 22 au.), *Ercasa* (1863, HRU, 47 au.), *Ercaiz* (1920, HUA57, 886 or.), *Ercaitz* (1944, GHO1), *Ercaitz* (1944, GHO2); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ERKATZA: *Ercatz, Monte* (1911, IM), *Ercaltze* (1944, GHO1), *Ercatze* (1944, GHO2), *Erkaitz* (1983, GFA2), *Erkaatz* (1989, HUTB), *Erkaitze* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érkaitzè] (Txab. 1), [érkàtz] (Txim.); ARAU.: Erkaratza (1992, HM), Erkaitz (1996, EJ1), Erkaitz (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-47-2, Her.

ERKATZARRIPEA: *Ercatzarripea* (1799, HUA42, 171 bin.), *Ercatz-arripia* (1840, *montazgo de dotacion*, HUA43, 117 bin.), *Ercaitz-arripia* (1857, HINGR2, 5097 zenb.), *Ercaiz-arripi* (1863, HRU, 50 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ERKATZEKO ITURRIA: *Erkatzeiko itturriya* (1989, HUTB), *Erkaitzeiko itturriya* (1989, HUTB), *Erkaatzeko itturriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érkaitzekò itturriyà] (Txab. 1); ARAU.: Erkaratzeko Iturria (1992, HM), Erkaratzeko Iturria (1996, GAM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-39-6, Her.

ERKATZEKO LEPOA: *Erkatzeiko lepua* (1989, HUTB), *Erkaitzeiko lepua* (1989, HUTB), *Erkaatzeko lepua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érkaitzekò lépuà] (Txab. 1); ARAU.: Erkaratzeko Lepoa (1992, HM), Erkaitzeiko lepua (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-39-6, Her.

ERKATZEKO SAROIA: *Erkaatzeko sarobia* (1989, HUTB), *Erkazko sarobia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érkatzekò sárobià] (Txim.); ARAU.: Erkaitzeiko sarobea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-47-2, Her. OHARR.: ikus **ERKATZU**.

ERKATZERDIKOA: *Ercatz erdicoa* (1799, HUA42, 171 bin.), *Ercatz-erdicoa* (1840, *montazgo de dotacion*, HUA43, 117 bin.), *Ercaitz-erdicoa* (1857, HINGR2, 5097 zenb.), *Ercaiz erdicoa* (1863, HRU, 50 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ERLEETAKO LEPOA

ERLEETAKO LEPOA: AHOZ. TRAD.: [érl(j)etakò lépuà] (Larr. b.); ARAU.: Erleetako lepua (1994, AMM), Erleetako Lepoa (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-48-2, Ar.*

ERLEETAKO MALDA

ERLEETAKO MALDA: *Erlietaco-malda* (1951, *monte bajo*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ERLIANBURU

ERLIANBURU: *Erlianburu* (1989, HUTB); ARAU.: *Erlianburu* (1992, HM), *Erlianburu* (1996, EJ1), *Erlianburu* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-39-2, Her.

ERLIANPARADA

ERLIANPARADA: *Erlian para* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 41101; KOK. KART.: 64-47-5, Her.

ERMAÑA

ERMAÑA: AHOZ. TRAD.: [érmañà] (K.), [ermáña] (Erm.), [érmañà] (Goi.); ARAU.: *Ermaña* (1992, AM), *Ermaña baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-23-5, Ast.*

ERMITA

ERMITA: *Hermita* (1773, VEK1B), *Hermita* (1773, VEK1A), *Ermita* (1843, *caserio*, HUA44), *Ermita* (1864, *caserio*, HUA47), *Ermitá* (1864, *casa de labor*, HUA48, 45 or.), *Ermita* (1934, *pabellones*, UUA9), *Ermita* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [érmità] (Ol.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.; OHARR.: *ermita* izandakoa. Ikus **OLABERRI**.

ERMITA

ERMITA: *Ermita* (1988, OBIE); AHOZ. TRAD.: [érmità] (Id.), [érmitá] (Id.); IZA. GEO.: KOK. KART.: 64-32-2, Err.*; OHARR.: ikus **BARINGARATEERMITA** eta **ERMITAETXE**.

ERMITAETXE: *Ermita-eche* (1864, *casa de labor*, HUA48, 61 or.); IZA. GEO.: KOK. KART.: 64-32-2, Err.*; OHARR.: ikus **BARINGARATEERMITA** eta **ERMITAETXE**.

ERMITAKO ERREKA: *Ermitakoerreka* (1951, LMM, 165 or.); IZA. GEO.: 30101; KOK. KART.: Err.*

ERMITAKO ERREKA: *Ermitako erreka* (1988, OBIE); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*; OHARR.: ikus GOBARATXURIERREKA.

ERRAMUERREKA

ERRAMUERREKA: *Erramuerreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érramwerrekà] (Pard. g. 1), [érramwerrekà] (Pard. g. 2), [érramwerrekà] (Txab. 2); ARAU.: Erramu Erreka (1992, HM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

ERRAMUERREKA: *Erramuerreka* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-38-8, Her.; OHARR.: ikus **ERREKAZOKO**.

ERRATZE

ERRATZE: *Erratze* (1847, mendia, JII, 34 or.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Her.*

ERRATZU

ERRATZU: *Erracu* (1610, casa, HUA25), *Errazu* (1797-1833, caserio, HGR2, 53 au.), *Erratzu* (1843, caserio, HUA44), *Erratzu* (1864, HUA48, 45 or.); AHOZ. TRAD.: [érratzù] (Altz.); ARAU.: Erratzu (1992, HM), Erratzu baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*; OHARR.: desagertua. Ikus ERRATZUZAR.

ERRATZU: *Erratzu* (1845-1846, HTR1, 1 au.), *Errazu* (1863, HRU, 42 au.), *Erratzu* (1920, manzanal, HUA57, 804 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ERRATZUBERRI: *Erratzu berri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érratzuberri] (K.); ARAU.: Erratzu Berri baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*; OHARR.: ikus KATILLUSALDA.

ERRATZUZAR: *Erratzu zarra* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*; OHARR.: desagertua. Ikus ERRATZU.

ERRATZU

ERRATZU: *Errazu, Zumisti o* (1831-1845, U.L.4., 23 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus ZUMIZTI.

ERREKABELTZ

ERREKABELTZ: *Errecabel* (1794-1831, UGR3, 17 au.), *Errekabeltz* (1989, UUTB), *Errekabeltxa* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [érrekaèltz] (Amu.); ARAU.: *Errekabeltz* (1991, UM), *Errekabeltz* (1994, AMM), *Errekabeltz* (1994, MLM), *Errekabeltz* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-45-3, Urn.*

ERREKABELTZ

ERREKABELTZ: *Errecabell* (1898, EGZ), *Erreka Beltza* (1983, GFA2), *Errekabeltz* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érrekabèltz] (Txab. 1), [érrekabèltz] (Txim.); ARAU.: *Errekabeltz* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-39-2, Her.

ERREKABELTZA

ERREKABELTZA: *Errekabeltz* (1995, DTE, 93 or.), *Erreka beltza* (1995, DTE, 93 or.); AHOZ. TRAD.: [érrekabeltzà] (Arg.); ARAU.: *Errekabeltz* (1994, MLM), *Errekabeltz* (1995, DM), *Errekabeltza* (1996, EJ1), *Erreka Beltza* (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-4, Don.

ERREKABELTZA

ERREKABELTZA: *Erreka beltza* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-39-5, Her.; OHARR.: ikus **ERREKAUNDI**.

ERREKABELTZEKO HEGIA: *Errekabeltzeko egiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érrekabeltzekò égiyà] (Txab. 1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-39-2, Her.

ERREKAGAIXTO

ERREKAGAIXTO: *Erreka Gaisto* (1983, IGN2), *Erreka-Gaisto* (1983, IGN2), *Errekagaixto* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [errekagaxtò] (Amu.), [érrekagaxtó] (Amu.), [érrekagaxtò] (Amu.), [érrekagáxto] (Amu.), [érrekagaixtò] (Mari. 1), [érrekagaixtò] (Txim.); ARAU.: Errekagaizto (1991, UM), Errekagaizto (1992, HM), Errekagaizto (1994, AMM), Errekagaizto (1994, MLM), Errekagaizto (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-8, Urn.; OHARR.: ikus **AMUNOLAERREKA** eta **GAIXTOERREKA**.

ERREKAGAIXTO

ERREKAGAIXTO: *Errekagaixto* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [érrekagaixtò] (Pard. g. 1), [érrekagáixtò] (Pard. g. 2), [érrekagaixtò] (Txim.); ARAU.: Errekagaizto (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-8, Her.

ERREKAGORRI

ERREKAGORRI: *Erreca-gorri* (1951, UUA19), *Errekagorri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [érrekagórri] (Mari. 2); ARAU.: Errekagorri (1991, UM), Errekagorri (1994, MLM), Errekagorri (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*; OHARR.: BELABIETAKO ERREKA, ITURRIGOXO, MANTELE, MANTELEKO ERREKA.

ERREKAGORRI

ERREKAGORRI: *Errekagorri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [érrekagorri] (Larr.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.; OHARR.: ikus **ERREKALEGOR**.

ERREKALDE

ERREKALDE: *Errekalde* (1989, OM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-24-5, Err.*; OHARR.: eroria.

ERREKALDE

ERREKALDE: *Errekalde* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-6, Her.; OHARR.: ikus **SASIETXE**.

ERREKALDE

ERREKALDE: *Recalde* (1945, UUA15), *Errekalde* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [érrekaldè] (K.), [érrekaldé] (Ai.), [érrekaldékua] (Ai., l. g.); ARAU.: Errekalde (1991, UM), Errekalde (1994, AMM), Errekalde (1994, MLM), Errekalde baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-3, Urn.*; OHARR.: ikus **ERREKALDEKO ETXEA**.

ERREKALDEKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [érrekaldekò érrèkà] (Ai.); ARAU.: Errekaldeko erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus **ARANATXENENKO ERREKA, ATXERUANENKO ERREKA, BELIAREN ERREKA, MIKELABILKO ERREKA, PARDIOLA, PARDIOLAERREKA, PARDIOLAKO ERREKA, SANTIZABAL, UBARAN, UBARANERREKA** eta **UBARANGO ERREKA**.

ERREKALDEKO ETXEA: AHOZ. TRAD.: [érrekaldekò étxiàn] (Ai., in.); ARAU.: Errekalde (1991, UM), Errekalde (1994, AMM), Errekalde (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-3, Urn.*; OHARR.: ikus **ERREKALDE**.

ERREKALDEKO ITURRIA: *Errekaldeko itturriya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [érrekaldekò íturriyá] (Ai.); ARAU.: Errekaldeko Iturria (1991, UM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

ERREKALDEKO ZULOA: *Errekaldeko zulu*a (1989, UUTB); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

ERREKALEGOR

ERREKALEGOR: *Errecalegor* (1794-1831, UGR3, 17 au.), *Errecalegor* (1794-1831, UGR3, 19 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

ERREKALEGOR: AHOZ. TRAD.: [érrekaleòr] (Bez.); ARAU.: Errekalegor (1991, UM), Errekalegor (1994, MLM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-3, Um.; OHARR.: ikus **ERREKAGORRI**.

ERREKALKO

ERREKALKO: *Recalco* (1848, FC), *Errecaleua*, *Mojones de* (1863, CB), *Errekalko* (1926, JMB2, 120 or.), *Errekalko*¹⁴⁵⁰ (1923, JMB1, 144 or.), *Errecalco*, *Collado de* (1942, 1 46-1 47 / 43 11-43 10, IGC1), *Errecalco*, *Collado de* (1954, 1 46-1 47 / 43 11-43 10, IGC2), *Errekalko* (1960, LPB, 88 or.), *Errekaleku* (1960, LPB, 95 or.), *Errecalco*, *Collado de* (1962, UTC), *Errekalko* (1983, GFA2), *Errecalco*, *Collado de* (1981, SGE2), *Errekalko* (1989, HUTB), *Errekolkko* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érrekalkó] (Amu.), [érrekalkò] (Ezk. b.), [érrekalkó] (Maer.), [érrekalkò] (Maer.), [érrekólkò] (Txim.), [érrekalkó] (Lor. b.); ARAU.: Errekalko (1994, AMM), Errekaleku (1994, MLM), Errekaleku (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-63-7, Ar.*

ERREKALKO: *Errecalco*, *Pico de* (1942, 1 46-1 47 / 43 11-43 10, IGC1), *Errecalco*, *Pico de* (1953, 1 46-1 47 / 43 11-43 10, IGC2), *Errecatco*, *Pico de* (1962, UTC), *Errecalco*, *Pico de* (1980, IGN1), *Errecatco*, *Pico de* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-63-7, Ar.*

ERREKALKOKO PAGADIA: AHOZ. TRAD.: [érrekalkokò págadiyá] (Amu.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: 64-63-7, Ar.*

ERREKAMUNTTO

ERREKAMUNTTO: *Errecamunto* (1864, *casa de labor*, HUA48, 71 or.), *Errecamonte* (1925, UUA3), *Errecarnunto* (1925, LMZ, 163 or.), *Errecamunto* (1945, UUA15), *Errecamunto* (1951, UUA18), *Errekamunto* (1979, UUA20), *Errekamuntto* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [errékamunttò] (K.), [errékamunttò] (Ai.),

¹⁴⁵⁰ "... hay numerosos cromlecs (sic) [...]".

[érrekamunttotik] (Ai., *abl.*), [érrekamunttò] (Amu.), [errékamunttò] (Mik.); ARAU.: Errekamunto (1991, UM), Errekamunto (1994, AMM), Errekamunto (1994, MLM), Errekamunto baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

ERREKAMUNTTO: *Errecamuncho* (1966, *monte bajo*, UUA10L); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ERREKAMUNTOKO ZULOA: AHOZ. TRAD.. [érrekamunttokò zúluój] (Ai.) *abs.*¹⁴⁵¹; IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

ERREKAMUNTTOTXIKI: *Errekamuntto txiki* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [errékamunttò txíki] (Ai.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus MARKESAREN BORDA.

ERREKAMUNTTO

ERREKAMUNTTO: *Errekamuntto* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [errékamunttò] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-1, Her.*

ERREKAONDOA

ERREKAONDOA: *Erreca ondoa* (1794-1831, UGR3, 9 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ERREKARTE

ERREKARTE: *Errecarte* (1944, GH01), *Errecarte* (1944, GH02); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Ar.*

ERREKARTE: *Errecarte*, *Cruz de* (1944, GH02); IZA. GEO.: 40801; KOK. KART.: Ar.*

¹⁴⁵¹ ERREKAMUNTOKO ZULO hori.

ERREKAUNDI

ERREKAUNDI: *Errecandia*¹⁴⁵² (1773, VEK1), *Errekaundi* (1989, HUTB); ARAU.: Errekaundi (1992, HM), Errekaundi (1994, MLM), Errekaundi (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-39-5, Her.; OHARR.: ikus **ERREKABELTZA**.

ERREKATXIKI

ERREKATXIKI: *Errekatziki* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [errékatxiki] (Larr.), [érrekatzíki] (Mik.); ARAU.: Erreka Txiki (1991, UM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

ERREKATXIKI

ERREKATXIKI: *Erreka txiki* (1989, OM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*

ERREKATXOKO

ERREKATXOKO: *Errekatzoko* (1921, *aprisco con terreno*, HUA57, 951 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ERREKATXOKO: *Errekatzoko* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érrekatzokò] (Ezk. b.), [érrekatzokò] (Iz.); ARAU.: Errekatzoko (1992, HM), Errekatzoko (1994, AMM), Errekatzoko (1994, MLM), Errekatzoko (1996, EJ1), Errekatzoko (1996, GAM); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-63-2, Her.

ERREKATXOKOKO BORDA: *Errekatzokoko borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érrekatzokokò bórdà] (Ezk. b.); ARAU.: Errekatzokoko Borda (1992, HM), Errekatzokoko Borda (1994, MLM), Errekatzokoko borda (1996, EJ1), Errekatzokoko Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-2, Her.; OHARR.: ikus **ERREKATXOKOKO ETXOLA, LORENTXOREN BORDA** eta **ESPAÑOLAREN ETXOLA**.

¹⁴⁵² "... que quiere decir arroyo grande segun expresaron y esta es división de ambos terrenos, o jurisdiziones [...]".

ERREKATXOKOKO ETXOLA: *Errekatzokoko txabola* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-2, Her.; OHARR.: ikus **ERREKATXOKOKO BORDA, LORENTXOREN BORDA** eta **ESPAÑOLAREN ETXOLA**.

ERREKAZAR

ERREKAZAR: *Errekazar* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érrekazàr] (Ek.), [érrekazàrrà] (Pard. g. 2), [érrekazarrà] (Txil.); ARAU.: Errekazar (1992, HM), Errekazar (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-2, Urn.

ERREKAZOKO

ERREKAZOKO: *Errekazoko* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-38-8, Her.; OHARR.: ikus **ERRAMUERREKA**.

ERRELLADURA

ERRELLADURA: *Errelladura* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

ERREENTERIA

ERREENTERIA: *Renteria*¹⁴⁵³ (1538, villa de la, HUA9), *Renteria* (1683, villa, HUA28), *Renteria* (1730, villa de, HUA35), *Rentteria* (1773, villa, VEK1), *Renteria, Juridiccion de* (1911, IM), *Rentería, Término Municipal de* (1983, GFA2), *Renteria, Término de* (1983, IGN2); AHOZ. TRAD.: [érrenteĩkò] (Ak., l. g.), [érrenteĩkò] (Ak., l. g.), [érrentèi] (Arg.), [errénteĩdá] (Larra., adl. s.), [érrenteĩdá] (Larra., adl. s.), [érrenteĩñ] (Larra., in.); ARAU.: Erreenteria (1992, AM), Erreenteria (1994, AMM); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-7, Err.*

ERREENTERIAKO INDARRETxea: *Renteria, Central de* (1983, IGN2), *Errenteiko zentrala* (1989, HUTB), *Erreenteriko zentrala* (1989, HUTB); ARAU.: Erreenteria Zentrala (1992, HM), Erreenteria indarretxea (1994, AMM); IZA. GEO.:

¹⁴⁵³ "... en la parte de azia la Renteria [...]".

40307; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **CENTRAL ELÉCTRICA, ELECTRA EREÑOTZU** eta **FAGOLLAGAKO INDARRETxea**.

ERRETERIAMENDIA: AHOZ. TRAD.: [érrenteiméndiyà] (Txab. 1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-39-8, Err.*

ERRETERIOLA: *Renteriola* (1625, LMI, 234 or.), *Rentteriola*¹⁴⁵⁴ (1773, VEK1), *Renteriola* (1802, *real fábrica de la herrería de*, RAH, 131 or.); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

ERRETERIASOROA: AHOZ. TRAD.: [érrenteisoruà] (Txab. 1), [érrenteisoruà] (Asta.); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-31-4, Err.*

ERREPILLENEKO MUNTTOA

ERREPILLENEKO MUNTTOA: *Errepilleneko munttua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [errépillenekò múnnttùà] (Txim.); ARAU.: *Errepilleneko Muntua* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-39-7, Her.

ERRETENETA

ERRETENETA: *Erreteneta* (1683, HUA28), *Erreteneta* (1976, *altura*, TA, 14 or.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-54-6, Urn.; OHARR.: ikus **ADARRETENETA, ARRETENETA** eta **OTSOLEPO**.

ERRETENETA: *Eteneta II* (1982, CAG, 184-185 or.), *Eteneta II, Cromlechs* (1983, D.F.G.2); ARAU.: *Eteneta II mairubaratza* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60302; KOK. KART.: 64-54-2, And.*

ERROLLABURU

ERROLLABURU: *Errollaburu* (1853, HUA46, 230 bin.), *Errollaburu* (1989, HUTB), *Ellorraburu* (1989, HUTB), *Illarraburu* (1989, HUTB), *Illorraburu* (1989,

¹⁴⁵⁴ "... la de Rentteriola, y su maquina o fanderia [...]".

HUTB); ARAU.: Errollaburu (1992, HM), Erroillaburu (1994, MLM), Errollaburu (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-30-3, Her.*

ERROLLABURU: *Errollaburu, Lizarraga-malda o*¹⁴⁵⁵ (1935, HUA57, 838 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 66-30-3, Her.*; OHARR.: ikus LIZARRAGAMALDA.

ERROLLABURUKO TXOKOA: *Errolla buruco-chocoa* (1797-1833, HGR2, 73 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ERROLLABURUKO ZELAIA: *Errollaburuko zelaya* (1989, HUTB), *Illarraburuko zelaya* (1989, HUTB), *Illorraburuko zelaya* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-30-4, Her.*

ERROLLABURUKO ZUZENGUNEA: *Errollaburuko rekta* (1989, HUTB), *Illarraburuko rekta* (1989, HUTB), *Illorraburuko rekta* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 41001-10403; KOK. KART.: 64-30-4, Her.*

ERROLLADURA

ERROLLADURA: *Errolladura* (1797-1833, HGR2, 45 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ERROSARIORENA

ERROSARIORENA: AHOZ. TRAD.: [érroxayonà] (Fag.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

ERROTA

ERROTA: AHOZ. TRAD.: [érrotà] (Ezk. b.), [érrotà] (Lor. b.); ARAU.: Errota (1994, AMM), Errota (1994, MLM); IZA. GEO.: 40304; KOK. KART.: 64-55-4, Ar.*

¹⁴⁵⁵ Mugakideak: "N.: Camino carretil a Añua. S.: Rio Urumea. E.: Pertenecidos de la tejeria de Epele. O.: caserio Lizarraga."

ERROTAKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [érrotakò érekà] (Ezk. b.), [errótakò érekà] (Lor. b.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-55-4, Ar.*; OHARR.: ikus ARANOERREKA, ARROLAERREKA, LATSA, LATSEERREKA eta LATSEKO ERREKA.

ERROTAKO MUNTTOA: AHOZ. TRAD.: [érrotakò múnttuà] (Ezk. b.), [errótakò múnttuà] (Lor. b.); ARAU.: Errotako Gaina (1996, GAM); IZA. GEO.: 10104; KOK. KART.: 64-55-4, Ar.*

ERROTAKO ZULOA: AHOZ. TRAD.: [errótakò zúluortàn] (Maer., *in*.¹⁴⁵⁶); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-55-4, Ar.*

ERROTARAN

ERROTARAN: *Errotaran* (1427, *solar de ferreria maçona*, HUA1), *Herrotarayn* (1467, HUA5), *Herrotaran* (16. m., HUA2); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.*

ERROTARAN: *Herrotaran* (16. m., *termino*, HUA2); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ERROTARAN: *Errotaran* (1740, HUA30, 541 au.), *Errotaran* (1797-1833, HGR2, 37 au.), *Errotaran* (1864, HUA47), *Errotaran* (1864, HUA48, 46 or.), *Errotaran* (1920, HUA57, 44 or.) *Errotaran* (1936, HUA57, 175 or.), *Errotaran* (1937, AB); ARAU.: *Errotaran* (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*

ERROTARANBEKOA: *Errotaran-becua* (1843, HUA44), *Errotaran Bekoa* (1983, GFA2), *Errotaran bekua* (1989, HUTB), *Errotan bekoa* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érrotàn békuà] (Hern. 1); ARAU.: *Errotaran Bekoa baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Her.*

¹⁴⁵⁶ ERROTAKO ZULO *hor(r)(e)tan*.

ERROTARANBERRI: *Errotaran-berri* (1797-1833, HGR2, 46 au.), *Errotaran berri* (1864, HUA47); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus ERROTARANETXEBERRI.

ERROTARANBURUA: *Errotaran-burua* (1920, manzanal, HUA57, 367 or.), *Errotaran-buru* (1920, manzanal, HUA57, 407 or.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: Her.*

ERROTARANERDIKOA: *Errotaran* (1983, GFA2), *Errotaran erdikua* (1989, HUTB), *Errotan erdikoa* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érrotàn érdikuà] (Hern. 1); ARAU.: Erdiko Errotaran (1992, HM), Erdiko Errotaran (1994, AMM), Errotaran Erdikoa baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Her.*

ERROTARANETXEBERRI: *Errotaran-echeverri* (1843, HUA44), *Errotaran-echeberri* (1863, HRU, 42 au.), *Errotaran-echeberri* (1864, HUA48, 46 or.), *Errotaran echeverri* (1920, HUA57, 396 or.); IZA. GEO.: KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus ERROTARANBERRI.

ERROTARANGAÑA: *Errotaran-gaña* (1929, punto, HUA57, 409 or.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

ERROTARANGARAIKOA: *Errotaran-garaicua* (1843, HUA44), *Errotaran garaicoa* (1864, HUA47), *Errotaran-garaicó*a (1864, HUA48, 46 or.), *Errotarangaraicoa* (1920, HUA57, 220 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Her.*; OHARR.: ikus ERROTARANGOIKOA.

ERROTARANGOIKOA¹⁴⁵⁷: *Errotaran goico* (1911, IM), *Errotaran Goikoa* (1983, GFA2), *Errotaran goikua* (1989, HUTB), *Errotan goikoa* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érrotàn góikuà] (Hern. 1); ARAU.: Errotaran Goikoa baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Her.*; OHARR.: ikus ERROTARANGARAIKOA.

¹⁴⁵⁷ Cf. *Goiko Errotaran* (1992, HM; 1994, AMM).

ERROTATXO

ERROTATXO: *Errotatxo* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **PAGOAGAERROTA**.

ERROTAZAR

ERROTAZAR: *Errotazar* (1989, HUTB); ARAU.: Errotazar (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40304; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: desagertua.

ERROTAZARKO HARKAITZA: *Errotaxarko arkaitza* (1989, HUTB); ARAU.: Errotazarko harkaitza (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-47-1, Her.

ESCOTILLA

ESCOTILLA: *Escotilla* (1797-1833, HGR2, 66 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ESCUELAS PÚBLICAS

ESCUELAS PÚBLICAS: *Escuelas publicas* (1911, IM); IZA. GEO.: 40601; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **FAGOLLAGAKO ESKOLA**.

ESKALANBERRI

ESKALANBERRI: *Escalamberri o Larregain malda* (1936, HUA57, 796 or.), *Eskalanberri* (1989, HUTB), *Eskalanberri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [éskalanberri] (Etxol.), [éskallanberri] (Etxol.); ARAU.: Eskalanberri (1992, HM), Eskalanberri (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **LARREGAINMALDA**.

ESKOLA

ESKOLA: *Escola*¹⁴⁵⁸ (1927, *caserio*, HUA57, 122 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **PAGOAGABERRI**, **PAGOAGAETXEBERRI** eta **PAGOAGAKO ESKOLA**.

¹⁴⁵⁸ PAGOAGA inguruan.

ESPAÑOLAREN ETXOLA

ESPAÑOLAREN ETXOLA: *Españolan txabola*¹⁴⁵⁹ (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [éspañolàn txábolà] (Ezk. b.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-32-2, Her.; OHARR.: ikus **ERREKATXOKOKO BORDA, ERREKATXOKOKO ETXOLA** eta **LORENTXORENBORDAKO BORDA**.

ESTARTA

ESTARTA: *Estata, Caserío* (1953, 1 46-1 47 / 43 12-43 11, IGC2), *Estaia, Casa* (1980, IGN1); AHOZ. TRAD.: [éstartà] (K.); ARAU.: Estarta (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-55-4, Ar.*

ESTARTAREN BORDA: AHOZ. TRAD.: [estártàn bórdà] (Ara. 2); ARAU.: Estartaren borda (1994, AMM), Estartaren Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-4, Ar.*

ESTEGIETAKO ATAKAKO TXABALA

ESTEGIETAKO ATAKAKO TXABALA: *Esteguietaco atacaco chabala* (1831-1845, UGR4, 23 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ESTEGITXAR

ESTEGITXAR: *Esteguichar* (1833-1835, *cerro*, DUA3); IZA. GEO.: 10104; KOK. KART.: Her.

ESTEGITXAR: *Esteguichar* (1797, *piedra*, HUA41); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: Her.

ESTEIZAR

ESTEIZAR: *Exteixar* (1989, HUTB), *Ixtexar* (1989, HUTB), *Ixtexar* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ítxeixàr] (Etxol.); ARAU.: Ezteizar (1992, HM), Esteizar

¹⁴⁵⁹ Jabea: “*Papelera Española*.”

(1994, AMM), Isteizar (1994, MLM), Ezteizar bizkarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK.KART.:64-55-1, Her.

ESTEIZARKO ATAKA: *Exteixarko ataka* (1989, HUTB), *Ixteixarko ataka* (1989, HUTB), *Itxeitxako ataka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [éxteixarkò átakà] (Ig. g.), [éxteixarkò átakà] (Txim.); ARAU.: Ezteizarko ataka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK.KART.:64-55-2, Her.; OHARR.: ikus **ESTEIZARKO LEPOA**, **ETXEZARKO LEPOA** eta **ETXOLABERRIKO LEPOA**.

ESTEIZARKO LEPOA: AHOZ. TRAD.: [ítxeixarkò lépuà] (Etxol.); IZA. GEO.: 10301; KOK.KART.: 64-55-2, Her.; OHARR.: ikus **ESTEIZARKO ATAKA**, **ETXEZARKO LEPOA** eta **ETXOLABERRIKO LEPOA**.

ESTEIZARKO PAGADIA: *Exteixarko pagadiya* (1989, HUTB), *Ixteixarko pagadiya* (1989, HUTB); ARAU.: Ezteizarko pagadia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 30101; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

ETENETA

ETENETA: *Etaneta* (1944, GH01), *Etaneta* (1944, GH02), *Eteneta* (1960, collado, LPB, 57 or.), *Eteneta* (1976, altura, TA, 14 or.), *Eteneta* (1982, collado, CAG, 184-185 or.), *Eteneta* (1982, lugar, CAG, 184 or.); AHOZ. TRAD.: [eténetà] (K.); ARAU.: Eteneta (1994, MLM); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.*; OHARR.: ikus **ADARREKO ZABALA** eta **AGERREKO ZABALA**.

ETENETA I: *Eteneta I* (1982, CAG, 184 or.), *Eteneta* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 60302; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.*; OHARR.: ikus **ADARREKO ZABALEKO JENTILEN KANPOSANTUA**.

ETSILLATS

ETSILLATS: AHOZ. TRAD.: [etsíllàs] (Larr. b.); ARAU.: Esillats (1994, AMM); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-56-2, Ar.*

ETSILLASKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [etsílleskò érrèkà] (Larr. b.), [esíllaskò érrèkà] (Larr. b.); ARAU.: Esillasko erreka (1994, AMM), Isillasko Erreka (1994, MLM), Isillasko Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-56-2, Ar.*

ETXABEKO BORDA / ETXABEKO ETXOLA

ETXABEKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [étxabekò bórdà] (Ollok.); ARAU.: Etxabeko borda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-53-8, And.*; OHARR.: ikus ARITZAGAKO ETXOLA, ASUKO ETXOLA, ETXABEKO ETXOLA eta ZUAIZTIKO ETXOLA.

ETXABEKO ETXOLA: AHOZ. TRAD.: [étxabekò txábolá] (Amu.); ARAU.: Etxabeko txabola (1994, AMM), Etxabe Borda (1994, MLM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-53-8, And.*; OHARR.: ikus ARITZAGAKO ETXOLA, ASUKO ETXOLA, ETXABEKO BORDA eta ZUAIZTIKO ETXOLA.

ETXABENEA

ETXABENEA: *Echabenea* (1932, HUA57, 282 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*

ETXABURUA

ETXABURUA: *Echaburua* (1799, *retazo*, HUA42, 171 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ETXALEX

ETXALEX: *Etxalex*, *Casería* (1953, 1 45-1 46 / 43 15-43 14, IGC2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*

ETXAONDOGARAI

ETXAONDOGARAI: *Echaondo-garay* (1768-1797, HGR1, 30 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ETXASPURU

ETXASPURU: *Echaspuru* (1739, HUA36), *Echaspuru* (1740, HUA30, 541 au.), *Echapuru* (1797-1833, HGR2, 49 au.), *Echaspuru* (1797-1833, HGR2, 59 au.), *Echespuru*¹⁴⁶⁰ (1920, *terreno vivero*, HUA57, 43 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ETXASPURU: *Echaspuru* (1843, HUA44), *Eche aizpuru* (1864, HUA47), *Echaspuru* (1864, HUA48, 45 or.), *Echespuru* (1937, AB), *Itxasburu* (1989, HUTB), *Itxaspuru* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [itxáspurù] (K.); ARAU.: *Itsaspuru* (1992, HM), *Itsaspuru* (1994, AMM), *Itsasburu* (1994, MLM), *Itsaspuru etxea* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-3-5, Her.*

ETXASPURUAURRIA: *Echespuru-aurria* (1920, *punto donde radican*, HUA57, 43 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ETXE ALAI

ETXE ALAI: *Etxe alai* (1989, HUTB); ARAU.: *Etxealai* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*

ETXEBERRI

ETXEBERRI: *Echeverri* (1920, HUA57, 595 or.); AHOZ. TRAD.: [étxeberri] (Aparr.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **PIKOAGAETXEBERRI**.

ETXEBERRIKO GAINA: AHOZ. TRAD.: [étxeberrikò gáñà] (Aparr.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-47-2, Her.

¹⁴⁶⁰ Kokapena: “*Eciago-aurria*”.

ETXEBERRIKO BORDA

ETXEBERRIKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [etxéberrikò bórdà] (Lor. b.); ARAU.: Etxeberriko borda (1994, AMM), Etxeberriko Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-3, Ar.*

ETXEONDUA

ETXEONDUA: *Echeondua* (1920, *tierra*, HUA57, 633 or.), *Echeondua* (1920, *labradio*, HUA57, 633 or.), *Echeondua* (1920, *manzanal*, HUA57, 633 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ETXERREAGAKO LOTEA / ETXERREAGAKO SAROIA

ETXERREAGAKO LOTEA: AHOZ. TRAD.: [etxérreakò lótià] (Txab. 1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-2, Her.; OHARR.: ikus **AGERREKO SAROIA, AKOLA, AKOLA DE EN MEDIO, AKOLAERDIKOA, AKOLAZARRA, AÑO, AÑOAKO SAROIA, AÑOASAROBIA, ETXERREAGAKO SAROIA** eta **KASPARROTEGIREN SAROIA**.

ETXERREAGAKO SAROIA: *Etxerreagako saobia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [etxérreakò sárobià] (Txab. 1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-2, Her.; OHARR.: ikus **AGERREKO SAROIA, AKOLA, AKOLA DE EN MEDIO, AKOLAERDIKOA, AKOLAZARRA, AÑO, AÑOAKO SAROIA, AÑOASAROBIA, ETXERREAGAKO LOTEA** eta **KASPARROTEGIREN SAROIA**.

ETXETXURI

ETXETXURI: *Etxetxuri* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-31-5, Her.

ETXEZAR

ETXEZAR: *Etxezar* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-1, Her.; OHARR.: *desagertua*.

ETXEZARKO LEPOA: *Etxezarko lepua* (1989, HUTB), *Etxexarko lepua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [étxexarkò lépuà] (Txim.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-55-1, Her.; OHARR.: ikus **ESTEIZARKO ATAKA, ESTEIZARKO LEPOA** eta **ETXOLABERRIKO LEPOA**.

ETXOLABERRI

ETXOLABERRI: *Echola berri* (1855-1857, HTR8, 22 au.), *Echo laberri* (1863, HRU, 47 au.), *Echola berri* (1920, *helechal*, HUA57, 370 or.), *Echola berri* (1927, *helechal*, HUA57, 240 or.), *Echola berri* (1927, *paraje*, HUA57, 240 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ETXOLABERRI: *Echola-berri* (1864, HUA48, 45 or.), *Echolaberri* (1870, HUA49), *Etxolaberri* (1911, IM), *Echola berri* (1920, *caserio y pertenecidos*, HUA57, 886 or.), *Echola berri* (1937, AB), *Etxolaberri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [etxólaberri] (K.), [etxólaberri] (Amu.), [étxolaberri] (Amu.), [(e)txólaberrià]¹⁴⁶¹ (Amu., *adl. s.*), [txólaberrikuá] (Amu., *l. g.*); ARAU.: *Etxolaberri* (1992, HM), *Etxolaberri* (1994, AMM), *Etxolaberriko Borda* (1994, MLM), *Etxolaberri baserria* (1996, EJ1), *Etxolaberri* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

ETXOLABERRI: *Echolaberri* (1920, *monte*, HUA57, 915 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ETXOLABERRIKO BORDA: *Etxolaberriko borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [etxólaberrikò bórdà] (K.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

ETXOLABERRIKO ERREKA: *Etxolaberriko erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [etxólaberrikò érrékà] (K.), [etxólaberrikò érréká] (Amu.), [txólaberrikò érrékà] (Amu.); ARAU.: *Etxolaberriko erreka* (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-55-5, Her.; OHARR.: ikus **KARTOLAERREKA, MERKUEKO ERREKA, MINAERREKA, MINAKO ERREKA, MINETAKO ERREKA, OLABERRI, OLABERRIERREKA, OLABERRIKO ERREKA, OLABERRIETA**,

¹⁴⁶¹ Berriemaileak hitz hasierako bokala oso ahul ahoskatu zuen.

OLABERRIETAERREKA, OLABERRIETAKO ERREKA eta URMENDIKO ERREKA.

ETXOLABERRIKO ETXE ZAHARRA: *Etxolaberriko etxezarra* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [etxólaberrikò étxexàr] (Txim.); ARAU.: Etxolaberriko etxezarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

ETXOLABERRIKO LEPOA: *Etxolaberriko lepua* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-55-2, Her.; OHARR.: ikus **ESTEIZARKO ATAKA, ESTEIZARKO LEPOA** eta **ETXEZARKO LEPOA**.

ETXOLABERRIKO MEATZEAK: *Etxolaberriko minak* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [etxólaberrikò mínàk] (K.), [txólaberrikò mínàk] (Amu.); AHOZ. TRAD.: Etxolaberriko Minak (1992, HM), Etxolaberriko minak (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: 54-55-5, Her.; OHARR.: ikus **MINAS** eta **MINETA**.

ETZABAL

ETZABAL: *Etzaal* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [étzaàl] (Ezk. b.), [étzaràl] (Lor. b.); ARAU.: Etzabal (1996, GAM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-55-7, Ar.*

ETZABALKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [étzaalkò bórdà] (Ezk. b.); ARAU.: Etzale (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-7, Ar.*

ETZABALKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: *Etzaalko erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [étzaalkò érrèkà] (Ezk. b.); ARAU.: Etzabalgo Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-55-7, Ar.*

ETZELA

ETZELA: *Yçela* (1597, *puesto*, LMZ, 43 or.); IZA. GEO.: 40602; KOK. KART.: Eld.-Her.

ETZELA: *Hiçela* (1597, LMZ, 43 or.), *Ezela* (1683, HUA28), *Etzala* (1889, HUA52), *Etzala* (1889, HUA54); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Eld.-Her.

ETZELA: *Ecela* (1773, VEK1A), *Etzala* (1889, HUA54), *Etzela* (1926, JMB2, 120 or.), *Etzela*¹⁴⁶² (1923, JMB1, 144 or.), *Etzala* (1942, 1 45-1 46 / 43 11-43 10, IGC1), *Etzalako* (1944, GH01), *Etzalako* (1944, GH02), *Etzala* (1953, 1 45-1 46 / 43 11-43 10, IGC2), *Etzala* (1960, LPB, 62 or.), *Etzola* (1962, UTC), *Etzola* (1980, IGN1), *Etzola* (1981, SGE2), *Etzela* (1982, CAG, 186 or.), *Etzela* (1983, GFA2), *Etzala* (1983, IGN2), *Etzala* (1989, HUTB), *Etzela* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [etzála] (Amu.), [étzalá] (Amu.), [étzalà] (Amu.), [étzalàn] (Amu., *in.*), [étzalà] (Ek.), [étzalà] (En.), [étzelà] (En.), [étzelà] (Ezk. b.); ARAU.: *Etzela* (1992, HM), *Etzela* (1994, AMM), *Etzala* (1994, MLM), *Etzala* (1996, EJ1), *Etselako Lepoa* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-63-6, Eld.-Her.

ETZELA: *Etzala* (1797-1833, HGR2, 60 au.), *Etzala* (1797-1833, HGR2, 68 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Eld.-Her.

ETZELA: *Etzela* (1889, *punto*, HUA53); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: 64-63-6, Eld.-Her.

ETZELA: *Etzala, Monte* (1911, IM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-63-6, Eld.-Her.

ETZELA: *Etzela* (1982, CAG, 186-187 or.), *Etzela, Cromlechs* (1983, GFA2), *Etzala* (1989, HUTB), *Etzela* (1989, HUTB); ARAU.: *Etzala* (1994, MLM), *Etzala harrespilla* (1996, EJ1), *Etzalako Jentillen Baratza* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60302; KOK. KART.: 64-63-6, Eld.-Her.; OHARR.: ikus **ETZELAKO HARTXURIAK**.

ETZELAKO ATAKA: *Etzalako ataka* (1989, HUTB), *Etselako ataka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [étzalakò átakà] (Txim.); ARAU.: *Etzalako langa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-63-6, Her.

¹⁴⁶²"... término de Berástegui, hay otros siete cromlecs (sic)."

ETZELAKO HARTXURIAK: *Etzelako-artxurik*¹⁴⁶³ (1926, JMB2, 121 or.), *Etzelako artxurik*¹⁴⁶⁴ (1923, JMB1, 144 or.); IZA. GEO.: 60302; KOK. KART.: Ber.*; OHARR.: ikus **ETZELA**.

ETZELAKO KASKOA: *Etzalako kaskua* (1989, HUTB); ARAU.: Etzelako Kaskoa (1992, HM), Etzala kaskoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-63-5, Eld.-Her.; OHARR.: ikus **AITZOLAKO TONTORRA** eta **ASTEASUREN TONTORRA**.

ETZELAKO LEPOA: *Etzelako lepoa* (1960, LPB, 61 or.); AHOZ. TRAD.: [étzalako lépuá] (Amu.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-63-6, Her.-Eld.

ETZELAKO PUTZUA: *Ezelacopuzua* (1833-1835, *collar*, DUA3); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: Her.

ETZELAKO TXOKOA: *Etzelako txokoa* (1926, *término*, JMB2, 121 or.); ARAU.: Etzelako Txokoa (1996, GAM), Etzalako txokoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.¹⁴⁶⁵: Ber.*

ETZELAKO TXOKOA: *Etzelako txokoa*¹⁴⁶⁶ (1926, *túmulo dolménico*, JMB2, 121 or.), *Etzelako txokoa* (1982, *dólmen*¹⁴⁶⁷, CAG, 187 or.); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: Ber.*; OHARR.: desagertua.

¹⁴⁶³ Egilearen itzulpena: "Piedras blancas de *Etzela*".

¹⁴⁶⁴ "En Arano (los cromlecs reciben el nombre de Jentilbaatzak, variante de Jentilbaratzak,) los numerosos cromlecs que hay en sus montes y en los de Goizueta y Berástegui. El día 11 de junio de 1923 visité las cumbres y collados de varias de las montañas de estos pueblos, y tuve la satisfacción de descubrir veinticinco cromlecs y un dólmen. El tamaño de los cromlecs es como los de Oyartzun."

¹⁴⁶⁵ Ez du kokapena zehazten.

¹⁴⁶⁶ "Montículo de piedras que afecta la forma de un túmulo dolménico [...]".

¹⁴⁶⁷ "Este dolmen no ha podido ser localizado. Es posible que haya sido destruido por la pista o cortafuegos construido en la zona."

ETZIAGO

ETZIAGO: *Eceago*¹⁴⁶⁸ (1797, *juncos*, HUA41); IZA. GEO.: 20202; KOK. KART.: Her.

ETZIAGO: *Etzio, Loma de* (1942, 1 45-1 46 / 43 13-43 12, IGC1), *Etzio, Loma de* (1944, GHO1), *Etzio, Loma de* (1953, 1 45-1 46 / 43 13-43 12, IGC2), *Etzio, Loma* (1962, UTC), *Etzio, Loma de* (1980, IGN1), *Etzio, Loma* (1981, SGE2), *Etzio* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: Her.

ETZIAGO: *Etziago* (1944, GHO1), *Ezio* (1989, HUTB), *Etzio* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [étziò] (Amu.); ARAU.: *Etzio* (1992, HM), *Etzio* (1994, AMM), *Etzio* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10503; KOK. KART.: 64-55-2, Her.

ETZIAGO: *Eceago* (1797, *peña*, HUA41); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-55-2, Her.; OHARR.: ikus **ETZIAGOKO HARRIA**.

ETZIAGOKO HARRIA: *Etziogarriya, Monte* (1898, EGZ), *Etziogarriya* (1911, IM), *Etziogarriya* (1944, GHO1), *Etziogaiya* (1944, GHO2), *Ezioko Harria* (1982, CAG, 189 or.), *Ezioko arriya* (1989, HUTB), *Ezioko arri* (1989, HUTB), *Etzioko arriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [etziókò árriyà] (Amu.), [eziokoárri] (Txim.); ARAU.: *Etzioko Harria* (1992, HM), *Ezioko Harkaitzak* (1994, MLM), *Etzioko harkaitza* (1996, EJ1), *Ezioko Harriak* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-55-2, Her.; OHARR.: ikus **ETZIAGO**.

ETZIAGOKO HEGIA: *Etzioko egiya* (1989, HUTB); ARAU.: *Etzioko Hegia* (1992, HM), *Etzioko hegia* (1996, EJ1), *Etzioko Hegia* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-47-6, Her.; OHARR.: ikus **EGILUZE**.

¹⁴⁶⁸ "Esta partida [Egurrola] se divide desde la dicha cruz de ladron, hasta los juncos de Eceago [...]."

ETZIAGOKO SOROA (*EZIOKO SOROA*): *Ezioko soroa* (1982, CAG, 190 or.); ARAU.: *Ezioko Soroa* (1996, GAM); IZA. GEO.: 60302; KOK. KART.: 64-55-2, Her.; OHARR.: ikus **ETZIAGOKO ZABALA**.

ETZIAGOKO TONTORRA: *Ezioko Tontorra* (1982, CAG, 190 or.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: 64-55-2, Her.

ETZIAGOKO TONTORRA (*EZIOKO TONTORRA*): *Ezioko tontorra* (1982, CAG, 188-190 or.), *Ezioko tontorra* (1989, HUTB), *Ezioko tontorra* (1989, HUTB); ARAU.: *Ezio harrespilla* (1996, EJ1), *Ezioko Tontorra* (1996, GAM); IZA. GEO.: 60302; KOK. KART.: 64-55-2, Her.

ETZIAGOKO ZABALA: *Etzioko zabala* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-55-2, Her.

ETZIAGOKO ZABALA: *Etzioko zabala* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 60302; KOK. KART.: 64-55-2, Her.; OHARR.: ikus **ETZIAGOKO SOROA**.

ETZIAGOMUGA: *Etziagomua* (1944, GH01); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

ETZUBI

ETZUBI: *Etzuria* (1833-1835, *paraje*, DUA3), *Etrubi* (1942, 1 44-1 45 / 43 14-43 13, IGC1), *Etrubi* (1944, GH01), *Etrubi* (1953, 1 44-1 45 / 43 14-43 13, IGC2), *Etzubi* (1962, UTC), *Etzubi* (1981, SGE2), *Etzubi* (1983, IGN2), *Etzubi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [étzuí] (Amu.), [étzubi] (Bezk.), [ítzuli] (Sants.), [étxui] (Txim.); ARAU.: *Etzubi* (1991, UM), *Etzubi* (1992, HM), *Etzubi* (1994, AMM), *Etzubi* (1994, MLM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-46-8, Her.-Urn.; OHARR.: ikus **EGITXO**, **ETZUBIKO BIZKARRA** eta **OSTAZURIETA**.

ETZUBI: *Etzabi ó Eztazurreta* (1868, *montazgo*, DJE), *Etzubi ó Ostazurieta* (1868, *montazgo*, DJE); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-46-8, Urn.

ETZUBIKO BIZKARRA: *Etzubiko bizkarra* (1989, HUTB); AHZ. TRAD.: [étzubikò bízkarra] (Mari. 2); ARAU.: *Etzubiko bizkarra* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-46-8, Her.-Urn.; OHARR.: ikus **EGITXO ETZUBI** eta **OSTAZURIETA**.

ETZUBIKO ERREKA: *Etzabi'ko-erreka* (1976, TA, 17, or.), *Etzubiko erreka* (1989, HUTB); ARAU.: *Etzubiko Erreka* (1991, UM), *Etzubiko Erreka* (1994, MLM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-4, Urn.

ETZUBIKO HEGIA: *Ezurricco-Eguia* (1960, GS), *Etzubiko egiya* (1989, HUTB), *Etxubiko egiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [étzwikò égiyá] (Amu.), [ítzulikò égiyà] (Sants.); ARAU.: IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-47-1, Her.-Urn..

ETZUBIKO TONTORRA: AHOZ. TRAD.: [etzúbikò tóntorrà] (Amu.), [étxwikò tóntorrà] (Txim.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.

EUGENIOREN BEGIRATOKIA

EUGENIOREN BEGIRATOKIA: *Eugenion beidatokiya* (1989, UUTB), *Eugenion beiratokiya* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 10204; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.

EUNTZIN

EUNTZIN: *Euncin* (1683, *cerro*, HUA28), *Uncin* (1683, *cerro*, HUA28), *Euncin* (1773, VEK1B), *Encingo* (1847, *mendia*, JII, 34 or.), *Enucin* (1942, 1 46-1 47 / 43 13-43 12, IGC1), *Enucin* (1953, 1 46-1 47 / 43 13-43 12, IGC2), *Enucin* (1980, IGN1), *Euntzin* (1989, HUTB), *Inuntzi* (1989, HUTB), *Entzin* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [éuntzin] (Aska.), [éntzìn] (Ezk. b.), [éuntziñè]¹⁴⁶⁹ (Lor. b.), [ínuntzì] (Mari. 2)¹⁴⁷⁰; ARAU.: *Euntzin* (1992, HM), *Euntzin* (1994, AMM), *Euntzin bizkarra* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-47-7, Her.

¹⁴⁶⁹ Leku genitiboa: *Euntzingo* [éuntzingò] (Lor. b.).

¹⁴⁷⁰ Berriemaileak *Inuntziya* [ínúntziyà] / *Iyuntziya* [iyúntziyà] landare-izenarekin lotu zuen toponimoaren etorkia.

EUNTZIN: *Euncin* (1889, *peña*, HUA52), *Euncin* (1889, *pico de la peña de*, HUA52); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **EUNTZINGO HARKAITZA** eta **EUNTZINGO HARRIA**.

EUNTZIN: *Enuncin* (1932, *lote llamado*, HUA57, 391 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

EUNTZINARRIKO GALBARIOA: *Euntzin arriko galbayua* (1989, HUTB), *Entzingo arriko galbayua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [éntzingò árrikò gálbayuà] (Ezk. b.); ARAU.: Euntzinarriko Galbarioa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40801; KOK. KART.: 64-55-3, Ar.*; OHARR.: ikus ARANOKO KALBARIOA, EUNTZINGO GALBARIOA, GARAGARTZAKO GALBARIOA, **KALBARIO** eta **KALBARIOMENDIA**.

EUNTZINGO GALBARIOA: AHOZ. TRAD.: [éntzingò gálbayuà] (Ezk. b.); IZA. GEO.: 40801; KOK. KART.: 64-55-3, Ar.; OHARR.: ikus ARANOKO KALBARIOA, EUNTZINARRIKO GALBARIOA, GARAGARTZAKO GALBARIOA, **KALBARIO** eta **KALBARIOMENDIA**.

EUNTZINGO HARKAITZA: *Euntzingo Narkaitza* (1983, GFA2), *Euntzingo arkaitza* (1989, HUTB); ARAU.: Euntzingo Harkaitzak (1994, MLM), Euntzingo harkaitza (1996, EJ1), Euntzingo Harkaitza (1996, GAM); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-47-7, Her.; OHARR.: ikus **EUNTZIN** eta **EUNTZINGO HARRIA**.

EUNTZINGO HARRIA: *Eusquigarriya, Monte* (1898, EGZ), *Eusingarriya* (1911, IM), *Eusingarriya* (1944, GHO2), *Eusingoarriya* (1944, GHO1), *Euntzingo arriya* (1989, HUTB), *Euntziko arriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [éuntzingò árriyà] (Txim.); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-47-7, Her.; OHARR.: ikus **EUNTZIN** eta **EUNTZINGO HARKAITZA**.

EUNTZINGO LEPOA: *Euntzingo lepua* (1989, HUTB), *Entzingo lepua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [éuntzingò lépuà] (Etxol.); ARAU.: Euntzingo Lepoa (1992,

HM), Euntzingo lepoa (1994, AMM), Euntzingo Lepoa (1994, MLM), Euntzingo lepoa (1996, EJ1), Euntzingo Lepoa (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-55-3, Her.

EZAITZETA

EZAITZETA: *Eçaiceta* (1605, HUA24, 52 bin.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

EZAKAROI

EZAKAROI: *Ezacaroi* (1863, *sus bienes*, HRU, 46 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

EZIAGO

EZIAGO: *Ceago*¹⁴⁷¹ (1418, A.A., 561 or.), *Ceago* (1418, AA1, 778 or.), *Ceago*¹⁴⁷² (1546, A.A., 562 or.), *Ceago* (1546, AA1, 778 or.), *Ceago* (1622, AA1, 779 or.), *Eseago* (1739, HUA36), *Eciago* (1843, HUA44), *Ceago* (1863, HRU, 53 bin.), *Eciago* (1864, HUA47), *Eciagu* (1864, *Molino harinero*, HUA48, 45 or.), *Elciago* (1944, GH02), *Ezio* (1989, HUTB), *Eziago* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [éziò] (K.), [éziò] (Altz.); ARAU.: Etzio baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40304; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*; OHARR.: desagertua. Ikus EZIAGOKO ERROTA, IRIN eta TRIN.

EZIAGOALDEA: *Eciago-aldea* (1863, HRU, 47 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

EZIAGOAURRIA: *Eciago-aurria* (1920, *terreno vivero*, HUA57, 43 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

EZIAGOKO ALDAPA: *Ezioko aldapa* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [eziòkò áldapà] (Altz.); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*; OHARR.: desagertua.

¹⁴⁷¹ Egileak ematen duen zeinadura: HUA, C-5-3-I-3.

¹⁴⁷² Liburuan adierazitako erreferentzia: HUA, C-5-3-I-7.

EZIAGOKO ERRIBERA: *Ezioko erribera* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [eziókò érriberà] (Altz.); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*

EZIAGOKO ERROTA: *Ezioko errota* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [eziókò érrotà] (Altz.); IZA. GEO.: 40304; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*; OHARR.: desagertua. Ikus EZIAGO, IRIN eta TRIN.

EZIAGOKO INDUSTRIALDEA: *Ezioko industrialdea* (1989, HUTB); ARAU.: Eziago Industrialdea (1992, HM), Eziago industrialdea (1994, AMM); IZA. GEO.: 40310; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*

EZIAGOKO UBIDEA: *Ezioko kanala* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20301; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*

EZIAGOKO ZUBIA: *Ezioko zuba* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [eziókò zúbiyà] (K.); ARAU.: Etzioko zuba (1996, EJ1); IZA. GEO.: 41005; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus TXURIANEKO ZUBIA.

EZKERRAMALDA

EZKERRAMALDA: *Ezquerria malda* (1860-1862, HTR10, 33 au.), *Ezquerria-malda* (1920, HUA57, 812 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART. ¹⁴⁷³: Her.*

EZKERRANEA

EZKERRANEA: *Ezquerrania* (1855, UEA1), *Ezquerronéa* (1864, HUA48, 71 or.), *Ezquerranea* (1945, UUA15), *Eskerra-enea* (1979, UUA20), *Ezkerrania* (1989, UUTB), *Exkerrania* (1989, UUTB), *Ezkerranea* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [exkérranià] (K.), [exkérranekuà] (Ai., l. g.), [ezkérranekuà] (Ai., l. g.), [ézkerranià] (Larr.), [ezkérraniá] (Mik.), [ézkerranekuá] (Po., l. g.); ARAU.: Exkerranea (1991, UM), Ezkerranea (1994, AMM), Ezkerrenea (1994, MLM), Ezkerranea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-3, Urn.*

¹⁴⁷³ Iturrian adierazten denez, PORTU inguruan kokatua.

EZKERRANEKO GAINA: *Ezkerreneko gaña* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.*; OHARR.: ikus EZKERRANEKO KASKOA, KABLEAREN GAINA eta KABLEKO GAINA.

EZKERRANEKO KASKOA: *Ezkerraneko kaskua* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.*; OHARR.: ikus EZKARRANEKO GAINA, KABLEAREN GAINA eta KABLEKO GAINA.

EZKERRANEKO ZUBIAK: *Ezkerraneko zubik* (1989, UUTB) *Ezkerreneko zubik* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ézkerranekò zúbik] (Larr.); IZA. GEO: 41005; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.*; OHARR.: desagertuak.

EZKERRAREN BORDA: *Ezkerren borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ézkerràn bórdà] (Larr.); ARAU.: *Ezkerran borda* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.; OHARR.: ikus **ATXERUAREN BORDA** eta **TXINTXUAREN BORDA**.

EZKERRAREN BORDA

EZKERRAREN BORDA: AHOZ. TRAD.: [ezkérrèn bórdà] (Lor. b.); ARAU.: *Ezkerraneren borda* (1994, AMM), *Ezkerran Borda* (1994, MLM), *Ezkerraren Borda* (1996, GAM); IZA. GEO: 40100; KOK. KART.: 64-55-4, Ar.*

EZKITZA

EZKITZA: *Ezkitza* (1944, GH02), *Ezkitza ó Antxizta* (1944, GH01); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **ANTXISTA**.

EZKIZIN

EZKIZIN: AHOZ. TRAD.: [ezkízìn] (En.); ARAU.: *Ezkizin* (1994, AMM), *Ezkizin* (1994, MLM), *Ezkizin* (1996, EJ1); IZA. GEO: 10103; KOK. KART.: 89-7-2, Ber.*

EZPONDAKO MEATZEAK / EZPONDAMINA / EZPONDAREN MEATZEAK / EZPONDARENMINETA

EZPONDAKO MEATZEAK: AHOZ. TRAD.: [éspondakò mínák] (Amu.); IZA. GEO: 40301; KOK. KART.: 89-7-2, Goi.-Ber.*; OHARR.: ikus EZPONDAMINA, EZPONDAREN MEATZEAK, EZPONDARENMINETA eta URREMEATZETA.

EZPONDAMINA: AHOZ. TRAD.: [ézpondaminà] (Bordatx.), [ézpondaminà] (Bordatx.); IZA. GEO: 40301; KOK. KART.: 89-7-2, Goi.-Ber.*; OHARR.: ikus EZPONDAKO MEATZEAK, EZPONDAREN MEATZEAK, EZPONDARENMINETA eta URREMEATZETA.

EZPONDAREN MEATZEAK: AHOZ. TRAD.: [ezpóndàn mínák] (En.); ARAU.: Ezpondaren minak (1994, AMM); IZA. GEO: 40301; KOK. KART.: 89-7-2, Goi.-Ber.*; OHARR.: ikus EZPONDAMINA, EZPONDAKO MEATZEAK, EZPONDARENMINETA eta URREMEATZETA.

EZPONDARENMINETA: AHOZ. TRAD.: [ézpondèn mínetà] (Ollok.); IZA. GEO: 40301; KOK. KART.: 89-7-2, Goi.-Ber.*; OHARR.: ikus EZPONDAMINA, EZPONDAKO MEATZEAK, EZPONDAREN MEATZEAK eta URREMEATZETA.

EZTEIZA

EZTEIZA: *Esteiça*¹⁴⁷⁴ (1538, *sel*, HUA9); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

EZTEIZA: *Esteiça* (1538, *termino de*, HUA9), *Azteiça* (1538, *parte de*, HUA9), *Ezteyça* (1546, HUA11, 35 au.), *Ezteiza* (1797-1833, HGR2, 72 au.), *Esteiza* (1831, *trozo*, DUA2), *Estiza* (1920, *montazgos*, HUA57, 887 or.), *Estiza* (1935, *argomal*, HUA57,151 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

EZTEIZA: *Estiza* (1797, HUA41), *Esteiza* (1847, JII, 34 or.), *Estuiza* (1847, JII, 34 or.), *Esteiza*, *Monte* (1911, IM), *Eztiza* (1920, HUA57, 392 or.), *Esteiza* (1944, GH01),

¹⁴⁷⁴ "... encima del lugar el que se alberga el ganado que se dize el sel de *Esteiça*[...]"

Esteiza (1944, GH02), *Esteiza* (1944, GH02), *Eztiza* (1989, HUTB), *Ezteiza* (1989, HUTB), *Esteiza* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [éztizà] (Amu.), [éztizà] (Ek.), [ézteizà] (En.), [ézteizà] (Larr.); ARAU.: Ezteiza (1992, HM), Ezteiza (1994, AMM), Ezteiza (1994, MLM), Ezteiza basoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-63-1, Her.

EZTEIZA: *Ezteiza* (1889, alto, HUA54), *Ezteiza* (1989, HUTB), *Eztiza* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-62-4, Her.; OHARR.: ikus **EZTEIZAKO PUNTA**.

EZTEIZAGARAIAKOA: *Esteiza-garaicoa* (1935, HUA57, 954 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

EZTEIZAKAITZ: *Esteizacaiz* (1797, partida, HUA41); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

EZTEIZAKAITZ: *Estizacaiz, Monte* (1848, HINGR2, 1213 zenb.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Her.

EZTEIZAKAITZ: *Esteizacaiz* (1683, HUA28), *Ezteizacaiz* (1683, HUA28), *Esteizacaiz* (1833-1835, DUA3), *Estizacaiz* (1797, HUA41); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: Her.

EZTEIZAKAITZ: *Estizacaiz*¹⁴⁷⁵ (1797, juncal, HUA41); IZA. GEO.: 20202; KOK. KART.: Her.

EZTEIZAKO BORDAK: *Eztizako bordak* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-1, Her.; OHARR.: ikus **AIZPURUAREN ETXOLA**.

¹⁴⁷⁵ "... desde este mojon, sigue y termina la loma, o vertiente, hasta el juncal de Esteizacaiz."

EZTEIZAKO ITURRIA: *Eztizako itturriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [éztizakò íturriyà] (Ek.); ARAU.: Ezteizako Iturria (1992, HM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-62-4, Her.

EZTEIZAKO LEPOA: *Eztizako lepua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [éztizakò lépuà] (Ek.); ARAU.: Ezteizako Lepoa (1992, HM), Ezteizako lepoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-62-4, Her.

EZTEIZAKO PUNTA: AHOZ. TRAD.: [éztizakò púntà] (Larr.), [ésteizakò púntà] (Larr.), [éztizakò púntà] (Ek.); ARAU.: Ezteizako punta (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-62-4, Her.; OHARR.: ikus **EZTEIZAKO PUNTA**.

EZTEIZAMALDAK: *Eztiza maldak* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [éztizamaldàk] (Pag.); ARAU.: Ezteizako maldak (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-55-5, Her.

EZTEIZATXIKI: *Eztiza txiki* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [éztizà txíkì] (Amu.); ARAU.: Ezteiza Txiki (1992, HM), Ezteiza txiki (1994, AMM), Ezteizatxiki (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-55-5, Her.

FÁBRICA DE ANCLAS

FÁBRICA DE ANCLAS: *Fabrica de anclas* (1794-1831, UGR3, 16 au.); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

FÁBRICA DE CEMENTOS

FÁBRICA DE CEMENTOS: *Fabrica de Cementos* (1911, IM); IZA. GEO.: 40306; KOK. KART.: Her.

FÁBRICA DE PRODUCTOS QUÍMICOS

FÁBRICA DE PRODUCTOS QUÍMICOS: *Fábrica de Productos Químicos* (1942, 1 45-1 46 / 43 15-43, IGC1), *Fábrica de Productos Químicos* (1953, 1 45-1 46 /

43 15-43, IGC2); IZA. GEO.: 40306; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **DESTILERÍA, LATXKO LANTEGIA** eta **PUIG**.

FABRIKA

FABRIKA: *Fabrica* (1843, *caserio*, HUA44); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **FAFOLLAGAFABRIKA**.

FAGOLLAGA

FAGOLLAGA: *Fagollaga* (1573, HUA19, 29 au.), *Fagollaga* (1576, HUA20, 8 au.), *Fagollaga* (1583, HUA21, 2 bin.), *Fagollaga* (1683, HUA28), *Fagollaga* (1702, HUA29), *Fagollaga* (1722, HUA32), *Fagolla* (1769, HUA37), *Fagollaga*¹⁴⁷⁶ (1773, VEK1), *Fagollaga* (1773, VEK1B), *Fagollaga* (1797-1833, HGR2, 51 au.), *Fagollaga* (1847-1848, HTR3, 5 au.), *Fagollaga* (1850, PM, 107 or.), *Fagollaga* (1852, HUA46, 183 bin.), *Fagollaga* (1802, RAH, 131 or.); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

FAGOLLAGA: *Fagollaga* (1707, *Herrerias de*, HUA30, 24 bin.); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

FAGOLLAGA: *Fagollaga* (1722, *herreria mayor*, HUA32); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

FAGOLLAGA: *Fagollaga* (1722, *herreria menor*, HUA32); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

FAGOLLAGA: *Fagollaga* (1726, *casa de hauitazion de las herrerias de*, HUA33), *Fagollaga* (1773, *casa*, VEK1), *Pagollaga* (1773, VEK1A), *Pagollaga* (1937, AB); IZA. GEO.¹⁴⁷⁷: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.; OHARR.: ikus **ANTONKALE**.

FAGOLLAGA: *Pagollaga* (1797-1833, HGR2, 43 au.), *Fagollaga* (1797-1833, HGR2, 51 au.), *Fagollaga* (1797-1833, HGR2, 52 au.), *Fagollaga* (1797-1833, HGR2,

¹⁴⁷⁶ "... la Herreria de Fagollaga con su casa de hauitazion [...]".

¹⁴⁷⁷ Sei etxebizitzako eraikuntza.

61 au.), *Fagollaga* (1797-1833, HGR2, 63 au.), *Fagollaga* (1797-1833, HGR2, 73 au.), *Fagollaga* (1854-1855, HTR7, 19 au.), *Fagollaga* (1857-1860, HTR9, 28 au.), *Fagollaga* (1863, HRU, 47 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

FAGOLLAGA: *Fagollaga, Oficinas de* (1797-1833, HGR2, 46 au.), *Fagollaga, Oficinas de* (1797-1833, HGR2, 47 au.), *Fagollaga, Oficina de* (1797-1833, HGR2, 46 au.), *Fagollaga, Oficina* (1932, casa, HUA57, 605 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **OFICINAS**.

FAGOLLAGA: *Fagollaga* (1843, caserio, HUA44), *Fagollaga* (1864, caserio, HUA47), *Fagollaga* (1920, caserio y pertenecidos, HUA57, 102 or.), *Fagollaga* (1920, caserio, HUA57, 326 or.), *Fagollaga* (1920, HUA57, 99 or.), *Pagollaga* (1920, caserio, HUA57, 748 or.), *Fagollaga* (1928, casa, JMB3, 268 or.), *Fagollaga* (1937, AB), *Fagollaga* (1989, HUTB), *Paolla* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [páóllà] (K.), [fagóllagà] (K.); ARAU.: *Fagollaga* (1992, HM), *Fagollaga* (1994, AMM), *Pagollaga* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

FAGOLLAGA: *Fagollaga* (1848, FC), *Fagollaga* (1870, barrio, HUA49), *Fagollaga* (1881, JOA), *Fagollaga* (1911, IM), *Pagollaga* (1924, barrio, HUA57, 479 or.), *Fagollaga* (1942, 1 44-1 45 / 43 15-43 14, IGC1), *Fagollaga* (1944, GH01), *Fagollaga* (1944, GH02), *Fagollaga* (1953, 1 44-1 45 / 43 15-43 14, IGC2), *Fagollaga* (1958, PPG), *Fagollaga* (1979, RMH), *Fagollaga, Casas* (1980, IGN1), *Fagollaga* (1982, GFA1), *Fagollada* (1983, IGN2), *Fagollaga* (1983, IGN2), *Fagollaga, Zona urbana* (1983, IGN2), *Fagollaga* (1982, CAG, 191 or.), *Fagollaga* (1983, GFA2), *Fagollaga* (1989, HUTB), *Paolla* (1989, HUTB), *Faolla* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [páóllà] (K.), [paóllaatik] (Ak., abl.), [págollàn] (Etxol., in.), [paóllagà] (Txil.); ARAU.: *Fagollaga* (1994, MLM), *Pagollaga* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50202; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

FAGOLLAGA: *Paollaga, Frente a* (1920, terreno helechal, HUA57, 47 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

FAGOLLAGA: *Fagollaga* (1932, *Falda de*, HUA57, 964 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

FAGOLLAGABARRENA: *Fagollaga-barrena* (1864, *fábrica de ferrería*, HUA48, 46 or.); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

FAGOLLAGAFABRIKA: *Fagollaga fabrica* (1864, *caserio*, HUA47); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.; OHARR.: desagertua. Ikus **FABRIKA**.

FAGOLLAGAKO ESKOLA: *Paollako eskola* (1989, HUTB), *Fagollagako eskola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [paóllakò éskolà] (K.), [paóllakò éskolà] (Txil.); ARAU.: *Pagollagako eskola* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40601; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **ESCUELAS PÚBLICAS**.

FAGOLLAGAKO INDARRETxea: AHOZ. TRAD.: [paóllakò zéntralà] (K.); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-38-3, Her.; OHARR.: ikus **CENTRAL ELÉCTRICA, ELECTRA EREÑOTZU** eta **ERREENTERIAKO INDARRETxea**.

FAGOLLAGAKO LANTEGIA: *Fagollaga, Fabrica de* (1855-1857, HTR8, 24 au.), *Fagollaga, Fábrica de* (1870, HUA49), *Paollako fabrika* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40306; KOK. KART.: 64-38-3, Her.; OHARR.: eroria.

FAGOLLAGAKO UBIDEA: *Paollako kanala* (1989, HUTB), *Fagollagako kanala* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [paóllakò kánalà] (K.); IZA. GEO.: 20301; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

FAGOLLAGAKO UHARKA: *Fagollaga*¹⁴⁷⁸ (1708, HUA30, 24 au.), *Paollako presa* (1989, HUTB), *Fagollagako presa* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [paóllakò présà] (K.); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

¹⁴⁷⁸ “En cuanto a haver quitado el ferron de las Herrerias de Hereñozu [...] algunas de las tablas que tenia la presa de las Herrerias de Fagollaga [...] la Villa de Hernani y ferron de Fagollaga han de hacer poner y conservar la presa movable sobre la firme con langas [...]; La villa amo y dueño de Fagollaga responde y alega que despues del otorgamiento de la transacción en conocimiento de mejor forma y planta se havia formado con tablas la presa movable, con tablas sobre la firme...”, (24 bin.).

FAGOLLAGAKO ZUBIA: *Fagollaga* (1702, *puente de*, HUA29), *Fagollaga* (1739, *puente de*, HUA36), *Paollako zubiya* (1989, HUTB), *Fagollagako zubiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [paóllakò zúbiyà] (K.), [paóllakò zúbiyà] (Larr.); ARAU.: *Pagollagako zubia* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 41005; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

FAGOZURRIETA

FAGOZURRIETA: *Fago çurrieta* (1427, *monte*, HUA1), *Fagoçubieta* (16. m., *monte*, HUA2); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

FANATXEGI

FANATXEGI: *Fanachegui*, *Casería* (1953, 1 44-1 45 / 43 15-43 14, IGC2), *Fanachegui*, *Casa* (1980, IGN1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.¹⁴⁷⁹: Her.

FELIPEREN BORDA

FELIPEREN BORDA: *Pelipen borda* (1989 HUTB); AHOZ. TRAD.: [pélipèn bórdà] (K.), [pélipèn bórdá] (Ai.), [pélipèn bórdà] (Mik.), [pélipèn bórdá] (Po.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus ENBUTODIKO BORDA, OIARBIDEKO BORDA eta URRUNTZALEKUETAKO BORDA.

FELIPEREN BORDA

FELIPEREN BORDA: AHOZ. TRAD.: [pélipèn bórdà] (K.); ARAU.: *Feliperen Borda* (1993, AT, 233 or.), *Feliperen borda* (1994, AMM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-5, And.*; OHARR.: ikus OINDOKO ETXOLA.

FELIXEN BORDA

FELIXEN BORDA: *Felixen borda* (1989, HUTB), *Pelixen borda* (1989, HUTB); ARAU.: *Felixen Borda* (1992, HM), *Felixen borda* (1996, EJ1), *Felixen Borda* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-47-6, Her.

¹⁴⁷⁹ OINDI mendiaren ondoan.

FRAILEAREN OSINA

FRAILEAREN OSINA: *Prallian osiña* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [práilliàn ósiñà] (Pag.), [práilliàn ósiñà] (Pag.); ARAU.: Prailean osiña (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20104; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **FRAILEOSIÑA**.

FRAILEOSIÑA: *Pralle osiña* (1989, HUTB); ARAU.: Fraile Osina (1992, HM); IZA. GEO.: 20104; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **FRAILEAREN OSINA**.

FRANTSESBASO

FRANTSESBASO: *Frantses-baso* (1989, HUTB), *Prantses-baso* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [frántzesbasò] (Txim.); ARAU.: Frantsesbaso (1992, HM), Frantzesbaso (1994, AMM), Frantsesbaso (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-46-8, Her.

FRANTSESBASOKO ERREKA: *Frantses-basoko erreka* (1989, HUTB); ARAU.: Frantsesbasoko erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-8, Her.; OHARR.: ikus **AMUNOLAZARREKO ITURRIA**.

FRANTZESILLAGA

FRANTZESILLAGA: *Franzesillaga* (1569, LMM, 167 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-23-7, Err.*

FRANTZESILLAGA: *Fandillaga, Casa* (1980, IGN1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Err.*

FRANTZESILLAGA: *Francillaga* (1980, IGN1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: Ast.*

FRANTZESILLAGABERRI: *Francesillaga-berri* (1864, HUA 54, 61 or.); AHOZ. TRAD.: [frántzillà bérri] (K.); ARAU.: Frantzesillaga berri (Frantzilla berri) (1992, AM), Frantzesillaga Berri baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-23-7, Err.*

FRANTZESILLAGAZAR: *Francesillaga-zar* (1864, HUA 54, 61 or.); AHOZ. TRAD.: [frántzillà zár (K.); ARAU.: Frantzesillaga zahar (Frantzilla zahar) (1992, AM), Frantzesillaga Zarra baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-23-7, Err.*

FRANTZIPUTZUETA

FRANTZIPUTZUETA: *Frantziputzuta* (1989, HUTB), *Prantziputzuta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [frántziputzutà] (Aska.); ARAU.: Frantziputzqueta (1994, AMM), Frantzi Putzqueta (1996, GAM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-47-7, Her.

FRIAZ

FRIAZ: *Friaz* (1516, HUA7), *Friaz* (1607, HUA23), *Fianz*¹⁴⁸⁰ (1683, HUA28), *Frias ó Mugaz* (1769, HUA37); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **MUGATZ**.

FRONTÓN

FRONTÓN: *Fronton* (1983, GFA2); IZA. GEO.: 40503; KOK. KART.: 64-63-1, Her.; OHARR.: ikus **UGALDETXOKO PILOTALEKUA**.

GABIRIAAZPIA

GABIRIAAZPIA: *Gabiria azpia* (1854-1855, HTR7, 19 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

¹⁴⁸⁰ "... el sel de Fianz que vulgarmente llaman Mugaz [...]".

GABIROIAREN HARKAITZA

GABIROIAREN HARKAITZA: *Gabiroyan arkaitza* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [gábiroyàn árkaítzà] (Txab. 1); ARAU.: Gabiroiaren Harkaitza (1992, HM), Gabiroian harkaitza (1996, EJ1), Gabiroiaren Harkaitza (1996, GAM); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-39-8, Her.*; OHARR.: ikus BELEKABIETAKO HARKAITZA.

GAIXTOERREKA

GAIXTOERREKA: *Gaisto-erreka* (1983, GFA2), *Gaixto erreka* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-8, Urn.; OHARR.: ikus AMUNOLAERREKA eta ERREKAGAIXTO.

GALARDIBORDA

GALARDIBORDA: *Galardi-borda* (1850-1852, UTR5, 40 au.); AHOZ. TRAD.: [galárdibordá] (Ai.), [gálardibordà] (Ai.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

GALDONERREGE

GALDONERREGE: *Galdonerregue* (1797-1833, HGR2, 53 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

GALDOSERREKA

GALDOSERREKA: *Galdos-erreca* (1797-1833, HGR2, 64 au.), *Galdor erreca* (1833-1845, HGR3, 75 au.), *Galdos-erreca* (1863, HRU, 48 bin.), *Galdos-erreca* (1936, *herbal*, HUA57, 173 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

GALDUERREKA

GALDUERREKA: *Galduerreca* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.

GARALORREGI

GARALORREGI: *Galarrolegui* (1739, VEK2), *Garalorregui* (1739, VEK2); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-54-5, Eld.*

GARALORREGI: *Galolei* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [gálolèi] (Amu.), [gárolèi] (Amu.), [gároléi] (Amu.), [gálolèi] (Bordatx.), [gálolèi] (Mari. 2); ARAU.: Galolegi (1994, AMM), Galolegi (1994, MLM), Galolei bizkarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-54-5, Eld.*

GARALORREGIKO ELURZULOA: *Galoleiko elurzulua* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [gálolèikò elúrzuluà] (Mari. 2); ARAU.: Galoleiko elurzuloa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40305; KOK. KART.: 64-54-6, Eld.*

GARALORREGIKO ERREKA: *Galoleiko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [gálolèikò éreká] (Amu.), [gálolèikò érekatik] (Amu., *abl.*), [gálolèikò érekà] (Ek.); ARAU.: Galolegiko erreka (1994, AMM), Galoleiko erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20201; KOK. KART.: 64-54-6, Eld.*

GARALORREGIKO HEGIA: AHOZ. TRAD.: [gálolèiko egiyá] (Amu.), [gálolèikò égiyá] (Amu.), [gálolèikò égiyá] (Amu.); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-54-5, Eld.*

GARALORREGIKO ZABALA: AHOZ. TRAD.: [gálolèikò záalá] (Amu.); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-54-5, Eld.*

GALTZADABERRIETA

GALTZADABERRIETA: *Galzadaberrieta* (1843, HUA44), *Galzada berrieta* (1864, HUA48, 46 or.), *Galzadaberrieta* (1937, AB), *Galzada berrieta* (1989, HUTB), *Galtzaberrita* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [gáltzadabérritâ] (TxAB.2); ARAU.: Galtzadaberrieta (1992, HM), Galtzada Berrieta baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*; OHARR.: ikus GALTZADAZAR.

GALTZADAZAR

GALTZADAZAR: *Galtzazar* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*; OHARR.: ikus GALTZADABERRIETA.

GALTZADAZOKOA

GALTZADAZOKOA: *Galtzazokua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [gáltzazókuà] (Txab.2), [gáltzazokuà] (Beltza.); ARAU.: *Galtzazokoa* (1992, HM); IZA. GEO.¹⁴⁸¹: 10305; KOK. KART.: 64-30-7, Her.

GARAGARTZA

GARAGARTZA: *Garagarze* (1178, IKA3); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

GARAGARTZA: *Garagarza* (1683, *alto*, HUA28), *Garagarza o Carramichola* (1797, *monte*, HUA41), *Garagarza* (1889, *alto*, HUA52), *Gararza* (1942, 1 45-1 46 / 43 12-43 11, IGC1), *Garagarza* (1944, GHO1), *Gararza* (1953, 1 45-1 46 / 43 12-43 11, IGC2), *Gararza* (1962, U.T.C), *Gararza* (1980, IGN1), *Gararza* (1981, SGE2), *Gararza* (1983, IGN2), *Galartza* (1989, HUTB), *Garagartza* (1989, HUTB), *Gaartza* (1989, HUTB), *Gartza* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [gáartzà] (Ezk. b.), [gártzà] (Ezk. b.), [gálartzà] (Ezk. b.), [gáragartzà] (Ig. a.), [gáartzà] (Lor. b.), [gáartzà] (Txim.); ARAU.: *Garagartza* (1992, HM), *Garagartza* (1994, AMM), *Garagartza* (1994, MLM), *Garagartza tontorra* (1996, EJ1), *Garagartza* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-55-6, Ar.-Her.; OHARR.: ikus **KARRAMITXOLA**.

GARAGARTZAKO GALBARIOA: *Galartzako galbayua* (1989, HUTB), *Gaartzako galbayua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [gaártzakò gálbayuà] (Ezk. b.); ARAU.: *Garagartzako Galbarioa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-55-6, Ar.-Her.; OHARR.: ikus ARANOKO KALBARIOA, EUNTZINGO GALBARIOA, EUNTZINARRIKO GALBARIOA, **KALBARIO** eta **KALBARIOMENDIA**.

¹⁴⁸¹ Galtzada baten arrastoak daude.

GARAGARTZAKO MUGARRIA: *Galartzako mugarriya* (1989, HUTB); ARAU.: Garagartzako mugarría (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: 64-55-6, Ar.-Her.

GARAGARTZA

GARAGARTZA: *Garagarza* (1794-1831, UGR3, 16 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

GARAGARTZAREN ELURZULOA: *Gaartzan elurzulua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [gártzàn elúrzuluà] (Mari. 2); IZA. GEO.: 40305; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus AGERREKO ELURZULOA eta TXIMISTAKO ELURZULUA.

GARINO

GARINO: *Garino* (1572, LMM, 169 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

GARAINON

GARAINON: *Garainon* (1575, LMM, 169 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

GAROBETA

GAROBETA: *Garobieta* (1951, *helechal*, UUA18), *Garobieta* (1951, *herbal*, UUA18), *Gorobieta* (1951, *helechal*, UUA18), *Gorobieta* (1951, *herbal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus KAROBETA.

GARRIGO

GARRIGO: *Garrigo, Monte* (1942, 1 45-1 46 / 43 12-43 11, IGC1), *Garrigo* (1944, GH01), *Garrigo, Monte* (1953, 1 45-1 46 / 43 12-43 11, IGC2), *Garrigo, Monte* (1962, UTC), *Garrigo, Monte* (1980, IGN1), *Garrigo, Monte* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Ar.*

GARTXINZABALA

GARTXINZABALA: *Gartxinzabala* (1989, OM); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 32-1, Err.*

GAZTAINMUNTTOA

GAZTAINMUNTTOA: *Gaztain-munttua* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [gáztañamúnttuá] (Aparr.), [gáztañmunttuà] (Aparr.); ARAU.: *Gaztainmunttoa* (1996, EJ1), *Gaztainmuntua* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-47-3, Don.

GAZTAINXARKO HARKAITZA

GAZTAINXARKO HARKAITZA: *Gaztainxarko arkaitza* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [gaztáñxarkò árkaitza] (Txab. 1); ARAU.: *Gaztainzar* (1992, HM), *Gaztainzar* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-39-6, Her.

GAZTAÑADIA

GAZTAÑADIA: *Gastañadia*¹⁴⁸² (1932, *castañar*, HUA57, 818 or.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: Her.

GAZTAÑADIZULO

GAZTAÑADIZULO: *Gastañar-chulotz* (1925, *sembradio*, UUA3), *Castañal-zuloa* (1951, UUA18), *Gaztañei zulua* (1989, UUTB); ARAU.: *Gaztainadi Zuloa* (1991, UM); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

GAZTAÑADIZULOKO KAROBIA: *Gaztañei zuloko karobiya* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40302; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

GAZTAÑAMOTZETA

GAZTAÑAMOTZETA: *Gaztañamotzeta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [gáztañamotzetà] (TxAB 2), [gáztañamotzetà] (Txil.); ARAU.: *Gaztañamotzeta* (1992, HM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

¹⁴⁸² UBARRATUAUNDI baserriarena.

GAZTAOZKO BORDA

GAZTAOZKO BORDA: *Gaztaozko borda* (1988, OBIE); AHOZ. TRAD.: [gáztaozkò bórdà] (K.); ARAU.: *Gaztaozko borda* (1994, AMM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-56-1, Ar.*

GAZTELEKU TONTORRA / GAZTELUKO TONTORRA

GAZTELEKU TONTORRA: *Gazteleku tontorra* (1995, DTE, 105 or.), [gáztelekù tóntorrà] (Larra.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-31-8, Don.; OHARR.: ikus **GAZTELUKO TONTORRA**.

GAZTELUKO TONTORRA: *Gazteluko tontorra* (1995, DTE, 105 or.); AHOZ. TRAD.: [gáztelukò tóntorrà] (Bentatx.); ARAU.: *Gaztelu tontorra* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-31-8, Don.; OHARR.: ikus **GAZTELEKU TONTORRA**.

GAZTELULURRA

GAZTELULURRA: *Gaztelu-Lurra* (1937, HUA57, 425 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

GAZTELUTXO

GAZTELUTXO: *Gaztelucho* (1797-1833, HGR2, 66 au.), *Gaztelucho* (1847-1848, HTR3, 6 au.), *Gaztelucho* (1848-1850, HTR4, 10 au.), *Gaztelucho* (1848-1850, HTR4, 10 au.), *Gaztelucho* (1857-1860, HTR9, 28 au.), *Gaztelucho* (1863, HRU, 42 bin.), *Gaztelucho* (1920, HUA57, 87 or.), *Gaztelucho*¹⁴⁸³ (1920, *terreno ribera*, 165 or.), *Gaztelucho* (1920, *ribera*, HUA57, 362 or.), *Gaztelucho* (1920, *labrantío*, HUA57, 362 or.), *Gaztelucho o Utzales* (1936, HUA57, 96 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus UTZALES.

¹⁴⁸³ Jabea: “*Caserío Azaldegui*”.

GAZTELUTXO

GAZTELUTXO: AHOZ. TRAD.: [gáztelutxò] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

GERATAKO MALKARRA

GERATAKO MALKARRA: *Guerataco malcarra* (1920, HUA57, 392 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

GEREZIAREN ERREKA

GEREZIAREN ERREKA: *Geeziyan erreka* (1989, UUTB), *Geeziya erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [géeziyanérreká] (Amu.); ARAU.: IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.; OHARR.: ikus **IRUAITZETAKO ERREKA**.

GEREZIAKO MALKARRA / GEREZIAREN MALKARRA / GEREZIETAKO MALKARRA

GEREZIAKO MALKARRA: *Geeziyako malkorra* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [géeziyakò málkorrà] (Amu.); ARAU.: Gerezieta (1994, MLM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-55-5, Her.; OHARR.: ikus **GEREZIAREN MALKARRA** eta **GEREZIETAKO MALKARRA**.

GEREZIAREN MALKARRA: *Geeziyan malkorra* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [géeziyàn málkorrà] (Amu.), [géeziyàn málkorrà] (Ek.); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-55-5, Her.; OHARR.: ikus **GEREZIETAKO MALKARRA** eta **GEREZIAKO MALKARRA**.

GEREZIETAKO MALKARRA: *Geeziyako malkorra* (1989, UUTB), *Geezitako malkorra* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD [géezitakò málkorrà] (Etxol.); ARAU.: Gerezieta (1994, MLM), Gerezieta malkarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-55-5, Her.; OHARR.: ikus **GEREZIAREN MALKARRA** eta **GEREZIAKO MALKARRA**.

GERNIKAKO ARBOLA

GERNIKAKO ARBOLA: *Gernikako arbola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [gérnikakò árbolà] (Beltza.), [gérnikakò árbolà] (Sants.); IZA. GEO.: 30101; KOK. KART.: 64-30-7, Her.

GIBRALTAR

GIBRALTAR: *Jibraltar* (1989 HUTB); ARAU.: Jibraltar (1992, HM), Jibraltar (1994, AMM), Gibraltar tontorra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-55-1, Her.; OHARR.: ikus **GIBRALTARMENDIA**.

GIBRALTARMENDIA: *Jibraltar mendiya* (1989 HUTB), *Jibaltar mendiya* (1989 HUTB); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-55-1, Her.; OHARR.: ikus **GIBRALTAR**.

GIBRALTARKO MUGARRIA: *Jibaltarko muarriya* (1989 HUTB), *Jibaltarko muarriya* (1989 HUTB); ARAU.: Gibraltarko mugarría (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

GISASOLA

GISASOLA: *Gisasola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [gísasolà] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **GOIKOETXE** eta **OLABURU**.

GISASURI

GISASURI: *Guisasuri* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

GOBARALEKU

GOBARALEKU: AHOZ. TRAD.: [góbaralekù] (Goi.); ARAU.: Gobaraleku (1992, AM); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-31-2, Ast.*

GOBARATXURIERREKA

GOBARATXURIERREKA: *Gobaratxuri erreka* (1989, OM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*; OHARR.: ikus ERMITAKO ERREKA.

GOIBURU

GOIBURU: *Goyburu* (1681, *castañal*, LMZ, 163 or.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: Urn.*

GOIBURU: *Goiburua* (1855, *valle*, UEA1), *Goiburua* (1931, *valle*, UUA8), *Goiburu* (1976, *ballera*, U.U), *Goiburu* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [góiburu] (K.); ARAU.: *Goiburu* (1994, MLM), *Goiburu auzoa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.

GOIBURU: *Goiburu* (1863, URU, 151 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

GOIBURU: *Goiburu* (1956, *caserío*, UUA10G); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Urn.

GOIBURU: *Goiburu* (1983, *Camino de*, IGN2); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: Urn.*

GOIBURUKO ESKOLA: *Goiburuko eskola* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40402; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: ikus TXUSAKAKO ESKOLA eta TXUSAKATTIKI.

GOIENEDERRA

GOIENEDERRA: *Goyenederra* (1932, *terreno sembradio*, HUA57, 55 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

GOIKOARKAITZETA

GOIKOARKAITZETA: *Goikoarkaitzeta* (1989, OM); ARAU.: *Goikoarkaitzeta* (1996, EJ1), *Goiko Harkaitza* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-40-6, Err.*; OHARR.: ikus ARKAITZETA.

GOIKOETXE

GOIKOETXE: *Goikoetxe* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **GISASOLA** eta **OLABURU**.

GOIKOGAÑETA

GOIKOGAÑETA: *Goico-gañeta* (1855-1857, HTR8, 21 au.), *Goicogañeta* (1855-1857, UTR8, 46 au.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Her.*

GOIENETXE

GOIENETXE: *Goienetxe* (1989, HUTB); ARAU.: *Goienetxe* (1992, HM), *Goienetxea baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

GOIKOBORDA

GOIKOBORDA: *Goiko Borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [góɣkò bórdà] (Amu.), [góɣkò bórdà] (Mari. 2); ARAU.: *Goikoborda* (1991, UM), *Goikoborda* (1994, AMM), *Goikoborda* (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: ikus ADARRA, BAR; TXUSAKA, TXUSAKAZAR eta TXUSAKA-ADARRA.

GOIKOETXE

GOIKOETXE: *Goiko etxe* (1995, DTE, 107 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-8, Don.; OHARR.: eroria. Ikus **LARRASPURU**.

GOIKO AÑOA

GOIKO AÑOA: *Goiko Añua* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [góikò áñuà] (K.), [góikò áñuà] (Txab. 2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-8, Her.*; OHARR.: ikus AÑOA eta AÑOAGOIKOA.

GOIKOARRAITZA

GOIKOARRAITZA: *Goico-arraitza*, *Cueva de* (1898, EGZ); IZA. GEO.: 10602; KOK. KART.: Err.*; OHARR.: ikus AIZPITARTEKO KOBAK, BARRA, BARRAKO KOBÁ, CAVERNAS, CUEVAS, GOIKOARRAITZA, KOBÁ eta LANDERBASOKO KOBAK.

GOIKOBARKAIZTEGI

GOIKOBARKAIZTEGI: AHOZ. TRAD.: [góikò bárkixtèi] (K.); ARAU.: Goiko Barkaiztegi (1991, UM), Goiko Barkaiztegi (1994, AMM), Goiko Barkaiztegi (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus BARKAIZTEGIGARAIKOA, BARKAIZTEGIGOIA, BARKAIZTEGIGOIKOA eta ZUMIZTIKOETXEA.

GOIKOBORDA

GOIKOBORDA: [góikò bórdà] (Bez.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.; OHARR.: ikus BEKOBORDA eta BEZKITAKO BORDA.

GOIKOELKIETA

GOIKOELKIETA: *Goiko Elkita* (1995, DTE); ARAU.: Goikoelkita tontorra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-40-5, Err.*; OHARR.: ikus ELKIETAKO LEPOA.

GOIKOENBUTODI

GOIKOENBUTODI: *Goiko Inbutegi* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [góikò ínbutèi] (K.); ARAU.: Goiko Inbutodi (1991, UM), Goiko Inbutodi (1994, AMM), Goiko Inbutodi (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-367-4, Urn.*; OHARR.: ikus ENBUTODIGOIKOA.

GOIKOARKAIZLEPO

GOIKOARKAIZLEPO: *Goikoarkaitzlepo* (1989, OM); ARAU.: Goiko Harkaizlepo (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-40-2, Err.*

GOIKOEGIA

GOIKOEGIA: AHOZ. TRAD.: [góìkò égin] (Etxol., *in.*); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

GOIKOIEROLA

GOIKOIEROLA: AHOZ. TRAD.: [góìkò íyolà] (Bez.), [góìkò íyolà] (Pag.); ARAU.: Goiko Igerola (1992, HM), Goiko Igerola (1994, AMM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-6, Her.; OHARR.: ikus **IEROLA** eta **IEROLAGOIKOA**.

GOIKOLARRAGAIN

GOIKOLARRAGAIN: *Goiko Larrain* (1989, HUTB); ARAU.: Goiko Larregain (1992, HM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **LARRAGAIN** eta **LARRAGAINGOIKOA**.

GOIKOPARDIOLA

GOIKOPARDIOLA: *Goiko Pardiola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [góìkò párdiolà] (Ek.); ARAU.: Goiko Pardiola (1992, HM), Goiko Pardiola (1994, AMM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*; OHARR.: ikus JOXEPENEA, PARDIOLABERRI eta PARDIOLAGOIKOA.

GOIKOTELLERI

GOIKOTELLERI: *Goiko Telleri* (1983, GFA2); ARAU.: Goiko Telleri (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Ar.*

GOIKO UHARKA

GOIKO UHARKA: *Goiko presa* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [góikò présà] (Etxol.); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: 64-54-5, Her.; OHARR.: ikus **MINAKO UHARKA**.

GOIKOTXABALA

GOIKOTXABALA: *Goiko txabala* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-38-8, Her.; OHARR.: ikus **SARATSAINGO LEPOA**.

GOIKOURRUZUNO¹⁴⁸⁴

GOIKOURRUZUNOKO OLAZAHARRA: *Goiko Urruzunako Olazazarra* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40303 KOK. KART.: 64-47-1, Urn; OHARR.: desagertua. Ikus **OLA ZAHARRA**.

GOIKOURRUZUNOKO PRESAZAHARRA: *Goiko Urruzunako Presazarra* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: 64-47-1, Her.; OHARR.: ikus **PRESA ZAHARRA**.

GOIZ EGUZKI

GOIZ EGUZKI: *Goiz-eguzki* (1983, GFA2), *Goiz Eguzki*, *Caserio* (1983, IGN2), *Goiz Eguzki* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [góiz éguzkì] (K.); ARAU.: *Goiz Eguzki* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-2, Her.

GOÑITEGINEA

GOÑITEGINEA: *Goñiteinia* (1989, UUTB), *Gointene* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [góñitejinià] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*; OHARR.: ikus **PARDIOLABEKOIA** eta **PARDIOLATXIKI**.

¹⁴⁸⁴ Cf. **URRUZUNOGARAIKOA**, **URRUZUNOGOIKOA** eta **URRUZUNO DE SUSO**.

GOROLDEGI

GOROLDEGI: *Goroldegui* (1863, URU, 149 bin.), *Goroldegui* (1951, *herbal*, UUA18), *Gooldegui* (1966, *monte bajo*, UUA10L), *Gooldei* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [góoldèi] (K.), [góoldèi] (Bent.); ARAU.: Goroldegi (1991, UM), Goroldegi (1994, MLM), Goroldegi ordeka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

GOROLDEGIKO ERREKA: *Gooldeiko erreka* (1989, UUTB), *Goldeiko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [góoldeikò érekà] (Larr.); ARAU.: Goroldegiko Erreka (1991, UM), Goroldegiko erreka (1994, AMM), Goroldegi Erreka (1994, MLM), Goroldegiko erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

GOROLDEGIKO GAINA: AHOZ. TRAD.: [góoldeikò gáñà] (Bent.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus BASAMUNTO.

GOROSTARBE

GOROSTARBE: *Gorostarbe* (1516, HUA7), *Gorostarue* (1607, HUA23), *Gorostarbe* (1683, HUA28), *Gorostarbe* (1773, VEK1A), *Gorostarbe* (1780, HUA39), *Gorostarbe* (1831, DUA2), *Gorostarbe* (1868, DJE), *Goroitarbe* (1960, UZA); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.; OHARR.: ikus **GOROSTARBEKO SAROIA**.

GOROSTARBE: *Gorostarbe* (1838, *valle*, DUA5); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Urn.

GOROSTARBE: *Gorastarbe* (1847, *mendia*, JII, 34 or.), *Goostarbe* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [goostárbe] (Amu.), [góostarbè] (Amu.), [góostarbèn] (Amu., *in.*), [góostarbè] (Mari. 2); ARAU.: Gorostarbe (1991, UM), Gorostarbe (1994, AMM), Gorostarbe (1994, MLM), Gorostarbe bizkarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.

GOROSTARBE: *Gorostarbe* (1920, *helechal*, HUA57, 70 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.

GOROSTARBEKO ETXOLA: *Goostarbeko txabola* (1989, UUTB); ARAU.: *Gorostarbe txabola* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.

GOROSTARBEKO ITURRIA: AHOZ. TRAD.: [góostarbekò ítturriyà] (Amu.); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.

GOROSTARBEKO SAROIA: *Goostarbeko sarobia* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [góostarbekò sárobià] (Amu.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.; OHARR.: ikus **GOROSTARBE**.

GOROSTEGI

GOROSTEGI: *Gorostegui* (1683, *alto*, HUA28), *Goroztegui* (1833-1835, *loma*, DUA3), *Gorostegui* (1773, VEK1A), *Gorostegui* (1847, *mendia*, JII, 35 or.), *Gorostegui* (1942, 1 47-1 48 / 43 14-43 13, IGC1), *Gorostegui* (1944, GH01), *Gorostegui* (1953, 1 47-1 48 / 43 14-43 13, IGC2), *Gorostegui* (1962, UTC), *Gorostegui* (1980, IGN1), *Gorostegui* (1981, SGE2), *Gorostegi* (1989, OM), *Gorostegi* (1995, DTE, 107 or.), *Goostei* (1995, DTE, 107 or.); AHOZ. TRAD.: [góostèi] (K.), [góostéi] (Arg.); ARAU.: *Gorostegi* (1994, MLM), *Gorostegi* (1995, DM), *Gorostegi* (1996, EJ1), *Gorostegi* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-48-1, Don.; OHARR.: ikus **GOROSTEGIKO TONTORRA** eta **OROZTEGI**.

GOROSTEGIKOA: *Gorosteguicoa*¹⁴⁸⁵ (1847, *meatzeac*, JII, 66 or.); IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: Don.

GOROSTEGIKO LEPOA: AHOZ. TRAD.: *Gorostegiko lepua* (1995, DTE, 107 or.), *Goostei lepo* (1995, DTE, 107 or.); ARAU.: *Gorostegiko lepua* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-48-1, Don.*; OHARR.: ikus **PIXALEKUETA** eta **PIXATOKIETA**.

¹⁴⁸⁵ "Errenteriaco mendietan [...]".

GOROSTEGIKO TONTORRA: AHOZ. TRAD.: [góostejkò tóntorrà] (Arg.); ARAU.: Gorostegi tontorra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-48-1, Don.; OHARR.: ikus **GOROSTEGI** eta **OROTEGI**.

GOROSTIETA

GOROSTIETA: *Goostita* (1989, UUTB), *Gorostita* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [góostità] (Mik.); ARAU.: Gorostita (1991, UM), Gorostieta (1994, AMM), Gorostieta (1994, MLM), Gorostieta (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-7, Urn.; OHARR.: ikus **GOROSTITXOETA**.

GOROSTITXOETA

GOROSTITXOETA: *Gorostitxota* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-7, Urn.; OHARR.: ikus **GOROSTIETA**.

GORRIREN PARADA

GORRIREN PARADA: *Gorrin para* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 41101; KOK. KART.: 64-47-5, Her.

GORROTOLA

GORROTOLA: *Gorrotola* (1538, *bado*, HUA9); IZA. GEO.: 20106; KOK. KART.: Her.

GORROTOLA: *Gorrotola* (1668, HUA27, 125 bin.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **BORROTOLA**.

GORROTOLAMAKURRA: *Gorrotola Macurra*¹⁴⁸⁶ (1730, *rio de*, HUA35); IZA. GEO.: 20108; KOK. KART.: Her.

¹⁴⁸⁶ "... én la zercania de las dichas herrerias de Fagollaga [...]"

GRANADA

GRANADA: *Granada, Duque de* (1863, *censo sobre sus bienes*, HRU, 54 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

GUARDIKO ALDAPA

GUARDIKO ALDAPA: *Guardico-aldapa* (1933, *finca*, HUA57, 314 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

GUARDIKO GAINA

GUARDIKO GAINA: AHOZ. TRAD.: [gwárdikò gáñà] (Goi.); ARAU.: *Guardiko gaina* (1992, AM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-31-1, Ast.*

GURDINGOTXABAL

GURDINGOTXABAL: *Gurdingotxabal* (1989, HUTB); ARAU.: *Gurdingo Zabala* (1992, HM), *Gurdingo zabala* (1996, EJ1), *Gurdingo Zabala* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-39-2, Her.

GURE AMETSA

GURE AMETSA: *Gure Ametza* (1983, GFA2), *Gure ametsa* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [gúre Amétsa] (K.); ARAU.: *Gure Ametsa etxea* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-48-2, Her.

GURE ETXEA

GURE ETXEA: *Gure etxea* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

GURE IZARRA

GURE IZARRA: *Gure izarra* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [gúre izárria] (K.); ARAU.: *Gure Izarra etxea* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-2, Urn.

GURE KABIA

GURE KABIA: *Gure Kabiya* (1983, GFA2), *Gure Kabia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [gúre kabiya] (K.); ARAU.: *Gure Kabia etxea* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

GURMENDI

GURMENDI: *Gurmendi* (1921, *manzanal*, HUA57, 193 or.), *Gurmendi* (1936, *manzanal*, HUA57, 187 or.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: Her.*

GURMENDIA DE IRASUNEAZPIKOA

GURMENDIA DE IRASUNEAZPIKOA: *Gurmendia de Yrazusune aspicoa* (1773, VEK1B); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

GURUTZELEPOA

GURUTZELEPOA: AHOZ. TRAD.: [gurútlepeuá] (Larr.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-63-6, Ar.-Eld.*; OHARR.: ikus LEUNETAKO LEPOA.

GURUTZETA

GURUTZETA: *Guruceta* (1920, *lote*, HUA57, 392 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

GUUTZIANGO ERREKA

GUUTZIANGO ERREKA: *Guutziango erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [guútzjangò érrèkà] (Iz.), [guútzjangò érrèkà] (Txab. 1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-31-7, Her.; OHARR.: ikus **OSPELEKO ERREKA**.

HAURRA GALDU ZAN HARRIA

HAURRA GALDU ZAN HARRIA: *Aurra galdu zan arriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áurrà galdúzan árriyà] (K.); ARAU.: *Haurra Galdu Zan Harria* (1992, HM); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-39-1, Her.; OHARR.: ikus **HAURRA GALDUTAKO HARRIA** eta **HAURRA JANDAKO HARRIA**.

HAURRA GALDUTAKO HARRIA: *Aurra galdutako arriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áurrà gáldutakò áriyà] (Txab. 1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-39-1, Her.; OHARR.: ikus **HAURRA GALDU ZAN HARRIA** eta **HAURRA JANDAKO HARRIA**.

HAURRA JANDAKO HARRIA: *Aurra jandako arriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [áurrà jándakò áriyà] (Amu.); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-39-1, Her.; OHARR.: ikus **HAURRA GALDU ZAN HARRIA** eta **HAURRA GALDUTAKO HARRIA**.

HERKULES

HERKULES: *Ercules y Urruzunaburua* (1797, partida, HUA41); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

HERKULES: *Ercules* (1797, cima, HUA41); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Her.

HERKULES: *Ercules* (1797, lomas, HUA41); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: Her.

HERNANI

HERNANI: *Ernani* (1101, in finibus, NAO1), *Ernania* (1105, terra quae, IKA1), *Ernani* (1186-1189, vallibus, IKA4), *Hernani* (1186-1193, IKA5), *Ernani* (1197, in finibus, NAO2), *Ernani* (1427, uilla de, HUA1), *Hernani* (1467, villa, HUA5), *Arnani* (1468, término, AA1, 560 or.), *Hernani* (1538, villa de, HUA9), *Hernani* (1536, villa, HUA8), *Arnani* (1554, villa de, EUA2, 122 or.), *Ernain* (1652, S.AB), *Hernani* (1683, villa, HUA28), *Hernani* (18. m., concejo, HUA6), *Hernani* (1864, villa, HUA48, 46 or.), *Hernani* (1942, 1 46-1 47 / 43 13-43 12, IGC1), *Hernani* (1953, 1 46-1 47 / 43 13-43 12, IGC2), *Hernani, Término Municipal de* (1983, GFA2), *Hernani, Término Municipal de* (1983, GFA2), *Hernani, Término de* (1983, IGN2), *Hernani* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érnani] (K.), [érnani] (Amu.), [érnanìn] (Etxol., in.), [érnanià] (Larra., adl. s.), [érnanitík] (Maer., abl.), [érnanikò úrumekò érekóntakuàk] (Maer., l.

g.¹⁴⁸⁷); ARAU.: Hernani (1992, AM), Hernani (1994, AMM); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-21, 64-22, 64-29, 64-30, 64-31, 64-38, 64-39, 64-40, 64-46, 64-47, 64-54, 64-55, 64-62, 64-63.

HERNANI: *Hernani* (1773, *montes francos de*, VEK1); IZA. GEO.: 50204; KOK. KART.: 64-39-2, Her.

HERNANIBASO: *Hernanibaso*¹⁴⁸⁸ (1712, *monte*, HUA30, 87 bin.), *Hernanibaso* (1712, *monte concejil*, HUA30, 87 au.), *Hernanibaso* (1739, HUA36), *Ernanibaso* (1739, HUA36), *Hernanibaso* (1797-1833, HGR2, 51 au.), *Hernanibaso* (1797-1833, HGR2, 53 au.), *Ernanibaso* (1797-1833, HGR2, 58 au.), *Hernanibaso* (1797-1833, HGR2, 60 au.), *Ernanibaso* (1797-1833, HGR2, 61 au.), *Hernanibaso* (1797-1833, HGR2, 64 au.), *Hernanibaso* (1797-1833, HGR2, 65 au.), *Hernanibaso* (1850-1852, HTR5, 13 au.), *Hernani-baso o Sorozarreta*¹⁴⁸⁹ (1932, HUA57, 962 or.), *Ernani-baso* (1989, *mendia*, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érnanibásuà] (Atx.), [érnanibasò] (Txab. 1); ARAU.: Hernanibaso (1992, HM), Hernanibaso (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-39-2, Her.; OHARR.: ikus **EPELA**, **EPELERREKA**, **HERNANIMENDI** eta **IGORINSASI**.

HERNANIBASOKO BIDEA: *Ernanibasoko biria* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: 64-39-2, Her.

HERNANIERREKA: *Ernanierreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érnanjérrekà] (Txab. 1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-39-3, Her.; OHARR.: ikus **ARLOTEGIERREKA**, **ARLOTEGIKO ERREKA** eta **BRANKETAKO ERREKA**.

¹⁴⁸⁷ *HERNANI KO URUME(A) KO ERREK(A) (h)on(e)takoak.*

¹⁴⁸⁸ "En este Ayuntamiento se significo el dicho D. Miguel Antonio de Ayerdi que al paso se hallava nezesitado de quatro robles para maindios y suelo de sus lagares de Aynciola de la largura que se requeria no los havia en toda la villa en termino de particulares [...]"

¹⁴⁸⁹ *Txandrene* inguruan.

HERNANIMENDI: *Ernanimendi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érnaniméndiyà] (Txab. 1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-39-2, Her.; OHARR.: ikus **EPELA, EPELERREKA, HERNANIBASO** eta **IGORINSASI**.

HERNANIZABAL: *Hernanizaua* (1397, HUA5); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

HERREROAREN ETXEA

HERREROAREN ETXEA: *Erreruan etxia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [érreruàn étxià] (Fag.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.; OHARR.: ikus **IBAIGAIN**.

HONDORIK GABEKO OSINA

HONDORIK GABEKO OSINA: *Ondorik gabeko osiña* (1989, HUTB), *Ondoigabeko osiña* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20104; KOK. KART.: 64-46-8, Her-Urn.

HORNO

HORNO: *Horno* (1898, EGZ); IZA. GEO.: 40302; KOK. KART.: Her.*

HOYO

HOYO: *Hoyo* (1569, *junto al*, HUA18, 27 au.); IZA. GEO.: 40302; KOK. KART.: Her.

IBAIGAIN

IBAIGAIN: *Ibaigain* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.; OHARR.: ikus **ERREROAREN ETXEA**.

IBARBURU

IBARBURU: *Ibarburu* (1863, HRU, 41 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

IBARLUZE

IBARLUZE: *Ybarluzea* (1702, HUA29), *Ybarluce* (1740, HUA30, 541 bin.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

IBARLUZE: *Ybarluce* (1843, HUA44), *Ybarluze* (1864, HUA47), *Ibarluce* (1864, HUA48, 46 or.), *Ibarlucea* (1920, HUA57, 195 or.), *Ibarluze* (1989, Arazadi 3), *Ibaiuze* (1989, Arazadi 3); AHOZ. TRAD.: [ibárluzè] (K.), [íbarluzè] (Altz.); ARAU.: *Ibarluze* (1992, HM), *Ibarluze* (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*; OHARR.: desagertua. Ikus KAKALUSTRE eta KATILLUSALDA.

IBARLUZE: *Ibarluze* (1936, *herbal*, HUA57, 299 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

IBARLUZEKO ERRIBERA: *Ibarluzeko erribera* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [íbarluzekò érriberà] (Elor.); ARAU.: *Ibarluzeko erribera* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*

IBARLUZEKO INDUSTRIALDEA: *Ibarluzeko industrialdea* (1989, HUTB); ARAU.: *Ibarluze Industrialdea* (1992, HM); IZA. GEO.: 40310; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*

IBARLUZEPARTEA: *Ibarluce partea* (1854-1855, HTR7, 18 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

IDIAKEZ

IDIAKEZ: *Idiaquez, Confinante de*¹⁴⁹⁰ (1740, HUA30, 541 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

IDOIA

IDOIA: *Idoia* (1826, LMM, 152 or.), *Idoia* (1826, *zuhaiztia*, LMM, 151 or.), *Idoia* (1826, *zuhaiztia*, LMM, 170 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

IDOIA: *Iroya* (1928, *casa*, JMB3, 268 or.), *Idoia* (1988, OBIE); AHOZ. TRAD.: [íroyà] (Id.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*; OHARR.: ikus IDOIAERDIKOA eta SUSPERREGI.

IDOIABEKOA: *Idoya-becóa* (1864, HUA48, 62 or.), *Iroyabea* (1928, *casa*, JMB3, 268 or.), *Idoya-becoa* (1962, UTC), *Idoya-becoa* (1981, SGE2), *Idoya bekua* (1995, DTE, 218 or.); AHOZ. TRAD.: [ídoyà békuà] (Larra.), [ídoyà békuà] (Bentatx.); ARAU.: Idoia Bekoa baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-5, Err.*; OHARR.: ikus IDOIAKO BORDA, MASKORRAREN ETXEA eta MASKORRARENA.

IDOIAERDIKOA: *Idoya erdikua* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-1, Err.; OHARR.: ikus IDOIA, IDOIAGOIKOA eta SUSPERREGI.

IDOIAGAÑA: *Idoiagaña* (1989, OM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-32-5, Err.*

IDOIAGOIKOA: *Idoya-goicóa* (1864, HUA48, 62 or.); ARAU.: Idoia Goikoa txabola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*; OHARR.: ikus IDOIA, IDOIAERDIKOA eta SUSPERREGI.

¹⁴⁹⁰ Aurretik *Elorrivia* (ELORRIBI) etxea aipatzen da.

IDOIAKO BORDA: *Idoiako borda* (1988, OBIE); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-5, Err.*; OHARR.: ikus IDOIABEKOIA, MASKORRAREN ETXEA eta MASKORRARENA.

IDOIAXABALA: *Idoiaxabala* (1989, OM); ARAU.: Idoiako zabala (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-32-5, Err.*

IDOIAZARRA: *Idoiazarra* (1882, *hurtsaila*, LMM, 170 or.); IZA. GEO.: 50102; 50102; KOK. KART.: Err.*

IDOIAS

IDOIAS: *Las ydoias dentre Acola e Ygorin* (1467, *lugar do dizen*, HUA5.), *Las idoias de entre Acola e Ygorin* (18. m., *lugar do dicen*, HUA6); IZA. GEO.: 20201; KOK. KART.: Her.

IERDIGAZTAINADI

IERDIGAZTAINADI: *Yerdi gartzainadi* (1794-1831, UGR3, 17 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

IEROLA

IEROLA: *Gierala* (1178, IKA3), *Yerola* (1773, VEK1B), *Iguerola* (1797, *sel entero*, HUA41); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

IEROLA: *Yerola* (1683, *seles*, HUA28), *Yerola* (1769, *seles*, HUA37), *Yraola* (1773, *seles de*, VEK1A); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

IEROLA: *Igarrola* (1467, *Iñigo de*, HUA5), *Iguerola* (1864, *caserio*, HUA47), *Iguerola* (1864, *casa de labor*, HUA48, 46 or.), *Yraola* (1870, *caserio*, HUA49), *Iorla* (1898, EGZ), *Igarola* (1911, IM), *Igarola* (1911, IM), *Iguerola* (1932, HUA57, 254 or.), *Iguerola* (1937, *domicilio*, AB), *Yguerola* (1937, AB), *Igarola* (1944, GH02), *Igarola* (1944, GH02), *Icherola*, *Caserio* (1983, IGN2), *Igarola* (1989, HUTB), *Iraola* (1989, HUTB), *Igerola* (1989, HUTB), *Iyrola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [íyolà] (K.),

[íyolakùà] (Amu., *l. g.*), [iyólan] (Etxol., *in.*), [íyolàn] (Etxol., *in.*); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-5, Her.; OHARR.: ikus **GOIKOIEROLA** eta **IEROLAGOIKOA**.

IEROLA: *Yerola* (1797, *parte*, HUA41), *Iyola* (1989, HUTB), *Igarola* (1989, HUTB), *Iraola* (1989, HUTB); ARAU.: *Igerola* (1994, AMM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-47-5, Her.

IEROLA: *Iguerola* (1920, *lote*, HUA57, 392 or.), *Iraola* (1920, *labrante*, HUA57, 634 or.), *Iraola* (1920, *manzanal*, HUA57, 634 or.), *Iguerola* (1937, HUA57, 35 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

IEROLABEKO: *Iguerola-becua* (1920, *1 / 4 parte de lote n° 90*, HUA57, 166 or.), *Iguerola-becua* (1920, *1 / 4 parte de lote n° 91*, HUA57, 166 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

IEROLABEKO: *Yguerola becoa* (1937, AB), *Iola bekoa* (1983, GFA2), *Igarola bekoa* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [íyolà békuà] (K.); ARAU.: *Igarola Behekoa* (1994, MLM), *Igerola Bekoa baserria* (1996, EJ1), *Igarola Behekoa* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-5, Her.; OHARR.: ikus **BEKOIEROLA** eta **IEROLABERRI**.

IEROLABERRI: *Iorla-berri* (1898, EGZ), *Igarola berri* (1911, IM), *Iguerola-berri* (1920, HUA57, 26 or.), *Iraola berri* (1920, HUA57, 634 or.), *Iguerola-berri* (1933, HUA57, 33 or.), *Yguerola berri* (1937, AB), *Iguerola-Berri, Casería* (1953, 1 45-1 46 / 43 13-43 12, IGC2), *Iyota-Berri, Casa* (1980, IGN1), *Igarola Berri, Caserio* (1983, IGN2), *Igarola Berri, Caserio* (1983, IGN2), *Iyola berri* (1989, HUTB); ARAU.: *Igerola Berri* (1992, HM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-5, Her.; OHARR.: ikus **BEKOIEROLA** eta **IEROLABEKO**.

IEROLAGOIKO: *Iola goiko* (1983, GFA2); AHOZ. TRAD.: [íyolà goikuà] (K.); ARAU.: *Igarola Goikoa* (1994, MLM), *Igerola Goikoa baserria* (1996, EJ1), *Igarola*

Goikoa (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-5, Her.; OHARR.: ikus **GOIKOIEROLA** eta **IEROLA**.

IEROLAK: *Iguerolas* (1944, GH01); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-5, Her.

IEROLAKO BORDA: *Iyolako borda* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-2, Her.; OHARR.: eroria.

IEROLAKO ERREKA: *Iyolako erreka* (1989, HUTB); ARAU.: Igerolako erreka (1994, AMM), Igerolako erreka (1996, EJ1), Igerolako Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-6, Her.; OHARR.: ikus **BIDETXABALGO ERREKA**.

IEROLAKO GAINA: *Iyolako gaña* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-47-5, Her.; OHARR.: ikus **IEROLAKO HEGIA**, **MARKESANGO HEGIA** eta **MARKESAREN HEGIA**.

IEROLAKO GOIKO SAROIA: *Iyolako goiko sarobia* (1989, HUTB), *Iyolako goiko saobia* (1989, HUTB); ARAU.: Igerolako Goikosarobea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-47-5, Her.

IEROLAKO HEGIA: *Iyolako egiya* (1989, HUTB), *Iraulako egiya* (1989, HUTB); ARAU.: Igerolako Hegia (1992, HM), Igerolako hegia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-47-5, Her.; OHARR.: ikus **IEROLAKO GAINA**, **MARKESANGO HEGIA** eta **MARKESAREN HEGIA**.

IEROLAKO ITXUAREN ETXEA: *Iyorlako itsuan etxia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [íyorlakò ít Xuàn ét xià] (Altz.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-1, Her.; OHARR.: **ARANTZADIZABALKO ETXOLA**.

IEROLAKO SAROIA: *Iyolako sarobia* (1989, HUTB), *Iyolako sarobia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [íyolakò sárobià] (Txim.); ARAU.: Igerolako sarobea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-47-5, Her.

IETAKO LEPOA

IETAKO LEPOA: ARAU.: Iyetako Lepoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.*

IGARA

IGARA: *Igara* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ígarà] (Benta); ARAU.: Igara (1991, UM), Igara (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*

IGARAERREKA: *Igara erreka* (1989, UUTB); ARAU.: Igara Erreka (1991, UM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*

IGARTZA

IGARTZA: *Igarza* (1740, *Partido*, HUA30, 541 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

IGARTZA: *Igarza* (1932, *Monte*, HUA57, 10 or.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Her.*

IGARTZA: *Igarza o Igarza gaña*¹⁴⁹¹ (1932, *punto*, HUA57, 1 or.), *Iyarza* (1933, *sito en Igarza-gaña*, HUA57, 11 or.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus IGARTZAGAÑA.

IGARTZAGAÑA: *Yarzagaña* (1860-1862, HTR10, 33 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

¹⁴⁹¹ Jabea: “*Caserío Arguindegui*”.

IGARTZAGAÑA: *Igarza o Igarza gaña* (1932, *punto*, HUA57, 1 or.), *Igarza-gaña* (1933, *Iyarza sito en*, HUA57, 11 or.), *Iyartza-gaña* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [iyartzagaña] (K.); ARAU.: Ihartza Gaina (1992, HM), Igartza gaina (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*; OHARR.: ikus IGARTZA.

IGARTZASASI: *Yarçasasi* (1569, *parte llamada*, HUA18, 30 au.), *Yarçasasia*¹⁴⁹² (1594, *montes de*, HUA17, 194 bin.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

IGELDEGI

IGELDEGIBORDA: AHOZ. TRAD.: [ieldejbordà] (Ek.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-62-1, Eld.*; OHARR.: ikus IGELDEGIKO BORDA eta IGELDEGIREN BORDA.

IGELDEGIKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [ígaldejkò bórdà] (Larr.); ARAU.: Igeldegiko borda (1994, AMM), Igeldegiko Borda (1994, MLM), Igaldegiko borda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-62-1, Eld.*; OHARR.: ikus IGELDEGIBORDA eta IGELDEGIREN BORDA.

IGELDEGIREN BORDA: AHOZ. TRAD.: [igélden bordá] (Amu.), [igéldèn bórdà] (En.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-62-1, Eld.*; OHARR.: ikus IGELDEGIBORDA eta IGELDEGIKO BORDA.

IGERASORO

IGERASORO: *Iguerasoro o Malcarpea* (1932, HUA57, 212 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus MALKARPEA.

IGERDI

IGERDI: *Iguerdi y tierras* (1863, HRU, 48 bin.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*

¹⁴⁹² ERROTABERRitik gertu.

IGORIN

IGORIN: *Ygorin* (1467, HUA5), *Yorin* (1595, HUA10); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

IGORIN: *Igueraín* (1628, *mojón*, DUA1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: Don-Her.

IGORIN: *Ygorin* (1683, *sitio de*, HUA28), *Ygorin* (1773, VEK1A), *Igoín* (1842, *alto*, HUA45), *Igoín* (1842, *monte*, HUA45), *Igorin* (1847, *mendia*, JII, 34 or.), *Igoín* (1928, *monte*, HUA45), *Igoín* (1928, *alto*, HUA45), *Igoín*, *Monte* (1911, IM), *Igoín* (1942, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC1), *Igoín* (1942, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC1), *Igoín* (1944, GHO1), *Igoín* (1944, GHO2), *Igoín* (1944, GHO1), *Igoín* (1944, GHO2), *Igoín* (1953, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC2), *Igoín* (1953, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC2), *Igoín* (1982, *cota*, CAG, 191 or.), *Igoín* (1989, HUTB), *Iruaín* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [igoáin] (Larra.), [iguáin] (Larra.); ARAU.: *Igoín* (1986, GFA3), *Igorin* (1992, HM), *Igorin* (1995, DM), *Igorin mendia* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-31-7, Her.; OHARR.: ikus **BENTATXURIKO HARKAITZA** eta **IGORINGO GAINA**.

IGORIN: *Yorin* (1740, *Partido*, HUA30, 541 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

IGORIN: *Yorin* (1784, *ejido*, HUA40); IZA. GEO.: 50206; KOK. KART.: Her.

IGORIN: *Ygorin* (1840, *montazgo de dotacion*, HUA43, 117 bin.), *Igoín*, *corte de* (1842, *terrenos*, HUA45), *Igorin* (1857, HINGR2, 5097 zenb.), *Igorin* (1863, HRU, 52 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

IGORIN: *Igorin* (1864, *casa de recreo*¹⁴⁹³, HUA48, 46 or.); IZA. GEO.: 40403; KOK. KART.: Her.

¹⁴⁹³ Hirigunetik 9,8 kilometrora zegoela zehazten da; hori da, hain zuzen, IZENEDER baserriraino dagoen distantzia.

IGORIN: *Igoín* (1982, *collado*, CAG, 194 or.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-31-7, Her.; OHARR.: ikus **IGORINGO LEPOA** eta **ZABALTOKI**.

IGORIN-AKOLA: *Igoín-Akola* (1979, RMH), *Igoín-Akola* (1982, *estación*, CAG, 191 or.); IZA. GEO.: 60100 ; KOK. KART.: Her.

IGORIN-AKOLA: *Igoín-Akola* (1982, *cordal*, CAG, 191 or.); IZA. GEO.: 10101; KOK. KART.: Her.

IGORINBEKOA: *Yorin-becoa*, *Ycen-eder ó* (1870, *caserio*, HUA49); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-3, Her.; OHARR.: ikus **IZENEDER** eta **IZENEDERBEKOA**.

IGORINGOIKOA: *Yorin-goicoa*, *Ycen-eder goicoa ó* (1870, *caserio*, HUA49); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-8, Don.; OHARR.: ikus **IZENEDERGOIKOA**.

IGORINGO GAINA: *Ygoringo gaña* (1683, *sitio de*, HUA28), *Irungo gaña* (1989, HUTB), *Iruaingogaña* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [írunɡò gáñà] (Larra.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-31-7, Her.; OHARR.: ikus **BENTATXURIKO HARKAITZA** eta **IGORIN**.

IGORINGO HAITZA: *Ioringoaiza* (1833-1835, *llanura*, DUA3); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: Don.

IGORINGO JENTILZULOA: *Igoingo jentil-zulua* (1995, DTE, 206 or.); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-31-7, Her.; OHARR.: ikus **IGORINGO LEPOA I**.

IGORINGO LEPOA: *Irueingo-lepo* (1928, *collado*¹⁴⁹⁴, JMB3, 263 or.), *Igoingo-lepua* (1942, 1 46-1 47 / 43 16-43 15, IGC1), *Igoingo-lepua* (1942, 1 46-1 47 / 43 16-43 15, IGC1), *Igoingo-lepua* (1953, 1 46-1 47 / 43 16-43 15, IGC2), *Igoingo-lepua* (1953, 1

¹⁴⁹⁴ "en jurisdicción de San Sebastián".

46-1 47 / 43 16-43 15, IGC2), *Igoingo-lepua* (1962, UTC), *Igoingo-lepua* (1962, UTC), *Igoingo-Lepua* (1980, IGN1), *Igoingo-Lepua* (1980, IGN1), *Igoingo-lepua* (1981, SGE2), *Igoingo-lepua* (1981, SGE2), *Igoingo lepua* (1989, HUTB), *Irungo lepua* (1989, HUTB), *Iyungo lepua* (1989, HUTB), *Irungo lepo* (1989, HUTB), *Iruingo lepua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [íyungò lépuà] (Etxol.), [írungó lépuà] (Fag.), [irúngo lépò] (Id.), [írungó lépón] (Id., *in.*), [írungó lépuà] (Larra.), [ígoaingo lépuà] (Larra.), [íguáingo lépuà] (Larra.), [írungó lépuà] (Txab. 1); ARAU.: Igoringo Lepoa (1992, HM), Igoringo lepua (1995, DM), Igoringo lepua (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-31-7, Her.; OHARR.: ikus **IGORIN** eta **ZABALTOKI**.

IGORINGO LEPOA I (*IGOINGO LEPUA I*): *Igoingo lepua I* (1982, CAG, 194-195 or.), *Igoingo lepua I* (1989, HUTB); ARAU.: Igoringo Lepoa I trikuharria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-31-7, Her.; OHARR.: ikus **IGORINGO JENTILZULOA**.

IGORINGO LEPOA II (*IGOINGO LEPUA II*): *Igoingo lepua II* (1982, CAG, 194 or.), *Igoingo lepua II* (1989, HUTB); ARAU.: Igoringo Lepoa II trikuharria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-31-7, Her.

IGORINGO LEPOKO BIDEA: *Iyungo lepoko biria* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: 64-31-6, Her.

IGORINITURRIETA: AHOZ. TRAD.: [irúnitturritá] (Id.); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-31-7, Her.

IGORINPEA: *Igorinpea* (1799, *Retazo*, HUA42, 171 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

IGORINSASI: *Irunsasi* (1989, HUTB), *Iruisasi* (1989, HUTB), *Iruinsasi* (1989, HUTB), *Igonsasi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [irwisasi] (Txab. 1); ARAU.: Iruinsasi (1992, HM), Igorinsasi basoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-31-7,

Her.; OHARR.: ikus **EPELA, EPELERREKA, HERNANIBASO** eta **HERNANIMENDI**.

IGORINSASIKO BIDEA: *Irunsasiko biria* (1989, HUTB), *Iruisasko biria* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [irwisasikò bírià] (Txab. 1); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: 64-39-2, Her.; OHARR.: ikus **ARLOTEGIKO BIDEA**.

ILINTXARBE

ILINTXARBE: *Villicharre* (1739, VEK2), *Guillicharue* (1739, VEK2), *Guilicharve* (1833-1835, DUA3), *Ylincharbe* (1889, HUA53), *Ylincharbe* (1889, parage, HUA54), *Ilintxarbe* (1989, HUTB), *Elintxarbe* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ilintxarbèn] (Amu., *in.*), [ilintxárbetik] (Amu., *abl.*), [ilintxarbè] (Ek.), [ilintxarbè] (Mari. 1), [ilíntxarbé] (Mari. 2); ARAU.: *Ilintxarbe* (1992, HM), *Ilintxarbe* (1994, AMM), *Ilintxarbe* (1994, MLM), *Ilintxarbe lepoa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-62-3, Her.; OHARR.: ikus **AKELARRE, ANTXISTAKO ZABALA, ANTXISTAKO ZELAIA** eta **ILINTXARMEAKA**.

ILINTXARBeko JUDUMAHAIA: *Ilintxarbeko jurumaya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ilintxarbekò júrumáyà] (Amu.); ARAU.: *Ilintxarbe trikuharria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-62-3, Her.; OHARR.: ikus **ANTXISTA (ALTXISTA)** eta **MESA DE EUROPA**.

ILINTXARMEAKA: *Guilicharmeaca* (1683, HUA28), *Guillincharmeaca* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-62-3, Her.; OHARR.: ikus **AKELARRE, ANTXISTAKO ZABALA, ANTXISTAKO ZELAIA** eta **ILINTXARBE**.

ILLARRAINZOKO

ILLARRAINZOKO: *Illarrain-soco* (1920, *labrante*, HUA57, 651 or.), *Illarrainsocoa*¹⁴⁹⁵ (1935, HUA57, 138 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

¹⁴⁹⁵ Jabea: “Casa Otaño de Astigarraga”. Mugakideak: “Linda con el río Urumea, pertenecidos de Karapote”.

ILLARRASUAIN

ILLARRASUAIN: *Yllarrasoyñ* (1554, EUA2, 122 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.-Don.

ILLARRASUAIN: *Yllarrasuayñ* (1516, HUA7), *Yllarrasuayñ* (1595, HUA10), *Yllarrasuain* (1607, *sel de la*, HUA23), *Yllarrasuain* (1773, VEK1), *Yllarrosain* (1773, VEK1), *Yllarrasen* (1773, VEK1A), *Yllarrazuain* (1773, VEK1B), *Yllarrasuain* (1780, HUA39); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Don.

ILLARRASUAIN: *Yllarrasuain* (1683, *punta de*, HUA28), *Illarrazuain* (1833-1835, *punta*, DUA3); IZA. GEO.: 20108; KOK. KART.: Don.

ILLARRASUAIN: *Yllarrazuain* (1769, *paraje*¹⁴⁹⁶, HUA37), *Yllarrasuain* (1769, *paraje*, HUA37), *Illausin* (1995, DTE, 113 or.), *Iñausin* (1995, DTE, 113 or.), *Illausin* (1989, HUTB, 113 or.); AHOZ. TRAD.: [íllaau̯sìn] (Aparr.), [íllaui̯siñ] (Aparr.), [íllaàn úsiñà] (Aparr.), [illáau̯sín] (Arg.), [íllaui̯siñà] (Arg.); ARAU.: *Illarrasuain* (1995, DM), *Illausin* (1996, GAM); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: 64-47-3, Her.

ILLARRASUAIN: *Illarrasuain* (1826, *lurtsaila*, LMM, 171 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

ILLARRASUAIN: *Yllarrasoain* (1838, *valle*, DUA5); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Don.

ILLARRASUAINGO ZABALA: *Illausingo zabala* (1995, DTE, 113 or.); AHOZ. TRAD.: [illáui̯singò záalá] (Arg.), [illáui̯singò zábalà] (Arg.); ARAU.: *Illausingo zabala* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-47-3, Don.

¹⁴⁹⁶ Aurreraxeago honakoa irakur daiteke: "... este asunto me da motiuo para hacer mencion a ustedes, que en el ualle de la Hurumea ay 5, exidos, y 22 seles, que an estado, y estan proindiuissos sin separacion alguna, siendo de 10 partes las 6 pertenecientes a ustedes y las 4 restantes de mi concejo, y para que se hiciese diuision, y particion de ellos, aplicando a cada pueblo su corespondiente accion, y derecho, puse demanda a ustedes el año 1702 en la Real Chancilleria de Ualladolid que posteriormente por casos subseidos en el modo de administrar lo que a cada uno tocaua, se renovo de mi para aquella."

ILLARRATSU

ILLARRATSU: AHOZ. TRAD.: [ílarrasoró] (Amu.), [illárratsù] (Bordatx.), [íllarrasórò] (En.), [illárratxò] (Ollok.); ARAU.: Illarratzu (1994, AMM), Illarrasoro (1994, MLM), Illarratso (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 89-7-2, Ber.-Eld.*

ILLARRATZU

ILLARRATZU: *Yllarrazu* (1797-1833, HGR2, 43 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

IMIA

IMIA: AHOZ. TRAD.: [ímiyà] (Berr. z.); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-23-6, Ast.*; OHARR.: ikus IMIAKO GAINA.

IMIAKO GAINA: AHOZ. TRAD.: [íbiyakò gáñà] (Berr. z.); ARAU.: Imiaga gaina (1992, AM), Inbiako gaina (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-23-6, Ast.*; OHARR.: ikus IMIA.

INDARRETXEIA

INDARRETXEIA: *Zentrala* (1937, AT, 168 or.); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-45-8, And.*; OHARR.: ikus ELTZAMENDIKO INDARRETXEIA, MANTXONEKO INDARRETXEIA eta URNIETAKO INDARRETXEIA.

INDIANO

INDIANO: *Indiano* (1911, IM), *Indiano* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [indíanò] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*; OHARR.: ikus LEPATXIKI eta PERRAPA.

INGLATERRA

INGLATERRA: *Inglaterra* (1847-1848, HTR3, 6 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

INGLATERRA: *Igelatierra* (1989, HUTB), *Inglatierra* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ínglatierrà] (Altz.), [ígelatierrà] (Altz.); ARAU.: Ingelatierra (1992, HM); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*

INTSUSADI

INTSUSADI: *Ynsusadi* (1588, *terminado de*, HUA17, 141 bin.), *Ynsusadi* (1702, HUA29), *Inchuzadi* (1797-1833, HGR2, 47 au.), *Inzusadi* (1797-1833, HGR2, 62 au.), *Insusadi* (1863, HRU, 43 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

INTSUSADI: *Ynsusari* (1843, HUA44), *Ynsusadi* (1864, HUA47), *Intzusadi* (1864, HUA48, 46 or.), *Insusadi* (1935, HUA57, 847 or.), *Inchusadi* (1935, HUA57, 848 or.), *Ynchusadi* (1937, AB), *Intzusadi* (1983, GFA2), *Intzusadi* (1983, GFA2), *Intsusadi* (1989, HUTB), *Intsusai* (1989, HUTB), *Intsusabi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [íntxusà] (Atx.), [íntxusabi] (Atx.); ARAU.: Intsusadi (1992, HM), Intsusadi (1994, AMM), Intsusadi (1994, MLM), Insusadi baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*

INTSUSADI: *Ynsusadi* (1851, HUA46, 142 bin.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

INTSUSADI: *Enchutadi*, *Vega de* (1920, *terreno sembradio*, HUA57, 558 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

INTSUSADIKO ERRIBERAK: *Intsusadiko erriberak* (1989, HUTB), *Intsusaiko erriberak* (1989, HUTB), *Intsusabiko erriberak* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [íntxúsabikò érriberàk] (Atx.); ARAU.: Insusadiko erribera (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*

INTSUSADIKO SAROBIA: *Intsusadiko sarobia* (1989, HUTB), *Intsusaiko saabia* (1989, HUTB), *Intxusadiko sarobia* (1989, HUTB); ARAU.: Intsusadiko sarobia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

INTSUSADIKO UBIDEA: *Intsusadiko kanala* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20301; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*

INTSUSTIZABAL

INTSUSTIZABAL: *Ynsustizaval* (1732, *paraje*, HUA30, 420 bin.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

INTURIA

INTURIA: *Inturia* (1625, *herreria*, LMI, 234 or.); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: 64-61-8, Eld.*

INTURIA: AHOZ. TRAD.: [íntwì] (Am.), [ínttwì] (Larr.); ARAU.: *Inturia* (1994, AMM), *Inturia* (1994, MLM), *Inturia baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-61-8, Eld.*

INTURIKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [íntwikò bórdà] (Am.), [ínttwikò bórdà] (Larr.); ARAU.: *Inturiako borda* (1994, AMM), *Inturiako Bordazarra* (1994, MLM), *Inturiko borda* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-62-1, Eld.*; OHARR.: ikus BORDAZARRA.

INTXAURTXIPIETA

INTXAURTXIPIETA: *Ynchaurchipieta* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

INTXAUSTI

INTXAUSTI: *Insausti, Amorola e* (1951, *helechal*, UUA18), *Insausti, Amorola e* (1951, *argomal*, UUA18), *Insausti, Amorola e* (1951, *acacias*, UUA18), *Intxusti* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [íntxustì] (Txim.); ARAU.: *Intxusti* (1991, UM), *Intsusti* (1992, HM), *Intsusti* (1994, AMM), *Intxusti* (1994, MLM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-46-8, Her.

INTXAUSTIKO HEGIA: *Intxustiko egiya* (1989, HUTB); ARAU.: Intsustiko Hegia (1992, HM), Intxustiko hegia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-46-8, Her.

INTXAUSTIKO ITURRIA: *Intxustiko itturriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [íntxustikò ítturriyà] (Amu.); ARAU.: Intxustiko iturria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-46-8, Her.

INTXAUSTIKO MURRUA: *Intxustiko murruba* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [íntxustiko múrrubà] (Amu.); IZA. GEO.: 10503; KOK. KART.: 64-46-8, Her.

INTXISUERREKA

INTXISUERREKA: *Intxisu erreka* (1989, OM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-39-8, Err.*

INTZIARRI

INTZIARRI: *Enciarri* (1942, 1 46-1 47 / 43 12-43 11, IGC1), *Entziarri* (1944, GH01), *Enciarri* (1953, 1 46-1 47 / 43 12-43 11, IGC2), *Erciarri* (1980, IGN1), *Intziarri* (1989, HUTB); AHOZ. TAD.: [intzíarri] (Ezk. b.), [íntzjarri] (Lor. b.); ARAU.: Intziarri (1992, HM), Intziarri (1994, AMM), Intziarri (1994, MLM), Intziarri (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-55-7, Her.; OHARR.: ikus **INTZIARRIKO TONTORRA.**

INTZIARRIKO BORDA: *Intziarriko borda* (1989, HUTB), *Intziarreiko borda* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-6, Her.; OHARR.: ikus **KARRAMITXOLAKO BORDA.**

INTZIARRIKO ITURRIA: *Intziarriko itturriya* (1989, HUTB); ARAU.: Intziarriko iturria (1994, AMM), Intziarriko iturria (1996, EJ1), Intziarriko Iturria (1996, GAM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-55-6, Her.

INTZIARRIKO TONTORRA: *Intziarriko tontorra* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [íntzjarrikò tóntorrà] (Txim.); ARAU.: Intziarriko tontorra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-55-7, Her.; OHARR.: ikus **INTZIARRI**.

INTZIARRIKO ZOKOA: *Intziarriko zokua* (1989, HUTB), *Intziarreiko zokua* (1989, HUTB); ARAU.: Intziarriko Zokoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-55-6, Her.

IÑASTORGORRI

IÑASTORGORRI: *Yñastorgorri* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

IPARBURU

IPARBURU: *Yparburu* (1843, HUA44), *Yparburu* (1864, HUA47), *Iparburu* (1864, HUA48, 46 or.), *Iparburu* (1911, IM), *Iparraburu* (1944, GH01), *Iparraburu* (1944, GH02), *Iparburu* (1983, GFA2), *Iparburu* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [íparburù] (K.); ARAU.: Iparburu (1992, HM), Iparburu (1994, AMM), Iparburu (1994, MLM), Iparburu baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*

IPARBURUKO ERREKA: *Iparburuko erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [íparburukò érrèkà] (K.); ARAU.: Iparburuko Erreka (1992, HM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*

IPARGAIN

IPARGAIN: *Ipargain* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ípargàin] (K.); ARAU.: Ipargain (1992, HM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*

IPARRAGIRRE

IPARRAGIRRE: *Iparraguirre* (1845-1846, HTR1, 2 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

IPARRAGIRRE: *Yparraguirre* (1843, HUA44), *Yparraguirre* (1864, HUA47), *Iparraguirre* (1864, HUA48, 46 or.), *Iparragirre* (1983, GFA2), *Iparragirre* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ipárragirrè] (K.), [ipárragerrekuak] (Ak., l. g.); ARAU.: *Iparragirre* (1992, HM), *Iparragirre* (1994, AMM), *Iparragirre* (1994, MLM), *Iparragirre baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus BALKOI.

IPARRAGIRREKO ERREKA: *Iparragirreko erribera* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ipárragirrekò érriberà] (Elor.); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*

IPENARRIETA

IPENARRIETA: *Ypenarrieta* (1683, HUA28), *Ybalarietta* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Ur.

IPIÑABAR

IPIÑABAR: *Ipiñar* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ipíñàr] (Ezk. b.), [ipíñar] (Lor. b.), [ipíñábar] (Lor. b.), [ipíñàr] (Txim.); ARAU.: *Ipiñabar* (1994, AMM), *Epiñabar* (1994, MLM), *Ipiñabar* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-55-7, Ar.*

IPIÑABARSASI: *Ipiñarsasi* (1989, HUTB), *Epiñar-sasi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ipíñarsasì] (Ezk. b.), [ipíñarsasì] (Txim.); ARAU.: *Ipiñarsasi* (1992, HM), *Ipiñabarsasi* (1994, AMM), *Epiñabar-Sasi* (1994, MLM), *Ipiñabar Sasia* (1996, EJ1), *Ipiñabarsasi* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-55-3, Ar.-Her.

IPIÑABARKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [ipíñarkò érrèkà] (Ezk. b.), [ipíñarkò érrèkà] (Lor. b.); ARAU.: *Ipiñabarko erreka* (1994, AMM), *Ipiñabar Erreka* (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-55-7, Ar.*

IRANDI

IRANDI: *Yrandi* (1561, HUA17, 11 au.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

IRAKURRI

IRAKURRI: *Yracurri* (1773, VEK1B), *Iracurri*, *Cerro* (1942, 1 46-1 47 / 43 14-43 13, IGC1), *Iracurri*, *Cerro* (1953, 1 46-1 47 / 43 14-43 13, IGC2), *Irokurri* (1962, UTC), *Irokurri* (1981, SGE2), *Irakurri* (1989, HUTB), *Erakurri* (1989, HUTB), *Eakurri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [eákurri] (Arg.), [irákurri] (Arg.), [irákúrri] (Aska.), [eákurri] (Aparr.), [erákurri] (Txil.); ARAU.: *Erakurri* (1992, HM), *Erakurri* (1994, AMM), *Irakurri* (1994, MLM), *Erakurri* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-47-3, Ar-Her.

IRAKURRIKO MAKURRA: *Irakurriko buelta* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20108; KOK. KART.: 64-47-3, Her.

IRASGORRI

IRASGORRI: *Irasgorri* (1831-1845, UGR4, 25 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

IRAZURDI

IRAZURDI: *Yraçurdi* (1427, *montes de*, HUA1), *Yraçurdi* (1467, *terminado*, HUA5), *Yraçurdi* (1551, *pastos*, HUA15), *Yraçurdi* (1551, *castaños*, HUA15), *Yraçurdi* (1561, HUA17, 31 au.), *Yraçurdi* (1569, *cuatro suertes de*¹⁴⁹⁷, HUA18, 33 au.), *Yraçurdi* (1569, *terminado de*¹⁴⁹⁸, HUA18, 27 au.), *Iraçurdi* (1573, *leña de*, HUA19, 4 bin.), *Yraçurdi* (16. m., *montes de*, HUA2), *Iracurdi* (1611, HUA24, 113 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

¹⁴⁹⁷ "Frente a la casa de Lizarraga; Usateguieta; junto a la calera bieja entre los dos hoyos como bamos a Hurteaga; otra suerte mas arriba; Yarzasi."

¹⁴⁹⁸ Zenbait suerte edo zati zituen: " ... empezando de la fuente Yraçurdi, enpeçando como salimos del alisal de Martilazcano de Ereñoçu; otra suerte junto a ella; junto a la calera vieja; junto a ella enpezando en Buztindegua confinado con el monte [...] que Larrea tiene [...]"

IRAZURDI: *Yraçurdi*¹⁴⁹⁹ (1569, *fuentes de*, HUA18, 27 au.); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: Her.

IRAZURDI: *Yraçurdi* (1605, HUA24, 52 bin.); IZA. GEO.: 50206; KOK. KART.: Her.

IRIN

IRIN: *Irin* (1989, HUTB), *Iriña* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [írìn] (Altz.); IZA. GEO.: 40304; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*; OHARR.: desagertua. Ikus EZIAGO, EZIAGOKO ERROTA eta TRIN.

IRUAITZETA

IRUAITZETA: *Iruaitzeta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [íruaitzetá] (Amu.), [íruaižetá] (Amu.), [íruáizetá] (Ek.), [íruatzitá] (Mari. 1), [íruaitzetá] (Mari. 2); ARAU.: *Iruaitzeta* (1991, UM); IZA. GEO.: 10503; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.; OHARR.: ikus **IRUZUAITZETA**.

IRUAITZETAKO ERREKA: *Iruaitzeta erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [íruaitzetakò érrékà] (Amu.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-4, Urn.; OHARR.: ikus **GEREZIAREN ERREKA**.

IRUBIDE / IRUBIDEETA

IRUBIDE: *Irubide* (1920, HUA57, 52 or.), *Irubide* (1936, HUA57, 713 or.), *Irubide* (1983, GFA2); AHOZ. TRAD.: [irúbidè] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-8, Her.; OHARR.: ikus **IRUBIDEETA**.

IRUBIDEETA: *Irubidieta* (1942, 1 44-1 45 / 43 16-43 15, IGC1), *Irubidieta* (1953, 1 44-1 45 / 43 16-43 15, IGC2), *Irubidieta* (1962, UTC), *Irubidieta* (1981, SGE2); ARAU.: *Irubidieta etxea* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-8, Her.; OHARR.: ikus **IRUBIDE**.

¹⁴⁹⁹ *Yraçurdi*-ren azpian *Fagollaga* irakur daiteke.

IRUITURRIETA

IRUITURRIETA: *Iruitturrita* (1989, HUTB); ARAU.: Iruiturrieta (1992, HM), Iruiturrieta (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-31-8, Her.

IRUMUGARRI

IRUMUGARRI: *Yrumugarri* (1797, trimojon, HUA41), *Yrumugarri* (1797, mojon, HUA41), *Irumaria* (1833-1835, mojon triangular¹⁵⁰⁰, DUA3); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: 64-54-8, Her.; OHARR.: ikus **IRUMUGARRIETAKO MUGARRIA**.

IRUMUGARRIETA

IRUMUGARRIETA: *Yrumugarrieta*¹⁵⁰¹ (1797, HUA41), *Yrumugarrieta* (1868, montazgo, DJE), *Yrumugarrieta* (1889, punto, HUA56), *Irumoarrieta* (1942, 1 44-1 45 / 43 12-43 11, IGC1), *Irumugarrieta* (1944, GH01), *Irumoarrieta* (1953, 1 44-1 45 / 43 12-43 11, IGC2), *Irumoarrieta* (1962, UTC), *Irumoarrieta* (1981, SGE2), *Irumoarrieta* (1981, SGE2), *Irumugarrieta* (1989, HUTB), *Irumugeta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [irúmarritó] (Ai.) *abs.*¹⁵⁰², [irúmuarrità] (Amu.), [irúmuarríta] (Amu.), [irúmuarritátik] (Amu., *abl.*), [irúmuarritatik] (Amu., *abl.*), [irumugarrijeta] (Ek.), [irúmugetà] (Larr.), [irumugarrieta] (Mari. 1), [irúmugetà] (Mari. 2); ARAU.: Irumugarrieta (1991, UM), Irumugarrieta (1992, HM), Irumugarrieta (1994, AMM), Hirumugarrieta (1994, MLM), Irumugarrieta tontorra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-54-8, Her.-Urn.

IRUMUGARRIETAARKAITZEKO ITURRIA: *Irumugarrieta arkaitzeko itturriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [irúmugetà árkaitzekò íturriyà] (Ek.); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-54-8, Her.

¹⁵⁰⁰ "... que vulgarmente llaman Irumaria [...]".

¹⁵⁰¹ "... hasta el dicho de la figura nombrada Yrumugarria, trimojon, llamado vulgarmente Yrumugarria, [...] que son tres piezas, o piedras para denotar la division de terrenos de las citadas tres comunidades en aquel punto, que desde dicho mojon Yrumugarri, la posesion del sel ó montazgo llamado Yrumugarrieta [...]".

¹⁵⁰² *IRUMUGARRIETA hori*.

IRUMUGARRIETAKO BORDA: *Irumugarrietako borda* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-8, Her.; OHARR.: ikus **ATABALARIEN BORDA** eta **ATABALARIEN ETXOLA**.

IRUMUGARRIETAKO HEGIA: *Irumugarrietako egiya* (1989, HUTB), *Irumugetako egiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [irúmuarritakò égitík] (Amu., *abl.*), [írumuarritakò égitík] (Amu., *abl.*), [irúmugetakò égiyà] (Txim.); ARAU.: Irumugarrietako Egiya (1991, UM), Irumugarrietako Hegia (1992, HM), Irumugarrietako hegia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-54-4, Her.-Urn.; OHARR.: ikus **IRUMUGARRIETAKO ZELAITOKIETA** eta **ZELAITOKIETA**.

IRUMUGARRIETAKO MUGARRIA: *Irumugarrietako mugarriya* (1989, HUTB), *Irumugetako mugarriya* (1989, HUTB); ARAU.: Irumugarrietako mugarría (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: 64-54-8, Her.; OHARR.: ikus **IRUMUGARRI**.

IRUMUGARRIETAKO ZELAITOKIETA: *Irumugarrietako zelaitokieta* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-54-4, Her.-Urn.; OHARR.: ikus **IRUMUGARRIETAKO HEGIA** eta **ZELAITOKIETA**.

IRUMUGARRIETAREN HARKAITZA: *Irumugarrietan arkaitza* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [irúmuarrietàn árkaítzà] (Ek.); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-54-8, Her.

IRURENA

IRURENA: *Irurena, Caserio* (1983, IGN2), *Irurena* (1989, HUTB); ARAU.: Irurena (1992, HM), Irurena (1994, MLM), Irurena (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-5, Her.

IRUZUAITZETA

IRUZUAITZETA: *Iruzuaizeta* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10503; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.; OHARR.: ikus **IRUAITZETA**.

ISASOLA

ISASOLA: *Ysasola* (1773, *ferreria*, VEK1); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

ITURBE

ITURBE: *Iturbe* (1944, GH01), *Iturbe* (1944, GH02); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

ITURGOXO

ITURGOXO: *Iturgoxo* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ittúrgoxò] (Eg. 2); ARAU.: *Iturgoxo* (1991, UM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-38-1, Um.*

ITURMENDI

ITURMENDI: *Yturmendi* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

ITURPIÑA

ITURPIÑA: *Itturpiñ* (1989, HUTB), *Itturipiña* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ittúrripìn] (Etxol.), [itúrripíñà] (Txab. 1); ARAU.: *Iturfin* (1992, HM), *Itturipiña* (1996, EJ1), *Iturfin* (1996, GAM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-39-4, Her.

ITURRALDE

ITURRALDE: *Iturralde* (1898, EGZ), *Iturralde* (1911, IM), *Iturralde* (1920, HUA57, 522 or.), *Iturralde* (1944, GH01), *Iturralde* (1944, GH02), *Iturralde, Casa* (1980, IGN1), *Iturralde, Casa* (1980, IGN1), *Iturralde* (1989, HUTB), *Itturralde* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ítturraldè] (K.); ARAU.: *Iturralde* (1992, HM), *Iturralde* (1994, MLM), *Iturralde baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-1, Her.

ITURRALDE

ITURRALDE: *Yturralde* (1864, HUA47), *Iturralde* (1864, HUA48, 62 or.), *Iturralde* (1989, OM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-24-5, Err.*

ITURRALDE: *Iturralde* (1989, OM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-24-5, Err.*

ITURREGI

ITURREGI: *Iturregui* (1863, HRU, 48 bin.), *Iturregui* (1920, HUA57, 257 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ITURREGIALDIA: *Iturregui aldia* (1855-1857, HTR8, 22 au.), *Iturregi aldea* (1920, HUA57, 18 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ITURREGIBURUBA: *Iturreguiburuba* (1847-1848, HTR3, 7 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ITURREGIGAÑA: *Iturregui-gaña* (1920, HUA57, 257 or.); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Her.*

ITURRIANDI

ITURRIANDI: *Yturriandi*¹⁵⁰³ (1702, *paraje*, HUA29); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

ITURRIAUNDI

ITURRIAUNDI: *Iturriaundi* (1944, GH02), *Iturriaundi* (1944, G.O.H.1); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

ITURRIAUNDIETA

ITTURRIAUNDIETA: *Yturriaundieta* (1799, *Retazo*, HUA42, 171 bin.), *Iturriaundieta* (1857, HINGR2, 5097 zenb.), *Iturraundieta* (1863, HRU, 52 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

¹⁵⁰³ "... en Epelsaeza en el paraje llamado Yturriandi [...]".

ITURRIAUNDIETA: AHOZ. TRAD.: [íturriaundità] (Amu.), [íturriaundietà] (Etxol.), [íturriaundità] (Etxol.); ARAU.: Iturriaundieta (1992, HM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-31-5, Her.; OHARR.: ikus **ITURRIAUNDIETAKO KASKOA**.

ITURRIAUNDIETAERREKA: *Itturriaundita erreka* (1989, HUTB); ARAU.: Iturriaundieta erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-31-5, Her.

ITURRIAUNDIETAKO KASKOA: *Itturriaunditako kaskua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [íturriaundietakò káskuà] (Etxol.); ARAU.: Iturriaundietako kaskoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-31-5, Her.; OHARR.: ikus **ITURRIAUNDIETA**.

ITURRIAUNDIETA

ITURRIAUNDIETA: *Itturriaundita* (1989, HUTB); ARAU.: Iturriaundita (1991, UM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-46-4, Urn.

ITURRIBELTZ

ITURRIBELTZ: *Iturribeltx* (1989, HUTB), *Iturribeltxa* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ittúrribèltx] (Pard. g. 2); ARAU.: Iturribeltz (1992, HM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-38-8, Her.

ITURRIEDER

ITTURRIEDER: *Itturrieder* (1989, UUTB), *Itturrieer* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [íturieèr] (Amu.), [íturiéder] (Amu.), Itturrier (Mari. 2); ARAU.: Iturrieder (1991, UM), Iturrieder (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-54-1, And.-Urn.

ITURRIEDERKO ERREKA: *Itturriederko erreka* (1989, UUTB), *Itturrieerko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [íturrierkò éreká] (Mari. 2); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-1, And.-Urn.

ITURRIETA

ITURRIETA: *Iturrieta* (1976, *manantial*, TA, 16 or.), *Itturrita* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [íturritàn] (Amu., *in.*), [íturritán] (Amu.), [íturrità] (Mari. 2); ARAU.: Iturrita (1991, UM), Iturrieta (1994, AMM), Iturrita (1994, MLM), Iturrieta (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.; OHARR.: ikus **AGERREKO ITURRI**.

ITURRIETAKO ERREKA: *Itturritako erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [íturritakò érrèkà] (Amu.); ARAU.: Iturritako Erreka (1991, UM), Iturritako Erreka (1994, MLM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.

ITURRIGOXO

ITURRIGOXO: *Itturrigoxo* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [íturrigoxó] (Mari. 2); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus BELABIETAKO ERREKA, ERREKAGORRI, MANTELEKO ERREKA eta MANTELEKO ITURRIA.

ITURRIGOZO

ITURRIGOZO: *Iturrigozo* (1794-1831, *casa*, UGR3, 15 au.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Urn.*

ITURRIGOZO

ITURRIGOZO: *Iturri-gozo* (1794-1831, *tierras*, UGR3, 15 au.), *Iturri-gozo* (1794-1831, UGR3, 16 au.), *Iturri-gozo* (1794-1831, UGR3, 17 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ITURRIGOZO

ITURRIGOZO: *Yturrigozo* (1797-1833, HGR2, 43 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ITURRIOTZ

ITURRIOTZ: *Iturriotz* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-55-2, Her.; OHARR.: ikus **ITURRITXO** eta **ITURRITX**.

ITURRIOTZEKO UHARKA

ITURRIOTZEKO UHARKA: *Iturriotzeko presa* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: 64-47-7, Her.; OHARR.: ikus **ASKATSUKO UHARKA**.

ITURRIPOTXOLO

ITURRIPOTXOLO: *Iturri potxolo* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ítturripóttxolò] (Etxol.); ARAU.: Iturripotxolo (1992, HM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-47-1, Her.; OHARR.: desagertua.

ITURRIPOTXOLO

ITURRIPOTXOLO: *Iturri potxolo* (1989, HUTB); ARAU.: Iturripotxolo (1992, HM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

ITURRITX

ITURRITX: *Iturritx* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-55-2, Her.; OHARR.: ikus **ITURRIOTZ** eta **ITURRITXO**.

ITURRITX: *Iturritx* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [íturritx] (Etxol.), [ítturritx] (Txil.); ARAU.: Iturritza (1992, HM), Iturritza (1994, AMM), Iturritx (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-55-2, Her.

ITURRITXO

ITURRITXO: *Itturritxo* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-55-2, Her.; OHARR.: ikus **ITURRIOTZ** eta **ITURRITX**.

ITURRITXO

ITURRITXO: *Iturricho* (1863, HRU, 48 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ITURRIZAR

ITURRIZAR: AHOZ. TRAD.: [ittúrrixàr] (Iz.), [ittúrrixàr] (Txab. 1); ARAU.: Iturrizar (1992, HM), Iturrizar (1996, GAM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-39-3, Her.

ITURRITXOETA

ITURRITXOETA: *Yturrichoeta* (1628, *mojón*, DUA1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: Don.

ITURRITXOKO

ITTURRITXOKO: *Iturritxoko* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [itturritxokò] (Aparr.), [ittúrritxokò] (Etxol.); ARAU.: Iturritxoko (1992, HM), Iturritxoko (1994, AMM), Iturritxoko (1995, DM), Iturritxoko arroa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

ITURRONDO

ITURRONDO: AHOZ. TRAD.: [itturrondó] (Goi.); ARAU.: Iturrondo (1992, AM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-23-5, Ast.*; OHARR.: ikus MALKARRA.

ITURRONDO

ITURRONDO: *Iturrondo* (1920, HUA57, 323 or.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

ITXITURA

ITXITURA: *Itxitura* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-47-1, Her.; OHARR.: ikus **TXIMISTANEKO SAROIA**.

ITXITUZ BARRENA

ITXITUZBARRENA: *Itxutus-barrena* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-31-6, Her.*; OHARR.: ikus LUBAKIZ BARRENA.

ITXITUZ KANPOA

ITXITUZKANPOA: *Itxutus-kanpua* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-31-6, Her.*; OHARR.: ikus LUBAKIZ KANPO.

IURRITA

IURRITA: *Yurrita* (1797-1833, HGR2, 66 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

IXIBU

IXIBU: *Ishibu* (1923, *Montazgo*, HUA57, 635 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

IXTINGA

IXTINGA: *Ixtinga* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [íxtingà] (Mari. 2); ARAU.: Istinaga (1991, UM), Istinga (1994, AMM), Istinaga (1994, MLM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*

IXTINGA: *Ixtinga* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*; OHARR.: ikus IXTINGAKO ERREKA.

IXTINGAKO ERREKA: *Ixtingako erreka* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*; OHARR.: ikus IXTINGA.

IXURTEGI

IXURTEGI: *Izurtegui* (1944, GHO1), *Izurtegui* (1944, GHO2), *Izurtegi* (1983, GFA2), *Ixurtei* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ixúrtegi] (Txab. 1); ARAU.: Isurtegi (1992, HM), Izurtegi (1994, MLM), Isurtegi (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-47-1, Her.

IXURTEGIKO HARKAITZA: *Ixurteiko arkaitza* (1989, HUTB); ARAU.: Isurtegiko harkaitza (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-47-1, Her.

INZENABAIN / INZENABAN

INZENABAIN / INZENABAN: *Incenabaiñ ó Incenaban* (1944, GH01); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

IZENEDER

IZENEDER: *Yçaederra* (1467, *arroyo que dicen de*, HUA5), *Ynçaederra* (1467, *arroyo erreca llamado*, HUA5), *Yzenederra* (18. m., *arroio que dicen de*, HUA6), *Ynzaederra* (18. m., *arroio erreca llamado*, HUA6); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.

IZENEDER: *Ycanederra* (1467, HUA5), *Yçenedér* (1595, HUA10), *Izeneder* (1736, HUA30, 496 bin.), *Ysenederra* (1769, HUA37), *Cenederra* (1769, HUA37), *Yseneder* (1769, HUA37), *Yzeneder* (1773, VEK1), *YzenEderra* (1773, *sel maior de*, VEK1A), *Ycinederra* (1773, VEK1B), *Cenederra*¹⁵⁰⁴ (1774, HUA38), *Yzeneder* (1780, HUA39), *Ynzaederra* (18. m., HUA6), *Yzenederra* (18. m., HUA6); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

IZENEDER: *Ycen-eder ó Yorin-becoa* (1870, HUA49), *Yceneder* (1843, HUA44), *Ycen eder* (1864, HUA47), *Iceneder* (1911, IM), *Incendar* (1944, GH01), *Icendar* (1944, GH02), *Itzen-Eder, Casa* (1980, IGN1), *Izeneder, Caserio* (1983, IGN2), *Iceneder* (1920, HUA57, 693 or.), *Izeneder* (1983, IGN2), *Izeneder* (1983, IGN2), *Izenar* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [izénedèr] (K.), [izénèr] (Txab. 1), [izénedèr] (Larra.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-3, Her.; OHARR.: ikus **IGORINBEKOA** eta **IZENEDERBEKOA**.

IZENEDER: *Izeneder* (1989, HUTB); ARAU.: *Izeneder kaskoa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-39-4, Her.

IZENEDERBEKOA: *Icen-ederbea* (1898, EGZ), *Izenederbea* (1928, *casa*, JMB3, 268 or.), *Izeneder bekoa* (1989, HUTB), *Izener bekua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.:

¹⁵⁰⁴ "... en los dos seles llamados Alcarchurain, y Cenederra, y Arlotegui [...]".

[izénedèr békuà] (Iz.), [izénèr békuà] (Txab. 1); ARAU.: Izeneder Bekoa baserria (1996, EJ1), Izeneder Behekoa (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-3, Her.; OHARR.: ikus **IGORINBEKOA** eta **IZENEDER**.

IZENEDERGAÑA: *Yceneder gaña* (1842, *punto*, HUA45), *Izeneder-gaña* (1989, HUTB), *Izener-gaña* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [izénedergaña] (Txab. 1); ARAU.: Izeneder Gaina (1992, HM), Izeneder gaina (1995, DM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-31-8, Her.; OHARR.: ikus **BENTATXURIGAÑA**, **MUGARRIBERRI** eta **MUGARRIKO KASKOA**.

IZENEDERGARAIOA: *Yceneder garaioa* (1780, *sel*, HUA39); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Don.

IZENEDERGOIKOA¹⁵⁰⁵: *Ycen-eder goicoa ó Yorin-goicoa* (1870, HUA49), *Icenedergoicoa* (1898, EGZ), *Iceneder goico* (1911, IM), *Icenedogoicua* (1942, 1 46-1 47 / 43 15-43 14, IGC1), *Icenedogoicua* (1953, 1 46-1 47 / 43 15-43 14, IGC2), *Icenedogoicoa* (1962, UTC), *Icenedogoicoa* (1981, SGE2), *Aiceneder goicoa* (1928, HUA45), *Izeneder goikua* (1995, DTE, 119 or.), *Izener goikua* (1995, DTE, 119 or.); AHOZ. TRAD.: [izénèr góikuà] (Larra.), [izénèr góikuà] (Txab. 1); ARAU.: Izeneder Goiko baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-8, Don.; OHARR.: ikus **IGORINGOIKOA**.

IZENEDERKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [izénerkò érekà] (Txab. 1); ARAU.: Izenederko Erreka (1992, HM), Izenederko erreka (1996, EJ1), Izenederko Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.

IZKUANEA

IZKUANEA: *Izkuenea* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ixkúanià] (K.), [ízkuená] (Fag.); ARAU.: Izkoanea (1992, HM); IZA. GEO.¹⁵⁰⁶: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

¹⁵⁰⁵ Cf. *Goiko Izeneder* (1992, HM; 1995, DM).

¹⁵⁰⁶ ANTOKALE eraikinaren zatietariko bat da.

JAINKOAREN HEGIA

JAINKOAREN HEGIA: *Jainkuan egiya* (1989 HUTB), *Jangoikuan egiya* (1989 HUTB); AHOZ. TRAD.: [jáinkuàn égiyà] (Amu.), [jáinkuàn égiyà] (Txim.); ARAU.: Jainkoaren Hegia (1992, HM), Jainkoaren hegia (1994, AMM), Jainkoan hegia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-46-8, Her.

JAINKOAREN HEGIKO ERREKA: *Jainkuan egiko erreka* (1989 HUTB), *Jangoikuan egiko erreka* (1989 HUTB); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-8, Her.

JAUNDONOSTI

JAUN DONOSTI: *Jaun Donosti o Juandonosti*¹⁵⁰⁷ (1923, *ermita*, JMB1, 144 or.); ARAU.: Jaundonosti (1994, AMM), Jaundonosti (1994, MLM), Jaun Donosti (1996, GAM); IZA. GEO.: 40802; KOK. KART.: 64-56-1, Ar.*

JAUNDONOSTI: *Jaun Donosti o Juandonosti* (1923, *ermita*, JMB1, 144 or.); IZA. GEO.: 40802; KOK. KART.: 64-56-1, Ar.*

JENTILEN BABESA

JENTILEN BABESA: *Jentillen babesa* (1989 HUTB); AHOZ. TRAD.: [jéntillèn bábesà] (Amu.); IZA. GEO.: 10700; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*

JERONIMOSAGASTIA

JERONIMOSAGASTIA: *Jerolimo-sagastiya o Sagastizarra* (1936, HUA57, 664 or.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: Her.

JEXKERANEA

JEXKERANEA: *Jeskerania* (1989 UUTB); AHOZ. TRAD.: [jéxkeranià] (K.); ARAU.: Jeskeranea (1991, UM), Jexkeranea (1994, AMM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus NAPARRANEA.

¹⁵⁰⁷ "Señor San Sebastián".

JOKOMUNTTO

JOKOMUNTTO: *Jokomuntto* (1989 HUTB); AHOZ. TRAD.: [jókomunttó] (Ai.); ARAU.: Jokomunto (1991, UM), Jokomunto (1994, AMM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

JOSE INAXIOREN ETXOLA

JOSE INAXIOREN ETXOLA: *José Ignacioren Txabola* (1983, IGN2), *Joxinixion txabola* (1989 HUTB); AHOZ. TRAD.: [joxínixiòn txábolà] (Amu.), [joxénixiòn txábolà] (Mari. 2); ARAU.: Joxinixioren Txabola (1991, UM), Joxenixion txabola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.

JOXEANETXOLAKO KASKOA

JOXEANETXOLAKO KASKOA: AHOZ. TRAD.: [joxeánetxolakò káskuà] (Amu.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-46-7, Her.-Urn.

JOXEPENEA

JOXEPENEA: *Joxepene* (1989 HUTB), *Joxepania* (1989 HUTB); AHOZ. TRAD.: [jóxepenè] (K.), [jóxepaniá] (Larr.), [jóxepené] (Ek.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*; OHARR.: ikus GOIKOPARDIOLA, PARDIOLABERRI eta PARDIOLAGOIKOA.

JOSEPETA: AHOZ. TRAD.: [jósepetà] (Bort. b.); ARAU.: Josepeta bizkarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*; OHARR.: ikus KAXARGAÑA, MUNTOKO GAINA eta PARDIOLAGAÑA.

JOSEPETAKO ZELAIA: AHOZ. TRAD.: [jósepetakò zélayà] (Bort. b.); IZA. GEO.: 30400; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*

JUEGO PELOTAS

JUEGO PELOTAS: *Juego Pelotas* (1797-1833, HGR2, 58 au.); IZA. GEO.: 40503; KOK. KART.: Her.*

JUSTONEKO MALDA

JUSTONEKO MALDA: AHOZ. TRAD.: [jústonekò máldà] (Last. b.); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-30-3, Her.*

KABILLONGA

KABILLONGA: *Kabillonga, Regata de* (1980, IGN1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Urn.

KABLEKO GAINA / KABLEAREN GAINA

KABLEKO GAINA: *Kableko gaña* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [kabléko gáñà] (Larr.); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.*; OHARR.: ikus EZKARRANEKO GAINA, EZKERRANEKO KASKOA eta KABLEAREN GAINA.

KABLEAREN GAINA: *Kablian gaña* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.*; OHARR.: ikus EZKARRANEKO GAINA, EZKERRANEKO KASKOA eta KABLEKO GAINA.

KAIXERRRENEA

KAIXERRRENEA: *Kaixerrenia* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [káixerrenià] (An. 1); ARAU.: *Kaixerrenia* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus BARKAIZTEGI DE YUSO, BARKAIZTEGIAZPIKOA, BARKAIZTEGIBEKOA, BARKAIZTEGIBENGOA, BEKOBARKAIZTEGI, KOJUANEA eta ZUMARRIAGA.

KAKALUSTRE

KAKALUSTRE: *Kakalustre* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [kákalusetxé] (Altz.), [kákálústre] (Altz.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*; OHARR.: ikus IBARLUZE eta KATILLUSALDA.

KALBARIO

KALBARIO: *Calvario* (1797, sitio, HUA41), *Kalvario* (1944, GH01), *Kalvario* (1953, 1 46-1 47 / 43 12-43 11, IGC2), *Kalvario* (1962, UTC), *Kalvario* (1981, SGE2);

ARAU.: Kalbario (1994, AMM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-55-6, Ar.-Her.; OHARR.: ikus ARANOKO KALBARIOA, EUNTZINGO GALBARIOA, EUNTZINARRIKO GALBARIOA, GARAGARTZAKO GALBARIOA eta **KALBARIOMENDIA**.

KALBARIO: *Kalvario, Mojon de* (1863, CB); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: 64-55-6, Ar.-Her.

KALBARIOMENDIA: *Kalvario Mendilla* (1980, IGN1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-55-6, Ar.-Her.; OHARR.: ikus ARANOKO KALBARIOA, EUNTZINGO GALBARIOA, EUNTZINARRIKO GALBARIOA, GARAGARTZAKO GALBARIOA eta **KALBARIO**.

KAMINEROETXEA

KAMINEROETXEA: *Kaminero etxea* (1989, HUTB), *Kamiyoetxe* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-5, Her.

KANALZUBIKO ERREKA

KANALZUBIKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [kanálzwikò érrèkà] (En.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-62-8, Eld.*; OHARR.: ikus AITZOLAKO ERREKA, MUGITZAERREKA eta MUGITZEKO ERREKA.

KANPANDUJA(NEA)

KANPANDUJA: *Campanduja* (1794-1831, UGR3, 18 au.), *Campanduja* (1831-1845, UGR4, 22 au.), *Campandoja, Achuarria o* (1951, *herbal*, UUA18), *Canpandoja, Achuania o* (1951, *herbal*, UUA18), *Campandoja, Achuearria o* (1951, *herbal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus ATXERUANEa eta KANPANDUJANEa.

KANPANDUJANEa: *Campandugania* (1831-1845, UGR4, 26 au.), *Campandojanea* (1941, *monte alto*, UUA10C), *Campandojania* (1951, *argomal*, UUA18), *Campodojanea, Atzuzarra o* (1951, *helechal*, UUA18), *Campandojanea*,

Atzuzana o (1951, *argomal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus ATXERUANEA eta KANPANDUJA.

KANPANDUJANE: *Kanpandojania* (1989, UUTB); IZA. GEO.¹⁵⁰⁸: 50101; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.*; OHARR.: ikus ATXERUANE.

KANPOSANTUZARRA

KANPOSANTUZARRA: *Kanpusantu Zarra*¹⁵⁰⁹ (1982, *lugar*, CAG, 181 or.), *Kanposantu zarra* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-46-4, Urn.-Her.; OHARR.: ikus MUGARRILUZE, MUNISKUE, MUNISKUEGAÑA (*MULISCO-GAINA*), MUNISKUEKO JENTILEN KANPOSANTUA eta PAGOLUZEETA.

KARABELE

KARABELE: *Carabele* (1636, *punte de*, AA1, 563 or.); IZA. GEO.: 41005; KOK. KART.: 64-30-1, Her.*

KARABELE: *Carabel* (1920, *Terreno ribera*, HUA57, 7 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

KARABELE: *Karabel* (1989, HUTB), *Kabel* (1989, HUTB); ARAU.: *Karabel* auzoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-30-1, Her.*

KARABELE: *Karabel* (1989, HUTB), *Kabel* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [káràbèl] (TxAB 2); ARAU.: *Karabele* (1992, HM), *Karabele* (1994, AMM), *Karabel* (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-1, Her.*

KARABELETXIKI: *Carabel-chiqui* (1846-1847, HTR2, 3 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

¹⁵⁰⁸ Hondakinak besterik ez daude.

¹⁵⁰⁹ "El lugar de Mulisko Gaina era conocido desde muy antiguo con el nombre de Kanpusantu Zarra".

KARABELETXIKI: *Karabel txiki* (1989, HUTB); ARAU.: Karabele Txiki (1992, HM), Karabele txiki (1994, AMM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-1, Her.*; OHARR.: baserria izandakoa. Ikus KARKULONEA.

KARAPIETAKO TONTORRA

KARAPIETAKO TONTORRA: AHOZ. TRAD.: [kárapitakò ttónttorrà] (Ezk. b.); ARAU.: Karapieta (1994, AMM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*

KARDABERAZ KALEA

KARDABERAZ KALEA: *Kardaberaz kalea* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 50202; KOK. KART.: 64-30-1, Her.*; OHARR.: ikus ANDREKALE eta URUMEA KALEA.

KARDANBURUA

KARDANBURUA: *Cardan burua* (1920, *terreno helechal*, HUA57, 641 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

KARKULONEA

KARKULONEA: AHOZ. TRAD.: [kárkulónià] (Altz.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-1, Her.*; OHARR.: ikus KARABELETXIKI.

KARLISTABIDE

KARLISTABIDE: AHOZ. TRAD.: [karlíxtabidè] (K.), [karlíxtabidè] (Goi.); ARAU.: Karlistabide (1992, AM); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: 64-31-2, Ast.*

KARLISTABIDEA

KARLISTABIDEA: *Karlixta biria* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [kárlixtà bírià] (Ol.), [karlíxtabirià] (Ol.); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.

KARLISTABIDEA

KARLISTABIDEA: *Karlixta biria* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [kárlixtabidià] (Aran.); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.*

KARLOSENE

KARLOSENE: AHOZ. TRAD.: [kárlosenè] (K.), [karlósenè] (Erm.); ARAU.: Karlosenea (Ermaña) (1992, AM), Karlosenea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-1, Ast.*

KAROBI(ETA)

KAROBIETA: *Carovieta* (1794-1831, UGR3, 13 au.), *Carobieta* (1831-1845, UGR4, 26 au.); IZA. GEO.; 50102; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus GAROBIETA.

KAROBIETABURUA: *Carovieta burua* (1831-1845, UGR4, 26 au.); IZA. GEO.; 50102; KOK. KART.: Urn.*

KAROBIERREKA: *Carobi-erreka* (1942, arroyo, UUA10D), *Carobi-erreka* (1960, UZA), *Carobierreka*, *Arroyo* (1960, GS), *Karobi-erreka* (1969, regata, UUA10N); ARAU.: Karobietako erreka (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Urn.

KAROBIZAR

KAROBIZAR: AHOZ. TRAD.: [károbizàr] (Aparr.); IZA. GEO.: 40302; KOK. KART.: 64-47-3, Her.

KARPINTEROREN ERREKA

KARPINTEROREN ERREKA: *Karpinteron erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [karpíntèròn érrèkà] (Ezk. b.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-55-3, Ar.*

KARPONEA

KARPONEA: AHOZ. TRAD.: [kárponè] (K.), [kàrpò] (Am.); ARAU.: Karponea (1994, AMM), Karponea (1994, MLM), Karpo baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-62-6, Eld.*; OHARR.: ikus OLLOKITXIKI.

GARPONEKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [garpónekò bórdà] (En.), [garponéakò bórdà] (En.); ARAU.: Karponeko borda (1994, AMM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-62-7, Eld.*

KARRAMITXOLA

KARRAMITXOLA: *Carramichola* (1683, *alto*, HUA28), *Caramichola*, *Caueza de* (1773, VEK1A), *Karramitxola* (1989, HUTB), *Karramintxola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [kárramitxolà] (Amu.), [karrámitxolà] (Pag.), [karrámitxolà] (Txim.), [karrámintxolà] (Txim.); ARAU.: Karramitxola (1992, HM), Karramitxola (1994, AMM), Karramitxola (1994, MLM), Karramitxola (1996, EJ1), Karramitxola (1996, GAM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-55-6, Her.; OHARR.: ikus **GARAGARTZA**.

KARRAMITXOLAKO BORDA: *Karramitxolako borda* (1989, HUTB), *Karramintxolako borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [karrámintxolakò bórdà] (Txim.); ARAU.: Karramitxolako Borda (1992, HM), Karramitxolako Borda (1994, MLM), Karramitxolako borda (1996, EJ1), Karramitxolako Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-6, Her.; OHARR.: ikus **INTZIARRIKO BORDA**.

KARRAMITXOLAKO ITURRIA: *Karramitxuloko itturriya* (1989, HUTB), *Karramitxolako itturiya* (1989, HUTB); ARAU.: Karramitxolako iturria (1994, AMM), Karramitxolako iturria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-55-6, Her.

KARRAMITXOLAKO LEPOA: *Karramitxolako lepua* (1989, HUTB), *Karramintxuloko lepua* (1989, HUTB), *Karramintxolako lepua* (1989, HUTB), *Karramontxola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [karrámintxolakò lépuà] (Txim.);

ARAU.: Karramitxolako Lepoa (1992, HM), Karramitxolako lepoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-55-6, Her.

KARRETEROAREN ZUHAITZA

KARRETEROAREN ZUHAITZA: *Karreteruan zuaitza* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 30101; KOK. KART.: 64-54-8, Her.; OHARR.: desagertua.

KARTOLA

KARTOLA: *Gartola* (1847, *mendia*, JII, 34 or.), *Kartola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [kártolà] (K.), [kártolá] (Amu.), [kártolà] (Amu.), [kártoláa] (Amu., *adl. s.*); ARAU.: *Kartola* (1992, HM), *Kartola* (1994, AMM), *Kartola* (1994, MLM), *Kartola* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-54-4, Her.

KARTOLAERREKA: *Cartolaerreca* (1683, HUA28), *Cartola Erreca* (1683, HUA28), *Cartolerreca* (1833-1835, DUA3), *Cartolaerreca* (1773, VEK1A), *Cartola erreca* (1780, HUA39), *Cartola-erreca* (1797, HUA 42), *Kartolako erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [kártolakò érréká] (Amu.); ARAU.: *Kartolako erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-4, Her.; OHARR.: ikus **ETXOLABERRIKO ERREKA, MERKUEKO ERREKA, MINAERREKA, MINAKO ERREKA, MINETAKO ERREKA, OLABERRI, OLABERRIERREKA, OLABERRIKO ERREKA, OLABERRIETA, OLABERRIETAERREKA, OLABERRIETAKO ERREKA** eta **URMENDIKO ERREKA**.

KARTOLAERREKA: *Cartola-erreca* (1831, *trozo*, DUA2), *Kartola-erreka* (1935, *argomal*, HUA57, 151 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-54-4, Her.

KARTOLAKO ETXOLA: *Kartolako txabola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [kártolakò txábolà] (Ek.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-4, Her.

KARTOLAKO UHARKA: *Kartolako presa* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [kártolakò présatik] (Amu., *abl.*); ARAU.: *Kartolako presa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: 64-54-4, Urn.

KASKASOILLAREN ETXOLA

KASKASOILLAREN ETXOLA: AHOZ. TRAD.: [kaskásoillàn txábolà] (Ek.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-7, Her.*; OHARR.: eroria.

KASPARROTEGIREN SAROIA

KASPARROTEGIREN SAROIA: AHOZ. TRAD.: [kásparrotegìn sárobia] (Txab. 1), [káspatorregìn sárobià] (Txab. 1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-2, Her; OHARR.: ikus **AGERREKO SAROIA, AKOLA, AKOLA DE EN MEDIO, AKOLAERDIKOA, AKOLAZARRA, AÑOÀ, AÑOAKO SAROIA, AÑOASAROBIA, ETXERREAGAKO LOTEÀ** eta **ETXERREAGAKO SAROIA**.

KASTILLUZAR

KASTILLUZAR: *Kastilluzar* (1882, *lurtsaila*, LMM, 174 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

KATAMOTZARRI

KATAMOTZARRI: *Catamozarri* (1889, *punto*, HUA56), *Catamocharri* (1989, GS), *Katamunzar*, *Bosques* (1944, GH01), *Katamunzar* (1944, GH02), *Katamotzarri* (1989, HUTB), *Katamozarra* (1989, HUTB), *Katamozarri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [kátamotzarri] (Amu.), [kátamotzarri] (Bez.), [katámotzarri] (Txab. 1), [kátamozarri] (Txil.), [kátamotzarri] (Txim.); ARAU.: *Katamotzarri* (1991, UM), *Katamotzarri* (1992, HM), *Katamotzarri* (1994, AMM), *Katamotzarri* (1994, MLM), *Katamotzarri* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-38-8, Her.; OHARR.: ikus **LANBERRI, LANBERRIKO HARKAITZAK, MUGARRILUZE, MUNISKUE, MUNISKUEGAÑA, PAGOETA** eta **PAGOLUZEETA**.

KATAMOTZARRI: *Catamozarri* (1920, *montazgos*, HUA57, 887 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

KATEA

KATEA: *Katea* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40604; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **MIKELETEEN ETXEA** eta **PAGOAGAKO KATEA**.

KATILLUITURRI

KATILLUITURRI: *Katillo iturri* (1989, OM); AHOZ. TRAD.: [katillwitturri] (Id.); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-32-5, Err.*

KATILLUSALDA

KATILLUSALDA: *Katillu salda* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*; OHARR.: ikus IBARLUZE eta KAKALUSTRE.

KATILLUXALDA

KATILLUXALDA: AHOZ. TRAD.: [kátilluxálda] (Altz.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*; OHARR.: ikus ERRATZUBERRI.

KATILLUXAR

KATILLUXAR: *Katilluxar* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [kátilluxàr] (Etxol.), [kátilluxàr] (Txim.); ARAU.: Katilluzar (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

KATILLUXAR

KATILLUXAR: *Katilluxar* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [kátilluxàr] (Amu.), [katílluxàr] (Ek.); ARAU.: Katilluzar (1992, HM), Katilluzar (1994, AMM), Katilluzar (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-62-3, Her.-Eld.; OHARR.: ikus **AZKETAKO BALKOIA** eta **KURPITTO**.

KATILLUXARR(ETA)

KATILLUXAR: [kátilluxàr] (Id.); ARAU.: Katilluzar iturria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-24-5, Err.*; OHARR.: ikus **KATILLUXARRETA ITURRI**.

KATILLUXARRETA: ARAU.: Katilluxarreta (1989, OM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-24-5, Err.*

KATILLUXARRETA ITURRI: ARAU.: Katilluxarreta iturri (1989, OM), Katilluxarta iturri (1989, OM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-24-5, Err.*; OHARR.: ikus KATILLUXAR.

KAXARGAÑA

KAXARGAÑA: *Kaxargaña* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [kaxárgañà] (Pard. g. 2); ARAU.: Kaxargain (1992, HM), Kaxarren gaina (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*; OHARR.: ikus MUNTOKO GAINA eta PARDIOLAGAÑA.

KAXKATXURINEA

KAXKATXURINEA: AHOZ. TRAD.: [kaxkátxurinià] (Larr.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-2, Urn.*; OHARR.: ikus ARANATXENEA eta ARITZOLABORDA.

KAXKATXURIEN BORDA

KAXKATXURIEN BORDA: AHOZ. TRAD.: [kaxkáxurìn bórdà] (Larr.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.; OHARR.: ikus ARANATXEN BORDA.

KAXKAXURIAREN ETXOLA

KAXKAXURIAREN ETXOLA: *Kaxkaxurin txabola* (1989, HUTB), *Kaxkaxuriyan txabola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [kaxkáyuyàn txábolà] (Ek.); ARAU.: Kaxkaxuriren Txabola (1991, UM), Kaxkaxuriren Txabola (1992, HM), Kaskaxurin txabola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.

KINTALANEA

KINTALANEA: *Kintalanía* (1989, UUTB), *Kinttalanía* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [kíntalanià] (K.), [kíntalanià] (Ai.); ARAU.: Kintalanía (1991, UM),

Kintalanea (1994, AMM), Kintalanea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*

KINTALANEKO ERREKA: *Kintalaneko erreka* (1989, UUTB), *Kinttanaleko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [kíntalanekò érréká] (Ai.), [kíntanalekò érréká] (Ai.), [kintánalekò érrékà] (Ai.); ARAU.: Kintalaneko Erreka (1991, UM), Kintolaneko Erreka (1994, MLM), Kintalaneko erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*

KLAUDIOREN ETXOLA

KLAUDIOREN ETXOLA: *Klaudion txabola* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [kláudiòn txábolá] (Amu.), [kláudiòn txábolà] (Mari. 1), [kláudiòn txábolà] (Mari. 2); ARAU.: Klaudioren Txabola (1991, UM), Klaudion txabola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.*; OHARR.: ADARREKO ETXOLA eta AGERREKO ETXOLA.

KOBA

KOBA: *Coba* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Err.*; OHARR.: ikus AIZPITARTEKO KOBAK, BARRA, BARRAKO KOBAS, CAVERNAS, CUEVAS, GOIKOARRAITZA eta LANDERBASOKO KOBAS.

KOBA: *Koba* (1826, *lurtsaila*, LMM, 174 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

KOBAKO XABALA: *Kobako xabala* (1995, DTE, 125 or.), *Kubako xabala* (1995, DTE, 125 or.); AHOZ. TRAD.: [kóbakò xábalà] (Larra.); ARAU.: Kuebako zabala (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-32-5, Don.

KOJUANEAS

KOJUANEAS: *Kojuania* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [kójuanià] (An. 1); ARAU.: Kojuaneas (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus BARKAIZTEGI DE YUSO, BARKAIZTEGIAZPIKOA,

BARKAIZTEGIBEKOA, BARKAIZTEGIBENGOA, BEKOBARKAIZTEGI,
KAIXERRRENEA eta ZUMARRIAGA.

KONTRAKO AZPIA

KONTRAKO AZPIA: *Contraco-azpiya* (1920, *manzanal*, HUA57, 367 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

KONTRASKA

KONTRASKA: *Contrasca* (1739, HUA36), *Contrasca* (1843, HUA44), *Contrasca* (1864, HUA47), *Contrasca* (1864, HUA48, 45 or.), *Kontraska* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Her.*

KONTRASKA: *Contrasca* (1797-1833, HGR2, 46 au.), *Contrasca* (1797-1833, HGR2, 47 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

KONTRASKA: *Kontraska* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [kóntraskà] (Eg. 2); ARAU.: *Kontraska* (1991, UM), *Kontraska* (1992, HM), *Kontraska* (1994, MLM), *Kontraska* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-38-1, Her.*; OHARR.: ikus ARROBIGAÑA.

KONTRASKAGAÑAK: *Kontraska gañak* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [kóntraskà gáñak] (Eg. 2); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-38-1, Her.*

KONTRASKAKO ITURRIA: *Kontraskako itturriya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [kóntraskakò ítturriyà] (Latxe); ARAU.: *Kontraskako Iturria* (1991, UM), *Kontraskako Iturria* (1992, HM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus KONTRASKAITURRIA.

KONTRASKAITURRIA: AHOZ. TRAD.: [kóntraskaittúrriyà] (Latxe.); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus KONTRASKAKO ITURRIA.

KUKULARRE

KUKULARRE: *Kukularre* (1988, OBIE); AHOZ. TRAD.: [kukúlarrè] (Id.); ARAU.: Kukularreko gaina (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*

KUKUTEGI

KUKUTEGI: *Cucutegui* (1855, UEA1), *Cucutegui* (1864, HUA48, 71 or.), *Cucutegui* (1900, UEA2), *Kukute* (1944, GH01), *Cucutegui* (1944, UUA44), *Cucutegui* (1945, UUA15), *Cucutegui* (1962, UTC), *Kukutegui* (1979, UUA20), *Cucutegui* (1981, SGE2), *Kukutegi* (1983, GFA2), *Kukutei* (1989, UUTB), *Kukutegi* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [kúkutèi] (K.), [kukutéikua] (Amu., l. g.), [kúkutèi] (Mik.), [kúkutèi] (Mik.); ARAU.: Kukutegi (1991, UM), Kukutegi borda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

KUKUTEGI: *Cucutegui* (1863, URU, 145 au.), *Cucutegui o Loizulueta* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus LOIZULUETA.

KUKUTEGIAZPIA: *Cucutegui-azpia* (1956, UUA10G); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

KUKUTEGIITURRI: *Cucutegui-iturri* (1939, *monte alto*, UUA10A); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

KUKUTEGIITURRIONDO: *Cucutegui Yturriondo* (1863, URU, 149 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

KUKUTEGITXIKI: *Cucutegui-chiqui* (1864, HUA48, 71 or.), *Cucutechiqui* (1942, 1 42-1 43 / 43 14-43 13, IGC1), *Cucutechiqui* (1942, 1 42-1 43 / 43 14-43 13, IGC1), *Cucutechiqui* (1953, 1 42-1 43 / 43 14-43 13, IGC2), *Cucutechiqui* (1953, 1 42-1 43 / 43 14-43 13, IGC2), *Cucuteguichiqui* (1962, UTC), *Cucuteguichiqui* (1981, SGE2), *Kukutetxiki* (1983, GFA2), *Kukutei txiki* (1989, UUTB), *Kukutegi txiki* (1989, UUTB);

AHOZ. TRAD.: [kúkuteĩtxiki] (K.); ARAU.: Kukutegi Txiki (1991, UM), Kukutegi txiki (1994, AMM), Kukutegi Txiki borda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

KUKUTEGITXIKIKO ETXOLA: *Kukuteitxikiko txabola* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [kúkuteĩtxíkikò txábolà] (Amu.) [kúkuteĩtxíkikò txábolà] (Mari. 2); ARAU.: Kukutegi Txikiko Txabola (1991, UM), Kukutegi txikiko txabola (1994, AMM), Kukutegi Txikiko Txabola (1994, MLM), Kukutegi Txikiko txabola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.*; OHARR.: ikus JOSEANTONIOREN ETXOLA.

KULPIZAR

KULPIZAR: *Kulpizarre* (1926, *cima*, JMB2, 121 or.), *Kulpizarre* (1923, *monte*, JMB1, 144 or.), *Kulpizarre* (1960, *lugar*, LPB, 89 or.), *Kulpizar* (1988, OBIE); ARAU.: Kulpizar (1996, GAM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Ar.*

KURPITTO

KURPITTO: *Kurpito* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [kúrpittó] (Amu.), [kurpítu] (Amu.), [kúrpittú] (Amu.), [kúrpittù] (Amu.), [kúrpittúba] (Amu.); ARAU.: Kurpito (1992, HM), Kurpito (1994, AMM), Kurpitu (1994, MLM), Kurpito tontorra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201 / 10204; KOK. KART.: 64-62-4, Her.; OHARR.: ikus KATILLUXAR eta AZKETAKO BALKOIA.

LABEZARRA

LABEZARRA: *Labezarra* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40302; KOK. KART.: 64-47-3, Ar.*; OHARR.: ikus TELLERIAKO LABEA.

LAKOO

LAKOO: AHOZ. TRAD.: [lákoò] (Larr. b.); ARAU.: Lakoo (1994, AMM); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-56-2, Ar.*

LANBERRI

LANBERRI: *Lanberri* (1988, OBIE); AHOZ. TRAD.: [lánberri] (Id.); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-32 -4, Err.*

LANBERRI

LANBERRI: *Lanberri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lánberri] (K.); IZA. GEO.: 50202; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*

LANBERRI: *Lanberri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lánberri] (K.); ARAU.: Lanberri (1992, HM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*

LANBERRI

LANBERRI: *Lanberri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lánberri] (Bez.), [lánberri] (Txim.); ARAU.: Lanberri (1992, HM), Lanberri (1994, AMM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-46-4, Her.; OHARR.: ikus **KATAMOTZARRI, LANBERRIKO HARKAITZAK, MUGARRIZLUZE, MUNISKUE, MUNISKUEGAÑA, PAGOETA eta PAGOLUZEETA.**

LANBERRIKO HARKAITZAK: *Lanberriko arkaitzak* (1989, HUTB); ARAU.: Lanberri haitza (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-46-4, Her.; OHARR.: ikus **KATAMOTZARRI, LANBERRI, MUGARRILUZE, MUNISKUE, MUNISKUEGAÑA, PAGOETA eta PAGOLUZEETA.**

LANBERRIKO TXABALA: *Lanberriko txabala* (1989, HUTB), *Lanberriko txaaala* (1989, HUTB); ARAU.: Lanberriko zabala (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-39-5, Her.

LANBERRIPEA

LANBERRIPEA: *Lamberripia* (1797-1833, HGR2, 48 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

LANBERRIZAR

LANBERRIZAR: *Lamberrizar* (1797-1833, HGR2, 44 au.), *Lamberrizar* (1797-1833, HGR2, 56 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

LANBERRIZARRETA

LANBERRIZARRETA: *Lamberri-zarreta* (1794-1831, UGR3, 18 au.), *Lamberri-zarreta* (1794-1831, UGR3, 19 au.), *Lamberrizarreta* (1848-1850, UTR4, 38 au.), *Lamberrizarreta* (1863, URU, 149 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

LANBERRIZARRETA

LANBERRIZARRETA: *Lamberrizarreta* (1797-1833, HGR2, 63 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

LANDARTEGAÑA

LANDARTEGAÑA: *Landarte-gaña* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lándartegaña] (Larr.); ARAU.: Landarte Gaina (1991, UM), Landarte Gaina (1992, HM), Landarte gaina (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*

LANDERBASO

LANDERBASO: *Landerbasoa* (1683, *terminado*, HUA28), *Landerbasoa* (1773, *terminal*, VEK1), *Landerbaso* (1780, *terminado*, HUA39), *Landerbaso* (1831, *trozo*, DUA2), *Landarbaso* (1842, *montazgo*, HUA45), *Landarbaso* (1928, *barrio*, HUA45), *Landarbaso (Termino de San Sebastián en su pertenencia)* (1942, IGC2), *Landarbaso* (1944, GHO2), *Landárbaso* (1969, BG), *Landarbaso* (1980, IGN1), *Landarbaso* (1981, SGE2), *Landarbaso* (1983, IGN2), *Landarbaso* (1995, DTE, 131 or.), *Landrabaso* (1995, DTE, 131 or.); AHOZ. TRAD.: [lándarbasò] (K.), [lándrabasò] (Asta.), [lándrabasò] (Id.), [lándarbasò] (Larra.), [lándarbasòn] (Larra., *in.*), [lándrabasò] (Larra.), [lándarbasò] (Txab. 2); ARAU.: Landerbasoa (Landarbaso) (1992, AM), Landerbasoa (1992, HM), Landerbasoa (1995, DM), Landarbaso auzoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-31, Don.; OHARR.: ikus **REPÚBLICA LANDERBASO**.

LANDERBASO: *Landerbasoa* (1595, HUA10), *Landerbaso* (1802, RAH 93 or.), *Landarbasoa* (1802, RAH 131 or.), *Landrebaso* (1889, HUA55), *Landarbaso o Andrabazos, Monte* (1898, EGZ), *Landarbaso, Monte* (1911, IM), *Landarbaso* (1928, HUA45), *Landarbaso* (1928, JMB3, 263 or.), *Landarbaso* (1928, JMB3, 268 or.), *Lanadarbaso, Monte* (1944, GH01), *Lanadarbaso, Monte* (1944, GH02), *Lanadarbaso* (1958, *cumbre*, PPG, 140¹⁵¹⁰), *Landarbaso, Monte* (1979, RMH); *Landarbaso, Monte* (1982, GFA1), *Landarbaso* (1995, DTE, 131 or.), *Landerbasoa* (1995, DTE, 131 or.), *Landrabaso* (1989, HUTB); ARAU.: *Landarbaso* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-31-7, Her.

LANDERBASO: *Landerbasoa* (1583, HUA21, 2 bin.), *Landerbasoa* (1730, HUA35); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Don.

LANDERBASO: *Landarbaso*¹⁵¹¹ (1864, HUA48, 46 or.), *Landarbaso* (1870, HUA49), *Landarbaso* (1898, EGZ), *Landarbaso* (1928, JMB3, 263 or.), *Landarbaso* (1928, HUA45), *Landarbaso* (1982, CAG, 194 or.), *Landarbaso* (1989, HUTB), *Landrabaso* (1995, DTE, 131 or.), *Landraaso* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lánderbasò] (K.), [lánderbasò] (Asta.), [lánderbasò] (Id.), [lánderbasò] (Larra.), [lánderbasò] (Larra.), [lánderbasò] (TxAB 2); ARAU.: *Landerbasoa* (1995, DM), *Landarbaso baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-7, Don.

LANDERBASO: *Landarbaso, Regata de* (1942, 1 45-1 47 / 43 16-43 15, IGC1), *Landarbaso, Regata de* (1942, 1 45-1 47 / 43 16-43 15, IGC1), *Landarbaso, Arroyo* (1944, GH01), *Landarbaso, Arroyo* (1944, GH02), *Landarbaso, Regata de* (1953, 1 45-1 47 / 43 16-43 15, IGC2), *Landarbaso, Regata de* (1953, 1 45-1 47 / 43 16-43 15, IGC2), *Landarbaso, Regata de* (1962, UTC), *Lándarbaso, Regata* (1969, BG), *Landar-Baso, Regata* (1980, IGN1), *Landarbaso, Arroyo* (1980, I.C.P.), *Landarbaso, Regato de* (1981, SGE2), *Landarbaso, Arroyo* (1982, GFA1), *Landarbaso, Regata* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-31-3, Don.; OHARR.: ikus **EPELA, EPELERREKA, LANDERBASOERREKA** eta **LARRASKO ERREKA**.

¹⁵¹⁰ Mapan dagoen zerrendan toponimoak duen zenbakia.

¹⁵¹¹ Hernaniri eskainitako orrialdeetan azaltzen da, Donostia izan arren.

LANDERBASO: *Landarbaso* (1951, *zuhaixka-basoa*, LMM, 174 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

LANDERBASO I (*LANDARBASO*): Landarbaso I trikuharria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-31-3, Don.

LANDERBASO II (*LANDARBASO II*): Landarbaso II trikuharria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-31-3, Don.

LANDERBASO III (*LANDARBASO III*): Landarbaso III trikuharria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-31-4, Don.

LANDERBASO IV (*LANDARBASO IV*): Landarbaso IV trikuharria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-31-3, Don.

LANDERBASO V (*LANDARBASO V*): Landarbaso V trikuharria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-31-3, Don.

LANDERBASO VI (*LANDARBASO VI*): Landarbaso VI trikuharria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-31-3, Don.

LANDERBASO VII (*LANDARBASO VII*): Landarbaso VII trikuharria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-31-3, Don.

LANDERBASOERREKA: *Landarbaso erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [lánderbasoérrekà] (K.); ARAU.¹⁵¹²: Landarbaso Erreka (1986, GFA3), Landarbaso Erreka (1992, HM), Landarbaso Erreka (1994, MLM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-31-3, Don.; OHARR.: ikus **EPELA**, **EPELERREKA**, **LANDERBASO** eta **LARRASKO ERREKA**.

¹⁵¹² Cf. *Landerbasoko erreka* (1995, DM) eta *Landerbasoko erreka* (1996, EJ1).

LANDERBASOKO INDARRETXEIA: *Landarbasoko zentrala* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lánderbasokò zéntralà] (K.); ARAU.: Landarbasoko zentrala (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-31-4, Don.

LANDERBASOKO KOBAK: ARAU.: Landarbasoko Koba (1986, GFA3), Landarbasoko kobak (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10602; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*; OHARR.: ikus AIZPITARTEKO KOBAK, BARRA, BARRAKO KOBIA, CAVERNAS, CUEVAS, GOIKOARRAITZA eta KOBIA.

LANGA

LANGA: *Langa* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*; OHARR.: ikus ORKOLAGA eta ZERRIBURU.

LANGABERRI

LANGABERRI: *Langa-berri* (1942, 1 46-1 47 / 43 17-43 16, IGC1), *Langaberri* (1944, GHO1), *Langa-berri* (1953, 1 46-1 47 / 43 17-43 16, IGC2), *Langa-berri* (1962, UTC), *Langa-berri* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Ast.-Err.*; OHARR.: LANGAGORRI.

LANGAGORRI

LANGAGORRI: *Langagorri* (1995, DTE, 217 or.); AHOZ. TRAD.: [lángagorri] (K.), [lángagórri] (Goi.), [lángagorri] (Id.), [lángagorri] (Id.); ARAU.: Langagorri (1992, AM), Langagorri (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40604; KOK. KART.: 64-31-3, Err.*; OHARR.: LANGABERRI.

LANGAGORRI

LANGAGORRI: *Langagorri* (1995, DTE, 203 or.); ARAU.: Langagorri monolitoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60300; KOK. KART.: 64-31-3, Ast.-Err.*

LANGAGORRI

LANGAGORRI: AHOZ. TRAD.: [lángagorri] (K.); ARAU.: Langagorrieta (Larrate) (1992, AM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-4, Ast.*

LANGAURRETA

LANGAURRETA: *Langaurreta* (1864, HUA48, 40 or.); AHOZ. TRAD.: [lángaurrità] (K.); ARAU.: Langaurreta (1992, AM), Langaurrieta (1994, MLM), Langaurrieta baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-4, Ast.*

LANGAZAR

LANGAZAR: *Langazar* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lángazàr] (Pard. g. 2); ARAU.: Langazar bizkarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-38-8, Her.; OHARR.: ikus **LANGAZARRETA**.

LANGAZARRETA

LANGAZARRETA: *Langazarreta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [langázarretà] (TxAB 2), [lángazarretà] (Txil.); ARAU.: Langazarreta (1992, HM), Langazarreta (1994, AMM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-38-8, Her.; OHARR.: ikus **LANGAZAR**.

LAPURRARRI

LAPURRARRI: *Lapur-arri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lápurrarri] (Bentatx.); ARAU.: Lapurrarri (1992, HM), Lapurrarri (1996, GAM); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-39-4, Her.

LAPURTXULO

LAPURTXULO: *Lapurtxulo* (1993, *borda*, AT, 230 or.); AHOZ. TRAD.: [lápurtxulò] (K.), [lápurtxulò] (Amu.); ARAU.: Lapurtxulo (1994, MLM), Lapurtxulo (1996, EJ1); IZA. GEO.:10102; KOK. KART.: 64-53-8, And.*

LAPURTXULOERREKA: AHOZ. TRAD.: [lápurtxuloérrekà] (An. 1); ARAU.: Lapurtxuloko erreka (1994, AMM), Lapurtxulo Erreka (1994, MLM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-53-8, And.*; OHARR.: ikus ORMAKIOERREKA eta ORMAKIOKO ERREKA.

LAPURTXULOKO BORDA: ARAU.: Lapurtxuloko Borda (1993, AT, 230 or.), Lapurtxulo borda (1996, EJ1); IZA. GEO. 40201; KOK. KART.: 64-53-8, And.*; OHARR.: ikus LAPURTXULOKO ETXOLA.

LAPURTXULOKO ETXOLA: ARAU.: Lapurtxuloko txabola (1994, AMM); IZA. GEO. 40201; KOK. KART.: 64-53-8, And.*; OHARR.: ikus LAPURTXULOKO BORDA.

LARBURU

LARBURU: *Larburu* (1607, *Estevan de*, HUA23), *Larburu* (1625, *casa*, LMI, 102 or.), *Larburu* (1681, *Maria de*, E.A.1), *Larburu* (1855, *caseria*, UEA1), *Larburu* (1864, *casa de labor*, HUA48, 72 or.), *Larburu* (1900, *sepultura*, UEA3), *Larburu* (1925, *caserio*, UUA3), *Larburu* (1942, 1 42-1 43 / 43 14-43 13, IGC1), *Larburu* (1944, GHO1), *Larburu* (1944, UUA44), *Larburu* (1945, UUA15), *Larburu* (1951, *caserio*, UUA18), *Larburu* (1953, 1 42-1 43 / 43 14-43 13, IGC2), *Larburu* (1979, *caserio*, UUA20), *Larburu* (1983, IGN2), *Larburu*, *Caserio* (1983, IGN2), *Larburu* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [lárburù] (K.), [lárburù] (Ai.), [lárburù] (Amu.); ARAU.: *Larburu* (1991, UM), *Larburu* (1994, AMM), *Larburu* (1994, MLM), *Larburu baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*

LARBURU: *Larburu* (1625, *casa*, LMI, 102 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*; OHARR.: ikus ANTISO.

LARBURU: *Larburu* (1625, *casa*, LMI, 102 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*; OHARR.: ikus LARBURUGAIN.

LARBURU DE YUSO: *Laarburu de yuso* (1548, *casa*, HUA12); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*; OHARR.: ikus LARBURUBEINGOA.

LARBURUBEINGOA: *Larburu beingoa* (1689, L.M.1, 164 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus LARBURU DE YUSO.

LARBURUGAIN: *Larburugaina* (1597, HUA22), *Larburugaña* (1625, LMZ, 164 or.), *Larburugain* (1674, LMZ, 164 or.), *Larburugaña* (1855, UEA1), *Larburugaña* (1864, HUA48, 72 or.), *Larburgaña* (1900, UEA3), *Larboain* (1925, *caserio*, UUA3), *Larburu-gaiñ* (1931, UUA8), *Larburu-gaiñ* (1939, UUA11), *Larburu-gain* (1945, UUA15), *Larburugain* (1956, UUA10G), *Larburu-gain* (1979, UUA20), *Laburugain* (1983, IGN2), *Laburugain*, *Caserío* (1983, IGN2), *Larburugain* (1989, HUTB), *Larbuain* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lárbuàin] (K.), [lárburugáin] (Ai.), [lárbuaiṅúa] (Mik., l. g.); ARAU.: *Larburugain* (1991, UM), *Larburugain* (1994, AMM), *Larburu Gain* (1994, MLM), *Largoain baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*; OHARR.: ikus LARBURU.

LARBURUGAINGO BORDA: *Larbuaingo borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [lárbuaiṅò bórdà] (Ai.), [lárbuaiṅò bórdà] (Mik.); ARAU.: *Larburugaingo Borda* (1991, UM), *Larburugaingo borda* (1994, AMM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

LARBURUGAÑA: *Larburu gaña* (1776-1794, UGR2., 3 au.), *Larburu gaña* (1794-1831, UGR3, 12 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

LARRAGAIN

LARRAGAIN: *Larragain* (1773, VEK1B), *Larragain* (1855-1857, HTR8, 21 au.), *Larragain* (1860, HINGR2, 6147 zenb.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

LARRAGAIN: *Larracain*¹⁵¹³ (1773, VEK1A), *Larragain*¹⁵¹⁴ (1797, *monte*, HUA41), *Larrain, Monte* (1898, EGZ), *Larragain, Monte* (1911, IM), *Latain* (1928, *monte*, JMB3, 268 or.), *Larrain, Monte* (1942, 1 45-1 47 / 43 15-43 14, IGC1), *Larrain* (1944, GHO1), *Larrain* (1944, GHO2), *Lorrain* (1944, GHO1), *Lorrain* (1944, GHO2),

¹⁵¹³ Bi tokitan ageri da *Larracain*; bata EREÑOTZU ondoan dago eta bestea ARRONDO-USATEGIETA artean. Hernaniko zilegimendien barruan daude biak.

¹⁵¹⁴ "... de cuyo punto se sube hasta el extremo de abajo del sel denominado Sarazain, en donde existe un mojon de piedra caliza del monte Larragain, existen otros dos mojones de piedra de la misma calidad de Larragain, para la debida claridad [...]".

Larrain, Monte (1953, 1 45-1 47 / 43 15-43 14, IGC2), *Larrain* (1958, *cumbre*, PPG, 150¹⁵¹⁵), *Larrain, Monte* (1962, UTC), *Larrain* (1979, *mendia*, RMH), *Larrain, Monte* (1980, IGN1), *Larrain, Monte* (1981, SGE2), *Larrain, Monte* (1982, GFA1), *Larragain* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lárragàin] (Añu.); ARAU.: *Larrain* (1986, GFA3), *Larragain* (1994, MLM); IZA. GEO.: 10201 / 10102; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **EREÑOTZULARRE, LARRAGAINGAÑA, LARRAGAINGO GAINA** eta **LARRAGAINGO KAXKOA**.

LARRAGAIN: *Larragain* (1797-1833, HGR2, 43 au.), *Larragain* (1797-1833, HGR2, 52 au.), *Larragain* (1797-1833, HGR2, 63 au.), *Larragain* (1797-1833, HGR2, 66 au.), *Larragain* (1797-1833, HGR2, 72 au.), *Larragain* (1799, HUA42, 171 bin.), *Larragain* (1833-1845, HGR3, 75 au.), *Larragain* (1833-1845, HGR3, 81 au.), *Larragain* (1833-1845, HGR3, 81 au.), *Larragain* (1845-1846, HTR1, 1 au.), *Larragain* (1854-1855, HTR7, 18 au.), *Larragain* (1855-1857, HTR8, 23 au.), *Larragain* (1863, HRU, 44 bin.), *Larragain* (1863, HRU, 47 au.), *Larragain* (1863, HRU, 48 au.), *Larregain* (1920, *helechal*, HUA57, 750 or.), *Larregain* (1920, *manzanal*, HUA57, 651 or.), *Larre-gain* (1921, *manzanal*, HUA57, 652 or.), *Larregain* (1920, *terreno helechal*, HUA57, 42 or.), *Larregain* (1935, HUA57, 847 or.), *Larragain* (1936, *herbal*, HUA57, 74 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

LARRAGAIN: *Larragain* (1843, HUA44), *Larragain* (1864, HUA47), *Larragáin* (1864, HUA48, 46 or.), *Larregain* (1920, *caserio y pertenecidos*, HUA57, 886 or.), *Larregain* (1920, *caserio y pertenecidos*, HUA57, 70 or.), *Larrain* (1928, *casa*, JMB3, 268 or.), *Larregaiñ* (1937, AB), *Larrain* (1942, 1 45-1 46 / 43 15-43 14, IGC1), *Larregaiñ* (1944, GHO1), *Larregaiñ* (1944, GHO2), *Larrain* (1953, 1 45-1 46 / 43 15-43 14, IGC2), *Larrain* (1962, UTC), *Larrain, Casas* (1980, IGN1), *Larrain* (1981, SGE2), *Larrain* (1989, HUTB), *Larraiñ* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lárràin] (K.), [lárragàin] (Añu.); ARAU.: *Larragain* (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **GOIKOLARRAGAIN** eta **LARRAGAINGOIKOA**.

¹⁵¹⁵ Mapako zerrendan izenari dagokion zenbakia.

LARRAGAIN: *Larragain, Otro* (1864, *caserio*, HUA47); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

LARRAGAINBEKOA: *Larragain beco* (1911, IM), *Larragain Bekoa* (1983, GFA2), *Larregain Bekoa, Caserio* (1983, IGN2), *Larrain bekoa* (1989, HUTB), *Larragain bekoa* (1989, HUTB), *Larrañ bekoa* (1989, HUTB); ARAU.: *Larragain Bekoa baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **BEKOLARRAGAIN** eta **LARRAGAINBERRI**.

LARRAGAINBERRI: *Larragáin-berri* (1864, HUA48, 46 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **BEKOLARRAGAIN** eta **LARRAGAINBEKOA**.

LARRAGAINBERRI DUPLICADO: *Larragain berri duplicado* (1864, *caserio*, HUA47); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

LARRAGAINGAÑA: *Larrain gaña* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lárraɨngaɲà] (Añu.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **EREÑOTZULARRE**, **LARRAGAIN**, **LARRAGAINGO GAINA** eta **LARRAGAINGO KAXKOA**.

LARRAGAINGOIKOA: *Larragain goyen* (1911, IM), *Larregain Goikoa, Caserio* (1983, IGN2), *Larragain Goikoa* (1983, GFA2), *Larragain goikoa* (1989, HUTB), *Larrain goikoa* (1989, HUTB); ARAU.: *Larragain Goikoa baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **GOIKOLARRAGAIN** eta **LARRAGAIN**.

LARRAGAINGO BIDEA: *Larraingo biria* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: 64-38-8, Her.

LARRAGAINGO GAINA: *Larragaingo gaña* (1983, GFA2); ARAU.: *Larragaingo gaina* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-38-4, Her.;

OHARR.: ikus **EREÑOTZULARRE, LARRAGAIN, LARRAGAINGAÑA** eta **LARRAGAINGO KAXKOA**.

LARRAGAINGO KAXKOA: *Larraingo kaxkua* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **EREÑOTZULARRE, LARRAGAIN, LARRAGAINGAÑA** eta **LARRAGAINGO GAINA**.

LARRAGAINMALDA: *Larregain malda, Escalamberri o* (1936, HUA57, 796 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **ESKALANBERRI**.

LARRAGAÑA: *Larragaña* (1702, HUA29); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

LARRAINPEA: *Larrainpea* (1920, HUA57, 103 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

LARRAGAIN

LARRAGAIN: *Larráin* (1864, HUA48, 40 or.); AHOZ. TRAD.: [lárràin] (Erm.), [lárragàin] (Erm.); ARAU.: Larragain (1992, AM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-2, Ast.; OHARR.: eroria.

LARRAINTXURI

LARRAINTXURI: *Larrainchuri* (1794-1831, UGR3, 10 au.), *Larrainchuri* (1831-1845, UGR4, 23 au.), *Larranchuri* (1860, UINGR2, 6852 zenb.), *Larrainchuri* (1863, URU, 149 bin.), *Larranchuri* (1951, *herbal*, UUA18), *Larramchuri* (1951, *herbal*, UUA18), *Larramchuri* (1951, *argomal*, UUA18), *Larramanchuri* (1951, *herbal*, UUA18), *Larramanchuri* (1951, *argomal*, UUA18), *Larrain-churi* (1956, *pinar*, UUA10G); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

LARRAINTXURI: *Larranchuri* (1854, LMZ, 164 or.), *Larrainchuri* (1855, UEA1), *Larrainchuri* (1864, HUA48, 72 or.), *Karranchuri* (1942, 1 42-1 43 / 43 14-43 13, IGC1), *Karranchuri* (1953, 1 42-1 43 / 43 14-43 13, IGC2), *Larranchuri* (1962, UTC),

Larranchuri (1981, SGE2), *Larranchuri*, *Caserío* (1983, IGN2), *Larraintxuri* (1989, HUTB), *Larrantxuri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lárraintxurì] (Mari. 2); ARAU.: *Larraintxuri* (1991, UM), *Larraintxuri* (1994, AMM), *Larraintxuri* (1994, MLM), *Larraintxuri baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-464-6; OHARR.: baserria izandakoa.

LARRAINTXURIALDEKO GARAJEA: *Larranchuri-aldaco-garagia* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

LARRAKAITZ

LARRAKAITZ: *Larracaiz* (1780, *montes francos*, HUA39), *Larrakaitz* (1934, *monte*, HUA57, 522 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

LARRAKAITZ : *Larrakaitz* (1989, HUTB), *Larrekaiz* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lárrakàitz] (Txab. 1); ARAU.: *Larrakaitz* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-39-2, Her.

LARRAKAITZALDEA: *Larrakaitz-aldea* (1934, *robledal*, HUA57, 522 or.), *Larrakaitz-aldea* (1934, *peral*, HUA57, 522 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

LARRAKAITZEKO ERREKA: *Larrekaizko erreka* (1989, HUTB); ARAU.: *Larrakaitzeko Erreka* (1992, HM), *Larrakaitzeko Erreka* (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-39-2, Her.; OHARR.: ikus **LARRAKAITZERREKA**.

LARRAKAITZERREKA: [lárrækàitz érrækà] (Txim.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-39-2, Her.; OHARR.: ikus **LARRAKAITZEKO ERREKA**.

LARRANE

LARRANE: *Larrane* (1944, GH01), *Larrane* (1944, GH02); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Err.*

LARRAPUNTA

LARRAPUNTA: AHOZ. TRAD.: [lárrapuntà] (Añu.); ARAU.: Larrepunta (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-30-8, Her.*

LARRARTE

LARRARTE: *Larrarte* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [lárrartè] (Ai.); ARAU.: Larrarte (1991, UM), Larrarte (1994, AMM), Larrarte (1994, MLM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-38-4, Um.*

LARRARTEKO LEPOA: AHOZ. TRAD.: [lárrartekò lépuá] (Ai.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-38-4, Um.*

LARRATXURI

LARRATXURI: *Larratxuri* (1926, *caserío*, JMB2, 120 or.); AHOZ. TRAD.: [lárrátxuri] (Ezk. b.); ARAU.: Larratxuri (1994, MLM), Larratxuri (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-56-1, Ar.*

LARRATXURIBORDA: *Larratxuri borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lárratxuribórdà] (Ek.); ARAU.: Larratxuri Borda (1992, HM), Larratxuriborda (1994, AMM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-1, Her.; OHARR.: ikus **ARANOARRAREN ETXOLA, ARTOLABORDA, LARRATXURIKO BORDA** eta **LARRATXURIREN BORDAK**.

LARRATXURIKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [lárretxwikò bórdà] (Zul.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-1, Her.; OHARR.: **ARANOARRAREN ETXOLA, ARTOLABORDA, LARRATXURIBORDA** eta **LARRATXURIREN BORDAK**.

LARRATXURINGO BORDA: *Larratxuingo borda* (1989, HUTB); ARAU.: Larratxurin txabola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-1, Her.; OHARR.: ikus **BARRUTIKO BORDA, LARRATXURIREN ARDIBORDA, LARRATXURIREN BORDA** eta **LARRATXURIREN BORDAK**.

LARRATXURIEN ARDIBORDA: AHOZ. TRAD.: [lárratxwìn árdibordà] (Amu.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-1, Her.; OHARR.: ikus **BARRUTIKO BORDA, LARRATXURINGO BORDA, LARRATXURIEN BORDA** eta **LARRATXURIEN BORDAK**.

LARRATXURIEN BORDA: *Larratxuin borda* (1989, HUTB); ARAU.: Larratxurin Borda (1994, MLM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-1, Her.; OHARR.: ikus **BARRUTIKO BORDA, LARRATXURINGO BORDA, LARRATXURIEN ARDIBORDA** eta **LARRATXURIEN BORDAK**.

LARRATXURIEN BORDAK: *Larratxuin borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lárratxurìn bórdák] (Txim.); ARAU.: Larratxurin borda (1996, EJ1); IZA. GEO.¹⁵¹⁶: 40201; KOK. KART.: 64-63-1, Her.; OHARR.: ikus **ARANOARRAREN ETXOLA, ARTOLABORDA, BARRUTIKO BORDA, LARRATXURIBORDA, LARRATXURIKO BORDA, LARRATXURINGO BORDA, LARRATXURIEN ARDIBORDA** eta **LARRATXURIEN BORDA**.

LARRATS

LARRATS: *Larras, Alcaçuri y* (1554, *mojon que esta entre*, EUA2, 122 or.), *Larraix* (1573, LMM, 175 or.), *Larrax* (1573, LMM, 175 or.), *Larras* (1826, LMM, 175 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

LARRATS: *Larras* (1628, *mojón*, DUA1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: Don.

LARRATS: *Larras* (1554, *sel de*, EUA2, 122 or.), *Larras* (1683, *sel maior*, HUA28), *Larras, Sel de* (1773, VEK1A), *Larratz, Sel de* (1773, VEK1B); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Don.

¹⁵¹⁶ Bi borda dira, biak ere LARRATXURI baserriarenak, ARANOARRAREN ETXOLA (ARTOLABORDA, LARRATXURIBORDA, LARRATXURIKO BORDA) eta BARRUTIKO BORDA (LARRATXURINGO BORDA, LARRATXURIEN ARDIBORDA, LARRATXURIEN BORDA).

LARRATS: *Larraz* (1870, *caserio*, HUA49), *Larraz* (1898, EGZ), *Larras* (1928, *casa*, JMB3, 268 or.), *Larraz* (1942, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC1), *Larraz* (1944, GH01), *Larraz* (1953, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC2), *Larroz*, *Casa* (1980, IGN1), *Larratz* (1995, DTE, 133 or.), *Larratsa* (1995, DTE, 133 or.), *Larrats* (1995, DTE, 133 or.); AHOZ. TRAD.: [larrás] (Id.), [lárraxtik] (Id., *abl.*), [lárratsà] (Id., *adl. s.*), [lárráts] (Larra.), [lárràtz] (Larra.), [lárràs] (Larr.), [lárràtz] (TxAB 2); ARAU.: Larratz (1995, DM), Larratz baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-8, Don.

LARRATS: *Larraz* (1889, *partido de*, HUA55); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Don.

LARRASKO ERREKA: *Larrazko erreka* (1995, DTE, 133 or.); AHOZ. TRAD.: [lárraskò érrèkà] (Id.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-31-8, Don.; OHARR.: ikus **EPELA**, **EPELERREKA**, **LANDERBASO** eta **LANDERBASOKO ERREKA**.

LARRASKO HARKAITZA: AHOZ. TRAD.: [lárraskò árkaitzà] (Id.); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-31-8, Don.

LARRASPURO: *Larrazburu* (1870, *caserio*, HUA49), *Larrazburu* (1898, EGZ), *Larrasburu* (1928, *casa*, JMB3, 268 or.), *Larrazpuru* (1995, DTE, 133 or.); ARAU.: Larrazpuru (1995, DM), Larrazburu baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-8, Don.; OHARR.: eroria. Ikus **GOIKOETXE**.

LARRAZAR

LARRAZAR: *Larrazar* (1683, *fuelle*, HUA28); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: Her.-Urn.

LARREBIRIBIL

LARREBIRIBIL: *Larribiribil* (1794-1831, UGR3, 17 au.), *Larrabil* (1794-1831, UGR3, 9 au.), *Larrevirivil* (1831-1845, UGR4, 26 au.), *Larrebiribill* (1852, UINGR2, 2414 zenb.), *Larrebiribill* (1863, URU, 147 bin.), *Larrebiribill* (1863, URU, 149 bin.), *Larrebil* (1940, *monte alto*, UUA10B); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

LARREBIRIBIL: *Larrebiribil* (1855, UEA1), *Larrebiribil* (1864, HUA48, 72 or.), *Larrabil* (1925, LMZ, 164 or.), *Larrabil* (1942, 1 43-1 44 / 43 14-43 13, IGC1), *Larrabil* (1945, UUA15), *Larrabil* (1951, UUA18), *Larrabil* (1953, 1 43-1 44 / 43 14-43 13, IGC2), *Larrabil* (1962, UTC), *Larrabil* (1979, UUA20), *Larrabil* (1981, SGE2), *Larrabil*, *Caserío* (1983, IGN2), *Larrabil*, *Caserío* (1983, IGN2), *Larrabil* (1989, HUTB), *Larrail* (1989, UUTB), *Larril* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lárrabil] (K.), [lárraĩl] (K.), [lárrabil] (Amu.), [lárrabi] (Mik.), [lárrabi] (Mik.), [lárrabillá] (Mik., *adl. s.*), [lárrabil] (Pard. g. 2); ARAU.: *Larrabil* (1991, UM), *Larrebiribil* (1994, AMM), *Larrabil* (1994, MLM), *Larrabiribil baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

LARREBIRIBILALDEA: *Larrabil-aldea* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

LARREBIRIBILKO BORDA: *Larrabilko borda* (1989, UUTB), *Larrailko borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lárraĩlkò bórdà] (Larr.), [lárrabikò bórdà] (Mik.), [lárraĩlkò bórdà] (Mik.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.

LARREGI

LARREGI: *Larregui* (1683, *loma*, HUA28), *Larregui* (1833-1835, *loma*, DUA3), *Larregui*, *Monte* (1911, IM), *Larregui* (1944, GH01), *Larregui* (1944, GH02), *Larrei* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lárrèi] (Ezk. b.); ARAU.: *Larregi* (1992, HM), *Larregi* (1994, AMM), *Larregi* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-55-2, Her.

LARREGI: *Larregui* (1855-1857, HTR8, 22 au.), *Larregui* (1920, *montazgos*, HUA57, 887 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

LARREGIKO BORDA: *Larreiko borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lárrèikò bórdà] (Ezk. b.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-2, Her.; OHARR.: ikus **TELLERIAKO BORDA.**

LARREGIKO LEPOA: *Larreiko lepua* (1989, HUTB); ARAU.: Larregiko Lepoa (1992, HM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-55-2, Her.

LARREGIKO TONTORRA: *Larreiko tontorra* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lárreikò tóntorrà] (Txim.); ARAU.: Larregiko Tontorra (1992, HM), Larregiko Tontorra (1994, MLM), Larregiko tontorra (1996, EJ1), Larregiko Tontorra (1996, GAM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-54-6, Her.

LARRETAALDEA

LARRETAALDEA: *Larreta aldea* (1831-1845, UGR4, 26 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

LARRE(TXE)KO LANBERRI

LARRE(TXE)KO LANBERRI: *Larrecheco lamberri* (1797-1833, HGR2, 38 au.), *Larrecho lamberri* (1797-1833, HGR2, 44 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

LARREZURIETA

LARREZURIETA: *Larrezuita* (1989, UUTB), *Larrazuita* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [lárrezwità] (Amu.), [lárrezuritá] (Amu.), [lárrezwità] (Mari. 2); ARAU.: Larrezurita (1991, UM), Larrezurieta (1994, AMM), Larrezurieta (1994, MLM), Larrezurietako zilegia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART. ¹⁵¹⁷: 64-54-1, Urn.*

LASAIETXE

LASAIETXE: AHOZ. TRAD.: [lásajetxè] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*

¹⁵¹⁷ Behinola Urnietako zilegimendien barruan zegoen.

LASPEGIOSIÑA

LASPEGIOSIÑA: *Laspegui-osiña*¹⁵¹⁸ (1933, HUA57, 315 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

LASTAOLA

LASTAOLA: *Lastaola* (1178, IKA3), *Lastola* (1576, HUA20, 8 au.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.*

LASTAOLA: *Lastola* (1467, *Iñigo de*, HUA5), *Lastola* (1702, HUA29), *Lastola* (1740, HUA30, 541 bin.), *Lastola* (1843, HUA44), *Lastola* (1911, IM), *Lastaola* (1920, HUA57, 693 or.), *Lastaola* (1937, AB), *Lastaola* (1944, GH01), *Lastaola* (1944, GH02), *Lasataola* (1958, PPG), *Lastaola* (1969, BG), *Lastaola* (1979, RMH), *Lastaola* (1982, GFA1), *Lastaola*, *Caserío* (1983, IGN2), *Lastola* (1989, HUTB); ARAU.: *Lastaola* (1986, GFA3), *Lastaola* (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*; OHARR.: ikus LASTAOLAGOIKOA.

LASTAOLA: *Lastola* (1739, *cima de*, HUA36); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Her.*

LASTAOLA: *Laztaola* (1797-1833, HGR2, 45 au.), *Lastola* (1797-1833, HGR2, 49 au.), *Lastola* (1797-1833, HGR2, 55 au.), *Lastaola* (1797-1833, HGR2, 56 au.), *Lastaola* (1797-1833, HGR2, 58 au.), *Lastaola* (1797-1833, HGR2, 61 au.), *Lastola* (1797-1833, HGR2, 70 au.), *Lastaola* (1855-1857, HTR8, 22 au.), *Lastaola* (1863, HRU, 42 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

LASTAOLAALDEA: *Lastaola-aldia* (1920, *terreno castañal*, HUA57, 38 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

LASTAOLAALDEA: *Lastaola-aldia* (1920, *arroyo*, HUA57, 38 or.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.*

¹⁵¹⁸ Jabea: “*Caserío Latxe*” (LATXA).

LASTAOLAAZPIKOA: *Lastola Aspicoa* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*

LASTAOLABEA: *Lastolabea* (1928, *casa*, JMB3, 268 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*; OHARR.: ikus LASTAOLABEKOA.

LASTAOLABEKOA: *Lastola-becua* (1843, HUA44), *Lastola becua* (1864, HUA47), *Lastola-becoa* (1864, HUA48, 46 or.), *Lastola becua* (1911, IM), *Lastaola Bekoa* (1983, GFA2), *Lastaola bekoa* (1989, HUTB), *Lastola bekua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lástolà békuà] (K.); ARAU.: Lastaola Bekoa baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*; OHARR.: ikus LASTAOLABEA.

LASTAOLABEKOA: *Lastaola becoa* (1920, HUA57, 29 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

LASTAOLABERRI: *Lastaola berri* (1855-1857, HTR8, 22 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

LASTAOLABERRI: *Lastola berri* (1864, HUA47), *Lastaola-berri* (1935, HUA57, 837 or.), *Lastaola berri* (1989, HUTB), *Lastola berri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lástolà bérri] (K.); ARAU.: Lastaola Berri (1992, HM), Lastaola berri (1994, AMM), Lastaola Berri etxea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*

LASTAOLABURU: *Lastolaburu* (1797-1833, HGR2, 58 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

LASTAOLAETXEBERRI: *Lastaola echeberri* (1863, HRU, 42 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

LASTAOLAETXEBERRI: *Lastaola-echeverri* (1931, *caserio*, HUA57, 92 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*

LASTAOLAGARAI: *Lastolagarai* (1797-1833, HGR2, 39 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

LASTAOLAGOIKOA¹⁵¹⁹: *Lastola goicua* (1864, HUA47), *Lastola-goicoa* (1864, HUA48, 46 or.), *Lastola goicua* (1911, IM), *Lastaola-goikoa* (1934, HUA57, 283 or.), *Lastaola Garaikoa* (1935, HUA57, 837 or.), *Lastaola-goikua* (1936, HUA57, 305 or.), *Lastaola-goikoa* (1936, HUA57, 304 or.), *Lastaola Goikoa* (1983, GFA2), *Lastaola goikoa* (1989, HUTB), *Lastola goiko* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lástolà góikuà] (K.); ARAU.: *Lastaola Goikoa baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*; OHARR.: ikus LASTAOLA.

LASTAOLAGOIKOA: *Lastaola goicoa* (1920, *herbal*, HUA57, 907 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

LASTOLAKO ERRIBERA: *Lastolako erribera* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lástolakò érriberà] (K.); ARAU.: *Lastolako erribera* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: 64-30-8, Her.*

LASTOLAKO INDUSTRIALDEA: *Lastolako industrialdea* (1989, HUTB); ARAU.: *Lastaola Industrialdea* (1992, HM), *Lastaola industrialdea* (1994, AMM); IZA. GEO.: 40310; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*

LASTAOLASAROBÉ: *Lastola sarobe* (1864, HUA47), *Lastola-sarobe* (1864, HUA48, 46 or.), *Lastaola sarobe* (1989, HUTB), *Lastola sarobe* (1989, HUTB), *Lastolasabe* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lástolasábè] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*

LATSA

LATSA: AHOZ. TRAD.: [látxè] (Id.); ARAU.: *Latxe* (1996, GAM); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*

¹⁵¹⁹ Cf. *Goiko Lastaola* (1992, HM; 1994, AMM).

LATSA: *Latze, Arroyo* (1942, 1 45-1 47 / 43 15-43 14, IGC1), *Latze, Arroyo* (1953, 1 45-1 47 / 43 15-43 14, IGC2), *Latze, Arroyo* (1962, UTC), *Latze, Arroyo de* (1980, IGN1), *Latze, Regata de* (1980, IGN1), *Latze, Arroyo* (1981, SGE), *Latxe, Arroyo* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*; OHARR.: ikus ARANOERREKA, ARROLAERREKA, ERROTAKO ERREKA, LATSERREKA eta LATSEKO ERREKA.

LATSEERREKA: AHOZ. TRAD.: [látseérrekà] (Ezk. b.), [látseérrekà] (Lor. b.); ARAU.: *Latxe Erreka* (1986, GFA3), *Latse Erreka* (1994, MLM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*; OHARR.: ikus ARANOERREKA, ARROLAERREKA, ERROTAKO ERREKA, LATSA eta LATSEKO ERREKA.

LATSEKO ERREKA: *Latseko erreka* (1989, HUTB); ARAU.: *Latseko erreka* (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*; OHARR.: ikus ARANOERREKA, ARROLAERREKA, ERROTAKO ERREKA, LATSA eta LATSEKO ERREKA.

LATSEKO ZUBIA: *Latseko zubiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [látsekò zúbiyà] (Ezk. b.); IZA. GEO.: 41005; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*

LATXA

LATXA: *Lassa* (1595, HUA10), *Laza* (1595, HUA10); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

LATXA: *Laza* (1773, *casa*, VEK1), *Lassa* (1610, *casa*, HUA25), *Lacea* (1773, VEK1A), *Latza* (1773, *casa de*, VEK1B), *Latza* (1780, *caseria*, HUA39); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

LATXA: *Latze* (1843, HUA44), *Latse* (1864, HUA47), *Latze* (1864, HUA48, 46 or.), *Latze* (1920, HUA57, 69 or.), *Latze* (1933, HUA57, 314 or.), *Latze* (1936, HUA57, 17 or.), *Latse* (1937, AB); ARAU.: *Latsa* (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-5, Her.; OHARR.: eroria. Ikus LATXAZAR.

LATXA: *Latze, Fabrica de* (1911, IM), *Latxe, Fábrica* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 40306; KOK. KART.: 64-39-5, Her.

LATXA: *Latze* (1920, *Monte*, HUA57, 402 or.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Her.

LATXA: *Lache* (1920, *terreno helechal*, HUA57, 686 or.); IZA. GEO.: 30301; KOK. KART.: Her.

LATXA: *Latze* (1942, 1 44-1 45 / 43 15-43 14, IGC1), *Latze* (1944, GH01), *Latze* (1944, GH02), *Latze* (1953, 1 44-1 45 / 43 15-43 14, IGC2), *Latze* (1962, UTC), *Latze* (1969, BG), *Latze* (1981, SGE2), *Latxe* (1983, IGN2), *Latxe* (1983, IGN2), *Latxe* (1983, IGN2), *Latxe* (1983, IGN2), *Latxe* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [látxè] (K.), [látxetikàn] (Id., *abl.*); ARAU.: *Latsa* (1992, HM), *Latze* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-39-5, Her.

LATXA: *Latxe, Casa* (1980, IGN1), *Latxe, Casa* (1983, IGN2), *Latxe, Chalet* (1983, IGN2), *Latxe* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [látxè] (K.); ARAU.: *Latsa* (1992, HM), *Latze etxea* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-5, Her.; OHARR.: ikus **LATXBERRI**.

LATXA: *Latxe* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [látxè] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-1, Her.

LATXAZAR: *Latxe zar* (1989, HUTB); IZA. GEO.¹⁵²⁰: 40100; KOK. KART.: 64-39-5, Her.; OHARR.: eroria. Ikus **LATXA**.

LATXBERRI: *Latz-berri* (1843, *caserio*, HUA44); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-5, Her.; OHARR.: ikus **LATXA**.

¹⁵²⁰ *Txirrita* bertsolariaren jaiotetxea. Oroitarria dago bertan.

LATXEKO LANTEGIA: AHOZ. TRAD.: [látxekò fábrìkà] (K.); IZA. GEO.: 40306; KOK. KART.: 64-39-5, Her.; OHARR.: ikus **DESTILERÍA, FÁBRICA DE PRODUCTOS QUÍMICOS** eta **PUIG**.

LATXEKO BIHURGUNEA: *Latxeko kurba* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20108; KOK. KART.: 64-39-1, Her.

LATXA

LATXA: *Lacha* (1907, LMZ, 164 or.), *Lache* (1931, UUA8), *Lache* (1945, UUA15), *Lache* (1979, UUA20), *Latxe* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [látxè] (K.), [látxè] (Pard. g. 2); ARAU.: *Latxe* (1991, UM), *Latsa* (1992, HM), *Latsa* (1994, AMM), *Latxe* (1994, MLM), *Latxe baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus EGURROLA-LATXA.

LATXEKO ITURRIA: *Latxeko itturriya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [látxekò ítturriyà] (Eg. 2); ARAU.: *Latxeko Iturria* (1991, UM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-38-1, Her.

LAZUETAKO TXABAL

LAZUETAKO TXABAL: *Lazuetako txabal* (1989, HUTB); ARAU.: *Lazuetako Zabala* (1992, HM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-38-6, Her.; OHARR.: ikus **MUGARRILUZE** eta **MUGARRILUZEKO KAXKOA**.

LEGARRALDE

LEGARRALDE: *Legarralde* (1178, IKA3), *Legaralde* (1516, HUA7), *Legarralde* (1607, HUA23), *Legarralde o Atturriaga* (1773, VEK1), *Legarralde, Sel de* (1773, VEK1B), *Legarralde* (1780, HUA39), *Legarralde* (1831, DUA2), *Legarralde* (1960, UZA), *Legarralde, Sel de* (1960, GS); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.; OHARR.: ikus **ATTURRIAGA**.

LEGARRALDE: *Legarralde* (1831, UALF, 54 or.), *Legarralde* (1855, UEA1), *Legarralde* (1944, UUA44), *Larralde* (1944, GHO1), *Legarralde* (1945, UUA15),

Legarralde, Caserío (1983, IGN2), *Legarralde* (1983, IGN2), *Learralde* (1989, UUTB), *Legarralde* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [leárraldè] (K.), [léarraldekuá] (Ai., l. g.), [leárraldekuá] (Amu., l. g.), [learrálde] (Mik.), [leárraldé] (Mik.), [leárraldè] (Mik.), [léarraldekuá] (Po., l. g.); ARAU.: *Legarralde* (1991, UM), *Legarralde* (1994, AMM), *Legarralde* (1994, MLM), *Legarralde baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.

LEGARRALDE: *Legarralde* (1794-1831, UGR3, 17 au.), *Legarralde* (1855-1857, UTR8, 46 au.), *Legarralde* (1863, URU, 148 au.), *Legarralde* (1863, URU, 151 bin.), *Legarralde* (1868, DJE), *Legarralde ó Santizabal* (1868, DJE), *Learralde* (1951, *herbal*, UUA18), *Learralde* (1951, *manzanal*, UUA18), *Legarralde o Santizabal* (1960, *monte bajo*, UUA10D); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.; OHARR.: ikus **SANTIZABAL**.

LEGARRALDE: *Legarralde* (1838, *valle*, DUA5); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Urn.

LEGARRALDE: *Legarralde* (1847, *mendia*, JII, 34 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

LEGARRALDE: *Legarralde* (1863, HUA56); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.

LEGARRALDEKO ERREKA: *Learraldeko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [leárraldeko érekà] (Mik.); ARAU.: *Legarraldeko Erreka* (1991, UM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.; OHARR.: ikus **BISASABEKO ERREKA** eta **TRONKOETAKO ERREKA**.

LEGARRETANEA

LEGARRETANEA: *Legarretania* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [léarrétanéa] (Txil.); ARAU.: *Legarretanea* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

LEGARRETANEA / LEGARRETAREN ETXEA

LEGARRETANEA: *Legarretania* (1989, HUTB); ARAU.: Legarretanea (1992, HM), Legarretanea (1994, AMM), Legarretanea (1994, MLM), Legarretanea (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-6, Her.; OHARR.: ikus **LEGARRETAREN ETXEA**.

LEGARRETAREN ETXEA: *Legarretan etxia* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-6, Her.; OHARR.: ikus **LEGARRETANEA**.

LEITZA

LEITZA: AHOZ. TRAD.: [léjtzà]¹⁵²¹ (Amu.), [léjtzekuá] (Amu., *l. g.*), [léjtzekò átsuá] (Amu.), [léjtzekò] (Bordatz., *l. g.*); ARAU.: Leitzza (1994, AMM); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 89-31, Lei.*

LEITZANEA: *Leizenea* (1898, EGZ), *Leizenea* (1911, IM), *Leicena* (1944, GH02), *Leitzena ó Leizanea* (1944, GH01), *Leizaenea* (1983, GFA2), *Leitzane* (1989, HUTB), *Leitzanea* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [léjtzanè] (K.), [lejtzanéa] (Bez.); ARAU.: Leitzanea (1992, HM), Leitzanea (1994, AMM), Leizaenea (1994, MLM), Leitzanea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-1, Her.

LEITZARAN

LEITZARAN: *Lezarain* (1625, *rio*, LMI, 227 or.), *Leitzaran* (1754, *rio*, ML, 33, 34 or.), *Leizaran* (1826, *rio y valle de*, JGL, 149 or.) *Leizarango ibai* (1847, JII, 116 or.); AHOZ. TRAD.: [léjzaràn] (Amu.), [léjtzaràn] (Amu.), [léjtzaraneà] (Amu., *adl. s.*), [lejtzáun] (Argiñ.), [léjtzàun] (Bordatz.); ARAU.: Leitzaran (1994, MLM), Leitzaran ibaia (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-45, 64-53, 64-61, 64-62, 89-6, And.-Ber.-Eld.-Bill.*

¹⁵²¹ Berriemaileak loturazko bokalarekin deklinatu zuen [léjtzekò átsuà] (Amu.).

LEITZARAN: *Lezarain*¹⁵²² (1625, *montaña*, LMI, 231 or.), *Lazarain*¹⁵²³ (1850, *monte*, PM, 61 or.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: And.-Ber.-Eld.*

LEITZARAN: *Leizaraun* (1791, *terminos de*, JGL, 137 or.), *Leizaraun* (1826, *termino expresado de*, JGL, 149 or.), *Leizaran* (1826, *río y valle de*, JGL, 149 or.), *Leizarán* (1982, *valle del*, CAG, 179 or.); ARAU.: Leitzaran (1994, AMM); IZA. GEO.: 10304; KOK. KART.: And.-Ber.-Eld.-Bill.*

LEITZITURRI

LEITZITURRI: *Leitzitturri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [léitzittúrri] (Amu.), [léitzitturrí] (Mari. 2); ARAU.: Leitziturri (1991, UM), Leitziturri (1994, AMM), Leitziturri Erreka (1994, MLM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.; OHARR.: ikus **OSTAZURIETAKO ERREKA**.

LEIZITARTE

LEIZITARTE: *Leizitarte*, *Casería* (1953, 1 45-1 46 / 43 14-43 13, IGC2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

LEKAIO

LEKAIO: *Lecaio*¹⁵²⁴ (1683, HUA28), *Leyaco*, *Campa* (1944, GH01), *Leyaco*, *Campa* (1944, GH02), *Leiako* (1982, *lugar*, CAG, 183 or.), *Leiako* (1983, GFA2), *Lekayo* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [lékayò] (Ai.), [lekáyo] (Amu.), [lékayò] (Amu.), [lékayò] (Larr.), [lékayò] (Mari. 2); IZA. GEO.: 10102 / 10402; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.; OHARR.: ikus **ADARRA**, **ADARRAMENDI** eta **AGERRE**.

LEKAIO: *Lecayo* (1864, *barraca-nevera*, HUA48, 72 or.); IZA. GEO.: 40305; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus LEKAIOALDEKO ELURZULOA, LEKAIOKO ELURZULOA, MANTELE eta MANTELEKO ELURZULOA.

¹⁵²² "... entre Leiza y Verastegui."

¹⁵²³ "... entre Berástegui y Leiza."

¹⁵²⁴ "... y, de alli adar Lecaio, y de alli adar Lecaiopera , y de alli al cerro de Mantele [...]".

LEKAIIOALDEKO ELURZULOA: AHOZ. TRAD.: [lékayoáldekò elúrtzulokò zeártanè] (Ai., *in.*¹⁵²⁵), [lékayo áldekò elúrtzulotik] (Po., *abl.*); IZA. GEO.: 40305; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus LEKAIIO, LEKAIOKO ELURZULOA, MANTELE eta MANTALEKO ELURZULOA.

LEKAIOKO ELURZULOA: *Leiako elurzulua*¹⁵²⁶ (1960, LPB, 53 or.), *Lekayoko elurzulua* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [lékayokò élurzulua] (Mari. 2); IZA. GEO.: 40305; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus LEKAIIO, LEKAIIOALDEKO ELURZULOA, MANTELE eta MANTELEKO ELURZULOA.

LEKAIOKO HARKAITZBARRENA: *Lekayoko arkaitz barrena* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [lékayokò arkàitzbarrenà] (Mari. 2); ARAU.: Lekaioko Harkaitza (1994, MLM), Lekaioko harkaizbarrena (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.*

LEKAIIOPE: *Lecaiopera* (1683, HUA28); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.; OHARR.: ikus **ADARLEKAIIO**.

LEKUZARRA

LEKUZARRA: AHOZ. TRAD.: [lékuzàrrà] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*

LENBIZIKO ERREKA

LENBIZIKO ERREKA: *Lenbiziko erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lénbizikò érrèkà] (Iz.); ARAU.: Lehenbiziko Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-39-1, Her.

LEONGO LANTEGIA

LEONGO LANTEGIA: *Leongo fabrika* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40306; KOK. KART.: 64-47-3, Ar.*; OHARR.: ikus CERVEZAS EL LEÓN.

¹⁵²⁵ LEKAIOKO ELURZULOko zera hartan ere.

¹⁵²⁶ "Traducción literal: El agujero de nieve de Leiako."

LEPATXIKI

LEPATXIKI: *Lepachiqui* (1920, *caserío y pertenecidos*, HUA57, 56 or.), *Lepachiki* (1937, AB), *Lepatxiki* (1983, GFA2), *Lepatxiki* (1989, HUTB), *Lepotxiki* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lépotxiki] (Larr.), [lépatxiki] (TxAB 2), [lépatxiki] (Txil.); ARAU.: *Lepatxiki* (1992, HM), *Lepatxiki* (1994, AMM), *Lepatxiki* (1994, MLM), *Lepatxiki baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*; OHARR.: ikus INDIANO eta PERRAPA.

LEPATXIKI: *Lepachiqui* (1920, *herbal*, HUA57, 70 or.), *Lepachiqui* (1920, *monte*, HUA57, 336 or.), *Lepa-chiqui* (1931, *helechal*, HUA57, 805 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

LEPATXIKI: *Lepachiqui* (1944, GH02), *Lepatxiki* (1944, GH01), *Lepatxiki* (1989, HUTB); ARAU.: *Lepatxiki* (1992, HM), *Lepatxiki* (1994, AMM); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*

LEPOTXIKI

LEPOTXIKI: *Lepotxiki u Otzarramendi* (1936, HUA57, 805 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus OTSARRAMENDI.

LERTXUNANEA

LERTXUNANEA: *Lerchunanea* (1925, *helechal*, UUA3), *Lerchunenea* (1951, *helechal*, UUA18), *Lerchunenea* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 30301; KOK. KART.: Urn.*

LERTXUNANEA: *Lertxunania* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [lértxunaniá] (Ai.), [lértxunanià] (Ai.), [lértxunanià] (Bent.); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus BURRUNTXOLA eta TUNELETA.

LERTXUNANEKO ERREKA: *Lertxunaneke erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [lértxunaneke èrreká] (Ai.); ARAU.: *Lertxunaneke Erreka* (1991, UM); IZA.

LEUNETA: *Leuneta* (1926, *alto*, JMB2, 120 or.), *Leuneta*¹⁵²⁷ (1923, *alto*, JMB1, 144 or.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Ar.-Eld.*; OHARR.: ikus LEUNETAKO GAINA.

LEUNETAKO GAINA: *Leuetacogaña* (1944, GHO1), *Leuetacogaña* (1944, GHO2); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Ar.-Eld.*; OHARR.: ikus LEUNETA.

LEUNETAKO LEPOA: AHOZ. TRAD.: [lé̞netakò lépuà] (Ezk. b.), [lé̞netakò lépuà] (Txim.); ARAU.: *Leunetako lepoa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-63-6, Ar.-Eld.*; OHARR.: ikus GURUTZELEPOA.

LEXO

LEXO: *Lexo* (1989, HUTB); ARAU.: *Lezo* (1992, HM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-1, Her.; OHARR.: ikus MITXELENA.

LEZATXABAL

LEZATXABAL: *Lezachábal, Camino vecinal de* (1936, HUA57,177 or.); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: Her.*

LEZOREN ERROTA

LEZOREN ERROTA: *Lezoren-errota* (1864, HUA48, 62 or.), *Lezonerrota* (1898, EGZ), *Lezonerrota* (1942, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC1), *Lezonerrota* (1953, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC2), *Lezonerrota* (1980, IGN1), *Lexon errota* (1995, DTE, 135 or.); AHOZ. TRAD.: [lexónerrotà] (Asta.); ARAU.: *Lezonerrota* (1995, DM), *Lezonerrota* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40304; KOK. KART.: 64-31-4, Don.; OHARR.: eroria.

LINDOETA

LINDOETA: *Lindota* (1894, *tokia*, AT, 227 or.), *Lindoeta* (1901, AT, 227 or.), *Lindota* (1934, AT, 227 or.); AHOZ. TRAD.: [lindóta] (Amu.), [lindotà] (Amu.);

¹⁵²⁷ "En Arano [...]".

ARAU.: Lindoeta (1993, AT, 227-228 or.), Lindoeta (1994, AMM), Lindoeta (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-61-3, And.-Ber.*

LINTERNAENEA

LINTERNAENEA: *Linternaenea* (1850-1852, HTR5, 12 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

LIÑAPUTZUETA

LIÑAPUTZUETA: *Liñapuzueta* (1797-1833, HGR2, 42 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

LISTORREGI

LISTORREGI: AHOZ. TRAD.: [lístorràj] (Ezk. b.), [líztorrèj] (Lor. b.); ARAU.: Listorregi (1994, AMM), Listorregi (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*; OHARR.: baserria izandakoa.

LISTORRETA

LISTORRETA: *Listorreta* (1683, HUA28), *Listorreta* (1769, HUA37), *Lestorretta* (1773, VEK1A), *Listorreta* (1797, *sel entero*, HUA41), *Listorreta* (1936, HUA57, 309 or.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-38-7, Her.; OHARR.: ikus **LISTORRETAKO SAROIA**.

LISTORRETA: AHOZ. TRAD.: [lístorretà] (Txab. 1); ARAU.: Listorreta (1992, HM), Listorreta (1994, MLM), Listorreta (1994, AMM), Listorreta (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-7, Her.

LISTORRETA: *Listorreta* (1855-1857, HTR8, 22 r), *Listorreta* (1863, HRU, 47 au.), *Listorreta* (1936, *terreno argomal*, HUA57, 309 or.), *Listorreta* (1936, *helechal*, HUA57, 309 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

LISTORRETAKO SAROIA: *Listorretako sarobia* (1989, HUTB), *Lixtorretako saobia* (1989, HUTB), *Lixtorretako saabia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.:

[líxtorretakò sárobià] (Pard. g. 2); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-38-7, Her.; OHARR.: ikus **LISTORRETA**.

LISTORRETA

LISTORRETA: *Listorieta* (1898, EGZ), *Listorreta* (1928, *casa*, JMB3, 268 or.), *Listorreta* (1942, 1 47-1 48 / 43 17-43 16, IGC1), *Listorreta* (1944, GHO1), *Listorreta* (1944, GHO2), *Listorreta* (1953, 1 47-1 48 / 43 17-43 16, IGC2), *Listorreta* (1962, UTC), *Listorreta, Casa* (1980, IGN1), *Listorreta* (1982, GFA1), *Listorreta* (1981, SGE2); AHOZ. TRAD.: [lístorretà] (Asta.); ARAU.: *Listorreta baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-4, Err.*

LISTORRETA

LISTORRETA: *Listorreta* (1826, *lurtsaila*, LMM, 176 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

LIZARBURUGAIN

LIZARBURUGAIN: *Lizarburugain* (1797-1833, HGR2, 58 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

LIZARRAGA

LIZARRAGA: *Lizarraga* (1740, HUA30, 541 bin.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

LIZARRAGA

LIZARRAGA: *Lizaarraga* (1855-1857, HTR8, 21 au.), *Lizarraga* (1855-1857, HTR8, 22 au.), *Lizarraga* (1860, HINGR2, 6147 zenb.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

LIZARRAGA: *Lizarraga* (1932, *un cuarto de lote n° 176*, HUA57, 894 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

LIZARRAGA

LIZARRAGA: *Lizarraga* (1569, *casa*, HUA18, 30 au.), *Lizarraga* (1843, *caserio*, HUA44), *Lizarraga* (1864, *caserio*, HUA47), *Lizarraga* (1864, HUA48, 46 or.), *Lizarraga* (1936, *caserio*, HUA57, 187 or.), *Lizarraga* (1989, HUTB), *Lizarra* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lizarrà] (K.), [lizarrà] (Altz.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-3, Her.*; OHARR.: desagertua. Ikus SALDAME.

LIZARRAGA: *Lizarraga* (1845-1846, HTR1, 2 au.), *Lizarraga* (1863, HRU, 44 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

LIZARRAGAALDEA: *Lizarraga aldea* (1920, *herbal*, HUA57, 38 or.); IZA. GEO.: 30400; KOK. KART.: Her.*

LIZARRAGABERRI: *Lizarraga-berri* (1920, *caserio*, HUA57, 151 or.), *Lizarra berri* (1989, HUTB), *Lizarraga berri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lizarrabérri] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-3, Her.*

LIZARRAGAKO BIDEA: *Lizarrako biria* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*

LIZARRAGAKO ERRIBERA: *Lizarrako erribera* (1989, HUTB), *Lizarragako erribera* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lizarrakò érriberà] (Atx.); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: 64-30-3, Her.*

LIZARRAGAKO ETXOLA: *Lizarrako txabola* (1989, HUTB), *Lizarragako txabola* (1989, HUTB); ARAU.: Lizarragako Txabola (1992, HM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-30-3, Her.*

LIZARRAGAKO MAKURRA: *Lizarrako buelta* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20108; KOK. KART.: 64-30-3, Her.*

LIZARRAGAKO ZUBIA: *Lizarrako zubiya* (1989, HUTB), *Lizarragako zubiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lizarrakò zúbiyà] (K.); IZA. GEO.: 41005; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*

LIZARRAGAMALDA: *Lizarraga-malda o Errollaburu*¹⁵²⁸ (1935, HUA57, 838 or.); AHOZ. TRAD.: [lizarramaldà] (Añu.), [lizarramaldà] (Atx.); ARAU.: Lizarramalda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-30-3, Her.*; OHARR.: ikus ERROLLABURU.

LIZARRAGAKO PARADA

LIZARRAGAKO PARADA: *Lizarrako parada* (1989, Aranzad 3); AHOZ. TRAD.: [lizarrakò páraà] (Amu.); IZA. GEO.: 41101; KOK. KART.: 64-46-8, Her.

LIZARRATXOPE

LIZARRATXOPE: *Lizarrachope* (1848-1850, UTR4, 38 au.), *Lizarrachope* (1860, UINGR2, 7912 zenb.), *Lizaracupe* (1863, URU, 157 bin.), *Lizarrachope* (1951, sembradio, UUA18), *Lizarrachope* (1951, herbal, UUA18), *Lizarrachope* (1951, casatañal, UUA18), *Lizarrachope* (1951, robledal, UUA18), *Lizarra-chope* (1951, sembradio, UUA18), *Lizarra-chope* (1951, herbal, UUA18), *Lizarra-chope* (1951, castañal, UUA18), *Lizarra-chope* (1951, robledal, UUA18), *Lizarrachope o Pagochaval* (1955, monte alto, UUA10F); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*; OHARR.: ikus PAGOTXABAL.

LIZARRATXOPE: *Lizarrachope* (1868, montazgo, DJE); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

LIZARRATXOPEERREKA: *Lizarra Chope-erreka* (1848, AT, 195 or.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*; OHARR.: ikus ELTZAMENDI, ELTZAMENDIKO ERREKA eta LIZARRATXOPEKO ERREKA.

¹⁵²⁸ Mugakideak: "N.: Camino carretil a Añua. S.: Río Urumea. E.: Pertenecidos de la tejería de Epele. O.: caserio Lizarraga".

LIZARRATXOPEKO ERREKA: *Lizarra-chopeco-erreca* (1897, AT, 196 or.), *Lizarrachopeco-erreca* (1916, AT, 196 or.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-5, Um.*; OHARR.: ikus **ELTZAMENDI**, **ELTZAMENDIKO ERREKA** eta **LIZARRATXOPE**.

LIZARREGI

LIZARREGI: *Izarregui* (1178, IKA3), *Liçarregui* (1516, HUA7), *Liçarreguy* (1538, HUA9), *Liçarregui* (1595, HUA10), *Lizarregui* (1607, HUA23), *Lizarregui* (1773, VEK1), *Lezarregui* (1773, VEK1B); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Don.-Her.

LIZARREGI: *Liçarregui* (1538, rreta, HUA9), *Lizarregui* (1842, regata, HUA45), *Lizarregui* (1889, regata, HUA52), *Lizarregui* (1928, regata, HUA45); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-39-7, Her.; OHARR.: ikus **LIZARREGIERREKA** eta **LIZARREGIKOERREKA**.

LIZARREGI: *Lizarregui* (1838, valle, DUA5); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Don.-Her.

LIZARREGI: *Lizarregui* (1842, alto, HUA45), *Lizarregui* (1889, alto, HUA51); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Don.-Her.

LIZARREGI: *Lizarregui* (1847, mendia, JII, 34 or.), *Lizarragui* (1980, IGN1), *Lizarregi* (1989, Aranzad 3), *Lezarrei* (1989, Aranzad 3); ARAU.: *Lizarregi* (1992, HM), *Lizarregi* (1996, EJ1), *Lizarregi* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-39-7, Her.

LIZARREGI: *Lizarregui* (1864, HUA48, 46 or.), *Lizarregui*¹⁵²⁹ (1870, HUA49), *Lizarregui* (1898, EGZ), *Lizarregui* (1911, IM), *Lizarregui* (1930, *Caserío y pertenecidos*, HUA57, 249 or.), *Lizarregi* (1935, *caserío*, HUA57, 289 or.), *Lizarregui* (1944, GH01), *Lizarregui* (1944, GH02), *Lizarregui*, *Caserío* (1983, IGN2), *Lizarregi*

¹⁵²⁹ "... de San Sebastián [...]".

(1989, HUTB), *Lizarrei* (1989, HUTB), *Lizarri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lizarre] (K.), [lizarre] (Id.); ARAU.: Lizarregi (1992, HM), Lizarregi (1994, MLM), Lizarregi baserria (1996, EJ1), Lizarregi (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-7, Her.; OHARR.: eroria.

LIZARREGI: *Lizarregui* (1932, HUA57, 744 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

LIZARREGIBASOA: *Lizarrei basua* (1920, HUA57, 531 or.), *Lizarrei basua* (1920, HUA57, 532 or.); IZA. GEO.: 30101; KOK. KART.: Her.

LIZARREGIERREKA: *Lizarregui Erreka* (1980, IGN1), *Lizarrei erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lizarre] (Txab. 1); ARAU.: Lizarregi Erreka (1992, HM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-39-7, Her.; OHARR.: ikus **LIZARREGI** eta **LIZARREGIKO ERREKA**.

LIZARREGIKO ERREKA: *Lizarregiko erreka* (1989, HUTB); ARAU.: Lizarregiko erreka (1996, EJ1), Lizarregiko Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-39-7, Her.; OHARR.: ikus **LIZARREGI** eta **LIZARREGIERREKA**.

LIZARREGIKO LEPOA: *Lizarrategui-lepua* (1942, 1 46-1 47 / 43 15-43 14, IGC1), *Lizarrategui-lepua* (1953, 1 46-1 47 / 43 15-43 14, IGC2), *Lizarregui-Lepua* (1962, UTC), *Lizarregui-Lepua* (1980, IGN1), *Lizarregui-Lepua* (1981, SGE2), *Lezarriko lepua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lizarrikò lépuà] (Apar.), [lizarregikò lépuà] (Apar.); ARAU.: Lizarregiko lepoa (1996, EJ1), Lizarregiko Lepoa (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-39-3, Her.; OHARR.: ikus **LIZARREGIKO TXABALA**.

LIZARREGIKO TXABALA: *Lizarreiko txabala* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lizarre] (Apar.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-39-7, Her.; OHARR.: ikus **LIZARREGIKO LEPOA**.

LIZARRETA KO TXOKOA

LIZARRETA KO TXOKOA: AHOZ. TRAD.: [lizarretakò txókuà] (En.); ARAU.: Lizarreta (1994, AMM); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-63-5, Eld.*

LIZARRITURRIETA

LIZARRITURRIETA: *Licarriturrieta* (1569, *mas arriba de*, HUA18, 4 bin.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

LIZARRUSPE

LIZARRUSPE: *Lizarrasupe* (1794-1831, UGR3, 16 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

LOIDI

LOIDI: *Loidi* (1864, HUA47), *Lóidi* (1864, HUA48, 46 or.), *Loidi* (1911, IM), *Loidi* (1920, HUA57, 7 or.), *Loidi* (1932, HUA57, 10 or.), *Loidi* (1937, AB), *Loidi* (1983, GFA2), *Loidi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lóiði] (K.), [lóiði] (Iz.); ARAU.: *Loidi* (1992, HM), *Loidi* (1994, AMM), *Loidi* (1994, MLM), *Loidi baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-5, Her.; OHARR.: *baserria izandakoa*.

LOIDI: *Loidi* (1831-1845, UGR4, 22 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

LOIDI: *Loidi, Zubiaurre o* (1933, HUA57, 155 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: *ikus ZUBIARRE*.

LOIDI: *Loidi a Arrilimuri* (1936, *Camino vecinal de*, HUA57, 177 or.); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: Her.*

LOIDI: *Loidi a Bustinchulo* (1932, *Camino vecinal de*, HUA57, 478 or.); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: Her.*

LOIDI KO HARROBIA: *Loidiko arrobiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lóiðikò árrrobiyà] (K.); IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*

LOIDIKO ZUBIA: *Loidiko zubiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lójidikò zúbiyà] (K.); IZA. GEO.: 41005; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*

LOIPUTZUETA

LOIPUTZUETA: *Loiputzuta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lójiputzutà] (Larr.); ARAU.: *Loiputzuta* (1991, UM), *Loiputzueta* (1994, AMM), *Loiputzu* (1994, MLM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.

LOIPUTZUETAKO ERREKA: *Loiputzutako erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lójiputzutakò érrèkà] (Larr.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.

LOIZUBIETA

LOIZUBIETA: *Loizubieta* (1794-1831, UGR3, 15 au.), *Loizubieta* (1831-1845, UGR4, 24 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

LOIZULOETA

LOIZULUETA: *Cucutegui o Loizulueta* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 30301; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus KUKUTEGI.

LONJA

LONJA: *Lonja* (1920, HUA57, 888 or.), *Lonja* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lónjà] (K.); ARAU.: *Lonja* (1992, HM), *Lonja baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-4, Her; OHARR.: ikus **DOLORESENEA** eta **EREÑOTZULONJA**.

LORBIREGIA

LORBIREGIA: ARAU.: *Lorbiregiya* (1989, OM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-32-5, Err.*

LORENTXOREN BORDA

LORENTXOREN BORDA: *Lorentxon borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lórentxorèn bórdà] (Altz.), [lóentxòn bórdà] (Ezk. b.), [lórentxòn bórdà] (Lor. b.); ARAU.: Lorentxoren borda (1994, AMM), Lorentxoren Borda (1996, GAM), Lorentxun Borda (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*

LORENTXOREN BORDA: AHOZ. TRAD.: [l[∞]oéntxòn bórdà] (Altz.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-6, Ar.*; OHARR.: ikus ANDRESEN BORDA.

LORENTXORENBORDAKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [lóntxonbórdakò bórdà] (Lor. b.); ARAU.: Lorentxoren bordako borda (1994, AMM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*

LORENTXORENBORDAKO BORDA: *Lontxon borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lóentxòn bórdà] (Ezk. b.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-2, Her.; OHARR.: ikus **ERREKATXOKOKO BORDA, ERREKATXOKOKO ETXOLA** eta **ESPAÑOLAREN ETXOLA**.

LORENTXORENBORDAKO MUNTTOA: AHOZ. TRAD.: [lóentxòn bórdakò múnttuà] (Ezk. b.); IZA. GEO.: 10104; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*

LOSETA

LOSETAKO MALDA: *Losetako malda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lósetakò máldà] (Txab. 2), [lósetakò máldà] (Txil.); ARAU.: Loseta (1992, HM), Loseta (1994, AMM), Losetako Malda (1994, MLM), Loseta tontorra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

LOSETAKO ZOKOA

LOSETAKO ZOKOA: *Losetaco zocoa* (1794-1831, UGR3, 12 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

LOTE ZILEGI N° 15

LOTE ZILEGI N° 15: *Lote Zilegui n° 151*¹⁵³⁰ (1934, HUA57, 22 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

LUBAKIA

LUBAKIA: *Luakiya* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40203; KOK. KART.: 64-31-6, Her.

LUBAKIATZEA

LUBAKIATZIA: *Luakiatzia* (1989, HUTB), *Luakatzia* (1989, HUTB); ARAU.: Luakiatze (1992, HM); IZA. GEO.: 30400; KOK. KART.: 64-38-4, Her.*

LUBAKIZ BARRENA

LUBAKIZBARRENA: *Luakizbarrena* (1989, HUTB); ARAU.: Luakibarren (1992, HM), Luakizbarrena (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-31-6, Her.*; OHARR.: ikus ITXITUZ BARRENA.

LUBAKIZ KANPO

LUBAKIZKANPO: *Luakizkanpo* (1989, HUTB); ARAU.: Luakikanpo (1992, HM), Luakizkanpo (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-31-6, Her.*; OHARR.: ikus ITXITUZ KANPOA.

LUBERRI

LUBERRI: *Lurberriya* (1848-1850, HTR4, 9 au.), *Luberri*¹⁵³¹ (1920, *terreno comunal*, HUA57, 52 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

LUBERRI

LUBERRI: *Luberri* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.; OHARR.: ikus **MIZPIRAKO KASKOA**.

¹⁵³⁰ Jabea: “*Caserío Urmendi*”.

¹⁵³¹ Nagusia: “*Caserío Irubide*”.

LUEBAN

LUEBAN: *Lueban* (1927, *Punto denominado*, HUA57, 51 or.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

LUISEN BORDA

LUISEN BORDA: *Luixen borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lwíxèn bórdà] (Altz.), [lwísèn bórdà] (Ezk. b.), [lwíxèn bórdà] (Lor. b.); ARAU.: *Luixen borda* (1994, AMM), *Luisen Borda* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-3, Her.*

LURRATXURTU

LURRATXURTU: *Lurratxurtu* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [lúrratxúrtù] (Pard. g. 2); ARAU.: *Lurratxurtu* (1992, HM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-38-8, Her.*

LUTOLA

LUTOLA: *Lutola* (1944, GH01); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Err.*; OHARR.: ikus ZUTOLA.

MAILA

MAILA: *Maila* (1944, GH01), *Maila* (1988, OBIE); ARAU.: *Maila* (1994, AMM), *Maila* (1994, MLM), *Maila* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-55-4, Ar.*

MAINGUANEA

MAINGUANEA: *Mangoenea* (1794-1831, UGR3, 17 au.), *Mainguanea* (1951, *sembradio*, UUA18), *Mainguanea* (1951, *herbal*, UUA18), *Mainguanea* (1951, *manzanal*, UUA18), *Mainguanea* (1951, *castaňal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

MAINGUANEA: *Mainguanea* (1855, UEA1), *Mainguanea* (1864, HUA48, 72 or.), *Manigubanea* (1925, UUA3), *Mainguane* (1931, UUA8), *Manguanea* (1965, UUA10K), *Mainguanea* (1962, UTC), *Mangonea*, *Casa* (1980, IGN1), *Mainguanea* (1981, SGE2),

Mainguanea (1981, SGE), *Mainguania* (1989, UUTB), *Maingubania* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [máɲguanià] (K), [máɲguanià] (Amu.); ARAU.: Mainguanea (1991, UM), Mainguanea (1994, AMM), Mainguanea (1994, MLM), Mainguanea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: ikus TXUSAKA.

MAIRTZENEKO BORDA

MAIRTZENEKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [máirtzenekò bórdà] (Ezk. b.); ARAU.: Maertzeneko borda (1994, AMM), Maertzeneko Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-3, Ar.*

MAITXOLAKO

MAITXOLAKO: *Maicholaco* (1962, UTC), *Maicholaco* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: Ar.*

MAIZAR

MAIZAR: *Maixar* (1989, OM), *Maixar* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [máixàr] (Id.), [máixár] (Larra.); ARAU.: Maizar (1992, HM), Maixar hegia (1996, EJ1), Maixar (1996, GAM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-40-1, Err.*

MAIZARKO ETXOLA: *Maixarko txabola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [máixarkò txábolà] (Bentatx.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-40-1, Err.*

MAIZENEA

MAIZENEA: *Maizenea* (1847-1848, HTR3, 5 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

MAKANE

MAKANE: AHOZ. TRAD.: [mákanè] (K.); ARAU.: Makanea (1992, AM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-3, Ast.*; OHARR.: ikus BAKENE.

MAKARRAIEN HEGIA

MAKARRAIEN HEGIA: *Makarriñen egiya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [mákarrrayèn égiyà] (Ig.); ARAU.: Makarrainen Hegia (1992, HM), Makarrain (1994, AMM), Makarrin (1994, MLM), Makarriñen egia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

MAKUTSOLO

MAKUTSOLOABIA: *Macurssolaavia* (1141-1142, GG, 209 or.) IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: 64-63-2, Ar.*

MAKUTSOLO: *Macurssola* (1178, IKA3); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-63-2, Ar.

MAKUTSOLO: *Makutsulo* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [makútsulò] (Ezk. b.), [makútsulò] (Lor. b.), [makútsulò] (Lor. b.); ARAU.: Makutsulo (1994, AMM), Makuzulo (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-63-2, Ar.*

MAKUTSOLOKO ERREKA: *Makutsuloko erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [makútsulokò érekà] (Ezk. b.); ARAU.: Makutsuloko erreka (1994, AMM), Makutsuloko Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-63-2, Ar.*

MALDAAZPIKO ERREKA

MALDAAZPIKO ERREKA: *Malda azpiko erreka* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-2, Um.*; OHARR.: ikus ARTXUBIKO ERREKA eta BASOATEGIKO ERREKA.

MALKARPEA

MALKARPEA: *Iguerasoro o Malcarpea* (1932, HUA57, 212 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus IGERASORO.

MALKARPEA

MALKARPEA: *Malcarpea* (1932, HUA57, 213 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

MALKARPEA

MALKARPEA: *Malcarpia* (1920, *terreno manzanal*, HUA57, 112 or.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: Her.*

MALKARPEA

MALKARPEA: *Malcarpia*¹⁵³² (1935, HUA57, 490 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

MALKARPEA

MALKARPEA: *Malkarpia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [málkarpeà] (Al., *adl. s.*); ARAU.: Malkarpe (1992, HM); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*

MALKARRA

MALKARRA: *Malcarra* (1797-1833, HGR2, 72 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

MALKARRA

MALKARRA: AHOZ. TRAD.: [málkarrà] (Erm.); ARAU.: Malkarra (1992, AM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-23-5, Ast.*; OHARR.: ikus ITURRONDO.

MALKARRA

MALKARRA: AHOZ. TRAD.: [málkarrà] (Andol.); IZA. GEO.: 10503; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*

¹⁵³² Jabea: “*Caserío Choncuanea*”.

MALKARRO

MALKARRO: *Malcarro* (1922, *finca*, HUA57, 376 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

MALMAZAR

MALMAZAR: *Narbaçar* (1554, *cuesta arriba de*, EUA2, 122 or.); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: Err.-Her.

MALMAZAR: *Malvazar* (1628, *mojón*, DUA1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: Err.-Her.

MALMAZAR: *Malmazar* (1833-1835, *altura*, DUA3), *Malmazar* (1842, *alto*, HUA45), *Malmazar* (1889, *altura*, HUA55); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Err.-Her.

MALMAZAR: *Malmazar* (1842, HUA45); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

MALMAZAR: *Malmazar, Monte* (1848, FC), *Malmazar, Monte* (1898, EGZ), *Malmazar, Monte* (1911, IM), *Malmazar* (1928, JMB3, 268 or.), *Malbazar ó Malmazar* (1944, GH01), *Malmazar* (1944, GH02), *Malmazar* (1989, OM); AHOZ. TRAD.: [málmazàr] (Bentatx.), [málmazàr] (Id.), [malmazár] (Larra.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-32-5, Err.-Her.

MALMAZAR: *Malvazar* (1928, *collado*, HUA45); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-32-5, Err.*; OHARR.: **MALMAZARKO LEPOA.**

MALMAZARRAZPIA: *Malmazar-azpiya* (1932, HUA57,150 or.), *Malmazar-azpiya* (1932, HUA57, 1001 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

MALMAZARBORDA: *Malmazarborda* (1989, OM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-32-5, Err.*

MALMAZARERREKA: *Malmazar erreka* (1989, OM); ARAU.: Malmazarko erreka (1996, EJ1), Malbazar Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-32-5, Err.*

MALMAZARETXOLA: *Malsazar-chavola* (1962, UTC), *Malsazar-chavola* (1981, SGE2); ARAU.: Malmazarko txabola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: Err.*

MALMAZARKO GAINA: *Malsazar-cogaña* (1962, UTC), *Malsazar-cogaña* (1981, S.G.E), *Malmazarko gaña* (1988, OBIE), *Malmazargaña* (1989, OM), *Malmazarko gaña* (1989, UUTB); ARAU.: Malmazarko Gaina (1992, HM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-31-8, Err.-Her.; OHARR.: ikus **ARIZMAKURRA**.

MALMAZARKO LEPOA: *Malmazarko lepua* (1989, HUTB), *Malbazarko lepua* (1989, HUTB); ARAU.: Malmazar lepoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-32-5, Err.*; OHARR.: **MALMAZAR**.

MALTALURRA

MALTALURRA: *Maltalurra* (1920, *ribera*, HUA57, 804 or.); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: Her.*

MANDARRI

MANDARRI: *Mandarri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [mándarri] (Txim.), [mándarri] (Id.); ARAU.: Mandarri (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-39-5, Her.

MANDATEGI

MANDATEGI: *Mandategi* (1995, DTE, 142 or.), *Mandategi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [mandatégi] (Bentatx.), [mándatèi] (Larra.); ARAU.: Mandategi (1992, HM), Mandategi (1995, DM), Mandategi (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-31-8, Don.; OHARR.: ikus **MUGARRIETAKO TXABALA** eta **XALBADORREN TXABALA**.

MANDILLEN PARADA

MANDILLEN PARADA: *Mandillen para* (1995, DTE, 142 or.), *Mandillen parada* (1995, DTE, 142 or.); AHOZ. TRAD.: [mándillèn paá] (Arg.), [mándillàn paá] (Arg.), [mándillèn páradà] (Aska.); ARAU.: Mandillen Parada (1994, MLM), Mandillen Parada (1996, EJ1), Mandillen Parada (1996, GAM); IZA. GEO.: 41101; KOK. KART.: 64-48-1, Don.

MANDOILLEERREKA

MANDOILLEERREKA: *Mandoille erreka* (1989, OM); ARAU.: Mandoille Erreka (1994, MLM), Mandoille Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-40-1, Err.*

MANEXENEA

MANEXENEA: AHOZ. TRAD.: [maníxenè] (K.), [manixéne] (Man.); ARAU.: Manexenea (Arriurdiñeta) (1992, AM), Manisene (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-23-6, Ast.*

MANTELE

MANTELE: *Mantele* (1538, *peña*, HUA9), *Manteles* (1538, *peñas*, HUA9); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus MANTELEKO HARKAITZA.

MANTELE: *Mantele* (1683, *cerro*, HUA28), *Mantele* (1712, *monte*, LMZ, 164 or.), *Mantale* (1972, *monte*, JMB4, 211 or.), *Mantale* (1989, UUTB), *Manttale* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [mántalè] (Ai.), [mánttalekò] (Ai., *l. g.*), [mántalè] (Amu.), [mántalè] (Mari. 2); ARAU.: Mantale (1991, UM), Mantale (1994, AMM), Mantale (1994, MLM), Mantale arroa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10204; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus MANTTALEKU.

MANTELE: *Mantele* (1833-1835, *alto*, DUA3); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Urn.*

MANTELE: *Mantele* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.*

MANTELE: *Mantele* (1833-1835, DUA3), *Mantele* (1794-1831, UGR3, 11 au.), *Mantelu*, *Nevera de* (1960, UZA); IZA. GEO.: 40305; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus LEKAIIO, LEKAIIOALDEKO ELURZULOA, LEKAIOKO ELURZULOA eta MANTELEKO ELURZULOA.

MANTELE: *Mantele* (1833-1835, *arroio*, DUA3); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus BELABIETAKO ERREKA, ERREKAGORRI, ITURRIGOXO eta MANTELEKO ERREKA.

MANTELE: *Mantele* (1831-1845, UGR4, 26 au.), *Mantele* (1860-1862, UTR10, 54 au.), *Mentala* (1863, *tierra*, URU, 157 bin.), *Mantel* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

MANTELEKO ATERPEA: AHOZ. TRAD.: [mántalekò réfujiyuà] (K.); IZA. GEO.: 40402; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus MANTELEKO ETXOLA.

MANTELEKO ELURZULOA: *Mantaleko elurzulua* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [mántalekò elúrzuà] (Mari. 2); ARAU.: Mantaleko Elurzuloa (1991, UM), Mantaleko elurzuloa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40305; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus LEKAIIO, LEKAIIOALDEKO ELURZULOA, LEKAIOKO ELURZULOA eta MANTELE.

MANTELEKO ERREKA: *Mantaleko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [mántalekò érrøkà] (Mari. 2); ARAU.: Mantaleko erreka (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus BELABIETAKO ERREKA, ERREKAGORRI, ITURRIGOXO eta MANTELE.

MANTELEKO ETXOLA: *Mantaleko txabola* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [mántalekò txábolà] (K.), [mántalekò txábolà] (Mari. 1); ARAU.: Mantaleko txabola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40402; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus MANTELEKO ATERPEA.

MANTELEKO HARKAITZA: *Mantaleko arkaitzak* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [mántalekò árkaitzà] (Amu.), [mántalekò árkaitzà] (Mari. 2); ARAU.: Mantaleko Harkaitzak (1991, UM), Mantaleko harkaitza (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*

MANTELEKO ITURRIA: *Mantaleko itturriya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [mántalekò íturriyà] (Mari. 2); ARAU.: Mantaleko Iturria (1991, UM), Mantaleko iturria (1994, AMM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*

MANTELEKO JENTILEN KANPOSANTUA: *Mantaleko jentillen kanposantuba* (1989, UUTB), *Mantaleko kanposantuba* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 60302; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus ELURZULO.

MANTELEKO TXABALA: *Mantaleko txabala* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [mántalekò txábalà] (Mari. 2); ARAU.: Mantaleko zabala (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*

MANTTALEKU: *Montalecu y Belabieta* (1983, IGN2); AHOZ. TRAD.: [mánttalekù] (Ai.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus MANTELE.

MANTXONEA

MANTXONEA: *Mansonea* (1897, AT, 168 or.), *Manchone* (1937, AT, 168 or.), *Manchonea* (1950, AT, 168 or.), *Manchonea* (1970, AT, 168 or.), *Mantxonea* (1989, UUTB), *Mantxonia* (1993, *etxea*, AT, 168 or.); ARAU.: Mantxonea (1994, AMM), Montxonea (1994, MLM), Mantxonea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-45-8, And.*

MANTXONEKO INDARRETxea: *Mantxoneko zentrala* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-45-8, And.*; OHARR.: ikus ELTZAMENDIKO INDARRETxea, INDARRETxea eta URNIETAKO INDARRETxea.

MANUELALT XOENEA

MANUELALT XOENEA: AHOZ. TRAD.: [mánwelaltxonéa] (Fag.), [mánwelaltxónià] (Txil.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

MAÑUELEN JIRABUELTA

MAÑUELEN JIRABUELTA: AHOZ. TRAD.: [mañuelèn jírabueltá] (Aparr.); IZA. GEO.: 41003; KOK. KART.: 64-47-2, Her.

MARIALOPEZERREKA

MARIALOPEZERREKA: *Maria Lopez erreka* (1776-1794, UGR2, 3 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

MARIGOERREA

MARIGOERREA: *Marigoerrea* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.*

MARIMIKELOSTEGI

MARIMIKELOSTEGI: *Marimikelostegui* (1928, *sebradio*, HUA57, 783 or.), *Marimikelostegui* (1928, *ribera*, HUA57, 783 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

MARIZULO

MARIZULO: *Marichul* (1682, *Josepha de*, E.A.2), *Marizulo* (1855, UEA1), *Marizulo* (1864, HUA48, 72 or.), *Marizulu* (1898, EGZ), *Maizulo* (1907, LMZ, 164 or.), *Marizulo* (1944, UUA44), *Marizulo* (1945, UUA15), *Maizulo* (1979, UUA20), *Marizulo* (1983, GFA2), *Marizulo* (1989, UUTB), *Maizulo* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [marízulò] (K.), [máizulò] (K.), [marízulòn] (Amu., *in.*), [máizulò] (Amu.), [majzulókua] (Amu., *l. g.*), [marízulò] (Txab. 2); ARAU.: *Marizulo* (1991, UM), *Marizulo* (1994, AMM), *Marizulo* (1994, MLM), *Marizulo baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

MARIZULO: *Marizulo* (1863, *parte*, URU, 155 bin.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.*

MARIZULO: *Marichulo* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

MARIZULO: *Marizulo* (1982, *cavacho*, CAG, 91-93 or.); IZA. GEO.: 10602; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus MARIZULOKO KOBASULO.

MARIZULOALDEA: *Marizulo-aldea* (1951, *helechal*, UUA18), *Marizulo-aldia* (1951, *helechal*, UUA18), *Marizulo-aldia* (1951, *erial*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

MARIZULOKO KAROBIA: AHOZ. TRAD.: [máizulokò károbiyà] (K.); IZA. GEO.: 40302; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus MONTEFRIOKO KAROBIA.

MARIZULOKO KOBASULO: *Marizuloko koba* (1989, UUTB), *Maizuloko koba* (1989, UUTB), *Marin zulua* (1989, UUTB); ARAU.: Marizuloko koba (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10602; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus MARIZULO.

MARKESAMUGA

MARKESAMUGA: AHOZ. TRAD.: [márkesamúgà] (Atx.), [márkesamúgà] (Añu.); IZA. GEO.: 50104; KOK. KART.: 64-30-8, Ast.*

MARKESANGO HEGIA / MARKESAREN HEGIA

MARKESANGO HEGIA: AHOZ. TRAD.: [márkesangò égiyà] (K.); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-47-5, Her.; OHARR.: ikus **IEROLAKO GAINA** eta **IEROLAKO HEGIA**.

MARKESAREN HEGIA: *Markesan egiya* (1989, HUTB); ARAU.: Markesaren Hegia (1992, HM), Markesaren hegia (1994, AMM), Markesaren Hegia (1996, GAM);

IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-47-5, Her.; OHARR.: ikus **IEROLAKO GAINA** eta **IEROLAKOHEGIA**.

MARKESAREN BORDA

MARKESAREN BORDA: *Markesan borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [márkesàn bórdà] (Ai.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus ERREKAMUNTTOTXIKI.

MARKESBASO

MARKESBASO: *Marques Basoa* (1980, IGN1); AHOZ. TRAD.: [márkesbasò] (K.), [márkesbasò] (Goi.); ARAU.: Markesbaso (1992, HM), Markesbaso (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 6-31-5, Ast.*; OHARR.: ikus MURGIBASO.

MARRUETA

MARRUETA: *Marrueta* (1898, EGZ), *Marrueta, Monte* (1911, IM), *Marrueta, Monte* (1942, 1 45-1 46 / 43 14-43 13, IGC1), *Marrueta, Monte* (1942, 1 46-1 47 / 43 13-43 12, IGC1), *Marrueta* (1944, GHO1), *Marrueta* (1944, GHO2), *Marrueta, Monte* (1953, 1 45-1 46 / 43 14-43 13, IGC2), *Marrueta, Monte* (1953, 1 46-1 47 / 43 13-43 12, IGC2), *Marrueta, Monte* (1962, UTC), *Marrueta, Monte* (1981, SGE2), *Marrueta, Monte* (1983, IGN2); ARAU.: Marrueta (1994, MLM), Marrueta (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Ar.*; OHARR.: ikus MURRUETA.

MARTILAZKANO DE EREÑOTZU, ALISAL DE

MARTILAZKANO DE EREÑOTZU, ALISAL DE: *Martilazcano de Ereñoçu, alisal de* (1569, HUA18, 27 au.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: Her.

MARTINBELTZENEA

MARTINBELTZENEA: AHOZ. TRAD.: [mártinbeltzenèa] (Aparr.); ARAU.: Martinbeltzenea (1995, DM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-47-3, Don.

MARTINBELTZENENKO PAGOAK: AHOZ. TRAD.: [mártinbéltszenekò páùk] (Aparr.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: 64-47-3, Don.

MARTINDEGIERREKA

MARTINDEGIERREKA: ARAU.: Martindegi erreka (1989, OM), Martindegiko erreka (1996, EJ1), Martindegi Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-40-2, Err.*

MARTINDEGIKO INESTORLEKUA

MARTINDEGIKO INESTORLEKUA: *Martindeiko iñostor-lekua* (1995, DTE, 145 or.); AHOZ. TRAD.: [mártindej̥kò iñóstorlekuà] (Arg.); ARAU.: Martindeiko (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-47-4, Don.-Err.; OHARR.: ikus **MARTINDEGIKO INESTORLURRA**.

MARTINDEGIKO INESTORLURRA: AHOZ. TRAD.: [mártindej̥kò iñóstolurrá] (Arg.); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-47-4, Don.-Err.; OHARR.: ikus **MARTINDEGIKO INESTORLEKUA**.

MARTINGORRI

MARTINGORRIKO BIZKARRA: AHOZ. TRAD.: [mártingorrikò bízkarrà] (En.); ARAU.: Martingorri (1994, AMM), Martingorriko hegia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-62-8, Eld.*; OHARR.: ikus AITZOLAKO HEGIA.

MARTINGORRIERREKA: AHOZ. TRAD.: [mártingorriérreká] (Am.); ARAU.: Martingorri Erreka (1994, MLM), Martingorri erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-62-7, Eld.*; OHARR.: ikus MARTINGORRIKO ERREKA.

MARTINGORRIKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [mártingorrikò érrækà] (Ollok.); ARAU.: Martingorriko erreka (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-62-7, Eld.*; OHARR.: ikus MARTINGORRIKO ERREKA.

MARTINTXARRA

MARTINTXARRA: *Martintxarra* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [martíntxarrà] (Aska.); ARAU.: Martintxarra (1994, AMM), Martintxarreko harria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-8, Ar.*; OHARR.: ikus ASKATSU.

MARTINTXULO

MARTINTXULO: *Martintxulo* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [martíntxulò] (Txab.2), [martíntxulò] (Txil.); ARAU.: *Martintxulo* (1992, HM), *Martintxulo* (1994, AMM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

MARTITXIKIKO BORDA

MARTITXIKIKO BORDA: *Martitxikiko borda* (1988, OBIE); ARAU.: *Martitxiko borda* (1994, AMM), *Martitxikiko Borda* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-4, Ar.*

MARTXABORDA

MARTXABORDA: AHOZ. TRAD.: [martxábordà] (Lor. b.); ARAU.: *Martxako Borda* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*; OHARR.: ikus MATXABORDA.

MARTZENeko BORDA

MARTZENeko BORDA: *Martzeneko borda* (1988, OBIE); ARAU.: *Martzeneko Borda* (1994, MLM), *Martzeneko Borda* (1996, GAM), *Martzeneko borda* (1994, AMM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-56-2, Ar.*

MASKORRARENA / MASKORRAREN ETXEA

MASKORRARENA: AHOZ. TRAD.: [maskárranà] (Bentatx.), [maxkúrranè] (Id.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-5, Err.*; OHARR.: ikus IDOIABEKOIA, IDOIAKO BORDA eta MASKORRAREN ETXEA

MASKORRAREN ETXEA: *Maskarran etxia* (1995, DTE, 217 or.); AHOZ. TRAD.: [máskarràn étxià] (Bentatx.), [máxkorràn étxià] (Id.), [máskorràn étxià] (Larra.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-5, Err.*; OHARR.: ikus IDOIABEKOIA, IDOIAKO BORDA eta MASKORRARENA.

MASTIZAR

MASTIZAR: *Mastizar* (1768-1797, HGR1, 31 au.), *Maztizar* (1833-1845, HGR3, 82 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

MATIASEN BORDA

MATIASEN BORDA: *Matiasen borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [mátiasèn bórdà] (Txab. 1); ARAU.: Matiasen Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-39-7, Her.; OHARR.: eroria. Ikus **BORDAZAR**.

MATITXOLA

MATITXOLA: *Matichola* (1942, 1 46-1 47 / 43 11-43 10, IGC1), *Matichola* (1953, 1 46-1 47 / 43 11-43 10, IGC2); AHOZ. TRAD.: [matítxolà] (Lor. b.); ARAU.: Matitxola (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: Ar.*

MATITXOLAKO GAINA: *Maticholaco-gaña* (1942, 1 46-1 47 / 43 11-43 10, IGC1), *Maticholaco-gaña* (1953, 1 46-1 47 / 43 11-43 10, IGC2); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: Ar.*

MATXABORDA

MATXABORDA: AHOZ. TRAD.: [mátxabordà] (Lor. b.); ARAU.: Matxaborda (1994, AMM), Matxaborda (1994, MLM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*; OHARR.: ikus MARTXABORDA.

MATXALENXABAL

MATXALENXABAL: *Maxalenxabal* (1989, OM), *Matxalenxabal* (1989, OM), *Matxalenxale* (1989, OM); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-40-2, Err.*

MATXINBARRENA

MATXINBARRENA: *Matxinbarre* (1993, A. Us., 227 or.), *Matxinbarrena* (1993, A. Us., 227 or.); AHOZ. TRAD.: [mátxinbarréna] (Amu.); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-53-7, And.*; OHARR.: ikus MATXINBARRENABASOA.

MATXINBARRENABASOA: *Machimbarrena basoa* (1945, A. Us., 227 or.), *Machimbarrenan-basoa* (1953, A. Us., 227 or.), *Machimbarrena-basoa* (1972, *eremua*, A. Us., 227 or.); ARAU.: Matxinbarrena basoa (1993, *eremua*, A. Us., 227 or.), Matxinbarrena basoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-53-7, And.*; OHARR.: ikus MATXINBARRENA.

MATXINBARRENAERREKA: AHOZ. TRAD.: [matxínbarrenaérrekà] (An. 2); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-61-3, And.*

MATXINBARRENAREN ETXOLA: AHOZ. TRAD.: [mátxinabarrenàn txábolà] (An. 2); ARAU.: Matxinbarrenaren borda (1994, AMM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-53-7, And.*

MAZORKO HEGIA

MAZORKO HEGIA: *Mazorco eguiya* (1920, *lote*, HUA57, 392 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

MEAKAREN BORDA

MEAKAREN BORDA: AHOZ. TRAD.: [meákàn bórdà] (Ollok.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-62-3, Eld.*; OHARR.: ikus TXERTUDIKO BORDA.

MENDABIO

MENDABIO: *Mentauio* (1178, IKA3), *Mendabio* (1516, HUA7), *Mendauio* (1607, HUA23), *Mendabio* (1683, HUA28), *Mendavio* (1773, VEK1), *Mendario* (1780, HUA39), *Mendabio* (1831, DUA2), *Mendabio* (1847, *mendia*, JII, 34 or.), *Mendabio* (1863, URU, 157 bin.), *Mendario* (1960, UZA); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.

MENDABIO: *Mendavio* (1838, *valle*, DUA5); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Urn.

MENDABIO: *Mendavio* (1855, HINGR2, 4244 zenb.), *Mendario* (1863, HRU, 44 bin.), *Mendauio* (1951, *erial*, UUA18), *Mendauio* (1951, *inculto*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

MENDABIO: *Mendabio* (1683, *arroio*, HUA28), *Mendabio* (1780, *arroio*, HUA39), *Mendaro* (1976, *regata*, TA, 14 or.), *Mendabio* (1976, *rio*, TA, 16 or.), *Mendayo* (1976, *regata*, TA, 17 or.), *Mendayo, Regata-* (1983, IGN2), *Mendoyo, Regata* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.; OHARR.: ikus **MENDABIOKO ERREKA**.

MENDABIO: *Mendaluyo* (1944, GH01), *Mendaluyo* (1944, GH02), *Mendabiyo* (1989, UUTB), *Mendaiyo* (1989, UUTB), *Mendaayo* (1989, UUTB), *Mendabio* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [méndabíyo] (Amu.), [méndayò] (Ek.), [méndaiyò] (Larr.), [méndaiyò] (Mari. 2); ARAU.: *Mendabio* (1991, UM), *Mendabio* (1994, AMM), *Mendabio* (1994, MLM), *Mendabio basoa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-54-3, Her.

MENDABIOKO ERREKA: *Mendabiyoko erreka* (1989, UUTB), *Mendaiyoko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [méndabiyokò érekà] (Amu.), [méndayokò éreká] (Amu.), [méndaiyokò érekà] (Larr.), [méndaiyokò érekà] (Txim.); ARAU.: *Mendabioko Erreka* (1991, UM), *Mendabioko erreka* (1994, AMM), *Mendabioko Erreka* (1994, MLM), *Mendabioko erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.; OHARR.: ikus **MENDABIO**.

MENDABIOKO SAROIA: *Mendabiyoko sarobia* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [méndabiyokò sárobià] (Amu.), [méndaiyokò sárobiá] (Amu.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.; OHARR.: ikus **MENDABIOSAROBIA**.

MENDABIOSAROBIA: AHOZ. TRAD.: [méndaiyosárobià] (Amu.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.; OHARR.: ikus **MENDABIOKO SAROIA**.

MENDARATZ

MENDARATZ: *Mendaras* (1552, *hurtsaila*, LMM, 180 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

MENDARATZ: *Mendaratz* (1995, DTE, 218 or.); AHOZ. TRAD.: [méndaàtz] (Arg.), [mendaràz] (Larr. b.); ARAU.: *Mendaratz* (1994, AMM), *Mendaratz* (1994, MLM), *Mendaratz basoa* (1996, EJ1), *Mendaratz* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-48-5, Err.*

MENDARAZKO INDARRETxea: *Central Eléctrica Mendara*¹⁵³³; IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-47-8, Err*.; OHARR.: ikus ABAÑO, ABAÑOKO INDARRETxea eta CENTRAL ELÉCTRICA.

MENDARAZKO UHARKA: *Mendarazko presa* (1995, DTE, 218 or.); ARAU.: *Mendarazko presa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: 64-48-5, Err.*

MENDIOTZ

MENDIOTZ: *Mendiotz, Arleor o*, (1983, GFA2); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.*; OHARR.: ikus ARLEGOR.

MENDIZABAL

MENDIZABAL: AHOZ. TRAD.: [mendíabàl] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-4, Ast.*; OHARR.: ikus OIARBIDEBORDA eta OIARBIDETXIKI.

MENDOZATXIKI

MENDOZATXIKI: *Mendoza chiqui* (1797-1833, HGR2, 65 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

¹⁵³³ Hango horma batean irakur daitekeen izena.

MENLASKO

MENLASKO: *Menlasco* (1566, *rio*, EGII, 337 or.), *Menlasco* (1566, *rio*, EGII, alea, 341 or.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Ar.-Don.-Goi.-Her.

MERKUE

MERKUE: *Mercue* (1683, *cerro y peña*, HUA28), *Mercue* (1833-1835, *monte*, DUA3), *Mercue* (1797, *peña*, HUA41), *Mercu, Monte* (1898, EGZ), *Mercu, Monte* (1911, IM), *Mescu, Monte* (1942, 1 45-1 46 / 43 13-43 12, IGC1), *Mercu* (1944, GH01), *Mercu* (1944, GH02), *Mescu, Monte* (1953, 1 45-1 46 / 43 13-43 12, IGC2), *Mescu, Monte* (1962, UTC), *Mescu, Monte* (1980, IGN1), *Mescu, Monte* (1981, SGE2), *Merku* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [mérkù] (Amu.), [mérku] (Etxol.); ARAU.: *Merkue* (1992, HM), *Merkue* (1994, AMM), *Merku* (1994, MLM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-55-1, Her.; OHARR.: ikus **MERKUEKO HARRIA**, **MERKUEKO HARKAITZA** eta **MERKUEKO GAINA**.

MERKUEKO ATAKA: *Merkuko ataka* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-55-1, Her.; OHARR.: ikus **MERKUEKO LEPOA**.

MERKUEKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [mérkukò érrəkà] (Ek.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-4, Her.-Urn.; OHARR.: **ETXOLABERRIKO ERREKA**, **KARTOLAERREKA**, **MINAERREKA**, **MINAKO ERREKA**, **MINETAKO ERREKA**, **OLABERRI**, **OLABERRIERREKA**, **OLABERRIKO ERREKA**, **OLABERRIETA**, **OLABERRIETAERREKA**, **OLABERRIETAKO ERREKA** eta **URMENDIKO ERREKA**.

MERKUEKO GAINA: *Merkukogaña* (1958, *cumbre*, PPG, 135¹⁵³⁴); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-55-1, Her.; OHARR.: ikus **MERKUE**, **MERKUEKO HARRIA** eta **MERKUEKO HARKAITZA**.

¹⁵³⁴ Mapan dagoen zerrendan toponimoak duen zenbakia.

MERKUEKO HARRIA: *Marruko arriya* (1944, GH01), *Merkuko arriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [mérkukò árriyà] (Txim.); ARAU.: *Merkuko harria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-55-1, Her.; OHARR.: ikus **MERKUE**, **MERKUEKO HARKAITZA** eta **MERKUKO GAINA**.

MERKUEKO HARKAITZA: *Merkuko arkaitza* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [mérkukò áitza] (Amu.), [mérkukò árkaitzetik] (Etxol., *abl.*); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-55-1, Her.; OHARR.: ikus **MERKUE**, **MERKUEKO HARRIA** eta **MERKUKO GAINA**.

MERKUEKO HEGIA: *Merkuko egiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [mérkukò égiyà] (Amu.); ARAU.: *Merkueko Hegia* (1992, HM), *Merkuko hegia* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-54-4, Her.

MERKUEKO ITURRIA: *Merkuko iturriya* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

MERKUEKO LEPOA: *Merkuko lepua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [mérkukò lépuà] (Txim.); ARAU.: *Merkueko Lepoa* (1992, HM), *Merku lepua* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-55-1, Her.; OHARR.: ikus **MERKUEKO ATAKA**.

MESA DE EUROPA

MESA DE EUROPA: AHOZ. TRAD.: [mésadeuropà] (Ek.); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-62-3, Her.; OHARR.: ikus **ANTXISTA** (*ALTXISTA*) eta **ILINTXARBEO** **JUDUMAHIA**.

MIKELABIL

MIKELABIL: *Miquelabil* (1864, HUA48, 72 or.), *Miquelabil* (1925, LMZ, 164 or.), *Miquelabi* (1945, UUA15), *Miquelabi* (1951, UUA18), *Miguelabe*, *Casería* (1953, 1 43-1 44 / 43 14-43 13, IGC2), *Miquelabi* (1966, UUA10L), *Mikelabi* (1979, UUA20), *Mikelabi* (1983, GFA2), *Mikelabil*, *Caserío* (1983, IGN2), *Mikelabi* (1989, UUTB), *Mikelabil* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [míkelabi] (K.), [míkalàin] (Ai., *in.*),

[mikelabi] (Pard. g. 1), [mikelàin] (Po., *in.*); ARAU.: Mikelabil (1991, UM), Mikelabil (1994, AMM), Mikelabil (1994, MLM), Mikelabil baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

MIKELABILKO ERREKA: *Mikelabiko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [mikelabikò érrékà] (Mari. 2), [míkelaikó érréká] (Mik.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.; OHARR.: ikus **ARANATXENKO ERREKA, ATXERUANEKO ERREKA, BELIAREN ERREKA, ERREKALDEKO ERREKA, PARDIOLA, PARDIOLAERREKA, PARDIOLAKO ERREKA, SANTIZABAL, UBARAN, UBARANERREKA** eta **UBARANGO ERREKA**.

MIKELABILKO HARROBIA: AHOZ. TRAD.: [mikelabikò árrobiyà] (Larr.), [míkelaikó arróbiyà] (Mik.); IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

MIKELAZELAIA

MIKELAZELAIA: *Miquelacelaia* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

MIKELENEKO BORDA

MIKELENEKO BORDA: *Mikeleneko borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [míkelenekò bórdà] (Altz.), [míkelenekò bórdà] (Lor. b.); ARAU.: Mikeleneko borda (1994, AMM), Mitxeleneko Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-3, Ar.*; OHARR.: ikus **BAAZTEKO BORDA**.

MIKELETEEN ETXEA

MIKELETEEN ETXEA: *Mikeletes, Casa* (1983, GFA2), *Miqueletes, Casa* (1983, IGN2), *Mikeletien etxia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [míkeletè étxià] (Pard. g. 2), [míkeletenétxià] (Pag.); ARAU.: Mikeleteen etxea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **KATEA** eta **PAGOAGAKO KATEA**.

MIKOAREN ETXOLA

MIKOAREN ETXOLA: *Mikuan txabola* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-31-6, Her.; OHARR.: ikus **ALKATXURAINGO ARRETXEREN BORDA** eta **ARRITXIETAKO BORDA**.

MILAGROSA

MILAGROSA: *Milagrosa* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40802; KOK. KART.: 64-38-1, Her.*

MINA / MINETA

MINAERREKA: AHOZ. TRAD.: [mínaerrekà] (Mark.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-4, Her.-Urn.; OHARR.: **ETXOLABERRIKO ERREKA, KARTOLAERREKA, MERKUEKO ERREKA, MINAKO ERREKA, MINETAKO ERREKA, OLABERRI, OLABERRIERREKA, OLABERRIKO ERREKA, OLABERRIETA, OLABERRIETAERREKA, OLABERRIETAKO ERREKA** eta **URMENDIKO ERREKA**.

MINAKO ERREKA: *Minako erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [mínakò érrøkà] (Amu.), [mínakò érrøkà] (Ek.), [mínakò érrøkà] (Etxol.); ARAU.: *Minako erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-4, Her.-Urn.; OHARR.: **ETXOLABERRIKO ERREKA, KARTOLAERREKA, MERKUEKO ERREKA, MINAERREKA, MINETAKO ERREKA, OLABERRI, OLABERRIERREKA, OLABERRIKO ERREKA, OLABERRIETA, OLABERRIETAERREKA, OLABERRIETAKO ERREKA** eta **URMENDIKO ERREKA**.

MINAS: *Minas* (1911, IM); IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **ETXOLABERRIKO MEATZEAK** eta **MINETA**.

MINETA: *Mineta* (1989, HUTB); ARAU.: *Mineta* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: 64-55-5, Her.; OHARR.: ikus **ETXOLABERRIKO MEATZEAK** eta **MINAS**.

MINETA: *Mineta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [mínetà] (Etxol.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-55-5, Her.; OHARR.: eroria. Ikus **CANTINA MUGATZ**.

MINETAKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [mínetakò érreká] (Amu.), [mínetakò érrekà] (Ek.); ARAU.: Minetako erreka (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-4, Her.-Urn.; OHARR.: ikus **ETXOLABERRIKO ERREKA, KARTOLAERREKA, MERKUEKO ERREKA, MINAERREKA, MINAKO ERREKA, OLABERRI, OLABERRIERREKA, OLABERRIKO ERREKA, OLABERRIETA, OLABERRIETAERREKA, OLABERRIETAKO ERREKA** eta **URMENDIKO ERREKA**.

MINETAKO PORTILUA: *Minetako portillua* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20303; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

MINETAKO UBIDEA: *Minetako kanala* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [mínetakò kánalà] (Etxol.); IZA. GEO.: 20301; KOK. KART.: 64-55-5, Her.

MINAKO UHARKA: *Minako presa* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: 64-54-5, Her.; OHARR.: ikus **GOIKO UHARKA**.

MITXELENA

MITXELENA: *Mitxelena* (1989, HUTB); ARAU.: Mitxelena (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-1, Her.; OHARR.: ikus **LEXO**.

MIZPIRAKO ZELAI

MIZPIRAKO ZELAI: *Mizpiracocelay* (1797-1833, HGR2, 43 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

MIZPIRADI

MIZPIRADI: *Mizpiradi* (1989, HUTB); ARAU.: Mizpiradi (1992, HM), Mizpiradi (1994, AMM), Mizpiradi (1994, MLM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-30-3, Her.*

MIZPIRADI

MIZPIRADI: *Mizpiradi* (1833-1845, HGR3, 75 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

MIZPIRADIAUNDI

MIZPIRADIAUNDI: *Mizpiradi-aundi* (1868, *montazgo*, DJE), *Mizpiradi-aundia* (1868, *montazgo*, DJE); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

MIZPIRAKO KASKOA

MIZPIRAKO KASKOA: *Mizpirako kaskua* (1989, UUTB); ARAU.: Mizpirako Kaskoa (1991, UM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.; OHARR.: ikus **LUBERRI**.

MIZPIRETA

MIZPIRETA: *Mizpereta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [mízperetà] (Txab. 1); ARAU.: Mizpirieta (1992, HM), Mizpireta Malda (1996, GAM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-39-2, Her.

MIZPIRETAKO ETXOLA: *Mizperetako txabola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [mízperetakò txábolà] (Txab. 1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-39-2, Her.; OHARR.: desagertua.

MIZPIRETAKO HEGIA: *Mizperetako egiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [mízperetakò égiyà] (Txab. 1); ARAU.: Mizpiretako hegia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-39-3, Her.

MIZPIRETAKO ITURRIA: *Mizperetako itturiya* (1989, HUTB); ARAU.: Mizpiretako Iturria (1992, HM), Mizpiretako Iturria (1996, GAM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-39-3, Her.

MODESTOREN BORDA / MODESTO ZAHARRAREN BORDA

MODESTOREN BORDA: *Mooston borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [móstòn bórdà] (Ai.), [móostòn bórdà] (Po.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.; OHARR.: ikus **MODESTO ZAHARRAREN BORDA** eta **ORMAZARRETAKO BORDA**.

MODESTO ZAHARRAREN BORDA: *Moosto zarran borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [móstozárràn bórdà] (Ai.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.; OHARR.: ikus **MODESTOREN BORDA** eta **ORMAZARRETAKO BORDA**.

MOJÓN CENTRAL

MOJÓN CENTRAL: *Mojon Central* (1960, CA); IZA. GEO.: 40702; KOK. KART.: Urn.

MOJÓN SEL

MOJÓN SEL: *Mojón sel* (1932, AI); IZA. GEO.: 40702; KOK. KART.: Her.

MOLINO FRANCO

MOLINO FRANCO: *Molino franco* (1556, AA1, 563 or.), *Molino de Franco* (1608, AA1, 563 or.), *Molino de Franco* (1622, AA1, 779 or.), *Molino concejil de Franco* (1719, AA1, 563 or.); IZA. GEO.: 40304; KOK. KART.¹⁵³⁵: Her.*; OHARR.: desagertua.

MONTEFRIO

MONTEFRIO: *Montefrio* (1850-1852, UTR5, 39 au.), *Montefrio* (1860, UINGR2, 6334 zenb.), *Montefrio* (1863, URU, 155 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

MONTEFRIO: *Montefrio* (1855, UEA1), *Montefrio* (1864, HUA48, 72 or.), *Montefrio* (1911, IM), *Montefrio* (1942, 1 43-1 44 / 43 14-43 13, IGC1), *Montefrio* (1942, 1 43-1 44 / 43 15-43 14, IGC1), *Montefrio* (1944, GH01), *Montefrio* (1944,

¹⁵³⁵ PORTU auzoan zegoen.

GHO2), *Montefrio* (1945, UUA15), *Montefrío* (1953, 1 43-1 44 / 43 14-43 13, IGC2), *Montefrio* (1953, 1 43-1 44 / 43 15-43 14, IGC2), *Montefrio* (1969, UUA10N), *Montefrio* (1979, UUA20), *Montefrio* (1983, GFA2), *Montefrio o Aldapeta* (1983, GFA2), *Montefrio, Caserío* (1983, IGN2), *Montefrio* (1989, UUTB), *Monteprio* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [móntefriò] (K.), [móntepriò] (Amu.), [montéfriokuá] (Amu., l. g.), [móntepriò] (Mari. 2), [móntepriò] (Mik.), [móntefriò] (Mik.); ARAU.: *Montefrio* (1991, UM), *Montefrio* (1994, AMM), *Montefrio* (1994, MLM), *Montefrío baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus ALDAPETA.

MONTEFRIO: *Montefrio* (1962, UTC), *Montefrio* (1981, SGE2), *Montefrio* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus ARLEGOR.

MONTEFRIOKO ETXE ZAHARRA: *Montefrioko etxearra* (1989, UUTB), *Monteprioko etxearra* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [móntefriokò étxezárrà] (Mari. 2); ARAU.: *Montefrioko Etxe Zaharra* (1991, UM), *Montefrioko Etxezaharra* (1994, MLM), *Montefríoiko etxearra* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus BEKOETXEA.

MONTEFRIOKO KAROBIA: AHOZ. TRAD.: [móntefriokò károbiyà] (K.); IZA. GEO.: 40302; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus MARIZULOKO KAROBIA.

MONTEFRIO

MONTEFRIO: *Montefrio* (1857-1860, HTR9, 28 au.), *Montefrio* (1860-1862, HTR10, 31 au.), *Montefrio* (1863, HRU, 47 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

MONTEFRIO: *Montefrio* (1864, HUA47), *Montefrio* (1989, UUTB), *Montepriyo* (1989, UUTB); ARAU.: *Montefrio* (1992, HM), *Montefrio* (1994, AMM), *Montefrio* (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*

MONTES FRANCOS

MONTES FRANCOS: *Montes francos*¹⁵³⁶ (1625, LMI, 526 or.); IZA. GEO.: 50204; KOK. KART.: Don.-Her.-Urn.

MOTXAENEA

MOTXAENEA: *Monchaenea* (1951, *nabo*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

MOTXAENEA: *Mocha-enea* (1966, UUA10L), *Motxanea* (1983, GFA2), *Mochaenea*, *Caserío* (1983, IGN2), *Motxania* (1989, UUTB), *Motxane* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [mótxanià] (K.), [mótxaanekuá] (Amu., l. g.); ARAU.: *Motxanea* (1991, UM), *Motxanea* (1994, MLM), *Motxanea* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: desagertua. Ikus MOTXAENeko ETXE ZAHARRA.

MOTXAENEA: *Mochaenea* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.*

MOTXAENeko ETXE ZAHARRA: AHOZ. TRAD.: [mótxanekò étxezárrà] (Mik.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: desagertua. Ikus MOTXAENEA.

MOTZARENERLEETA

MOTZARENERLEETA: AHOZ. TRAD.: [mótxanerl(j)età] (Amu.), [mótxàn erliéta] (Amu.); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.

MOTZARENERLEETAKO ERREKA: *Motzan erlietako erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [mótxanerl(j)etakò érrækà] (Amu.); ARAU.: *Motzaren Erleetako Erreka* (1991, UM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-3, Urn.

¹⁵³⁶ "Hallanse seis herrerías de agua de personas particulares y muchos montes bravos y jarales en mas de dos leguas y media, en que tambien entra la jurisdiccion de San Sebastian hácia la parte de Navarra en montes francos de legua y media [...]".

MOZOTEGI

MOZOTEGI: *Mozotegui* (1855, UEA1), *Mozotegui* (1864, HUA48, 72 or.), *Mosotegui* (1900, UEA3), *Moiotegui* (1907, LMZ, 164 or.), *Mozotegui* (1951, UUA18), *Mozotegui* (1979, UUA20), *Mozotegi* (1983, GFA2), *Mozotegi* (1989, UUTB), *Mozotei* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [mózotèi] (K.), [mózotéikua] (Amu., l. g.), [mózoteikuàk] (Mik., l. g.); ARAU.: *Mozotegi* (1991, UM), *Mozotegi* (1994, AMM), *Mozotegi* (1994, MLM), *Mozotegi baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

MOZOTEGI: *Mozotegui* (1863, *tierras en*, URU, 149 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

MOZOTEGIAZPIA: *Mozotegui azpia* (1794-1831, UGR3, 12 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

MOZOTEGIBERRI: *Mozotegui-berri* (1864, HUA48, 72 or.), *Mozotegui-berri* (1942, UUA10D); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Urn.*

MOZOTEGIBERRI: *Mozotegi berri* (1989, UUTB), *Mozotei berri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [mózoteibéri] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

MOZPELANGO ZOKOA

MOZPELANGO ZOKOA: *Mozpelango zokua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [mózpelangò zókuà] (Etxol.); ARAU.: *Mozpelango Zokoa* (1992, HM), *Mozpela* (1994, MLM), *Mozpelan Zokoa* (1996, EJ1), *Mozpela* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-55-2, Her.

MUGA

MUGA: *Muga* (1683, *arroio*, HUA28); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.

MUGA

MUGA: *Muga* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: Her.

MUGARRILAKOGAÑA

MUGARRILAKOGAÑA: *Mugarilacogaña* (1942, 1 47-1 49 / 43 15-43 14, IGC1), *Mugarilacogaña* (1953, 1 47-1 49 / 43 15-43 14, IGC2); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Err.-Her.

MUGARRI

MUGARRI: *Muarri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [múarri] (Txab. 2), [múarri] (Txil.); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

MUGARRIBERRI

MUGARRIBERRI: *Mugarriberri* (1995, DTE, 154 or.); AHOZ. TRAD.: [múarriberri] (Bentatx.), [múgarriberri] (Larra.), [muarribéri] (Larra.), [múarriberri] (Larra.), [múgarribéri] (Txab. 1); ARAU.: *Mugarriberri* (1992, HM), *Mugarriberri* (1995, DM), *Mugarriberri* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-31-8, Don.-Her.; OHARR.: ikus **BENTATXURIGAÑA, IZENEDERGAÑA** eta **MUGARRIKO KASKOA**.

MUGARRIETA

MUGARRIETA: *Mugarrieta* (1628, *calzada*, DUA1); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: Don.

MUGARRIETA

MUGARRIETA: *Mugarrieta* (1863, *vinculo*, HRU, 54 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

MUGARRIETA

MUGARRIETA: *Mugarrita* (1944, GH01); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Err.*

MUGARRIETAKO ETXOLA

MUGARRIETAKO ETXOLA: *Mugaritaco-Chavola* (1942, 1 48-1 49 / 43 16-43 15, IGC1), *Mugaritaco-Chavola* (1953, 1 48-1 49 / 43 16-43 15, IGC2); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Err.-Her.

MUGARRIETAKO TXABALA

MUGARRIETAKO TXABALA: AHOZ. TRAD.: [múarritakò txábalà] (Bentatx.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-31-8, Don.-Her.; OHARR.: ikus **MANDATEGI** eta **XALBADORREN TXABALA**.

MUGARRIKO KASKOA

MUGARRIKO KASKOA: AHOZ. TRAD.: [múarrikò káskuá] (Larra.), [múarrikò káskuà] (Larra.); ARAU.: Mugarriko kaskoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-31-8, Her.; OHARR.: ikus **BENTATXURIGAÑA**, **IZENEDERGAÑA** eta **MUGARRIBERRI**.

MUGARRIKO TONTORRA

MUGARRIKO TONTORRA: *Muarriko ttonttorra* (1989, UUTB); ARAU.: Mugarriko Tontorra (Pagalegi) (1994, MLM), Mugarriko Tontorra (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-55-2, Her.; OHARR.: ikus **PAGALEGIKO KASKOA** eta **PAGALEGIKO TONTORRA**.

MUGARRILUZE

MUGARRILUZE: *Mugarriluce*¹⁵³⁷ (1797, HUA41), *Muarriluxe* (1989, HUTB), *Mugarriluze* (1989, HUTB), *Muelex* (1989, HUTB), *Muulux* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: 64-38-7, Her-Urn.

MUGARRILUZE: *Mugarri-luce* (1889, *punto*, HUA56), *Mugarri-Luce* (1936, *punto llamado*, HUA57, 480 or.), *Muarrillure* (1942, 1 43-1 44 / 43 15-43 14, IGC1),

¹⁵³⁷ "... desde el citado mojon del cerro de Oindi, [...] se baxa el arroyo, que llaman de Anzola, [...] y en su intermedio otro muy visible, llamado Mugarriluce, que es de piedra del propio monte llamada Oindiarria."

Muarrillure (1953, 1 43-1 44 / 43 15-43 14, IGC2), *Mugarriluze* (1960, GS), *Muarrillure* (1962, UTC), *Muarrillure* (1980, IGN1), *Muarrillure* (1981, SGE2), *Muulux* (1989, UUTB), *Mugarriluze* (1989, UUTB), *Muelax* (1989, UUTB), *Muelex* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [múgarriuzè] (Larr.), [múeláx] (Mik.), [muárriluxé] (Pard. g. 2), [múelèx] (Pard. g. 2), [muárriluxè] (Txil.); ARAU.: *Mugarriluze* (1991, UM), *Mugarriluze* (1992, HM), *Mugarriluze* (1994, AMM), *Mugarriluze* (1994, MLM), *Mugarriluze* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-38-6, Her.-Urn.

MUGARRILUZE

MUGARRILUZE: *Mugarriluxe* (1989, UUTB), *Muarriluxe* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [mugárriluxè] (Txim.), [muárriluxè] (Txim.); IZA. GEO.: 60200; KOK. KART.: 64-46-4, Her.-Urn.; OHARR.: ikus **KANPOSANTUZARRA**, **MUNISKUE**, **MUNISKUEGAÑA** (*MULISCO-GAINA*), **MUNISKUEKO** **JENTILEN** **KANPOSANTUA** eta **PAGOLUZEETA**.

MUGARRILUZE: AHOZ. TRAD.: [mugárriluxè] (Txim.), [muárriluxè] (Txim.); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-46-4, Her.-Urn.; OHARR.: ikus **KATAMOTZARRI**, **LANBERRI**, **LANBERRIKO** **HARKAITZAK**, **MUGARRILUZE**, **MUNISKUE**, **MUNISKUEGAÑA**, **PAGOETA** eta **PAGOLUZEETA**.

MUGARRILUZE

MUGARRILUZE: *Muelax* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.¹⁵³⁸: 64-38-7, Urn.; OHARR.: ikus **LAZUETAKO TXABAL** eta **MUGARRILUZEKO KAXKOA**.

MUGARRILUZEKO KAXKOA: *Muuluxko kaskua* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [muúluxkò káxkuà] (Larr.); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.; OHARR.: ikus **LAZUETAKO TXABAL** eta **MUGARRILUZE**.

¹⁵³⁸ HUTB bilketan 64-38-6 kokapena adierazten da.

MUGATZ

MUGATZ: *Muez* (1178, IKA3), *Mugaz* (1516, HUA7), *Mugaz*¹⁵³⁹ (1683, HUA28), *Mugaz* (1773, VEK1), *Mugaz* (1773, VEK1A), *Mugaz, Frias ó* (1769, HUA37), *Mugatz* (1773, VEK1B), *Mugatz* (1780, HUA39); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **FRIAZ**.

MUGATZ: *Mugaz* (1833-1835, DUA3), *Mugatz* (1780, HUA39), *Mugatz* (1797, HUA41); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.

MUGATZ: *Mugaz* (1784, *seles de*, HUA40); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

MUGATZ: *Mugaz* (1831, *trozo*, DUA2); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

MUGATZ: *Mugaz* (1838, *valle*, DUA5); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Her.

MUGATZ: *Mugatz* (1847, *mendia*, JII, 34 or.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Her.

MUGATZ: *Mugaz* (1920, *montazgos*, HUA57, 887 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

MUGATZ: *Muatz* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [múaskuà] (Amu., l. g.), [múàtz] (Ek.), [múatzà] (Pag.); ARAU.: *Mugatz* (1992, HM), *Mugatz* (1994, AMM), *Mugatz* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-55-5, Her.; OHARR.: ikus **MUGAZKO ZABALA**.

MUGATZ: *Mugaz* (1911, IM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-55-5, Her.; OHARR.: eroria. Ikus **CANTINA MUGATZ** eta **MINETA**.

¹⁵³⁹ "... el sel de Fianz que vulgarmente llaman Mugaz [...]".

MUGATZAZPIA: *Mugaz-azpiya* (1920, *montazgos*, HUA57, 887 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

MUGATZERREKA: *Mugas-erreka* (1970, *mina*, LMZ, 74 or.); IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: Her.

MUGAZKO ZABALA: *Muazko zabala* (1989, HUTB); ARAU.: Mugazko Zabala (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-55-5, Her.; OHARR.: ikus **MUGATZ**.

MUGETA

MUGETA: *Mugeta* (1848, AT, 239-240 or.), *Mugeta* (1889, AT, 239-240 or.), *Mugeta* (1897, AT, 239-240 or.), *Mugeta* (1889-1890, AT, 239-240 or.), *Mugeta* (1993, *malda*, AT, 239-240 or.); AHOZ. TRAD.: [múetà] (Amu.); ARAU.: Mugeta (1994, AMM); ARAU.: Mugeta (1993, *malda*, AT, 239-240 or.), Mugeta (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-61-3, And.-Ber.*

MUGON

MUGON: *Mugon* (1847, *mendia*, JII, 34 or.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Her.

MUGITZA

MUGITZA: *Muguiza* (1598., Díez de Salazar, 1997: 237); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Eld.*

MUGITZA: AHOZ. TRAD.: [Múitzè] (En.), [Múitzè] (Ollok.); ARAU.: Muite (1994, AMM), Muite (1994, MLM), Mugitza (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-62-7, Eld.*

MUGITZAERREKA: AHOZ. TRAD.: [Múixaerrekà] (Ollok.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-62-8, Eld.*; OHARR.: ikus AITZOLAKO ERREKA, KANALZUBIKO ERREKA eta MUGITZEKO ERREKA.

MUGITZAGAÑA: AHOZ. TRAD.: [múizgáñà] (En.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-62-7, Eld.*

MUGITZEKO BORDAK: AHOZ. TRAD.: [múitzekò bórdàk] (En.), [múitzekò bórdàk] (Ollok.); ARAU.: Mugitzeko bordak (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-62-7, Eld.*

MUGITZEKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [Múitzekò érrèkà] (En.); ARAU.: Muitzeko erreka (1994, AMM), Muitzeko Erreka (1994, MLM), Mugitzeko erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-62-8, Eld.*; OHARR.: ikus AITZOLAKO ERREKA, KANALZUBIKO ERREKA eta MUGITZAERREKA.

MUNAI

MUNAI: *Munai* (1989, OM), *Munall* (1989, OM), *Munail* (1989, OM); AHOZ. TRAD.: [múnai] (Id.); ARAU.: Munai (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103 KOK. KART.: 64-40-2, Err.*

MUNAIKO LEPOA: AHOZ. TRAD.: [múnai̯kò lépuà] (Id.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-40-2, Err.*

MUNISKUE

MUNISKUE: *Munisque* (1683, HUA28), *Munizcue* (1769, HUA37), *Munisque* (1773, VEK1), *Muñisque* (1773, VEK1A), *Munizcue* (1780, HUA39), *Ainniscue* (18. m., HUA6), *Munisque*¹⁵⁴⁰ (1863, HRU, 47 bin.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-38-8, Her.; OHARR.: **MUNISKUEKO SAROIA.**

MUNISKUE: *Muniscue* (1833-1835, *alto*, DUA3); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-46-4, Her.-Urn.; OHARR.: ikus **KATAMOTZARRI, LANBERRI, LANBERRIKO HARKAITZAK, MUGARRILUZE, MUNISKUEGAÑA, PAGOETA eta PAGOLUZEETA.**

¹⁵⁴⁰ "Comprendido con Acola y Añoa."

MUNISKUE: *Munizcue* (1780, *loma*, HUA39); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: Her.-Urn.

MUNISKUE: *Muniscue* (1855-1857, HTR8, 22 au.), *Mulisco* (1920, *terreno helechal*, HUA57, 743 or.), *Mulisco* (1920, HUA57, 907 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

MUNISKUE: *Munisco* (1889, *monte*, HUA56), *Muliseo* (1942, 1 44-1 45 / 43 14-43 13, IGC1), *Muñiz* (1944, GHO2), *Muliseo* (1953, 1 44-1 45 / 43 14-43 13, IGC2), *Mullus* (1960, GS), *Muliseo* (1962, UTC), *Mulisko* (1979, RMH), *Muliseo* (1980, IGN1), *Muliseo* (1981, SGE2), *Mulisco* (1983, IGN2), *Mulisco* (1983, IGN2), *Mulisko* (1983, GFA2), *Munisko* (1989, UUTB), *Munisko* (1989, UUTB), *Mulisko* (1989, UUTB), *Mulisko* (1989, UUTB), *Munuxko* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [mulíxko] (Amu.), [múliskotik] (Amu., *abl.*), [múlíxkoá] (Amu., *adl. s.*), [múluxkò] (Amu.), [mulúxko] (Amu.), [muúnuxkò] (Larr.), [muúluxkò] (Larr.), [múnuskò] (Mik.), [múnuxkò] (Mik.), [múnixkò] (Txil.), [múnixkò] (Txim.), [múliskò] (Pard. g. 2), [múnuxkò] (Pard. g. 2); ARAU.: *Munisko* (1991, UM), *Muniskue* (1992, HM), *Muniskue* (1994, AMM), *Mulisko* (1994, MLM), *Mulisko* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103 / 10502; KOK. KART.: 64-38-8, Her.

MUNISKUE: *Mulisko* (1982, *collado*, CAG, 180 or.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-38-8, Her.

MUNISKUE: AHOZ. TRAD.: [múlliskò] (K.); IZA. GEO.: 60200; KOK. KART.: 64-46-4, Her.-Urn.; OHARR.: ikus **KANPOSANTUZARRA**, **MUGARRILUZE**, **MUNISKUEGAÑA** (*MULISCO-GAINA*), **MUNISKUEKO** **JENTILEN** **KANPOSANTUA** eta **PAGOLUZEETA**.

MUNISKUEALDIA: AHOZ. TRAD.: [múliskò áldià] (Amu.); IZA. GEO.: 50105; KOK. KART.: 64-46, Her.-Urn.

MUNISKUEBORDA: AHOZ. TRAD.: [múnixkobórdà] (Txim.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-38-8, Her.

MUNISKUEGAÑA: *Mulisko-gaina* (1982, *lugar*, CAG, 180-181 or.), *Mulisko-Gaina* (1983, GFA2), *Munisko gaña* (1989, UUTB), *Mulisko gaña* (1989, UUTB), *Munisko gaña* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [múliskò gáñà] (Amu.), [múliskogañà] (Amu.), [múnuxkò gáñà] (Mik.), [múnuskokò gáñà] (Mik.); ARAU.: *Munisko Gaina* (1991, UM), *Muniskue Gaina* (1992, HM), *Mulisko gaina* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-46-4, Her.-Urn.; OHARR.: ikus **KATAMOTZARRI**, **LANBERRI**, **LANBERRIKO HARKAITZAK**, **MUGARRILUZE**, **MUNISKUE**, **PAGOETA** eta **PAGOLUZEETA**.

MUNISKUEGAÑA (MULISKO-GAINA): *Mulisko-gaina* (1982, *conjunto megalítico*¹⁵⁴¹, CAG, 180-181 or.), *Mulisko-gaina*, *Cromlech* (1983, GFA2), *Munisko gaina* (1989, UUTB), *Mulisko gaina* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 60200; KOK. KART.: 64-46-4, Her.-Urn.; OHARR.: ikus **KANPOSANTUZARRA**, **MUGARRILUZE**, **MUNISKUE**, **MUNISKUEKO JENTILEN KANPOSANTUA** eta **PAGOLUZEETA**.

MUNISKUEITURRIA: AHOZ. TRAD.: [múnixkojtturriyà] (Pard. g. 2); ARAU.: *Muniskueiturri* (1992, HM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-38-8, Her.; OHARR.: ikus **MUNISKUEKO ITURRIA**.

MUNISKUEKO BORDA: *Muniskoko borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [múlixkokò bordá] (Amu.), [múliskokò bórdà] (Amu.); ARAU.: *Muniskueko Borda* (1992, HM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-38-8, Her.

MUNISKUEKO ITURRIA: AHOZ. TRAD.: [múliskokò íturriya] (Amu.), [múliskokò íturritik] (Amu., *abl.*); ARAU.: *Muniskueko iturria* (1994, AMM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-38-8, Her.; OHARR.: ikus **MUNISKUEITURRIA**.

¹⁵⁴¹ "Se trata de un conjunto compuesto por: una cista, tres cromlechs, dos de los cuales poseen sendos testigos elevados, semejantes a menhires, y un menhir."

MUNISKUEKO JENTILEN KANPOSANTUA: *Muliskoko jentillen kanposantuba* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [múliskokò jéntillèn kánposantubà] (Amu.), [múlliskokò jéntillèn kánposantubà] (Zul.); IZA. GEO.: 60200; KOK. KART.: 64-46-4, Her.-Urn.; OHARR.: ikus **KANPOSANTUZARRA**, **MUGARRILUZE**, **MUNISKUE**, **MUNISKUEGAÑA** (*MULISCO-GAINA*) eta **PAGOLUZEETA**.

MUNISKUEKO SAROIA: *Muniskoko sarobia* (1989, HUTB), *Munixkoko saabia* (1989, HUTB), *Muunuxkoko saabia* (1989, HUTB), *Muliskoko sarobia* (1989, HUTB), *Munixkoko saboya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [múlixkokò sárobià] (Pard. g. 2); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-38-8, Her.; ikus **MUNISKUE**.

MUNITXORRO

MUNITXORRO: *Muñachurro* (1852-1854, UTR6, 43 au.), *Muñachorro* (1857-1860, UTR9, 49 au.), *Muñachorro* (1863, URU, 155 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

MUNITXORRO: *Munachorro* (1951, *helechal*, UUA18), *Munachurro* (1951, *helechal*, UUA18), *Muñachorro* (1951, *monte alto*, UUA18); IZA. GEO.: 50102 KOK. KART.: Urn.*

MUNITXORRO: *Munichorro* (1794-1831, UGR3, 19 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

MUNITXORRO: *Munitxorro* (1989, UUTB), *Mulitxorro* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [múnitxoòrr] (Ai.), [mulítxorro] (Benta.); ARAU.: *Munitxorro* (1991, UM), *Munitxorro* (1994, AMM), *Munitxorro* (1994, MLM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

MUNITXORRO: *Muñachorro* (1951, *regata*, UUA18); IZA. GEO.: KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus **ANTSOERREKA**, **ANTSOKO ERREKA**, **ANTSOREN ERREKA**, **ARROLAKO ERREKA** eta **MUNITXORROKO ERREKA**.

MUNITXORROKO ERREKA: *Munitxorko erreka* (1989, UUTB), *Munitxorroko erreka* (1989, UUTB), *Mulitxorroko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [munítxorkó érekà] (Ai.), [munítxorkò éreká] (Ai.), [munítxorkò érekà] (Ai.); ARAU.: Munitxorko Erreka (1991, UM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus ANTISOERREKA, ANTOKO ERREKA, ANTOSOREN ERREKA, ARROLAKO ERREKA eta MUNITXORRO.

MUNTEGIA

MUNTTEGIA: *Muntteiya* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.; OHARR.: ikus **TXORIKANTARI**.

MUNTEGIETA

MUNTTEGIETA: *Muntteita* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [múnttejtà] (Txab. 2), [múnttejtà] (Txil.); ARAU.: Muntegita (1992, HM), Muntegieta (1994, AMM), Muntegieta (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

MUNTEGIKO TXABALA

MUNTEGIKO TXABALA: *Muntteiko txabala* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [múnttejkò txábalà] (Mik.); ARAU.: Muntegiko Zabala (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.

MUNTEGIXABALA

MUNTTEGIXABALA: *Munttegixabala* (1989, OM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*

MUNTEGIZARRERREKA

MUNTTEGIZARRERREKA: *Muntteizar erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [múnttejzarrérekà] (Txim.); ARAU.: Muntegizar erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-5, Her.

MUNTTO

MUNTTO: *Muntto* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-38-2, Urn.

MUNTTO

MUNTTO: *Muntto* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [múnttò] (Pard. g. 2), [múnttò] (Txab. 2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*; OHARR.: ikus SOROZABAL.

MUNTTO

MUNTTO: AHOZ. TRAD.: [múnttò] (Amu.), [múnttotik] (Amu., *abl.*), [múnttò] (Ek.); ARAU.: Munto (1994, AMM), Muntto (1994, MLM), Muntto (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10104; KOK. KART.: 64-53-7, And.*

MUNTTOERREKA: AHOZ. TRAD.: [múnttoérrekà] (Ollok.); ARAU.: Muntto erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-53-7, And.*

MUNT TOKO ETXOLA: AHOZ. TRAD.: [múnttokò étxolà] (Amu.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-53-7, And.*

MUNT TOKO GAINA

MUNT TOKO GAINA: *Munttoko gaña* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [múnttokò gáñà] (Larr.); ARAU.: Munto (1992, HM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-3, Her.; OHARR.: ikus KAXARGAIN eta PARDIOLAGAÑA.

MUNT TONDO

MUNT TONDO: *Munttondo* (1995, DTE, 155 or.); AHOZ. TRAD.: [múnttondò] (Asta.); ARAU.: Muntondo (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-31-4, Don.

MUNUA

MUNUA: *Munuba* (1989, HUTB), *Muno* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [múnubá] (Ai.), [múnuùn] (Ai., in.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*

MUNUKO GAINA: *Munuko gaña* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [múnukò gáñá] (Ai.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*

MUÑABIL

MUÑABIL: *Muñabil* (1847-1848, UTR3, 37 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

MUÑABIRIBIL

MUÑABIRIBIL: *Muñavirivil* (1797-1833, HGR2, 62 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

MUÑAGORRI

MUÑAGORRI: *Muñagorri* (1831-1845, UGR4, 22 au.), *Muñagorri* (1831-1845, UGR4, 22 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

MUÑAGORRI: *Munorri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [múnorri] (Mik.); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.*

MURGIA

MURGIA: *Murguia* (1409, solar, EUA1, 143 or.), *Murguia* (1773, casa de, VEK1A); ARAU.: Murgia jauregia (Markesetxea) (1992, AM), Murgia jauregia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40901; KOK. KART.: 64-22-7, Ast.*

MURGIA: *Murguia e Urriçaga* (1554, *crusijada de caminos*, EUA2, 122 or.); IZA. GEO.: 41002; KOK. KART.: Ast.*; OHARR.: ikus URRITZAGA.

MURGIBASO: AHOZ. TRAD.: [múrgibasò] (Goi.); ARAU.: Murgibaso (1992, AM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-31-5, Ast.*; OHARR.: ikus MARKESBASO.

MURRUETA

MURRUETA: AHOZ. TRAD.: [múrrutà] (Arg.), [mórrutà] (Arg.), [múrrutà] (Aska.); ARAU.: Murruta (1994, MLM), Murruta (1996, GAM), Morruta bizkarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10105; KOK. KART.: 64-47-8, Err.*; OHARR.: ikus MARRUETA.

MURRUETAKO MEATZEAK: AHOZ. TRAD.: [mórrutakò mínák] (Arg.); IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: 64-47-8, Err.*; OHARR.: ikus MURRUETAKO ZULOAK.

MURRUETAKO ZULOAK: AHOZ. TRAD.: [múrrutakò zúluàk] (Arg.); IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: 64-47-8, Err.*; OHARR.: ikus MURRUETAKO MEATZEAK.

MUTILZARRAREN ERREKA / MUTILZARRAREN LOTEA

MUTILZARRAREN ERREKA: *Mutilzarran erreka* (1989, HUTB); ARAU.: Mutilzarraren Erreka (1992, HM), Mutilzarran erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-31-6, Her.

MUTILZARRAREN LOTEA: *Mutilzarran lotia* (1989, HUTB); ARAU.: Mutilzarran Lotea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-31-5, Her.

MUXIKADIA

MUXIKADIA: *Mushiqueiya*¹⁵⁴² (1932, HUA57, 107 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

¹⁵⁴² Jabea: “*Caserío Sagasticho*”.

NAGIOLA

NAGIOLA: *Nagiola* (1794-1831, UGR3, 16 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

NAGUSIBORDA

NAGUSIBORDA: AHOZ. TRAD.: [náʊsibordà] (Goi.), [náʊsibordà] (Erm.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-2, Ast.*; OHARR.: desagertua. Ikus ARTOLABORDA.

NAPARBURU

NAPARBURU: *Naparburu* (1944, GH01); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Ar.-Her.

NAPARRALDE

NAPARRALDE: *Naparralde* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

NAPARRALDE: *Naparralde* (1911, IM), *Naparralde* (1920, *caserío y pertenecidos*, HUA57, 81 or.), *Naparralde* (1937, AB), *Naparralde* (1942, 1 46-1 47 / 43 14-43 13, IGC1), *Naparralde* (1944, GH01), *Naparralde* (1944, GH02), *Naparralde* (1953, 1 46-1 47 / 43 14-43 13, IGC2), *Naparralde* (1962, UTC), *Naparralde* (1983, GFA2), *Napar-Alde, Casa* (1980, IGN1), *Naparralde* (1981, SGE2), *Naparralde, Caserío* (1983, IGN2), *Naparralde* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [náparaldè] (K.); ARAU.: *Naparralde* (1992, HM), *Naparralde* (1994, AMM), *Naparralde* (1994, MLM), *Naparralde* (1996, EJ1), *Naparralde* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-3, Her.

NAPARRALDE: *Naparralde, Regata* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-7, Her.; OHARR.: ikus **NAPARRALDEERREKA** eta **NAPARRALDEKO ERREKA**.

NAPARRALDEERREKA: *Naparralde-erreka* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20101; IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-7, Her.; OHARR.: ikus **NAPARRALDE** eta **NAPARRALDEKO ERREKA**.

NAPARRALDEKO ERREKA: *Naparraldeko erreka* (1989, HUTB), *Naparralde-erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [nápparaldeko érrékà] (K.); ARAU.: *Naparraldeko Erreka* (1996, GAM), *Naparraldeko erreka* (1994, AMM), *Naparraldeko erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-7, Her.; OHARR.: ikus **NAPARRALDE** eta **NAPARRALDEERREKA**.

NAPARRANEA

NAPARRANEA: *Naparrania* (1989 UUTB); AHOZ. TRAD.: [napárranià] (Eg. 2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus **JESKERANEA**.

NAPARRAREN BORDA

NAPARRAREN BORDA: *Naparran borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [nápparràn bórdá] (Amu.), [nápparràn bórdà] (Larr.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.; OHARR.: *desagertua*.

NAPARRAREN ETXOLA

NAPARRAREN ETXOLA: AHOZ. TRAD.: [nápparrànetxolátik] (Amu., *abl.*); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.; OHARR.: ikus **ATXERUAREN ETXOLA** eta **TXINTXUAREN ETXOLA**.

NAPARREN TXABALA

NAPARREN TXABALA: *Naparran txabala* (1989, HUTB), *Naparren txabala* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [nápparrèn txábalà] (Txab. 1), [nápparrèn txábalà] (Txim.); ARAU.: *Naparran zabala* (1996, EJ1), *Naparraren Zabala* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-39-3, Her.

NEGUSAROBÉ¹⁵⁴³

NEGUSAROBÉ: *Negusarobe* (1848, AT, 238 or.), *Negusarobe* (1897, AT, 238 or.), *Negusarove* (1913, AT, 238 or.), *Neusagi* (1993, *tokia*, AT, 238 or.), *Neusage* (1993, AT, 238 or.), *Neusabe* (1993, AT, 238 or.); AHOZ. TRAD.: [négusáabe] (Amu.), [négusaróbe] (Amu.), [néusabe] (Mari. 2), [néusarobe] (Mari. 2); ARAU.: *Negusarobe* (1993, AT, 238 or.), *Negusarobe* (1994, AMM), *Negusarobe* (1994, MLM), *Negusarobe bizkarra* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-54-1, And.*

NEGUSORO

NEGUSORO: AHOZ. TRAD.: [négusorò] (Lor. b.); ARAU.: *Negusarobe* (1994, AMM), *Negusarobe* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-63-7, Ar.*

NEVERA

NEVERA: *Nevera*¹⁵⁴⁴ (1727, HUA30, 341 au.), *Neuera*¹⁵⁴⁵ (1728, HUA34), *Nebera*¹⁵⁴⁶ (1730, HUA35), *Nevera, la* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 40305; KOK. KART.: Her.

NEVERA

NEVERA: *Nevera* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 40305; KOK. KART.: Um.

NOTIZITXAR¹⁵⁴⁷

NOTIZITXAR: *Notixitxar* (1995, DTE, 156 or.), *Notizizar* (1995, DTE, 156 or.), *Notixizar* (1995, DTE, 156 or.); AHOZ. TRAD.: [nótizitxàr] (Arg.), [nótixitxár] (Arg.); ARAU.: *Notixitxar* (1994, MLM), *Notizizar* (1995, DM), *Notizizar* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-48-1, Don.

¹⁵⁴³ Usabiagak (1993: 238) “*sel, de Ymbierno de la casa de Aranaztegui*” aipamena biltzen du 1764. urtean.

¹⁵⁴⁴ “... *el dicho Señor Alcalde dio a entender, que seria de gran conbeniencia el que se construyese una nevera en jurisdizion de ella puesto que la que tiene junto a la Herreria de Fagollaga, no les sirve de utilidad alguna por no caer en dicho paraje nieve [...]*”.

¹⁵⁴⁵ “... *desde el arroio de Alsuetta para arriba hacia la Neuera y Ozarramendigaña y Urteaga [...]*”.

¹⁵⁴⁶ “*Ytem junto á Elorriiua y Yparraguirre hasta la Nebera y Potochoerreca [...]*”.

¹⁵⁴⁷ Cf. *Notizitxarko erreka* (1996, EJ1), *Notizitxarko lepoa* (1996, EJ1) eta *Notizitxarko minak* (1996, EJ1).

NOTIZITXARREKO GAINA: *Notixitxarreko gaña* (1995, DTE, 156 or.); ARAU.: *Notixitxarreko Gaña* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-48-1, Don.

OARAIN

OARAIN: *Oeranna* (1554, *recuesto de*, EUA2, 122 or.); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: Err.*

OARAIN: *Oaran* (1569, *lurtsaila*, LMM, 181 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

OARAIN: *Oarain* (1575, *lurtsaila*, LMM, 181 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

OARAIN: *Oberaun* (1683, *termino*, HUA28), *Oeran* (1833-1835, *Monte franco*, DUA3), *Oberan*¹⁵⁴⁸ (1773, *partida de*, VEK1A), *Overan* (1773, VEK1B), *Oberan* (1831, *trozo*, DUA2), *Oberan, Monte (Término de San Sebastián en su pertenencia)* (1953, IGC2); ARAU.: *Oberan* (1995, DM); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Don.; OHARR.: ikus **ANABITARTE** eta **URDABURU**.

OARAIN: *Oberan* (1847, *mendia*, JII, 34 or.), *Oberan* (1847, *mendia*, JII, 35 or.), *Oberan* (1995, DTE, 156 or.); ARAU.: *Oberan* (1995, DM), *Oberan* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-39-8, 64-48-4, Don.; OHARR.: ikus **DONOSTIBASOA** eta **URDABURU**.

OARAIN: *Oberan*¹⁵⁴⁹ (1847, *meatzeac*, JII, 66 or.); IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: Err.*

¹⁵⁴⁸ *Oberan* bi aldiz ageri da mapan.

¹⁵⁴⁹ "*Errenteriaco mendietan* [...]".

OARAINARRIBITARTE: *Oarainarribitarte* (1575, *lurtsaila*, LMM, 181 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

OARAINGO ITURRI: AHOZ. TRAD.: [óraingoitturri] (Arg.); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-48-1, Err.*; OHARR.: ikus **OARAINGOITURRIETA** eta **OARAINITTURRI**.

OARAINGO PAGOAK: *Oerangopagoac* (1833-1835, *monte*, DUA3); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Don.

OARAINGO TONTORRA: AHOZ. TRAD.: [óraingò tóntorrá] (Arg.); ARAU.: Oraingo gaina (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-48-1, Don.-Err.

OARAINGOITURRIETA: *Oraingo itturita* (1995, DTE, 219 or.); ARAU.: Oraingo iturrieta (1996, EJ1), Oraingo Iturrita (1996, GAM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-48-1, Err.*; OHARR.: ikus **OARAINGO ITURRI** eta **OARAINITURRI**.

OARAINITURRI: AHOZ. TRAD.: [oréñitturri] (Id.), [oréñiturri] (Id.), [oéreinitturri] (Id.); ARAU.: Oren iturri (1989, OM), Oren Iturria¹⁵⁵⁰ (1996, GAM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-48-1, Err.*; OHARR.: ikus **OARAINGOITURRIETA** eta **OARAINGO ITURRI**.

OFICINAS

OFICINAS: *Oficinas* (1773, VEK1B); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **FAGOLLAGA**.

OIANABARRENA

OIANABARRENA: *Oyanabarrena* (1843, *caserio*, HUA44); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*

¹⁵⁵⁰ *Oraingo Iturrita*-ren ondoan azaltzen da.

OIANEDER

OIANEDER: *Oyaneder* (1467, *Iñigo de*, HUA5), *Oianederrenea* (1740, HUA30, 541 au.), *Oyaneder* (18. m., *Iñigo de*, HUA6), *Oyanederrenea* (1864, HUA48, 46 or.), *Oyeneder* (1920, HUA57, 196 or.), *Oyaneder* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [óyanedèr] (K.); ARAU.: Oianeder (1994, AMM), Oianeder baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*

OIARBIDE

OIARBIDE: *Oyarbide* (1429, *casa*, HUA4), *Oiarvide* (1607, *Juan Perez de*, HUA23), *Oyarvide* (1625, *casa*, LMI, 102 or.), *Oiarbide* (1855, *caseria*, UEA1), *Oiarbide* (1864, *casa de labor*, HUA48, 72 or.), *Oyarbide* (1898, EGZ), *Oyarbide* (1939, UUA11), *Oyarbide* (1925, *caserío*, UUA3), *Oyarbide* (1942, 1 42-1 43 / 43 14-43 13, IGC1), *Oyarbide* (1944, GH01), *Oyarbide* (1953, 1 42-1 43 / 43 14-43 13, IGC2), *Oyarbide* (1969, *caserío*, UUA10N), *Oyarbide* (1979, *caserío*, UUA20), *Oyarbide, Casa* (1980, IGN1), *Oyarbide, Caserío* (1983, IGN2), *Oyarbide* (1983, GFA2), *Oyarbi* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [óyarbì] (K.), [óyarbì] (Ai.), [oyárbì] (Mik.); ARAU.: Oiarbide (1991, UM), Oiarbide (1994, AMM), Oiarbide (1994, MLM), Oiarbide baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

OIARBIDE: *Oyarbide* (1794-1831, UGR3, 17 au.), *Oyarbide* (1854-1855, UTR7, 45 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

OIARBIDE: *Oyarbide, Mangenea* (1850-1852, UTR5, 40 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

OIARBIDEKO BORDA: *Oyarbiko borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [oyárbiko bórdá] (Ai.), [oyárbiko bórdà] (Mik.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus ENBUTODIKO BORDA, FELIPEREN BORDA eta URRUNTZALEKUETAKO BORDA.

OIARBIDE

OIARBIDE: *Oyarbide* (1864, HUA48, 40 or.); AHOZ. TRAD.: [óyarbì] (K.), [óyarbidè] (K.); ARAU.: Oiarbide (1992, AM), Oiarbide (1992, HM), Oiarbide baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-4, Ast.*

OIARBIDEBORDA: *Oyarrbide-borda* (1864, HUA48, 40 or.); AHOZ. TRAD.: [óyarbibordà] (Erm.), [óyarbibordà] (Sant. b.); ARAU.: Oiarbideborda (Oiarbide txiki) (1992, AM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-4, Ast.*; OHARR.: ikus MENDIZABAL eta OIARBIDETXIKI.

OIARBIDEBORDAKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [óyarbibordakò érrèkà] (Atx.); ARAU.: Oiarbide erreka (1992, AM), Oiarbideko Erreka (1992, HM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-30-4, Ast.-Her.*

OIARBIDETXIKI: AHOZ. TRAD.: [óyarbitxiki] (K.); ARAU.: Oiarbide Txiki (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-4, Ast.*; OHARR.: ikus MENDIZABAL eta OIARBIDEBORDA.

OIARZABAL

OIARZABAL: *Oiarzabal* (1989, OM); ARAU.: Oiarzabal baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-23-8, Err.*

OINDI

OINDI: *Oindi*¹⁵⁵¹ (1625, *montaña*, LMI, 230 or.), *Oindi*¹⁵⁵² (1683, *Cerro*, HUA28), *Oindi* (1769, HUA37), *Oindi* (1780, HUA39), *Oindi*¹⁵⁵³ (1797, *monte*, HUA41), *Ondi* (1850, *monte*, PM, 231 or.), *Ondi*, *Monte* (1911, IM), *Ondi*, *Monte* (1920, *helechal*, HUA57, 783 or.), *Ondi* (1920, *Monte Cillegui*, HUA57, 830 or.), *Ondi* (1936, *monte*, HUA57, 480 or.), *Onyi*, *Monte* (1942, 1 44-1 45 / 43 14-43 13, IGC1), *Honyi* (1944, GHO1), *Honyi*, *Monte* (1944, GHO2), *Onyi*, *Monte* (1953, 1 44-1 45 / 43 14-43 13,

¹⁵⁵¹ "...en la jurisdiccion de Hernani."

¹⁵⁵² "...peña, alto, y cerro [...]".

¹⁵⁵³ "...eminencia, o cerro del Monte de Oindi, pero en este intermedio se encuentra tambien otro mojon inmediato al sel del nombre de Pagote, con piedra de aquel mismo sitio, llamada Oindiarria [...]".

IGC2), *Onyi* (1960, *ladera terminal de*, LPB, 53 or.), *Onyi, Monte* (1962, UTC), *Onyi* (1969, BG), *Onyi* (1976, TA, 14 or.), *Onyi, Monte* (1979, RMH), *Onyi, Monte* (1980, IGN1), *Onyi, Monte* (1981, SGE2), *Onyi, Monte* (1982, GFA1), *Onyi* (1983, IGN2), *Onyi* (1983, IGN2), *Onyi* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ónyi] (K.), [onyí] (Amu.), [ónyitikàn] (Mari. 1, *abl.*), [ónyi] (Mik.), [ónyitik] (Mik., *abl.*), [ónyimendi] (Mik.); ARAU.: *Onyi* (1986, GFA3), *Onddi* (1991, UM), *Oindi* (1992, HM), *Oindi* (1994, AMM), *Onddi* (1994, MLM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-38-7, Urn.; OHARR.: ikus **OINDIMENDI**.

OINDI: *Oindi* (1683, *alto*, HUA28), *Ondi* (1889, *alto*, HUA56), *Onyi* (1958, *cumbre*, PPG, 128¹⁵⁵⁴); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-38-7, Her.-Urn.; OHARR.: ikus **OINDIKO GAINA**.

OINDI: *Oindi* (1683, *peña*, HUA28); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-38-7, Her.; OHARR.: ikus **OINDIKO HARKAITZA**.

OINDI: *Oindi* (1708, *termino*¹⁵⁵⁵, HUA31); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

OINDI: *Ondiz* (1754, *monte*, ML, 56 or.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Her.

OINDI: *Ondi* (1920, HUA57, 56 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

OINDI: *Onyi*(1982, *¿cista?*, CAG, 181 or.), *Onyi, Cista* (1983, GFA2), *Onyi* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 60304; KOK. KART.: 64-38-7, Urn.

OINDIAZPIA: *Andiaspia* (1960, GS); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.-Her.

¹⁵⁵⁴ Mapako zerrendan izenak duen zenbakia.

¹⁵⁵⁵ "... termino en que se combino en este aiuntamiento con la preuencion de que a esta dicha villa no se puede auonar ni se auone el montamiento de los jornales introducidos por los interesados en los plantios de dicho termino en la Araldia que llaman [...]".

OINDIAZPIA: *Onyi-azpiya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ónyì ázpiyà] (Larr.); ARAU.: Oinddiazpia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50105; KOK. KART.: 64-38-7, Urn.

OINDIKO EGUTERA: AHOZ. TRAD.: [ónyikò éuterá] (Amu.); IZA. GEO.: 50105; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.

OINDIKO GAINA: *Onyiko gaña* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ónyikò gáñà] (K.); ARAU.: Oinddiko gaina (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201, 10102; KOK. KART.: 64-38-7, Her.-Urn.; OHARR.: ikus **OINDI**.

OINDIKO HARKAITZA: *Onyiko arkaitzak* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ónyikò árkaitzà] (Pard. g. 2); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-38-7, Her.; OHARR.: ikus **OINDI**.

OINDIKO LEIZEA: *Onyiko leizia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ónyikò léjzià] (Pard. g. 2); IZA. GEO.: 10603; KOK. KART.: 64-38-7, Urn.

OINDIMENDI: AHOZ. TRAD.: [ónyimendi] (Mik.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-38-7, Urn.; OHARR.: ikus **OINDI**.

OINDI-MANDOEGLI (ONYI-MANDOEGLI): *Onyi-Mandoegi* (1982, estación, CAG, 179 or.); IZA. GEO.: 60100; KOK. KART.: Her-Urn.-Ber.; OHARR. ikus **ADARRA-MANDOEGLI**.

OINDO

OINDO: *Oindave* (1761, AT, 231 or.), *Oindo* (1773, VEK1A), *Onyabe* (1862, AT, 231 or.), *Ondo* (1889, AT, 231 or.), *Ondave-gaña* (1889, AT, 231 or.), *Ondave-azpia* (1889, AT, 232 or.), *Ondo* (1901, AT, 232 or.), *Ondave* (1916, AT, 232 or.), *Onllo* (1942, 1 43-1 44 / 43 12-43 11, IGC1), *Onyo* (1944, GH01), *Onyo* (1944, GH02), *Onllo* (1953, 1 43-1 44 / 43 12-43 11, IGC2), *Onyio* (1960, UZA), *Onyo* (1960, LPB, 57 or.), *Onyo* (1969, BG), *Onyo* (1976, TA, 14 or.), *Onyo, Monte* (1979, RMH), *Onyo* (1982, CAG, 184 or.), *Onllo* (1983, D.F.G.2), *Onyo* (1989, UUTB), *Onyo* (1993, mendia, AT,

231-232 or.); AHOZ. TRAD.: [ónyò] (Amu.), [ónyò] (Amu.), [ónyòn] (Amu., *in.*), [ónyotik] (Amu., *abl.*), [ónyò] (Mari. 2); ARAU.: Onyo (1986, GFA3), Onddo (1991, UM), *Onddo* (1993, *mendia*, AT, 231-232 or.), Oindo (1994, AMM), Onddo (1994, MLM), Onddo mendia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-54-6, And.-Eld.-Urn.*

OINDO: *Onyo* (1958, PPG, 78¹⁵⁵⁶); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: And.*; OHARR.: ikus OINDOKO GAINA.

OINDO: *Onllo y Zabú* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.

OINDOALDAPETA: AHOZ. TRAD.: [ónyoaldapetá] (Amu.); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-53-5, And.*

OINDOKO ELURZULOA: *Onyoko elurzulua* (1989, UUTB), *Onyoko elurtzulua* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ónyokò elúrtzuluà] (Mari. 2); IZA. GEO.: 40305; KOK. KART.: 64-54-1, And.*; OHARR.: ikus ELURZULO eta OINDOTXIKIKO ELURZULOA.

OINDOKO ETXOLA: AHOZ. TRAD.: [Ónyokò txábolá] (Amu.), [ónyokò étxolà] (Amu.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-5, And.*; OHARR.: ikus FELIPEREN BORDA.

OINDOKO GAINA: *Ondoco-gaña* (1889, *punto*, HUA53); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: And.*; OHARR.: ikus OINDO.

OINDOKO HEGIA: AHOZ. TRAD.: [onyokò égiyá] (Amu.); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-54-5, And.*

¹⁵⁵⁶ Mapan dagoen zerrendan toponimoari dagokion zenbakia.

OINDOKO ITURRIA: *Onyoko itturriya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [Ónyokò ittúrritík] (Amu., *abl.*), [ónyokò ítturriyà] (Mari. 2); ARAU.: Onyoko Iturria (1991, UM), Oindoko iturria (1994, AMM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-54-6, And.*

OINDOTTIKI: *Onyo txiki* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ónyò ttíkì] (Amu.), [ónyò txíkì] (Mari. 2); ARAU.: Oindo txiki (1994, AMM), Onddo Txiki (1994, MLM), Oindotxiki tontorra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-54-5, And.*

OINDOTXIKIKO ELURZULOA: AHOZ. TRAD.: [ónyotxíkikò elúrzuluà] (Mari. 2); IZA. GEO.: 40305; KOK. KART.: 64-54-1, And.*; OHARR.: ikus ELURZULOA eta OINDOKO ELURZULOA.

OINDOTTIKIKO LEPOA: AHOZ. TRAD.: [ónyottíkikò lépua] (Amu.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-54-5, And.*

OKELAR

OKELAR: *Oqulear* (1739, VEK2); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Eld.*

OKELAR: AHOZ. TRAD.: [ókelàr] (Amu.); ARAU.: Okelar (1994, AMM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-62-3, Eld.*

OKELEGI

OKELEGI: *Oqueley* (1920, HUA57, 367 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

OKELEGIKO GAINA: AHOZ. TRAD.: [ókelejìkò gáñà] (Elor.); ARAU.: Okelegi Gaina (1992, HM), Okelegiko gaina (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*

OKELENEA

OKELENEA: *Oquelenía* (1864, HUA48, 46 or.), *Ukalene* (1989, HUTB), *Okolone* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-3, Her.*; OHARR.: desagertua.

OKELENEA: *Oquelenea u Oquendonea* (1932, *sembradíos*, HUA57, 835 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus OKENDOENEA.

OKENDOENEA

OKENDOENEA: *Oquendonia* (1797-1833, HGR2, 51 au.), *Oquendoenea* (1847-1848, HTR3, 6 au.), *Oquendonea* (1855-1857, HTR8, 20 au.), *Oquendonea* (1863, HRU, 47 bin.), *Oquendonea, Oquelenea u* (1932, *sembradíos*, HUA57, 835 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus OKELENEA

OKENDOENEA: *Oquendonia* (1843, HUA44), *Oquendonia* (1864, HUA47), *Oquendonia* (1864, HUA48, 46 or.), *Oquendoenea* (1911, IM), *Oquendonia* (1921, HUA57, 792 or.), *Oquendoenia* (1925, HUA57, 942 or.), *Oquendoenea* (1937, AB), *Okendonea* (1983, GFA2), *Okendoene* (1989, HUTB), *Okendoenea* (1989, HUTB), *Ukendone* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ókendonè] (K.), [ókendò] (Pard. g. 2); ARAU.: Okendonea (1992, HM), Okendonea (1994, AMM), Okendonea (1994, MLM), Okendonea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*

OKERRAREN HEGIA / OKERRREKO HEGIA

OKERRAREN HEGIA: *Okerran egiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [okérràn égiyà] (Txab. 1); ARAU.: Okerraren Hegia (1992, HM), Okerran hegia (1996, EJ1), Okerraren Hegia (1996, GAM); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-39-7, Her.; OHARR.: ikus **OKERRREKO HEGIA**.

OKERRREKO HEGIA: *Okerreko egi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [okérrekò égiyá] (Txim., *adl. s.*); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-39-7, Her.; OHARR.: ikus **OKERRAREN HEGIA**.

OKERTZULO

OKERTZULO: *Okertzulo* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [okértzuló] (Mari. 2); ARAU.: Okerzulo (1991, UM), Okerzulo (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.*

OKOLODI

OKOLODI: *Ocolodi* (1611, HUA24, 113 au.), *Ocolodi* (1668, HUA27, 125 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

OLA ZAHARRA

OLA ZAHARRA: *Olazarra* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: 64-47-1, Urn; OHARR.: desagertua. Ikus **GOIKOURRUZUNOKO OLA ZAHARRA**.

OLABERRI

OLABERRI: *Olaverria* (1833-1835, *casa de*, DUA3), *Olaberria* (1797, *casa*, HUA41), *Olaberri* (1942, 1 45-1 46 / 43 14-43 13, IGC1), *Olaberri* (1953, 1 45-1 46 / 43 14-43 13, IGC2), *Olaberri* (1962, UTC), *Olaberri* (1981, SGE2), *Olaberri, Caserío* (1983, IGN2), *Olaberri, Caserío* (1983, IGN2), *Olaberri, Caserío* (1983, IGN2), *Olaberri*¹⁵⁵⁷ (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ólaberri] (K.); ARAU.: Olaberri (1991, UM), Olaberri (1992, HM), Olaberri (1994, AMM), Olaberri (1994, MLM), Olaberri baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.; OHARR.: ikus **ERMITA**.

OLABERRIAGA / OLABERRIETA / OLABERRI

OLABERRI: *Olaverria* (1632, HUA26, 153 au.), *Olaberria* (1683, HUA28), *Olaberria*¹⁵⁵⁸ (1773, VEK1), *Olaberria* (1773, VEK1A), *Olaverria* (1780, HUA39), *Olaberria* (1831, DUA2), *Olaberri* (1960, UZA), *Olaberri* (1976, TA, 17 or.), *Olaberri* (1980, IGN1), *Olaberri* (1983, IGN2), *Olaberri* (1983, IGN2), *Olaberri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ólaberri] (K.), [oláberri] (Ai.), [ólaberri] (Ai.), [ólaberri] (Amu.),

¹⁵⁵⁷ OLAZARKO jabeak (Ol.) bazekien behinola OLABERRI ermita izan zela.

¹⁵⁵⁸ *Olaberria* grafiarekin agertzen da birritan.

[ólaerri] (Amu.), [ólaberri] (Etxol.); ARAU.: Olaberri (1991, UM), Olaberri (1994, AMM), Olaberri (1994, MLM); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-54-4, Urn.; OHARR.: ikus **OLABERRIAGA** eta **TELLITURRI**.

OLABERRI: *Olaverria* (1833-1835, *arroio principal que vaja de*, DUA3), *Olaberria*¹⁵⁵⁹ (1773, *arroyo*, VEK1), *Olaberria* (1797, *arroyo*, HUA41), *Olaverri* (1868, *rio*, DJE), *Olaberri* (1936, *regata*, HUA57, 187 or.), *Olaberri* (1936, *Regata*, HUA57, 188 or.), *Olaverri* (1951, *regata*, UUA18), *Olaberri* (1969, *regata*, UUA10N), *Olaberri, Regata* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-4, Urn.; OHARR.: ikus **ETXOLABERRIKO ERREKA**, **KARTOLAERREKA**, **MERKUEKO ERREKA**, **MINAERREKA**, **MINAKO ERREKA**, **MINETAKO ERREKA**, **OLABERRIERREKA**, **OLABERRIKO ERREKA**, **OLABERRIETA**, **OLABERRIETAERREKA**, **OLABERRIETAKO ERREKA** eta **URMENDIKO ERREKA**.

OLABERRIA: *Olaverria* (1838, *valle*, DUA5); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Her.-Urn.

OLABERRIAGA: *Olaberriaga* (1516, HUA7), *Olaberriaga* (1550, HUA14), *Olauerriaga* (1607, HUA23), *Olaberriaga* (1683, HUA28); ARAU.: Olaberriko Sarobea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-54-4, Urn.; OHARR.: ikus **OLABERRI** eta **TELLITURRI**.

OLABERRIAGA: *Olaberriaga* (1538, *presa de*, HUA9); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: Her.-Urn.

OLABERRIAGA: *Olaberriaga* (1550, HUA14), *Olaberria* (1773, *ferreria germada*, VEK1), *Olaberriaga* (1773, VEK1A); ARAU.: Olaberriko olazarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.-Urn.

¹⁵⁵⁹ *Ōlaberria* grafiarekin aipatzen da behin.

OLABERRIERREKA: *Olaberria-erreka* (1889, *regata*, HUA56); AHOZ. TRAD.: [ólaerrierrekà] (Amu.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-4, Urn.; OHARR.: ikus **ETXOLABERRIKO ERREKA, KARTOLAERREKA, MERKUEKO ERREKA, MINAERREKA, MINAKO ERREKA, MINETAKO ERREKA, OLABERRI, OLABERRIKO ERREKA, OLABERRIETA, OLABERRIETAERREKA, OLABERRIETAKO ERREKA** eta **URMENDIKO ERREKA**.

OLABERRIETA: *Olaberrieta* (1899, *punto*, UUA2); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.

OLABERRIETA: *Olaberrieta* (1920, *zilegi*, HUA57, 520 or.); IZA. GEO.: 50204; KOK. KART.: Her.

OLABERRIETA: *Olabarrieta, Regata* (1983, IGN2), *Olabarrieta, Regata* (1983, IGN2), *Olaberrieta, Regata* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-4, Urn.; OHARR.: ikus **ETXOLABERRIKO ERREKA, KARTOLAERREKA, MERKUEKO ERREKA, MINAERREKA, MINAKO ERREKA, MINETAKO ERREKA, OLABERRI, OLABERRIERREKA, OLABERRIKO ERREKA, OLABERRIETAERREKA, OLABERRIETAKO ERREKA** eta **URMENDIKO ERREKA**.

OLABERRIETAERREKA: *Olaberrieta-erreka* (1983, GFA2); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-4, Urn.; OHARR.: ikus **ETXOLABERRIKO ERREKA, KARTOLAERREKA, MERKUEKO ERREKA, MINAERREKA, MINAKO ERREKA, MINETAKO ERREKA, OLABERRI, OLABERRIERREKA, OLABERRIKO ERREKA, OLABERRIETA, OLABERRIETAKO ERREKA** eta **URMENDIKO ERREKA**.

OLABERRIETAKO ERREKA: *Olaberrietako erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ólaberritakò érrækà] (Ek.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-4, Urn.; OHARR.: ikus **ETXOLABERRIKO ERREKA, KARTOLAERREKA, MERKUEKO ERREKA, MINAERREKA, MINAKO ERREKA, MINETAKO**

ERREKA, OLABERRI, OLABERRIERREKA, OLABERRIKO ERREKA, OLABERRIETA, OLABERRIETAERREKA eta URMENDIKO ERREKA.

OLABERRIKO ERREKA: *Olaberriko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ólaberrikò érekà] (K.), [ólaberrikò érekà] (Amu.), [ólaberrikò érekà] (Larr.), [ólaberrikò érekortàn] (Maer., in.), [ólaberrikò érekà] (Mari. 2); ARAU.: Olaberriko Erreka (1991, UM), Olaberriko Erreka (1994, MLM), Olaberriko erreka (1994, AMM), Olaberriko erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-4, Urn.; OHARR.: ikus **ETXOLABERRIKO ERREKA, KARTOLAERREKA, MERKUEKO ERREKA, MINAERREKA, MINAKO ERREKA, MINETAKO ERREKA, OLABERRI, OLABERRIERREKA, OLABERRIETA, OLABERRIETAERREKA, OLABERRIETAKO ERREKA eta URMENDIKO ERREKA.**

OLABERRIKO ETXOLA: *Olaberriko txabola* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ólaberrikò txábolá] (Amu.); ARAU.: Olaberriko Txabola (1991, UM), Olaberriko txabola (1994, AMM), Olaberriko Borda (1994, MLM), Olaberriko borda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-4, Urn.; OHARR.: eroria.

OLABERRIKO ZELAIA: *Olaberriko zelaya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ólaberrikò zélayà] (Amu.); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-54-4, Urn.

OLABERRIKO ZUBIAK: *Olaberriko zubik* (1989, UUTB), *Olaberriko zubiyak* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ólaberrikò zúbik] (Amu.); ARAU.: Olaberriko zubiak (1996, EJ1); IZA. GEO.: 41005; KOK. KART.: 64-54-4, Her.-Urn.

OLABERRIAGA / OLABERRIETA

OLABERRIAGA: *Olabarriaga* (1554, EUA2, 122 or.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Ast.*

OLABERRIETA: *Olaberrieta* (1864, HUA48, 40 or.), *Olaverrieta, Casa* (1980, IGN1); AHOZ. TRAD.: [ólaberrità] (Goi.); ARAU.: Olaberrieta (1992, AM), Olaberrieta baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-2, Ast.*

OLABERRIETAERREKA: AHOZ. TRAD.: [ólaberritaérrekà] (K.); ARAU.: Olaberrieta erreka (1992, AM), Olaberrieta erreka (1994, MLM), Olaberrietako erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-31-2, Ast.*

OLABURU

OLABURU: *Olaboru* (1864, HUA47), *Olaboru* (1864, HUA48, 46 or.), *Olaboru* (1920, *caserío y pertenecidos*, HUA57, 632 or.), *Olaboru* (1935, *caserío y pertenecidos*, HUA57, 657 or.), *Olaboru* (1983, GFA2), *Olaboru* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ólaburù] (K.); ARAU.: Olaboru baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: baserria izandakoa. Ikus **GISASOLA** eta **GOIKOETXE**.

OLAIZOLA

OLAIZOLA: *Olaizola* (1773, *ferreria*, VEK1); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

OLAJAUNANEA

OLAJAUNANEA: *Olajaunania* (1863, HRU, 47 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

OLASAGARRE

OLASAGARRE: *Olasagarre* (1855-1857, UTR8, 46 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

OLATXOALDEA

OLATXOALDEA: *Olacho aldia* (1850-1852, H.L.P.5.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

OLAZAR

OLAZAR: *Olazarra* (1773, VEK1A), *Olazarra* (1773, VEK1B); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.

OLAZAR: *Olazarre* (1843, HUA44), *Olazar* (1864, HUA47), *Olazar*¹⁵⁶⁰ (1864, HUA48, 46 or.), *Olasar* (1898, EGZ), *Olazar* (1911, IM), *Olazar* (1920, *Caserío y pertenecidos*, HUA57, 191 or.), *Olazar*¹⁵⁶¹ (1920, HUA57, 753 or.), *Olazar* (1936, HUA57, 188 or.), *Olazar* (1942, 1 45-1 46 / 43 14-4313, IGC1), *Olazar* (1944, GH01), *Olazar* (1945, UUA15), *Olazar* (1953, 1 45-1 46 / 43 14-4313, IGC2), *Olazar* (1962, UTC), *Olazar* (1983, GFA2), *Olazar* (1981, SGE2), *Olazar* (1983, IGN2), *Olazar* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ólazàr] (K.), [ólazàr] (Ai.), [ólazàr] (Amu.), [ólazarrekuá] (Amu., *l. g.*), [ólazárkua] (Maer., *l. g.*); ARAU.: *Olazar* (1991, UM), *Olazar* (1992, HM), *Olazar* (1994, AMM), *Olazar* (1994, MLM), *Olazar baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.

OLAZAR: *Olazar* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.

OLAZARREKO ERRIBERA: *Olazarreko erribera* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.

OLAZARREKO PORTILUA: *Olazarreko portillua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ólazarrekò pórtilluà] (Bez.), [ólazarrekò pórtilluà] (Pag.); ARAU.: *Olazarko Portilloa* (1991, UM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **PORTILLUA**.

OLAZARREKO ZUBIA: *Olazarko zubiya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ólazarkò zúbiyà] (K.); ARAU.: *Olazarko zubia* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 41005; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.

¹⁵⁶⁰ Urnietan dago, baina Hernaniko atalaeen azaltzen da.

¹⁵⁶¹ Idazkian Urnietan dagoela adierazten da.

OLAZIREGI

OLAZIREGI: *Olaciregui o Putronea* (1936, HUA57, 131 or.), *Olaziregi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ólazeregi] (TxAB 2); ARAU.: Olaziregi (1992, HM), Olaziregi (1994, AMM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7; OHARR.: ikus PUTROENEA.

OLIN

OLIN: *Olin* (1989, OM); ARAU.: Olingo bizkarra (1996, EJ1), Olin (1996, GAM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-40-2, Err.*

OLINERREKA: *Olin erreka* (1989, OM); ARAU.: Olingo erreka (1996, EJ1), Olin Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-40-2, Err.*

OLLAKINDEGI

OLLAKINDEGI: *Ollaquindegui* (1847-1848, HTR3, 8 au.), *Ollaquindegui* (1922, *terreno manzanal*, HUA57, 106 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

OLLAKINDEGI: *Olloquindegui* (1926, *caserío y pertenecidos*, HUA57, 107 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*

OLLAKINDEGI: *Ollokindegi* (1932, *camino vecinal de*, HUA57, 454 or.); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: Her.*

OLLAKIÑETA

OLLAKIÑETA: *Ollaquiñeta* (1707, *termino*, HUA30, 29 bin.), *Ollaquiñeta* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

OLLOKI

OLLOKI: *Olloqui* (1625, *herreria*, LMI, 234 or.), *Olloquiegui*, (1739, *epaipides de*, VEK2), *Olloquiegui* (1847, *ola*¹⁵⁶², JII, 67 or.); ARAU.: Ollokiko ola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Eld.*

OLLOKI: AHOZ. TRAD.: [óllokiá] (Amu., *abl.*), [ólloki] (En.); ARAU.: Ollokiegi (1994, AMM), Ollokiegi (Bizkai) (1994, MLM), Olloki baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-62-6, Eld.*; OHARR.: ikus BIZKAINEA.

OLLOKITXIKI: AHOZ. TRAD.: [óllokixiki] (Ollok.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-62-6, Eld.*; OHARR.: ikus KARPONEA.

ONBREREN ETXOLA

ONBREREN ETXOLA: *Onbren txabola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ónbrèn txábolà] (Ek.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-62-4, Her.; OHARR.: eroria.

ONDARBIKO TXOKOA

ONDARBIKO TXOKOA: *Ondarbiko txokua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [óndarbikò txókuà] (Txab. 2), [óndarbikò txókuà] (Txil.); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

ONDARRITURRI / ONDARRITURRIETA

ONDARRITURRI: *Ondar-iturri* (1942, UUA12), *Ondar-iturri* (1951, *arbolado*, UUA18), *Ondar-iturri* (1951, *erial*, UUA18), *Ondar-iturri* (1951, *jaral*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.*

ONDARRITURRI: *Ondar-iturri* (1951, *arbolado*, UUA18), *Ondar-iturri* (1951, *erial*, UUA18), *Ondar-iturri* (1951, *jaral*, UUA18), *Ondarriturri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [óndarriturri] (Larr.); ARAU.: Ondarriturri (1991, UM); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.*; OHARR.: ikus ONDARRITTURRIETA.

¹⁵⁶² "Eduayengo mugapean [...]".

ONDARRITURRIETA: *Ondarritturrita* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [óndarritturrità] (Mari. 2); ARAU.: Ondarriturrieta (1994, AMM), Ondarriturrieta artoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.*; OHARR.: ikus ONDARRITTURRI.

ONDARTXABAL

ONDARTXABAL: *Ondartxabal* (1989, OM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-32-2, Err.*

ONDARTZULO

ONDARTZULO: AHOZ. TRAD.: [óndartzulò] (Man.); ARAU.: Ondartzulo (1992, AM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-31-2, Ast.*

ONTZORROTZ

ONTZORROTZ: *Onzorrozeo* (1962, UTC), *Onzorrozeo* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Ar.*

ONTZORROTZ: AHOZ. TRAD.: [ontzórrotz] (Lor. b.); ARAU.: Ontzorrotz (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: Ar.*

ONTZORROZKO GAINA: *Onzorrozco-gaña* (1942, 1 47-1 48 / 43 11-43 10, IGC1), *Onzorrozco-gaña* (1953, 1 47-1 48 / 43 11-43 10, IGC2), *Onzorroco-gaña* (1980, IGN1); ARAU.: Ontzorrozko Gaina (1996, GAM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Ar.*

ORAUNE¹⁵⁶³

ORAUNEKO LEPOA: *Orauneko lepoa* (1988, OBIE); ARAU.: Orauneko lepoa (1994, AMM), Orauneko Lepoa (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*

¹⁵⁶³ Cf. *Oraune* (1994, MLM).

OREERRIAGA

OREERRIAGA: *Oreerriaga* (1583, HUA21, 2 bin.), *Horeherriaga* (1583, HUA21, 20 au.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

OREITURRIAGA / OREITURRIETA

OREITURRIAGA: *Oreiturriaga*¹⁵⁶⁴ (1625, LMI, 229 or.); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: Her.

OREITURRIETA: *Oreiturrieta* (1561, HUA17, 11 au.), *Oreiturrieta*¹⁵⁶⁵ (1573, HUA19, 7 bin.), *Oreayturrieta* (1576, HUA20, 8 au.), *Oriturrieta* (1708, *paraje*, HUA31); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

ORANTZUN

ORANTZUN: *Orenzun* (1598, Díez de Salazar, 1997: 237); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Eld.*

ORANTZUN: *Oentzun* (1926, *cumbre*, JMB2, 121 or.), *Oentzun* (1923, *alto*, JMB1, 144 or.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Eld.*

ORANTZUN: AHOZ. TRAD.: [orántzù] (Amu.), [orántzùn] (Amu.), [oántzundik] (Amu., *abl.*), [oántzunén] (Amu., *in.*), [oróntzùn] (En.); ARAU.: Orentzun (1994, AMM), Orantzun (1994, MLM), Orantzun basoak (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-62-3, Eld.*; OHARR.: ikus ORANTZUNGO HEGIA.

ORANTZUNBEKOA: AHOZ. TRAD.: [orántzùn békuà] (Amu.), [oánzu béku ortàn] (Amu., *in.*¹⁵⁶⁶); ARAU.: Orentzun behekoa (1994, AMM), Orantzunbekoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-62-7, Eld.*

¹⁵⁶⁴ "La fuente de Oreiturriaga en la jurisdicción de Hernani, saludable."

¹⁵⁶⁵ "en *Epelsaiesa*".

¹⁵⁶⁶ *ORANTZUN BEKO horretan*.

ORANTZUNETXOLA: AHOZ. TRAD.: [orántzuntxábolà] (Ollok.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-62-7, Eld.*

ORANTZUNGOIKOA: AHOZ. TRAD.: [Orántzùn góikuà] (Amu.), [oántzùn góikuà] (Am.), [oántzùn góikuà] (Ollok.); ARAU.: Orentzun goikoa (1994, AMM), Orantzungoikoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-62-7, Eld.*

ORANTZUNGO BORDA: AHOZ. TRAD.: [oróntzungò bórdà] (En.); ARAU.: Orentzungo bordak (1994, AMM), Orantzun Borda (1994, MLM), Orantzungo bordak (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-62-7, Eld.*

ORANTZUNGO HEGIA: AHOZ. TRAD.: [Orántzukò égiyà] (Amu.); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-62-3, Eld.*; OHARR.: ikus ORANTZUN.

OREZEIKA

OREZEIKA: *Oreceica* (1920, 1 / 4 parte del lote 148, HUA57, 898 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ORKOLAGA

ORKOLAGA: *Orcolaga* (1740, *Partido*, HUA30, 541 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ORKOLAGA: *Orcolaga* (1584, *Martin de*, EHA1), *Orcolaga* (1843, *caserio*, HUA44), *Orcolaga* (1864, *caserio*, HUA47), *Orcolaga* (1864, *caserio*, HUA48, 46 or.), *Orcolaga* (1920, *caserio*, HUA57, 7 or.), *Orkolaga* (1989, HUTB), *Orkola* (1989, HUTB), *Urkola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [órkolà] (K.), [órkolà] (Altz.); ARAU.: Orkolaga (1992, HM), Orkolaga (1994, MLM), Orkolaga (1992, HM), Orkolaga (1994, MLM), Orkolaga baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*; OHARR.: ikus LANGA eta ZERRIBURU.

ORKOLAGA: *Orcolaga* (1863, HRU, 40 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ORKOLAGABERRI: *Orcolaga berri* (1864, *caserio*, HUA47), *Orcolaga berri* (1864, *caserio*, HUA48, 46 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*

ORKOLAGAGAÑA: *Orcola gañe* (1920, *manzanal*, HUA57, 7 or.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.¹⁵⁶⁷: Her.*

ORKOLAGAKO GAINA: *Orkolako gaña* (1989, HUTB), *Orkolagako gaina* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*

ORKOLAGANEA: *Orkolagania* (1989, HUTB), *Orkolania* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [órkolanià] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-1, Her.*; OHARR.: ikus ALDAPA.

ORMAKIO

ORMAKIO: AHOZ. TRAD.: [órmakì] (Amu.), [órmakì] (An. 1); ARAU.: Ormakio (1994, AMM), Ormakio (1994, MLM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-53-8, Eld.*

ORMAKIOERREKA: *Ormaquierreca* (1944, GH01), *Ormaquierreca* (1944, GH02); AHOZ. TRAD.: [órmakioérrekà] (Ek.); ARAU.: Ormakio Erreka (1994, MLM), Ormakio erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-53-8, And.*; OHARR.: ikus LAPURTXULOERREKA eta ORMAKIOKO ERREKA.

ORMAKIOKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [órmakikó érrékà] (Amu.), [Órmakikò érréká] (Amu.); ARAU.: Ormakioko erreka (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-53-8, And.-Eld.*; OHARR.: ikus LAPURTXULOERREKA eta ORMAKIOERREKA.

¹⁵⁶⁷ *Zubicho* izeneko tokian dago.

ORMAZARRETA / ORMAZAR

ORMAZARRETA: *Ormacharreta* (1712, LMZ, 165 or.), *Ormazarreta* (1855, UEA1), *Ormazarreta* (1864, HUA48, 72 or.), *Ormazarreta* (1900, UEA2), *Ormazar* (1925, UUA3), *Ormacha* (1942, 1 42-1 43 / 43 14-43 13, IGC1), *Ormazar* (1945, UUA15), *Ormacha* (1953, 1 42-1 43 / 43 14-43 13, IGC2), *Ormazarreta* (1956, UUA10G), *Ormazarreta* (1979, UUA20), *Ormacha, Casa* (1980, IGN1), *Ormaxar* (1989, UUTB), *Ormazar* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [órmaxàr] (K.), [órmarzarretà] (Ai.), [órmarzarretà] (Ai.), [órmaxàr] (Ai.), [ormaxarréta] (Amu.), [Ormazarréta] (Amu.), [órmaxàr] (Amu.); ARAU.: *Ormazarreta* (1991, UM), *Ormazarreta* (1994, AMM), *Ormazarreta* (1994, MLM), *Ormazarreta baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*

ORMAZAR: *Ormachar* (1863, URU, 144 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ORMAZARRAZPIA: *Ormazar-azpia* (1951, *sebradio*, UUA18), *Ormazar-azpia* (1951, *argomal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ORMAZARBERRI: *Ormaxar berri* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*

ORMAZARKO BASOA: *Ormaxarko basua* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [órmaxarkò básuà] (Ai.); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.*; OHARR.: ikus POSENTARRIAZPI.

ORMAZARRETAKO BORDA: *Ormaxarko borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [órmaxarkò bordá] (Ai.); ARAU.: *Ormazarretako borda* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.; OHARR.: desagertua. Ikus **MODESTOREN BORDA** eta **MODESTO ZAHARRAREN BORDA**.

ORMAZARRETAKO BORDAALDEA: *Ormazarretaco-borda-aldea* (1925, *helechal*, UUA3); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

ORMAZARRETA¹⁵⁶⁸

ORMAZARRETA HARKAITZA: AHOZ. TRAD.: [órmazarretakò árkaítzá] (Amu.); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-53-8, And.*

OROZTEGI

OROZTEGI: *Oroztegi*¹⁵⁶⁹ (1101, *pardinam que uocatur*, NAO1), *Oroztegui* (1101, *pardinam que vocatur*, NAO1), *Oroztegui* (1101, *pardinam*, RAH, 130 or.), *Oroztegui* (1101, *pertinentia de*, RAH, 130 or.); IZA. GEO.: 50205; KOK. KART.: Don.; OHARR.: ikus **GOROSTEGI** eta **GOROSTEGIKO TONTORRA**.

ORTZAIKA

ORTZAIKA: *Oceriagoca* (1797, *partida o corte*, HUA41); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ORTZAIKA: *Orzaica* (1920, *1 / 4 de lote nº 167*, HUA57, 104 or.), *Orzaica* (1932, *lote llamado*, HUA57, 391 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ORTZAIKA: *Orzaica*, *Zilegi* (1936, HUA57, 95 or.); IZA. GEO.: 50204; KOK. KART.¹⁵⁷⁰: Her.*; OHARR.: ikus **ZILLEGI**.

ORTZAIKA: *Ortzaika* (1989, HUTB), *Ortzeika* (1989, HUTB), *Ortzaika* (1989, HUTB), *Ortzeika* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ortzabíka] (Amu.), [órtzeikà] (Iz.), [órtzeikà] (Txab. 1), [órtzaiḱà] (Txim.), [órtzeikà] (Txim.); ARAU.: *Ortzaika* (1992, HM), *Ortzaika* (1994, AMM), *Ortzaika ordeka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

ORTZAIKAKO ERREKA: *Ortzaikako erreka* (1989, HUTB); ARAU.: *Ortzaiko Erreka* (1994, MLM), *Ortzaikako erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-8, Her.

¹⁵⁶⁸ Cf. *Ormazarreta* (1994, AMM; 1996, EJ1).

¹⁵⁶⁹ "... *et cum illa aqua que dicitur Urhumea, que est pertinencia de Oroztegi*."

¹⁵⁷⁰ "*Barrio de Urumea*".

ORTZAIKAKO ITURRIA: *Ortzaikako itturriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [órtzeĩkakò íturriyà] (Txim.); ARAU.: Ortzabikako iturria (1994, AMM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

ORTZAIKAKO ZABALA: *Ortzaikako zabala* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

OSARRAIN

OSARRAIN: *Osarrain* (1561, HUA17, 11 au.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

OSINGAINGO ERREKA¹⁵⁷¹

OSINGAINGO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [Osíngaĩngò érrøkà] (Ollok.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-62-6, Eld.*; OHARR.: ikus OSIÑEGIERREKA eta OSIÑEGIKO ERREKA.

OSIÑAGA

OSIÑAGA: *Osinaga* (1556, *molino*, AA1, 561 or.), *Osiñaga* (1797-1833, *Molino*, HGR2, 39 au.), *Osinaga* (1797-1833, *Molino*, HGR2, 51 au.), *Osiñaga* (1843, *caserio*, HUA44), *Osiñaga* (1850-1852, *Molino de*, HTR5, 14 au.), *Osiñaga* (1864, *caserio*, HUA47), *Osiñaga* (1911, IM), *Osiñaga* (1983, GFA2), *Osiñaga* (1989, HUTB), *Osiña* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ósinà] (K.); ARAU.: *Osinaga* (1992, HM), *Osiñaga baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40304 / 40100; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*; OHARR.: desagertua.

OSIÑAGA: *Osiñaga* (1566, HUA17, 55 au.), *Ociñaga* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

OSIÑAGA: *Osiñaga* (1847-1848, HTR3, 8 au.), *Osinaga* (1863, HRU, 47 bin.), *Osiñaga* (1863, HRU, 54 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

¹⁵⁷¹ Cf. *Osingain* (1994, AMM).

OSIÑAGA: *Osinaga* (1944, GH01), *Osinaga* (1944, GH02), *Osinaga* (1958, PPG), *Osinaga* (1969, BG), *Otsiñaga* (1969, BG), *Osiñaga* (1989, HUTB), *Osiña* (1989, HUTB), *Osinaga* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ósina] (K.); ARAU.: *Osinaga* (1992, HM), *Osiñaga* (1994, AMM), *Osiñaga auzoa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*

OSIÑAGAKO INDARRETxea: *Osiñako zentrala* (1989, HUTB), *Osiñagako zentrala* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ósiñakò zéntralà] (K.); ARAU.: *Osiñaga Zentrala* (1994, MLM); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*; OHARR.: eroria.

OSIÑAPEA

OSIÑAPEA: *Osiñapea* (1920, *manzanal*, HUA57, 581 or.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: Her.*

OSIÑAPEA

OSIÑAPEA: *Osiñapea* (1920, *ribera*, HUA57, 581 or.); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: Her.*

OSIÑAUNDI

OSIÑAUNDI: *Osiñaundi* (1848, AT, 229 or.), *Osinamendi* (1897, AT, 229 or.), *Osiña Aundi* (1897, AT, 229 or.), *Osin-aundi* (1912, AT, 229 or.), *Ozin Aundi* (1916, AT, 230 or.), *Osiñ-aundi* (1945, AT, 230 or.), *Osiñaundi* (1993, *maldak*, AT, 229 or.); AHOZ. TRAD.: [osináyundi] (Amu.), [ósiñayundi] (Amu.), [osíñayundi] (An. 1); ARAU.: *Osiñaundi* (1994, AMM), *Osiñaundi* (1994, MLM), *Osiñaundi* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-53-7, And.*

OSIÑAUNDIKO EGUTERA: *Osiñaundiko eutera* (1993, AT, 229-230 or.); ARAU.: *Osiñaundiko egutera* (1993, AT, 229-230 or.), *Osiñaundiko egutera* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-53-7, And.*

OSIÑAUNDIKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [Ósiñaundikò éreká] (Amu.); ARAU.: Osiñaundiko erreka (1994, AMM), Osiñaundiko erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-53-7, And.*

OSIÑAUNDIKO MALDA: AHOZ. TRAD.: [ósiñaundikò maldá] (Amu.); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-53-7, And.*

OSIÑEGIKO ERREKA¹⁵⁷²

OSIÑEGIERREKA: ARAU.: Osiñegi Erreka (1994, MLM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-62-6, Eld.*; OHARR.: ikus OSINGAINGO ERREKA eta OSIÑEGIKO IERREKA.

OSIÑEGIKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [ósiñegikò éreká] (Am.); ARAU.: Osiñegiko erreka (1994, AMM), Osiñegiko erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-62-6, Eld.*; OHARR.: ikus OSINGAINGO ERREKA eta OSIÑEGIERREKA.

OSPELA

OSPELEKO EREKA: AHOZ. TRAD.: [óspelekò éreká] (Amu.), [óspelekò érekà] (Amu.); ARAU.: Ospeleko erreka (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-53-8, And.*

OSPELEKO HARRIATAKA: AHOZ. TRAD.: [óspelekò árrataká] (Amu.); IZA. GEO.: 10604; KOK. KART.: 64-53-8, And.-Ber.*; OHARR.: ikus ARRIATAKA.

OSPELEKO ERREKA

OSPELEKO ERREKA: *Ospeleko erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [óspelekò érekà] (Amu.), [óspelekò éreká] (Iz.), [óspelekò éreká] (Txab. 1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-31-7, Her.; OHARR.: ikus **GUUTZIANGO ERREKA**.

¹⁵⁷² Cf. *Osiñegi* (1994, AMM; 1994, MLM).

OSTAKUTZ

OSTAKUTZ: *Ostakutz* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [óstakutsè] (Altz.), [ostákutz] (Ezk. b.), [óstakùtz] (Lor. b.), [ostákus] (Lor. b.), [óstakutsè] (Lor. b.); ARAU.: Ostakutz (1994, AMM), Ostakutz (1996, GAM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-63-3, Ar.*

OSTAKUTZ: *Ostakutse* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-3, Ar.*; OHARR.: baserria izandakoa. Ikus OSTAKUZKO BORDA.

OSTAKUZKO BORDA: *Ostakusko borda* (1989, HUTB), *Ostakuzko borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ostákuskò bórdà] (Ezk. b.), [ostákuzkò bórdà] (Ezk. b.); ARAU.: Ostakuzko borda (1994, AMM), Ostakusko Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-3, Ar.*; OHARR.: baserria izandakoa. Ikus OSTAKUTZ.

OSTAZURIETA

OSTAZURIETA: *Eztazurreta*, *Etzabi ó* (1868, *montazgo*, DJE), *Ostazurieta*, *Etzubi ó* (1868, *montazgo*, DJE), *Ostozuita* (1989, UUTB), *Ostatxuita* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [óstożwità] (Amu.), [óstatxwità] (Ek.), [ostátxwità] (Mari. 2); ARAU.: Ostozurita (1991, UM), Ostozurieta (1994, AMM), Ostazurita (1994, MLM), Ostozurieta bizkarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.; OHARR.: ikus **EGITXO**, **ETZUBI** eta **ETZUBIKO BIZKARRA**.

OSTAZURIETAKO ERREKA: *Ostatxuitako erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ostátxwítakò érrékà] (Ek.), [ostátxwítakò érrékà] (Mari. 2); NORM: Ostozurietako erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.; OHARR.: ikus **LEITZITURRI**.

OSTERRE

OSTERRE: *Osterre* (1831-1845, UGR4, 24 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

OTADIBELTZA

OTADIBELTZA: *Otaibeltza* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ótaibeltza] (Larra.); ARAU.: Otadibeltza (1992, HM), Otadibeltza (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-31-6, Her.

OTARRE

OTARRE: *Otarre* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ótarre] (Mari. 2), [otárre] (Mik.), [ótarre] (Mik.), [ótarre] (Mik.); ARAU.: Otarre (1991, UM), Otarre (1994, AMM), Otarre (1994, MLM), Otarre bizkarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103 / 10502; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus OTARREKO GAINA.

OTARREKO ETXOLA: *Otarreko txabola* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ótarrekò txábolà] (Mik.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

OTARREKO GAINA: *Otarreko gaina* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ótarrekò gáñà] (Mik.); ARAU.: Otarreko gaina (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus OTARRE.

OTELARRE

OTELARRE: *Otelarre* (1956, *monte bajo*, UUA10G); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

OTELARRE

OTELARRE: *Otelarre* (1989, UUTB); ARAU.: Otarre (1991, UM), Otelarre tontorra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-29-8, Urn.*

OTERRE

OTERRE: *Oterre* (1831-1845, UGR4, 26 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

OTRAITZ

OTRAIZ: *Otram* (1554, *otero de*, EUA2, 122 or.); IZA. GEO.: KOK. KART.: Err.-Oi.

OTRAITZ: AHOZ. TRAD.: [otráitz] (Id.); ARAU.: Otraitz (1989, OM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-33-5, Err.-Oi.*

OTRAIZBORDA: ARAU.: Otraitzborda (1989, OM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-33-5, Err.-Oi.*; OHARR.: ikus OTRAIZKO ETXOLA.

OTRAIZKO ETXOLA: AHOZ. TRAD.: [Ótraizko txábolà] (Id.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-32-5, Err.-Oi.*; OHARR.: ikus OTRAIZBORDA.

OTRO

OTRO: AHOZ. TRAD.: [Ótro] (Altz.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*; OHARR.: ikus ALTZEGA, BELOKI eta POTRO.

OTSAKILLEN ETXEA / OTSAKILLEN URBITARTEA

OTSAKILLEN ETXEA: *Otsakillen etxia* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-5, Her.; OHARR.: ikus **UBARRATU**, **UBARRATUAUNDI**, **UBARRATUTXIKI** eta **UBARRATUZAR**.

OTSAKILLEN URBITARTEA: *Otxakillen urbittartia* (1989, HUTB); IZA. GEO.¹⁵⁷³: 20111; KOK. KART.: 64-39-5, Her.

OTSALEKU

OTSALEKU: *Otzalecu*¹⁵⁷⁴ (1864, HUA48, 40 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Ast.*; OHARR.: desagertua.

¹⁵⁷³ Iturrian adierazten den izaki geografikoa *isla* da.

¹⁵⁷⁴ Herrigunetik kilometro batera dago.

OTSALEKU: AHOZ. TRAD.: [otsálekù] (Erm.), [otsólokù] (Erm.); ARAU.: Otsoleku (1992, AM), Otsoleku lepoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-23-6, Ast.*

OTSARRAMENDI

OTSARRAMENDI: *Ossarramendi* (1611, HUA24, 113 au.), *Ozalamendi* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

OTSARRAMENDI: *Ozalamendi* (1739, arroyo, HUA36), *Otsarramendi* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*; OHARR.: ikus OTSARRAMENDIKO ERREKA.

OTSARRAMENDI: *Otzarramendi* (1797-1833, HGR2, 57 au.), *Ozarramendi* (1797-1833, *Partición de terreno*, HGR2, 63 au.), *Otsarramendi* (1845-1846, HTR1, 1 au.), *Otsarramendi* (1847-1848, HTR3, 8 au.), *Otzarramendi* (1848-1850, HTR4, 9 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

OTSARRAMENDI: *Otzarramendi*, *Lepotxiki u* (1936, HUA57, 805 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus LEPOTXIKI.

OTSARRAMENDI: AHOZ. TRAD.: [otsárramendi] (Ek.), [otxárramendi] (Txab. 2); ARAU.: *Otsarramendi* (1992, HM), *Otsarramendi* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*

OTSARRAMENDIGAÑA: *Ozarramendigaña* (1728, HUA34); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Her.*

OTSARRAMENDIKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [otsárramendikò érrəkà] (Al.); ARAU.: *Otsarramendiko erreka* (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*; OHARR.: ikus OTSARRAMENDI.

OTSARRAMENDIKO ITURRIA: *Otsarramendiko itturriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [otsárramendikò ítturriyà] (Ek.); ARAU.: Otsarramendiko Iturria (1992, HM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*

OTSARTE

OTSARTE: *Otsarte* (1988, OBIE), *Otsarte* (1989, OM); AHOZ. TRAD.: [ótsarté] (Id.), [(o)tsártè]¹⁵⁷⁵ (Id.); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-32-6, Err.*

OTSAZULOETA

OTSAZULOETA: *Otsazulueta* (1928, *casa*, JMB3, 268 or.), *Otzazulueta* (1944, GH01), *Utzazulueta* (1944, GH02), *Otzazulueta*, *Casa* (1980, IGN1), *Otzazulueta* (1995, DTE¹⁵⁷⁶); AHOZ. TRAD.: [otsózulotà] (Berr. z.), [otzázulutà] (Id.); ARAU.: Otsozuloeta (1992, AM), Otzazuloeta baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-23-6, Err.*

OTSOANEA

OTSOANEA: *Ozoanea* (1702, HUA29), *Ozoanea* (1739, HUA36), *Ochuanea* (1942, 1 43-1 44 / 43 15-43 14, IGC1), *Ochuanea* (1953, 1 43-1 44 / 43 15-43 14, IGC2), *Ochuanea*, *Casa* (1980, IGN1), *Otzueanea* (1911, IM), *Otzueanea* (1983, GFA2), *Otzueanea* (1983, GFA2), *Otza-enean* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [otsúanià] (K.); ARAU.: Otsuanea (1994, AMM), Otsuenea (1994, MLM), Otsuanea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*; OHARR.: ikus OTSOANEAAUNDI.

OTSOANEA: *Otzueanea* (1797-1833, HGR2, 44 au.), *Otzueanea* (1797-1833, HGR2, 46 au.), *Otzoanea* (1797-1833, HGR2, 54 au.), *Otsoania* (1863, HRU, 42 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

OTSOANEA MAYOR: *Otzoanea-mayor* (1863, HRU, 40 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

¹⁵⁷⁵ Hitz hasierako bokala oso ahul ahoskatu zuen berriemaileak.

¹⁵⁷⁶ Erreferentzia 1989ko originaletik hartu dugu, 1995. urteko argitalpenean ez baita toponimoa agertzen.

OTSOANEAAUNDI: *Otsuania-aundi* (1843, HUA44), *Otsuanea aundi* (1864, HUA47), *Otzuania-aundia* (1864, HUA48, 46 or.), *Otzuanea-aundi* (1920, HUA57, 472 or.), *Otzuanea-aundi* (1936, HUA57, 179 or.), *Otzuanea-aundi* (1936, HUA57, 177 or.), *Otsuane aundi* (1989, HUTB); ARAU.: Otsuanea Haundi (1992, HM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*; OHARR.: ikus OTSOANEA.

OTSOANEAAZPIKOA: *Ozoanea aspicoa* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*

OTSOANEAK: *Ozoaneas* (1740, HUA30, 541 au.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*

OTSOANEATXIKI: *Otsuania-chiqui* (1843, HUA44), *Otsuanea chiqui* (1864, HUA47), *Otzuania-chiqui* (1864, HUA48, 46 or.), *Otzuanea-Chiqui* (1936, HUA57, 177 or.), *Otzuanea-chiqui* (1920, *Caserío y pertenecidos*, HUA57, 756 or.), *Otzuanea chiqui* (1937, AB), *Otsuane txiki* (1989, HUTB); ARAU.: Otsuanea Txiki (1992, HM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*

OTSOANEKO ERREKA: *Otsuaneke erreka* (1989, HUTB); ARAU.: Otsuaneke Erreka (1992, HM), Otsuaneke erreka (1994, AMM), Otsuaneke erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*; OHARR.: ikus TOLAREETA eta TOLAREETAKO ERREKA.

OTSOANEA

OTSOANEA: *Otzuanea* (1989, HUTB), *Otzuaenea* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.¹⁵⁷⁷: 64-30-1, Her.*

OTSOLEPO

OTSOLEPO: *Ozolupeta* (1942, 1 43-1 44 / 43 12-43 11, IGC1), *Otzolepo* (1944, GH01), *Ozolupeta* (1953, 1 43-1 44 / 43 12-43 11, IGC2), *Osolepo* (1962, UTC), *Ozolupe* (1980, IGN1), *Osolepo* (1981, SGE2), *Otsolepo* (1982, CAG, 185 or.),

¹⁵⁷⁷ Hernaniko hirigunean dago (*Hildako gudarien enparantza* 6)

Otsolepo (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [otsólepò] (Amu.), [otsólepobítartíá] (Amu.) *abs.*¹⁵⁷⁸, [ótsolepò] (Ek.), [ótsolepò] (Mari. 1), [ótsolepò] (Mari. 2); ARAU.: *Otsolepo* (1991, UM), *Otsolepo* (1994, AMM), *Otsolepo* (1994, MLM), *Otsolepo* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-54-6, Eld.-Urn.; OHARR.: ikus **ADARRETENETA**, **ARRETENETA** eta **ERRETENETA**.

OTSOLEPO: *Otsolepo* (1982, CAG, 185 or.), *Otsolepo*, *Dolmen* (1983, D.F.G.2); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-54-6, Eld.-Urn.

OTSOZULO

OTSOZULO: *Otsozulo* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ótsozúlo] (Amu.); ARAU.: *Otsozulo* (1991, UM), *Otsozulo* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-54-6, Urn.

OTSOZULOKO ZULOA

OTSOZULOKO ZULOA: *Otsozulongo zuloa* (1989, HUTB); ARAU.: *Otsozulo* (1992, HM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-31-5, Her.

OTZALEKU

OTZALEKU: *Otzalecu* (1864, HUA48, 40 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Err.*

OTZAMENDILARRE

OTZAMENDILARRE: *Otzamendilarre* (1857-1860, HTR9, 26 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

OTZITURRI

OTZITURRI: AHOZ. TRAD.: [otzíturri] (Goi.); ARAU.: *Otziturri* (1992, AM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-31-2, Ast.*

¹⁵⁷⁸ OTSOLEPO bitartea.

OZISPE

OZISPE: *Ozispe* (1574, *lurtsaila*, LMM, 182 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

OZISPE: *Ozispe* (1989, OM), *Ozizpe* (1995, DTE, 219 or.); ARAU.: *Ozizpe* (1994, MLM), *Ozizpe* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-48-2, Err.*; OHARR.: egun, AÑARBEKO URTEGIAN, urpean dago.

OZISPEERREKA: *Ozispe erreka* (1989, OM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-48-2, Err.*

OZISPEKO ZABALA: *Ozizpeko zabala* (1995, DTE, 219 or.); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-48-2, Err.*; OHARR.: egun, AÑARBEKO URTEGIAN, urpean dago.

PADERAZIKIN

PADERAZIKIN: *Paderazikin* (1989, HUTB), *Paerazikin* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [páerazíkin] (Altz.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus ANDOLA.

PAGADIAUNDI

PAGADIAUNDI: AHOZ. TRAD.: [págadiáũndi] (Lor. b.); ARAU.: *Pagadiaundi* (1994, AMM), *Pagadiaundi* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-63-7, Ar.*

PAGADIMOTZ

PAGADIMOTZ: *Pagadimoz* (1794-1831, UGR3, 10 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

PAGADITXIKI¹⁵⁷⁹

PAGADITXIKI: AHOZ. TRAD.: [Págaditxíki] (Ezk. b.); ARAU.: Pagaditxiki (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-63-7, Ar.*

PAGADIZAR

PAGADIZAR: *Pagadizar* (1794-1831, UGR3, 14 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

PAGALEGI

PAGALEGI: *Pagalegui* (1797, sitio, HUA41), *Pagategui* (1942, 1 45-1 46 / 43 13-43 12, IGC1), *Pagadui* (1944, GH01), *Pagalegui* (1944, GH01), *Pagalegui* (1944, GH02), *Pagategui* (1953, 1 45-1 46 / 43 13-43 12, IGC2), *Pegalegui* (1962, UTC), *Pagalegui* (1980, IGN1), *Pegalegui* (1981, SGE2), *Paalei* (1989, HUTB), *Pagalei* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [páalèi] (Txim.); ARAU.: Pagalegi (1992, HM), Pagalegi (1994, AMM), Pagalegi (1994, MLM), Pagalegi (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-55-2, Her.

PAGALEGIKO ERREKA: *Paaleiko erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [páalejìkò érrèkà] (Txim.); ARAU.: Pagalegiko Erreka (1996, GAM), Pagalegiko erreka (1994, AMM), Pagalegiko erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-55-2, Her.

PAGALEGIKO ETXOLA: *Paaleiko txabola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [páalejìkò txábolà] (Txim.); ARAU.: Pagalegiko borda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-2, Her.; OHARR.: desagertua.

PAGALEGIKO GAINA: *Pagaleikogaña* (1944, GH01); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Her.

¹⁵⁷⁹ Cf. *Pagadi Txiki Erreka* (1996, GAM).

PAGALEGIKO KASKOA: AHOZ. TRAD.: [páalej̀kò káskuà] (Txim.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-55-2, Her.; OHARR.: ikus **MUGARRIKO TONTORRA** eta **PAGALEGIKO TONTORRA**.

PAGALEGIKO MALDA: *Paaleiko malda* (1989, HUTB); ARAU.: Pagalegiko malda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-55-2, Her.

PAGALEGIKO MUGARRIA: *Paaleiko mugarriya* (1989, HUTB); ARAU.: Pagalegiko mugarría (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: 64-55-2, Her.

PAGALEGIKO TONTORRA: *Paaleiko ttonttorra* (1989, HUTB), *Pagaleiko ttonttorra* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [páalej̀kò tóntorrà] (Txim.); ARAU.: Pagalegiko tontorra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-55-2, Her.; OHARR.: ikus **MUGARRIKO TONTORRA** eta **PAGALEGIKO KASKOA**.

PAGALUZE

PAGALUZE: *Pagolucea* (1794-1831, UGR3, 15 au.), *Pagoluce* (1948, *herbal*, UUA16), *Pagoluce* (1948, *argomal*, UUA16), *Pagoluce* (1951, *argomal*, UUA18), *Pagoluce* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

PAGALUZE: *Paalux* (1989, UUTB), *Pagaluze* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [páalùx] (Ai.), [páalùx] (Mik.); ARAU.: Pagaluze (1991, UM), Pagoluze (1994, AMM), Pagaluze (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus **PAGALUZEKO KAXKOA**.

PAGALUZEALDEA: *Pagoluce aldea* (1956, *pinar*, UUA10G); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

PAGALUZEAZPIA: *Pagoluce-azpia* (1951, *helechal*, UUA18), *Pagoluce-azpia* (1956, *pinar*, UUA10G); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

PAGALUZEKO BORDA: *Paaluxko borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [páaluxkò bórdà] (Ai.), [páaluxkò bórdá] (Mik.); ARAU.: Pagaluzeko Borda (1991, UM), Pagoluzeko borda (1994, AMM), Pagaluzeko Borda (1994, MLM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

PAGALUZEKO KAXKOA: *Paaluxeko kaxkua* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [páaluxkò káxkuà] (Ai.); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus PAGOLUZE.

PAGALUZEKO TXOKOA: *Pagaluzececo-chocoa* (1794-1831, UGR3, 19 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

PAGAZELAI

PAGAZELAI: *Pagacelay* (1921, *terreno 1/4 lote*, HUA57, 169 or.), *Pagocelay*¹⁵⁸⁰ (1932, HUA57, 875 or.), *Pagazelay* (1936, HUA57, 189 or.); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-63-1, Her.

PAGAZELAI: *Pagaxelai*¹⁵⁸¹ (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [pagáxelàì] (Pag.); ARAU.: Pagazelai (1992, HM), Pagazelai (1994, AMM), Pagozelai (1994, MLM), Pagozelai (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-63-1, Her.

PAGAZELAIBURUA: *Pagacelay-buruba*¹⁵⁸² (1931, *erial*, HUA57, 952 or.), *Pagacelay-buru*¹⁵⁸³ (1935, HUA57, 954 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

PAGOAGA

PAGOAGA: *Fagoaga* (1550, *parte*, HUA14), *Fagoaga* (1797, HUA41); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

¹⁵⁸⁰ Jabea: “*Sociedad del Molino, Arano, Navarra.*”

¹⁵⁸¹ Iturrian adierazten den izaki geografikoa zabaltokia da.

¹⁵⁸² Kokapena: “*Valle del Urumea.*”

¹⁵⁸³ Mugakideak: “*S.: Comunales de la Villa de Hernani. W.: Elduaïen y Berastegui.*”

PAGOAGA: *Fagoaga* (1550, casa, HUA14), *Fagoaga* (1584, *Juan de*, EHA1), *Pagoaga*¹⁵⁸⁴ (1773, casa, VEK1), *Fagoaga* (1773, casa, VEK1), *Bagoaga*, *Casa de* (1773, VEK1B), *Pagoaga* (1843, caserio, HUA44), *Pagoaga* (1864, caserio, HUA47), *Pagoaga* (1870, caserio, HUA49), *Pagoaga* (1898, EGZ), *Pagoaga* (1911, IM), *Pagoaga* (1920, caserio, HUA57, 633 or.), *Pagoaga* (1937, AB), *Pagoaga* (1942, 1 45-1 46 / 43 14-43 13, IGC1), *Pagoaga* (1953, 1 45-1 46 / 43 14-43 13, IGC2), *Pagoaga*, *Caserío* (1983, IGN2), *Pagoaga* (1989, HUTB), *Pagua* (1989, HUTB), *Pabua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [páguà] (K.); ARAU.: *Pagoaga* (1992, HM), *Pagoaga* (1994, AMM), *Pagoaga baserria* (1996, EJ1), *Pagoaga* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **PAGOAGAZAR**.

PAGOAGA: *Pagoaga* (1595, HUA10), *Fagoaga* (1610, HUA25), *Pagoaga* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

PAGOAGA: *Pagoaga* (1944, GH01), *Pagoaga* (1944, GH02), *Pagoaga* (1962, UTC), *Pagoaga* (1969, BG), *Pagoaga* (1979, RMH), *Pagoga* (1980, IGN1), *Pagoaga* (1981, SGE2), *Pagoaga* (1982, CAG, 189 or.), *Pagoaga* (1983, IGN2), *Pagoaga* (1983, GFA2), *Pagoaga* (1988, barrio, AA1, 558 or.), *Pagoaga* (1989, HUTB), *Pagua* (1989, HUTB), *Pabua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [páguà] (K.); ARAU.: *Pagoaga* (1986, GFA3), *Pagoaga* (1992, HM), *Pagoaga* (1994, AMM), *Pagoaga* (1994, MLM), *Pagoaga* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-47-6, Her.

PAGOAGABERRI: *Pagoaga-berri* (1983, GFA2), *Pagoaga Berri*, *Caserío* (1983, IGN2), *Pagoaga berri* (1989, HUTB), *Pagua berri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [páguaberri] (K.); ARAU.: *Pagoaga Berri* (1992, HM), *Pagoaga Berri* (1996, GAM), *Pagoaga Berri baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **ESKOLA**, **PAGOAGAKO ESKOLA** eta **PAGOAGAETXEBERRI**.

PAGOAGAERROTA: *Pagoaga-errota* (1983, GFA2), *Pagoaga Errota*, *Caserío* (1983, IGN2), *Pagua-errota* (1989, HUTB), *Pagoaga-errota* (1989, HUTB); AHOZ.

¹⁵⁸⁴ "... que como suzede en todas partes ocurriran por sus familias a precaver de yguales lanzes [ynzendios y talas] no teme ni es temible el precaberse [...]"

TRAD.: [páguaerrotà] (K.); ARAU.: Pagoaga Errota (1992, HM), Pagoagako errota (1994, AMM), Errota (1994, MLM), Pagoagako errota (1996, EJ1), Pagoaga Errota (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: errota izandakoa. Ikus **ERROTATXO**.

PAGOAGAETXEBERRI: *Paguaga-echeverri* (1843, *caserio*, HUA44); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **ESKOLA**, **PAGOAGABERRI** eta **PAGOAGAKO ESKOLA**.

PAGOAGAKO ERIBERA: *Paguako erribera* (1989, HUTB); ARAU.: Pagoagako Erribera (1992, HM); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: 64-39-5, Her.

PAGOAGAKO ESKOLA: *Paguako eskola* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **ESKOLA**, **PAGOAGABERRI** eta **PAGOAGAETXEBERRI**.

PAGOAGAKO ITURRIA: *Paguako itturriya* (1989, HUTB); ARAU.: Pagoagako iturria (1994, AMM), Pagoagako iturria (1996, EJ1), Pagoagako Iturria (1996, GAM); AHOZ. TRAD.: [páguakò íturriyà] (K.); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-47-2, Her.

PAGOAGAKO KATEA: *Paguako katia* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40604; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **KATEA** eta **MIKELETEN ETXEA**.

PAGOAGAZAR: *Pagua zar* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [páguazár] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-6, Her.; OHARR.: ikus **PAGOAGA**.

PAGOAGA

PAGOAGA: *Pagoaga* (1864, HUA48, 72 or.), *Pagua* (1989, UUTB), *Fagoaga* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*

PAGOALERDI

PAGOALERDI: *Pagoalerdi* (1794-1831, UGR3, 7 au.), *Pagoalerdi y Pagoalerdigaraicoa* (1852-1854, UTR6, 43 au.), *Pagoalerdi* (1863, URU, 148 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

PAGOALERDI: *Pagolardi* (1863, URU, 155 bin.), *Pagoalerdi* (1864, HUA48, 72 or.), *Pagolerdi* (1900, UEA3), *Pagolardi* (1945, UUA15), *Pagolardi* (1979, UUA20), *Paulerdi* (1989, UUTB), *Pagolerdi* (1989, UUTB), *Paolerdi* (1989, UUTB), *Pagulerdi* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [páũlerdi] (K.), [páũlerdikúa] (Mari. 1, l. g.); ARAU.: *Pagolerdi* (1991, UM), *Pagolerdi* (1994, MLM), *Pagoalerdi* (1994, AMM), *Pagolerdi baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*

PAGOALERDIGARAIKOA: *Pagoalerdigaraicoa, Pagoalerdi y* (1852-1854, UTR6, 43 au.), *Pagoalerdi-garaikoa* (1969, monte alto, UUA10N); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

PAGOALERDIGARAIKOA: *Pagoalerdi garaicoa* (1855, UEA1), *Pagoalerdigaraikoa* (1969, UUA10N); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: ikus BEKOBORDA.

PAGOALERDIGOIKOA: *Pagolardi goicoa* (1951, antepuertas, UUA18), *Pagolardi goicoa* (1951, sembradio, UUA18), *Pagolardi goicoa* (1951, herbal, UUA18), *Pagolardi goicoa* (1951, manzanal, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

PAGOAUNDI

PAGOAUNDI: AHOZ. TRAD.: [págoaũndi] (Amu.), [páoaũndi] (Amu.); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.

PAGOAUNDIKO ERREKA: *Pagoaundiko erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [págoaũndikò érrékà] (Amu.), [páoaũndikò érréká] (Amu.); ARAU.:

Pagoaundiko Erreka (1991, UM), Pagoaundiko erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.

PAGOLUZEETA

PAGOLUZEETA: *Pagoluxieta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [págolux(j)età] (Pard. g. 2), [págolux(j)età] (Txim.); ARAU.: Pagaluzietako sepulturak (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60200; KOK. KART.: 64-46-4, Her.-Urn.; OHARR.: ikus **KANPOSANTUZARRA, MUGARRILUZE, MUNISKUE, MUNISKUEGAÑA** (*MULISCO-GAINA*) eta **MUNISKUEKO JENTILEN KANPOSANTUA**.

PAGOLUZEETA: AHOZ. TRAD.: [págolux(j)età] (Pard. g. 2), [págolux(j)età] (Txim.); ARAU.: Pagoluzeeta (1992, HM), Pagoluzeeta bizkarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-46-4, Her.-Urn.; OHARR.: ikus **KATAMOTZARRI, LANBERRI, LANBERRIKO HARKAITZAK, MUGARRILUZE, MUNISKUE, MUNISKUEGAÑA** eta **PAGOETA**.

PAGOLUZEETA

PAGOLUZEETA: *Pagoluzieta* (1989, HUTB); ARAU.: Pagoluzeeta (1992, HM), Pagoluzieta (1994, MLM), Pagoluzieta (1996, GAM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-47-2, Her.

PAGOLUZEETA

PAGOLUZEETA: *Pagoluzieta* (1989, UUTB); ARAU.: Pagoluzeeta (1992, HM), Pagoluzeeta (1994, AMM), Pagoluzieta (1994, MLM), Pagoluzieta (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-55-2, Her.

PAGOLUZETA

PAGOLUZETA: *Pagoluceta* (1951, *herbal*, UUA18), *Pagoluceta* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

PAGOSARDE

PAGOSARDE: *Pagotsarde* (1942, 1 47-1 48 / 43 15-43 14, IGC1), *Pagosarde* (1944, GH01), *Pagotsarde* (1953, 47-1 48 / 43 15-43 14, IGC2), *Pagotzalde* (1962, UTC), *Pagotzalde* (1981, SGE2), *Pagosarde* (1989, HUTB), *Pagoxarde* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [págosardè] (Id.) (Bentatx.), [páosardè] (Id.), [paʊsárte] (Larra.); ARAU.: *Pagosarde* (1992, HM), *Pagosarde tontorra* (1996, EJ1), *Pagotzarte* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-40-1, Err.-Her.; OHARR.: ikus **PAGOSARDEITA**.

PAGOSARDE: *Pagotsarde, Chavola de* (1942, 1 47-1 48 / 43 15-43 14, IGC1), *Pagotsarde, Chavola de* (1953, 1 47-1 48 / 43 15-43 14, IGC2); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-40-1, Err.-Her.

PAGOSARDEITA: *Pagosardeita* (1944, GH01), *Pagosardeita* (1944, GH02); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-40-1, Err.-Her.; OHARR.: ikus **PAGOSARDE**.

PAGOSARDEKO ETXOLA: AHOZ. TRAD.: [págosardekò txábolà] (Bentatx.); ARAU.: *Pagosardeko txabola* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-40-1, Her.

PAGOETA

PAGOETA: *Pagote* (1683, HUA28), *Pagote* (1769, HUA37), *Pagote* (1773, VEK1A), *Pagote* (1780, HUA39), *Pagote* (1797, *sel entero*, HUA41), *Agote* (18. m., HUA6); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-38-7, Her.; OHARR.: ikus **PAGOETAKO SAROIA**.

PAGOETA: *Pagote* (1989, HUTB), *Pagota* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [págotà] (Larr.), [págotà] (Mik.), [págotè] (Pard. g. 2); ARAU.: *Pagota* (1991, UM), *Pagote* (1992, HM), *Pagote* (1994, AMM), *Pagota* (1994, MLM), *Pagote* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-38-7, Her.; OHARR.: ikus **KATAMOTZARRI, LANBERRI, LANBERRIKO HARKAITZAK, MUGARRILUZE, MUNISKUE, MUNISKUEGAÑA eta PAGOLUZEETA**.

PAGOETAKO HEGIA: *Pagotako egiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [págotakò égiyà] (Amu.); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-54-4, Urn.

PAGOETAKO GAINA: *Paguetako gaña* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [págwetakò gáñà] (Txim.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-39-7, Her.; OHARR.: ikus **ARTEGIETAKO GAINA**.

PAGOETAKO SAROIA: *Pagoteko sarobia* (1989, HUTB), *Pagoteko saobia* (1989, HUTB), *Pagoteko saabia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [págotekò sárobià] (Pard. g. 1), [págotekò sárobià] (Pard. g. 2); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-38-7, Her.; OHARR.: ikus **PAGOETA**.

PAGOTXABAL

PAGOTXABAL: *Pagochaval, Lizarrachope o* (1955, monte alto, UUA10F); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*; OHARR.: ikus LIZARRATXOPE.

PAGOTXABAL: *Pagotxaal* (1989, UUTB), *Paotxaal* (1989, UUTB), *Paotxal* (1989, UUTB), *Pagotxabal* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [páotxaàl] (Ai.), [paótxaàl] (Mari. 2), [páotxaàl] (Zul.); ARAU.: *Pagotxabal* (1991, UM), *Pagozabal* (1994, AMM), *Pagatxabal* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*

PAGOTXABALAZPIA: *Pagochabal azpia* (1831-1845, UGR4, 28); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

PAGOTXABALKO BORDA: *Pagotxaalko borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [paótxalkò bórdà] (Mari. 2); ARAU.: *Pagotxabalko Borda* (1991, UM), *Pagozabalgo borda* (1994, AMM), *Pagotxabaleko Borda* (1994, MLM), *Pagatxabalgo borda* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.; OHARR.: eroria. Ikus **AGERREKO BORDA** eta **AGERREREN BORDA**.

PAGOTXABALKO ERREKA: *Pagotxaalko erreka* (1989, UUTB); ARAU.: Pagotxabalko Erreka (1991, UM), Pagozabalgo erreka (1994, AMM), Pagatxabalgo erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*

PAGOZTADI

PAGOZTADI: *Pagastadi* (1794-1831, UGR3, 19 au.), *Pagoztadi* (1855-1857, UTR8, 46 au.), *Pagaztedi* (1925, *helechal*, UUA3), *Pagoztadi* (1951, *helechal*, UUA18), *Pagaztadi* (1956, *pinar*, UUA10G); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

PAGOZTADI: *Paoxtei* (1989, UUTB), *Pauxtei* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [páuxtèi] (Ai.), [páuxtèi] (Oiarbi.); ARAU.: Pagoztadi (1991, UM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

PAGOZTADIKO ITURRIA: AHOZ. TRAD.: [páuxtejkò ítturriyà] (Ai.); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

PALANKALEKU

PALANKALEKU: *Palankaleku* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [pálankalekú] (Amu.); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-62-3, Her.; OHARR.: ikus **ANTXISTA**, **ANTXISTAKO LEPOA** eta **PELOTASORO**.

PANTXIKAREN BORDA

PANTXIKAREN BORDA: *Pantxikan borda* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: desagertua.

PAPELERA GUIPUZCOANA DE ZIKUÑAGA

PAPELERA GUIPUZCOANA DE ZIKUÑAGA: *Papelera Guipuzcoana de Zikuñaga* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zíkuñà] (K.); IZA. GEO.: 40306; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus ZIKUÑAGA.

PARDAKI

PARDAKI: *Pardaquia* (1794-1831, UGR3, 17 au.), *Pardaquia* (1794-1831, UGR3, 18 au.), *Pardaquia* (1831-1845, UGR4, 24 au.), *Pardagui* (1857-1860, UTR9, 49 au.), *Pardagui* (1860, UINGR2, 7172 zenb.), *Pardagui* (1863, URU, 155 bin.), *Pardagui* (1948, *herbal*, UUA16), *Pardagui* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

PARDAKI: *Pardagui* (1855, UEA1), *Pardagui* (1864, HUA48, 72 or.), *Pardagui* (1944, UUA14), *Pardagui* (1945, UUA15), *Pardaki* (1951, UUA18), *Pardaki* (1979, UUA20), *Pardaki* (1983, GFA2), *Pardaki* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [párdakì] (K.), [párdakì] (Ai.), [pardáki] (Amu.), [pardáki] (Amu.), [párdakí] (Amu.), [párdakiá] (Amu., *adl. s.*), [pártaki] (Amu.), [párdaki] (Mik.), [párdaki] (Mik.), [párdakì] (Oiarbi.); ARAU.: *Pardaki* (1991, UM), *Pardaki* (1994, AMM), *Pardaki* (1994, MLM), *Pardaki* borda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: ikus PARDAKIBORDA eta PARDAKIBURU.

PARDAKI: *Pardaquia*, *Achitillun o* (1794-1831, UGR3, 15 au.), *Pardagui* (1844, AT, 179 or.), *Pardagui* (1889, AT, 179 or.), *Pardagui* (1897, AT, 180 or.), *Pardagui* (1944, GH01), *Pardagui* (1944, GH02), *Pardagui* (1945, AT, 180 or.), *Portoki* (1958, *cumbre*, PPG, 153¹⁵⁸⁵), *Partoqui* (1962, UTC), *Paradaki* (1980, IGN1), *Partoqui* (1981, S.G.E), *Pardaki* (1989, UUTB), *Pardaki* (1993, AT, 179 or.); ARAU.: *Pardaki* Bizkarra (1993, AT, 179 or.), *Pardaki* tontorra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-45-4, And.-Urn.*; OHARR.: ikus ARKAITZILLUN, ARKAITXIKI, ATXETILLUN, ATXUTIL, PARDAKIKO GAINA eta PARDAKIKO MENDIA.

PARDAKI-ETXEBERRIA: *Pardagui echeverria* (1831-1845, UGR4, 26 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

PARDAKIAZPIAONDOA: *Pardagui-azpia-ondoa* (1951, *herbal*, UUA18), *Pardagui-azpia-ondoa* (1951, *helechal*, UUA18), *Pardagui-azpia-ondoa* (1951, *argomal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

¹⁵⁸⁵ Mapan dagoen zerrendan toponimoak duen zenbakia.

PARDAKIBORDA: *Purdaquiborda, Casa* (1980, IGN1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: ikus PARDAKI eta PARDAKIBURU.

PARDAKIBURU: *Pardaliguru, Caserio* (1953, 1 42-1 43 / 43 14-43 13, IGC2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: ikus PARDAKI eta PARDAKIBORDA.

PARDAKIBURU: *Pardaliguru* (1969, BG); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

PARDAKIGOIKALDEKOA: *Pardaquei-goicaldicoa* (1951, *maizal*, UUA18), *Pardaquei-goicaldicoa* (1951, *erial*, UUA18), *Pardaquei-goicaldicoa* (1951, *manzanal*, UUA18), *Pardaquei-goicaldicoa* (1951, *alfalfa*, UUA18); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.

PARDAKIKO GAINA: *Pardakiko gaña* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [párdakikò gáñá] (Amu.), [párdakikò gáñà] (Oiarbi.); ARAU.: *Pardakiko gaina* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: ikus ARKAITZILLUN, ATXETILLUN, ATXUTIL, PARDAKIKO GAINA, PARDAKI eta PARDAKIKO MENDIA.

PARDAKIKO HAITZONDOA: *Pardaquico-aitz-ondoa* (1794-1831, UGR3, 19 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

PARDAKIKO HARKAITZA: *Pardaki'ko-arkaitzak* (1976, TA, 14 or.); AHOZ. TRAD.: [párdakikò árkaitzà] (Ai.); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

PARDAKIKO LEIZEA: *Pardakiko leizia* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [párdakikò léiziá] (Amu.); IZA. GEO.: 10601; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

PARDAKIKO MENDIA: AHOZ. TRAD.: [párdakikò méndiyá] (Oiarbi.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: ikus ARKAITZILLUN, ATXETILLUN, ATXUTIL, PARDAKI eta PARDAKIKO GAINA.

PARDAKIKO ZABALA: *Pardakiko zabala*¹⁵⁸⁶ (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [párdakikò záalá] (Amu.); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-45-4, And.-Urn.*

PARDIOLA

PARDIOLA: *Pardiola* (1794-1831, UGR3, 11 au.), *Pardiola* (1794-1831, UGR3, 14 au.), *Pardiola* (1794-1831, UGR3, 18 au.), *Pardiola* (1831-1845, UGR4, 21 au.), *Pardiola* (1831-1845, UGR4, 25 au.), *Pardiola* (1831-1845, UGR4, 26 au.), *Pardiola* (1850-1852, UTR5, 41 au.), *Pardiola* (1863, URU, 155 bin.), *Pardiola* (1948, *plantado acacias*, UUA16), *Pardiola* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

PARDIOLA: *Pardiola* (1797, *sel*, HUA41); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

PARDIOLA: *Pardiola* (1843, HUA44), *Pardiola* (1864, HUA47), *Pardiola* (1864, HUA48, 46 or.), *Pardiola* (1936, HUA57, 309 or.), *Pardiola* (1944, GH02), *Pardiola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [párdiolà] (K.), [párdiolà] (Mik.); ARAU.: *Pardiola* (1992, HM), *Pardiola* (1994, AMM), *Pardiola* (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*; OHARR.: ikus PARDIOLAAUNDI.

PARDIOLA: *Pardiola* (1855-1857, HTR8, 22 au.), *Pardiola* (1863, HRU, 47 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

PARDIOLA: *Pardiola*, *Sarobeberri o* (1831-1845, UGR4, 21 au.), *Pardiola*, *Sarobeberri ó* (1863, URU, 148 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus SAROBEBERRI.

¹⁵⁸⁶ Iturrian adierazten den izaki geografikoa *monte* da.

PARDIOLA: *Pardiola* (1936. *camino vecinal de*, HUA57, 176 or.); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*; OHARR.: ikus PARDIOLAKO ESTRATA.

PARDIOLA: *Pardiola* (1948, *regata*, UUA16); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.; OHARR.: ikus **ARANATXENeko ERREKA, ATXERUANeko ERREKA, BELIAREN ERREKA, ERREKALDEKO ERREKA, MIKELABILKO ERREKA, PARDIOLAERREKA, PARDIOLAKO ERREKA, SANTIZABAL, UBARAN, UBARANERREKA** eta **UBARANGO ERREKA**.

PARDIOLAS: *Pardiolas* (1944, GH01); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*

PARDIOLAAUNDI: *Pardiola aundi* (1911, IM), *Pardiola Aundi* (1983, GFA2), *Pardiola aundi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [pardíolá áundi] (K.); ARAU.: *Pardiola Aundi baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*; OHARR.: ikus PARDIOLA.

PARDIOLABEKO: *Pardiola-becua* (1937, *domicilio*, AB); IZA. GEO.: 40100 / 50203; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus GOÑITEGINEA eta PARDIOLATXIKI.

PARDIOLABERRI: *Pardiola-berri* (1864, HUA48, 46 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*; OHARR.: ikus GOIKOPARDIOLA, JOXEPENEA eta PARDIOLAGOIKOA.

PARDIOLAERREKA: *Pardiola-erreca* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

PARDIOLAERREKA: AHOZ. TRAD.: [párdiolaerrekà] (Ai.), [párdioláerreká] (Mik.); ARAU.: *Pardiola Erreka* (1991, UM), *Pardiola Erreka* (1994, MLM), *Pardiola erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.; OHARR.: ikus **ARANATXENeko ERREKA, ATXERUANeko ERREKA, BELIAREN ERREKA, ERREKALDEKO ERREKA, MIKELABILKO ERREKA,**

PARDIOLA, PARDIOLAKO ERREKA, SANTIZABAL, UBARAN, UBARANERREKA eta UBARANGO ERREKA.

PARDIOLAGAÑA: *Pardiola Gain* (1983, GFA2), *Pardiola gaña* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*; OHARR.: ikus KAXARGAIN eta MUNTOKO GAINA.

PARDIOLAGOIKOA: *Pardiola goicoa* (1864, HUA47), *Pardiola goicoa* (1937, AB), *Pardiola-goicoa* (1937, AB), *Pardiola Goikoa*, *Caserío* (1983, IGN2), *Pardiola Goikoa* (1983, IGN2), *Pardiola goikua* (1989, HUTB); ARAU.: *Pardiola Goikoa* baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*; OHARR.: ikus GOIKOPARDIOLA, JOXEPENEA eta PARDIOLABERRI.

PARDIOLAKO ERREKA: *Pardiolaco-erreca* (1948, *alisos*, UUA16), *Pardiolaco-erreca* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

PARDIOLAKO ERREKA: *Pardiola'ko erreka* (1976, *regata*, TA, 17 or.), *Pardiolako erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [párdiolakò érrèkà] (Mik.), [párdiolakò érrèkà] (Po.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.; OHARR.: **ARANATXENeko ERREKA, ATXERUANeko ERREKA, BELIAREN ERREKA, ERREKALDEKO ERREKA, MIKELABILKO ERREKA, PARDIOLA, PARDIOLAERREKA, SANTIZABAL, UBARAN, UBARANERREKA eta UBARANGO ERREKA.**

PARDIOLAKO ESTRATA: *Pardiolako estrata* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*; OHARR.: ikus PARDIOLA.

PARDIOLATXIKI: *Pardiola chiqui* (1833-1845, HGR3, 28 au.), *Pardiola-Txiki* (1936, *manzanal*, HUA57, 176 or.), *Pardiola-Txiki* (1936, *sembradio*, HUA57, 176 or.), *Pardiola-Txiki* (1936, *herbal*, HUA57, 176 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

PARDIOLATXIKI: *Pardiola chiqui* (1864, HUA47), *Pardiola-chiqui* (1864, HUA48, 46 or.), *Pardiola chiqui* (1911, IM), *Pardiola-Chiqui* (1932, HUA57, 476 or.), *Pardiola Txiki* (1983, GFA2), *Pardiola txiki* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [pardiolà txíki] (K.); ARAU.: *Pardiola Txiki* (1992, HM), *Pardiola txiki* (1994, AMM), *Pardiola Txiki baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*; OHARR.: ikus GOÑITEGINEA eta PARDIOLABEKOA.

PARDIOLAZARRA: *Pardiolazarra* (1911, IM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*

PARETAZARRETA

PARETAZARRETA: *Paretazarreta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [parétazarretà] (Etxol.), [páretazarréta] (Goi.); ARAU.: *Paretazarreta* (1992, AM), *Paretazarreta* (1994, MLM), *Paretazarreta* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: 64-31-6, Her.

PASAIA

PASAIA: *Pasaya* (1920, *Herbal de*, HUA57, 7 or.), *Pasaya* (1927, *Herbal de*, HUA57, 14 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

PASAIA: *Pasaya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [pásaià] (Aran.), [pásaià] (Larr.); ARAU.: *Pasaia* (1991, UM), *Pasaia* (1992, HM), *Pasaia baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*; OHARR.: desagertua.

PATRIKABERO

PATRIKABERO: *Patrikabero* (1989, HUTB); IZA.: 40100; GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-3-1, Her.*; OHARR.: ikus EGAÑANEA.

PATXIKUARRIAK

PATXIKUARRIAK: AHOZ. TRAD.: [pátxikuarrik] (Id.); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-55, Her.-Don.

PATXIKULEGI

PATXIKULEGI: *Patxikulai*¹⁵⁸⁷ (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20111; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **PATXIKULEGIKO URBITARTEA**.

PATXIKULEGIKO ITURRIA: *Patxikuleiko itturriya* (1989, HUTB); ARAU.: Patxikulegiko Iturria (1992, HM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

PATXIKULEGIKO URBITARTEA: *Patxikuleiko urbitartia* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20111; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **PATXIKULEGI**.

PELLAKO TXOKOA

PELLAKO TXOKOA: AHOZ. TRAD.: [péllakotxokó] (Aparr.), [péllangò txókuà] (Aparr.); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-47-2, Her.

PELOTASORO

PELOTASORO: *Pelotasoro* (1797-1833, HGR2, 48 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

PELOTASORO

PELOTASORO: *Pelota-zoro* (1976, *prado*, TA, 16 or.), *Pelotasoro* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [pélotasorò] (Amu.), [péllotasorò] (Ek.), [pelótasorò] (Mari. 1), [pélotasorò] (Mari. 2); ARAU.: Pelotasoro (1991, UM), Pelotasoro (1992, HM), Pelotasoro (1994, AMM), Pelotasoro (1994, MLM), Pelotasoro (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-46-7, Her.-Urn.

PELOTASORO

PELOTASORO: *Pilotasoro*¹⁵⁸⁸ (1926, JMB2, 121 or.); ARAU.: Pilotasoro (1994, MLM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-62-3, Her.

¹⁵⁸⁷ Iturrian adierazten den izaki geografikoa *isla* da.

¹⁵⁸⁸ "*Pilotasoro* (= *prado de jugar a la pelota*)".

PELOTASORO: (*Pilotasoro*), *Altxista* (1982, *collado*, CAG, 185 or.), *Pelotasoro* (1989, HUTB), *Pilotasoro* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [pelotasóro] (Amu.), [pélotasoró] (Amu.), [pélotasorò] (Ek.); ARAU.: Pelotasoro (1992, HM), Pelotasoro (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-62-3, Her.; OHARR.: ikus **ANTXISTA, ANTXISTAKO LEPOA** eta **PALANKALEKU**.

PELOTASORO

PELOTASORO: *Pelotasoro* (1989, UUTB), *Pellotasoro* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [pellótasorò] (Txab. 2); ARAU.: Pelotasoro (1992, HM), Pelotasoro (1996, EJ1); IZA. GEO.: 30400; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*

PEPEZABALENEA

PEPEZABALENEA: *Pepezabalenea* (1920, *manzanal*, HUA57, 762 or.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: Her.*

PERRAPA

PERRAPA: *Perrapa* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*; OHARR.: ikus **INDIANO** eta **LEPATXIKI**.

PERRAZELAI

PERRAZELAI: *Perrazelai* (1988, OBIE); ARAU.: Perrazelai (1994, AMM), Perrazelai (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-56-1, Ar.*

PERTXIL

PERTXIL: *Pertxel* (1988, OBIE), *Pertxele* (1989, OM); AHOZ. TRAD.: [pértxill] (Id.), [pértxil] (Id.); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-32-6, Err.*; OHARR.: ikus **PERTXELKO KASKOA**.

PERTXIL: *Pertxel* (1988, OBIE); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-32-6, Err.*

PERTXILERREKA: *Pertxel erreka* (1988, OBIE); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-32-6, Err.*

PERTXILKO KASKOA: AHOZ. TRAD.: [pertsílkò káskuà] (Id.); ARAU.: Pertxebelko kaskoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-32-6, Err.*; OHARR.: ikus PERTXIL.

PERURENA

PERURENA: *Perurena* (1983, GFA2), *Perurena* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [perúrenà] (Pag.); ARAU.: *Perurena* (1992, HM), *Perurena* (1994, AMM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-2, Her; OHARR.: ikus **BELAZARTE**.

PIKALONDOA

PIKALONDOA: *Picalondoa* (1569, *parte*, HUA18, 4 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

PIKOAGA

PIKOAGA: *Picoaga* (1595, HUA10), *Picoaga* (1628, DUA1), *Picoaga* (1683, HUA28), *Picoaga*¹⁵⁸⁹ (1732, HUA30, 420 bin.), *Picoaga* (1752, AA1, 558 or.), *Picoaga* (1773, *casa y ferreria*, VEK1), *Picoaga* (1802, RAH, 131 or.) *Picoaga* (1850, PM, 107 or.); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

PIKOAGA: *Picoaga* (1585, *Maria de*, EHA1), *Picoaga* (1773, *casa y ferreria*, VEK1), *Picoaga* (1843, HUA44), *Picoaga* (1864, HUA47), *Picoaga* (1898, EGZ), *Picoaga* (1911, IM), *Picoaga* (1937, AB), *Pikoaga* (1983, GFA2), *Pikoaga*, *Caserío* (1983, IGN2), *Pikoaga* (1989, HUTB), *Pikua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [píkuà] (K.), [píkoagà] (K.), [píkuá] (TxAB 2); ARAU.: *Pikoaga* (1992, HM), *Pikoaga* (1994, AMM), *Pikoaga* (1994, MLM), *Pikoaga baserria* (1996, EJ1), *Pikoaga* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-1, Her.

¹⁵⁸⁹ "*Madero franqueado pa Picoaga [...]*".

PIKOAGA: *Picoaga* (1833-1835, *cuesta de la errería de*, DUA3); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: Her.

PIKOAGA: *Picoaga* (1784, HUA40); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

PIKOAGA: *Picoaga* (1848, FC), *Picoaga* (1881, JOA), *Picoaga* (1944, GH01), *Picoaga* (1944, GH02); IZA. GEO.: 50202; KOK. KART.: Her.

PIKOAGA: *Picoaga* (1920, *Barrio*, HUA57, 89 or.); AHOZ. TRAD.: [píkuà] (K.); ARAU.: *Pikoaga* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Her.

PIKOAGAETXEBERRI: *Picoaga Echeverri* (1864, HUA47), *Picoaga echeverria* (1937, AB), *Pikoaga etxeberri* (1983, GFA2), *Pikoetxe Berri* (1983, IGN2), *Pikoetxe Berri*, *Caserío* (1983, IGN2), *Pikoaga-etxeberri* (1989, HUTB), *Pikua etxeberri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [píkwetxeberri] (K.), [píkwetxebérri] (Apar.); ARAU.: *Pikoaga Etxeberri* (1992, HM), *Pikoaga etxeberri* (1994, AMM), *Pikoaga Etxeberri* (1994, MLM), *Pikoagaetxeberri* (1996, EJ1), *Pikoaga Etxeberri* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **ETXEBERRI**.

PIKOAGAKO INDARRETxea: *Picoaga, Central Eléctrica*¹⁵⁹⁰ (A.L.) *Picoaga, Central de* (1983, IGN2), *Pikuako zentrala* (1989, HUTB); ARAU.: *Pikoagako Zentrala* (1992, HM), *Pikoaga indarretxea* (1994, AMM); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-39-5, Her.; OHARR.: ikus **ABILLASKO INDARRETxea, CENTRAL DE LA UNIÓN VASCO-NAVARRA, CENTRAL ELÉCTRICA** eta **CENTRAL HIDROELÉCTRICA**.

PIKOAGAKO PILOTALEKUA: *Pikuako frontoya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [píkuakò fróntoyà] (K.); IZA. GEO.: 40503; KOK. KART.: 64-47-2, Her.

¹⁵⁹⁰ Hango horma batean irakur daitekeen izena.

PIKOAGAKO UHARKA: *Pikoaga, Presa de* (1983, GFA2), *Pikuako presa* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [pikuakò présà] (K.); ARAU.: Pikoagako presa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: 64-47-2, Her.

PILLOTASORO

PILLOTASORO: AHOZ. TRAD.: [pillótasorò] (Asta.); ARAU.: Pillotasoro (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-31-3, Ast.-Err.*

PILLOTASORO

PILLOTASORO: *Pillotazoro* (1797-1833, HGR2, 64 au.), *Pillotasoro* (1852-1854, HTR6, 15 au.), *Pillotasoro* (1852-1854, HTR6, 16 au.), *Pillotasoro* (1855-1857, HTR8, 20 au.), *Pillotasoro* (1863, HRU, 43 au.), *Pillotasoro* (1863, HRU, 47 bin.), *Pillotasoro* (1920, *terreno herbal*, HUA57, 39 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

PIXALEKUETA / PIXATOKIETA

PIXALEKUETA: *Pixalekuta* (1995, DTE, 164 or.); ARAU.: Pisalekuta (1994, MLM), Pixalekueta (1995, DM), Pixalekuta (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-48-1, Don.; OHARR.: ikus **GOROSTEGIKO LEPOA** eta **PIXATOKIETA**.

PIXATOKIETA: *Pisatokieta* (1995, DTE, 164 or.); AHOZ. TRAD.: [pixatokíta] (Arg.), [píxatokíta] (Arg.), [píxatokitàn] (Arg., *in.*); ARAU.: Pixatokieta (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-48-1, Don.; OHARR.: ikus **GOROSTEGIKO LEPOA** eta **PIXALEKUETA**.

PLAZABORDA / PLAZAKO BORDA

PLAZABORDAKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [plazábordakò érrèkà] (Larr. b.); ARAU.: Plazabordako erreka (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-56-2, Ar.*

PLAZAKO BORDA: *Plazako borda* (1988, OBIE); ARAU.: Plazako Borda (1994, MLM), Plazako Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-56-2, Ar.*

PLAZAKO BORDAKO MALDA: AHOZ. TRAD.: [plázakobórdakò máldà] (Larr. b.); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-56-2, Ar.*

POLIPASO

POLIPASO: *Poli-baso* (1843, HUA44), *Polipaso* (1864, HUA48, 47 or.), *Polipaso* (1944, GH02), *Polipaso* (1944, GH01); ARAU.: Polipaso (1992, AM), Polipaso (1992, HM), Polipaso (1994, MLM), Polipaso baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-4, Her.*

POLIPASO-PARDIOLA

POLIPASO-PARDIOLA: *Polibaso-Pardiola* (1863, HRU, 47 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

POLITASORO

POLITASORO: *Politasoro* (1930, *herbal*, HUA57, 40 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

PORTALETA

PORTALETA: *Portaleta* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [pórtaletà] (Bark.); ARAU.: Portaleta (1991, UM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-1, Um.*

PORTATXABAL

PORTATXABAL: *Portachabal* (1848-1850, HTR4, 10 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

PORTILLUA

PORTILLUA: AHOZ. TRAD.: [pórtilluà] (Etxol.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

PORTILLUA

PORTILLUA: *Portillua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [pórtilluà] (Bez.); IZA. GEO.: 10202 / 10301; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **OLAZARREKO PORTILUA**.

PORTILLUKO OSINZULOA: *Portiyuko osinzulua* (1989, UUTB), *Portilluko osinzulua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [pórtillokò osínzuluà] (Bez.), [pórtillukò osínzuluà] (Bez.); IZA. GEO.: 20104; KOK. KART.: 64-47-1, Her.-Urn.

PORTU

PORTU: *Puerto* (1920, HUA57, 54 or.), *Portu* (1920, HUA57, 812 or.); ARAU.: *Portu* (1994, AMM), *Portu* (1994, MLM), *Portu auzoa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

PORTUALDEKOA-ERRIBERA: *Portualdecoa-erribera* (1927, HUA57, 156 or.); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: Her.*

PORTUERREKA¹⁵⁹¹: *Portu-erreka* (1988, *aguas del*, AA1, 562 or.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.*

PORTUKO ETXEBERRIA: *Portuco Echeverriya* (1848-1850, HTR4. 10 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

POSENTARRI

POSENTARRI: *Posentarri* (1854, LMZ, 165 or.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.*

POSENTARRI: *Posentarri* (1855, UEA1), *Posentarri* (1864, HUA48, 72 or.), *Posentarri* (1931, UUA8), *Posentarri* (1939, UUA11), *Posentarri* (1945, UUA15), *Posentarri* (1960, GS), *Posentarri* (1962, UTC), *Posontarri*, *Casa* (1980, IGN1),

¹⁵⁹¹ Cf. *Portuko erreka* (1994, AMM; 1996, EJ1).

Posentarri (1981, SGE2), *Posentarri, Caserío* (1983, IGN2), *Pozontarri, Ruinas* (1983, GFA2), *Posontarri* (1989, UUTB), *Posentarri* (1989, UUTB), *Poxentarri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [póxentarri] (K.), [pósontarri áldetik] (Ai., *abl.*), [pósontarrià] (Ai., *adl. s.*), [pósontarrià bíartekò] (Ai., *abl.*¹⁵⁹²), [pósontarriáño] (Ek., *m.adl.*), [pósontarri] (Larr.), [posóntarrin] (Mari. 1, *in.*), [pósontarri] (Mari. 2), [posontárrri] (Mik.), [posóntarrí] (Mik.), [pósontarri] (Mik.), [pósontarri] (Po.), [poséntarri] (Po.); ARAU.: Posontarri (1991, UM), Posontarri (1994, AMM), Posentarri (1994, MLM), Posentarri baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.*; OHARR.: hondakinak.

POSENTARRI: *Posentarri* (1951, *helechal*, UUA18), *Posentarri* (1969, *monte alto*, UUA10N); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

POSENTARRI: *Pozontarri* (1976, *collado*, TA, 17 or.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: Urn.*

POSENTARRI (POZONTARRI): *Pozontarri* (1960, LPB, 53 or.), *Pozontarri, Dolmen* (1983, GFA2), *Posontarri, Dolmen de* (1989, UUTB); ARAU.: Bisasarobe trikuharria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.; OHARR.: ikus **BISASABEKO LEPOA (POZONTARRIKO LEPUA)**.

POSENTARRIALDEA: *Posontarri-aldea* (1951, *herbal*, UUA18), *Postarri-aldea* (1951, *herbal*, UUA18); IZA. GEO.: 30400; KOK. KART.: Urn.*

POSENTARRIAZPI: *Posontarri-azpia* (1794-1831, UGR3, 19 au.), *Posentarri-azpi* (1863, URU, 148 bin.), *Posentarri azpia* (1831-1845, UGR4, 28 au.), *Posentarri-azpia* (1794-1831, UGR3, 18 au.), *Posentarri-azpia* (1944, UUA14), *Posentarri azpia* (1951, *helechal*, UUA18), *Posentarri azpian* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

¹⁵⁹² POSENTARRIra bitarteko.

POSENTARRIAZPI: *Posentarri azpi* (1989, UUTB), *Poxentarri azpi* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [pósentarriázpi] (Larr.); ARAU.: Posentarriazpi (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.*; OHARR.: ikus ORMAZARKO BASOA.

POSENTARRIKO ERREKA: *Poxentarriko erreka* (1989, UUTB), *Posentarriko erreka* (1989, UUTB), *Posonttarriko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [pósentarrikò érekà] (Ai.), [pósentarrikò érekà] (Larr.), [poséntarrikò erreká] (Po.); ARAU.: Posentarriko erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus ARNABARRETAKO ERREKA.

POSENTARRIKO HARKAITZA: *Posonttarriko arkaitza* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [pósontarrikò árkaitzà] (Mari. 2); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.*

POSENTARRIKO ITURRIA: *Posonttarriko itturria* (1989, UUTB), *Poxentarriko itturriya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [pósontarrikò íturriyà] (Larr.), [pósontarrikò ittúriyà] (Mik.), [pósontarrikò íturritikan] (Po., *abl.*); ARAU.: Posonttarriko Iturria (1991, UM), Posonttarriko iturria (1994, AMM), Posentarriko iturria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.*

POSENTARRIKO KAXKOA: AHOZ. TRAD.: [pósontarrikò káxkua] (Ai.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.*

POSENTEBERRIAZPIA: *Posente-berri-azpia* (1949, *helechal*, UUA17); IZA. GEO.: 30301; KOK. KART.: Urn.*

POSTAREN ETXOLA

POSTAREN ETXOLA: *Postan etsola* (1989, UUTB), *Postan etxola* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [póstàn étxolá] (Amu.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.; OHARR.: Desagertua.

POTOTXOERREKA

POTOTXOERREKA: *Potochoerreca* (1730, HUA35); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

POTOTXOERREKA: *Potocho-erreca* (1797-1833, HGR2, 45 au.), *Potochoco erreca* (1797-1833, HGR2, 46 au.), *Potocho-erreca* (1797-1833, HGR2, 48 au.), *Potocho-erreca* (1797-1833, HGR2, 54 au.), *Potich-erreka* (1933, HUA57, 656 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

POTOTXOERREKA: *Pototxa erreka* (1989, HUTB), *Potxos erreka* (1989, HUTB), *Putxus erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [pótotxaérrekà] (Okendo.), [potxóserrekà] (Okendo.), [putxúserrekà] (Okendo.); ARAU.: Pototxa Erreka (1992, HM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*

POTRO

POTRO: *Potro* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*; OHARR.: ikus ALTZEGA, BELOKI eta OTRO.

POZUAK

POZUAK: *Pozuk* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [pózùk] (Etxol.) *abs.*; IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: 64-55-5, Her.

PRESA ZAHARRA

PRESA ZAHARRA: *Presazarra* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [présà zárrà] (Bez.); ARAU.: Presazarra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: 64-47-1, Her.; OHARR.: ikus GOIKOURRUZUNAKO PRESAZAHARRA.

PRESABURU

PRESABURU: *Presaburu* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [presáburù] (K.); ARAU.: Presaburu (1992, HM), Presaburu (1994, AMM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*

PRESAKO SAGASTIA

PRESAKO SAGASTIA: AHOZ. TRAD.: [présakò ságastiyà] (Bez.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.

PRESAONDO

PRESAONDO: *Presaondo* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [presáondò] (K.); ARAU.: *Presaondo* (1992, HM), *Presaondo* (1994, AMM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*

PRESATXO

PRESATXO: *Presacho* (1794-1831, UGR3, 18 au.), *Presacho* (1794-1831, UGR3, 19 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

PRESAZABAL

PRESAZABAL: *Presa-zábal* (1936, *sebradio*, HUA57, 188 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

PRESAZAR

PRESAZAR: *Presazar* (1857, HINGR2, 5097 zenb.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

PROPIOS DE LA VILLA

PROPIOS DE LA VILLA: *Propios de la Villa* (1911, IM); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

PUIG

PUIG: *Puig* (1989, HUTB; **FÁBRICA DE PRODUCTOS QUÍMICOS** eta **LATXEKO LANTEGIA**.

PURGATORIO

PURGATORIO: *Purgatorio* (1848, *Monte*, HINGR2, 11 zenb.); AHOZ. TRAD.: [purgótoyò] (Amu.), [púrgatórjo] (Amu.), [búrgatèi] (Amu.), [búrgatoyotik] (Amu., *abl.*); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-47-5, Her.

PURGATORIO: *Purgatorio* (1797, *arroyo*, HUA41); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-5, Her.; OHARR.: ikus **PURGATORIOERREKA** eta **PURGATORIOKO ERREKA**.

PURGATORIOBURUA: *Purgatorio-burua* (1854-1855, UTR7, 45 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

PURGATORIOERREKA: *Purgatorio-erreka* (1920, *monte*, HUA57, 320 or.), *Purgatorio-erreka* (1924, *Monte*, HUA57, 747 or.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Her.

PURGATORIOERREKA: *Burgatoyo erreka* (1989, HUTB), *Burgatoyoko erreka* (1989, HUTB), *Purgatoyo erreka* (1989, HUTB), *Purgatorio erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [púrgatoyoérreká] (Amu.), [burgátoyoérrekà] (Etxol.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-5, Her.; OHARR.: ikus **PURGATORIO** eta **PURGATORIOKO ERREKA**.

PURGATORIOKO ERREKA: *Burgatoyoko erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [púrgatoyokò érréká] (Amu.), [púrgatoyokò érréká] (Amu.), [burgátoyokò érrékà] (Bez.); ARAU.: *Purgatorioko erreka* (1994, AMM), *Purgatorioko Erreka* (1994, MLM), *Purgatorioko erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-5, Her.; OHARR.: ikus **PURGATORIO** eta **PURGATORIOERREKA**.

PUTROENEA

PUTROENEA: *Putroenia* (1843, HUA44), *Putronia* (1864, HUA47), *Putrónia* (1864, HUA48, 47 or.), *Putronea* (1911, IM), *Putroenea* (1928, *casa*, JMB3, 268 or.), *Putronea* (1937, AB), *Putroane* (1944, GH01), *Purroenea* (1983, GFA2), *Putrone*

(1989, HUTB), *Putronea* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [bútronekò] (Ek., l. g.), [pútrone] (Pard. g. 2); ARAU.: Putroenea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*; OHARR.: ikus OLAZIREGI.

PUTROENEA: *Putroenea* (1848-1850, HTR4, 10 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

PUTXUMALDA

PUTXUMALDA: *Putxumalda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [putxúmalda] (Larr.); ARAU.: Putzumalda (1991, UM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

PUTXUTXABAL

PUTXUTXABAL: AHOZ. TRAD.: [putxutxábal] (Amu.), [putxúxabàl] (Amu.); IZA. GEO.: 20104; KOK. KART.: 64-54-1, And.*

PUTZUZAR

PUTZUZAR: *Putzuzar* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [pútuxàr] (Id.), [pútuzàr] (Txab. 1); ARAU.: Putzuzar (1992, HM), Putzuzar (1996, GAM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-39-1, Her.

QUEMADERO DE BASURAS

QUEMADERO DE BASURAS: *Quemadero de Basuras* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 40308; KOK. KART.: Her.

REPOSA

REPOSA: *Reposa* (1983, GFA2); IZA. GEO.: 40306; KOK. KART.: 64-30-8, Her.

REPÚBLICA LANDERBASO

REPÚBLICA LANDERBASO: AHOZ. TRAD.: [repúblika landarbáso] (Larra.); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-31, Don.; OHARR.: ikus LANDERBASO.

RIBERA

RIBERA: *Ribera* (1797-1833, HGR2, 56 au.), *Ribera* (1920, HUA57, 257 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

RIBERA

RIBERA: *Rivera* (1797-1833, HGR2, 57 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

SAGARDIBURU

SAGARDIBURU: *Sagardiburu* (1989, OM), *Sagardiburu* (1995, DTE, 219 or.); AHOZ. TRAD.: [saárdiburú] (Arg.); ARAU.: *Sagardiburu* (1994, MLM), *Sagardiburu* (1996, EJ1), *Sagardiburu* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-48-1, Err.*

SAGARMINAGA

SAGARMINAGA: *Sagarminaga* (1516, HUA7), *Sagarminaga* (1607, HUA23), *Sagarmunoaga* (1769, HUA37), *Sagarminaga* (1773, VEK1), *Sagarmiñaga* (1773, VEK1), *Sagarmuñaga* (1773, VEK1B), *Sagarminaga* (1780, HUA39), *Sagarmuñaga* (1797, *sel entero*, HUA41), *Sagarminaga* (1802, RAH, 129 or.), *Sagarmiyo* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-47-7, Her.

SAGARMINAGA: *Sagarminaga* (1838, *valle*, DUA5); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Her.

SAGARMINAGA: *Sagarminaga* (1847, *mendia*, JII, 34 or.); IZA. GEO.: 50101 / 50208; KOK. KART.: 64-47-7, Her.*

SAGARMINAGA: *Sagarmiyo* (1920, *lote 65*, HUA57, 633 or.), *Sagarmio* (1932, *lote llamado*, HUA57, 391 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

SAGARMINAGA: AHOZ. TRAD.: [ságar Miyò] (Bez.), [ságar Miyò] (Pag.), [ságar Miyò] (Telleri); ARAU.: *Sagarmio* (1992, HM), *Sagarminaga* (1994, AMM),

Sagarmio (1994, MLM), Sagarmio ordeka (1996, EJ1), Sagarmio (1996, GAM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-47-7, Her.

SAGARRAKO PARADA

SAGARRAKO PARADA: *Saarrako para* (1989, HUTB), *Sagarrako parada* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [saárrakò páraà] (Amu.); IZA. GEO.: 41101; KOK. KART.: 64-54-4, Her.

SAGARRETA

SAGARRETAERREKA: *Sagarreta-erreka* (1921, Cillegui, HUA57, 653 or.); IZA. GEO.: 50204; KOK. KART.: Her.

SAGARRETAERREKA: *Sagarreta-erreka* (1988, *aguas del*, AA1, 558 or.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-55-3, Her.; OHARR.: ikus **SAGARRETAKO ERREKA**.

SAGARRETAKO ERREKA: *Sagarretetikoko Erreka* (1983, GFA2), *Sagarretako erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [sáarretakò érekà] (Txim.); ARAU.: *Sagarretako erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-55-3, Her.; OHARR.: **SAGARRETAERREKA**.

SAGARRETAKO HARKAITZA: *Saarretako arkaitza* (1989, HUTB); ARAU.: *Sagarretako Harkaitza* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-47-6, Her.

SAGASTIAUNDI

SAGASTIAUNDI: *Sagastiaundi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ságastiáũndi] (Okend.); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*

SAGASTIBERRI

SAGASTIBERRI: *Sagasti berri* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-55-2, Her.

SAGASTIMUÑO

SAGASTIMUÑO: *Sagastimene* (1989, UUTB), *Sagastimenia* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ságastimuño] (Ai.), [saástimenià] (Ai.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus ENBUTODIERDIKOA eta ERDIKOENBUTODI.

SAGASTIONDO

SAGASTIONDO: *Sagastiondo* (1628, *mojón*, DUA1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: Don.

SAIZAR

SAIZAR: *Saizar* (1989, UUTB); ARAU.: Saizar (1991, UM), Saizar (1994, MLM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-38-5, Urn*.

SAIZAR

SAIZAR: *Saizar* (1930, *punto*, UUA7), *Saizar*¹⁵⁹³ (1951, *alfalfa*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

SALDAME

SALDAME: *Saldame* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD: [saldáme] (Altz.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-3, Her.*; OHARR.: desagertua. Ikus LIZARRAGA.

SAN ANTONIO

SAN ANTONIO: *Sanantoniyo* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **EREÑOTZU**.

SAN ANTONIO: *San Antonio* (1981, SGE2), *Sanantoniyo* (1989, HUTB), *San Antonio* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [sanántoniò] (K.); ARAU.: Sanantonio (1992, HM); IZA. GEO.: 40802; KOK. KART.: 64-38-4, Her.; OHARR.: ikus **EREÑOTZUKO ERMITA**.

¹⁵⁹³ ARTOLEA eta ARGARATE baserrietatik gertu.

SAN BENITO

SAN BENITO: *San Benito* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [sánbenitò] (Etxol.); IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

SAN ELOI

SAN ELOI: *San Eloi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [sánelò] (Etxol.); IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

SAN JOSE

SAN JOSE: *San José* (1864, *ermita*, HUA48, 72 or.); IZA. GEO.: 40802; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.

SAN JOSE

SAN JOSE: *San Jose* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

SAN JOSE

SAN JOSE: *San José* (1926, HUA57, 267 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.¹⁵⁹⁴: Her.*

SAN MIGEL

SAN MIGEL: *San Miguel* (1944, GH01); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Ar.*

SAN ROKE

SAN ROKE: *San Roque* (1923, JMB1, 144 or.), *San Roke ermita* (1988, OBIE); AHOZ. TRAD.: [sándrokeá] (Amu., *adl. s.*), [sándrokèn] (Amu., *in.*), [sánrrokè] (Maer.); ARAU.: *San Roke ermita* (1994, AMM), *San Roke* (1994, MLM), *San Roke* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40802; KOK. KART.: 64-56-5, Ar.*

¹⁵⁹⁴ “Barrio Carobieta o Las Caleras”.

SAN SEBASTIÁN

SAN SEBASTIÁN: *Sant Sabastian* (1427, *uilla de*, HUA1), *Sansabastian* (1467, *villa*, HUA5), *San Sebastian* (1538, *villa de*, HUA9), *San Sebastian* (1683, *ciudad*, HUA28), *San Sebastian* (1773, *ciudad*, VEK1), *San Sevastian, Ciudad de* (1773, VEK1B), *San Sevastian* (18. m., *villa*, HUA6), *San Sebastian, Juridiccion de* (1911, IM), *San Sebastián, Término de* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64; OHARR.: ikus **DONOSTIA** eta **DONOSTIA-SAN SEBASTIÁN**.

SAN SEBASTIÁN: *San Sebastián*¹⁵⁹⁵ (1936, *Central Eléctrica de*, HUA57, 187 or.); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: Her.

SAN SEBASTIAN ERMITA

SAN SEBASTIAN ERMITA: *San Sebastian ermita* (1988, OBIE); IZA. GEO.: 40802; KOK. KART.: 64-65-1, Ar.*

SANJUANTONTOR

SANJUANTONTOR: *San Juan Tontor* (1989, OM); ARAU.: San Juan Tontorra (1996, GAM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-48-6, Err.*

SANTA BARBARA

SANTA BARBARA: *Santa Barbara* (HUTB); AHOZ. TRAD.: [santábarbarà] (Etxol.); IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

SANTA BARBARA

SANTA BARBARA: *Santa Barbara* (1554, EUA2, 122 or.); IZA. GEO.¹⁵⁹⁶: KOK. KART.: Ast.*

¹⁵⁹⁵ Jabea: “*Caserío Lizarraga*”.

¹⁵⁹⁶ “... *mojon grande e ancho de manera de sepultura que llaman el mojon piedra Santa Barbara [...]*”.

SANTA ENGRAZIA

SANTA ENGRAZIA: *Santa Engrácia* (1864, HUA48, 62 or.), *Santa Gracia* (1898, EGZ), *Santa Gracia* (1928, *casa*, JMB3, 268 or.), *Gracia* (1942, 1 48-1 49 / 43 17-43 16, IGC1), *Santa Gracia* (1944, GH01), *Gracia* (1953, 1 48-1 49 / 43 17-43 16, IGC2); AHOZ. TRAD.: [santáengrazi] (Id.), [sántà éngracià] (Id.); ARAU.: Santa Engrazia baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*; OHARR.: ikus SANTAENGRAZIAARKAITZA.

SANTAENGRAZIAARKAITZA: *Santa Grazia arkaitze* (1988, OBIE); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*; OHARR.: ikus SANTA ENGRAZIA.

SANTIAGO

SANTIAGO: *Santiago* (1797, *presa*¹⁵⁹⁷, HUA41); IZA. GEO.: 20302; KOK. KART.: Her.

SANTIAGO: *Santiago* (1797, *pozo*¹⁵⁹⁸, HUA41); IZA. GEO.: 20104; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **SANTIAGOKO OSINA**.

SANTIAGO: *Santiago* (1864, HUA48, 47 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

SANTIAGO: *Santiago* (1889, *punto*, HUA52); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

SANTIAGO: *Santiago* (1920, *manzanal*, HUA57, 633 or.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: Her.

SANTIAGO: *Santiago* (1942, 1 46-1 47 / 43 14-43 13, IGC1), *Santiago* (1953, 1 46-1 47 / 43 14-43 13, IGC2), *Santiago* (1962, UTC), *Santiago* (1983, GFA2), *Santiago*,

¹⁵⁹⁷ "... hasta dar con el citado rio sobre la presa de las herrerias de Picoaga que tambien se llama Santiago, o pozo de Santiago, divide los mencionados terrenos de Arano, y los de la comunidad de Hernani [...]"

¹⁵⁹⁸ "... hasta dàr con el arroyo que cae en el pozo de Santiago, sobre la presa de Picoaga [...]"

Ermita de (1981, SGE2); AHOZ. TRAD.: [sántiyò] (K.), [sántiyò] (Pag.); ARAU.: Santiago (1994, MLM), Santiago ermita (1996, EJ1), Santiago (1996, GAM); IZA. GEO.: 40802; KOK. KART.: 64-47-3, Her.; OHARR.: ikus **SANTIAGOKO ERMITA**.

SANTIAGOKO ERMITA: *Santiyoko ermita* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [sántiyokò érmità] (K.); ARAU.: Santioko Ermita (1992, HM), Santiago ermita (1994, AMM); IZA. GEO.: 40802; KOK. KART.: 64-47-3, Her.; OHARR.: ikus **SANTIAGO**.

SANTIAGOKO INDARRETXEA: *Santiago, Central hidroelectrica de* (1911, IM), *Santiago, Central de* (1983, IGN2), *Santiyoko zentrala* (1989, HUTB); ARAU.: Santioko Zentrala (1992, HM), Santiagoko indarretxea (1994, AMM), Santiagoko zentrala (1996, EJ1), Santiago (1996, GAM); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-47-3, Her.; OHARR.: ikus **CENTRAL ELÉCTRICA, CENTRAL ELÉCTRICA LONDAIZ-UBARRETXENA** eta **CENTRAL LONDAIZ**.

SANTIAGOKO OSINA: *Santiyoko osiña* (1989, HUTB); ARAU.: Santiago ermita (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20104; KOK. KART.: 64-47-3, Ar.-Her.; OHARR.: ikus **SANTIAGO**.

SANTIAGOMENDI

SANTIAGO: *Santiago, Monte de* (1797, HUA41); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-23-5, Ast.*; OHARR.: ikus **SANTIAGOMENDI**.

SANTIAGOMENDI: AHOZ. TRAD.: [sántiyomendi] (K), [sántiyomendi] (Berr. z.), [sántiyomendin] (Po., in.); ARAU.: Santiagomendi (Santiomendi) (1992, AM), Santiagomendi (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-23-5, Ast.*; OHARR.: ikus **SANTIAGO**.

SANTIAGOMENDI: *Santiago* (1864, HUA48, 41 or.); AHOZ. TRAD.: [sántiyomendi] (K), [sántiyomendi] (Berr. z.); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-23-5, Ast.*

SANTIAGONEA

SANTIAGONEA: *Santiagonea* (1920, HUA57, 120 or.), *Santiyonia* (1989, HUTB), *Santionia* (1989, HUTB), *Santiyone* (1989, HUTB); ARAU.: Santionea (1992, HM), Santiagone (1994, MLM), Santiagonea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-4, Her.*

SANTIZABAL

SANTIZABAL: *Santizabal*, *Legarralde ó* (1868, *montazgo*, DJE); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.; OHARR.: ikus **LEGARRALDE**.

SANTIZABAL: *Santizabal*, *Legarralde ó* (1960, *monte bajo*, UUA10I); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.; OHARR.: ikus **LEGARRALDE**.

SANTIZABAL: *Santizabal*, *o Ubaran* (1960, *regata*, UUA10I), *Santizabal*, *Ubaran o* (1960, *regata*, UUA10I); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-6, Urn; OHARR.: **ARANATXENeko ERREKA, ATXERUANeko ERREKA, BELIAREN ERREKA, ERREKALDEko ERREKA, MIKELABILKO ERREKA, PARDIOLA, PARDIOLAERREKA, PARDIOLAKO ERREKA, UBARAN, UBARANERREKA** eta **UBARANGO ERREKA**.

SANTO DOMINGO

SANTO DOMINGO: AHOZ. TRAD.: [sántodomingò] (Amu.); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-63-1, Her.

SANTODOMINGOKO ERREKA: *Santo Domingoko erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [sántodomingokò érrøkà] (Ezk. b.); ARAU.: Santodomingoko Erreka (1992, HM), Santodomingoko erreka (1994, AMM), Santo Domingo Erreka (1994, MLM), Santo Domingon erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-63-1, Her.

SANTODOMINGOKO PAGADIA: *Santo Domingoko pagadiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [sántodomingokò págadiyà] (Ezk. b.); ARAU.: Santo Domingo pagadia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-63-1, Her.; OHARR.: desagertua. Ikus **SANTODOMINGOREN PAGADIA**.

SANTODOMINGOREN PAGADIA: AHOZ. TRAD.: [sántodomingòn págadiyà] (En.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-63-1, Her.; OHARR.: desagertua. Ikus **SANTODOMINGOKO PAGADIA**.

SANTSONARRI

SANTSONARRI: *Sansonarri* (UUTB), *Sansonarriya* (UUTB); AHOZ. TRAD.: [sánsonarri] (K.), [sántsonarri] (Amu.); ARAU.: Sansonarri (1991, UM), Sansonarri (1994, AMM), Sansonarri (1996, EJ1); IZA. GEO.: 11000; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus **ABALLARRI**, **ABALLARRIKO HARRIA** eta **SANTSONEN HARRIA**.

SANTSONEN HARRIA: *Sasonen arriya* (UUTB); AHOZ. TRAD.: [sánsonèn árriyà] (Mari. 2); IZA. GEO.: 11000; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus **ABALLARRI**, **ABALLARRIKO HARRIA** eta **SANTSONARRI**.

SARAKOLETA

SARAKOLETA: *Saracoleta* (1776-1794, UGR2, 3 au.), *Salacoleta* (1794-1831, UGR3, 13 au.), *Salacoleta* (1831-1845, UGR4, 21 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

SARASKORRI

SARASKORRI: *Saaskorri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [sáaskorri] (Larr.), [sáaskorri] (Mik.); ARAU.: Sarasgorri (1991, UM), Saraskorri (1994, AMM), Sarasgorri (1994, MLM), Sarasgorri (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.

SARATSAIN

SARATSAIN: *Sarasayn* (1467, HUA5), *Sarasayn* (1516, HUA7), *Sarassain* (1607, HUA23), *Sarazain* (1741, *exido y sel*, HUA30, 568 bin.), *Sarazain* (1769, HUA37), *Sarrasain* (1773, VEK1), *Sarraçain* (1773, VEK1A), *Sarazain* (1773, VEK1B), *Sarasain* (1780, HUA39), *Sarazain* (1797, HUA41), *Sarazain*¹⁵⁹⁹ (18. m., HUA6), *Saatsain* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

SARATSAIN: *Sarasayn* (1573, *monte*, HUA19, 19 au.), *Sarasayn* (1573, *monte*, HUA19, 29 au.), *Sarrasaín* (1833-1835, *montes*, DUA3), *Sarazain* (1847, *mendia*, JII, 34 or.), *Sarasain* (1944, GHO1), *Sarasain* (1944, GHO2); ARAU.: *Saratsain* (1994, AMM); IZA. GEO.: 30101; KOK. KART.: 64-38-8, Her.

SARATSAIN: *Sarrazain* (1683, HUA28), *Sarasain* (1683, HUA28), *Sarazain* (1741, *exido y sel*, HUA30, 568 bin.), *Sarrasoain* (1833-1835, *ejidos*, DUA3), *Sarasain* (1769, HUA37), *Sarrasain* (1773, VEK1), *Sarrasain* (1773, *exidos*, VEK1A), *Saratzain* (1773, VEK1B), *Saratzain* (1780, HUA39), *Sarazain* (1780, HUA39), *Sarasain* (1784, HUA40); IZA. GEO.: 50206; KOK. KART.: Her.

SARATSAIN: *Sarazain* (1831, *trozo*, DUA2), *Sarazain* (1848-1850, HTR4, 10 au.), *Sarratsain* (1850-1852, HTR5, 14 au.), *Sarasain* (1932, *Terreno Montazgo*, HUA57, 615 or.), *Sarasain* (1934, *finca*, HUA57, 406 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

SARATSAIN: *Saratzain* (1838, *valle*, DUA5); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Her.

SARATSAIN: *Saratsain* (1864, HUA47), *Sarasáin* (1864, HUA48, 47 or.), *Saatsain* (1989, HUTB), *Saratsain* (1989, HUTB), *Sarasain* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [saátsàin] (K.); ARAU.: *Saratsain* (1992, HM), *Saratsain* (1994, AMM), *Saratsainea* (1994, MLM), *Saratsain baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-8, Her.

¹⁵⁹⁹ "... canto del sel llamado de Sarazain fincando dicho por exido".

SARATSAIN: *Zaratzain* (1944, GH02); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-8, Her.; OHARR.: ikus **SARATSAINGO ERREKA**.

SARATSAINAZPIA: *Sarasain azpiya* (1920, *monte helechal*, HUA57, 685 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

SARATSAINGO BORDA: *Saatsaingo borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [saátsaĩngò bórdà] (Pard. g. 2); ARAU.: Saratsaingo Borda (1992, HM), Saratsaingo borda (1994, AMM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-38-8, Her.

SARATSAINGO ERREKA: *Saratsaingo erreka* (1989, HUTB), *Saatsaingo erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [saátsaĩngò érrèkà] (Pard. g. 2), [saátsaĩngò érrèkà] (Txim.); ARAU.: Saratsaingo Erreka (1992, HM), Saratsaingo erreka (1994, AMM), Saratsain Erreka (1994, MLM), Saratsain erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-8, Her.; OHARR.: ikus **SARATSAIN**.

SARATSAINGO ITURRIA: *Saatsaingo itturriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [saátsaĩngò ítturniyà] (Pard. g. 1), [saátsaĩngò ítturniyà] (Pard. g. 2); ARAU.: Saratsaingo Iturria (1992, HM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-8, Her.

SARATSAINGO LEPOA: *Saatsaingo lepua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [saátsaĩngò lépuà] (Pard. g. 2), [saátsaĩngò lépuà] (TxAB 2); ARAU.: Saratsaingo Lepoa (1992, HM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-38-8, Her.; OHARR.: ikus **GOIKOTXABALA**.

SARATSA

SARATSA: *Saratze* (1995, DTE, 173 or.); AHOZ. TRAD.: [saátsè] (Arg.); ARAU.: Saratze (1994, MLM), Saratze (1995, DM), Saratze (1996, GAM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-48-5, Don.-Err.

SARATSEKO LEPOA: *Saratzeko lepua* (1995, DTE, 173 or.), *Saratze lepo* (1995, DTE, 173 or.); AHOZ. TRAD.: [saátsekò lépó] (Arg.); ARAU.: Saratzeko lepoa (1995, DM), Saatseko lepoa (1996, EJ1), Saratzeko Lepoa (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-48-1, Don.-Err.; OHARR.: ikus **SARATSELEPO**.

SARATSELEPO: *Saratze lepo* (1995, DTE, 173 or.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-48-1, Don.-Err.; OHARR.: ikus **SARATSEKO LEPOA**.

SARATSETA

SARATSETA: *Saraceta* (1769, HUA37); ARAU.: Sagastieteta (1994, MLM); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **SARATSETAKO LEPOA**.

SARATSETAKO LEPOA: *Sagastietako lepua* (1982, CAG, 192 or.), *Saratsetako lepua* (1989, HUTB), *Sagastietako lepua* (1989, HUTB); ARAU.: Saratsetako Lepoa (1992, HM), Saratsetako lepoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-39-1, Her.; OHARR.: ikus **SARATSETA**.

SARATSETAKO LEPOA I (SAGASTIETAKO LEPUA I): *Sagastietako lepua I* (1982, ¿dolmen corto abierto?, CAG, 191-192 or.), *Saratsetako lepua I* (1989, HUTB), *Sagastietako lepua I* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-39-1, Her.; OHARR.: ikus **SOLDADUAK GORDETZEKO HARRIA**.

SARATSETAKO LEPOA II (SAGASTIETAKO LEPUA II): *Sagastietako lepua II* (1982, CAG, 192 or.), *Saratsetako lepua II* (1989, HUTB), *Sagastietako lepua II* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-39-1, Her.

SARETXOLANBERRI

SARETXOLANBERRI: *Sarecho lanberri* (1863, HRU, 54 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus **SARETXOLANBERRI**.

SARGAZTE

SARGAZTE: AHOZ. TRAD.: [sárgastè] (K.), [sárgazè] (Lor. b.); ARAU.: Sagargaze (1994, AMM), Sargaste (1994, MLM), Sagargazte (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-55-4, Ar.*

SARJIÑAZULOA

SARJIÑAZULOA: *Sarjiñazuloa* (1989, OM); IZA. GEO.: 10602; KOK. KART.: 64-24-5, Err.*

SAROBÉ

SAROBÉ: *Sarobe* (1599, *Mariana de*, EHA1), *Sarobe* (1604, *Juanes de*, EHA1), *Sarobe* (1797-1833, *caserio*, HGR2, 47 au.), *Sarobe* (1843, *caserio*, HUA44), *Sarobe* (1864, *caserio*, HUA47), *Sarobe* (1864, *caserio*, HUA48, 47 or.), *Sarobe* (1989, HUTB), *Xarobe* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [sárobè] (K.); ARAU.: *Sarobe* (1992, HM), *Sarobe* (1994, AMM), *Sarobe* (1994, MLM), *Sarobe baserria* (1996, EJ1), *Sarobe* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Her.*

SAROBÉ: *Sarobe* (1797-1833, HGR2, 43 au.), *Sarobe* (1797-1833, HGR2, 66 au.), *Sarobe* (1863, HRU, 54 bin.), *Sarobe*¹⁶⁰⁰ (1920, *finca*, HUA57, 57 or.), *Sarobe* (1920, *terreno herbal*, HUA57, 704 or.), *Sarobe* (1983, GFA2); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

SAROBÉ

SAROBÉ: *Sarobe* (1740, HUA30, 541 au.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

SAROBÉ

SAROBÉ: *Sarobe* (1826, *lurtsaila*, LMM, 186 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

¹⁶⁰⁰ "Barrio Urumea".

SAROBE

SAROBE: AHOZ. TRAD.: [sáabià] (Ai.), [sáabè] (Ai.); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus BESADEGIKO ZULOA, SAROBEKO ZULOA eta SAROBEZULOA.

SAROBEKO ZULOA: AHOZ. TRAD.: [sáabekò zúluá] (Ai.), [sáabekò zúluà] (Ai.), [sáabekò zúluà] (Ai.); ARAU.: Sarobeko Zuloa (1991, UM), Sarobeko zuloa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus BESADEGIKO ZULOA, SAROBE eta SAROBEZULOA.

SAROBEKO ZULOKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [sáabekò zúlokò érrékà] (Ai.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

SAROBEZULOA: AHOZ. TRAD.: [sáabezúluà] (Ai.); ARAU.: Sarobeko Zuloa (1991, UM); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus BESADEGIKO ZULOA, SAROBE eta SAROBEKO ZULOA.

SAROBEALDIA

SAROBEALDIA: *Sarobe-aldia*¹⁶⁰¹ (1932, HUA57, 524 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

SAROBEBERRI

SAROBEBERRI: *Sarobeverri o Pardiola* (1831-1845, UGR4, 21 au.), *Sarobeverri ó Pardiola* (1863, URU, 148 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus PARDIOLA.

SAROBEBERRI

SAROBEBERRI: *Sarobeverri* (1739, VEK2); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-61-4, Eld.*

¹⁶⁰¹ Jabea: “*Caserío Tolarieta*”.

SAROBEBERRI: AHOZ. TRAD.: [sarobebérri] (Amu.), [sáaberri] (Amu.); ARAU.: Sarobeberri (1994, AMM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-61-4, Eld.*

SAROBEBERRIBORDA¹⁶⁰²: AHOZ. TRAD.: [sáberribordà] (Amu.); ARAU.: Saberri Borda (1994, MLM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-61-8, Eld.*

SAROBEBERRIERREKA¹⁶⁰³: AHOZ. TRAD.: [sáberriérrekà] (Amu.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-61-8, Eld.*

SAROBEBERRIKO LEPOA: AHOZ. TRAD.: [sáaberriko lépuá] (Amu.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-61-4, Eld.*

SAROBKO ERREKA / SAROBERREKA

SAROBKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [sáukò érekà] (Id.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-32-2, Err.-Oi.*; OHARR.: ikus SAROBERREKA.

SAROBERREKA: AHOZ. TRAD.: [sáuerrekà] (Arta.), [sáobjerrekà] (Arta.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-32-2, Err.-Oi.*; OHARR.: ikus SAROBKO ERREKA.

SAROBONDOA

SAROBONDOA: *Sarobe ondoa* (1794-1831, UGR3, 12 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Um.*

SAROBETXO

SAROBETXO: *Sarobecho* (1702, *paraje*, HUA29); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

¹⁶⁰² Cf. *Sarobeberriko borda* (1994, AMM).

¹⁶⁰³ Cf. *Sarobeberriko erreka*, ibidem.

SAROEKAITZ

SAROEKAITZ: *Saroecayz* (1467, *sel*, HUA5); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

SAROENIZ

SAROENIZ: *Saroeniz* (18. m., *sel*, HUA6); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

SARRETXOLAMBERRI

SARRETXOLAMBERRI: *Sarrecholamberri* (1797-1833, HGR2, 51 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus **SARETXOLAMBERRI**.

SASIETXE

SASIETXE: *Sasietxe* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-6, Her.; OHARR.: ikus **ERREKALDE**.

SASITURRI¹⁶⁰⁴

SASIKO ERREKA: *Zazi'ko-erreka* (1976, *regata*, TA, 17 or.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.; OHARR.: ikus **SASIKO ITURRI**, **SASITURRIKO ERREKA** eta **SASITURRIETAKO ERREKA**.

SASIKO ITURRI: *Sasiko itturriya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [sásikoitturri] (Bezk.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.; OHARR.: ikus **SASIKO ERREKA**, **SASITURRIKO ERREKA** eta **SASITURRIETAKO ERREKA**.

SASIKO ITURRIA: *Sasiko itturriya* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.

SASITURRIETA: AHOZ. TRAD.: [sásitturrità] (Mari. 2); ARAU.: Sasiturrieta arroa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.

¹⁶⁰⁴ Cf. *Sasiturri* (1991, UM; 1994, MLM).

SASITURRIETAKO ERREKA: *Sasiturritako erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [sasíturritakò érrèkà] (Mari. 2); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.; OHARR.: ikus **SASIKO ERREKA**, **SASIKO ITURRI** eta **SASITURRIKO ERREKA**.

SASITURRIKO ERREKA: *Sasiturriko erreka* (1989, UUTB); ARAU.: Sasiturriko Erreka (1991, UM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.; OHARR.: ikus **SASIKO ERREKA**, **SASIKO ITURRI** eta **SASITURRIETAKO ERREKA**.

SASPURU

SASPURU: *Saspuru* (1988, OBIE), *Saspuru* (1989, OM); AHOZ. TRAD.: [sáspurú] (Id.), [sáspurù] (Id.); ARAU.: Saspuru (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*

SAURDEGI

SAURDEGI: *Saardegui* (1854, LMZ, 165 or.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.*

SAURDEGI: *Saurdegui* (1855, UEA1), *Zaordegui* (1931, UUA8), *Saordegui* (1956, UUA10G), *Saurdey* (1967, UUA10M), *Saurdei* (1989, UUTB), *Xaurdei* (1989, UUTB), *Zabordegi* (1989, UUTB), *Zordei* (1989, UUTB), *Saordei* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [sáurðèi] (K.), [sáurðèi] (Pard. g. 2); ARAU.: Saordegi (1991, UM), Zaordegi (1994, AMM), Saordegi (1994, MLM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-29-8, Urn.*

SAURDEGI: *Zaurdegui* (1863, HRU, 52 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

SAURDEGI: *Zaordegui* (1951, *manzanal*, UUA18), *Zaordegui* (1951, *herbal*, UUA18), *Zaordegui* (1951, *maizal*, UUA18), *Zaordegui* (1951, *remolacha*, UUA18), *Zaordegui* (1951, *nabo*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

SAURDEGIBERRI: *Saurdei berri* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-29-8, Urn.*

SAURDEGIKO BORDA: *Saurdeiko borda* (1989, UUTB), *Saurdeko borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [sáurdejkò bordà] (Amu.), [sáordejkò bórdà] (Amu.); ARAU.: *Zaordegiko borda* (1994, AMM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.; OHARR.: ikus **SAURDEGIKO ETXOLA**.

SAURDEGIKO ETXOLA: AHOZ. TRAD.: [sáurdejkò txábolà] (Mik.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.; OHARR.: ikus **SAURDEGIKO BORDA**.

SEPERALDEA

SEPERALDEA: *Seper-aldia* (1920, 1 / 2 parte, HUA57, 463 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

SERORETXEA

SERORETXEA: *Seroretzia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [séroretxià] (Altz.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: desagertua. Ikus ZIKUÑAGAKO SERORETXEA.

SETABENTA

SETABENTA: *Setabenta* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [sétabentà] (Bent.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*; OHARR.: ikus BENTA.

SOLDADUAK GORDETZEKO HARRIA

SOLDADUAK GORDETZEKO HARRIA: AHOZ. TRAD.: [sólđaùk górdetzekò árriyà] (Id.); IZA. GEO.: 60301; KOK. KART.: 64-39-1, Her.; OHARR.: ikus **SARATSETAKO LEPOA I (SAGASTIETAKO LEPUA I)**.

SOLDADUARENA

SOLDADUARENA: AHOZ. TRAD.: [sóldadubanà] (Berr. z.), [sólđauðbanà] (Berr. z.), [sólđauðnanè] (Erm.); ARAU.: Soldadu (1992, AM), Soldaduanea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-23-5, Ast.*; OHARR.: desagertua.

SOÑEGI

SOÑEGI: AHOZ. TRAD.: [sónèi] (Aparr.), [suñéi] (Arg.), [súñèi] (Aska.); ARAU.: Soñegi (1994, MLM), Soñegi (1995, DM), Soñegi (1996, GAM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-47-3, Her.

SOÑEGIKO ERREKA: *Soñeiko erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [sóñeikò érréká] (Aparr.), [sóñeikò érréká] (Txab. 1); ARAU.: Soñegiko Erreka (1992, HM), Sonegiko Erreka (1994, MLM), Soñegiko erreka (1995, DM), Soñegiko Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-39-7, Her.; OHARR.: ikus **BORDAZARREKO ERREKA**.

SOÑEGIKO LEPOA: *Soñeiko lepua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [sóñeikò lépuà] (Aparr.), [sóñeikò lépuà] (Txab. 1); ARAU.: Soñegiko lepoa (1995, DM), Suñeiko lepoa (1996, EJ1), Soñegiko Lepoa (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-3, Her.

SOÑEGIKO MALDA: AHOZ. TRAD.: [sóñeikò máldà] (Aparr.); ARAU.: Suñeiko malda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-47-3, Her.

SOOLEXKO HARRIAK

SOOLEXKO HARRIAK: *Soolexko arrik* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [soólexkò árrik] (Ezk. b.); IZA. GEO.: 60302; KOK. KART.: 64-63-2, Ar.-Her.; OHARR.: ikus **ZAMIOLASORO**.

SORGINMALDA

SORGINMALDA: *Sorginmalda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [sorgínmaldà] (TxAB 2); ARAU.: Sorginmalda (1992, HM), Sorginmalda (1994, AMM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

SORGINTXULO

SORGINTXULO: *Sorguinchulo* (1920, Manzanal, HUA57, 70 or.), *Sorguintxulo* (1936, manzanal, HUA57, 76 or.), *Sorguintxulo* (1936, manzanal, HUA57, 76 or.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: Her.*

SORGINTXULO

SORGINTXULO: *Sorgintxulo* (1989, HUTB); ARAU.: Sorgintxulo (1992, HM), Sorgintxulo (1994, AMM), Sorgintxulo (1994, MLM), Sorginzulo (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: 64-39-5, Her.

SORGINZULO

SORGINZULO: *Sorginzulo* (1835-1837, H.L.4, 85 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

SORGIÑEN PLAZA

SORGIÑEN PLAZA: *Zorgiñan plaza* (1976, explanada, TA, 16 or.); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: Urn.*

SORGIÑERREKA

SORGIÑERREKA: *Sorginerreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [sorgíñerrekà] (Pard. g. 1), [sorgíñerrekà] (Pard. g. 2); ARAU.: Sorginerreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-8, Her.

SOROLUZIA

SOROLUZZEA: *Sooluxia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [soóluxià] (Altz.); ARAU.: Soroluzea (1992, HM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*

SOROLUZIA

SOROLUZIA: *Sooluxia* (1989, HUTB), *Sooluze* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*

SORONDO

SORONDO: *Sorondo* (1932, *Regata llamada*, HUA57, 417 or.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.*

SOROTXO

SOROTXO: *Sorocho* (1929, *monte comunal*, UUA6); IZA. GEO.: 50204; KOK. KART.: Her.

SOROTXOETA

SOROTXOETA: *Sorotxota* (1925, UUA4), *Sorochota* (1951, UUA19), *Sorochota* (1951, *arbolado*, UUA18), *Sorochota* (1951, *erial*, UUA18), *Sorochota* (1951, *jara*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

SOROTXOETA: *Sorotxota* (1989, UUTB), *Sootxota* (1989, UUTB), *Sorotxota* (1989, UUTB), *Sorotxeta* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [sórotxóta] (Amu.); ARAU.: *Sorotxota* (1991, UM), *Sorotxoeta* (1994, AMM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*

SOROTXOETAKO BORDA: *Sorotxotako borda* (1989, UUTB), *Sootxotako borda* (1989, UUTB), *Sorotxotako borda* (1989, UUTB); ARAU.: *Sorotxotako Borda* (1991, UM), *Sorotxoetako borda* (1994, AMM), *Sorotxoetako borda* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*

SOROTXOETAKO ERREKA: *Sorotxotako erreka* (1989, UUTB), *Sootxotako erreka* (1989, UUTB); ARAU.: *Sorotxotako Erreka* (1991, UM), *Sorotxoetako erreka* (1994, AMM), *Sorotxota Erreka* (1994, MLM), *Sorotxoetako erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus BAZTERROLAKO ERREKA.

SOROZABAL

SOROZABAL: *Sorozabal* (1864, HUA47), *Sorozábal* (1864, HUA48, 47 or.), *Solozabal* (1944, GHO2), *Sorozabal* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [soróزابال] (Ek.), [soláزابال] (Pard. g. 2), [sorótxabal] (Txab. 2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*; OHARR.: ikus MUNTTO.

SOROZABAL: *Sorozábal* (1936, *antepuertas*, HUA57, 175 or.), *Sorozábal* (1936, *sembradio*, HUA57, 175 or.), *Sorozábal* (1936, *finca inhabitada*, HUA57, 175 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

SOROZARRETA

SOROZARRETA: *Sorozarreta* (1797-1833, HGR2, 64 au.), *Sorozarreta* (1845-1846, HTR1, 1 au.), *Sorozarreta* (1854-1855, HTR7, 19 au.), *Sorozarreta* (1920, *manzanal*, HUA57, 661 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

SOROZARRETA

SOROZARRETA: *Sorozarreta* (1864, HUA48, 47 or.), *Sorozarreta* (1989, HUTB), *Soozarreta* (1989, HUTB); ARAU.: *Sorozarreta* (1994, MLM), *Sorozarreta baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-4, Her.*

SOROZARRETA: *Sorozarreta* (1989, HUTB), *Soozarreta* (1989, HUTB); ARAU.: *Sorozarreta* (1992, HM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-30-4, Her.*

SUEGURRA

SUEGURRA: *Suegurra*¹⁶⁰⁵ (1708, *termino llamado*, HUA31); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Her.

¹⁶⁰⁵ "... que en dicho paraje que a de restituir la villa en su contiguidad, se hauia de fejar liuertad para cortar leña para propias cozinhas de los interesados, segun y como se hauia echo asta agora = a lo qual dieron a entender algunos de los mismos interesados que dicho paraje y todo el terminado llamado, Suegurra, estaua declarado por de naturaleza de Monte Franco en la ultima Real Ejecutoria [...]".

SUSPERREGI

SUSPERREGI: *Susperregi* (1885, *baserria*, LMM, 187 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*.

SUSPERREGI: *Zorporregui* (1942, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC1), *Zosqerregui* (1944, GH01), *Zorporregui* (1953, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC2), *Susperregui* (1962, UTC), *Susperregui* (1981, SGE2), *Susperregi* (1988, OBIE), *Susperregi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [súsperrèi] (Id.), [súsperrì] (Id.), [zúzperreitik] (Id., *abl.*), [zózperreì] (Id.), [súsperrèi] (Iz.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*; OHARR.: ikus IDOIA, IDOIAERDIKOA eta IDOIAGOIKOA.

SUTERRIA

SUTERRIA: *Suterria* (1628, *mojón*, DUA1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: Don.

TABAKOBARATZETA¹⁶⁰⁶

TABAKOBARATZETAKO TXOKOA: AHOZ. TRAD.: [tábakò baráztetakò txókuà] (Ezk. b.); ARAU.: Tabakobaratzeta (1994, AMM), Tabakobaratzetako txokoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-63-5, Eld.*; OHARR.: ikus TABAKOBARATZETAKO ZABALA.

TABAKOBARATZETAKO ZABALA: AHOZ. TRAD.: [tábakò baráztetakò txábalà] (Ezk. b.); ARAU.: Tabakobaratzetako txabala (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-63-5, Eld.*; OHARR.: ikus TABAKOBARATZETAKO TXOKOA.

TALAIA

TALAIA: *Talaya* (1889, *regata*, HUA55); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Err.*; OHARR.: ikus TALAIAERREKA.

¹⁶⁰⁶ Cf. *Tabakobaratza* (1994, MLM).

TALAIA: *Talaya* (1989, OM), *Talaya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [tálayà] (Bentatx.), [tálayà] (Id.), [tálayà] (Larra.); ARAU.: Talaia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-32-5, Err.*

TALAIATERREKA: *Talaya erreka* (1989, HUTB); ARAU.: Talaiko erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-32-5, Err.*; OHARR.: ikus TALAIA.

TANTAIZELAIA

TANTAIZELAIA: *Tantaizelaya* (1989, OM); IZA. GEO.: 30400; KOK. KART.: 64-23-8, Err.*

TANTATXURI

TANTATXURI: *Tantachuri* (1921, Cillegui, HUA57, 653 or.); IZA. GEO.: 50204; KOK. KART.: Her.

TANTATXURI: *Tantatxuri* (1989, HUTB), *Tantatxui* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [tantátxuri] (Pard. g. 2), [tántatxwì] (TxAB 2), [tantátxubi] (Txil.); ARAU.: Tantatxuri (1992, HM), Tantatxuri (1994, AMM), Tantatxuri hegia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-38-8, Her.

TARTAKADI

TARTAKADI: *Tartakai* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [tártakàj] (Amu.); ARAU.: Tartakadi (1991, UM), Tartakadi (1994, AMM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.

TARTATZU

TARTATZU: *Tartazus*¹⁶⁰⁷ (1932, *terreno*, HUA57, 923 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

¹⁶⁰⁷ Mugakideak: ANDOLA eta ALTZEGA baserrien lurak.

TARTATZU: *Tartazu* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [tártazù] (Andol.); ARAU.: Tartatzu (1994, AMM), Tartazu (1994, MLM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus TARTATZUGAÑA.

TARTATZUGAÑA: *Tartazu gaña* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [tártatzugañà] (Altz.); ARAU.: Tartatzu Gaina (1992, HM), Tartatzugaña (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus TARTATZU.

TEJERÍA

TEJERÍA: *Tegería* (1889, *regata*, HUA52); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.*

TEJERÍA

TEJERÍA: *Tejería* (1860-1862, HTR10, 30 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

TELLERIA

TELLERIA: *Telleria, reca de* (1628, *mojón llamado la*, DUA1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.¹⁶⁰⁸: Ar.-Don.; OHARR.: ikus TELERRIERREKA.

TELLERIA: *Telleria* (1773, VEK1B), *Telleria*¹⁶⁰⁹ (1797, *casa*, HUA41), *Telleria* (1898, EGZ), *Telleri, Casería* (1953, 1 46-1 47 / 43 14-43 13, IGC2), *Telleri* (1983, GFA2), *Telleri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [télleri] (K.), [télleri] (Iz.); ARAU.: Telleri (1994, AMM), Telleri (1994, MLM), Telleria (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-3, Ar.*

TELLERIABURUA: *Telleguiborua* (1942, 1 45-1 46 / 43 13-43 12, IGC1), *Telleguiburus* (1944, GH01), *Telleguiborua* (1953, 1 45-1 46 / 43 13-43 12, IGC2), *Telleguiburua* (1962, UTC), *Telleguiburua* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: Ar.*

¹⁶⁰⁸ “... que divide de la jurisdiccion de esta villa y el lugar de Arano [...]”

¹⁶⁰⁹ “... casa inmediata llamada Telleria de Arano [...]”.

TELLERIAERREKA: *Telleierreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [télleierrekà] (Aska.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-7, Ar.*; OHARR.: ikus **TELERRIA**.

TELLERIAKO BORDA: *Telleiko borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [télleikò bórdà] (Txim.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-2, Her.; OHARR.: ikus **LARREGIKO BORDA**.

TELLERIAKO ERREKA: *Telleriko Erreka* (1983, GFA2), *Telleierreka* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-7, Ar.*

TELLERIAKO KASKOA: *Telleiko kaskua* (1989, HUTB), *Telleiko kaskoa* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [télleikò káskuà] (Aska.); ARAU.: Telleriko kaskoa (1994, AMM), Telleriko Kaskoa (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-47-7, Her.*

TELLERIAKO LABEA: *Telleiko labia* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40302; KOK. KART.: 64-47-3, Her.; OHARR.: ikus **LABEZARRA**.

TELLERIATXIKI: *Telleri txiki* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [télleiritxíki] (K.); ARAU.: Telleri txiki (1994, AMM), Telleri Txiki (1994, MLM), Telleritxiki (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-3, Ar.*

TELLERIMALDA

TELLERIMALDA: *Tellei-malda* (1989, HUTB), *Telleri-malda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [télleimaldà] (Atx.), [télleimaldà] (Añu.); ARAU.: Tellerimalda (1992, HM), Telleria malda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-30-8, Her.*

TELLITURRI

TELLITURRI: *Telleturri* (1951, *herbal*, UUA18), *Telleturri* (1951, *argomal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

TELLITURRI: *Telliturri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [tellittúrri] (Amu.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-54-4, Urn.; OHARR.: ikus **OLABERRIAGA** eta **OLABERRI**.

TERESANEKO BORDA

TERESANEKO BORDA: *Teresaneko borda* (1988, OBIE); ARAU.: Teresaneko borda (1994, AMM), Teresaneko Borda (1994, MLM), Tereseneko Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-56-2, Ar.*

TOKI ALAI

TOKI ALAI: *Toki Alai* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [tókialà] (K.); ARAU.: Tokialai etxea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*

TOKI ALAI

TOKI ALAI: *Toki Alai* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [tókialà] (K.); ARAU.: Tokialai etxea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.

TOLAREETA

TOLAREETA: *Tolarrieta* (1864, HUA47), *Tolarieta* (1864, HUA48, 47 or.), *Tolarieta* (1911, IM), *Tolarieta* (1920, HUA57, 370 or.), *Tolarieta* (1937, AB), *Tolarieta* (1983, GFA2), *Tolareta* (1989, HUTB), *Tolarieta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [tólaretà] (K.); ARAU.: Tolareta (1991, UM), Tolareeta (1992, HM), Tolareeta (1994, AMM), Tolareta (1994, MLM), Tolarieta baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*

TOLAREETA: *Tolareta, Regata* (1983, IGN2), *Tolategi, Regata* (1983, GFA2); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*; OHARR.: ikus OTSOANEKO ERREKA eta TOLAREETAKO ERREKA.

TOLAREETAALDEA: *Tolarieta aldea* (1920, manzanal, HUA57, 943 or.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: Her.*

TOLAREETAKO BURU: *Tolarietacoburu* (1924, *manzanal*, HUA57, 116 or.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: Her.*

TOLAREETAKO BURU: *Tolaritacoburun* (1920, HUA57, 219 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

TOLAREETAKO ERREKA¹⁶¹⁰: *Tolaretako erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [tólaretakò érrøkà] (Mik.); ARAU.: *Tolaretako Erreka* (1991, UM), *Tolarietako erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*; OHARR.: ikus OTSOANEKO ERREKA eta TOLAREETA.

TOLEDOLURRA

TOLEDOLURRA: *Toledo-lurra* (1936, *terreno herbal*, HUA57, 93 or.), *Toledo-lurra* (1936, *ribera*, HUA57, 93 or.), *Toledo-lurra*¹⁶¹¹ (1936, HUA57, 93 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

TOMÁS, MONTE DE

TOMÁS, MONTE DE: *Tomas* (1573, *monte de*¹⁶¹², HUA19, 7 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

TRABALEKU

TRABALEKU: *Trabaleku* (1826, LMM, 188 or.), *Trabalecu* (1864, HUA48, 62 or.), *Trabaleco* (1898, EGZ), *Trabaleko* (1928, *casa*, JMB3, 268 or.), *Trabaleco* (1942, 1 47-1 48 / 43 17-43 16, IGC1), *Trabalecu* (1944, GH01), *Trabaleco* (1953, 1 47-1 48 / 43 17-43 16, IGC2), *Trabalecu* (1962, UTC), *Trabaleco*, *Casa* (1980, IGN1), *Trabalecu* (1981, SGE2), *Trabaleku* (1988, OBIE), *Trabaleku* (1989, OM); AHOZ. TRAD.: [tráalekù] (Id.), [trabaléku] (Id.), [trábalekú] (Id.); ARAU.: *Trabaleku baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*

¹⁶¹⁰ Cf. *Tolarieta Erreka* (1994, MLM).

¹⁶¹¹ Kokapena: "paraje de Carabel".

¹⁶¹² *Bastola la nueva*-tik hurbil.

TRABALEKUERREKA: *Trabaleku erreka* (1989, OM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-23-8, Err.*; OHARR.: ikus URDANTZULOERREKA.

TRANKATXEN BORDAK

TRANKATXEN BORDAK: *Trankatxen bordak* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [tráŋkatxèn bórdàk] (Mari. 2); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.*; OHARR.: desagertuak.

TRANPAZUBIKO ERREKA

TRANPAZUBIKO ERREKA: *Tranpazubiko erreka* (1989, UUTB); ARAU.: Tranpazubiko Erreka (1991, UM), Tranpazubiko erreka (1994, AMM), Tranpazubiko Erreka (1994, MLM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.; OHARR.: ikus **ARIZTIZULEKO ERREKA**.

TRENTXALEKUETA

TRENTXALEKUETA: *Trenchalecueta* (1794-1831, UGR3, 8 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

TRIKULANTEGI

TRIKULANTEGI: *Trikulantei* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [tríkulantèi] (Amu.); ARAU.: Trikulantegi (1991, UM), Trikulantegi (1994, AMM), Trikulantegi (1994, MLM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-46-4, Urn.

TRIKULANTEGIERREKA: *Trikulantei erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [tríkulantejérrekà] (Amu.); ARAU.: Trikulantegi Erreka (1991, UM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-4, Urn.

TRIN

TRIN: *Trin* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [trin] (Altz.); IZA. GEO.: 40100 / 40304; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*; OHARR.: desagertua. Ikus EZIAGO, EZIAGOKO ERROTA eta IRIN.

TRINTXALEKU

TRINTXALEKU: *Trincha-lecu* (1951, *herbal*, UUA18); IZA. GEO.: 30400; KOK. KART.: Urn.*

TRINTXALEKU: *Trintxaleku* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [tríntxalekù] (Larr.); ARAU.: Trintxaleku (1991, UM), Trentxaleku (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-38-2, Urn.*

TRINTXALEKUETA

TRINTXALEKUETA: *Trintxalekuta* (1976, TA, 14 or.), *Trintxalekuta* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [tríntxalekutà] (Amu.), [tríntxalekúta] (Amu.), [tríntxalekutà] (Mari. 2), [trintxálekutá] (Mik.); ARAU.: Trintxalekuta (1991, UM), Trintxalekueta (1994, AMM), Trintxalekueta (1994, MLM), Trentxalekueta tontorra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-46-2, Urn.*

TRINCHERA

TRINCHERA: *Trinchera* (1833-1845, HGR3, 82 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

TRINCHERAS

TRINCHERAS: *Trincheras* (1845-1846, HTR1, 1 au.), *Trincheras* (1846-1847, HTR2, 4 au.), *Trincheras* (1920, HUA57, 99 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

TROIA

TROIA: *Troya* (1898, E .G.Z.), *Troya* (1942, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC1), *Troya* (1953, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC2); ARAU.: Troya baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Err.*

TROIA DE ABAJO: *Troya de abajo* (1898, EGZ); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Err.*

TROIANEA: *Troyanea* (1942, 147-1 48 / 43 16-43 17, IGC1), *Troyanea* (1953, 147-1 48 / 43 16-43 17, IGC2), *Troyanea, Casa* (1980, IGN1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Err.*

TRONKOETA¹⁶¹³

TRONKOETAKO ERREKA: *Tronkotako erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [trúnkotakò érrèkà] (Larr.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.; OHARR.: ikus **BISASABEKO ERREKA** eta **LEGARRALDEKO ERREKA**.

TRONKOETAKO TXOKOA: *Tronkotako txokua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [trónkotakò txókuà] (Txim.); ARAU.: *Tronkotako Txokoa* (1991, UM), *Tronkotako Txokoa* (1992, HM); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-47-1, Her.

TTANGOETA

TTANGOETA: *Ttangota* (1989, HUTB), *Ttanguta* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [ttángotà] (Etxol.), [ttángutà] (Etxol.); ARAU.: *Tangota* (1992, HM), *Txangoeta arroa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-31-5, Her.

TTANGOETAKO HEGIA: *Ttangotako egiya* (1989, HUTB); ARAU.: *Tangotako Hegia* (1992, HM), *Txangoetako egia* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-31-5, Her.

TUNELETA

TUNELETA: *Tuneleta* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [túnaletà] (Ai.), [túneletà] (Ai.), [túnaletá] (Po.), [túneléta] (Po.); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus **BURRUNTXOLA** eta **LERTXUNANEA**.

¹⁶¹³ Cf. *Tronkoeta* (1994, AMM).

TUNELETAKO ERREKA: *Tuneletako erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [túneletakò érréká] (Ai.), [túneletakò érrékà] (Benta.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus BURRUNTXOLAERREKA eta LERTXUNANEKO ERREKA.

TXABALOTEGI

TXABALOTEGI: *Chabalotegui* (1595, *casilla llamada*, HUA10); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

TXABALOTEGI

TXABALOTEGI: *Chabalotegui* (1595, *cassa*, HUA10), *Chabalotegui* (1773, VEK1), *Chabalotegui* (1773, VEK1A), *Chavalotegui*, *Casa de* (1773, VEK1B), *Chavalotegui* (1843, HUA44), *Chavalotegui* (1864, HUA47), *Txabolategi* (1989, HUTB), *Txabalatei* (1989, HUTB), *Txaalotei* (1989, HUTB), *Txabalotei* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [txábalotèi] (K.), [txábolatèi] (Bort. b.), [txabálotèi] (Ek.), [txabálatèi] (Ek.), [txáalotèi] (Larr.); ARAU.: *Txabolategi* (1992, HM), *Txabolategi* (1994, AMM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*; OHARR.: ikus BORTTOLUTXIKI, BORTTOLUANEABORDA, BORTTOLUANEAREN BORDA eta BORTTOLUANEATXIKI.

TXABALOTEGIKO BORDA: *Txabolateiko borda* (1989, HUTB), *Txabaloteiko borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [txabálateiḱò bórdà] (Ek.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-38-3, Her.

TXABOLA

TXABOLA: *Txabola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [txábolà] (K.), [txábolà] (Bort. b.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*

TXABOLAS

TXABOLAS: *Chavolas* (1860-1862, HTR10, 30 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

TXABOLATEGI

TXABOLATEGI: *Chabolategui* (1864, HUA48, 47 or.), *Chavolategui* (1911, IM), *Chabolategui* (1937, AB), *Chavolategui* (1942, 1 43-1 44 / 43 15-43 14, IGC1), *Chavolategui* (1953, 1 43-1 44 / 43 15-43 14, IGC2), *Chavolategui* (1962, UTC), *Chavolategui* (1981, SGE2), *Txabolategui*, *Caserío* (1983, IGN2); *Txabolategi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [txábolatèj] (Bort. b.), [txábolatèj] (Txab. 2); ARAU.: *Txabolategi* (1992, HM), *Txabolategi* (1994, MLM), *Txabolategi* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-5, Her.*

TXABOLATEGI: *Chavolategui* (1920, *montazgos*, HUA57, 886 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

TXABOLATEGIAZPIA: *Chabolategui-azpia* (1920, HUA57, 714 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

TXABOLAZAR

TXABOLAZAR: *Chabolazar* (1797-1833, HGR2, 44 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

TXAKURZARRETA

TXAKURZARRETA: *Txakurzarreta* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus ELORRIBI.

TXANPAIÑITURRI

TXANPAIÑITURRI: *Txanpain itturri* (1989, HUTB); ARAU.: *Txanpainiturri* (1994, AMM), *Txanpainiturri* (1996, EJ1), *Txanpainiturri* (1996, GAM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-55-2, Her.

TXARA

TXARA: *Txara* (1988, OBIE); ARAU.: *Txara* (1994, AMM), *Txara* (1994, MLM), *Txara* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-56-1, Ar.*

TXARABORDA¹⁶¹⁴: AHOZ. TRAD.: [txarábordà] (Lor. b.); ARAU.: Txaraborda (1994, AMM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-1, Ar.*

TXARAKO ERREKA: *Txarako erreka* (1988, OBIE); ARAU.: Txarako Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Ar.*

TXARAPEA: *Txarapea* (1988, OBIE); ARAU.: Txarapea (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-56-1, Ar.*

TXARAAZPIA

TXARAAZPIA: *Chara-azpia* (1846-1847, UTR2, 36 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

TXARAPEA

TXARAPEA: *Txarapia* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-31-5, Her.; OHARR.: ikus **AKOLAKO TXARAPEA**.

TXAREGI

TXAREGI: AHOZ. TRAD.: [txárèi] (Ar. 1), [txárèi] (Lor. b.); ARAU.: Txaregi (1994, AMM), Txaradi (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-63-3, Ar.*

TXAREGIKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [txáreikò bórdà] (Lor. b.); ARAU.: Txaregiko borda (1994, AMM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-8, Ar.*

TXAREGIKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [txáreikò bórdà] (Lor. b.); ARAU.: Txaregiko borda (1994, AMM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-3, Ar.*

TXAROLA

TXAROLA: *Chabola* (1843, HUA44), *Chabola* (1864, HUA47), *Chabola* (1864, HUA48, or.), *Chabola* (1898, EGZ), *Chabola* (1898, EGZ), *Chabola* (1898, EGZ),

¹⁶¹⁴ Cf. *Txarako borda* (1996, GAM).

Chabola (1898, EGZ), *Chabola* (1898, EGZ), *Chavola* (1911, IM), *Chavola* (1920, *Mitad de la Casería*, HUA57, 7 or.), *Chabola* (1927, HUA57, 14 or.), *Chavola* (1929, HUA57, 339 or.), *Chavola, Casa* (1980, IGN1), *Txabola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [txábolà] (K.); ARAU.: *Txabola* (1992, HM), *Txabola* (1994, AMM), *Txabola* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*

TXAROLA: *Charola* (1797-1833, HGR2, 54 au.), *Charola* (1797-1833, HGR2, 54 bin.), *Charola* (1797-1833, HGR2, 58 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

TXABOLA: *Chabola* (1833-1845, HGR3, 79 au.), *Chabola* (1863, HRU, 46 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

TXAROLA: *Charola o Elurzulo* (1833-1845, HGR3, 80 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus ELURZULO.

TXAROLAKO GAINA: *Txabolako gaña* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [txábolakò gáñà] (Okend.), [txábolakò gáñà] (Usa.); ARAU.: *Txabolako Gaina* (1992, HM), *Txabolako gaina* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-30-7, Her.*

TXATXUTEGI

TXATXUTEGI: *Chachutegui* (1920, *caserío y pertenecidos*, HUA57, 102 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*

TXATXUTEGI: *Chachutegui* (1932, *Terreno*, HUA57, 610 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

TXATXUTEGI: *Txatxutei* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [txátxutèi] (Altz.); ARAU.: *Txatxutegi* (1992, HM); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*

TXATXUTEGI: *Txatxutei* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus ZIKUÑAGA.

TXENPELARRE

TXENPELARRE: *Txempelarre, Arroyo* (1980, IGN1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Err.*

TXERRITEGI

TXERRITEGI: *Cherritegui* (1860-1862, HTR10, 31 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

TXERRITEGIETA

TXERRITEGIETA: *Cherritegieta, Borda de Arizola o* (1797-1833, HGR2, 67 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus ARIZOLA, BORDA DE.

TXERRITEGIETA

TXERRITEGIETA: *Cherriteguieta* (1847-1848, HTR3, 5 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

TXERRITOKI

TXERRITOKI: AHOZ. TRAD.: [txérritokí] (Id.), [txérritoki] (Id.), [txérritóki] (Id.); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-39-4, Her.; OHARR.: ikus **ZERRITOKIETA**.

TXERTADI

TXERTADI: *Chertadi* (1797-1833, HGR2, 37 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

TXERTUDI

TXERTUDI: *Chortocua* (1739, VEK2); AHOZ. TRAD.: [txértwi] (Amu.), [txértogì] (En.), [txérturi] (En.), [txérritoki] (Ollok.); ARAU.: Txertoki (1994, AMM), Txertoki (1994, MLM), Txertoki (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-62-3, Eld.*

TXERTUDIKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [txértwikò bórdà] (Txim.); ARAU.: Txertokiko borda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-62-3, Eld.*; OHARR.: ikus MEAKAREN BORDA.

TXIGILLAMAZU

TXIGILLAMAZU: *Txigillamazu* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus ALTZUETA eta ALTZUETAZAR.

TXILIBITA

TXILIBITA: *Txilibita* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [txilíbità] (K.); ARAU.: Txilibita (1992, HM), Txilibita baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-8, Her.; OHARR.: ikus **EREÑOTZU**.

TXILLARDIA

TXILLARDIA: *Chillardia* (1794-1831, UGR3, 14 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

TXIMINTXOKO

TXIMINTXOKO: *Tximintxoko* (1989, OM); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-32-5, Err.*

TXIMISTA

TXIMISTA: *Chimista* (1960, *alto*, UZA); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Urn.

TXIMISTA: *Tximista* (1976, *hayal*, TA, 16 or.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: Urn.

TXIMISTA: *Tximista* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [txímistán] (Amu., *in.*), [txímistatik] (Amu., *abl.*), [txímistà] (Mari. 2); ARAU.: Tximista (1991, UM), Tximista (1994, AMM); IZA. GEO.: 10105; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.

TXIMISTAKO ELURZULOA: *Tximistako elurzulua* (1989, UUTB); ARAU.: Tximistako Elurzuloa (1991, UM); IZA. GEO.: 40305; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*; OHARR.: ikus AGERREKO ELURZULOA eta GARAGARTZAREN ELURZULOA.

TXIMISTAKO ETXOLA¹⁶¹⁵: *Tximistako txabola* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [tximístakò txábolà] (Mari. 2); ARAU.: Tximistako Txabola (1991, UM), Tximistako txabola (1994, AMM), Tximistako borda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.; OHARR.: eroria.

TXIMISTAKO HARKAITZA: *Tximistako arkaitza* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [tximístakò árkaítzà] (Mari. 2); ARAU.: Tximistako harkaitza (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.; OHARR.: ikus **TXIMISTAKO HARRIA**

TXIMISTAKO HARRIA: AHOZ. TRAD.: [tximístakò árriyà gáñiàn] (Ai., in.), [tximístakò árriyà] (Po.); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.; OHARR.: ikus **TXIMISTAKO HARKAITZA**.

TXIMISTAKO HEGIA: *Tximistako eguia* (1982, collado, CAG, 183-184); ARAU.: Tximistako Hegia (1994, MLM); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.

TXIMISTAKO HEGIA (TXIMISTAKO EGIA): *Tximistako eguia* (1982, CAG, 183-184), *Tximistako-Egiya*, *Cromlechs* (1983, D.F.G.2); IZA. GEO.: 60302; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.; OHARR.: ikus **TXIMISTAKO JENTILEN KANPOSANTUA**.

TXIMISTAKO JENTILEN KANPOSANTUA: *Tximistako jentillen kanposantuba* (1989, UUTB); ARAU.: Tximistako Jentil kanposantuak (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60302; KOK. KART.: 64-54-2, Urn.; OHARR.: ikus **TXIMISTAKO HEGIA (TXIMISTAKO EGIA)**.

¹⁶¹⁵ Cf. *Tximistako borda* (1994, MLM).

TXIMISTAKO ZULOA: *Tximistako zulu*a (1989, UUTB), *Tximistako zulo* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [tximístakò zúloà] (Ek., *adl. s.*); ARAU.: Tximistako zuloa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10503; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.

TXIMISTANEA

TXIMISTANEA: *Chimistania* (1843, HUA44), *Chimistania* (1864, HUA47), *Chimistanea* (1864, HUA48, or.), *Tximistaenea* (1898, EGZ), *Tximistanea* (1911, IM), *Tximistanea* (1936, HUA57, 187 or.), *Cimistanea* (1937, AB), *Tximistaenea* (1942, 1 45-1 46 / 43 14-43 13, IGC1), *Tximistaenea* (1953, UTC), *Tximistaenea* (1962, UTC), *Tximista enea* (1983, GFA2), *Tximistanea, Casa* (1980, IGN1), *Tximistaenea* (1981, SGE2), *Tximistania* (1989, HUTB), *Tximista* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [txímistanià] (K.), [txímistanéa] (Txim.), [txímistà] (Txim.); ARAU.: Tximistanea (1991, UM), Tximistanea (1992, HM), Tximistanea (1994, AMM), Tximista Enea (1994, MLM), Tximistanea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-1, Her.

TXIMISTANEA: *Chimistanea* (1855, HINGR2, 4936 zenb.), *Chimistania* (1920, HUA57, 377 or.), *Chimistanea* (1932, *terreno herbal*, HUA57, 139 or.), *Chimistanea* (1932, *terreno manzanal*, HUA57, 139 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

TXIMISTANEA-PIKOAGA: *Chimistanea Picoaga* (1855-1857, HTR8, 21 au.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

TXIMISTANEKO BORDA: *Tximistaneko borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [tximístanekò bórdà] (Txim.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-47-1, Her.

TXIMISTANEKO SAROIA: *Tximistaneko sarobia* (1989, HUTB); ARAU.: Tximistaneko Itxitura (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-47-1, Her.; OHARR.: ikus **ITXITURA**.

TXINGURRITXULO

TXINGURRITXULO: *Chingurrichulo*¹⁶¹⁶ (1920, *manzanal*, HUA57, 625 or.); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: Her.*

TXINTXUA(NEA)

TXINTXUANE: *Txintxuania* (1989, HUTB), *Txintxuanea* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [txíntxuà] (K.), [txíntxuanekuà] (Amu., *l. g.*), [txíntxuaneá] (Ek., *adl. s.*), [txíntxuà] (Txab. 2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-2, Her.*; OHARR.: ikus ELIZALDENE.

TXINTXUAREN BORDA: AHOZ. TRAD.: [txíntxuàn bórdà] (Ek.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.; OHARR.: ikus **ATXERUAREN BORDA** eta **EZKERRAREN BORDA**.

TXINTXUAREN ETXOLA: *Txintxuan txabola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [txíntxuàn txábolà] (Ek.); ARAU.: Txintxuaren Txabola (1991, UM), Txintxuaren txabola (1994, AMM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-7, Urn.; OHARR.: ikus **ATXERUAREN ETXOLA** eta **NAPARRAREN ETXOLA**.

TXOKO

TXOKO: AHOZ. TRAD.: [txókó] (Amu.), [txókon] (Amu., *in.*), [txókò] (Mari. 1); ARAU.: Txoko (1994, AMM), Txoko (1994, MLM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-54-6, Urn.

TXOKOERREKA: *Txokoerreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [txókoérreká] (Amu.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-6, Urn.; OHARR.: ikus **TXOKOKO ERREKA**.

TXOKOKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [txókokò bórdà] (Amu.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-6, Urn.

¹⁶¹⁶ Jabea: “*Caserío Arrigurain*”.

TXOKOKO ERREKA: *Txokoko erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [txókokò érrèkà] (Amu.); ARAU.: Txokoko Erreka (1991, UM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-54-6, Urn.; OHARR.: ikus **TXOKOERREKA**.

TXOKOKO ETXOLA: *Txokoko txabola* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [txókokò txábolà] (Mari. 2); ARAU.: Txokoko Txabola (1991, UM), Txokoko txabola (1994, AMM), Txokoko txabola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-54-6, Urn.

TXOKOONDO: *Choco-ondo* (1868, *montazgo*, DJE); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

TXOKOA

TXOKOA: *Chocoa* (1797-1833, HGR2, 44 au.), *Chocoa* (1797-1833, HGR2, 69 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

TXOKOLATENEA

TXOKOLATENEA: *Chocolatenia* (1931, HUA57, 215 or.), *Txokolatenea* (1983, GFA2), *Txokolatene* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [txókolatenè] (K.); ARAU.: Txokolatenea (1992, HM), Txokolatenea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

TXOKOLATENEO MALDA: *Txokolateneke malda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [txókolatenekò máldà] (Etxol.); IZA. GEO.: 41001 / 10502; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

TXOKOLATENEA

TXOKOLATENEA: *Txokolatenia* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-39-1, Her.

TXOKOZAR

TXOKOZAR: *Chocozar* (1889, *regata*, HUA56); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.*

TXONIKANEKO BORDA

TXONIKANEKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [txoníkanekò bórdà] (Ar. 1); ARAU.: Txonikanego borda (1994, AMM), Txonikaneko Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-3, Ar.*

TXONKOANEA

TXONKOANEA: *Choncoanea* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

TXONKOANEA: *Choncuania* (1768-1797, HGR1, 31 au.), *Choncoenea* (1797-1833, HGR2, 41 au.), *Choncuanea* (1855-1857, HTR8, 22 au.), *Choncuanea* (1863, HRU, 46 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

TXONKOANEA: *Choncuania* (1843, HUA44), *Choncoania* (1853, HUA46, 212 bin.), *Choncuania* (1864, HUA47), *Choncuania* (1864, HUA48, or.), *Txoncuanea* (1911, IM), *Choncuanea* (1920, HUA57, 407 or.), *Choncuanea* (1932, HUA57, 10 or.), *Choncuenea* (1937, AB), *Ttonkoane* (1989, HUTB), *Tonku enea* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [txónkuanià] (K.), [txónkuanià] (Elor.), [ttónkoanekò] (Elor., l. g.); ARAU.: Txonkuanea (1992, HM), Txonkoanea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*

TXORIENEA

TXORIENEA: *Txoriyenea* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [txoríyenià] (K.); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-38-3, Her.; OHARR.: ikus **ELDUAKO INDARRETXE** eta **ELECTRA EREÑOTZU**.

TXORIEN BASOA

TXORIEN BASOA: *Txoriyenbasoa* (1989, OM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*

TXORIKANTARI

TXORIKANTARI: *Txorikantari* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [txórikantái] (Amu.), [txórikantari] (Amu.), [txórikantari] (Mari. 2); ARAU.: *Txorikantari* (1991, UM), *Txorikantariaga* (1994, AMM), *Txorikantari* (1994, MLM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.; OHARR.: ikus **MUNTEGIA**.

TXURDANKIKO BORDA

TXURDANKIKO BORDA¹⁶¹⁷: AHOZ. TRAD.: [txurdánkikò bórdà] (Ezk. b.); ARAU.: *Txurdangiko Borda* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-56-1, Ar.*

TXURIANEKO ZUBIA

TXURIANEKO ZUBIA: *Txuriyaneko zubiya* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 41005; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus EZIAGOKO ZUBIA.

TXURROITURRI

TXURROITURRI: *Txurro iturri* (1989, OM); ARAU.: *Txurruko iturria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-24-5, Err.*

TXUSAKA

TXUSAKA: *Chosaca* (1776, UINGR1, 7 zenb.), *Chuzaca* (1776, UINGR1, 12 zenb.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

TXUSAKA: *Susaca* (1925, L.M. 165 or.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.*

¹⁶¹⁷ Cf. *Txurdakiren borda* (1994, AMM).

TXUSAKA: *Susaca o Zalalurreta* (1951, *helechal*, UUA18), *Susaca o Zalalurreta* (1951, *argomal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus ZALALURRETA.

TXUSAKA: *Chusaca y Celaichueta* (1951, *helechal*, UUA18), *Chusaca y Celaichueta* (1951, *argomal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus ZELAITXOETA.

TXUSAKA: *Chuchaca* (1855, UEA1), *Chosaca* (1864, HUA48, 72 or.), *Siaseca* (1898, EGZ), *Suseca* (1942, 1 42-1 43 / 43 14-43 13, IGC1), *Suseca* (1953, 1 42-1 43 / 43 14-43 13, IGC2), *Sososca* (1962, UTC), *Sosoka* (1983, GFA2), *Xoxoka*, *Caserío* (1983, IGN2), *Sososca* (1981, SGE2), *Xoxoka* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: ikus ADARRA, BAR; GOIKOBORDA, TXUSAKA-ADARRA eta TXUSAKAZAR.

TXUSAKA: *Xoxoka* (1983, IGN2), *Xoxoka* (1989, UUTB), *Txuseka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [txúsekà] (Ai.), [txósokatík] (Ai., *abl.*), [txúsekàs] (Ai., *abs.*), [xóxokà] (Ai.), [txósokà] (Amu.), [txúsokà] (Amu.), [txúsokàn] (Amu., *in.*), [xóxokatik] (Ak., *abl.*), [xóxokà] (Amu.), [xóxokàn] (Amu., *in.*), [xúxokà] (Amu.), [txúsekàn] (Mik., *in.*), [txúsekà] (Urn. 1); ARAU.: *Xoxoka* (1986, GFA3), *Txosoka* (1991, UM), *Txosoka* (1994, AMM), *Xoxoka* (1994, MLM), *Xoxoka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

TXUSAKA: *Xoxoka* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: ikus MAINGUANEA.

TXUSAKA-ADARRA: *Xoxoka-Adarra* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: ikus ADARRA, BAR; GOIKOBORDA, TXUSAKA eta TXUSAKAZAR.

TXUSAKABORDA: *Chuchaca borda* (1863, URU, 147 au.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: Urn.*

TXUSAKAKO ERREKA: *Xoxokako erreka* (1989, UUTB); ARAU.¹⁶¹⁸: Txosokako Erreka (1991, UM), Txosokako erreka (1994, AMM), Xoxokako erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-45-3, Urn.*; OHARR.: ikus ARIZMENDIAZPIKO ERREKA.

TXUSAKAKO ESKOLA: *Xoxokako eskola* (1989, UUTB), *Txusekako eskola* (1989, UUTB); ARAU.: Xoxokako eskola (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40402; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: eskola izandakoa. Ikus GOIBURUKO ESKOLA eta TXUSAKATTIKI.

TXUSAKAKO GAINA: AHOZ. TRAD.: [txúsekakò gáñiàn] (Ai., in.), [txúsekakò gáñà] (Oiarbi.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

TXUSAKATXIKI: *Chusaca chiqui* (1878, terreno, UUA1), *Susaca-chiqui* (1951, helechal, UUA18), *Chusaca-chiqui* (1951, helechal, UUA18), *Susuka-chiqui* (1956, pinar, UUA10G); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

TXUSAKATTIKI: *Xoxoka txiki* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [xúxokàttíki] (Amu.); IZA. GEO.: 40402; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: ikus GOIBURUKO ESKOLA eta TXUSAKAKO ESKOLA.

TXUSAKAZAR: *Xoxoka zar* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*; OHARR.: ikus ADARRA, BAR; GOIKOBORDA, TXUSAKA eta TXUSAKA-ADARRA.

UBARAN

UBARAN: *Uaran* (1683, HUA28), *Huaran* (1683, HUA28), *Ubaran* (1797, HUA41), *Ubau, Regata de* (1942, 1 43-1 44 / 43 15-43 14, IGC1), *Ubau* (1942, 1 43-1 44 / 43 15-43 14, IGC1), *Ubau* (1953, 1 43-1 44 / 43 15-43 14, IGC2), *Ubau, Regata de* (1953, 1 43-1 44 / 43 15-43 14, IGC2), *Ubaran, Santizabal o* (1960, UUA10I), *Ubaran o Santizabal* (1960, UUA10I), *Ubao* (1976, manantial, TA, 97 or.), *Uban, Regata*

¹⁶¹⁸ Cf. *Xoxoka Erreka* (1994, MLM).

(1980, IGN1), *Uban* (1981, SGE2), *Uban, Regata* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.; OHARR.: ikus **ARANATXENeko ERREKA, ATXERUANeko ERREKA, BELIAREN ERREKA, ERREKALDEko ERREKA, MIKELABILKO ERREKA, PARDIOLA, PARDIOLAERREKA, PARDIOLAKO ERREKA, SANTIZABAL, UBARANERREKA** eta **UBARANGO ERREKA**.

UBARAN: *Baran* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.

UBARAN: *Ugaran* (1831-1845, UGR4, 27 au.), *Ugaran* (1941, *monte alto*, UUA10C), *Ubaon* (1951, *helechal*, UUA18), *Ubaan* (1951, *helechal*, UUA18), *Ubegun* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

UBARAN: *Uban* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [úbaán] (Mik.), [úbán] (Mik.), [úbaaná] (Mik., *adl. s.*); ARAU.: Ubaran (1991, UM), Ubaran (1994, AMM), Uban (1994, MLM), Ubaran (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.

UBARANALDEA: *Ugaran-aldea* (1951, *monte bajo*, UUA18), *Ugaran-aldea* (1951, *matorral*, UUA18), *Ubaran-aldia* (1951, *monte bajo*, UUA18), *Ubaran-aldia* (1951, *matorral*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

UBARANERREKA: *Ubaon-erreka* (1948, *herbal*, UUA16); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

UBARANERREKA: *Ubarran Erreka* (1980, IGN1), *Ubanerreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [ubánerrekà] (Mari. 2), [úbanerreka] (Mikel.); ARAU.: Ubane erreka (1986, GFA3), Ubaran Erreka (1991, UM), Ubaran Erreka (1992, HM), Ubaran erreka (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.; OHARR.: ikus **ARANATXENeko ERREKA, ATXERUANeko ERREKA, BELIAREN ERREKA, ERREKALDEko ERREKA, MIKELABILKO ERREKA, PARDIOLA, PARDIOLAERREKA, PARDIOLAKO ERREKA, SANTIZABAL, UBARAN** eta **UBARANGO ERREKA**.

UBARANGO ERREKA: *Ubango erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [úbangò érrèkà] (Larr.), [úbaangò érrèkà] (Mik.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.; OHARR.: ikus **ARANATXENENKO ERREKA, ATXERUANENKO ERREKA, BELIAREN ERREKA, ERREKALDEKO ERREKA, MIKELABILKO ERREKA, PARDIOLA, PARDIOLAERREKA, PARDIOLAKO ERREKA, SANTIZABAL, UBARAN** eta **UBARANERREKA**.

UBARANGO ERREKA: *Ubanaco erreca* (1956, *pinar*, UUA10G); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

UBARAN

UBARAN: *Ugarana* (1736, AT, 192 or.), *Huarana* (1763, AT, 193 or.), *Huarana* (1765, AT, 193 or.), *Ubarana* (1773, AT, 193 or.), *Ubarana* (1848, AT, 193 or.), *Ubaran* (1894, AT, 193 or.), *Ubaran* (1897, AT, 193 or.), *Ubaran* (1907, AT, 193 or.), *Ubaran* (1945, AT, 193 or.), *Ubaran* (1993, *erreka*, AT, 193 or.); ARAU.: Ubaran (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: And.*; OHARR.: ikus **UBARANERREKA**.

UBARANERREKA: *Uban Erreka* (1993, *erreka*, AT, 192 or.); ARAU.: Ubaranerreka (1993, *erreka*, AT, 192-193 or.), Ubaran erreka (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: And.*; OHARR.: ikus **UBARAN**.

UBARRATU

UBARRATU: *Huerratua* (1550, HUA14); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

UBARRATU: *Huerratua* (1550, *parte*, HUA14); IZA. GEO.: 50104; KOK. KART.: Her.

UBARRATU: *Huerratua* (1569, *ferrones de*, HUA18, 4 bin.), *Huerratua* (1595, HUA10), *Ubarratua* (1610, HUA25), *Uarratua* (1610, HUA25), *Varratu* (1625, LMI, 234 or.); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

UBARRATU: *Ubarratu* (1797-1833, HGR2, 53 au.), *Ubarroto* (1931, *helechal*, HUA57, 223 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

UBARRATU: *Ubarrato* (1843, HUA44), *Ubarroto*, *Caserío* (1983, IGN2); AHOZ. TRAD.: [úbarretò] (Id.), [úbarrotò] (Fag.), [úbarretò] (Pag.); ARAU.: *Ubarrato* (1994, AMM), *Ubarrota* (1994, MLM), *Ubarroto baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-5, Her.; OHARR.: ikus **OTSAKILLEN ETXEA**, **UBARRATUAUNDI**, **UBARRATUTXIKI** eta **UBARRATUZAR**.

UBARRATU: *Ubaureto* (1944, GH01); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

UBARRATUAK: *Ubarrattos*¹⁶¹⁹ (1773, *casas*, VEK1), *Ubarto*¹⁶²⁰ (1773, VEK1A), *Ubarrato*¹⁶²¹ (1773, *casas*, VEK1B), *Ubarratuas* (1780, *casas*, HUA39); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

UBARRATUAUNDI: *Ubarroto aundi* (1864, HUA47), *Ubarroto aundi* (1911, IM), *Ubarroto-aundi* (1920, HUA57, 325 or.), *Ubarroto aundi*¹⁶²² (1932, HUA57, 818 or.), *Ubarrotoaundi* (1942, 1 44-1 45 / 43 14-43 13, IGC1), *Ubarrotoaundi* (1953, 1 44-1 45 / 43 14-43 13, IGC2), *Ubarrotoaundi* (1962, UTC), *Ubarrotoaundi* (1981, SGE2), *Ubarroto aundi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úbarrotoáundi] (K.); ARAU.: *Ubarrato Haundi* (1992, HM), *Ubarroto Aundi baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-5, Her.; OHARR.: ikus **OTSAKILLEN ETXEA**, **UBARRATU**, **UBARRATUTXIKI** eta **UBARRATUZAR**.

UBARRATUAUNDI: *Ubarroto-aundi* (1863, HRU, 40 au.), *Ubarroto aundi* (1863, HRU, 48 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

¹⁶¹⁹ "... ynquilinos de las casas de Don Francisco Xavier de Lizaar vecino de San Sebastian llamadas Ubarrattos [...]"; "...el rio Urumea el que se paso por unas tablas a manera de puente quese hallan frente de las mencionadas casas Ubarrattos, las dos Ubarrattos de suso e yuso [...]".

¹⁶²⁰ *Ubarto* bi tokitan azaltzen da; toponimo bakoitzak etxe baten irudia du ondoan.

¹⁶²¹ "... anvas casas de Ubarrato".

¹⁶²² Mugakideak: "Oeste: terrenos que fueron de la Sociedad de Montes Francos de San Sebastián, hoy de Hernani".

UBARRATUBERRI: *Ubarroto Berri*, Caserío (1983, IGN2), *Ubarroto berri* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úbarrotoberri] (K.); ARAU.: Ubarrato Berri (1992, HM), Ubarroto Berri etxea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-5, Her.

UBARRATUBURU: *Ubarrotaburu* (1920, HUA57, 220 or.), *Ubarrotu-buru* (1921, *helechal*, HUA57, 652 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

UBARRATUTXIKI: *Ubarrato-chiqui* (1843, HUA44), *Ubarroto chiqui* (1864, HUA47), *Ubarroto chiqui* (1911, IM), *Ubarroto-chiki* (1934, HUA57, 405 or.), *Ubarrato chiqui* (1937, AB), *Ubarroto txiki* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úbarrototxiki] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-5, Her.; OHARR.: ikus **OTSAKILLEN ETXEA**, **UBARRATU**, **UBARRATUAUNDI** eta **UBARRATUZAR**.

UBARRATUZAR: *Ubarroto zar* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-5, Her.; OHARR.: ikus **OTSAKILLEN ETXEA**, **UBARRATU**, **UBARRATUAUNDI** eta **UBARRATUTXIKI**.

UBARRATUZARRA: *Ubarroto zarra* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-39-5, Her.; OHARR.: eroria. Ikus **UBARRATU**, **UBARRATUAUNDI** eta **UBARRATUTXIKI**.

UBSALES

UBSALES: *Ubsales* (1920, HUA57, 257 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

UGALDETXO

UGALDETXO: *Ugaldecho* (1921, *Caserío y pertenecidos*, HUA57, 169 or.), *Ubaldecho* (1937, AB), *Ugaldecho* (1942, 1 45-1 46 / 43 14-43 13, IGC1), *Ugaldechu* (1944, GH01), *Ugaldechu* (1944, GH02), *Ugaldecho* (1953, 1 45-1 46 / 43 14-43 13,

IGC2), *Ugaldecho* (1962, UTC), *Ugaldecho, Casa* (1980, IGN1), *Ugaldecho* (1981, SGE2), *Ugaldetxo, Caserío* (1983, IGN2), *Ugaldetxo* (1983, GFA2), *Ugaldetxo* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úgaldetxò] (K.), [úgaldetxokò zéarañò] (Ai.) *m.adl.*¹⁶²³, [úgaldetxò] (Id.); ARAU.: *Ugaldetxo* (1992, HM), *Ugaldetxo* (1994, AMM), *Ugaldetxo* (1994, MLM), *Ugaldetxo baserria* (1996, EJ1), *Ugaldetxo* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-2, Her.

UGALDETXO: *Ugaldetxo* (1936, HUA57, 187 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

UGALDETXO: *Ugaldetxo* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 50104; KOK. KART.: Her.

UGALDETXOKO ETXOLA: *Ugaldetxoko txabola* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úgaldetxokò txábolà] (Amu.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-1, Her.

UGALDETXOKO PILOTALEKUA: *Fronton* (1983, GFA2); IZA. GEO.: 40503; KOK. KART.: 64-63-1, Her.; OHARR.: ikus **FRONTÓN**.

UGALDETXOKO ZUBIA: *Ugaldetxoko zubiya* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 41005; KOK. KART.: 64-47-1, Her.

UNAMUNO

UNAMUNO: *Unamuño* (1683, HUA28), *Unamuno* (1773, VEK1A), *Unamuno* (1833-1835, *monte*, DUA3), *Unamuno* (1926, *loma*, JMB2, 121 or.), *Unamuno*¹⁶²⁴ (1923, *loma*, JMB1, 144 or.), *Kuamene, Monte* (1942, 1 45-1 46 / 43 11-43 10, IGC1), *Kuamane* (1944, GH01), *Unamuno, Monte* (1944, GH01), *Unamuno, Monte* (1944, GH02), *Kuamene, Monte* (1953, 1 45-1 46 / 43 11-43 10, IGC2), *Unamene* (1960, *espolón*, LPB, 74 or.), *Kuamene* (1962, UTC), *Unamuno* (1983, GFA2), *Kaumene, Monte* (1980, IGN1), *Kuamene* (1981, SGE2), *Unamene* (1982, *lugar*, CAG, 188 or.),

¹⁶²³ UGALDETXOko ze(r)araino.

¹⁶²⁴ "... existe también uno [cromlec]".

Unamuno (1989, HUTB), *Unamene* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [unámunò] (Amu.), [unámunè] (En.), [unámunò] (En.), [unámunò] (Ezk. b.), [unámunò] (Txim.); ARAU.: Unamuno (1992, HM), Unamuno (1994, AMM), Unamuno (1994, MLM), Unamuno bizkarra (1996, EJ1), Unamuno (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-63-6, Her.

UNAMUNO: *Unamuno* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-63-6, Her.; OHARR.: ikus **ARTESKIÑETA** eta **LEUNET**.

UNAMUNO: *Unamena* (1989, HUTB), *Unamuno* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-63-6, Her.; OHARR.: ikus **UNAMUNOKO ATAKA**.

UNAMUNOKO ATAKA: *Unamunoko ataka* (1989, HUTB), *Unamuenko ataka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [únamunokò átakà] (Ezk. b.), [únamunekò átakà] (Ezk. b.); ARAU.: Unamunoko ataka (1996, EJ1), Unameneko Ataka (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-63-6, Her.; OHARR.: ikus **UNAMUNO**.

UNAMUNOKO GALBARIOA: *Unamuneko galbayua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [únamunekò gálbayuà] (Ezk. b.), [únamenekò gálbayuà] (Lor. b.); IZA. GEO.: 40801; KOK. KART.: 64-63-6, Ar.*

UNAMUNOKO GURUTZEA: *Unamuneko gurutzia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [únamunekò gúrutzia] (Ezk. b.); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: 64-63-6, Her.; OHARR.: ikus **UNAMUNOKO MUGARRIA**.

UNAMUNOKO JENTILBARATZA (UNAMENE): *Unamene*¹⁶²⁵ (1982, CAG, 188 or.), *Unamene*, *Cromlechs* (1983, GFA2), *Unamuno* (1989, HUTB), *Unamene* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 60302; KOK. KART.: 64-63-6, Her.

UNAMUNOKO MUGARRIA: *Unamunoko mugarriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [únamunokò múgarriyà] (Ezk. b.); ARAU.: Unamunoko mugarria (1996, EJ1);

¹⁶²⁵ "El conjunto esta formado por 4 cromlechs y 2 túmulos."

IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: 64-63-6, Her.; OHARR.: ikus **UNAMUNOKO MUGARRIA**.

UNTZOLA

UNTZOLA: *Uncela* (1683, HUA28), *Uncola* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

UNTZUE

UNTZUE: *Unçue* (1554, *corta de*, EUA2, 122 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

UNTZUE: *Unçue* (1516, HUA7), *Uncue* (1538, HUA9), *Unzue* (1683, HUA28); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Don.

UNTZUE: *Unzue* (1962, UTC), *Unzue* (1981, SGE2), *Unzue* (1989, OM); ARAU.: *Untzue* (1995, DM), *Unzue* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-40-5, Err.*

UNTZUE DE ABAJO: *Unçue debaxo* (1554, EUA2, 122 or.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Err.*

UNTZUE DE ABAJO: *Unçue de abaxo* (1595, HUA10), *Unzue de avajo* (1780, HUA39); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Don.; OHARR.: ikus **UNTZUEAZPIKOA** eta **UNTZUE DE YUSO**.

UNTZUE DE ARRIBA: *Unçue de arriba* (1595, HUA10), *Unzue de arriba* (1774, HUA38); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Don.; OHARR.: ikus **UNTZUEGARAIKOA** eta **UNTZUE DE SUSO**.

UNTZUE DE SUSO: *Unzue de suso* (1607, HUA23), *Unzue de suso* (1773, VEK1), *Uncue-Suso* (1773, VEK1A), *Unssue de suso* (1833-1835, DUA3); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Don.; OHARR.: ikus **UNTZUE DE ARRIBA** eta **UNTZUEGARAIKOA**.

UNTZUE DE YUSO: *Unzue de Yusso* (1773, VEK1), *Uncue-Yuso* (1773, VEK1A), *Unssue de yuso* (1833-1835, DUA3); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Don.; OHARR.: ikus **UNTZUE DE ABAJO** eta **UNTZUEAZPIKOA**.

UNTZUEAUNDI: AHOZ. TRAD.: [untzáundi] (Id.), [úntzaundi] (Id.); ARAU.: Untzaundi basoa (1996, EJ1), Untzaundi (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-39-8, Don; OHARR.: ikus **UNTZEGI** eta **UNTZUEGOIKO**.

UNTZUEAZPI: *Unzue-azpi* (1838, valle, DUA5); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Don.

UNTZUEAZPIKOA: *Unzue aspicoa* (1773, VEK1B); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Don.; OHARR.: ikus **UNTZUE DE ABAJO** eta **UNTZUE DE YUSO**.

UNTZUEGARAI: *Unzue-garay* (1838, valle, DUA5); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Don.

UNTZUEGARAIKOA: *Unzue garaicoa* (1773, VEK1B); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Don.; OHARR.: ikus **UNTZUE DE ARRIBA** eta **UNTZUE DE SUSO**.

UNTZUEGI¹⁶²⁶: *Untzei* (1995, DTE, 188 or.); ARAU.: Unzegi (1994, MLM), Untzegi (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-39-8, Don.; OHARR.: ikus **UNTZUEAUNDI** eta **UNTZUEGOIKO**.

UNTZUEGIKO LEPOA: *Untzeiko lepoa* (1995, DTE, 188 or.); AHOZ. TRAD.: [úntzeĩkò lépuà] (Aska.); ARAU.: Untzaiko lepoa (1996, EJ1), Untzegiko Lepoa (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-39-8, Don.; OHARR.: ikus **UNTZUEKO LEPOA**.

¹⁶²⁶ Cf. *Goiko Untzegi* (1996, GAM).

UNTZUEGOIKO: *Unzue-Goico* (1980, IGN1), *Untzue goiko* (1995, DTE, 188 or.), *Untzuko* (1995, DTE, 188 or.), *Untzaiko* (1995, DTE, 188 or.); AHOZ. TRAD.: [úntzwè gójkò] (Aska.), [úntzukò] (Aska.); ARAU.: Unzuegoikoa (1989, OM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-39-8, Don.; OHARR.: ikus **UNTZUEAUNDI** eta **UNTZEGL**.

UNTZUEKO HEGIA: *Unzueco-eguiya* (1942, 1 47-1 48 / 43 15-43 14, IGC1), *Unzueco-eguiya* (1953, 1 47-1 48 / 43 15-43 14, IGC2), *Unzueco-eguiya* (1980, IGN1); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: Err.*

UNTZUEKO LEPOA: *Untzuko lepo* (1995, DTE, 188 or.); AHOZ. TRAD.: [úntzukolépò] (Aska.); ARAU.: Untzueko lepoa (1995, DM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-39-8, Don.; OHARR.: ikus **UNTZEGIKO LEPOA**.

UNTZUEKO MINTEGI: AHOZ. TRAD.: [úntzokomúnttèi] (Arg.), [úntzokò múnttéi] (Arg.); ARAU.: Untzoko Mutegia (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-48-1, Don-Err.

UNTZUETAKO HEGIA: *Unzuetako egia* (1983, D.F.G.2); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-40-5, Err.*

URANLEKU

URANLEKU: AHOZ. TRAD.: [úranlekù] (Pard. g. 2); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-3, Her; OHARR.: ikus **EDANTOKI**.

URATAKA

URATAKA: *Urataka* (1989, HUTB), *Uataka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úratakà] (Etxol.); ARAU.: Urataka (1992, HM), Urataka (1994, AMM), Urataka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20109; KOK. KART.: 64-55-1, Her.

URATAKA

URATAKA: *Uataka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úratakà] (Etxol.), [úatakà] (Ezk. b.), [úatakà] (Lor. b.), [úatakà] (Pag.); ARAU.: Urataka (1992, HM), Urataka (1994, AMM), Urataka (1994, MLM), Urataka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20109; KOK. KART.: 64-63-1, Her.

URATAKAKO ERREKA: *Uatakako erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úatakakò érekà] (Ezk. b.); ARAU.: Uratakako Erreka (1992, HM), Uratakako erreka (1994, AMM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-63-1, Her.

URBIETA

URBIETA: *Urbiet* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

URBIETAALDEA: *Urbiet-aldia* (1833-1845, HGR3, 78 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

URBITARTE

URBITARTE: *Urbittarte* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úrbitartè] (Aparr.); ARAU.: Urbitarte (1992, HM), Urbitarte (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20111; KOK. KART.: 64-47-3, Ar.-Don.-Her.

URDABURU

URDABURU: *Urdaburu* (1538, *alto*, HUA9), *Urdaburu* (1958, *cumbre*, PPG, 122¹⁶²⁷); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Don.-Err.-Her.

URDABURU: *Urdaiburu* (1542, *lurtsaila*, LMM, 189 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.

URDABURU: *Hurdaburu* (1573, *lurtsaila*, LMM, 170 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.

¹⁶²⁷ Mapan dagoen zerrendan toponimoak duen zenbakia.

URDABURU: *Urdaburu* (1625, *montaña*¹⁶²⁸, LMI, 230 or.), *Urdaburu* (1773, VEK1B), *Urdaburu* (1754, ML, 56 or.), *Urdan* (1847, *mendia*, JII, 34 or.), *Urdaburu* (1847, *mendia*, JII, 35 or.), *Urdaburu, Monte* (1848, FC), *Urdaburu*¹⁶²⁹ (1850, PM, 61 or.), *Urdaburu* (1850, PM, 172 or.), *Urdaburu, Monte* (1881, JOA), *Urdaburu, Monte* (1898, EGZ), *Urdaburu* (1889, HUA55), *Urdaburu, Monte* (1911, IM), *Urdaburu* (1928, HUA45), *Urdaburu, Monte* (1932, HUA57, 974 or.), *Urdaburu, Monte* (1942, 1 47-1 48 / 43 15-43 14, IGC1), *Urdaburu* (1944, GH01), *Urdaburu, Monte* (1944, GH02), *Urdaburu, Monte* (1953, 1 47-1 48 / 43 15-43 14, IGC2), *Urdaburu, Monte* (1962, UTC), *Urdaburu* (1969, BG), *Urdaburu, Monte* (1969, BG), *Urdaburu, Monte* (1979, RMH), *Urdaburu, Monte* (1981, SGE2), *Urdaburu, Monte* (1982, GFA1), *Urdaburu* (1989, OM), *Urdaburu* (1989, HUTB), *Urdaa* (1989, HUTB), *Urdao* (1989, HUTB), *Urdau* (1989, HUTB), *Urdauru* (1989, HUTB), *Urreburu* (1989, HUTB), *Urdanu* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úrdaburù] (K.), [úrdaà] (Aparr.), [úrdabuù] (Arg.), [úrdaò] (Bentatx.), [urdáburutík] (Etxol., *abl.*), [urdáburú] (Id.), [úrdabuùn] (Id., *in.*), [úrdabù] (Larra.), [úrdaù] (Larra.), [urdabúru] (Larra.), [úrdaburù] (Txab. 1), [úrdaù] (Txab. 1); ARAU.: *Urdaburu* (1986, GFA3), *Urdaburu* (1992, HM), *Urdao* (1994, MLM), *Urdaburu* (1995, DM), *Urdaburu* (1996, EJ1), *Urdaburu* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-39-8, Don.-Err.-Her.; OHARR.: ikus **URDABURUKO HARKAITZA**.

URDABURU: *Urdalvin* (1554, *penna de*, EUA2, 122 or.), *Urdauburu* (1833-1835, *peña*, DUA3), *Urdaburu* (1889, *peña*, HUA51), *Urdaburu* (1889, *peñon*, HUA55); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: Don.-Err.-Her.

URDABURU: *Urdaburu* (1842, *pico de la Peña de*, HUA45); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Don.-Err.-Her.

URDABURU: *Urdaburu, Sierra de* (1898, EGZ); IZA. GEO.: 10101; KOK. KART.: Don.-Err.-Her.

¹⁶²⁸ "... en la jurisdiccion de Hernani."

¹⁶²⁹ "... entre Urnieta y Goizueta."

URDABURU: *Urdaburu* (1920, *bosque*, HUA57, 982 or.); IZA. GEO.: 30101; KOK. KART.: Her.

URDABURU: *Urdaburu* (1928, *montazgo*, HUA45), *Urdaburu* (1989, HUTB), *Urdao* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-39-4, Her.

URDABURU: *Urdaburu, Montazgo (Término de San Sebastián en su pertenencia)* (1942, IGC1), *Urdaburu, Montazgo (Término de San Sebastián en su pertenencia)* (1953, IGC2), *Urdaburu (Término de San Sebastián)* (1983, GFA2), *Urdaburu* (1983, IGN2), *Urdaburu* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Don.

URDABURU: *Urdao* (1995, DTE, 189 or.), *Urdaburu* (1995, DTE, 189 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-39-8, Don.; OHARR.: ikus **DONOSTIBASOA** eta **OARAIN**.

URDABURU MAYOR: *Urdaburumayor* (1683, *Cerro de*, HUA28), *Urdaburo Maior* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 10102 ; KOK. KART.: Don.-Err.-Her.

URDABURU MAYOR: *Urdaburu maior* (1833-1835, *peña*, DUA3); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: Don.-Err.-Her.

URDABURU MENOR: *Urdaburumenor* (1683, HUA28), *Urdaburo Menor* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 10104; KOK. KART.: 64-39-4, Her.; OHARR.: ikus **URDABURUTXIKI**.

URDABURUAUNDIKO HARKAITZA: AHOZ. TRAD.: [úrdaburù áundikò árkaitzà] (Iz.); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-39-8, Don.-Err.-Her.

URDABURUERREKA: *Urdaburu-erreca* (1932, HUA57, 150 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

URDABURUERREKA¹⁶³⁰: *Urdaburu-erreka* (1932, *regata*, HUA57, 1001 or.); ARAU.: Urdaburuko erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.

URDABURUKO ETXOLA: AHOZ. TRAD.: [úrdaburukò txábolà] (Txab. 1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-39-4, Err.*

URDABURUKO GOIKO TONTORRA: AHOZ. TRAD.: [úrdaukò góikò tóntorrà] (Larra.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-39-8, Don.-Err.-Her.

URDABURUKO HARKAITZA: *Urdaburuko arkaitza* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úrdaburukò árkaĩtzà] (Iz.), [úrdaburukò árkaĩtzà] (Txab. 1); ARAU.: Urdaburuko arkaitza (1996, EJ1), Urdaburuko Harkaitza (1996, GAM); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-39-8, Her.; OHARR.: ikus **URDABURU**.

URDABURUKO LEPOA: *Urdaburuko lepua* (1989, HUTB), *Urdauko lepua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úrdaũkò lépuà] (Iz.), [úrdaũrukò lépuà] (Txab. 1), [úrdaũkò lépuà] (Txab. 1); ARAU.: Urdaburuko Lepoa (1992, HM), Urdaburuko lepua (1996, EJ1), Urdaburuko Lepoa (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301 / 10401; KOK. KART.: 64-39-4, Her.; OHARR.: ikus **URDABURUKO ZABALA**.

URDABURUKO ZABALA: *Urdaburuko zabala* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úrdaokò xábalà] (Bentatx.); IZA. GEO.: 10301 / 10401; KOK. KART.: 64-39-4, Her.; OHARR.: ikus **URDABURUKO LEPOA**.

URDABURUTXIKI: *Urdalvinchipi* (1554, *prado de*, EUA2, 122 or.); IZA. GEO.: 30400; KOK. KART.: Her.-Err.

URDABURUTXIKI: *Urdaburu chipi* (1628, *questa*, DUA1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: Her.

¹⁶³⁰ Cf. *Urdaoko Erreka* (1994, MLM) eta *Urdaburuko erreka* (1995, DM; 1996, GAM).

URDABURUTXIKI: *Urdaburu-chiqui* (1889, *peñon*, HUA55); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: Err.-Her.

URDABURUTXIKI: *Urdaburu-chiqui* (1928, HUA45); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Err.-Her.

URDABURUTXIKI: *Urdaburu chiqui*, *Monte* (1911, IM), *Urdaburuchiqui* (1942, 1 47-1 48 / 43 15-43 14, IGC1), *Urdaburuchiqui* (1944, GH01), *Urdaburuchiqui* (1944, GH02), *Urdaburuchiqui* (1953, 1 47-1 48 / 43 15-43 14, IGC2), *Urdaburuchigui* (1962, UTC), *Urdaburuchiqui* (1981, SGE2), *Urdaburutxiki* (1989, OM), *Urdaburu txiki* (1989, HUTB), *Urdao txiki* (1989, HUTB), *Urdau txiki* (1989, HUTB), *Urdauru txiki* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úrdaotxiki] (Bentatx.), [úrdaburù ttíki] (Id.), [úrdabuù ttíki] (Id.), [úrdaurù txíki] (Txab. 1), [úrdaɣtxiki] (Txab. 1); ARAU.: *Urdaburu Txiki* (1992, HM), *Urdaburutxiki* (1996, EJ1), *Urdaburu Txiki* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-39-4, Her.; OHARR.: ikus **URDABURU MENOR**.

URDABURUTXIKIKO HARRIA: AHOZ. TRAD.: [úrdaburutxíkikò árriyà] (Iz.); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-39-4, Her.

URDANDEGI

URDANDEGI: *Urdandegui* (1870, *caserio*, HUA49); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

URDANETA

URDANETA: *Urdaneta* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [urdanéta] (Mik.), [úrdanetá] (Mik.), [úrdanetà] (Mik.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.*; OHARR.: ikus ARTZAIANEA.

URDANETA

URDANETA: *Urdaindeta* (1898, EGZ), *Urdaneta* (1944, GH01), *Urdaneta* (1944, GH02), *Urdandayeta*, *Casería* (1953, 1 47-1 48 / 43 16-43 15, IGC2), *Urdaneta*, *Caserío* (1983, IGN2); AHOZ. TRAD.: [úrdanetà] (K.), [úrbanetà] (Larra.), [úrdanetá]

(Larra.); ARAU.: Urdaneta (1995, DM), Urdaneta baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-8, Don.

URDANTXULO

URDANTXULO: *Urdanchulo* (1920, *montazgos*, HUA57, 887 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

URDANTXULO: *Urdantxulo* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úrdantxulò] (Etxol.); ARAU.: Urdantzulo (1992, HM), Urdantzulo (1994, AMM), Urdantxulo (1994, MLM), Urdantxulo (1996, EJ1), Urdantzulo (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-55-6, Her.

URDANTXULOKO BORDA ZAHARRA: *Urdantxuloko borda zarra* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-55-6, Her.; OHARR.: eroria.

URDANTXULOKO ZABALA: *Urdantxuloko txabala* (1989, HUTB); ARAU.: Urdantxuloko Zabala (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-55-6, Her.

URDANTZALEKUETA / URDANTZULOKOETA

URDANTZALEKUETA: *Urdanzalecueta* (1863, *tierra*, URU, 152 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

URDANTZULOKOETA: *Urdanzulocoeta* (1855-1857, UTR8, 46 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

URDANTZULO

URDANTZULO: *Urdanzulo* (1989, OM); ARAU.: Urdanzulo (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-23-8, Err.*

URDANTZULOERREKA: *Urdanzolo erreka* (1989, OM); IZA. GEO.: 20101 KOK. KART.: 64-23-8, Err.*; OHARR.: ikus TRABALEKUERREKA.

URKAMENDI

URKAMENDI: AHOZ. TRAD.: [úrkamendi] (Lor. b.); ARAU.: Urkamendi (1994, AMM), Urkamendi (1994, MLM), Urkamendi (1996, GAM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-63-4, Ar.*

URKIDEGI

URKIDEGI: *Urquidegui* (1728, *paraje*, HUA34); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

URKIDI

URKIDI: *Urquidi* (1799, *Retazo*, HUA42, 171 bin.), *Urquidi* (1852, HUA46, 166 bin.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

URKIETA

URKIETA: *Urkita* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úrkità] (Larr.); ARAU.: Urkita (1991, UM), Urkieta (1994, AMM), Urkita (1994, MLM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-38-6, Urn.

URKIETA

URKIETA: AHOZ. TRAD.: [úrkità] (Id.); ARAU.: Urkita (1994, MLM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-48-6, Err.*; OHARR.: ikus **URTIETA**.

URKIETAGAÑA: *Urkietagaña* (1989, OM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-48-6, Err.*; OHARR.: ikus **URTIETAKO GAINA**.

URKIETAKO LEPOA: *Urkitako lepua* (1995, DTE, 219 or.); AHOZ. TRAD.: [úrkitakò lépuà] (Arg.); ARAU.: Urkitako Lepoa (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-48-6, Err.*; OHARR.: ikus URKIETALEPO eta URTIETAKO LEPOA.

URKIETALEPO: *Urkietalepo* (1989, OM), *Urkita-lepo* (1995, DTE, 219 or.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-48-6, Err.*; OHARR.: ikus URKIETAKO LEPOA ta URTIETAKO LEPOA.

URKIETAKO MALDA

URKIETAKO MALDA: AHOZ. TRAD.: [úrkitakò máldà] (En.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: 64-62-8, Eld.*

URLIO

URLIO: *Urtio* (1944, GH01); AHOZ. TRAD.: [úrliyò] (Amu.), [úrliò] (Bordatx.), [úrliò] (En.); ARAU.: *Urlio* (1994, AMM), *Urlio mendia* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-63-5, 89-7-1, Eld.*

URMAZALEIN

URMAZALEIN: *Urmazalein* (1951, *herbal*, UUA18), *Urmazalein* (1951, *arbolado*, UUA18), *Urmazalein* (1951, *robledal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

URMENDI

URMENDI: *Urmendi* (1924, *Caserío y pertenecidos*, HUA57, 21 or.), *Urmendi* (1937, AB), *Urmendi* (1983, GFA2), *Urmendi, Caserío* (1983, IGN2), *Urmendi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úrmemdi] (K.), [úrmenditikàn] (Ai., *abl.*); ARAU.: *Urmendi* (1992, HM), *Urmendi* (1994, AMM), *Urmendi* (1994, MLM), *Urmendi baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-5, Her.

URMENDIKO ERREKA: *Urmendiko erreka* (1976, *regata*, TA, 13 or.), *Urmendi'ko erreka* (1976, *regata*, TA, 17 or.), *Urmendiko erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úrmendikò érekà] (Txim.); ARAU.: *Urmendiko erreka* (1994, AMM); KOK. KART.: 64-47-5, Her.; OHARR.: ikus **ETXOLABERRIKO ERREKA, KARTOLAERREKA, MERKUEKO ERREKA, MINAERREKA, MINAKO ERREKA, MINETAKO ERREKA, OLABERRI, OLABERRIERREKA,**

OLABERRIKO ERREKA, OLABERRIETA, OLABERRIETAERREKA eta OLABERRIETAKO ERREKA.

URNIETA

URNIETA: *Urnieta* (1427, *tierra e monte de*, HUA1), *Urnieta* (1467, *tierra*, HUA5), *Urrieta* (1467, *termino*, HUA5), *Urnieta* (1538, *Unibersidad de*, HUA9), *Urnieta* (1555, *tierra e Universidad*, HUA16), *Hurnieta* (1597, *tierra*, HUA22), *Urnieta* (16. m., *tierra e monte de*, HUA2), *Uronta* (1652, S.AB), *Urnieta* (1683, *villa*, HUA28), *Uronta* (1690, G.Can.), *Urnietta* (1773, *villa*, VEK1), *Hurnieta* (1773, *villa de*, VEK1B), *Uronta* (18. m., Ioa. Lans.), *Urnieta*, *Juridiccion de* (1911, IM), *Urnieta*, *Término Municipal* (1983, GFA2), *Urnieta*, *Término Municipal de* (1983, GFA2), *Urnieta*, *Término Municipal de* (1983, GFA2), *Urnieta*, *Término Municipal de* (1983, GFA2), *Urnieta*, *Término de* (1983, IGN2), *Urnieta* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [úrñetà] (K.), [úrñetá] (Ak.), [úrñitàn] (Ak., in.), [úrñetà] (Amu.), [úrñità] (Amu.), [urníta] (Arg.), [úrñetatik] (Maer., abl.); ARAU.: *Urnieta* (1994, AMM), *Urnieta* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Urn.

URNIETA: *Urnieta* (1427, *tierra e monte de*, HUA1), *Urnieta* (16. m., *tierra e monte de*, HUA2); IZA. GEO.: 10102 / 30101; KOK. KART.: Urn.*

URNIETAKO INDARRETxea: *Urnietakozentrala* (1993, AT, 168 or.); ARAU.: *Urnietakozentrala* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-45-8, And.*; OHARR.: ikus ELTZAMENDIKO INDARRETxea, INDARRETxea eta MANTXONEKO INDARRETxea.

URREMEATZETA

URREMEATZETA: AHOZ. TRAD.: [úrremjatzéta] (Amu.); IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: 89-7-2, Ber.-Goi.*; OHARR.: ikus EZPONDAMINA, EZPONDAKO MEATZEAk, EZPONDAREN MEATZEAk eta EZPONDARENMINETA.

URRIETA

URRIETA: *Urrieta* (1944, GH01); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Ar.*

URRIOLONDO

URRIOLONDO: *Urbillondo*, *Regata* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: And.*; OHARR.: ikus URRIOLONDOERREKA.

URRIOLONDO: *Urriolondo* (1615, AT, 165 or.), *Urriolondo* (1763, AT, 165 or.), *Urrillondo* (1818, AT, 165 or.), *Urbillondo* (1848, AT, 165 or.), *Urriolondo* (1857-1864, AT, 165 or.), *Urrillondo* (1897, AT, 165 or.), *Urrillondo* (1937, AT, 165 or.), *Urbillondo* (1960, AT, 165 or.), *Urbillondo* (1993, *baserria*, AT, 165 or.), *Urrillondo* (1993, *baserria*, AT, 165 or.); AHOZ. TRAD.: [úrbillondò] (Amu.); ARAU.: *Urrillondo Baserria* (1993, AT, 165-166 or.), *Urrillondo* (1994, AMM), *Urrillondo* (1994, MLM), *Urrillondo baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: And.*

URRIOLONDOERREKA¹⁶³¹: *Urbillondo-erreka* (1983, GFA2), *Urbillondo-erreka* (1983, D.F.G.2); ARAU.: *Urrillondoko erreka* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: And.*; OHARR.: ikus URRIOLONDO.

URRITZAGA

URRITZAGA: *Urrizaga* (1544, *lurtsaila*, LMM, 190 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

URRITZAGA: *Hurriçaga* (1409, *sel*, EUA1, 143 or.), *Urriçaga* (1409, EUA1, 143 or.), *Uruzaga* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Err.*

URRITZAGA: *Urriçaga* (1554, *llana*, EUA2, 122 or.); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: Err.*

URRITZAGA: *Murguia e Urriçaga* (1554, *crusijada de caminos*, EUA2, 122 or.); IZA. GEO.: 41002; KOK. KART.: Err.*; OHARR.: ikus MURGIA.

¹⁶³¹ Cf. *Urrillondoko erreka* (1994, AMM).

URRITZAGA: *Urrizaga* (1864, HUA48, 62 or.), *Urritzaga* (1962, UTC), *Urritzaga* (1981, SGE2); AHOZ. TRAD.: [úrritzà] (K.); ARAU.: *Urritzaga* (1992, AM), *Urritzaga baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-3, Err.*

URRITZAGA

URRITZAGA: *Urritzaga* (1889, *alto*, HUA54); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-63-1, Eld.-Her.

URRITZAGA: *Urritzaga* (1889, *collado*, HUA54); AHOZ. TRAD.: [urrítza] (Amu.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-63-1, Eld.-Her.; OHARR.: ikus **ASTEASUKO LEPOA, ASTEASUREN TXABALA, URRITZAGALEPOA, URRITZAGAKO LEPOA** eta **URRITZOLA**.

URRITZAGAKO LEPOA: *Urritzako Lepoa* (1983, GFA2), *Urritzako lepo* (1989, HUTB), *Urritzeko lepuà* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úrritzakò lépuá] (Amu.), [úrritzakò lépuà] (Txim.), [úrritzakò lépuà] (Ek.), [úrritzakò lépò] (Ek.), [úrritzekò lépuà] (En.), [úrritzekò lépuà] (Ezk. b.); ARAU.: *Urritzagako Lepoa* (1992, HM), *Urritzako Lepoa* (1994, MLM), *Urritzagako lepoa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-63-1, Eld.-Her.; OHARR.: ikus **ASTEASUKO LEPOA, ASTEASUREN TXABALA, URRITZAGA, URRITZAGALEPOA** eta **URRITZOLA**.

URRITZAGALEPOA: AHOZ. TRAD.: [úrritzelépò] (Amu.), [úrítzelépuá] (Amu.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-63-1, Eld.-Her.; OHARR.: ikus **ASTEASUKO LEPOA, ASTEASUREN TXABALA, URRITZAGA, URRITZAGAKO LEPOA** eta **URRITZOLA**.

URRITZOLA¹⁶³²: [urrítzolà] (En.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-63-1, Eld.-Her.; OHARR.: ikus **ASTEASUKO LEPOA, ASTEASUREN TXABALA, URRITZAGA, URRITZAGALEPOA** eta **URRITZAGAKO LEPOA**.

¹⁶³² Cf. *Urritzolako lepoa* (1994, AMM).

URRIZTITXO

URRIZTITXO: *Urrizticho, Alsusta ó* (1868, trozo, DJE), *Urrizticho, Alsusta ó* (1868, trozo, DJE); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.; OHARR.: ikus **ALTZUSTA**.

URRIZTITXO: AHOZ. TRAD.: [úrritzitxó] (Amu.), [úrrustitxó] (Amu.), [úrruztitxò] (Amu.), [úrrestiltxò] (Zul.); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.

URRIZTITXOKO BORDA: *Urrustitxuitako borda* (1989, UUTB), *Urrustiltxokoko borda* (1989, UUTB), *Urrustiltxo borda* (1989, UUTB), *Urrustilxo borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [úrruzitxokò bórdá] (Amu.), [urrústitxokokò bórdá] (Mari. 2); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.; OHARR.: ikus **BISASABEKO BORDA**.

URRUNTZALEKUETA¹⁶³³

URRUNTZALEKUETA: AHOZ. TRAD.: [urrúntzalekúta] (Ai.); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

URRUNTZALEKUETAKO BORDA: *Urruntzalekutako borda* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [urrúntzalekutakò bórdá] (Ai.); ARAU.: *Urruntzalekuetako borda* (1994, AMM), *Urruntzalekutako Borda* (1991, UM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus **ENBUTODIKO BORDA**, **OIARBIDEKO BORDA** eta **FELIPEREN BORDA**.

URRUZTIZABAL

URRUZTIZABAL: *Urruztitxabal* (1989, HUTB); ARAU.: *Urruztizabal* (1992, HM), *Urruztitxabal* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-55-3, Her.

¹⁶³³ Cf. *Urruntzalekueta* (1994, MLM).

URRUZUNO

URRUZUNO: *Urruçuno* (1467, HUA5), *Urruzuno* (1607, HUA23), *Urruzun* (1683, HUA28), *Urruzuno* (1769, HUA37), *Urruzuna*¹⁶³⁴ (1773, VEK1), *Urrusono* (1773, VEK1A), *Urruzuno* (1780, HUA39), *Urruzuno*¹⁶³⁵ (1797, HUA41), *Urruzuno* (18. m., HUA6); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

URRUZUNO: *Urruçuno* (1595, HUA10), *Urruzuno* (1802, RAH, 131 or.); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Urn.

URRUZUNO: *Urruzun* (1683, HUA28), *Urruzuna* (1773, VEK1), *Uruzono* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

URRUZUNO: *Urruzuno* (1683, HUA28), *Urruzuno* (1780, HUA39); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.-Urn.

URRUZUNO: *Urruzun* (1683, *herreries*, HUA28); ARAU.: *Urruzuna burdinola* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.-Urn.

URRUZUNO: *Urruzuno* (1838, *valle*, DUA5); IZA. GEO.: 10304; KOK. KART.: Her.-Urn.

URRUZUNO: *Urrozonía* (1863, URU, 152 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

URRUZUNO: *Urrusuna* (1898, EGZ), *Urruzuna* (1911, IM), *Urruzuna* (1937, AB), *Urruzune* (1944, GH01), *Urruzuna* (1983, GFA2), *Urruzona* (1983, IGN2), *Urruzona*, *Caserío* (1983, IGN2); AHOZ. TRAD.: [úrruzuná] (Amu.), [úrrusúna] (Ol.); ARAU.: *Urruzuna baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

¹⁶³⁴ "... la casa de Urruzuno de suso [...]"

¹⁶³⁵ "... pero, en esta [casa] por haberse introducido la sagita, o sector del círculo del sel nombrado de Urruzuno [...]"

URRUZUNO: *Urruzuna* (1920, *montazgos*, HUA57, 887 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

URRUZUNO DE SUSO: *Urruçuno de Suso* (1467, HUA5), *Urruzuno de Suso* (1607, HUA23), *Urrucuno de suso* (1610, HUA25), *Urruzuno de Suso* (1683, *herrerias*, HUA28), *Urruzuno de suso* (18. m., HUA6); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

URRUZUNO DE SUSO: *Hurruçuno de suso* (1516, *sel*, HUA7), *Urruzuno de Suso* (1769, *sel*, HUA37), *Urruceno de suso* (1833-1835, *sel*, DUA3); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

URRUZUNO DE SUSO: *Urruzuna de suso* (1833-1835, *casa*, DUA3); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-1, Her.; OHARR.: ikus **GOIKOURRUZUNO**, **URRUZUNOGARAIKOA** eta **URRUZUNOGOIKOA**.

URRUZUNO DE YUSO: *Urruçuno de Yuso* (1467, HUA5), *Urruzuno de yuso* (1683, *herrerias*, HUA28), *Urrusuna aspicoa* (1773, VEK1B), *Urruzuno de iusso* (18. m., HUA6); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Urn.

URRUZUNO DE YUSO: *Hurruçuno de yuso* (1516, *sel*, HUA7); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **AMILIBIA**.

URRUZUNO DE YUSO: *Urrucuno de yuso* (1610, *casa*, HUA25), *Urruceno de yuso* (1833-1835, *casa*, DUA3), *Urruzena de yuso* (1833-1835, *casa*, DUA3); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Urn.

URRUZUNOAZPIKOA: *Urrusuna aspicoa* (1773, VEK1B), *Urruzuna-azpicoa* (1843, HUA44), *Urruzun azpicoa* (1864, HUA47), *Urruzuna-azpicó*a (1864, HUA48, 47 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Urn.

URRUZUNOBURUA: *Urruzunaburua* (1797, *cima*, HUA41); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Her.

URRUZUNOBURUA: *Urruzunaburua, Ercules y* (1797, *partida*, HUA41), *Urruzunaburua, Ercules y* (1797, HUA41); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

URRUZUNOGARAIKOA: *Verruzuno garaicoa* (1625, *herreria*, LMI, 234 or.); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.

URRUZUNOGARAIKOA: *Urrusuna garaicoa, Casa* (1773, VEK1B), *Urruzuna garaicoa* (1797, *casa*, HUA41), *Urruzuna-garaicoa* (1843, *caserio*, HUA44), *Urruzuna garaicoa* (1864, *caserio*, HUA47), *Urruzuna-garaicóa* (1864, *casa de labor*, HUA48, 47 or.), *Urruzuna-garaikoa* (1921, *Caserio y pertenecidos*, HUA57, 169 or.), *Uruzunagara, Casería* (1953, 1 44-1 45 / 43 14-43 13, IGC2), *Urruzona Garaikoa, Caserío* (1983, IGN2); ARAU.¹⁶³⁶ *Urruzuna Goikoa* (1991, UM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-1, Her.; OHARR.: ikus **GOIKOURRUZUNO**, **URRUZUNOGOIKOA** eta **URRUZUNO DE SUSO**.

URRUZUNOGARAIKOA: *Urrusuna garaicoa* (1773, VEK1B), *Urruzuna garaicoa* (1797, HUA41); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

URRUZUNOGARAIKOA: *Urruzuno-garaikoa* (1936, HUA57, 188 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

URRUZUNOGARAIKOABERRI: *Urruzuna-garaicóa-berri* (1864, *casa de labor*, HUA48, 47 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

URRUZUNOGARAIKO BORDA: *Urruzuna garaico borda* (1864, *caserio*, HUA47); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.

¹⁶³⁶ Cf. *Urruzuno* (1994, MLM).

URRUZUNOGOIKOA: *Urrasunagoikoa* (1898, EGZ), *Urruzunagoicoa* (1911, IM), *Urruzuna-goicoa* (1920, HUA57, 397 or.), *Urruzuna goikoa* (1989, HUTB), *Urruzunaiko* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úrruzunà gójkóa] (Amu.), [úrruzunà gójkò] (Bez.), [úrruzunáiko] (Bez.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-1, Her.; OHARR.: ikus **GOIKOURRUZUNO**, **URRUZUNOGARAIKOA** eta **URRUZUNO DE SUSO**.

URRUZUNOKO INDARRETxea: *Urruzona, Ruinas Central* (1983, IGN2); *Urruzunako zentrala* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úrruzunakò zéntralà] (K.); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-47-1, Her.; OHARR.: ikus **CENTRAL ELÉCTRICA** eta **ZELAITXOKO INDARRETxea**.

URRUZUNOKO SAROIA: *Urruzunako sarobia* (1989, HUTB), *Urruzunako saobia* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-47-1, Her.

URRUZUNETa: *Urruzumeta* (1960, UZA); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Urn.

URRUZUNOSAROBa: *Urruzuna sarobe*¹⁶³⁷ (1934, HUA57, 141 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

URSALTO

URSALTO: *Ursaltoa* (1768, AT 196 or.), *Ursalto* (1862, AT 196 or.), *Ursalto* (1889, AT 196 or.), *Ursalto* (1945, *regata*, AT, 197 or.), *Ursalto* (1993, *urjauzia*, AT, 196 or.), *Urxalto* (1993, *urjauzia*, AT, 196-197 or.), *Ursalto* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úrsaltò] (Mari. 2); ARAU.: *Ursalto* (1991, UM), *Ursalto* (1993, AT, 196-197 or.), *Ursalto* (1994, AMM), *Ursalto* (1994, MLM), *Ursaltoa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10503; KOK. KART.: 64-46-5, And.-Urn.*

¹⁶³⁷ Jabea: “Tximistanea”.

URSALTOETAKO ERREKA

URSALTOETAKO ERREKA: *Ursaltuetako erreka* (1989, HUTB); ARAU.: Ursaltuetako Erreka (1992, HM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-62-4, Her.; OHARR.: ikus **AZKETAITURRIKO ERREKA**.

URTEAGA

URTEAGA: *Urteaga* (1561, HUA17, 11 au.), *Hurteaga* (1569, HUA18, 30 au.), *Urteaga* (1668, HUA27, 125 bin.), *Urteaga* (1702, HUA29), *Urteaga* (1708, *termino*, HUA31), *Urteaga* (1728, HUA34), *Urteaga* (1739, HUA36), *Urteaga*¹⁶³⁸ (1797, HUA41); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

URTEAGA: *Urteaga* (1683, *encrucijada*¹⁶³⁹, HUA28); IZA. GEO.: 41002; KOK. KART.: Her.

URTEAGA: *Urteaga* (1846-1847, HTR2, 4 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

URTEAGA: *Urteaga* (1864, *caserio*, HUA47); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*

URTEAGAGANA: *Urteagagana* (1730, HUA35); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

URTEAGAGANA: *Urteagagana* (1847-1848, HTR3, 5 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

URTEAGAKO ZABALA: *Urtiako txabala* (1989, HUTB), *Urteko txabale* (1989, HUTB), *Urtoki txabal* (1989, HUTB), *Kurtiko txabal* (1989, HUTB), *Kortiko zabala* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úrtokitxábàl] (Aran.), [úrtekò txábalè] (Ek.), [úrtiakò

¹⁶³⁸ "... hace punto en la union de la regata que cae de Urteaga por Eguieder [...]".

¹⁶³⁹ "... donde se hallo una piedra que sirue de mojon con señal dela cruz [...]".

txábalà] (Txab. 2), [kúrtikotxábàl] (Pard. g. 2); ARAU.¹⁶⁴⁰: Urteagako Zabala (1992, HM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-38-3, Her.; OHARR.: ikus **ARGURUTZEKO LEPOA**.

URTETXABAL: *Urtechabal* (1797-1833, HGR2, 47 au.), *Urtechabal* (1797-1833, HGR2, 64 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

URTIETA

URTIETA: *Urtieta* (1944, GH01); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus URKIETA.

URTIETAKO GAINA: *Urtietaco-gaña* (1942, 1 47-1 48 / 43 14-43 13, IGC1), *Urtietaco-gaña* (1953, 1 47-1 48 / 43 14-43 13, IGC2); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Don.; OHARR.: ikus URKIETAGAÑA.

URTIETAKO LEPOA: AHOZ. TRAD.: [úrtietakò lépuà] (Arg.); ARAU.: Urtietako lepoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-48-6, Err.*; OHARR.: ikus URKIETAKO LEPOA eta URKIETALEPO.

URTZALES

URTZALES: *Urtzales* (1920, *riveras de Hernani*, HUA57, 118 or.); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: Her.*

URUERRAMA

URUERRAMA: *Urhuerrama*¹⁶⁴¹ (1467, *llogar*, HUA5); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

¹⁶⁴⁰ Cf. *Urteaga* (1994, AMM).

¹⁶⁴¹ "... *que es en el rio maior* [...]".

URUMEA

URUMEA: *Urhumea* (1101, *aqua que dicitur*, NAO1), *Hurhumea* (1101, *aqua que dicitur*, RAH, 130 or.), *Hurumea* (1141, IKA2), *Hurumea* (1178, IKA3), *Urumea* (1467, *aguas de la*, HUA5), *Hurumea* (1467, *aguas de la*, HUA5), *Urumea* (1538, *rrio de*, HUA9), *Yrumea* (1554, *rio de*, EUA2, 122 or.), *Urumea* (1566, *rio*, EG, II. alea, 337 or.), *Urumea* (1566, *rio*, EG, II. alea, 341 or.), *Urumea* (1625, *rio*, LMI, 226 or.), *Urumea* (1683, *rio de la*, HUA28), *Hurumea* (1683, *rio de la*, HUA28), *Urumea* (1683, *rio*, HUA28), *Hurumea* (1683, *rio*, HUA28), *Urumea* (1707, *rio*¹⁶⁴², HUA30, 9 au.), *Urumea*¹⁶⁴³ (1729, *rio*, HUA30, 362 bin.), *Urumea* (1833-1835, *rio*, DUA3), *Urumea*¹⁶⁴⁴ (1773, *rio de la*, VEK1), *Hurumea* (1773, *rio de la*, VEK1B), *Urumea* (1780, *rio de la*, HUA39), *Urumea*¹⁶⁴⁵ (1797, *rio*, HUA41), *Urumea* (18. m., *aguas de*, HUA6), *Hurumea* (18. m., *aguas de*, HUA6), *Ur-mia*¹⁶⁴⁶ (1831, *rio*, DUA2), *Ur-mia* (1838, *rio*, DUA5), *Urumea*¹⁶⁴⁷ (1847, *ibaia*, JII, 117-118 or.), *Urumea*, *Rio* (1848, FC), *Urumea* (1868, *rio*, DJE), *Urumea*, *Rio* (1881, JOA), *Urumea*, *Rio* (1898, EGZ), *Urumea*, *Río* (1944, GHO1), *Urumea*, *Río* (1944, GHO2), *Urumea*, *Río* (1960, GS), *Urumea*, *Río* (1962, UTC), *Urumea*, *Río* (1969, BG), *Urumea*, *Río* (1970, SGE1), *Urumea* (1979, RMH), *Urumea*, *Río* (1983, GFA2), *Urumea*, *Río* (1983, GFA2), *Urumea*, *Río* (1983, GFA2), *Urumea* (1980, IGN1), *Urumea* (1980, IGN1), *Urumea*, *Río* (1981, SGE2), *Urumea* (1982, GFA1), *Urumea*, *Río* (1982, GFA1), *Urumea* (1983, IGN2), *Urumea*, *Río* (1983, IGN2), *Urumea*, *Río* (1983, IGN2), *Urumea* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [úrumeà] (K.); ARAU.: *Urumea Ibaia* (1986, GFA3), *Urumea* (1994, MLM), *Urumea ibaia* (1995, DM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-14, 64-22, 64-30, 64-38, 64-39, 64-47, 64-48, Don.-Her.-Urn.; OHARR.: ikus **URUMEERREKA**.

¹⁶⁴² Honakoa irakur daiteke aurrerago (24 au.): "*Visto el parecer de suso, consulta que le prezedo y haviendosenos echo relación que en la madre que tenía el rio para el puerto publico solo a quedado un ramal por donde al mismo puerto corre porcion de agua pero tan corta que nos es suficiente para el uso de dicho puerto [...]*".

¹⁶⁴³ "Sobre enderezar la madre del rio [...]".

¹⁶⁴⁴ "... rio llamado *Urumea* [...]".

¹⁶⁴⁵ "... y siguiendo desde dicho pozo, ria madre, para arriva por el propio rio [...] de donde se sigue por la misma ria madre, se termina con la ria madre de Picoaga a Fagoaga con el rio mayor [...]".

¹⁶⁴⁶ "Con propiedad *Ur-mia*: agua delgada".

¹⁶⁴⁷ "Urumearen icena Euscaraz aditaratzen da bi modutara; esan nai du batera, *Urmea*, eta bestera, *Urre-mea*. Bigarren onen alde diraden guizonen erechia da, ibai onec berequin eraman oicebala *Urre-picorta*; eta Garibay jaquintsuac ere esaten dabela, ezen, aren demporan ibai onetan urrea bildu eta landu oizutela Bayonatarac. Euscaldun condairatzalle gogoangarri onec, Florian de Ocampo-requin batean sinistatzen ceban, ezic, *Urumeaco ibaia dala*, anciñaco Gauza-azaldariac beren izcribuetan icendatzen duten *Melasco* [...]".

URUMEA: *Urumea* (1536, *valle de la*, HUA8), *Urumea* (1538, *valle de*, HUA9), *Hurumea* (1607, *valle de la*, HUA23), *Urumea* (1683, *valle de la*, HUA28), *Hurumea* (1683, *valle de la*, HUA28), *Urumea* (1708, *montes francos del valle de la*, HUA31), *Urumea* (1773, *valle de la*, VEK1), *Urumea* (1780, *valle de la*, HUA39), *Ur-mia* (1833, *valle de*, DUA4), *Ur-mia*¹⁶⁴⁸ (1838, *valle*, DUA5), *Urumea* (1982, *valle del*, CAG, 179 or.); IZA. GEO.: 10304 / 50201; KOK. KART.: Don.-Her.-Urn.

URUMEA: *Urumea* (1467, *terminados, yerbas, pastos e aguas de la*, HUA5), *Hurumea* (1467, *terminados, yerbas, pastos e aguas de la*, HUA5), *Urumea* (1467, *termino de*, HUA5), *Urumea* (1467, *terminado de*, HUA5), *Hurumea* (1467, *terminado de*, HUA5), *Urumea* (1467, *terminos e montes*, HUA5), *Urumea* (1536, *termino e ribera*, HUA8), *Urumea* (1538, *terminos de*, HUA9), *Urumea* (1683, *termino de la*, HUA28), *Hurumea* (1683, *termino de la*, HUA28), *Urumea* (18. m., *terminos e aguas de*, HUA6), *Hurumea* (18. m., *terminos e aguas de*, HUA6); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Don.-Her.-Urn.

URUMEA: *Urumea* (1467, *terminados , yerbas, pastos e aguas de la*, HUA5), *Hurumea* (1467, *terminados, yerbas, pastos e aguas de la*, HUA5), *Urumea* (1467, *terminos e montes de*, HUA5), *Urumea* (1538, *montes de la*, HUA9), *Urumea* (1802, *montes del valle del*, RAH, 130 or.); IZA. GEO.: 10102 / 30101; KOK. KART.: Don.-Her.-Urn.

URUMEA: *Urumea* (1467, *terminados, yerbas, pastos e aguas de la*, HUA5), *Hurumea* (1467, *terminados, yerbas, pastos e aguas de la*, HUA5), *Urumea* (1683, *montes francos de la*, HUA28), *Hurumea* (1683, *montes francos de la*, HUA28), *Urumea* (1708, *montes francos del valle de la*, HUA31); IZA. GEO.: 50204; KOK. KART.: Don.-Her.-Urn.

¹⁶⁴⁸ "El valle de *Ur-mia*, que es nombre propio, porque sus aguas son claras y delgadas, tiene una grande extensión, campos en parte fértiles y hermosos arbolados."

URUMEA: *Urumea* (18. m., *exidos de la*, HUA6), *Hurumea* (18. m., *exidos de la*, HUA6); IZA. GEO.: 50206; KOK. KART.: Don.-Her.-Urn.

URUMEA: *Urumea* (1538, *termino e ribera*, HUA9); IZA. GEO.: 20110; KOK. KART.: Her.

URUMEA: *Urumea* (1773, *ferrerias de la*, VEK1); IZA. GEO.: 40303; KOK. KART.: Her.-Urn.

URUMEA: *Urumea* (1935, *Barrio*, HUA57, 342 or.), *Urumea* (1936, *Barrio de*, HUA57, 95 or.), *Urumea* (1936, *Barrio*, HUA57, 154 or.), *Urumea* (1980, IGN1); AHOZ. TRAD.: [úrumeà] (K.); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-47-7, Her.

URUMEA: *Urumea* (1962, UTC), *Urumea* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.-Urn.

URUMEA: *Urumea, Camping de* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 40402; KOK. KART.: Her.

URUMEA KALEA: *Urumea* (1860-1862, *Calle del*, HTR10, 31 au.), *Urumea* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 50202; KOK. KART.: 64-30-1, Her.*; OHARR.: ikus ANDREKALE eta KARDABERAZ KALEA.

URUMEEERREKA: *Urume-erreka* (1870, *territorio*, HUA49); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

URUMEEERREKA¹⁶⁴⁹: *Urume-erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úrumerrekà] (Ek.), [érnanikò úrumekò érrékóntakuàk] (Maer., l. g.¹⁶⁵⁰), [úrmiaérrekà] (Txil.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-14, 64-22, 64-30, 64-38, 64-39, 64-47, 64-48, Don.-Her.-Urn.; OHARR.: ikus **URUMEA**.

¹⁶⁴⁹ Cf. *Urumea ibaia* (1992, AM; 1992, HM; 1994, AMM; 1996, GAM).

¹⁶⁵⁰ *HERNANIKO URUMEA KO ERREKA honetakoak*.

URTZEGIL

URTZEGIL: *Urzeguil* (1683, *loma*, HUA28); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: Her.

URZULO

URZULO: *Ursulo* (1951, *argomal*, UUA18), *Urzulu* (1959, *monte alto*, UUA10H); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

URZULO: *Urzulo* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [úrzulò] (Mari. 2); ARAU.: *Urzulo* (1991, UM); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

USABELARTZA

USABELARTZA: *Usaberarra*¹⁶⁵¹ (1625, *montaña*, LMI, 230 or.), *Usauerarza* (1764, AT, 233 or.), *Usaberarza* (1754, *monte*, ML, 56 or.), *Usabaratza* (1847, *mendia*, JII, 34 or.), *Usabelarza* (1848, AT, 233 or.), *Usabelarza* (1909, AT, 233 or.), *Usabelarza* (1916, AT, 233 or.), *Osabelarza* (1897, AT, 233 or.), *Usabelarsa* (1897, AT, 233 or.), *Usadelartza* (1942, 1 42-1 43 / 43 13-43 12, IGC1), *Usogalatza* (1944, GHO2), *Usadelartza* (1953, 1 42-1 43 / 43 13-43 12, IGC2), *Usadelartza* (1962, UTC), *Usadelarza* (1979, RMH), *Usaelatza* (1980, IGN1), *Usadelartza* (1981, SGE2), *Usalartza* (1989, UUTB), *Usabelartza* (1989, UUTB), *Usalartza* (1993, *belartza*, AT, 233 or.), *Usolartza* (1993, *belartza*, AT, 233 or.); AHOZ. TRAD.: [usáelartzà] (Amu.), [úsaelartzá] (Amu.), [úsolartzà] (Ek.), [úsalartzà] (Mari. 2); ARAU.: *Usabelartza* (1993, *belartza*, AT, 233 or.), *Usabelartza* (1994, AMM), *Usabelartza* (1994, MLM), *Usabelartza* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-54-1, And.*

USABELARTZA: *Usabaraza* (1628, *mojón*, DUA1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: And.-Urn.

¹⁶⁵¹ "... en la jurisdiccion de Hernani".

USABELARTZA (*USOBELARTZA*): *Usobelartza, Monolito* (1983, D.F.G.2); ARAU.: Usabelartza monolitoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 60303; KOK. KART.: And.*

USABELARTZAKO ZINGIRA: AHOZ. TRAD.: [úsaelartzakò zíngirá] (Amu.); IZA. GEO.: 20202; KOK. KART.: 64-54-1, And.*

USASETA

USASETA: *Usaseta* (1942, 1 47-1 48 / 43 17-43 16, IGC1), *Usaseta* (1953, 1 47-1 48 / 43 17-43 16, IGC2); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Err.*

USASKUE

USASKUE: *Unsacue e Pela* (1554, *camino de*, EUA2, 122 or.); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: Her.-Err.; OHARR.: ikus **EPELA**.

USASKUE: *Usascua* (1898, EGZ), *Usascue* (1944, GHO2), *Usascue* (1962, UTC), *Usascue* (1981, SGE2); AHOZ. TRAD.: [usáskwe] (Asta.); ARAU.: Usaskue baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-4, Err.*

USASORE

USASORE: *Usasore* (1944, GHO1); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Err.*

USATEGIETA

USATEGIETA: *Usateguieta* (1569, *parte*, HUA18, 30 au.); IZA. GEO.: 50104; KOK. KART.: Her.

USATEGIETA: *Usateguieta* (1576, *alto*, HUA20, 8 au.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Her.*

USATEGIETA: *Usateguieta* (1628, *mojón*, DUA1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: Her.*

USATEGIETA: *Usateguieta* (1702, HUA29), *Usateguieta*¹⁶⁵² (1714, HUA30, 122 bin.), *Usateguieta* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

USATEGIETA: *Usateguieta* (1797-1833, HGR2, 66 au.), *Usateguieta* (1797-1833, HGR2, 71 au.), *Usateguieta* (1845-1846, HTR1, 1 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

USATEGIETA: *Usateguieta* (1843, HUA44), *Usateguieta* (1864, HUA47), *Usateguieta* (1864, HUA48, 47 or.), *Usateguieta* (1911, IM), *Usateguieta* (1935, HUA57, 342 or.), *Usateguieta* (1937, AB), *Usategui* (1942, 1 44-1 45 / 43 16-43 15, IGC1), *Usateguieta* (1944, GHO2), *Usategui* (1953, 1 44-1 45 / 43 16-43 15, IGC2), *Usateguieta* (1962, UTC), *Usategieta* (1983, GFA2), *Usateguieta* (1980, IGN1), *Usateguieta* (1981, SGE2), *Usategieta* (1989, HUTB), *Usateita* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úsatejità] (K.), [úsatejità] (Ai.), [usátejità] (Ai.), [usatéjita] (Amu.), [úsatejità] (Amu.), [úsatéjita] (Amu.); ARAU.: *Usategieta* (1992, HM), *Usategieta* (1994, AMM), *Usategieta* (1994, MLM), *Usategieta baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*

USATEGIETAKO GAINA: *Usategietako gaña* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úsatejítakò gáñà] (Usat.); ARAU.: *Usategietako Gaina* (1992, HM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*; OHARR.: ikus ZELAIKANPOA.

USATEGI / USATEGIETA

USATEGI: *Usategui* (1683, *cima*, HUA28); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus USATEGIETA.

USATEGIETA: *Usateguieta* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus USATEGI.

¹⁶⁵² "...junto a la nevera [...]"

USOKO

USOKO: *Usoco* (1769, *paraje*, HUA37), *Usoko* (1920, *Paraje denominado*, HUA57, 258 or.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

USOKO: *Usoco* (1773, *partida de*, VEK1.), *Ursoco* (1920, *montazgo*, HUA57, 279 or.), *Usoco* (1920, *montazgos*, HUA57, 886 or.), *Usoko* (1932, *Montazgo*, HUA57, 322 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

USOKO: *Usoco* (1847, *mendia*, JII, 34 or.), *Usoko* (1989, HUTB), *Uxoko* (1989, HUTB), *Uxuku* (1989, HUTB), *Usoko* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úsokò] (K.), [úsokò] (Txab. 1), [úxokò] (Txab. 1); ARAU.: *Usoko* (1992, HM), *Usoko basoa* (1996, EJ1), *Ursoko* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-39-2, Her.

USOKO: *Usoco* (1863, HRU, 43 bin.), *Usoco* (1920, HUA57, 321 or.), *Usoco* (1932, HUA57, 417 or.), *Usoco* (1932, *helechal*, HUA57, 234 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

USOKO: *Usoco* (1889, HUA55), *Usoco* (1933, HUA57, 314 or.), *Usoco* (1936, HUA57, 154 or.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-39-3, Her.

USOKO: *Usoco* (1773, *regatta o arroyo llamado*, VEK1), *Ursuco* (1780, HUA39), *Ursoco* (1780, HUA39); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-39-3, Her.; OHARR.: ikus **ABILLATS** eta **USOKO ERREKA**.

USOKO CUARTO: *Usoco cuarto* (1797-1833, HGR2, 72 au.), *Usoco cuarto*¹⁶⁵³ (1936, *terreno monte*, HUA57, 154 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

USOKO ERREKA: *Usocoerreca* (1944, GH01), *Usocoerreca* (1944, GH02), *Usoko erreka* (1989, HUTB), *Uxoko erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úsokoerreka] (K.), [úxokoerreka] (Txab. 1), [úxokoerreka] (Txil.); ARAU.: *Usoko Erreka* (1992, HM), *Ursoko Erreka* (1994, MLM), *Usoko erreka* (1996, EJ1), *Ursoko*

¹⁶⁵³ Jabea: “*Caserío Guruceaga*” (Urnieta).

Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-39-3, Her.; OHARR.: ikus **ABILLATS** eta **USOKO**.

USONZULO

USONZULO: *Usonzulo* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [úsonzulò] (Mari. 2); ARAU.: *Usonzulo* (1991, UM), *Usonzulo* (1994, AMM); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-46-5, Urn.*

UTZALA

UTZALA: *Uzala* (1920, *sebradio*, HUA57, 683 or.); IZA. GEO.: 30501; KOK. KART.: Her.*

UTZALES

UTZALES: *Utzales* (1920, *sebradio*, HUA57, 202 or.), *Utsales* (1920, *sebradio*, HUA57, 683 or.), *Utzales* (1925, *terreno sebradio*, HUA57, 129 or.); IZA. GEO.: 30501; KOK. KART.: Her.*

UTZALES

UTZALES: *Utzales*, *Gaztelucho o* (1936, HUA57, 96 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus GAZTELUTXO.

UXTARKA

UXTARKA: *Uxtarka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [uxtárka] (Amu.), [ústarkà] (Mari. 1), [úxtarkà] (Mari. 2); ARAU.: *Uztarka* (1991, UM), *Uztarka* (1994, AMM), *Uztarka bizkarra* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-54-6, Urn.

UXTARKAKO ITURRIA: *Uxtarkako iturriya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [úxtarkakò íturriyà] (Mari. 2); ARAU.: *Uztarkako Iturria* (1991, UM), *Uztarkako iturria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-54-6, Urn.

UZKALKUE

UZKALKUE: *Uzcalcue* (1467, *reca de*¹⁶⁵⁴, HUA5), *Uzcalcue* (1773, *encañada o regatta*, VEK1), *Uscalque* (18. m., *reca*, HUA6), *Uzcalcue* (1833-1835, *arroio*, DUA3); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.

UZKALKUE: *Uzcalcue* (1516, HUA7), *Uzcalcue* (1607, HUA23), *Uscalque* (1632, HUA26, 153 au.), *Uzcalcue* (1683, HUA28), *Uscalque* (1769, HUA37), *Uzcalcue* (1773, VEK1), *Uscalque* (1773, VEK1A), *Uscalque* (1773, VEK1B), *Uscalque* (1780, HUA39), *Uscalque* (1773, VEK1A), *Uscalque* (1773, VEK1B), *Uscalque* (1780, HUA39), *Uzcalcue* (1784, HUA40), *Uzcalcue* (1784, HUA40); ARAU.: *Uzkalkue* (1992, HM); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

UZKALKUE: *Uzcalcue* (1838, *valle*, DUA5); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Her.

UZKALKUEKO BORDA: *Uzkalkoko borda* (1989, HUTB), *Uzkalkoko borda* (1989, HUTB); ARAU.: *Uzkalkueko Borda* (1992, HM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-39-5, Her.

UZKALKUEKO ZABALA: *Uzkalkoko zabala* (1989, HUTB), *Uzkalkoko zabala* (1989, HUTB); ARAU.: *Uzkalkoko zabala* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-39-5, Her.

UZTARKAITZ

UZTARKAITZ: *Uztarkaitz* (1993, *harkaitza*, AT, 231 or.); AHOZ. TRAD.: [úztarkáitz] (Amu.), [úztarkáiz] (Amu.); ARAU.: *Uztarkaitz* (1993, AT, 231 or.), *Uztarkaitz* (1994, AMM), *Uztarkaitza* (1994, MLM), *Uztarkaitz* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-54-5, And.-Eld.*

¹⁶⁵⁴ Aurreraxeago honakoa irakur daiteke: "... en dende a baxando por la dicha reca hasta dar en el llogar llamado Urhuerrama que es en el rio mayor [...]".

UZTARTZA

UZTARTZA: AHOZ. TRAD.: [úztarzà] (En.); ARAU.: Uztartza (1994, AMM), Uztartza (1994, MLM), Uztartza basoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-63-6, Eld.*

UZTARTZAERREKA: AHOZ. TRAD.: [ústarzaerreka] (En.); NORM¹⁶⁵⁵.: Uztartzako erreka (1996, EJ1), Ustartza Erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 89-7-2, Eld.*

UZTARTZAKO ZOKOA: AHOZ. TRAD.: [uztártzakò zókuà] (Ezk. b.); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-63-6, Eld.*

UZTARTZAONDO: *Urtarzando* (1178, IKA3); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Eld.-Her.

VILLA PILAR

VILLA PILAR: AHOZ. TRAD.: [bíllapilàr] (K.); ARAU.: Villa Pilar (1992, AM), Villa Pilar Arroyo (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-31-3, Ast.*

XALBADORREN TXABALA

XALBADORREN TXABALA: *Txalborren txabala* (1995, DTE, 180 or.), *Txarmoni txarra* (1995, DTE, 180 or.), *Xalbadorren xabala* (1995, DTE, 180 or.); AHOZ. TRAD.: [txálborrèn txábalà] (Bentatx.), [txármonitxárrà] (Izen.), [txállbaorren txàl] (Larra.), [txálborrèn txábalà] (Larra.), [txárburùn txáàl] (Larra.); ARAU.: Xalbadorren Zabala (1992, HM), Xalbadorren zabala (1995, DM), Xalbadorren zabala (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-31-8, Her.; OHARR.: ikus **MANDATEGI** eta **MUGARRIETAKO TXABALA**.

¹⁶⁵⁵ Cf. *Uztartzako erreka* (1994, AMM; 1996, GAM).

XAMORAREN BORDA

XAMORAREN BORDA: AHOZ. TRAD.: [xámòn bórdá] (Amu.); ARAU.¹⁶⁵⁶: Xamoraren borda (1994, AMM), Xamoan borda (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-53-4, And.*; OHARR.: ikus ASPILLAGAKO BORDA.

XAUXAR

XAUXAR: *Xauxar* (1988, OBIE); AHOZ. TRAD.: [xáuxàr] (Lor. b.), [xáuxàr]¹⁶⁵⁷ (En.); ARAU.: Xauxar (1994, AMM), Xaguxar (1996, GAM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-56-1, Ar.*

XAUXARKO BORDA / XAUXARREN BORDA

XAUXARKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [xáuxarkò bórdà] (Lor. b.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-7, Ar.*; OHARR.: ikus XAUXARREN BORDA.

XAUXARREN BORDA: *Xauxarren borda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [xáuxarràn bórdà] (Ezk. b.), [xáuxarrèn bórdà] (Lor. b.); ARAU.: Xauxarren borda (1994, AMM), Xauxarren Borda (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-7, Ar.*; OHARR.: ikus XAUXARKO BORDA.

XAUXARKO PAGADIA

XAUXARKO PAGADIA: *Sauxarko paariya* (1989, HUTB), *Xauxarko pagaiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [xáuxarkò págayà] (Mari. 2); ARAU.: Xauxarko Pagadia (1991, UM); IZA. GEO.: 30102; KOK. KART.: 64-46-6, Urn.*

XENPERREKO ZULOA

XENPERREKO ZULOA: *Xenperreko zulua* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-30-3, Her.*; OHARR.: ikus BUZTINDEGI.

¹⁶⁵⁶ Cf. *Xamoa Borda* (1994, MLM).

¹⁶⁵⁷ Berriemailearen arabera, toponimoaren sorburua *Sarobezar* da.

XEOTEGI

XEOTEGI: *Xeotegi* (1989, OM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*

XEOTEGIZOKO: *Xeotegizoko* (1989, OM); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-32-1, Err.*

XERRENDA¹⁶⁵⁸

XERRENDAKO OSINA: *Xerrendako osiña* (1989, UUTB), *Txerrendako osiña* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [xérrendakò ósiñà] (Bez.), [txérrendakò ósiñà] (Ol.); ARAU.: *Txerrendako osina* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20104; KOK. KART.: 64-47-1, Her.-Urn.

XERRENDAKO PASADIZOA: *Xerrendako pasaizua* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [txérrendakò pásajzuà] (Ol.); IZA. GEO.: 20106; KOK. KART.: 64-47-1, Her.-Urn.

XURRENEKO BORDA

XURRENEKO BORDA: *Xurreneko borda* (1988, OBIE); ARAU.: *Xurreneko borda* (1994, AMM), *Xurreneko Borda* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: Ar.*

ZABALA

ZABALA: *Zabala* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [zabála] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

ZABALAUNDI

ZABALAUNDI: *Zabalaundi* (1988, OBIE); ARAU.: *Zabalaundi* (1994, AMM), *Zabalaundi* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-56-5, Ar.*

¹⁶⁵⁸ Cf. *Zerrenda* (1991, UM; 1992, HM).

ZABALTOKI

ZABALTOKI: *Zabaltoki* (1928, JMB3, 268 or.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.; OHARR.: ikus **IGORIN** eta **IGORINGO LEPOA**.

ZABURU

ZABURU: *Zabu* (1889, *monte*, HUA56), *Zabu, Monte* (1911, IM), *Zabu* (1942, 1 43-1 44 / 43 12-43 11, IGC1), *Zabu* (1944, GH02), *Zaku* (1944, GH01), *Zabu* (1953, 1 43-1 44 / 43 12-43 11, IGC2), *Zabu* (1962, UTC), *Zabu* (1981, SGE2), *Zabu, Monte* (1983, IGN2), *Zabu* (1983, IGN2), *Zaburu, Peñas de Argarate o* (1983, D.F.G.2), *Zaburu* (1989, UUTB), *Xabu* (1989, UUTB), *Zabu* (1989, UUTB), *Zaiburu* (1989, UUTB), *Zagu* (1989, UUTB), *Zau* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [zábu] (Amu.), [zábù] (Amu.), [zábuua] (Amu., *adl. s.*), [zágu] (Ek.), [záu] (Ek.), [záiburù] (Ek.), [xágu] (Ek.), [záiburù] (Mari. 1); ARAU.: *Zaburu* (1991, UM), *Zaburu* (1992, HM), *Zaburu* (1994, AMM), *Zaburu* (1994, MLM), *Zaburu* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-54-6, Eld.-Her.-Urn.; OHARR.: ikus **ARGARATE**.

ZABURU: *Zabu* (1889, *punto*, HUA53); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

ZABURU: *Zabu* (1960, *alto*, UZA), *Zabu* (1976, *alto*, TA, 14 or.); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Urn.

ZABURU: *Zabu* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Urn.

ZABURUKO HARRIA: *Zabuco-arriya* (1889, *peña*, HUA54); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: Her.

ZABURUTXIKI: *Zabu txiki* (1989, UUTB), *Zau txiki* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [záu txíki] (Mari. 1), [záu txíki] (Mari. 2), [záu txíki] (Txab. 1); ARAU.: *Zaburu Txiki* (1991, UM), *Zaburu Txiki* (1994, MLM), *Zaburutxiki* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10202; KOK. KART.: 64-54-6, Eld.-Urn.

ZAKARIASENEA

ZAKARIASENEA: *Sakaisenia* (1989, UUTB), *Sakaixenia* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [sákaiɣenià] (Mari. 2), [sákaiɣenià] (Mik.), [sakáɣxeniá] (Mik.); ARAU.: Sakaisenea (1991, UM), Sakariosenea (1994, MLM), Sakariosenea (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*

ZAKARIASENEKO ITURRIA: *Sakaiko itturriya* (1989, UUTB); ARAU.: Sakaiseneko Iturria (1991, UM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus ZAKARIASENEAREN ITURRIA.

ZAKARIASENEAREN ITURRIA: *Sakaisen itturriya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [sákariasèn íturriyà] (Mik.); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-46-1, Urn.*; OHARR.: ikus ZAKARIASENEKO ITURRIA.

ZALAKOLETA

ZALAKOLETA: *Zalacoleta* (1831-1845, UGR4, 24 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ZALALURRETA

ZALALURRETA: *Zalalurreta*¹⁶⁵⁹, *Susaca o* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus TXUSAKA.

ZAMIOLA

ZAMIOLA: *Çaminola* (1516, HUA7), *Zamiola* (1607, HUA23), *Caminola* (1683, HUA28), *Zamiola* (1769, HUA37), *Samiola*¹⁶⁶⁰ (1773, VEK1), *Caminola* (1773, VEK1), *Samiela* (1773, VEK1B), *Saminola* (1780, HUA39); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

¹⁶⁵⁹ Bi aldiz aipatzen da.

¹⁶⁶⁰ Agirian izenaren bilakaeraren berri ematen da: "... *sel llamado, antiguamente de Caminola y aora Samiola*...".

ZAMIOLA: *Zaimola* (1683, *alto*, HUA28), *Samiola*, *Cabeza de* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-63-2, Ar.-Her.

ZAMIOLA: *Samiola* (1784, HUA40), *Zumieta* (1942, 1 45-1 46 / 43 11-43 10, IGC1), *Tzamietu* (1944, GH01), *Tzumieta* (1944, GH01), *Zumieta* (1953, 1 45-1 46 / 43 11-43 10, IGC2), *Zamiela*, *Monte* (1911, IM), *Zamiela* (1944, GH02), *Zamiela* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zámielà] (Ezk. b.), [zámielà] (Lor. b.); ARAU.: *Zamiela* (1994, AMM), *Zamiela* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-63-2, Ar.-Her.

ZAMIOLA: *Samiola* (1838, *valle*, DUA5); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Ar.-Her.

ZAMIOLA: *Zamiela* (1889, *parage*, HUA52); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Ar.-Her.

ZAMIOLAERREKA: *Zamiela erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zámielaérrekà] (Ezk. b.); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-63-3, Ar.*

ZAMIOLAMENDIA: *Samiel mendiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [sánmielméndiyà] (Ezk. b.); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-63-2, Ar.-Her.; OHARR.: ikus **ZAMIOLASORO**.

ZAMIOLAPUSKO: *Zamielapusko* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zámielapuskò] (Ezk. b.); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-63-2, Ar.-Her.

ZAMIOLASORO: *Samiel soro* (1989, HUTB), *Samieltxo* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [sámieltxó] (Amu.), [sámielsorò] (En.), [sánmigelsorò] (Ezk. b.), [sánmielsorò] (Txim.); ARAU.: *Samielsoro* (1992, HM), *Samielsoro* (1994, AMM), *San Miguel Soroa* (1994, MLM), *San Migel soroa* (1996, EJ1), *Sanmigelsoro* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-63-2, Ar.-Her.; OHARR.: ikus **ZAMIOLAMENDIA**.

ZAMIOLASORO: *Samiel soro* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 60302; KOK. KART.: 64-63-2, Ar.-Her.; OHARR.: ikus **SOOLEXKO HARRIAK**.

ZAMIOLASORO: *San Miguel Soro* (1982, CAG, 190 or.); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Ar.-Her.

ZAPILANGA

ZAPILANGA: *Zapilanda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zapilánga] (Altz.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*; OHARR.: ikus ARIZTEGI.

ZAPILANGA

ZAPILANGA: *Zapilanda* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zapilánga] (Altz.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*; OHARR.: ikus ZUMADI.

ZARAGUETAREN SAROIA

ZARAGUETAREN SAROIA¹⁶⁶¹: *Zaraguetan sarobia* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zarágwetàn sárobià] (Txab. 1); ARAU.: *Zaraguetan sarobea* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-39-2, Her.; OHARR.: ikus **AKOLAITTURRI** eta **AKOLAITTURRIETA**.

ZELAIAZPIA

ZELAIAZPIA: *Zelai-azpia* (1794-1831, UGR3, 8 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Um.*

ZELAIBURU

ZELAIBURU: AHOZ. TRAD.: [zélaɪburù] (Larra.); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-31-8, Err.-Her.

¹⁶⁶¹ Cf. *Zaraguetako Sarobea* (1996, GAM).

ZELAIKANPOA

ZELAIKANPO: *Xelaikanpua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zélaiḱanpuà] (Pard. g. 2); ARAU.: Zelaikanpo tontorra (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-38-3, Her.*; OHARR.: ikus USATEGIETAKO GAINA.

ZELAIONDO

ZELAIONDO: *Celaiondo* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

ZELAITOKIETA

ZELAITOKIETA: AHOZ. TRAD.: [zélaitokità] (Amu.); IZA. GEO.: 10501; KOK. KART.: 64-54-4, Her.-Urn.; OHARR.: ikus **IRUMUGARRIETAKO HEGIA** eta **IRUMUGARRIETAKO ZELAITOKIETA**.

ZELAITOKIETAKO ITURRIA: *Zelaitokitako itturriya* (1989, HUTB); ARAU.: Zelaitokietako Iturria (1992, HM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-54-8, Her.

ZELAITXO

ZELAITXO: *Zelaitxo* (1936, *sebradio*, HUA57, 187 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ZELAITXOETA

ZELAITXOETA: *Celai-choeta* (1794-1831, UGR3, 12 au.), *Celaichueta*, *Chusaca* y (1951, *helechal*, UUA18), *Celaichueta*, *Chusaca* y (1951, *argomal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus TXUSAKA.

ZELAITXOETA: *Zelaitxota* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [zélaitxotà] (Ai.), [zélaitxóta] (Amu.), *Zelatxota* (Po.); ARAU.: *Zelatxota* (1991, UM); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-45-4, Urn.*

ZELAITXOKO INDARRETXEA

ZELAITXOKO INDARRETXEA: *Zelaitxoko zentrala* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zélaitxokò zéntralà] (K.); ARAU.¹⁶⁶²: Zelaitxoko Zentrala (1991, UM), Zelaitxoko Zentrala (1992, HM), Zelaitxoko indarretxea (1994, AMM), Zelaitxo zentrala (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-47-1, Her.; OHARR.: ikus **CENTRAL ELÉCTRICA** eta **URRUZUNOKO INDARRETXEA**.

ZELAIZARRETAKO HEGIA

ZELAIZARRETAKO HEGIA: *Celay zaretaco eguiya* (1920, lote 94, HUA57, 633 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ZENDOIBASOA

ZENDOIBASOA: *Zendoya basua* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zéndoyabasuà] (Atx.); ARAU.: Zendoia basoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-30-8, Her.

ZENTRALA

ZENTRALA: AHOZ. TRAD.: [zéntralà] (Ezk. b.); ARAU.: Zentrala (1994, MLM); IZA. GEO.: 40307; KOK. KART.: 64-55-3, Ar.*

ZEPADI

ZEPADI: *Zepai* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zépàj] (K.); ARAU.: Zepadi baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-8, Her.; OHARR.: ikus **EPELETORRETXIKI**.

ZEPADI: *Zepai* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-31-5, Her.; OHARR.: ikus **ZEPADIKO ZABALA**.

ZEPADIKO ZABALA: *Zepaiko zabala* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zépajkò zábalà] (Etxol.); ARAU.: Zepadiko zabala (1992, AM), Zepadiko Zabala (1992, HM),

¹⁶⁶² Cf. *Zelaitxo Zentrala* (1994, MLM).

Zepadiko zabala (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: 64-31-5, Her.; OHARR.: ikus **ZEPADI**.

ZERRIBURU

ZERRIBURU: *Txerri buru* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zérriburù] (Altz.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.; OHARR.: ikus LANGA eta ORKOLAGA.

ZERRITOKIETA

ZERRITOKIETA: *Zerritokita* (1989, HUTB), *Txarritokita* (1989, HUTB); ARAU.: Zerritokieta (1992, HM), Zerritokieta (1996, GAM); IZA. GEO.: 10502; KOK. KART.: 64-39-4, Her.; OHARR.: ikus **TXERRITOKI**.

ZERRITOKIETAKO SANTSONARRIA: *Zerritokitako sansonarriya* (1989, HUTB); ARAU.: Txerritokietako Sansonarria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 11000; KOK. KART.: 64-39-4, Her.

ZELAIZARRETA

ZELAIZARRETA: *Celaizarreta* (1794-1831, UGR3, 18 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ZELAIZARTE

ZELAIZARTE: *Celayzarte* (1920, *lote*, HUA57, 392 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ZELTZURRITZ

ZELTZURRITZ: *Celzurritz* (1773, AT, 226 or.), *Celzurritz* (1783, AT, 226 or.), *Celzurritz* (1898, AT, 226 or.), *Kentzurraitz* (1944, GH02), *Kenzurraitz* (1944, GH01), *Celzuniz* (1945, AT, 226 or.), *Celzurri* (1945, AT, 226 or.), *Zelturritz* (1993, *lepoa*, AT, 226 or.), *Zinzurritz* (1993, *lepoa*, AT, 226 or.), *Zenturritz* (1993, *lepoa*, AT, 226 or.), *Zintzurraitz* (1993, *lepoa*, AT, 226 or.); AHOZ. TRAD.: [zíntzurlítz] (Amu.), [zínzurliz]

(Amu.), [zíntzuràitz] (An. 2); ARAU.: Zeltzurritz lepoa (1993, AT, 226 or.), Zeltzurritz lepoa (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-53-7, And.*

ZELTZURRIZKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [zíntzuritzkò bórdà] (An. 1); ARAU.: Zintzurraizko borda (1994, AMM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-53-7, And.

ZELTZURRIZKO ERREKA: AHOZ. TRAD.: [zíntzuritzkò érekà] (An. 1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-53-7, And.

ZEZENAREN TXABALA

ZEZENAREN TXABALA: *Zezenanzabala* (1989, OM); AHOZ. TRAD.: [xéxenàn txáalá] (Id.); ARAU.: Zezenan Zabala (1994, MLM), Zezenan Zabala (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-39-8, Err.*

ZIARRALDE

ZIARRALDE: AHOZ. TRAD.: [zíarraldè] (Aparr.), [xíarraldè] (Aparr.); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-47-2, Her.

ZIARRALDEERREKA: *Zearralde erreka* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **ZIARRALDEKO ERREKA**.

ZIARRALDEKO ERREKA: *Ziarraldeko erreka* (1989, HUTB), *Xiarralde erreka* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zíarraldeko éreká] (Aparr.), [xíarraldeko éreká] (Aparr.); ARAU.: Zearraldeko erreka (1996, EJ1), Zearraldeko erreka (1996, GAM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-47-2, Her.; OHARR.: ikus **ZIARRALDEERREKA**.

ZIKUÑAGA

ZIKUÑAGA: *Cicuñaga* (1739, HUA36); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.*

ZIKUÑAGA: *Cicuñaga* (1843, HUA44), *Cicuñaga* (1864, HUA47), *Zikuña* (1989, HUTB), *Zukiña* (1989, HUTB), *Zikuñaga* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zíkuñà]

(Ai.), [zúkiñà] (Ai.), [zúkiñà] (Alkatx., *adl. s.*), [zíkuñà] (Altz.), [zúkiñà] (Altz.), [zúkiñà] (Larreg.), [zíkuñà] (Po.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: desagertua. Ikus BIRJIN.

ZIKUÑAGA: *Zikuñaga* (1989, HUTB); ARAU.: *Zikuñaga* (1992, HM), *Zikuñaga* (1994, AMM), *Zikuñaga* (1994, MLM), *Zikuñaga auzoa* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus TXATXUTEGI.

ZIKUÑAGA: *Zikuñaga* (1989, HUTB), *Zikuña* (1989, HUTB), *Zukuña* (1989, HUTB), *Zukiña* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: desagertua. MORGINDEGI.

ZIKUÑAGA: *Zikuñaga* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zíkuñà] (K.); IZA. GEO.: 40306; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: ikus PAPELERA GUIPUZCOANA DE ZIKUÑAGA.

ZIKUÑAGAKO AMABIRJINA: AHOZ. TRAD.: [zúkiñakò amáerjiñà] (Larreg.); IZA. GEO.: 40802; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: desagertua. Ikus ZIKUÑAGAKO ERMITA.

ZIKUÑAGAKO ERMITA: *Çicuñaga* (1529, AA2, 14 or.), *Zucuñaga*, *Nuestra Señora de* (1625, LMI, 216 or.), *Ciuñaga* (1850, PM, 107 or.), *Zikuñako ermita* (1989, HUTB), *Zukiñako ermita* (1989, HUTB), *Zikuñagako ermita* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zíkuñakò érmità] (K.); ARAU.: *Zikuñagako Andra Mariaren ermita* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40802; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: desagertua. Ikus ZIKUÑAGAKO AMABIRJINA.

ZIKUÑAGAKO SERORETXEA: *Zikuñako seroretzia* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-6, Her.*; OHARR.: desagertua. Ikus SERORETXEA.

ZILLEGI

ZILLEGIS: *Cilleguis* (1889, *montes*, HUA56); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: Her.

ZILLEGI: *Cilegui* (1920, *nº 113*, HUA57, 37 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ZILLEGIA: *Silleria* (1920, *terreno de*, HUA57, 411 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ZILLEGIS: *Cilleguis* (1920, *lotes*¹⁶⁶³, HUA57, 874 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ZILLEGIS: *Cillegui* (1927, *medio monte*, HUA57, 14 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ZILLEGIS: *Cilleguis*¹⁶⁶⁴ (1933, *1 / 2 lote nº171 de los Cilleguis de este T.M.*, HUA57, 34 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ZILLEGI: *Zillegui* (1934, *1 / 4 lote del Zillegui nº 147*, HUA57, 22 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ZILLEGI: *Zilegui* (1935, *nombre finca*, HUA57, 34 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ZILLEGIS: *Zileguis* (1935, *1 / 4 de lote*, HUA57, 34 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ZILLEGI: *Zilegi* (1935, *1 / 2 parte del lote nº 57*, HUA57, 83 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

¹⁶⁶³ "1, 1/2, 1/2. Jose María Setien Recalde [...]".

¹⁶⁶⁴ Jabea: "Caserío Iguerola-berri".

ZILLEGIKO: *Siguerrico* (1944, GH01); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Err.*

ZILLEGIKO ETXEBERRI: *Zillegiko etxeberri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [zillej̀kò étxeberri] (Ai.), [zillej̀kò étxeberri] (Bez.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-47-1, Urn.; OHARR.: ikus **BEZKITA**.

ZILLEGIKO LOHI: *Cilleguicoloia* (1833-1835, *paraje*, DUA3), *Cilleguicoloia* (1833-1835, *paraje*, DUA3); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

ZILLEGIKO LOHI: *Silleguico Loya* (1773, VEK1A), *Sigericoloya* (1942, 1 47-1 48 / 43 15-43 14, IGC1), *Sigericoloya* (1953, 1 47-1 48 / 43 15-43 14, IGC2), *Sigerico-Loya* (1980, IGN1), *Ziriko loi* (1989, HUTB), *Ziripo loi* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zillegikò lóyà] (K.), [zillegikò lóyà] (Bentatx.), [zillegikò lóyà] (Bentatx.), [zirikolò] (Larra.); ARAU.: *Zirikoloi* (1992, HM), *Zirikoloi ordeka* (1996, EJ1), *Zillegiko Loia* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-32-5, Her.

ZILLEGIKO MUGA: *Zilleiko muga* (1989, HUTB); IZA. GEO.: 50104; KOK. KART.: 64-38-3, Her.; OHARR.: ikus **BORROTOLAKO ITURRIA**.

ZILLEGIMENDIAK: *Zilleimendik* (1989, UUTB), *Zillegimendik* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [zillejmendik] (K.); IZA. GEO.: 50204 / 10102; KOK. KART.: 64-46-7, Urn.; OHARR.: ikus **ZILLEGIA**.

ZILLEGITXIKIA: *Cillegui chiquia* (1743, *termino de*, HUA30, 568 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

ZILLEGITXIKIA: *Cilleguichiquia* (1833-1835, DUA3); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: Her.

ZILLEGITTIKIA: *Silleguichiquia* (1797, *terminos de*, HUA41), *Sillegui-chiquia* (1797, *terminos de*, HUA41), *Zillei txikiya* (1989, HUTB); AHOZ. TRAD.: [zillèi ttikiyà] (Txil.); IZA. GEO.: 50204; KOK. KART.: 64-38-4, Her.

ZIMELURRITZA

ZIMELURRITZA: AHOZ. TRAD.: [zímélurritzà] (K.), [zímélurritzè] (Berr. z.), [zímurritzà] (Berr. z.); ARAU.: Zimelurritzaga (1992, AM), Zimelurritzaga baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-23-5, Ast.*

ZINGIRA

ZINGIRA: AHOZ. TRAD.: [zingirà] (Goi.); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-31-1, Ast.*

ZOLABIETA

ZOLABIETA: *Zolabieta, Regata de* (1942, 1 43-1 44 / 43 15-43 14, IGC1), *Zolabieta, Regata de* (1953, 1 43-1 44 / 43 15-43 14, IGC2), *Zolabiuta, Regato de* (1981, SGE2); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Her.*

ZORBIDESOROA

ZORBIDESOROA: *Zorbidesoróa* (1797-1833, HGR2, 58 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ZORROZTARRI

ZORROZTARRI: *Zorrotz-arri* (1976, TA, 14 or.), *Zorrostarri* (1982, *cota*, CAG, 181 or.), *Zorrotzarri* (1983, GFA2), *Zorrotzarri* (1983, GFA2), *Zorroztarri* (1989, UUTB), *Zorrotzarri* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [zórroztárrí] (Amu.), [zórrotzarri] (Bent.), [zórroztarri] (Mari. 2), [zorróztarri] (Mik.); ARAU.: *Zorroztarri* (1991, UM), *Zorroztarri* (1994, AMM), *Zorrostarri* (1994, MLM), *Zorrotzarri* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.

ZORROZTARRI: *Zorrostarri* (1982, *collado*, CAG, 180 or.); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.

ZUAIZTI

ZUAIZTI: *Zuaizti o Astabizcar* (1906, *punto*, AT, 230 or.), *Zuaiztei*¹⁶⁶⁶ (1993, *pagadia*, AT, 230 or.), *Zuaizti* (1993, *pagadia*, AT, 230 or.); AHOZ. TRAD.: [zúaiztí] (Amu.), [zúaiztík] (Amu.) *erg.*, [zúaztì] (Amu.); ARAU.: *Zuaizti* (1993, AT, 230 or.), *Zuazti* (1994, AMM); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-53-8, And.*; OHARR.: ikus ASTABIZKAR.

ZUAIZTIKO ETXOLA: AHOZ. TRAD.: [zúaiztikò txolá] (Amu.), [zúaiztikò txábolà] (Amu.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-53-8, And.*; OHARR.: ikus ARITZAGAKO ETXOLA, ASUKO ETXOLA, ETXABEKO BORDA eta ETXABEKO ETXOLA.

ZUATZETA

ZUATZETA: *Zuaceta* (1640, LMZ, 165 or.), *Zuaceta* (1855, UEA1), *Zuaceta* (1864, HUA48, 72 or.), *Zubaltzeta* (1931, UUA8), *Zuatzeta* (1989, UUTB), *Zubaltzeta* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [zúatzetà] (K.); ARAU.: *Zubaltzeta* (1991, UM), *Zubaltzeta* (1992, HM), *Zubaltzeta* (1994, AMM), *Zubaitzeta* (1994, MLM), *Zuatzeta* baserria (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*

ZUATZETA: *Zubaceta* (1845-1846, UTR1, 35 au.), *Zuatzeta* (1863, URU, 148 bin.), *Sugaceta* (1863, URU, 148 bin.), *Zubatzeta* (1863, URU, 148 bin.), *Zubaltzeta* (1930, *punto*, UUA7), *Zubaltzeta* (1951, *antepuertas*, UUA18), *Zubaltzeta* (1951, *sembradio*, UUA18), *Zubaltzeta* (1951, *herbal*, UUA18), *Zubaltzeta* (1951, *castaňal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ZUATZETAALDEA: *Zubaltzeta-aldea* (1951, *herbal*, UUA18), *Zubaltzeta-aldea* (1951, *castaňal*, UUA18), *Zubaltzeta-aldia* (1951, *herbal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

¹⁶⁶⁶ Amaia Usabiagak honako oharra egiten du: "Galdeketa parte hartu duten bi informatzailearen esanetan *Lapurtxulo* izen berria da eta aitortu digute ezagutu arren ez dutela erabiltzen."

ZUATZETAAZPIA: *Zuatzeta azpia* (1794-1831, UGR3, 7 au.), *Zuazeta azpia* (1794-1831, UGR3, 11 au.), *Zuaceta-azpia* (1846-1847, UTR2, 36 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ZUATZETAGOIKOA: *Zuatzeta-goicoa* (1951, *cereal*, UUA18), *Zuatzeta-goicoa* (1951, *pradera*, UUA18), *Zuatzeta-goicoa* (1951, *manzanal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ZUBIAROERKAIZTEGI

ZUBIAROERKAIZTEGI: *Zubiaro Ercaiztegui* (1833-1845, HGR3, 75 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ZUBIAURRE

ZUBIAURRE: AHOZ. TRAD.: [zúbjaurrè] (K.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-5, Her.*

ZUBIAURRE: *Zubiaurre o Loidi* (1933, HUA57, 155 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus LOIDI.

ZUBITXO

ZUBITXO: *Zubicho* (1857-1860, HTR9, 28 au.). *Zubicho* (1920, HUA57, 257 or.), *Zubicho* (1932, *Terreno*, HUA57, 611 or.); ARAU.: *Zubitxo* (1992, HM); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ZUBITXO: *Zubicho, Acarregui o* (1920, *caserío y pertenecidos*, HUA57, 52 or.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: Her.*; OHARR.: ikus AKERREGI.

ZUBIZAR

ZUBIZAR: *Zubizar*¹⁶⁶⁷ (1683, *pozo*, HUA28), *Zubizar* (1797, *pozo*, HUA41); IZA. GEO.: 20104; KOK. KART.: Her.

¹⁶⁶⁷ "... *peña que esta cerca del pozo de Zubizar que es en el dicho rio Urumea en el remate de lo llano [...]*".

ZUBIZAR: *Zubizar*¹⁶⁶⁸ (1797-1833, HGR2, 40 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ZUBIZAR: *Zubizar* (1889, *punto*, HUA56); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Her.

ZUBIZARRETA

ZUBIZARRETA: *Zubizarreta* (1989, HUTB); ARAU.: *Zubizarreta* (1992, AM), *Zubizarreta* (1992, HM), *Zubizarreta* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 41005; KOK. KART.: 64-31-5, Her.

ZUELKEZU

ZUELKEZU: *Çuelqueço* (1554, *otero de*, EUA2, 122 or.); IZA. GEO.: 30202; KOK. KART.: Err.

ZUELKEZU: *Çuelqueçu* (1595, *sel*, HUA10); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: Her.

ZUELKEZU: *Zubalquizu* (1628, *mojón*, DUA1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: Err.-Her.

ZUELKEZU: *Zuelquezu* (1683, HUA28); IZA. GEO.: 50101; KOK. KART.: Err.-Her.

ZUELKEZU: *Zualzasu* (1833-1835, *altura*, DUA3), *Zuercozu ó Zubelcozo* (1889, *alto*, HUA55); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: Err.-Her.; OHARR.: ikus **ZUELKEZUKO GAINA**.

ZUELKEZU: *Zualzasu* (1833-1835, *llanura*, DUA3); IZA. GEO.: 10401; KOK. KART.: Err.-Her.

¹⁶⁶⁸ Jabea: “*La Villa* [de Hernani]”.

ZUELKEZU: *Suecosuo, Monte* (1898, EGZ), *Suercosoro* (1942, 1 47-1 48 / 43 15-43 14, IGC1), *Suercosoro* (1953, 1 47-1 48 / 43 15-43 14, IGC2), *Suercosoro* (1980, IGN1), *Zuarkazu* (1989, OM); AHOZ. TRAD.: [zúarkazù] (Bentatx.), [zuélkazú] (Id.), [zuáarkazù] (Larra.); ARAU.: *Zuarkazuko kaskoa* (1996, EJ1), *Zuarkazu* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10102; KOK. KART.: 64-40-1, Err.-Her.

ZUELKEZUKO GAINA: *Zuerkazuko gaña* (1989, HUTB); ARAU.: *Zuelkezuko Gaina* (1992, HM); IZA. GEO.: 10201; KOK. KART.: 64-40-1. Err.-Her.; OHARR.: ikus **ZUELKEZU**.

ZUELKEZUKO MUGA: *Suelcazucomuga* (1773, VEK1A); IZA. GEO.: 50104; KOK. KART.: Err.-Her.

ZULABE

ZULABE: *Zulabe* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [zúlabé] (Ai.); IZA. GEO.: 10305; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*

ZULABEKO ITURRIA: *Zulabeko itturriya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [zúlabekò itturriyá] (Ai.); ARAU.: *Zulabeko Iturria* (1991, UM); IZA. GEO.: 20102; KOK. KART.: 64-37-8, Urn.*

ZULOETA

ZULOETA: *Zuloeta* (1178, IKA3), *Çuloeta* (1516, HUA7), *Zuloeta* (1607, HUA23), *Çuloeta* (1632, HUA26, 153 au.), *Zulueta* (1683, HUA28), *Zuloeta* (1683, HUA28), *Zuloetta* (1773, VEK1), *Zuloetta* (1773, VEK1A), *Zulueta* (1780, HUA39), *Zuloeta* (1780, HUA39), *Zuloeta* (1960, UZA), *Zulueta, Sel de* (1960, CA), *Zulueta, Sel de* (1960, GS), *Zuloeta* (1976, TA, 17 or.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.

ZULOETA: *Culoeta*¹⁶⁶⁹ (1538, *cerro*, HUA9), *Zulueta* (1944, GH01); IZA. GEO.: 10103 / 10201; KOK. KART.: Urn.

¹⁶⁶⁹ " ... entre las montañas de los terminos de la Unibersidad de Urnieta e termino de Urumea."

ZULOETA: *Zuloeta* (1628, *mojón*, DUA1); IZA. GEO.: 40701; KOK. KART.: Urn.

ZULOETA: *Zuloeta* (1838, *valle*, DUA5); IZA. GEO.: 50201; KOK. KART.: Urn.

ZULOETA: *Zulueta* (1848, UINGR2, 1096 zenb.), *Zulueta* (1855-1857, UTR8, 47 au.), *Zuloeta* (1863, URU, 144 bin.), *Zuloeta* (1863, URU, 145 bin.), *Zulueta* (1951, *bajo*, UUA18), *Zulueta* (1951, *pradera*, UUA18), *Zulueta* (1951, *cereales*, UUA18), *Zulueta* (1951, *matorral*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.

ZULOETA: *Zuloeta* (1855, UEA1), *Zuloeta* (1863, HUA50), *Zuloeta* (1870, HUA49), *Zuloeta* (1879, HUA49), *Zulueta* (1898, EGZ), *Zulueta* (1931, UUA8), *Zulueta* (1937, AB), *Zulola* (1944, GH02), *Zulueta* (1944, UUA14), *Zulueta* (1945, UUA15), *Zulueta* (1960, CA), *Zulueta* (1983, GFA2), *Zulueta*, *Caserío* (1983, IGN2), *Zulota* (1989, UUTB), *Zuluta* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [zúlotàn] (Ai., *in.*), [zúlotakuà] (Ai., *l. g.*), [zúlutà] (Ai.), [zúlutákuà] (Ak., *l. g.*), [zúlutàn] (Amu., *in.*), [zúlutatik] (Amu., *abl.*), [zúlutákua] (Amu., *l. g.*), [zulotákua] (Amu., *l. g.*), [zuluéta] (Mik.), [zúlutà] (Mik.), [zúlutà] (Po.); ARAU.: *Zuloeta* (1991, UM), *Zuloeta* (1994, AMM), *Zuloeta* (1994, MLM), *Zulueta baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.

ZULOETA: *Zuloeta* (1863, *1 / 4 parte*, URU, 156 bin.); IZA. GEO.: 50102 / 50208; KOK. KART.: Urn.

ZULOETA: *Zulueta* (1983, IGN2); IZA. GEO.: 50104; KOK. KART.: Urn.

ZULOETA: *Zulueta* (1983, *Camino a*, IGN2); IZA. GEO.: 41001; KOK. KART.: Urn.

ZULOETAALDEA: *Zulueta-aldea* (1951, *helechal*, UUA18); IZA. GEO.: 30301; KOK. KART.: Urn.

ZULOETAKO BORDAK: *Zuluetako bordak* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [zúlwetakò bórdák (Bez.), [zúlwetakò bórdák] (Larr.); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-46-4, Urn.; OHARR.: desagertuak. Ikus **ASOLAMAKIOKO BORDA**.

ZULOETAKO ERREKA: *Zuluetaco-erreka* (1942, *regata*, UUA10D), *Zuluetako erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [zúlotakò érrékà] (Amu.), [zúlwetakò érrékà] (Mari. 2); ARAU.: Zuloetako Erreka (1991, UM), Zuloetako Erreka (1994, MLM), Zuluetao erreka (1996, EJ1); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.

ZULOETAKO GAINA: *Zuluetako gaña* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [zúlotakò gáñà] (Ai.), [zúlutakò gáñá] (Mik.), [zúlwetakò gáñà] (Mik.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.; OHARR.: ikus **ZULOETAKO LEPOA** eta **ZULOETAKO ZABALA**.

ZULOETAKO HARROBIA: *Zuluetako arrobiya* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [zúlwetakò árrobiyà] (Mari. 2); IZA. GEO.: 40301; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.

ZULOETAKO KAROBIA: *Zuluetako karobiya* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40302; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.

ZULOETAKO LEPOA: *Zuluetako lepua* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [zúlotakò lépuá] (Ai.), [zúlwetakò lépuà] (Larr.); ARAU.: Zuloetako Lepoa (1991, UM), Zuluetao lepua (1996, EJ1); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.; OHARR.: ikus **ZULOETAKO GAINA** eta **ZULOETAKO ZABALA**.

ZULOETAKO SAROIA: *Zulotako sarobia* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [zúlwetakò sáabià] (Bez.), [zúlwetakò sáboyà] (Ek.); IZA. GEO.: 50208; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.; OHARR.: ikus **ASOLAMAKIO**, **ASOLAMAKIO DE GRANADA** eta **ASOLAMAKIOKO SAROIA**.

ZULOETAKO ZABALA: *Zuluetakoa zaala* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [zúlotakò záalá] (Ai.); IZA. GEO.: 10301; KOK. KART.: 64-46-3, Urn.; OHARR.: ikus **ZULOETAKO GAINA** eta **ZULOETAKO LEPOA**.

ZULOZARRETA

ZULOZARRETA: AHOZ. TRAD.: [zúlozarretà] (Ollok.); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 89-7-1, Ber.*

ZUMADI

ZUMADI: *Zumadi* (1797-1833, HGR2, 53 au.), *Zumadi* (1864, HUA48, 47 or.), *Zumadi* (1920, *caserío y pertenecidos*, HUA57, 102 or.), *Zumadi* (1932, HUA57, 255 or.), *Zumai* (1989, HUTB), *Zumari* (1989, HUTB); ARAU.: *Zumadi* (1992, HM), *Zumadi* (1994, MLM), *Zumadi baserria* (1996, EJ1); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*; OHARR.: ikus ZAPILANGA.

ZUMADI: *Zumadi* (1797-1833, HGR2, 43 au.), *Zumadi* (1797-1833, HGR2, 51 au.), *Zumadi* (1797-1833, HGR2, 58 au.), *Zumadi* (1920, *terreno herbal*, HUA57, 53 or.), *Zumadi* (1920, *manzanal*, HUA57, 53 or.), *Zumadi* (1932, *Terreno*, HUA57, 612 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.*

ZUMADIBERRI: *Zumadi berri* (1864, HUA48, 47 or.), *Zumai berri* (1989, HUTB); ARAU.: *Zumadi Berri* (1992, HM); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-30-2, Her.*

ZUMARDI

ZUMARDI: AHOZ. TRAD.: [zumárdi] (Lor. b.), [zumárdi] (Maer.), [zúwardi] (Maer.); ARAU.: *Zumardi* (1994, AMM), *Zumardi* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-63-7, Ar.*

ZUMARDIKO BORDA: AHOZ. TRAD.: [zumárdikò bórdà] (Lor. b.); ARAU.: *Zumardiko borda* (1994, AMM), *Zumardiko Borda* (1996, GAM); IZA. GEO.: 40201; KOK. KART.: 64-63-7, Ar.*

ZUMARRIAGA

ZUMARRIAGA: *Zumariaga* (1831-1845, UGR4, 23 au.), *Zumarriaga* (1831-1845, UGR4, 26 au.), *Zumarria* (1846-1847, UTR2, 36 au.), *Zumarriaga* (1951, *juncal*, UUA18), *Zumarriaga* (1951, *arbolado viejo*, UUA18), *Zumarria* (1956, *monte bajo*, UUA10G), *Zumarriaga* (1956, *pinar*, UUA10G); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ZUMARRIAGA: *Zumarriaga, Barcaiztegui bengoa o* (1846-1848, UTR3., 37 au.); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-1, Urn.*; OHARR.: ikus BARKAIZTEGI DE YUSO, BARKAIZTEGIBEKOA, BARKAIZTEGIBENGOA, BEKOBARKAIZTEGI, KAIXERRRENEA eta KOJUANEA.

ZUMARRIAGA: *Zumarriga* (1889, *regata*, HUA56); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: Urn.*

ZUMARRIAGA: *Zumarria* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [zúmarrià] (Benta.); ARAU.: *Zumarriaga* (1991, UM), *Zumarraga* (1994, MLM); IZA. GEO.: 10303; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*

ZUMIZTI

ZUMIZTI: *Zumisti* (1794-1831, UGR3, 17 au.), *Zumisti* (1863, URU, 152 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ZUMIZTI: *Zumisti o Errazu* (1831-1845, UGR4., 23 au.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*; OHARR.: ikus ERRATZU.

ZUMIZTIKO ERREKA: *Zumistiko erreka* (1989, UUTB); AHOZ. TRAD.: [zúmistikò éreká] (Ai.), [zúmiztikò éreká] (Ai.), [zúmiztikò érekà] (Larr.), [zúmiztikò érekà] (Mik.); ARAU.: *Zumistiko Erreka* (1991, UM); IZA. GEO.: 20101; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus BARKAIZTEGIKO ERREKA.

ZUMIZTIKO ETXEA: *Zumistico-echea* (1951, *maizal*, UUA18), *Zumistico-echea* (1951, *manzanal*, UUA18), *Zumistico-echea* (1951, *herbal*, UUA18), *Zumistico-echia* (1951, *maizal*, UUA18), *Zumistico-echia* (1951, *manzanal*, UUA18), *Zumistico-echia* (1951, *herbal*, UUA18); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Urn.*

ZUMIZTIKOETXEA: *Zumistiko etxia* (1989, UUTB); IZA. GEO.: 40100; KOK. KART.: 64-38-5, Urn.*; OHARR.: ikus BARKAIZTEGIGARAIKOA, BARKAIZTEGIGOIA, BARKAIZTEGIGOIKOA eta GOIKOBARKAIZTEGI.

ZUTOLA

ZUTOLA: *Zutola* (1566, *lurtsaila*, LMM, 191 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Err.*

ZUTOLA: *Zutola* (1989, OM); AHOZ. TRAD.: [zótola] (Id.), [zútola] (Id.); ARAU.: *Zutola* (1994, MLM), *Zutola* (1996, GAM); IZA. GEO.: 10103; KOK. KART.: 64-40-6, Err.*; OHARR.: ikus LUTOLA.

ZUZUETA

ZUZUETA: *Zuzueta* (1932, *lote*, HUA57, 391 or.); IZA. GEO.: 50102; KOK. KART.: Her.

